21. I. 31. II. 15. 16. 19. IV. 1. 2. 6.
29. 32. II. 13. 17. 2. 19. III. 8. 9. 14. I. 12. 26

I. 20. 14. II. 2.

Q. HORATII FLACCI
ECLOGAE

CVM

SCHOLIIS VETERIBVS

CASTIGAVIT

ET NOTIS ILLVSTRAVIT

GVILIELMVS BAXTERVS

VARIAS LECTIONES

ET

OBSERVATIONES ADDIDIT

Johann IO. MATTHIAS GESNERVS

QVIBVS

ET SVAS ADSPERSIT

Johann IO. CAROLVS ZEVNIVS

PROF. GR. LITT. VITEBERG.

EDITIO REPETITA AVCTIOR ET EMENDATIOR

C.

LIPSIAE

SVMTIBVS LIBRARIAE HAHNIANAE

MDCCCXV

Q. HORATII FLACCI

ECLOGAE

CVM

SCHOLIIS VETERIBVS

CASTIGAVIT

ET NOTIS ILLVSTRAVIT

GVILIELMVS BAXTERVS

VARIAS LECTIONES

ET

OBSERVATIONES ADDIDIT

IO. MATTHIAS GESNERVS

QVIBVS

ET SVAS ADSPERSIT

IO. CAROLVS ZEVNIVS

PROF. GR. LITT. VITEBERG.

EDITIO REPETITA AVCTIOR ET EMENDATIOR

LIPSIAE

SVMTIBVS LIBRARIAE HAHNIANAE

MDCCCXV

IO. CAR. ZEVNII

PRAEFATIO

Cum exemplaribus editionis secundae divenditis, novam adornare instituisset Redemtor, et a me petiisset, ut, si quid haberem, adderem: opellae qualiscunque a me hic adhibitae paucis reddenda esse videtur ratio. Observationibus quidem Baxteri et Gesneri, quas, si a paucis Baxterianis recesseris, servandas esse duxi omnes, passim addere ausus sum meas, si quas rei intelligentia desiderare videbatur *). Textum nonnullis in locis, sed caute et parce, ad fidem librorum mutavi, causasque rei commemoravi. Gesneri varietati lectionis meam quoque inserendam esse existimavi, quam vel ex Bentleiana editione, nondum a Gesnero notatam, vel Venetiana de anno 1559, vel Glareana, quae Friburgi a. 1536 prodiit in lucem, vel Chabotiana a. 1615, vel Lambini Wecheliana a. 1596 collegeram. Praeterea cum singulari Titii, Professoris Physices longe Celeberrimi et Collegae mei coniunctissimi, liberalitate exemplar editionis Glareanae manu Crusii, olim Pro-

*) Quae huic repetitae editioni accessere, his signis [† . .] notata sunt. *C. C. W.*

fessoris Vitebergensis, ad meos usus accepissem: inde codicum Bersmanni varietatem et paucas Crusii coniecturas in hanc editionem transferendas putavi. Quoniam argumentorum enarratio ad rei intelligentiam non parum facere existimatur; omni, qua potui, diligentia, inprimis Sermonibus Epistolisque illa praeposui. Pro indice prioris editionis valde ieiuno et imperfecto, qui nec nomina nec latinitatem satis exhibebat, confeci indicem Nominum cum brevi explicatione, praesertim cum in notis huic rei non ubique satisfactum esse videretur. Omnino autem hic, inprimis in personarum ratione, quantum fieri potuit, Iani doctissimi, qui Horatii Carmina elegantissime edidit, et Wielandii, Viri ingenio et doctrina Clarissimi, qui Sermones et Epistolas, additis observationibus lectu dignissimis, germanice reddidit, opera me usum esse gratus profiteor. Quare si quid in hac editione a me praestitum fuerit, quod iuventuti scholasticae ad facilius et rectius Horatium intelligendum prosit; vehementer laetabor.

I. M. GESNERI

PRAEFATIO

Adeo ab omnibus inde saeculis sategerunt circa Horatii Flacci Eclogas Librarii, Interpretes, Critici, ut possit homo diligens, cui Bibliothecae pateant, facile librum mediocrem vel sola huius Poetae enarranda historia literaria implere.

Et tamen, quod sine iniuria cuiusquam hominis simpliciterque dictum volumus, desideratur a multis inde annis editio, quae primum verba auctoris, quantum potest, integra atque emendata repraesentet, neque superioris barbariei vitiis horrida, neque eadem corrupta et interpolata a Criticis.

Quod ut iudicari melius possit, adiici optabam varietatem lectionis, sive ab antiquis librariis ea profecta sit, sive a recentiorum hominum invecta ingeniis, non omnem illam quidem, quod infinitum est, et in libro, qualem hic describimus, non necessarium; sed eam, quae vel sententiam Poetae, vel veterem Orthographiam mutet, vel aliud memorabile hebeat, quod non ignorare velit aliquis mediocriter horum studiorum curiosus. Nam qui plane se illis dedidere, his nihil nimium est. Hoc igitur alterum erat, quod requirebam.

Denique cum plurimi, quin plerique sint Horatianae elegantiae studiosi, qui vel per aetatem, vel per quascunque alias vitae suae rationes, non possint satis intelligere poetam, novatorem in verbis nonnunquam, multa e Graeco fonte licentius derivantem, saepe ad Fabulas, Historias, Geographiam, Genealogias, Personas sua aetate nobiles, post paullo ignorantiae quadam nocte sepultas, alludentem; quibus neque vacet, neque alias integrum sit ad alios libros transire, magnos commentarios volvere, qui praesertim destituant saepe, ubi minime opus erat, studiosos: hac ergo conditione cum et maior et nobilior pars sit lectorum Horatii: optabile sane erat talium exemplarium exstare copiam, quae breves, ne onerent et velut obruant ipsum Poetam, sed

quantum praestari potest, bonas interpretationes eorum locorum habeant.

Spectabant hoc prudentes viri, qui Delphino tum suo, et per hunc studiosis reliquis parari iubebant eorum, qui classici vocantur, latinorum scriptorum editiones: sed quantum h. e. quam parum quidam, quam nihil plerique profecerint, saepe iam homines eruditi conquesti sunt.

Horatio illud commode praeter plerosque accidit, quod inventi sunt mature Grammatici, qui vel nomina Horatiana libris explicarent, vel scholia et annotationes scriberent, quibus ea loca declararent, quae obscuritatem aliquam ab iis, quas commemoravi modo, caussis contraxerant: qui praestarent Horatio, quod suo Boilavio nostra memoria praestitit, ab ipso adiutus auctore, Brossettus: cuius absque commentario esset, quotus quisque Gallorum ipsorum hodie intelligeret Boilavium? Antiquissimi ergo eorum, quos hodie Scholiastas vulgato nomine appellamus, discere multa ex senibus, vel ex libris poterant, quorum postea memoria intercidit.

Horum si hodie sinceri exstarent commentarii, ad eum modum, ut Asconii Pediani quaedam Ciceronis orationum interpretamenta habemus, mire inde adiuvaretur iucundissimi poetae intelligentia. Sed dolendum est, ita a posterioribus priorum labores esse corruptos, truncatos, interpolatos, uti nunc opus sit homine subacti multo usu et longa consuetudine iudicii, qui veteris purpurae lacinias, interdum vix filamenta, eruere ex istis centonibus et inde lucem suam dare Horatio possit. Si quis talis nanciscatur etiam antiquissimorum exemplarium copiam, et adhibeat ad eam rem patientiam satis longam, ille forte hinc inde adhuc ultra Baxterum Flacco prodesse queat.

Nempe ad hoc nunc veniendum est. WILLIELMVS BAXTERVS *), vir doctus, Richardi nobilis Theologi fratre genitus, ὀψιμαθὴς ille quidem, sed idem tamen πολυμαθέστατος, qui in literis antiquariis Britannorum suorum, tum Graecorum Romanorumque, et institutione puerorum, et re tenui, consenuit, auctor *Glossarii Antiquitatum Britannicarum*, dedit Londini CIƆIƆCCI, 8. *Q. Horatii Flacci Eclogas*, cum scholiis *praecipue antiquorum Grammaticorum*, *Helenii* Acro-

*) Qui de viri vita et libris editis ineditisque doceri volunt, adire debent Biographiae Britannicae To. I. h. v.

nis, Pomponiique Porphyrionis, *quorum reliquias foedis interpolationibus purgatas ac fere integras reponere* se putabat. Vtrum suo solius ingenio et iudicio in censura illa delectuque versatus sit, an adiumenti quidquam ex antiquis libris habuerit, nusquam, puto, indicat: sed dum de praesidiis externis tacet, fatetur, credo, nulla se habuisse.

Ceterum mihi non est dubium, quin plerumque certe bene iudicarit *vir reconditae eruditionis*, ut illum appellat severus censor Bentleius ad Carm. 1, 5, 20: qui *docti interpretis* elogium illi non invidet, neque eum reprehendit, ut ad Ser. 2, 3, 28. it. 2, 4, 67. Et sane eruditus est, ac doctrinae melioris aliquid nobis impertit, etiam cum errat, aut nimis indulget ingenio: id quod praecipue circa illas Dilogias i. Allegorias, tantopere amatas viro, contingere observo, v. g. Carm. 1, 15. et 28. et 34. it. 2, 1, 11. et 3, 3. et 4, 1 atque 6, denique Epodon 13, 12: in quibus locis parum videtur memor fuisse eorum, quae salubri consilio ipse monuit ad Car. 4, 7, 10. (vid. Addend.) sed ut simul moneret de *tribus horis* s. anni tempestatibus, quod nescio an Latinis literis proditum sit. Quod posteriori editione amarus interdum videtur in Bentleium, forte ab illo contemtum se putabat, (vid. ad Car. 4, 14, 10.) forte morosulum senectus fecerat, forte ne destinarat quidem typis omnia, quae illuserat marginibus libri sui.

Quae cum ita sint, Baxteriana exemplaria Horatii commendare solebam iunioribus amicis, et nunquam forte de edendo Horatio cogitaturus ipse fueram, illorum si copia fieri studiosis in Germania potuisset. Sed cum visum esset librum ita utilem, ita commodum, parabilem etiam facere nostris: nolebam illum sine dote aliqua a me dimittere, idque eo minus, cum praeter ea, quae quadraginta amplius annorum cum Flacco familiaritas, et usus aliquis earum rerum, quibus hic opus est, subiicere poterant, etiam a fortuna offerrentur quaedam ornandae editionis praesidia. Quare statui tribus illis generibus, quae in ipso ingressu commemoravi, augere pro praesenti copia et voluntate Baxteri editionem.

Ac primo quidem non tam hoc egi, ut emendarem *Horatium*, quod munus cumulate, et forte plus, quam *opus* erat, illi praestitum arbitror; quam ut ab intempestivis emendationibus h. e. corruptionibus illum tuerer et in statum velut suum assererem,

Quo plures lectores et studiosos habuit Horatius, eo plures illi etiam manus admovere emendandi caussa conati sunt, non aequo successu, dissimili nimirum ipsi ingenio doctrinaque. Ingeniosi et eruditi viri sibi placuerunt, si quid exsculpere possent elegantia Horatii, ut ipsi arbitrabantur, dignius: sed primum illud ipsum iudicium, Quid sit in scriptore prope bis mille annorum elegantius? difficile est et ita multis saepe rationibus involutum, ut merito hoc maxime in genere, quo quis est doctior, tanto maioris modestiae caussas habeat.

Et si demus viris doctis, (quod cum universim negari propter humanae naturae et rei ipsius conditionem non possit, tamen in hoc vel illo loco propter caussam modo indicatam concedi vix ac ne vix quidem potest) ipsos aliquid invenisse accepta lectione melius, pulchrius: an ideo illud potius scripsisse Horatium, confectum est? Licuitne dormitare, halucinari etiam Horatio?

Quid scripserit Flaccus, ea quaestio historica est: in ea testibus, h. e. libris antiquis, consentientibus praecipue, credendum, quam diu ipsi sibi fidem non abrogant, quam diu non dicunt aperte repugnantia. Sed videntur interdum repugnare, quae, circumspecta rite omni circumstantia, in concordiam possunt redigi eo, ut in musicis, iucundiorem, quod habent aliquid pugnae admistum. Talia ὀξύμωρα non observata fraudi fuere non nunquam Bentleio, v. c. Serm. 2, 5, 79 et 103. Si quid autem sit etiam, quod a vitiosa repugnantia liberare non possim, non ideo urere et secare licet, non grassari in libros, ut in discipulorum pensa solet emendatrix manus praeceptoris: sed nisi ita mollis, ita liquida, ita clara, ita unica sit emendatio, plane uti dubitare homini rerum perito non liceat, modestiae nostrae et bonorum librorum integritati potius ita consulamus, ut in margine, quid nobis videatur, indicemus.

Dici non potest, quam facile sit hic falli, labi, corrumpere quod emendare velis. Cum concedatur senibus περιαυτολογεῖν, dicam quid mihi usu venerit. Fuere ab adolescentia inde mea amici, eruditi sane homines et ingeniosi, qui subinde accusarent meam in emendationibus vel alienis vel meis admittendis tarditatem. Sed fateor ingenue, aliquoties tamen cum omni illa, quam ego cautionem appellabam, ipsi timiditatem, aliquoties mihi usu venisse, ut aucto scilicet rerum verborumque usu, retractandae essent emendationes, quae valde mihi placuerant.

Quo minus poenitet in Horatio causam receptarum lectionum suscepisse non nunquam contra ipsum Bentleium, etiam ubi irascitur, (ut ad Art. Poet. 441.) quod solent non nunquam viri docti, cum putant iniquum esse librariis semibarbaris plus fidei haberi quam suae rationi, hoc est rectae: quasi vicissent vero, suam rationem hic esse rectam. Contra hanc criticorum quorumdam vehementiam armatum pectus habere debet Horatii praesertim editor, et malle cum Philoxeno ire in Lautumias, quam laudare non bonas, cuiuscunque demum sint, quam recipere pulchras quantumvis, sed minus necessarias, emendationes.

Qui hoc potest, ille multo minus movebitur ab iis, qui vel omnium bonarum rerum rudes, vel certe suavitatis poeticae expertes, aut non satis familiariter versati cum scriptore, quam contrectare audent, corrigere aliquid et emendare conantur. Talia multa cum non ignorarem, praeterii sciens, ac satis habui ipso silentio de illis iudicasse. Eandem fere rationem tenui circa portentosos Harduini conatus, qui in Pseudo-Horatio, parte Operum Varior. Amst. 1733. fol. Lyrica opuscula omnia, qua solebat importunitate et impudentia, veteri Horatio, cuius esse fatetur Sermones atque Epistolas, abiudicata, cohorti impurae, in cerebro ipsius nidulanti, adscribit, quae saeculo XIII ea confinxerit et antiquis hominibus per fraudem subiecerit, quae puerili credulitate Ciceroni, Virgilio, ceteris, eruditi omnes, ante quam ipse exoriretur, tribuerint. Huius, speciminis causa, portenta quaedam insignia deportavi, celerarum ne mentionem quidem faciendam censui.

Nec valde commemorabiles putabam ullas traiectiones, quas Dan. Heinsius, et Boivinus et non ita pridem Aldrichius *) commenti sunt, quod genus emendandi tum demum probabile fit, cum potest ratio perturbationis vel folii unius pluriumve traiectione, vel ex verborum eorumdem repetitione ita clare demonstrari, ut oculis cerni et prope manu teneri res possit, quomodo curatum a nobis Demosthenis encomium Lucianeum arbitramur.

An huc referimus etiam illam Sanadonis, ingeniosi sane atque eruditi hominis, ordinationem Odarum Horatii, quae, ne quid aliud dicamus, repugnat non

*) Qui Serm. 2, 5. plane aliter ordinavit, ad cuius mentem ea ecloga expressa est in calce Baxterianae secundae. De Heinsii et Boivini conatibus vid. Bentl. ad Epist. 2, 2, 87.

libris modo omnibus, quorum ad nos memoria pervenit, sed cum ceteris Grammaticis *), tum Diomedi, qui Prisciano certe et sexto saeculo nostro est antiquior, idemque odas omnes poetae eo ipso ordine, quo habentur in libris nostris, recenset. Poëtam quidem ipsum primo libros tres carminum, deinde intervallo longo interposito quartum edidisse, auctor est Suetonius in vita: cui rei plane Sanadoni institutum repugnat.

Sed operae pretium est, h. e. studiosis Horatii, qui Bentleianum exemplar ad manus non habent, accommodatum, poni post hanc praefationem locum integrum ex praefatione viri magni, quo tempora librorum Horatii ordinat, de quo hoc certe confirmare possum, me, dum recenseo singulas Eclogas, diligenter attendisse, si quid esset Bentleianis temporum rationibus adversum, nec deprehendisse quidquam, quod momentum aliquod ad eam evertendam haberet, licet quibusdam Eclogis non improbabili ratione forte tempus etiam aliud, recentius praesertim, possit adscribi. De saeculari carmine suo loco satis dictum, et laudatum ingenium Sanadoni. Possit aliquis drama velut quoddam non absimile contexere ex iis, quae in Canidiam scripta sunt, si iungat Serm. 1, 8. Epod. 5 et 17. denique Carm. 1, 16. qui ipse ordo ex argumento elucens pulchre Bentleianam de temporibus hypothesin confirmat.

Quae adhuc disputavi, ea ad illam fere partem consilii mei pertinent, quod statui conservare, quantum in me est, Horatii verba, ordinemque poematum, ut ea ex antiquis libris ad nos pervenere. In varietate lectionis, quam alteram dotem editionis nostrae volebam esse, modum servare eum volui equidem, quem optimum mihi videri, supra indicavi. Notarum, quibus ea in re usus sum, explicationem deinde ponam, et eadem indicabo auxilia huius editionis, eorumque auctores.

Qualem optarem interpretationem Horatii, id ipsum quoque supra ostendi, eamque rationem pro virili parte secutus sum. Bene dicta ab antiquis scholia-

*) Excipio solum Priscia. I. 14. p. 997. med. ubi citatur Horat. in 1 Car. *Ludere cum vitulis salicto Praegestientis*; quod est Car. 2, 5, 9. Sed licet ita sit etiam in editionis Aldinae et Basileensis exemplaribus, non dubito, quin sphalma sit illi simile, quod l. 6. p. 689. med. tanquam ex primo citatur versus Horatii Car. 2, 15, 14. *Nulla decempedis* etc. quod ipse Priscianus emendat, qui l. 8. p. 794. pr. laudat ex *secundo*.

stis et Baxtero non opus habebant mea confirmatione: si quid secus sentirem, in iis locis, qui momentum aliquod habere viderentur, indicavi libere: ceterum hic moneo, silentio me meo non probare voluisse quidquam: sed uti de meis observationibus, ita de Baxterianis integrum lectori relinquere. Itaque iniquus fuerit, si quis cogere me velit ad praestanda omnia, quae vir doctissimus posuit. Ceterum, quod iam innui, eam suis est meritis opinionem consecutus Baxterus, ut neque cum sine teste in re antiquaria loquitur, fides illi temere neganda sit.

In refutandis aliorum interpretationibus rarissime occupatus fui, satis habui in iis locis, quae non recte tractata arbitror, eam ponere sententiam, quae vera mihi videtur vel certe aliis probabilior. Si quid mihi invito exciderit, quo vel religio in deum laedatur, vel humanitas, illud ne dictum volo, et mea primus sententia ultro damno.

Scrib. Gottingae XIII Cal. Octob.
CIƆIƆCCLI.

DE

TEMPORIBVS LIBRORVM HORATII ET POEMATVM ADEO RICH. BENTLEII SENTENTIA.

Magno quidem studio et acerrima contentione post Tanaquilli Fabri operam Clarissimi Viri Dacerius Massonusque in hanc arenam descenderunt; quorum equidem acumen et eruditionem in partibus laudo; in operis vero summa totoque constituendo rem eos infeliciter admodum gessisse censeo. Horum enim rationibus, et Carminibus et Epodis et Sermonibus Epistolisque scribendis uno ac eodem tempore vacavisse Nostrum necesse est; et singula quaeque Poematia separatim in vulgus edidisse: quorum utrumque a vero alienum esse mihi pro comperto est. Quippe omnibus, qui eiusmodi Poemata scripserunt, id in more erat, ut non sparsas Eclogas, sed integros libellos semel simulque in lucem ederent. Ita *Catullus* fecit, ut ex Epigrammate I constat, *Cui dono lepidum novum libellum:* ita *Tibullus*, quem vide Elegia I libri tertii, v. 7 et 17: ita *Propertius* Eleg. I librorum II, III et IV, ut et Libri II Elegia X, v. 25, et XIX, v. 39: ita *Virgilius* Bucolica dedit, uti patet ex ultimo illo, *Extremum hunc, Arethusa, mihi concede laborem:* ita *Naso* Amorum et Tristium et Ponticorum libros, ipso teste: ita *Statius* Silvas suas: ita *Martialis* Epigrammata, ut Praefationes eorum fidem faciunt; ita *Persius* Satiras; *Phaedrus* et *Avienus* Fabulas; *Ausonius*, *Prudentius*, *Sidonius*, *Venantiusque* sua Carmina; quod ex eorum Prologis abunde patet.

Quid quaeris? Ipse quoque Horatius libellos suos iunctim editos aperte indicat; primum Carminum librum ex Prologo; secundum tertiumque ex Epilogis; Epodos ex illo XIV, *Inceptos olim promissum carmen Iambos ad umbilicum adducere*; Sermonum priorem librum ex versu ultimo, *I puer atque meo citus haec subscribe* LIBELLO; posteriorem ex Prologo: priorem vero Epistolarum et ex Prologo et ex Epilogo. Quartum vero Carminum et Epistolarum secundum *longo* post cetera *intervallo* emissos esse, plenissimum est *Suetonii* testimonium, quod qui aut refellere aut eludere conantur, inanem operam insumunt. His iam positis, primum Horatii opus statuo *Sermonum* librum *primum*, quem triennio perfecit intra annos aetatis XXVI, XXVII, XXVIII; postea *secundum* triennio itidem, annis XXXI, XXXII, XXXIII; deinde *Epodos* biennio, XXXIV et XXXV; tum *Carminum* librum *primum* triennio, XXXVI, XXXVII, XXXVIII; *secundum* biennio, XL, XLI; *tertium* pariter biennio, XLII, XLIII: inde *Epistolarum primum* biennio, XLVI, XLVII: tum *Carminum* lib. *quartum* et *Saeculare* triennio, XLIX, L, LI. Postremo *Artem Poeticam* et *Epistolarum* librum *alterum*, annis incertis. Intra hos cancellos omnium Poematum natales esse ponendos, et ex argumentis singulorum et ex Annalium fide constabit. Inde est, quod in Sermonibus et Epodis et Carminum primo *Caesar* semper, nunquam *Augustus* dicitur; quippe qui id nomen consecutus est anno demum Flacci XXXIX; in sequentibus vero passim *Augustus* appellatur *). Inde est, quod in Sermonibus et Epodis iuvenem se ubique indicat; et quod sola Satirarum laude inclaruisse se dicit, ut Bucolicorum tum Virgilium (Serm. I, 10. v. 46.), nulla Lyricorum mentione facta. In ceteris autem singulis procedentis aetatis gradus plenissimis signis indicat; idque tibi ex hac serie iam a me demonstrata iucundum erit animadvertere; cum operibus iuvenilibus multa obscaena et flagitiosa insint; quanto annis provectior erat, tanto eum et

*) Si recte annos vitae Horatii cum Varronianis Vrbis Conditae comparavit Massonus, *Augusti* appellationem suscepit Octavianus (ineunte A. V. C. 727.) anno adhuc Horatii XXXVIII, quem libro primo carminum adhuc attribuit ipse Bentleius: et ipse recte retinet veterem titulum *Odae secundae libri primi* AD AVGVSTVM. Vid. dicta ibi ad v. 29. OBSER.

poetica virtute et argumentorum dignitate gravitateque meliorem castioremque semper evasisse. Ceterum ubicunque viri doctissimi extra limites hic positos in adsignandis temporibus evagantur, toties illi in errores prolabuntur. Facile quidem mihi foret id in singulis ostendere; verum unum modo alterumve hinc attingam, cetera tuae industriae relinquens. Libri I. Carmen 21, *Dianam tenerae dicite virgines*, perperam *Saeculare* vocant, et ad Horatii annum XLIX referunt; ringente Suetonio, qui tres Carminum libros *longo intervallo* eum annum praecessisse testatur. Atqui nihil quicquam hic de *Saecularibus ludis* proditur; sed aut ad Dianae aut Apollinis festum spectat, quorum illud mense Augusto, hoc Iulio singulis annis celebratur. Eodem pertinet Catulli carmen XXXV, *Dianae sumus in fide*; quod Saeculare etiam a viris doctis pessime inscribitur; cum nihil ibi de saeculo habeatur, isque diu diem obierit ante ludos Augusti saeculares. Tum et II, 17, Ad Maecenatem aegrotum, immani parachronismo ad Horatii annum LV ultra libri quarti tempora ablegant; idque levi et futili argumento, quod eo anno continua insomnia vexari coeperit Maecenas triennio ante diem fatalem. Quasi vero non plus semel in tam longa vita aegrotaverit, quem Plinius maior VII, 51. *perpetua febre* ab adolescentia laborasse tradidit. Illud vero in Sermone VI, libri II, *Quid militibus promissa Triquetra, Praedia Caesar, an est Itala tellure daturus?* non, ut volunt, ad pugnam Actiacam annumque Flacci XXXV referendum erat, nec ad Philippensem annumve XXIV: quippe de agrorum divisione hic agitur, quae post Siculam de Pompeio victoriam et Lepidi deditionem in Campania alibique facta est, anno Flacci XXXI, ut disertis verbis narrat Dio pag. 456, 457, Plutarchus Antonio pag. 941, Paterculus II, 81, et Appianus p. 1176. Alia omnia pari felicitate refutari possent; sed his fruere et vale.

PRAESIDIA QVAEDAM HVIVS EDITIONIS.

I.

Habet Bibliotheca Academiae Gottingensis Codicem charta bombycina, eleganti manu scriptum, literis quales formis suis sculpi curavit Iensonius: recentioris illum quidem sed bonae notae, quem optimarum plerumque partium esse, collatio nostra docet. Habet in margine argumenta pariter et scholia quaedam, sed quae, rubrica fugiente scripta, saepe legi non possunt, nec in iis observavi quidquam, quod non habeant antiqui scholiastae, qua editi sunt.

II. E Bibliotheca Regia Hannoverana ab ILL. SCHEIDIO, fautore rerum omnium bonarum, et amico meo veteri, mecum communicata sunt duo fragmenta codicum Horatii chartae Pergamenae, 8 min. Vnum charactere scriptum Longobardico sed satis tenui at eleganti, nec tamen sine vocum compendiis, continet Serm. I, 1. usque ad 2, 121. tum 1, 4—4—2, 4, 50. Porro 2, 6, 14. ad finem libri. Alterum literis minutissimis, Longobardicis, habet Epist. 1, 3, 27—1, 18, 13. In priori fragmento post Sat. 1, 10, 21. insertus est versus 71. *Saepe caput scaberet vivos et raderet ungues*, qui infra s. l. repetitur sine animadversione antiqua.

III. Donavit mihi, cui alia et maiora debeo, plurima debebit olim, si deus faveat, literarum res publica,

CHRISTOPH. SAXIVS V. C. Syllogen variantium lectionum a se descriptarum partim de exemplo Cuningamianae editionis, cui alleverat illas B. Cortius e Lipsiensi et Vinariensi Codicibus, quod exemplum est penes *Kappium* V. C. partim ex alio Maittairianae editionis, quod ipse possidet, cui docta manus IX Codicum lectiones commiserat. Hac sylloge ita usus sum, ut simpliciter, quae inde pro consilio meo enotarem, *Saxianae collationi* tribuerem; quando spes est futurum, ut ipse vir doctus, si tanti putet, eam syllogen integram Horatio impertiat.

Fuit penes me beneficio viri praeclari FRIDERICI CHRISTO. SCHMINKII, qui ut in aliis rebus bonis ita in amicitiis quoque colendis paterna premit vestigia, exemplum Torrentianae editionis, cui commissa erat collatio libri antiqui, quem *Io. Brodaei* fuisse, pater Schminkius ὁ μακαρίτης adscripserat. Sed quidni totam illius adnotationem apponimus: *A.* CIƆIƆCCXII *mense Iulio Traiecti ad Rhenum contuli libros IV Carminum, Epodon, et Carmen seculare cum codice papyraceo ex Bibliotheca Amplissimi Koolii, Senatoris Amersfurtiensis, cum viveret. Hic codex minime comtemnendus spectavit olim teste ipsius manu ad Brodaeum. In fine codicis haec adscripta leguntur: A.* 1592 *die* 18 *mensis. Febr. complete fuerunt Ode Oratii per A. A. morantem Papiae hora XIX pulsante.* Sunt in his lectionibus memorabiles quaedam, ut illud 2, 14, 10. *cuiusque*, et 2, 10, 17. *Colchis*, et 3, 5, 54. *reliquerat*, et Epod. 2, 69. *redegit*; it. Epod. 5, 54. *Arcum.*

V. Illustrissimi Viri F. C. AB HARDENBERG liberalitate possideo exemplum primae quae adhuc innotuit editionis, cuiuis libro MS. facile comparandum, quae editio cum nullam editoris, loci, temporis expressam mentionem habeat, ne titulum quidem s. indicem, coniectura nescio quam probabili Antonio Zaroto Parmensi, et Mediolano, et anno circiter 1470 a Maittairio adsignatur. Literae sunt eius formae, quam Iensonius adhibuit, sed paullo minus cultae et incompositae, ut appareat, neque matrices fuisse ita perfectas, ut fuere Iensonianae, neque ita accuratam versuum dirigendorum rationem. Porro literae nullae initiales, saepe ſ longum in fine vocis positum etc. Volumen constat quinternionibus, i. e. quinque plagulis (semiplagulas

vulgares aequantibus) duplicatis, ut oriantur denorum foliorum libelli, ita consuti deinde, ut in mediae plagulae sulco adglutinata sit tenuis virga membranacea, quae fila contineat, et firmitatem praestet codici. Folia ipsa non signata neque literis neque numeris, custodes nulli, nullum registrum, literae saepe transpositae, infantia denique artis, et operum ruditas, undique apparet. Voces vel omissae, vel cum ipsius metri pernicie permutatae, fidem faciunt, non praefuisse editioni Grammaticum, sed simpliciter exemplum suum, i. manu scriptum codicem, secutos esse typographos. Vnde illud consequitur, ut, quae bonae sunt lectiones, eas ab antiquo codice, non ab ingenio correctoris esse, intelligamus. Memorabilis admodum mihi visa est lectio, quam solus hic liber habet Epist. 2, 2, 140. *pretium mentis*, ut ibi admonui.

COMPENDIA NOMINVM

QVIBVS VSVS SVM IN VARIETATE LECTIONIS INDICANDA.

Non est opus ea hic adscribere, quibus *Aldi*, *Bentleii*, *Cruquii*, *Cuningami*, *Ge. Fabricii*, *Lambini*, *Rutgersii*, *Henrici et Roberti Stephanorum*, *Talboti*, *Torrentii*, et similia nomina indicantur: sed satis est ponere illa, quae propria quodam modo huic editioni sunt. Nempe

Birr. quod occurrit modo Car. 2, 2, declaratur ibi ad v. 2.

Bos. *Lamberti Bos Animadversiones ad scriptores quosdam Graecos*, quibus adiecit etiam *Latinas*, *ad Horatium* quidem a p. 26.

B. Br. *Brodaei* Codex MS. de quo modo in Praesidiis n. IV. dictum.

Coll. Sax. vid. Praesid. n. III.

F. Fl. Florentina A. 1482. f. quam possideo carum et gratum munus Illustrissimi Hardenbergii. Est haec princeps editio Horatii, in qua interpretationes Landini adiunctae sunt. Subscriptio haec: *Christophori Landini Florentini in Q. Horatii Flacci opera omnia interpretationum finis divino auxilio felix. Impressum per Antonium Miscominum Florentiae* An. salutis MCCCCLXXXII Nonis augusti. Typi, chartae, descriptio interpretationum in marginibus, nec hodiernam elegantiam dedeceant. Quaterniones non illi quidem literis Alphabeti signati, sed folia ipsa in angulo dextro paginae adversa numeris per totum opus continuis distincta, ad quos accommodata est tabula vocabulorum, quae in commentariis explicantur, non bono consilio post omissa. Quales sint illae interpretationes, ostendent specimina multa a Baxtero allata. Illud universim tenendum, multa tunc ignorata etiam doctis, quae in trivialibus libellis habentur; multa melius nunc traduntur in Lexicis

vel vivae interpretationi reservantur, quae tum in Commentarios referebant merito etc.

G. Gott. Gottingensis Codex MS. de quo Praesid. n. I.

H. Han. Hannoveranus, de quo n. II.

Loch. Locheri (Iacobi), quam *Loscheri* vocare solet Bentleius: habui e Bibliotheca Regia Hannoverana benignitate laudati *Scheidii.*

Med. Mediolanensia exemplaria habet Bibliotheca nostra tria, unum *opera et impensis Philippi Lavagniae civis Mediolanensis anno a natali Christiano* MCCCCLXXVII *tertio Kl. Maii* f. Alterum habet hanc subscriptionem: *In officina egregii librarii Antonii Zarotti Parmensis impendio Alexandri Minutiani Appuli de Sancto Severo haec opera Mediolani impressa sunt. Anno a salutifero Virginis partu sexto et octogesimo supra millesimum et quadringentesimum. Quinto idus Martias.* fol. Memorabilis est praefatio Alexandri Minutiani ad Bartholomaeum Chalcum, Ducalium secretorum Magistrum, unde quaedam hic excerpemus. Scripta est *in diali arce* (an hoc est in palatio Episcopali?) *pridie idus Martias Anno a nato Domino MCCCCLXXXVI. Postulaverunt a me quidam superiori anno, ut Flacci libros: quos impressuri erant cum Acrone et Porphyrione accuratissimis interpretibus castigarem; quam quidem castigationem — non potui — Stephano tuo Cremonensi — denegare — et quia tibi ob eius prudentiam singularesque virtutes carus est contubernalis. — Praesertim cum vererer ne si id penitus detrectassem: plurimum de maiestate Oratiana nobis tolleretur: ob temerarium et veluti sacrilegum cuiusdam conatum: qui recentissimas in Flaccum interpretationes edidit:* (Christo. Landinum tangit) *de quibus verissime dici potest id quod de Rupilio rege noster inquit Oratius Pus atque venenum tam sensuum quam verborum huius eminentissimi vatis: id quod nisi Porphyrionis antidotis repressum fuisset: brevi totus contabuisset Oratius. Quodni dubitarem te maximis curis districtum longiori epistola remorari: commemorarem hic multa in quibus egregius ille enarrator honestissimis dictionibus poetam hunc fraudando penitus insanivit. Itaque hos libros studiosissime quantum sub unico exemplari: eoque temporum iniuria exeso: librariorumque incuria mendosissimo recognovimus. Ceterum impressis libris et recognitione iam publicata* (Estne

haec, quam B. Fabricius ita memorat, *per Antó. Zarotum Parmensem, impensis Augustini Mariae Conagi*, Mediol. 1485. fol. ?) *venit ad manus meas Porphyrio quidam antiquissimus: cuius ope: pleraque in quibus intelligendis nec frequens lectio: nec pertinax studium vel minimum conferret: melius corrigi castigarique possent. Quare ut amantissimis mei plenius obsequerer: hos libros meis sumtibus iterum imprimendos curavi: atque — ita expositores in poetae marginibus collocavi; ut facile cognitu sit omnibus: quid Acro quid eruditus Porphyrio super eodem sentiant.* In fine denuo aliquid bilis in Landinum et forte Angelum Politianum est: *In qua quidem recognitione non inficior multa ut in exemplari reperiebantur reliquisse: ne scilicet deraso aut mutato loco cuius sensum ignorarem eius arguerer impudentiae: qua plurimos nostri temporis viros taxari videmus. ille enim dum stulta quadam persuasione tamquam omnia noverint, quod sibi incognitum est deradunt: atque invertunt multis honestissimis dictionibus linguam latinam defraudant.* Non poenituit ista describere ex libro satis raro, quae literariae historiae studiosis grata esse speremus. Tertium exemplar in fronte haec habet verba: *Horatius ita emendatus, ut eius interpretes non multum desideres Lector candidissime.* In fine haec, Mediolani apud Alex. Minutianum MDII Prid. Kal. Decembr. Splendide impressum opus, nihil praefationis habet, nihil aliud, quod observarim, singulare.

S. Sax. Collatio Saxiana, de qua Praesid. n. III.

Z. Zarotti, ut putatur, editio, de qua Praesid. n. V.

WILLIELMI BAXTERI

PRAEFATIO

EDITIONI SECVNDAE

LOND. 1725 PRAEMISSA.

Ecce iam altera vice prodit in lucem, post plus viginti annorum spatium, Horatius meus. In causa autem hoc fuerat, quod iam paucorum teratur manibus, et quod paucula erant emendanda, nonnulla permutanda, adiicienda vero plura, praesertim postquam Clarissimus *Bentleius* tanto cum molimine et pompa, collatis omnium temporum Exemplaribus et Auctoritatum Exemplis, Scriptorem istum videretur magis oppressisse quam adornasse. Certe nos diversum ingressi sumus iter; nam pro curta nostra supellectile, contenti fuimus flosculos quosdam nostros, quos magna ex parte iam olim vacivis quidem horis collegeramus, in unum quasi fasciculum congerere, publicoque Eruditorum usui proponere; quo non tam scirent quid nos ipsi sentiremus, quam quid illustrioribus Horatii Interpretibus, tam veteribus quam novis, per omnia tempora visum fuerit. Atque in his facem nobis praetendunt quae credimus adhuc in ruderibus exstare veterum scholiorum Helenii Acronis Pomponiique Porphyrionis Excerpta. Hos viros floruisse stante adhuc deorum cultu vel ex ipsorum scriptis legentibus patebit. De nobis vero, et praesenti nostro instituto, aliorum erit iudicare; qui si studioso favebunt labori, erit cur nobis gratulemur;

sin (quod sane exspectandum duximus) plures damnaturi sunt quae non intelligunt, nos factum nostrum durato corde feremus. Sicubi vero in hoc opusculo nimis acri videbimur usi stilo, Criticumque gladium de consueto more strinxisse, illud de iure nostro nobis vendicandum censemus. Genus enim irritabile Criticorum natio. Abest tamen odium, ira et aemulatio prava, imo et partium studium a studio Musico quod sumus professi.

Caedimus, inque vicem praebemus crura sagittis:
Vivitur hoc pacto.

Non vidit exemplum huius editionis Baxterus. Monet lectorem Londinensis editor, „Enarratorem eru-„ditum huic operi recensendo per menses aliquot in-„cubuisse, nec multis, antequam fatis cessit, diebus „absoluisse.“ G.

EIVSDEM
PRAEFATIO PRIOR
SIVE
INSTITVTI OPERIS RATIO.

In hoc Commentario Veterum Scholiorum Reliquiae, quas, tanquam tabulas e naufragio, summa cum diligentia, ex imperitis rudioris aevi compilatoribus collegimus, merito suo facem praeferunt. Absque his foret, vel eruditissimi in multis frustra desudaverint; quinimo in plurimis plane caecutire deprehenduntur. Sunt ista sane et lacera et foede interpolata, dum splendida Acronis atque Porphyrioris nomina prae se ferunt. Forsitan tu quaeras, quid ego de his sentiam: rem omnem paucis expediam. Pomponius Porphyrio, homo doctus atque diligens, incertum quo aevo, stante certe deorum cultu, Helenii Acronis, vetusti Grammatici, forsan etiam aliorum fusiora Commentaria, in breve compendium redegerat: Magistri Librarii sequioris aevi hunc itidem compilavere; quorum in numero cum Pseud-Acrone et Pseudo-Porphyrione, Cruquianus Interpres nominandus venit; etsi hic quidem sit caeteris multis in rebus et plenior et purgatior. Post hos Recentiorum praecipuos adivimus; praesertim vero Lambinum, Cruquium atque Torrentium, tria Horatii lumina. Lambinus πολυμαθείᾳ atque diligentia mirus; Cruquius apprime doctus ingenioque praecipuus: Torrentius et probus et iudicii plenus, pulcherrimisque rebus ubique refertus: omnes in conferendis scriptis codicibus diligentissimi. Cruquium fere per omnia sequitur in luculenta sua Paraphrasi Lubinus; hunc iterum excerpsit noster Bondius. Superiore etiam saeculo Christophorus Landinus plurima acute protulit. Erat et Antonius Mancinellus homo diligens et mul-

tae lectionis, ut vere de eo Glareanus censuit: solas tamen Odas, quod quidem scimus, hic interpretatus est. Antonius Muretus pauca commentatus est, sed plane aurea. Henricus Stephanus feliciter limam suam admovit. Caeteri vel hoc uno laudandi, quod tantum scriptorem adamaverint, curaque sua dignum existimaverint. Heinsio non defuit doctrina, sed Horatianus genius. De Scaligero mallem Andream Dacerium audires: *Ce sçavant homme á été malheureux*, inquit ille, *dans tous les endroits qu'il a blamé, et de tous ses Critiques il n'y a pas une juste.* Iustissima sane censura, tantoque viro digna. Tanaquillo Fabro caeteri mortales *Acrisia proles* videntur, in ipsius tamen notulis *οὐδὲν ὑγιές*. De ipso Dacerio qui Gallice sciunt melius iudicabunt: quare Petrum Rodellium audies, virum non ineruditum de Societate Iesu, qui nuper pauca, sed bona in Horatium conscripsit: *Iudicet aequus lector et videat*, inquit ille, *malitne in isto Interprete fidem an diligentiam desiderare.* De me ipso autem, siquid et mihi post tantos viros humanitus acciderit, quod certe fiet, ignoscent ingenui, et laudabunt diligentiam, etiam ubi defuisse videbitur successus. Nihil moror sciolos, morosulos et vultuosos: his enim, satis scio, placebit nihil, nisi quod displicebit; nam sola rimabuntur vitia: etsi et hoc propemodum humanum vitium sit:

Discit enim citius meminitque libentius illud,
Quod quis deridet, quam quod probat et veneratur.

Aemulos aetas nostra multos habet, amicos paucos, invidos plures, qui omnia inanis arrogantiae causa sibi assumunt, et ne parum multa scire videantur, ea damnant, quae penitus ignorant. Iacobus Gutherius de Iure Manium.

Q. HORATII FLACCI VITA A SVETONIO TRANQVILLO CONSCRIPTA.

Quintus Horatius Flaccus Venusinus, patre, ut ipse quidem tradit, Libertino, et 1) Exauctionum Coactore; ut vero creditum est, Salsamentario; cum illi quidam exprobrasset, *Quoties ego vidi Patrem tuum brachio se immungentem* 2)! Bello Philippensi, excitus a M. Bruto Imperatore, Tribunus Militum meruit; victisque partibus, venia impetrata, 3) Scriptum Quaestorium comparavit; ac primo Maecenati, mox Augusto in gratiam insinuatus, non mediocrem in amborum amicitia locum tenuit. Maecenas quantopere eum dilexerit satis testatur illo Epigrammate,

Ni te visceribus meis, Horati,
Plus iam diligo, tu tuum sodalem,
4) *Minno me videas strigosiorem.*

1) Ita legendum censeo, pro eo quod erat *Exactionum.* Cur non possit finita et peracta Auctio dici *Exauctio*, uti *Exaedificatio* perfecta aedificatio, et *Exconsul* functus Consulatu? *Vide ad Sat.* 1, 6, 87.

2) *Emungentem* al. G.

3) Cicero in Verr. clare ostendit, cuivis e Libertinis nonnullis corrogatis Decuriam Scribarum emere licuisse.

4) Pro *Hinno* Petrus Nannius edidit *Mimo*, de quo nos fecimus *Minno:* est autem *Minnus*, vel *Minus*, ovis ventre glabra, *Festo* a Graeco ἄπεικος *Apica* dicta. Nostri dicerent, *More hagger than a peel'd Ewe.* BAXT. *Titii Sodalis Ginno* Gronovius, ut ludatur in aliquem vicinum vel notum, *Titium* strigoso mulo vehi solitum. GESN.

Sed multo magis, extremis Esquiliis 5) tali ad Augustum 6) Eclogio:

Horati Flacci ut mei esto memor.

Augustus Epistolarum quoque ei officium obtulit, ut hoc ad Maecenatem scripto significat: *Ante ipse sufficiebam scribendis Epistolis Amicorum; nunc occupatissimus et infirmus, Horatium nostrum te cupio adducere. Veniet igitur ab ista parasitica mensa ad hanc regiam, et nos in Epistolis scribendis adiuvabit.* Ac ne recusanti quidem aut succensuit quicquam, aut amicitiam ingerere destitit. Exstant Epistolae, e quibus, argumenti gratia, pauca subieci. *Sume tibi aliquid iuris apud me, tanquam si convictor mihi fueris: quoniam id usus mihi tecum esse volui, si per valetudinem tuam fieri possit.* Et rursus: *Tui qualem habeam memoriam, poteris ex 7) Septimio quoque nostro audire: nam incidit, ut coram illo fieret a me tui mentio. Neque enim, si tu superbus amicitiam nostram sprevisti, ideo nos quoque ἀνθυπερηφανοῦμεν.* Praeterea saepe eum inter alios iocos *putissimum penem*, et *homuncionem lepidissimum* appellat, unaque et altera liberalitate locupletavit. Scripta quidem eius usque adeo probavit, mansuraque perpetuo opinatus est, ut non modo Saeculare Carmen componendum iniunxerit, sed et Vindelicam Victoriam 8) Tiberii Drusique Privignorum suorum; eumque coëgerit propter hoc, Tribus Carminum Libris ex longo intervallo Quartum addere; post Sermones vero lectos quosdam, nullam sui mentionem habitam, ita sit questus: *Iratum 9) me tibi scito, quod non in plerisque eiusmodi scriptis mecum potissimum loquaris. An vereris, ne apud posteros infame sit, quod videaris familiaris nobis esse?* expressitque Eclogam 10), cuius initium est:

5) *Esquiliis* nemo alius, quod observarim; sed vel *iudiciis*, vel simpliciter *extremis*. *Esquiliis* forte huc irrepsit ex fine huius Vitae, de monumento Horatii. GESN.

6) Pro *Elogio* reponendum duxi *Eclogio*, de qua voce vide Eruditissimum Iacobum Gutherium, De Iure Manium.

7) De Septimio isto vide quae diximus ad Epistolam 9.

8) Vid. Od. 4, 4 et 14. GESN.

9) *Irasci* al.

10) *Elogium* al. male, puto. Est autem Ecloga a. Epistola libri secundi prior. GESN.

Cum tot sustineas et tanta negotia solus,
Res Italas armis tuteris, moribus ornes,
Legibus emendes, in publica commoda peccem,
Si longo sermone morer tua tempora, Caesar.

Habitu corporis brevis fuit atque obesus; qualis et a semetipso in 11) Satyris describitur, et ab Augusto hac Epistola: *Pertulit ad me Dionysius libellum tuum, quem ego, ne accusem brevitatem, quantuluscunque est, boni consulo. Vereri autem mihi videris, ne maiores libelli tui sint, quam ipse es. Sed si tibi statura deest, corpusculum non deest. Itaque licebit in sextariolo scribas, cum* 12) *circuitus voluminis tui sit ὀγκωδέστατος, sicut est ventriculi tui* 13). Vixit plurimum in secessu Ruris sui Sabini, aut Tiburtini, domusque eius ostenditur circa Tiburni luculum. Venerunt in manus meas et Elegi sub eius titulo, et Epistola prosa oratione quasi commendantis se Maecenati; sed utraque falsa puto. Nam Elegi vulgares, Epistola autem obscura, quo vitio minime tenebatur. Natus est VI. Id. Decembris, L. Cotta et L. Torquato Coss. Decessit V. Kal. Decemb. C. Marcio

11) Hinc constat et Epistolas fuisse olim pro Satyris. BAXT. Respicere enim videtur Epist. 1, 4. extr. GESN.

12) Nemo, quod sciam, neque quaerit, neque docet, quid sit *in sextariolo scribere?* Nam quod iubent correpere cum suo aqualiculo poetam intra sextariolum, tanquam in lecticam lucubratoriam, sive *Cabinetum,* ut hodie vocamus, et ibi contractis pedibus scribere, Angli iuvenes, quorum deinde insectatio Bentleii commemorabitur, illos risum quaerere apertum est. Caeterum haec videtur esse epistolae sententia. Humanissime accusat Augustus brevitatem libri Horatii, eoque ipso indicat, se lectione illius non satiatum. Iocose autem impingit Flacco brevitatis illius consilium, vereri illum, ne se ipso maiores sint libri, quos ederet. Addit, si velit poeta volumina facere sui similia, debere illa non longa quidem esse (cogita hic, lector, volumen in bacillo suo vel longo vel brevi convolutum), sed tamen crassiuscula. *Itaque licet* pro illo bacillo, cui involvitur charta, adhibere sextariolum, cylindrum brevem sed proportione crassum, (ut si axim aequet vel superet adeo diametros, quod in mensuris parvis liquidorum, magis etiam aridorum, solenne est) QVO (ita legendum pro *cum*, quod ortum videtur ex *quom*, in quod η *quo* primum forte corrupta est) h. e. VT *circuitus tui voluminis* propter illum cui involutum est sextariolum sit tumidissimus, *sicut est* circuitus *ventriculi tui.* GESN.

13) Quae hic omittuntur, a nescio quo nebulone infarcta sunt; neque enim solum inhonesta, verum etiam deridicula, et *ἀσύστατα* videntur. *Dacerius* etiam prudens omisit.

Censorino et C. Asinio Gallo Coss. post 14) nonum et quinquagesimum annum, haerede Augusto palam nuncupato, cum urgente vi valetudinis non sufficeret ad obsignandas Testamenti tabulas. Humatus et conditus est extremis Esquiliis, iuxta Maecenatis tumulum.

HORATII VITA

IN ALIO EXEMPLARI BREVIUS DESCRIPTA.

Quintus Horatius Flaccus Libertino patre natus in Apulia, cum patre in Sabinos migravit, quem cum pater puerum Romam misisset in ludum literarium, parcissimis eruditus impensis angustias patris vicit ingenio, coluitque adolescens Brutum, sub quo Tribunus militum civili bello militavit, captusque a Caesare, post multum tempus beneficio Maecenatis non solum servatus, sed etiam in amicitiam receptus est. Quapropter Maecenati et Augusto in omnibus Scriptis suis venerabiliter assurgit. Scripsit Carminum Libros quatuor, Epodon unum, Carmen Saeculare, Sermonum II. Epistolarum II. De Arte Poetica unum. Commentati sunt in illum Porphyrion, Modestus, Helenius Acron; optime omnium Acron.

14) Rutgersius ex Eusebiano Chronico reposuit *septimum*; Chronographi dispiciant.

W. BAXTERI IVDICIVM DE HORATIO ATQVE EIVS SCRIPTIS.

De Horatii gente nihil constat, nisi fuisse eum, quod et ipse prodit, Libertini generis et patria Venusinum; crediderim etiam et domo Graecum, quod nusquam Romano more in Graeculos desaeviat, imo quandoque eos collaudet, et vel Romanis suis anteferat. De scriptis eius inpraesentiarum haec habeto. Omnes qui Musis litare student, sua mella e veterum scriptis excerpere debent. Maro igitur et Flaccus noster, qui hoc fecere, pro liberali suo ingenio, furta sua palam professi sunt, dum imitata sua poemata Eclogas inscripsere:

— — *Ego apis Matinae*
More modoque
Grata carpentis thyma per laborem
Plurimum circa nemus, uvidique
Tiburis ripas, operosa parvus
Carmina fingo.

Atque hinc factum est, quod ex eo tempore quaevis brevia poematia, auctore Vetere Interprete, Eclogae dicerentur: cum proprie Ecloga Ἀνθολογία sit, sive florum delectus, pictusve fasciculus, ut vel ad Tonantium significat Apollinaris:

Vernans per varii carminis Eclogas
Verborum violis multicoloribus.

Quin et Iulii Flori Satyrographi, prodente eodem eruditissimo Scholiaste, exstabant Electae ex Ennio, Lucilio et Varrone. Denique nova Comoedia, auctore Cruquiano Interprete, Ἐκλεγομένη ἐπωνομάζετο, quod optima quaeque (ut puto) e veteri Comoedia in usum suum

delegerit 15). Illud autem in hoc vate vel praecipue laudandum duco, quod cum ipse sit et lingua liber, et superstitioni maxime adversus, nusquam tamen publica sacra laedat; nusquam viros illustres in os proscindat; nusquam ingenuas foeminas in publica traducat facie, quarum et veris nominibus semper parcit; nunquam proiecte loquatur, nisi apud anum et turpem; excepto quod in Satyra secunda Luciliana licentia ex occasione usus sit. In Odis autem Alcaeum et Sappho imitatus est potissimum; in Epodis Archilochum, et in Sermonibus Veterem Comoediam, magis quam Lucilium. In Odis sublimi charactere usus est, et nonnunquam florido et amoeno; in Epodis humili; et in Sermonibus comico et civili; nisi quod in Epistolis, accedente iam senectute, omisso ut plurimum ludo et ioco, ad Philosophicum vultum, uti decuit, sese composuerit. Artem Poeticam comico, hoc est, Satyrico stilo conscripsit. Satyra haec est in sui saeculi poetas, praecipue vero in Romanum Drama. Est autem Horatiana Satyra Comica, Iuvenalis Invectiva sive Tragica, Persiique mixta. Pompeianarum partium initio fuerat, et, ut videtur, secta Stoicus: verum sub Augusto, patrocinii et dulcis lucelli gratia, sententiam suam vel immutavit, vel vafre dissimulavit, Academicum se professus, et partium medium, nonnunquam etiam plane Epicureum.

15) Observat F. Vrsinus Virgil. illustr. p. 3. *Eclogas* dici in vetustis Codicibus Bibliothecae Vaticanae, quae alias sint Satirae Horatii. V. Commentator Cruq. ad Serm. 2, 1, 1. — — — — Ecloga *haec omnia sub se continet: si ad Iovem,* Prosodia *dicuntur, si ad Apollinem, Dianam, aut Latonam,* Paeanes; *si ad Liberum aut Semelem,* Dithyrambi; *si ad ceteros Deos,* Hymni; *si ad homines laudandos, vituperandos, reprehendendos, lugendos,* Odae *sunt et* Eclogae; *sunt enim brevia Poematia.* GESN.

POSVIT BAXTERVS DEINDE DVORVM VETERVM DE HORATIO IVDICIA:

Quinctiliani, 10, 1, 96:

Inter Lyricos solus fere dignus est legi Horatius, quoniam et insurgit aliquando, et plenus est iucunditatis et gratiae, variisque verbis et figuris felicissime audax. 16)

Fragmentum Hendecasyllaborum Cilnii Maecenatis in obitum HORATII, quod apud Isidorum 17) est, ita restituit Ianus Dousa.

Lugens te, mea vita, nec smaragdos,
Beryllos mihi, Flacce, nec nitentes,
Nec percandida margarita quaero,
Nec quos Thynica lima perpolivit
Anellos, nec Iaspos lapillos.

Vtinam caetera non desiderarentur.

16) Hunc Horatii charactera non cogitant, qui quoties aliquid offertur, quod ipsi non capiunt, urere et secare conantur. GESN.

17) Orig. 19, 32. Sed vid. omnino I. H. Meibomii Maecen. c. 25. GESN.

METRA HORATIANA.

Ch. Wase Ambrosio Bonwicke.

S. S.

Amissos tot magni inter Graecos nominis Lyricae Poesios auctores, unus nobis Horatius facit, ut lenius desideremus. Placuit igitur seculis ingenii felix, numeris curiosus. Horatiana certe metra Diomedes et Marius Victorinus, praeter Plocium et Atilium Fortunatianum, ex professo posteris explicata reliquerunt. Specimen eorundem in brevem tabellam coniectum continenti carmine Petronius, quisquis is fuit, (nam alios eiusdem nominis alia aetas tulit) in vulgus edidit. Ad istud exemplum magistri, quorum disciplinae origo mihi tecum communis fuit, quot septimanis mutato titulo, nos tirones ad multiiugam Lyrae Latinae modulationem exercuerunt. Ita velim hoc nomini tuo inscriptum accipias, ita tuearis, non tanquam aliquod magnum aut novum, sed ut indignum, quod in desuetudinem abeat, cum in se tantum habeat compendii. Tuum erit vicem *Pasiphaes* substituere, *Daphnen, Phaethonta, Cadmum.* Quantum argumenti veri aut fabulosi eminet, materiam suppeditabit; modo ne desit afflatus. Vltro rapiet ad se generosam urbanae iuventutis indolem, ni fallor, artifex pagina; quo rectius ad Dithyrambum contendant. *Vale.*

PASIPHAE.

Notae Marginales.	*D. Dactylus. S. Spondeus. T. Trochaeus. I. Iambus. J. Ionicus a minori.*
DS	Filia Solis
DD-	Aestuat igne novo;
SDS	Et per prata iuvencum
SDD	Mentem perdita quaeritat.
SDDS	Non illam thalami pudor arcet,
SDSSDS	Non regalis honos, nec magni cura mariti.
TST-	Optat in formam bovis
SISI	Convertier vultus suos:
SISI-	Et Proetidas dicit beatas,
IISII-	Ioque laudat, non quod Isis alta est,
SISISI	Sed quod iuvencae cornua in fronte erigit.
SD-DD	Siquando miserae copia suppetit
TSDTT	Brachiis ambit fera colla Tauri,
SI-DD	Floresque vernos cornibus illigat,
DDTT	Oraque iungere quaerit ori.
SD-D-DD	Audaces animos efficiunt tela Cupidinis
DTT	Illicitisque gaudet
TSD-DTT	Corpus includi stabulis eo faciens iuvencam.
JJJ	Et amoris pudibundi malesuadis
DSSDTTT	Obsequitur votis, et procreat, heu nefas! bimembrem.
DD-SISI	Cecropides iuvenis quem perculit fractum manu,
SISIDD-	Filo resolvens Gnossiae tristia tecta domus.

1. *Adonium*, *Adonidium*; Plocius adducit in exemplum Ὦ τὸν Ἄδωνιν. Dicitur Epodos, quia subiicitur Sapphicis, apud Horatium, ternis: Anapaestis apud Senecam, quotenos res tulerit. Heroici μέτρον λημπτικὸν vel τελικόν. *Dimetrium ex inferiori parte Hexametri.* Diomedes Metr. Horat. l. 1. O. 10. nominari perhibet *nicen*

celicon climeteon; corrupte, quantum auguror, ex ἑκτικὴν τελικὴν διμοιρίαν, *remoto Hexametri besse*, *reliquum trientem. Nota.* Versus certis pedibus alligati, qui *Monoschematisti* audiunt, per syllabas numerari patiuntur: unde *Sapphicum pentasyllabum* vocatur. Musicis Choriambicum monometrum hypercatalectum.

2. *Archilochium heptasyllabum* constat ex *basi* vel *Dipodia Dactylica* cum semipede. Dimetrum Dactylicum hypercatalectum. *Caesura ex superiori parte Hexametri Penthemimeres.* Subnectitur Hexametro. Carm. I. 4. Ode 7.

3. *Pherecratium* ab inventore. Pherecrates in Coriano:

> Ἄνδρες πρόσχετε τὸν νοῦν
> Ἐξευρήματι καινῷ
> Συμπτύκτοις ἀναπαίστοις.

Plocius *Monoschematistum* vocat: habet enim pedes in eodem situ invariabiles; ut qui iuxta Grammaticos duobus hinc inde Spondeis Dactylum semper interiiciat medium: unde et *Heptasyllabum* fieri necesse est. Quod addit idem alios *Symptycton*, alios *Anapaesticum* dicere, vereor, ut alterutri, quid sibi velint, satis intellexerint; nec enim Pherecratis verba de *pede Anapaesto* ceperim: cum Hephaestion *Metricus* Pherecratium *Hephthemimere: Antispastico* generi vindicet, ita scilicet patitur, ut Epitritum quartum complicet cum Epitrito primo, cuius ultima deficit. *Ακατάληκτον* vocat et ἀσυνάρτητον κατὰ ἀντιπάθειαν, quia *Trochaicam protomen* claudit *Iambica catalexis:* cum hae *coniugationes* sibi mutuo *adversentur*. *Sesquiseptenaria* clausula dicitur, quod tribus dissyllabis pedibus bisectis accedat semipes. Ἀνάπαυσις hic id valere videtur, quod in Ionicis Ἀνάκλασις. Pes enim septem temporum cum pede quinque temporum simul sumti puncta conficiunt duodecim: ut *Dimetrum*, quamvis syllaba deficiat, tamen per hanc *Epiplocen* velut ex repercussione iustos absolvat numeros. Post Asclepiadea bina ponitur sequente Glyconico. L. 1. Od. 5. 14. 21. 23. et L. 3. Od. 7. 13.

4. *Glyconium Octasyllabum;* duobus Dactylis Spondeum praeiacit. Locum sortitur apud Horat. vel ante singula Asclepiadea, vel post bina cum Pherecratio, vel denique post terna. *Hemiepos* dicitur. Animadvertas licet, *Glyconium Pherecratio praemissum conficere Priapeium*, quomodo Catullus.

> Hunc lucum tibi dedico consecroque, Priape. Virgil.
> Cui non dictus Hylas puer et Latonia Delos?

5. *Tetrametrum Dactylicum.* Si desinit in Spondeum, *Archilochium;* sin in Dactylum, *Alcmanium.* Hexametri κόμμα ἀρκτικόν. ex parte superiore versus. διμοιρίαν ἔχον. Pes Hexametri. *Bucolica tome*, in Tetrametrum Alcmanium Pastorale carmen Theocrito, quam Virgilio frequentius caeditur. Postponitur Hexametro. L. I. Od. 7. 28. Epod. 12.

6. *Heroicum; Epos.* L. I. Od. 7. 28. Praemittitur Tetrametro Heroico. Epod. 12. Penthemimeri Dactylico. L. 4. O. 7. Iambico Dimetro. Epod. 14. 15. Trimetro puro. Epod. 16. Horatiano seu Archilochio composito ex Iambico Dimetro et Penthemimeri Dactylico. Epod. 13.

7. *Trochaicum* vel Choricum *Dimetrum Catalecticum. Αγχύθεον* Euripidium. *Complementum Penthemimeris Iamb. ad Trimetrum.* Praeponitur Iambico Trimetro Catalectico. Carm. L. 2. O. 18.

8. *Dimetrum Iambicum.* Succinitur Trimetris. unde Epodi nomen inprimis. Epod. a 1. ad 10. idem Hexametris. Epod. 14. 15. Nota. *Dimetrum Trochaicum Catalecticum* si connectas cum *Dimetro Iambico Acatalecto*, exhibet *Septenarius Trochaicus*, qui est versus *Comicis* perquam familiaris.

9. *Alcaicum. Iambicum Dimetrum Hypercatalectum.* Enneasyllabum in Alcaico carmine tricolo tetrastropho tertiam sedem semper obtinet.

10. *Iambicum trimetrum catalecticum Hendecasyllabum* bis apud Horatium reperitur. L. 1. O. 4. Subiunctum versui composito ex Bucolico et Ithyphallico: L. 2. O. 18. Trochaico Dimetro Catalectico pariter subiectum.

11. *Archilochium Iambicum Trimetrum Acatalectum.* Iambus per se facit canticum ad Canidiam et Palinodiam; alibi Trimeter Dimetro praemittitur, Epod. a 1. ad 10. aut Heroo purus subiungitur, Epod. 16. aut denique praetenditur Horatiano seu Archilochio composito ex Penthemimeri Dactylico et Iambico Dimetro. Epod. 11.

12. *Asclepiadeum Dodecasyllabum;* ipsam cantilenam absolvit, L. 1. O. 1. Glyconium subsequitur. L. 1. O. 3. etc. terna praecedunt Glyconium. L. 1. O. 6. etc. bina sibi aggregant Pherecratium cum Glyconico, L. 1. O. 5. et saepius.

13. *Sapphicum Hendecasyllabum:* unius omnino figurae quarto clauditur Adonio: passim.

14. *Alcaicum Hendecasyllabum:* ubique sibi par constat ex Penthemimere Iambica et basi dactylica. Prima combinatio est sex septemve temporum. Bina Hendecasyllaba ducunt. Enneemimeris Iambica sequitur.

15. *Alcaicum Decasyllabum* cogit agmen. Hanc carminis complexionem Horatius inprimis celebravit.

16. *Phalaecium Antispasticum Tetrametrum.* Ratio, cur hoc nomine insigniatur, est ex Canone. Epitritus 4. Antispast. Antispast. Diiambus. Nos autem id agimus, ut, quod fieri potest, intra trisyllabos pedes subsistamus; quare *versum heccaedecasyllabum* per duas Caesuras Penthemimere et Triemimere carpimus, donec in Basin Dactylicam deponatur. Lib. 1. Od. 11. L. 4. O. 10.

17. *Alcaicum* vel *Anacreontium Dimetrum Heptasyllabum.* Quodcunque metrum constat ex Dactylis et Trochaeis, *Logaoedicon*, id est *Prosometrum* appellatur; eo fortassis, quod Asiatici oratores orbem verborum ditrochaeo libenter claudebant: alias ex Choriambo et Bacchio. Lib. 1. O. 8.

18. *Sapphicum Hephthemimeres* cum supraposito *Alcaico Dimetro.* Superior versus cum hoc sic coniungitur apud Horatium. Verior metiendi ratio est per Epitritum, vel Hippium secundum, duos Choriambos et Bacchium. *Alcaicum Pentecaedecasyllabum* dicitur. L. 1. O. 8.

19. *Ionicum a minori Trirrhythmum Acatalectum* binis trirrhythmis subiungitur tetrarrhythmum. L. 3. O. 12.

20. *Archilochium* compositum ex *tome Bucolica*, quod est *tetrametrum Dactylicum*, et *Trochaico Dimetro Brachycatalecto*, quod *Ithyphallicum* dicitur. Subiectum sibi habet Iambum trimetrum catalecticum. L. 1. O. 4.

21. *Archilochium* compositum ex Penthemimeri Epico, et Iambico Dimetro. Observatu dignum, Metra quae Dactylicis Iambos apponunt, *Encomiologica* dici. Postponitur Iambo trimetro. *Elegiambus* appellatus Epod. 11.

22. *Archilochium* compositum ex Iambico Dimetro et Penthemimeri Epico. Sequitur Hexametrum. *Iambelegos*. Epod. 13.

Q. HORATII FLACCI
CARMINVM
LIBER PRIMVS.

ODE I.
AD MAECENATEM.

Horatius semistoicus, quo novum et leve Carminis genus apud severos excuset, fatetur se cum caeteris mortalibus insanire. (*Est autem haec velut praefatio libri.* G.) *Alii aliis delectantur studiis; ego vero, si a Maecenate inter lyricos relatus fuero, h. e. si carmina haec mea probata fuerint Maecenati.* Z.

Metrum Choriambicum Asclepiadeum.

Maecenas atavis edite regibus,
O et praesidium, et dulce decus meum,
Sunt quos curriculo pulverem Olympicum
Collegisse iuvat: metaque fervidis

VARIETAS LECTIONIS.

1 regiis *Brod.* 2 O desiderium et d. d. m. *laudat Turnebus Adv. XXVI,* 7. *ut dubium sit, emendare voluerit, an memoria deceptus sit.* C. 3 Olympium *coni. Cuning.*

1 Erat enim, si Veteri Scholiastae fides, Porsenae affinis, adeoque a veteribus Hetruriae Lucumonibus, sive Regibus, originem suam duxit. *Dicitur contempsisse senatoriam dignitatem, mansisse autem semper in equestri ordine.* Vet. Schol. B. Cf. infra III, Od. 29, 1. Sat. I, 6, 1. Propert. III, 9, 1. Vellei. II, 88. Z.

2 *Praesidium,* quia Patronus; *Decus,* quia Augusti gratia potens. *Insigne moestis, praesidium reis.* Lib. II. Od. 1.

3 *Curriculum* nunc pro stadio accipiendum, non pro curru, quod nonnulli putant.

4 *Omnis certantium labor in circumagendo ad metam.* Torrentius. Sic et Homerus Iliad. Ψ, 340 λίθου δ' ἀλέασθαι ἐπαυρεῖν, Μή πως ἵππους τε τρώσῃς κατὰ δ' ἅρματα ἄξῃς.

Evitata rotis, palmaque nobilis
Terrarum dominos evehit ad deos.
Hunc, si mobilium turba Quiritium
Certat tergeminis tollere honoribus:
Illum, si proprio condidit horreo,
Quidquid de Libycis verritur areis.
Gaudentem patrios findere sarculo
Agros, Attalicis conditionibus
Nunquam dimoveas, ut trabe Cypria
Myrtoum pavidus nauta secet mare.
Luctantem Icariis fluctibus Africum

6 evehere *coni. Bentl.* 7 nobilium *Brod. Gott. a manu prima. it. collat. Sax.* 8 Certet *MSS. duo Bers.* C. 10 vertitur *MS. Bersm.* C. 13 demoveas *coni. Lambini.* Z. 15 Icareis *Glarean.*

5 Non opus est plena distinctione ad *palmaque nobilis*, quod putavit vir magnus Ianus Rutgersius.

6 *Terrarum dominos* simpliciter Deos hic vocat: de Graecis studiis loquitur, apud quos ad Deorum fastigium evehi sibi et praeconibus suis videbantur certaminum sacrorum victores. Conf. mox v. 30 *Dis miscent superis.* G. Igitur perperam Baxterus aliique intelligunt Romanos, quos Virgilius *Rerum dominos* vocat. Z.

7 *Hunc* intellige *iuvat*, vel *ad Deos evehit.* Infinitum et nomen eodem verbo iuncta, ut mox v. 20, ut Car. 4, 1, 29. *Me nec femina — nec certare* iuvat *mero.* cf. Epist. I. 17. 33. G. Suaviter *turba Quiritium*: siquidem antiqua Quiritium appellatio honoratior; uti nostris hominibus Britannorum.

8 *Tergemini* sunt, ubi tres uno partu eduntur; estque Dativus pro Accusativo; et *Finitus numerus pro infinito.* Vet. Schol. B. Igitur *ter geminis honoribus tollere* est ad multiplices honores extollere et provehere. Neque tamen displicent, qui Ablativum malunt, et *ter geminos honores* volunt esse aedilitatem, praeturam et consulatum. G. Sententia poetae videtur haec: Hic se putat beatum, si populus Rom. cuius in comitiis favor est inconstans, eum certatim ornat summis et amplissimis honoribus. Z.

9 Vocibus *proprio* et *patrios* est ἦθος avari hominis. *Gaudentem*, h. e. quod gaudeat; est enim αἰτιατικόν.

10 *Quidquid*, i. e. omne genus, et quantum, proportione habita, si agri illius aeque feraces sint, ac Byzacenus ille, de quo Plin. 17. 5. *Centena quinquagena fruge fertilis campus.* Sic Ser. 2, 3, 87 *Frumenti quantum metit Africa.* G.

11 *Sarculum* Graecis Σκαφίον, et Σκαλίδιον, *A Howe*; alii Μάκελλαν dicunt. B.

12 *Attalicis cond.* h. e. Attali, seu maximis divitiis propositis. Z.

13 Neque ab aeneis clavis, neque a nautica materia *trabem Cypriam* nominavit Poeta; sed a Cypriis mercibus: *Ne Cypriae Tyriaeque merces Addant avaro divitias mari*, Lib. II. Od. 29.

14 *Nautam* per εὐτελισμὸν mercatorem dicit; et *secet* pro *traiiciat*, quomodo Anacreon meus, τὰ πρῶτα τέμνει. B.

Baxterus respexit forte ad Anacr. 35, 6. τὸ κῦμα τέμνει. G.

Mercator metuens, otium et oppidi
Laudat rura sui: mox reficit rates
Quassas, indocilis pauperiem pati.
Est qui nec veteris pocula Massici,
Nec partem solido demere de die
Spernit, nunc viridi membra sub arbuto
Stratus, nunc ad aquae lene caput sacrae.
Multos castra iuvant, et lituo tubae
Permistus sonitus, bellaque matribus
Detestata. Manet sub Iove frigido
Venator, tenerae coniugis immemor;
Seu visa est catulis cerva fidelibus;
Seu rupit teretes Marsus aper plagas.
Me doctarum hederae praemia frontium
Dis miscent superis: me gelidum nemus,

17 *Pro* rura, tuta, *coni. Acidal. ad Vellei. II*, 110, 1. *probant Gronov. et Bentl.* 24 Permixtus *MSS. Bersm. sed repugnante consuetudine Horatii. Z.* 25 Detestanda *legit Lactantius ad Statii Theb. III*, 377. C. 30 Diis *vulgo: sed metrum poscit scripturam MS. Anhalt.* Z.

16 *Metuens* reduplicative sumendum, quatenus, quam diu metuit. G.

20 Posterius *nec* dicitur pro *et non. Scilicet ut non intermittat, sed continuet laetitiam totius diei.* Vet. Schol. *Vinoque diurno Placari Genius festis impune diebus.* De arte poet. 209. Hoc sequentia satis probant. Sic et Homerus scribit et deos convivatos fuisse *πρόπαν ἦμαρ ἐς ἠέλιον καταδύντα*. B. Est igitur sententia, Et ne parte quidem demta, vel excepta, totum ac solidum diem impendere voluptati atque otio. G. Imo sensus est, ut dudum Lambinus vidit: *Alius delectatur valde vino optimo vetere, et beatum se putat, si diei integri, quem alii in rebus agendis consumunt, partem consumit bibendo.* Ergo, *demere partem de die solido*, est idem quod infra II, 7, 6 *diem morantem frangere mero.* Z.

23 *Litui acutus est sonus, tubae gravis: inter lituum et tubam hoc distare inveni: Lituus equitum est et incurvus; tuba vero peditum et directus.* Vet. Schol.

25 *Manet*, pernoctat.

28 *Plagae* funes sunt, quibus retia tenduntur, prodente Servio. B. *Rupit plagas*, alii interpretantur *perruptis plagis evasit*, alii, *irruit in plagas, ut evaderet.* Z.

29 Quod placet quibusdam viris doctis, *Te doctarum* cet. ut ad Maecenatem referatur, nec librorum suffragium habet, et exigua laus est in Maecenate poetica facultas, insuperque falsa. Vid. Meibom. Maec. c. 23. Sed de se passim talia praedicat Horatius, praesertim Carm. 3 extr. *Exegi monumentum* etc. G. Ergo, si *me* est vera lectio, sensus est: *Me maximopere delectat corona hederacea, qua frontes poëtarum ornantur, item solitudo et nemus opacum, quo quidem loco solent esse Nymphae et Satyri saltantes; si Musae me compellunt ad Odas faciendas.* Z.

Nympharumque leves cum Satyris chori
Secernunt populo; si neque tibias
Euterpe cohibet, nec Polyhymnia
Lesboum refugit tendere barbiton.
Quod si me lyricis vatibus inseris,
Sublimi feriam sidera vertice.

33 prohibet *Brod.* neque Polymnia *codd. Aldi, male.* Z. 35 inseres *codd. duo Bland. et Carr.* C.

ODE II.

AD AVGVSTVM CAESAREM.

Poeta incertum se dicit, quis Deus sub humana Augusti specie Divi Iulii necem vindicaverit. (Non potuit Horatius invocare deum ultorem necis Caesarianae, miles ipse Bruti: sed blanditur Augusto post bella civilia reddenti tranquillitatem: et pertinet forte, quod pulchre coniecit Sanadonus, neque Bentleianis rationibus repugnat, ad illud ipsum tempus, quo Augusti nomen, quod habet vetus inscriptio huius carminis, suscepit. Vid. Dio 53, 20. p. 510, C. et quae dicentur ad v. 29. G.)

Metrum Sapphicum; quartus versus Adonius.

Iam satis terris nivis atque dirae
Grandinis misit Pater, et rubente
Dextera sacras iaculatus arces,
Terruit urbem:
Terruit gentes, grave ne rediret
Saeculum Pyrrhae, nova monstra questae:

1 *Pro* terris *Heins. coni.* tetrae, *quod placet Burm. ad Serv. Aen.* 3, 589. *no.* 97. 4 orbem *Brod.*

31 *Ascripsit Liber Satyris Faunisque Poetas.* Ep. 19. Lib. I.

33 Sosipater et antiquissimi Cruquii Codd. habent *Polyhymnia,* non *Polymneia,* quod nonnulli volunt.

34 *Barbiton, Lyra septichordis eburnea.* Vet. Schol. *Lesboum* autem ob imitationem Alcaei atque Sapphus.

35 Longe suavius est *inseris* in Praesenti, quam Futurum *inseres.*

36 Rursus Dilogia usus est, q. d. et divus fiam et insaniam; et imitatus est Theocritum: *Εἰς αἰθέρα ὕμμιν ἀλεῦμαι. — Caecus mor sui, et tollens vacuum plus nimia gloria verticem.* Od. 18. Lib. I. B. De magna felicitate Ovid. 1. 210 *Et tetigit summos vertice Roma Deos.* G.

ODE II.

1 *Dirae* dicitur in prodigio, quod ira divina est immissum: erat haud dubie grando multa et magna. Z.

2 *Rubente dex.* h. e. fulmine, quod mittit dextra. Z.

3 *Arces.* Summa quaeque appellantur Graecis ἄκρα.

5 *Grave* dicimus et oculis et animo: per Tralationem ab eo, quod humeris grave est.

Omne cum Proteus pecus egit altos
Visere montes:
Piscium et summa genus haesit ulmo,
Nota quae sedes fuerat columbis:
Et superiecto pavidae natarunt
Aequore damae.
Vidimus flavum Tiberim, retortis
Littore Etrusco violenter undis,
Ire deiectum monumenta regis,
Templaque Vestae:
Iliae dum se nimium querenti
Iactat ultorem; vagus et sinistra

7 dum *MS. Bersm.* C. 15 disiectum *Cun. ex MSS.*

6 *Saeculum Pyrrhae*, uxoris Deucalionis, quae interfuit eluvioni nobilissimae. Quas ineptias vocat Seneca Nat. 3, 27 in Ovid. Met. 1, 304 *Nat lupus inter oves* etc. eas metuo ut satis effugerit hic Flaccus. Vid. tamen Vet. Schol. ad v. 9. G. *Nova* iam dicuntur, nunquam hactenus visa.

7 Virg. Ge. 4, 395 de Proteo: *Immania* Neptuni *armenta pascit.* G. *Pecus* convenienter dixit: erat enim Proteus (iuxta Veterem Schol.) *beluarum marinarum pastor.*

9 Hunc locum imitatus est Naso Met. 1, 296 *Hic piscem summa deprendit in ulmo. Leviter in re tam atroci et piscium et palumborum meminit, nisi quod hi Excessus Lyricis concessi sint.* Vet. Schol.

10 *Columbis* locum in arboribus, et hic adeo, negant Critici post Bentleium, et *palumbis* substituunt. At generis nomen est *columba*, quo et *palumbes* et *turtures* comprehendi possunt, quibus in arboribus sedes esse nemo negat. Ita *palma frequentatur columbarum nidis* apud Sueto. Aug. 95. Vet. Scholiastes *palumbes* speciei nomine declarat. Vid. Plin. 10, 34 et 35. Sic Virg. Aen. 6, 203 *columbae super arbore sidunt.* G.

11 *Superiecto* posuit pro exeunte et terras inundante. *Superiecto, id est, super terras iacto.* Vet. Schol.

13 Terribiliter proferendum. *Flavum dicit colore limi.* Vet. Schol.

14 *Litus Etruscum* vel maris inferi s. Tyrrheni, cuius fluctus ab Austro commoti exitum non dant defluentibus undis, et sic eas retorquent, vel, quod fere malim propter ea, quae sequuntur, litus ipsius Tiberis dextrum, quod spectat Etruriam et occidentem: unde *retortis undis, sinistra ripa,* Romam alluente, *labitur.* Nempe paullo supra Romam a sinistra veniens Anio, Iliae maritus, Tiberi infunditur. Potuit ergo Horatius ipsum quoque Tiberim respectu Iliae, matris Romuli et Remi, *uxorium amnem* vocare, qui iniurias illius et querelas, de interfectis liberis suis, exsequeretur in illis, qui a mutua caede supererant. G.

15 Ita per Periphrasin nominavit regiam. *Regiam dicit Numae Pompilii, qui ad Vestam habuit regiam.* Vet. Schol. *Nuper me ad regiam pene confecit,* Cicero de eodem loco; teste eodem Schol. *Dicebatur Tiberis per Rostra ante habuisse meatum, quae templo Vestae iunguntur.* Vet. Schol. *Hic locus exiguus, qui sustinet atria Vestae, Tunc erat intonsi regia magna Numae.* Ovid. Fast. VI. 263.

17 Fabulae ferunt Iliam nupsisse Anieni flumini, quem et Tiberinum vocabant, hodie Tiverone.

Labitur ripa (Iove non probante) u-
uxorius amnis.

Audiet cives acuisse ferrum,
Quo graves Persae melius perirent;
Audiet pugnas, vitio parentum
Rara iuventus.

Quem vocet divûm populus ruentis
Imperi rebus? prece qua fatigent
Virgines sanctae minus audientem
Carmina Vestam?

Cui dabit partes scelus expiandi
Iupiter? tandem venias, precamur,

29 Cui dabit parti sc. expiandum *MS. Bersm.* C.

Nimium iactat, non *nimium querenti.* Querebatur *de morte Caesaris, hominis suae originis.* Vet. Schol.

19 Erat urbs Roma in Iovis Capitolini tutela. Est igitur haec praeparatio ad sequentia, *Cui dabit partes,* etc. *Terreni Iupiter iussit populum, non perire.* Vet. Schol. Neque sane erat Iupiter alioquin admodum uxorius. Est igitur emphatica Dilogia in *Vxorius amnis.* B. Iupiter non modo Homericus medium se servat, cuius somno abutuntur alii DI, Iliad. Ξ, sed etiam ille Ciceronianus pro Rosc. Am. c. 45 *nihil perniciei causa, consilio divino,* nocet. G.

21 Etiam bella civilia deorum irae tribuuntur.

24 Figurate *Iuventus* pro posteritas.

28 Ignem Troianum, quem Aeneas Latio secum intulit, et ex quo fatum huius urbis et imperii pendebat. Divus Iulius erat Vestae sacerdos. *Ne dubita, meus ille fuit, meus ille Sacerdos; Sacrilegae telis me petiere manus.* Ovid. citante Rodellio. B. Locus est Fast. 3, 699 et mox 706 idem *Pontificale caput* vocatur. Vesta itaque indignabatur caedem Caesaris; sed non minus graviter ferebat exhauriri caedibus urbem, suae tutelae commendatam. G.

29 *Scelus expiare* hic non est punire interfectores Caesaris; hoc olim factum erat, satisque parentatum illi sanguine tot hominum: sed purgare a scelere, ab impietate bellorum civilium, rempublicam, et pace firmare atque concordia. Haec res cum humanis viribus maior videatur, deorum alicui negotium uti det Iupiter, rogant Romani, ut Apollini, oraculorum omnium patri, Sibyllinorum librorum auctori; vel patri gentis suae, Marti; vel Genetrici Veneri, cuius proprium opus est pacare homines etc. Denique eo devenit, ut Mercurium (cognatum Romanis per Troianos numen; fuit enim consobrinus frater Dardani, Vid. Virg. Aen. 8, 134 sqq.) delitescere dicat sub figura Caesaris Augusti. Nempe Mercurius semper iuvenis, internuntius Deorum hominumque, pacificator, artium omnium praeses; quae hac ipsa fictione ad Augustum Poeta accommodat. *Iuvenes* Romae quadragenarios

Nube candentes humeros amictus,
Augur Apollo.

Sive tu mavis, Erycina ridens,
Quam Iocus circumvolat, et Cupido;
Sive neglectum genus et nepotes
Respicis auctor,

Heu nimis longo satiate ludo:
Quem iuvat clamor, galeaeque leves,
Acer et Mauri peditis cruentum
Vultus in hostem.

31 Candenti *al.* candentis *etiam coll. Sax.* 39 Marsi *coni. Faber et Bentl.*

etiam dici, tralaticium est, a qua aetate adhuc aliquot annis tum aberat Augustus. G.

31 *Melius* candenti nube, *quam* candentes humeros; Vet. Schol. Sic et Lambinus et Torrentius in duobus Codd. legerunt. Modo H pro Consona est. *Candidis nubibus velatus, ut qui videri possit; non amicti enim diinequeunt conspici.* Vet. Schol. Cruq. B. Quin *Nube amicti* DI videri non possunt. *Candentes humeros* nube amictus est Apollo, ne possit videri, ut pulchre ostendit Bentl. G.

34 *Augustus, qui se Apollinis filium volebat videri.* Vet. Schol. Imo se pro Apolline aliquando gessit. Sueton. Hinc Virgilianum illud Ecl. 4, 10 *Tuus iam regnat Apollo.* (vid. Serv.) Erat etiam Augustus divinandi peritissimus; adeo ut, teste eodem auctore, *omnium bellorum eventus praesenserit.*

33 Erat Romae templum Veneris Erycinae, Iuliae gentis parentis. Τῇ δ' Ἔρος ὡμάρτησε καὶ Ἵμερος ἕσπετο καλός. Hesiod. Hanc etiam Od. 12. dicit *Iulium Sidus.*

55 Divus Iulius etiam Martis nepos dicitur ob amorem Martis et Veneris, uti ego sentio. Etiam Ode sexta Augustum appellat Martem. Credo *neglectum* genus iam dici per Charientismum pro *contemptum.* B. Imo intelligitur Mars ipse, auctor gentis Romanae. Z.

37 *Dant alios Furiae torvo spectacula Marti.* Od. 28. Nam, ut cum Vetere Schol. loquar, *huius ludus in praeliis est.*

39 *Acer*, figurate pro *ferox*, non pro ἀνδρικός, ut Lambinus. *Marsi* pro *Mauri* nulla cum auctoritate a doctissimo Bentleio ponitur. Credibile mihi videtur Maurorum, barbarae gentis, nomen fuisse Romanis terribilius quam Marsorum, vicini et socii populi. Quin potius nominaret externam gentem, quam Italici generis in tali materia. B. *Marsi peditis* mentio, praeter ea, quae Bentleius verissime disputavit, etiam eo forte nomine praeferenda, quod in proximis bellis civilibus frequens illius usus et mentio fuerat. Non valde me movebat Iohnsonus, qui negat hic virtutem *Mauri peditis* praedicari. Sed dubitationem iniicit denuo Christii V. C. defensio, qui *Maurum* equo deiectum desperate pugnantem pingi arbitratur. G.

Sive mutata iuvenem figura,
Ales, in terris imitaris, almae
Filius Maiae, patiens vocari
Caesaris ultor:

Serus in coelum redeas, diuque
Laetus intersis populo Quirini:
Neve te nostris vitiis iniquum
Ocior aura

Tollat! Hic magnos potius triumphos,
Hic ames dici Pater atque Princeps:
Neu sinas Medos equitare inultos,
Te duce, Caesar.

46 Quiritum *Br.* Quirino *Cuning. et Heins. ad Ovid. Fast.* 4, 475. 48 Ocyus *Gott.* 51 Nec *Brod.*

41 Augustus et Apollo, semper iuvenes. Sic et Virgilius, *Hic illum vidi iuvenem, Meliboee.*

42 *Almae*, i. e. *sanctae*, Vet. Schol. Cruq.

43 *Patiens*, non dedignatus. Erat Augustus, ut Mercurius, *Centum puer artium.*

44 *Caesaris ultor* Epitheton Augusti huic rei aptum: postquam iure sanguinis et adoptionis Caesarem ultus est, idem pacat orbem.

45 *Suaviter optat Augusto, ut diu vivat.* Vet. Schol.

46 *Laetus* proprie de deo dicitur. Siquidem iratos et tristes deos ludis scenicis et similibus placabant.

47 *Iniquum*, iratum, non laetum. *Ocior aura t.* nimis mature avoles in coelum. Z.

49 *Triumphos* scil. ames. Z.

50 Ferunt F. Camillum primum, atque dein M. T. Ciceronem *Patrem patriae* a senatu appellatum. Princeps erat, qui primus sententiam dixit in senatu primoque loco sedebat. B. *Pater* de communi DIs paene omnibus appellatione intelligit Massonus: cum *pater patriae* Augustus post mortem demum Horatii dictus sit. *Principis* nomen hoc ipso tempore, in quod Oden hanc conferimus, accepisse Augustum constat. G.

51 Pro Parthis Medos ob vetustatem nominavit: Medi etiam Parthorum regno continebantur. Proprie posuit *equitare*, quod Parthi et Scythae maxime equestri pugna delectarentur. Nove etiam *inultos* pro impunitos. B. *Medos et inultos* Harduinus affert, post alia etiam nugaciora, unde probet, Odarum libros non esse antiqui et veri Horatii. Debebat cogitare, uti *Medis* etiam Virgilium, et quidem in Georgicis, quae illi relinquit: *inultum* autem pro impunito semel iterumque dixisse Horatium Satirarum et Epistolarum auctorem, v. g. Sat. 2, 3, 189. G.

ODE III.

AD NAVEM QVA VEHEBATVR VIRGILIVS ATHENAS PROFICISCENS.

Precatur Virgilio Athenas proficiscenti prosperum navigium. Exsecratur Tiphyn primae navis repertorem. Originale hominis peccatum curiosum ingenium.

Primus versus Glyconicus; alter Choriambicus Asclepiadeus.

Sic te diva potens Cypri,
Sic fratres Helenae, lucida sidera,
Ventorumque regat pater,
Obstrictis aliis, praeter Iapyga:
Navis, quae tibi creditum
Debes Virgilium, finibus Atticis,
Reddas incolumem, precor,
Et serves animae dimidium meae.
Illi robur et aes triplex
Circa pectus erat, qui fragilem truci
Commisit pelago ratem
Primus, nec timuit praecipitem Africum
Decertantem Aquilonibus,
Nec tristes Hyadas, nec rabiem Noti;

2 *fulgida Cun.* 3 pater regat *MS. Bersm.* C. 4 obstructis *MS. Bersm.* C. 10 circum *coni. Fabric.* C.

ODE III.

1 *Sic* votum indicat, cui velut conditio aut effectus adeo adiectus est felix navigatio Virgilii. G.

Potens, domina s. regina. Invocatur Venus, quia, inquit Schol. eius sidus est salutare navibus. Z.

2 *Lucida,* laeta et hilaria; contra mox dicit *tristes Hyadas.* Estque *figura Epexegesis,* auctore Vet. Schol. B. Conf. Car. 1, 12, 25 sq. it. 3, 29. extr. G.

4 Male nonnulli *obstructis;* corrupte etiam *obstrusis* legitur apud Servium. *Iapyges* sunt Appuli Graeci generis. B. *Obstrictis aliis* alludit ad utrem illum Aeoli, in quo is in gratiam Vlyssis ἀνέμων κατέδησε κέλευθα, praeter Zephyrum, quo opus erat, unde, cum a sociis apertus esset, sine more modoque proruerunt. Vid. Od. K princ. G.

7 Bene *creditum, debes, reddas. Reddas* autem dicit, eo sensu quo *reddere epistolam* dicimus.

8 *Suaviter hoc dictum secundam illam amicitiae Diffinitionem qua plurimi utuntur,* Φιλία ἐστὶ μία ψυχὴ ἐν δυοῖν σώμασιν. Vet. Schol. Cruq.

9 *Habet autem hic quiddam Homericum,* χάλκεον δέ μοι ἦτορ. Vet. Schol. Robur, *Duritia sine sensu periculi.* Vet. Schol. B. Gravius loquitur Propertius, qui I, 17, 13 primum nautam exsecratur sic: *Ah pereat quicunque rates et vela paravit Primus, et invito gurgite fecit iter.* Z.

Quo non arbiter Adriae
Maior, tollere seu ponere vult freta.
Quem mortis timuit gradum,
Qui siccis oculis monstra natantia,
Qui vidit mare turbidum, et
Infames scopulos, Acroceraunia?
Necquicquam deus abscidit
Prudens Oceano dissociabili

18 rectis *Bentl. coni.* fixis *coni. Sanadon.* 19 turbidum *etiam Br.* turgidum *al. quod forte mel.* G. *Etiam MS. Bersm. et alii libri multi dant* turbidum: *at* turgidum *edd. Glarean. Lamb. et aliae.* Z. 20 Acroceraunia *Gott. et Flor.* 1482. *Recepit etiam Bentl. Talbot. rell.*

14 *Hyades*, ipso nomine triste et pluvium coelum notant. Vid. Colum. 11, 2, 34 et 36. Hae enim sunt *Suculae.* G.

15 *Arbiter iudex est qui totius rei habet arbitrium et facultatem*, Festus. Hoc adnotavit Antonius Mancinellus. B.

17 *Gradum* h. e. genus. Sensus est, Ne maxime miseram quidem et horrendam mortem reformidavit. Z.

18 Equidem non video, cur quis praeponat Bentleii *rectis oculis* vulgato *siccis oculis*. Certe timentium est lacrimare magis quam oculos avertere. Quid quod pro nobis faciant Editi Libri et Membranae? B. *Rectos oculos* pulcherrime huc convenire, facile effecit Bentleius; sed non perfecit, ut necesse sit Horatium ita scripsisse. Metum quoque suas habere lacrimas, quis ignorat? fortis ille et audax, cui, quae stuporem aliis afferunt, ne excutiunt quidem lacrimas. *Fixis oculis* displicuit Cuningamo, qui excogitarat, a Sanadono receptum. G.

19 *Vidit*, nunc positum pro *aspexit*, quo modo Ovidius, *Coelumque videre Iussit.* Est autem *turbidum*, quod in Vet. Schol. et Cruquii MSS. pro *turgidum* legimus, vox huic loco convenientissima atque efficacior altera.

20 Lutatius Placidus legit *Alta Ceraunia* et *Ceraunia* est apud Vet. Schol. Sic et Virg. Georgic. primo, ut adnotavit H. Stephanus. *Acroceraunia* ex Glossemate est, quia vulgatius. De *Alta Ceraunia* nihil refert litigare, etsi videatur magis poeticae varietatis, quam vulgatum *Acroceraunia.*

22 *Dissociabilis* nunc active dicitur, pro eo qui valet dissociare. Horatianae Syntaxi magis convenit *dissociabili*, consueta huic Scriptori Hypallage, quam eruditissimi Viri *dissociabiles* de proprio ingenio tantum. B. Recte Baxterus. Ne quis offendatur insolentia, aut plane Harduino credat, esse hoc barbarum, et Horatio indignum, ponamus indicem talium adiectivorum, quae activam significationem habere, ut alia taceam, thesaurus noster docet. Sunt autem, quae observavimus, ista: *Adiutabilis, Agilis, Apertibilis, Delectabilis, Delebilis, Exsuperabilis, Facilis, Fallibilis, Fragilis, Favorabilis, Illacrimabilis, Impetibilis, Impetrabilis, Incogitabilis, Indocilis, Instabilis, Insatiabilis, Intestabilis, Intolerabilis, Irritabilis, Litabilis, Offensibilis, Patibilis, Penetrabilis, Placabilis, Reparabilis, Suffocabilis, Terribilis, Vincibilis, Vulnerabilis,* et forte plura. Interim nec *dissociabilis terras* Bentleii, nec *dissociabile* adverbium Cuningami, damnare ausim. De *Amabilis* mox 1, 5, 10. G.

Terras, si tamen impiae
    Non tangenda rates transiliunt vada.
Audax omnia perpeti
    Gens humana ruit per vetitum nefas.
Audax Iapeti genus
    Ignem fraude mala gentibus intulit:
Post ignem aetheria domo
    Subductum, macies et nova febrium
Terris incubuit cohors;
    Semotique prius tarda necessitas
Leti corripuit gradum.
    Expertus vacuum Daedalus aëra
Pennis non homini datis.
    Perrupit Acheronta Herculeus labor.
Nil mortalibus arduum est:
    Coelum ipsum petimus stultitia; neque

30 Subvectum *Cod. Fabric.* C. sublectum *coni. Cun.* G. 36 Acherunta *ed. Lambin.* Z. 37 ardui *Bentl.* *ex MSS. cui favet collat. Sax. et L. Bos it. Brod.* G. Libri quidam Lambini idem habent. Z.

23 *Impiae rates*, quia naturam, opus Dei, violant. G.

24 *Transiliunt* per contemptum. *Non tangenda* sc. ob consilium Dei. *Vada* h. e. mare. Z.

25 Qui ardua et difficilia aggrediuntur, multa perpetiuntur. Quid opus est Danielis Heinsii Hellenismo? B. Nempe ait Heinsius, h. l. *perpeti* esse *agere*, ut πάσχειν pro ποιεῖν ponatur: quod nec de Graeco verum esse arbitror. G.

26 *Vetitum nefas*, ideo nefas, quia a natura vetitum. G. *Ruit*, fertur temere, natura et legibus dei neglectis. Z.

27 *Audax Iapeti genus.* Prometheus, postquam figmentum suum, homines, igne e sole surrepto instruxit, eadem fecit, ut mollitis calidisque cibis ac potionibus, vaporatis item diaetis, febres sibi pararent; metallis tractandis mortifera arma in mutuam perniciem pararent etc. G.

30 *Maciem, tabem* vocat, quae febrium perpetua fere comes. Mire autem ignem coelo subductum igne febrili puniri dicit.

32 *Ea enim non nisi post multa saecula venire solebat.* Vet. Schol. Cruq. *Necessitas* Homero ἦμαρ ἀναγκαῖον. H. Stephanus. B.

Primorum hominum *μακροβιότης* ex historia sacra transiit etiam ad fabulas. Et traduntur Americani longioris ipsi quoque aevi fuisse ante, quam luxu nostro mollescerent. G.

33 Torrentius in nullo MS. legit *lethi*; sed in omnibus *leti.*

36 Siquidem hic erat unus ex duodecim Herculis laboribus, Cerberum canem ex Orco educere.

37 *Arduum*, inaccessum dicit ob sequentia. Pleniori bucca dici videtur, *nil arduum*, quam *nil ardui*, quod mire placuit doctissimo Bentleio. Certe *nihil ardui* Genitivus est, qui dicitur Partitionis; ideoque minus est quam *nihil arduum*. B. *Nihil* est e graecismo οὐδὲν, quod non habet adiunctum genitivum. Z.

Per nostrum patimur scelus
Iracunda Iovem ponere fulmina.

ODE IV.

AD L. SEXTIVM, CONSVLAREM.

Hortatur L. Sextium, Consularem virum, et quondam Brutianae et Pompeianae factionis asseclam, ut vere iam ineunte, dimissa Catoniana sua severitate, ad Epicureismum se recipiat.

Primus versus est Heptameter Archilochius, constatque ex Bucolico, h. e. ex Tetrametro Heroico, cuius ultimus pes est semper Dactylus, et ex tribus Trochaeis. Alter versus est Trimeter Iambicus Catalectus.

Solvitur acris hiems grata vice veris et Favonî,
Trahuntque siccas machinae carinas;
Ac neque iam stabulis gaudet pecus, aut arator igni;
Nec prata canis albicant pruinis.
Iam Cytherea choros ducit Venus imminente Luna;
Iunctaeque Nymphis Gratiae decentes
Alterno terram quatiunt pede; dum graves Cyclopum
Vulcanus ardens urit officinas.

5 Nam *pro* Iam *MS. Bersm. et pro* Venus *coni. Cuning.* levis *h. e. saltans. Z.* 8 visit *Rutgers. e MSS. Bersm. it. Bentl. Z.*

40 Bene *ponere fulmina;* respexit enim fulminatos gigantes.

ODE IV.

1 *Solvitur hiems* et mox v. 10 *terrae solutae* respectum habent ad gelu, quo *adstringi* dicuntur humida. G.

Ver incipit secundum Varronem (De Re Rustica 1, 28) VII Idus Febr. quo etiam die, ut Columella (II, 2, 15.) refert, Favonius (qui et Zephyrus) spirare incipit. *Mancinellus.*

2 Iacobus Cruquius putavit *machinas* istas *palangas* fuisse, navium carinis supposuas, nostra vernacula *Trundles:* crediderim et trochleare machinamentum aliquod fuisse insuper adhibitum.

5 Clara nocte: erant enim Idus. Rustica numina saltare non solent nisi ad claram Lunam.

6 *Per* Nymphas *mulieres intelligit, per* Gratias *virgines.* Vet. Schol. solita Dilogia. *Grata ferunt Nymphae pro salvis dona maritis.* Ovid. Her. 1, 27. *Iunctae* supple dextras: *decentes* et ad gestum pertinet. *Sit formosa, decens.* Iuvenal. Sat. 6, 162.

7 *Graves* h. e. plenas laborum et molestiarum. Z.

8 Sudans prae nimio labore aestuque fornacis. Vulcanum inducit, quia Venerem iam nominavit, ridicule et festive. Fecit Vulcanus, quod optimum maritum decebat. Imperiti erat Librarii de *urit,* longiuscula *r,* rescribere *usit, ussit,* atque *visit,* quod miror potuisse placere magno Bentleio. B. *Vrit officinas.* Cum dixerit non modo Iuvenal. 14, 118 *ardente camino;* sed Ovid. Fast. 4. 473 *Antra Cyclo-*

Nunc decet aut viridi nitidum caput impedire myrto,
Aut flore, terrae quem ferunt solutae.
Nunc et in umbrosis Fauno decet immolare lucis,
Seu poscat agna, sive malit haedo.
PALLIDA mors aequo pulsat pede pauperum tabernas,
Regumque turres. O beate Sexti,
Vitae summa brevis spem nos vetat inchoare longam.
Iam te premet nox, fabulaeque manes,
Et domus exilis Plutonia; quo simul meâris,
Nec regna vini sortiere talis;

12 agnam — haedo *Gott.* agnam — aedos *Flor.* 1482. *it. Brod.* 13 pede pulsat *MS. Bersm.* C. 14 Sesti *MS. Bersm. edd. Glarean. Bentl.* Z. 16 fabulaeque et manes *Gott.* manesque *Cun.* fabulaeque inanes *coniiciebat Bonfin.* 17 exilii *coni. Heins.* [† *quem refellit Rutgers. Lectt. Venusin. p.* 240.] *et Barth.* Z.

pum positis exusta caminis, quae utra profecto sunt ipsa *officina:* non video, cur non patiatur Bentleius *officinas uri* a Vulcano. Quod autem *visit* reponit, eo minus probare possum, cum *visere officinam* sit eius, qui modo per intervalla eo veniat, non qui ita assiduus sit, ut bonus vir Vulcanus. Nec bis idem dicit *ardens urit:* sed res diversas diversis vocibus eloquitur. G. Caeterum Lambinus recte monet, hanc temporis descriptionem sumtam esse ab incendio Aetnae aut insularum Vulcaniarum. Z.

9 *Nitidum* h. e. unguentis delibutum. Z.

11 Sacra Fauni, seu Panis, circa Idus Febr. erant.

12 Omnes Torrentii MSS. habebant *agna* et *haedo* in Ablativo; sic et Vet. Schol. et Cruquius legit. *Nescio quomodo quaedam locutiones per foemininum genus gratiores fiunt.* Vet. Schol.

14 *Beatus dicitur qui multa habens, sine malo aliquo degit.* Cicero in Tuscul. Mancinellus.

15 *Summam pro paucorum annorum numerum posuit.* Vet. Sch. Dicitur *summa*, ut *pars*, pro magna et parva summa; quia vox est mediae significationis.

16 Ostendit se plane Epicureum hoc loco. *Dii boni manes dicebantur, nam mane apud antiquos bonus dicebatur.* Vet. Schol. Cruq. B. Posse aliquem *fabulas* putare *manes*, et tamen non Epicureum esse, vel principium Tusculanae primae satis ostendit. G. *Iam*, mox, opinione citius. *Premet*, opprimet, ex improviso in te ingruet. *Nox*, mors, Orci tenebrae. Z.

17 *Exilis*, quod et tenuis et umbratilis. Dilogia manifesta. *Exilis domus est ubi non et plura supersunt.* Epist. 2. Lib. I. B. *Plutonis* appellatio Harduino inter argumenta est, non esse Odarum libros antiqui illius Horatii: cum tamen Plutonem Ciceroni non ignotum fuisse, doceat locus de N. D. 2 c. 26 et Graeca amare Horatium constet. Ceterum *domum Plutoniam* intelligo inferos ipsos, *exilem* domum, i. vacuam, inanem. G.

18 Mirifice mihi placet Francisci Luisini interpretatio, ab aliis explosa; neque sane vera est vulgaris. (Qua scilicet *talis* est talorum iactu, praesertim cum praecedat *sortiere.* Z.) Omnia enim peraguntur apud Inferos quae hic; sed quasi per somnium et imaginem. *Sortiere regna vini*, sed non *talis*, quale hic est.

Nec tenerum Lycidan mirabere, quo calet iuventus
Nunc omnis, et mox virgines tepebunt.

ODE V.

AD PYRRHAM.

Amicae suae inconstantiam, quam ficto Pyrrhae nomine designat, pulcherrima Allegoria insectatur.

Duo priores versus sunt Choriambici Asclepiadei, tertius Pherecratius, quartusque Glyconicus.

Quis multa gracilis te puer in rosa
Perfusus liquidis urguet odoribus
Grato, Pyrrha, sub antro?
Cui flavam religas comam
Simplex munditiis? Heu quoties fidem
Mutatosque deos flebit, et aspera

4 flavas r. comas *MS. Bersm.* C. 5 quotiens *MSS. tria Bersm.* C.

Haec sublato manu poculo proferenda. Mirari nequeo non placuisse erudito Bentleio Luisini interpretationem *οἶνον τοῖον, vini talis*, cum iam meminerit Flaccus *Exilis Plutoniae domus*. Sed gaudere solent Eruditi in diversa discedere. B. Haud nego, non valde *συμποτικοὺς* homines mihi videri, nec valde poetas, quibus non placet illa Luisini interpretatio, quae motum et quasi vitam addit versiculo. Vinum sibi adesse, fingit Poeta, Lycidan interesse convivio. G.

19 Quid refert *Lycidam* legatur, an Graeca Declinatione cum Bentleio *Lycidan?* Verum ille consueto sibi more Hellenismo favet, aeque atque Archaismo in scribendis Latinis vocabulis. B. *Lycidan* cum Bentl. Iano et codd. nonnullis edidi. Nam infra Serm. II, 4, 3 est *Pythagoran:* nec abhorret Noster a Graecismis. Z.

20 Mire *tepebunt* de virginibus, *calet* de iuvenibus. Vet. Schol. Cruq. *frigebunt, marcescent:* quasi diceret *lento igne macerabuntur*. An Lycidas Sextii erat pocillator? B. Imo amasius fuit, ut Iovis iste Ganymedes. Z. *Tepere* de virginum modesto amore, *calere* de vehementiore affectu iuvenum. G.

ODE V.

1 *Ille tamen gracili cum Ganymede iacet.* Martialis. B. *Gracilis*, delicatus, tenellus, Schol. Z.

2 *Perfusus*, largiter unctus, delibutus: *liquidis odoribus*, unguentis, Schol. *urguet*, tenet, amplectitur, Schol. Z.

4 *Cui*, in cuius gratiam, ut placeas.

5 *Munditias eius laudat, sed quadam amantis invidia.* Schol. B. *Simplex mund.* simpliciter ornata, quia et sine exquisito ornatu videris placere ob formae scilicet praestantiam. Z.

6 *Mutatos deos* pronum est intelligere ex propitiis iratos.

Nigris aequora ventis
Emirabitur insolens,
Qui nunc te fruitur credulus aurea;
Qui semper vacuam, semper amabilem
Sperat, nescius aurae
Fallacis! Miseri quibus
Intentata nites. Me tabula sacer
Votiva paries indicat uvida
Suspendisse potenti
Vestimenta maris deo.

6 ut aspera *coni. Cun.* 8 Vt mirabitur *coni. Bentl.* Heu mirabitur *al. apud Cun.* 13 Intemptata *MSS. tria Bersm.* C. 14 humida *MS. Bersm. et ed. Glar. ex glossemate haud dubie.* Z.

Nam felicitatem quamcunque Dis assignabant: ἐπαφρόδιτος, cui Venus favet, felicem generatim notabat, ut in Sullae cognomine. Sed hic iungitur *Fidem mutatosque deos*. *Fidem mutare* est rescindere contractum. Vid. Ter. Phor. 3, 2, 27. *Fidem et deos mutat* puella, cum deos periurio fallit. G.

7 *Nigros ventos* per metonymiam dicit, qui nubes obscuras cient, mare turbant. Sic *Auster nigerrimus*, Virg. Georg. 2, 278. Contra *Albus notus* est mox 7, 15. Quid si huc tandem redeunt, quae Huet. Dem. Evang. 4, 8, 14 p. 124 de *nigri* appellatione rebus septentrionalibus tributa disputat. G. Caeterum amorem mulierum inconstantem solent poetae cum mari comparare saepe. Z.

8 *Insolens*, insuetus, nondum expertus. Z.

9 *Blanda*, *pulchra*, *propitia*. Vet. Schol. Cruq.

10 *Vacua* mulier, non occupata ab alio, uni soli se praebens, ut Tac. An. 13, 44 *vacua* est, quae a marito discessit, quo nubere possit alii. *Amabilem* etiam active hic accipiendum videtur. Bene Vet. Schol. Vacuam *sibi soli paratam, contemtis aliis*; amabilem, *suo amori deservientem*. Amatoris tormentum amare non amantem. Sic ipse Magister posuit, *ut ameris, amabilis esto*. Vid. ad 1, 3, 22. G. *Amabilem* iam posuit pro aditu facilem.

13 *Intentata*, cuius mores nondum usu cogniti sunt. Tropus ductus est quoque a mari, quod quis nondum pernavigavit. *Nites*, places, fidelis et amabilis videris. Mare nitet pr. si tranquillum est. *Me tabula* etc. Sensus est: ego naufragium feci, h. e. inconstantiam amoris Pyrrhae expertus sum. Z.

14 *Madidus extrinsecus*, *uvidus intrinsecus*. Vet. Schol.

15 *Videmus autem quosdam hodie quoque pingere in tabulis suos casus, quos in mari passi sint, atque in fanis marinorum deorum ponere. Sunt autem qui vestem quoque ibi suspendunt, diis eam consecrantes.* Vet. Schol. B. vid. Art. Poet. 20. G.

ODE VI.

AD AGRIPPAM.

Horatius adhuc Semipompeianus callide se excusat M. Agrippae Augusti genero poscenti, ut Carmen Heroicum in civile bellum componat. (Similis est argumenti, cuius prima Anacreontis, Θέλω λέγειν Ἀτρείδας. Add. Car. 1, 19, 10. it. 4, 15. G.)

Metrum tribus versibus Choriambicum, quarto Glyconicum.

Scriberis Vario fortis, et hostium
Victor, Maeonii carminis aliti,
Quam rem cunque ferox navibus aut equis
Miles te duce gesserit.
Nos, Agrippa, neque haec dicere, nec gravem
Peleidae stomachum, cedere nescii,
Nec cursus duplicis per mare Vlyssei,
Nec saevam Pelopis domum,

Con-

1 Ad Agrippam, *plenius Lamb.* Ad M. Vipsanium Agrippam. 2 alite *vulgo:* alteri *coni. Markland*, aemulo *coni. Iones.* 3 Qua *Bentl. e coniectura Mureti:* quum *coniicit Bentl. Z.* 7 reducis *coni. Bentl.* duplices *Br. coll. Sax. Gott. Flor, MSS. duo Bersm.* Vlixei *tria MSS. Bersm. Bentl. et alii.* Z.

ODE VI.

2 *Alite, Homerici carminis sublimitate.* Vet. Schol. Cruq. *Multa Dircaeum levat aura Cygnum, Tendit, Antoni, quoties in altos Nubium tractus,* Lib. III, Od. 2. Iure ridet Rodellius Galli Interpretis Gallum Gallinaceum. Frustra sunt etiam qui mutant *alite* in *aliti:* est enim ista constructio satis frequens. *Atque sua caesum matre queruntur Ityn.* Ovid. B. *Aliti* recte, puto, legendum iudicarunt Passeratius et Lambinus, ut referatur ad *Vario*, tertio casu, velut apud nostrum *bella tibi pugnata;* apud Maronem, *Nulla tuarum audita mihi neque visa sororum.* Quod Ovidii locum pro Ablativo sine praepositione laudat Baxterus, nihil est. Nam sic habetur Am. 2, 14, 30. *Aque sua caesum matre queruntur Ityn.* Deinde consuetum est *cycnos* vocari poetas, qui sunt alites, *Multa Dircaeum levat aura cycnum,* infra 4, 2, 25: *alitem* ponere pro sublimitate et maiestate carminis, nisi fallor, inauditum. G.

3 Pro *Quam rem cunque* Bentleius de ingenio suo reposuit, *qua rem cunque* (i. e. sive terra sive mari), sed nihil opus. B.

Quam rem cunque rectum esse puto. *Scriberis Vario* i. Varius de te scribet, *quamcunque rem gesserit miles te duce.* G.

6 Neque Iliada neque Odysseida valemus imitari, quod fecit Virgilius. B. *Stomachum*, iram. *Cedere nescii*, ferocis, inexorabilis. Z.

7 *Duplicis Vlixei, πολυτρόπου*, versuti, qui simplicitatem cum prae se ferret, aliud semper agebat, quam volebat videri. Haec multo faciliora, quam *duplicis* intelligere Accusativo plurali ad *cursus* i. e. itum et reditum (seu cursus per mare mediterraneum et Atlanticum, quae Vossii est opinio). G.

Quid opus fuerat Bentleium pro *Vlyssei* reponere *Vlixei*, sequiori

Conamur, tenues grandia; dum pudor,
Imbellisque lyrae musa potens vetat
Laudes egregii Caesaris et tuas
Culpa deterere ingeni.
Quis Martem tunica tectum adamantina
Digne scripserit? aut pulvere Troico
Nigrum Merionen? aut ope Palladis
Tydeiden superis parem?
Nos convivia, nos praelia virginum,
Sectis in iuvenes unguibus acrium,
Cantamus vacui, sive quid urimur,
Non praeter solitum leves.

9 *Post* tenues *ponit punctum MS. Bersm.* C. 10 vetant *MSS. Fabric.* C. 14 Troïo *coni. Heins. quod tanquam poëticum recepit Iani.* Z. 17 convicia *coni. Acidalii ad Vellei. II*, 110. C. 18 sectos *coni. Gronovius, et* strictis *i. e. armatis coni. Bentl. sed vulg. melius: nam* praecisos *habere ungues puellas elegantes est in promtu.* Z. 19 quod *edd. Glarean. Lamb. et Baxt.* Z.

quiori scriptura, cum notissimum sit antiquo tempore literam X sonum habuisse duarum S? Sic apud Suetonium legimus *ixe* pro *isse* vel *ipse*, in Augusto.

8 *Pelopis domum* argumentum Tragoediarum habebant Poetae: ex hac enim Thyestes, Atreus, Agamemnon, Orestes, Electra. G. *Fuit autem Q. Varius et ipse Carminis, Tragoediarum et Eclogarum auctor, Virgilii Contubernalis.* Vet. Schol. *Thyesten Tragoediam Varius scripsit.* Idem. Imo Cassii Parmensis scrinia compilavit. Vide ad Epist. 4. B. *Saevam*, caedibus domesticis famosam et horribilem. Z.

10 *Imbellis*, ineptae ad carmen heroicum et tragoedias. *Musa potens*, facultas, quae in me est, poëtica: in cuius potestate sita est lyra imbellis. Z.

11 *Laudes* pro merita, ut apud Virgilium, *Sunt hic etiam sua praemia laudi.* B.

12 *Culpa d. ing.* i. e. imbecillitate ingenii imminuere et extenuare. Z.

13 Homerica argumenta hic ponit, quibus tacite comparat res Augusti: non autem puto specia-tim illum personas personis comparare voluisse: sed nominare aliquot heroas peculiariter laudatos Homero. V. g. *Tydeiden* i. Diomedem Tydei F. laudat ab amicitia et ope Palladis i. prudentia etc. G. *Martem*, intelligit Augustum, et Merionem Agrippam, nec non Diomedem Augustum.

Adamas non solum de lapide dicitur, verum etiam de durato ferro, ex quo loricae. *Ἀδάμαντα τινὲς σίδηρον.* Theocriti Schol. B. Nempe etymologice ponit, pro indomita, impenetrabili. V. 3, 24, 5. G.

18 *Sectis unguibus* ad iocosa praelia aptius est. Severas et serias nobis pugnas *strictis unguibus* narrat Bentleius, quas huc vix putem convenire. Conf. mox 9 extr. et 2, 12 extr. G.

19 Ostendit se sive ex otio, sive ex amore levitatis usum iam contraxisse. Male doctissimi viri reponunt *quid*, cum *vacui* sit *αἰτιατικόν*. Minusque arridet Bentleii *quid* quam nostrum *quod*, quod in medio relinquimus. *Quid* indefinite dici videtur de utroque sexu, *quod* autem

ODE VII.

AD MVNATIVM PLANCVM, CONSVLAREM.

Munatium Plancum, Consularem virum et quondam Pompeianum, postquam Augusti gratia excidisset, prae animi maerore voluntarium exsilium minitantem, a consilio revocare conatur, laudata Tiburtina eius villa prae omnibus Graeciae civitatibus. (De Planci ingenio, quod merito suspectum esse Augusto poterat, Vell. 2, 83. Rhodon et Mytilenen tunc placuisse exsulibus, docet etiam Cic. fam. 4, 7, et 7, 3 fin. G.)

Primus versus Hexameter Heroicus: secundus Tetrameter Heroicus, seu Phaliscus.

Laudabunt alii claram Rhodon, aut Mitylenen,
Aut Epheson, bimarisve Corinthi
Moenia, vel Baccho Thebas vel Apolline Delphos
Insignes, aut Thessala Tempe:
Sunt quibus unum opus est, intactae Palladis urbem
Carmine perpetuo celebrare, et

1 Mytilenen *Gott. Flor. Locher. et nummi.* Mityl. *al.* G. *Hoc est conveniens scripturae gr. et loco infra Epist.* 1, 11, 17. Z.
2 Epheson *MS. Bersm. et alii, quod ob graecismum, quem sectatur alibi Horatius, magis placuit: vulg.* Ephesum. Z.
6 *pro* urbem, arcis *s.* arces *post alios Bentl. et Cun. ex MSS.* G. arcem *MS. Bersm.* C.

temperatius et minus inhonestum. B. *Quid urimur* est in MSS. et editis, i. aliquid amamus. Baxteri ratio, illud *vacui* causam significare, non probat quod debebat. Cantare se ait Horatius, sive *vacuus* sit (vid. 5, 10) ab amore, sive amet aliquid: *αἰτιατικὸν* potest esse utrumque, utrumque conditionem significare. G.

20 Sensus est: qui nostro more sumus ad amorem proclives. Z.

ODE VII.

1 Futurum Indicativi pro Imperativo. Emphaticum est, quasi dicat, *per me laudabunt, ego nunquam.* B. Conf. Epist. 1, 11. pr. G.

Propterea claram, quod soli sit exposita, de qua et Lucilius sic ait: Carpathium Rhodos in pelagus inclinat apertum. Vet. Sch. Cruq. Solinus addit *nunquam* *coelum ita nubilum esse, ut in sole Rhodos non sit.* Mancinellus.

2 *Corinthi moenia* displicent Harduino: sed obliviscitur, ipsum genuinum Horatium Ser. 1, 5, 97 *Bari moenia piscosi* dixisse simpliciter de urbe. Et restitutum erat Corinthus. G.

4 *Peneus perfluit Tempe, quae patent inter Ossam et Olympum longitudine quinque millia passuum; et latitudine ferme sesquiiugeri.* Mancinellus. *Τέμπη* dicuntur Graecis quaevis amoeniora loca ad fluminum ripas seu paludes. Et Thessala videtur vox initio, atque eadem fere quod *Τέμενος*, unde et Latinum *Templum.*

5 Simplici narrationi magis convenire videtur vulgata lectio, quam Bentleii *Palladis arces*, alieno loco posita Figura. B. *Unum* qui in hoc uno sunt occupati, ut etc. *Intactae*, virginis. Z.

6 *Carmine perp.* quod ab initio

Vndique decerptam fronti praeponere olivam:
Plurimus in Iunonis honorem
Aptum dicet equis Argos, ditesque Mycenas.
Me nec tam patiens Lacedaemon,
Nec tam Larissae percussit campus opimae,
Quam domus Albuneae resonantis,
Et praeceps Anio, ac Tiburni lucus, et uda
Mobilibus pomaria rivis.

5 *Sic etiam Flor. et coll. Sax.* decerptae fronti *Erasm. et alii, quos refellit Bentl.* 9 *Pro* dicit *recepi e cod. Bersm. edd. Venet. et Bentl. aliisque futurum: nam praecedit* laudabunt. *Z.* 11 perculsit *ed. Glar.* 13 *Pro* et *recepi* ac *cum Bentl. e codd. Bersmanni aliisque.* Tiburtis *Brod.* Tyburti *Glar.* Tiburti *MS. Bersm.* Z.

deinceps omnes laudes Athenarum continet. Z.

7 *Vndique decerptam* dicit pro undequaque *ex omnibus collectam.* Vet. Schol. Supple *locis.* Vbicunque videt olivae folia, ea statim decerpit, et fronti suae praeponit. Notum est unumquemque veterum habuisse deum aliquem sibi proprium atque tutelarem; sic Augustus habuit Apollinem. B. Bentleius ita interpretatur, *Hoc est, ex eo argumento undiquaque exhausto coronam sibi poeticam quaerere:* eamque interpretationem et lectionem omnibus ingenii viribus tuetur post Turnebum. Nempe est et altera lectio, Erasmo adscribi solita, *undique decerptae frondi* i. cuicunque alii aliarum arborum ramo, *praeponere olivam*, haud paullo sane facilior, et tam copiose ornata a Lambino, et Da. Heinsio, recepta Talboto, ut puerilium ineptiarum accuset Dacerius, qui sentiant dicitur. Sed nec pepercit Bentleius Dacerio. Mihi laudandum videtur ingenium patronorum eorumque: in tanto consensu librorum nihil mutandum: fateor tamen, me malle scripsisse ut dedit Erasmus, quam ut credere oportet libris, scripsisse Horatium; denique antiquam lectionem melius explicatam fuisse a Baxtero. Non tam poetarum studia diversa praedicare videtur Flaccus, quam hominum iudicia de locis quibusdam celebrioribus indicare. G.

9 *Aptum equis*, perpetuum Epitheton, quo modo *Homerus*, *Ἄργος ἱππόβοτον.* Plinio *Argos Hippium.*

Per *dites* expressit Homericum πολυχρύσους, ut adnotavit vir doctissimus Ant. Muretus.

10 *Patiens*, *quia in Agonis verberibus immobiles caedebantur.* Vet. Schol. B. Hinc Spartana nobilitas plagipatidarum. G.

11 *Opimae* est Homericum ἐριβώλακος. Ant. Muretus. Perpetuum Epitheton. B. *Percussit*, amoenitate sua et fertilitate movit, s. delectavit. Z.

12 *Domus Albuneae resonantis*, ipse Catarracta est Anienis, quem incolae hodie *la Cascata* vocant. *Haec domus, haec sedes, haec sunt penetralia magni Amnis*, inquit Ovidius de Catarracta Penei fluminis. Fortasse *Albunea* Nympha non alia erat quam ipsa *Ilia* Anienis uxor; nomen habuit ab Albula Anienis fonte. Hanc Lactantius tradit (ut notavit Mancinellus) Sibyllam fuisse Tiburtinam. Erat etiam Tiburi Albuneae lucus.

13 Pro *Tiburti*, quod in antiquioribus editionibus erat, Turnebus et Muretus, utrique doctissimi viri, *Tiburni* reposuere. Certe in vetustissimis codicibus aegerrime discernuntur literae T et

ODE VII.

AD MVNATIVM PLANCVM, CONSVLAREM.

Munatium Plancum, Consularem virum et quondam Pompeianum, postquam Augusti gratia excidisset, prae animi maerore voluntarium exsilium minitantem, a consilio revocare conatur, laudata Tiburtina eius villa prae omnibus Graeciae civitatibus. (De Planci ingenio, quod merito suspectum esse Augusto poterat, Vell. 2, 83. Rhodon et Mytilenen tunc placuisse exsulibus, docet etiam Cic. fam. 4, 7, et 7, 3 fin. G.)

Primus versus Hexameter Heroicus: secundus Tetrameter Heroicus, seu Phaliscus.

Laudabunt alii claram Rhodon, aut Mitylenen,
Aut Epheson, bimarisve Corinthi
Moenia, vel Baccho Thebas vel Apolline Delphos
Insignes, aut Thessala Tempe:
Sunt quibus unum opus est, intactae Palladis urbem
Carmine perpetuo celebrare, et

1 Mytilenen *Gott. Flor. Locher. et nummi.* Mityl. *al.* G. *Hoc est conveniens scripturae gr. et loco infra Epist.* 1, 11, 17. Z.
2 Epheson *MS. Bersm. et alii, quod ob graecismum, quem sectatur alibi Horatius, magis placuit: vulg.* Ephesum. Z.
6 *pro* urbem, arcis *s.* arces *post alios Bentl. et Cun. ex MSS.* G. arcem *MS. Bersm.* C.

temperatius et minus inhonestum. B. *Quid urimur* est in MSS. et editis, i. aliquid amamus. Baxteri ratio, illud *vacui* causam significare, non probat quod debebat. Cantare se ait Horatius, sive *vacuus* sit (vid. 5, 10) ab amore, sive amet aliquid: *αἰτιατικὸν* potest esse utrumque, utrumque conditionem significare. G.

20 Sensus est: qui nostro more sumus ad amorem proclives. Z.

ODE VII.

1 Futurum Indicativi pro Imperativo. Emphaticum est, quasi dicat, *per me laudabunt, ego nunquam.* B. Conf. Epist. 1, 11. pr. G.

Propterea claram, quod soli sit exposita, de qua et Lucilius sic ait: Carpathium Rhodos in pelagus inclinat apertum. Vet. Sch. Cruq. Solinus addit *nunquam coelum ita nubilum esse, ut in sole Rhodos non sit.* Mancinellus.

2 *Corinthi moenia* displicent Harduino: sed obliviscitur, ipsum genuinum Horatium Ser. 1, 5, 97 *Bari moenia piscosi* dixisse simpliciter de urbe. Et restituta tum erat Corinthus. G.

4 *Peneus perfluit Tempe, quae patent inter Ossam et Olympum longitudine quinque millia passuum, et latitudine ferme sesquiiugeri.* Mancinellus. *Τέμπη* dicuntur Graecis quaevis amoeniora loca ad fluminum ripas seu paludes. Et Thessala videtur vox initio, atque eadem fere quod *Τέμενος*, unde et Latinum *Templum.*

5 Simplici narrationi magis convenire videtur vulgata lectio, quam Bentleii *Palladis arces*, alieno loco posita Figura. B. *Unum.* qui in hoc uno sunt occupati, ut etc. *Intactae*, virginis. Z.

6 *Carmine perp.* quod ab initio

Vndique decerptam fronti praeponere olivam;
  Plurimus in Iunonis honorem
Aptum dicet equis Argos, ditesque Mycenas.
  Me nec tam patiens Lacedaemon,
Nec tam Larissae percussit campus opimae,
  Quam domus Albuneae resonantis,
Et praeceps Anio, ac Tiburni lucus, et uda
  Mobilibus pomaria rivis.

5 *Sic etiam Flor. et coll. Sax.* decerptae fronti *Erasm. et alii, quos refellit Bentl.* 9 *Pro* dicit *recepi e cod. Bersm. edd. Venet. et Bentl. aliisque futurum: nam praecedit* laudabunt. *Z.* 11 perculsit *ed. Glar.* 13 *Pro* et *recepi* ac *cum Bentl. e codd. Bersmanni aliisque.* Tiburtis *Brod.* Tyburti *Glar.* Tiburti *MS. Bersm. Z.*

deinceps omnes laudes Athenarum continet. *Z.*

7 *Vndique decerptam* dicit pro undequaque *ex omnibus collectam.* Vet. Schol. Supple *locis.* Vbicunque videt olivae folia, ea statim decerpit, et fronti suae praeponit. Notum est unumquemque veterum habuisse deum aliquem sibi proprium atque tutelarem; sic Augustus habuit Apollinem. B. Bentleius ita interpretatur, *Hoc est, ex eo argumento undiquaque exhausto coronam sibi poeticam quaerere:* eamque interpretationem et lectionem omnibus ingenii viribus tuetur post Turnebum. Nempe est et altera lectio, Erasmo adscribi solita, *undique decerptae frondi* i. cuicunque alii aliarum arborum ramo, *praeponere olivam*, haud paullo sane facilior, et tam copiose ornata a Lambino, et Da. Heinsio, recepta Talboto, ut puerilium ineptiarum accuset Dacerius, qui sentiant aliter. Sed nec pepercit Bentleius Dacerio. Mihi laudandum videtur ingenium patronorum utrorumque: in tanto consensu librorum nihil mutandum: fateor tamen, me malle scripsisse ut dedit Erasmus, quam ut credere oportet libris, scripsisse Horatium; denique antiquam lectionem melius explicatam fuisse a Baxtero. Non tam poetarum studia diversa praedicare videtur Flaccus, quam hominum iudicia de locis quibusdam celebrioribus indicare. G.

9 *Aptum equis,* perpetuum Epitheton, quo modo Homerus, Ἄργος ἱππόβοτον. Plinio *Argos Hippium.*

Per *dites* expressit Homericum πολυχρύσους, ut adnotavit vir doctissimus Ant. Muretus.

10 *Patiens*, *quia in Agonis verberibus immobiles caedebantur.* Vet. Schol. B. Hinc Spartana nobilitas plagipatidarum. G.

11 *Opimae* est Homericum ἐριβώλαχος. Ant. Muretus. Perpetuum Epitheton. B. *Percussit*, amoenitate sua et fertilitate movit, s. delectavit. Z.

12 *Domus Albuneae resonantis*, ipse Catarracta est Anienis, quem incolae hodie *la Cascata* vocant. *Haec domus, haec sedes, haec sunt penetralia magni Amnis,* inquit Ovidius de Catarracta Penei fluminis. Fortasse *Albunea* Nympha non alia erat quam ipsa *Ilia* Anienis uxor; nomen habuit ab Albula Anienis fonte. Hanc Lactantius tradit (ut notavit Mancinellus) Sibyllam fuisse Tiburtinam. Erat etiam Tiburi Albuneae lucus.

13 Pro *Tiburti*, quod in antiquioribus editionibus erat, Turnebus et Muretus, utrique doctissimi viri, *Tiburni* reposuere. Certe in vetustissimis codicibus aegerrime discernuntur literae T et

Albus ut obscuro deterget nubila coelo
  Saepe Notus, neque parturit imbres
Perpetuos; sic tu sapiens finire memento
  Tristitiam vitaeque labores
Molli, Plance, mero; seu te fulgentia signis
  Castra tenent, seu densa tenebit
Tiburis umbra tui. Teucer Salamina patremque
  Cum fugeret, tamen uda Lyaeo
Tempora populea fertur vinxisse corona,
  Sic tristes adfatus amicos:
Quo nos cunque feret melior fortuna parente,
  Ibimus, o socii comitesque:
Nil desperandum Teucro duce, et auspice Teucro;
  Certus enim promisit Apollo

15 *Hic novae odae initium Zarot.* deterget *omnes.* G. detergit *MS. Bersm. et alii.* 17 Perpetuo *Bentl.* Perpetuum *Cun.* 18 dolores *cod. Fabr.* C. 27 Nec desperandum *MS. Bersm.* C.

N. Legimus etiam apud Iuvenalem non semel *Lacertam* pro *Lacernam*, ut alibi forsan dicturi sumus. Tiburnus Heros, Tiburis conditor, et Amphiarai vel filius vel nepos.

15 *Album autem notum dixit, ut Graeci λευκόνοτον.* Vet. Schol. B.

Auso. Eid. 12 p. 481 Velivolique maris constrator, Leuconotos Libs. Contra nostro modo erant 5, 7 *Nigri venti*, qui turbant coelum. Ceterum hic MSS. quidam adscribunt novum lemma, *Exhortatio ad bene vivendum vel simile.* Itaque novam etiam oden quidam hic incipiunt. Sed plura sunt, in Lyricis praesertim, abrupta: et satis bene argumentum utrumque Baxterus iungit. G.

Vet. Schol. habet *detergit*, etsi Torrentius non probet: nos tamen praetulimus.

16 Magis Horatianum nobis videtur *imbres Perpetuos*, quam Bentleii *imbres Perpetuo*, etsi sit suffultus auctoritate quorundam Codicum. Hiulca Syntaxis Flacco nostro inconsueta est.

17 *Sapiens*, Philosophus factus; callide eum ad aulicam sectam, Epicureismum trahit.

19 *Molli, maturo et vetusto.* Torrentius. Eum audacter nominando fiduciam sibi sumit, ob novum consilium. B. *Molli* accipit Sanadonus de verbo, h. e. lenire stude. Z.

Fulgentia dixit ob aureas aquilas.

21 Crediderim eum ex aliqua Tragoedia hanc fabellam hausisse.

23 *Bene populeam, nam haec arbor in tutela erat Herculis.* Vet. Schol.

25 *Illa enim dabit patriam, quam pater negat.* Vet. Schol. *Telamon filiis suis, Teucro et Aiaci, ad Troianum bellum proficiscentibus legem posuit, ut alter sine altero non rediret. Aiace itaque se perimente, quod per dolum Vlyssis iudicio armorum victus sit, cum ipse corpus Achillis liberasset, Teucer memor imperii paterni, et patriam fugiens, responso Apollinis cum sociis alibi condidit civitatem.* Vet. Schol.

26 *Socius par est, comes minor.* Mancinellus.

27 *Auspice Teucro* dicit, quia Teucer consulebat Apollinem. Innuit etiam prospera esse omnia Augusti auspiciis. Bentleius de *auspice Teucro*, contra fidem

Ambiguam tellure nova Salamina futuram.
O fortes, peioraque passi
Mecum saepe viri, nunc vino pellite curas:
Cras ingens iterabimus aequor.

32 intrabimus *Brod.*

ODE VIII.

AD LYDIAM.

Sub fictis Lydiae atque Sybaris nominibus exprobrat amicae suae rivalis amorem.

Primus versus constat ex Choriambo et Bacchio; secundus ex Epitrito secundo, duobus Choriambis et Bacchio.

Lydia dic, per omnes
Te deos oro, Sybarin cur properas amando
Perdere? cur apricum
Oderit campum, patiens pulveris atque solis?

2 Hoc deos *Gott.* G. *Idem habent codd. Bersm. Pulmanni et Bentl. unus MS. Bersm. dat* Haec deos. *Z.* [† O deos *habet Cod. vetustissimus Dorvillii. v. ad Charit. p.* 22.] Properes *edd. Venet. Lamb. et Bentl. Sed recte Bentleius coniicit, hanc mutationem a librariis ortam esse ob seq.* oderit. *Idem valet de seqq.* equitet *et* temperet, *quod est in edd. Lamb. et Venet.* 4 Impatiens *coniicit Crusius. At vulgatum est verum; modo interpreteris,* qui olim fuit patiens. *Z.*

omnium Librorum fecit *auspice Phoebo*, sicuti et Cuningamius *obside Teucro*. Quis non miretur Hypallagen Horatianam fugisse tantos Interpretes? Quid enim *auspice Teucro* nisi *Teucri auspicio seu fortuna?* B. Praeclare Baxterus. Ipsi nostro Car. 3, 27, 8 *providus auspex* est observator quivis auspiciorum, non sacerdos Romanus. Teucer suorum et dux est et idem auspex, cui auspicanti, i. successum petenti negotii sui, et de eventu quaerenti, bona signa miserat Phoebus. Coniecturae Bentleii et Cuningami suis auctoribus dignae, sed nihil minus quam necessariae. *Auspice Teucri*, quod est etiam in collat. Saxiana, significare potest Apollinem, quem auspicem habet Teucer. Quod est de allusione ad Augustum, viderit Baxterus. G.

29 *Ambiguam* cognominem dixit: erat enim altera Salamis Cypri, quam hodie *Famagustam* vocant. B. *Nova tellus* Cyprus est, in qua novam Salamina Teucer condidit. G.

30 Sic et Virgilius, *O passi graviora.*

32 Rursus Futurum pro Imperativo, ut superius etiam in *Ibimus, o socii.*

ODE VIII.

2 *Properes* apud Bentleium vitiosum est, ipso iudice; nam *ἀνακολουθίαν* sapit, ut patet ex sequentibus. Natum fatetur hoc de *Oderit*, quod usurpatur pro Praesenti Iudicativi Declinationis necessitate.

3 *Non per Antiphrasin, sed vere.* Vet. Schol. Cruq. Perdere dixit pro dementare, et bene *properas.*

Apricum posuit, quod latebat inter muliercula.

Cur neque militaris
Inter aequales equitat, Gallica nec lupatis
Temperat ora fraenis?
Cur timet flavum Tiberim tangere? cur olivum
Sanguine viperino
Cautius vitat? neque iam livida gestat armis
Brachia, saepe disco,
Saepe trans finem iaculo nobilis expedito?
Quid latet, ut marinae
Filium dicunt Thetidis sub lacrimosa Troiae
Funera, ne virilis
Cultus in caedem et Lycias proriperet catervas?

5 militares *duo codd. Bersm.* C. 6 equitat *etiam Brod.* equitet - temperet *al.*

4 *Oderit*, h. e. nauseaverit, vel non tulerit. B. *Campum*, sc. Martium, ubi exercitationes gymnasticae habebantur. Z.

Cum iam possit ferre militares labores. Vet. Schol. per aetatem scilicet.

6 *Lupata fraena sunt aspera.* Vet. Schol. A lupinis dentibus, quia inaequales sunt, ut inquit Servius. Mancinellus. *Et placido duros accipit ore lupos.* Ovid. Fast. 4, 6, 4. ut adnotavit Torrentius. B. *Gallica ora*, ora equorum Gallicorum, ob velocitatem et ferociam celebrium. Z.

8 *Flavum* iam posuit ut perpetuum Epitheton. *Qui in Campo Martio exercebantur, etiam natabant post exercitium, quia et hoc videtur necessarium militiae esse.* Vet. Schol. Idem adnotavit Mancinellus ex Vegetio.

Hoc olivum erat ceroma, sive oleum cerae mixtum. Mancinellus. Ergo notatur luctatio. Sensus est: cur plane abhorret a lucta? Z.

10 *Livida armis*, ob pondus et frictionem disci. Z.

11 *Discus e ferro fieri solebat, vel ex ligno, vel ex aere, ex lapide vero ut plurimum, loro medio eius circumdato, quo contorquebatur et emittebatur.* Lambinus ex Eustathio in Homerum. *Posinactum dicebant certi ponderis discum, quo iuvenes in agone contendebant.* Vet. Schol. Cruq. Notandum vocem istam *Posinactum* non alias comparere: componi autem videtur a *post* et *nactum* passive accepto; ut Postmoerium pro *Pomoerium*. Hinc Anglica vox, *A Polnet*, pro caudato ahenulo. B. Aut malo equidem fateri, me nescire, quid sit Posinactum, aut quid si est *Ποσίνακτος*, *ποσὶν ἀκτὸς*, pedibus agitabilis discus? qui non manu proiicitur, sed impellitur pedibus. G.

13 *Expedito*, emisso, iacto. Z.

14 *Quid latet*, cur non in publicum ad exercitationes et munera viri prodit? Z.

14 Achillem mater sua in Scyro insula inter filias Lycomedis educari pro puella voluit. Ille virum se prodidit amicae primum, deinde astu Vlyssis, inter muliebres nugas arma venditantis, detectus in castra Graecorum ad Troiam abducitur, pugnaturus contra *Lycios* etiam Troianorum socios, ultimos in Catalogo Homerico, Sarpedone et Glauco ducibus. G.

16 Idem est *proriperet* quod *protraheret*, nisi quod illa sit paullo moderatior vox. B. *Cultus*, vestitus. Z.

ODE IX.

AD THALIARCHVM.

Horatius, dum fingit se adhuc doctrina Stoicum, adolescentes nobiles, sub ficto Thaliarchi nomine, a cogitatione Reipublicae ad Epicuream et aulicam vitam allicit.

Duo priores versus Alcaici, qui constant ex Penthemimeri Iambica Caesura et duobus Dactylis. Tertius Dimeter Iambicus Hypercatalecticus. Quartus Pindaricus Dactylicus ex duobus Dactylis et duobus Trochaeis.

Vides, ut alta stet nive candidum
Soracte, nec iam sustineant onus
  Silvae laborantes, geluque
    Flumina constiterint acuto.
Dissolve frigus, ligna super foco
Large reponens; atque benignius
  Deprome quadrimum Sabina,
    O Thaliarche, merum diota.
Permitte divis caetera; qui simul
Stravere ventos aequore fervido

4 *Acuto.* Sunt qui interrogative efferri velint. Z. 6 benignior coni. *Cun.* 7 Sabino *coni. Galeus ap. Bentl. quasi dicta sit a gr.* διώτης. 8 dyota *ed. Venet. et Glar.* Z.

ODE IX.

1 Stet, *plenum sit*, quale *stant pulvere campi*, *apud Ennium.* Vet. Schol. B. *Stet*, potius interpretor, rigeat, horreat. G.

2 *Notandum autem quod neutro genere Soracte dixerit, cum vulgo Sorax dicitur: est autem hic mons in Phaliscis.* Vet. Schol. Vulgo *Monte di Santo Silvestro.*

4 Enargia: effractae glaciei frusta stabant erecta. *Quod frigus velut vitrum acutum sit.* Vet. Schol. B. *Gelu acutum* simpliciter vehemens interpretari malim: illa imago V. Scholiastae et Baxteri videtur magis ad gelu post solutionem denuo ingruens pertinere. Verbum *constiterint* suadet, ut hoc intelligamus de primo frigore. Sic Ovid. Tr. 5, 10, 1 *Vt sumus in Ponto, ter frigore constitit Ister:* tres hiemes signat. G.

6 *Benignius* iam liberalius.

8 *Thaliarchus*, Magistrum convivii notare videtur: sed potuit etiam certum amicum ita designare. *Diotam* esse amphoram, quatenus mensurae id nomen est, non ausim confirmare: *Sabinam* malit dici Torrentius a patria ipsius Diotae, quam vini: cum vinum *Sabinum vile* vocet ipse Poeta mox 20, 1. Sed tamen hoc ipso loco Maecenati illud promittit. G.

Diotam a duabus auribus amphoram, sive quadrantal, vocat: continet autem 48 sextarios. Lambinus. *Sabinam* vocat ob vinum Sabinum, quod in ea condebatur.

9 Elegantissima Allegoria, qua significat pacificum Augusti imperium, deorum voluntate stabilitum. B. *Simul*, h. e. simulatque. Z.

10 *Fervidum aequor* velut ab igne bulliens. G. Nempe quia

Deproeliantes; nec cupressi,
Nec veteres agitantur orni.
QVID sit futurum cras, fuge quaerere; et
Quem sors dierum cunque dabit, lucro
Appone; nec dulces amores
Sperne puer, neque tu choreas,
Donec virenti canities abest
Morosa. Nunc et campus, et areae,
Lenesque sub noctem susurri
Composita repetantur hora:
Nunc et latentis proditor intimo
Gratus puellae risus ab angulo,
Pignusque dereptum lacertis
Aut digito male pertinaci.

14 fors *Lamb. ex codd.* 16 tu *displicet Scaligero, et abest a duobus codd. Bentleii, qui recte defendit.* Z.

antea procellarum vi agitatum erat. *Stravere*, sedaverunt, represserunt. *Deproeliantes*, inter se certantes per mare. Z.

14 Vet. Schol. et plurimi Codd. habent *sors*, non *fors*, quasi diceret *sors tua*. B. *Lucro app.* deputato tibi esse in lucro, quia praeter spem ad vitam, quae tam caduca et incerta est, accessit. Z.

16 *Puer* pro, *dum puer es.* Vet. Schol.

18 *Morosa*, *difficilis: nam morosi dicuntur multorum morum inter se contrariorum.* Vet. Schol.

Loca in urbe pura areae *dicuntur*. Varro. B. *Campus et areae*, ambulationes et ludi in Campo Martio et urbis areis. Z.

19 *Lenes susurri*, confabulationes submissae cum puellis. Z.

21 *Latentis;* Virgilianum est, sic enim ille: *Et fugit ad salices et se cupit ante videri;* quod et Vetus Interpres innuit. B. Fingendus est ludus, ubi aliquis vel videns, vel alligatis oculis, quaerere iubetur *latentes;* ubi *pignus* dare, qui peccavit in leges ludi; quod deinde imperato aliquo actu reluendum est. *Lacerto* armilla deripitur, *digito* anulus. *Male pertinax* puella, *quae male repugnat, tanquam quae vincere nolit.* G.

23 Malim cum Cruquiano Interprete optimisque MSS. *dereptum* quam *direptum* legi.

24 *Male pertinaci; male in tenendo perseverantes.* Vet. Schol. Eleganter.

Lepidissimum Alcaei Fragmentum, quod in hac Ode imitatus est Horatius, nos ita expressimus:

Ὕει μὲν ὁ Ζεὺς, ἐν δ' ὠρανῷ μέγας
Χειμὼν, πεπάγασιν δ' ὑδάτων ῥοαί.
Κάββαλλε τὸν χειμῶν' ἐπιθεὶς πῦρ,
Ἐν δὲ κιρνάς οἶνον ἀφειδέως
Μελιχρόν. . . . B. Ex Athenaeo l. 10. attulerat Lambinus. Paullo aliter Rutgers. G.

ODE X.

AD MERCVRIVM.

Mercurio Deo suo tutelari, (V, 2. 17, 29.) ex imitatione Alcaei, Hymnum canit.

Metrum Sapphicum.

Mercuri, facunde nepos Atlantis,
Qui feros cultus hominum recentum
Voce formasti catus, et decorae
More palaestrae:
Te canam, magni Iovis et deorum
Nuntium, curvaeque lyrae parentem,
Callidum, quicquid placuit, iocoso
Condere furto.
Te, boves olim nisi reddidisses
Per dolum amotas, puerum minaci
Voce dum terret, viduus pharetra
Risit Apollo.

1 *Interpunctio haec debetur Bentleio. Vulgo interpungunt post* facunde. 2 coetus *coni. With.* 4 humore, *h. e. ceromate coni. Heinsius. Damnat coniecturam Bentleius.* Z.

1 Calumniatur Harduinus, Mercurium vero Horatio esse commodo lucri Deum. Sed cum Graece eruditum fuisse constet; nonne potuit etiam hoc e Graeco fonte petiisse? G. *Nepos.* Nam Maia erat filia Atlantis. Z.

2 *Feros cultus* modo ferinos appellat mores: siquidem *mutum et turpe pecus* initio eramus.

3 *Voce formasti;* Mercurius primus vocem finxit et gestum et incessum. Constat etiam ex Fabio Institut. Lib. 1. cap. 11. palaestritas fuisse illis temporibus, quod hodie saltandi artifices.

Catus Sabinorum lingua acutus est. Varro, ut ostendit Mancinellus. B. h. e. solers, ingeniosus. Z.

4 Vetuste *More* pro *Modo* positum est: atque hoc est pro *Arte*.

6 *Curva lyra* vel gibbosa, si eadem est quae chelys vel testudo; vel inter *Curva* cornua bubula intentas fides habens. G.

Parentem; ipse enim *dicitur Lyrae inventor, ut Apollo Caducei.* Vet. Schol.

7 *Iocoso, mire moderatur dicendo iocoso: iocosum autem furtum vocavit artem Praestigiatorum, quam ipse invenit.* Vet. Schol. Nam et Caduceus et Instrumenta Musica, uti et caeterae subtiliores artes, ad praestigiaturam pertinere credebantur. B. *Callidum condere*, graeca constructio est, ad condendum, s. qui artem occultandi calles. Z.

9 *Te boves; Fabula haec ab Alcaeo facta.* Vet. Schol. Admeti hae erant boves.

10 Iterum Charientismo utitur, dicendo *amotas* pro *surreptas*. B.

Amovisse dicitur, qui de hereditate, de patriis bonis, aliquid clanculum sibi assumit. G.

12 Inter ipsas minas Apollinis Mercurius etiam pharetram illi subduxit, et risum ea re expressit licet irato. *Viduus risit* Graeco more, risit se viduum, vel

Quin et Atridas, duce te, superbos,
Ilio dives Priamus relicto,
Thessalosque ignes et iniqua Troiae
Castra fefellit.
Tu pias laetis animas reponis
Sedibus, virgaque levem coërces
Aurea turbam, superis deorum
Gratus et imis.

14 Relicta *coni. Cun. frustra. Nam quamquam IV, 9, 18 est femininum: aliis locis tamen est neutrum, ut III, 17, 4: IV, 4, 53 etc.* Z.

ODE XI.

AD LEVCONOEN.

Sub nomine Leuconoes nobiles Romanas a Mathesi deterret. (h. e. ab artibus divinatoriis. G.)

Metrum Choriambicum Hendecasyllabum constans Spondeo, tribus Choriambis et Pyrrhichio vel Iambo.

Tu ne quaesieris, scire nefas, quem mihi, quem tibi
Finem Di dederint, Leuconoë; nec Babylonios

1 *Valde turbati versus et numeri huius carminis in Flor.* 1482. *sed nihil mutat Gott.* G. 2 dederunt *MS. apud Bentl.* nec *corr. Cun.* Leucothoë *quidam codd. ap. Glar.*

privatum, fraude Mercuriali, pharetra sua. Suaviter illa Mercurii furta pinguntur in Hymno in Mercurium Homerico. G.

13 *Duce te;* vide Iliad. Ω. B. Priamus cadaver Hectoris sui redemturus ab Achille, qui illud circa moenia Troiae raptare instituerat. G.

14 *Dives; Exanimumque auro corpus vendebat Achilles.* Virgil.

15 *Thessali ignes:* Achillis erant vigiles ignes. B. *Iniqua Tr.* h. e. Troianis infesta et hostilia. Z.

17 Animarum quidam dux ad inferos Mercurius, de qua re lusit Seneca in Claudium, et multa Lucianus in dialogis mortuorum: *levem turbam* pulchre vocat animas illas et εἴδωλα, quorum totae cohortes flatu oris abigi possunt. G.

18 *Virgam dicit Caduceum, quod primo Apollo habuit, et donavit Mercurio, Lyra sibi tradita.* Vet. Schol. Veteres etiam Regum Sceptris, quae a Diis ipsis tradita credebant, vim quandam divinam inesse existimabant: qua de re Homerus passim.

ODE XI.

1 Ad Emphasin posuit, *Tu ne quaesieris;* quasi diceret, *Aliae hoc faciant, quae minus quam tu sapiant.*

Ordo est, *Quaesieris] scire, non nefas scire.* Est autem *Nefas* διὰ μέσου legendum; et bene subiicitur *Dii dederint:* namque horum est de nobis quod libet decernere. B.

Et tamen mihi magis placet iungere *scire nefas,* id quod scire nefas est, vel, est enim scire nefas. G.

2 *Leuconoë,* quasi tu *candidam animam* dicas, blanda compellatio carae mulieris. G.

Tentaris numeros. Vt melius, quicquid erit, pati!
Seu plures hiemes, seu tribuit Iuppiter ultimam,
Quae nunc oppositis debilitat pumicibus mare
Tyrrhenum. Sapias, vina liques, et spatio brevi
Spem longam reseces. Dum loquimur, fugerit invida
Aetas; carpe diem, quam minimum credula postero.

3 Pro ut coni. *Crusius* sit, *et* at *Burmannus ad Suet. Vesp.* 33. Z. Temptaris *MSS. tria Bersm.* 7 Diffugit *ed. Ald. quod placet Fabricio.* C.

Babylonios numeros dicit, quos Cicero alicubi *Chaldaicas Rationes. Babylonii enim Astrologiam invenisse traduntur, per quam Genesis colligitur.* Vet. Schol. B. *Babylonios numeros* intelligere iuvat praesertim *ephemeridas*, in queis cursus, coniunctiones, comparationes planetarum descriptae ad usum divinandi: quos etiam *Thrasylli numeros*, forte cum respectu ad h. l. vocat Iuvenalis 6, 576. ubi totum locum de studiis matronarum astrologicis tractat. V. g. v. 565 *Consulit ictericae lento de funere matris, Ante tamen de te Tanaquil tua.* G.

3 *Vt melius!* h. e. quanto consultius! Nam et exclamative legit vir elegans Antonius Muretus. *Nihil tam irridebat Epicurus quam praedictionem rerum futurarum.* Cicero de Divinat. notante doctissimo Mancinello.

5 Significat haec a se scripta fuisse hiberno tempore. *Suaviter debilitat.* Vet. Schol. B. Pephrasis hiemis, quae ut solet esse tempestatibus agitata, frangit fluctus maris Tyrrheni s. inferi, ad moles Baianas et alias, in ea vicinia, villarum maritimarum et similium voluptatis locorum caussa obiectas, unde *contracta pisces aequora sentiebant*, vid. Car. 4, 1, 33. His molibus struendis nihil fuisse commodius i. e. firmius *pumice Pompeiano*, et *Pateolano pulvere*, ab igni subterraneo elaboratis, docet Vitruv. 2, 6 et 5, 12. G.

6 Plane Erasmo assentior, *Sapias* et *liques* Imperative sumenda, non Coniunctive, subintellecto *si*, ut putavit Priscianus, et Vet. Schol.

Vt plus capiamus, sacco frangimus vires. Plin. *Sacculis et colis mixta nive et glacie.* Torrent. B. *Vina liquantur* sacco, *tenui vimine rarius contexto, inversae metae simili.* Colum. 9, 15, 12. ubi iam laudavi Rhodium ad Scribon. c. 122, p. 196. *Vtilissimum* autem vinum esse *omnibus, sacco viribus fractis*, docet Plin. 23, 1 s. 24. G.

Propter breve spatium. Vet. Schol.

7 *Resecare* proprie de unguibus et similibus. *Resecat de tergore partem Exiguam.* Ovid. *Fugit hora, quod loquor inde est.*

8 *Carpe diem: Translatio a pomis.* Vet. Schol.

ODE XII.

AD AVGVSTVM.

Poeta dum ancipitem se fingit, quem deum praecipue canat, dumque omnes per oratoriam παράλειψιν (ut loquitur Vetus Scholiastes) carmine celebrat, Augusti tamen laudes (secundum Iovem) caeteris praeponit. Atque in hac gratificatur Augusto, qui (auctore Suetonio c. 31.) proximum a diis immortalibus honorem memoriae ducum praestitit, qui imperium P. R. ex minimo maximum reddidissent. Itaque et opera cuiusque manentibus titulis restituit, et statuas omnium triumphali effigie in utraque fori sui porticu dedicavit.

Metrum Sapphicum.

Quem virum aut heroa lyra vel acri
Tibia sumis celebrare, Clio?
Quem deum? cuius recinet iocosa
　　Nomen imago,
Aut in umbrosis Heliconis oris,
Aut super Pindo, gelidove in Haemo?
Vnde vocalem temere insecutae
　　Orphea silvae,
Arte materna rapidos morantem
Fluminum lapsus, celeresque ventos;

2 *et* 3 sumis *etiam Brod.* recinit *etiam Gott.* 10 Fluminia *coll. Sax.* G.

ODE XII.

1 *Ἀναξιφόρμιγγες ὕμνοι, Τίνα θεόν; τίν' ἥρωα; Τίνα δ' ἄνδρα κελαδήσομεν;* Pindarus. *Quem virum de vivis? quem heroa de mortuis?* Vet. Schol.

2 Cum Torrentio, Lambino et Veteri Scholiaste legimus *sumis* et *recinit* in Praesenti; non, ut reliqui, *sumes* et *recinet* in Futuro, quod longe suavius videtur.

3 *Recinet* recte praefert cum aliis Bentleius. Nam *sumis celebrare* habet vim Futuri, quicum *recinet* pulchre convenit. G. *Sumis* et *recinet* est in edd. Venet. Glar. Sed Lambinus edidit *sumes*, et *recinet.* Erasmus apud Glar. legit *recinat.* Z.

4 Sic vocem repercussam, quae echo vocatur, describit etiam mox 20, 8. G.

7 *Vocales dicuntur homines summae vocis.* Vetus Schol. *Confuse,* Vet. Schol. quia summa cum festinatione.

9 Veteres artem praestigiatoriam Musicis aeque ac Mercurio tribuebant. B. Mater Orpheo assignari solet Calliope, quae vel sola facit, uti Musae non omnes sint virgines. G.

10 Quid opus est Bentleii veteri scriptura *labsus* etc.? Haec enim iam olim Grammaticorum arte intercidit. Nollem etiam Accusativum Pluralem tertiae [Declinationis] semper terminari in *is* Bentleiano ritu, et secundum veterem scribendi usum.

Blandum et auritas fidibus canoris
Ducere quercus.
Quid prius dicam solitis parentis
Laudibus? qui res hominum ac deorum,
Qui mare et terras, variisque mundum
Temperat horis:
Vnde nil maius generatur ipso,
Nec viget quidquam simile, aut secundum:

13 *Vulgaris lectionis* parentum *sensus videtur hic: Quid (h. e. quem) prius laudabo more parentum nostrorum? cum qui* etc. *At sic displicet* Quid, *nec satis sequentia respondent. Cum Baxtero et Gesnero per* laudes parentum *intelligere ipsum Iovem, est valde durum. Coniectura Mureti, quam confirmat MS. Palmanni,* Quid prius dicam? solitis parentem laudibus, qui etc. *merito damnatur a Bentleio, qui cum Lambino recepit ex codd. optimae notae* parentis, *h. e. Iovis. Lectionem hanc, ob facilitatem, probatam Heinsio, Cun. aliisque, nos recipere non dubitavimus. Z.* 14 rex homin. *MSS. quidam.* 15 ac terras *Bentl. e codd. nonnullis.*

11 Auritas, *audacter dictum.* Vet. Schol. B. h. e. auscultantes. *Blandum ducere,* qui blando cantu, fidibus demulcendo, ducebat. Z.

13 *Quibus laudibus usi sunt parentes.* Vet. Schol. Cruq. Apage *solitis parentis* Dan. Heinsii. *A Iove Principium.* Virg. *Ἐκ Διὸς ἀρχώμεσθα.* Aratus. Cum plerique Codices, etiam vetustissimi, *parentum* nobis repraesentent, maluit tamen Vir magnus, cum Daniele Heinsio, singulare nomen *parentis*, ne turbaretur constructio: neque advertit *ipsum Iovem* modo dici posse *parentum*, sive *Maiorum laudes*, facili Figura; atque commodius etiam *Laudes* positae sunt quam *Laus*, quod omni tempore quotannis recurrerent festo tempore *Laudes* Iovis. *Qui* autem [v. 15.] pro *Ille qui* est; nam Iovem modo *περιφραστικῶς* nominat, laudando scilicet. Condonandum est vero *τῷ Ἀνακολούθῳ.* Sic et Virgilius pro *O Iupiter, O qui res hominumque Deûmque Aeternis regis imperiis.* B.

Laudes solitae parentum sunt consueta metonymia ipse Iupiter, *qui res hominum* etc. In masculino pronomine *qui* est Synesis. Lectionem nostram non ferit obiectio Harduini, Iovem non recte *Parentem* dici: sed ea alioquin vana est. G.

16 *Traxit Temperat a Lyra.* Vet. Schol. B. Hoc voluit Vet. Schol. in verbo *Temperat* esse allusum ad lyram, cuius fides *temperari* dicuntur. *Horae* enim sunt *tempestates*, quarum praecipuae velut Tetrachordum quoddam constituunt. Macrobius Satur. 1, 19, ubi solem facit etiam Mercurium, ait, *Tetrachordum ei attributum* significare *quatuor vices temporum, quibus annus includitur.* Ceterum *Temperare strepitum testudinis* dicitur musa nostro Car. 4, 3, 17. G. *Mundum*, coelum, quae est pars huius universi. Z.

17 *Vnde* ad personam refertur, ut *unde petitur*, id est, reus. Ex Iove *nihil maius ipso generatur.* Itaque cavit sibi Promethei monitu a Thetide, cui fatale erat parere suo genitore fortiorem. Aeschylus Prom. Vincto v. 767 *ἢ τέξεταί γε παῖδα φέρτερον πατρός.* G.

18 *Secundum Aruspicum dicta, vel disputationes, qui Iovem primam, secundam et tertiam partem coeli solum volunt in fulminibus*

Proximos illi tamen occupavit
Pallas honores.
Proeliis audax neque te silebo
Liber; et saevis inimica virgo
Belluis; nec te, metuende certa
Phoebe sagitta.
Dicam et Alciden, puerosque Ledae;
Hunc equis, illum superare pugnis
Nobilem: quorum simul alba nautis
Stella refulsit,

19 occupabit, *sc. in hoc carmine, coni. Puteani, Heins. Rutg. et Dacer.* Z. 28 Sidera fulgent *Flor.*

tenere. Vet. Schol. B. Vt Baxterus dedit verba Vet. Schol. ita edita sunt etiam a Fabricio. Sed Cruquianus ita, *Iuxta aruspicum responsa, qui Iovem fulminis in coelo volunt primam, secundam, et tertiam tenere.* An huc aliquid facit quod apud Serv. ad Aen. 8, 427 *dicunt Physici, de sexdecim partibus coeli iaci fulmina?* G. *Viget,* excellit potentia et dignitate. Z.

19 *Proximos* ob usum fulminis atque aegidis, quibus reliqui coelestes non erant armati. Quid quod apud Homerum Pallas secundam sedem teneat in Gentilium Triade: *Αἴθε, Ζεῦ τε πάτερ, καὶ Ἀθηναίη, καὶ Ἄπολλον.* B. Vltra etiam progreditur Hesiodus Theog. 869. *Ἶσον ἔχουσαν πατρὶ μένος, καὶ ἐπίφρονα βουλήν,* quam Iupiter ex Metis coniugis utero exemtam suo inseruerit ideo, ut sibi indicaret bonum et malum. G.

21 Hiulca videtur Bentleiana Distinctio post *Praeliis audax,* et versum facit delumbem. B. *Praeliis audax* retrahi ad Pallada vult Bentleius, quem alii sequuntur. Sed sic post maius et longe augustius elogium Palladis subiicietur minutum comparatione, et Bacchus solo nomine indicabitur, qui audaciam non solo adversus gigantas praelio, sed praesertim expeditione Indica declaravit, Bacchi non minus quam Martis epitheton *ἐνυάλιον* ex Macrob. Sat. 1, 19 iam attulit Marcilius. Conf. Car. 2, 19, 21. G.

22 *Virgo,* Diana venatrix. Z.

23 *Certa,* quae nunquam aberrat ab eo quod petit. Z.

25 *Graeca consuetudine pueros pro filiis.* Vet. Schol. B. *Alciden,* Herculem, Alcaei nepotem. Z.

26 Expressit Homericum, *Κάστορά θ' ἱππόδαμον, καὶ πύξ ἀγαθὸν Πολυδεύκεα.* Ant. Muretus.

27 *Laus Stellae a tempore, nam verno tempore nascitur, quo et nives resolvuntur. Vere novo gelidus canis cum montibus humor Liquitur.* Virg. Ge. I, 44. Vet. Schol. Verno etiam tempore navigabant. B. *Simul alba stella* veris paraphrasis, si audimus V. S. Sed potius finis tempestatis cuiuscunque hic signatur, quem adferunt *fratres Helenae, lucida sidera,* ut dixit Od. 1, 3, 2. gemini illi ignes, unde *σωτῆρες* vocantur Castor et Pollux. *Simul* hic poni pro *simul ac,* facile apparet, ut 1, 4, 17 et 4, 7, 10. Sed an eadem vox notat etiam *una?* ut indicetur utriusque stellam s. flammulam *simul* et *una* apparere debere? Sic puto: aliquanto plura dare possum exempla, ubi eadem vox eodem loco duplicem velut personam sustinet, iis, quae dedi in Lex. rust. v. DVPLEX. *Alba stella* felix est, praesertim ad serenitatem, hiemes *nigrae.* Singularem posuit, quod suam sibi quisque fratrum stellam habet; ceterum tanto magis voce *simul* etiam

Defluit saxis agitatus humor:
Concidunt venti, fugiuntque nubes,
Et minax (quod sic voluere) ponto
Vnda recumbit.
Romulum post hos prius, an quietum
Pompili regnum memorem, an superbos
TarquinI fasces, dubito, an Catonis
Nobile letum.
Regulum, et Scauros, animaeque magnae
Prodigum, Poeno superante, Paulum,

31 nam sic *L. Bos ex MSS.* superante Poeno *al.*

38 *Sic ex MSS. Bentl.* Paullum

coniunctionem flammulae utriusque notari arbitror. G.

29 *Agitatus, resolutus.* Vet. Schol. Ex nive scilicet, quae antea in saxis haerebat. B. *Agitatus humor* spuma est a fluctibus allisis. Non audiendus hic Vet. Schol. G.

31 Cum alii legant *quia*, alii *Dii*, ego cum Vetere Scholiaste retinui *quod*, quod ille exponit *cum*. Simplicius etiam nobis videtur quod a Scholiaste ponitur, *quod si voluere*, quam Bentleii *sic Dii voluere*, quod interpretamentum sapit. Cuningamii *sic ii voluere* vix Latinum est. B. Puto veterem Schol. qui exponit primam vocem per *cum*, legisse in libro suo *quom* vel *quum*. Pulchre ita maiestas horum *σωτήρων* exprimitur, voluntate sua sola undam comprimentium. G.

34 *Superbos, magnificos.* V. Sch. Tarquinius Priscus, devictis Hetruscis, duodecim Hetruriae Lucumonum sceptra, quae postea fasces vocabant, adeptus est.

35 *TarquinI fasces* in *Iunii* (Bruti consulis) *fasces* mutari optat Cuningamus: Bentleius pro *an Catonis*, *anne CurtI* tentat legere: quod tyrannum laudare apud Romanos, Catonem apud Augustum, parum conveniat. Sed ne dicamus, utrumque esse contra libros: non probat poeta superbiam Tarquinii, ne accusat quidem: *superbi* enim *fasces* sunt magnifici, ut *postes* Carm. 4, 15, 7: sed memorabilem illam rerum sub Superbo conversionem dignam poeta materiam ait: Catonem nec ipsum, licet aliquamdiu Brutianus, et Pompeianorum amicus, laudat simpliciter, sed ea ratione mentionem viri facit, ut Carm. 2, 1, 24. Quidquid enim de partibus et causa Catonis sentias, *nobile* certe viri *letum* fuit, quod nec Augustus celebrare nollet, qui Catonem ut *civem* et *virum bonum* laudavit Macrob. Sat. 2, 4. et Ciceronem legi a suis nepotibus voluerit, tamquam eloquentem et amantem patriae virum, Plut. Cic. extr. suamque Bruto statuam relinqui, Plut. Brut. extr. G.

Hoc dicit, ut Pompeianis suis gratificetur. Quo pacto Catonis laus displicere potuerit Augusto, cum ipse vellet videri a partibus stare veteris Reipublicae, et ab his ad Imperium evectus, et cum Caesariani magis faverent Marco Antonio, quam Augusto? Subit igitur mirari, magnum Bentleium hoc non vidisse; praecipue vero cum ipse Poeta Brutianarum esset partium, quas nunquam sub Augusto non laudavit. Apage igitur *anne CurtI nobile letum*. B.

37 M. Aemilius Scaurus vir gravissimus et potentissimus et Princeps Senatus fuit. Hunc nominat, quia et Augustus Princeps a Senatu salutatus est. Prudenter vitia sua dissimulavit, ut Augustus. Hinc legimus apud Iuvenalem *fictos Scauros*. Vid. Sallust. Bello Iugurth.

38 Gratiori dicitur sono *Pro-*

Gratus insigni referam Camena,
Fabriciumque.
Hunc, et incomtis Curium capillis
Vtilem bello tulit, et Camillum
Saeva paupertas, et avitus apto
Cum lare fundus.
Crescit, occulto velut arbor aevo,
Fama Marcelli: micat inter omnes

Iulium

43 *Pro* saeva *coni. Crusius* laeta, *et Bentl.* sancta, *ac* casta *With.* *Pro* apto *coni. Bentl.* arto. 45 *Pro* aevo *coni. Heinsius* arvo: *ad hanc coniecturam commendandam laudat Bentleius Hom. Iliad. P.* 53. *Οἷον δὲ τρέφει ἔρνος ἀνὴρ ἐριθηλὲς ἐλαίης χώρῳ ἐν οἰοπόλῳ, quod Scholiastes interpretatur ἐρήμῳ καὶ μονήρει.* Z.

digum Paulum, superante Poeno, quam Bentleii *Prodigum, Poeno superante, Paulum,* quod et a plerisque Codicibus confirmatum video. *Prodigi dicuntur proprie, qui bona sua a se disperdunt, et quasi porro a se agunt.* Vet. Schol. B. *Animae* magnae *prodigum* Paullum q. d. parvum, suavi illa antithesi dicit, quod exemplum Horatianis Oxymoris addere poterat Cuning. Animadv. c. 9. Loquitur autem de Aemilio Paullo, qui in praelio ad Cannas periit. G.

40 *Fabricium,* quem Pyrrhus magnitudine animi non minus quam armis secum certantem dicebat *difficilius ab honestate, quam solem a suo cursu averti posse.* Aur. Vict. de Vir. Ill. 35. G.

41 Curius Dentatus dixit eum esse perniciosum civem, cui septem agri iugera non sufficerent. Torrent. B. Hic est ille contemtor auri Samnitium. V. Victor de Vir. Ill. 33. *Incomtis capillis,* intonsum et capillatum more antiquo, sed non calamistratum, non unguentatum, quod sequentis aetatis iuvenum crimen fuit. G.

43 *Saeva, magna; Saevus ubi Aeacidae telo iacet Hector,* Virg. Aen. 1, 99. Vet. Schol. *Saeva* autem proprio sensu *atrociter fortis* est, et per hoc *terribilis.* Bentleii *sancta* vapide sonat. B. Potius severam, duram et austeram dicere hic voluit poeta: quod facile usus apud ipsum nominis ostendit. *Aptum larem,* non maiorem domum, quam pro portione agri binorum, ad summum septenorum iugerum. G.

45 Solent praecocia subito flaccescere, sed quod paullatim accrescit, durabile est. Erasmus. Notat et veterem et novam huius gentis gloriam, praecipue autem (iuxta veterem Scholiasten) *Marcellum Octaviae filium sororis Augusti* significat, de quo Virgilius, *Hic Marcellus erit.* B. Expensis disputationibus hominum eruditorum, nihil puto melius, quam Marcellum intelligere illum quinquies Consulem Annibalis antagonistam. Marcellum iuvenem annorum XVII, vivum hic laudare inter heroas, non conveniebat. Alia Virgilii causa, mortuo iam Marcello. Aen. 6, 862. Noster satis blanditur genero et adoptivo Augusti filio, quod veterem Marcellum commemorat. Transit deinde ad ipsum Iulium Caesarem, tanto illustriorem ceteris heroibus, quanto splendidior est lux lunae sideribus reliquis. De Iulia Marcello nupta cogitare potuisse quemquam, mirum est. G. Sensus videtur hic: Gloria illius veteris Marcelli, qui temporibus Annibalis floruit, crescit, quasi renovatur, in Marcello Augusti

Iulium sidus, velut inter ignes
Luna minores.
Gentis humanae pater atque custos,
Orte Saturno, tibi cura magni
Caesaris fatis data: tu secundo
Caesare regnes.
Ille, seu Parthos Latio imminentes
Egerit iusto domitos triumpho,
Sive subiectos Orientis orae
Seras et Indos,
Te minor latum reget aequus orbem:
Tu gravi curru quaties Olympum;
Tu parum castis inimica mittes
Fulmina lucis.

54 Domitor *seu* dominus *conj. Galei ap. Bentl.* 55 Orae *Brod. Gott. Ro. Steph. coll. Sax. Bentl. Cun. Talb.* Or*s al.* 57. laetum *MS. Ro. Steph. coll. Sax. Brod. codd. aliquot Lamb. et Bentl. it. ed. Venet.*

filio adoptivo, quemadmodum arbor sensim crescit. Z.

47 Iulia Marcello nupta Iulium sidus. Marcellus, ob nuptias Iuliae. Rodellius. Verum comparatio Lunae ostendit esse ipsam Iliam. Habuit etiam in animo Divi Iulii astrum. B. *Iulium sidus* respicit ad *Dionaei Caesaris astrum*, ut vocat Virg. Ecl. 9, 47: *stellam crinitam*, de qua Serv. ad l. c. et Sueton. Iul. 88. et ipsis Augusti verbis Plin. 2, 25. quae cum Indis funebribus Caesaris apparuisset, pro anima Caesaris in coelum recepti habita, et simulacro eius in vertice addita est, ut in nummis hodie conspicitur. G.

51 *Fatis* illis, quibus sunt a Iove reges, *ἐκ Διὸς βασιλῆες*, qui *διογενεῖς* ideo Homero. Vid. Spanh. ad Callim. H. in Iov. 79. Illud *secundo Caesare* respicere videtur ad v. 18. ubi negavit *vigere quidquam simile aut secundum Iovi:* ut nunc corrigat superiora. Bene tamen est, quod rogat Iovem, ut sibi secundum esse patiatur Iulium [Augustum]. G.

53 Ob superatum Crassi exercitum ipsi Romae et Latio imminebat Parthus. B. *Parthos Latio imminentes* Harduinus non potest concoquere. Sed post magnam victoriam non absurdius est cogitare Parthos de Latio, quam Romanos de Euphrate; et quid si absurde cogitarunt Parthi? quid si nimius hic fuit Horatius? G.

55 *Oris* plurium est Codicum, non Bentleii *orae;* neque me deterret sibilus. Certe *Seres* et *Indi* subiecti sunt pluribus oris.

57 *Te minor* solo: ut Car. 3, 6, 5 *Dis te minorem quod geris imperas. Laetum orbem*, quod in MS. invenit Ro. Stephanus, mirifice mihi placet: ita profecto scripsisse malim ego, quam *latum:* in quo maiestas est, at in *laetum* dulcedo: quam amat Horatius et commendat. G.

58 *Hoc secundum vulgarem opinionem dicit.* Vet. Schol.

60 *Parum castis*, *pollutis*, *secundum Pontificum et Aruspicum documenta*, *quia dicunt nunquam fieri fulmina nisi in lucis pollutione aliqua alienis.* Vet. Schol. B. Expiare tales lucos fulmine attactos opus fratrum arvalium, de qua re supersunt antiquae inscriptiones publicatae a F. Vrsino ad Cato. R. R. 141 et ea occasione etiam a nobis declaratae p. 128. sq. G.

ODE XIII.

AD LYDIAM.

Horatius amicae suae, quam poetico nomine Lydiam nominat, ob amorem Telephi Graeci Poetae atque sodalis sui furiose zelotypus.

Primus versus Glyconicus; alter Choriambicus Asclepiadeus.

Cum tu, Lydia, Telephi
 Cervicem roseam, cerea Telephi
Laudas brachia; vae! meum
 Fervens difficili bile tumet iecur.
Tunc nec mens mihi, nec color
 Certa sede manet; humor et in genas
Furtim labitur, arguens
 Quam lentis penitus macerer ignibus.
Vror, seu tibi candidos
 Turparunt humeros immodicae mero
Rixae: sive puer furens
 Impressit memorem dente labris notam.

5 color *Flor.* 1482. *Sed in Landini comment.* color. 6 Manet *etiam Gott. Flor. Ro. Steph. al.* C. *sed* manent *ed. Venet. antiqua et Lamb. et codd. ap. Lamb.* Z.

ODE XIII.

2 *Roseam;* rosaceo nitentem. *Rosea cervice refulsit.* Virg.

Cerea, cerae similia. Vet. Schol. Qualia scilicet cereae imagines referunt. Nequeo satis mirari, potuisse Bentleio placere *lactea* pro *cerea*, idque tantum auctoritate Capri Grammatici, qui lapsus videri possit sua memoria, quod saepe aliis veteribus accidisse novimus. B. *Cerea* malim interpretari mollia i. e. flexilia, mobilia, ut *Cereus in vitium flecti.* Recte Landinus, *Ostendit autem ex hoc agilitatem, quae corporis non parva laus est.* G.

Repetitio vocis Telephi habet Ethopoeian, seu Mimesin Lydiae identidem Telephi nomen in ore habentis, quod augebat zelotypiam.

3 *Vae! dolentis est.* Vet. Schol.

4 *Difficili,* ab effectu, quia difficiles reddit. Christoph. Landinus.

Iecur irae et libidinis sedes, ob commotam bilem.

5 *Mens* etiam memoriam continet.

6 Assentior Bentleio, melius poni *manet* Singulari numero, quam *manent* Plurali; etsi parum intersit.

7 *Furtim,* me non advertente. Mancinellus.

8 Adeo languidis, ut vel ipsum amantem lateat ignis. *Lentis, diuturnis.* Mancinellus. *Lingring.*

Penitus, *valde interius.* Vet. Sch. B. *Ignibus,* cruciatibus, doloribus animi vehementioribus. Z.

9 Vror. *Aspectu crucior.* Vet. Schol.

11 Furens, *impatientia amoris.* Vet. Schol.

11 *Memorem notam* transitive, quae memoriam servat, ut *memores fastos* Car. 3, 17, 4. G.

Non, si me satis audias,
Speres perpetuum, dulcia barbare
Laedentem oscula, quae Venus
Quinta parte sui nectaris imbuit.
FELICES ter et amplius,
Quos irrupta tenet copula, nec malis
Divulsus querimoniis
Suprema citius solvet amor die.

16 Quanta! *coni. Ramires. Pentecont.* 50. 19 Divulsos *coni. Bentl.*

16 *Quinta parte*, h. e. *coelesti.* Coelum sive aether quintum elementum, *ex quo astra et animae singulares.* Cicero. B. De illo quinto Aristotelis elemento videri possunt quos laudat Davis. ad Cic. Acad. 1. c. 8. Huc vero respicere poetam, non valde mihi probabile videtur: multo minus audiendus Dacerius, qui hic illam *Quintam* Paracelsi *Essentiam* magna cum asseveratione inculcat, coeleste illud, quod ex omni genere corporum eliccre se sperant quidam Chemici. Vid. Conring. de Hermet. medic. 2, 9: contra quem disputans Borrichius Hermet. 2, 6 prudenter ab hoc loco abstinet. Scholiastae veteres et semiantiqui, in his etiam MS. Gotting. trahunt ad quinque illos gradus vel partes amoris Venerei, quos habet notus versiculus *Visus*, *colloquium* etc. et Donatus ad Ter. Eun. 4, 2, 12. Quid? si recte huc advocavit Marcilius locum Ibyci apud Athenaeum 5, ubi *mel nona* esse *pars Ambrosiae* dicitur: et Schol. Pindari Pyth. 9, qui *mel decimam partem immortalitatis* a quibusdam dictum memorat. Qu probant illud *quanta*, de quo in varietate lectionis monui, supersedere hac disputatione possunt. G.

18 *Copula* funiculus quo venatorii canes retinentur. *Vtque canem pavidae nactum vestigia cervae Latrantem frustra copula dura tenet*, Ovid. Tr. 5, 9, 28. Mancinellus. *Copula proprie dicitur cuiuslibet rei duplex numerus, unde tractum est, ut matrimonium copula diceretur.* Vet. Schol. B. Sumsit, ut hodie Francogalli suum *couple*. Eodem iure, i. eadem iniuria, poterat *copulam mattrimonialem* inculcare, aut laudare Plaut. Poen. 1, 2, 132. G. *Malis*, summis, quae tantae sunt, ut amorem penitus exstinguant. Z.

ODE XIV.

IN SEXTVM POMPEIVM CIVILE BELLVM RENOVANTEM.

Perpetua hac Allegoria, qua ex imitatione Alcaei Rempublicam lacero navigio comparat, Pompeianos suos a renovando bello civili deterret. (Quinct. 8, 6, 44. exemplum laudat allegoriae hunc locum, *quo,* inquit, *navim pro rep., fluctuum tempestates pro bellis civilibus, portum pro pace atque concordia dicit.* T. Faber, Epist. 1, 53. post Muretum negat hic esse allegoriam, sed alloqui Horatium navim, qua post Philippense praelium vectus fuerit in Italiam. His assentitur non gener modo Fabri Dacerius, sed ipse Bentleius etiam. Crever. in hist. Ro: probat allegoriam et collocat in tempus a Philippensi proelio proximum: Sanadonus autem in illud, quo vel serio vel simulate deliberabat de rep. reddenda Augustus. Me nondum poenitet modestiae, quam ad Quinct. l. c. professus sum: nec ausim mihi sumere arbitrium causae tantis hinc auctoritatibus, hinc ingeniis defensae. Illud modo observari velim, propter versus 17 et 18. non videri posse intelligi totam rempublicam; verum quatenus Pompeiana fuerat: deinde illud, quod recte etiam Baxterus praecipit, non esse opus in allegoria, ut morose omnes illius partes examinentur et ad rem significatam applicentur. Suavis est, si usquam, hic Harduinus, qui scriptam ait hanc oden A. C. 1233 vel 1234. cum Iohannes Brennensis comes Imperium Romaniae suscepturus mari Byzantium peteret. G.)

Duo primi versus Choriambici Asclepiadei, tertius Pherecratius, quartusque Glyconicus, sive Tripodia Dactylica.

O Navis! referent in mare te novi
Fluctus? o! quid agis? fortiter occupa
  Portum. nonne vides, ut
   Nudum remigio latus,

MS. Gott. lemma habet, In navim de Bruto reparante bellum: immo ad remp. vel Sextum Pompeium. 1 referunt *Cun. coni.*

ODE XIV.

1 Exstat luculentum hoc Alcaei Fragmentum, quod reperitur ap. Heraclid. Pont. de Alleg. Hom. p. 413.

Τὸ μὲν γὰρ ἔνθεν κῦμα κυλίνδεται,
Τὸ δ' ἔνθεν· ἄμμες δ' ἂν τὸ μέσσον ναῒ
  Φορήμεθα σὺν μελαίνᾳ
Χειμῶνι μοχθεῦντες μεγάλῳ· καλὰν
Πὰρ μὲν γὰρ ἄντλος ἱστοπέδαν ἔχει,
Λαῖφος δὲ πᾶν ἄδηλον ἤδη,
Καὶ λακίδες μεγάλαι κατ' αὐτό·
Χαλᾶσι δ' ἄγκυραι. * * *

3 *Vides ut gemant* non est absurda locutio, ut propterea aliquid mutandum sit. Visus pro quocunque sensu ponitur. Ipse Cic. Div. in Caec. c. 15. *In clamando quidem video eum esse bene robustum atque exercitatum* etc. G.

4 Detergentur in conflictu na-

Et malus celeri saucius Africo,
Antennaeque gemant? ac sine funibus
Vix durare carinae
Possint imperiosius
Aequor? non tibi sunt integra lintea,
Non Dî, quos iterum pressa voces malo.
Quamvis Pontica pinus,
Silvae filia nobilis,
Iactes et genus et nomen inutile;
Nil pictis timidus navita puppibus
Fidit: tu, nisi ventis
Debes ludibrium, cave.
Nuper solicitum quae mihi taedium,
Nunc desiderium curaque non levis,

6 gemunt *et* 8 possunt *e coni. Bentl. et Cun.* possunt *etiam Brod.* G. 10 Prensa *coni. Heinsius ap. Bentl.* 14 tumidus *et* non fidat *coni. Scalig. ap. Bentl.*

vium, vel ad scopulos vicinos remi. G.

6 Importuni sunt qui partes huius Allegoriae nimis morose pensitant.

Funes dicit quibus carinam iam dissilientem vincire solebant nautae, quod fiebat in extremo periculo. *ὑποζωννύντες τὸ πλοῖον* Act. 27, 17. B.

Funes plurium navium, quibus ancorae demittuntur, et *carinas*, intelligi vult Bentleius. Et sane *carinae* indicant sermonem esse de pluribus navibus, quarum exemplo suam monet poeta. Neque enim unius navis nisi una carina est. G.

7 Demiror displicuisse Bentleio *carinae* multitudinis numero, cum unam tantum alloquatur navem. Quo pacto tantus vir ignorare potuit, ex usu esse Latinae Linguae, praesertim apud Poetas, Plurativo uti amplitudinis, decoris gratia; sicuti *tecta* pro *tectum*, *aequora* pro *aequor*, et similia infinita?

10 *Ipsi* Dii Tutelares de propria sede excussi sunt.

11 Ex Ponto optima materia fabricandis navibus. Etiam *Sexti Pompeii pater de Mithridate triumphavit.* Vet. Schol. Dilogia.

14 *Dicit stemmata et divitias necessitati ultimae non prodesse.* Vet. Schol. B. *Timidus*, qui metuit procellas et tempestates. Z.

16 *Ὀφλισκάνεις γέλωτα.* Muretus. B. Sensus est: nisi te vi ventorum agitari et naufragium facere malis, noli iterum te mari committere, allegorice, belli fortunam tentare. Z.

17 *Ostendit Poeta se partium Bruti fuisse.* Vet. Schol. Erat Tribunus Militum sub Bruto. B.

Taedium proprie ad nauseam et molestiam navigandi pertinet: allegorice potest ostendere, sibi quaedam non placuisse in illis partibus: *desiderium* est eorum, quorum absentiam dolemus, vel mortem adeo. G. *Taedium* sc. eras, cum ego in te navigabam, h. e. bello intereram. *Levis* sc. es, h. e. nunc desiderio tui commotus vehementer metuo, ne prorsus pereas. Z.

18 *Ob miserationem Bruti.* Vet. Schol.

Interfusa nitentes
Vites aequora Cycladas.

ODE XV.

IN M. ANTONIVM ET CLEOPATRAM.

Exemplo Paridis luxuriosi iuvenis M. Antonium a civili bello deterret. (Similia vetustissimus liber Torrentii, MS. Gott. Landinus, Locherus cet. et probat allegoriam Sanadonus. Ac difficile est rem negare simpliciter; sed nec est, quo refellas eum, qui dicat, lusisse Horatium vel imitatione vel translatione adeo Graeci carminis. Equidem puto, si cogitavit Antonium et Cleopatram Horatius, illum modo cogitasse, nihil aliud. G.)

Tres primi versus Choriambici Asclepiadei, quartus Glyconicus.

Pastor cum traheret per freta navibus
Idaeis Helenam perfidus hospitam,
Ingrato celeres obruit otio
Ventos, ut caneret fera
Nereus fata. Mala ducis avi domum,
Quam multo repetet Graecia milite

2 Helenen *dant edd. Venet. Glar. Bentl. etc. vulgo exhibent* Helenam.

19 *Nitentes, longe apparentes.* Vet. Schol. Aegeum pelagus maxime tempestuosum. Tanaquillus Faber Quinctiliano doctior Allegoriam improbat: imo et magnus Bentleius, omnibus doctior, eandem amplectitur sententiam. B. *Interfusa aeq.* mare quod est inter etc. Z.

ODE XV.

1 Lenta navigatione, ob tranquillam tempestatem. *Hac Ode Bacchylidem imitatur; nam ut ille Cassandram facit vaticinari futura belli Troiani* (supple *mala:*) *ita hic Proteum.* Vet. Schol. B.

Nihil tale de Bacchylide Fabricio innotuit. Voluitne homo nominare Lycophrona, cuius Cassandra exstat? G. *Traheret*, duceret vi et invitam. Z.

2 Mag a mihi arridet Latina Declinatio *Helenam hospitam*, quam Bentleii Graeca *Helenen hospitam*, ob Ὁμοιοφωνίαν Poetis gratam. Vide quae diximus ad primam oden Anacreontis. B. *Hospitam*, ξένην, quae male audiunt. Sic *peregrina* Car. 3, 3, 20. G.

3 *Ingrato*, Paridi, ob moram, Vet. Schol. B. *Ingrato*, aut ventis aut Paridi. *Schol. Acr.* Prior ratio de ventis praestare videtur. Nam sequitur *obrueret*, invitos coërceret et quiescere prorsus iuberet. Z.

Obruit otio, h. e. posuit in quiete. Metaphora a sepultura vel somno.

4 *Fera*, funesta, maxime horrenda. Z.

5 Aliud agebat Vet. Schol. vel eius exscriptor, cum *Proteum* posuit: quid enim Proteo cum ventis? Horum enim imperium ad Nerea spectat, ut constat ex Onomacriti Hymnis, quae vulgo Orpheo tribuuntur:

Coniurata tuas rumpere nuptias,
  Et regnum Priami vetus.
Eheu, quantus equis, quantus adest viris
Sudor! quanta moves funera Dardanae
Genti! iam galeam Pallas et aegida
  Currusque et rabiem parat.
Necquicquam, Veneris praesidio ferox,
Pectes caesariem, grataque feminis
Imbelli citharā carmina divides;
  Necquicquam thalamo graves
Hastas, et calami spicula Gnossii
Vitabis, strepitumque, et celerem sequi
Aiacem. Tamen, heu! serus adulteros
  Crines pulvere collines.
Non Laërtiaden, exitium tuae
Gentis, non Pylium Nestora respicis?

17 Cnossii *ed. Lamb. et Bentl.* 21 excidium *codd. ap. Bentl.* 22 Genti *Cun. codd. quidam ap. Bentl.*

Ὃς κλονέεις Δηοῦς ἱερὸν βάθρον, ἡνίκα πνοιὰς
Ἐν μυχίοις κευθμῶσιν ἐλαυνομένας ἀποκλείεις. B.

Nereus vates etiam non minus quam Proteus. *Ἀψευδέα καὶ ἀληθέα* vocat Hesiod. Theog. 233. G. *Mala avi*, malo augurio, cum magno malo. Z.

7 *Inter* coniurare *et* conspirare *hoc interest, quod conspirare interdum bonorum est, coniurare malorum.* Vet. Schol. B. Ne fallat nos Grammaticus: *coniurare* etiam verbum est honestissimum. Vid. Noster A. P. 411. Coniuraverant proci Helenae, id est, principes omnes Graecae iuventutis, se defensuros quem Tyndarus elegisset sibi generum, et propulsaturos ab eo iniuriam. G. *Rumpere*, h. e. solvere *nuptias*, et evertere *regnum*; est figura Zeugma. Z.

9 Nereus tanquam vates claram habet eorum quae praedicit visionem: atque haec causa suspirii est.

10 *Moves*; suscitas.

11 *Genti* pro domui.

Aegis pectoris est munimentum, habens in medio Gorgonis caput. Quod si in pectore numinis fuerit, aegis vocatur: si in hominis pectore, ut in antiquis Imperatorum statuis videmus, lorica dicitur. Servius, adnotante Iacobo Cruquio. B.

12 Rabiem, iram saevam, furorem bellicum. Z.

15 *Carmina divides*, h. e. tactis hinc inde fidibus modulos leges. B. *Dividere* carmina potius est per vices et alternis canere, ut pulchre ostendit Voss. ad Catull. p. 239. G. *Imbelli cith.* inepta ad canendas res bellicas, sed apta tantum ad res amatorias. cf. interprr. ad Iliad. γ', 54. Z.

17 *De canna sagittae fieri consueverunt.* Vet. Schol. B.

19 *Aiacem*, sc. Oilei, qui ob celeritatem laudatur Iliad. β', 527. *Serus*, sero, tandem, postquam te fortiores et meliores perierunt. Z.

20 *Pulvere collines* praesertim sanguine permixto, ne de re sicca dicatur *collinere*: ut Hectori tribuit Virg. Aen. 2, 277. *Concretos sanguine crines.* G.

Vrguent impavidi te Salaminius
  Teucer, te Sthenelus sciens
Pugnae, sive opus est imperitare equis,
  Non auriga piger. Merionen quoque
Nosces. ecce, furit te reperire atrox
  Tydides, melior patre.
Quem tu, cervus uti vallis in altera
  Visum parte lupum graminis immemor,
Sublimi fugies mollis anhelitu;
  Non hoc pollicitus tuae.
Iracunda diem proferet Ilio,
  Matronisque Phrygum classis Achillei:
Post certas hiemes uret Achaicus
  Ignis Iliacas domos.

24 Teucerque et *Bentl. Cun. ed. Venet.* 36 Pergameas *habent codd. Glar. et ediderunt Cun. Sanad. et Iani, quia vulgari lectione* Iliacas *versus glyconicus violari videtur.* Z.

24 *Teucer te.* Sic legimus cum Dionysio Lambino et Iacobo Cruquio; alii *Teucerque et.* Bentleius mavult *Teucerque et*, quod minus videtur.

26 Erat Sthenelus Diomedis auriga et vir strenuus.

27 *Et hoc etiam inertiae Paridis assignat, tantam esse moram, quanta eum faceret inveniri.* Vet. Sch. B. Hoc vult Scholiastes, victoriae ita certum Diomedem, ita ignavum Paridem, ut de eo tantum laboret ille, ut inveniat; hic, ut fugiat. Invenisse Paridem, Diomedi est vicisse. G.

28 Ἡμεῖς τοι πατέρων μέγ' ἀμείνονες εὐχόμεθ' εἶναι, inquit Sthenelus apud Homerum, citante Cruquio. B. Versus est Iliad. Δ, 405. pronuntiante illum Sthenelo pro se et Diomede, ad refellendam reprehensionem Agamemnonis.

31 Tanquam de cervo loquitur, altum fumante anhelitu; quod fit in summa lassitudine. Hic locus, ab omnibus frustra tentatus, quod satis mirari nequeo, cum sit intellectu facillimus.

Mollis nunc pro *timidus* figurate.

32 *Quantum mutatus ab illo!* B. Obiicit glorias suas Paridi sua Helena Iliad. Γ, 430. *Tuae* dixit ut mox Car. 1, 25, 7 *Me tuo* etc. G.

34 *Achillei et Vlyssei vetere Declinatione.* Vet. Schol. B.

Haec est ira Achillis, quam canit Homeri Musa: qui dum pugnare recusat contra Troianos laesus ab Agamemnone, hanc illi moram et veluti laxamentum habent excidii. G.

35 *Certas*, h. e. fato destinatas. Z.

ODE XVI.

PALINODIA AD TYNDARIDEM.

Satisfacit Tyndaridi, h. e. Gratidiae Vnguentariae Neapolitanae, amicae suae, quam in Epodis sub Canidiae nomine miserrime laceraverat. (Canidiam vehementer lacerat Poeta Sat. 1, 8. tum Epod. 5 et 7. quos libros ante hunc scriptos ponit Bentleii ratio. Haec ode palinodian continet vel versam e Graeca Stesichori (vid. no. ult.) vel imitatione expressam, quod indicat nomen *Tyndaridis*, et primus versus. Si omnino Canidiam s. Gratidiam respicit, de quo viderint, qui affirmant, haec palinodia: ad filiam illius directa videtur. Nam Canidiam iam anum fecit in superioribus. G.)

Metrum primis duobus versibus Alcaicum, tertius versus Dimeter Iambicus Hypercatalecticus, quartus Pindaricus Dactylicus.

O! matre pulchra filia pulchrior,
Quem criminosis cunque voles modum
Pones iambis; sive flamma,
Sive mari libet Hadriano.
Non Dindymene, non adytis quatit
Mentem sacerdotum incola Pythius,
Non Liber aeque, non acuta
Sic geminant Corybantes aera,

ODE XVI.

1 O! admirantis. B. Quidni et invocantis? Magis huc refert observasse, Ledam (uxorem Tyndari, Helenae matrem) inter paucas pulchritudinis laude floruisse. V. g. Lucia. Dial. Mort. 18. Tyro, Helena, Leda etc. G.

2 Crimen, vox mediae significationis, et verum, et falsum scilicet. B. *Criminosis iamb.* quibus olim maledixi tibi ira commotus, quae solet mirum in modum perturbare animum hominis. Z.

Modum, finem.

3 *Solebant veteres, quicquid detestabantur, ut prodigia, vel in ignem, vel in aquam proiicere. Hinc Nonius Marcellus, prodigium a porro adigere.* Torrent.

5 *Dindyma* Phrygiae mons, ubi mater Deûm furiosis cerimoniis colebatur: hinc ipsa *Dindymene*. G. *Adyta*, occulta et remota templi loca, quo adire praeter sacerdotes non fas est. Z.

6 *Incola Pythius* a mente sacerdotis, quam incolit in dandis oraculis. Cruq. *Est autem post confessionem adhibenda excusatio.* Vet. Schol.

8 Pro *sic geminant*, Bentleius edidit, *si geminant*. Notissimum est pulsationem cymbalorum semper fuisse geminatam. Quid igitur hic facit *si*? Sic geminant, sic pulsando lutbabant mentem. B. *Sic geminant* servandum puto, non modo quia est in omnibus libris, quod in Horatio magnam vim habet; sed quod multo poëticoteron videtur illo *si*. Qui in comparationibus poetarum velit illam Grammaticam *ἀκρίβειαν* severe semper exigere, illum plane ad hoc iudicium poetae veri non admiserint. Vid. v. g. Virg. Aen. 2, 496. it. 5,

Tristes ut irae: quas neque Noricus
Deterret ensis, nec mare naufragum,
Nec saevus ignis, nec tremendo
Iuppiter ipse ruens tumultu.
Fertur Prometheus addere principi
Limo coactus particulam undique
Desectam, et insani leonis
Vim stomacho apposuisse nostro.
Irae Thyesten exitio gravi
Stravere, et altis urbibus ultimae
Stetere causae cur perirent
Funditus, imprimeretque muris
Hostile aratrum exercitus insolens.
Compesce mentem; me quoque pectoris

144. Conf. Hor. Car. 3, 23, 18. Et quid absurdi est, si dixit Flaccus, Non sic quatiunt hastas suas Corybantes, ut tristes irae arma quatiunt, quae furor ministrat. Taceo, quod poeta, si voluisset illud dicere, quod placet Bentleio, positurus erat CVM *geminant*, non SI *geminant*. G.

9. *Tristes* iam pro dirae et funestae, per Euphemismum. B.

Noricus ensis non potest esse a Stesichoro, si ponamus etiam illius Palinodiam esse expressam. Ille potius Pontum et Chalybas nominavit, si tale quid scripsit. G.

10 *Mare naufr.* tempestas gravissima, quae navibus naufragium infert. Z.

11 *Saevus ignis*, fulgur, s. fulmen, quod tantopere saevit et nocet. Z.

12 *Tumultu*, pro immani et confuso sono. B. Haud dubie intelligitur tonitru, editum una cum fulmine. Z.

13 Vox *Fertur* ostendit hanc fabellam ab Horatio non fuisse confictam. B. Similem fabulam habet in Protagora Plato p. 198. quae huic potest occasionem dedisse. Consumserat Epimetheus omnia naturae munera, robur, celeritatem, ciborum et tegumentorum genera, in animalibus: coactus est Prometheus Diis suffurari ignem et artes, quibus demum ornati homines durare possunt. Horatius, Stesichorum forte secutus, convertit fabulam, et ab animalibus repetita quaedam fingit. G. *Principi*, primo, unde hominem finxerat. Z.

14 Quod in formandis brutorum membris artem suam omnem exhausisset.

15 *Timorem a lepore posuit, a vulpe astutiam, a lupo rapacitatem, ab equo velocitatem, a columba libidinem, et ex reliquis reliqua, ac per hoc intelligitur nihil gravius esse homine.* Vet. Schol.

17 Atrei scilicet irae. Falsus est Interpres Gallus, cum credidit, Thyesten positum esse pro Atreo. B.

18 *Altas urbes* dicit poëta ob adspectum, quia eminent et procul fere conspiciuntur. *Vltimae*, principes, quae solae effecerunt, ut etc. *Steterunt*, gravius est quam *fuerunt*. Dicitur enim de causa, quae obtinet, superatis impedimentis. Z.

20 *Condendis atque evertendis civitatibus haec consuetudo fuit, ut aratro fieret.* Vet. Schol. B.

21 *Insolens*, victoria ferox et elatus. Z.

22 *Mentem* nunc figurate pro *iram* posuit. B. *Mentem* plane Graeco more *θυμὸν* dicit, quo nomine et animum et iram significare constat. Ad sonum vocis propius accedit Gr. *μένος*. G.

Tentavit in dulci iuventa
Fervor, et in celeres iambos
Misit furentem: nunc ego mitibus
Mutare quaero tristia; dum mihi
Fias recantatis amica
Opprobriis, animumque reddas.

ODE XVII.

AD TYNDARIDEM.

Invitat Tyndaridem, sive Gratidiam, iam sibi reconciliatam, ad villam suam in Sabinis, elegantissime descripta loci amoenitate.

Metrum ut in Ode praecedente.

Velox amoenum saepe Lucretilem
Mutat Lycaeo Faunus, et igneam
Defendit aestatem capellis
Vsque meis pluviosque ventos.
Impune tutum per nemus arbutos
Quaerunt latentes et thyma deviae
Olentis uxores mariti:
Nec virides metuunt colubras,

5 Totum *e codd. quibusdam Lamb. edidit Bentl. quia* impune tutum *pareret tautologiam. Z.* 8 colubras *etiam Br. G. Ed. Venet. et alii libri nonnulli exhibent* colubros. Z.

25 *Dulci* dixit, quia in iuventute nimis nobis placere solemus. B. *Dulcem iuventam* potius interpreter musteam, quae effervescat facile. G.

24 *Celeres* per Dilogiam, quasi diceret et celeres et iracundos.

26 *Dum* pro *modo.*

27 *Recantantur opprobria, cum mutato carmine laudibus corriguntur.* Vet. Schol.

28 *Animumque* ac si animo linqueretur Poeta, vel exanimaretur prae dolore. In hac Od. *imitatus est Stesichorum Poetam Siculum, qui vituperationem scribens Helenae obcaecatus est, et postea responso Apollinis laudem eius scripsit, et oculorum aspectum recepit.* Vet. Schol. Atque hinc est quod Gratidiam suam Tyndaridem vocat.

ODE XVII.

1 Hypallage Figura. Priscianus et Vet. Schol. B. *Velox*, celeriter, brevi. Z.

3 *Defendit*, propulsat. Henr. Stephanus.

5 Miror Bentleium atque alios posuisse *totum* pro *tutum*, cum sit *αἰτιατικόν*. Ideo enim *impune*, quia *tutum*, cf. v. 24.

Arbutum quem vulgo appellant. Vet. Schol. *The Strawberry-tree.*

7 *Olentis*, vox mediae significationis, et bene scilicet et male.

Vxores festive. Ἀνθρωπολογία. Vet. Schol. *Vir gregis ipse caper.* Virgil.

8 Optimi Codd. cum Vet. Sch. *colubras.*

Nec martiales haeduleae lupos;
Vtcunque dulci, Tyndari, fistula
Valles, et Vsticae cubantis
Levia personuere saxa.
Dì me tuentur; Dìs pietas mea
Et musa cordi est. hic tibi copia
Manabit ad plenum benigno
Ruris honorum opulenta cornu.
Hic in reducta valle caniculae
Vitabis aestus, et fide Teïa
Dices laborantes in uno
Penelopen vitreamque Circen.

9 *Sic ex MSS. Bentl. Cun.* haedilia *al.* G. 14 Hinc *est in edd. vett. Ven. Glar. Lamb. etc.* Z. 18 ictus *pro* aestus *coni. Cun.* C. 19 Disces *codd. quidam ap. Bentl. perperam.*

9 *Lupi in tutela Martis.* Vet. Schol.

Mire se torquent Interpretes, dum legunt alii *hoeduliae*, alii *hoedulei*. Ego censeo posse dici et *hoedilis* et *hoedĭlis* media brevi, ut *humilis*: et proinde hoedilia esse Adiectivum, subintellecto septa. *Hoedilia; septa hoedorum.* Vet. Schol. *Ἐριφοστάσια.* Vltima producitur ob sequentem liquidam, ut docte observavit Aldus Manutius. B. Cum *haeduleae* sit in bonis libris; *haedilia* autem (quod nec ipsum aliunde videtur probari posse) duplici excusatione opus habeat; illud praetuli. G.

10 *Vtcunque*, *quotiescunque.* Vet. Schol.

11 *Vsticae*, *Nomen Montis et Vallis; sic in Epistolis: Continui montes nisi dissocientur opaca Valle. Cubantis suaviter pro depressae.* Vet. Schol. B. *Cubantis* i. supinae. Absurde hic, ut fere semper, Harduinus auctorem accusat, a metro coactum absurda epitheta posuisse. *Supinae* hic prius in mentem venit unicuique, quam *cubantis*, quod est abstrusius. G.

12 *Levia*, scil. aquarum decurrentium lapsu attrita. Z.

13 *Carmine dii superi placantur, carmine manes.*

14 Sive *hic* legas sive *hinc*, tantundem fuerit. Bentleio placuit bis poni *hic*. *Hinc* quidem mihi videtur commodius, et verbo *manabit* convenientius. B. *Hic* id est in praedio meo ad montem Lucretilem. Sic edidit et interpretatus est Landinus Flor. 1482. Quod Bentleius laudat Locheri editionem, voluit ille *hinc* scribi, ut ex interpretatione apparet, *ex isto agro*. G.

Metaphora a Cornu Fortunae, quo dicitur divitias consuesse largiri. Vet. Schol.

15 *Ad plenum*, elegans dictio. B. ut Virg. Ge. 2, 244. G.

16 *Honores* munera dicuntur. *Aut aris imponat honorem.* Virg.

17 *Reducta*, Metaphora ab arcus nervo iam adducto. B. Non capio hanc metaphoram: simpliciter intelligo flexuosam, sinuosam. G.

18 *Tei* nascebatur Anacreon.

19 Prae amore aegrotantes. B. *Vno*, unius Vlyssis amore. *Dices*, tu canes lyra aeque molliter et venuste atque Anacreon. Z.

20 *Vitream*, *mari vicinam.* Vet. Schol. Sic etiam alibi *vitreo daturus nomina ponto*; pro caeruleo; is enim veteris vitri color. Perpetuum Epitheton.

Hic innocentis pocula Lesbii
Duces sub umbra; nec Semeleïus
Cum Marte confundet Thyoneus
Proelia; nec metues protervum
Suspecta Cyrum, ne male dispari
Incontinentes iniiciat manus,
Et scindat haerentem coronam
Crinibus, immeritamque vestem.

ODE XVIII.

AD VARVM.

Laus et vituperium vini.

Metrum Pentametrum Choriambicum, ex Spondeo, tribus Choriambis et Iambo.

Nullam, Vare, sacra vite prius severis arborem
Circa mite solum Tiburis, et moenia Catili.
Siccis omnia nam dura Deus proposuit; neque

1 Hal. vere novo *Acron Fabricianus*, ut *Virg. Ge.* 2, 319.

22 *Duces* nunc pro hauries. B. *Ducere pocula* puto esse otiose et sensim bibere, ut diutius immoretur linguae et palato saliva vini, et pleniorem iucunditatem adferat. G.

23 *Thyoneus a Thyone, quae et Semele dicta est, matre Liberi patris.* Vet. Schol.

Protervi dicuntur intemperantes et ignavi. Cicero, notante doctissimo Mancinello. B. Pulchre iungit Plautus Bacch. 4, 3, 1. *Petulans, protervo, iracundo animo, indomito, incogitato.* G.

25 Non censeo cum Iacobo Cruquio, Cyrum istum significare Tyndaridis virum zelo incitatum; verum turpem illum et publicum adulterum, quem nominat Od. 33. *Male* pro inhumane et saeve. *Dispari*, utpote feminae viro impari. Commode *incontinentes*, quia protervum dixerat.

27 Pendentem et inter rixandum laceratam. B. *Haerentem coronam* hic (ut Ser. 1, 10, 49.) puto referri ad firmitatem, quae scindatur potius, quam integra possit auferri. Indicatur ergo vis et iniuria detrahentis, G.

ODE XVIII.

1 Ex Alcaeo, cuius hic versus citari solet a doctis viris: *Μηδὲν ἄλλο φυτεύσῃς πρότερον δένδρεον ἀμπέλω.* Credibile est hunc fuisse Q. Varum Imperatorem, non Poetam Cremonensem, quod tamen in medio relinquimus. B. L. Varum, Epicureum, Caesaris amicum, intelligit Massonus, de quo Quinctil. 6, 3, 78. G.

2 Virgilio Catillus dicitur frater Tiburni, primi Tiburis conditoris. Epexegesis Figura.

3 *Siccis pro sobriis.* Vet. Schol.

Metaphora a conviviis. B. Sensus est: res humanas Deus ita instituit, ut, qui vinum non bibant, hi vitae incommoda sentiant. Z.

Mordaces aliter diffugiunt solicitudines.
Quis post vina gravem militiam aut pauperiem crepat?
Quis non te potius, Bacche pater, teque, decens Venus?
At ne quis modici transiliat munera Liberi,
Centaurea monet cum Lapithis rixa super mero
Debellata: monet Sithoniis non levis Evius;
Cum fas atque nefas exiguo fine libidinum
Discernunt avidi. Non ego te, candide Bassareu,
Invitum quatiam; nec variis obsita frondibus
Sub divum rapiam: saeva tene cum Berecyntio
Cornu tympana, quae subsequitur caecus Amor sui,
Et tollens vacuum plus nimio Gloria verticem,
Arcanique Fides prodiga, perlucidior vitro.

5 increpat *Brod. etiam et coll. Sax.* C. increpet *ed. Glarean.* 7 Ac *Bentl. e codd.* 13 dium *ed. Glar.* 14 *et* 15 sui et Adiolens *Cuning. it. ed. Glar.* Extollens *coll. Sax.*

4 *Ὅταν Βάκχος ἐσέλθῃ Εὕδουσιν αἱ μέριμναι.* Anacreon.

5 *Crepare, assidue de re aliqua loqui.* Lambin. Ante Lambinum legebatur *increpat.*

6 *Decens* modo de forma dicitur; alias de moribus. *Sit formosa, decens.* Iuvenal.

7 Bentleius de ingenio suo reposuit *Ac.* Sed exceptivum *At* magis placiturum est.

Magis temerarium *transiliat* quam transeat.

8 *Rixa Iurisconsultis est pugna a verbis orta.* Torrent. B.

Ad Pirithoi nuptias invitati Centauri vino et amore saucii turbarunt omnia. Describit more suo illam cum Lapithis (Thessalica gente) pugnam Ovid. Met. 12, 210. G.

9 *Λιτότης* est, *cum minus dicitur, plus intelligitur.* Vet. Schol. Sithonia ab Aemo ad Istrum. Torrent.

10 *Exiguo fine*, i. e. *Nulla differentia.* Vet. Schol. Non fine libidinum, sed avidi libidinum. B. *Avidi libidinum* quarumcunque, cum sunt ebrii, nullo *fine*, certe *exiguo*, *fas atque nefas discernunt*, sed ruunt, quo fert impetus. Itaque non probo coniecturam eruditi amici mei, pro *avidi* legentis *madidi.* G.

11 Bacchum candidum vocat, quia in vino veritas. Candidi sunt puri et simplices, nihil habentes obscuri.

Βασσαρεὺς quasi *Βατταρεὺς*, lingua titubans vel blaesus, ut *Βρόμιος* a *βρόμος* et *βρέμειν*. De Bassaride seu talari veste Bassarae Lydiae oppido confecta nihil constat. B.

Bassareus Harduino obscoenum est ex בצר (voluit בשר), ut accipitur Ezech. 23, 20. Huc etiam refert verbum *quatiam* castus senex, et totum hunc locum vult in posterum omitti, et reliqua id genus. G.

12 Quatiam *pro* moveam, *quia in sacrorum renovatione commovebantur simulachra.* Vet. Schol. imo et in pompa circumferebantur.

Cistae sive arcae Bacchi pampinis et hederae foliis opertae, quas nefas movere. Torrent. *Non arcana naturae proferam: vult per Allegoriam intelligi se per vinum secreta non prodere.* Vet. Schol. Inest igitur Dilogia.

13 Mixta sunt sacra Bacchi cum sacris Matris Deûm. B. *Saeva tene* etc. h. e. compesce tympana et cornua tua, quae immodice sumto vino homines adigunt ad insaniam, seu, fac ne ebrius fiam. Z.

ODE XIX.

AD GLYCERAM.

Horatius ob intermissum aliquandiu amorem vehementius amat. Conf. argumentum 1, 6.

Metrum primo versu Glyconicum, altero Choriambicum Asclepiadeum.

Mater saeva Cupidinum,
Thebanaeque iubet me Semeles puer,
Et lasciva licentia
Finitis animum reddere amoribus.
Vrit me Glycerae nitor
Splendentis Pario marmore purius:
Vrit grata protervitas,
Et vultus nimium lubricus aspici.
In me tota ruens Venus
Cyprum deseruit; nec patitur Scythas,
Et versis animosum equis
Parthum dicere, nec quae nihil attinent.
Hic vivum mihi cespitem, hic
Verbenas, pueri, ponite, turaque
Bimi cum patera meri:
Mactata veniet lenior hostia.

2 Iubent *codd. quidam ap. Bentl. Pro* Semelae *vulg. quod primus recepit Lambinus, graecam formam Horatio usitatam ex edd. vett. cum Bentl. revocavi. Z.* 3 Libentia *coni. Bentl.* 12 attinet *Brod. imperson.* G. 14 thura *edd. vett.*

ODE XIX.

1 *Saeva*, Venus quae miserum in modum solet vexare amantes. cf. infr. IV, 1, 5. Z.

3 *Licentia*, *otium*. Vet. Schol. Fortasse tempus erat festum. B. *Lasciva*, ad amorem impellens. Z.

5 *Vrit*, maceret, occidit.

7 *Protervitas*, *superbia*, *fastidium*. Vet. Sch. a pro et torvus.

8 *Nimium*, miserabiliter proferendum.

Lubricus aspectu mire dictum; vultus enim cum aspicitur, in libidinem procliues facit viros. Vet. Schol. Cruq. B. *Lubrica via*, in qua facile est labi. G.

10 *Κύπρον ἱμερτὰν λιποῖσα καὶ Πάφον περιῤῥύταν*. Alcman, adnotante Cruq.

11 *Versis*. *Et missam Parthi poscunt in terga sagittam.* Vet. Schol. B. V. Car. 2, 13, 17.

12 *Τί δέ μοι λόγων τοσούτων, τῶν μηδὲν ὠφελούντων;* Anacreon, quem hoc loco imitatus est. *Iucunde nihil ad se pertinere ait alia.* Vet. Schol.

13 Mos erat aras, praesertim privatas, ex viridibus cespitibus erigere.

14 *Verbenae*, omnes herbae vel frondes e sacris locis petitae, quae consecrandis altaribus utiles habebantur.

16 Aliquando etiam Venus colebatur sanguine, ut ostendit Cruquius contra Servium.

Veneri scilicet mactata hostia Glycera lenior veniet. Vet. Schol. Iucunde etiam *veniet* pro *fiet*.

ODE XX.

AD MAECENATEM.

Probabile est Maecenatem per literas invitasse se ad Horatium, atque eum per ludum et iocum tali modo respondisse.

Metrum Sapphicum.

Vile potabis modicis Sabinum
Cantharis, Graeca quod ego ipse testa
Conditum levi, datus in theatro
Cum tibi plausus,
Care Maecenas eques; ut paterni
Fluminis ripae, simul et iocosa
Redderet laudes tibi Vaticani
Montis imago.
Caecubum, et praelo domitam Caleno
Tu bibes uvam: mea nec Falernae
Temperant vites, neque Formiani
Pocula colles.

5 Clare *coni. Bentl.* 9 Caecubam *codd. Lambini quidam, edd. Sanad. et Iani, non male, adeo ut referatur ad seq. uvam.* Z.

ODE XX.

1 *Vile pro non vetusto videtur dixisse: alioquin Sabinum vinum, si vetustum sit, non est vile.* Vet. Schol. Tradit Athenaeus Sabinum vinum esse omnium levissimum, ut notavit Cruquius.

Hinc patet omnes cantharos non fuisse eiusdem magnitudinis. Cantharus ansatus erat, ut vel ex Virgilio patet: *attrita pendebat cantharus ansa. A Jugg.*

2 *Vt inde traheret aliquid suavitatis.* Vet. Schol.

3 Linebant ora cadorum pice, resina, gypso admixtis corticibus.

Diximus et supra claros et bonae existimationis viros plausu populi solitos fuisse excipi, malos autem exsibilari. Vet. Schol. B. *Cum tibi plausus*, haud dubie propter sanitatem recuperatam. cf. infra II, 17, 26. Z.

5 *Carum* Maecenatem non sibi tantum, sed populo Rom. dicere voluisse poetam, pulchre observatum Christio. G.

Constat Maecenatem in equestri dignitate sua voluntate permansisse, cum utique facultas lati clavi pateret. Vet. Schol. B. *Paterni fluminis*, Tiberis ex Etruria venientis, unde quoque Maecenas originem duxerat. Ad huius ripam situm erat theatrum Pompeianum, unde hic plausus datus est. Z.

8 Sic echo vel vocem repercussam etiam describit supra 12, 4. G.

11 *Temperant* posuit ob mixturam aquae calidae, vel frigidae, vel etiam nivis.

ODE XXI.

Iubet ter novem nobiles pueros atque puellas Apollini et Dianae, in quorum tutela Imperium P. R. erat, Hymnum pro incolumitate huius Imperii atque Augusti cantare, Ludis Saecularibus, ut Vet. Scholiastae videtur; fortasse horum natali die. (Nihil hic est, quod ad ludos saeculares conveniat, quin aeque commode ad quodcunque sacrum Apollinis ac Dianae queat referri. Choros puerorum et puellarum in aliis quoque sacris esse, docet v. g. Car. 4, 1, 25. G.)

Metrum duobus primis versibus Choriambicum Asclepiadeum, tertio Pherecratium, quartoque Glyconicum.

Dianam tenerae dicite virgines,
Intonsum, pueri, dicite Cynthium,
  Latonamque supremo
    Dilectam penitus Iovi.
Vos laetam fluviis et nemorum coma,
Quaecunque aut gelido prominet Algido,
  Nigris aut Erymanthi
    Silvis, aut viridis Cragi:
Vos Tempe totidem tollite laudibus,
Natalemque, mares, Delon Apollinis,
  Insignemque pharetra
    Fraternaque humerum lyra,

5 comam *etiam Schol. Gott. et Flor.* 1482. 8 Cragi *post al. Bentl. Cun.* Gragi *MSS. et primae editt.*

ODE XXI.

1 Cantando dicite. B. Alternis canere iubet mares et feminas sui sexus Diis. vid. etiam Car. 3, 23, 9.

3 *Intonsum*, h. e. perpetuo iuvenem. Iuvenes enim non tondebantur nisi sumta toga virili, h. e. ineunte anno aetatis suae decimo septimo, vel etiam decimo quarto in praematura pubertate.

4 *Penitus, funditus:* Vet. Sch. Ob tam pulchros liberos scilicet.

5 Equidem cernere non possum, cur Bentleio placuerat *nemorum comam* pro *coma*, neque vidit Poëtam rediisse ad *Dianam*, quam primum nominaverat. B. *Nemorum coma*, nemoribus, quae arboribus sunt densa, quae quidem loca amoena, et Dianae inprimis grata, sunt in Algido ob umbram frigido, in opacis silvis Erym. et Cragi viridis. Igitur cum nemora sint partes silvarum in illis montibus, non opus esse videtur, ut pro *silvis* coni. *arvis* cum Sanad. aut *clivis* cum Ian. Z.

6 In montibus, Algido, Erymantho et Crago, maxime colebatur Diana.

8 Omnes MSS. habebant *Gragi* pro *Cragi*. Torrent. Sic et Vet. Schol. B. Edidi *Cragi* cum edd. Venet. Lamb. Bentl. et aliis, quia graece per K scribitur. Z.

9 *Tempe in honorem Apollinis merito laudantur, quod ibi laurus plurima sit.* Vet. Schol. B.

11 *Insignem*, ornatum, conspicuum. *Fraterna lyra*, qua donatus Apollo erat a Mercurio fratre, qui invenerat. Z.

Hic bellum lacrimosum, hic miseram famem
Pestemque, a populo et principe Caesare, in
Persas atque Britannos
Vestra motus aget prece.

14 a populo, principe Caesare, *omisso* et, *edidit Ian. ex coni. Scaligeri.* 16 mitis *coni. Ian.*

ODE XXII.

AD ARISTIVM FVSCVM.

Poeta se Stoicum profitetur, dum numinum providentiae tribuit, quod immanis lupus in Sabinis se inermem fugerit. (Homo innocens tutus est in summis periculis. Nam dum ego Lalagen meam cano aliquando; lupus immanis me fugit inermem. Quare eam amabo ubique terrarum. Z.)

Metrum Sapphicum.

Integer vitae scelerisque purus
Non eget Mauris iaculis neque arcu
Nec venenatis gravida sagittis,
Fusce, pharetra:
Sive per Syrtes iter aestuosas,
Sive facturus per inhospitalem

2 Mauris *Gott. Zar. Bentl. Cun.* [† *vid. Heins. ad Ovid. Fast. V*, 580.] Mauri *etiam Brod.*

13 Apollo et Diana, *Ἀλεξίκακοι*, sive Averrunci sunt. Deos nunquam irae suae poenitet, neque poenas condonant: nonnunquam in pecudum, vel etiam hominum capita, intercessione *Averruncorum potissimum, supplicia devolvunt.* B. Ingeniose Bentleius, *Haec bellum;* ut referatur ad Dianam, quemadmodum illud de fame et pesti ad Apollinem. Vellem ostendissent viri docti, a quoquam veterum sic distributas esse provincias. Quod enim laudat Bentleius Callim. H. in Dia. v. 133. illud oppido infirmum esse inspicienti locum apparet. Felicitatem temporum a DIs praesidibus temporum, a Sole et Luna, generatim petunt: in primis a Sole, duce anni et siderum. G.

15 Notandum hic Britannos nostros aequari Parthis, quos semper Synecdochen Persas appellat. B. Breviter, *Persae* proprie dicti ante victoriam Alexandri et post instauratum ab Artaxerxe A. C. 250. imperium; medio tempore *Parthi* etc. G.

ODE XXII.

1 *Integer*, intactus, ab antiquo verbo *tago*, quod pro tango.

Gentiles se innocentes et diis charos credebant, si a periuriis, caedibus et rapinis immunes essent: reliqua vitia cum diis ipsis habebant communia.

2 Inusitatior lectio maxime placet Bentleio, ideoque reposuit *Mauris iaculis* pro *Mauri iaculis*, invenuste. B. Imo *Mauris* est in codd. optimis et edd. vett. Venet. Lamb. aliisque. Est quoque sono gratior lectio et exquisitior sensu, quam vulg. *Mauri*. Z.

Caucasum, vel quae loca fabulosus
Lambit Hydaspes.
Namque me silva lupus in Sabina,
Dum meam canto Lalagen, et ultra
Terminum curis vagor expeditis,
Fugit inermem.
Quale portentum neque militaris
Daunias latis alit aesculetis,
Nec Iubae tellus generat, leonum
Arida nutrix.
Pone me pigris ubi nulla campis
Arbor aestiva recreatur aura,

11 expeditus *etiam Flor.* 14 Daunias *MSS. ap. Bentl. it. Coll. Sax. MSS. Gott. tum edd. Flor. Locher. Fabric. Cun.* Daunia *in Ro. Steph. Henr. Steph. Lambi. Bentl. Talb.* G. *it. Venet. sed Baxter. c. codd. quibusdam legit* Daunia latis, *male.* Z.

5 *Syrtes* et terra et mari mobiles sunt arenae, a Σύρειν, quod *Verrere* est. *Syrtes Africae loca sunt arenosa.* Vet. Schol. Cruq. *Nec responsa dabat Libycis in Syrtibus Ammon.* Prudentius notante Torrentio.

Aestuosas, *nimio sole ferventes.* Vet. Schol. B.

6 *Inhospitalem*, ἄξενον, qui sine periculo adiri nequit. Z.

7 *Fabulosus*, *de quo multa finguntur miranda per fabulas.* Vet. Schol. [† imo *clarus.* nam *fabulosus* etiam celebritatis et famae vim habet. v. Bentl.]

10 *Meam Lalagen* cum dicit poeta, refellere mihi videtur Sanadonum, qui existimare potuit, laudari a Poeta Speratam Aristii, ad quem scribit. Nec ausim dicere, eandem esse Lalagen, et eam de qua Car. 2, 5. Pulchre Harduinus, credo, ut expiet Bassarea illum suum 18, 11, hic ait Lalagen esse pietatem Christianam: cur? quia alteri rei vel personae non conveniunt, quae hic praedicantur. Aliquando ergo tamen pia est illa cohors nebulonum, tot fraudum rea, quae nobis confinxit Horatii Odas et Aeneida, et reliqua, quae pro antiquis hodie habemus bardi homines. G.

11 Muretus, Lambinus, Torrentius cum Vet. Schol. legunt *expeditis*, non *expeditus*. Bentleius vult retineri *expeditus:* raro ille agnoscit Horatianam Hypallagen.

14 Appuli Graecis Dauni, auctore Strabone, ut puto, corrupte pro Danai. Advertendum etiam *a* in *Daunia* produci sequente liquida *l*, ut supra in *Hoedilia.* Frustra sunt qui legunt *Daunias* et *Daunia in*, contra fidem optimorum Codd. atque in his est Bentleius. B.

Illud de producenda brevi vocali ante liquidam Homericum est, non, puto, Horatianum. *Daunias* videbatur mihi eruditius, quam ut librariis deberetur. Graeca amat Horatius: et si *Appias* non displicuit Romanis auribus de personis usurpatum; nec *Daunias*, credo, illas de regione dictum offendit, cum *Troada* et *Hellada* et *Cycladas Sporadasque* audire assuetae essent. G.

Esculus est Graecorum φηγὸς sive quercus, cuius glandibus antiqui mortales vescebantur.

16 Festive posuit *Arida nutrix;* quaedam enim sunt aridae nutrices. B. *Arida* est sicca ob aquae penuriam. Z.

17 *Pigris*, incultis et sterilibus ob frigus. Z.

Quod latus mundi nebulae malusque
Iuppiter urguet;
Pone sub curru nimium propinqui
Solis, in terra domibus negata;
Dulce ridentem Lalagen amabo,
Dulce loquentem.

ODE XXIII.

AD CHLOEN.

Puellam quondam imperitam et subrusticam sub Chloës nomine deridet. (Puellam iam viro maturam pellicit ad amorem, eamque comparat cum timido hinnuleo. Z.)

Metrum duobus primis versibus Choriambicum Asclepiadeum, tertio Pherecratium, quartoque Glyconicum.

Vitas hinnuleo me similis, Chloë,
Quaerenti pavidam montibus aviis
Matrem, non sine vano
Aurarum et siluae metu.
Nam seu mobilibus veris inhorruit
Adventus foliis, seu virides rubum

5 vitis inhorruit ad ventum *Muretus e codd. sed Bentl. coni.* vepris inhorruit etc.

18 *Recreatur, perflatur.* Vet. Schol. Cruq.

20 Maior Iupiter Coelum est, minor autem Sol. B. *Malus Iupiter* de coelo sive aëre, ut *hibernus, humidus, pluvius* apud bonos poetas. G.

22 Ex veterum opinione. B. Zonam torridam nempe habitari negabant propter intolerabiles aestus, quod satis refellunt experimenta posteriorum, et ipsa ratio perpetui aequinoctii. G.

23 Expers scilicet omni metu, Figura *Παρὰ προσδοκίαν:* materiam gravem semiepicureus risu claudit. Et imitatur Poetriam Sappho,

Καὶ πλασίον ἆδυ φωνοί-
σας ὑπακούει,
Καὶ γελώσας ἱμερόεν —

ODE XXIII.

1 Longe elegantius *Vitas,* quam *Vitat;* atque ita legitur in Vet. Schol. Cruquii; estque imitatio quaedam Anacreontis:

Πῶλε Θρηϊκίη, τί δή με
Λοξὸν ὄμμασι βλέπουσα, etc. B.

Laudant alii rectius illud Anacreontis: *Ἅτε νεβρὸν νεοθηλέα γαλαθηνὸν, ὅς ἐν ὕλῃ κεροέσσης ἀπολειφθεὶς ὑπὸ μητρὸς ἐπτοήθη.* Z.

6 *Hypallage,* pro *Veris adventu folia mota inhorruerunt.* Vet. Schol. *Inhorruerunt, commota sunt et tremuerunt.* Vet. Schol. Plus nimio in hoc loco se torserunt Interpretes, dum nodum in scirpo quaerunt. Folia autem modo dicit anni superioris folia, iam vento arida facta. Eruditissimus Bentleius de suo ingenio miram cudit lectionem, nullis suffragantibus Membranis. Sic autem se habet: — *seu mobilibus vepris inhorruit ad ventum foliis:* quam quidem lectionem necesse est et fictam esse et nauci. B.

Dimovere lacertae,
Et corde et genibus tremit.
Atqui non ego te, tigris ut aspera
Gaetulusve leo, frangere persequor:
Tandem desine matrem
Tempestiva sequi viro.

ODE XXIV.

AD VIRGILIVM.

Erant Horatio et Virgilio duo corpora, una anima, unus idemque dolor; ut vel ex hac aurea Threnodia, qua Quinctilii Vari Cremonensis, Virgilii cognati atque sodalis, obitum miserabiliter deflet, manifestissime patet. Consolatio est ad Virgilium scripta.

Metrum tribus versibus Choriambicum Asclepiadeum, quartoque Glyconicum.

Quis desiderio sit pudor aut modus
Tam cari capitis? Praecipe lugubres
Cantus, Melpomene, cui liquidam pater
Vocem cum cithara dedit.
Ergo Quinctilium perpetuus sopor
Vrguet! cui Pudor, et Iustitiae soror

Bentleio tanto minus auscultandum putabam, quod *veris* tempus pulchre convenit paruis hinnuleis. Idem Zephyri, qui vernam temperiem faciunt, etiam folia siccant primo ab hiberno madore, deinde agitant et sibi habent ludibria. *Adventus veris* potest totum ver complecti, quod bene monet Christus. G.

9 Insurgit iam,

Aspera proprie de dentibus, Metaphorice etiam mores asperi dicuntur.

10 *Frangere* iam pro discerpere. *Frangunt tauros*, inquit Solinus de Canibus, citante Torrentio. B. Add. Heins. ad Claudian. Stil. 2, 22. G.

12 *Sequi* frequentissime usurpatur pro quaerere; unde nostratibus, *To seek*.

ODE XXIV.

1 Statim ab initio vel ipsis Philosophis indignatur ob solam consolandi voluntatem.

Est aliquis et dolendi decor: hic sapienti servandus est, et quemadmodum in ceteris rebus, ita et in lacrimis aliquid sat est. Seneca, ut docte admonuit Mancinellus. B. Sensus est: Quomodo luctum ob tam carum hominem nobis turpitudini ducere possumus aut modum in eo servare? Z.

2 Immittit iam dolori suo totas habenas. B. *Praecipere* est capere aliquid praesente alio, et sic illum docere, quomodo tractandum illud sit, ut *praeire*. G. Implorat Musam ob rei magnitudinem. Z.

3 *Liquidam*, *puram*, *dulcem sive canoram*. Schol. Z.

4 Cithara triangularis lyra decachorda, quale Δ: haud absimilis erat *Harpae* nostrae, et Syrorum *Sambucae*. B. Vellem haec auctoritate confirmasset vir doctus. G.

5 Aegre patitur se adduci ad credendum. B. Vid. Sat. 2, 5, 101. G. Hinc incipit Musae cantus lugubris. Z.

Incorrupta Fides, nudaque Veritas
    Quando ullum inveniet parem?
Multis ille bonis flebilis occidit;
Nulli flebilior quam tibi, Virgili.
Tu frustra pius, heu! non ita creditum
    Poscis Quinctilium deos.
Quod si Threicio blandius Orpheo
Auditam moderere arboribus fidem;
Non vanae redeat sanguis imagini,
    Quam virga semel horrida,

8 inveniet *etiam Br.* 9 Ille quidem *edd. Venet. et Glar.* 13 Quid? si — num vanae *etiam MS. Gott. Br. Lambi. etc. Al.* Quod si — non vanae. Num *etiam Talb.* G. *Cum Bentl. et aliis e codd. et vett. edd. recepi* Quod si — non vanae, *quia interrogatio intempestive obtundere videtur lugentem Virgilium.* Z.

Elegans et miserabilis somni Periphrasis; estque Figura Euphemismus in voce *sopor*, quia odio erat nomen mortis.

6 Vt non amplius palpebras aperiat. B. *Vrguet*, constrictum retinet. Z.

7 *Nuda, quae nil occulti habet, ut egeat tegumento.* Vet. Schol. Cruq.

8 *Quando acuta prima syllaba vim interrogativam habet.* Vet. Sch. Hinc discimus dici et *quándo* et *quandó.*

Bentleius auctor est, se in plus decem Codicibus reperisse *inveniet* pro *invenient:* quae lectio tamen nobis minus probabilis videtur, cum *Pudor*, *Fides*, et *Veritas* pro trium Numinum veniant Personis, quibus ob eam rem convenientius erit Plurale Verbum. B. *Inveniet* convenit constanti Horatii consuetudini, velut Carm. I, 2, 38: I, 3, 3: I, 6, 10. etc. Ergo recepi. Z.

9 *Occidisse magnos et probatos viros dicebant.* Vet. Schol. B. Nimirum ut solem, ut sidera. G.

10 Nigidius (ut refert Gellius 13, 25.) in *Valeri* in Casu Vocandi scripsit, summo, i. e. acuto tono esse primam, deinde gradatim descendere: sed siquis nunc (inquit Gellius) Valerium appellans in Casu Vocandi secundum id praeceptum Nigidii acuerit primam, non aberit quin rideatur. Notavit doctissimus vir Ant. Mancinellus.

11 Quod suum est Dii reposcunt. B. Quoscunque vidi interpretes, illi hic sibi deprehendere videntur locum communem Lucretii, *Vitaque mancipio nulli data, omnibus usu:* quod mihi videtur contrarium sensui poetae, qui *frustra pium* fuisse ait Virgilium in *credendo* h. e. commendando DIs Varo suo. Plane *creditum* sumit ut supra 3, 5. *Navis quae tibi creditum debes Virgilium.* Ita DI Virgilio debebant creditum sibi et commendatum piis illius precibus Quinctilium: quem vita functum ab illis poscit cum expostulatione quadam. Quo usque progressae sint irae hominum ita debitos sibi homines reposcentium, docet Sueto. in Calig. c. 5. de Germanico: *quo defunctus est die, lapidata sunt templa, subversae deûm arae, Lares a quibusdam familiares in publicum eiecti.* Hoc est *intentare DIs manus* Senecae de clem. 1, 25. extr. Vt Augustus inclamabat alterum Varum, *Vare, redde legiones!* Sueto. c. 23: ita clamabat Virgilius, *DI, reddite Varum!* Nimis naturale est stultitiae humanae accusare deum. G.

15 Haec ad Eurydicen referuntur; de qua elegantissimum Episo-

Non lenis precibus fata recludere,
Nigro compulerit Mercurius gregi.
Durum! SED levius fit patientia,
Quicquid corrigere est nefas.

ODE XXV.

AD LYDIAM.

Sub Lydiae nomine amicae cuidam suae iam vetulae, olim autem nimis arroganti, furiose insultat.

Metrum Sapphicum.

Parcius iunctas quatiunt fenestras
Ictibus crebris iuvenes protervi,
Nec tibi somnos adimunt; amatque
Ianua limen,
Quae prius multum facilis movebat
Cardines: audis minus et minus iam,
Me tuo longas pereunte noctes,
Lydia, dormis?

Var. 2 Ictibus *coll. Sax.* 7 longam — noctem *coni. Bentl.* longa nocte *coll. Sax.*

dion, apud Maronem Georgicorum fine, quem statim adi.

16 *Horrida*, ab effectu, metonymice.

18 Antiptosis Dativi pro Accusativo.

19 *Durum!* luctuosa confessio et invita.

Pium est pati quod dii voluerint. Sapientis etiam quod corrigi non potest. Esto sane; veri tamen doloris aculei solo tempore hebetantur.

20 *Nefas* iam pro impossibile est.

ODE XXV.

1 *Iunctas fenestras* intelligo valvis clausas, ut *iungi ponte* dicuntur flumina. Fenestra proprie foramen est. G.

Quatiunt iam pro feriunt; ut alibi, *Alterno terram quatiunt pede.* B.

2 *Protervi, insolentes, superbi.* Vet. Schol. B. Malim cupidos intelligere, procaces, intromitti petentes, indignantes se excludi. G.

3 *Amatque ianua limen.* Festiva Emphasis, quasi diceret, facit hoc ianua limini, quod tibi olim amatores tui. *Non recedit a limine.* Vet. Schol.

5 Vet. Schol. optimique Codd. legunt *facilis*, non *faciles*. *Facilis uncta ne resonaret.* Vet. Schol.

6 Amara vox *iam*.

7 Particula aliqua amatoriae cantilenae, quam (ut notavit Torrentius) Παρακλαυσίθυρον Graeci vocabant; nostri homines, *A Serenade.* Mirum est magnum Bentleium de *Me tuo longas pereunte noctes* fecisse *Me tuo longam pereunte noctem.* „Satis erat (inquit ille) de una illa nocte queri." Vnde novit vir doctus, Παρακλαυσίθυρον istam cantilenam fuisse a cantante ipso confectam, neque alius cuiusdam viri vel veterem?

Dilogia est in voce *pereunte*, prae amore scilicet et frigore.

Invicem moechos anus arrogantes
Flebis in solo levis angiportu,
Threcio bacchante magis sub inter-
lunia vento
Cum tibi flagrans amor, et libido,
Quae solet matres furiare equorum,
Saeviet circa iecur ulcerosum;
Non sine questu,
Laeta quod pubes hedera virenti
Gaudeat pulla magis atque myrto;
Aridas frondes Hiemis sodali
Dedicet Euro.

11 Threcio *Gott. Flor.* Thracio *al.*

9 *Invicem* iungendum cum *arrogantes.* Arrogans est qui nimium sibi placet, aliosque vilipendit.

Amatores iam *moechos* vili nomine appellat, per Catachresin.

10 *Solo* iam posuit pro obscuro. B. *Levis*, deposita gravitate omni et honestate. G.

Angiportus, qua nihil possit agi. Varro. *Vicus sine exitu.* Vet. Schol.

11 *Sub interlunia*, recte *quia tunc fere concitantur tempestates.* Vet. Schol. Pulcherrima Allegoria, quasi diceret, sicut enim emortua iam Luna magis bacchatur gelidus Boreas; ita emarcescente iam forma magis saevit frigidus anilis amoris furor. Hoc ostendunt sequentia. B.

Laudatus commodum a viris doctis Veget. de re mil. 5, 10. *Interluniorum dies tempestatibus plenos — etiam vulgi usus intelligit.* Ceterum Scaligeri reprehensionem huius loci, quae induxit Bentleium, ut *bacchante* in *bacchata* mutare cogitaret, facile, puto, effugimus interpunctione sublata, quam ponunt omnes, quod sciam, post versum 12. Hoc dicit poeta, *Flebis, o Lydia, cum tibi amor et libido, quae* etc. *magis Threcio vento sub interlunia bacchante, circa iecur saeviet.* Nihil hic non dignum Horatio, nihil difficile, nisi quod aliquantum dilata *ἡ cum* videtur nubem obiecisse hominibus. *Threcius ventus* Boreas, cum *Threce* s. Thracia Graeciae septentrionalis sit. Nec tamen dissimulandum Vet. Schol. Brod. *Bacchante, id est, faciente te bacchari*, quasi ventus ille furorem augeret. G.

14 *Furiare verbum fictum videtur. Ante omnes furor est insignis equarum.* Virg. Ge. 3, 266. Vet. Schol.

15 *Vlcerosum, ex contemptu.* Vet. Schol. Vetulae veterem libidinem metaphorice significat.

17 Bene *laeta*, cum sit subiecturus *virenti.*

Ordo est, gaudeat virenti hedera atque myrto magis pulla hedera atque myrto: male enim distinguitur post *gaudeat.* Pullus color est aridarum frondium, quae allegorice significant vetulas aetate frigidas, et emarcidas.

18 Discedendum et hic fuit a Baxtero et a Salmasio ad Soli. p. 674. *pullam* nigram interpretante. Recte *pulla myrtus* a Scholiaste Cruquiano explicatur *succrescens et tenera*, et in Schol. Gott. *novella.* Sic pulchre respondet *virenti ederae.* Hanc vim esse nominis declaravi ad Cato. R. R. 161, 2. Sensus igitur est, iuventutem magis gaudere coronis ex virente hedera et pulla myrto etc. Sic *pulla ficus* Epod. 16, 46. G.

19 Notum est Hiemem nomen esse numinis. Erant autem Deorum Assessores quidam, quos *Συνθρόνους* atque *Παρέδρους* Graeci

ODE XXVI.

AD AELIVM LAMIAM.

Aelium Lamiam primae nobilitatis virum et Pompeianum, Reipublicae curis implicitum, ad res hilares hortatur.

Metrum duobus primis versibus Alcaicum, tertius versus Iambicus Dimeter Hypercatalecticus, quartusque Pindaricus Dactylicus.

Musis amicus, tristitiam et metus
Tradam protervis in mare Creticum
 Portare ventis, queis sub Arcto
  Rex gelidae metuatur orae,
Quid Teridaten terreat, unice
Securus, O quae fontibus integris

3 quis *edd. vett. et sunt qui de nominativo accipiant, male. hinc et natum istud* qui, *quod in paucis codd. reperit Bentl.* 4 orae *et Ascens. et Bonfin.* 5 Mithridatem *ed. Venet. et quidam codd. ap. Lambin.* Tyridatem *ed. Glar. et Schol. nos cum Bentl. et Ian. formam gr. recepimus. vulgo* Tiridatem. Z.

nominabant. B. Vid. Car. 3, 18, 6. G.

10 Hebrum per Dilogiam dicit; et Thraciae fluvium, et vetulum quendam moechum, de quo vide Lib. III. Od. 12. *Liparaei nitor Hebri.* *Dedicet*, *deputet*. Mancinellus. Quis hic probet Rutgersii atque Bentleii *Euro*, pro *Hebro*, nulla cum veterum librorum auctoritate? B. Coronas, etiam si sint ex edera et myrto, *aridas* iuventus hilaris *Euro dedicat*, i. temere abiicit, ut sint ludibria ventis, quales *hiemem* i. procellas comitari solent atque efficere: ut mox *tradit ventis tristitiam* 1, 26. pr. uti vulgo *Vulcano dedicantur*, quae cremantur. Nempe recepi lectionem, cuius historiam et patrocinium vid. apud Burm. ad Aen. 1, 517: cui hoc addendum est, in codice editionis Flor. 1482. f. qui penes me est liberalitate Illustrissimi Hardenbergii, ab antiquissima manu, seculi, nisi omnia me fallunt, XV, iam adscriptum esse *Euro*, quae res haud paullum me movit, ut post Bentleium et Cuninghamum eam lectionem reciperem, Quae dici erudite pro *Hebro* possunt, dixit post Iohnsonum Christius. Ille ingeniose sane advocavit morem capillos dedicandi fluvio, cuius fundus est Il. ψ. 142. Nuperus editor Anglus, qui figuris exornatum dedit Horatium 1749, *dedicat igni* iubet nos legere. Pareat, qui volet. G.

ODE XXVI.

2 *Tradam ventis* pro *oblivi-scar* proverbiali sermone dicitur. Servius. Imitatus est hoc loco Anacreontem,

Τὸ δ᾽ ἄχος πέφευγε μιχθὲν
᾽Ανεμοτρόπῳ θυέλλῃ. B.

Protervis, pro libidine et temere iactantibus et vexantibus. Z.

3 *Queis* exprimendum curavi, ut melius appareat, esse dativum plur. Recte enim Vet. Schol. et Landinus observant, sensum esse, a quibus metuatur rex Scytharum. G.

4 Hoc tempore Phrahates a Tiridate ob saevitiam regno pulsus cum ingenti Scytharum exercitu reditum minabatur.

5 Hoc unice terrebat Tiridatem, ne Augustus, (quod boni omnes verebantur) a partibus suis non staret; quod, Hercules, neque fecit. B. Vid. Iusti. l. 42. extr. G.

6 *Securus*, *amotus a cura*. V. Sch.

Gaudes, apricos necte flores,
Necte meo Lamiae coronam,
Pimplèa dulcis: nil sine te mei
Prosunt honores: hunc fidibus novis,
Hunc Lesbio sacrare plectro
Teque tuasque decet sorores.

9 *MS. Gott.* Piplea, *sed ultimae literae superpositum antiqua manu* i. S. G. *Bentleius emendavit* Pimpleï, *quia Πιμπλῆϊς sit Musa, sed* Pimplea *dicatur de loco.* Z. 10 Possunt *Rutg. Bentl. Cun. it. ed. Venet. et Iani.*

O D E XXVII.

A D S O D A L E S.

Horatius illiberales et cerebrosos convivas reprehendit, et ostendit, non esse rixandum inter pocula, sed de rebus suavibus fabulandum.

Metrum ut in praecedenti.

Natis in usum laetitiae scyphis
Pugnare, Thracum est: tollite barbarum
Morem, verecundumque Bacchum
Sanguineis prohibete rixis.

Fons *integer* illimis est. Curis liberum oportet esse Poetam. B. Malim, unde nemo transit, ut mox v. 10. *fidibus novis.* G.

7 Bene *apricos*, h. e. non tristitia contractos. Cum sol se aperit, flores etiam se aperiunt.

9 Pimpleum, Libethrum et Pieria, olim Thraciae, postea Macedoniae montes fuerant et Musis sacri: in plerisque huiusmodi montibus erant etiam sacri fontes eiusdem nominis. „Omnes qui nunc „extant Codices (inquit doctissi- „mus Bentleius) aut *Pimplea* ha- „bent aut *Piplea*": unde igitur ille novit legendum esse Graeca Declinatione *Pimplei* hoc loco?

10 Cur magis probem *possunt* quam *prosunt*, cum idem fere valeant? Nil tam placet Bentleio quam quod paucis commendatur auctoribus, et quod in obscuro latet.

Bene *honores;* sunt enim honores deorum, et munera hominum. Veteres credebant se sacrari coronis et vatum carminibus.

Novis dixit, quia subiecturus erat *Lesbio plectro:* h. e. Alcaei et Sapphus, Romanis hactenus incognito. Erat autem plectrum acuminati bacilli forma.

O D E XXVII.

1 Sensus sumtus ab Anacreonte in Libro Tertio:
Ἄγε δῶτε μηκέθ' οὕτω
Πατάγῳ τε καὶ ἀλαλητῷ
Σκυθικὴν πόσιν παρ' οἴνῳ
Μελετῶμεν. Vet. Schol. Cruquii.
Natis, ad hoc factis. Vet. Schol.

Scyphus Herculis, ut Cantharus Bacchi. Mancinellus. *A Bowl.*

2 *Tollite*, auferte; in Verbo Adverbium est fastidiendi; quasi diceret *Apagete.*

3 *Verecundum*, *quod virgineo ore fingatur.* Vet. Schol. Erat enim Bacchus Cupidini quam simillimus. B. *Verecundum* vult esse Bacchum, ut alias *modicum;* non inverecundum, ut alio respectu vocatur Epod. 11, 13. Itaque nos

Vino et lucernis Medus acinaces
Immane quantum discrepat! Impium
Lenite clamorem sodales,
Et cubito remanete presso.
Vultis severi me quoque sumere
Partem Falerni? dicat Opuntiae
Frater Megillae, quo beatus
Vulnere, qua pereat sagitta.
Cessat voluntas? non alia bibam
Mercede. Quae te cunque domat Venus,
Non erubescendis adurit
Ignibus: ingenuoque semper
Amore peccas: quicquid habes, age,
Depone tutis auribus. — Ha! miser,
Quanta laborabas Charybdi,

5 acinacis *etiam MS. Gott.* 13 voluptas *in codd. quibusdam, perperam.* 18 an miser *est in edd. Ven. Glar. Lamb. Bentl. et apud Schol.* Z. 19 laboras *Gott. et primae edd. sed nus-*

inverecundum Bentleii coniecturam recipiam, neque *verecundi* Cuningami placent. G.

4 *Hypallage; pro prohibete a Baccho sanguineas rixas.* Vet. Schol.

5 Vet. Schol. optimique Codd. habent *acinacis*, non *acinaces;* quod tamen perinde est. Erat gladiolus Persicus sicae formae incurvus. B. *Vino et luc.* a conviviis nocturnis longissime distat furor bellicus. Z.

6 *Immane quantum! admiranda dicit.* Vet. Schol. θαυμαστὸν ὅσον Graecis, adnotante Cruquio. *Impium* inter sacra Bacchi laetitiae datoris pugnare. Quidni? B. *Impium* ego dici putem *clamorem*, quia velut civilis aut familiaris adeo belli praecursor et incentivum est. G.

7 *Sodales, quod una sederunt.* Festus, adnotante Mancinello. B.

8 *Cubito r.* ne surgite ad rixandum, sed permanete in lectis, in quibus accubuistis. Z.

9 *Severi, austeri.* Vet. Schol. Falernum sua natura austerum erat, teste Athenaeo; subdulce tamen erat, ubi vindemiae tempore flabant austri. Hoc adnotabat Lambinus.

11 In obscuro latet nomen huius sive fratris, sive cognati Megillae. Certe Megilla ista erat eo tempore omnium ore decantata, adeoque cognato suo celebrior. Quid si vel ipsa haec Megilla nomen erat puellae, de qua quaestio a vaferrimo Flacco agitatur? Haud multum dubito. Fortasse etiam si Libertina erat, ut probabile est, splendidam aliquam personam Graeci generis, cuius nomen hic reticet, excusandi amoris sui causa, et ut ancillarioli nomen effugeret, simulasse se eius affinem fuisse.

In *beatus* Sarcasmus est satis amarus. B. Imo est oxymoron. Sensus est: cuius amore se beatum putet, quam puellam perdite amet. Z.

13 *Cessat*, qui aegre adducitur.

16 *Ingenuo amore*, mulieris ingenuae, sive nascendi conditione, s. animo. G.

18 Vet. Schol. Cruq. cum omnibus fere libris habet *Ha. Ha! Cum exsecratione miratur.* Vet. Schol. *Ostendit etiam, eum quasi in aurem sibi esse confessum.* Vet. Schol.

19 Omnes fere Codd. cum Vet. Schol. habent *laborabas*, non *labo-*

Digne puer meliore flamma!
Quae saga, quis te solvere Thessalis
Magus venenis, quis poterit deus?
Vix illigatum te triformi
Pegasus expediet Chimaera.

quam est in. G. *Imo* laboras in *est in edd. Venet. Glar.* et *Lamb.* Z. 24. chimaera *coll. Sax. it. Br. Zaro. etc. al.* Chimaerae.

ODE XXVIII.

Archytae Tarentini eximii Pythagorici exemplo, qui in litore Apuliae a misero naufragio diu inhumatus iacuit, ostendit, idem fatum et bonos et malos in hac vita manere. Callida Dilogia, sive Hyponoea, Bruti sui fatum deflet, flebilique et simplici sermone dolet, summam virtutem tali viri nihil profuisse. (Fateor, me neque Brutum hic invenire, neque aliam allegorian vel dilogian, aut irrisionem adeo Tarutii illius, de quo Cic. de divinat. 2. c. 47. Suspicor potius animi causa, quacunque invitante occasione, poetam vel e Graeco expressisse, vel ipsum lusisse talem cum Archyta dialogismum, quo vanitatem studiorum humanorum contra Fortunam et mortem ostendit. Incipit autem nauta apud cadaver Archytae miserari eius sortem. G.)

Metrum primo versu Hexameter Heroicus: secundo Tetrametrum Heroicum.

Te maris et terrae numeroque carentis arenae
Mensorem cohibent, Archyta,

ras in; quod miror viris doctis non placuisse. Quasi diceret, *Laborabas et ego nesciebam;* nam Ethicum habet Charactera. Pro *laborabas* Bentleius tamen probat *laboras in:* quod non capiat comicum Scriptoris stilum et irrisionem. Quasi diceret, *Tu laborabas, et ego nesciebam.*

21 *Sagae sunt praecantatrices, quae vel accersere carminibus mala hominibus possunt, vel expellere.* Vet. Schol.

23 Significat, eam esse omnibus artibus armatam in eius perniciem. Vox *triformi* refertur ad Homericum istud:

Πρόσθε λέων, ὄπιθεν δὲ δράκων, μέσση δὲ χίμαιρα. B.

Symbolum impudici amoris chimaeram faciebant veteres. Vid. Fulgent. Mythol. 3, 1. Pegaso insidens, ab eoque adiutus Bellerophon Chimaeram confecit. Chimaeras hoc genus fugere est vincere. Absurde ergo Perraltus simile facit hoc genus loquendi illi, si quis ita aegrotare aliquem dicat, ut *mula* (qua vehi solet medicus) *expedire illum non possit.* G.

ODE XXVIII.

1 Forte poetae animo obversabatur Archimedis Arenarius, quo ille demonstravit, rationem iniri posse numeri omnium arenarum, quae totum orbem terrarum impleant. G.

2 *Mensorem*, Geometram dicit et Arithmeticum.

Cohibent, bene et emphatice,

Pulveris exigui prope littus parva Matinum
  Munera: nec quidquam tibi prodest
Aërias tentasse domos, animoque rotundum
  Percurrisse polum, morituro!
Occidit et Pelopis genitor, conviva deorum;
  Tithonusque remotus in auras,
Et Iovis arcanis Minos admissus: habentque
  Tartara Panthoiden, iterum Orco
Demissum; quamvis clypeo Troiana refixo
  Tempora testatus, nihil ultra
Nervos atque cutem morti concesserat atrae;
  Iudice te, non sordidus auctor

4 Funera *coni. Heinsii ap. Bentl. male!* 5 temptasse *MSS. Bersm.* C. 6 Decurrisse *Flor. et Locher.* 14 Iudice me, *coniectura cuiusdam ap. Cuning. Sed vid. not. Gesneri.*

per totum mundum antea vagatum scilicet. B. Malim ita, Munera pulveris exigui nondum sibi persoluta, sepulturae inopia, retinent umbram tuam, ne liceat tibi Stygem traiicere. G.

3 *Matinus vicus et mons Apuliae.* Vet. Schol. Cruq.

4 *Munera* per Prolepsin dixit ad praesignificandam nautae humanitatem.

5 *Aërias tentare domos* nescio utrum ad machinationem volantis columbae referatur, an ad astrologiae studia? illud videtur dicere, quod supra 3, 38. *Coelum ipsum petimus stultitia.* G.

6 Quod pro *percurrisse*, *decurrisse* habent primae editiones, forte non temere est. *Decurrunt* milites exercitationis causa: Archytas exercuit se decurrens per totum coelum. G.

7 Respondet Archytas Horatio, non Nautae, ut Cruquius voluit. B. Sed ita fiant tres personae, et Anachronismus. Dicamus, ex Horatii sententia loqui nautam. Suum sensum nautae tribuit Poëta. G.

Etsi conviva. B. *Conviva deorum* Tantalus, illo honore abusus, punitus propterea apud inferos. G.

8 Etsi Aurorae curru in coelum raptus, occidisse tamen hic dicitur, quod vivus in coelum evectus sit. Frustra igitur quaerit Bentleius, cur Horatius Tithonum in mortuis numeret. Cum non esset in vivis, quin inter mortuos censendus videretur?

9 Callide finxerat iste Minos, se leges suas in antro Iovis, quod in Ida monte erat, ab ipso Iove didicisse.

10 *Tartara*, per Catachresin iam pro Elysio.

De Pythagora consulendus Ovidius Metamorph. Lib. XV. B.

Breviter, Euphorbum Panthoi filium se Homericis temporibus fuisse, dicebat Pythagoras, eiusque sibi vindicabat clypeum. G.

11 *Refixo* iam pro fixo, non pro detracto, ut putavit Stephanus: habet enim haec vox duos contrarios intellectus. B. *Refixo* tamen h. e. revulso et ablato clypeo opus erat, ut agnosceretur, an fuisset Euphorbi, quod dixerat Pythagoras, antequam illius intus inspiciendi fuisset copia. Sic certe Max. Tyr. 16, 3. G.

13 *Nervos et cutem*, h. e. corpus. Z.

14 Etiam te ipso iudice. B. Noverat videlicet Archytas, in illa parte Italiae esse magnam auctoritatem Pythagorae etiam apud vulgus. G. *Sordidus auctor*, contemnendus interpres, s. perscrutator. Z.

Naturae verique. Sed omnes una manet nox,
Et calcanda semel via leti.
Dant alios Furiae torvo spectacula Marti:
Exitio est avidum mare nautis.
Mista senum ac iuvenum densentur funera: nullum
Saeva caput Proserpina fugit.
Me quoque devexi rapidus comes Orionis
Illyricis Notus obruit undis.
At tu, nauta, vagae ne parce malignus arenae
Ossibus et capiti inhumato
Particulam dare: sic, quodcunque minabitur Eurus
Fluctibus Hesperiis, Venusinae
Plectantur silvae, te sospite; multaque merces,
Vnde potest, tibi defluat aequo
Ab Iove, Neptunoque sacri custode Tarenti.
Negligis immeritis nocituram

15 mors *MSS. Bersm.* [† *et ed. Lips.* 1498.] *quod est glossema. Z.* 18 avidum *Br. Cott. et primae editt. it. coll. Sax. tum Bentl. Cun. et MSS. Bersm. duo. vulgo* avidis. 19 densantur *edd. Venet. Glar.* 29 Sub Iove *coniectura Crusii.*

17 Veteres caedes atque bella Bellonae Furiarumque inspirationi tribuebant.

Theatra et Amphitheatra Latinis Spectacula dicta. *Heu nimis longo satiate ludo!*

18 Nescio, cur Bentleius praetulerit *avidum mare* alteri lectioni, cum navigantium aviditas causa sit eorum exitii paene unica. B. Sed illud etiam cogitemus, *avidum mare* suavi valde metaphora dici. G. Ergo recepi. Accedit quod Archytas philosophus non videtur decore et vere se accusare aviditatis. Z.

Nautas mercatores per contemtum appellat.

19 Vet. Schol. optimique Codd. *densentur* habent, quod verbum Lucretio familiare est.

20 *Hypallage* pro *nullum caput fugit Proserpinam*. Vet. Schol. *Nondum illi flavum Proserpina vertice crinem abstulerat.* Virgil. Aen. 4, 698. Credebant veteres, aegrotantes mori non posse, priusquam Proserpina crinem de vertice secuisset. B. Hic Harduinus, *Non novit*, inquit, *iste* Pseudo-Horatius *Proserpinam: saeva non est.* Sed tamen *imperiosa* est illi, quem solum verum putat Horatium, Sat. 2, 5, 109. G.

21 *Natum est ortu et occasu Orionis tempestates concitari.* Vet. Schol. V. Epod. 10, 10. et Serv. ad Aen. 4, 52. G. *Devexi*, ad occasum vergentis. Z.

22 *Notus* hic certe non minus locum habet quam Aen. 1, 575. Non scrupulose ventis sua nomina et plagas assignant poetae; norunt, propter flexum litorum *noto* aliquem in litus Africae vel Apuliae expelli posse. G.

23 Ex invidia inhumanus. Malignus dicitur, qui vel operae vel impensae nimium parcit.

Arenam pulverem dicit, uti Virgilius frequenter in Georgicis.

27 Ex veteri opinione poenas condonari non posse, in alia diverti posse.

28 In animo habuit aureum Danaes imbrem, ut puto.

29 *Tarentum erat in tutela Neptuni.* Vet. Schol. B. Est enim Taras, Neptuni filius, conditor Tarenti. G.

30 Negligis, *leve putas?* Vet. Schol. Cruq. B. Glossema videtur, quod pro *negligis* Pithoeus (in col-

Postmodo te natis fraudem committere? Fors et
Debita iura vicesque superbae
Te maneant ipsum: precibus non linquar inultis;
Teque piacula nulla resolvent.
Quanquam festinas (non est mora longa); licebit
Iniecto ter pulvere curras.

31 forsan *Lamb.* 32 vicesque, superbe, *coni. Passeratii ap. Bentl.* 33 inultus *coni. Passerat. ap. Lambin.* 35 festinans *ed. Venet.* Z.

ODE XXIX.

AD ICCIVM.

Facete carpit Iccium, qui, studio philosophiae, quod ambitiose ante affectarat, nunc repente abiecto, militare instituerat spe lucri. Z.

Metrum duobus versibus Alcaicum, tertio Iambicum Dimetrum Hypercatalecticum, quartoque Pindaricum Dactylicum.

Icci; beatis nunc Arabum invides
Gazis; et acrem militiam paras

1 Icti *Baxt.*

lat. Sax.) adscripsit *audes.* conf. mox 29, 16. *temnis* pro *tendis.* G.

31 Notandum *postmodo* dici pro *post.*

Fraudem, inhumati piaculum. Vet. Schol.

Melius *fors et*, quam *forsan*: sic et Vet. Schol. legit. [† etiam vetusti codices. v. Heins. ad Valer. Flacc. I, 478.]

32 *Vices superbae, poenae superbis factis tuis.* Vet. Schol. *Debita iura* Periphrasis Nemeseos, sive divinae vindictae.

33 *Precibus non l. i.* non relinquar a Diis, adeo ut preces seu execrationes meae sint vanae, h. e. quas non sequatur ultio. Z.

34 Dira detestatio nulla expiatur victima iuxta ius Pontificium.

Qui vel a Magis vel etiam ab aliis devoventur, obligantur, nisi contraria resecratione resolvantur.

36 *In sacris hoc genus sepulturae tradebatur, ut, si non obrueretur, manu ter iacta terra cadaveri pro sepultura esset.* Vet. Schol.

Festive *curras*, cum ante posuerit *festinas*: proprie etiam nautae *per mare currunt*; ut sit elegantissima Dilogia.

ODE XXIX.

1 Docte animadvertit Torrentius, fuisse Romae gentem Itiam. Non dubitavi igitur pro *Icci* reponere *Icti*, ut in Epodis pro *Icti*, *Petti*: siquidem in veteribus libris literae *c* et *t* vix discerni possunt. B. Non videntur ista cohaerere. Retinui lectionem librorum, puto, omnium. Vid. tamen pro *Itio* Gallandii epistola in Obss. misc. Burm. Vol. 6. p. 385. Conf. Hor. Epist. 1, 12. ad eundem forte data. G. *Beatis*, opulentis. Augustus, duce Aelio Gallo, exercitum misit in Arabiam felicem, sed eventus non respondit consilio, culpa inprimis et proditione Syllaei. vid. Strab. XVI. p. 780. Z.

Invides, tibi cupis; quod contrarium Stoicismo, qui nil cupere sapientem iubet.

2 *Acrem*, ferocem. Contra, Socratis erat mite ingenium.

Naturae verique. Sed omnes una manet nox,
Et calcanda semel via leti.
Dant alios Furiae torvo spectacula Marti:
Exitio est avidum mare nautis.
Mista senum ac iuvenum densentur funera: nullum
Saeva caput Proserpina fugit.
Me quoque devexi rapidus comes Orionis
Illyricis Notus obruit undis.
At tu, nauta, vagae ne parce malignus arenae
Ossibus et capiti inhumato
Particulam dare: sic, quodcunque minabitur Eurus
Fluctibus Hesperiis, Venusinae
Plectantur silvae, te sospite; multaque merces,
Vnde potest, tibi defluat aequo
Ab Iove, Neptunoque sacri custode Tarenti.
Negligis immeritis nocituram

15 mors *MSS. Bersm.* [† *et ed. Lips.* 1498.] *quod est glossema.* Z. 18 avidum *Br. Gott. et primae editt. it. coll. Sax. tum Bentl. Cun. et MSS. Bersm. duo. vulgo* avidis. 19 densantur *edd. Venet. Glar.* 29 Sub Iove *coniectura Crusii.*

17 Veteres caedes atque bella Bellonae Furiarumque inspirationi tribuebant.

Theatra et Amphitheatra Latinis Spectacula dicta. *Heu nimis longo satiate ludo!*

18 Nescio, cur Bentleius praetulerit *avidum mare* alteri lectioni, cum navigantium aviditas causa sit eorum exitii paene unica. B. Sed illud etiam cogitemus, *avidum mare* suavi valde metaphora dici. G. Ergo recepi. Accedit quod Archytas philosophus non videtur decore et vere se accusare aviditatis. Z.

Nautas mercatores per contemtum appellat.

19 Vet. Schol. optimique Codd. *densentur* habent, quod verbum Lucretio familiare est.

20 *Hypallage* pro *nullum caput fugit Proserpinam.* Vet. Schol. *Nondum illi flavum Proserpina vertice crinem abstulerat.* Virgil. Aen. 4, 698. Credebant veteres, aegrotantes mori non posse, priusquam Proserpina crinem de vertice secuisset. B. Hic Harduinus, *Non novit,* inquit, *iste* Pseudo-Horatius *Proserpinam: saeva non est.* Sed tamen *imperiosa* est illi, quem solum verum putat Horatium, Sat. 2, 5, 109. G.

21 *Notum est ortu et occasu Orionis tempestates concitari.* Vet. Schol. V. Epod. 10, 10. et Serv. ad Aen. 4, 52. G. *Devexi,* ad occasum vergentis. Z.

22 *Notus* hic certe non minus locum habet quam Aen. 1, 575. Non scrupulose ventis sua nomina et plagas assignant poëtae; norunt, propter flexum litorum *noto* aliquem in litus Africae vel Apuliae expelli posse. G.

23 Ex invidia inhumanus. Malignus dicitur, qui vel operae vel impensae nimium parcit.

Arenam pulverem dicit, uti Virgilius frequenter in Georgicis.

27 Ex veteri opinione poenas condonari non posse, in alia diverti posse.

28 In animo habuit aureum Danaes imbrem, ut puto.

29 *Tarentum erat in tutela Neptuni.* Vet. Schol. B. Est enim Taras, Neptuni filius, conditor Tarenti. G.

30 Negligis, *leve putas?* Vet. Schol. Cruq. B. Glossema videtur, quod pro *negligis* Pithoeus (in col-

Postmodo te natis fraudem committere? Fors et
Debita iura vicesque superbae
Te maneant ipsum: precibus non linquar inultis;
Teque piacula nulla resolvent.
Quanquam festinas (non est mora longa); licebit
Iniecto ter pulvere curras.

31 forsan *Lamb.* 32 vicesque, superbe, *coni. Passeratii ap. Bentl.* 33 inultus *coni. Passerat. ap. Lambin.* 36 festinans *ed. Venet.* Z.

ODE XXIX.

AD ICCIVM.

Facete carpit Iccium, qui, studio philosophiae, quod ambitiose ante affectarat, nunc repente abiecto, militare instituerat spe lucri. Z.

Metrum duobus versibus Alcaicum, tertio Iambicum Dimetrum Hypercatalecticum, quartoque Pindaricum Dactylicum.

Iccì; beatis nunc Arabum invides
Gazis; et acrem militiam paras

1 Icti *Baxt.*

lat. Sax.) adscripsit *audes.* conf. mox 29, 16. *temnis* pro *tendis.* G.

31 Notandum *postmodo* dici pro *post.*

Fraudem, inhumati piaculum. Vet. Schol.

Melius *fors et,* quam *forsan:* sic et Vet. Schol. legit. [† etiam vetusti codices. v. Heins. ad Valer. Flacc. I, 478.]

32 *Vices superbae, poenae superbis factis tuis.* Vet. Schol. *Debita iura* Periphrasis Nemeseos, sive divinae vindictae.

33 *Precibus non l. i.* non relinquar a Diis, adeó ut preces seu execrationes meae sint vanae, h. e. quas non sequatur ultio. Z.

34 Dira detestatio nulla expiatur victima iuxta ius Pontificium.

Qui vel a Magis vel etiam ab aliis devoventur, obligantur, nisi contraria resecratione resolvantur.

36 *In sacris hoc genus sepulturae tradebatur, ut, si non obrueretur, manu ter iacta terra cadaveri pro sepultura esset.* Vet. Schol.

Festive *curras,* cum ante posuerit *festinas:* proprie etiam nautae *per mare currunt;* ut sit elegantissima Dilogia.

ODE XXIX.

1 Docte animadvertit Torrentius, fuisse Romae gentem Itiam. Non dubitavi igitur pro *Icci* reponere *Icti,* ut in Epodis pro *Icti, Petti:* siquidem in veteribus libris literae *c* et *t* vix discerni possunt. B. Non videntur ista cohaerere. Retinui lectionem librorum, puto, omnium. Vid. tamen pro *Itio* Gallandii epistola in Obss. misc. Burm. Vol. 6. p. 385. Conf. Hor. Epist. 1, 12. ad eundem forte data. G. *Beatis,* opulentis. Augustus, duce Aelio Gallo, exercitum misit in Arabiam felicem, sed eventus non respondit consilio, culpa inprimis et proditione Syllaei. vid. Strab. XVI. p. 780. Z.

Invides, tibi cupis; quod contrarium Stoicismo, qui nil cupere sapientem iubet.

2 *Acrem,* ferocem. Contra, Socratis erat mite ingenium.

Non ante devictis Sabaeae
Regibus, horribilique Medo
Nectis catenas. Quae tibi virginum,
Sponso necato, barbara serviet?
Puer quis ex aula capillis
Ad cyathum statuetur unctis,
Doctus sagittas tendere Sericas
Arcu paterno? quis neget arduis
Pronos relabi posse rivos
Montibus, et Tiberim reverti;
Cum tu coëmtes undique nobiles
Libros Panaetî, Socraticam et domum,
Mutare loricis Iberis,
Pollicitus meliora, tendis?

13 nobilis *Bentl. e codd.* 16 temnis *ed. Glar.*

3 Ridicule *non ante devictis, horribili Medo*, et *Nectis catenas*. Quantum mutatus ab illo!

4 Bentleius mallet *horribilis* vel *horribiles*, quo detraheret Epitheton *Medo*, et apponeret *catenis*, sed indicta causa. Mihi videtur ipse *Medus* horribilior suis catenis, vulgi saltem opinione. Hoc idem factum est in voce *nobiles* [v. 13.], pro qua ex ingenio suo supposuit *nobilis*, quo conveniret cum Panaetio Philosopho. Certe tam nobilis scriptoris oportuit et nobiles fuisse libros.

5 *Nectis*, fabricas; *mutuis enim nexibus fiunt catenae*. Vet. Sch.

8 Proprie *ad cyathum* de pocillatore. *Puer ex aula, qui aulae servierit*. Vet. Schol.

10 *Arcu paterno*, i. e. Serico. Putandum enim, fuisse hunc puerum natione Serum, sive Sinensem, ideoque pretiosiorem. B. Pretiosus iam erat in aula Parthica ob patriam longinquam: crescet pretium, ubi Romam deferetur. G.

11 *Pronos relabi sermo παροιμιώδης*. Vet. Schol. Graecis ἄνω ποταμῶν proverbio dicitur. Torrent.

14 *Panaetius Stoicus fuit, praeceptor Scipionis Africani et Laelii, natione Rhodius*. Vet. Schol.

Domum, *sectam*. Vet. Schol.

15 *Lorica dicta, quod e loris et corio crudo pectoralia faciebant, postea succuderunt Galli e ferro sub id vocabulum ex annullis ferream tunicam*. Varro, notante doctissimo Mancinello. B. *Iberis*, e ferro Ibero, quod erat in pretio. Z.

16 Metaphorice ab iis, qui tendunt sagittas. *Est aliquid, quo tendis et in quod dirigis arcum?* Persius. B. *Tendis*, ut Epistol. 1, 19, 16. Frustra ergo barbariei hunc usum verbi accusat Harduinus. *Temnis*, quod Porphyrio interpretatur *audes*, colorem accipit ex 28, 30. *negligis*. G.

ODE XXX.

AD VENEREM.

Omnia bella numina e sedibus suis evocat, rogatque, ut se transferant in novum Lararium a Glycera sua Veneri dedicatum. Est autem quasi Epigramma in Dedicationem Veneris. Vet. Schol.

Metrum Sapphicum.

O Venus, regina Gnidi Paphique,
Sperne dilectam Cypron, et vocantis
Thure te multo Glycerae decoram
Transfer in aedem.
Fervidus tecum Puer, et solutis
Gratiae zonis, properentque Nymphae,
Et parum comis sine te Iuventas,
Mercuriusque.

1 Cnidi *Lamb. et Bentl.*

ODE XXXI.

AD APOLLINEM.

Horatius ab Apolline Palatino, tempore festo, quo ab Augusto dedicatus est, nihil petit praeter mentem sanam in corpore sano. (Saecularium quidem ludorum neque vola hic est nec vestigium. G.)

Metrum ut in ODE XXIX.

Quid dedicatum poscit Apollinem
Vates? quid orat, de patera novum

ODE XXX.

2 *Sperne*, h. e. relinque, neglige.

3 *Vt plurimum de thure et floribus Veneri sacrificabatur.* Vet. Schol.

4 *Te transfer*, h. e. migra, proprie de Diis, cum evocantur.

5 *Fervidus, quod fervorem amoris inferat.* Vet. Schol.

Gratiae nudae et sine nodis finguntur. Vet. Schol. h. e. aperto et soluto sinu.

7 *Parum comis*, *minus elegans. Sciendum, Venerem omnium elegantiarum esse dominam.* Vet. S.

Iuventas, Hebe. *Iuventa aetas putatur, Iuventas ipsum Numen, iuventus adolescentia.* Vet. Sch.

8 *Mercurius* advocatur, puto, propter vim persuadendi; an etiam propter *furta* et dolos? G.

ODE XXXI.

1 *Dedicatum Apollinem* vel in templo suo Palatino ab Augusto, vel in parvo sacello ab Horatio positum. *Dedicatus Apollo* aut Graeca figura, cui templum vel sacellum dedicatum est; aut Metonymia consueta signum Apollinis illi dedicatum. *Dedicatus vates*, i. e. carmen saeculare scribere iussus, placeat cui potest. G.

2 Bene *Vates*, cum iam nominasset Apollinem, cuius in tutela sunt vates.

Patera, calix. Vet. Schol. i. e. grandior et capacior calix.

Fundens liquorem? Non opimas
 Sardiniae segetes feracis;
Non aestuosae grata Calabriae
Armenta; non aurum, aut ebur Indicum;
 Non rura, quae Liris quieta
  Mordet aqua, taciturnus amnis.
Premant Calena falce, quibus dedit
Fortuna, vitem; dives et aureis
 Mercator exsiccet culullis
  Vina Syra reparata merce,
Dis carus ipsis; quippe ter et quater
Anno revisens aequor Atlanticum
 Impune. Me pascant olivae,
  Me cichorea levesque malvae.

3 opimae Sard. segetes feraces *MSS. nonnulli et ed. Glar. Lamb. Bentl.* 9 Calenam *conj. Bentl.* 10 dives ut *Bentl. e duob. codd.* 11 calillis *a* calix *suspic. H. Stephanus, cui favet Gott.* culillis: *sed Brod.* curutis. 15 pascant *Bentl. ex MSS. Cuning. et Ian. recte: nam praecedit* premant. *Ergo recepi ipse. Vulgo* pascunt. Z.

Novum: per quod nova instaurabatur precatio. Vet. Schol. Tanquam novo deo libatio fiat.

5. 6 *Grata armenta* quae gratiam referunt pascenti labore suo, fetu, carnibus. G.

9 *Premant; reprimant putando.* Vet. Schol.

Bentleius iterum immutat locum Epitheti auctoritate sui iudicii. Nam de *Calena* fecit *Calenam*, quo conveniret cum *vitem;* ac si ignoraret Horatianam Hypallagen. B.

Calena falce premuntur vites Calenae: hypallage illa quidem, si communem loquendi usum compares: sed quae verum tamen habet. Plane simile est 3, 6, 38. *Sabellis docta ligonibus* etc. quo epitheto solo indicatur, de Sabina disciplina sermonem esse. Sic Ser. 1, 6, 59. *non ego circum Me Satureiano vectari rura caballo* etc. G.

10 Fortuna iam pro magnae opes. *A great Estate.*

11 *Culullis, poculis manicatis, scyphis.* Vet. Sch. Cruq. Vetus Interpres a Culeo deducit. *Bowls, or great Cups with handles. Proprie autem cululli calices dicuntur fictiles, quibus Pontifices et Virgines Vestales in sacris utuntur: hic autem pro Vrceolis et Conchis posuit.* Vet. Schol.

12 *Reparata, commutata.* Vet. Schol. magis *requisita.* B.

Reparare ICtis certe permutare significat, vel permutatione sibi comparare. Praeter locum Alfeni citatum in Thesauro Stephaniano, sic loquitur Scaevola l. 122. §. 1. de Verb. Obl. Add. l. 9. §. pen. de statu liberis. Quod Bentleius *reparata* interpretatur condita, minus etiam aliunde firmari, credo, potest. G.

13 *Diis quasi per invidiam charos mercatores dicit, quod et prospere et frequentius navigent.* Vet. Schol. Quod scilicet veluti miraculo servati sint.

15 Bentleius post Fabrum pro *pascunt* reposuit *pascant:* sed nihil hoc opus fuerat.

16 *Cichorea, intuba rustica.* Vet. Schol.

Leves. Malvae corpori leves: ut gravi malvae salubres corpori. Vet. Schol. Christophorus Landinus et Bondius noster, metro non

Frui paratis et valido mihi,
Latoë, dones, et, precor, integra
Cum mente; nec turpem senectam
Degere, nec cithara carentem.

18 *Dedi lectionem edd. Ven. Lamb. Ian. et al. pro* at precor *ed. Baxt. Glar. aut* ac precor *Bentl.* Z.

ODE XXXII.

AD LYRAM.

Poeta Lyram suam alloquitur, et magnifice de se sentit, quod sit quasi alter Alcaeus; et Bellator, et Poeta, et Lyricus. (Videtur hoc carmen scripsisse Horatius, cum a Maecenate, vel ipso etiam Augusto invitatus esset ad scribendum solennius aliquod carmen, forte feriis Latinis canendum, aut Apollinaribus ludis: de saeculari carmine cogitabam, cui domi et privatim sic praeluserit poeta; sed intercedit ratio temporum Bentleiana, quam certe hoc uno carmine refellere nolim. G.)

Metrum Sapphicum.

Poscimur. Si quid vacui sub umbra
Lusimus tecum, quod et hunc in annum
Vivat et plures: age, dic Latinum,
Barbite, carmen,

1 Poscimur *etiam coll. Sax.* Poscimus, — antro *Bentl. ex MSS.* Poscimus *Gott. sed superposito* r. Poscimus *Zar. Flor. Loch. R. Steph. etc.*

attendentes, crediderunt *leves* esse *lubricas*, turpi errore.

17 *Paratis, quae in promtu sunt omnibus.* Vet. Schol.

18 Legendum *at* pro *et* cum Vet. Schol. Theodorus Marcilius frustra legit *ad precor.*

19 Bentleius frustra delevit subdistinctionem post *Cum mente*, et per hoc commiscuit diversa.

Turpem, h. e. omnibus et sibi ipsi gravem. B. *Cithara car.* laetitiae musicesque expertem. Z.

ODE XXXII.

1 Vet. Schol. Cruquii cum omnibus Lambini Codd. habet *Poscimur*, non *Poscimus. Poscebatur enim dicta sua edere.* Vet. Schol. alter. Forsan a Maecenate. Bentleius tamen pro *Poscimur* reposuit *Poscimus*, invito Scholiaste atque optimis Libris. B. *Poscimur*, iubemur scribere. Si quid ergo unquam carmen victurum cecinimus, nunc optamus tale nobis contingere. Votum hoc exprimitur allocutione ad Barbitum Alcaei, cuius laude oden absolvit. G.

Etsi et Diomedes et Servius, vetustissimi Grammatici, habeant *sub umbra*, Bentleius tamen, auctoritate unius Manuscripti motus, reposuit *sub antro*. Quid? an nullae sunt umbrae praeterquam sub antris? Potuit esse vel patula arbor vel pergula. Sed mirifice placent illi quae nova sunt.

2 Bene *Lusimus*, cum iam dixerit *vacui. Sic fere Poetae verecunde carmina sua lusus vocant.* Vet. S.

3 *Latinum* potest respectum habere ad ferias Latinas, quas eo tempore studiose celebrari solitas, constat. Sed vid. argumentum. G.

Lesbio primum modulate civi;
Qui, ferox bello, tamen inter arma,
Sive iactatam religarat udo
Littore navim,
Liberum et Musas, Veneremque et illi
Semper haerentem Puerum canebat,
Et Lycum nigris oculis nigroque
Crine decorum.
O decus Phoebi, et dapibus supremi
Grata testudo Iovis, o laborum
Dulce lenimen, mihi cumque salve
Rite vocanti.

15 cuique *coni. Bentl.* nunc resolve *Heum. coni.* mihi eumque *Anshers. coni.* G. *coniicit Crusius* corda solve, *aut* iynga solve.

ODE XXXIII.

AD ALBIVM TIBVLLVM.

Albium Tibullum Elegorum Poetam ob amicae suae (quam Glyceram appellat) inconstantiam plus nimio dolentem solatur, ostendens Venerem perversum quendam ex amantibus mimum sibi exhibere.

Metrum tribus prioribus versibus Choriambicum Asclepiadeum, quartoque Glyconicum.

Albi, ne doleas plus nimio, memor
Immitis Glycerae; neu miserabiles

4 *Carmen*, nunc Melos vel Oden dicit, et *Latinum* dicit, quasi sibi proprium inventum.

6 *Alcaeus res bellicas adversus Tyrannos gessit, Pittacum et Myrsilum.* Vet. Schol. Cruq.

Alcaeus navali proelio plerumque cum hostibus agebat: quasi diceret, sive in alto mari, sive in portu erat.

10 *Haerentem*, assidentem. Erat enim Cupido fere semper Veneri *Πάρεδρος*, seu in templis Assessor.

11 Lycus Alcaei amasius.

15 *Cunque*, *quandocunque*. Vet. Schol. Componitur a *cum* et *que*.

16 *Rite vocanti.* Ac si numen aliquod inesset Lyrae, quia decus, seu gestamen Phoebi erat. B.

Non puto opus esse defendere lectionem omnium librorum post ea, quae in Thesauro L. L. dedimus. Sententiam aperiet paraphrasis, *Salve*, o Lyra, honorata et propitia esto mihi, quae es *mihi dulce lenimen laborum*, *cumque*, quandoque, quocunque tempore, quoties collibuit, *te rite vocanti*, et solatium vel avocamenta molestiarum a te petenti. G.

ODE XXXIII.

1 Fiduciam sibi assumit nominando eum.

2 *Immitis* pro *crudelis* per Charientismum.

Decantes elegos, cur tibi iunior
Laesa praeniteat fide.
Insignem tenui fronte Lycorida
Cyri torret amor; Cyrus in asperam
Declinat Pholoën: sed prius Appulis
Iungentur capreae lupis,
Quam turpi Pholoë peccet adultero.
Sic visum Veneri; cui placet impares
Formas atque animos sub iuga ahenea
Saevo mittere cum ioco.
Ipsum me melior cum peteret Venus,
Grata detinuit compede Myrtale
Libertina, fretis acrior Adriae
Curvantis Calabros sinus.

3 *Elegos*, *παρὰ τοῦ ἒ ἔ*, *quae vox est lamentantium*. Vet. Sch. Bene igitur *miserabiles!*

Cur tibi iunior, Ethopoeia; erant enim verba ipsius Tibulli: *Cur mihi iunior*, etc. Est autem iam *iunior* pro *posterior*.

4 *Praeniteat tibi*, magis quam tu puellae placeat, ut 1, 5, 13. G,

5 Apud Italos et Graecos puellae longe ampliori facie sunt, quam in Gallia atque Britannia nostra; possunt igitur illis esse tenues frontes, quae nobis satis amplae videantur. — *Reddes Forte latus nigros angusta fronte capillos*. Epist. 7. Lib. I. Ob calvitiem hoc dicit. B.

Sic *castigatae collecta modestia frontis* laudatur Stat. Sil. 2, 1, 44. G. [† Bene Intt. vett. *angusta et parva fronte;* quod in pulcritudinis forma commendari solet.]

6 *Asper*, proprie de dentibus, figurate de moribus.

7 *Sed;* supple *aliquis dicat*,

9 *Turpi* et forma et moribus, per *Dilogiam*.

10 *Quotiescunque ratio non apparet*, *sic visum*, *interponitur*. Vet. Schol.

11 *Sub iugum mittit qui domat cum turpitudine*. Vet. Schol. Milites, qui sub iugum mittebantur, exinde pro mancipiis habebantur. B.

12 *Saevo ioco;* sunt qui Iocum intelligant de Deo Cupidine: sed alii rectius interpretantur, crudeli oblectamento, quod quidem Venus capit ex dolore amantium, qui non voti sui compotes fiunt. Z.

13 Forsan vxor cum grandi dote et ingenio etiam dulci; per Dilogiam.

14 Bene *compede*, erat enim libertina Myrtale, h. e. ex servis nata. *Attendendum autem, compedem singulari numero eum dixisse*, *quod non facile apud veteres invenitur*. Vet. Schol.

15 *Acrior*, h. e. ingenio ferocior, figurate.

ODE XXXIV.

Antonio et Cleopatra praeter spem omnem superatis, Horatius fingit se renunciare Epicureismo, et Providentiam agnoscere; quo facilius persuadeat populo Augusti imperium deorum voluntate stabilitum. (Non persuadet mihi vir doctus, hoc fuisse consilium poetae. Sed vel serio, ad tempus certe, ab Epicuri grege se confert ad saniorem de providentia sententiam: aut ludum sibi facit suo cum tonitru Iovem. Prius puto verius. V. ad v. 5. G.)

Metrum ut in ODE XXIX.

Parcus deorum cultor et infrequens,
Insanientis dum sapientiae
Consultus erro, nunc retrorsum
Vela dare, atque iterare cursus
Cogor relictos: namque Diespiter,
Igni corusco nubila dividens

ODE XXXIV.

2 *Insanientis*, *res sacrilegas suadentis.* Vet. Schol. Estque etiam Figura Ὀξύμωρον, ut notavit Lambinus.

Sapientia, Graecis *Σοφία*, Philosophia est.

3 *Consultus* erat quem nos *Professorem*, vel *Doctorem* nominamus. Qui vel ipse iam ab aliis consulitur.

5 *Relictos*, praeteritos, vel post se relictos. Ingenio suo debet magnus Bentleius *relectos* pro *relictos*. Quis dicat cursum esse *relectum*, antequam *relictus* fuerat? Neque enim ferri potest *relectos* pro *relegendos*. B. *Relectos* necessarium puto esse, licet sit ex sola coniectura N. Heinsii (ad Ovid. Met. 8, 173. et Advers. 2, 4. p. 236.) et R. Bentleii. Nam *relictos cursus iterare* hoc tantum significat, viam, eandem ab initio, vel ab eo loco, ubi reliqueras, repetere et denuo percurrere. Hic autem oportet intelligi non hoc, quod diximus, sed retractationem. *Relictos cursus iterat*, qui v. g. bis Puteolis navigat Alexandream; *relectos* qui Puteolis Alexandream cum tetenderit, mutato cursu redit Puteolos. Sic *ἀνατρέχειν*, *ἀναδραμεῖν*, *ἀναδραμεῖσθαι* est mutare et emendare superiorem agendi rationem, tanquam navigationem. G.

Diespiter fictum videtur nomen Harduino ab impia illa cohorte (in cerebro viri enata et nidulante) in honorem Christi ex ignorabilibus mihi Hebraicis, quae interpretatur, *qui conterentes se conteret inimicos.* Forte volebat די שף את ער. Editum vero est די־השמה־הח־צר. Ceterum nomen *Diespiter*, quasi *diei patrem* dicat, pulchre convenit Iovi, cum claro coelo tonat: quale tonitru aut fulmen, sereno coelo missum, in prodigiis habitum ab Homericis inde temporibus, quod copiose ostendit Lambinus. Add. Iul. Obseq. c. 83. 107. 122. et Plin. 2, 52. Burm. Iove Fulgerat. c. 9. Epicurei hoc negabant, v. g. Lucret. 6, 245. sq. Horatius cum tale quid expertus ipse esset, motus certe ad tempus videtur. Facit huc, quod eam velut conditionem fert Iovi impius apud Aristophanem Socrates, ut sereno pluat sine nubibus, *Νεφ.* 370. Eandem putabant Epicurei rationem tonitruum: quare refelluntur, si tonet sereno. Non est hic sermo, quid verum sit, sed quid sentiant homines. Vidi ego fortes, ut sibi videbantur, Spiritus

Plerumque, per purum tonantes
Egit equos volucremque currum;
Quo bruta tellus, et vaga flumina,
Quo Styx, et invisi horrida Taenari
Sedes, Atlanteusque finis
Concutitur. Valet ima summis
Mutare et insignem attenuat deus,
Obscura promens; hinc apicem rapax
Fortuna cum stridore acuto
Sustulit; hic posuisse gaudet.

13 insigne *Bentl. e codd. Hinc* insignia *coni. Cuning. quod recepit Ian. Atque sane sic bene cohaerent* ima, summa, insignia, obscura. Z. 14 hic *it.* huic *coll. Sax.*

contremiscere ad subitum tonitru e nube, et impias nugas statim desinere. Quid si his sereno tonuisset? G.

7 Distinguendum procul dubio post *Plerumque*, quod videtur ipse Vet. Schol. fecisse, cum ita de Iove scribat, *Qui nubilo coelo coruscare consuevit.* Vir magnus atque ingenuus Richardus Bentleius maluit emendationem istam deberi nescio cui Bangio peregrino, quam mihi noto et conterraneo suo.

Quod philosophiae naturali contrarium erat. M. Herennius *sereno die fulmine ictus est.* Mancinellus ex Plinio.

8 *Volucremque currum; ex vulgi opinione tonitrua dicuntur strepitus esse currus et quadrigarum Iovis.* Vet. Schol.

9 *Bruti graves et tardi dicuntur, quod terrae perpetuum est.* Vet. Schol. B. *Bruta*, h. e. carens sensu et ratione. Z.

10 *Taenarus* pr. promontorium in Peloponneso, per quod descensus putabatur ad inferos. H. l. sedes Taenari est locus inferorum. *Invisi*, non visi. Z.

11 *Atlanteus finis*, Atlas mons Africae, qui ex vett. opinione finem terrae constituebat. Z.

12 Aesopus interrogatus a Chilone, quam rem ageret Iupiter; ille respondit: τὰ ταπεινὰ ὑψηλοῖ, καὶ τὰ ὑψηλὰ ταπεινοῖ. Laertius, Vita Chilonis. Hoc responsum Chiloni tribuitur a docto viro Ludovico Desprez. Verum hic ex incuria lapsus.

13 *Insignem attenuat*, Hesiodum expressit: Ἀρίζηλον μινύθει, ut monstravit Ant. Muretus, vir doctus. *Insignem* dicit M. Antonium. Pro *insignem* Bentleius solo novandi studio reposuit *insigne*, quo sit eodem genere quo *obscura;* atque hoc sine ullo grano salis. B.

Potuit cogitare Antonium et Augustum Horatius. Sed si alios quoque cogitare voluit, debuit aliter loqui. Interpretatur Hesiodi carmen Oper. pr. tractat locum communem de providentia Epicureis oppositum etc. G.

14 *Obscura promens*, dissimulat se velle Augustum, equestri ordine virum, dum ponit Neutrum genus pro Masculino.

Phrahati Parthorum Regi tiaram (multis apicibus circumseptam) ablatam significat, et Tiridatis capiti impositam. B.

15 Bene *cum stridore acuto*, cum ante posuerit *rapax:* ad instar scilicet procellosi turbinis. Psal. LVIII, 10.

16 *Sustulit*, ἀορίστως, ut solet; consuevit tollere. G.

ODE XXXV.

AD FORTVNAM.

Post Varianam cladem, qua exercitus P. R. cum ipso duce Quintilio Varo a Germanis deletus est, ingens Romae trepidatio fuit, adeoque magnus tumultuum metus, ut Augustus ipse furiata mente identidem exclamaverit, Quintili Vare, legiones redde. Quae mala Poetae in hac Ode impotentiae Fortunae tribuit; quam tandem precatur, ut praeterita mala futuris successibus resarciat. (Etiam haec coniectura videtur non valde firma. Nihil aliud, quam locum de Fortuna tractat poeta. G. Nempe de Fortuna Antiate, qualis quidem fuerit in templo Antii. Z.)

Metrum ut in praecedente.

O diva, gratum quae regis Antium,
Praesens vel imo tollere de gradu
Mortale corpus, vel superbos
Vertere funeribus triumphos:
Te pauper ambit sollicita prece
Ruris colonus; te dominam aequoris,
Quicunque Bithyna lacessit
Carpathium pelagus carina.
Te Dacus asper, te profugi Scythae,
Vrbesque, gentesque, et Latium ferox,

ODE XXXV.

1 *Antium* erat in tutela Fortunae, quod ideo *gratum* dicit. B. Non temere turbabit quemquam delira Harduini temeritas, totam Antiatem Fortunam somniantis ex nummo male explicato confictam. Qui historiam amant prae fabulis, inspicient Torrentium ad h. l. it. Phil. a Turre monumenta veteris Antii c. 1. G.

2 *Praesens, parata.* Vet. Schol.

3 *Mors sola fatetur, Quantula sint hominum corpuscula.* Iuven. B. *Mortale corp.* h. e. hominem. *Superbos triumph.* summum honoris gradum, maximam gloriam. *Vertere fun.* mutare in funera. Z.

6 Notum Mathematicis Lunam esse κλῆρον τῆς τύχης, i. e. sortem Fortunae, quae dominatur mari. B. Non invenio, quod ait vir doctus, ipsam Lunam esse sortem Fortunae; sed sic vocari comparationem quandam Lunae ad alias partes coeli. Vid. Ptolemaei Tetrabibl. L. 3. peculiari capite, et Scalig. ad Manil. p. 187. sqq. Nec Horatius rimatus videtur *numeros* illos *Babylonios*, a quibus Leuconoen suam avocat 1, 11. Sed cum maris motus ac tempestates oriantur a causis latentibus, quare nec praevideri ullo modo neque caveri possunt: ideo videntur illos peculiariter Fortunae assignasse. Hinc Fortunae reduci in nummis dedere gubernaculum, quo maritimos cursus regat, ut rotam ad pedestres. G.

7 *Lacessit*, remis impellit. *Bithyna car.* nave a Bithynia profecta. Z.

9 *Profugi, quia nusquam certam sedem habent.* Vet. Sch. Cruq. Iam movebant Scythae bellum, quo restitueretur Phrahati regnum. B. Cf. infra III, 24, 9. Z.

Regumque matres barbarorum, et
Purpurei metuunt tyranni,
Iniurioso ne pede proruas
Stantem columnam, neu populus frequens
Ad arma cessantes, ad arma
Concitet, imperiumque frangat.
Te semper anteit serva Necessitas,
Clavos trabales et cuneos manu
Gestans ahena; nec severus
Uncus abest, liquidumque plumbum.
Te Spes et albo rara Fides colit
Velata panno; nec comitem abnegat,

14 fremens ad arma cursantes *coni. Bentl.* 17 Serva *etiam Gott. et collat. Sax.* 22 abneget *Brod.*

11 Crediderim eum de Phrahatis matre locutum, atque etiam de ipso Phrahate sequentibus verbis,

13 *Iniurioso*, h. e. fastuoso et fastidioso.

14 *Stantem columnam;* innuit emphatice, Augustum esse unicam Reip. columnam, subtractis iam aliis, praesertim Quinctilio Varo. B.

Ego unumquemque hominem intelligam, quo alii ut columna nituntur. G.

15 *Bene tumultum vulgarem expressit repetendo.* Vet. Schol.

Cessantes, iam otio fruentes. *Cessantes* modo dicit locupletiores cives, et otio gaudentes. Frustra igitur Bentleius vitio dat Horatio, quod populus ipsum populum ad arma concitet. B. *Cessantes* insanis videntur qui non insaniunt, vel furunt minus. G.

16 *Frangat* pro dissolvat.

17 Cum Vet. Schol. et MSS. Cruq. reposui *serva* pro *saeva:* est enim mors (quam hic, ut etiam alibi per Euphemismum *Necessitatem* appellat) Fortunae carnifex et suppliciorum ministra. Hoc loco haeret aqua Bentleio, neque me legere dignatus est. B. *Serva* Fortunae, quae illam, ut lictores et anteambulones alii, *anteit*, *Necessitas* non moriendi modo, sed quaecunque vim et coactionem affert, *Clavis* cruci figuntur, *curneis* Caucaso affixus Prometheus Cic. Tusc. 2. c. 9. *Ahenam* manum tribuit illi ob duritiem, robur etc. Conf. 3, 24, 5. G.

18 Sunt autem *Trabales clavi* maximi clavi ex ferro, quibus trabes figuntur. Sic etiam *Od.* 24. *Lib. III. Si figit adamantinos Summis verticibus dira Necessitas Clavos.*

Cuneos pro *martulos* posuisse videtur.

19 *Ahenam* mortis manum dilogos nominavit, ob ahenam eius imaginem, ut puto, et quod erat indomita. Veteres etiam Morti hymnos canebant et thura cremabant, ut constat ex Onomacrito Atheniensi.

20 *Vncus*, *quo puniebantur damnati. — Seianus ducitur unco.* Vet. Schol.

Resoluto plumbo rei puniri consueverunt, Vet. Schol. Cruq. Crediderim, eum *uncum* et *liquidum plumbum* intulisse in terrorem tumultuantis populi; cum alias *clavi* et *cunei* sufficerent. Probabile est etiam *Mortem*, *Spem* et *Fidem* fuisse *Παρέδρους*, sive Assessores Fortunae Antiatis.

21 Bentleius mire se torquet et saecutit hoc loco, Horatio infensus. Spem et Fidem semper dicit comitari Fortunam, etiam cum ea adversa fuerit. Quid apertius? B. *Fides*, quae *colit* utramque *Fortu-*

Vtcunque mutata potentes
Veste domos inimica linquis.
At vulgus infidum et meretrix retro
Periura cedit: diffugiunt cadis
Cum faece siccatis amici,
Ferre iugum pariter dolosi.
Serves iturum Caesarem in ultimos
Orbis Britannos, et iuvenum recens
Examen Eois timendum
Partibus, Oceanoque rubro.
Eheu! cicatricum et sceleris pudet
Fratrumque. quid nos dura refugimus
Aetas? quid intactum nefasti
Liquimus? unde manum iuventus
Metu deorum continuit? quibus
Pepercit aris? O utinam nova

24 vertis *pro* linquis *coni. Bentl.* 25 ut meretrix *con. Cun. et sic Brod.* 33 Heu heu *coll. Sax.* 36 *Sic cum Bentl. et Cun. etiam Brod. coll. Sax. Gott. Flor. Loch. etc.* *Sed* manus *est in edd. Ven. Glar. Lamb.*

nam, eam praesertim, quae *clavos* et *uncos* minatur, rara est. Haec se *non abnegat comitem* fortunae amicorum, id est, amicis in utraque fortuna constitutis. G.

Fidem ideo *albo panno velatam dicit, quia albo panno caput velabant Fidei sacrificantes.* Vet. Schol.

23 *Mutata*, i. e. nigra.

24 *Linquis* illud pulchre defendit a Bentleio L. Bos. Fortunam etiam a palatio in insulam vel carcerem euntem sequitur Fides. G.

27 *Siccatis*, ebibitis.

28 *Dolosi*, tanquam non stantes promissis.

29 Mirifice displicuit Bentleio Horatii Pleonasmus *ultimos Orbis;* dicit enim *ultimos* debuisse sufficere. Ex coniectura igitur propria ipse reponit *ultimos*, *Oro.* B. De expeditione in Britanniam tentata etiam A. V. 727. satis Marcilius et Massonus dixere ad refutandum Harduinum, qui tale quidquam ab Augusto actum esse, solita confidentia negat. Iidem de Arabica expeditione Aelio Gallo mandata eodem tempore. *Britannos orbis ultimos* dicit eodem sensu, quo *toto divisos* vel *diversos orbe Britannos* Virgilius Ecl. 1, 67: quos discludit et seiungit Oceanus. Sic Luca. 7, 541: *extremos orbis Iberos* dixit. G.

31 *Examen*, *novum delectum ab Augusto habitum.* Vet. Schol.

32 *Rubro*, Aethiopico et Indico, a colore vicinarum gentium.

36 Bentleius pro Plurali *manus* auctoritate quorundam Codicum rescripsit Singulare *manum.* Minus hoc illi placuisset, si in Editis reperisset. B. Vid. Var. L.

39 *Diffingas*, *refabrices.* Vet. Sch. Bentleio magis arridet *defingas* quam *diffingas*, etsi agnoscat, *diffingas* esse lectionem omnium Codicum atque temporum. Certe necesse fuerat *diffingi* prius, quae fuerant recudenda. Ista *Μετάληψις* scriptoribus est usitatissima.

40 *Massagetae* reliquique Scythae a partibus Phrahatis stabant,

Incude diffingas retusum in
Massagetas Arabasque ferrum.

39 defingas *coni. Bentl. et Cun.* recoctum *pro* retus. *coni. Bentl.* refusum *vir doctus in Misc. Obss. Burm. Vol. 4. p.* 381. G. Defigas recusum *ed. Lamb.*

ODE XXXVI.

Gratulatur amico suo Plotio Numidae ob reditum in patriam. Verisimile est eum fuisse Pompeianum, et Augusti gratia ab exsilio rediisse; ob enormem Horatii laetitiam.

Metrum primo versu Glyconicum, secundo Asclepiadeum.

Et ture et fidibus iuvat
Placare, et vituli sanguine debito
Custodes Numidae deos;
Qui nunc Hesperia sospes ab ultima
Caris multa sodalibus,
Nulli plura tamen dividit oscula
Quam dulci Lamiae, memor
Actae non alio rege puertiae,

8 Arctae *ed. Venet.* Z. [† pueritiae *duo Codd. Dorvillii. vid. ad Charit. p.* 382.]

quibus ob eam rem minus favebant Pompeiani.

Docte observavit Cruquius, esse etiam *Arabiam* alteram in Scythia, quam Ammian. Marcellinus *Getarum desertum* appellat. B. Sed hic opus non videtur aliis, quam iis, de quibus v. 31. sq. *Ferrum*, ab infelici illo in fratres usu *retusum* et hebetatum, *diffingi*, i. malleo diduci, et ita acui optat *nova* i. repetita *incude*, quo adhibeatur contra *Massagetas* etc. Ceterum nec *defingas* damnare ausim, cum *de* et *di* in compositis frequentissime confundantur. Hic quidem omnes nostri *diffingas* habent. G.

ODE XXXVI.

1 *Fidicines hodie quoque Romae ad sacrificia adhiberi, sicut tibicines, nemo est qui nesciat.* Vet. Schol.

2 *Placare*, votis redditis. *Debetur hostia, dum votis susceptis promittitur.* Vet. Schol.

4 *Hesperia*, *Mauritania.* Vet. Schol. Vbi etiam hortus Hesperidum. B. Cur non potius ex Hispania? G.

6 *Dividit, tanquam quae multis data sufficerent.* Vet. Schol.

8 *Significat Numidam Lamia patrono usum a pueritia.* Vet. Schol. Quis nescit, fuisse Romanis principem iuventutis? Cur non etiam patroni, seu reges, iuventutis fuerint? B. Vt nempe adulti habebant suos *reges*, quod clientium et minorum amicorum relativum apud Horatium est, v. g. Epist. 1, 17, 43: sic etiam pueri et adolescentuli. G. Fortassis praestat Heinsii ratio, qui rectorem interpretatur, h. e. paedagogum. Ergo *non alio* est eodem. Z.

Mutataeque simul togae.
Cressa ne careat pulchra dies nota;
Neu promtae modus amphorae,
Neu morem in Saliûm sit requies pedum;
Neu multi Damalis meri
Bassum Threïcia vincat amystide;
Neu desint epulis rosae,
Neu vivax apium, neu breve lilium.
Omnes in Damalin putres
Deponent oculos; nec Damalis novo
Divelletur adultero,
Lascivis hederis ambitiosior.

10 Thressa *coni. Erasmi*.

9 Ostendit eos fuisse eiusdem aetatis. Ineunte saltem decimo septimo aetatis anno deposita praetexta sumebant togam puram, seu virilem.

10 *Cretensibus moris erat dies laetos albis calculis, nigris contrarios numerare, et ex laetorum dierum numero una et tempus metiri. Malos enim in annorum numerum non ducebant.* Vet. Schol. Verum mos iste fuit Cretensibus communis cum aliis gentibus; quare censeo „*Cressam notam* esse albam notam creta ductam. Romani enim creta et carbone albos et nigros dies notabant. Creta ista erat factitia, sicuti et alias carbo factitius; quibus notabant felices dies atque infelices. B.

Hanc Cruquii etiam et Lambini sententiam ornavit Bentleius. G.

11 *Modus* vox est mediae significationis; iam vero *plenus modus* est. B. Quin *modus* iungendum cum *sit* versus proxime sequentis, *Ne sit modus amphorae promtae*, ne numeretur, quot amphorae iam sint e cella promtae. G.

12 *Salii sacerdotes Martis et Herculis dicebantur.* Vet. Schol. Iuxta Dionysium Halicarnasseum non alii erant quam Graecorum Curetes, seu Corybantes.

14 *Bassus*, immanis cuiusdam potatoris nomen.

Amystis potabatur uno ductu. Vet. Schol. Erat ingens *phiala*, teste Vet. Schol. Cruq. *Ἀμυστίζειν, ἀπνευστὶ πίνειν*. Plutarch. in Sympos. notante Lambino.

16 *Breve, quod cito deflorescat.* Vet. Schol. B. An *lilium breve* i. parvum, humile, quod lilium convallium vocatur? G.

18 *Putres, nimio potu marcentes et libidine resolutos.* Vet. Sch.

20 *Hederas lascivas dicit, quia quasi ludentes vagae serpunt.* Vet. Schol.

Ambitiosa, ab ambitu lacertorum. Vet. Schol.

ODE XXXVII.

Alcaeum imitatus publicam laetitiam indicit ob voluntariam Antonii et Cleopatrae necem, quae cruento bello finem imposuit.

Metrum ut in ODE XXIX.

Nunc est bibendum, nunc pede libero
Pulsanda tellus; nunc Saliaribus
Ornare pulvinar deorum
Tempus erat dapibus, sodales.
Antehac nefas, depromere Caecubum
Cellis avitis, dum Capitolio
Regina dementes ruinas,
Funus et imperio parabat,
Contaminato cum grege turpium
Morbo virorum, quidlibet impotens

9 *Coniecturam Scaligeri* congrege *merito damnat Bentl.*

ODE XXXVII.

1 *Νῦν χρὴ μεθύσκειν καὶ τινὰ πρὸς βίαν Πίνειν, ἐπειδὴ κάτθανε Μύρσιλος.* Alcaeus (apud Athenae. 10.). Cum potuisset Antonium nominare, ad vitandam tamen invidiam ei pepercit. B. Conf. infra Epod. 9. Z.

Libero, lascivienti. Vet. Schol. Vel etiam a captivitate libero, eleganti Dilogia.

2 *Saliares coenae in proverbio.* Vet. Schol. B. H. e. opiparae et sumtuosae. Z.

3 *Ornare pulvinar, id est, mensas vel templa, quae pulvinaria dicuntur propter Lectisternia, quae ibi fiebant, praeterquam in templo Herculis, qui nunquam quieti assuetus erat.* Vet. Schol. B. Nempe arae deorum sunt mensae, ad quas invitantur, quin disponuntur illorum statuae accumbentium modo in lectis et pulvinaribus. G.

4 *Tempus erat,* h. e. Iamdudum. B. Reprehendit tarditatem, q. d. iam factum oportebat. G.

Dapibus; post saltationem hostiis epulabuntur. Vet. Schol.

7 *Dementes*, a dementia reginae cogitatas. Z.

6 Credi vult Romanum Imperium Alexandriam translatum iri. B. Nempe hoc moliri cum Cleopatra Antonium, vel vere vel invidiae faciendae causa dicebatur. G.

6 Grex dici solet de vilioribus.

Turpium; aut malae vitae, aut eviratorum. Vet. Schol. per Dilogiam. B. *Turpes morbo viros* hic puto non eunuchos tantum dici, vel pathicos adeo; sed *contaminatos* ac *turpes* vocari, *morbo* animi laborare dici, qui Romani et viri Aegyptiae feminae servirent. L. Bos suspicatur *cum grege — orbo virorum*, i. e. carente viris. G. Videntur esse spadones, qui Epod. 9, 13. dicuntur, turpes et foedi ob morbum corporis et animi. Z.

10 Audacissime legerat Bentleius *Opprobriorum* pro *Morbo virorum.* Etiam mutilatio testiculorum pro morbo venire potuit: nam et vulnera inter morbos recensebantur, ut et caetera corporis mala. B.

Impotens, immoderata, et non compos bonae mentis ut circa libidines alias, ita in spe etiam. G.

Sperare, fortunaque dulci
Ebria. Sed minuit furorem
Vix una sospes navis ab ignibus;
Mentemque lymphatam Mareotico
Redegit in veros timores
Caesar, ab Italia volantem
Remis adurguens (accipiter velut
Molles columbas, aut leporem citus
Venator in campis nivalis
Aemoniae) daret ut catenis
Fatale monstrum, quae generosius
Perire quaerens, nec muliebriter

14 Meroëtico *coni. Guietus ad Lucanum X,* 117. 15 ad veros *coni. Bentl.* 18 ut leporem *coni. Cunin.*

11 *Dulci*, metaphorice pro blandienti.

13 Elegantissima Dilogia innuit, *Augustum vitasse eius complexus, cum Divum Iulium et M. Antonium corporis sui illecebris cepisset.* Vet. Schol. B. Est hoc Scholion Acronis Fabriciani. Secundum haec *Una navis sospes ab ignibus* fuerit ipse Augustus, quem incendere frustra conata sit Cleopatra. Sed potior est historia, qua constat, de classe Antonii vix unam sospitem mansisse, praetoriam nempe Antonii, qua Cleopatram cum suis navibus initio statim praelii fugientem secutus est. G.

14 A Faunis et Nymphis dementari credebant homines, quos ob eam rem Νυμφολήπτους dicebant et *Lymphatos* Latina lingua, imo et *Fanaticos*, si veteri Scholiastae fides, a *Faunis*. B. *Mentem lymphatam Mareotico*, i. imprudentiam, et amentiam quandam ab ebrietate contractam, interpretari videtur illud subitum consilium Cleopatrae, cum rebus integris, inclinata neutro victoria, cum omnibus navibus suis aufugere e praelio ad Actium instituit, eaque re fugae Antonii et cladis auctor fuit. Hic prior metus inanis erat et Panicus: sed mox *verus timor* successit, persequente illam primo per suos, deinde per se quoque et praesente Octaviano. G.

Iuxta paludem Mareotidem in Aegypto vinum erat praestantissimum. Significat, Cleopatram ipsam vinosam fuisse aeque atque Antonium.

15 Initio Actiacae pugnae Cleopatra fugam simulaverat, ut bene adnotavit Torrentius.

16 *Ab Italia* nunc volat Cleopatra, non quasi ibi fuisset, sed quod paullo ante cogitabat in Italiam victo Octaviano descendere. G.

18 *Molles* iam pro timidas, h. e. corde molles.

20 *Aemonia ab Aemo monte dicta*, ut bene monuit Vet. Schol. Siquidem Thessalia olim ad Thracas pertinebat. B. Plutarchus narrat, duplici de causa festinasse Augustum, ut vivam caperet Cleopatram; veritus primum, ne pecunias ac opes corrumperet, deinde, quod illa triumphi splendorem auctura esset. Z.

21 *Monstrum* iam pro prodigium, ob insolitos animos; quod et foemina et peregrina Imperio Romano inhiaret. *Fatale* referri videtur ad aliquod vaticinium in Sibyllinis carminibus de ea acceptum. Dilogως etiam fatale obscoenum dixit. Nam *Prostantes Fatales dicuntur.* Vet. Schol. Vide Iuvenal. Sat. 3. B. Fortassis *fatale* est periculosum, quia Capitolio ruinas et funus imperio parabat. *Generosius*, minus ignominiose, quam si viva capta fuisset. Z.

Expavit ensem, nec latentes
Classe cita reparavit oras:
Ausa et iacentem visere regiam
Vultu sereno, fortis et asperas
Tractare serpentes, ut atrum
Corpore combiberet venenum;
Deliberata morte ferocior:
Saevis Liburnis scilicet invidens,
Privata deduci superbo
Non humilis mulier triumpho.

25 tacentem *oni. Bentl.* 26. *Editiones multae interpungunt post* fortis.

23 Conspecto Proculeio, qui ab Augusto missus fuerat ad eam vivam ad se deducendam, gladio, quo erat accincta, se trucidare voluit. Hoc adnotavit Mancinellus ex Plutarcho.

Latentes, intimas Aegypti regiones. Vet. Schol. Quibus ipsa latere promisisset.

23 *Reparavit*, h. e. requisivit. Miror magis Bentleio placuisse *penetravit* quam *reparavit*, quod idem valet quod *requisivit*. Sic etiam superius 1, 31, 12. *Vina Syra reparata merce*, pro *requisita*. B. Volebat aliquando navibus partim per Isthmum ex Nilo transvectis in litus rubri maris, partim ibi aedificatis, fortunam novam experiri, et *classe cita* h. e. mota ac translata *reparare* h. e. amissis illis Aegypti inferioris circa Nili ostia litoribus, alias parare *oras latentes* Romanis, quibus vel circumnavigare Africam, vel eadem ratione traiicere classem difficile futurum erat. Aliquando navigare cum thesauris in Hispaniam consilium erat. Sed ab utroque vel destitit vel deiecta est. Poetice facit Horatius, cum fortitudini tribuit, quod desperationis erat. *Penetravit* Bentleiano dignum ingenio, sed non necessarium. Nec non ingeniose L. Bos, *Classe cita ire paravit* (in) *oras*. G.

25 *Iacentem regiam* h. e. *Regnum suum desperatum.* Vet. Schol. Non videt vir sagacissimus Bentleius, *regiam* modo dici figurate pro *regnum*, quod et adverterat antiquus Scholiastes. B. Placet eorum sententia, qui *regiam* proprie intelligunt, aulam moestam, et ob cladem plane consternatam. Ordo enim est: non fugit in loca, ubi latere potuisset et bellum reparare, sed ausa est se conferre Alexandriam ipsam, vultu metum omnem dissimulante. Z.

29 *Deliberata*, h. e. mente diu agitata.

30 *Liburnis* posuit pro Liburnis nautis, quorum opera potissimum Augustus victoriam adeptus est.

32 *Non humilis*, Figura Litotes, qua minus dicitur quam intelligitur.

Nam et T. Livius refert, illam, cum de industria ab Augusto indulgentius tractaretur, identidem dicere solitam fuisse, Οὐ θριαμβεύσομαι, h. e. *Non triumphabor.* Vet. Schol.

ODE XXXVIII.

AD MINISTRVM.

Sumtuosa convivia Horatio minus arrident.

Metrum Sapphicum.

Persicos odi, puer, apparatus;
Displicent nexae philyra coronae:
Mitte sectari, rosa quo locorum
Sera moretur.
Simplici myrto nihil adlabores
Sedulus, curo: neque te ministrum
Dedecet myrtus, neque me sub arcta
Vite bibentem.

6 curae *Cun.*

ODE XXXVIII.

1 Persarum gentis unguenta erant. Plinius.

Odi iam pro nauseo.

Apparatus de caris et longe petitis accipio.

2 Ex tenuissimo tiliae arboris libro, quem veteres philyram vocabant, delicatis coronarum lemnisci conficiebantur; ut erudite ostendit Angelus Politianus. *Philyra cortex tiliae arboris.* Vet. Schol.

3 *Sectari*, proprie de venatoribus dicitur. *Dum tu sectaris apros*, apud Virgilium.

4 *Moretur*, vivat, vel habitet, suaviter. B. Sensus est: quibus in locis adhuc rosa floreat, cum apud nos rosae iam florere desierint. Z.

5 *Simplici, cui nihil aliud adiicitur.* Vet. Schol.

Adlabores, h. e. ulterius studiose quaeras.

6 Hic locus feliciter a Bentleio restitutus est: nam de *Sedulus curo* fecit *Sedulus, cura*; quae quidem utraque vox Horatii puerum decebat, non autem ipsum herum. B. Vt sumus homines, mihi placet vulgata omnium librorum lectio. *Nihil curo adlabores:* hoc est, non curo te allaborare, ut in illo Lucilii, *Persium non curo legere*, pro nolo: deprecatur Horatius sedulam servuli curiositatem in coronis parandis. Coniecturis virorum doctorum nihil opus esse videtur. G.

Subrusticum scilicet et parvi emtum.

7 *Arctam vitem spissam, ac per hoc umbrosam accipe.* Vet. Schol. Simplici scilicet umbra utentem.

Q. HORATII FLACCI CARMINVM LIBER SECVNDVS.

ODE I.

AD C. ASINIVM POLLIONEM.

Horatius Caesarianarum et Pompeianarum partium medius Asinium Pollionem, Consularem virum et Augusti gratia potentem, a stringendo stilo in Pompeianos deterret, ac magis eum ad suaves mores et miserationem tot illustrium virorum adducit. (Summa videtur esse haec: *Tu, Pollio, scribis historiam bellorum civilium, opus arduum ac difficile: ego vero tantum carmina meditari possum leviora et amatoria.* Z.)

Metrum duobus primis versibus Alcaicum, tertio Iambicum Dimetrum Hypercatalecticum, quarto Pindaricum Dactylicum.

Motum ex Metello consule civicum,
Bellique causas, et vitia, et modos,
Ludumque Fortunae, gravesque
Principum amicitias, et arma

1 civium *coll. Sax.*

ODE I.

1 Suaviter *Motum* dicit magis quam *bellum:* estque Figura Charientiamus.

Notum est Metello Celere et Afranio Coss. Triumviratum Reipublicae constituendae coepisse. Quod etiam significavit Vet. Schol. B.

Q. Caecilio *Metello* et L. Afranio Coss. A. V. C. 694. Pompeius, Crassus, Caesar societatem iniere, quem recentiores quidam Triumviratum appellant (ipsi nusquam eo nomine utuntur) reipublicae exitiabilem: unde initium historiae suae bellorum civilium cepisse Pollionem probabile est. Quod dicit *ex Metello*, hoc ipsum indicat, non tum coepisse bellum; sed inde arcessendam eius originem. G.

Civicum sicut hosticum veteres dixerunt. Vet. Schol.

2 *Causas* iam praetextas dicit.

Vitia dixit non belli, sed principum. B. Intellige *belli vitia*, quae in ratione belli recte administrandi committuntur. Z.

Verecunde insidias callidasque rationes *modos* nominavit. *Summus nempe locus nulla non arte petitus.* Iuvenal.

3 *Ludumque Fortunae*, *quae ludibrio habet res humanas.* Vet. Schol. Omnia enim facit *παρὰ προσδοκίαν* et splendidissimas res eludit.

Lepidissime dixit Cato Reipu-

Nondum expiatis uncta cruoribus,
Periculosae plenum opus aleae,
Tractas; et incedis per ignes
Suppositos cineri doloso:
Paulum severae Musa Tragoediae
Desit theatris; mox, ubi publicas
Res ordinaris, grande munus
Cecropio repetes cothurno,
Insigne moestis praesidium reis,
Et consulenti, Pollio, curiae;
Cui laurus aeternos honores
Dalmatico peperit triumpho.
Iam nunc minaci murmure cornuum
Perstringis aures; iam litui strepunt;
Iam fulgor armorum fugaces
Terret equos equitumque vultus.
Audire magnos iam videor duces
Non indecoro pulvere sordidos;

21 pro Audire *coni. Bentl.* Videre, *et probat Cun.*

blicam non fuisse eversam discordia, sed amicitia Triumvirorum.

5 *Unct. a*, h. e. illita. Bentleius ex ingenio suo de *uncta* fecit *tincta*, sed *uncta* efficacior vox est isto loco. B. Tantò minus damnare illud *uncta* ausim, licet tenui discrimine a *tincta* distans, quod v. 29. etiam *pinguiorem* Latino sanguine campum dicit. Nec tamen negarim, honori esse Horatio, si *tincta* dedisse putetur, quo indicentur maculae nondum deletae, cum *uncta* detergeantur facilius. G.

7 Significat, *Odia belli civilis sub specie pacis latere, nec tutum esse per Historiae veritatem horum offendi animos, qui gesserunt*. Vet. Schol. B. *Periculosae plen.* nam periculum est non modo offendendi, sed et errandi. Sequens phrasis, *incedis per ign.* idem valet, tropus tantum est diversus. Z.

9 *Tragoediae; uno tempore et Tragoediam et Historiam scribebat.* Vet. Schol. B. Sensus est: Paulisper differ tragoedias scribere, donec historiam illam bellorum civilium absolveris. Z.

11 *Ordinaris;* Enallage Personae satis elegans; vult enim Augustum, cuius imperio forsan Pollio haec scribebat. B. At quis ferat Enallagen rebus ipsis ita repugnantem? Tolerabilius ad Praefecturam urbis Pollioni mandatam refertur. Fefellit viros doctos formula *ordinare res publicas*, quae hic significat nihil aliud quam ordinate referre, enarrare *res gestas*. Notandum est, *res* dici, non rem publicam. Sic *fastos ordinatos* a Verrio Flacco *narrat* Suet. de Gram. 17. G.

12 *Cecropio*, Attico, eleganti et sublimi, quali sunt usi Aeschylus, Sophocles, Euripides. Z.

13 *Fuit Caussidicus Pollio.* Vet. Schol. B. Laudatur Pollio h. l. tanquam disertus *Orator* in causis forensibus agendis, *Senator* prudens in consulendo, et *Imperator* clarus, qui Parthenos, gentem Illyridis, subegerat. vid. Appian. de B. C. lib. V. cap. 74. et Dio XLVIII, 41. Z.

17 *Iam nunc minaci. Laus relatoris, tanquam haec ipsa quae scriberet ita commendaret,*

Et cuncta terrarum subacta,
Praeter atrocem animum Catonis.
Iuno, et deorum quisquis amicior
Afris inulta cesserat impotens
Tellure, victorum nepotes
Rettulit inferias Iugurthae.
Quis non Latino sanguine pinguior
Campus sepulcris impia proelia
Testatur, auditumque Medis
Hesperiae sonitum ruinae?
Qui gurges, aut quae flumina lugubris
Ignara belli? quod mare Dauniae
Non decoloravere caedes?
Quae caret ora cruore nostro?
Sed ne, relictis, Musa procax, iocis,
Ceae retractes munera naeniae;

33 Quis gurges *ed. Venet.* 38 funera *coni. Heins. ap. Bentl.*

ut se auditor crederet interesse. Vet. Schol.

19 *Hodieque fugam pro velocitate dicimus, cum de equis loquimur.* Vet. Schol.

21 *Audire videor*, te, Pollio, amicis recitante historiam, in qua etiam orationes ducum referes, quibus illi milites suos adhortati sunt. Igitur carere possumus emendatione. G. Imo non solum orationes, sed quicquid de ducibus traditur, fingit poeta iam sibi recitari. Z.

24 *Atrocem, constantem.* Vet. Schol. Horatius nequit dissimulare se Romanum. B. Quod *atrocem animum* Catonis vocat, credo invidiae apud Augustum evitandae causa sic locutum; deinde arreptum hoc a Silio, ut etiam in laude uteretur nomine *atrox.* G.

26 *Cesserat*, a Scipione Africano evocata. B. *Impotens* etiam hic retinere potest solennem significationem non compotis sui, irati praeter modum, et ira paene furentis, quales sunt, qui impediuntur ab ulciscendo. Sed si etiam defectum potentiae significet, ipsum tamen auctorem habebit Tullium. Inepte etiam hoc reprehendit Harduinus, ut cetera in hac Ode. G.

27 Multae myriades Pompeianorum ad Thapsum in Africa a Caesarianis occisi sunt; ut ostendit Iacobus Cruquius. B. Quinque myriadas Plutarchus memorat; unam modo Hirtius. G. *Victorum nep.* h. e. posteros Romanorum eorum, qui olim subegerant Africam. *Retulit inf. Iug.* obtulit victimas manibus Iugurthae. Z.

28 Etiam *Hannibalem intelligi voluit in commemoratione Iugurthae.* Vet. Schol.

32 Pulcherrima Hyperbole. B. *Hesperiae*, Italiae. Z.

33 *Qui gurges? Pars fluminis.* Vet. Schol. Cruq. h. e. Vorago. B.

34 *Dauniae caedes*, h. e. Italorum caedes. Z.

36 *Ora, terrae terminus.* Vet. Schol. Cruq.

37 *Procax, inverecunda, quae alterius invadis numeros.* Vet. Schol.

38 Simonides *Cea* insula oriundus, Threnos, seu Naenias composuit.

Id carmen, quod cum lamentatione extremum et ultimum mortuo accinitur, Naenia dicitur. Diomedes, citante Mancinello. Graecis *Ἐπικήδιον*, teste Vet. Sch. Cruq.

Mecum Dionaeo sub antro
Quaere modos leviore plectro.

ODE II.

AD C. SALLVSTIVM CRISPVM.

C. Sallustium Crispum Historici ex sorore nepotem Maecenatique suo Augusti gratia proximum, laute splendideque magna fortuna utentem, commendat Catonianis et Stoicis, quorum dogmata ad luxuriam vaferrime detorquet. (*Laudatur Sallustius ob usum divitiarum rectum.* Z.)

Metrum Sapphicum. Quartus versus Adonius.

Nullus argento color est avaris
Abdito terris, inimice lamnae
Crispe Sallusti, nisi temperato
Splendeat usu.
Vivet extento Proculeius aevo
Notus in fratres animi paterni:

1 *pro* color, honor *coni. Cun.* 2 Abditae *Venet. et Lambi.* abdito *etiam Brod.*

39 Bene *Dionaeo antro*, quia Dione Mater Veneris erat Nympha: Nympharum autem sunt antra. Pulchra Dilogia innuit magis placituros Dionaeo Caesari Venereos iocos, quam res tristes atque Tragoedias, quales Asinius Pollio scripturus erat. B. Non puto aliud velle Horatium, quam excusare se, quod nihil grande scribat, ut Car. i, 6. G.

ODE II.

1 *Color*, nitor, pulchritudo. Sic Virgil. *Nimium ne crede colori.*

2 Thesauri proprie sunt qui terra conduntur.

Inimice iam dixit pro *non amice*. *Lamnam* per contemtum dici, (scil. de pecunia) bene monuit Cruquins. *Laminae* sunt quibus veteres patellae atque sartagines ab aerariis circumforaneis sarciri solent. Vernacula nostra, *Patches*. B. Est Antonii Birrii specimen animadversionum Horatianarum in hanc oden Bas. 1743. editum, in quo interpungit post *terris*, et legit, *Inimica* (est) *lamna* etc. Sed vulgata lectio magis poetica est: magis blanditur Sallustio. G.

4 Significat Sallustium splendide vivere.

5 *Proculeium Equitem Romanum laudat, qui pius sic erga fratres suos Scipionem et Muraenam fuit, ut cum spoliatis bello civili patrimonium suum ex integro divideret, quod cum eis iam ante diviserat.* Vet. Schol. B. Fratrem Proculeii *Caepionem*, non *Scipionem* esse, colligitur ex Dione 54, 3. p. 732, 81. ubi pulchre id monet Fabricius. Sed vid. etiam Meibom. Maecen. c. 27. Harduino *Proculeius* est Patriarcha Iosephus, qui *procul* חיה i. e. vixit a patre. *Spectatum admissi!* G.

6 Distinguendum censeo post *notus*, quod miror neminem vidisse. *Notus celebris.* Vet. Schol. Cruq. B. Recte istam Baxteri distinctionem deridet Bentleius. Z.

Illum aget penna metuente solvi
Fama superstes.
Latius regnes avidum domando
Spiritum, quam si Libyam remotis
Gadibus iungas, et uterque Poenus
Serviat uni.
Crescit indulgens sibi dirus hydrops,
Nec sitim pellit, nisi causa morbi
Fugerit venis, et aquosus albo
Corpore languor.
Redditum Cyri solio Phraaten,
Dissidens plebi, numero beatorum eximit Virtus, populumque falsis
Dedocet uti

7 agit *codd. ap. Bentl.* haud metuente *ed. Venet. Z.* 13 vilis *pro* dirus *Flor.* 17 Phrahartem *Flor.* Phraoten *Glar.* Phraorten *coni. Glar.* Phraharten *Baxt. Z.* 18 beatûm *Flor.* plebis *codd. ap. Bentl.*

Animi, *amoris*. Vet, Schol, B. *Notus animi* intell. causa, plane Horatianum est, v. g. Car. 4, 13, 21. Sic Stat. Theb. 2, 274. *Noti operum*. G.

7 *Aget* iam pro feret, Graeco more: ac si Fama cum curru suo per aethera actura sit.

Alte scilicet volando, ut Icarus; audax et festiva Figura, quam nemo, quod scio, animadvertit. B. *Metuens solvi penna*, quae nunquam solvitur, et *metuentes aequore tingi Arctos* dixit Virg. Ge. 1, 246. Sic Car. 2, 14, 16. G.

9. Plus est *avidum* esse quam avarum.

10 *Spiritum* fastuosam cupidinem dicit.

Hannibalem in animo habuit.

11 *Carthago et in Hispania est, quam Spartariam vocant.* Vet. Schol. B. *Vterque Poenus* accuratius forte a Porphyrio declaratur, tum qui Carthaginem et Vticam habet in Africa, tum qui Gades condidit: ita erit epexegesis iucunda et erudita. Coloniae Carthaginiensium aliae in Hispania non excluduntur. G. *Poenus uterque*, quia et in Africa et in Hispania sunt Poeni. Z.

13 Notum est Stoicos omnes animi affectus pro morbis habere. *Dirum* autem dicimus, cuius vel nomen, vel aspectum ut malum omen abominamur. B. *Hydrops* an ponitur pro hydropico? Id quidem fieri ab ipso Hippocrate, docet in Oeconomia Foesius. Plane affirmarem cum viris doctis, nisi *dirus* commodius morbi quam aegrotantis videretur epitheton: et morbus *hydrops crescit*, morbus est *indulgere sibi*. G.

15 *Fugerit* pro *fugatus fuerit*, Activum pro Passivo.

Albo, *pallenti*. Vet. Sch. Leucophlegmatiae descriptio. B.

Albo a tensione cutis et tumore. V. Sat. 2, 2, 21. G.

17. De *Phrahate* Iustinum adi. Hunc per invidiam nominat; nolebant enim Pompeiani Tyrannum solio suo reddi. B. Non opus est partium studio adscribi notam Phrahati hic inustam. Constabat pessimum hominem esse, nec reddiderat illum solio Augustus etc. Vid. Iusti. 42, 5. et Dio. 49, 23. p. 406. it. 51, 18. p. 456. G.

18 *Dissidens pl.* quae secus sentit quam multitudo imperita. *Dedocet*, docet ne amplius plebs utatur perversis nominibus, h. e. ne

Vocibus; regnum et diadema tutum
Deferens uni, propriamque laurum,
Quisquis ingentes oculo irretorto
Spectat acervos.

22 Deferentem *coni. Birr.* 24 Sprevit *coni. Crusii.*

ODE III.

AD Q. DELLIVM.

Philosophia mortis meditatio. Morituro nihil admodum vel metuendum, vel expetendum. Q. Dellium historicum gravi aliqua animi aegritudine afflictum solatur. (Homo varius, et omnium partium transfuga Q. Dellius. V. Fabric. ad Dion. 50. n. 74. G.)

Metrum ut in prima.

Aequam memento rebus in arduis
Servare mentem, non secus in bonis
Ab insolenti temperatam
Laetitia, moriture Delli,
Seu moestus omni tempore vixeris,
Seu te in remoto gramine per dies

4 Deli *edd. vett. ante Lambin.*

beatum dicat eum, qui rex et dives tantum est. Z.

19 *Virtus*, h. e. Sapientia, seu philosophia Stoica.

Stoicis nemo rex est praeter unum Sapientem, ut quibus nihil bonum, quod extra ipsum animum est, quodve auferri possit.

21 Emphasis est in voce *tutum:* significat enim, Phrahatis diadema nunquam fore tutum.

22 *Propriam* pro perpetuam dixit; ut Virgil. *Si proprium hoc fuerit.*

23 *Oculo irretorto*, h. e. *non invidente.* Vet. Schol. *Nusquam recta acies*, Ovid. (Met. 2, 776.) de Invidia, citante erudito viro Antonio Mancinello. B. *Irretorto oculo spectat acervos* auri sapiens, qui non habet opus avertere oculos, et vi quasi retorquere a divitiis; sed ridens et hilaris illas adspicit, dicens vel cogitans potius cum Socrate, *Quam multa non desidero.* Comparari potest Car. 2,4, 22. *Integer laudo:* significat, se irretorto oculo videre posse Phyllida. G. Sensus igitur est: cuius acies oculorum splendore auri non praestringitur, sed recto oculo intuetur, h. e. non corrumpitur cupiditate divitiarum. Z.

ODE III.

1 *Aequam*, Metaphora a statera. *Memento* dicimus de re seria et magni momenti.

Arduum, et inaccessum et difficile.

2 Nescio, cur Bentleius ex sola coniectura posuerit *ac bonis* pro *in bonis*, cum praecesserit *rebus in arduis.* Nimis ille cavet a quavis repetitione.

3 *Insolenti, subito orienti.* Vet. Schol. Cruq. h. e. inconsulta, temeraria.

5 Post *tempore* supple *vitae.*

6 *Vinoque diurno Placari Geni-*

Festos reclinatum beáris
Interiore nota Falerni;
Qua pinus ingens albaque populus
Vmbram hospitalem consociare amant
Ramis, et obliquo laborat
Lympha fugax trepidare rivo.
Huc vina et unguenta et nimium breves
Flores amoenae ferre iube rosae,
Dum res et aetas et sororum
Fila trium patiuntur atra.
Cedes coëmtis saltibus, et domo,
Villaque, flavus quam Tiberis lavit;
Cedes; et exstructis in altum
Divitiis potietur haeres.
Divesne, prisco natus ab Inacho,
Nil interest, an pauper, et infima

9 Qua. *Sic Ven. Lamb. Bentl. et Ian. quod latinius videtur quam aliorum* quo. Z. 11 Ramis quo *vel* quoque *Brod. Gott. et editt. primae, it. R. Steph. Baxt.* Ramis et *Loch. H. Steph. etc.* G. Ramis qua *Lamb.* Ramis qua et obl. *Cuning. et Ian. Sed vereor, ne* qua *aut* quo *sit glossema.* 13 brevis *ed. Venet. et Schol. Acron, qui*, Brevis, *inquit, genitivus est. brevis autem cito transeuntis et temporalis, ut supra* breve lilium. 14 amoenos *Cun. San. et Ian. et sic legendum necessario est, si placuerit* brevis.

us festis impune diebus, de Arte Poet. v. 209. Vid. ad Car. 1, 1, 20.

8 *Quoniam interiores lagenae solent esse, quae prius stipatae sunt*, Vet. Schol. B. *Interiora* etiam, quae diligentius servantur, cum paucioribus communicantur, ut literae, amici. G. *Interiore nota*, cado, literis Coss. aut alia ratione notato, qui reconditus servatur in interiore cellae parte, h. e. vino optimo et vetustissimo. Z. *Nota*, nomina Consulum.

9 Vet. Schol. cum pluribus MSS. habet *Quo* pro *Qua*; uti etiam pro *et* ante *obliquo*, ut notavit Torrentius, Vir probus et doctus.

Interiora populi folia alba sunt. Vet. Schol. B.

11 Bene *laborat*, quia rivus erat obliquus.

12 *Trepidare* pro *festinare.* Vet. Schol.

13 *Breves*, *cito transeuntes, temporaneae.* Vet. Schol. Cruq.

15 *Res* dicit pro praesens res, vel occasio. *Aetas* etiam vox mediae significationis est; est enim vel iuventus vel senectus.

16 *Parcae dicuntur habere manibus candida fila et nigra.* Mancinellus. B. Non puto hic *atra* a *candidis* distingui, infelicia a felicibus. *Atra* sunt omnia i. obscura, incognita, apud inferos quorum pars Parcae. G.

17 *Cedi* vel iure, vel possessione dicitur: est enim verbum Iuris. *Coemtos* saltus per Hyperbolen dicit praedia undecunque poterat coemta, et ad instar latifundiorum.

19 *In altum* absolute pro in altitudinem.

21 *Inachus* antiquissimus Argivorum Rex, qui Ius, h. e. Lunae pa-

De gente sub divo moreris,
Victima nil miserantis Orci.
Omnes eodem cogimur: omnium
Versatur urna serius ocius
Sors exitura, et nos in aeternum
Exsilium impositura cymbae.

23 dio *Ven. et Glar.* 28 cumbae *Bentl. et Lan.* Z.

ODE IV.

AD XANTHIAM PHOCEVM.

Formosulam quandam captivam a Xanthia Phoceo domino suo compressam, sub poetico Phyllidis nomine, miris laudibus effert, ut vel antiquis Heroinis eam aequiparet. (Conf. Ovid. Am. 2, 8, 11. sqq. G.)

Metrum ut in secunda.

Ne sit ancillae tibi amor pudori,
Xanthia Phoceu; prius insolentem
Serva Briseïs niveo colore
Movit Achillem:
Movit Aiacem Telamone natum
Forma captivae dominum Tecmessae:

ter ferebatur: hinc et Arcades *Προσέληνοι*, h. e. *Antelunares*, vocabantur. B. *Prisco nat.* h. e. antiquo et nobili genere ortus. Z.

23 *Sub divo*, *sub coelo agas.* Vet. Schol. Veteres MSS. cum Scholiaste habent *divo*, non *dio*, ut adnotavit Torrentius.

24 *Orcus*, idem qui et Pluto: Poenis ארקא terra est.

25 *Cogimur, compellimur. Tityre, coge pecus:* Virg. Vet. Sch.

26 *Vrna, quasi sorte scilicet ducti ad mortem.* Vet. Schol. Et secutus sum punctationem Puteani, Dousae et Rutgersii, qui legerunt *urna* in Ablativo, quod longe concinnius videtur. B. *Omnium* hominum *sors*, *μοῖρα*, *versatur*, quatitur, *πάλλεται*, *urna* illa Fati, quo et venire in corpora animae et inde discedere credebantur. G.

27 Emphasis est in voce *exitura:* exit enim quod subito et ex improviso in conspectum venit.

ODE IV.

1 *Amor*, verecunde de amplexu. Ob ancillarioli probrosum nomen.

2 *Insolentem, arrogantem.* Vet. Schol. *Nihil non arrogat armis.* De Arte Poet. de eodem Achille. *Insolens qui praeter legem agit humanam ac naturalem.* Donatus, citante Torrentio, viro clarissimo. Bene etiam praemisit *prius*, quod admirationem auget. B. *Prius*, olim, ante te; igitur tu non es primus, qui ancillae amore captus tenetur. Z.

3 *Serva, belli iure ancilla.* Vet. Schol.

4 *Proprie motus libidinis est.* Vet. Schol.

5 *Telamone natum*, adeoque altero Aiace nobiliorem. *Sic a Iove tertius Aiax.* Ovid.

6 In voce *dominum* Emphasis est: significat enim, Xanthiam istum fuisse puellae dominum. Tecmessa Teuthrantis Phrygii

Arsit Atrides medio in triumpho
Virgine rapta,
Barbarae postquam cecidere turmae
Thessalo victore, et ademtus Hector
Tradidit fessis leviora tolli
Pergama Graiis.
Nescias an te generum beati
Phyllidis flavae decorent parentes:
Regium certe genus et penates
Moeret iniquos.
Crede, non illam tibi de scelesta
Plebe dilectam; neque sic fidelem,
Sic lucro aversam potuisse nasci
Matre pudenda.
Brachia et vultum teretesque suras
Integer laudo: fuge suspicari,

8 capta *coll. Sax.* 15 genus ut, et *coni. Rutgers.* 18 delectam *ed. Glar.* 19 adversam *Ven. Glar.*

Principis filia, ex qua Aiax suscepit Eurysacen filium.

7 *Arsit, impatienter amavit.* Vet. Schol. Cruq.

Medio in triumpho ad Emphasin posuit; cum animus spe triumphi ad alium amorem incendi posset. Vet. Schol. Sic enim lege pro *non posset.*

9 *Virgine rapta*, h. e. Cassandra, etsi cognosset eam ab Aiace Oilei raptam atque vitiatam.

10 *Thessalo victore* per Periphrasin pro Achille.

Ademtus per Euphemismum pro occisus.

11 Bene *tradidit* de mortuo.

Notissimum est, *levis* frequenter usurpari pro *facilis.* Et expressit Homericum: *Ῥηΐτεροι γὰρ μᾶλλον Ἀχαιοῖσιν δὴ ἔσεσθε Κείνου τεθνειῶτος ἐναιρέμεν*; ut adnotavit vir doctus Ludovicus Desprez.

12 *Pergama.* Arx erat Troiana Palladisque templum.

13 *Beati, nobiles.* Vet. Schol. B. *an*, h. e. annon. Z.

15 Maiore fiducia pronuntiat in voce *certe*, quod in voce *nescias* nimis haesitanter insinuaverat. Verbo *Moeret* intelligi potest, eum id ex modestia vultus eius coniecisse.

17 *Scelesta, servili.* Vet. Schol. Cruq. Certe *mancipium* et *scelus* usitatae erant servorum compellationes. B. *Scelesta* de moribus, non de conditione accipit Bentleius: contra *pudenda*, h. e. ancilla, libertina, de conditione. Z.

19 Cruquius, Torrentius et Lambinus ex Vett. Codd. legunt *dilectam* pro *delectam*, quod mihi quoque videtur probabilius. Dicitur etiam Festo *Dilectus militum*, ut notavit Lambinus.

Maius est *sic* quam *tam*, et efficacius ad intentionem animi. Laborat etiam in *aversam* et *potuisse* ad faciendam ingenuitatis fidem.

21 *Teretes, rotundos cum longitudine.* Vet. Schol. Cruq. B.

22 *Integer*, innocens, in quem non cadit amoris suspicio. Z.

Cuius octavum trepidavit aetas
Claudere lustrum.

24 Condere *coni. Bentl.*

ODE V.

Verecunda atque nobili Allegoria declarat foemineo sexui infra pubertatem nullas inesse Veneres. (Hortatur amicum, ut abstineat a Lalage, puella nimis tenera, quam cum iuvenca et uva nondum matura comparat, et ostendit, illam brevi ad Venerem proclivem, amabilem et pulcherrimam fore. Z.)

Metrum ut in prima.

Nondum subacta ferre iugum valet
Cervice, nondum munia comparis
Aequare, nec tauri ruentis
In Venerem tolerare pondus.
Circa virentes est animus tuae
Campos iuvencae, nunc fluviis gravem
Solantis aestum, nunc in udo
Ludere cum vitulis salicto
Praegestientis. tolle cupidinem
Immitis uvae; iam tibi lividos
Distinguet Auctumnus racemos
Purpureo varius colore.

12 Purpureo varios *coni. Bentl.* Purpureus vario *codd. quidam ap. Lamb.*

23 *Octo lustra quadraginta annos claudunt.* Vet. Schol.

Bene *trepidavit* ad Emphasin posuit; significat enim, eum velle iuniorem esse, nimisque subito factum senem.

24 *Clauditur*, cui non licet ulterius progredi. Cur mallet Bentleius *condere* quam *claudere?* Interpretamentum hoc videtur alicuius Scholiastae veteris, vel saltem ipsius Librarii.

ODE V.

1 *A designatione pecudis inhabilem monstrat viro; significans eam nullo adhuc calore aetatis sollicitari.* Vet. Schol.

2 *Munia, obsequia lege debita.* Vet. Schol.

3 *Aequare, pari affectu ferre.* Vet. Schol.

Tauri, mariti provectioris aetatis.

5 *Incertum est, quem alloquitur hac Ode, utrum amicorum aliquem an seipsum.* Vet. Schol.

7 *Solari aestum pro refrigerare gratissime dicitur,* Vet. Schol.

8 *Ludere*, saltare.

Cum vitulis, cum pueris. Vet. Schol.

9 *Praegestientis, properantis, gliscentis.* Vet. Schol. Cruq. B. Vehementer cupientis. Z.

Aufer et *Tolle* Adverbia sunt in Verbis.

10 *Immitis*, crudae, acerbae. B. *Iam*, mox, brevi. *Lividos dist.* ad maturitatem perducet. Z.

Iam te sequetur (currit enim ferox
Aetas; et illi, quos tibi demserit,
Apponet annos) iam proterva
Fronte petet Lalage maritum;
Dilecta quantum non Pholoë fugax,
Non Chloris: albo sic humero nitens,
Vt pura nocturno renidet
Luna mari, Gnidiusve Gyges;
Quem si puellarum insereres choro,
Mire sagaces falleret hospites
Discrimen obscurum, solutis
Crinibus, ambiguoque vultu.

13 curret *codd. Bentl.* 14. 15 quod t. d. a. annus *coniicit Bentleius et interpretatur*, quantum tu consenesces, tantum illa adolescet. *Sed vulgata idem valet.* Z. 20 Cnidiusve *Lamb. Bentl.*

12 *Purpureo v. c.* qui colore purpureo est ornatus et distinctus. Z. [† Potest iungi: auctumnus varius distinguet racemos lividos colore purpureo. *Heyne* ad Tibull. 1, 4, 43.]

13 *Sequetur*, quaeret, vel expetet.

Vox *ferox* ab omnibus male accepta est: *currit* enim *ferox*, qui ferociter currit. Ostendit se impatienter ferre nimium properantem senectutem; uti supra in *Trepidavit aetas.* In Epistolis etiam se *praecanum* dicit, B. Et tamen non possum non putare, illud *ferox* respicere ad puellam ferociter adhuc repugnantem blandimentis amatoriis. *Fera* est illa aetas, non mansueta. Vid. Barth. ad Stat. 2, 715. G. *Currit*, celeriter transit ista aetas, quae abhorret a Venere. Z.

15 *Pro viribus et aetatis flore dixit annos.* Quasi diceret: *Quantum tibi vergente iam iuventute virium decesserit, tantum tunc illi cum maxime florescenti accedet*, Vet. Schol. Ex MS. H. Stephani. B. *Proterva* habet continuationem allegoriae de iuvenca. Conf. Car. 3, 11, 11. G.

17 *Pholoë, nomina pro exemplo posuit.* Vet. Schol.

Fugax. Et fugit ad salices et se cupit ante videri. Virgil.

18 *Albo pro candido.* Vet. Sch. B. *Humero*, pars pro toto. Z.

Nitens, h. e. Rosaceo nitens; sic et Virgil. *Rosea cervice refulsit.*

20 *Gyges; de huius pueri pulchritudine etiam Ovidius locutus est.* Vet. Schol. B. An Met. 8, 323. vel 9, 712? G.

22 *Suaviter hic hospites pro ignotis dicit.* Vet. Schol.

Sagaces; quamvis sagaces. Vet. Schol.

23 *Solutis crinibus. Discrimen sexus obscurabant per crines solutos.* Vet. Schol. Sic et Iuvenal.

— *Cuius manantia fletu*
Ora puellares faciunt incerta capilli.

ODE VI.

AD SEPTIMIVM.

Titio Septimio Equiti Romano, insigni Poetae et commilitoni olim suo, qui eum ad villam suam Tarentinam invitaverat, languenti stilo respondet, se iam vitae laboribus paene fatigatum in Tiburtino suo secessu malle quod reliquum est vitae transigere: sin autem hoc minus sibi obtigerit, libenter se apud eum Tarenti animam efflaturum.

Metrum Sapphicum.

Septimi, Gades aditure mecum, et
Cantabrum indoctum iuga ferre nostra, et
Barbaras Syrtes, ubi Maura semper
Aestuat unda;
Tibur Argeo positum colono
Sit meae sedes utinam senectae;
Sit modus lasso maris et viarum
Militiaeque:
Vnde si Parcae prohibent iniquae,
Dulce pellitis ovibus Galesi
Flumen et regnata petam Laconi
Rura Phalanto.
Ille terrarum mihi praeter omnes
Angulus ridet, ubi non Hymetto

10 Galaesi *Ian*. 12 Phalantho *alii*.

ODE VI.

1 De *Septimio* isto vid. Epist. 5. Lib. I.

Proprie adiri dicuntur pericula.

Se tanta gratiae necessitudine fatetur adstrictum, ut (si velit) ad ultimas nationes ire se cum eo promittat. Vet. Schol. Hypallage est pro *aditurus tecum*; quod viri docti non adverterunt.

2 Ad Emphasin posuit *indoctum*, quasi iam docendus esset. B. Vid. ad 3, 8, 22. G.

3 *Maura* per Synecdochen pro Africana.

5 *Argeo pro Argivo antique dicitur.* Vet. Schol. Tiburnum dicit *Argeum colonum*.

Positum iam pro excitatum, vel erectum, dicimus enim *ponere muros*, *ponere statuam*, et similia.

7 *Modus nunc pro fine dixit.* Vet. Schol.

9 *Iniquae* iam pro plus aequo crudeles.

10 *Tarentinae oves pellibus teguntur.* Vet. Schol. Sic et omne Graecum pecus ad conservandas lanas. Glareanus ipse ridiculus est, dum Veterem Scholiasten ridet, ac si credat, aliquas oves esse absque pellibus.

12 *Quo auctore et principe Partheniae Spartani Tarentum condiderunt.* Vet. Schol.

14 *Ridet, laetus est.* Vet. Schol.

Mella decedunt, viridique certat
Bacca Venafro:
Ver ubi longum tepidasque praebet
Iuppiter brumas, et amicus Aulon
Fertili Baccho minimum Falernis
Invidet uvis.
Ille te mecum locus et beatae
Postulant arces; ibi tu calentem
Debita sparges lacrima favillam
Vatis amici.

18 apricus — Fertilis *coni. Bentl.* Fertilis *est in ed. Glar.* 21 me tecum *coll. Sax.*

ODE VII.

AD POMPEIVM VARVM.

Pompeio Varo, veteri sodali suo, Pompeianisque partibus praeter caeteros addicto, iam vero Augusti gratia in patriam ab exsilio (ut videtur) reverso, enormi cum laetitia gratulatur; eique suadet, ut dehinc, dimissa militari sua saevitia, se suavi et hilari vitae tradat.

Metrum ut in prima.

O saepe mecum tempus in ultimum
Deducte Bruto militiae duce,

15 *Decedere proprie loco cedere est, honoris causa.* Iacob. Cruquius. B. Vbi mel non est deterius melle Hymettio. Z.

16 *Venafrum* Campaniae oppidum olivetis celeberrimum. B. *Bacca*, oliva.

18 *Aulon mons est Calabriae*, Vet. Schol. B. Nemo Geographorum montem Aulonem nominat. Videtur appellativum nomen esse convallis apricae, *αὐλών*. Vnice huc facit Martial. 13, 125. cui praescriptum lemma, *Vinum Tarentinum, Nobilis et lanis, et felix vitibus Aulon Dat pretiosa tibi vellera, vina mihi.* G. *Amicus*, gratus ob fertiles uvas. Z.

19 *Bacchum* iam ipsam vineam nominat. B. *Bacchus fertilis* ut *Ceres frugifera* est, i. e. fertilis. Dum coniectura emendat h. l. Bentleius, veluti castrat poëtam, et duplici figura illum privat. G.

20 *Invidere sibimet solent impares virtute.* Vet. Schol.

21 *Beatas arces*, Tarentinas dicit, ob nobilitatem et divitias. B. *Arces* intelligo loca altiora, unde despectus in *subiectas valles* amoenus. G.

23 Bene posuit *debita*, quia et *vates* (quod et ipse erat) et *amicus* vetusque sodalis. De ampullis lacrimalibus nil opus admonere. B. Neque etiam huc pertinent illa vascula s. urnulae lacrimales, in sepulcris inveniri solitae: sed agitur de condendis non sine fletu amici cineribus. G.

ODE VII.

1 *O* recordantis est non sine dolore.

Sic decora Periphrasi mortem nominavit.

2 Tollenda est subdistinctio inter *Deducta* et *Bruto*: dicitur

ODE VI.

AD SEPTIMIVM.

Titio Septimio Equiti Romano, insigni Poetae et commilitoni olim suo, qui eum ad villam suam Tarentinam invitaverat, languenti stilo respondet, se iam vitae laboribus paene fatigatum in Tiburtino suo secessu malle quod reliquum est vitae transigere: sin autem hoc minus sibi obtigerit, libenter se apud eum Tarenti animam efflaturum.

Metrum Sapphicum.

Septimi, Gades aditure mecum, et
Cantabrum indoctum iuga ferre nostra, et
Barbaras Syrtes, ubi Maura semper
Aestuat unda;
Tibur Argeo positum colono
Sit meae sedes utinam senectae;
Sit modus lasso maris et viarum
Militiaeque:
Vnde si Parcae prohibent iniquae,
Dulce pellitis ovibus Galesi
Flumen et regnata petam Laconi
Rura Phalanto.
Ille terrarum mihi praeter omnes
Angulus ridet, ubi non Hymetto

10 Galaesi *Ian*. 12 Phalantho *alii*.

ODE VI.

1 De *Septimio* isto vid. Epist. 5. Lib. I.

Proprie adiri dicuntur pericula.

Se tanta gratiae necessitudine fatetur adstrictum, ut (si velit) ad ultimas nationes ire se cum eo promittat. Vet. Schol. Hypallage est pro *aditurus tecum*; quod viri docti non adverterunt.

2 Ad Emphasin posuit *indoctum*, quasi iam docendus esset. B. Vid. ad 3, 8, 22. G.

3 *Maura* per Synecdochen pro Africana.

5 *Argeo pro Argivo antique dicitur.* Vet. Schol. Tiburnum dicit *Argeum colonum.*

Positum iam pro excitatum, vel erectum, dicimus enim *ponere muros, ponere statuam*, et similia.

7 *Modus nunc pro fine dixit.* Vet. Schol.

9 *Iniquae* iam pro plus aequo crudeles.

10 *Tarentinae oves pellibus teguntur.* Vet. Schol. Sic et omne Graecum pecus ad conservandas lanas. Glareanus ipse ridiculus est, dum Veterem Scholiasten ridet, ac si credat, aliquas oves esse absque pellibus.

12 *Quo auctore et principe Partheniae Spartani Tarentum condiderunt.* Vet. Schol.

14 *Ridet, laetus est.* Vet. Schol.

Mella decedunt, viridique certat
Bacca Venafro:
Ver ubi longum tepidasque praebet
Iuppiter brumas, et amicus Aulon
Fertili Baccho minimum Falernis
Invidet uvis.
Ille te mecum locus et beatae
Postulant arces; ibi tu calentem
Debita sparges lacrima favillam
Vatis amici.

18 apricus — Fertilis *coni. Bentl.* Fertilis *est in ed. Glar.* 21 me tecum *coll. Sax.*

ODE VII.

AD POMPEIVM VARVM.

Pompeio Varo, veteri sodali suo, Pompeianisque partibus praeter caeteros addicto, iam vero Augusti gratia in patriam ab exsilio (ut videtur) reverso, enormi cum laetitia gratulatur: eique suadet, ut dehinc, dimissa militari sua saevitia, se suavi et hilari vitae tradat.

Metrum ut in prima.

O saepe mecum tempus in ultimum
Deducte Bruto militiae duce,

15 *Decedere proprie loco cedere est, honoris causa.* Iacob. Cruquius. B. Vbi mel non est deterius melle Hymettio. Z.

16 *Venafrum* Campaniae oppidum olivetis celeberrimum. B. *Bacca*, oliva.

18 *Aulon mons est Calabriae*, Vet. Schol. B. Nemo Geographorum montem Aulonem nominat. Videtur appellativum nomen esse convallis apricae, *αὐλών*. Vnice hac facit Martial. 13, 125. cui praescriptum lemma, *Vinum Tarentinum, Nobilis et lanis, et felix vitibus Aulon Dat pretiosa tibi vellera, vina mihi.* G. *Amicus*, gratus ob fertiles uvas. Z.

19 *Bacchum* iam ipsam vineam nominat. B. *Bacchus fertilis* ut *Ceres frugifera* est, i. e. fertilis. Dum coniectura emendat h. l. Bentleius, veluti castrat poëtam, et duplici figura illum privat. G.

20 *Invidere sibimet solent impares virtute.* Vet. Schol.

21 *Beatas arces*, Tarentinas dicit, ob nobilitatem et divitias. B. *Arces* intelligo loca altiora, unde despectus in *subiectas valles* amoenas. G.

23 Bene posuit *debita*, quia et *vates* (quod et ipse erat) et *amicus* vetusque sodalis. De ampullis lacrimalibus nil opus admonere. B. Neque etiam huc pertinent illa vascula s. urnulae lacrimales, in sepulcris inveniri solitae: sed agitur de condendis non sine fletu amici cineribus. G.

ODE VII.

1 *O* recordantis est non sine dolore.

Sic decora Periphrasi mortem nominavit.

2 Tollenda est subdistinctio inter *Deducta* et *Bruto*: dicitur

Quis te redonavit Quiritem
Dìs patriis, Italoque coelo,
Pompei, meorum prime sodalium?
Cum quo morantem saepe diem mero
Fregi, coronatus nitentes
Malobathro Syrio capillos.
Tecum Philippos et celerem fugam
Sensi, relicta non bene parmula;
Cum fracta virtus, et minaces
Turpe solum tetigere mento.
Sed me per hostes Mercurius celer
Denso paventem sustulit aëre:

enim *Deducte Bruto*, pro a Bruto; ut, *Scriberis Vario*, superius.

3 Ad Emphasin posuit *redonavit*: significat enim, eum initio ingens fuisse deorum donum.

Quiritem. Attende Singulari numero dictum, quod non facile apud veteres invenies. Vet. Schol. Sic et Iuvenalis 8, 26. *Agnosco procerem.* Ad Emphasin etiam dixit Quiritem, quasi diceret antiquis moribus Romanum, Catonis ipsius aemulum. Veterum auribus idem sonabat *Quiris*, quod nostris hodie *Britannus*. Notum est Quirites a Curibus Sabinis nomen suum deduxisse. B. Mihi videbatur respicere praesertim ad solutam militiam. Sola appellatione *Quiritium* exauctorare milites visus Caesar apud Sueto. 70. G.

4 Satis scita est ista Hypallage; *Quiritem Diis patriis*, pro *Deos patrios Quiriti*.

Iam *coelo* utitur pro *climate*.

5 *Pompei dissyllabum est hoc loco.* Cruq.

Prime, cuius amor ante omnes. Vet. Schol.

6 *Morantem, aestivum; qui quasi cum mora spatium suum decurrit.* Vet. Schol. B. *Morantem diem frangere* est velut comminuere tempus, quod absque illa compotatione longum fuisset: *fallere tempus* alia metaphora dicunt. G.

7 Bene *fregi*: frangitur enim quo cum difficultate vel mora superatur; uti mox *fracta virtus* pro aegre superata, satis usitata metaphora. Notandum enim diem hic esse pro die festo: supra: *Nec partem solido demere de die.* Hoc fugit Interpretes. Vet. Schol. *Fregi, consumpsi;* non male, sed nimis obscure.

8 *Malobathrum* posuit figurate pro vnguento foliato, ex Malobathro scilicet, sive Indico Folio, confecto, quod Indorum *Bathrum* sive *Berre* esse et Cruquius et alii docti viri docuere.

10 *Non bene;* Litotes est, minus enim dicitur quam intelligitur. *Parmula* etiam per Εὐτελισμὸν posuit pro clypeo. B. Videtur et hic imitatus poeta suum Archilochum; cuius de abiecto a se clypeo versiculos servavit Sextus Empir. Pyrrh. Hypot. 3, 24. G.

12 Homericae isti imitationi inest Emphasis: Brutum scilicet et Cassium antiquis Heroibus dissimiles non fuisse. B. Homerici heroes, dum cadunt, *terram mordent*, cui simile Germani dicunt *gramen mordere*. Lambinus etiam adfert Ennianum *Pinsebant terram genibus*. G.

13 Superius docuimus, Horatium fuisse in tutela huius dei (Argum. i, 10.). Per Dilogian etiam significat, *se clam et furto quodam se subduxisse.* Vet. Schol. Satis docte, ut solet. B. Homericam imitationem hic etiam ostendit pulchre Lambinus ex Iliad. *Γ.* et *Ε.* G.

14 *Aëre*, pro nebula Homericus.

Te rursus in bellum resorbens
Vnda fretis tulit aestuosis.
Ergo obligatam redde Iovi dapem,
Longaque fessum militia latus
Depone sub lauru mea; nec
Parce cadis tibi destinatis.
Oblivioso levia Massico
Ciboria exple; funde capacibus
Vnguenta de conchis. quis udo
Deproperare apio coronas
Curatve myrto? quem Venus arbitrum
Dicet bibendi? non ego sanius

22 affunde *Coll. Sax.*

15 *Resorbens*, *Metaphora a Charybdi.* Vet. Schol.

17 *Obligatam,* debitam, si non voto promissam. B. *Dapem*, promissum ac debitum redde convivium: et sciendum, dapem singulari numero declinatum. Vet. Schol.

19 Pulcherrima Enargia; ac si ipse, ut Tityrus Virgilianus, sub *laurus* umbra recubaret.

20 *Cadus*, testaceum dolium.

21 *Oblivioso; quo curae pelluntur.* Vet. Schol.

22 *Ciborium, ex implexis colocasiae floribus poculum.* Plin. citante Torrentio. *Οἷον σκυφίον*, h. e. *qualis parvus scyphus, vel patera.* Athenaeus. Infundibuli nostri forma fuisse reor; nisi quod ventricosum erat ad summitatem. B. Ne quis putet, *ciborii* nomen esse apud Plinium. Viri docti modo putant, eam esse definitionem *ciborii*, quod ex Graecis illustrat Hadr. Iun. Animadv. 1, 10. Vix dubito, esse calycem siccatum floris, eandemque capsulam seminum, s. fabarum, poculo aptam; ut corium cucurbitarum lagenae; deinde formatum forte ex qualibet materia illius figurae poculum. Illud docent versus Nicandri apud Athenaeum l. 3. pr. hoc idem Athen. 11, 7. Alabastris rosarum similia suspicari licet. Quin plus quam suspicionem esse apparebit inspicienti Salmas. ad Soli. p. 925. Plane seipsum hic superat Harduinus, cum *ciborium* ait esse illud sacrum receptaculum, quod Romana ecclesia ita appellat: indeque, quam recens sit hoc carmen, argumentatur. G.

23 *Conchis, echinis concharum.* Vet. Schol. h. e. echinis ex conchis factis. Conchis enim marinis, vel etiam vasis concharum forma unguenta in convivia ferebantur (Sat. 1, 6, 117.). De echinis inferius dicturi sumus.

24 *Deproperare, valde properare.* Vet. Schol. Idem enim est *De* quod Graecis *Διά*; sic dicimus *Delirus*, quasi *Διάληρος*. *Quis interrogative cum quodam hortamento.* Vet. Sch. B. Celeriter conficere s. nectere. Z.

25 *Venereus iactus in talis summum numerum habet, id est, ter senarium.* Vet. Schol. Cruq. Sic et Iulius Pollux et Hadr. Iunius. Scholiastes autem *talis* posuit pro tesseris. Nam in talario ludo, qui talis quaternis constabat, Venus erat, quando singuli tali diverso vultu apparebant: contra in tesserario ludo tribus tesseris ludebant; et numerus ter senarius summus erat iactus, vel Venus. Cruquius.

Bacchabor Edonis: recepto
Dulce mihi furere est amico.

ODE VIII.

IN BARINEN.

Horatius ardet et odit. (Conf. Ovid. Amor. 3, 3. G.)

Metrum Sapphicum.

Vlla si iuris tibi peierati
Poena, Barine, nocuisset unquam;
Dente si nigro fieres, vel uno
Turpior ungui,
Crederem: sed tu, simul obligasti
Perfidum votis caput, enitescis
Pulchrior multo, iuvenumque prodis
Publica cura.
Expedit matris cineres opertos
Fallere, et toto taciturna noctis

2 Varine *Gott.*

27 *Edoni* Thracii generis: Synecdoche est.

28 Anacreonticum illud expressit: *θέλω θέλω μανῆναι.*

ODE VIII.

1 *Vlla*, Diminutivum est ab *una*. *Vt enim dicitur iuris iurati, ita posuit iuris peierati.* Vet. Schol. *Non enim falsum iurare peierare est, sed quod ex animi tui sententia iuraveris, sicut verbis concipitur more nostro, id non facere periurium est.* Cicero in Offic. citante viro doctissimo Mancinello. B. Videtur illa praesertim periuria intelligere, quibus peccata sua negabat puella. G.

Scenicum principium; intelligendum enim aliquos sermones praecessisse. Vet. Schol.

2 In Cruquii MSS. dicitur haec *Iulia Barine;* et Christophoro Landino *Iulia Barinensis.* Torrentii Codd. *Iulia Varina.* Fortasse verum nomen erat *Iulia*, et *Barine* fictum. Cogitet Lector!

Ἐν ἤθει dicitur *unquam;* quasi indignabundus eloquatur.

3 *Vel uno; subaudiendum extrinsecus; si saltem levissimam poenam ob periurium sensisses.* Vet. Schol. Emphasis est. B. Hoc vult Schol. Verba *vel uno* bis esse sumenda, retrahenda etiam ad *dente.* Talium magnam vim observare licet, ubi duplicem velut personam sustinent verba vel singula vel coniuncta. G.

5 *Crederem, deos vindices esse periurii.* Vet. Schol. h. e. Non essem atheus. B. Haud dubie sensus est: fidem haberem iuriiurando, quo confirmas, te mihi noctem concessuram esse, aut te constanter me amaturam. Z.

Sed tu; tollenda vox est *ἐν ἤθει.*

Obligasti: devovisti. Contraria sunt obligare et vota solvere. Vet. Schol. Cruq. docte. B. Vid. Car. 2, 7, 17. G.

6 *Caput apud maiores salutis symbolum.* Cruquius.

9 *Prope est ut putem, rationem pietatis et religionis in contrarium esse versam.* Vet. Schol.

10 *Taciturna signa*, h. e. *taciturnae noctis signa. Hypallage.* Mancinellus. B.

Signa cum coelo, gelidaque divos
Morte carentes.
Ridet hoc, inquam, Venus ipsa, rident
Simplices Nymphae, ferus et Cupido
Semper ardentes acuens sagittas
Cote cruenta.
Adde quod pubes tibi crescit omnis;
Servitus crescit nova; nec priores
Impiae tectum dominae relinquunt,
Saepe minati.
Te suis matres metuunt iuvencis,
Te senes parci, miseraeque nuper
Virgines nuptae, tua ne retardet
Aura maritos.

17 quum *coniicit Crusius, sed frustra.* 24 Cura *coni. Bentl.*

13 *Ridet*, non curat, irritum reddit. Z.

14 *Simplices, faciles; perfidiae cum risu indulgentes.* Vet. Sch.

Nym. hae Veneris comites sunt. Vet. Schol. Vid. Od. 4. Lib. I.

15 Cupidinis sagittae ignitae sunt. Περὶ πάντα βέβαπται, Moschus, citante Cruquio.

16 Bene *cruenta*, cum ante *ferus* posuerit. B. Vt alias cotes vel aquariae sunt vel oleariae, ita Cupido suis telis acuendis sanguinem miserorum amantium adhibet, eaque inficit, ut sanguine hydrae sua tela Hercules. G.

18 *Servitus*, copia amatorum novorum, qui tibi servient. Z.

19 *Impiae*, h. e. atheae, periurae.

Notum est, vet. amasios et amasias suos dominos et dominas vocitasse.

20 *Minati*, supple *quamvis.*

21 *Iuvenci non tantum boves dicuntur, sed homines: quamvis in usu sit, ut non nisi per diminutionem iuvenculos dicamus.* Vet. Schol.

22 *Miserae*, solicitae et zelotypae. B.

23 *Retardet*, abalienet a sese. Z.

24 *Aura. Amoris aura, quae ad te eos fert.* Vet. Schol. Per Dilogian notat eius inconstantiam, *auram* scilicet *fallacem;* ut supra. Tanaquillus Faber et putidus et foedus est, dum nescio quid de odore vaccarum crepat, et iuvencos putat tauros dici. B.

Siquid hic est foeditatis, id a poeta est, non a Fabro. Ponit enim profecto poeta imaginem tauri, qui captat auram h. e. odorem iuvencae, loquiturque ut Virg. Ge. 3, 251. de equis: *si tantum notas odor attulit auras:* quin ut Ieremias 2, 24: *Onager — attraxit ventum amoris sui:* quod observatum Fabri genero. G.

ODE IX.

AD VALGIVM *).

Titum Valgium Rufum patricii generis, poetamque insignissimum, ob Mystae pulcherrimi pueri decessum insolabiliter moerentem, ab importuno luctu ad novas Augusti victorias cantandas devocare conatur.

Metrum ut in prima.

Non semper imbres nubibus hispidos
Manant in agros; aut mare Caspium
Vexant inaequales procellae
Vsque; nec Armeniis in oris,
Amice Valgi, stat glacies iners
Menses per omnes; aut aquilonibus
Querceta Gargani laborant,
Et foliis viduantur orni.
Tu semper urgues flebilibus modis
Mysten ademtum; nec tibi Vespero
Surgente decedunt amores,
Nec rapidum fugiente Solem.
At non ter aevo functus amabilem
Ploravit omnes Antilochum senex
Annos; nec impubem parentes
Troïlon, aut Phrygiae sorores

[† 10 Muiscum pro Mysten *legi iubet Reiske ad Antholog. Constant. Cephal. p.* 243.]

ODE IX.

* De *T. Valgio Rufo* v. Broukhus. et Heyne ad Tibull. IV, 1, 180.

1 *Hispidos*, *senticosos*, *herbosos*. Vet. Schol. Potuisset adiicere *iuncosos*, ob aquarum scilicet diluviem.

3 *Vexant*, agitant.

Inaequales, ab effectu: quae scilicet mare reddunt inaequale.

5 Torrentii Codd. *Valgium Rufum* nominant. Landinus, *Fur*em, ridicule.

Bene *iners*, cum antea posuerit *stat*.

7 *Laborant;* difficulter stant. B. Repete *usque*, aut *omnes per menses*. Z.

9 *Vrgues*, *instanti querela*. Vet. Schol.

Flebilibus modis, h. e. Elegis. *Poeta erat Valgius*. Vet. Schol.

10 *Ademtum; tanquam non mortuum*. Vet. Schol. Per Charientismum.

11 *Amores*, desideria.

13 *Ter aevo; nonaginta annis; unam enim aetatem triginta annos ponebant*. Vet. Schol. B. Intelligitur Nestor.

Ad Emphasin posuit *amabilem; Mysten* enim significat.

15 *Impubem*, imberbem. B. *Troïlon*, Priami filium.

Flevere semper. Desine mollium
Tandem querelarum; et potius nova
Cantemus Augusti tropaea
Caesaris, et rigidum Niphaten,
Medumque flumen gentibus additum
Victis minores volvere vortices,
Intraque praescriptum Gelonos
Exiguis equitare campis.

22 tollere *Lutat. ad Stat. Theb.* 11, 508.

ODE X.

AD LICINIVM.

Licinium Varronem Muraenam Pompeianum, et Proculeii et Terentiae Maecenatis uxoris fratrem, qui postea cum Fannio Cepione contra Augustum coniuravit, ab insanis ausis, laudato medio vitae statu, deterret. (Serva mediocritatem et utramque fortunam fer aequo animo. Z.)

Metrum Sapphicum.

Rectius vives, Licini, neque altum
Semper urguendo; neque, dum procellas
Cautus horrescis, nimium premendo
Littus iniquum.
Auream quisquis mediocritatem
Diligit, tutus caret obsoleti

16 *Phrygiae sorores; nimium teneri affectus.* Vet. Schol. B. Troianae, Priami filiae.

17 *Desine mollium; Graeca elocutione figuratum.* Vet. Sch.

20 *Niphates Armeniae mons est.* Vet. Schol.

21 *Medum flumen; Euphrăten.* Vet. Schol.

22 *Vortices; undarum globos.* Vet. Schol. Cruq. B. Quia nempe sentit se esse victum. Z.

23 *Gelonos*, h. e. Alanos, Roxalanos, sive Russos. B. Cf. Flor. IV, 12, 18.

24 *Campis;* h. e. desertis, seu silvestribus locis.

ODE X.

1 *Rectius;* magis ex animo et consultius.

Optimi Torrentii Codd. in Epigraphe habent *Licinium Muraenam*, sicut olim Landinus.

2 *Vrguemus* porro, *premimus* retro.

4 *Iniquum, periculosum.* Vet. Schol. h. e. malum: iniquitas ex malitia est. B. Navibus periculosum ob scopulos. Z.

5 *Auream; pulchram, beatam.* Vet. Schol. Cruq.

6 *Obsoleti; squalidi, sordidi.* Vet. Schol. h. e. foetidi, ab *obs* et *oleo*.

Sordibus tecti, caret invidenda
Sobrius aula.
Saepius ventis agitatur ingens
Pinus; et celsae graviore casu
Decidunt turres; feriuntque summos
Fulgura montes.
Sperat infestis, metuit secundis
Alteram sortem bene praeparatum
Pectus. Informes hiemes reducit
Iuppiter, idem
Summovet. Non, si male nunc, et olim
Sic erit. Quondam cithara tacentem
Suscitat Musam, neque semper arcum
Tendit Apollo.
Rebus angustis animosus atque
Fortis appare; sapienter idem
Contrahes vento nimium secundo
Turgida vela.

9 Saevius *coni. Burm. ad Ovid. Epist.* 14, 39. G. *Hanc probam emendationem recepit Iani.* 10 excelsae *Brod.* 12 *Sic etiam coll. Sax. Bentl. Gott. Flor.* G. Fulmina *edd. vett.*

8 *Sobrius; sapiens.* Vet. Schol. Qui scilicet seorsim est ab ebrio.

11 *Decidunt; ruunt ex alto.* Vet. Schol. Cruq.

12 Et Vet. Schol. et plurimi MSS. habent *fulgura* pro *fulmina.* Lambin. Nescio cur Torrentius non probet, cum sit satis poëticum.

14 *Suaviter alteram pro contrariam.* Vet. Schol.

Bene praeparatum; bono instructum ingenio. Vet. Schol. B. *Bene praeparatum pectus*, studiis philosophiae atque historiarum, usu vitae, cogitationibus ipsis illis, quas hic ponit poëta. G.

17 *Θαρσεῖν χρή, φίλε Βάττε, τάχ᾽ αὔριον ἔσσετ᾽ ἄμεινον.* Theocrit.

18 Probabile mihi non videtur Horatium scripsisse *citharae tacentem Musam*, quod putat Bentleius, cum omnes Codices, excepto uno vel altero obscurioris notae, habeant *cithara* in Ablativo. Et commode sane *Suscitat Musam cithara tacentem*, vel *dormientem.* Inusitatiora fere placent Bentleio.

19 Bene *Suscitat tacentem;* nequibat dicere dormientem. B.

Musa est facultas canendi: hanc *Apollo tacentem*, quiescentem et inefficacem, *suscitat* exercetque *cithara* pulsanda, *neque semper* alterum suum gestamen, *arcum* tractat, *tendit* etc. G. Non semper Apollo iratus nocet arcu, sed idem interdum laetus oblectat cithara. Z.

22 *Idem, quisquis es.* Vet. Schol.

23 Etsi Torrentius probet *Contines* vel *Contine*, quod in MSS. reperit: nos tamen *contrahes* praetulimus cum Vet. Schol.

ODE XI.

AD Q. HIRPINVM.

Quinctium Hirpinum amicum suum hortatur, ut, accedente iam senectute, curas tam publicas quam privatas missas faciat, et hilaritati se tradat.

Metrum ut in prima.

Quid bellicosus Cantaber et Scythes,
Hirpine Quincti, cogitet, Adria
Divisus obiecto, remittas
Quaerere; nec trepides in usum
Poscentis aevi pauca, fugit retro
Levis Iuventas et Decor, arida
Pellente lascivos amores
Canitie facilemque somnum.
Non semper idem floribus est honor
Vernis, neque uno Luna rubens nitet
Vultu: quid aeternis minorem
Consiliis animum fatigas?

9 honos *vulg.* *sed* honor *Schol. Acron, codd. Bentl. et al. rectius.* Z.

ODE XI.

1 *Scythes*, *Dacus*, ut dudum monuit Landinus. Cum his enim et Cantabris hoc tempore erat bellum.

2 *Cogitet*, *machinetur*, *molia-tur*. Cruquius.

3 *Divisus*, pro *cum sis divisus*.

Obiecto, pulchra Metaphora a fossa et vallo.

Remittas quaerere, h. e. minus quaeras.

4 Iam necessitatem dixit *usum*. *Ne satis agas, ut habeas vitae necessaria.* Vet. Schol. B. Puto construendum Graeco more, *Nec trepides aevi* vel vitae huius causa, quae pauca *poscit in usum* i. ad sumtus necessarios, modo possis avidam cupidinem domare. G.

5 *Fugit retro; recedit a nobis.* Vet. Schol. B. Illud *retro* suavitatem habet. Ita fugit iuventas, ut *retro* nos sit, qui illam velut a tergo reliquimus. G.

6 Mirum est Cruquium accepisse *Levis* pro *celeris*. B. *Levis* nempe hic est imberbis, certe molli tantum lanugine praedita. Quamquam neque in altera interpretatione est quod valde reprehendas; nisi quod raro in hac regione iambum admittit Horatius. G.

9 *Honos* iam venustas. Bentleius magni fecit reponere *honor* pro *honos*, metu scilicet sibili, quod ipse narrat; quem ille, quantum potest, semper devitat.

12 Bene *fatigas* subiicit, cum dixerit *minorem*. *Minorem, non capacem aeternorum consiliorum.* Vet. Schol. B. Rectius Lambinus: Quin tu cogitationibus longissimis, q. d. sempiternis, h. e. quae ad longissimi temporis curam pertinent, animum, quibus par esse nequeat, conficis? Z.

Cur non sub alta vel platano vel hac
Pinu iacentes sic temere, et rosa
Canos odorati capillos,
Dum licet, Assyriaque nardo
Potamus uncti? dissipat Evius
Curas edaces. Quis puer ocius
Restinguet ardentis Falerni
Pocula praetereunte lympha?
Quis devium scortum eliciet domo
Lyden? eburna, dic age, cum lyra
Maturet, in comtum Lacaenae
More comam religata nodum.

17 dissipet *coni. Heins. ap. Bentl.* 23. 24 incomtam — nodo. *Bentl.*

14 *Temere, passim; ut habeat licentiam ipsa lascivia.* Vet. Schol.

Rosa, oleo rosaceo. Vet. Schol. Cruq. *Succus rosae longe antequam unguenta repertus est.* Plin. citante Landino.

17 *Dissipat curas.* Anacreonticum illud expressit: *Σκεδάσαι θέλω μερίμνας.*

18 Ostendit vox *sic*, quam supra posuerat, eum haec cantasse in ipso convivio.

19 Bene *restinguet* subiecturus *ardentis.*

21 *Devium:* ut fidicina domos oberrans. Ita vir eruditus Jacobus Cruquius, cum alii omnes aliter exponant. B. Seu, cuius domus est remota a via publica. Ergo non est scortum vulgare. Z. [† *κατάκλειστοι* meretrices quaedam dictae, quae carius se venditarent, nec omnibus paterent. *devium scortum* Horatio, quod scilicet non omnibus obvium est. *Salmas.* ad Tertullian. de Pallio p. 177.]

Eliciet, spe lucelli.

23 De *in comtum* Bentleius, auctoritate inductus nescio cuius Torrentii Manuscripti, fecit *incomtam*, atque ita in Impresso suo edidit, quod equidem nollem factum; piget plura dicere.

Comtum, compositum. Vet. Schol.

Notum est Spartanas virgines religasse crines, reliquas demisisse. B. Vellem ostendisset vir doctus, unde notum sit de Lacaenarum cultu: negat quidem Bentleius restare quidquam in veterum monumentis, unde colligamus, id magis in more fuisse *Lacaenis* feminis, quam aliis, et ideo optat invenire in Codice aliquo *Dianae*. Mihi videbatur, Lacaenae nodo comarum opus fuisse certe tum, *Nitida cum nuda palaestra Pugnaret nudis femina mixta viris*, ut de Helena Ovid. Her. 16, 149. Et quid si ad imaginem Helenae alludit Horatius? G.

24 *Grate, ut solent mulieres festinantes pexum tantum capillum in nodum colligere.* Vet. Schol. B. Conf. 3, 14, 23.

ODE XII.

AD MAECENATEM.

Heroico carmini se plane inhabilem dicit; neque quicquam aliud praeter unam Liciniam Maecenatis amatam, quam ficto Lycimniae nomine obvelat, cantare se posse affirmat. Vid. ad v. 13.

Metrum tribus primis versibus Choriambicum, quarto Glyconicum.

Nolis longa ferae bella Numantiae,
Nec durum Annibalem, nec Siculum mare
Poeno purpureum sanguine, mollibus
    Aptari citharae modis;
Nec saevos Lapithas, et nimium mero
Hylaeum, domitosque Herculea manu
Telluris iuvenes, unde periculum
    Fulgens contremuit domus
Saturni veteris: Tuque pedestribus
Dices historiis proelia Caesaris,

2 durum *etiam Gott. Zar. Flor. it. coll. Sax. et Brod.* dirum *al.*
6 domitosve *Cun. San. et Iani.*

ODE XII.

1 *Ἐν ἤθει* dicitur *Nolis*; quasi dicat: *Noli frustra exspectare.*

2 Antiquissimi Codd. Torrentii atque Cruquii habebant *Durum*, non *Dirum*. Sic et Landinus et Vet. Schol. *Annibalis enim nullo labore aut corpus fatigari, aut animus vinci poterat.* Livius, citante Mancinello, B. Sed *dirus* idem vocatur infra III, 6, 36. Z.

Siculum mare; quia ibi navali certamine Romani Carthaginienses duce Luctatio vicerant. Vet. Schol. Gravior enim haec clades ea, quam C. Duillius primus intulit; quod voce *purpureum* significatur. B.

3 *Mollibus*, aptis ad res molles et amatorias canendas. Z.

5 *Nimium pro intolerabili posuit.* Vet. Schol. Lubinus etiam *immoderatum* et *intemperantem* reddit. *Hylaeus* primus Hippodamiae manus iniecit. Frustra est Gallus interpres, dum in Hylaeo ebriosum Antonium expiscatur, et in Gigantibus Brutum et Cassium, quorum cineribus Horatius, ut liberalem decet, semper parcit. Erat etiam Iulius Antonius Triumviri filius Augusti gratia potens, atque ipsi Horatio admodum familiaris. Qua de re vid. Od. 2. Lib. IV. Quid quod et Allegoria ista debuerit esse perpetua? Quis igitur *Annibal*? Quae *fera Numantia?* Quinetiam Ode 37. Lib. I. ipsius Antonii, utpote magni et praeclari viri, nunquam meminit, cum maxime deberet, soli Cleopatrae iniurius.

6 Notum est Gigantes ab Hercule in fugam versos. B.

7 *Unde*, a quibus. *Fulgens domus*, coelum. *Contremuit*, cum horrore timuit. Z.

8 *Domus Saturni*, *Regia deorum.* Vet. Schol.

9 *Pedestribus; oratione soluta et civili.* Vet. Schol. *Maecenas Augusti Caesaris gesta descripsit.* Servius. B. Locus est ad Ge-

Maecenas, melius, ductaque per vias
Regum colla minantium.
Me dulces dominae Musa Lycimniae
Cantus, me voluit dicere lucidum
Fulgentes oculos, et bene mutuis
Fidum pectus amoribus;
Quam nec ferre pedem dedecuit choris,
Nec certare ioco, nec dare brachia

12 minantium *etiam Br. Gott. et Zar.* G. *Sed* minacium *Lamb. et Bentl.* 13 Lycimniae *optimi, etiam Gott.* Liciniae *a Landino esse videtur.* Licymniae *Bentl. et Cun.* G. Lyciniae *Glar.* Lycymniae *Lamb.*

2, 42. Add. Plin. 7, 45. Meibom. Maec. c. 25. G.

12 *Regum colla;* haec dicit ut vates.

Torrentii MSS. habebant *minantium*, non *minacium;* quod longe efficacius videtur, etsi minus probet Bentleius. B. *Minantium* nempe magis actum ipsum pingit: *minantur* actu reges, et minas vultu ostendunt, in ipso quoque triumpho non dediscunt minari. *Vt pictura* poesis erit. G.

13 *Dominas ait adolescentum more, qui amatas dominas vocant.* Vet. Schol.

Meminit et Lycimniae Virgilius. *Maeonio regi quem serva Lycimnia furtim Sustulerat.* B. Magnam eruditis hominibus curam iniecit haec puella. Praeter commentatores vid. Faber Epist. 2, 52. Re diligentius fere, quam merebatur, considerata, nobis videbatur matronam s. *dominam* Maecenatis, *Terentiam*, intelligi, forte recens tum nuptam, aut post divortium reductam. Puellae humili non conveniunt, quae de Dianae sacro dicuntur. Et quae de *crine Lycimniae*, ea nimis insana fuerint de quacunque alia, quam de Terentia, si dicantur, quae tum regnum pulchritudinis obtinere videbatur, certare Liviae ausa, captivum ducens Augustum. V. Dio 54, 17. p. 633. E. et noster Epod. 14, 13: reliqua de Terentia apud Meibom. Maecen. c. 27. Hanc *Liciniam* quoque dictam fuisse, sic, credo, colligunt. Murena ille, qui contra Augustum coniuravit, frater fuit huius Terentiae, teste Dione 54, 3. p. 522. E. Iam Murena Licinius fuit, quod et cognomen ipsum indicat, et diserte sic eum appellat Dio. Sed idem homo etiam Varro vocatur Sueto. Tib. 8, quod Terentiorum cognomen est. Scilicet adoptio intercessit in fratre Terentiae: utrum ipsa alias quoque *Licinia* dicta sit, nemo, puto, docet. Acron enim ille, qui unus fundus est, quod sciam, tantum repetit Horatianum nomen, et uxoremne Maecenatis, an amicam suam, sic appellet poeta, dubitat. *Liciniam*, Romanum nomen, vix admittunt numeri Horatiani, qui ait, *Rectius vives, Licini, neque altum* etc. (Quamquam non dissimulandum, *Amivvioc* edi apud Dionem.) *Lycimnia* habet numeros eosdem, quos *Terentia*, more poetarum, qui fingunt ea nomina; quibus vera facile in versu queant substitui, ut *Lesbia* Clodia, *Perilla* Metella cet. quorum auctoritates ad h. l. larga manu Bentleius posuit. Add. *Gratidiam* Od. 1, 16. *Lycimnia* magis placet, quod videtur cognationem habere cum *Lyco:* et sic puto legi debere etiam Virg. Aen. 9, 546. ubi *Lycus* filius assignatur *Lycimniae*. Libri utroque loco variant. G.

14 *Lucidum*, lucide. Z.

17 Saltando movetur corpus, pes fertur.

18 *Iocus est id quod contrarium est serio.* Quintil. citante Mancinello. B. *Certare ioco* vide-

Ludentem nitidis virginibus, sacro
Dianae celebris die.
Num tu, quae tenuit dives Achaemenes,
Aut pinguis Phrygiae Mygdonias opes,
Permutare velis crine Lycimniae,
Plenas aut Arabum domos?
Dum flagrantia detorquet ad oscula
Cervicem, aut facili saevitia negat,
Quae poscente magis gaudeat eripi;
Interdum rapere occupet.

25 flagrantia *etiam BF. Gott. et Zar.* 28 occupat *Bentl. coll. Sax. Zar. MS. Lamb. Bos.*

tur pertinere ad saltationem mimicam. Z.

19 *Nitidis* iam pro laetis et hilaribus. Sic et Iuvenal. Hilares nitidique vocantur. *Natalis Dianae a virginibus celebratur, sicut Apollinis a pueris*, inquit Vet. Schol.

21 *Tu iu ἤθει* proferendum: ac si bene nosset eius animum.

Primus hic Persarum rex, a quo reliqui omnes ad Darium. Mancinellus.

22 A *Mygdonibus* olim Thraciae incolis, qui et Macedones.

23 *Crine* dixit pro cincinnulo.

24 *Plenas pro opulentis dictum est.* Vet. Schol.

25 Et libri veteres Torrentii et Vet. Schol. habebant *flagrantia*, non *fragrantia*. *Flagrantia oscula maiora.* Vet. Schol. B. Ardentia. Z.

26 *Facili saevitia*, Figura Ὀξύμωρον. *Levi luctamine*, ut eleganter Cruquius.

27 Non *a poscente*, sed *magis poscente. Magis enim gaudebat eripi sibi oscula ipso poscente.* Henricus Stephanus et Lubinus.

28 *Rapere occupet; irascenti amatori satisfacere cupiens.* Vet. Schol. *Totum hoc mira Enargia expressum est.* Idem. *Enargia* autem reposui pro *Energia*, quae erat in Impressis. Cum *rapere occupet*, fatente ipso Bentleio, plurium sit Codicum, atque etiam vetustissimorum, non video, cur mihi placeat illius *rapere occupat: occupet* certe magis convenit τῷ *gaudeat*.

ODE XIII.

IN ARBOREM, CVIVS CASV IN AGRO SABINO OPPRESSVS EST.

Exsecratur scelestam arborem, cuius ictu paene elisus est. (Cf. infra 17, 27. et III, 4, 27.) *Facta etiam inferorum mentione Alcaeum et Sappho tollit ad sidera; atque hoc ut professioni suae gratificetur.*

Metrum ut in prima.

Ille et nefasto te posuit die,
Quicunque primum, et sacrilega manu
Produxit, arbos, in nepotum
Perniciem opprobriumque pagi.
Illum et parentis crediderim sui
Fregisse cervicem, et penetralia
Sparsisse nocturno cruore
Hospitis. Ille venena Colcha

1 Illum et *N. Heins. et Cun. coni.* Illum o *Bentl.* Ille et *sim. al.* 8 Colcha *Gott. Lambi. Bentl. Cun. ex MSS.* Colchica *al.*

ODE XIII.

1 Quid opus erat, ut Horatius exclamando alloqueretur surdam arborem? Nam Bentleius pro *et nefasto* fecit *ô, nefasto*, nulla cum auctoritate. Neque advertit, *et* esse geminatum: *et nefasto die*, *et sacrilega manu*. Et plane distinguendum post *primum*: nam *Quicunque primum* positum est pro *Quicunque primum te posuit*. B. Non fit mihi probabile, in limine statim offendisse librarium eum, a quo omnes nostri libri fluxerunt, ut pro *illum* poneret *ille*. Nec difficile videtur post *primum* repetere *posuit*: ut Epod. 5, 87. *valent* antrorsus et retrorsus valet. Vid. 2, 19, 28. et 32. Sat. 1, 3, 7. Si quid omnino mutandum; blandius fuerit, cum Marcilio *et* omittere ante *sacrilega*. Sed hoc etiam tuentur omnes libri: et *produxit* diversum est a *posuit*, ut statim monebimus. G.

Nefasto, non fasto et abominando. Vet. Schol. Notum est antiquis Romanis postriduanos, h. e. dies postridie Kalendas, Nonas atque Idus fuisse *nefastos*, neque licuisse Praetori sine piaculo ius dicere. Vt a Ius Iustus, ita a Fas Fastus.

Posuit bene pro plantavit.

2 *Sacrilega* iam pro impia. Iracunda vox.

3 *Produxit*, protulit. Sustuli etiam subdistinctionem post *arbos*. B. At ego incidi utrinque, ut solemus in Vocativis. *Produxit* est eduxit, coluit, ut incrementa haberet: ut *producere subolem* in Car. Saec. 17. G.

4 *Pagus;* vox Celtica *pagus* et *magus;* hodiernis Gallis et Britannis nostris *païs* et *maïs* ager est. Hoc ignoravit Festus.

6 *Fregisse. Novo verbo exsecratus est parricidam.* Vet. Schol.

Penetrale est prope omnis interior pars domus. Servius, citante Mancinello.

8 *Iupiter praeceperat ius hospitii in primis servari.* Vet. Sch. Cruq. Hospites erant in tutela Iovis Hospitalis.

Bentleio placet *Colcha* pro *Colchica.* Sed auctore nemine: non

Et quicquid usquam concipitur nefas,
Tractavit, agro qui statuit meo
Te triste lignum, te caducum
In domini caput immerentis.
Quid quisque vitet, nunquam homini satis
Cautum est, in horas: navita Bosporum
Poenus perhorrescit, neque ultra
Caeca timet aliunde fata:
Miles sagittas et celerem fugam
Parthi: catenas Parthus et Italum
Robur; sed improvisa leti
Vis rapuit rapietque gentes.
Quam paene furvae regna Proserpinae,
Et iudicantem vidimus Aeacum,

13 Quod *Br.* 17 reducem fugam *coni. Bentl.*

bene convenit illi cum Graecis Adiectivis in κὸς finitis. B. Sed ob auctoritatem non minus quam ob elegantiam recepi. Z.

9 Maiora possunt homines animo concipere quam re perficere. Vt eleganter Christoph. Landinus.

Nefas, piaculum. Nam *fas* ad religionem spectat.

10 Iucunde *tractavit*, pro miscuit: tractamus quae saepius manu vel ore volutamus.

11 *Triste*, infelix. Infelices erant arbores in Deorum Manium tutela; quales, agrifolium, ruscus, rubus, sentis, etc. Hoc dudum adnotavit Landinus. B. Fundus est Macrob. Sat. 2, 16. G.

Caducum, ad cadendum procliv. B. V. Car. 3, 4, 44.

13 *Significat unumquemque hominum non fere periculum timere, nisi cum ei proximus sit.* Vet. Schol.

14 *Subdistinguendum post* Cautum est; *iungenda enim sunt* vitet in horas. Henricus Stephanus.

Bosporum; ubi propter angustias assidua naufragia sunt. Vet. Schol.

15 *Poenus*, Tyrius. Species pro genere.

16 *Timet aliunde.* Tribrachys pro Dactylo.

17 *Et celerem fugam:* audi tu Bentleium: „Irascor Membranis „veteribus, quod constanter lectionem hanc repraesentent: cer„te cessavit hic bonus Horatius, „si eo modo scripsit." Ego utcunque semper soleo stare a partibus boni Horatii. B. *Celerem fugam* videtur dixisse, quod mox, et antequam premantur, fugiunt, insidiarum causa nimirum. Conf. Car. 1, 19, 11. et quos laudat Cerda ad illud Ge. 3, 3. *Fidentemque fuga Parthum.* G.

18 *Catenas.* Hoc παρὰ προσδοκίαν, et blanditur Augusto. B. *Catenas et robur* forte iungere oportet, ut sit paraphrasis triumphi, in quo catenati primum ducuntur, mox necantur in carcere, qui *roboris* appellatione significatur. G.

20 Bene *vis* et *rapuit*, cum ante posuerit *improvisa*.

Imperia iam, gentes dixit. Hoc in solatium posuit.

21 *Furva mystico nomine dicebatur Proserpina.* Vet. Schol. Terribiliter protulit *Furvae* et *vidimus.* B. *Furvum*, h. e. nigrum, auctore Festo. Z.

Sedesque discretas piorum, et
Aeoliis fidibus querentem
Sappho puellis de popularibus,
Et te sonantem plenius aureo,
Alcaee, plectro dura navis,
Dura fugae mala, dura belli!
Vtrumque sacro digna silentio
Mirantur Vmbrae dicere: sed magis
Pugnas et exactos tyrannos
Densum humeris bibit aure vulgus.
Quid mirum, ubi illis carminibus stupens
Demittit atras bellua centiceps
Aures, et intorti capillis
Eumenidum recreantur angues?
Quin et Prometheus et Pelopis parens
Dulci laborum decipitur sono:

26 coenatem *Zar.* 32 *pro* humeris, avida *coni. Bentl.* 38 laborem *Brod. Gott. Bentl. Can. et Lambin.*

23 Iure indignatur Torrentius Lambino, quod *descriptas* pro *discretas* reposuerit.

25 *Atthide, Telesippa, Megara,* etc. *quas misere deperibat.* Mancinellus.

26 *Plenius; quia Alcaeus robustior est,* Vet. Schol.

Alcaeus aureo plectro merito donatur in ea parte operis, qua tyrannos insectatus est. Quintil. citante Mancinello. Dedit olim poenas Tyrannis Byzantinis et insulsis parasitis flammis absumtus, quod sane dolendum.

27 *Dura navis;* navalia sua proelia.

28 *Dura fugae;* in exsilium actus est a Tyrannis Mitylenensibus, Pittaco et Myrsilo.

Dura belli; Dilogia est hoc loco: voluit Horatius se videri alterum Alcaeum; ut etiam supra ostendimus.

29 Pulcherrime deorum manium attentionem *sacrum silentium* appellavit. Consecravit etiam duorum vatum carmina; nam in sacris altissimum silentium imperabatur. B. *Vtrumque*, Alcaeum et Sappho. Z.

31 Bene habuit, quod Augustus Tyrannus non erat. *Servabit odorem testa diu.*

32 *Densum humeris,* pulcherrima Enargia. B. Circa humeros sentitur et observatur maxime densitas. *Bibit* iam cupiditatem notat, ut non sit opus *avida.* G.

34 *Centiceps; Cerberum dixit propter multitudinem anguium, qui in capite eius eminebant.* Vet. Schol.

36 *Recreantur; est animal anguis auditus capax et MALI et BONI. Frigidus in pratis cantando rumpitur anguis.* Virg. Vet. Schol. B.

37 *Pelopis par.* Tantalus. Z.

38 *Laborum decipitur.* „Hanc „lectionem tuentur cum veteres „Editiones, tum plerique Scripti," inquit magnus Bentleius; qui tamen ductus auctoritate quorundam obscurioris notae Codicum reposuit *Dulci laborem decipitur sono,* quod fatendum est minus sapere Hellenismum. Gaudere solet Vir doctus in diversa abire.

Nec curat Orion leones,
Aut timidos agitare lyncas.

ODE XIV.

AD POSTVMVM.

Miserabiliter deflet humanae vitae brevitatem; et Postumo, rei familiari nimis attento, suadet, ut sibi, non heredi, vivat.

Metrum ut supra.

Eheu! fugaces, Postume, Postume,
Labuntur anni; nec pietas moram
Rugis et instanti senectae
Afferet, indomitaeque morti.
Non, si trecenis, quotquot eunt dies,
Amice, places illacrimabilem
Plutona tauris; qui ter amplum
Geryonen Tityonque tristi
Compescit unda, scilicet omnibus,
Quicunque terrae munere vescimur,
Enaviganda, sive reges
Sive inopes erimus coloni.

1 Heu, heu *Flor.* Heu *Zar.* *Brod.* 10 cuiusque *Brod.* 5 tricenis *edit. primae et Gott.* *it.*

Decipitur laborum; audax Figura; vult enim intelligi, audienti illi sensum laboris auferri. Vet. Sch. Pulchre *decipitur* pro *obliviscitur.* Hellenismus. B. Sed non minus elegans *laborem.* G.

39 *Orion* dum vivus insignis erat venator, sic et apud Manes, ex vulgari opinione, quod supra docuimus.

ODE XIV.

1 *Eheu!* Suspirium hoc est.

Postumum bis nominat, quo eum dictis suis attentiorem reddat. *Postumus*, non Posthumus, erat in omnibus Torrentii MSS. recte.

3 Bene subiecit *instanti*, cum iam posuerit *labuntur.* Innuit se repente factum senem.

4 *Indomitae; inexorabili.* Vet. Schol. Cruq.

5 Vetus Liber Cruquii habebat *trecenis* pro *tricenis.* Sic et Torrentius; atque olim vir doctissimus Ant. Mancinellus. B. *Tricenis* carmini repugnat, et hic parum est. G. *Non*, repete e superioribus *Pietas moram* etc. Z.

6 Flebiliter *Amicum* dicit. B. *Illacrimabilem*, qui lacrimis non commovetur. Z.

7 *Ter amplum*, trium corporum. Z.

8 *Tristi*, *inferna.* Vet. Schol. Periphrasis est Stygii fluminis.

9 *Scilicet*, vehementer affirmantis est. B. *Compescit*, coërcet, inclusa tenet ista immania monstra, ut in vitam redire nequeant. Z.

Frustra cruento Marte carebimus,
Fractisque rauci fluctibus Adriae;
Frustra per auctumnos nocentem
Corporibus metuemus Austrum:
Visendus ater flumine languido
Cocytos errans, et Danai genus
Infame; damnatusque longi
Sisyphus Aeolides laboris.
Linquenda tellus, et domus, et placens
Vxor; neque harum, quas colis, arborum
Te, praeter invisas cupressos,
Vlla brevem dominum sequetur.
Absumet haeres Caecuba dignior
Servata centum clavibus; et mero
Tinguet pavimentum superbo
Pontificum potiore coenis.

13 cavebimus *coni. Gruter. in Misc. Lips. III*, 501. 18 *Sic e codd. edidit Bentl. et Iani; nam vulgo est* Cocytus. 23 cupressus *Ian. e codd.* 25 Assummet *Zar.* Assumet *Flor.* 27 superbum *Lamb. et Ian.* superbus *coni. Barthius Advers.*

13 *Carebimus*, immunes erimus. B. Nimirum *metuere* est evitare. Vid. ad Car. 2, 2, 7. G.

14 Mire *Fractis* subiecturus *rauci: nam* (inquit Vet. Schol.) *raucus sonus fractus dicitur.*

16 *Humidus est Auster, praesertim Italiae, et noxius.* Plin. citante Mancinello.

17 *Visendus;* [illegible] *praetereunt.* Vet. Schol.

Bene *languido* subiecturus *errans;* erat etiam coenosum.

18 *Danai* filiae, vid. infra III, 11, 23. Z.

19 *Damnatus laboris dixit ut damnatus capitis.* Vet. Schol.

21 Ista ex Lucretio desumta sunt. *At iam non domus accipiet te laeta, neque uxor Optima.*

22 Significat Postumo pulcherrimos hortos fuisse; quare bene *harum* et *colis.*

23 *Cupressos. Mos fuit, ut ante domum defuncti ramus e cupresso poneretur, indicium Pontifici, quod, si domum funestatam ingressus esset, pollueretur.* Christoph. Landinus.

24 *Brevem dominum, ut breve lilium*, i. e. *parvi temporis.* Vet. Schol.

25 *Absumet haeres; haec cum invectione dicuntur.* Vet. Sch. B. *Dignior*, qui te rectius utetur istis a te tam diligenter servatis. Z.

27 *Tinguet; effusurum eum passim vina significat.* Vet. Sch. Optimi MSS. Torrent. habebant *Tinguet*, non *tinget* cum Mancinello et Vet. Schol.

Superbo, pro ipse superbus. Hypallage. Vet. Schol. Lambino irascitur Torrentius, quod legeret *superbum*, nec iniuria. B. Nempe *superbum* poetae vocant, quidquid id est, in quo superbiunt, et sibi placent homines: quo observato, nos carere posse his, quae disputantur ad h. l., arbitror. G.

28 *Coenis, Dativus est.* Mancinellus. *Dignior deorum conviviis.* Vet. Schol. Notum *Pontificales coenae* in Proverbio. B. *Coenis* potius ablativo casu accipiam, ut vinum praestantius dicat, quam sunt hac parte coenae Pontificum. G.

ODE XV.

Insano privatorum luxu Rempublicam pauperem fieri, et sacra negligi. Gratificatur Augusto morum emendatori.

Metrum ut supra.

Iam pauca aratro iugera regiae
Moles relinquent; undique latius
  Extenta visentur Lucrino
    Stagna lacu; platanusque coelebs
Evincet ulmos: tum violaria, et
Myrtus, et omnis copia narium,
  Spargent olivetis odorem,
    Fertilibus domino priori:
Tum spissa ramis laurea fervidos
Excludet ictus. Non ita Romuli
  Praescriptum et intonsi Catonis
    Auspiciis, veterumque norma.

5 *Glareanus e coniectura edidit* violaria Myrtusque et. 10 Excudet aestus *codd. ap. Lamb. et Bentl.* Z.

ODE XV.

1 *Iam*, exiguo tempore. B.

Auget insaniam aedificatorum praesens periculum. Conf. Car. 3, 1, 34. *Piscinarios* iam sua aetate reprehendebat Cicero Hortensium, Lucullum, ceteros. Hoc studium villarum urbanarum, hortorum, piscinarum, fecit inter alia, ut ex Aegypto et aliunde advehenda esset annona frumenti. G.

Regiae moles, *divitum Praetoria.* Mancinellus.

4 *Immanes piscinae* dicit et *vivaria.* Et bene *visentur undique* ob miram novitatem.

Coelibem platanum ait eleganter, quoniam e contrario maritari arbores dicuntur, quibus vites iunguntur. Vet. Schol.

5 *Evincet; plures erant platani quam ulmi.* Vet. Schol. B. *Tum*, nempe quando luxus in dies crescit. Z.

6 Iacobus Cruquius monuit, *Myrtus* esse pluralis numeri.

Interpres Gallus, qui dixit, hic dormitasse Horatium, ni fallor, dormitavit ipse: non enim vidit, omne genus flores festive et summarie dici *copiam narium*, et *copiam* iam poni pro *commeatu. Hole Ammunition.* B.

7 *Olivetis*, in olivetis, ubi ante erant oliveta, nunc vero sunt violaria, myrteta. Z.

9 *Spissa laurea*, opere topiario.

10 *Romuli; quo regnante duo agri iugera satis erant.* Landinus.

11 *Praescriptum*, *praeceptum dicitur a magistris ludi, qui scripta pueris dant, praecipiuntque imitari.* Vet. Schol.

Non nisi post 454 urbis annos Romae tonsores fuerant, ut notavit Landinus ex Plinio. Vnde *intonsus* et *barbatus* pro vetusto, ut idem docte monuit.

12 *Auspiciis; legibus.* Vet. Schol. Cruq. Auspicato fiebant leges.

Metaphora a fabris, qui nor-

Privatus illis census erat brevis,
Commune magnum: nulla decempedis
Metata privatis opacam
Porticus excipiebat Arctos;
Nec fortuitum spernere cespitem
Leges sinebant, oppida publico
Sumtu iubentes et deorum
Templa novo decorare saxo.

mam vocant, ad quod opus dirigunt. Vet. Schol. B. Ordo est: Non ita praescriptum est auspiciis Romuli et Catonis et veterum norma. Z.

13 *Brevis*, pro *curtus:* ut *curta supellex* apud Persium.

14 *Commune; communis res et publica*. Vet. Schol.

Decempeda, *regula decem pedum*. Vet. Schol.

15 *Metari dicebantur castra*. Vet. Schol.

16 *Porticus*, coenatio ad ventum Boream. Erant et Centenariae et Millenariae pro passuum numero, adnotante Cruquio.

17 Notandum hoc loco *fortuitum* esse penultima longa, contra apud Iuvenalem penultima brevi.

Cum scribat Festus, *cespitem terram esse in modum lateris caesam*, illud intelligendum est de Romano latere, qui tegulis nostris latior erat, atque crassior. Vult autem, veteres Romanos privatas domos vel ex cespitibus, vel ex rudibus saxis fecisse; publica autem aedificia ex lapidibus quadratis.

20 Ideo *saxum novum* dixit, quia veteribus Romanis lapides quadrati penitus erant incogniti; et primum solis oppidorum muris et deorum templis condendis adhibebantur. B. *Novo saxo* licet forte simplicius interpretari renovato, novam figuram a quadratarii manu adepto. G.

ODE XVI.

AD GROSPHVM.

Magnas opes et civilia negotia ab imperitis appeti solere; se autem exiguo rure doctoque otio beatum sentit. In hac Ode Pompeium Grosphum Siciliensem alloquitur; de quo vide Epist. 12. Lib. I. (Optant quidem omnes, nauta, Thrax, Medus, otium, h. e. vacuitatem a curis et molestiis, sed hanc non dant divitiae, non honores, non palatia magnifica, sola vero mediocritas affert, si quis liber ab avaritia paucis contentus vivit. Nec est quod, cum vita sit brevis, multa appetamus et habendi gratia remotissimas adeamus terras. Nam ita curae etiam extra patriam sequuntur. Contra animus bonis praesentibus contentus non curat futura, et res molestas fert aequo animo. Nam summa felicitas in humanam conditionem non cadit; id quod patet exemplis Achillis et Tithoni; atque forsitan mihi ipsi aliquid laeti continget, quod tibi deerit: tibi, qui ditissimus es; mihi, qui pauper sum, facultate Graecos imitandi in carminibus levioribus praeditus et animo humilem obtrectatorum multitudinem spernendi. Z.)

Metrum Sapphicum.

Otium divos rogat in patenti
Prensus Aegaeo, simul atra nubes
Condidit Lunam, neque certa fulgent
Sidera nautis;

1 *Vid. not.* 2 Pressus *coll. Sax. Zarot.* 3 lumen *coll. Sax.*

ODE XVI.

1 *Otium* non rectius intelligas hic, quam si cogites, *negotio* opponi, quatenus de omni molestia et perturbatione dicitur, v. g. *negotium alicui facessere.* G.

Patenti, sine litoris alicuius aspectu. Vet. Sch. Terribile Epitheton. Notum est, Aegaeum mare esse procellis famosum. B. Placeret hoc epitheton, si de Oceano vel quacumque maris parte diceretur insulis infrequentiore, et ob ipsam vastitatem terribili. Iam, cum vel maxime ideo procellosum sit mare Aegaeum, quod frequentia insularum ac promontoriorum freta multa facit: solicitor, an non dederit Horatius *impotenti pressus Aegaeo*, certe favet ex parte aliqua prima editio, quae habet *impatienti*, iunctis literis, et Barthiana observatio Bentleio laudata, *impatenti*. *Impotens* continet comparationem cum homine, cui furor iraque mentem praecipitant. *Prensus* h. e. deprehensus et velut captus, pulchrum: sed *pressus* ad angustias et fluctus undique urgentes accommodatius. Etiam *lumen* pro *lunam* magis placet; ut etiam sol comprehendatur. G. *Patens mare* videtur esse idem quod *altum*, remotum a littore. *Lumen* minus recte ponitur pro *Luna:* nam imago noctis est loco et rei aptior. Z.

2 *Prensus*, ad Emphasin dixit, significat enim, eum nil tale prius cogitasse.

3 *Certa*, iam pro *cernibilia* posuit: sit venia verbo!

Otium bello furiosa Thrace,
Otium Medi pharetra decori,
Grosphe; non gemmis neque purpura ve-
nale nec auro.
Non enim gazae neque consularis
Summovet lictor miseros tumultus
Mentis, et curas laqueata circum
Tecta volantes.
Vivitur parvo bene, cui paternum
Splendet in mensa tenui salinum;
Nec leves somnos timor aut cupido
Sordidus aufert.
Quid brevi fortes iaculamur aevo
Multa? quid terras alio calentes
Sole mutamus? patriae quis exsul
Se quoque fugit?

8 neque *Lamb. et Ian.* 17 arcu *coni. Barth.* sontes *codd. 5. ap. Bentl.*

6 Ethopoeia est in repetitione vocis *otium.* Ac si semper otium in ore haberent precantes.

7 Hoc loco compellat Grosphum, ut efficacius eum moneat, nil proficere divitias ad animi tranquillitatem.

10 Bene *summovet*, cum sit subiecturus *Lictor*. Lictores enim summovebant turbas, sive populi tumultus, e Consulis via.

11 *Laqueata tecta; Lacunaria. Laquearia dicuntur opera camerae in lacus collectae.* Vet. Schol. Arcuatae veterum camerae auratis lacunis, fortasse rotundis et quadratis, pingi solebant, e quibus pendebant lucernae. *Pendebant lychni laquearibus aureis.* Virgil.

12 *Volantes;* ac si essent vespertiliones.

13 *Vivitur*, supple *ab illo.*

14 *Splendet, purum et sine labe salinum.* Persius.

Salinum est patella in qua diis primitiae cum sale offerebantur. Vet. Schol. Sanctius igitur erat paternum; et oportuit sancta esse pura et sine labe, adeoque *splendere. Sacras facitis mensas salinorum apposita et simulacris deorum;* Arnobius, citante Turnebo. Notum est pauperiores pro pane et butyro, pane et sale vesci solitos. — *Digito terebrare salinum Contentus perages.* Persius.

15 *Cupido pro avaritia, et timor pro custodia census.* Vet. Schol.

17 Bene *fortes* subiecturus *iaculamur. Est aliquid quo tendis et in quod dirigis arcum?* Persius 3, 60. B. Nihil poterat pulchrius dici. *Iaculari* est ad scopum iactare, ut Cic. de divin. 2. c. 59. pr. *Quis est enim, qui totum diem iaculans non aliquando collineet?* Pulchre Acron: *iaculamur* declarat, *appetimus, et cum brevis vita sit, maiora tentamus. Fortes* habet suavem cum misericordia irrisionem. Eadem sententia Car. 1, 4, 15. Infeliciter, et plane praeter scopum profecto hic iaculati sunt, qui aliquid mutare, fortes viri, voluerunt. G.

20 Bene *fugit* de *exsule*. Nam et fuga exsilium est.

Scandit aeratas vitiosa naves
Cura; nec turmas equitum relinquit,
Ocior cervis, et agente nimbos
Ocior Euro.
Laetus in praesens animus, quod ultra est,
Oderit curare, et amara lento
Temperet risu. NIHIL est ab omni
Parte beatum.
Abstulit clarum cita mors Achillem;
Longa Tithonum minuit senectus;
Et mihi forsan, tibi quod negarit,
Porriget Hora.
Te greges centum Siculaeque circum
Mugiunt vaccae; tibi tollit hinnitum
Apta quadrigis equa; te bis Afro
Murice tinctae

26 lento *etiam Brod. coll. Sax. Gott. Zar. Flor. etc.* animi — oderis — leni temperes risu *coni. Bentl.*

21 *Scandit;* Iconismus foedissimi monstri.

Vitiosa; aegra, macilenta. Nam et morbus vitium est.

22 Proprie venatici canes *relinquunt* quód assequi nequeunt.

25 Pulchre posuit *laetus* pro *contentus.* Metonymia effectus pro causa.

26 *Oderit:* horreat, non sustineat.

Ista repetitio vocis *laetus* decora est, et sententiam deaurat. Torrentius tamen auctor est, omnes MSS. habere *lento.* Ego vel sexcentis MSS. non crederem; nam et mecum facit Vet. Schol. Bentleius etiam, cui admodum displicuit repetita vox *laeto,* maluit *lento risu;* quam tamen lectionem nullis firmare potest exemplis. Certe, qui lente ridet, parce ridet, et frigidiuscule. B. Bona verba! Nihil est antiqua illa et consentiente meliorum lectione pulchrius. *Laeto risu temperare amara* nemo sanus potest: sed *lento, frigido,* qui se non valde moveri, sed *lente ferre* molestias, indicet. G.

27 *Nihil est ab omni,* a Graeco proverbio ductum est: *Οὐδεὶς πάντ' ἐστὶ πανόλβιος,* quod citat Cicero de Invent. notante Ludovico Desprez. Poeta tamen festive posuit *Nihil beatum,* pro *Nemo beatus.*

29 *Clarum,* h. e. etsi re bellica et forma insignem. B. Respicit ad fatum Achillis, cui optio proposita erat, velletne producto inglorius aevo vivere, an cita morte aeternam redimere gloriam. Vid. Il. ι, 410. sqq. G.

30 *Longa,* pro *quamvis longa. Duo inter se contraria posuit.* Vet. Schol. B. Tithono longissima vita tributa ab Aurora coniuge, sed decrescente et exarescente semper corpusculo, tandem in cicadam abiit. V. Car. 1, 28, 8. G.

32 Vafre *porriget* in Futuro ad Emphasin posuit. Dissimulat enim in sequentibus sese amico suo comparare velle.

Figurate *Hora* pro *Genio.* Erat enim unicuique Horae suum Numen. *Seu nata fidelibus Hora Dividit in Geminos concordia fata duorum.* Persius, Horatii aemulus.

35 *Quadrigis,* curribus. B.

Vestiunt lanae: mihi parva rura et
Spiritum Graiae tenuem Camoenae
Parca non mendax dedit, et malignum
Spernere vulgus.

ODE XVII.

AD MAECENATEM.

Maecenatem velut assidens alloquitur querentem de periculo suo, et pro praesenti statu optantem mortem. Vet. Schol. Puto eum recidiva podagra laborasse.

Metrum ut in prima.

Cur me querelis exanimas tuis?
Nec Dis amicum est, nec mihi, te prius
Obire, Maecenas, mearum
Grande decus columenque rerum.
Ah! te meae si partem animae rapit
Maturior vis, quid moror altera,

6 alteram *coni. Burm. ad Virg. Aen.* 2, 647.

Equas feminas curulibus certaminibus fere adhibitas, frequenter observamus. G.

Afro, Tyrio. *Bistinctae, Dibaphae vestes pretiosissimae.* Vet. Schol. B. *Purpurae* capiuntur etiam in *Meninge Africae* insula, *et Gaetulo litore Oceani* Plin. 9,36. s. 60. Add. Mela 3, 10, 25. p. 301. Gron. Hinc *Gaetulus murex* nostro Epist. 2, 2, 181. G.

38 Bene posuit *Spiritum* subiecturus *Camoenae*, cuius afflatu poetae fiunt.

Graiae posuit ad significanda vulgi convicia, qui Graecos oderunt.

Tenuem posuit, quia res grandes non attigit. *Silvestrem tenui Musam meditaris avena.*

39 *Parca.* Septimo post natum infantem die Parcae credebantur pueri fata describere; imo ad hanc rem advocabantur, ut ex Turnebo adnotavit Torrentius.

Non mendax, h. e. inevitabilis. Hoc posuit, ut levitatem carminis excusaret.

Malignum, h. e. *Maleficum*, qui oderunt doctos, passim eos Graecos vocantes. *Continuo crassum ridet Vulpenius ingens; Et centum Graecos curto centusse licetur.* Persius.

40 *Vulgus* sunt etiam divites indocti.

ODE XVII.

1 *Exanimas*, h. e. terrendo dementas.

2 *Amicum*, Graecis *φίλον*, illud est quo contenti vivimus.

3 *Obire* proprie *occidere* est. Dicitur enim *sol occidit*, et *sol obit*, eodem intellectu.

4 Vide quae supra diximus Ode prima Lib. I.

5 *Ah!* impatienter dolentis est.

Bene *rapit* subiecturus *maturior* et *vis*. *Rapi* dicuntur qui immature decedunt.

6 Dilogos *vis* ponitur, et pro intemperante iracundia, quam *violentiam* appellamus. Sic Virgilius, *Vi Superum*. B. Venustas omnis loci huius pendet ab eo, quod

Nec carus aeque, nec superstes
Integer? Ille dies utramque
Ducet ruinam: non ego perfidum
Dixi sacramentum: ibimus, ibimus,
Vtcunque praecedes, supremum
Carpere iter comites parati.
Me nec Chimaerae spiritus igneae,
Nec, si resurgat centimanus Gyges,
Divellet unquam: sic potenti
Iustitiae placitumque Parcis.
Seu Libra, seu me Scorpius aspicit
Formidolosus, pars violentior
Natalis horae, seu tyrannus
Hesperiae Capricornus undae;

14 Gigas *multi;* Gyas *Lamb.*

Horatius se modo partem sui ipsius dicit, a Maecenate si divellatur, substantiam incompletam, ut loquebantur Philosophi. Haec venustas exstinguitur, si legas *alteram.* G.

7 *Nec carus aeque* sc. mihi, amissa parte meliore mei. Z.

8 *Ille dies,* cum horrore meminit.

9 *Ducet ruinam*, efficacissima Metaphora atque Enargia. B. *Vtramque ruinam,* h. e. interitum utriusque partis. Z.

10 Clientes olim, praesertim vero Gallorum Soldurii et Aegyptiorum *Συναποθνήσκοντες*, se diis Manibus ob salutem Patronorum suorum devovebant. Quod et Decii faciebant pro exercitu populi Romani. Atque huiusmodi devotio *Sacramentum* appellabatur, quo scilicet homines *sacri* efficiebantur. Bene igitur subiecit *Comites*, nam et Clientes *Comites* dicti sunt. B. Simplicius, puto, ad militarem illam coniurationem, quod *sacramentum* appellatur, respici, cum iurant milites, *se fugae et formidinis caussa non abituros* etc. G.

11 *Vtcunque*, ubicunque.

Supremum iter, *quo ad inferos itur.* Vet. Schol.

12 Bene *Carpere* subiecturus *parati.* *Carpere* enim subito vellicantium motum significat.

14 Idem Briareus, Aegaeon et Gyges, ut ex Scholiaste Apollonii Rhodii monstravit Lambinus. Plerique libri corrupte *Gigas:* Priscianus tamen *Gyges* legit. B. Firmavit etiam Bentleius. G.

15 *Potenti* Substantivum est, et pro domina accipiendum: Themis, sive *Iustitia* etiam ad Fata pertinet: *Parca tenax veri.* Supra (ad 2, 16, 39.) ostendimus, Parcas septimo a nato infante die fata eius describere. Parcae etiam Iustitiae Assessores, sive *Πάρεδροι* fuere, uti ego coniicio.

17 *Libra* ad Venerem spectat, Scorpius ad Martem et Capricornus ad Saturnum. *Infestus fertur Scorpius genituras iuxta Mathesin.* Vet. Schol.

18 *Violentior*, saevior, vel truculentior.

19 *Tyrannus* iam pro dominus.

20 *Significat occasum huius signi magis saevire tempestatibus, quam ortum.* Vet. Schol. B. Atqui *Capricornus medius occidit VIII. Id. Iul.* apud Colum. 11, 2, 51. quo tempore vel maxime mari confidunt nautae. Servius ad Ge. 1, 336. putat, respicere poetam ad illud, quod Saturnus in Capricorno pluvias faciat. Ego potius huc retulerim Manil. 4, 791. *Tu, Capricorne, regis, quidquid sub sole cadente Expositum:* quatenus

Vtrumque nostrum incredibili modo
Consentit astrum: te Iovis impio
Tutela Saturno refulgens
Eripuit, volucrisque Fati
Tardavit alas, cum populus frequens
Laetum theatris ter crepuit sonum:
Me truncus illapsus cerebro
Sustulerat, nisi Faunus ictum
Dextra levasset, Mercurialium
Custos virorum. Reddere victimas
Aedemque votivam memento:
Nos humilem feriemus agnam.

24 volucres *codd. quidam Lamb.* 26 Faustum *coni. Cun.* festum *MSS. eodem teste.*

nempe unicuique planetae provinciam velut quandam in terris assignant. Caeterum non videtur valde mathematicam illam genethliacamve doctrinam vel curasse, vel novisse, Horatius: sed simpliciter dicit, quocunque sidere vel Horoscopo natus sit, sibi fatale esse cum Maecenate vivere et mori. G.

22 Vt totum hunc de *συναστρίᾳ* et horoscopi societate locum pulchre expressit Persius 5, 45. sqq. ita praecipue h. l. *Saturnumque gravem nostro Iove frangimus una.* Noxium sidus, *Saturnum, Iovis radiationibus mitigari*, genethliacorum vetus doctrina. G.

Impio, iam pro immiti, et immisericordi posuit.

24 Bentleio magis placet *volucres alas* quam *volucris Fati*, etsi sciat Hypallage plerumque delectari Horatium. Sic inferius *Nos humilem feriemus agnam*, pro *nos humiles*, eadem Figura.

Iconismus mortis, quam iam *Fatum* nominat: Latinum etiam mors quasi *μόρος*. Bene etiam *volucris* subiecturus *alas*.

26 *Laetum;* ob recuperatam Maecenatis valetudinem. Vide quae diximus Od. 20. Lib. I.

Crepere dicitur de quolibet acuto et subito sono.

27 Hanc arborem detestatur supra 2, 13. G.

28 *Sustulerat*, pro *sustulisset;* Enallage modi, Poetis satis usitata. B. Imo et prosaicis. Z.

Bene *Faunum* induxit, silvestrem scilicet deum.

29 *Mercurialium, doctorum, qui in tutela Mercurii sunt.* Vet. Schol. Ostendimus supra Argum. 1, 10. Mercurium fuisse Horatii numen. Faunus etiam sive Pan est musicus Deus.

32 *Humilem, humilium oblationi aptam.* Vet. Schol. Per Hypallagen posuit *humilem* pro *humiles*.

ODE XVIII.

Paupertatem suam magnis opibus praefert; avaris deesse et probitatem et bonam mentem.

Metrum Hipponacteum; primus versus Trochaicus Dimeter catalecticus; alter Iambicus Trimeter catalecticus.

Non ebur neque aureum
  Mea renidet in domo lacunar,
Non trabes Hymettiae
  Premunt columnas ultima recisas
Africa, neque Attali
  Ignotus haeres regiam occupavi,
Nec Laconicas mihi
  Trahunt honestae purpuras clientae.
At fides et ingeni
  Benigna vena est; pauperemque dives
Me petit; nihil supra
  Deos lacesso; nec potentem amicum

5 Hymettias — recisae coni. Galei ap. Bentl. 7 Lyconicas MS. Bersm. 8 clientes MSS. et primae editt.

ODE XVIII.

1 Nihil olim *ebore* pretiosius. Ex hac materia lauti faciebant etiam lectulorum et mensarum pedes. Quid *lacunar* sit, ostendimus supra Od. 16.

3 *Trabes, peristylia.* Torrentius. B. Immo Epistylia, quae etiam *trabis*, *architrabis* et similibus nominibus hodie appellantur. *Peristylium* est area columnis cincta. G.

Hymettiae; Hymetto monte marmora excisa, quae Thebaica dicuntur. Vet. Schol. *Cn. Domitius L. Crasso obiecit, quod columnas Hymettias in porticu domus haberet.* Val. Maximus, citante Cruquio.

4 *Numidicum marmor optimum ad columnas.* Mancinellus.

6 *Ignotus haeres; ostendere vult, Romanos non iure factos Attali haeredes.* Vet. Schol. Bene igitur *occupavi:* *occupare* enim est nullo iure tenere.

7 *Laconica* purpura (auctore Plinio) erat pretiosissima.

8 Vet. Schol. et Charisius habent *clientae*, non *clientes*. *Clientum uxores purpuras carpentes iuvabant nobiles matronas.* Vet. Schol. B. *Trahunt purpuras*, lanam purpura tinctam carpunt, unde mihi conficiantur togae praetextae. Z.

9 *At fides* etc. Sed contentus sum, quod mihi habetur fides et facultas idonea poëseos est, quare dives (Maecenas) meam consuetudinem, quamquam sum pauper, et carmina amat. Z.

10 *Benigna*, iam pro *quae sufficiat* ponitur; non autem pro *larga*, quod putavit Stephanus. B.

Illud modo meminerimus, *benignum maligno* opponi: *malignum* autem esse, quod iusto parcius sit et restrictius. *Venam* ad fontes et metalla pertinere, qui cogitarit, divitias sententiae huius magis assequetur. G.

12 Ironice *lacesso* pro *rogo*, ut Epicureus.

Amici erant vel maiores, vel minores: maiores patroni, minores clientes. *Amicum* iam Maecenatem dicit: posuit etiam *potentem* ad

Largiora flagito,
  Satis beatus unicis Sabinis.
Truditur dies die,
  Novaeque pergunt interire Lunae.
Tu secanda marmora
  Locas sub ipsum funus, et sepulcri
Immemor, struis domos;
  Marisque Baiis obstrepentis urgues
Summovere littora,
  Parum locuples continente ripa.
Quid? quod usque proximos
  Revellis agri terminos, et ultra
Limites clientium
  Salis avarus? pellitur paternos
In sinu ferens deos
  Et uxor, et vir, sordidosque natos.
Nulla certior tamen,
  Rapacis Orci fine, destinata

25 Limitem *Brod.* *recte, puto.* 30 sede *Baxt. et Bentl.*

Emphasin; significat enim, se non esse ex desperatione parvo contentum.

14 *Sabinis* figurate pro Sabino rure, Sabinis agris. B.

15 *Truditur d.* nam vita est brevis. Z.

16 *Pergunt;* festinant. B. Dum pergunt, intereunt; cursus sui singulis momentis accedunt ad interitum. G.

17 *Tu* stomachabundus profert et ἐν ἤθει, estque indefinita Persona.

18 *Locare* et *conducere* ex adverso sibi respondent.

21 *Summovere* proprie lictorum est, qui turbas summovent; aedificabant etiam in ipso mari, ob Baiarum amoenum situm.

22 *Ripam* posuit pro littore; sic et Iuvenalis, *ripa nutritus in illa.* *Continens* dicitur cuius partes inter se tangunt.

24 Qui veteres *terminos* moverat, vetusto iure *homo sacer* erat: siquidem Deus *Terminus* erat Iupiter lapis, agrorum custos. B. *Vltra salis*, transilis, ex avaritia rapis agri partes pauperum clientium, quos tu defendere debebas. Z.

28 *Sordidosque natos;* invidiosa Enargia facti acerbitatem exprimit.

29 Bene *certior* subiecturus *destinata.*

30 *Rapacis;* perpetuum Epitheton est.

Vet. Schol. Cruquii, Servius et nonnulli MSS. pro *fine* legerunt *sede*, quod et nos probavimus: quid enim *finis Orci?* B.

Blanditur coniectura Bentleii pro *rapacis* (facili in prima littera versus mutatione) legentis *capacis.* Sed repugnat illi, quod *Orcus* hic persona est, cuius mox satelles commemoretur. Tum *fine*, quod summo consensu primae editiones, et magno numero MSS. tuentur, parit pulcherrimam sententiam, (Bentleio etiam probatam) *Nulla certior aula manet divitem herum* illa aula, quae non alio, quam latissime regnantis *Orci fine*, ac regione *destinata* s. designata ac descripta est; illa se mox aula iactabunt divi-

Aula divitem manet
Herum. Quid ultra tendis? Aeqva tellus
Pauperi recluditur,
Regumque pueris; nec satelles Orci
Callidum Promethea
Revexit auro captus: hic superbum
Tantalum, atque Tantali
Genus coërcet: hic levare functum
Pauperem laboribus,
Vocatus atque non vocatus audit.

34 Regumque natis *codd. Lamb. quidam et unus Berem. cf. Canter. Nov. Lect. VI,* 14. G. 36 Revinxit *codd. quidam Lamb.*

ODE XIX.

IN BACCHVM.

Horatius super vino cantat laudes Bacchi.

—Satur erat cum dixit Horatius, Evoe! *Iuvenal.* 7, 62.

Metrum ut in prima.

Bacchum in remotis carmina rupibus
Vidi docentem (credite posteri)

tes mixti pauperibus. Servius ad Aen. 6, 152. potuit ex memoria laudare h. l. pro *sede.* G.

32 *Tendis, cupis.* Vet. Schol. Cruq. Metaphora ab arcu. B. *Aequa t.* aeque, ex aequo. cf. supra 1, 4, 13. Eadem sepulcri mensura contingit omnibus. Z.

34 *Satelles Orci, Charon.* Lambinus. Plutonis Paredrus vel Assessor erat. Hic autem figurate pro morte accipiendus est.

36 *Superbum* dixit ob divitias; erat enim rex Phrygiae, opulentissimae regionis. *Ταντάλου τάλαντα* Graecis proverbio est.

40 *Καλούμενος κ' ἄκλητος θεὸς παρέσται.* Delphicum erat oraculum. Vide Erasmi Chiliad. B. Mihi magis placet alludi ad fabulam bajuli senis mortem invocantis. G.

ODE XIX.

1 *Bacchus* primus Choreae et Musicae repertor ferebatur. Cymbala, tympana et cornua huius dei, tonitrua exprimebant; atque ipse quidem et *Βρόμιος* et *Βάκχος* ideo nominabatur, quod sit Iupiter Tonans. Etiam Russis summum numen *БОГ* appellatur; a quo non abludit Latinorum *Voce* et Iudaeorum *Bacha.* Choreae etiam (teste antiquo Pindari Scholiaste) solis et astrorum motus strophis et antistrophis suis referebant. Anacreon etiam Bacchum vocat *Τὸν ἐφευρετὴν χορείας.*

Bene *in remotis rupibus* facturus *Nympharum* et *Satyrorum,* silvestrium scilicet Deorum, mentionem.

2 *Docentem* proprie de Poetis sua carmina recitantibus dicitur; sic et docere Fabulam Comoedum dicimus.

Ridiculus est Dionysius Lambinus, cum ad haec verba sic loquatur: *Credat Iudaeus Apella.*

Nymphasque discentes, et aures
 Capripedum Satyrorum acutas.
Evoe! recenti mens trepidat metu,
Plenoque Bacchi pectore turbidum
 Laetatur. Evoe! parce Liber,
 Parce, gravi metuende thyrso!
Fas pervicaces est mihi Thyiades,
Vinique fontem, lactis et uberes

5 Euhoe *Gott.* Euohe *Zar.* Heuhoe *Flor. it. Brod.* G. Evhoea *MSS. Bersm.* 7 Lymphatur *coni. Heins. ap. Bentl.* 9 Thyadas *vulgo: sed scripturam rectiorem Bentleii cum aliis secutus sum.* Z.

3 *Nymphae* et *Satyri* erant in Bacchi clientela: atque hi erant dii Manes, qui a vulgo creduntur etiam hodie in silvis saltitare. Bacchus et Aegyptius Osiris, uti et reliqua sidera, ad Manes pertinebant. Astra autem deorum quadrigae habebantur, e quibus dii nocturno tempore descendere credebantur.

Carmina vel coelo possunt deducere Lunam. Virg. Ecl. 8, 69.

4 Satyri ideo *capripedes*, quod primis temporibus silvestres homines caprinis pellibus amiciebantur. Etiam hodie priorum seculorum habitu, albis scilicet et coeruleis vestimentis, saltare feruntur.

Acutas iam participium est et habet Dilogiam. *Videmus Satyros pingi oblongas aures acutasque habentes.* Vet. Schol. *Mira Enargia totus hic locus explicatur.* Idem. Habet etiam *acutas* γελοῖόν τι, ridiculum quid.

5 *Euoe!* quasi *turbatus exclamat Euoe! velut praesentiam numinis sentiens.* Vet. Sch. *Εὖ οἱ*, h. e. *Bene sit ei*, agentium gratias exclamatio erat. B. Equidem ignorantiam fateri malo, quam aliud hic agnoscere, praeter erumpentem praecordiis a vino inflatis cum clamore spiritum. G.

Bene posuit *metu*, cum praecesserit *vidi*, et subiecturus sit *parce*. B. *Metus* hic est horror sacer et religiosus, cuius excessus est pavor fanaticus, furor temporarius bacchantium.

6 *Turbidum laetari* philosopha id est Stoica sententia dixit. *Gaudium* sapientis *constans* est, *laetitia* a vino cum *perturbatione* animi coniuncta: hic praeterea ad illam perturbationem mentis et furorem respicitur, quem *metum* modo vocabat poeta. Sic Sibylla Virgiliana Aen. 6, 78. *bacchatur, magnum si pectore possit excussisse deum:* inter haec vox nulla aptior, quam *parce!* Omnia pertinent ad enthusiasmi Bacchici et poetici simulationem. G.

7 *Liber*, idem quod Graecis *Κόρος*, nobis *The Son.* Filius enim est Saturni et Opis, h. e. Coeli et Terrae.

8 *Gravis* dicitur et oculis et animo. Veteres artem praestigiatorum et Mercurio et Baccho tribuebant.

Thyrsus, seu *Phallus*, ferulaceus erat, et sceptrum Liberi Patris, quod virile membrum referebat. Vites atque hederae, quibus circumcingebatur, amoris erant symbola.

Lascivis hederis ambitiosior.

Ficus enim, hederae et vites, quarum folia trimembria erant, naturalem continebant rationem hoc loco tacendam. Eadem enim deorum mysteria quae et naturae. B. Virga s. baculo utuntur hodie praestigiatores; bifurca virgula metallici divinatores et alii: virga gestamen Mercurii, thyrsus Bacchi, utriusque archetypus Mosis baculus, si audimus Huetium. G.

9 *Fas*, *vult ostendere se deo non indignum.* Vet. Schol.

Pervicaces, *protervas*, *propter*

Cantare rivos, atque truncis
Lapsa cavis iterare mella,
Fas et beatae coniugis additum
Stellis honorem, tectaque Penthei
Disiecta non levi ruina.
Thracis et exitium Lycurgi.
Tu flectis amnes, tu mare barbarum,
Tu separatis uvidus in iugis
Nodo coërces viperino
Bistonidum sine fraude crines;

15 non leni, *h. e.* crudeli, *multi codd. Lamb. et alii*, *et sic edd. Bentl. al. sed vulgata videtur aptior ruinae. Z.* 18 viridus *Flor.* invidus *MS. Bersm.*

bacchantium discursus et saltatus. Vet. Schol.

Bentleius ex ingenio de *est* facit *sit.* Quis autem miretur, et *Thyadas* dici et *Thyiadas*, cum Litera y fere eiusdem fuerit soni, cuius et Diphthongus υι, unde et vernacula nostra *Wy* dicitur haec Litera.

Thyadas a θύω, insanio. Vet. Schol. Cruq.

10 *Vinique fontem.* *Thyades enim sive Bacchae, praestigiatura sua, terra scilicet, vel rupe aliqua ferulis suis percussa, fontes vini et lactis, itidemque rivos mellis ex arborum truncis elicuisse ferebantur.* Significare voluerunt praecipua Solis munera ex generatione nobis provenire. Pudet me doctorum virorum, qui etiam Mosaica sacra ad Bacchanalia referre solent. B.

Da. Heinsium, Bochartum, Huetium, accusat: quo iure, viderit. Certe hoc nemo potest negare, Mosaicam hanc esse beatae regionis descriptionem, summaeque ubertatis. Ceterum quae tangit noster, ea habet Euripides Bacchis 141. *Ῥεῖ δὲ γάλακτι πέδον, ῥεῖ δ' οἴνῳ, ῥεῖ δὲ μελισσᾶν Νέκταρι.* Add. 703. sqq. G.

12 *Iterare, ex integro cantare, et repetere.* Vet. Schol.

14 *Honorem, Ariadnes coronam significat, quam Liber inter sidera collocavit.* Vet. Schol.

15 *Pentheus Bacchum vinctum recluserat, qui ob hanc causam fulmine ictus est.* Vet. Sch. Vulgaris opinio est, eum a materteris discerptum. B. Argumentum Euripidis Baccharum: Autonoë et Ino, materterae Penthei, et mater eiusdem Agaue, materterae omnes Bacchi e Semele nati, Cadmi omnes filiae, bacchantur, et prohibentem ea sacra, Bacchique consobrini sui fratris contemtorem Penthea per furorem dilacerant etc. Add. Ovid. Met. 3, 712. Nescio, an Penthea fulmine ictum alius dixerit. Horatii verba etiam ad convulsos carceres referri possunt, de quibus Eurip. v. 447. sq. Add. 686. *Τάχα τὰ Πενθέως μέλαθρα Διατινάξεται πεσήμασιν.* G.

16 *Lycurgi; hic quod vites excidisset, furore sibi a Libero iniecto crura sibi falce amputavit.* Vet. Schol. Ista sacerdotum terriculamenta erant.

17 Bacchus etiam deus Lunus erat, aestumque maris et fluminum effector. B. Fluvios iussu Bacchi retro flexos vid. apud Nonnum 12, 124. sqq. Quid mirum, si hic Mosen et Iosuam invenit Bocharto duce Huetius? G.

Barbarum, Indicum sive Rubrum vel Aethiopicum; significat Indicam Bacchi expeditionem. Melius Aegyptii Osirin suum dicebant ex India Aegyptum venisse. Vid. Plutarch. Isin et Osirin.

20 *Bistonidas, Thraces mulieres, quae cum in sacris Liberi patris*

Tu, cum parentis regna per arduum
Cohors gigantum scanderet impia,
  Rhoetum retorsisti leonis
    Vnguibus horribilique mala:

Quanquam choreis aptior et iocis
Ludoque dictus, non sat idoneus
  Pugnae ferebaris; sed idem
    Pacis eras mediusque belli.

Te vidit insons Cerberus aureo
Cornu decorum, leniter atterens
  Caudam, et recedentis trilingui
    Ore pedes tetigitque crura.

21 Tum, cum *MS. Bersm.* 23 Rhoecum *Baxt. c. quibusdam recentioribus edd. sed restitui scripturam, quam Bentleius satis defendit. cf. infra III, 4, 55.* 24 horribilis *coni. Bentl.* 31 et *omittit MS. Bersm.*

crinibus solutis versantur, angues et in capite et in manibus gestant. Vet. Sch. Angues etiam deorum Manium esse credebantur; atque ex medulla spinali humani cadaveris originem suam traxisse. *Pinge duos angues, sacer est locus.* Persius. His igitur tractatis se ad praestigiatoriam artem valentiores credebant.

Sine fraude, sine noxa. Vet. Schol.

22 Typhoeus reliquique gigantes procellosi venti et tempestates erant. *Ἐκ δὲ Τυφωέος ἔστ' ἀνέμων μένος ὑγρὸν ἀέντων.* Hesiod.

23 *Rhoecum*; non *Rhoetum*, erat apud Vet. Schol. Cruq. et in quibusdum MSS. Graecis *Ῥοῖκος.* B. Sed *Rhoetum* summa constantia Latini. G.

In Gigantomachia Bacchus se mutavit in leonem, qua forma gigantes profligavit: h. e. Sol in leone fugavit ventos et procellas.

28 Hoc est, *Tam belli quam pacis potens.* Vet. Schol. B. Hic et mox v. 32. illud *que* indicare videtur, repetendum esse verbum, cui adiungitur, *medius mediusque, tetigit tetigitque.* Sic mox 3, 1, 12. 3, 4, 11. it. Car. saec. v. 22. Illud de separanda *que* nescio an probari possit Grammaticis. Exempla similia Tibulli pluscula dedit Brouckh. ad 3, 6, 48. in quibus nihil melius est, quam verbum, cui adhaeret *que*, bis assumere. Agnoscit hoc ipse Baxterus ad 3, 5, 7. Sic etiam *ut* ponit noster Sat. 1, 8, 2. G.

29 *Insons, quod nocere non potuit.* Vet. Schol. B. Vt modo *sine fraude.* G.

Aurea Bacchi cornua dei Lunai erant, sive Attidis Menotyranni. Aegyptii ferebant, Herculem suum, sive Osirin, Luna tanquam cymba circum orbem vectum fuisse. B. Servius ad Aen. 3, 93. Bacchum interpretatur solem, cui nihil nocet suus ad inferos accessus s. occasus. Descensum Bacchi ad inferos, ludicrum, evocandi boni poetae (Aeschyli) caussa, exhibet Aristophanis fabula, Ranae. *Leniter atterere caudam* est uno verbo *adulari.* G.

30 *Leniter, suaviter, ut solent canes dominis suis blandientes.* Vet. Schol. Cerberus a nonnullis

ODE XX.

AD MAECENATEM.

Horatius in cygnum versus, universum orbem volatu lustrat.

Nemo me lacrumis decoret, nec funera fletu
Faxit: Cur? volito vivu' per ora virum.

Epitaphium Ennii ap. Cic. Tusc. I. c. 15.

(Circa huius carminis argumentum se ipsum quodammodo superasse Harduinus hic videtur. „Prosopopoeia, „inquit, haec est Christi triumphantis et Iudaeos allo„quentis statim ac resurrexit." Nolumus haereseos crimen impingere ex *Prosopopoeias* appellatione, multo minus refutare mirificam sententiam: sed paucula modo decerpere de interpretatione. *Biformis* hic vocatur Christus, „quia simul *in forma Dei* et *in forma servi.*" Ad v. 9. „Allegoriae, inquit, pars altera sequitur, quae Fra„tres Praedicatores sancti Dominici alumnos egregie „commendat. Vaticinatur enim Christus, se illis praeco„nibus Evangelii sui — per complures orbis provincias „volaturum — *alitem album* interpretatur candida veste „indutum: — Quae *residunt pelles cruribus asperae* — „ocreas intelligit, quibus equitans Dominicanus crura „tegit. —" Ohe iam satis est: qui valido stomacho est, potest librum adire. Clauditur annotatio ad hanc oden ita: „Aut nihil in ullo aenigmate video" (quis hoc suspicetur de viro, qui tot nummorum aenigmata solvit, viditque quod nusquam erat?), „aut indubitata haec nostra „interpretatio debet videri ingeniosissimae, ut nunc „quidem arbitror, omnium Odarum Pseudo-Horatii. „Quam si quis contendat annis haud paucis scriptam „fuisse post alias plurimas: neque horum collectionem „carminum lucem adspexisse ante annum circiter 1250, „haud gravate assentiar." G.)

Metrum ut in prima.

Non usitata, nec tenui ferar
Penna biformis per liquidum aethera
Vates; neque in terris morabor
Longius; invidiaque maior

1 Pro Non *quidem MSS.* Non G. *Sed ex codd. Bentl. Iani et alii edidere* Non *ut.* non tenui. Z. 3 terra *MSS. etiam Brod.* terras *editt. vett.*

dicitur triceps fuisse. Erat etiam hoc Aegyptium numen. Verum hic non est explicandi locus. *Tetigit* et *quo* separanda duxi, ut *medius* et *quo* supra.

ODE XX.

1 *Non usitata* dixit ob novum carminis genus.

2 *Biformis*, quod et *Lyrica* scribat et *Hexametros*. Vet. Schol. B.

Vrbes relinquam. non ego pauperum
Sanguis parentum, non ego, quem vocas,
Dilecte Maecenas, obibo;
Nec Stygia cohibebor unda.

Iam iam residunt cruribus asperae
Pelles; et album mutor in alitem
Superna; nascunturque leves
Per digitos humerosque plumae:

Iam Daedaleo ocior Icaro
Visam gementis littora Bospori
Syrtesque Gaetulas canorus
Ales Hyperboreosque campos.

6 vocant *coni. Bentl.* 9 *resident MS. Bersm.* 15 tutior *coni. Bentl.* 14 dementis *Brod.*

Alii interpretantur, duplici forma, hominis et cygni, praeditus. *Liquidum*, purum. Z.

5 *Vrbes*, ad Emphasin posuit; significat enim se Romae malignari.

Pauperum; quem rodunt omnes libertino patre natum.

6 Festive *Quem vocas*, pro *Qui sum*, et emphatice; quasi dicat, maior ero quam vel ipse putas. B. Quem vocas tu quoque, care Maecenas, interdum ioco *pauperem*, aut contemtioribus etiam nominibus, qualia Augusti in Horatium dicta quaedam memorantur a Suetonio. Nec tamen valde repugnem his, quibus videtur *dilecte* nomen esse, quo compellari se a Maecenate, glorietur Horatius. G.

8 *Cohibebor*, coërcebor, includar. Z.

9 Pulchre *residunt* et *asperae* de cygni cruribus. B. *Resid.* adhaerescunt. Z.

10 Festive in canitiem suam.

11 *Superne*, ultima brevi, ut in talibus Lucretius. Frustra reponit Muretus *superna*. B. Et tamen valde blanditur *superna*, quod firmat etiam ex libris Bentleius: tum quod Horatius non solet talia corripere, tum quod elegans est et Horatianus ille accusativus Graecus. G. Etiam sic reperi in ed. Venet. quare cum Ian. recepi. Significat autem *in partibus corporis supernis*. Z.

12 Albos pilos habebat in digitis, canique capilli etiam in humeros defluebant.

13 Queritur Bentleius, Horatium malum fecisse sibi omen nominando Icarum. Quantulum vitium hoc! B. *Tutior*, quod coniicit Bentleius, pulchrum et dignum Poeta. Sed *ocior*, in quo consentiunt libri, et ipsum pulchram sententiam parit: tardus, imo plumbeus factus est liquefactis alis Icarus: cycnus noster sumit celeritatem et vires ab ipsa progressione. G.

14 Pulchre *gemere* dicitur Bosporus, fretum enim est, ubi in angustis coactum mare, deinde cum impetu se maiore dilatat. Graecis στενὸν angustum, στείνω, στενάζω gemo. Sic Aen. 5, 806. *gemunt repleti amnes. G.*

Me Colchus, et qui dissimulat metum
Marsae cohortis Dacus, et ultimi
  Noscent Geloni; me peritus
    Discet Iber, Rhodanique potor.

Absint inani funere naeniae,
Luctusque turpes et querimoniae:
  Compesce clamorem, ac sepulcri
    Mitte supervacuos honores.

17 Colchis *Brod.*

16 *Hyperboreos campos* Russiae deserta nominat.
18 *Marsae*, figurate pro Italae. Marsi et Appuli *bello* feroces.
19 *Peritus*, *factus peritus*. Torrentius. h. e. doctus.
21 *Inani funere;* respexit ad veterum cenotaphia.

Q. HORATII FLACCI CARMINVM LIBER TERTIVS.

ODE I.

Horatius Stoicae philosophiae sacris initiatus, humana negotia atque studia ludibrio habet, et ut vulgi deliramenta ingenti animo spernit, parvo rure et continentia sua beatus. (Primam huius carminis strophen prologum carminum saecularium facit Sanadonus, ingeniose magis, quam probabiliter. Est haec potius praefatio libri tertii constanti aetate scripti ab Horatio, cuius non modo prima carmina sunt severa et religionis plena; sed reliqua etiam nihil habent, quod non virginibus puerisque commendari debeat: ipsi autem primae odae vel maxime hoc exordium convenit: quod dicit, *non prius audita*, negat exstare Latina carmina lyrica eius argumenti, ut Car. 4, 9, 2. G.) (*Non hominibus corruptis et verae sapientiae expertibus scribo carmina, sed pueris et puellis castis. Reges potentes imperio Iovis potentissimi sunt subiecti: hominibus agri amplitudine, nobilitate generis, moribus, gloria et gratia inter se discrepantibus eadem moriendi necessitas est. Ergo qui mortis metu terretur, eum nec dapes lautissimae nec soni musices tranquillum reddunt. Illa animi tranquillitas non abest ab hominibus tenuis sortis et vitae rusticae. Qui enim paucis est contentus, is nec timet maris tempestatem, nec grandinem, nec agri sterilitatem. Villae magnifice exstructae non liberant a mortis metu, qui semper et ubique animum impotentem urget. Quod si nec aedificia magnifica, nec vestes purpureae, nec vina optima, nec unguenta Persica morbo animi medentur; ego meo agello in Sabinis contentus divitias non sectabor.* Z.)

Metrum ut in priori.

Odi profanum vulgus, et arceo:
Favete linguis; carmina non prius

ODE I.

1 *Odi*, *non possum ferre.* Sic namque Iuvenalis 2, 60. *Non possum ferre, Quirites, Graecam urbem.* Bene *profanum* mox se dicturus *sacerdotem. Profani sacris non initiati. Hic per Allegoriam imperitos dicit.* Vet. Sch. *Profani* quasi *pro fano* stantes, ad ἐποψίαν non intromissi; praeconis enim voce eiusmodi summovebantur: Ἑκὰς, ἑκὰς ἐστὲ βέβηλοι.

Audita Musarum sacerdos
Virginibus puerisque canto.
Regum timendorum in proprios greges,
Reges in ipsos imperium est Iovis,
Clari Giganteo triumpho,
Cuncta supercilio moventis.
Est ut viro vir latius ordinet
Arbusta sulcis; hic generosior
Descendat in Campum petitor;
Moribus hic meliorque fama
Contendat; illi turba clientium
Sit maior: AEQVA lege Necessitas
Sortitur insignes et imos;
Omne capax movet urna nomen.

Vulgus obtrectatores suos dicit, ob malignitatem et imperitiam. Vid. Ode 16. Lib. II.

Arceo bene et ad Emphasin posuit, novit enim philosophicum carmen horum palato minime responsurum.

2 *Favete linguis; apto sermone usus est, et sacrificio et ludis. Nam in sacris taciturnitas, in ludis necessarius favor est. Favet ore qui per taciturnitatem.* Vet. Schol. Haec ad initiandos, non ad vulgus spectant.

Non prius audita, h. e. *virginibus puerisque;* non autem *canto virginibus puerisque*, ut hactenus interpretes. Significat enim iuventutem levibus et lascivis naeniis corrumpi solere: magnifice autem de suis carminibus sentit, tanquam utilibus et proficuis. B. V. Argum. G.

3 *Sacerdos* modo pro vates, vel interpres. Ad Emphasin hoc dixit, quo ostenderet aliorum *ἀμουσίαν*.

5 *In proprios greges*, quos scilicet ut pecudes agitant, gravioris atque superioris regni immemores.

6 *Reges in ipsos; ostendit omnes vindicta numinum subiacere.* Vet. Schol.

7 *Giganteo triumpho.* Argumento a maiore utitur; innuit enim facilem esse de Regibus et Tyrannis Iovi triumphum.

8 *Supercilio*, h. e. contracto tantum supercilio, quod nutus genus est. B. Ad Homericum illud alludit, *ἦ καὶ κυανέοισιν ἐπ' ὀφρύσιν νεῦσε Κρονίων — μέγαν δ' ἐλέλιξεν ὄλυμπον* — unde ipsum *Numinis* nomen ortum est. Nutus in superciliis character summae maiestatis, si *nutu*, *nuimine*, *numine* modo opus est. G.

9 *Est;* h. e. usu venit, vel potest fieri. Frustra Bentleius de suo mutavit *est* in *esto*. B. Plane eandem vim hic habet *est*, quam *esto*. Concedit inaequalitatem fortunarum, ut inferat communem necessitatem moriendi. G.

10 *Arbusta*, *arbores vitibus connexae*. Mancinellus. Ab arbos, arbustum. *Vinearum satorem dicit.* Vet. Schol.

Generosior, genere potentior; vel numero et potentia propinquorum gratiosus.

11 *In campo Martio comitia erant populi Romani.* Vet. Sch.

12 *Meliorque* posuit pro melior atque; ideo *Melior* et *que* separanda duxi. B. Vid. ad 2, 29, 28. G

14 *Necessitas*, *Mors.* Vet. Sch. B. Recte sane: sed non sola. V. 1, 35, 27. et 3, 24, 7. G.

16 *Vrna: haec secundum vulgarem illam opinionem, qua affirmabant sorte singulos ad mortem ab Orco trahi.* Vet. Schol. B. Nempe haec est illa *μοῖρα*, Parcarum opus, quarum una *La-*

Districtus ensis cui super impia
Cervice pendet, non Siculae dapes
Dulcem elaborabunt saporem;
Non avium citharaeque cantus

Somnum reducent: somnus agrestium
Lenis virorum non humiles domos
Fastidit, umbrosamque ripam,
Non zephyris agitata Tempe.

Desiderantem quod satis est, neque
Tumultuosum solicitat mare,
Nec saevus Arcturi cadentis
Impetus, aut orientis Haedi:

Non verberatae grandine vineae
Fundusque mendax, arbore nunc aquas
Culpante, nunc torrentia agros
Sidera, nunc hiemes iniquas.

Contracta pisces aequora sentiunt,
Iactis in altum molibus; huc frequens

17 Destrictus *Lamb. Bentl. Ian.* 23 umbrosamve *Ian.* 30 Fundusve *Ian.*

chesis, a sortiendo, *ἀπὸ τοῦ λαχεῖν* vocatur. Haec illa sortitio animorum, de qua nota Platonis fabula, et multa philosophi ab Heraclito. G.

17 *Districtus.* Notissima est de Damocle atque Dionysio historia. B. V. Cic. Tusc. 5. c. 21. G.

18 *Siculae dapes*, *Συρακουσία τράπεζα*, h. c. *Syracusana mensa*, Graecis proverbio erat.

21 An obversabatur ista scribenti poetae sui Maecenatis insomnia? Sen. de Provid. 3. *Feliciorem ergo tu Maecenatem putas, cui amoribus anxio, et morosae uxoris quotidiana repudia deflenti, somnus per symphoniarum cantum, ex longinquo lene resonantium quaeritur.* Non puto. Nec enim *impiae cervicis* mentionem facturus erat poeta etc. Vid. Meibom. Maec. c. 26. pr. G.

26 *Tumultuosum.* Sequentia mercatorum avaritiam tangunt.

27 *Cadentis et orientis Ἀντίθετα sunt.* Vet. Schol. *Ὅταν ἀνατέλλωσιν οἱ ἔριφοι, ἀγριαίνεται ἡ θάλασσα.* Theocriti Schol. citante Lambino. B. Colum. 11, 2, 78. *Quarto Kal. Nov. Arcturus vespere occidit, ventosus dies.* Et ibid. 73. Prid. Non. Octob. Haedi oriuntur vespere. G.

30 *Fundum* pomarium iam dicit. B. *Fundus* generale nomen est. Contrarium Car. 3, 16, 30. *segetis certa fides meae.* In verbo *culpante* dulcis metaphora est, quasi minaci domino excuset se arbor, et culpam transferat. Ceterum videbatur mihi sententia huius loci adiuvari, si pro *agros*, ultima littera deleta, quae adhaesit forte de proximo *sidera*, legas *agro*. Satis dixi intelligentibus: aliis nihil satis est. G. *Mendax*, sterilis, qui, ut debitor malus, non reddit quod accepit. Sterilitatis autem causas affert tres, nimios imbres, aestum et frigus. Z.

34 *Iactis, verbo usus est fabricantium.* Vet. Schol. Vide quae diximus Od. 18. Lib. II.

Caementa demittit redemtor
Cum famulis, dominusque terrae
Fastidiosus. SED Timor et Minae
Scandunt eodem quo dominus; neque
Decedit aerata triremi, et
Post equitem sedet atra Cura.
Quod si dolentem nec Phrygius lapis,
Nec purpurarum sidere clarior
Delinit usus, nec Falerna
Vitis, Achaemeniumque costum:
Cur invidendis postibus et novo
Sublime ritu moliar atrium?
Cur valle permutem Sabina
Divitias operosiores?

39 triremi: *et editt. primae:* et *om. Gott. it. Locher. et all. Hinc Bentl. coni.* Postque equitem. 43 delinit *edd. omn. saec. XV. it. MS. Gott. et coll. Sax.* G. delenit *ed. Ven. Lamb. Ian.* Falernae *edd. Ven. Glar.* 48 onerosiores *coni. Bentl.*

Frequens redemtor; Enallage numeri: frequentes sunt qui deusi veniunt.

35 *Caementa, fundamenta.* Vet. Schol. *Lapides non magni modi.* Nonius. *Caesurae lapidum.* Mancinellus.

Redemtor, fabricae susceptor. Vet. Schol. B. Mihi *frequens redemtor* est, qui unus ipse multas adducit operas. G.

40 *Post equitem;* festivissimus Iconismus hic est. B. Iuvat hanc imaginem, si curam, ut personam, lugubri sordidoque habitu cogites. G. Cf. supra II. 16, 21.

41 *Phrygius lapis, Synadicus. In Synada enim Phrygiae civitate marmora ista caeduntur.* Vet. Schol. *Erant rubris maculis.* Torrentius.

42 *Sidere clarior;* h. e. *quamvis clarior.* Vet. Schol. Cruq.

43 Optimi Codd. *delinit,* non *delenit.* Sic et Vet. Schol. Cruq.

Bentleius pro *Achaemeniumque* de suo posuit *Achaemeniumve,* cum parum intersit. Videtur mihi *Achaemeniumque* ἀνακολούθως dict. pro *nec Achaemenium.*

44 *Costum,* vnguentum costinum, quod et nardinum.

45 *Invidendis postibus, ambitiosis ianuis. Nec varios inhiant pulchra testudine postes.* Vet. Schol. Nam testudine etiam ianuarum postes ornabant lauti.

46 *Moliar; exstruam.* Vet. Schol. *Molirique arcem.* Virgil.

48 *Operosiores, laboriosiores.* Vet. Schol.

O D E II.

Virum fortem et honestum oportere supra vulgus sapere, hoc est, voluptates, divitias, popularem auram et Epicuri dogmata contemnere. (Rectius argumentum statuit Iani hoc: Horatius commendat veterum Romanorum in filiis educandis disciplinam, nempe virtutem bellicam 1—16, virtutem civilem 17—24, pietatem erga deos 25—32. Z.)

Metrum ut in prima.

Angustam amice pauperiem pati
Robustus acri militia puer
Condiscat; et Parthos feroces
Vexet eques metuendus hasta:
Vitamque sub divo, et trepidis agat
In rebus: illum ex moenibus hosticis
Matrona bellantis tyranni
Prospiciens, et adulta virgo,
Suspiret: Eheu! ne rudis agminum
Sponsus lacessat regius asperum

1 Amice *coll. Sax. Brod. editt. omn. S. XV. Ro. Steph. Talb.* Amici *Bentl. it. edd. Ven. Glar. Lamb.* 5 dio *Ven. Glar.*

O D E II.

1 Idem Latinis *Amice pati*, quod Graecis *Φίλως φέρειν*, h. e. *aequo animo ferre:* id enim *φίλον* est, quo contenti esse possumus. Omnes MSS. Torrentii et Cruquii habebant *amice*, non *amici*, uti Vulgati Codices. Sic etiam legit Stephanus et Lubinus una cum Veneta Editione. B. Cum tanto consensu legatur *amice;* cum longam ultimam postulet carminis ratio; cum pulcherrima ab adverbio, et Graecis familiaris, exoriatur sententia: merito *amici* illud, quantumvis ipsum quoque non indignum Horatio, suis auctoribus relinquimus. G.

2 *Robustus*, h. e. *cum aetate robustus est, ac per hoc adolescens est.* Vet. Schol. Reposui autem *aetate robustus* ex ingenio, cum editum esset, *ita robustus. Robusta aetas iuxta Vlpianum XXV annorum.* Torrentius. B. Corpore robustus factus. Z.

4 Bene *Vexet* dicturus *hasta.* Vexatio enim irritatio quaedam molesta et inquieta est.

5 Meliores libri habent *sub divo*, non *sub dio*, quod supra etiam monuimus.

6 *Illum ex moenibus;* pulcherrima Enargia haec, opportune atque e re conficta fabella.

Vetuste *hosticis* pro hostilibus, quod iam monuimus.

8 *Prospiciens*, e muris scilicet, vel aliqua fenestra.

9 Bene *Suspiret*, nam *Eheu!* suspirium est. B. *Rudis agm.* imperitus rei militaris. Z.

10 *Sponsus*, Regiae puellae amatus.

Asperum tactu: qui tactus asperatur. Vet. Sch. h. e. Quem neque tangere consultum foret.

Tactu leonem, quem cruenta
Per medias rapit ira caedes.
DVLCE et decorum est pro patria mori:
Mors et fugacem persequitur virum,
Nec parcit imbellis iuventae
Poplitibus timidove tergo.
Virtus, repulsae nescia sordidae,
Intaminatis fulget honoribus:
Nec sumit aut ponit secures
Arbitrio popularis aurae.
Virtus, recludens immeritis mori
Coelum, negata tentat iter via;
Coetusque vulgares et udam
Spernit humum fugiente penna.

14 conseq. *coni. Bentl.* prosequitur *codd. ap. Bentl.* 18 incontaminatis *Giphanius e vet. cod.*

13 Imitatus est hoc versu Tyrtaeum, cuius hoc Distichon exstat:

Τεθνάμεναι γὰρ καλὸν ἐπὶ προμάχοισι πεσόντα
Ἄνδρ' ἀγαθὸν περὶ ᾗ πατρίδι μαρνάμενον.

Et in sequenti Simonidem, ut adnotavit Cruquius:

Ὁ δ' αὖ θάνατος ἔκιχε καὶ τὸν φυγόμαχον.

Ἔκιχε, sic recte Bentleius pro ἔφθηκε.

14 Bentleius ex coniectura posuit *consequitur*, quo responderet τῷ ἔκιχε. Alii iudicent; ego sto contra. B. Quem *persequitur* h. e. cupide et constanter sequitur mors, illum sine dubio *consequitur* etiam *assequiturque*. Igitur consensui omnium librorum non debet praeferri coniectura quantumvis elegans, G.

16 Vet. Schol. cum bonae notae MSS. habebant *Timidove*, non *Timidoque*, quod et ego probo.

17 *Nescia sordidae; Cato virtutis suae conscius corruptum populi iudicium contemsit.* Vet. Schol. Imo *qua die repulsus fuit, pila lusit.* Seneca, citante Torrentio.

17 et 18 in — Contaminatis, diviso inter duo versus vocabulo, ideo fere magis placet Bentleio, quod *intaminata* in V. Gl. exponitur *μιανθέντα*: ut *intaminatus* sit velut *infucatus*: et quod *incontaminatus* Varronem quoque et Livium auctores habet. *Incontaminatis* habet etiam liber L. Bos. G.

Virtus, studium recti et honesti, quod, spretis honoribus vulgaribus et rebus iis, quas vulgus magnifacit, virtutem et sapientiam sequitur veram. Z.

18 *Intaminatis*, h. e. pollutis vulgi manibus non tactis: nam *contaminare* (teste Donato) est rem aliquam inquinatis manibus tractare.

19 *Nec sumit, aut ponit; in se habet honorem.* Vet. Schol. Quia *non est Consul unius anni*, ut alibi ad Lollium.

20 *Auram* nominat, quippe rem mutabilem et incertam. Sapiens vero iuxta Stoicos perpetuo magistratu fungitur.

22 *Negata via; inconsuetum per iter.* Vet. Schol. h. e. Ipsa viam vel facit, vel invenit.

23 *Coetus vulgares*, indocti vulgi consortia nominat.

Vdam humum posuit pro pollutam et sordidam. Gloriae enim securus est qui secum habitat. B. Haec ultima Baxteri non assequor:

Est et fideli tuta silentio
Merces: vetabo, qui Cereris sacrum
Vulgarit arcanae, sub iisdem
Sit trabibus, fragilemve mecum
Solvat phaselon. saepe Diespiter
Neglectus incesto addidit integrum:
Raro antecedentem scelestum
Deseruit pede Poena claudo.

27 vulgavit *Brod.* 29 *pro* phaselum *cum Bentl. et Ian. e codd. formationem Graecam recepi. Z.*

ne quis, cui idem accidat, se solum infelicem putet. G. Fortis et excelsus animus despicit res humanas et appetit ardua et honesta. Z.

25 Graecis acute dicitur, *Τῆς σιγῆς ἀσφαλὴς ὁ μισθός*, h. c. *Silentii tuta merces.* Taciturnitas enim mercedem suam secum habet.

26 *Ἐν ἤθει* dicitur *vetabo*, significat enim se istos pro pestibus habere.

Mysteria Cereris olim pro maximis et sanctissimis habebantur. Ceres Terra mater lugebat Proserpinam filiam a Plutone raptam, h. e. Lunam absentem et apud inferos morantem. B. Docet nos Harduinus, haec pertinere ad sacrificium missae: in quo disciplinam arcani adhuc viguisse Saeculo XIII, nesciebamus. G.

27 *Sub iisdem tr.* sub eodem tecto. Z.

29 *Phaselus*, Aegyptiis fluviale navigium phaseli leguminis forma, et fictilis, auctore Iuvenale. *Phaselus velox et oblonga navis.* Vet. Sch. Bentleio placet declinatione Graeca dici *Phaselon*, auctoritate quorumdam Codicum. Parum tamen refert, cum Horatius non semper affectet declinare Graece. Ego igitur *Phaselum* servo.

30 *Neglectus, contemtus.* Vet. Schol. Sic Od. 2. Lib. I. *Neglectum genus et nepotes.*

Incestus est qui sacra polluit, vel non caste adit: adeoque impurus atque impius.

31 *Raro antecedentem; hoc proximum est illi quod dicitur: deos iratos pedes laneos habere.* Vet. Schol. *Lento gradu ad vindictam sui divina procedit ira, tarditatemque supplicii gravitate compensat.* Val. Maximus, citante Mancinello.

32 Bene *deseruit* dicturus *claudo.* Deserimus, vel relinquimus quod persequendo assequi non valemus. Est autem Poena pro Nemesi, vel Furia, quae Graecis *Ποινὴ* est.

ODE III.

Pulcherrima Dilogia declarat Divum Augustum ob iustitiam invictamque animi magnitudinem in deorum numerum receptum, et contra M. Antonium perfidia et muliebri mollitie infamem Diis invisum periisse: quin et Deos universos, consopito iam civili bello, consensisse ad stabiliendum Romanorum imperium. B, (Tan. Faber Epist. 2, 43. coniicit, Horatium dehortari voluisse Augustum, ne exemplo Iulii Caesaris, de quo Sueto. c. 79. forte cogitaret de sede imperii Ilium transferenda. Massonus ait, laudari constantiam Augusti, qua is teste Dione 54, 6. p. 524. C. A. V. 733. ex Sicilia, unde in Asiam iter parabat, revocari se Romam ad turbas, occasione consularium comitiorum ortas, non passus est. At nescio, an hic *Iustum et tenacem propositi virum* se valde praestiterit Augustus: et quidni dicat Faber, talium turbarum pertaesum principem vel eo ipso tempore cogitare potuisse de sede imperii Ilion transferenda? Certe Fabri coniectura ingenio Horatii et iudicio infinitum quantum honorificentior est, quam Dilogia Baxteri, et Massoni historia. Sed plane sui similis est Harduinus, qui somniat, a Pseudo-Horatio Saeculo XIII hic fictam esse Prophetiam de Hierosolymis (cuius cives *Quirites* a קריה) post Babelicum excidium recidivis, et a Vespasiano denuo vastandis. G.) *Laudatur constantia in re bona exemplo Pollucis, Herculis, Augusti, Bacchi, Quirini, et inprimis Iunonis de Troia nunquam reparanda, sed imperio Romano amplificando. Nec negaverim, poëtam videri voluisse cavere, ne, ut Iulius Caesar, de sede imperii Ilium transferenda cogitaret Augustus.* Z.

Metrum ut in priore.

Iustum et tenacem propositi virum
Non civium ardor prava iubentium,
Non vultus instantis tyranni
Mente quatit solida, neque Auster

1 ac tenacem *Cun. San. et Ian.*

ODE III.

1 Non animadverterunt interpretes, a verbo *Iustum* totius Odes intellectum pendere. Iniurius est Ludovicus Desprez, cum dicat, *Vatem in hac Ode caeco impetu ferri.* B. Ego puto, non *iustitiam* modo, sed fortitudinem *propositi tenacem*, vel Augusti, si ita placet, vel cuiuscunque Herois, laudari. G.

2 Proprie *Iubere* de plebe Romana dicebatur, cum more maiorum postulabat quid fieri.

3 *Vultus*, *Severitas*, Vet. Sch. h. e. truculentus vultus. Vnde *vultuosi*, qui vultu terrent; qualis Antonius, qui *Audacis* nomen amabat: verecunde tamen et tecte hunc ubique percutit.

4 Bene *quatit* subiecturus *soli-*

Dux inquieti turbidus Adriae,
Nec fulminantis magna Iovis manus:
Si fractus illabatur orbis,
Impavidum ferient ruinae.

Hac arte Pollux et vagus Hercules
Enisus, arces attigit igneas;
Quos inter Augustus recumbens
Purpureo bibit ore nectar.

Hac te merentem, Bacche pater, tuae
Vexere tigres, indocili iugum
Collo trahentes: hac Quirinus
Martis equis Acheronta fugit;

6 magna manus Iovis *Bentl. et Ian.* 10 Enisus *Brod.* Enisus *ex MSS. etiam Bentl.* Innisus, innixus *al.* Invisus *Zar.* Innixus *Ven. Glar. Lamb.* 12 bibet *etiam Brod.*

dd. Mens est animi propositum vel consilium. Vet. Schol. *Si te propositi nondum pudet, atque eadem est mens.* Iuvenal. B. *Solida*, firma.

5 In Adria Actiaca pugna committebatur.

6 Bentleius magni fecit de *magna Iovis manus* reponere *magna manus Iovis*, auctoritate tantum Venetae Editionis: atque haec apponit, „Paucis a natura datum est habere aurem.“ Certe auri meae prior lectio magis placet; verum ea minus fortasse docta est.

7 *Orbem* iam coelum vocat, quod veteres Graeci ex solido aere vel etiam ex lapidibus (uti Anaxagoras) constitisse stolide credebant: contra Orientales ex panno factum putabant: nam pro tentorio vel conopeo habebant, quod apud eos, praesertim antiquissimis temporibus, summum erat. Allusit etiam ad Graecorum Proverbium, *Τί εἰ οὐρανὸς ἐμπέσοι;* h. e. *Quid si coelum ruat?* Erasm. et Mancinell. Vet. Schol. bene notat *Ἀνάβασιν*, vel gradationem a populo ad Iovem et coelum.

9 Docte Donatus *arcem* a Graeco ἀρετὴ deducit, quod virtus est: est enim ἀρετὴ ab ἄῤῥην, *masculus*, ut virtus a viro.

Notum est *Pollucem* cum fratre *Castore* et *Hercule* tyrannos atque alia monstra contudisse.

10 Cum alii Codd. habeant *Innixus*, plures *Innisus*, nonnulli etiam *Enisus*, nos cum eleganti viro Iac. Cruquio *Enisus* maluimus. *Vix mane recentes Enituntur equi.* Ovid. Met. 2, 64. de Solis equis. Bene igitur subiecit *Attigit*.

12 Apage miniatula deorum ora, cum constet nectar fuisse rubro colore.

Ῥόδον ὡς γένοιτο Νέκταρ
Ἐπιτέγξας. Anacreon. B.

Purpureum os pulchrum, floridi et vegeti coloris. Omnem coloris pulchritudinem notat: ipsi *olores purpurei* nostro Car. 4, 1, 10. Pulchre laudavit cum Simonide Catullum 46. de Acme Bentleius. Ceterum quod *bibet* malint quidam pro *bibit*, auferunt poetae suam gratiam, qui *praesentem Deum* veneratur Augustum (v. Epist. 2, 1. pr.) et forte respicit ad coenam similem illi δωδεκαθέῳ, ubi Augustus inter duodecim Deos pro Apolline accubuit, Sueto. 70. Sic responsum etiam Harduino, qui putat, de vivo Augusto ista dici non potuisse. G.

13 *Bacchus* et *Quirinus* legumlatores et civilis vitae auctores fuere.

Gratum elocuta consiliantibus
Iunone Divis: Ilion, Ilion
Fatalis incestusque iudex,
Et mulier peregrina vertit

In pulverem, ex quo destituit Deos
Mercede pacta Laomedon, mihi
Castaeque damnatum Minervae
Cum populo et duce fraudulento.

Iam nec Lacaenae splendet adulterae
Famosus hospes, nec Priami domus
Periura pugnaces Achivos
Hectoreis opibus refringit;

Nostrisque ductum seditionibus
Bellum resedit; protinus et graves

23 damnatam *malit* B.

16 *Martis equis*, h. e. quadrigis Martis coelum conscendit: *Quirinum in honorem Augusti laudat.* Vet. Schol. Pulcherrimo Episodio reliqua exsequitur. B. Ne episodium quidem est, sed argumentum princeps, si valeat sententia Fabri, in lemmate proposita: quae potest vera esse, si vel ioco inciderit mentio vel in tali coena δωδεκαθέῳ, de sede imperii transferenda in veterem patriam Iuliorum. Non novit poetas, si quis opus esse putet ad magnum et pulchrum carmen magna et seria occasione vel argumento. Quid si in illa coena, ubi Apollo fuit Augustus, Iuno fuerit Livia: quid si similem mimum egerint? conf. Virg. Aen. 12, 791 —842. Ceterum pro *Martis equis* Barth. Adv. 39, 9. e MS. profert *Patris*. Pulchre sane. Quid si *Martis* glossa est? G.

17 *Consiliantibus; consilium habentibus diis de recipiendo Romulo in numerum deorum.* Vet. Schol.

18 *Ilion, Ilion; amara recordatio.*

19 *Fatalis* ob Cassandrae vaticinium et quod obscoenus. Antonium obscure significat. B. Auctor exitii ob fatum. Z.

20 *Mulier peregrina*, Helena et Cleopatra. Vid. quae supra diximus Ode 15. Lib. I. Notum est *peregrinas* fuisse veteribus *infames*. B. Cleopatrae hic nihil videri esse negotii, iam indicatum est. *Hospitam* vocavit, ξένην, Helenam etiam 1, 15, 2. G.

21 *Destituit deos; Laomedon pro murorum Troiae perfectione non solverat votum numinibus promissum.* Vet. Schol. Tangit infidam Antonii Triumviri amicitiam; quam Suetonius dicit *semper fuisse dubiam et reconciliationibus variis male focillatam.*

23 *Damnatum, destinatum ad perdendum.* Vet. Schol. *Bene castae, quia incestus iudex dixerat.* Idem.

25 *Splendet*, pretiosa veste. Hinc Cornelio Celso *splendida persona* pro fortunato dicitur.

28 *Opibus pro auxiliis ponuntur*, ut in *Fer opem.* Vet. Schol. *Hectorem* dicit *Brutum.*

29 *Ductum seditionibus;* hoc etiam dilogus de bello inter Triumviros.

Iras, et invisum nepotem,
Troica quem peperit sacerdos,

Marti redonabo. Illum ego lucidas
Inire sedes, ducerè nectaris
Succos, et adscribi quietis
Ordinibus patiar deorum.

Dum longus inter saeviat Ilion
Romamque pontus, qualibet exsules
In parte regnanto beati;
Dum Priami Paridisque busto

Insultet armentum, et catulos ferae
Celent inultae; stet Capitolium
Fulgens, triumphatisque possit
Roma ferox dare iura Medis.

30 protenus *Ian.* 32 Troïa *Bentl. e coni. Heinsii.* 34 discere *pro* ducere *MSS. ap. Bentl. recepit Ian.*

30 *Residet* quod subsidit.

Protinus, *dehinc*. Vet. Schol. h. e. in posterum, quasi *porro tenus*.

32 Magni non est quod Bentleius malit *Troia sacerdos*, quam *Troica*. Graeca Adiectiva in κὸς raro placent illi, puto quod auri suae praecipue fidem habeat.

33 *Redonabo*, quia in coelum patris quadrigis rediit, ut superius diximus. *Serus in coelum redeas.* B. *Redonabo*, ut recipere illum velut postliminio in coelum possit: *nepotem* vocat Romulum, quatenus Mars est ipsius Iunonis filius; *invisum* vero, quatenus est e stirpe Veneris per Aeneam. G.

34 *Discere* illud Bentleianum dulce est, novum coelitem significat, cui insuetum nectar etc. G.

35 Bene *Adscribi* et *Ordines*, tanquam de Senatu alicuius Reipublicae. Graecae enim Respublicae Iovem credidere regnasse in Republica; atque haec prima Polytheismi origo fuisse videtur.

Quietis; Philosophi Epicurei hanc beatitudinem diis dederunt, qua eos otiosos esse et nihil curare, nec alicuius rei solicitudine teneri dicunt, semel mundo lege disposito. Vet. Schol. Cruq. Non prorsus valedicit Epicuro. B. Quin neque Stoicam disciplinam dedecet *quietas sedes* assignare Diis: quod pulchre ostendit meus Carpzovius in diss. de quiete Dei. G.

37 *Dum* conditionem ponit, sub qua pati velit Troianos exsules rerum dominos esse: modo ne Ilion faciant denuo caput rerum; ne Romam transferant in Asiam. G.

39 *Regnanto*, *ut sunto pro sint*, *Futurum pro Praesenti.* Vet. Schol. Cruq.

42 *Stet;* modo *permissivo* dicit.

44 *Ferox*, bellicosa. Z.

Horrenda late nomen in ultimas
Extendat oras; qua medius liquor
Secernit Europen ab Afro,
Qua tumidus rigat arva Nilus:

Aurum inrepertum, et sic melius situm,
Cum terra celat, spernere fortior,
Quam cogere humanos in usus,
Omne sacrum rapiente dextra.

Quicunque mundo terminus obstitit,
Hunc tangat armis, visere gestiens,
Qua parte debacchentur ignes,
Qua nebulae pluviique rores.

Sed bellicosis fata Quiritibus
Hac lege dico, ne nimium pii,
Rebusque fidentes, avitae
Tecta velint reparare Troiae.

46 Extendit *Brod.* 49 irrepertum *Ven. Glar. Lamb.* 51 *Ian. distinguit* cogere, humanos in usus omne *etc.* 53 mundi *recent.* 54 tanget *Brod.*

49 Magis placet *Inrepertum* ex MSS. quam *irrepertum*, quod tamen perinde est.

50 *Spernere fortior*; vult significare, oportere eos ad stabiliendum imperium iustitiam colere, quae avaritiae maxime contraria est. B. Roma fortior fuit, quam diu sprevit aurum, et ne nosse quidem eius usum tanti putavit: nummus aureus Romae primum cusus durante bello secundo Punico. G.

53 *Mundi obstitit* videtur nobis longe propabilior lectio, etsi placeat Bentleio *mundo*. Certe et torrida et frigida zona obstacula fuere exercitibus Romanorum. B. *Quicunque terminus* orbis terrarum *obstitit*, i. e. obiectus e regione, atque adeo obiectus est *mundo*, i. coelo, et cuicunque eius parti. Descriptio orbis terrarum, quem imperio, certe metu suo complexi sunt Romani. Qui *mundi* dederunt, (Lambino auctore) ii *mundum* acceperunt pro orbe nostro habitabili. G.

57 *Nimium pii*; fuere sane Romani in Ilienses semper pii, eorumque urbem a C. Fimbria in bello Mithridatico deletam recondidere. *Fabulam de transferendo* ab Augusto *Ilium imperio* (ut eruditi viri Petri Rodellii verbis utar) e cerebello suo commentus est Tanaquillus Faber, quod legerit apud Suetonium in divi Iulii vita, *Famam percrebuisse, eum vel Alexandriam, vel Ilium migraturum.* Quid hoc ad Augustum? Antonius erat, qui accepta in matrimonium Cleopatra Orientis ambiebat imperium. Bene sane et convenienter Horatius, quo efficacius probet *aeternum* Iunonis *vulnus* iam sanatum, et firmam cum Romanis pacem conciliatam, fingit iracundam et suspicacem deam cum illis pepigisse de non condendo Ilio. B. V. ad Argumentum.

60 *Velint* modo pro *parent*.

Troiae renascens alite lugubri
Fortuna tristi clade iterabitur,
Ducente victrices catervas
Coniuge me Iovis et sorore.

Ter si resurgat murus aheneus
Auctore Phoebo, ter pereat meis
Excisus Argivis, ter uxor
Capta virum puerosque ploret.

Non haec iocosae conveniunt lyrae:
Quo, Musa, tendis? desine pervicax
Referre sermones Deorum, et
Magna modis tenuare parvis.

66 Ductore *MSS. etiam apud Bur. ad Virg. Aen.* 5, 633. Structore *coni. Bentl.* 67 Exscissus *Lamb.* 69 hoc — conveniet *MSS. apud Bentl. it. coll. Sax. it. primae editiones.* haec — convenient *Lamb.*

61 *Alite lugubri*, forsan bubone vel strige ululante.

62 *Fortuna* pro *opes* posuit. Magnas enim opes *fortunam* dicimus.

66 *Auctore* modo pro conditore vel factore. B. Tanto aptius fuerit *auctoris* nomen, si non admovit manum, sed lyra sua commovit homines ad aedificandum. Verum in hoc non conveniunt fabulae. Nec *ductore* non pulchrum est: nec *structore* damnaverim, nisi quod hoc soli coniecturae debetur. G.

69 Bentleius edidit, auctoritate quorundam Codicum, *Non hoc iocosae conveniet lyrae*, cum fateatur, primas editiones habuisse *non haec conveniunt*, quod vel prima facie verius apparet.

70 *Pervicax*, *licentior;* Vet. Schol. h. e. minus verecunda.

72 Bene *tenuare* dicturus *parvis*. *Extenuare humilitate lyrici carminis.* Vet. Schol.

ODE IV.

Composito civili bello Augustus cohortes suas per colonias iam distribuerat, atque otio et Musis sese dederat. Ostendit igitur Horatius, tam leni et Musico ingenio nihil a tumultuante plebe metuendum; atque hoc exemplo suo firmat, qui eandem ob causam vel ab ipsis incunabulis in deorum immortalium tutela fuerat. Peragit tranquilla potestas, Quod violenta nequit. (Dignumne Horatio, aut sano poeta alio, enthymema: Mihi cum infans essem, pepercerunt viperae et ursi; ergo tibi, Caesar, cives tui: quia utrique sumus in tutela Musarum? G.) (Argumentum simplicissimum videtur esse hoc: *Invocata Calliope, fingit, se iam illam audire canentem. Illo igitur Musae obsequio excitatus ostendit, poëtam, qui sit Musis amicus,* tutum *esse. Hinc sese iam olim puerum adhuc tenerum a viperis et ursis esse liberatum; se vagari incolumem per loca quaecunque sibi placeant; se salvum ex acie rediisse; ab arbore non esse exstinctum; in mari non periisse. Ergo tanto praesidio fretum, se non dubitare vel periculosissima adire loca. Atque ipsum Augustum, finito bello, recreari Musis, quibus grata sint studia pacis: contra homines immanes et ἀμούσους furore suo perire, veluti Titanas, Gygen, Orionem, Tityum et Perithoum.* Z.)

Metrum ut in priore.

Descende coelo, et dic age tibia
Regina longum Calliope melos,
  Seu voce nunc mavis acuta,
    Seu fidibus citharave Phoebi.

4 citharaque *unus MS. ap. Bentl. et sic edidit Cun. Sax. Meru. et Iani.*

ODE IV.

1 *Descende coelo. Theologi veteres, qui coelum canere docebant, singulis Musis suos orbes tribuebant.* Iac. Cruquius ex Macrobio. Pythagorici enim omnia numeris constare crediderunt cum veteribus Aegyptiis.

Dic age: Alcmanem expressit, qui sic ordiebatur, *Μῶσ' ἄγε Καλλιόπα, θύγατερ Διός.* Idem vir doctus.

2 *Reginas* et *Reges* dicunt Romani non modo qui rerum potiuntur, sed qui regio sunt genere. Tanto magis Musae Iovis filiae hoc nomen convenit. Calliopae principatum Musarum assignat Hesiodus Theog. 79. et regibus dat comitem. G.

3 *Acuta, liquida.* Vet. Schol.

4 *Fidibus* modo pro lyra posuit. *Phoebus invenit citharam, ut Mercurius lyram.* Torrentius. Credo citharae non fuisse nerveas fidiculas. Erat autem cithara deltoti fere forma. B. Forte difficile est indicare discrimen inter *tibiam, vocem acutam, fides,* ac *citharam Phoebi.* Non capit hic locus lon-

Auditis? an me ludit amabilis
Insania? audire et videor pios
Errare per lucos, amoenae
Quos et aquae subeunt et aurae.
Me fabulosae Vulture in Apulo,
~~Nutricis~~ extra limen Apuliae,

6 piorum *edit. Lond.* 1749. *pro* pios *sine causa idonea.* 10 Nutricis *MS. unus alterque apud Lambi. Cruq. Torr. et Bentl. it. collat. Sax. tum MS. G. et Brod., Zar. Flor.* 1482. *Ven.* 1486. *Locher. Ascens.* 1519. *Sed* altricis *MSS. reliqui omnes Mediol.* 1477. 1486. *et* 1502. *Ven. Pincii. etiam Lambi. Cruq. Torr. qui magis probant* nutricis: *et Bentl. qui coniicit,* Nutricis extra limina sedulae. *Sed* Apulliae *ed. Lamb.*

gam disputationem. Rogat Horatius Calliopen, ut ex omni parte adiuvet carmen, quod meditatur: *tibia* praecinente et incitante animum; *voce* humana, quae verba pulchre enunciet: *fidibus*, quae suaviter accinant. Nempe *fides* ac *citharam Phoebi* iungo, ut sit res eadem. Ipse noster supra 1, 21, 12. *fraternam lyram* tribuit *humero* Phoebi. *Testudinem s. chelyn, lyram*, ac *citharam* promiscue de eadem re, nominatim de Apollinis et Mercurii organo dici, liquidissime mihi constat. Vtrumque nomen coniungit Diod. Sic. 5, 75. ubi dicit, Mercurium τὴν ἀπὸ χελώνης λύραν ἐπινοῆσαι, ac statim appellat κιθάραν. Macrob. Sat. 1, 19. distinguit Dei utriusque lyram, sed numero tantum chordarum, quae quatuor sint in Mercurii lyra, in Apollinis autem septem. Sed neque hoc perpetuum. Fila metallica a musicis antiquis chordarum loco adhibita, non invenio: neque rationem digitorum admotione comprimendi chordas ad subiectum canonem, ut breviores fiant, quod fit in cithara hodierna etc. Ipsi veteres denique discrimen inter *ve* et *que* non videntur semper observasse: adeo ut ex hoc loco nihil putem effici, neque ut eadem res sit *cithara Phoebi* et *fides*, neque ut diversa, sive *citharave* legas, sive *citharaque*. G.

5 *Auditis?* Apostrophe ad sodales. *Tanquam venerit invocata,* inquit Vet. Schol.

Amabilis insania; error mentis, sive enthusiasmus.

6 *Pios* modo pro *sanctos* et *castos*. Notum est, lucos fuisse terrestrium deorum templa, praesertim primis temporibus.

9 *Palumbes iam fabulosae dicuntur, quia multa de iis fabulantur Poetae.* Lambin. *Erant etiam Veneri dicatae.* Mancinellus.

— Simul et Garganus et arva
Vulturis et calidi lucent buxeta Matini.

Lucan. 9, 184. citante Landino.

10. Qui *Apuliam* pro regionis nomine accepit, facili negotio *Nutricis* in *Altricis* mutavit. Siquidem, ut *Plinius* tradit, *altrix patria* dicitur. Nos cum Torrentio, Cruquio, Mancinello, Ascensio Badio, quibusdam optimae notae MSS. omnibusque veteribus Scholiastis audacter *nutricis* reposuimus. Quid enim *Vulture in Apulo extra limen Apuliae?* Mire se torquet *Ludovicus Desprez*, ut aliquem sensum tandem eliciat. Potest etiam *Apulia* esse nomen adiectivum, ut sit *nutrix Apulia*, ut apud Gellium *terra Graecia:* atque hoc rectius videtur. Certe frustra se torquent Interpretes, atque ipse magnus Bentleius. B. *Apulus, Apulia* habent ab initio tres deinceps syllabas breves. Poetae cum prima producta volunt uti, *p* geminant: secundam producunt vel liquidae *l* beneficio, vel quod in Graeco est diphthon-

Ludo fatigatumque somno
Fronde nova puerum palumbes
Texere; mirum quod foret omnibus,
Quicunque celsae nidum Acherontiae,
Saltusque Bantinos, et arvum
Pingue tenent humilis Ferenti,
Vt tuto ab atris corpore viperis
Dormirem et ursis; ut premerer sacra
Lauroque collataque myrto,
Non sine Dis animosus infans.
Vester, Camoenae, vester in arduos
Tollor Sabinos; seu mihi frigidum
Praeneste, seu Tibur supinum,
Seu liquidae placuere Baiae.

14 Acheruntiae *ed. Glar.* 15 Batinos *ed. Ven. Glar.* 16 Forenti *ed. Iani.*

gus. Porro *Nutricis* et *Altricis* vel mulierculam notare potest vel patriam. Patriam intelligo, quam hic accurate per octo versiculos velut depingere voluit Horatius, et corrigere dubitationem suam, quam posuerat aliquot annis ante Sat. 2, 1, 34. sq. qui ipse quoque locus docet, solitum poetam nostrum excurrere in descriptionem patriae suae. *Vultur* mons Apuliae contribuitur, sed illa pars, qua ludebat Horatius, in ipso fine regionis erat, ut extra illum obdormiverit. Accuset poetam et poetas qui volet. Haec descriptio et pictura loci natalis profecto Horatiana est et poetica. Et quis novit, quam de finibus disputationem hic decidere Flaccus voluerit. G.

11 Puto separandam esse particulam *que* a *fatigatum*. B. Vid. ad 2, 19, 28. *Somno fatigatus*, qui huic tyranno, mortis fratri, tandem succubuit: ut *victus somno*. G.

12 *Nova*, *viridi*. Vet. Schol. Sic *ver novum* dicitur.

14 *Nidum; imitatus est Ciceronem, qui Ithacam asperrimis locis tanquam nidulum affixam dicit.* Landinus.

Acherontia, *Bantia* et *Ferentum* oppida sunt Apuliae, Venusiae vicina.

16 *Humilis; in valle siti.* Vet. Schol.

18 *Premerer*, *tegerer*, *defensarer.* Vet. Schol.

Sacra lauro; in omen futuri Poetae. Vet. Schol.

20 *Non sine Diis; οὐ θεῶν ἄτερ.* Pindar. Erasmus.

Animosus; quia solitudinem nemoris non expaverat. Tanquam si numen sibi inesse velit. Vet. Schol.

21 Ostendit, se secessus illos frigidos aestate, hieme tepidos, quaerere non voluptatis, et ignobilis otii causa, sed ut cum Musis et in literis versari sine interpellatione possit. Forte causam dicit, cur non velit assiduus esse in domo vel Augusti vel Maecenatis. Vid. Vita Suetonio tribui solita. Itaque vafre subiicit, quantum debeat Caesari, quantum illi optet. G.

22 *Frigidum;* propter situm in vertice collis. B. *Tollor*, ascendo. Z.

23 *Supinum; quia in ascensu montis est constituta.* Vet. Schol.

24 *Liquidae; puri aeris.* Vet. Schol.

Vestris amicum fontibus et choris,
Non me Philippis versa acies retro,
Devota non exstinxit arbor,
Nec Sicula Palinurus unda.

Vtcunque mecum vos eritis, libens
Insanientem navita Bosporum
Tentabo, et arentes arenas
Littoris Assyrii viator:

Visam Britannos hospitibus feros,
Et laetum equino sanguine Concanum:
Visam pharetratos Gelonos
Et Scythicum inviolatus amnem.

Vos Caesarem altum, militia simul
Fessas cohortes abdidit oppidis,

31 urentes *quid. MSS. etiam Gott. et edd.* 38 reddidit *MSS. quidam et Zar. Flor. Ven.* 1486. *Ven. Pincii.*

27 *Devota; exsecrabilis.* Vet. Schol. B. Cf. II, 13.

Bentleius mavult *arbor*, ut supra *honor:* nollem litigari in nugis. Hoc ille tamen facit fuga sibili. B. *Pro* arbos *recepi lectionem Lamb. Bentl. et Ian.* Z.

28 *Palinurus; ostendit se circa Palinurum promontorium periclitatum.* Vet. Schol.

29 *Vtcunque*, quandocunque, sed Scholiastes interpretatur ubicunque. Z.

30 *Navitam hic pro navigante posuit.* Vet. Schol.

33 *Hospitibus feros; Britanni immolare hospites ferebantur.* Vet. Schol. Hoc de Hibernis magis intelligendum. Sanctus Hieronymus scribit, se duos Scotos (h. e. Hibernos) in Gallia vidisse humano cadavere vescentes. *Nostra etiam tempestate superbissimi sunt in ea insula contra peregrinos, seque solos homines putantes, reliquos pro brutis paene habent.* Landinus. Mitius paulo Torrentius in conterraneos meos: *Nunc quoque erga exteros non tam feri quam malevoli sunt, ut esse par est a reliquo orbe divisos.*

34 *Concani*, *Scythica gens.* Torrent. Erant et Cantabri horum, ut fertur, coloni. B. Sil. 3, 361. *Cornipedis fusa satiaris, Concane, vena.* G.

35 *Gelonos; Alanos* dicit, ut ego sentio.

36 *Scythicum amnem Tanaim dicit.* Vet. Schol. B. Et amnis ponitur pro accolis amnis, h. e. Scythis. Z.

Inviolatus, *intactus Musarum tuitione.* Vet. Schol.

37 *Altum; magnum.* Vet. Sch. Interpres Gallus ridicule *Alumnum* posuit.

38 *Fessus*, quod suspicabatur Lambinus, probante Bentleio, et, contra omnium librorum fidem, recepit Cuningamus, parum aulicum, parum Horatio dignum mihi videtur. DI, heroës, Augustus non *fatigantur*, non *fatiscunt*, ut *fessi* dicantur: sed beneficium est, liberale est, *fessas cohortes* quieti reddere. G.

Finire quaerentem labores,
Pierio recreatis antro:
Vos lene consilium et datis, et dato
Gaudetis, almae. 'Scimus, ut impios
Titanas immanemque turmam
Fulmine sustulerit caduco,
Qui terram inertem, qui mare temperat
Ventosum, et urbes, regnaque tristia,

43 turbam *al. etiam Brod.* 44 caduco *omnes.* corusco *coni. Bentl.* acuto *coni. Cun.* 46 *pro* urbes, umbras *coni. Bentl.* orbis *coni. Cun.*

38 *Abdidit; interius recondidit.* Vet. Sch. Ad Emphasin posuit; significat enim exercitum e conspectu summotum adeoque latere. Miror potuisse placere Bentleio *reddidit oppidis* pro *abdidit*, auctoritate minus notorum Librorum. B.

Sed placet etiam *reddidit*: dimissi enim milites redeunt in oppida quisque sua. *Abdidit* intelligam, qui sub signis tenentur praesidii causa in oppidis. G.

40 *Pierio antro; Caesarem studiosum fuisse Poeticae ostendit.* Vet. Schol. *Poeticam summatim attigit.* Suetonius.

Bene *Antro* de Nymphis.

41 *Lene ad philosophiae moderationem dicit.* Vet. Sch. In *consilium* duae vocales eliduntur. B. Potius *i* ante *um* fit consonans, ut *sil* fiat syllaba positione longa: sic *principium* 3, 6, 6. G.

42 *Almae; sanctae.* Vet. Sch. Cruq. *Alma*, antiqua vox. Phrygibus et Syris *Amma* mater est et cubitus, Aegyptiis *Ammon* Iupiter, h. e. *Pater*: hinc Latinis *almus* et *alma* pro venerabili et sancto: *alumnus* item et *alumna* active sumuntur interdum.

Scimus, ut impios; ostendit, vires sine prudentia non solum vanas esse, sed etiam adversas sibi. Vet. Schol. Fidenter posuit *scimus*, ut ostendat nihil Augusto a plebe verendum. Ignoravit vir doctus Ludovicus Desprez candidum et liberale Horatii ingenium, cum haec de Bruto et Cassio interpretatus est.

44 *Sustulerit*, h. e. nullo paene negotio confecit; emphaticῶς.

Bentleius de suo reposuit *corusco* pro *caduco*. Equidem existimo, *caduco* meliorem habere Iconismum, quam *corusco*. Neque sane necesse est, ut *caducum* semper significet, quod ex infirmitate sua cadit, quod ille autumat. B. Novator Horatius felix *caducum* dixit, quod cadit, etiam cum magno impetu et vi nocendi, ut arborem illam, de qua 2, 13, 11. quam profecto ibi non *caducam* dixit, quod putrida esset, et in ruinam prona, sed quatenus in ipsum irruerat. Sic Ovid. ex Ponto 2, 7, 39. *Caducis Percussu crebro saxa cavantur aquis.* Et Am. 3, 6, 91. *Rivis caducis collectus torrens.* Quae non ad casum inanem ac debilem, sed ad vim efficiendi referuntur. *Fulmina* autem *cadere* dicuntur etiam cum feriunt. Vt Ovid. Epist. 7, 72. *Quaeque cadunt, in te fulmina missa putes.* Et Fast. 3, 287. *Non alias missi cecidere frequentius ignes.* Sen. Q. N. 2, 24. *Fulmen cadit*, id est, descendit, *eadem necessitate, qua excutitur* versus alta. Etiam Plin. 2, 52. *decidere* et *cadere* de fulmine dicitur. Et de eadem re Val. Fl. 1, 623. *Coruscae Ante ratem cecidere faces.* G.

45 *Inertem*, immobilem, brutam, seu, ut verbis Schol. utar, quae iacet semper, nec agitatur aut fertur motu. Z.

46 Bentleius satis probabili ra-

Divosque mortalesque turbas
Imperio regit unus aequo.

Magnum illa terrorem intulerat Iovi
Fidens iuventus, horrida brachiis,
Fratresque tendentes opaco
Pelion imposuisse Olympo.

Sed quid Typhoëus, et validus Mimas,
Aut quid minaci Porphyrion statu,
Quid Rhoetus, evulsisque truncis
Enceladus iaculator audax,

Contra sonantem Palladis aegida
Possent ruentes? Hinc avidus stetit
Vulcanus; hinc matrona Iuno; et
Nunquam humeris positurus arcum;

Qui rore puro Castaliae lavit
Crines solutos, qui Lyciae tenet
Dumeta natalemque silvam,
Delius et Patareus Apollo.

Vis consilì expers mole ruit sua:
Vim temperatam Dì quoque provehunt

50 *Lambinus distinguit* Fidens, iuventus horrida, brachiis *etc. Sic etiam distinguit Scholiastes*, *et Iani*. 55 Rhoecus *al. Vid. Car.* 2, 19, 23. *Hic Brod.* Rethus.

tione de *et urbes*, fecit *et umbras*. Quid enim hic facit *et urbes*, cum postea sequatur *mortalesque turbas*, quibus *urbes* contineri necesse est. *Vmbras* autem modo figuratum est pro *Inferos*. Hoc ostendunt sequentia. B. *Vrbes* hic cum *mari ventoso* videtur eodem epitheto coniunxisse poeta, ut indicaret, non maiores esse maris tempestates, quam fluctus civiles: utriusque moderatorem intercedere Iovem. Itaque in tanta constantia librorum de mutatione cogitare, nihil opus erat. G.

Regnaque tristia; h. e. Inferos per Euphemismum pro dira.

48 *Vnus aequo;* commendat monarchiam Augusti.

51 *Tendentes;* Metaphora a dirigendo arcu. B. Mihi videtur, *tendentes* hic nihil aliud esse quam conantes, tendentes nervos. Virg. Ge. 1, 281. *Ter sunt conati imponere Pelio Ossam.* G.

54 *Minaci; in ipsa corporis altitudine minae quaedam videntur esse et horror.* Vet. Schol.

57 Vide Ode 15. Lib. I.

58 *Ruentes; inconsiderate venientes.* Vet. Schol.

Avidus; sic Virgil. *Ilicet ignis edax.* Landin. B. Vt *avidum mare* Car. 1, 28, 18. G.

61 *Castalia fons est in monte Parnasso.* Vet. Schol.

63 *Propter asperitatem loci dumeta dixit.* Vet. Schol.

64 *Patareus:* Trisyllabon pro Tetrasyllabo, a Patara Lyciae oppido.

66 *Vim temperatam; vult ad Augustum reverti.* Vet. Schol.

In maius; idem odere vires
　Omne nefas animo moventes.

Testis mearum centimanus Gyges
Sententiarum, notus et integrae
　Tentator Orion Dianae,
　　Virginea domitus sagitta.

Iniecta monstris Terra dolet suis,
Moeretque partus fulmine luridum
　Missos ad Orcum; nec peredit
　　Impositam celer ignis Aetnam:

Incontinentis nec Tityi iecur
Relinquit ales, nequitiae additus
　Custos: amatorem trecentae
　　Pirithoum cohibent catenae.

69 Gyas *Lamb.* 70 *Ven. et Lamb. distinguunt post* notus. 76 Aetnen *ed. Iani.*

67 *Odere; quia exsecrabiles.* Vet. Schol.
68 *Moventes;* molientes.
69 *Gyges*, ut 2, 17, 14. G.
71 *Orion venator fuit, qui stuprare conatus Dianam eius sagittis occisus est.* Vet. Schol.
73 *Suis*, ex se natis. Nam gigantes erant Terrae filii. Z.
74 *Luridum, inferno colore foedatum.* Vet. Schol. A liveo luror, et a luror luridus; plumbeus scilicet color.
76 Sub *Aetna resupinus arenas Eiectat, flammamque fero vomit ore Typhoeus. Saepe remoliri luctatus pondera terrae* etc. Ovid. Met. 5, 352. G.
77 *Tityus Latonam voluit stuprare.* Vet. Schol. B.
78 *Nequitiae add. custos*, quia vultur semper observat iecur, sedem libidinis, et renascens exedit. Z.
80 *Pirithous Proserpinam rapere tentavit.* Vet. Sch. B. Conf. Car. 4, 6. extr. Crimen Pirithoi est Aen. 6, 397. poena v. 601. G.

ODE V.

Narrata praeclara Attilii Reguli historia, ostendit, Augustum, instaurata veteri militari disciplina superiorum temporum negligentia collapsa, Rempublicam restituisse, imperiumque Romanum aequale ipsius Iovis imperio reddidisse. Siquidem, ut ait Suetonius, disciplinam severissime rexit. (Laudatur Augustus, quod huius virtute et nominis gloria factum erat, ut signa et captivi Crassiani a Parthis redderentur. Istam vero captivitatem turpissimam esse et a moribus Romanorum adhorrere, ostenditur Reguli consilio et exemplo. Z.)

Metrum ut prius.

Coelo tonantem credidimus Iovem
Regnare: praesens divus habebitur
Augustus, adiectis Britannis
Imperio, gravibusque Persis.

Milesne Crassi coniuge barbara
Turpis maritus vixit? et hostium
(Prô curia, inversique mores!)
Consenuit socerorum in arvis,

8 armis *libri omnes:* arvis *coni. Fab. Heins. Bentl. Cun. San.*

ODE V.

1 *Tonantem;* leve argumentum et vulgare. — *Per fulmina tantum Sciret adhuc solum coelo regnare Tonantem.* Lucan. citante V. Sch.

Credidimus; quod credimus plerumque falsum est, ut scite Donatus. *Ergo si famae, inquit, tantum magnitudine deos credimus, quanto magis de Augusti divinitate credendum est, cuius virtutem et potentiam non audiri asserit, sed videri.* Vet. Schol.

3 Caesar Britannos et Parthos benevolentia tenuit. Torrent. B.

Ab hac de *Britannis* gloriatione suppositionis hoc carmen arguit Harduinus. Ingeniose Marcilius hanc divinationem poetae interpretatur, *adiectis Britannis et Persis,* i. postquam adiecerit. Sed credamus Straboni 4. p. 138, 44. et Dioni Cassio 53. p. 512. E, qui regulorum quorundam studiis et legationibus totam paene insulam Augusto conciliatam narrant. Commode iunguntur *Britanni Persis*, qui et ipsi non tam armis Augusti, quam metu armorum et maiestate imperii ipsius ad signa reddenda adacti sunt. Romanum fuit triumphare etiam bello sine sanguine finito, ut de Liguribus apud Liv. 40, 38. G.

5 *Milesne Crassi; dedecus Crassi commemorat, ut plus Augustum faciat eminere.* Vet. Sch. Erat etiam Crassus Romanorum omnium potentissimus.

6 *Turpis maritus; iustum matrimonium non erat nisi inter cives.* Torrent.

7 *Pro Curia! Exclamatio διὰ μέσον.* Vet. Schol. Supplendum per Syllepsin *Pro Curia inversa:* est enim *Προπαρασκευὴ*, vel Praeparatio, ad ea quae mox de Regulo Senatuque Romano dicturus est. B. De illa Syllepsi vid. ad 2, 19, 28. G.

8 Nisi deesset auctoritas, forsan

Sub rege Medo, Marsus et Appulus
Anciliorum et nominis et togae
  Oblitus, aeternaeque Vestae,
    Incolumi Iove et urbe Roma?

Hoc caverat mens provida Reguli,
Dissentientis conditionibus
  Foedis, et exemplo trahenti
    Perniciem veniens in aevum;

Si non periret immiserabilis
Captiva pubes. Signa ego Punicis
  Affixa delubris, et arma
    Militibus sine caede, dixit,

10 Ancil. nominis *sine* et *ed. Ven.* 15 *Sic etiam H. Steph. Bentl. Cun. Maitt. Talb. Sed* trahentis *MSS. et edd. nisi quod Ven.* 1479. trahentibus. *Bentl. coni.* exempli trahentis.

probarem Bentleii emendationem *in arvis* pro *in armis*. Verum unde scire possimus, nullos Crassi milites stipendia meruisse sub Parthorum Rege? B. *In armis socerorum* quomodo consensisse dici possint Romani milites, nemo docet: *arvis* una tantum lineola distat et parit sensum rei accommodatum: ignoscet, puto, ipse Flaccus huic mutationi: quin illam imperat v. 24. G.

9 *Sub rege Medo* ad Emphasin posuit; siquidem effoeminati et molles erant Medi; contra *Marsi* et *Appuli* rustici et duri.

10 Audiamus animi causa Harduinum: *Anciliorum* fabula orta ex numo vetere Antonini Augusti Pii, in quo picti sunt clypei duo cum subscriptione ANCILIA hac sententia, Augures Narbonenses Clypeos Insignes Legaverunt Imperatori Antonino. Ex eo factum est, ut *ancilia* finxerint e coelo lapsa. Ergo impostor, qui hoc carmen affinxit Horatio. G.

Ancile posuit pro oraculo, quod cum ancili datum est, ibi fore imperium, ubi fuisset ancile. Landinus. Ancilia (teste Varrone) eadem forma erant, qua et Thracum Peltae h. e. utrinque ancisa, ut *Crota* nostra vel etiam character, quo vulgo octonarium numerum signamus. B. Crota Anglis *Crowe*, *Violon*, *Geige*. G.

Nomen pro bellica fama dixit.

Pro dignitate togam posuit. Vet. Schol.

11 *Aeternus* Vestae ignis imperii aeternitatem promittebat.

12 *Incolumi Iove;* supra ostendimus Ode 2. Lib. I. urbem Romanam fuisse in Iovis Capitolini tutela.

13 *Caverat*, i. e. *Providerat ne.* Vet. Schol. Bene igitur subiicit *provida*. B. Caverat, ne quis vitam ex captivitate speraret, sed potius pro libertate moreretur. *Schol.* Z.

15 Bene Lambinus cum Gulielmo Cantero et Vet. Schol. Cruquii, *trahenti* posuit pro *trahentis*. *Trahenti*, h. e. *traducenti*. B. *Trahit perniciem* morbus, *trahitur pars sincera* contagione vitiosae. Ab ἕλκειν, trahere, *ulcus* est. B.

16 *Veniens in aev.* futurum in tempus. *Schol.* Z.

17 *Immiserabilis* modo pro *Immiserata*.

20 *Sine caede*, h. e. *sine commissione pugnae.* Vet. Schol. Magis tamen *sine caede deripien-*

Derepta vidi: vidi ego civium
Retorta tergo brachia libero,
Portasque non clausas, et arva
Marte coli populata nostro.

Auro repensus scilicet acrior
Miles redibit: flagitio additis
Damnum. NEQVE amissos colores
Lana refert medicata fuco:

Nec vera virtus, cum semel excidit,
Curat reponi deterioribus.
Si pugnat extricata densis
Cerva plagis, erit ille fortis,

Qui perfidis se credidit hostibus;
Et Marte Poenos proteret altero,

21 Direpta *Ven. et Glar.* 23 clusas *Ian.* 31 Sic *Glar.* 32 illa *codd. ap. Ian.* 33 reddidit *Brod.*

tium, quod efficacius ad Romanam disciplinam significandam videtur.

24 Puto, *Marte* pertinere ad utramque sententiam: *vidi arva Marte nostro*, a militibus nostris, *populata*, *Marte nostro*, ab iisdem militibus nostris, iam captivis, *coli;* qua ratione firmantur, quae dicta sunt ad v. 8. G.

25 Ironice dicitur *scilicet.*

26 *Flagitium;* crimen dignum flagris, vel summa turpitudo.

27 *Damnum* modo pro *sumtu* dixit: nam *damnosus* impense prodigus dicitur.

28 *Fucus* herba marina est, qua tinctores purpureum colorem imitabantur. Graecis φῦκος. Hic figurate pro quovis colore. B. Notabile *fucum* esse δευσοποιὸν, adhibitum ad hoc ipsum, ut nobiliorem purpuram facilius combibat lana: disputavi ea de re ad Quintil. 12, 10, 75. G.

29 Bene *excidit* dicturus *reponi*, reponuntur enim statuae quae excidere sedibus: bene etiam haec de virtute tanquam dea.

30 *Deterior a bono, peior a malo dicitur.* Vet. Schol. B. Hoc vult, credo, Schol. *deterius* esse minus bonum, *peius* magis malum. G.

31 *Extricata*, expedita; Graeci enim τρίχας capillos dicunt. Landin. Erant enim *tricae* tendiculae ex pilis factae, quibus aucupes illaqueandis avibus utebantur. B. — Sensus est: Si cerva liberata e retibus pugnat contra canes; etiam is fortis erit, qui etc. Z.

32 *Plagis* iam figurate pro retibus. *Plagae enim proprie funes retium sunt.* Vet. Schol.

33 Bene *perfidis* de Poenis, unde Proverbium, *Punica fides.*

Ex propria coniectura Bentleius reposuit *se dedidit* pro *se credidit;* quod non erat opus. Eiusmodi Μετάληψις usitatissima est. B.

Credidit videtur respicere ad *fidem*, cuius in tali deditione solet fieri mentio: et vehementius est *credidit perfidis.* Sed noster etiam 3, 27, 36. *crede te procellae:* ubi nulla neque spes neque fides est. G.

34 *Proteret*, proculcabit.

Qui lora restrictis lacertis
Sensit iners, timuitque mortem.

Hic, unde vitam sumeret, inscius,
Pacem duello miscuit. O pudor!
O magna Carthago, probrosis
Altior Italiae ruinis!

Fertur pudicae coniugis osculum,
Parvosque natos, ut capitis minor,
Ab se removisse, et virilem
Torvus humi posuisse vultum.

Donec labantes consilio Patres
Firmaret auctor nunquam alias dato,
Interque moerentes amicos
Egregius properaret exsul.

36 timuitque mortem Hinc, unde vitam sumeret aptius, Pacem et *etc. Bentl. coni.* Hinc *etiam coll. Sax.* aptius *quid. MSS.* 38 Pacem et *Bentl.* 43 A se *Ven. Glar. Lamb.*

36 *Timere mortem* crimen magnum militis Romani. Qui semel mortem timet super omnia, rem fortiter gerere non potest. Idem *sumere vitam* vult a fuga, quam *sumere* potius debebat a caede hostis. G. *Iners*, ignavus.

37 Quid facit Bentleii *hinc* pro *hic*, atque *aptius* pro *inscius?* quae tamen ille editioni suae inseruit ob raritatem Codicum, ut puto. B. Sensus vulgatae est: Hic miles cum ignoraret, vitam ac salutem esse retinendam fortiter pugnando, non ab hoste petendam, maluit in pace vivere quam bellum gerere. Z.

38 *Pacem duello miscuit; qui tanquam in pace hostibus se credidit.* Vet. Schol.

39 *Magna Carthago ab accolis vocabatur.* Vet. Schol. Erat enim in Hispania altera Carthago hac minor. B. Male omisit Baxter verba seqq. *Sed hic eam poëta dedecore Romanorum maiorem ait factam.* Z.

40 Bene *altior* subiecturus *ruinis.*

41 *Martiae* illi nomen erat auctore Silio.

42 Minuitur capite qui amissa libertate desinit esse in numero civium. Capitibus enim veteres numerabant, ut nos etiam hodie. Civium Romanorum capita censorum libris describebantur. *Indecorum duxit matronam Romanam servum, hoc est captivum, osculo dignum putare.* Vet. Schol.

43 Magni fecit Bentleius, auctoritate bonae notae Codicum reponere *Ab se* pro *A se:* quid refert scire, an hoc recte fecerit?

44 *Torvus, terribiliter constans.* Vet. Schol. Cruq.

Humi posuisse, ne ad affectum vel aspectu traheretur. Vet. Sch.

45 Bene *labantes* adiecturus *firmaret.* Labantur enim qui pedibus non firme stant.

46 *Auctor* modo est primus consilii propositor.

47 *Moerentes; est occultum ἀντίθετον, nam moerentibus egregium exsulem opposuit.* Vet. Schol. docte.

Atqui sciebat, quae sibi barbarus
Tortor pararet: non aliter tamen
Dimovit obstantes propinquos,
Et populum reditus morantem,

Quam si clientum longa negotia
Diiudicata lite relinqueret,
Tendens Venafranos in agros,
Aut Lacedaemonium Tarentum,

51 *pro* propinq. amicos *MSS. et edd. quaed. ap. Bentl.* 54 reliquerat *Brod.*

49 *Ἐνῆθει* ponitur *Atqui*, quasi dicat, quod dictu incredibile. Vir doctus Ludovicus Desprez existimat Regulum pia fraude usum, quod intellexisset sibi lentum venenum a Poenis datum; atque hoc ex Aulo Gellio probare conatur. Cui quidem viro nihil amplius in praesens repono, nisi pias fraudes istas larvatis huius saeculi moribus magis convenire, atque eum alieno loco Delphinum earum admonuisse. B. Atqui diserte habet Gell. 6, 4. ex Sempronio Tuditano. Vtrum vera sint, et quae de veneno Tuditanus, et quae de crudeli supplicio ipse et Romani reliqui? ea alia est quaestio. Totum de supplicio confictum esse ad pingendam colore aliquo viduae Reguli (fato suo Carthagine mortui) in Poenos suae custodiae traditos crudelitatem, Diodoro Siculo et Palmerio Exercit. p. 152. credit merito etiam Wesselingius ad fragm. l. 24. p. 566. G.

51 Pulcherrima Enargia usus est in *Dimovit obstantes*, etc.

54 *Relinquunt negotia*, qui relicta urbe ad rusticanum secessum se conferunt. B. Si *reliquerat* verum sit, revocat quasi memoriam Reguli, qualem se alias praebuit suis, pictura poëtica. G.

58 *Lacedaemonium*, a Phalante et Partheniis conditum. *Ad amoenitatis exemplum deliciosas posuit civitates.* Vet. Schol.

ODE VI.

AD ROMANOS.

Horatius lyra sua accinit Augusto deorum immortalium templis reficiendis, auspiciis veteribusque religionibus instaurandis, legique Iuliae de adulteriis condendae intento. Ostendit, absque his rempublicam stare non potuisse.

Metrum ut prius.

Delicta maiorum immeritus lues,
Romane, donec templa refeceris,
Aedesque labentes deorum, et
Foeda nigro simulacra fumo.
Dis te minorem quod geris, imperas:
Hinc omne principium, huc refer exitum.
Di multa neglecti dederunt
Hesperiae mala luctuosae.
Iam bis Monaeses et Pacori manus
Non auspicatos contudit impetus

3 labantes *Glar.* 10 *Sic etiam Zar.* Inausp. *Gott. sed adscriptum*, al. Non.

ODE VI.

1 *Delicta* peccata sunt ex incuria atque interpositis quibusdam intervallis admissa. Charientismo usus est: noluit enim dicere *scelera*.

Immeritus; supple *quamvis. Hoc ex tradita persuasione sumtum est, quia aiunt, poenas in posteros insontes saepe differri, quas maiores effugerint.* Vet. Schol. Cruq.

2 *Romanum* nominando vehementius officii monet.

4 *Foeda fumo; per nimiam vetustatem sordentia.* Vet. Schol.

5 Veteres *maiores* et *minores* dicebant, quos hodie *superiores* et *inferiores* dicimus. Sic amicos in maiores, h. e. *patronos*, et minores, h. e. *clientes*, dividebant. B. — Sensus est: Si, s. quatenus, Deos colis, imperium salvum est: a cultu Deorum rerum gerendarum initium faciendum est, et ad Deos referendus exitus. Z.

6 In *Principium* duae vocales eliduntur, ut supra Ode 4. in *Consilium*. Post *principium* etiam supple *erat*, vel *habes*, ut Vet. Schol. *Augusto augurio postquam inclyta condita Roma est*, Ennius. B. Vid. ad 3, 4, 41. G.

Bene *exitum* pro *continuationem ad finem usque*, quia praemiserat *principium:* estque proverbiali figura formatum.

7 Per Charientismum *neglecti* pro *contemti;* ut plus semel monuimus. *Frequenter enim* (inquit Vet. Schol.) *non addicentibus auspiciis dimicantes, grandi exercitus clade superati sunt.* Vet. Schol. de Romanis ducibus. Notum est M. Crassum derisisse auspicia. B. Nec erraverit, si quis causam, certe modum evertendae a Clodio, Caesare, Antonio, ceteris, reip. in illo contemtu auspiciorum ponat. Vid. Val. Max. 1, 1. et 1, 4. G.

9 *Iam bis; et ante Crassum, et post Didium Saxam Antonii Legatum cum exercitibus suis occiderunt.* Vet. Schol. Cruq.

Nostros, et adiecisse praedam
  Torquibus exiguis renidet.
Paene occupatam seditionibus
Delevit urbem Dacus et Aethiops;
  Hic classe formidatus, ille
    Missilibus melior sagittis.
Foecunda culpae saecula nuptias
Primum inquinavere, et genus, et domos;
  Hoc fonte derivata clades
    In patriam populumque fluxit.
Motus doceri gaudet Ionicos
Matura virgo; et fingitur artubus
  Iam nunc, et incestos amores
    De tenero meditatur ungui;

20 *Sic omnes.* Inque patres populumq. *Bentl. sola coni.* 21 Motus moveri *coni. Faber ad Lucret. III,* 568. G. 22 frangitur *al. V. Burm. ad Ovid. Art.* 3, 351. fingitur *etiam primae editt.* artubus *primae editt.* G. artibus *Lamb. Bentl. Ian.*

Monaeses et Pacorus reges Persarum fuerunt. Vet. Schol. h. e. Orodis Parthorum regis filii. Torrent. B. *Monaeses*, *Μοναίσης* Plutarcho, Appiano, Dioni notus (vid. Fabr. ad hunc l. 49. no. 116.) non demum e nummo et Traiani aetate repetendus, ut placet Harduino. G.

11 *Praedam*, h. e. praeda nobis ademta se ornatiorem esse factum. Z.

12 *Renidere, subdole et perfide ridere.* Torrent.

13 Illud *paene* non est negligendum: hoc enim indicat, nisi Actiaco proelio victor discessisset Augustus, metuendum tale quid ab sociis Antonii et Cleopatrae fuisse. G.

Occupatam; districtam. Vet. S.

Seditionibus, h. e. partium studio: est enim *seditio* a *se* et *itio*.

14 Daci ab Augusto spreti ad Antonium inclinaverunt, ut adnotavit Cruquius ex Dione.

Aethiopem modo Aegyptium dicit ex contemtu Cleopatrae: semper parcit Antonio.

17 *Culpa* verecunda vox pro stupro.

19 *Derivare* est aquam e fontibus per rivos deducere: bene igitur praemisit *fonte* et subiecit *fluxit.* Landinus.

20 Hoc effecit Bentleius, ut sciamus, *patres* et *populum* saepe coniungi et distingui. Sed, ut alia taceamus, non opus fuit Horatio peculiariter hic notare *patres* et *Senatorium* ordinem; parum certe aulicum. Satis habet indicare, corruptis matrimoniis, infectum velut esse totum populum: *patria*, caritatis et reverentiae nomen hic σχετλιαστικὸν est, et auget dolorem. G.

21 Per Charientismum *moveri* pro *saltare* dicebant; erat enim saltatio infamis. B. Vid. Art. P. 232. G.

Graeci primi saltationem membrorum gestibus invenerunt, unde postea Pantomimi facti. Vet. Schol. erudite.

22 Recte *artubus*, non *artibus*; cum Schol. et optimis libris. *Fingitur artubus iam nunc*, h. e. etiam antequam *matura* facta est, a prima infantia compositos et teneros motus et gestus addiscit. B. *Artes* hic magis placent, quam *artus* Bentleio. G.

24 *De tenero; hoc proverbium*

Mox iuniores quaerit adulteros
Inter mariti vina; neque eligit
Cui donet impermissa raptim
Gaudia, luminibus remotis:
Sed iussa coram non sine conscio
Surgit marito: seu vocat institor,
Seu navis Hispanae magister,
Dedecorum pretiosus emtor.
Non his iuventus orta parentibus
Infecit aequor sanguine Punico,
Pyrrhumque et ingentem cecidit
Antiochum Annibalemque dirum:
Sed rusticorum mascula militum
Proles, Sabellis docta ligonibus
Versare glebas, et severae
Matris ad arbitrium recisos
Portare fustes; sol ubi montium
Mutaret umbras, et iuga demeret

27 improvisa *ap. Torrent. Muret. et coll. Sax.* 28 Oscula *codd. duo ap. Lamb.* 36 durum *Zar. Flor. it. coll. Sax. et Brod.*

de Graeco est, quod dicunt ἐξ ἁπαλῶν ὀνύχων. Vet. Schol. B.

25 *Mox*, ubi nupta est. *Schol.* Z.

26 *Inter vina*, et *inter pocula* eodem sensu dicimus. Pudibunda erant veterum convivia. B. — *Neque eligit*, non delectum adhibet, sed cuivis copiam facit corporis sui. Z.

27 *Raptim* pro *derepente* posuit. B. *Raptim* est aliquando plus quam *furtim:* addit celeritatis notionem. Pulchra etiam emphasis in *improvisa*, si forte sit a Flacco. G.

29 *Iussa;* simul ac rogata. B. H. e. sive ab *institore*, lenone, sive ab ipso adultero, mercatore. Z.

30 *Institor*, qui a mercatore emit, ut distrahat. Landin. *Institor appellatur eo, quod negotio gerendo instet, nec multum facit*, (h. e. lucratur.) Vlpian. citante Lambino. *a petty Chapman.*

31 *Magister*, h. e. Hispanus naviculator: eo infamior, quod et exterus et barbarus.

32 *Pretiosus emtor*, qui emit nimis magno pretio.

33 Vox *bis* cum stomacho proferenda pro *talibus.*

35 *Ingentem* dicit Antiochum cognomento *Magnum*, qui ab Hannibale in populum Romanum concitatus variis proeliis superatus est.

36 *Dirus* est, cuius vel ipsum nomen malo omini est, et ob diritatem abominatur. Vid. Ode 16. Epodorum.

38 *Sabellis* pro Sabinis usus est. B. Vt *Calena falce* Car. 1, 31, 9. G.

Ligones lata erant sarcula, Graecis *Δίσγοι* et *Δισγάρια* et *Μάκελλαι*, *Howes.*

39 Bene *severae* subiecturus *arbitrium.*

41 *Fustes*, festive pro ligna: sunt autem ista ἐν ἤθει, sive *moraliter* dicta, ut Vet. Schol. verbo utar.

Bobus fatigatis, amicum
Tempus agens abeunte curru.
Damnosa quid non imminuit dies?
Aetas parentum, peior avis, tulit
Nos nequiores, mox daturos
Progeniem vitiosiorem.

43 Bobus *ed. pleraeque. aliae* Bubus. 45 Annosa *e coni. Cun.*

ODE VII.

AD ASTERIEN.

Oblique ostendit, viros fortius foeminis illiciti amoris illecebris resistere; atque zelotypas puellas plerumque ex suo ipsarum ingenio maritorum furta divinare.

Metrum duobus primis versibus Choriambicum Asclepiadeum, tertia Pherecratium, quartoque Glyconicum.

Quid fles, Asterie, quem tibi candidi
Primo restituent vere Favonii,
Thyna merce beatum,
Constantis iuvenem fide
Gygen? Ille Notis actus ad Oricum
Post insana Caprae sidera, frigidas

4 Constantis — fidei *coll. Sax. Gott. et Zar. Flor.*

43 *Amicum* modo pro cupitum.

45 *Damnosam diem* dicit *tempus rerum edax.* Nam *Filius ante diem*, apud Ovidium, est *Filius ante tempus*, h. e. ante pubertatem.

46 *Aetas parentum; mira et lepida et minime obscura brevitas.* Landin. Ista sententia est apud Aratum, ex Horatio puto tracta. B. *Peior vis*, quae moribus corruptis superat aetatem avorum. Z.

ODE VII.

1 *Asterie*, fictum puellae nomen. *Candidi, sereni.* Vet. Schol.

2 *Septimo Idus Februarii Favonii spirare incipiunt, auctore Columella, quo tempore secundum Varronem veris principium est.* Mancinellus.

3 *Bithyni iuncti sunt Thynis, utraque autem gens Ponto confinis est.* Vet. Schol.

Beatum, divitem. Mancinellus.

4 Cum Lambini MSS. et Mancinello reposui *Fide* pro *Fidei* in Genitivo, more vetusto. B. Vid. Gell. 9, 14. Etiam qui *fidei* dederunt, voluerunt *ei* diphthongum esse. G.

5 *Gygen*; fictum pulchri adolescentuli nomen.

Oricum; oppidum Epiri iuxta Acroceraunia positum. Mancinellus.

6 *Capra est in humero sinistro aurigae.* Hyginus. *XV. Cal. Ian. Capra occidit et tempestatem significat.* Columella (11, 2, 94.) citante erudito viro Antonio Mancinello. *In manu aurigae sunt duo hoedi.* Hyginus. B. *Insana*, procellas ingentes excitantia. Z.

Noctes non sine multis
Insomnis lacrimis agit.
Atqui solicitae nuntius hospitae,
Suspirare Chloën, et miseram tuis
Dicens ignibus uri,
Tentat mille vafer modis:
Vt Proetum mulier perfida credulum
Falsis impulerit criminibus, nimis
Casto Bellerophonti
Maturare necem, refert.
Narrat paene datum Pelea Tartaro,
Magnessam Hippolyten dum fugit abstinens:
Et peccare docentes
Fallax historias monet,
Frustra: nam scopulis surdior Icarî
Voces audit adhuc integer. At, tibi
Ne vicinus Enipeus
Plus iusto placeat, cave:

20 Pellax *coni. Bentl.* movet *etiam coll. Sax. et facillima confusio.* 22 Spernit *pro* audit *coll. Sax.* 23 Nec *editt. primae, pulchre!*

Frigidas; quia solus cubat. *Non ego deserto iacuissem frigida lecto.* Ovid. citante Mancinello.

9 *Atqui; ἐν ἤθει* dicitur, ac si diceret, eum supra, quam credi possit, alterius amore tentatum. B. *Nuntius hospitae*, internuntius missus a Chloë, apud quam tuus Gyges hospitabatur, cum esset in Thracia. cf. Od. 9, 9.

10 Bene subiecit *miseram*, cum ante posuerit *solicitae.*

11 *Ignibus;* sic et Virgilius, *Meus ignis Amyntas.*

13 Notissima est Sthenoboeae, sive Anteae, et Bellerophontis historia. B. Ex Iliad. 6, 155. Breviter, quem perducere ad amorem et stuprum mulier non poterat, stupri sibi intentati accusat. Proetus Iobati socero ultionem commendat literis Bellerophonteis: hic Chimaeram, et alia pericula obiicit, etc. G.

14 *Criminibus* modo pro accusationibus posuit.

17 Peleus eadem ab Hippolyta Acasti uxore passus est, quae Bellerophon a Sthenoboea. B. Vid. Schol. ad Aristoph. Nub. 1059. G.

18 *Abstinens* iam pro *continens.*

19 *Peccare*, ad perfidiam et adulterium pellicentes. Z.

20 *Fallax;* h. e. pellax: supra *vafrum* dixit.

Monet iam pro meminit vel memorat. Minus placet Bentleii *movet*, etsi firmatum auctoritate quorundam Codicum.

21 *Surdi scopuli a periclitantibus dici solent.* Vet. Sch. Proverbiali scilicet Schemate. In *surdior audit* Ὀξύμωρον Figura est. B.

Icarium absolute pro mari Icario, ut *Ionium*, *Aegaeum.* G.

22 *Adhuc integer:* zelotypiam puellae incutere conatur. *Quasi eum demonstret trahi posse in posterum.* Vet. Schol.

Quamvis non alius flectere equum sciens
Aeque conspicitur gramine Martio,
Nec quisquam citus aeque
Tusco denatat alveo.
Prima nocte domum claude; neque in vias
Sub cantu querulae despice tibiae;
Et te saepe vocanti
Duram, difficilis mane.

ODE VIII.

AD MAECENATEM.

Matronalibus, quae Calendis erant Martiis, quo die ab immani arboris ruina vivus evaserat, atque ob eam causam annuo iam sibi festo, Maecenatem suum ad hilariter apud se agendum invitat; interposita etiam publicae laetitiae ob Caesaris successus mentione.

Metrum Sapphicum.

Martiis coelebs quid agam Calendis,
Quid velint flores et acerra turis
Plena, miraris, positusque carbo in
Cespite vivo,

3 in *omittitur in codd. quibusdam.*

26 *Gramine Martio.* Vide quae diximus ad 1, 8, 8.

30 *Despice, deorsum aspicias.* Vet. Schol.

32 *Difficilis mane; debuerat Horatius dicere duram, dura mane.* Tanaquillus Faber. Vnde novit Faber, quid debuerit Horatius dicere? Crediderim eum sensisse, *duram* et *difficilem* idem sonare: sed falsus est. *Dura* est quae sensu amoris caret; *difficilis* autem amantibus aspera.

ODE VIII.

1 *Matronalia dicebantur eo, quod mariti pro conservatione coniugii supplicabant.* Vet. Sch. *Calendae autem Martiae hodie etiam Matronarum dies festus est.* Idem. *Servis coenas apponebant matronae, ut domini Saturnalibus.* Mancinellus ex Macrobio. Imo et strenas mittebant, ut vel ex Martiale constat.

Coelebs; supplendum *cum sim. Vt viduae sine viris, ita coelibes sine uxoribus dicebantur.* Vet. Schol. Ἀπὸ τοῦ λείπειν τὴν κοίτην, non a coelesti vita, ut putide Grammatici de trivio.

Quid agam, moralis elocutio; ἐν ἤθει enim dicitur *Quid agam*, ac si diceret, *Quid mihi velim*, tempore alieno feriatus.

3 Omnes Calendae in tutela Iunonis erant, maxime Martiae, quo die aedes Iunonis Lucinae condebatur. De hac Dea Ovidius in Fastis:

Ferte Deae flores, gaudet florentibus herbis
Haec Dea, de tenero cingite flore caput.

Haec adnotavit Mancinellus.

Docte sermones utriusque linguae.
Voveram dulces epulas et album
Libero caprum, prope funeratus
Arboris ictu.
Hic dies, anno redeunte festus,
Corticem astrictum pice dimovebit
Amphorae fumum bibere institutae
Consule Tullo.
Sume, Maecenas, cyathos amici
Sospitis centum; et vigiles lucernas

5 sermonis *edd. vett.* 10 demovebit *Lamb. e* 3 *codd.*

Acerra, arcula thuraria. Landinus ex Festo. Quadrilatera haec erat. *Acerra, thuribulum, patina fictilis.* Vet. Schol. Cruq. Alter Schol. *patera fictilis*, corrupte; quem tamen sequitur Ludovicus Desprez.

4 Altaria, praesertim autem privata, e vivis cespitibus fiebant.

5 *Docte* modo Participium est. B. *Sermones* sunt λόγοι, historiae, antiquitates, speciatim sacrorum, festorum. G. Bentleius bene ita: Tu qui et Lat. et Gr. libros accurate legisti, iure miraris, cur ego coelebs Calendis Martiis sacra faciam; cum nihil aut in Graiorum aut in patriis monumentis sit, quod festum illud ad coelibes quicquam pertinere, sed ad matronas duntaxat et maritos, significet. Scias itaque, me non publico instituto hodie, sed privatim rem divinam facere, quod hoc quondam die ab interitu ex ruina arboris deorum beneficio conservatus fuerim. Z.

6 Ethicωs proferendum est *Voveram*, quasi voti sui non oporteret eum esse immemorem. B. Vid. Car. 2, 13. G.

Dulces modo pro *solito lautiores*, Graecis ἡδείας.

Album; superis aptior erat alba victima. Vet. Schol.

7 Bene *Libero;* iste enim *laetitiae dator* semper aderat conviviis. *Caper Libero dabatur, quod vinetis sit contrarius.* Vet. Schol.

9 *Hic dies* quasi exsultans dicit.

10 *Corticem*, suberis corticem dicit, ut docte Mancinellus. Vernacula nostra, *a Cork.*

Pice obturabant vasa vinaria et fumo durabant. Landinus ex Columella.

Dimovebit, *abripiet.* Vet. Sch. Cruq. optime. Male nonnulli Codd. *Demovebit.*

11 *In usum convivii vinum fumo inveterabatur.* Vet. Schol. *In fumario domus suae collocabant.* Alter Schol. *Fumus, favilla quae sidere solet ad coopertimentum amphorae.* Vet. Schol. B. Vid. Col. 1, 6, 20. de situ apothecae. G.

Institutae; coeptae.

12 *L. Volcatius Tullus* Consul *proximo ante Horatium natum anno.* Cruq. *In fundo nomen Consulis scribebant.* Vet. Schol. *Vinum hoc* 47 *annos habebat.* Cruquius.

13 *Sume* modo pro *bibe;* quod enim bibitur, id prius *manu sumitur.*

Cyathum cochlearis maioris forma fuisse reor, quod Caelius Aurelianus volsellae quoddam genus, eiusdem fere formae, *cyathum* appellarit; et Festus *simpuvium* huic non absimile dixerit. Cyathis metiebantur vinum et aquam, quae in cratere miscebantur, et denuo a cratere pocula eodem instrumento implebant.

14 *Centum; verbo usus est convivarum.* Vet. Schol. h. e. ebriorum *centum cyathos clamantium.*

Perfer in lucem: procul omnis esto
Clamor et ira.
Mitte civiles super Vrbe curas;
Occidit Daci Cotisonis agmen:
Medus infestus sibi luctuosis
Dissidet armis:
Servit Hispanae vetus hostis orae
Cantaber, sera domitus catena:
Iam Scythae laxo meditantur arcu
Cedere campis.
Negligens, ne qua populus laboret,
Parce privatus nimium cavere; et
Dona praesentis cape laetus horae, ac
Linque severa.

15 Profer *codd. 2 ap. Bentl.* 18 Cotisontis *libri MSS. ap. Torr. Sed* Cotisonis *omnes al.* 26 et *omittit Bentl. et Ian. et mox pro* ac *reponit* et. 27 rape *quid. libri ap. Bentl. et coll. Sax. et Lamb. e 4 codd.*

15 Bene *perfer* pro *produc:* — *Πίνωμεν, τί τὸν λύχνον σβέννυμεν, Δάκτυλος ἁμέρα κ. τ. λ.* Alcaeus (apud Athen. l. 10. p. 430.) B. Hortatur eum, ut tota nocte Genio vacet secum. *Schol.* Z.

Esto pro *erit.* Vet. Schol. B. *Clamor et ira*, cf. supra I, 18, 7. 27, 7. Z.

17 *Mitte civiles; quia sunt tuta omnia.* Vet. Schol. B. Conf. 3, 29, 25. G.

Vrbe modo pro *republica.*

18 *Cotison nomen Regis Dacorum.* Vet. Schol. *h. e.* vernacula nostra *God his Son.* B. Vid. Flor. 4, 12, 19. cui plus tribuam, quam Harduino. G.

20 *Dissidet armis;* in Phraaten rebellabant Tiridatis partes. B. Vid. Dio l. 55. p. 555. E. *Medus sibi infestus dissidet*, atque in sua invicem viscera grassatur *armis* ob id ipsum *luctuosis*, quia in cives saeviunt. Haec magis implent si non aures, animum certe, quam unius codicis lectio Bentl. *infestis — luctuosus.* G.

22 De *Cantabro* vide Car. 2, 6, 2. et Dion. 1. 53, 25. G.

24 *Campos* dicit Scytharum deserta.

25 Bene *negligens* de potaturo pro *securus.* B. *Qua*, sc. parte. *Schol.*

Laboret; modo pro *incommodetur.*

26 *Privatus; cum sis privatus, noli arrogare tibi Reipublicae curam.* Vet. Sch. Permitte Augusto Reipublicae curam. Etiam praefectus urbi privatus erat Caesari comparatus. B. *Privatos* dici ipsos etiam Consules, si cum Augustis comparentur, verbo *privatum* esse hac aetate, qui non sit princeps, satis constat: multo magis Maecenatem, qui equestri loco contentus vixit. Illud *privatis* miror placere cuiquam potuisse: aut laborare ita hic potuisse Bentleium. G. *Cavere*, sollicitus esse, *Schol.* Z.

27 Optimi Cruquii Codd. *cape*, non *rape.* Si posuit *fugacis*, probassem *rape.* Bene etiam *laetus*, dicturus *severa.* B. *Cape* praeferendum: nam vult otiosum esse Maecenatem. G.

ODE IX.

AD LYDIAM.

Lepidissima Ethopoeia zelotyporum amantium, sive moralis Dialogismus inter Horatium et amicam suam, quacum ad ultimum in gratiam redit.

Primus versus Glyconicus, alter Choriambicus Asclepiadeus.

HOR. Donec gratus eram tibi,
Nec quisquam potior brachia candidae
Cervici iuvenis dabat;
Persarum vigui rege beatior.
LYD. Donec non alia magis
Arsisti, neque erat Lydia post Chloën;
Multi Lydia nominis
Romana vigui clarior Ilia.
HOR. Me nunc Thressa Chloë regit,
Dulces docta modos, et citharae sciens;
Pro qua non metuam mori,
Si parcent animae fata superstiti.
LYD. Me torret face mutua
Thurini Calais filius Ornyti;

5 aliam *Glar. et Bentl.* 9 Cressa *codd. tres ap. Bentl.* 14 Ornythi *Gott.* G. Ornithi *edd. vett.*

ODE IX.

1 Hanc et tertiam Lib. IV. mallet Scaliger se composuisse, quam vel totius Tarraconensis rex fieri. Bella mehercule comparatio regni cum re ludicra. Nil tam placuit Scaligero quam numerosa facilitas in levi materia. B. Est carmen, inquit Glareanus, *ἀμοιβαῖον*, cuius natura est, ut processu crescat. Z.

Gratus ad Emphasin posuit: vult enim significare se non amplius gratum.

2 *Potior* proprie cui ius plus favet; ut eleganter Landinus. Hic autem cui plus favet puella.

4 Efficacius *vigui* quam *vixi*; *vigent* enim quae in flore sunt.

5 Nulla videtur idonea causa, cur Bentleius mutaverit *alia* in *aliam*, cum nihil interesset, nisi quo auri suae gratificaretur. Lambinus et Cruquius ex MSS. legunt *alia*, non *aliam*.

6 Se nominat refricando prioris amoris memoriam.

7 *Multi nominis; magnae famae*. Vet. Schol. Carminibus eius decantabatur.

9 *Regit*, h. e. *agit quo vult: amatorium verbum.* Landinus. Ostendit se esse sub eius imperio.

11 *Pro qua;* ex veterum opinione de vicaria *ἀντιψύχων* morte. Vid. quae scripsimus Ode 17. Lib. II. B.

13 *Face mutua*, igni mutui amoris. *Schol.*

14 *Thurium Bruttiorum oppidum erat.* Vet. Schol. Cruq.

Pro quo bis patiar mori,
Si parcent puero fata superstiti.
HOR. Quid? si prisca redit Venus,
Diductosque iugo cogit aheneo?
Si flava excutitur Chloë,
Reiectaeque patet ianua Lydiae?
LYD. Quamquam sidere pulchrior
Ille est, tu levior cortice, et improbo
Iracundior Adria;
Tecum vivere amem, tecum obeam libens.

20 Rei. *omnes.* Eiectae *Cun.*

Esto *Ornyti*, quod video placere Bentleio, quod inter nota sit nomina apud Graecos, *Ornithi* secus.

17 Festive Praesens pro Futuro; et habet ἦθος.

18 *Diductos*, leni verbo usus est, per Charientismum. *Diductos* enim pro *aliquantulum elongatos* posuit. Bene etiam subiecit *cogit* pro *coniungit.*

Proverbiali sermone *aheneus* de dura atque irrupta dicitur.

19 *Excutitur* quod arctius adhaeret.

20 *Patet ianua.* Quis neget, hanc fuisse eam ipsam, quam Lib. II. Ode 11. *devium scortum Lyden* nominaverat? Vide sis quae ibi adnotavimus.

22 *Levior cortice; proverbialis Hyperbole.* Erasmus. *Cortice* enim accipiendum pro *subere*, ut supra. B. In amore minus constans. Z.

Improbo iam pro *importuno* et *inexorabili* posuit.

23 *Iracundior;* verum hoc; fatetur enim ipse Epist. 20. Lib. I. fuisse *irasci celerem;* sed tamen ut placabilis esset.

ODE X.

IN LYCEN.

Ex eo genere est haec Ode, quod Graeci Παρακλαυσίθυρον appellant; cum scilicet quis, occlusa sibi a puella ianua, proiectus ad limen dominae vel subter fenestram eius flebiliter cantat.

Metrum tribus versibus Choriambicum Asclepiadeum, quarto Glyconicum.

Extremum Tanain si biberes, Lyce,
Saevo nupta viro; me tamen asperas
Porrectum ante fores obiicere incolis
Plorares Aquilonibus.

Audis, quo strepitu ianua, quo nemus
Inter pulchra satum tecta remugiat
Ventis, et positas ut glaciet nives
Puro numine Iuppiter?

1 Tanaim *vulgo, sed gr. forma est in Ven. Bentl. ex codd. et Ian. Ergo recepi. Z.* 3 proiectum *Bentl. e coni.* 6 satum *tuetur Heins. ad Sil.* 10, 533: *et sic etiam Gott.* situm *Zar. Flor. al.* remugiat. 7 Sentis *coni. Bentl.* 8 lumine *coni. Scaliger Lect. Auson. I,* 1. Cr.

ODE X.

1 *Lyce*, Poeticum puellae nomen a saevitia, siquidem *Λύκη* Graecis *Lupa* est.

2 *Asperas*, figurate, eo quod ipsa domina erat *aspera*, h. e. difficilis et immitis. Et bene *asperas*, cum *Lupam* dixerit.

3 *Porrectum* dicimus proprie de mortuo, et habet Emphasin, eum diriguisse gelu. Mihi placere non potest Bentleii *Proiectum* pro *Porrectum*, cum sponte sua se porrigeret ante fores, quo magis moveret amicae miserationem: tu vide duos extremos versus.

Incolas Aquilones dicit, tanquam eos Scythiae indigenas, Prosopopoeia satis usitata.

5 *Nemus inter tecta satum viridarium dicit, quod erat in impluvio domus.* Vet. Schol.

6 Vterque Schol. cum tribus Cruquii MSS. et aliquibus Lambini habebant *satum* pro *situm*, quod et nos praetulimus, etsi parum intererat. B. De re ipsa, Varr. R. R. 3, 5, 12. Plin. 15, s. 20, 36. et 40. laudati a Bentleio. G.

7 *Positas*, modo *diu manentes* et quasi *immotas*.

Quis ferat Bentleii *Duro numine* pro *Puro?* quod tamen de suo posuit. Quis unquam habuit *Frigus* vel *Glaciem* pro Iove? B.

Puro numine est sereno coelo, quo frigus intendi solet. Bentleii altera coniectura non magis opus est. *Audis ut glaciet nives Iupiter* non est absurdum, sive Zeugma statuamus in verbo *audis*, sive cogitemus acutos illos sibilos nivis induratae, cum calcatur. G.

Iupiter, Coelum sive Aether.

Ingratam Veneri pone superbiam;
Ne currente rota funis eat retro.
Non te Penelopen difficilem procis
    Tyrrhenus genuit parens.
O, quamvis neque te munera, nec preces,
Nec tinctus viola pallor amantium,
Nec vir Pieria pellice saucius
    Curvat; supplicibus tuis
Parcas, nec rigida mollior aesculo,
Nec Mauris animum mitior anguibus.
Non hoc semper erit liminis aut aquae
    Coelestis patiens latus.

10 retro f. eat rota *vulgo.* 17 *Sic vulgo: Baxter* esculo. *Z.* 18 animo *Brod. et Glar.*

10 *Ne currente; ne tu amans similiter contemnaris.* Vet. Sch. Cruq. *Dominam rotae Fortunam dixit.* Alter Schol. Crediderim in imagine Fortunae funem fuisse, quo dea rotam suam regebat. Interpretes de fune isto nil nisi somnia sua narrant. Recte sic immutavit Bentleius ordinem huius versus: *Ne currente rota funis eat retro;* quod est, ne dirumpatur funis: nihil hoc apertius. Ordinis turbatio videtur deberi initialibus in *retro* et *rota.* B. Quicunque placeat ordo verborum, quod nihil puto referre, sententiam ita aperiri posse arbitror: *Ne* nimium impulsa et *currente rota* tuae superbiae ab amatorum precibus auctae, ruptus subito *funis eat* tecum et cum curru fortunae tuae *retro.* Vnice huc facit laudatus Lambino locus Aristidis Panath. p. 118. Iebb. *ἐντεῦθεν ἤδη πάντα ὥσπερ κάλου ῥαγέντος ἐχώρησεν ὀπίσω, καὶ διελέλυτο Ἀμαζόσιν ἡ ἀρχὴ κ. τ. λ.* Affine est proverbium de arcu nimium intento. Sed hoc de curru in arduum tracto, et ruptis funibus, multo *ἐμφατικώτερον.* G.

12 *Tyrrhenus, Italus.* Vet. Sch. Erant autem Tusci simpliciores et subrustici. — *De Tusca Graecula facta est.* Iuvenal.

12 *Tinctus viola; bene ut amator amoenitatem floris pallori amantium dedit.* Vet. Schol. B. Luteolas s. flavas violas intelligunt poetae, cum *pallorem* iis tribuunt. G.

15 *Pieria, fidicina;* ut docte Cruquius; cum reliqui pro nomine puellae accipiant. B. *Vir,* maritus tuus pellicem amans. *Curvat,* te flectit ad me amandum. *Supplicibus tuis,* mihi supplici. Z.

20 Bene *latus,* cum supra posuerit *porrectum.*

ODE XI.

AD MERCVRIVM.

Mercurium rogat atque Lyram, cui praestigiatoriam Mercurii artem inesse dicit, ut obstinatum dominae animum flectat, et ad miserationem sui pereuntis adducat.

Metrum Sapphicum.

Mercuri (nam te docilis magistro
Movit Amphion lapides canendo)
Tuque Testudo resonare septem
Callida nervis

(Nec loquax olim neque grata, nunc et
Divitum mensis et amica templis)
Dic modos, Lyde quibus obstinatas
Applicet aures:

Quae, velut latis equa trima campis,
Ludit exsultim, metuitque tangi,

ODE XI.

1 *Mercurius laudatur in Amphione discipulo.* Vet. Schol.

2 *Lapides.* Ad Emphasin *lapides* posuit primum, ad significandam Lydes duritiam.

3 Ferunt Mercurium primam lyram e *testudine* fecisse. Sic et Vet. Schol. B. Vid. ad 3, 4, 4. G.

Diodorus auctor est (1, 16.), primam lyram trichordon fuisse, pro numero Horarum scilicet; et Macrobius septichordam lyram (sive barbiton) ad numerum errantium stellarum fuisse effictam; quod miror adeo displicuisse docto viro Henrico Glareano, ut gravissimos scriptores derideret. B. Ridet, nec immerito, Glareanus, qui solas symbolicas rationes quaererent in numero chordarum, neglectis musicis, quas ipse aperire ad hunc quoque locum, plenissime autem ad Boethium, studet. G.

4 *Callida*, docta, quae scite resonas. Z.

5 Testudo enim animal mutum, et terribile potius quam iucundum. G.

6 *Amica templis*, *fidicines hodie in sacrificiis adhiberi videmus.* Vet. Sch. B. Apposite Acron. Certe in sacris choreis adhibitas, potest nos docere noster Car. 4, 6, 36. ubi *pollicis ictus* ad fides refertur haud dubie. Sed cum frequens tibiarum sit in sacrificiorum figuris antiquis usus, non recordor videre tibicinam. At Plaut. Epid. 2, 3, 10. Conducitur *fidicina*, quae, *dum res divina fit*, cantet. Conf. hic 3, 28, 3. et 4, 11, 6. G.

7 Vt a *de* (h. e. *διὰ*) et *ἱστάνω* formatum est *Destino*, ita ab *ob* et *ἱστάνω*, *obstino:* est autem *ob* a Graeco *ἐπί*. B. *Obstinatas*, quae preces meas non audiunt: a me sunt aversae. Z.

10 *Ludit exsultim:* Anacreonticum illud, *Σκιρτῶσα παίζειν*, hoc loco expressit.

Nuptiarum expers, et adhuc protervo
Cruda marito.

Tu potes tigres comitesque silvas
Ducere, et rivos celeres morari:
Cessit immanis tibi blandienti
Ianitor aulae

Cerberus; quamvis furiale centum
Muniant angues caput eius, atque
Spiritus teter saniesque manet
Ore trilingui.

Quin et Ixion Tityosque vultu
Risit invito: stetit urna paulum
Sicca, dum grato Danai puellas
Carmine mulces.

Audiat Lyde scelus atque notas
Virginum poenas, et inane lymphae
Dolium fundo pereuntis imo,
Seraque fata,

Quae manent culpas etiam sub Orco:
Impiae (nam quid potuere maius?)

18 caput, exeatque *coni. Bentl.* Muniunt — aestuatque *vel* efflat atque — manat *Cun. coni.* 30 *pro* nam *est* num *in uno Bentl. it. coll. Sax.*

11 *Protervo, importuno, nimio.* Vet. Schol.

12 *Cruda, intacta, immatura, intempestiva. Sed animo cruda, i. crudelis, ac per hoc aspera et horrens maritum.* Vet. Schol. Non erat haec quam supra *Devium scortum Lyden* nominaverat.

13 *Tu potes;* Orphei historiam respicit.

15 *Tibi blandienti;* cum scilicet Orpheus Eurydicen suam repeteret.

18 Offendit Bentleium et Cuningamum vox *eius:* et est sane rara in bono carmine. Vid. tamen Burm. ad Ovid. Met. 8, 16. Miror neutri in mentem venisse *effluatque.* G.

19 *Sanies* quasi *sanguies:* est enim mortui sanguinis corruptela, ut tabum vivi; ut bene Servius. *Saniem cadaverum dixit, quibus vescitur Cerberus.* Vet. Schol.

21 *Vultu invito;* h. e. *malis alienis*, ut alibi Horatius.

24 Vid. Hygi. fab. 168. Breviter, Danaus L filias suas fratris sui, Aegypti, totidem filiis collocat: iubet, ut prima nocte suum quaeque maritum interficiat. Hypermnestra sola parcit Lynceo. G.

29 Per Charientismum *culpas* posuit pro *scelera.*

Etiam sub Orco; non solum damnantur in aquae penuria; sed etiam infernali puniuntur igni. Vet. Schol.

30 *Nam quid potuere maius?* Ostendit se non temere eas impietatis, quod summum erat scelus, insimulare.

Impiae sponsos potuere duro
Perdere ferro.

Vna de multis, face nuptiali
Digna, periurum fuit in parentem
Splendide mendax, et in omne virgo
Nobilis aevum:

Surge, quae dixit iuveni marito,
Surge, ne longus tibi somnus, unde
Non times, detur; socerum et scelestas
Falle sorores.

Quae, velut nactae vitulos leaenae,
Singulos, eheu! lacerant: ego illis
Mollior, nec te feriam, neque intra
Claustra tenebo.

Me pater saevis oneret catenis,
Quod viro clemens misero peperci:
Me vel extremos Numidarum in agros
Classe releget.

I, pedes quo te rapiunt et aurae,
Dum favet nox et Venus; i secundo
Omine; et nostri memorem sepulcro
Scalpe querelam.

52 Scalpe *etiam G. sed* sculpe *editt. primae*, *quod probat etiam Heins. ad Ovid. Her.* 14, 128. [† *Oudendorp. ad Suet. Galb. c.* 10, *probat* scalpe.]

31 *Duro;* crudeli. Hypallage pro *ipsae durae.*

33 Hypermnestram dicit quae Linon servavit. B. *Lynceus* nomen esse, e Graecis ostendit Ciofa ad Ovid. Her. 17. pr. G.

34 *Digna, tanquam maius praemium non sit.* Vet. Schol.

35 *Splendide*, gloriose. B. *Mendax*, quia patri promiserat, se sponsum necaturam esse. Z.

Virginem pro muliere posuit. Vet. Schol.

37 *Iuveni* ad Emphasin misericordiae posuit.

45 *Feriam* proprie de gladio. *Miles, os feri*, Caesar olim ad milites.

47 *Numidarum in agros;* ubi scilicet feri homines et ferae bestiae.

52 Torrentius in omnibus MSS. reperit *scalpe*, non *sculpe:* sic et Vet. Schol. Cruquii. Diomedes vix habet *sculpo* pro Latino, ut idem vir doctus memorat. Potest tamen dici *sculpo*, ut *eludo*. B. Querelam talem et epitaphium complexus est Ovid. Her. 14, 128. *Exsul Hypermnestra pretium pietatis iniquum, Quam mortem fratri* (patrueli Lynceo) *depulit, ipsa tulit.* G.

ODE XII.

AD NEOBVLEN.

Archilochus olim sponsam suam Neobúlen, Lycambis filiam, ad suspendium Iambis suis adegerat; huius igitur nomine Horatius puellam quandam ab Hebro, turpi et vetulo moecho, corruptam Sotadico et satirico rhythmo deridet. (**Nihil equidem hic video satiricum vel ironicum. G.**)

Constat haec Ode Alcaica quatuor decapodiis Ionicis dictis a minore, ἀπ' ἐλάσσονος. Atque haec est unica Oda huius metri, quae hodie comparet, sive Graece sive Latine. Quin fidem habeamus antiquo Scholiastae, Helenio Acroni, eiusmodi carmina fuisse Sotadica, etsi non probet vir magnus. (Pomum quoddam Eridos hic proiecit metricis antiquis et novis Horatius. Cum enim omnes pedes sint Ionici a minore ◡ ◡ – –, iique numero XL; cum dividere verba in duos versus liceat interdum Lyricis; mirum non est tot sententias de dividendo hoc carmine exstitisse, quarum nullam refellere facile est. In re non valde gravi elegimus id, quod simplicissimum videbatur, quodque Cuningamus probavit. Si cui otium est, Cruquii, Bentleii, Cuningami disputationes legat: et, puto, rationem a nobis initam non improbabit. G.) [† Quid est simplicissimum? Oculis scilicet lineas intuentibus ita videbitur. At non scribuntur versus, ut intueare, sed ut legas. Atqui ad mentem et sensum legentis hoc est simplicissimum, si singulis versibus singula orationis membra finiantur. Ea res ut saepe in Graecorum carminibus lyricis indicat, ubi fines, ubi initia versuum sint, ita hic quoque egregie animadversa est a Bentleio. Docuit hic Hephaestionis auctoritate, Horatium ad exemplum Sapphus denos pedes Ionicos a minori in unum systema coniunxisse. Eiusmodi systemata uno et continuo numero decurrunt, ut sint unius versus instar. Sed quum spatia chartarum impediant, quo minus una linea comprehendantur, dividenda sunt in plures lineas, quocumque modo velis, dum modo decimus quisque pes finis sit systematis. Itaque Bentleius, ne verba in fine linearum media interrumperet, ita haec tria systemata, e quibus hoc carmen constat, divisit, ut cuiusque systematis prima et secunda linea quaternos, tertia binos pedes complecteretur. Hanc rationem probabunt, qui auctoritate veterum et suo iudicio, quam Gesneri oculis, uti malent.]

Miserarum est neque Amori dare ludum, neque dulci
Mala vino lavere: aut exanimari, metuentes

ODE XII.

1 Ironica Ethopoeia dicit *Miserarum*, et habet Emphasin; eam scilicet nondum esse extra numerum *miserarum*. Illa autem *miseras* putat qualo et lanificio sub dura custodia damnatas.

Amori dare ludum: superius monui, veteres tristitiam atque iram Deorum ludis scenicis deliniisse. Dilogως *dant ludum Cupidini*, qui stulte amant; nam et sacra eius colunt, quae ludis et iocis constant; et saevum eius animum comico explent spectaculo. Vid. Ode 33. Lib. I.

Dulci, metonymicως ab effectu, quod *dulces* et *lenes* reddat.

2 *Antiqua Declinatione dixit lavere.* Vet. Schol. *Lavant mala*, qui ad oblivionem usque potant. Proverbialis elocutio est.

Exanimari dicuntur qui animo fere linquuntur prae metu.

Patruae verbera linguae. tibi qualum Cythereae
Puer ales, tibi telas, operosaeque Minervae
Studium aufert, Neobule, Liparaei nitor Hebri;
Simul unctos Tiberinis humeros lavit in undis,
Eques ipso melior Bellerophonte, neque pugno
Neque segni pede victus; catus idem per apertum
Fugientes agitato grege cervos iaculari, et
Celer alto latitantem fruticeto excipere aprum.

5 Liparei *scribunt Bentl. Cun. Ian.* 6 *Versus hic in duobus codd. coll. Sax. et in editis ab Aldo inde post verba demum* pede victus *collocatus: in omnibus aliis MSS.* (etiam Brodaei) *editis ante Aldum hic positus, restitutusque in h. l. est a Cruquio, Bentleio, Cuningamo.* 7 Bellorophonte *MS. G. et editt. pr.* 10 arto *vel* arcto *Brod. coll. Sax. Zar. Locher. it. Glar. Lamb. et Bentl.*

3 *Veteres, quod nollent liberis suis nimis indulgere, eos plerumque patruis alendos tradebant.* Christoph. Landinus. Atque hinc *patruus* proverbiali sermone *pro severo. Patruae severae.* Vet. Schol. V. Sat. 2, 2, 97.

Qualum, calathum; metonymicws pro lanificio. Vet. Schol. Cruq. Et *qualus* et *calathus* a *κάλον*, lignum, derivata sunt; erant enim vasa rotunda et patentia, e viminibus texta, quibus etiam vina percolabantur.

Vina novum fundam calathis
Ariusia Nectar. Virg.

Lanarii autem calathi a mulieribus *quasilli* dicti, auctore Festo et Vet. Schol.

4 *Operosae* modo active sumitur; pro *magnae operae;* sic et Ciceroni dicitur *senectus operosa.* Mancinellus, erudite, ut solet. Notum est Minervam ideo Graecis *Ἐργάνην* dictam, quod lanificae in eius tutela essent.

5 *Liparaei*, h. e. *Cyclopii*, ob foedum aspectum, ut ego censeo.

— *Siccato Nectare tergens*
Brachia Vulcanus Liparaea
nigra taberna. Iuvenal.

Est igitur *nitor* ironica Antiphrasis. *Urit me Glycerae nitor.*

7 *Eques ipso. Vitiose loquitur Horatius, dicam libere et fidenter.* Tanaquill. Faber. Cur non et *impudenter?* Non advertit vir bonus, *nitor Hebri* salsissima Periphrasi dici pro ipso *Hebro*, ut alias, *sententia dia Catonis*, pro *Catone* ipso. Salvo pudore deierare possim, hoc loco *equitis* vitiosum fore. B.

Et crimen, quod Faber impegit Horatio, evanescit, et excusare Poetam nihil opus est, revocata lectione antiqua, quam temere mutatam indicavimus. *Niter Hebri* placet Neobulae, cum lavantem videt etc. G.

Melior Bellerophonte; hyperbolico tumore risum quatit.

8 Ad Emphasin dixit *segni pede*, ac si *segnipedem* diceret. Plenam distinctionem feci post *victus:* nam sequens versus spectat ad sequentia, quod miror Interpretes latuisse. Vid. Ode 8. Lib. I. Significat, eum a campestri exercitio venatum se contulisse.

Ironice stulto dicimus *Catus est.*

Per apertum, absolute, i. e. *per campum.* Vet. Sch. Cruq. Antitheta sunt *apertum* et *latitantem.*

9 *Agitantur* canibus cervi.

10 *Celer* modo de oculis et manibus.

Vitiose alii *arto* vel *arcto* pro *alto* (h. e. *denso* vel *profundo*), quos tamen sequitur Bentleius.

Excipere; ex insidiis capere. Vet. Schol. Quidam Codd. vitiose habent *arcto* vel *arto* pro *alto*, quod ex glossemate venit; neque enim est in Vet. Schol.

ODE XIII.

AD FONTEM BANDVSIVM.

Fonti Bandusio, qui in agro Sabino fuerat non longe ab Horatii villa, sacrificium repromittit, et laudes eius dicit.

Metrum ut in septima.

O Fons Bandusiae, splendidior vitro,
Dulci digne mero, non sine floribus,
Cras donaberis haedo
Cui frons turgida cornibus
Primis et Venerem et proelia destinat,
Frustra; nam gelidos inficiet tibi
Rubro sanguine rivos
Lascivi suboles gregis.
Te flagrantis atrox hora Caniculae
Nescit tangere: tu frigus amabile
Fessis vomere tauris
Praebes, et pecori vago.

1 Bandusie *Cun. recte, puto.* 6 liquidos *coni. Bentl. sine causa idonea. Non semper respondent sibi epitheta.* G. *Laudat Bentl. locum Epist. I,* 16, 13. *ubi dicitur* purior.

ODE XIII.

1 *O* cum admiratione verentis est.

Omnes Cruquii MSS. (etiam Gott. et coll. Sax.) cum Vet. etiam Schol. *Bandusiae* habent pro *Blandusiae.* Quin et alteri Schol. in Epist. 16. Lib. I. hoc versu, *Fons etiam rivo dare nomen idoneus,* dicitur fons *Bandinus,* et Vet. Schol. Cruq. *Bandusius. Bandusia Sabinensis agri regio est, in qua Horatii ager fuit.* Vet. Schol. Hoc erat nomen pagi, ubi Horatius degebat; neque longe aberat *Mandela, rugosus frigore pagus,* de quo Epist. 18. Verisimile mihi videtur, *Digentiam* rivum ab hoc ipso fonte fluxisse, atque ipsi fonti fuisse nomen *Digentiae.*

2 *Dulci* modo pro optimo; nam dulcia et lenia vina veteres praecipue amabant. *Πίνοντι δ' οἶνον ἡδύν.* Anacreon. B. *Digne,* qui admiscearis *dulci mero* temperando, et cum illo mero coroneris in poculo. G.

Spargite humum foliis, inducite fontibus umbras. Virgil. Ecl. 5, 40. Haec autem in honorem Nympharum fieri consueverant. B. Vid. notam praeced. G.

5 *Destinare,* a Graeco *διὰ* et *ἱστάνειν,* h. e. firmiter animo statuere. B. *Destinat,* constituit, decernit. *Schol.*

8 Optimi Lambini et Cruquii MSS. *suboles* scribebant pro *soboles,* quod melius, etsi parum interest: idem autem est *oleo* quod *orior.*

9 *Procyon,* sive *Antecanis* hoc loco.

10 *Amabile eleganter pro refrigerans calorem aestivi temporis.* Vet. Schol.

Fies nobilium tu quoque fontium,
Me dicente cavis impositam ilicem
Saxis; unde loquaces
Lymphae desiliunt tuae.

16 Nymphae *V. N. et codd. ap. Bentl.*

ODE XIV.

Bello Cantabrico maximus erat novorum tumultuum a partibus Optimatium metus, ob diuturnam Augusti Tarracone decumbentis valetudinem, adeo ut vel illud bellum per solos legatos gesserit. Illo igitur iam domum reverso publicas ferias Palatio universaeque Romanae plebi Horatius indicit. (Vid. Dio. 53, 25. sq. G.)

Metrum Sapphicum.

Herculis ritu, modo dictus, o plebs,
Morte venalem petiisse laurum,
Caesar Hispana repetit penates
Victor ab ora.

Vnico gaudens mulier marito
Prodeat, iustis operata divis;

5 Vnice *coni. Cun. et San.* 6 castis op. sacris *coni. Bentl.* sacris *MSS. quidam et Loch. atq. Asc.*

13 *Nobilium*, suppleo extrinsecus *una*. Bene *Nobilium* ad *Me dicente: nobilia* enim fiunt, quae Poetarum carminibus in omnium notitiam veniunt. B. *Dicente*, laudante et canente. *Schol.*

16 *Nymphae* pro *lymphis* sunt praeter MSS. a Brouckhusio ad Prop. 3, 14, 4. et Bentleio hic laudatos in primis editionibus sex nostris, et in MS. Brod. et videtur carmen inde animari exhilararique. Conf. Epod. 16, 48. G.

ODE XIV.

1 Coniicere licet, eo tempore percrebuisse famam, eum (uti olim Hercules) ab inimicis in belli pericula foras missum; forsan etiam et veneno sublatum. Certe *modo dictus* habet Emphasin; significat enim Augustum praeter spem omnem reversum. B. Placet hoc eo magis, quod sic ratio potest reddi, cur plebem, rumoribus turbatam scilicet, alloquatur poeta: et aegrotum fuisse in expeditione Cantabrica, refert Dio 53, 25. G. Sensus videtur esse: Caesar, qui tanquam alter Hercules, modo dictus est Hispanos bello agressus esse, iam victor redit domum s. in Italiam. Est autem *morte venalem petere laurum*, periculo mortis, quae acquiritur, victoriam petere. *Plebem* alloquitur fortassis propterea, quod Augustus plebi gratior erat quam Optimatibus. Z.

3 *Penates;* metonymicos pro *domum.*

5 *Vnico gaudens; Liviam dicit sub castitatis laude votum pro Caesaris reditu soluturam.* Vet. Schol. B. Non recte capiunt hunc versum, qui castitatem modo sic laudari putant. Negat poeta, Liviam habere aliud, quo gaudeat, praeter maritum. G.

6 *Operata; Operationes veteres sacrificia dixerunt.* Vet. Sch.

Et soror clari ducis, et decorae
Supplice vitta

Virginum matres, iuvenumque nuper
Sospitum. Vos o pueri, et puellae
Iam virûm expertae, male ominatis
Parcite verbis.

Hic dies vere mihi festus atras
Eximet curas: ego nec tumultum,

7 *Pro* clari, cari *MS. apud Bentl.* 11 Non *pro* Iam *coni. Bentl.* virûm expertes *coni. Cun. et Sanad.* maled omin. *Muret. et Schott. apud Bentl.* ab inom. *coni. Sanad.* male inomin. *coni. Bentl.* male ô omin. *coni. Cun. MSS. et editi vel* male ominatis *vel* male nominatis, *pari fere auctoritate.*

Cum faciam vitula. Virgil. B. *Iustos divos* intelligo, quibus iustum est sacra facere. G.

7 *Soror clari ducis; Octaviam Augusti sororem memorat.* Vet. Schol.

8 *Supplice vitta; non vitta supplice, sed vittis solutis supplicantes.* Vet. Schol. Vittae et sacerdotalis et matronalis sanctimoniae insignia tempore sacrificii humilitatis ergo demittebantur. B. Sunt igitur, *supplice vitta decorae*, quas decent vittae supplicantium indices. G.

10 *Pueri* modo pro *iuvenes*, sive puellarum *iuvenes mariti* posuit. Nil opus est Torrentii *Puerae*. B. Videtur hac formula, *Vos, o — verbis*, monere aetatem lasciviorem, et gaudii intemperantis, ne ad deos accedant temere, aut sacra turbent. Simile quid puto esse hic illi Ter. Adel. 4, 5, 69. *Abi pater, tu potius deos comprecare* etc. Supplicationes commendat matronis, adolescentiam secum ad hilaritatem invitat: sed adolescentiam iam Veneris compotem; minor enim impuberum aetas et ipsa sacris adhibita. *Pueri et puellae* sunt etiam viginti annorum et amplius. Non valde severum fuisse poetam, cum ista scriberet, docent ea, quae sequuntur. G.

11 *Male ominatis; quia in sacrificiis, praecepto silentio, bona omina habere videbantur, ne incaute loquentes verbis omina facerent.* Vet. Schol. erudite. Landinus primus legit *male nominatis*, cui reclamant optimi Torrentii atque Cruquii MSS. et Vet. Schol. Horatius non semper servavit Grammaticorum leges: videmus etiam ultimam syllabam in *siqua* esse productam (vid. v. 19.). Bentleius de suo penu pro *ominatis* reposuit *inominatis*, quod improbandum censeo. B. Hoc effecerunt viri docti, ut in auctoritate librorum vel pari, vel ad *male nominatis* inclinante, neutra lectio indigna videri debeat Horatio. Hiatus plane similis Catulli 8, 19. *At tu Catulle, obstinatus obdura. Male nominatus* potest sumi ut οὐκ ὀνομαστὸς Homeri et Hesiodi, quod *inominatum s. mali ominis* significat. Et quoties apud Homerum ἔκ τ' ὀνόμαζεν, *elocutus est?* Quod volunt quidem, *expertes virûm* esse viris privatas puellas, patribus pueros, eos vetari iacturam suam nunc plorare: vereor, ne id ipsum sit male ominatum, talem huius rei mentionem facere. Potius poeta, ut emunxerant illi nasum Musae, hic aliquid posuisset solatii, quam ut simpliciter tacere lugentes iuberet. G.

13 *Hic dies*, tanquam exsultans dicit.

Vere festus; ac si in servandis reliquis festis consuetudini com-

Nec mori per vim metuam, tenente
Caesare terras.

I, pete unguentum, puer, et coronas,
Et cadum Marsi memorem duelli,
Spartacum si qua potuit vagantem
Fallere testa.

Dic et argutae properet Neaerae
Myrrheum nodo cohibere crinem:
Si per invisum mora ianitorem
Fiet, abito.

muni tantum inservierit. Habet enim bonam Emphasin.

Atras curas dixit horrendos metus.

14 *Tumultum*, *commotionem bellorum.* Vet. Schol. Est enim tumultus incipientis terror belli. B.

Immo plus quam bellum: vis improvisa in proximo, cum urbs ipsa est in periculo a seditione, vel hoste subito ingruente etc. G.

15 *Tenente Caesare terras*; h. e. *incolumi Caesare.* Vet. Schol. B. Laudat sapientiam et felicitatem Augusti. G.

18 *Cadus*; *lagena*, *orcus.* Vet. Schol. Eiusdem enim formae erant, etsi forsan diversae mensurae. Erant enim dolia testacea ventricosa adducto collo. Metreta item et *keramion*, sive *testa*, cum cado conveniebant, ut bene notavit Lambinus ex Nicandri Scholiaste.

Memorem Marsi duelli; *vinum quod Marsico bello diffusum est.* Vet. Schol. Vinum hoc erat LXIV annorum, teste Cruquio.

19 In hoc loco Spartaci iam meminit ob servilem Sexti Pompeii manum. Tangit enim optimatium partes. B. *Qua* in *siqua* non est nominativus, sed adverbium ex ablativo, *si qua* ratione vel via. Raritatem indicat vini tam antiqui, cuius rarae lagenae effugerint calamitatem belli servilis.

20 *Testa*; *orca.* Vet. Schol. Cruq. h. e. lagena, vel cado (cadus). B.

21 *Argutae*, *canorae.* Vet. Schol. Cruq. Erat et haec *devium scortum*, seu fidicina. B. Fidicinas sacris domesticis accinere iussas, observatum ad Car. 3, 11, 6. De nodo crinium 2, 11, 24. G.

22 *Murreum*; *colorem myrrheum in crinibus hodie quoque dicunt*, *qui medius est inter flavum et nigrum.* Vet. Schol. Pro *Myrrheum* antiquior scriptura placuit Bentleio, quod est *Murreum*; qua de re equidem non litigandum censeo, praesertim cum bonae notae Libri habeant *Murreum.* Scholiasta tamen habet *Myrrheum*, Graeco ritu. Posuit tamen *cohibente* pro *cohibere* nulla cum auctoritate, neque sane necessitate. B. Vigorem et affectum interimit illud *cohibente.* Solent, qui festinant, qui valde cupiunt, tali Synecdoche antecedentis pro consequente uti. G.

Nodo cohibere; *quia properare vult illam*, *in nodum tantum colligere crines praecipit.* Vet. Schol.

23 *Si per invisum*; *si tardius ad Neaeram ab ostiario admittaris*, *redeas.* Vet. Schol. Sic enim reposui pro *admittetur* et *redeat.*

Lenit albescens animos capillus
Litium et rixae cupidos protervae:
Non ego hoc ferrem, calidus iuventa,
Consule Planco.

ODE XV.

IN CHLORIM.

Pauperculam quandam moecham aliena iam aetate lascivientem satirica hac Ode a re meretricia ad qualum et lanas relegat.

Metrum primo versu Glyconicum, altero Choriambicum.

Vxor pauperis Ibyci,
Tandem nequitiae fige modum tuae,
Famosisque laboribus:
Maturo propior desine funeri
Inter ludere virgines,
Et stellis nebulam spargere candidis.

1 Ibici *edd. vett.* 2 pone modum *codd. quidam ap. Lamb.*

25 *Animi* plurali numero stomachum, vel altum spiritum significant.

26 *Protervae;* intemperantis, et lascivientis; quasi *valde torvae.*

27 *Calidus iuventa; Significat, se Consule Planco adolescentem fuisse, irascique mirabiliter solitum, si fastidiretur.* Vet. Sch. Alias de se: *Irasci celerem, tamen ut placabilis essem.* L. Munatius Plancus fuit Consul cum M. Aemilio Lepido anno Vrbis 712. quo tempore Horatius 23 annorum erat. Cruquius.

ODE XV.

1 Amarulenta et sarcastica Emphasi ostendit beatis id licere.

Namque ibi fortunae veniam damus; haec eadem illae
Omnia cum faciant, hilares nitidaeque vocantur: —

Sed *Turpe et adulterium mediocribus;* ut Iuvenalis verbis aliquantulum abutar.

2 *Nequitiae, nunc calliditati et malitiae; non ut olim nequam dicebatur ignavus et nihili.* Vet. Schol. Sic enim Stephanus ex MS. suo restituit. Technas meretricias designat.

2 *Fige modum* bene, quia hactenus vagam et incertam vitam agebat. Vult eam affigi operi lanario.

Quando ego figam aliquid, quo
sit mihi tuta senectus
A tegete et baculo. Iuvenal.

Pone modum, quod plurimis in libris occurrit, ex Glossemate est; quod et Scholiastes Cruquii cum optimis MSS. confirmant.

3 Cum *fama* sit vox mediae significationis, et tam ad malam quam ad bonam famam spectet; *famosus* tamen plerumque pro *infami* usurpatur.

Bene *laboribus*, tanquam de Hercule, qui terras omnes peragravit.

5 Figura Tmesis, pro *ludere inter virgines. Ludere* autem iam pro *saltare* posuit.

6 *Et stellis; decens Allegoria.* Vet. Schol.

Non, si quid Pholoën satis,
Et te, Chlori, decet: filia rectius
Expugnat iuvenum domos,
Pulso Thyias uti concita tympano.
Illam cogit amor Nothi
Lascivae similem ludere capreae:
Te lanae prope nobilem
Tonsae Luceriam, non citharae, decent,
Nec flos purpureus rosae,
Nec poti, vetulam, faece tenus cadi.

10 Thyias *Bentl. ut* 2, 19, 9. *vulgo* Thyas. 15 purpureae *cod. vet. ap. Bentl.* 16 vetula *etiam Brod. coll. Sax. Flor. Ven.* 1486. *Locher. male.*

Candidis dilogως et de puellis et de stellis; magis tamen puellis convenit.

8 Nil necesse est Pholoën istam fuisse Chloridis filiam, cum satis sit eam fuisse ei aetate filiam; quod etiam magis comicum videtur.

Rectius modo pro *convenientius*; non enim pro *consultius*, sed potius *sanius* usurpat.

9 *Expugnat;* significat eam fuisse citharistriam; et vagam, uti Bacchi Maenades. B. Pulchre hic laudat Bentleius Sen. N. Q. 4. praef. Adulationi nos opponere, non claudere *ostium*, et quidem sic, quemadmodum amicae solet; quae si *impulit*, grata est; gratior, si *effregit.* Et Plaut. Mil. 4, 6, 35. meretrix, amorem millitis simulans, *Occlusae*, inquit, *sunt fores:* effringam etc. G.

10 *Tympanum*, erat minoris cribri forma.

11 Ad Emphasin dixit *cogit:* significat enim illam non amplius instinctu libidinis coactam.

12 Per Catachresin *capreae* modo pro *caprae*. B. Quidni *capreae*, paullo nobilioris animalis? G.

13 *Te lanae;* lanificium erat infelicium anuum perpetuum opus.
— *Admotaque lanis Emerita quae cessat acu.* Iuvenal. B.
Sensus est: Te vetulam decet lanificium, non cithara canere in conviviis virorum, nec coronari rosis, nec bibere vinum large. Z.

14 *Luceria* urbs Apuliae lana et Minervae fano celebris, ut dudum notavit Mancinellus ex Strabone.

16 Pessime nonnulli Codices *vetula*, ac si ad *faece* pertineret, quod etiam Cruquianus Scholiastes et MSS. improbant.

Faece tenus, Graecis *εἰς τρύγα* proverbiali sermone usurpatur.

ODE XVI.

AD MAECENATEM.

Exsecratur insanum divitiarum amorem, seque parvo beatum ostendit.

Metrum tribus primis versibus Choriambicum, quarto Glyconicum.

Inclusam Danaën turris ahenea,
Robustaeque fores, et vigilum canum
Tristes excubiae munierant satis
Nocturnis ab adulteris;
Si non Acrisium, virginis abditae
Custodem pavidum, Iuppiter et Venus
Risissent: fore enim tutum iter et patens,
Converso in pretium Deo.
AVRVM per medios ire satellites,
Et perrumpere amat saxa, potentius
Ictu fulmineo. concidit auguris
Argivi domus, ob lucrum
Demersa exitio: diffidit urbium
Portas vir Macedo, et subruit aemulos

4 adulteriis *Zar.* 11 occidit *coll. Sax.* 13 exitio *Brod. coll. Sax. G. Medioll. tres. Ven.* 1479. *et* 1486. *Locher. Bentl. Sed vett. edd. dant* excidio.

ODE XVI.

2 *Robustae fores* proprie a materia, robore. G.

3 *Tristes; severae; ergo incorruptae.* Landinus.

Munierant modo pro *muniissent.*

4 Belle *Nocturnis; quia adulteris nox apta est.* Vet. Schol.

5 *Abditae*, h. e. conspectu summotae. Significat enim securum fuisse Acrisium. B. *Pavidum* alio respectu vocat poeta. G.

6 *Pavidum; solicitum, cautum propter oraculum.* Vet. Sch. Cruq.

7 *Fore enim*, supple *norant.* Schol. Z.

8 *Pretium*, proprie noctis pretium est.

9 *Satellites, homines devotos.* Landinus, h. e. sacramento astrictos.

10 *Amat*, φιλεῖ, ex Hellenismo est.

11 *Concidit*, quod subito ruit et semel. Nota est historia Amphiarai et Eriphyles. B. Fatale erat, Amphiaraum perire ad Thebas: fato subducere se conantem prodit Eriphyle uxor, monili corrupta a fratre suo Adrasto. G.

12 Ipse Amphiaraus hiatu telluris absumtus est, uxor ab Alcmaeone filio occisa, atque Alcmaeon postea in furorem versus.

13 Optimi Cruquii MSS. atque itidem Torrentii *exitio* habebant pro *excidio*, quod videtur et Vet. Sch. probasse, ob vocem *exitiale*, quae apud eum occurrit. Bene etiam *Demersa* ob praedictum telluris hiatum.

14 *Vir Macedo*, Philippus, oppidorum emtor. B. Lambinus laudat Cic. ad Attic. I, 16. *Philippus omnia castella expugnari posse dicebat, in quae modo asellus auro onustus posset ascendere.* Z.

Reges muneribus: munera navium
Saevos illaqueant duces.
CRESCENTEM sequitur cura pecuniam,
Maiorumque fames: iure perhorrui
Late conspicuum tollere verticem,
Maecenas, equitum decus.
Quanto quisque sibi plura negaverit,
A Dis plura feret. Nil cupientium
Nudus castra peto; et transfuga divitum
Partes linquere gestio,
Contemtae dominus splendidior rei,
Quam si, quicquid arat impiger Appulus,
Occultare meis dicerer horreis,
Magnas inter opes inops.

13 exitio *Brod. coll. Sax. G. Medioll. tres. Ven.* 1479 *et* 1486. *Locher. Bentl. Sed vett. edd. dant* excidio. 17 insequitur. G. 25 Contemptae *etiam G. Medioll. tres. Ven.* 1479 *et* 1486. *Locher. etc.* 26 impiger. *sic etiam primae editt. praeter Locher. et Ven. Pinc. Sed* non piger *est in Ven. et Glar.*

15 *Reges dicit Epiri et Molossorum.* Landinus.

Munera navium; ad sua tempora respexit, ut de Maena Sexti Pompeii liberto. Torrentius. Odit enim Horatius Pompeianarum partium transfugas et proditores. B. De isto Maena, qui Pompeii classe prodita ad Augustum transiit, vid. Dio XLVIII, 45. et XLIX, 1.

18 *Maiorum fames*, augendi cupido. *Iure perhorrui*, ergo recte nolui. Z.

19 *Tollere verticem; dicuntur extollere caput, qui divitiis celebres fiunt.* Landinus. Proverbiali scilicet sermone.

20 Bene subiecit *Equitum decus*: Maecenatem enim posuit continentiae exemplum, quia mansit in equestri ordine. B. Maecenas Harduino Christus dominus est; versu autem 22. sqq. describuntur Monachi. G.

22 Quid refert scribere *Ab dis* pro *A diis*, etsi sit hoc factum auctoritate Membranarum, quod advertit insignissimus Bentleius?

Festive *Nil cupientium castra* dicit Stoicorum scholam, quam saepe Epicureismo relicto ex integro repetit.

23 Festive etiam *Nudus* de Philosopho.

— *Dolia nudi non ardent Cynici.* Iuvenal.

25 *Contentae; compositae et mediocris.* Vet. Schol. Sic et Cruquius et Torrentius legere pro *Contemptae*. Bentleio tamen nulla idonea de causa *Contemptae* placuit, minus diserto verbo. B. Auctoritates verbi *contemtae* s. *contemptae* iam posui. Sententia est Stoica: sapiens, solus dives, fit *dominus splendidior* atque honestior (ut *splendide mendax* 3, 11, 35.) *rei* eo ipso, quod eam non admiratur, magnam putat; sed parvi facit, ut nihil cum virtute connexam, et contemnit adeo. Dominus divitiarum est, qui potest illas contemnere, sic honorum, dolorum, mortis etc. Hoc est illud *Nil admirari*, de quo noster Epist. 1, 6, 1. G. [† cf. Burmann. ad Phaedr. 4, 24, 20.]

24 *Impiger* pro *non piger* legit Vet. Sch. cum Torrentii et Cruquii MSS. Nec repugnat lex carminis, quod in Penthemimeri producit syllabam brevem.

28 *Inter opes inops*, in animo

Purae rivus aquae, silvaque iugerum
Paucorum, et segetis certa fides meae,
Fulgentem imperio fertilis Africae
Fallit sorte beatior.
Quamquam nec Calabrae mella ferunt apes,
Nec Laestrygonia Bacchus in amphora
Languescit mihi, nec pinguia Gallicis
Crescunt vellera pascuis;
Importuna tamen pauperies abest;
Nec, si plura velim, tu dare deneges.
Contracto melius parva cupidine
Vectigalia porrigam,
Quam si Mygdoniis regnum Alyattei
Campis continuem. MVLTA petentibus
Desunt multa. Bene est, cui Deus obtulit
Parca, quod satis est, manu.

29 *pro* Purae Parce *Zar.* 31 Fulgente *coni. Bentl.* 39 Contracta *Brod. coll. Sax. Zar. Medd.* 3. 1479. *Ven.* 41 Alyatthii G. *al.* Alyattici.

habuit Tantalum, vel Midam, quod etiam sensit Landinus.

29 *Rivum*, *Digentiam* dicit. B. Cf. ad Od. III, 13.

31 Bentleii *Fulgente* magis placet quam *Fulgentem*. B. Nempe *fulgens imperium Africae* est Proconsulatus divitis provinciae: hoc beatiorem praedicat suam conditionem; licet illud vulgo lateat. Si omnino *Fulgentem* servare placeat, *Fulgens i. f. A.* erit Proconsul, quem fugiat illa Horatii felicitas. G. Revocavi lectionem librorum omnium, et interpretor *Fulgentem imp. f. Afr.* eum qui splendidus est possessione fundorum Africae, et ignoratur, agellum Sabinum, seu rivum illius, silvam mediocrem et agrum fertilem magis valere ad Horatium beatum reddendum. Z.

32 *Fallit*, latet, ex Hellenismo est. B. ut Epist. 1, 17, 10.

34 *Laestrygones oppidum Campaniae Formias tenuisse dicuntur.* Vet. Schol.

35 *Belle Bacchus languescit*, *quasi senescit, ac per hoc veterascit.* Vet. Sch. ex MS. Stephani.

Gallicae oves pretiosiores habentur, earumque praecipue Altinates. Columella (7, 2, 4.), notante Ascensio Badio. Gallicas autem dicit e Cisalpina Gallia.

37 *Importuna: quae importunos facit et odiosos.* Vet. Schol.

40 *Vectigalia pro reditibus posuit.* Vet. Sch. ex MS. Stephani.

Porrigam, *extendam*, ut optime Landinus. *Ait enim parvo contentum plus se videri possidere.* Vet. Schol. B. Qua proportione cupido contrahitur, ea porriguntur et extenduntur possessiones. G.

41 *Mygdones; qui et Macedones et Edonii antiquis temporibus, pertinebant ad Thracas, unde in Phrygiam commigravere.* Cruquius ex Solino et Plinio.

Alyattei. Recte Bentleius, auctoritate bonae notae Librorum, *Alyattei* in Genitivo pro *Alyattis*; ut *Achilles*, *Achillei*, pro *Achillis*.

43 *Bene est*, h. e. satis beatus est, quia tranquillam vitam acturus est.

ODE XVII.

AD AELIVM LAMIAM.

Facete tempestatem in crastinum augurari se fingit, quo tempore se ad Aelium Lamiam primae nobilitatis virum, in villa sua rusticana modo agentem, ad porcellum invitat.

Metrum ut in prima.

Aeli, vetusto nobilis ab Lamo,
(Quando et priores hinc Lamias ferunt
Denominatos, et nepotum
Per memores genus omne fastos
Auctore ab illo ducit originem,
Qui Formiarum moenia dicitur
Princeps, et innantem Maricae
Littoribus tenuisse Lirim,
Late tyrannus) cras foliis nemus
Multis et alga littus inutili

2. 3. 4. 5. *resecat Sanadonus, ut commentum inepti hominis.* 4 fastus *Venet.* 5 ducit *coni. D. Heins. et Bentl. probata etiam* Cun. ducis *al.* 8 Lyrin *Venet.*

ODE XVII.

1 Eruditus vir Laevinus Torrentius hoc loco advertit ab *Aelia* gente fuisse etiam Antoninos Imperatores.

Ab Lamo, h. e. *Ob Lamum*, Laestrygonum regem. Atque hinc (inquit Vet. Schol.) vulgo *Lamium genus*, proverbialiter (ut censeo) pro vetustissimo. *Lamiarum caede madenti.* Iuvenal. 4. extr.

2 *Quando, siquidem.* Vet. Sch. *Priores*, h. e. maiores tuos.

4 *Memores* modo active accipiendum, ut docte Landinus.

Fastos Annales dicit. Mancinellus ex Prisciano. B. Priscia. I, 6. p. 711. duplicem se in hoc loco scripturam invenisse ait, *fastos* et *fastus.* G.

5 Magis placet *ducis* quam Heinsii *ducit*, etsi probet Bentleius. Neque enim probabile est, *genus omne* dici in Nominativo. B.

Quin non potest esse *genus* nominativus, cum η *per* rogat *fastos*, *ducis* autem vel *ducit* iungatur cum *originem.* Verbo vix potest aliter expediri hic locus, quam ratione Heinsiana, *genus omne nepotum hinc ducit originem.* G.

6 *Formiani potentiores videntur fuisse Minturnensibus, et eorum agros tenuisse.* Vet. Schol.

7 *Maricam autem Minturnenses maxime colunt, cuius etiam lucus in ipsa Minturnensi civitate est.* Vet. Schol. *Marica Nympha fuit, a qua fluvius nomen accepit.* Idem Schol. Hinc patet, *Lirim* atque *Maricam* fuisse duo unius fluminis nomina. Hanc fingunt Poetae fuisse Fauni uxorem et Latini matrem.

9 *Tyrannus, validissimus Rex.* Landinus. *Tyrannus alibi pro Domino; alibi pro Crudeli, alibi pro Potente ponitur.* Vet. Schol.

10 *Alga*, vernacula nostra, *Mrač*k.

Demissa tempestas ab Euro
Sternet, aquae nisi fallit augur
Annosa cornix. Dum potis, aridum
Compone lignum: cras genium mero
Curabis et porco bimestri,
Cum famulis operum solutis.

ODE XVIII.

AD FAVNVM.

Faunalibus, quae Nonis erant Decembribus, Fauno hymnum canit. (Conferenda est libri I. Ode 17. G.)

Metrum Sapphicum.

Faune Nympharum fugientum amator,
Per meos fines et aprica rura
Lenis incedas, abeasque parvis
Aequus alumnis:

11 *Ab oriente brumali Vulturnus, quem Graeci Eurum appellant.* Plinius, adnotante Ludovico Desprez.

12 [† *aquae augur.* Horatius secutus est Euphorionem, qui cornicem dixit *ὑετόμαντιν*. Bene Porphyrius; *augurem*, inquit, *pro praesaga i. e. divina posuit.*]

13 *Annosa cornix; mille annos vivere affirmatur.* Vet. Sch.

Dum potis; per pluviam scilicet. Bentleius *potis*, auctoritate vetustissimorum Codd. quod et ego probo, pro vulgato *potes*.

13 *Genius*, sive Lar, Graecis *Δαίμων*, nobiscum nascitur, atque eiusdem formae est, qua nos ipsi. Hunc Maximus Tyrius ostendit esse ipsum animum. *Sensum a coelesti demissum traximus arce.* Iuvenal. 15, 146. *Coelestem arcem* Solem dicit, qui Pythagoricis *Διὸς πύργος*, et Mathematicis *Κλῆρος Δαίμονος*, h. e. *Pars Genii*, dicitur; uti et Luna *Κλῆρος Τύχης*, h. e. *Pars Fortunae:* huius enim est corporis imperium. *Dii genitales* sunt igitur Sol et Luna. Tradit enim Servius, unicuique esse suum *Iovem* atque *Iunonem*, h. e. malum et bonum Genium; quod huc pertinet. B.

Quin *Iupiter* virorum genius, *Iuno* mulierum: si modo est tale quid apud Servium. G.

15 *Curabis*, Futurum Indicativi pro Imperativo. *Curant Genium*, qui *Genio indulgent*, et opipare epulantur. Notum est veteres in conviviis primitias et vini et dapum in salino, quod et patellam appellabant (haec parvae sartaginis forma erat) Geniis, sive Laribus ad focum apposuisse. [† v. Heyne Obss. ad Tibull. 2, 1, 24.]

16 *Operum solutis; ab opere feriatis.* Vet. Schol.

ODE XVIII.

1 Aegyptiis *Panau*, vel *Phenau*, Pan dicitur, quod eorum sermone *Videns* est. Sed hic est in Capricorno. Mendesii eum caprina forma colebant: erat enim Caper Hiemis Hieroglyphicon, propter arborum corruptelam, quas dentibus suis rodebat: quam ob causam eum Osiridi, sive Baccho, immolabant. B. Haec docta, sed nihil, puto, ad Horatium, cuius simplicior mythologia. G.

Amator is dicitur, qui multas amat.

3 *Lenis; aiunt enim, Faunum inferum et pestilentem deum esse.*

Si tener pleno cadit hoedus anno,
Larga nec desunt Veneris sodali
Vina craterae, vetus ara multo
Fumat odore.
Ludit herboso pecus omne campo,
Cum tibi Nonae redeunt Decembres:
Festus in pratis vacat otioso
Cum bove pagus:
Inter audaces lupus errat agnos:
Spargit agrestes tibi silva frondes:
Gaudet invisam pepulisse fossor
Ter pede terram.

7 crateri *Venet.* 12 *pro* pagus, pardus *etiam Brod. coll. Sax. it. Zar.*

Vet. Schol. Hibernum scilicet numen. Ἐυτί γε χιμός. Theocritus. Etiam nostrum vulgus diabolum cornipedem et bisulcum putat.

Parvis alumnis: ruris vernulis, quos maxime Fauni laedere dicuntur. Vet. Schol. Etiam nostrates credunt, deos manes (quos Alphos vocant) vel commutare, vel dementare pueros. B. *Pan* et *Fauni* terrorum auctores, qui saepe nocent pueris. Vexat pueros morbus, Ephialtes, quem ita describit Plin. 25, 4. s. 10. *Faunorum in quiete ludibria.* G.

4 *Aequus; mitis, innocuus.* Vet. Schol. Cruq. h. e. non commotus ira.

5 *Pleno anno; annuale ostendit se facere ei sacrificium.* Vet. Schol.

6 *Sodalis Veneris cratera*, quae sine Baccho frigere putetur. Sic *sodalis hiemis Eurus* Car. 1, 26, 19. G.

7 *Craterae;* sic omnes legunt cum Badio, qui primus *Craterae* reposuit pro *Cratere*. Crateribus vina consecrabantur coronis, et aquae miscebantur; crater erat pelvis imposita tripodi.

Vetus ara; erat enim ara publica: privatae e cespitibus fieri consueverant. B. *Vetus* dici videtur, quod iam saepe Fauno sacra sint oblata. Z.

9 *Ludit* modo pro *saltat*. B. Quod Nonis Decembribus *herbosum campum* tribuit, iam pertinet ad poeticam et velut enthusiasticam descriptionem festi diei, quo praeter naturam prata herbas habent, agni lupos non metuunt, rustici terram contemtim conculcant. G.

11 *In pratis: Faunalia in silvis et pratis celebrabantur.* Vet. Schol. *Et in compitis pagorum.* Vet. Schol. Cruq.

12 *Pagus*, metonymicως pro *Pagani*. *Pagus* nostra Paroecesia aliquanto latior erat, atque inerant ei plures viciniae. B. Qui *Pardum* pro *Pago* hic posuere, voluerunt illi lupo inter agnos erranti parem dare. Sed neque Italiae animal Pardus est, neque cetera ferri possunt. G.

13 *Inter audaces; Fauni miracula recenset.* Landinus.

14 [† *Spargit agrestes tibi silva frondes*, haud dubie nutantibus cacuminibus. *Heyne.*]

15 *Invisam; naturale est omnibus odisse laboris sui materiam.* Vet. Schol.

Fossor; vinitor; *cultu vinearum liberatus.* Vet. Schol.

16 *Ter pede; ter ad rhythmum retulit.* Vet. Schol. Dactylos saltabant. A *Ter pede* tripudiare deducit Turnebus: neque aliunde forsan nostrum *Trip*.

ODE XIX.

AD TELEPHVM.

Muraena auguratum adepto, Horatius Telephum Poetam Graecum atque sodalem suum hortatur, uti relictis doctis nugis acriter secum potare velit. (An occasionem dedit coena ipsa auguralis Muraenae, cui se fingat cum Telepho adhibitum? G.)

Metrum ut in ODE XV.

Quantum distet ab Inacho
 Codrus, pro patria non timidus mori,
Narras, et genus Aeaci,
 Et pugnata sacro bella sub Ilio:
Quo Chium pretio cadum
 Mercemur, quis aquam temperet ignibus,
Quo praebente domum, et quota,
 Pelignis caream frigoribus, taces.
Da Lunae propere novae,
 Da Noctis mediae, da, puer, auguris

ODE XIX.

1 Ἀπροσδιόνυσα haec, et ad propositum nil facientia. B.

Ne quis erret. Non accusat Horatium Baxterus; sed ostendit, iocose accusari ab Horatio Telephum, qui antiquitatem Graecam inter vina disputet, quae nihil ad Bacchum faciant. G.

Vniversa Graiorum historia ab Inacho pendet.

2 *Non timidus:* Litotes figura; plus enim intelligitur, quam dicitur. B. Hard. Christum dominum Codri nomine signari ab impiis carminum Horatii architectis arbitratur. G.

4 *Homericum est* Ἴλιον ἱερόν. Vet. Sch. Notum est veteres urbium moenia pro sacratis habuisse.

6 *Quis aquam temperet; tepefactis aquis solebant Graeci vina temperare.* Vet. Schol. Praesertim hiberno tempore hoc faciebant, uti nunc. B. Malim de balneo calefaciendo intelligere: quis praebeat hospiti calidas balneas? et *quota* hora id fieri soleat? G.

7 *Quo praebente domum; quomodo solent dicere, Apud quem? et Quota?* Vet. Schol. Gellio *mutitare* est *per vices invitare*, quod huc spectare putat vir eruditissimus Laev. Torrentius.

8 *Sabiniae imminebant Peligni montes.* Mancinellus. Imo et Peligni et Samnites Sabini erant generis. Belle autem et festive *caream frigoribus*, pro *tota nocte bibam.*

8 Abrupto sermone cum Telepho, poscit iam poculis maioribus, et titulos s. προφάσεις bibendi quaerit, Graeco more, quem ex Athenaei 10. illustrant viri docti. Nempe deos deasque, et reges et amicos et amicas etc. nominant, causae sunt mille bibendi. G.

Veteres orientia sidera salutare consueverant. *Daphni, quid antiquos signorum suspicis ortus?* Virgil. Bene igitur Lambinus *novam Lunam*, ut *novum Solem* dici existimat. *Veteres singulos vini cyathos sub singulorum deorum, aut charissimorum sibi nominibus solebant in poculum defundere.* Vet. Schol. B. *Da Lunae*, da cyathum in honorem Lunae. Lambinus hic tria tempora

Murenae; tribus aut novem
Miscentur cyathis pocula commodis.
Qui Musas amat impares,
Ternos ter cyathos attonitus petet
Vates: tres prohibet supra
Rixarum metuens tangere Gratia,
Nudis iuncta sororibus.
Insanire iuvat: cur Berecyntiae
Cessant flamina tibiae?
Cur pendet tacita fistula cum lyra?
Parcentes ego dexteras
Odi: sparge rosas: audiat invidus

11 Muraenae *Baxt*, *cf. Serm. I*, 5, 38. Z. 12 Miscentur *omnes*. commodum *coni. Cun.* 15 *pro* tres, ter *Brod.* 18 Berecynthiae *edd. vett.*

designari censet; tempus vespertinum, mediam noctem et tempus matutinum. Z.

10 Exstat apud Onomacritum *Noctis* etiam Hymnus; quam Aegyptii (auctore Plutarcho) etiam diei, ob venerabilem scilicet antiquitatem, praetulere. Festive autem *Noctis mediae* et convenienter praesenti materiae. B. Conf. 3, 28. extr. G.

11 Incertum an hic fuerit Terentiae Maecenatis uxoris frater. B.

Incertum etiam hoc videtur, utrum voluerit poeta hic simpliciter habere honorem Muraenae novo Auguri: an simul ita signare tempus illud supremum noctis et antelucanum, quo ad auspicia capienda surgunt augures, quo convivae de coena hilariore redeunt. G.

12 Recte Bentleius post Heinsium *Miscentor* pro *Miscentur*. B. Putant nempe viri docti, modimperatorem hic agere Poetam: et ideo mutant lectionem omnium librorum. At ille philosophatur forte et ostendit Telepho, qui sermones deceant convivium; propositoque discrimine compotatorum, se adiungit his, qui strenue bibant. Illud *commodis* significat, *aptos* esse cyathos tres in poculo sobriis, novem inebriari volentibus. G.

Superius monui, *cyathum* fuisse mains cochleare; suaviter autem *commodis* pro *plenis*.

14 *Attonitus*; *quod inebrietur*. Vet. Schol. Sic enim legendum pro *quod non inebrietur*. B.

Quidquid viderit Scholiastes, *attonitus* est poetae epitheton, ἐνθουσιάζοντος, ἐμβροντήτου, agitante Deo incalescentis. G.

15 Bene *Vates*, cum iam *Musas* dixerit et *attonitus*.

Hyperbaton pro *supra tres prohibet*.

16 Moderatio bibendi alit gratiam convivii. Conf. mox 21, 22. G.

17 *Gratiae nudae pinguntur, veluti sine dolo, sine fraude, sine velamine*. Vet. Schol. Nudi etiam dicuntur qui prope nudi sunt; veluti Gratiae, quae levibus tunicis et discinctae incedebant.

Iuncta, manibus nexis, ut fit in choreis.

18 *Insanire iuvat*; Anacreonticum est, θέλω, θέλω μανῆναι.

Berecyntiae, *Phrygiae*; *ad quarum cantus solent et convivantes saltare*. Vet. Schol.

21 *Parcentes*; *otiosas*, *quae neque lyram percutiant*, *neque spargant rosas*. Vet. Schol. eleganter.

22 *Invidus*; salse *invidus* de avaro, qui vellet, si auderet, ac per hoc audentibus invidet.

Dementem strepitum Lycus,
Et vicina seni non habilis Lyco.
Spissa te nitidum coma,
Puro te similem, Telephe, Vespero
Tempestiva petit Rhode:
Me lentus Glycerae torret amor meae.

27 Rhode G. *coll. Sax. Bentl. Cun. Bos.* Cloë *editt. primae.* G. *Hanc lectionem, tanquam rariorem et auctoritate optimorum librorum Bentleii comprobatam, recepi pro al.* Chloë. Z.

23 Ethopoeia est in voce *dementem*, ita enim Lycus eum appellat.

24 Comices *vicini* dicuntur qui non amant inter se. B.

Rutgersius probat lectionem quorundam MSS. *habili;* et *vicinam* dici putat mulierem, quicum habitaret quidem Lycus, sed cui maritum se probare ob senectutem non posset. G.

Non habilis; quia forsan male conveniebat inter eos, ut plerumque fit inter sordidos. Licet et quiddam gravius suspicari.

25 *Spissa coma; nam et crinium compositio in iuvenibus amatur.* Vet. Schol. Notum est veteres totum capillitium in strias, seu funiculos, interplicuisse, et deinde hos funiculos unguentis delibutos extendisse; bene igitur subiecit *nitidum.*

27 Ideo *petit*, quia *tempestiva.* B. *Tempestiva* opponi potest *non habili* v. 24. G.

Bentleius ex quibusdam MSS. reposuit *Rhode:* verum nil tanti. Librarii scriptores quaedam immutavere animi sui gratia, vel saltem lapsu suae memoriae. B. Sed potuerunt etiam *Rhodae*, ignorabili sibi, *Chloën* notiorem substituere alii. G.

28 *Lentus ignis est qui sine flamma urit.* Vet. Schol. *Lentus amor* qui exspectationis taedio macerat.

Meae, charae; nam charos amicos suos dicebant.

ODE XX.

AD PYRRHVM.

Eximiam Nearchi delicati pueri formam praedicat, significans ambiguum sibi videri, utri Veneri sit aptior. (Certat cum puella de Nearcho puero formoso Pyrrhus. Z.)

Metrum Sapphicum.

Non vides, quanto moveas periclo,
Pyrrhe, Gaetulae catulos leaenae?
Dura post paulo fugies inaudax
Proelia raptor;
Cum per obstantes iuvenum catervas
Ibit insignem repetens Nearchum:
(Grande certamen, tibi praeda cedat
Maior an illi.)
Interim, dum tu celeres sagittas
Promis, haec dentes acuit timendos;
Arbiter pugnae posuisse nudo
Sub pede palmam

1 moveas tumultu *codd. quidam ap. Bentl.* 2 Getulae *vulgo: sed cum Ian. reposuimus scripturam, quae I, 23, 10. in omnibus est libris.* Z. 3 Dira *Brod.* paullum *Brod. coll. Sax. et edd. pr.*

ODE XX.

1 *Movere catulos leaenae* proverbiali elocutione positum est de irritabili mulierum animo: unam autem vult.

2 Etsi doctissimi viri aliter sentiant, plane tamen assentior Veteri Scholiastae, Poetae in animo fuisse, ex occasione nominis, alterum Pyrrhum, acerrimum Epirotarum regem cum Romanis iniquo Marte decertantem. B. Non diffiteor, etiam mihi hic Dilogian non placere. G.

3 *Inaudax raptor;* nove posuit pro *non ausus rapere.* Graecum ἄτολμος expressit, auctore Cruquio. B. Mihi magis placeat, *raptor* quidem, sed parum audax ad pugnandum pro praeda: ut iungantur *fugies inaudax.* Nisi rapuisset, non posset illa, quam Leaenam vocat, repetere. G.

5 Ad Emphasin posuit *per obstantes catervas*, significat enim universam iuventutem eius amore vel primo aspectu raptam.

6 *Insignem* dixit, quasi nullo negotio discerni possit, vel in turba.

7 Non viderunt Interpretes, haec διὰ μέσου, vel per Parenthesin, dici. Fatetur se nescire, utri aptior praeda futurus sit.

10 *Dentes acuit;* pulchra Allegoria muliebris ferociae.

11 *Arbiter est qui totius rei habet arbitrium et facultatem;* ut docte Mancinellus ex Fest.

Bene *posuisse fertur* in Praeterito, de re quae tandem sero deprehenditur: *fertur* enim nova fama; nam habet pulchram Emphasin. B.

Posuisse i. positos habere, praesens rei perfectae. G.

Nudo sub pede; proverbiali dictione ostendit pueri fastidium at-

Fertur, et leni recreare vento
Sparsum odoratis humerum capillis,
Qualis aut Nireus fuit, aut aquosa
Raptus ab Ida.

ODE XXI.

AD AMPHORAM.

Virum gravem et sapientem Messalam Corvinum, die quodam festo apud se agentem, recitatis vini laudibus, ad hilaritatem invitat.

Metrum ut in prima.

O nata mecum consule Manlio,
Seu tu querelas, sive geris iocos,
Seu rixam et insanos amores,
Seu facilem, pia testa, somnum:
Quocunque lectum nomine Massicum
Servas, moveri digna bono die,

6 foetum numine *coni. Bentl. explodit Cun.*

que utrinsque neglectum. Nudus enim pes neutri minatur.

12 *Et leni recreare vento:* hunc locum imitatus est Iuvenalis: — *Tyrias humero revocante lacernas Ventilet*, etc. Notum est pueros infra pubertatem, praesertim delicatos, non fuisse detonsos.

15 *Nireus Graecos omnes excepto Achille superavit.* Vet. Schol. ex Homero.

Aquosa, Graecis πολυπίδαξ, et πιδήεσσα ob fluviorum fontes.

16 Ganymedem dicit, Iovis pocillatorem.

ODE XXI.

1 Haec lepide et ex coniectura protulit: noverat enim amphoram satis fuisse vetustam, etsi nondum inspexerat Consulem. B. Amphorae aetatem signat, non vini: de amphora dicit, illam nunc querelas gerere, nunc iocos: h. e. cadem amphora nunc vinum habuit, quo in rixas incaluere homines, quo boni bene usi sunt etc. Inscripta figlinis operibus nomina consulum, quid habet insoliti? Pittacium testae appositum aetatem vini indicat. Aetatem amphorae videt Horatius, etiam cum stat sublimis in apotheca: nomen consulis nondum videt: antiquum tamen vinum novit. G.

Lucium Manlium Torquatum dicit, qui cum Lucio Aurelio Cotta Consul fuerat Anno Urbis 688. Cruquius. Adverte veteres scripsisse *Manilium*, *Manlium* atque etiam *Mallium*, quod et veteres Torrentii Codd. et Scholiastae tenuere.

2 Varios vini effectus pro convivantium ingeniis lepide percurrit.

4 *Pia testa*, metonymicws, quod pios reddat. B. Quin quatenus somnum conciliat, ut bene Bentl. G.

Descende, Corvino iubente,
Promere languidiora vina.
Non ille, quanquam Socraticis madet
Sermonibus, te negliget horridus:
Narratur et prisci Catonis
Saepe mero caluisse virtus.
Tu lene tormentum ingenio admoves
Plerumque duro: tu sapientium
Curas et arcanum iocoso
Consilium retegis Lyaeo:
Tu spem reducis mentibus anxiis,
Viresque; et addis cornua pauperi,
Post te neque iratos trementi
Regum apices, neque militum arma.

10 negliget *omnes nostri.* neglіgit *Bentl. ex MS. et Cum* 12 incaluisse *Bentl. ex citat. Marii Victorini.* 13 amoves *Brod. et additur glossa*, separas.

7 Notum est veteres vina sua reposuisse in superiore granariorum, vel etiam aedium suarum, parte, sub ipsis tegulis; quem locum Vet. Schol. (si incorruptus mansit) *Veteranum* dixit. *Attende elocutionem, Descende promere.* V. Sch.

8 *Languidiora; vetustate lenita.* Vet. Schol.

9 *Madet; fluens est.* Vet. Sch. *Perfusus.* Mancinellus. Extrinsecus madidi sumus, uvidi intrinsecus, ut supra monuimus.

10 *Horridus, censorius, severus.* Vet. Schol. Intonsum Catonem in animo habebat.

11 *Prisci; antiquioris, non Vticensis.* Vet. Schol. De minore Catone res nota erat et recens. B.

Priscus tanquam cognomine vocatur in primis editionibus libri de Re Rustica. Sed potest *Priscum* vocare etiam Vticensem illum, cuius certe mores *prisci*, et notus amor bibendi vel ex Plin. epist. 3, 12. cum de illo antiquo sapiente hilaritas quidem epularum, sed nihil praeterea annotatum sit. G.

12 *Virtus Catonis*, *ipse Cato.* Vet. Schol. ut supra *Nifor Hebri.* B. Nempe ipse ille vigor animi, ille ardor agendi, quod oportebat, vino non nunquam auctus est. *Caluisse* hic significantius mihi videtur, et tenorem quendam caloris notare. G.

12 *Lene tormentum; blanditur ebrietas, et extorquet plerumque animi gravitatem.* Vet. Schol. Haec ad Messalam dicit. Ὀξύμωρον.

14 *Sapientium*, h. e. philosophantium, qualis erat Corvinus.

15 *Arcanum consilium*, dicit aliquod praecipuum dogma, quod alias studiose celabant.

16 Bene *retegis* posuit ad Etymon *Lyaei*, quod a λύειν, solvere: *Aperit praecordia Liber.*

18 *Addis cornua; per cornua violentiam, et per hoc violationem cerebri intelligi vult.* Vet. Schol. Proverbialis elocutio est. *Tunc veniunt risus, tunc pauper cornua sumit.* Naso, citante Mancinello. *Addis* autem pro *apponis* dicit. B.

19 *Trementi*, cum tremore timenti. *Lamb.* Z.

20 *Regum apices.* Persarum tiaras dicit, apicibus circumseptas, ut alias diximus. B. *Iratos reg. api-*

Te Liber, et, si laeta aderit, Venus,
Segnesque nodum solvere Gratiae,
Vivaeque producent lucernae,
Dum rediens fugat astra Phoebus.

ODE XXII.

IN DIANAM.

Epigramma in pinum iuxta villam suam stantem et a se Dianae dedicatam. (Quid hic ad saeculares ludos referri possit, plane non comminiscor. G.)

Metrum Sapphicum.

Montium custos nemorumque, Virgo,
Quae laborantes utero puellas
Ter vocata audis, adimisque leto,
Diva triformis;
Imminens villae tua pinus esto,
Quam per exactos ego laetus annos
Verris obliquum meditantis ictum
Sanguine donem,

ces, pro iratorum regum apices, h.e. maiestatem, fastigium. *Lamb.* Z.

21 *Laeta;* perpetuum Veneris Epitheton.

22 *Segnes solvere* posuit, ut ostenderet, dulces sodales aegerrime ab invicem divelli. *Nodum* dicit trium sororum in chorea nexum aegre solubilem. B. Per *Gratias* intelligit convivarum hilaritatem sine rixis et tumultu, et iocorum liberalitatem. Z.

23 Eleganter *vivae* pro *non extinctae*. B. Suaviter quoque *producent*, i. paullatim et velut sorbillando educent. Vna illa amphora alet hilaritatem convivarum ad lucem usque. Gratiae amant sobrietatem. v. hic 19, 6. G.

ODE XXII.

1 *Custodes* dii sunt earum rerum, quae in eorum tutela sunt.

3 Bene *ter* ad *triformem*. Quia et *numero deus impare gaudet*.

4 *Diva triformis*, ob Lunae tres phases, et tria regna, Coelum, Terra et Inferos; et tria etiam nomina, Dianam, Lucinam et Proserpinam.

5 *Pinus* matri deorum Cybelae sacrata arbor; neque hoc sane diversum erat numen; siquidem Graecum *Ἄρτεμις* a Phrygia *Ἄρτε Ἄμμα* deductum *Magnam Matrem* sonat.

6 *Per exactos annos*, *quotannis*. Vet. Schol. Exacto enim anno recurrunt feriae.

7 *Apte verres immolatur Dianae, quae eadem atque Ceres, frugum dea, quas corrumpunt sues.* Landinus.

Meditantis, h. e. etiam ante diem ferire conantis; quod item videmus in vitulis et gallinaceis pullis.

ODE XXIII.

AD PHIDYLEN.

Phidylen villicam suam ob pietatem carmine celebrat, ostenditque, pauperculam hanc anum diis esse acceptiorem Pontificibus ipsis. (Lepida certe Dacerii et Sanadoni suspicio, Horatium astute dissimulata Epicurei persona sic voluisse impedire, ne in villa sua nimii sumtus fierent in sacrificia. G.)

Metrum ut in prima.

Coelo supinas si tuleris manus
Nascente Luna, rustica Phidyle;
Si thure placaris et horna
Fruge Lares, avidaque porca;
Nec pestilentem sentiet Africum
Foecunda vitis, nec sterilem seges
Rubiginem, aut dulces alumni
Pomifero grave tempus anno.
Nam, quae nivali pascitur Algido
Devota quercus inter et ilices,
Aut crescit Albanis in herbis
Victima, pontificum secures

2 Phidile *edd. vett.*

ODE XXIII.

1 *Supinas dixit ad superiora palmas apertas et expansas.* Vet. Schol.

Tuleris modo pro *sustuleris.*

2 *Nascente Luna; solent enim rusticae mulieres in initio primae Lunae preces coelo effundere.* Vet. Schol.

Cum alii legant *Phidile*, alii *Phydire*, aliique *Phillide*, mihi praecipue placet Iacobi Cruquii *Phidyle*, quod etiam MSS. fide confirmat. Graecis φειδύλοι et φειδύλας, parci et *parcae*, dicuntur.

3 *Horna fruge; vino novello; nunc usque Tusci horna novella vina dicunt.* Vet. Schol. *Horna* a Graeco ὥρινα, quasi dicas huius horae, sive tempestatis.

4 Bene *avida porca*, porca enim Maniae matri Larium (h. e. Terrae) immolabatur, quod fruges consumeret.

7 *Dulces alumni; quos nutrimentorum commendaret affectio.* Vet. Schol. Accepit enim pro Horatii vernulis, non pro pueris ipsius Phidyles.

8 *Pomifero; pomorum enim vario gustu languescunt corpora.* Vet. Sch. Periphrasis autumni est.

10 *Devota; Diis destinata.* V. Schol. De porcis autem agit ad sacrificium pastis.

11 *Albanis in herbis; in Albano antiquitus monte nullos alios licebat quam nivei tauros immolare candoris.* Arnobius, citante Ludovico Desprez.

12 Bentleius auctoritate rariorum Codicum pro *secures* in Plurali posuit *securim:* magis tamen nobis placet plurium Pontificum plures etiam dici *secures.* Certe numerus multitudinis solet magis placere Poetis. B. Hic plures et victimae et Pontifices tanto magi-

Cervice tinguet. te nihil attinet
Tentare multa caede bidentium
Parvos coronantem marino
Rore deos fragilique myrto.
IMMVNIS aram si tetigit manus,
Non snmtuosa blandior hostia
Mollivit aversos penates
Farre pio et saliente mica.

19 Mollivit *MSS. ap. Bentl. coll. Sax. Med.* 1477. *et* 1502. *Ven.* 1479. Mollirit *Cun. ex una MS.* Mollibit *al. parvo sententiae discrimine.*

securas postulare videntur. G. *Pontificum*, a quibus publice immolabitur victima maior. Z.

15 *Bidentium; bidentes proprie dicuntur oves duos annos habentes, sic vocatae ab eminentioribus dentibus, qui circa duos annos nascuntur.* Vet. Schol. B. *Tentare*, placare. Z.

16 Bene *parvos*, cum ante posuerit *multa caede*. Parvula erant pauperculorum numina, uti fere privatorum omnium.

Coronantem; siquidem diebus festis dii coronari consueverant, tanquam epulaturi. B. Si coronas. Z.

17 *Immunis; subaudiendum extrinsecus scelerum.* Vet. Schol. B. Quid si utrumque hic respexit Horatius? debuit quidem: *immunem*, quae conferre nihil possit, quae sceleris nihil admiserit. G.

Tetigit manus: sacrificantes aram tangebant. Landinus ex Virgilio. Significare volebant, puras sibi esse manus.

18 Sentio cum Vet. Schol. *sumtuosa hostia* dici in Nominativo casu, neque moror brevem syllabam in Penthemimeri, quicquid contradicant Interpretes. B. Vltima in *sumtuosa* etiam producitur ob sequens *blandior*. Sensus, *Hostia* quantumvis *sumtuosa* non *blandior* s. blandius mollire solet deos, quam mollit manus innocens, *farre* solo et *sale* oblatis. Conf. ad Car. 1, 16, 8. G.

19 *Mollibit*, vetuste pro *Molliet*. Bentleius ex Editione Veneta *Mollivit* reposuit pro *Mollibit*. Verum nihil opus, cum neque ipse Horatius semper horreat Archaismum in declinando. B. *Mollivit*, mollire solet. Z.

20 *Farre pio; sal enim cum farre incendebatur.* Vet. Schol. Veteres rustici *panem* et *salem*, quibus ipsi fere vescebantur, etiam diis obtulerunt suis. Superius (ad 2, 16, 14.) monui, salem fuisse tunc temporis pro butyro. B. *Pium far*, piis manibus, animo pio oblatum. G.

ODE XXIV.

Prima peregrinos obscoena pecunia mores
Intulit, et turpi fregerunt saecula luxu
Divitiae molles. *Iuvenal.* 6, 298.

Metrum ut in ODE XIX.

Intactis opulentior
    Thesauris Arabum et divitis Indiae,
Caementis licet occupes
    Tyrrhenum omne tuis et mare Apulicum,
Si figit adamantinos
    Summis verticibus dira Necessitas
Clavos, non animum metu,
    Non mortis laqueis expedies caput.
Campestres melius Scythae
    (Quorum plaustra vagas rite trahunt domos)

4 Apulicum *etiam ex MSS. Lambi. Bentl. Cun.* Punicum *legit Land.* Ponticum *al.* 5 *Pro* Si *Bentl. coni.* Sic, *et parenthesin facit* (Sic-clavos). 6 dura *coni. Bentl. et sic olim legit Schol. Porphyr. Z.*

ODE XXIV.

1 *Intactis*, h. e. Romanorum armis nondum tactis.

3 *Caementis; saxis ad fabricandum provisis.* Vet. Schol. Proprie *caementa* lapidum fragmenta dicuntur, iaciendis fundamentis utilia.

Occupat, qui totum in usum suum vertit, neque quicquam aliis relinquit.

4 Trium Torrentii MSS. auctoritate adductus *Apulicum* reposui, cum alii legant *Punicum*, alii *Publicum*, alii etiam *Ponticum*.

5 Hoc est, Si tamen verum est, moriendum tibi esse neque ingentes opes quicquam valituras adversus fatum. Mire se torquet Bentleius, ut aliquem eliciat sensum, cum omnia tamen sint plana. Displicet eidem erudito viro Epitheton *dira*, et de suo reponit *dura*, cum tamen illa efficacior vox sit: atque hoc facit reclamantibus omnibus. Certe mors praedivitibus *dira* res est aeque ac *dura*. Verum *i* atque *u* fuere olim ὁμοιόφωνα, quae potest esse erroris causa. B. Conf. 1, 35, 17. sqq. Verbo, si nullius tantum fastigium est, quod fato illum eximat. G. Quandoquidem invicti fati necessitas arcte tenet in sua potestate, quicquid vel in summo positum est fastigio. Z.

Superius monuimus, *adamanta* etiam duratum ferrum appellatum fuisse. V. 1, 6, 13.

6 *Necessitatem hic pro morte posuit.* Vet. Schol. quam clavis et cuneis armatam veteres finxerunt.

Bene subiecit *caput*, cum iam *verticibus* posuerit, quibus *Necessitas* clavos suos adegerat. Bene etiam *laqueis expedies*, ac si mors nos ex insidiis invaderet. Metaphora a venatorum retibus desumta.

9 *Campestres; quod in campis sine tectis vivant.* Vet. Sch. sive quod silvestrem regionem incolant. B. *Melius*, innocentius. Nam refertur ad sequentia. Z.

10 Hamaxobios describit. G.

Vivunt, et rigidi Getae,
Immetata quibus iugera liberas
Fruges et Cererem ferunt,
Nec cultura placet longior annua;
Defunctumque laboribus
Aequali recreat sorte vicarius.
Illic matre carentibus
Privignis mulier temperat innocens:
Nec dotata regit virum
Coniux, nec nitido fidit adultero.
Dos est magna parentium
Virtus, et metuens alterius viri
Certo foedere castitas,
Et peccare nefas, aut pretium emori.
O quisquis volet impias
Caedes et rabiem tollere civicam;

24 aut pr. mori *coll. it. Zar. Bentl.* aut pr. est mori *al.* aut pr. emori *MSS. aliquot sp.* 26 aut rabiem *Ven. Glar.*

11 *Rigidi Getae; propter frigora regionum.* Vet. Schol.

12 *Liberas*, quae cedunt in usum communem. Z.

14 *Annua; continuae sedis incerti.* Vet. Schol.

15 *Defunctum, liberatum.* Vet. Schol.

16 *Vicarius* servi servus est. *Vicem laborandi inter se praestare barbaros ostendit.* Vet. Schol. B. *Vicarius* h. l. est qui pari conditione, eodem agro colendo, succedit ei, qui pridie laboravit. Z.

18 *Temperat; pocula parat.* Vet. Schol. B. Bona certe sententia: noverca innocens *temperat* pocula vel ordinaria vel medica *privignis*, nec abutitur ea occasione. Sed etiam illud promtum, *temperat* i. parcit. G. Posterior ratio placet. Z.

20 *Fidit adultero.* In Ablativo dicitur *adultero:* quasi diceret, ob *adulteri* formam fiduciam sibi sumit, neque erubescit. B.

23 Servatio sancta et constans matrimonii, quae abhorret alieni viri consuetudinem. Z.

24 Corrupit intelligentiam huius loci praepositio *e* in verbo *emori* accepta pro *est.* *Dos est magna — castitas*, et quod *peccare* contra legem matrimonii *nefas* putant, *aut* si omnino vel invitis acciderit peccare, ut Lucretiae, *pretium* illius involuntarii coactique peccati existimant *emori* et ipsas et auctores. Quin peccati talis etiam intentati, nondum peracti *pretium* putant *emori*, ut in Icilia, in tribuno Mariano. G.

Mire *pretium* de moecha posuit, quae ab amatoribus *pretium* solebat exigere.

25 Frigidiusculum videtur nobis Bentleii *O! quis, quis* divisim, pro *O! quisquis.* In re gravi atque seria exclamari solet *O.*

26 *Civicam*, vetuste pro *civilem.* B. Intelliguntur bella civilia. Z.

Si quaeret PATER VRBIVM
  Subscribi statuis, indomitam audeat
Refrenare licentiam,
  Clarus postgenitis: quatenus (heu nefas!)
Virtutem incolumem odimus,
  Sublatam ex oculis quaerimus invidi.
Quid tristes querimoniae,
  Si non supplicio culpa reciditur?
Quid leges, sine moribus
  Vanae, proficiunt, si neque fervidis
Pars inclusa caloribus
  Mundi, nec Boreae finitimum latus,
Durataeque solo nives
  Mercatorem abigunt? horrida callidi
Vincunt aequóra navitae?
  MAGNVM pauperies opprobrium iubet

27 quaerit *codd. ap. Bentl.* 30 Carus *cod. Canteri.* Quatinus *Lamb.* 32 invidis *coni. Crus.* 39 *Pro* solo, gelu *coni. Bentl. quem refellit Cun.*

27 Pulchre *urbium*, dissimulat enim se in animo habuisse Augustum Patriae Patrem.

30 *Clarus postgenitis;* significare vult, Augustum ob legem Iuliam de adulteriis laborasse plurimorum invidia.

Quatinus cum Vet. Schol. Cruquii et Mancinello pro *quatenus* reponendum duxi. *Quatinus* Coniunctio est tantum; *quatenus* autem *Adverbium temporis et loci.* Vet. Schol. Bentleius tamen male edidit *quatenus*. B. Huius peccati ipse quoque reum me fateor, cum plerisque nempe libris. Causa dicta in Thesauro. G. *Quatenus*, siquidem.

31 *Virtutem* maluit nominare quam Augustum. B. *Incolumem*, dum vivit vir bonus, euergeta.

32 Bene et pathetice. *Sublatam ex oculis* posuit, subiecturus *quaerimus*. B. h. e. desideramus.

Invidi; vere enim per invidiam fit, ut boni viri, cum amissi sint, desiderentur. Vet. Schol. h. e. ex perverso et maligno ingenio.

33 *Quid tristes querimoniae?* Excusare videtur legis Iuliae atrocitatem. B. Sensus est: Querela de corruptis moribus nil prodest, nisi scelera severis legibus reprimuntur: nec ipsae leges vim habent, nisi mores corrigantur et disciplina publica et privata emendetur.

34 Vsitato Charientismo adulterium *culpam* vocat.

35 *Sine moribus; vanae sunt leges, si non observentur a moribus.* Vet. Schol.

36 *Si neque fervidis;* παρὰ προσδοκίαν ista subiecit, omnia mala divitiis imputaturus.

Quidvis et facere et pati,
  Virtutisque viam deserit arduae.
Vel nos in Capitolium,
  Quo clamor vocat et turba faventium,
Vel nos in mare proximum
  Gemmas, et lapides, aurum et inutile,
Summi materiem mali,
  Mittamus, scelerum si bene poenitet.
Eradenda cupidinis
  Pravi sunt elementa; et tenerae nimis
Mentes asperioribus
  Formandae studiis. nescit equo rudis
Haerere ingenuus puer,
  Venarique timet; ludere doctior
Seu Graeco iubeas trocho,
  Seu malis vetita legibus alea:
Cum periura patris fides
  Consortem socium fallat et hospitem,

49 materiam *edd. vett.* 60 hospites *Brod. Med.* 1477. *Ven.* 1479. *Flor.* 1486. *etc.*

44 Nihil opus Bentleii *desertere* pro *deserit*. Horatius summe delectatur construendi varietate.

Arduae; in animo habuit Pythagoricum Y, virtutis vitiique symbolum.

45 *In Capitolium;* h. e. Iovi Capitolino cum reliquis hostium spoliis consecremus.

46 *Faventium*, plaudentium triumpho. *Favere* enim *plaudere* est.

47 *In mare* res execrabiles demandari solebant.

48 Leniter iam *inutile* pro *exitiabile* posuit, per Charientismum. B. *Lapides*, uniones, margaritas.

49 *Summum malum avaritiam dixit, ex qua vitia omnia procreantur.* Vet. Schol.

51 Bene *eradenda* de *elementis*, quae sunt Alpha, Beta etc.

52 Per Dilogiam *tenerae* pro *effoeminatae* et *pueriles* posuit, ut ostendunt sequentia.

54 Bentleius suo ipsius fretus acumine de *Formandae* fecit *Firmandae*, apponitque ista verba notatu digna: „Aio affirmoque, sic ab „Horatii manu fuisse scriptum." Nisi eruditam habuisset aurem, haec non dixisset. B. Non diffiteor, mihi quoque magis placere *Firmandae*, sed non ideo alterum abiudicarim Horatio. G.

55 *Haerere* dicitur qui casuro similis est.

57 *Trochus* circulus erat aeneus, cui crepitacula vel tintinnabula quaedam appensa sunt, et a pueris agebatur.

60 *Consortem socium; socium eiusdem sortis in damno et lucro.* Cruquius. *In asse.* Vet. Schol. Cruq.

Nequeo videre, cur magis placuerit Bentleio *hospites* quam *hospitem*. Certe maior pars Codicum non semper melior est; neque ipse ita sentit Bentleius, nisi adsit suus cal-

Indignoque pecuniam
Haeredi properet. Scilicet improbae
Crescunt divitiae; tamen
Curtae nescio quid semper abest rei.

ODE XXV.

AD BACCHVM.

Horatius, super mero Bacchi spiritu percitus, suaviter Augusti laudes cantat.

Metrum ut in superiore.

Quo me, Bacche, rapis tui
Plenum! quae nemora aut quos agor in specus,
Velox mente nova! quibus
Antris egregii Caesaris audiar
Aeternum meditans decus
Stellis inserere et concilio Iovis!

2 quae nemora *Brod. G. edd. primae, Bentl.* quae in nem. *al.* nemora, quos *Cun. coni. G.* et quos *ed. Ven. et Clar.*

sulus. B. Mihi *hospites* tanto minus placet, quia non amat Horatius homoeoteleuta, *fides — hospites.* G.

62 *Improbae*, h. e. *improbe*, vel *importune et indesinenter.* B. *Properet*, cupide corradat. Z.

64 *Nescio quid modo pro aliquid. Nescio quid* dicimus de re, quam non plene comprehendimus, qualis sit. *Curtum* autem dicitur, quod omnes suos numeros non videtur implere. B. *Abest*, scil. ex opinione avari. Z.

ODE XXV.

1 Admirabundus dixit *Quo me, Bacche, rapis!* Landinus. *Liberum Patrem invocat, eo quod ipse Musicus Deus sit.* Vet. Schol.

2 Per *nemora* et *specus* intelligi vult Nymphas et Satyros, Bacchi chorum. Vid. Ode 1. Lib. I.

3 Bene *velox mente*, de ebrio. *Nova; praesentia numinis nova.* Vet. Schol.

Quibus graviter pronuntiandum: est enim subiunctiva particula, et Epexegesis Figura. Vet. Schol. *Ab antris provenire solebant ab aliquo deo immissi furores.* Landinus.

4 *Egregii: quasi unicus inter mortales sit.* Landinus.

5 *Aeternum decus* de novo quodam astro intelligendum. *Vos aeterni ignes.* Virgil.

Meditans; sic Virgilius, *Musam meditaris avena.* Significare vult, Augusti immortalitatem ex parte carminibus suis deberi.

6 Plurimi MSS. cum Vet. Schol. Cruquii *concilio* habuerunt pro *consilio*, quod et Torrentius et Cruquius probarunt. *Quasi annuat, eum in signum coeleste conversum iri: Qua locus Erigonen inter Chelasque sequentes Panditur.* Landinus ex Marone Ge. 1, 33. Ex antiquo Apollonii Rhodii Scholiaste didicimus, duodecim Signa Iovi fuisse a consiliis, quae ideo βουληφόρους Aegyptii appel-

Dicam insigne, recens, adhuc
  Indictum ore alio. Non secus in iugis
Exsomnis stupet Evias,
  Hebrum prospiciens, et nive candidam
Thracen, ac pede barbaro
  Lustratam Rhodopen. Vt mihi devio
Ripas et vacuum nemus
  Mirari libet! O' Naïadum potens,
Baccharumque valentium
  Proceras manibus vertere fraxinos,

9 Ex somnis *Gott. Zar. Ven.* 1479. *Loch. Fabr.* Ex somniis *Med.* 1486. *et* 1502. Et somnis *Ven. Pinç.* E somnis *Flor.* 1482. *et Ven.* 1486. *it. Cun. et Sanad.* Exsomnis *inde ab H. Steph.* Edonis *sola coni. Bentl.* 12 Lustratum *MSS. ap. Torrent. Vid. Heins. et Bur. ad Ovid. Met.* 9, 165. ac mihi *Bentl. ex 5 codd.* 13 Rupes *Ven. et Lamb.*

laverunt, ut errantes stellas *Ῥαβδοφόρους*, seu lictores, quia horum mandata exseqaebantur. B. Locus est ad 4, 262. p. 409. extr. G. [† *Consilio* accommodatius h. l. esse videtur, non propter Aegyptiam fabulam a Baxtero memoratam, sed quia *Iovis consilium.* Heyne ad Virgil. Georg. I, 25.]

8 *Indictum ore alio;* bene hoc, quia praemiserat *recens.* Et *insignis* et *recens* erat Carminis sui materia.

9. *Exsomnis* dixit quod nocturna erant Bacchi sacra. Bentleius ex coniectura sua reposuit *Edonis* satis audacter. B. Nemo reprehenderet, credo, *Edonis*, si ex bono libro proferretur. Sed nihil est cur quaeramus aliud, sive *ex somnis* vel *e somnis* legatur h. e. e somno subito evigilans, et augustum spectaculum magis admirans, sive *exsomnis*, vigilans, et nocte ab luna illustri illa prospiciens. Et vigilias nocturnas, et subitum e somno motum convenire Bacchis, certum est. G.

10 *Evias* pro Baccha ponitur. *Evius* autem et *Lenaeus* Bacchi erant autumnalia nomina: e quibus *Evius* ab Εὖς, quod Graecis *bonum* atque *divitem* sonat, deducitur; quod auctor sit frugum, adeoque convenire videtur cum Plutone et Dite Patre: nam et *Bacchum apud Inferos regnasse ferunt* (ut verbis veteris Scholiastae utar). *Lenaeus* autem a *Ληνὸς*, *torcularis lacus*, declinatur, quod calcandis uvis utilis credatur.

12 *Devio; repleti numinis per devia agi et remota consueverunt.* Vet. Schol. Exemplo dantur a Rutilio Bellerophon et veteres Monachi.

13 Omnes fere MSS. *Ripas* pro *Rupes* legebant, quod et Torrentius et Cruquius probabant. Quod et mihi etiam placuit ob sequentia; *vacuum* scilicet *nemus* et *mirari. Ripas, fluminum scilicet ad voluptatem.* Mancinellus. Bentleio displicuit *Ripas*, et de ingenio suo reposuit *Rivos*, cum bene figuratum sit *ripas* pro *rivos*, nec desint exempla plurima. B. Sic 4, 2. 31. G.

14 *Naiadum;* i. e. *Musarum. Nymphae noster amor Libethrides.* Mancinellus. B. Non dubium est, *Libethrides nymphas* esse Musas, Virg. Ecl. 7, 21. Sed hae Naides vel *Naiades*, Bacchi comites, an Musae? G. *Potens*, Bacche domine.

15 *Valentium; numinis eius instinctu.* Vet. Schol. h. e. arte praestigiatoria, ut ostendimus superius Od. 19. Lib. I.

Nil parvum aut humili modo,
Nil mortale loquar. Dulce periculum est,
(O Lenaee!) sequi deum
Cingentem viridi tempora pampino.

17 humile *etiam Fl. et Ven.* 1486. 18 est] *omisit Iani fide duorum librorum.*

ODE XXVI.

AD VENEREM.

Horatius paene emeritus Cupidinis miles, aegre tamen militiam dimittit. (Amare se desiturum ait, Chloae poenam imprecatur, ut amet. G.)

Metrum ut in prima.

Vixi puellis nuper idoneus,
Et militavi non sine gloria;
Nunc arma defunctumque bello
Barbiton hic paries habebit,

17 Quinque Torrentii MSS. habebant *humile* pro *humili*, quod et mihi videtur magis convenire, etsi deficit metrum, quod nil moror. Quis enim credat, Poetam posuisse *nil humili modo*, cum superius Ode 3. huius libri dixerit, *Magna modis tenuare parvis*, de Lyrico suo carmine? B. Non tam ratio Baxteri me movet, ut *humile* praeferam, quam illud, quod videtur gradatio esse in *parvum*, *humile*, *nil mortale*. G. Cum nec Baxteri nec Gesneri ratio placeret; restitui optimorum et plurimorum *humili*, ob metrum, ob *modo*, ob sensum: nam vult loqui modo sublimi. Z.

18 *Dulce periculum*, Ὀξύμωρον Figura. Habet etiam Emphasin: significat enim, se *amabili insania* abreptum nescire, quo deus ducat, libenter tamen sequi.

19 Si intercludemus *o Lenaee*, ut modo exclamatio sit, ut *io Bacche*, *Evoë*, et similes, non allocutio proprie dicta: nihil opus erit coniectura Bentleii, *Te*, *Lenaee*, *sequi ducem*. Venustior forte hic versiculus: sed alter, quem libri omnes habent, magis Bacchicus. Cui generi illud etiam accenseo, quod ambigue posuit *cingentem v. t. p.* quod aeque ad poetam, quam ad Bacchum referri potest, vitiosa alioqui ratione, sed tali carmine non indigna. Caeterum recte Baxterus ad poetam refert. G.

20 *Cingentem tempora;* h. e. cantantem et saltantem: nam coronati et cantabant et saltabant veteres, ut in sacris debuere.

ODE XXVI.

1 Ad Emphasin dixit *nuper idoneus;* nam significare vult, se iam ob aetatem minus valere: et mire *nuper*, ac si paucis diebus consenuerit.

3 *Non sine gloria; non sine opinione boni amatoris.* Vet. Sch. B. *Arma*, ipsam lyram intelligit Acro. Z.

4 Notum est veteres, cum artem aliquam dimitterent, instrumenta eius artis deo, in cuius tutela fuerant, suspendere consuevisse: atque ἐν ἤθει posuit *hic paries*, ac

Laevum marinae qui Veneris latus
Custodit. Hic, hic ponite lucida
Funalia et vectes et arcus
Oppositis foribus minaces.
O quae beatam, Diva, tenes Cyprum et
Memphin carentem Sithonia nive,
Regina, sublimi flagello
Tange Chloën semel arrogantem.

7 vectis, securesque *sola coni. Bentl.* et harpas *coni. Cun.* 10 Memphim *vulg. sed Bentl. ex edd. duabus et codd. quibusdam formam Graecam, quam amat Horatius, recepit*, Sythonia *edd. vett.*

si certus iam foret et immobilis in proposito.

5 In superiori templorum parte parieteque australi anathemata pendebant. Siquidem ipsum numen meridiem spectabat. B. Deorum sedes septentrio. Varro apud Festum v. *Sinistrae aves.* G.

7 *Funalia, faces quibus amicarum ianuae urebantur aliquando.* Mancinellus. B. Non ad ianuas comburendas, sed ad lucendum. *Vectes* adhibebantur ad fores effringendas. Sed quorsum *arcus*, cum aliis me ignorare fateor. Z. Quorsum *arcus?* Sagittarii non erant Romani; et quis sagittis peteret puellam? *Foribus minaces* esse possunt illae machinae poliorceticae, quas recentior certe aetas *arcubalistas* nominavit. Hoc malim, quam mutare verba omnium librorum. Interim *harpae* paullo modestiores *securibus*. G.

10 Lucus erat Memphi Veneris Hospitae, sive Graecae, quam nonnulli Helenam fuisse credebant. De qua Herodotus 2, 112.

Carentem Sithonia nive; non solum Tanaquillus Faber, Acrisia proles, hunc locum reprehendit, sed etiam vir magnus Laevinus Torrentius. Verum si advertissent, *Scythici* vel *Thracii* nomen proverbiali quadam figura frigoribus frequenter apud Poetas haerere, non invidissent Lyrico Poetae perpetui Epitheti usum.

Ego nolo Caesar esse,
Ambulare per Britannos,
Scythicas pati pruinas. B.

Forte ea causa fuit poetae huius imaginis, quia frigus excuti, iniici ignem Chloae petit. G.

11 *Sublimi* dilogia usus est, quod et dea sublimi curru veheretur, et *sublevato ictu vehementer feriret*, ut ait Vet. Schol. Pulcherrimus hic Iconismus est.

12 *Tange semel,* lepidissime, ac si diceret, unica hac vice summitate tui flagelli vibicem incute. Ostendit, sibi labasse propositum. *Irasci celerem, tamen ut placabilis essem.* B. Vid. argum. *Semel,* ut non saepius opus sit. G.

ODE XXVII.

AD GALATEAM.

Sub Galateae marinae deae nomine nobilem quandam amatam a navigando in Graeciam deterret. Etsi enim nihil ambigat, quin dii sibi tam piae puellae vice auguratum ituro prospera auspicia daturi sint; consultius tamen ducit sibi a procelloso mari, praesertim vero hiberno tempore, cavere, quam auguriis eiusmodi fidere. Deinde adiecto pulcherrimo de Europes raptu Episodio ostendere conatur, parum convenire formosis maria traiicere. (Harduino si credimus, auctor Gallicam nobilitatem dehortatur a navigatione et expeditione, quam 1234. Ioannes Briennensis comes suscepit in terram sanctam. G.) (*Galateam a navigatione avocare videtur Poëta non tam ominibus infaustis quam Europae exemplo.* Nam omina mala, *inquit,* eveniant improbis hominibus, et priusquam cornix tempestatem gravem portendat, ego exorabo Deos, ut faustum omen mittant. Quare per me eris felix ubique nec ulla avis mala iter tuum impediet. Etsi autem indicia quaedam tempestatem gravem portendunt; Dii tamen periculum omne vertant in hostium uxores. Sed ut tu te navi, ita olim tauro se credidit Europa; cuius consilii ipsam vehementer poenituit. — *Summa igitur carminis venustas maxime cernitur in honorificentissima Galateae comparatione cum Europa regis filia, pia, casta, quae ob formam et virtutem uxor Iovis facta et nomen immortale est nacta. Verum si quis locum 66-71. malit ad vim argumenti referre quam ad exornationem narrationis et laudes Europae; is, mea sententia, rectius consilium carminis totius ponit in eo, ut Poëta Galateam timidiorem et dubitantem ad audacter navigandum hortetur. Rem viris doctis iudicandam relinquo.* Z.)

Metrum Sapphicum.

Impios parrae recinentis omen
Ducat, et praegnans canis, aut ab agro

ODE XXVII.

1 Ad Emphasin *Impios* statim ab initio posuit; ostendit enim, Galateam ob pietatem deos habere sibi propitios.

Etsi nemo Interpretum hactenus explicaverit, quaenam sit *parra* avis, ego tamen pro *pico viridi* (Gallis *Piverd*, et Germanis *Specht*) accipiendam duco: erat autem hic ex Meropum, sive Melissophagorum genere; quin et ipse Servius Meropem viridem fuisse tradit. Quod etiam vetus Kyranidarum Interpres confirmat. *Merops* (inquit ille) i. e. *Parra, avis omnino viridis.* Haec avis etiam hodie vulgo nostro pluviarum praesaga creditur. Saepius etiam eumdem cantum repetit, quod voce *recinentis* plane significare vi-

Rava decurrens lupa Lanuvino,
Foetaque vulpes;
Rumpat et serpens iter institutum,
Si per obliquum similis sagittae
Terruit mannos: ego quid timebo
Providus auspex?
Antequam stantes repetat paludes
Imbrium divina avis imminentum,
Oscinem corvum prece suscitabo
Solis ab ortu.

7 quid tim. *etiam G. coll. Sax. Brod. Zar. Med.* 1477. *et* 1502. *Ven.* 1479. *Loch.* cur *Fl. et Ven.* 1486. cui *MS. ap. Cruq. Fabr. H. Steph. Torr. Rutg. Heins. Bur. Bentl. it. Ven. Lamb. et Iani.* 8 *Post* auspex *quidam comma ponunt.*

detur. Mecum etiam sentit Albertus Magnus. In Kyranidis etiam pro *Gangraenam Gargraenam* legendum censeo, quod Teutonice *omnino viridem* sonat.

3 *Ravus color dicitur niger mixtus cum fulvo.* Vet. Schol. *Festo inter flavum et caesium*, ut adnotavit Lambinus; quod idem fere sonat.

Crediderim multos lupos fuisse in agro Lanuvino. Non longe erat hic locus a Via Appia, qua Brundusium ibant.

4 *Foeta* idem est quod supra *praegnans.* [† imo *enixa, partu liberata.* v. Bentl.] *Canes, lupi et serpentes* etiam Onirocriticis hostes sunt, adeoque graviores, si gravidae fuerint, ob hostium scilicet pullulantem numerum.

5 *Rumpat, interpellet.* Vet. Sch. De *Rumpat* Bentleius auctoritate unius Codicis fecit *Rumpit*, quod quis probet? B. Omnino concessivo modo hic posuit *Rumpat*, h. e. vel impediat actu, quod iam molestum est; vel rumpere conetur, dissuadeat, cum infortunio non parentis augurio. G.

Institutum; coeptum: nam idem *institutio*, quod nos vulgo *introductionem* dicimus.

6 *Similis sagittae*, h. e. uno impetu; proverbialis dictio etiam hodie. Mire nugantur Interpretes, dum nodum in scirpo quaerunt.

7 *Manni equi dicuntur pusilli, quos vulgo burdos vocant.* V. Sch. Burdus ex equo et asina est, uti mulus ex asino et equa. Burdis et mulis meritorias rhedas trahebant Roma Brundusium.

Cum Cruquii MSS. reposui *quid timebo* pro *cui*: sic etiam in duobus libris Lambinus legerat. Non potuit certe ignorare, *cui* timeret. Ostendit autem, se nihil timere, cum esset *providus auspex*, adeoque bona auguria conceptis precibus elicere valeret, quod periti et *providi auspicis* erat. Minus placet Bentleii *cui*: voluit significare, se nihil timere.

9 *Repetat paludes*; huc spectat et Virgilianum illud de cornice (Ge. 1, 389.) *Et sola in sicca secum spatiatur arena:* nam ad litora maris, et margines stagnorum tali tempore solae deambulare solent. B. [† Horatii verba non ad hoc praesagium (Ge. 1, 389.) referenda, sed ad illud vs. 381. *e pastu decedens agmine magno Corvorum increpuit densis exercitus alis.* Heyne.]

Irridet illam superstitiosam disciplinam: dicit, se occupaturum malum pluviae auspicium, quod faciat cornix solitaria, et prius nunciaturum laetum corvi clarum canentis augurium; ut adeo a se bene ominatum iter puella habitura sit. G.

11 *Oscines dicuntur aves, quae voce augurium faciunt; praepetes, quae volatu.* Vet. Schol.

Corvum modo cornicem dicit.

12 *Ab ortu solis prospera corvi omina sunt, adversa ab occasu.*

Sis licet felix ubicunque mavis,
Et memor nostri, Galatea, vivas:
Teque nec laevus vetat ire picus,
Nec vaga cornix.
Sed vides, quanto trepidet tumultu
Pronus Orion: ego, quid sit ater
Adriae, novi, sinus, et quid albus
Peccet Iapyx.
Hostium uxores puerique caecos
Sentiant motus orientis Austri, et
Aequoris nigri fremitum, et trementes
Verbere ripas.

13 *ex vitiosa lectione cod. Steph.* navis *corrigit Rutgersius* nabis. 15 vetat *Brod. MS. Lambi. et Bentl. it. Cun.* vetet *al.* 22 *pro* Austri, haedi *Muret. et Lambi. nempe Muretus sic coniecit ob locum III, 1, 28.* 23 *Sic omnes ante Bentl.* trementis Verbera ripae *MS. ap. Bentl.* trementes Verbera ripas *Baxt.*

Vet. Schol. *Ego vero ab ortu solis id verum esse expertus sum pluries.* Mancinellus.

13 *Sis felix; precationis formula haec erat.* Cruquius. B. Indicat, addicere aves, promittit laeta, quantum ad auspicium: sed mox aliud magis timendum obiicit. Illud lepidum; quod tanquam partem augurii sui illud quoque ponit, *memor nostri vivas*, quasi hac lege promittatur iter auspicatum. G.

Vbicunque mavis; i. e. etsi sine me esse mavis. Vet. Schol.

15 *Laevus; modo infelix.* Torr.

Vetat praefero, iungendum cum *licet:* cum *sis* et *vivas* copularunt, quibus *vetet* placuit. G.

Picus Martius et *parra* oscines erant et praepetes. Crediderim tamen, parram iam dici picum, ut supra cornicem corvum.

16 *Vaga*, sola secum spatians.

17 Bene *trepidet* et *tumultu: nam tumultus festinatio motus est non sine terrore.* Vet. Schol.

18 *Pronus Orion; in occasum vergens.* Vet. Schol. *Sub Decembrem scilicet mensem, tum occidit Orion.* Cruquius. *Quia amicam non valet precibus retinere, minis tempestatis conatur.* Vet. Sch. R. Harduinus, *Pronus Orion*, inquit, dixit ingeniose et recte pro labante et inclinato et proximo occasui imperio Orientis. Tanti est sapere. G.

19 *Novi;* acerba recordatione terret.

Albus iam pro *etsi albus:* proprie autem *albus* et *ater* de coeli facie. Iapyx etiam sereno coelo extimescendus. G.

20 *Peccet*, *peccare soleat.* Stephanus. Iapyx Calaber, vel Apulus ventus ab Iapygibus incolis Graeci generis.

21 *Hostium uxores; Latinis scriptoribus a Graecis invaluit usus istius figurae, ut, siquid timendum sit, in hostium caput imprecentur.* Erasmus. Sic et Ovidius: *Hostibus eveniant convivia talia nostris.*

22 *Omnes MSS. habent Austri, non hoedi.* Torrentius et Cruq.

24 Cur mallet Bentleius *Verbere*, sicuti et mox v. 26. *at* pro *et?* Auri suae plerumque nimis hic fidit et indulget. B. *Ripae verbera* fluctuum *trementes* est procellae periphrasis: *verbera* Graecus casus poetae nostro familiaris. Interea nihil ausim in bona sententia contra consensum librorum. G.

Ripas modo pro *litora* posuit per Catachresin.

Sic et Europe niveum doloso
Credidit tauro latus, et scatentem
Beluis pontum mediasque fraudes
Palluit audax.
Nuper in pratis studiosa florum, et
Debitae Nymphis opifex coronae,
Nocte sublustri nihil astra praeter
Vidit et undas:
Quae simul centum tetigit potentem
Oppidis Creten, Pater, o relictum
Filiae nomen, pietasque, dixit,
Victa furore!
Vnde? quo veni? levis una mors est
Virginum culpae. Vigilansne ploro
Turpe commissum? an vitiis carentem
Ludit imago
Vana, quae porta fugiens eburna
Somnium ducit? meliusne fluctus
Ire per longos fuit, an recentes
Carpere flores?

39 vitio *contra omnes libros Bentl.*

25 Verecunde iam *niveum latus* pro ventre, vel femoribus posuit. *Latus* etiam de anteriore parte dixit Ovidius, *et lateri conseruisse latus*, significans coitum. Neque abest lasciva Dilogia hoc loco.

27 *Medias fraudes; in medio dolo cognitas.* Vet. Schol. h. e. sero deprehensas.

28 *Audax antea.* Stephanus.

30 *Debitae;* ex voto scilicet.

31 Ad Emphasin solitudinis *sublustrem noctem* nominavit, et bene subiecturus *astra.*

33 Expressit Graecum Ἑκατόμπολιν.

34 *Relictum filiae*, bene pro neglectum, quia patrem reliquerat.

35 *Quid pietas nisi voluntas grata in parentes?* Cicero, citante Mancinello.

36 *Victa furore* dicitur, quod furorem continere non valeat ulterius. B. Queritur pietatem suam *furore* ac temeritate *victam.* G.

38 *Virginum* nomine et se intelligit, quae tauro insidioso fidem habuerit, et suas comites, quae se non retraxerint, eripuerint: et unam mortem nimis levem culpae poenam praedicat. G.

Solito Charientismo *culpae* posuit pro *vitio.*

39 *Commissum* gravius culpa est, significat enim consilii negligentiam et parum cavisse.

Facile assentior hoc in loco magno Bentleio, magis hic convenire *vitio* quam *vitiis*. B. Quidni *vitiis* dixerit poeta? Poterat Europe exprobrare sibi levitatem animi, impietatem, temeritatem etc. G.

40 *Imaginem vanam* umbram dicit, ut etiam superius: nam *falsa mittunt insomnia manes.* Virgil.

41 *Porta eburna iuxta Homerum vanorum somniorum est, uti cornea verorum. Vult enim semper latere verum, et cum aliquando ex parte patet, interiecto a nobis velamine videri.* Porphyrius, citante Mancinello. B. Vid. viri docti ad finem Odyss. τ, et sexti Aeneidos. G. Sq.

Si quis infamem mihi nunc iuvencum
Dedat iratae! lacerare ferro et
Frangere enitar modo multum amati
Cornua monstri.

Impudens liqui patrios penates;
Impudens Orcum moror. O deorum
Si quis haec audis, utinam inter errem
Nuda leones!

Antequam turpis macies decentes
Occupet malas, teneraeque succus
Defluat praedae, speciosa quaero
Pascere tigres.

Vilis Europe, pater urguet absens,
Quid mori cessas? potes hac ab orno
Pendulum zona bene te secuta e-
lidere collum.

48 monstri *MSS. plures ap. Bentl. Brod. coll. Sax. Ven.* 1479. *Med.* 1486 *et* 1502. *Talb. Cun.* tauri *reliquorum glossa videtur.* 59 secuta e - lidere *Heins.* [† *ad Ovid. Fast.* 4, 571.] *post Muret. et MSS. apud Lambi. it. Bentl. Cun.*

45 *Infamem* iracunde protulit pro *turpem.*

48 Rectissime Bentleius, ductus plurium Codicum auctoritate, rescripsit *Cornua monstri* pro *cornua tauri.* Et recte *monstri*, quod se in humanam formam mutaverit, cum virginem vitiabat.

49 *Impudens, turpiter, Nomen pro Adverbio.* Vet. Schol.

50 *In Euripidis Alcesti Orcus Alcestidis crinem abscindit gladio, ut Proserpina Didus apud Virgilium.* Mancinellus.

52 *Nuda; sine auxilio,* Vet. Schol. Cruq.

53 *Turpis macies; ante deteriorationem formae optat perire,* Vet. Schol.

54 *Succus, viriditas,* Vet. Schol.

55 Miseratione sui se *teneram praedam* dicit; mox tigribus devorandam, uti sperat.

Speciosa pro *adhuc speciosa* dicit.

57 Male accepit hunc locum Erasmus, cum *Europae* legerit in Dativo. *Dubium non est, quin me pater vilem aestimet et appellet.* Vet. Sch. B. Et tamen mihi videtur sententia conveniens huic loco, *Pater vilis* et contemtus *Europae*, vel tibi, o *Europe*, nunc *absens* illam *urguet* et terret, dum minax illius vultus obversatur oculis. Sic etiam Lambi. Cruq. cet. G.

Vrgemus et manibus et verbis, cum properare cogimus.

59 *Zona;* quam scilicet Iupiter solverat: ad Emphasin.

60 *Laedere* modo pro *Elidere* per Aphaeresin. De *Laedere* Bentleius de suo ingenio fecit *Elidere:* sed nihil hoc opus sententia mea. B. Etiam hic puto dignius esse Horatio *elidere collum*, quam simplex *laedere*, cuius multo dilutior significatio est: nec deest auctoritas, ut ostendi. G. Etiam sic est in ed. Ven. ergo recepi. Z.

Sive te rupes et acuta leto
Saxa delectant; age, te procellae
Crede veloci; nisi herile mavis
    Carpere pensum,
Regius sanguis, dominaeque tradi
Barbarae pellex. Aderat querenti
Perfidum ridens Venus, et remisso
    Filius arcu.
Mox, ubi lusit satis, Abstineto,
Dixit, irarum calidaeque rixae,
Cum tibi invisus laceranda reddet
    Cornua taurus.
Vxor invicti Iovis esse nescis:
Mitte singultus; bene ferre magnam
Disce fortunam: tua sectus orbis
    Nomina ducet.

71 Iam tibi iniussus *coni. Bent.*

65 Bene *dominae tradi* subiecturus *pellex*: *timenti* scilicet *meae pulchritudini.* Vet. Schol.

67 *Perfidum, dolosum.* Vet. S.

Remisso arcu; tanquam qui Europae iam debellasset pudorem. Vet. Schol.

69 *Vbi lusit satis; ridebat enim, quod eam imago tauri deceperit.* Vet. Schol.

Homericum est, *Λῆγε χόλοιο.*

70 *Calidae rixae; ex commotione animi venientis.* Vet. Sch.

71 *Cum tibi invisus;* Ironia respiciens ad v. 45. sqq.

Bentleius in notis ex coniectura de *invisus* fecit *iniussus*, quod probare nequeo. B. Ipsum *invisus* habet leporem, qui tibi modo ita *invisus* est, mox vero placatae carus erit denuo. G.

73 Solando posuit *uxor* pro *amica.*

Esse nescis; salse ut rudem et subrusticam tangit. *Nescis te gerere coniugem Iovis;* ut scite Vet. Schol. B. Potest etiam Graecismo solenni significare, *nescis te uxorem esse?* et sic videtur accepisse Ro. Stephanus, Bentleius, alii. G.

ODE XXVIII.

AD LYDEN.

Amicam suam fidicinam ad potandum secum et cantandum Neptunalibus provocat.

Metrum primo versu Glyconicum, altero Choriambicum Asclepiadeum.

Festo quid potius die
Neptuni faciam? Prome reconditum,
Lyde, strenua Caecubum,
Munitaeque adhibe vim sapientiae.
Inclinare meridiem
Sentis; ac, veluti stet volucris dies,
Parcis deripere horreo
Cessantem Bibuli consulis amphoram.
Nos cantabimus invicem
Neptunum, et virides Nereidum comas:
Tu curva recines lyra
Latonam, et celeris spicula Cynthiae:

2 facias *corrigit Bentl. quia in Lydae domo haec commissatio sit habita. Sed et ita* faciam *suum obtinet locum:* hodie nil melius facere possum quam bibere. Ergo etc. Z. 7 diripere *ed. Ven. Glar.*

ODE XXVIII.

2 Etsi Bentleius de suo ingenio, satis probabili cum ratione, de *faciam* fecerit *facias*, ego tamen *faciam* servandum duco. Certe qui facit per alium, facit etiam per se. B. Quia Lyde fidicina est ad rem sacram advocata ab Horatio. Vid. ad 3, 11, 6. G.

3 *Strenua*, i. e. *cita*. Vet. Sch. B. Celeriter, non cunctanter. Alii distinguunt post *strenua*. Z.

4 Bene *Munitae* dicturus *adhibe vim*. *Graeci aiunt*, *vim adhiberi sapientiae per vinum*. Vet. Schol. Vnde constat, Proverbio fuisse apud Graecos: *Dulce est desipere in loco*. B. Expugna vino gravitatem tuam, et da te ludo et hilaritati. Z.

6 *Sentis*, i. e. *cernis*. Vet. Schol.

7 Vocibus *deripere* et *cessantem* ostendit se impatientem morarum.

8 *Bibuli consulis*; *consul hic erat quinto Horatii anno*. Cruquius.

Vina recondebantur et in amphoris et in cadis.

9 *Invicem*, h. e. ego Neptunum, tu Nereidas: nam mares fere deos colebant, et foeminae deas. B. Vid. Car. 1, 21.

10 *Virides*, *herbis similes aquae fucatione*. Vet. Schol.

11 Bene *recines*: nam ut ille incepit a deo, sic et illa sua vice reposuit deas; cui et ipse vice item sua succinebat.

Summo carmine, quae Gnidon
Fulgentesque tenet Cycladas, et Paphon
Iunctis visit oloribus:
Dicetur merita Nox quoque naenia.

13 Gnidon *Ven. Lamb. Bentl.*

ODE XXIX.

AD MAECENATEM.

Suadet Maecenati suo, ut aestuoso iam tempore, relicta urbe publicisque negotiis, rure apud se aliquantulum sibi indulgeat. Deinde philosophico et splendidissimo excessu ostendit, supervacuam esse curam futuri et amorem divitiarum.

Metrum ut in prima.

Tyrrhena regum progenies, tibi
Non ante verso lene merum cado
Cum flore, Maecenas, rosarum, et
Pressa tuis balanus capillis
Iamdudum apud me est. eripe te morae;
Ne semper udum Tibur et Aesulae

2 versum *Brod.*

13 *Summo carmine*, h. e. *supremo*. Vet. Sch. Cruq. B. Extrema carminis parte cantabimus Venerem. Z.

Torrentii meliores libri *Gnidon* pro *Cnidon* ubique legerunt, ut et Vet. Schol.

14 *Fulgentes*, ut supra *nitentes*, *longe apparentes*. Vet. Schol.

Credibile est Venerem in plerisque *Cycladibus* fuisse cultam.

Modo Bentleius metuit Ὁμοιοτέλευτον; ideoque de Graeca Declinatione *Paphon* rescribit *Paphum*. Quis novit, utrum Horatianum erat?

15 *Olores*, columbae et passeres erant in tutela Veneris, currumque eius trahebant.

16 *Nox* etiam antiquis et thure et fidibus colebatur. Lepide autem ad finem noctem adiecit; cum noctem Lydes exspectaret, quod etiam significat apposita voce *merita*. Et bene *naenia*, quae puerilis cantio est, et ad somnum praecipue accersendum a nutricibus usurpata. B. Ita poculum suum *Nocti* destinat supra 3, 19, 11. G. Ipsa Nox cantabitur carmine conveniente. Z.

ODE XXIX.

2 *Non ante verso*; h. e. pleno et recenti. Inclinata testa defundebant vinum, non autem siphonibus mittebant, uti hodie.

Lene, h. e. vetustate lenitum.

4 *Balanus glans unguentaria est*. Vet. Schol. Cruq. Graecis Μυροβάλανον, unde unguentum balaninum confectum est.

5 Bene *iamdudum*, dicturus *Eripe te morae* et *semper*.

6 Torrentii libri legerunt *Nec* pro *Ne*, quod et nos probavimus, etsi Bentleius minus probet. B. Ob sensum et fidem omnium librorum restitui *Ne*. Z.

Declive contempleris arvum et
Telegoni iuga parricidae.

Fastidiosam desere copiam, et
Molem propinquam nubibus arduis:
Omitte mirari beatae
Fumum et opes strepitumque Romae.

Plerumque gratae divitibus vices,
Mundaeque parvo sub lare pauperum
Coenae, sine aulaeis et ostro,
Solicitam explicuere frontem.

Iam clarus occultum Andromedae pater
Ostendit ignem; iam Procyon furit,
Et stella vesani Leonis,
Sole dies referente siccos.

Iam pastor umbras cum grege languido,
Rivumque fessus quaerit, et horridi

17 Andromedes *Ven. et Glar.*

7 *Contempleris*, ex ingenti Maecenatiana turri, unde et infamis Nero urbis incendium prospectabat: hanc dehinc *molem* dicit.

8 Periphrasis Tusculi a Telegono conditi. B. Telegonus Vlyssis ex Circa filius patrem ignotum, ad quem visendum Ithacam petierat, interfecit: quo facto in Italiam rediens condidit Tusculum. G.

10 Indicat *turrim Maecenatianam*, sive illa peculiare aedificium fuerit, in hortis Maecenatis, sive tota domus excelsa ita dicta. Vid. Meibom. Maec. 28, 21. et viri docti ad Sueto. Nero. 38. G.

11 Ironia est in voce *beatae*. B. Est opulentae. Z.

12 Ex turba *fumus* est: sic et Iuvenal.

Nonne vides, quanto celebretur sportula fumo?
Centum convivae, sequitur sua quemque culina. B.

Intelligo *fumum* proprie ex fumariis ascendentem. Z.

16 *Consuetudo apud antiquos fuit, ut aulaea sub cameras tenderent, ut, si quid pulveris caderet, ab ipsis exciperetur.* Vet. Schol. in Sat. 7. Lib. II. 91.

Ex *ostro* lectulorum integumenta fiebant.

17 *Columella scribit septimo Idus Iulias Cepheum vespere oriri; Idibus autem Iuliis Procyon exoritur: mane decimo tertio Kal. Augusti Sol in Leonem transitum facit.* Mancinellus.

Bene *occultum ignem*; siquidem occultae sunt siderum vires, sensibusque nostris incognitae. B.

Credo, nihil dici aliud, quam Cephei sidus, *occultum* antea, ortum. Col. 11, 2, 51. *Sept. Idus Iul. Cepheus vespere exoritur.* Et mox, *Idibus Iuliis* Procyon *exoritur mane.* Et *XIII. Cal. Aug. Sol in Leonem transitum facit.* G.

Lambini Codices cum Vet. Sch. legerunt *Andromedae*, non *Andromedes*.

22 Bene *horridi* de Silvano, piloso numine. B. Cum respectu ad dumeta et vepres. G.

Dumeta Silvani; caretque
Ripa vagis taciturna ventis.
Tu, civitatem quis deceat status,
Curas; et urbi solicitus times,
Quid Seres et regnata Cyro
Bactra parent Tanaisque discors.
PRUDENS futuri temporis exitum
Caliginosa nocte premit deus;
Ridetque, si mortalis ultra
Fas trepidat. Quod adest, memento
Componere aequus: caetera fluminis
Ritu feruntur, nunc medio alveo
Cum pace delabentis Etruscum
In mare; nunc lapides adesos,
Stirpesque raptas, et pecus, et domos,
Volventis una, non sine montium
Clamore vicinaeque silvae,
Cum fera diluvies quietos
Irritat amnes. ILLE potens sui
Laetusque deget, cui licet in diem

28 dissors *conj. Bentl.* 36 dilabentis *Ven. Glar.* 42. pro licet, decet *Med.* 1479. [† degit *Cantor. ex antiquis codd. notante Bersmanno.*]

24 Sentio, *ripam* iam dici pro maris litore.

25 *Ostendit Maecenatem praefectum urbi eo tempore fuisse.* Vet. Schol. B. Vid. 3, 8, 17.

28 *Bactra, Straboni Zariaspa.* Landinus.

Discors; incolae illius regionis feroces sunt. Vet. Schol. B. Sive *discors* inter se, et meretur ea res attentionem amici Caesaris; sive *discors* et non satis pacatus Romanis. G.

29 *Prudens:* consulto celat arcana sua deus, quo praesentibus bene utamur.

33 *Componere aequus;* h. e. placida mente in ordinem disponere. B. Aperte refert illud τὸ παρὸν εὖ θέσθαι vel εὖ ποιεῖν, quod iam Platonis tempore antiquum ferebatur. Pulchre: nam praesens gravidum futuro. G.

Cetera fluminis ritu; per Allegoriam describit vices vitae humanae. Vet. Schol.

35 Lambini et Cruquii Codices *delabentis* pro *dilabentis* reponunt, quod et aptius mihi videtur.

40 *Diluviem nove tempestatem dixit, cum omnes auctores diluvium posuissent.* Vet. Schol.

41 *Ille potens sui,* i. e. *Ille felix est, qui modum vitae suae habet.* Vet. Schol. B. Respexit Sen. Epist. 12. *Ille beatissimus est, et securus sui possessor,* (hic, *potens sui*) *qui crastinum sine solicitudine exspectat. Quisquis dixit vixi, quotidie ad lucrum surgit.* Vid. totus locus et de Benef. 5, 17. G.

Dixisse, Vixi: cras vel atra
Nube polum pater occupato,
Vel sole puro: non tamen irritum
Quodcunque retro est efficiet; neque
Diffinget infectumque reddet,
Quod fugiens semel hora vexit.

Fortuna saevo laeta negotio, et
Ludum insolentem ludere pertinax,
Transmutat incertos honores,
Nunc mihi, nunc alii benigna.

Laudo manentem: si celeres quatit
Pennas, resigno quae dedit, et mea
Virtute me involvo, probamque
Pauperiem sine dote quaero.

Non est meum, si mugiat Africis
Malus procellis, ad miseras preces
Decurrere et votis pacisci,
Ne Cypriae Tyriaeque merces

Addant avaro divitias mari:
Tunc me biremis praesidio scaphae

62 Tam *Loch. et Bentl. ex MSS.* Dum *San.*

47 *Diffinget, convellet.* Vet. Schol. h. e. denuo finget. B. V. Sat. 2, 1, 79.

48 *Vexit*, h. e. secum egit.

49 *Saevo negotio;* ac si saevitia esset Fortunae negotium, absque qua non esset laeta.

50 *Veteribus usitatum elocutionis genus ludum ludere, sicut vitam vivere.* Vet. Schol.

53 *Quatit pennas;* Iconismus aufugientis Fortunae.

54 *Resigno;* h. e. *reddo.* Vet. Schol. Demto signo chirographum dissolvimus.

55 *Me involvo; diserte*, i. e. *Me mea virtute munio.* Vet. Sch. Tanquam toga scilicet vel pallio.

56 *Sine dote;* in animo erat Proverbium: *Satis dotata mulier quae proba est.* Cruquius. B.

Nempe Pauperiem facit personam, honestam, multorum bonorum paratricem, sororem bonae mentis, virtutis magistram etc. ceterum indotatam. G.

57 *Non est meum; nec vitae nec propositi mei est.* Vet. Sch. B.

Hoc dicit, non est meum demittere me in eum locum, ubi votis opus sit. G.

59 *Et votis pacisci;* hunc locum imitatus est Persius: *Nec tu prece poscis emaci.*

61 *Avaro divitias mari;* ex Proverbio est, ob maris ex naufragiis divitias.

62 *Ironice haec adiecit.* Vet. Schol. Significare vult, se nunquam operam daturum mercaturae. B. Si omnino me deprehendat procella, facilius longe cum scapha biremi evasero, quam oneraria nave gravata mercibus. G.

Tutum per Aegaeos tumultus
Aura feret, geminusque Pollux.

64 ferat *MS. Bentl. it. Gott.*

ODE XXX.

Horatius iustus operis sui aestimator audet vaticinari, perenniora fore sibi libertini filio monumenta Carminum vel aeneis nobilissimorum virorum statuis et Aegyptiorum regum Pyramidibus. (Videtur Horatius hac ode finire omnino voluisse libros carminum. Hinc vetus scriptor vitae ait, coactum ab Augusto tribus carminum libris ex longo intervallo quartum addere. [Hoc carmine coronidem impositam saecularibus carminibus, credat qui potest. G.)

Metrum Choriambicum Asclepiadeum.

Exegi monumentum aere perennius,
Regalique situ Pyramidum altius:
Quod non imber edax, non Aquilo impotens
Possit diruere, aut innumerabilis
Annorum series, et fuga temporum.
Non omnis moriar, multaque pars mei
Vitabit Libitinam. Vsque ego postera
Crescam laude recens, dum Capitolium

1 monimentum *edd. vett.*

64 Non video, Bentleii *Aura ferat* melius esse vulgata lectione *Aura feret.*

Geminusque Pollux; utriusque et Castores et Polluces Poetis dicuntur: siquidem veteribus et fratres et sorores cognomines esse consueverunt. Et Progne erat Philomela, et Philomela Progne. B. Conf. Car. 1, 3, 2. et 1, 12, 27. G.

ODE XXX.

1 *Exigere* verbum Circi. Exacto enim spatio finis erat decursionis. B. Ergo est *perficere.*

Hunc locum imitatus est Ovidius in Epilogo Metamorphoseωv.

2 *Situ* iam pro structura posuit.

Πίρωμι Aegyptiorum lingua vir est. Quo nomine crediderim eos heroas suos, sive antiquos reges appellasse.

3 *Impotens, valde potens.* Vet. Schol. h. e. pertinaciter fortis: valet enim *in* in *impotens* idem quod *in* in *impetus.*

5 *Fuga, lapsus.* Vet. Schol. Cruq. h. e. insensibilis volatus.

7 *Libitina, lectulus in quo mortui efferebantur.* Vet. Schol. *Est autem Libitina locus in urbe, quo constituuntur qui efferenda corpora conducunt, et praebent funeribus necessaria.* Vet. Schol. in Sat. 6. Lib. II. Deae Libitinae sive Proserpinae fanum erat. An *Libitina,* quia facit quod libet? Est enim imperiosa.

8 *Recens* modo pro *virens.*

Scandet cum tacita virgine pontifex.
Dicar, qua violens obstrepit Aufidus,
Et qua pauper aquae Daunus agrestium
Regnavit populorum, ex humili potens,
Princeps Aeolium carmen ad Italos
Deduxisse modos. Sume superbiam
Quaesitam meritis, et mihi Delphica
Lauro cinge volens, Melpomene, comam.

12 Regnavit *etiam Lambi. Torr. Bentl. ex MSS. Editi ante Lambi. it. coll. Sax. Br. et Gott.* Regnator.

9 *Cum tacita; consuevere sacrificaturae Capitolium tacentes ascendere.* Vet. Schol. Ad vitanda mala omina scilicet. B. Virgines, praesente Pontifice, in actione religiosa, nihil magis decet, quam silentium. Ingeniose Marcilius advocat sacra Angeronae, silentii Deae, et Vestalis, quae referret Musam Tacitam Numae, de qua Plut. in Numa p. 65. B. Sed nihil solidi subest. G.

10 *Aufidus;* praecipue patriam suam nominat, quod non fecit Ovidius.

11 *Daunus,* quatenus iam fluvius est, *pauper aquae;* olim rex Apuliae. Qui *Regnator* cum Rutgersio, Heinsioque et Burmanno retinent, intelligunt *Et qua obstrepit* fluvius modo, olim rex Daunus. G.

12 *Regnavit populorum; annotanda elocutio, quae per Genitivum figurata est.* Vet. Schol. Sic legit et Servius et tres MSS. Cruquii, cum alii habeant *Regnator,* qui non intellexerunt Hellenismum.

Equidem fidem Bentleio non puto habendam, verba ista *ex humili potens* spectare ad regem Daunum magis quam ad ipsum Flaccum. Quin satis salvo suo pudore Horatius possit magnifice de se loqui ob gratiam Augusti, tanti Principis?

Potens modo pro *nobilis.* B.

Potens lyrae, carminis: potens muneribus Musarum, gratia Caesaris etc. Quae quidni de se praedicet, qui cetera huius carminis? *Vates potentes* vocat ipse Car. 4, 8, 26. G.

13 *Aeolide dialecto Alcaeus usus est.* Vet. Schol. B. Alcaeum vero et Sappho, itidem Aeoliam, praesertim expressit noster. G.

14 Bene *deduxisse carmen:* est enim *carmen* a carpendo; carminantque lanas lanificae, cum non *sinunt eas esse rudes,* verum carminibus suis purgant et extendunt. Sic et Ovidius, *Ad mea perpetuum deducite tempora carmen. Deduxisse* autem Metaphora est a longis nentium filis. *Tenui deducta poemata filo:* Noster in Epistolis.

16 Illud *volens* habet venustatem: est enim ex formula publica, *volens propitius* etc. G.

Q. HORATII FLACCI
CARMINVM
LIBER QVARTVS.

ODE I.

AD VENEREM.

Maximo interiecto intervallo Horatius, Augusti hortatu adductus, quartum hunc libellum in honorem privignorum eius edit: (sic auctor vitae Horatii:) quare suavissima Allegoria usus, se apud eum excusat ob alieniorem aetatem rei ludicrae iam minus idoneum; quin et hanc provinciam Paulo Maximo ornatissimo iuveni tradendam censet. Ad ultimum tamen fatetur, languidulam amoris flammam sibi adhuc identidem revirescere. (Mihi sic videbatur: cum semel placuisset novum librum edere, in eum coniectum esse quidquid ad manus erat. Dilogia hic quidem non placet. G.)

Metrum primo versu Glyconicum, altero Choriambicum Asclepiadeum.

Intermissa, Venus, diu,
  Rursus bella moves? Parce, precor, precor.
Non sum qualis eram bonae
  Sub regno Cinarae. Desine, dulcium
Mater saeva Cupidinum,
  Circa lustra decem flectere mollibus

4 Cynarae *edd. vett.*

ODE I.

1 *Intermissa*, h. e. Cum fuerint intermissa. B. Scilicet ad *bella* referendum. G.

2 *Moves* ad Emphasin posuit, significat enim praeter spem evenisse sibi, ut iterum luderet.

3 *Bonae;* suaviter recordatur defunctae; cui (in Epistola ad Villicum) se *immunem placuisse* scribit.

4 Proverbiali formula *sub regno*, de mortua amata. *Dignitatem formae eius ostendit, dum reginam significat.* Vet. Schol.

5 Pulcherrimis Antithetis *saeva* et *dulcium* ostendit, quam male sibi secum conveniat; quod etiam significatur supra voce *bella*.

6 Bene *flectere* subiecturus *durum*. Equus dicitur durus, qui aegre flectitur fraeno. Significat se aetate *durum*. Perseverat etiam in Antithetis dicendo *durum* et *mollibus*; non recusat enim flecti, si possit. B. *Mollis* ad rem equestrem sic pertinet. V. Burm. ad Ovid. A. A. 1, 9. *Mollis* est mobilis. G.

Iam durum imperiis. Abi
 Quo blandae iuvenum te revocant preces.
Tempestivius in domum
 Pauli, purpureis ales oloribus,
Commissabere Maximi,
 Si torrere iecur quaeris idoneum.
Namque et nobilis et decens
 Et pro solicitis non tacitus reis,
Et centum puer artium,
 Late signa feret militiae tuae:
Et quandoque potentior
 Largis muneribus riserit aemuli,
Albanos prope te lacus
 Ponet marmoream, sub trabe Cypria.

9 domum *Bentl. ex MSS. coll. Sax. Cun.* domo *al.* 11 comessabere *edd. vett.* 20 citrea *ex MSS. Cruq. Lamb. Torr. Bentl. Talb. Sandby. Cun. Sed* Cypria *editt. et MSS. al. omnes.*

9 *Domum;* ita recte Bentleius.

10 *Purpureis; Purpureum pro pulchro Poetae dicere assueverunt.* Vet. Sch. Albinovano etiam nix purpurea dicitur. Quicquid late splendebat et candebat, per Catachresin purpuereum dicebatur: illud enim in coloribus summum erat.

Ales; quia currus eius ab alitibus trahebatur. Vet. Schol.

11 Non *Comessabere*, sed *Comissabere* legerunt Lambinus et Cruquius ex MSS. *Κῶμος* Graecis deorum erat pervigilium. B. *Comissari* est comissatum ire. G.

12 Iecur sedes amoris etiam, certe zelotypiae. Vid. Epist. 1, 18, 72. G.

Quaerimus quod cupimus. B.

13 *Decens*, pulcher.

14 *Non tacitus;* Litotes Figura; minus dicit quam intelligit.

15 Lepide *Centum puer artium;* significare vult, eum etiam Poeticae operam dedisse. *Centum* *παροιμιακῶς* de eo, quod caret numero.

16 *Late ferunt signa*, qui longe lateque armis suis proferunt imperia.

17 *Quandoque* modo pro *Quandocunque:* sic alibi: *Quandoque bonus dormitat Homerus.*

18 Sive *Largi* legeris, sive *Largis*, tantundem fuerit. Bentleio tamen magis arridet inusitatior lectio *Largi.* B. *Riserit*, pro *fuerit.* Z.

19 *Albanus lacus; hodie lacus castelli Pandulphi.* Mancinellus. *Vbi Paulum dicit optima praedia possidere.* Vet. Schol.

20 *Sub trabe Cypria; pro amoenitate Veneris elaborata.* Vet. Schol. *Cypria* modo pro Paphia. Frustra sunt, qui reponunt *Citria*, librariorum inscitia adducti, qui raro scribebant *Y*, et literas *P* et *T* non facile dignoscebant. B. Quin huc pulchre conveniat *Cypria* e cedro arbore *trabes*, non potest dubitari. Etiam *Cypriam trabem* de navi dixit noster 1, 1. *Citreas trabes* an quis veterum memoret, nescio. *Mensae e citro* iam sat pretiosae hac aetate, et latifundiorum taxatione emtae. v. Plin. 3, 15. s. 29. nedum ut cogitemus trabes et contignationem templi. G.

Illic plurima naribus
 Duces tura, lyraeque et Berecyntiae
Delectabere tibiae
 Mistis carminibus, non sine fistula.
Illic bis pueri die
 Numen cum teneris virginibus tuum
Laudantes, pede candido
 In morem Saliûm, ter quatient humum.
Me nec femina, nec puer
 Iam, nec spes animi credula mutui,
Nec certare iuvat mero,
 Nec vincire novis tempora floribus.
Sed cur, heu! Ligurine, cur
 Manat rara meas lacrima per genas?
Cur facunda parum decoro
 Inter verba cadit lingua silentio?
Nocturnis ego somniis
 Iam captum teneo: iam volucrem sequor
Te per gramina Martii
 Campi; te per aquas, dure, volubiles.

22 Berecynthiae *edd. vett.* 24 Mixtis *Ven. Bentl. Ian.* 37 *Sic primae edd. MSS. Bentl. etc.* te ego *Lamb. Torr. Ven. Chab. Non male, opinor: quia sic singulis somnii partibus additur* Te. Z.

22 Bentleio post Heinsium magis placuit *lyraque et Berecyntia tibia;* atque hoc auctoritate quorumdam veterum Librorum. Ego tamen nihil moveo, cum constructio sit magis Horatiana. B. Mihi propter alternationem vocalium maxime placet lectio primarum Landini editionum, *lyraque et Berecyntiae etc.* G.

24 *Carminibus* modo pro modis musicis.

25 *Bis die*, mane scilicet et vespere, quibus temporibus Veteres orientia et cadentia sidera salutabant. B. Observa choros puerorum et puellarum, ut in sacris aliis. G.

27 Veteres etiam ab candorem pedum laudabantur, quia nudis pedibus incedebant. Sic et Anacreon: Χ' ὁ λευκόπους Ὀρίστης. B. Sic ἀργυρόπεζα Thetis Homero. G.

28 *Saliûm* pro *Saliorum.* Vet. Schol.

Quatient modo pro *ferient.* B. *Ter quatere humum* est *tripudiare*, ut in equis *tripedare.* G.

30 *Animi*, amoris. Z.

34 *Rara;* ac si furtim laberetur lacrimula; quod ostendebat lentorem amoris. B. *Sed*, cum me ab amore iam esse alienum modo dixerim, *cur* mihi invito lacrima exprimitur? cur etc. et recenset alia summi amoris et desiderii indicia. Z.

34 *Parum decoro* dicit ob aetatem.

36 *Cadit lingua*, cum in medio sermone vox subito intercipitur. *Incipit effari mediaque in voce resistit.*

40 *Dure, inflexibilis.* Vet. Sch. *Volubiles* dicit *aquas* Tiberis: nam post campestria exercitia natabant, ut supra dictum est.

ODE II.

AD ANTONIVM IVLVM.

Iulus Antonius Triumviri (ex Fulvia) filius Octaviaeque privignus rogarat Horatium, ut Pindarica quaedam in Sicambricam Augusti victoriam conscriberet; cui rei dum simulat se minus idoneum, atque ipsum Antonium id melius praestare posse affirmat, Pindarum nihilominus ipsum sublimitate superat.

Metrum Sapphicum.

Pindarum quisquis studet aemulari, I-
ule, ceratis ope Daedalea
Nititur pennis, vitreo daturus
Nomina ponto.
Monte decurrens velut amnis, imbres
Quem super notas aluere ripas,
Fervet immensusque ruit profundo
Pindarus ore,
Laurea donandus Apollinari,
Seu per audaces nova Dithyrambos
Verba devolvit, numerisque fertur
Lege solutis;

6 Quum — salvere *coll. Sax.*

ODE II.

1 *Iulus* Antonii huius cognomen: ostendit et illustrat Reimar. ad Dio. 54, 26, 1. Ne nos turbet Harduinus, qui audacter negat, nomen hoc vel cognomen usquam legi. Vtrum in duo versiculos distrahi nomen voluerit Horatius, N. L. nisi quod graecissat. G.

2 *Ceratis ope;* h. e. *periculum suae existimationis incurret.* Vet. Schol.

3 Antiqua vitra sunt etiam adhuc coerulei coloris.

5 *Monte decurrens;* *significat eum in dicendo citum et sensibus abundantem.* Vet. Schol.

9 *Laurea Apollinari;* credo, eum habuisse in animo certamen gymnicum in honorem Apollinis ab Augusto institutum, quo victores Poetae lauro coronabantur.

10 *Nova;* *Dixeris egregie, notum si callida verbum Reddiderit iunctura novum.* A. P. 47. B.

Dithyrambus quasi *Διὰ θριάμβον*, carmen Libero Patri proprium.

11 *Numeris* iam posuit pro rhythmis: nam Dithyrambica rhythmis constabant, non metris. Rhythmi autem (auctore Quintiliano) *neque finem habent certum, nec ullam in contextu varietatem: sed qua coeperunt sublatione, ad depositionem usque decurrunt. In his lex pedum non quaeritur, aut syllabarum, sed aequali sono vocis Dithyrambi et aequali rhythmo cantantur.* Sic enim legendus est Vet. Schol. Eiusmodi erant etiam Hebraeorum Psalmi. B. Vid. quae disputamus ad Quint. 9, 4, 45. sq. G.

Seu deos, regesve canit, deorum
Sanguinem, per quos cecidere iusta
Morte Centauri, cecidit tremendae
Flamma Chimaerae;

Sive, quos Elea domum reducit
Palma coelestes, pugilemve equumve
Dicit, et centum potiore signis
Munere donat;

Flebili sponsae iuvenemve raptum
Plorat; et vires animumque mores-
que aureos educit in astra, nigro-
que invidet Orco.

Multa Dircaeum levat aura cycnum,
Tendit, Antoni, quoties in altos
Nubium tractus: ego, apis Matinae
More modoque

23 deducit *Ven. Glar.* 26 quotiens *Bentl.*

13 *Deos dixit propter Paeanas Pindari, reges propter* Ἐγκώμια, *quia inter Olympionicas laudavit Hieronem, regem Siciliae.* Vet. Schol.

Laudavit etiam Herculem, sive Ixionem et Pirithoum, qui occiderunt Centauros. Vet. Schol.

16 *Bellerophontem laudatum commemorat in Chimaera.* Vet. Schol. B. V. ad Car. 1, 27. extr. G.

17 *Sive quos Elea; Castori quoque et Polluci laudes dixit, qui pugilatu et equorum cursu floruerunt.* Vet. Schol.

18 *Coelestes;* non solum Castor et Pollux consecrabantur, sed et caeteri Olympionicae, ut superius ostendimus. B. *Equum* concoquere hic non potest Harduinus. Scilicet neque Horatii putat esse illud A. P. 84. *Et pugilem victorem, et* equum *certamine primum.* Non cogitabat, *equorum* in his certaminibus esse partes ita magnas, ut mirum non sit, eos potissimum celebrari. G.

20 *Munere*, carmine, quod munus praestat multis statuis, quae victoribus ludorum poni solent. Z.

21 *Flebili sponsae. Etiam in Epitaphiis Pindarum significat magnum.* Vet. Schol. B. Sive epicedio celebrat iuvenem morte acerba ereptum sponsae tristi, et adeo huius vires corporis, animi fortitudinem et sanctitatem morum summis tollit laudibus vindicatque ab oblivione. Z.

23 Cum Landino, Lambini MSS. et Cruquio *educit* reposui pro *reducit*, quod et Stephano placuisse video. B. *Aureos mores* saeculo aureo dignos. G.

24 *Invidet* πάθος et motum addit sententiae. Poterat *subtrahit* dicere, vel *eripit:* sed illud longe potentius. G.

25 Thebanus est Pindarus: Dirce fons est nobilis prope Thebas. G. *Multa levat aura*, alte tollit aura, volat sublimis. Z.

26 *Antonium alloquitur volentem Pindarum imitari.* Vet. Sch.

27 *Se api contulit pro parvitate.* Vet. Schol. Bene etiam *Matinae* posuit, quia et ipse erat Appulus.

28 *More*, quia *hinc inde*; *modo*, quia paucula collegerat.

Grata carpentis thyma per laborem
Plurimum, circa nemus uvidique,
Tiburis ripas operosa parvus
Carmina fingo.

Concines maiore Poëta plectro
Caesarem, quandoque trahet feroces
Per Sacrum clivum, merita decorus
Fronde, Sicambros;

Quo nihil maius meliusve terris
Fata donavere bonique divi,
Nec dabunt, quamvis redeant in aurum
Tempora priscum.

Concines laetosque dies, et urbis
Publicum ludum, super impetrato
Fortis Augusti reditu, forumque
Litibus orbum.

31 *Pro* ripas *Bentl. coni.* rivos. *Vid. ad* 3, 26, 13. 35 clivom *Bentl.* 36 Sygambros *Bentl. cf. infra* 14, 36.

30 *Plurimum* ad *laborem* refero, ut pingatur sedulitas apiculae. Bentleius ad *nemus*. G.

31 *Ripas* maluit hic, puto, quam *rivos*, quia apes *ripas* et viridia sectantur, non *rivos*. G.

Bene intulit *operosa*, cum ante posuerat *per plurimum laborem*.

32 Bene *fingo* de api: nam apes fingunt ceras.

33 *Concines* modo pro concinere poteris.

Ac si negaret se esse Poetam, Antonium Poetam dicit. *Iulius Antonius heroico metro Diomedeos duodecim libros scripsit egregios*. Vet. Schol.

34 *Feroces; Centuriones Romanos crucibus defixere*, Vet. Schol. B. *Quandoque*, cum.

35 Sacer clivus Sacrae viae adhaerebat: Sacra autem via ibatur ad Capitolium.

36 Sive *Sicambros* scribas, sive *Sycambros*, tantumdem est; neque enim olim eodem modo scribebantur barbarica gentium vocabula. Hi sunt qui postea, excusso scilicet Romanorum iugo, Francos se appellaverunt. B. Est sine dubio causa aliqua, cur *Sicambros* apud Plinium desideramus. Sed inde argumentari contra sinceritatem Horatii, ceteris Harduini simile est. Motus Sicambrorum a Druso compressos in A. V. 742. confert Dio 54, 32. In haec tempora odas libri quarti, quae quidem charactera temporis habent, incidere, Bentleio observatum est. G.

42 Bene *impetrato* propter vota.

44 *Litibus orbum*, *ob indictum iustitium*. Mancinellus. B. *Iustitium* in luctu et re male gesta proprie indicitur: ac nescio an usus sit huius nominis, ubi propter supplicationem, ludos, triumphum, forum caret litibus. G.

Tum meae (si quid loquar audiendum)
Vocis accedet bona pars; et, o Sol
Pulcher, o laudande, canam recepto
Caesare felix.
Tuque dum procedis, *Io Triumphe!*
Non semel dicemus, *Io Triumphe!*
Civitas omnis; dabimusque divis
Tura benignis.
Te decem tauri totidemque vaccae,
Me tener solvet vitulus, relicta
Matre, qui largis iuvenescit herbis
In mea vota,
Fronte curvatos imitatus ignes
Tertium Lunae referentis ortum,

45 loquor *Bentl. ex codd.* 49 Teque *MSS, apud Bentl. et coll. Sax. it. Brod. et Lamb.* Duxque dum procedit *coni. Heins.* Isque dum procedit *coni. Bentl.* Tumque dum procedit *coni. Cun. et San.*

45 *Siquid loquar; sub fuga arrogantiae haec loquitur.* Vet. Schol.

48 Non seipsum dicit *felicem* (quod putavit Interpres Gallicus) sed solem sive diem.

49 [† Proprie *procedit*, qui pompa quadam prodit in publicum. *Erasmus.*] Cogor etiam a Compilatore Veteris Scholiastae hoc in loco discedere. Neque enim sentio, eum alloqui Triumphum, sed ipsum Antonium. Significare vult, se in medio plebeculae, ut pauperculum decuit, cantaturum, *Io triumphe!* dum Antonius, vir magnus, in ipso triumpho inter primos procederet. Mirum in modum hic torquetur eruditissimus Bentleius, et tandem suo de ingenio *Tuque dum procedis*, facit, *Isque dum procedit*, neque video causam. B. Recte sane. Antonius, pars familiae Augustae, proxime currum sequitur: Horatius in turba adstans, vel de fenestra, acclamat Augusto et Triumpho. G.

Io contractum est ex *Iao:* eratque Bacchi nomen, et *Iuvenem* significabat, unde et verbum *'Ιαλνειν* pro *iuvenescere.* Quin et Britannis huius insulae Aboriginibus, *Iau* [vel *Iou*] et *Iovem* et *Iuvenem* significat, neque aliud Graecis *Κόρος*, quam Latinis Liber, h. e. *The Son;* quem Apollinis Clarii Oraculum (auctore Macrobio) *ἁβρὸν Ἰάω*, h. e. *tenerum Iao*, appellavit. Quid quod et Deus Lunus Aegyptiis erat *Ἰώ*. *Triumphus*, Graecis *θρίαμβος*, Bacchi erat pompa, a *θρία* et *ἀμβαίνειν*. Ascendebant enim in arcem aliquam ferulas cum thriis manibus gestantes, imo et saltantes. Erant autem *thria* vitium, ficuum atque hederarum folia thyrsis circumvoluta: nam hae arbores ob trimembria folia in tutela Priapi sive Solis erant, ut supra ostendimus 2, 19, 8.

54 *Solvet;* obligabant se chirographo suo, qui vota suscipiebant.

55 *Iuvenescit;* h. e. incipit fieri iuvencus: alias iuvenescere lascivire est. B. *Iuvenescit in vota* Horatii, adolescit, ut idoneus fiat hostiae votivae. G.

58 Multi Codices pessime legunt *orbem* pro *ortum.* B. Sensus est: praeditus in fronte nota alba, referente speciem tertiae lunae: reliquum corpus est coloris fulvi. Z.

Qua notam duxit, niveus videri,
Caetera fulvus.

ODE III.

AD MELPOMENEN.

Horatius amabili furore captus magnifica et incredibilia de se arteque sua tanquam plane extra corpus suum locutus, ad finem ad se reversus, quo evitet vultuosorum invidiam, apponit nonnihil ridiculi. (Iudicium Scaligeri de hac Ode vid. ad III, 9, 1.)

Metrum primo versu Glyconicum, et altero Choriambicum Asclepiadeum.

Quem tu Melpomene semel
Nascentem placido lumine videris,
Illum non labor Isthmius
Clarabit pugilem, non equus impiger
Curru ducet Achaico
Victorem; neque res bellica Deliis
Ornatum foliis ducem,
Quod regum tumidas contuderit minas,
Ostendet Capitolio:
Sed quae Tibur aquae fertile praefluunt,

10 Perfluunt *ed. Ven. Glar. Chab.*

59 *Quà notam;* huiusmodi erat Europae Taurus, auctore Moscho. Aegyptiis flavus color Typhonius erat et exsecrabilis; Graecis autem omnium pulcherrimus.

60 *Fulvus, color est de rufo atque viridi mixtus.* Mancinellus.

ODE III.

2 Proverbiali elocutione dicimus *placidis oculis videre*, et sontio cum Landino de Genesi agi. Est etiam ἦθος in particula *Tu;* familiariter enim compellat eam, ut amicus amicam. Superius ostendimus, *videre* dici frequenter pro *aspicere*. B. Audirem Landinum, si esset sidus Melpomenes aut Musarum, sub quo nasci aliquis dici posset. Nunc puto simpliciter intelligendum de ingenio poetico, ut *Minerva* de alia habilitate. Fundus est Hesiod. Theog. 82. sq. ubi Musae quem regem *respiciunt*, illi eloquentiam et auctoritatem praestant. G.

4 *Clarabit;* Lucretianum verbum est. B. Clarum faciet.

Pugiles, eo quod pugnis valeant. Vet. Schol.

5 Puto, *Achaico* iam dici pro Graeco cum Vet. Schol. ad significandum *Quadrigale certamen* Olympiae habitum.

6 *Delia folia*, Apollinea, laurus. G.

10 *Quae Tibur; proprie ad secessum referens hoc dicit Horatius.* Vet. Schol.

Optimi Lambini atque Torrentii MSS. cum Vet. Schol. Cruq. *praefluunt* legerunt pro *perfluunt*.

Et spissae nemorum comae,
  Fingent Aeolio carmine nobilem.
Romae principis urbium
  Dignatur suboles inter amabiles
Vatum ponere me choros;
  Et iam dente minus mordeor invido.
O testudinis aureae
  Dulcem quae strepitum, Pieri, temperas!
O mutis quoque piscibus
  Donatura cycni, si libeat, sonum!
Totum muneris hoc tui est,
  Quod monstror digito praetereuntium
Romanae fidicen lyrae:
  Quod spiro et placeo (si placeo) tuum est.

12 Magnae artis atque diligentiae est *fingere*.

Aeolio; Alcaico. Vet. Sch. B. Alcman, Sappho, Alcaeus, Aeoles. G.

14 *Dignatur suboles; Nerones vult intelligi.* Vet. Schol. Est etiam pulchra Hypallage in *principis urbium*, cum *principis* proprie spectat ad *suboles*. B. Nihil, credo, aliud hic indicat Horatius, quam se *vatibus lyricis*, quod optaverat Car. 1, 1, *inseri*. Et venerat sane hoc tempore, quod huic libro assignamus post Bentleium, ad summam gloriam sui generis noster poeta, scribere iussus carmen saeculare. Ac potest fieri, ut nominatim ad hunc ipsum suum honorem poeta respexerit. Sed quod Cl. Anchersius legere nos iubet *Vatem*, et intelligere poetam saecularem, quem vel *soboles Romae*, i. pueri illi patrimi et matrimi, *inter amabiles choros* suos *posuerint*; vel *Melpomene inter soboles*, id est, *choros posuerit*; ingenium viri placet; pueros eligere sibi poetam, aut ita contorte scripsisse Horatium, ut hic intelligat in tertia persona, quam toto carmine alloquitur etc. non placet. G.

16 *Iam* ad Emphasin posuit: incipit enim *iam* vivus extra invidiae iaculum poni; quod raro fit.

18 *Temperas*, h. e. componendo misces. B. Fides temperare est intendere, ut opus est. G.

19 *Magis mutus quam piscis* Proverbio dicitur, uti et *Cygni cantus*. B. Haec simpliciora sunt et veriora his, quae in Transactt. Philoss. To. 23. n. 282, 3. disputantur, quasi hic alludatur ad originem testudinis ab animali cognomine. G.

22 *Quod monstror.* Ridicule hoc adiicit, nam deridebatur Demosthenes, quod ob sublatum anilem digitum cristas tolleret. *At pulchrum est digito monstrari et dicier hic est. Οὗτος ἐκεῖνος*, inquiebat illa vetula. B. Levitatis accusat illud Demosthenis gaudium Cic. Tusc. 5, 36. Sed Plin. Ep. 9, 23, 5. *iure* ait *laetatum*. Et quis non laetatur? G.

23 Honoratius *citharoedi* nomen: *fidicines* autem et *fidicinae* fere contemtui fuere.

24 *Spiro; quia ob carminis gratiam Augusto reconciliatus est.* Badius Ascensius.

Si placeo; Ἐπιεικῶς Si placeo protulit. Vet. Schol. *Fuga scilicet arrogantiae.*

ODE IV.

Drusum Augusti privignum ob devictos Rhaetos Vindelicos egregio carmine collaudat.

Haec est Ecloga, propter quam totus hic Liber compositus est. *Vet. Schol.* (V. Argum. Odes I. h. l. G.)

Metrum duobus primis versibus Alcaicum, tertio Iambicum Dimetrum Hypercatalecticum, quarto Pindaricum Dactylicum.

Qualem ministrum fulminis alitem
(Cui rex deorum regnum in aves vagas
Permisit, expertus fidelem
Iuppiter in Ganymede flavo)

Olim iuventas et patrius vigor
Nido laborum propulit inscium,
Vernique, iam nimbis remotis,
Insolitos docuere nisus

Venti paventem; mox in ovilia
Demisit hostem vividus impetus;

6 protulit *MSS. apud Torrent. coll. Sax. Ven.* 1534. 7 Vernisque 2 *MSS. in coll. Sax. Bentl. Cun. Dac.* 10 invidus *Brod. Zar. Loch. Pinc.*

ODE IV.

1 *Ministrum fulminis* dicit aquilam, quod fulmina Iovi porrigat ex opinione vulgi. Alias notum est Civitatem Romanam in tutela fuisse Iovis, adeoque aquilam coluisse pro signo. Secundum veterem Aegyptiorum disciplinam anima Iovis inerat huic volucri. Siquidem illi et animalia et plantas pro vivis deorum imaginibus habebant, quae causa portentosae superstitionis fuit.

4 *Ganymedes* Iovis pocillator idem significat quod Hebe; hoc est, aeternam Solis iuventutem.

5 *Patrius vigor* insitum a parentibus ingenium malim intelligere, quam ipsum patrem, qui nido expellat. G.

7 Scaliger in hypercrit. s. Poet. 6, 7. p. 341, b Vinc. reprehendit h. l. quod aquilae pulli etiam Septembri mense sint adhuc invalidiusculi. Bentleius, ut effugiat crimen, legit, *vernisque iam nimbis remotis.* Christius (disp. Lips. 1746.) monet, *vernos ventos* dici posse etiam de his, qui Iunio mense, et ultra spirant. Tum G. Fabricii et I. A. Thuani testimonio ostendit aquilas iam Iunio mense praedae aptos; denique ipsum Poetam distinguere tempora evolandi et rapiendi; *mox*, post illos *nisus insolitos* ergo, rapere incipit. Ergo Bentleiana emendatione carere possumus eo magis, quod ingrate sibilat versus *Vernisque iam nimbis remotis* etc. G.

Iam nimbis remotis; h. e. remota hiberna tempestate.

Nunc in reluctantes dracones
Egit amor dapis atque pugnae:

Qualemve laetis caprea pascuis
Intenta, fulvae matris ab ubere
Iam lacte depulsum leonem,
Dente novo peritura, vidit:

Videre Rhaeti bella sub Alpibus
Drusum gerentem Vindelici; quibus
Mos unde deductus per omne
Tempus Amazonia securi

Dextras obarmet, quaerere distuli:
(Nec scire fas est omnia) sed diu

14 furvae *Brod.* 17 Rhaetis *coni. N. Heins. et Bentl. cui favent MSS. (etiam G.) in quibus est* Retii, *et unus* Retis. *Receperunt Cun. et Sanad.* Rhaeti — et Vindelici *quidam MSS. ap. Bentl. et ed. Ven. Clar. Chab.* [† Raetis *laudat Oudendorp. ad Sueton. Octav. c.* 21. *et sic coni. Bentl.*, *non* Rhaetis.]

12 *In agnello imbelli amor dapis; in dracone pugnae.* Vet. Schol.

14 An *ubere* dixit adiective, ut Car. 2, 19, 10. *Vberes rivos lactis?* G.

15 Proprie pro *ablactato* dicitur *depulsus.*

16 *Dente novo: adhuc inconsueto ad pugnam.* Vet. Schol.

17 Erant et *Rhaeti*, et *Rhaeti Vindelici*, qui (auctore Servio) fuere et *Liburni.* Etiam alteri Rhaeti Druso manus dedere. Frustra igitur Lambinus *et Vindelici* reposuerat. Bentleius tenui auctoritate adductus pro *Rhaeti* reposuit *Raetis*; sed nihil opus. B. Etiam Cellarius Rhaetiae nomen latius patuisse ostendit, ut *Rhaeti Vindelici*, a Rhaetis proprie dictis distingui potuerint. V. 2, 7, 5. Itaque non opus est recedere a consentiente tot bonorum librorum lectione. *Videre Rhaeti* illi, qui specialiori appellatione *Vindelici* dicuntur etc. G. Videre, scil. talem viderunt. Z.

18 *Quibus mos unde.* Tanaquillus Faber miratur haec ab Horatio scripta, et nollet factum: at ego nollem hoc a Fabro dictum. Plane necessarius est iste locus ad indicandam hostis ferociam.

20 *Amazonia sagaris* duplex erat securis uno manubrio immissa; ut ex vetusto marmore probavit Torrentius, vir usquequaque doctus.

21 *Quaerere distuli;* rem tam insignem neque praeterire voluit, neque hoc loco tractare. Vetus tamen Scholiastes ostendit, *Vindelicos ab Amazonibus sedibus suis eiectos Alpium iugis insedisse.* Servius etiam eos ab Amazonibus ortos tradit. B.

Videtur hoc dicere, de originibus gentis hic quaerere nolo; sed etiamsi non sint Amazonum progenies, certe late victrices catervae fuerant. Quid? si mordet Domitii Marsi poema, Amazonida, in quo nimis operosum fuisse auctorem, colligas ex Martiali 4, 29. Certe nihil fuit, cur Fabro ita displiceret totum illud, *Quibus mos — omnia;* multo minus, cur quatuor versus eliminaret Sanadonus. G.

22 *Nec scire fas*, i. e. *Licet aliquid ignorare.* Vet. Schol.

Lateque victrices catervae,
Consiliis iuvenis revictae,

Sensere quid mens rite, quid indoles
Nutrita faustis sub penetralibus
Posset, quid Augusti paternus
In pueros animus Nerones.

FORTES creantur fortibus, et bonis:
Est in iuvencis, est in equis, patrum
Virtus; nec imbellem feroces
Progenerant aquilae columbam.

Doctrina sed vim promovet insitam,
Rectique cultus pectora roborant:
Vtcunque defecere mores,
Indecorant bene nata culpae.

24 repressae *Bentl. ex MSS.* 31 neque *Bentl.* 36 Indecorant *etiam Ven. Pinc. et probat Bentl. recepitque Cun.*

24 *Iuvenis;* viginti trium annorum fuisse dicitur.

Mire *revictae* ad *victrices.* Vet. Schol. habet *repressae*, ex interpretamento, ut puto.

25 *Senserè*, bene, nam habet Emphasin. *Probavere virtutem et institutionem Romanam.* Vet. Schol.

Menti inest prudentia, indoli indicium crescentis virtutis.

Bene adiicit *faustis:* quid enim ingenium atque industria, si defuerit fortuna. Bentleius arbitrio suo *sanctis* prosuit pro *faustis:* quod equidem ipse vix auderem. B.

Fausta, favoris divini plena, fuere *penetralia* Augusti ipsius privignis. Multo igitur aptius epitheton *fausta* hic quam *sancta.* G.

20 Vaferrime Tiberium adiecit Druso; metuebat enim, ne ex voce *paternus* intelligeretur, (quod etiam vulgo ferebatur) Drusum fuisse ipsius Augusti filium. *Quia non potest Drusum laudare nunc ut filium Augusti, ab eo educatum et institutum dicit.* Vet. Schol.

29 *Fortes;* non ignoravit Horatius agens in Sabinis, Neronem eorum lingua dici *fortem;* quod nos monuit Tranquillus. Britonibus etiam nostris *Ner* est fortis, uti Tuscis *Nortia* Fortuna; — *Si Nortia Tusco Favisset.* Iuvenal.

Et bonis; supplendum extrinsecus *Et bonis boni*, quo intelligatur Graecorum Proverbium Ἐξ ἀγαθῶν ἀγαθοί. Hoc non viderunt, qui sublata distinctione apposuerunt *bonis τῷ iuvencis* ineptissime. Magnus Bentleius hoc loco, sicuti alias saepe, frustrá se torquet, cum omnia sint plana.

32 *Aquilae columbam; proverbialis sententia.* Vet. Schol.

33 *Promovet; in melius auget.* Vet. Schol. B. *Doctrina*, παιδεία, institutio. Z.

34 *Rectique cultus; bona institutione dicit reddi bonum naturale perfectum.* Vet. Schol.

35 *Vtcunque; vbicunque.* Vet. Schol. B. Quando naturae bonitas destituta est recta educatione, illa corrumpitur. Z.

Mores modo dicit *usum virtutis.*

36 Tres Lambini MSS. cum Vet.

Nunc in reluctantes dracones
Egit amor dapis atque pugnae:

Qualemve laetis caprea pascuis
Intenta, fulvae matris ab ubere
Iam lacte depulsum leonem,
Dente novo peritura, vidit:

Videre Rhaeti bella sub Alpibus
Drusum gerentem Vindelici; quibus
Mos unde deductus per omne
Tempus Amazonia securi

Dextras obarmet, quaerere distuli:
(Nec scire fas est omnia) sed diu

14 furvae *Brod.* 17 Rhaetis *coni. N. Heins. et Bentl. cui favent MSS. (etiam G.) in quibus est* Retii, *et unus* Retis. *Receperunt Cun. et Sanad.* Rhaeti — et Vindelici *quidam MSS. ap. Bentl. et ed. Ven. Glar. Chab.* [† Raetis *laudat Oudendorp. ad Sueton. Octav. c.* 21. *et sic coni. Bentl.*, *non* Rhaetis.]

12 *In agello imbelli amor dapis; in dracone pugnae.* Vet. Schol.

14 An *ubere* dixit adiective, ut Car. 2, 19, 10. *Vberes rivos lactis?* G.

15 Proprie pro *ablactato* dicitur *depulsus.*

16 *Dente novo: adhuc inconsueto ad pugnam.* Vet. Schol.

17 Erant et *Rhaeti*, et *Rhaeti Vindelici*, qui (auctore Servio) fuere et *Liburni.* Etiam alteri Rhaeti Druso manus dedere. Frustra igitur Lambinus *et Vindelici* reposuerat. Bentleius tenui auctoritate adductus pro *Rhaeti* reposuit *Raetis;* sed nihil opus. B. Etiam Cellarius Rhaetiae nomen latius patuisse ostendit, ut *Rhaeti Vindelici,* a Rhaetis proprie dictis distingui potuerint. V. 2, 7, 5. Itaque non opus est recedere a consentiente tot bonorum librorum lectione. *Videre Rhaeti* illi, qui specialiori appellatione *Vindelici* dicuntur etc. G. Videre, scil. talem viderunt. Z.

18 *Quibus mos unde.* Tanaquillus Faber miratur haec ab Horatio scripta, et nollet factum: at ego nollem hoc a Fabro dictum. Plane necessarius est iste locus ad indicandam hostis ferociam.

20 *Amazonia sagaris* duplex erat securis uno manubrio immissa; ut ex vetusto marmore probavit Torrentius, vir usquequaque doctus.

21 *Quaerere distuli;* rem tam insignem neque praeterire voluit, neque hoc loco tractare. Vetus tamen Scholiastes ostendit, *Vindelicos ab Amazonibus sedibus suis eiectos Alpium iugis insedisse.* Servius etiam eos ab Amazonibus ortos tradit. B.

Videtur hoc dicere, de originibus gentis hic quaerere nolo; sed etiamsi non sint Amazonum progenies, certe late victrices catervae fuerant. Quid? si mordet Domitii Marsi poema, Amazonida, in quo nimis operosum fuisse auctorem, colligas ex Martiali 4, 29. Certe nihil fuit, cur Fabro ita displiceret totum illud, *Quibus mos — omnia;* multo minus, cur quatuor versus eliminaret Sanadonus. G.

22 *Nec scire fas,* i. e. *Licet aliquid ignorare.* Vet. Schol.

Lateque victrices catervae,
Consiliis iuvenis revictae,

Sensere quid mens rite, quid indoles
Nutrita faustis sub penetralibus
Posset, quid Augusti paternus
In pueros animus Nerones.

FORTES creantur fortibus, et bonis:
Est in iuvencis, est in equis, patrum
Virtus; nec imbellem feroces
Progenerant aquilae columbam.

Doctrina sed vim promovet insitam,
Rectique cultus pectora roborant:
Vtcunque defecere mores,
Indecorant bene nata culpae.

24 repressae *Bentl. ex MSS.* 31 neque *Bentl.* 36 Indecorant *etiam Ven. Pinc. et probat Bentl. recepitque Cun.*

24 *Iuvenis;* viginti trium annorum fuisse dicitur.

Mire *revictae* ad *victrices.* Vet. Schol. habet *repressae*, ex interpretamento, ut puto.

25 *Senserè*, bene, nam habet Emphasin. *Probavere virtutem et institutionem Romanam.* Vet. Schol.

Menti inest prudentia, indoli indicium crescentis virtutis.

Bene adiicit *faustis:* quid enim ingenium atque industria, si defuerit fortuna. Bentleius arbitrio suo *sanctis* posuit pro *faustis:* quod equidem ipse vix auderem. B.

Fausta, favoris divini plena, fuere *penetralia* Augusti ipsius privignis. Multo igitur aptius epitheton *fausta* hic quam *sancta.* G.

20 Vaferrime Tiberium adiecit Druso; metuebat enim, ne ex voce *paternus* intelligeretur, (quod etiam vulgo ferebatur) Drusum fuisse ipsius Augusti filium. *Quia non potest Drusum laudare nunc ut filium Augusti, ab eo educatum et institutum dicit.* Vet. Schol.

29 *Fortes;* non ignoravit Horatius agens in Sabinis, Neronem eorum lingua dici *fortem;* quod nos monuit Tranquillus. Britonibus etiam nostris *Ner* est fortis, uti Tuscis *Nortia* Fortuna; — *Si Nortia Tusco Favisset.* Iuvenal.

Et bonis; supplendum extrinsecus *Et bonis boni*, quo intelligatur Graecorum Proverbium Ἐξ ἀγαθῶν ἀγαθοί. Hoc non viderunt, qui sublata distinctione apposuerunt *bonis* τῷ *iuvencis* ineptissime. Magnus Bentleius hoc loco, sicuti alias saepe, frustrá se torquet, cum omnia sint plana.

32 *Aquilae columbam; proverbialis sententia.* Vet. Schol.

33 *Promovet; in melius auget.* Vet. Schol. B. *Doctrina*, παιδεία, institutio. Z.

34 *Rectique cultus; bona institutione dicit reddi bonum naturale perfectum.* Vet. Schol.

35 *Vtcunque; vbicunque.* Vet. Schol. B. Quando naturae bonitas destituta est recta educatione, illa corrumpitur. Z.

Mores modo dicit *usum virtutis.*

36 Tres Lambini MSS. cum Vet.

Quid debeas, o Roma, Neronibus,
Testis Metaurum flumen et Asdrubal
Devictus, et pulcher fugatis
Ille dies Latio tenebris,

Qui primus alma risit adorea,
Dirus per urbes Afer ut Italas,
Ceu flamma per taedas, vel Eurus
Per Siculas equitavit undas.

Post hoc secundis usque laboribus
Romana pubes crevit; et impio
Vastata Poenorum tumultu
Fana deos habuere rectos:

42 it Italas *ed. Glar.* 48 teçtus *Brod.*

Schol. *Indecorant* legerunt, pro *Dedecorant*, quod ex Glossemate haesit in Impressis. Probatur mihi ista vox ut altera liberalior, sic et *culpae* intulit pro *vitia;* semper enim moderatur stilo Horatius. Etsi in Notis suis Bentleius probat *Indecorant*, in Textu tamen, sui puto oblitus, servavit vulgatum *Dedecorant.*

38 *Metaurum flumen* posuit ut alias *Rhenum flumen. Supra quinque et quadraginta millia in Asdrubalis exercitu caesa feruntur.* Vet. Schol. Alii ferunt quinquaginta sex a Claudio Nerone caesa. B. Vid. tota historia Liv. 27, 43. sqq. G.

40 *Tenebras pro Afrorum terrore dixit.* Vet. Schol. Bene igitur *pulcher dies* dicitur, qui *tenebris fugatis ridet.*

41 Plane mihi videtur *Adorea* vox Punica, sive mavis Hebraea; Hebraeis enim אדרת *Addareth* magnificentiam sonat: et mirifice convenit huic sensui Epitheton *alma*, quod supra significare *sanctum* atque *verendum* ostendimus. *Adorea, laus bellica.* Vet. Sch. B. Si sit omnino ex oriente, malim a Lydis Etruscis invectam. Sed Romani ipsi aliter. G.

42 Sunt qui ab *Afer* derivant *Vafer*, satis scite, ac si esset *Veafer.* B. *Vt*, posteaquam, ex quo. [illegible]

43 *Taedae* sulphure obductae celeriter consumuntur.

44 Non dicit poeta, *equitasse Eurum*, sed Hannibalem, ut Car. 1, 2. extr. et ex verbo *equitasse* notio motus ad *flammam* et *Eurum* refertur, per frequentem figuram, Zeugma. G.

45 *Laboribus*, proeliis. *Post hoc*, sc. post cladem Asdrubalis. Z.

46 Bene *impio* ob deorum imagines sedibus deturbatas. *Romana pub. crevit*, Romanae iuventutis opes auctae sunt et animus crevit. cf. vers. 60. Z.

47 *Tumultus* nescio quid bello terribilius sonat.

48 *Deos habuere rectos;* nequit sibi temperare, nactus idoneum locum, deridendi deunculos. B.

Potest fieri, ut riserit poeta Epicureus, cum ista scriberet, cogitaveritque, praeclaros vero deos, qui deiiciuntur eriguntur que ab hominibus! Sed verba hoc tantum volunt, post illam Neronis victoriam nullam amplius urbem vastatam, signum deorum nullius eversum: quod quidem historia docet. G.

Dixitque tandem perfidus Annibal:
Cervi, luporum praeda rapacium,
Sectamur ultro, quos opimus
Fallere et effugere est triumphus.

Gens, quae cremato fortis ab Ilio
Iactata Tuscis aequoribus sacra,
Natosque maturosque patres,
Pertulit Ausonias ad urbes:

Duris ut ilex tonsa bipennibus
Nigrae feraci frondis in Algido,
Per damna, per caedes, ab ipso
Ducit opes animumque ferro.

Non Hydra secto corpore firmior
Vinci dolentem crevit in Herculem;
Monstrumve summisere Colchi
Maius, Echioniaeve Thebae.

Merses profundo, pulchrior evenit:
Luctere, multa proruet integrum

65 Mersus *Brod. et edd. pri.*

49 Perfidia fuit plus quam Punica, prodente Livio.

50 Sermocinatio poetica. Livius 27. extr. cum narrasset cladem Hasdrubalis fratri nuntiatum, *Hannibal*, inquit, *tanto simul publico familiarique ictus luctu, agnoscere se fortunam Carthaginis, fertur dixisse.* Nihil aliud. G. Crediderim eum de Romuli *lupa* cogitasse.

51 Notum est *optima spolia* fuisse, rege aliquo, vel hostium duce exuto.

55 Opportuna est ista numeri immutatio in ore fastuosi hostis, et peregrini, cui minus nota historia. B. Nihil hic video ἀνιστόρητον, nisi *maturos* h. e. confectos senio *patres* potius in Sicilia apud Acesten depositos dicere debuit. Sed quis neget, si venit in Italiam Aeneas, etiam pueros ac senes eodem delatos? Verum alioqui forte nimis docta Graece Hannibalis oratio. G.

57 *Ilex caesa ferro melius pullulat.* Vet. Schol.

58 *Nigrae*, *umbrosae.* Vet. Schol.

61 *Proverbio erat*, Ὕδραν τέμνειν. Torrentius.

63 Proprie se summittunt plantae pullulantes. Virgilius, *Se subiicit alnus.* B. Simplicius dicas, *summittere* est alere. Diligenter praeter alia explicatum hoc verbum in Thesauro Stephani et nostro. G. *Monstrumve*, neque monstrum, i. armatos homines ex dentibus draconis aurei velleris custodis ab Iasone disseminatis natos. *Thebae*, intelligit homines armatos quinque ex dentibus draconis ortos. Z.

65 *Evenit*, *exsistit.* Vet. Sch.

66 Bentleius tenui auctoritate adductus praetulit *proruit — geritque*, cum nihil referret, et plerique Libri repugnarent. Quin et mox de *perficient* ille fecit *perficiunt.* B. *Merses — luctere*, pro mersa, luctare, h. e. prosterne seu, si vel maxime prostraveris, tamen prosternet etc. Z.

Cum laude victorem, geretque
Proelia coniugibus loquenda.

Carthagini iam non ego nuntios
Mittam superbos: occidit, occidit
Spes omnis, et fortuna nostri
Nominis, Asdrubale interemto.

Nil Claudiae non perficient manus,
Quas et benigno numine Iuppiter
Defendit, et curae sagaces
Expediunt per acuta belli.

73 perficiunt *ex MS. Bentl.* efficient *edd. Ven. Glar. Chab.* 76 bella *Ven. Glar.*

Integrum dicit *hactenus nihil passum.*

67 Obiter notandum venit *gerere* pro *sustinere* dici, sumta tralatione a gerulis, qui onera humeris suis suscipiunt atque gerunt. *Bellum quod susceperat gessit.* Corn. Nepos.

68 Ovid. Her. 1, 30. *Narrantis coniux pendet ab ore viri.* G.

71 *Annibal viso Asdrubalis capite exclamavit, Agnosco te, Fortuna Carthaginis.* Vet. Schol.

73 *Haec iam Poetae verba sunt, non adhuc Annibalis.* Vet. Schol. B. At rectius alii omnia Annibali tribuunt. Z.

Optimi Lambini atque Torrentii MSS. cum Vet. Sch. legerunt *perficient* pro *efficient*. B. Ominatur felices omnium rerum eventus privignis Augusti. G.

75 *Curae sagaces; optima Augusti consilia.* Vet. Schol.

76 *Expediunt, explicant.* Mancinellus.

Acuta belli absolute dicuntur quae sunt in bello periculosissima. Vet. Sch. *Acuta* modo pro *asperrima* posuit, ducta ab acie ferri Metaphora. B. Vt morbi acuti, i. vehementes, et celerem mortem minantes. G.

ODE V.

AD AVGVSTVM.

Dum Caesaris reditum e Gallia, ubi paene tres annos fuerat, a Populo Romano impatienter exspectari docet, sumta inde occasione incredibilem illorum temporum felicitatem atque securitatem praedicat.

Metrum tribus versibus Choriambicum Asclepiadeum, quarto Glyconicum.

Divis orte bonis, optime Romulae
Custos gentis, abes iam nimium diu:
Maturum reditum pollicitus Patrum
Sancto concilio, redi.

Lucem redde tuae, dux bone, patriae;
Instar veris enim vultus ubi tuus
Affulsit, populo gratior it dies,
Et soles melius nitent.

Vt mater iuvenem, quem Notus invido
Flatu Carpathii trans maris aequora
Cunctantem spatio longius annuo.
Dulci distinet a domo,

7 *Bentleius distinguit post* populo. 9 uvido *tres codd. Torrentii.* 12 distinet *probat etiam Heins.* [† *hic et Epist.* 1, 2, 5.] *ad Ovid. R. A.* 486. *et Bentl. et favent G. Zar. Med.* 1477. *et Ven.* 1479. *qui habent* destinet.

ODE V.

1 Ostendere vult, Augustum bonum esse deum a diis bonis editum: frustra enim nonnulli *Divis bonis* absolute accipiunt.

Solent Poetae declinare Substantiva ad formam Adiectivorum: sic et Ovidius Romam dixit *Vrbem Quirinam*, pro Quirini.

2 Bene *Custos* de tutelari deo, vel lare publico.

4 *Sanctum*, *etsi non sit idem quod sacrum, legibus tamen ab iniuria munitur.* Cruquius ex Vlpiano. Vsurpatur etiam pro incorrupto et puro.

Concilium a *concalando*; Lambinus ex Festo.

5 *Lucem; plus dixit quam salutem: siquidem lux pro salute poni consuevit; ut, O lux Dardaniae.* Vet. Schol.

10 *Carpathii*, i. e. *Aegyptii.* Vet. Schol.

12 *Distinet*, quod in Lambini et Torrentii MSS. et Vetere Scholiaste legebatur, hoc loco reponendum censui, pro *detinet*. *Distinet; separat.* Vet. Schol. Sic enim legendum.

Votis ominibusque et precibus vocat,
Curvo nec faciem littore dimovet:
Sic desideriis icta fidelibus
    Quaerit patria Caesarem.
Tutus bos etenim rura perambulat;
Nutrit rura Ceres, almaque Faustitas;
Pacatum volitant per mare navitae;
    Culpari metuit Fides;
Nullis polluitur casta domus stupris;
Mos et lex maculosum edomuit nefas;
Laudantur simili prole puerperae;
    Culpam Poena premit comes.
Quis Parthum paveat? quis gelidum Scythen?
Quis, Germania quos horrida parturit
Foetus, incolumi Caesare? quis ferae
    Bellum curet Iberiae?
Condit quisque diem collibus in suis,
Et vitem viduas ducit ad arbores;

13 Ominibus atque pr. *Zar.* omnibus atque et pr. *G.* omnibus atque pr. *Mediol. tres et Ven.* 1486. *Recte, puto.* 14 demovet *Chab. Lamb. Bentl.* 17 *Pro* rura, prata *coni. Faber et Sanad.* 18 *Pro* rura, farra *coni. Bentl.* culta *coni. Cun.*

13 Non solum captabantur bona *omina*, verum etiam eliciebantur. improprie autem iam *ominibus* pro *auguriis* usus est. B. Vid. Var. Lect. G.

14 Melius *dimovet* quam *demovet*, ut ostendunt Torrentii et Lambini Codices cum Vet. Schol. Non aeque placet Bentleii *demovet*.

15 *Icta*, tanquam sagitta percussa foret.

16 *Quaerimus* quod abesse dolemus.

18 Bentleius de suo *rura* vertit in *farra*, ex odio repetitae vocis; quam ego tamen habeo pro eleganti. Ille nequit ferre *nutriri rura* a Cerere, etsi sit usitata *Metonymia*.

Alma; verenda, sancta. Vet. Schol. Cruq. Sic enim legendum pro *verecunda*.

Faustitas nove Felicitas dicta. Vet. Schol. B. Favorem divinum licet intelligere. *Faustus* cui deus favet. G.

19 *Volitant*, pro navigant quo volunt, demto omni terrore et metu.

20 *Culpari metuit; tanquam eius tempore nec creditum, nec depositum negaretur.* Vet. Schol.

22 *Morem* modo *virtutis usum* dicit. Legem autem dicit Legem Iuliam de adulteriis.

Maculae foeda et infamia vitia dicebantur.

23 Suavissime Catullus Epithal. extr. *Sit suo similis patri — Et pudicitiam suae Matris indicet ore.* Nota obstetricum gratulatio. G.

24 *Poena premit comes;* h. e. *Nec differendo vindictam praestat peccandi licentiam.* Vet. Schol.

27 *Foetus;* tanquam de ferarum catulis loquitur.

29 Bene *condit diem*, quia sol obit et sub terra conditur. *Longos memini me condere soles.* Virgil.

In apricis collibus vineae plantantur.

30 Bene *ducit* ad *viduas* posuit

Hinc ad vina redit laetus, et alteris
Te mensis adhibet deum:
Te multa prece, te prosequitur mero
Defuso pateris; et Laribus tuum
Miscet numen, uti Graecia Castoris
Et magni memor Herculis.
Longas o utinam, dux bone, ferias
Praestes Hesperiae, dicimus integro
Sicci mane die, dicimus uvidi,
Cum sol Oceano subest.

31 venit *Bentl. e codd.* 34 Diffuso *Ven. Glan.* 35 nomen *coni. Faber et sic Brod.* 37 pro Dux *MSS. quidam ap. Bentl.* rex.

B. *Viduae arbores*, quibus nondum iunctae seu maritatae sunt vites. Z.

31 Bentleius maluit *venit* quam *redit*, neque sensit, *redit* dici pro *redit domum ad vina*, quod tamen cuivis pateat.

Antiquorum consuetudo talis fuit, ut sublata prima mensa poneretur secunda, atque in ea positis pomis infusoque in pateras mero libaretur diis. Vet. Schol. Cruq. [† Dii mensis secundis advocabantur, libabatur, ac potio in calice circumferebatur. *Scaliger.*]

34 Cum Cruquio, Torrentio, Lambino et Stephano *Defuso* legendum censeo, non *Diffuso*.

Patera, Graecis scyphus, latior erat calice et ventricosior; utrinque etiam manicata, vel aurita.

Sunt etiam Lares urbium custodes. Mancinellus. Erant autem Lares terrestria numina; nam veteribus Gallis, uti hodie Britannis nostris, *Laur* terra erat. Ex Senatusconsulto scribit Dio (51, 19.) libatum fuisse Augusto tam in publicis quam in privatis conviviis post pugnam Actiacam. B. *Lars*, regium nomen apud Etruscos. G.

35 *Vti Graecia Castoris; quos aut civica animis familiaritas, aut quos labor diligi fecit et virtus.* Vet. Schol.

36 *Athenienses primi Herculem coluerunt.* Mancinellus ex Diodoro Siculo. Ab Ἥρα Ἡρακλῆς, uti a Διὸς Διοκλῆς. B. Herculis scyphus Alexandro fatalis Curt. 10, 4, 18. G.

37 *Longas ferias; abominando bella hoc dicit.* Vet. Schol. Imo et suaviter optat, ut diu vivat.

38 *Integro; cum totus dies restat.* Vet. Schol. Cruquii. Integrum enim quod adhuc intactum est.

ODE VI.

AD APOLLINEM.

Apollini tutelari Augusti numini Hymnum canit ob devictos Actiaca pugna Antonium et Cleopatram, quos Niobes et Achillis nominibus callide obvelat. Saeculari carmini viam sternit. (De dilogia illa s. allegoria viderint manes Baxteriani. Mihi sic videtur. Priori parte ad v. 28. et ipsum se poëta, et patrimos matrimosque pueros et puellas, quos ad carmen saeculare voce et gestu bene exprimendum parare cupit, in enthusiasmum quendam concitat. Altera parte peculiariter pueros ac puellas hortatur ad diligentem chori illius saecularis meditationem i. e. exercitationem. Hactenus ergo saeculare carmen vocare, si cui lubeat, potest. Sed in ipsa cerimonia, et solemnibus temporibus ac locis cantatum, mihi nullo modo fit probabile. G.) (Summa carminis est haec: *Phoebe, qui Niobes magniloquentiam et libidinosum Tityi conatum es ultus, atque Achillem fortissimum, qui non dolo, sed vi et Marte aperto Troiam Troianamque gentem penitus delevisset, nisi tuis Venerisque precibus commotus Iupiter pepercisset Aeneae ad urbem meliorem imperiumque Romanum condendum, fortiter prostravisti, tu Phoebe, inquam, auctor et praeses carminis lyrici, adiuva me, ut carmen Latinum saecularè pro salute et perpetuitate imperii Romani fundam decore. Iam vero, hac mihi facultate a Phoebo concessa, vos, patrimi matrimique pueri puellaeque, qui estis in tutela Dianae, servate rhythmum numerosque carminis mei, et adeo rite et ex arte canite laudes Apollinis et Dianae fruges prosperantis et menses celeriter decurrere facientis; ita ut, si qua vestrum, puellae, aliquando nupta fuerit, dicere possit, ego Horatianum carmen Diis gratum diebus saecularibus festis cecini.* Z.)

Metrum Sapphicum.

Dive, quem proles Niobea magnae
Vindicem linguae, Tityosque raptor
Sensit, et Troiae prope victor altae
Phthius Achilles,

ODE VI.

[† 1 sqq. De splendido hoc loco vid. Heyne Obss. ad Homer. Il. 22, 359.] *Homerus pueros puellasque senos fuisse ait; Euripides* 14; *Sappho* 18; *Pindarus* 20. Landin. Proverbiali forma dici videtur *Lingua magna*, pro gloriosa, qualis erat Antonii et Cleopatrae. B. Vid. Argumentum. *Magna lingua* est *μεγαληγορία*, magniloquentia. G.

2 Tityos vim inferre Latonae conatus, telis Apollinis porrectus iacet apud inferos per novem iugera. G.

3 Apollo apud Virg. Aen. 6, 57.

Caeteris maior, tibi miles impar;
Filius quamquam Thetidos marinae
Dardanas turres quateret tremenda
Cuspide pugnax.

Ille, mordaci velut icta ferro
Pinus, aut impulsa cupressus Euro,
Procidit late, posuitque collum in
Pulvere Teucro.

Ille non, inclusus equo Minervae
Sacra mentito, male feriatos
Troas et laetam Priami choreis
Falleret aulam:

Sed palam captis gravis (heu nefas! heu!)
Nescios fari pueros Achivis
Vreret flammis, etiam latentem
Matris in alvo:

Ni tuis victus Venerisque gratae
Vocibus, divûm pater annuisset
Rebus Aeneae potiore ductos
Alite muros.

6 quamvis *Ven. Glar. Chab. Lamb. Bentl.* Thetidis *Lamb. al.* 10 impressa *Cun. ex MS.* 19 latentem *etiam Br. et G.* latente Z. latentes *edd. vett.* 21 flexus *Bentl. ex codd.*

Paridis direxit tela manusque corpus in Aeacidae. Certamen Phoebi cum Achille narrat Homerus Il. φ fin. et χ princ. G. *Prope victor*, occiso Hectore. Z.

6 Meliores Torrentii libri habebant *quamquam* pro *quamvis*. Vet. Schol. silet.

7 Non placet Harduino, *turres Dardanas cuspide* Achillis *quati*: sed nec dicit hoc Poeta, sed *cuspide pugnacem* Achillem praedicat, quatientem quacunque arte vel machinis moenia Troiana. G.

9 *Mordaci ferro*, *περιφραστικῶς* pro securi.

11 Quatuor Lambini Codices duoque Cruquii legerunt *collum in*, pro *collum*, quod plenius et melius videtur.

12 *Teucro; principali pro possessivo usus est.* Vet. Schol. Sic et supra *Dardanas* pro *Dardanias*.

14 *Male*, h. e. alieno tempore, suoque gravi damno.

17 *Gravis* modo pro *horribilis*.

19 Omnes fere Torrentii MSS. cum Vet. Schol. Cruquii legerunt *latentem* pro *latentes*, quod elegantius videtur. B. Hom. Il. ζ, 58. *Μηδ' ὅντινα γαστέρι μήτηρ Κοῦρον ἐόντα φέροι*. G.

21 Bentleius in Edito suo praetulit *flexus*. Verum ista varietas debetur exscriptori memoriae suae lapso. *Flexus* de glossemate est.

Gratae; Graecum est *χαριέσσης*.

23 Aratro ducebant *muros*. B. *Potiore alite*, felicioribus auspiciis, quam olim Troiana moenia. G.

Doctor argutae fidicen Thaliae
Phoebe, qui Xantho lavis amne crines,
Dauniae defende decus Camoenae,
Levis Agyieu.

Spiritum Phoebus mihi, Phoebus artem
Carminis nomenque dedit poëtae.
Virginum primae, puerique claris
Patribus orti,

Deliae tutela deae, fugaces
Lyncas et cervos cohibentis arcu,
Lesbium servate pedem, meique
Pollicis ictum;

Rite Latonae puerum canentes,
Rite crescentem face Noctilucam,

25 Ductor *quid. MSS.* Argivae *MS. ap. Bentl.* 28 Agileu, Aglleu, *MSS. et edd. pri.* 38 noctiluca Prospera *G.* noctiluca *Ven.* 1479. *Med.* 1477 *et* 1486. *it. coll. Sax.*

25 Suaviter *fidicinem* dicit Apollinem, quo significet, eiusmodi artifices non adeo videri contemnendos.

26 *Xanthus* iste Troadis erat, non Lyciae, ut putavit Interpres Gallus. Quid mirum Apollinem in Xantho lavisse crines, cum et Aristoteles et Plinius scribant, oves quae in eo laverint rufas fieri, ut dudum ostendere Mancinellus et Cruquius?

27 *Dauniae;* h. e. Appulae, vel Venusinae.

28 *Levis, imberbis.* Vet. Sch. Cruq.

Agyiae Atheniensi lingua vici dicuntur. Varro ait, quod ex responso sui oraculi in viis publicis urbis suae Athenienses statutis altaribus sacrificare Apollini instituerunt et Agyieum appellavere. Vet. Schol. *Villane Apollo, quod in villis et vicis eius statuae erant.* Vet. Schol. Cruq. *Apollinis imago forma columnae acuminatae prae foribus stabat.* Lambinus ex Suida. Columnam autem dicit pyramidalem, sive titulum, Graecis στήλην. B. Vid. ad Hesych. V. Ἀγυιεύς. G.

29 *Spiritum,* h. e. *divinum furorem.* Landinus. B. Invocationis effectus, enthusiasmus poeticus. G.

31 *Virginum primae. Ter novem pueri praetextati totidemque virgines, patrimi et matrimi, Carmen Saeculare Apollini atque Dianae dicebant.* Torrentius ex Zosimo L. 2. pr.

33 *Tutela hoc loco passive dicitur.* Lambinus. B. Vt *clientela* pro clientibus. G.

34 *Cohibentis fugaces,* h. e. ferientis. Z.

35 *Servate;* h. e. *rhythmum operis in canendo custodite.* Vet. Schol. B. *Lesbium,* Sapphicum.

36 *Pollicis ictum; suaviter quasi ipsam lyram percutiat.* Vet. Schol.

37 *Rite; solenni consuetudine.* Vet. Schol.

38 *Noctilucam;* Simonidi Luna dicebatur Νυκτιλαμπής, ut adnotavit Muretus ex Dionysio Halicarnasseo. B. Videntur librarii quidam iunxisse *noctiluca* cum *face.* G. *Face crescentem,* cuius lumen crescit. Z.

Prosperam frugum, celeremque pronos
Volvere menses.

Nupta iam dices, Ego Dis amicum,
Saeculo festas referente luces,
Reddidi carmen, docilis modorum
Vatis Horati.

ODE VII.

AD TORQVATVM.

Hortatur Manlium Torquatum, fortasse filium illius, cuius Consulatu natus est Horatius, uti verno iam tempore dulcia carpat, cum vitae spatium sit et breve et incertum.

Metrum Heroicum cum Penthemimeri Heroica.

Diffugere nives, redeunt iam gramina campis,
Arboribusque comae:
Mutat terra vices, et decrescentia ripas
Flumina praetereunt:
Gratia cum Nymphis geminisque sororibus audet
Ducere nuda choros.
IMMORTALIA ne speres, monet annus, et almum
Quae rapit hora diem.

39 *Prosperam frugum; rore nocturno nutrientem.* Vet. Schol. B. *Celerem* etc. quae celeriter menses decurrentes volvit. Z.

41 *Nupta;* h. e. ubi nupta olim fueris.

Graecis est *φίλον* pro *grato*.

43 *Reddidi;* h. e. dixi. Reddimus enim quod mandatum erat memoriae. Vid. Car. 4, 11, 35. B. *Docilis*, quae facile et studiose didici modos s. cantus. Z.

ODE VII.

1 Scite *redeunt:* nam et rediro dicitur crinis, et barba: quod in animo illi fuisse ostendit subiecta vox *comae*.

4 Mire *praetereunt*, cum ante posuerit *decrescentia*. Praeterimus etiam quos neque salutamus omnino. B. Vir doctus, cui placent, sine auctore, *recrescentia* prae *decrescentibus*, non videtur cogitasse *choros*, quos *Gratiae cum Nymphis nudis ducere* vix audebunt per campos inundatos. Tanto magis apparebit, et *praetereunt* hic significare, non attingunt; et *decrescentia flumina*, non *recrescentia*, hic locum habere, si quis conferat 4, 12, 3. G.

5 *Gratia cum Nymphis;* h. e. Virgines cum novis nuptis eleganti Dilogia, ut supra ostendimus ex Vet. Schol.

6 *Nuda;* h. e. pellucida veste et incincta, uti fere Gratiae.

7 Charientismo usus est in *Immortalia ne speres*, cum intelligi voluerit, *Immortalem te fore;* atque per hoc parcum esse debere reique familiari addictum.

Frigora mitescunt Zephyris, ver proterit aestas
  Interitura, simul
Pomifer auctumnus fruges effuderit, et mox
  Bruma recurrit iners;
Damna tamen celeres reparant coelestia lunae:
  Nos, ubi decidimus,
Quo pius Aeneas, quo dives Tullus et Ancus,
  Pulvis et umbra sumus.
QVIS SCIT, an adiiciant hodiernae crastina summae
  Tempora Di superi?
Cuncta manus avidas fugient haeredis, amico
  Quae dederis animo.

12 recurret *ed. Lamb. Bersm. Chab.* 15 Quo pater Ae. quo Tullus, dives et Ancus *Bentl. sed suspicatur* pauper et Ancus. 16 ossa sumus *cod. ap. Bentl.* 17 *pro* summae, vitae *Brod.* 19 avidi *conj. Bentl.*

Almum: verendum et sanctum, perpetuum pulcherrimarum et magnarum rerum Epitheton. B. *Rapit hora,* celeriter aufert anni tempus. Z.

9 *Proterit;* h. e. calcibus elidit et per hoc enecat: suavi tralatione ducta a calcitrosis iumentis.

10 *Simul;* notum est veteribus tres tantum horas fuisse, adeoque auctumnum fuisse aestatis partem: siquidem solstitiis et aequinoctio metiebantur annum: unde crediderim et ternarium numerum fuisse deo proprium. B. Illa de tribus anni horis s. tempestatibus Baxteri observatio cum dubia videri possit Latinos tantum legentibus, laudabimus auctoritates Graecas Aeschyli Prom. 452. Hymnor. Orphic. p. 132, 21. Eschenb. it. p. 140. V. Diod. Sic. 1, 26. et ibi Wesseling. Quin Tacitus de Germanis c. 26. simile quid memorat. Verum ut hic fidem viri doctiss. tuemur: ita emendandum videtur, quod scripsit „*Solstitiis* et *aequinoctio* metiebantur annum.“ Nonne enim, ut *duo solstitia* (s. *solstitium* et *bruma*), ita *duo aequinoctia* olim illis nota fuere? G.

12 Quatuor Lambini Codices legerunt *recurrit* pro *recurret*, quod videtur longe melius. B. *Iners,* ignava, quae nil profert. Z.

13 Sensus est: Anni tempora subinde redeunt, sed nos in vitam non redibimus. Z.

14 *Decidimus;* cogitavit de Homerico: *Οἵη γὰρ φύλλων γενεὴ, τοιήδε καὶ ἀνδρῶν.*

15 Bentleius versum istum sic recudit: *Quo pater Aeneas, quo Tullus dives et Ancus;* de causa nulla, quam ego cerno.

Sex Torrentii MSS. cum Vet. Schol. legerunt *dives Tullus* pro *Tullus dives.* Divitem autem dicit ob captam Longam Albam; ut dudum Landinus. B. Liv. 1, 31. *in magna gloria, magnisque opibus regnum Tulli ac tota res Romana* dicitur fuisse. G.

16 An et hoc proverbialiter prolatum, uti Graecis *Εἴδωλον καὶ σκιά,* quod apud Sophoclem legerat Ludovicus Desprez, uti et *Πνεῦμα καὶ σκιὰ* apud Euripidem.

Sumus modo pro *manemus.*

19 Pulchre Erasmus legit in Dativo, quo sensu puto *φίλον ἦτορ*

Cum semel occideris, et de te splendida Minos
    Fecerit arbitria;
Non, Torquate, genus, non te facundia, non te
    Restituet pietas.
Infernis neque enim tenebris Diana pudicum
    Liberat Hippolytum;
Nec Lethaea valet Theseus abrumpere caro
    Vincula Pirithoo.

ODE VIII.

AD C. MARTIVM CENSORINVM.

Apud virum Consularem Caiique Caesaris familiarem, C. Martium Censorinum, excusat se, quod pro tenuitate sua carmina vice strenae (haud contemnendum tamen munus) ei mittat.

Metrum Choriambicum Asclepiadeum.

Donarem pateras grataque commodus,
Censorine, meis aera sodalibus:
Donarem tripodas, praemia fortium

1 commodis *Glar.*

apud Pindarum. Hoc debetur Henrico Glareano, qui ab ore eius dicit se adhuc iuvenem accepisse. Animo (Genio nostro) damus quod nobis indulgendo insumimus.

21 *Splendida;* h. e. pro utriusque dignitate, et Minois scilicet et Torquati, viri nobilissimi. Sic et supra legimus, *Splendide mendax.* B. Homerum sequitur, ut solet, qui Il. λ, 667. *Διὸς ἀγλαὸν υἱὸν* vocat, i. e. splendidum, *λαμπρὸν*, et aureum illi sceptrum tribuit etc. G.

24 *Pietas*, erga Deos.

26 Bene *liberat*, quia *liberavit*, sed iterum Iovis fulmine ictus interiit, una cum medico suo Aesculapio. B. Sic Pind. Pyth. γ, 100. Dubie, et de fama loquitur Virg. Aen. 7, 765. beneficio Dianae ad vitam revocatum, Virbii nomine superesse. G.

28 *Vincula. Volentes Proserpinam rapere apud inferos remanserunt.* Vet. Schol. *Theseus ab Hercule inferis ereptus secum voluit Pirithoum attrahere. Hic vero superveniente terrae motu ab eo diremtus ibidem vinculis constrictus mansit.* Ludovicus Desprez, ex Plutarcho atque Diodoro Siculo. B. Conf. Car. 3, 4. extr. G.

ODE VIII.

1 *Pateras;* h. e. argenteos scyphos, seu ventricosas phialas.

Commodus modo pro *humanus (benignus, liberalis).* Torrentii Codices male *commodis.*

2 *Aera* dixit aerea vasa antiqui operis et signa.

3 *Tripodas modo non ἐμπυριβήτας, sive lebetas dixit, sed ἀπύρους, h. e. crateras, quibus diluebantur vina.* Cruquius.

Graiorum; neque tu pessima munerum
Ferres, divite me scilicet artium,
Quas aut Parrhasius protulit, aut Scopas;
Hic saxo, liquidis ille coloribus
Sollers nunc hominem ponere, nunc deum.
Sed non haec mihi vis: nec tibi talium
Res est aut animus deliciarum egens.
Gaudes carminibus: carmina possumus
Donare, et pretium dicere muneri.
Non incisa notis marmora publicis,
Per quae spiritus et vita redit bonis
Post mortem ducibus; non celeres fugae,
Reiectaeque retrorsum Annibalis minae;
Non incendia Carthaginis impiae,
Eius qui domita nomen ab Africa

4 munera *Med.* 1477. 9 *pro* nec, non *G. Z. Medd. tres. Ut. Ven. Glar. Lamb.* 17 *Totum versum deleri iubet Bentl.* impendia *pro* incendia *coni. Cun.*

4 *Neque tu pessima;* Litotes Figura est.

5 *Ferunt* secum qui accipiunt.

Artes dicuntur curiosa opificia et archetypa.

6 *Parrhasius primus symmetriam picturae dedit, primus argutias vultus, elegantiam capilli, venustatem oris, confessione artificum in lineis extremis palmam adeptus.* Cruquius ex Plinio. Vixit hic 400 annos ante natum Christum, eratque Zeuxidis aemulus.

Protulit, bene de re nova et admiranda.

Scopas erat γλύπτης μαρμάρων, h. e. *signorum sculptor.* Vet. Schol.

8 *Sollers*, *h. e. totus in arte, ab Osco sollo et ars.* Cruq.

Ponere nunc constituere et fingere. Vet. Schol.

9 *Vis modo pro facultas.* Stephanus.

10 *Res est aut animus;* h. e. *Dives es re et animo.* Vet. Schol. eleganter. B. Nec *res* tua desiderat, quia iam habes, nec *animus* appetit, quia aliis potius rebus, v. c. carminibus, delectaris. Z.

Rara magnique emta a deliciendo *deliciae* dicuntur, Iuvenali *escaria*, quod plerumque lauti hisce rebus inescentur.

11 *Gaudes* modo pro *contentus agis.*

12 Si sexcenti Codices repugnarent, ego tamen cum Vet. Schol. legerem *muneris*, non *muneri*, quod Lambinus, Torrentius et Cruquius in suis MSS. invenere. [Sic etiam ed. Zar. et coll. Sax.] Est enim προπαρασκευή, sive praeparatio quaedam ad sequentia. Quasi diceret, non audere caeteros praeconia suorum munerum adeo decantare, quod ipse de suo munere iam facturus est. Idem enim *dicere pretium* quod *dicere laudes*, hoc loco. Bentleio magis placuit inusitatius *muneri*. B. Sed cum plerisque edd. recepi *muneri* ob auctoritatem librorum et sensus elegantiam: nam *dicere* est statuere. Z.

13 *Publicis notis* posuit pro *publicis litteris*, sive *titulis*. Nam *notae* Poetis pro *literis* sunt.

18 Nollem Bentleius ita se turbaret, quod Horatius Scipionum

Lucratus rediit, clarius indicant
Laudes, quam Calabrae Pierides: neque,
Si chartae sileant quod bene feceris,
Mercedem tuleris. Quid foret Iliae
Mavortisque puer, si taciturnitas
Obstaret meritis invida Romuli?
Ereptum Stygiis fluctibus Aeacum
Virtus et favor et lingua potentium
Vatum divitibus consecrat insulis.
DIGNVM laude virum Musa vetat mori,
Coelo Musa beat. Sic Iovis interest
Optatis epulis inpiger Hercules:

acta in unum fere collegerit, poetici compendii studiosus. Certe vel summis poetis eiusmodi *ἀντιστοιχεία* leve admodum est crimen. B. Vt Bentleius hunc versum adimit Horatio, ita propter hunc versum totam Oden abiudicat Harduinus. Sed praeter poetarum licentiam, ad quam retulit olim hanc *σύγχυσιν* H. Glareanus, praeter *incendia* castrorum, de quibus Liv. 30, 5. et 6; cogitemus, neminem offensurum fuisse, si pro *Eius* legeretur, *utriusque viri*. Et videtur haec fuisse causa, cur praeterierunt h. l. Lambinus, Torrentius, Marcilius: quod vero illa distributiva ratione usus est, eius rei ratio videtur, quod unius tantum, superioris nempe, Africani laudes suum praeconem, Ennium, invenerant. Facta utriusque Scipionis Africani non clarius indicant laudes *eius* (uniuscuiusque illorum) quam Ennius indicat et conservat laudes Africani prioris. *Impendia Carthaginis*, i. tributa reip. illi imposita, placere Cuningamo et Sanadono, aequo animo ferendum est; sed etiam hoc, si aliis non placeant. Caesura in voce *Carthaginis* insolita. Sed quis damnet rara? Aeque insolitam ostendit Cuningamus Car. 2, 14, 17. G.

19 Nasutulo Fabro vox *lucratus* humilis videtur; acsi nesciret Horatius Latine, Faber sciret. Etiam ingenui hominis est lucrum; quaestus minus liberalis videtur.

20 *Calabrae Pierides* ridicule protulit, se ipsum Ennio adiungens. *Appulus*, *Calaber*, *Tuscus* etiam proverbiali sermone pro *rustico* dicebant. B. Non praesto hanc annotationem: sed Ennium *Miserunt Calabri, Rudiae genuere vetustae* Sil. 12, 397. G.

21 *Feceris* per Enallagen personae dicit pro *fecerit* aliquis.

22 Festive *quid* pro quantula res? Quid enim Romulus nisi pastor et latro, nisi foret per poetas?

24 *Invida*, hoc donat Romulo ob celebritatem famae.

26 Proprie plaudentium *favor* est, in theatro scilicet: vel etiam adorantium in templis.

27 *Divitibus; quae ideo beatae dicuntur, quod ibi omnia nascuntur sine hominum studio, qui et Elysii Campi dicuntur.* Vet. Schol. *Insulas dicit quas in Oceano constitutas Homerus Μακάρων Νήσους dixit, Latini Fortunatorum Insulas appellant.* Vet. Schol. Cruq. Quibus enim columnae Herculis mundi terminus habebantur, facile inducebant in animum, Fortunatas Insulas fuisse in partibus Inferorum. B.

29 *Sic*, carminibus poetarum. Z.

30 *Impiger*, fortis. Z.

Clarum Tyndaridae sidus ab infimis
Quassas eripiunt aequoribus rates:
Ornatus viridi tempora pampino
Liber vota bonos ducit ad exitus.

ODE IX.

AD LOLLIVM.

Nequit sibi temperare Horatius, quin poeticae laudem, sibi cum caeteris poetis communem, apud Marcum Lollium, Caii Caesaris moderatorem iuventae, sibique familiarem, dum eximias illius viri virtutes egregio carmine recenset, sibi fidenter arrogare conetur.

Metrum ut in quarta.

Ne forte credas interitura, quae
Longe sonantem natus ad Aufidum,
Non ante vulgatas per artes
Verba loquor socianda chordis.

Non, si priores Maeonius tenet
Sedes Homerus, Pindaricae latent,
Ceaeque et Alcaei minaces,
Stesichorique graves Camoenae.

4 loquar *editt. primae.*

31 *Clarum; salubre.* Vet. Schol. h. e. laetum, hilare et non iratum. B. *Eripiunt*, navigantibus opem ferunt: ergo sunt Dii carminibus poetarum declarati. Z.

34 *Vota bonos:* h. e. deus fit. *Damnabis tu quoque votis.* Virgil. de Daphnide novo deo, Ecl. 5, 80. B. Bacchus vota audit, h. e. est Deus, nempe carminibus poetarum. Z.

ODE IX.

1 *Ne circumflexe pronuntiandum est*, i. e. *Ne credideris.* Vet. Schol. *Forte* igitur πλεονάζει vel ostendit certe, se nescire, an ita crediturus sit, necne.

2 *Natus ad Aufidum*, h. e. Etsi Appulus et rudis.

3 *Non ante vulgatas;* ostendit se primum huius artis apud Romanos conditorem.

5 *Maeonia nunc Lydia dicitur.* Cruquius ex Plinio.

7 *Ceaeque Camoenae;* Simonidem significat Cea insula oriundum, ut 2, 1, 38.

Minaces; adeo amarus fuit, ut austeritate carminis sui multos civitate eiiceret. Vet. Schol.

8 *Graves; magnae, profun-*

Nec, si quid olim lusit Anacreon,
Delevit aetas: spirat adhuc amor,
Vivuntque commissi calores
Aeoliae fidibus puellae.

Non sola comtos arsit adulteri
Crines, et aurum vestibus illitum
Mirata, regalesque cultus,
Et comites, Helene Lacaena;

Primusve Teucer tela Cydonio
Direxit arcu; non semel Ilios
Vexata: non pugnavit ingens
Idomeneus Sthenelusve solus

Dicenda Musis proelia; non ferox
Hector, vel acer Deiphobus graves
Excepit ictus pro pudicis
Coniugibus puerisque primus.

Vixere fortes ante Agamemnona
Multi; sed omnes illacrimabiles
Vrguentur ignotique longa
Nocte, carent quia vate sacro.

17 Primusque, *et mox* Sthenelusque *habet Baxt. male: nam* ve *est* vel *pro* nec. Z.

dae, nam et ipse bellorum scriptor. Vet. Schol.

10 Mire *spirat* pro *vivit* de puella Sappho; uti et *commissi* pro *crediti* ad Emphasin periclitantis pudoris. B.

12 *Non sola* Helena amavit amatorem nitidum et splendidum, sed et aliae mulieres idem fecere, quae vero non celebratae sunt a poetis. Z.

14 Bene *illitum* de opere Phrygionio.

17 *Cydonio;* h. e. Cretensi, perpetuum Epitheton.

18 *Non semel Ilios:* quia et aliae urbes eandem cladem perpessae sunt. B. Quin Ilios s. Troia ipsa quoque ab Hercule capta, et rapta inde Hesione. Sed loquitur poeta de his rerum commutationibus, quae literis non sunt proditae. G.

22 *Graves ictus; Laniatum corpore toto Deiphobum vidi.* Vet. Schol.

27 *Vrguentur* suavi Charientismo posuit pro *iacent sepulti.*

28 Pulchra Dilogia *Nocte* pro *Morte* et *Oblivione* simul posuit.

Ideo *sacro*, quia *vate* dixerat.

PAVLVM sepultae distat inertiae
Celata virtus. Non ego te meis
Chartis inornatum silebo,
Totve tuos patiar labores

Impune, Lolli, carpere lividas
Obliviones. Est animus tibi
Rerumque prudens, et secundis
Temporibus dubiisque rectus:

Vindex avarae fraudis, et abstinens
Ducentis ad se cuncta pecuniae;
Consulque non unius anni,
Sed quoties bonus atque fidus

31 Silebo *omnes ante Ald.* 1519. *qui* sileri *dedit*, *quod probarunt al. etiam Torr. Baxt. Talb. Sandby. Tamen* silebo *etiam Ro. Steph.* 1544. *Lambi. ex MSS. quibus add. G. et coll. Sax. Sic etiam Rutg. it. Da. Heins. Bentl. Maitt. Cuning.* 40 quotiens *Bentl.*

29 *Inertia* et *Virtus* Antitheta sunt. *Iners* ab *Arte* est; *Ars* autem ab *Ἀρετῇ*, quod itidem ab *ἄῤῥην*, *mas*; ut *Virtus* a viro. B. Contra Bentleium, qui suspicatur, *virtus inertia* poetarum *celata paullum distat* virtuti *sepultae*. Sed vehementior sententia lectionis omnium librorum. G.

31 *Inornatum*; h. e. *illaudatum*.

33 *Impune*; significat, egregium hunc virum habuisse suos obtrectatores. Qualis erat Velleius Paterculus, homo Epicureus, qui et *subdoli et versuti animi et pecuniae quam recte faciendi cupidiorem fuisse* scribit.

34 Leni Charientismo *Obliviones* dixit ingratas obtrectationes. B. Mihi videbatur *obliviones* Prosopopoeia quadam dici *lividas*: cum invidia soleant homines impedire, quo minus meritas laudes bonis viris tribuant. G.

35 *Rerum prudentes Philosophi dicti sunt.* Vet. Schol. Imo et ipsa Philosophia Iuvenali atque aliis *Prudentia* dicitur. B.

36 *Rectus*, aequabilis, constans in virtute. Z.

37 *Vindex*, *punitor; vindicare enim apud veteres non tantum defendere, sed etiam punire significabat.* Vet. Schol.

38 *Ducentis ad se cuncta: pecuniosorum gratiam cuncti sequuntur.* Vet. Schol. Ac si esset perpetuum pecuniae Epitheton.

39 *Consulque non unius anni; virtutes tuae te perpetuum consulem faciunt.* Vet. Schol. Sapiens enim iuxta Stoicos perpetuum magistratum gerit. Ecce autem iterum Acrisia proles, Tanaquillus Faber, Horatiomastix, non potest ferre *animum consulem*, reiicientem vultu. Nesciebat, Poetam eleganti Periphrasi Enallageque Personae posuisse, *Est animus tibi* pro *Tu es*, ut liberalem decuit magnum virum compellare. B. Ita vindicavit h. l. contra Fabri et Dacerii reprehensionem Bentleius, ita frequens est non poetis modo, sed aliis quoque praedicare talia de *animo*, ut nihil opus sit addere, quam Paraphrasin, Est tibi, o Lolli, animus

Iudex honestum praetulit utili, et
Reiecit alto dona nocentium *
Vultu, et per obstantes catervas
Explicuit sua victor arma.

NON possidentem multa vocaveris
Recte beatum; rectius occupat
Nomen beati, qui Deorum
Muneribus sapienter uti,

Duramque callet pauperiem pati;
Peiusque leto flagitium timet;
Non ille pro caris amicis
Aut patria timidus perire.

* 41 et *abest a Baxt.*

— consul non unius modo anni, sed toties consul, et rex adeo, quoties tanquam bonus atque fidus iudex et aestimator se gerit etc. Quid hoc est aliud, quam tu, Lolli, pro sapientia tua velut perpetuum consulatum geris, si non in cives, certe in pravas cupiditates, et occasiones peccandi. G.

40 *Sed*, acuta voce pronuntiandum, significat *imo etiam.*

41 *Honestum praetulit utili;* ostendit, eum fuisse vere Stoicum: Stoicis enim summum bonum honestate sola constabat. *Et* etiam post *utili* delendum censeo, quod abesset in omnibus Torrentii MSS. et turbaret sententiam.

44 *Explicuit sua victor arma;* h. e. *per medios hostes victor evasit:* ut eleganter Landinus.

46 *Occupat; sibi vindicat.* Vet. Schol.

[† 48 *Munera deorum* pro sorte divinitus data. Sic δῶρα θεῶν ap. Graecos. v. Ruhnken. ad Hymn. in Cer. p. 27.]

49 *Callet, ingeniose novit.* Vet. Schol. *Acute novit.* Mancinellus.

ODE X.

AD LIGVRINVM.

Ostendit delicatum puerum Ligurinum, ubi iam pertransierit pueritiae flos, fastidii sui sero poeniturum.

Metrum Choriambicum Alcaicum, constans Spondeo, tribus Choriambis et Pyrrhichio.

O crudelis adhuc, et Veneris muneribus potens,
Insperata tuae cum veniet pluma superbiae,
Et, quae nunc humeris involitant, deciderint comae,
Nunc et qui color est puniceae flore prior rosae,
Mutatus Ligurinum in faciem verterit hispidam:
Dices, Heu! (quoties te in speculo videris alterum)
Quae mens est hodie, cur eadem non puero fuit?
Vel cur his animis incolumes non redeunt genae?

2 *pro* pluma, bruma *coni. Bentl.* 5 Ligurine *coni. Bentl.* 6 quotiens *Bentl. Abest* in *a codd. quibusdam et vett. edd.*

ODE X.

1 *O crudelis;* ut Virgilius, *O crudelis Alexi.* Vet. Schol.

Adhuc ad Emphasin cito avolantis aetatulae posuit.

Potens modo pro *superbus*. Sic et Ovidius: *Sed nulla potentia longa est.* B. Non quo *potens* idem significet quod superbus: sed Ligurinus sibi videtur potens, h. e. superbit. G.

3 *Insperata;* quasi dicat: *quod tu nunquam verebaris:* habet enim ἦθος.

Veniet; h. e. crescet, vel surget.

Plumam pro prima barba posuit. Vet. Schol. h. e. lanugine. B.

Pulchre, quia cum illis *plumis avolat* illa quae hic indicatur aetatula, qua Ligurinus superbit. G.

Veniet superbiae, est enim Dativus: et *superbiam* dixit *formosas genas* superbiae causam, metonymicῶς.

3 *Decidunt* comae a tondente resectae. Ineunte decimo septimo aetatis anno ad plenam pubertatem venerunt, quo tempore deponebatur coma.

5 Festiva Enallage Accusativi pro Vocativo. Neque opus fuerat eruditissimum Bentleium reponere *Ligurine* contra auctoritatem omnium Librorum atque Membranarum, quod vel ipse fatetur. Quis autem non videt, Enallagen esse personae secundae in tertiam more comico?

[† *Verterit* i. e. versus fuerit.]

Hispidam; iam hirsuta barba. Vet. Schol. Pessime haec omnia de senectute interpretatus est Theodorus Marcilius.

6 *'Εν ἤθει alterum* dixit pro *immutatum: Quantum mutatus ab illo!*

7 *Quae mens est hodie;* ista ex Terentio desumta videntur. [Hecyr. 1, 1.]

Eheu! me miseram! cur non aut istaec mihi
Aetas et forma est; aut tibi haec sententia?

Ita Vet. Schol. Cruq. B.

Mens, animus ad amori obsequendum paratus. Z.

8 *Incolumes;* i. e. *imberbes* Vet. Schol. Cruq. h. e. integrae.

ODE XI.

IN PHYLLIDEM.

Idibus Aprilis, qui dies Maecenati suo natalis erat, fidicinam quandam amicam de more ad se invitat. Crediderim, hanc fuisse quam supra devium scortum Lyden appellaverat sodali suo Telepho adamatam, quam iam ob provectiorem scilicet in re tenui aetatem sibi, quam illi et adolescenti et diviti, magis idoneam vult videri. (Hariolari meum non est. G.)

Metrum Sapphicum.

Est mihi nonum superantis annum
Plenus Albani cadus; est in horto,
Phylli, nectendis apium coronis;
Est hederae vis
Multa, qua crines religata fulges:
Ridet argento domus: ara castis
Vincta verbenis avet immolato
Spargier agno:
Cuncta festinat manus: huc et illuc
Cursitant mistae pueris puellae:
Sordidum flammae trepidant rotantes
Vertice fumum.
Vt tamen nôris, quibus advoceris
Gaudiis; Idus tibi sunt agendae,

9 festinant *N. Heins. et Cun. ex MSS.* 10 mixtae *Bentl.* 11 crepitant, *coni. Bentl.* 13 advocere *coni. Cun. et firmat coll. Sax.*

ODE XI.

2 *Albanum vinum ab Eugenia uva a Taurominitanis translatam scribit Plinius;* quod adnotavit Torrentius.

3 *Alcaeus frequenter se dicit apio coronari.* Vet. Schol.

5 Enallage temporis; *fulges* pro *fulgebis*. Praecipuus est apii fulgor.

6 Non fuit Horatius ita tenuis, ut defuerint ei argentea vasa, quod putavit Dacerius, qui inepte et dure *Ridet argento* interpretatus est, ac si esset *Ridet quasi argentum*. Et imitatur illud Alcaei, *Μαρμαίρει καὶ μέγας δόμος χαλκῷ*, ut adnotavit Rutgersius.

Castis, puris, sacris. Vet. Sch.

7 *Verbenae sunt omnes herbae frondesque festae ad aras coronandas.* Vet. Schol. Oportuit autem eas e locis sacris decerpi, unde et *sagmina* appellatae sunt Latinis, et Graecis *ἱεροβοτάναι*. B. Fidicinae sacrificiis adhibitae. Vid. Car. 3, 11, 6. G. *Avet*, pro parata est.

9 *Festinat manus*, omnium manus sunt occupatae. Z.

11 *Sordidum flammae;* Iconismus mira Energia formatus. B. Verbum *trepidat* pingit motum celerem flammae, ut rivi Epist. 1, 10, 21. G.

13 *Vt tamen noris; fidem facit promissae laetitiae.* Vet. Sch.

14 *Idus a Graeco εἴδος plenam*

Qui dies mensem Veneris marinae
Findit Aprilem;

Iure solennis mihi, sanctiorque
Paene natali proprio; quod ex hac
Luce Maecenas meus affluentes
Ordinat annos.

Telephum, quem tu petis, occupavit
(Non tuae sortis iuvenem) puella
Dives et lasciva, tenetque grata
Compede vinctum.

Terret ambustus Phaëthon avaras
Spes; et exemplum grave praebet ales
Pegasus, terrenum equitem gravatus
Bellerophonten;

Semper ut te digna sequare, et, ultra
Quam licet sperare nefas putando,
Disparem vites. Age iam, meorum
Finis amorum,

(Non enim posthac alia calebo
Femina) condisce modos, amanda

Lunae faciem significare videtur. B. Qui ab *iduando*, h. e. dividendo derivant, iis favet verbum *findit*. G.

16 *Aprilis* in tutela Veneris erat, quod flores eo mense se aperiant.

17 *Solenne* dicitur, quod quoquo anno recurrit, ab Osco *sollo*, quod *omnis* est, et *annus*.

19 *Affluentes;* ostendit senescere iam Maecenatem aeque ac se ipsum; *affluunt* enim quae copia vel numero abundant.

22 Per decadas *ordinantur anni* aeque ac milites. B. *Ordinatur* quidquid numero et successione constat. G.

21 *Occupat* qui aliis praeripit.

22 *Non tuae sortis;* i. e. *Non tuae mediocritatis*. Vet. Schol.

23 *Lasciva* modo pro *iuvenis*, ac si Phyllis amoris numeros implere iam minus valeret. B.

25 Exemplo Phaëthontis et Bellerophontis ostendit, periculosum esse maiora, quam quae alicui conveniant, appetere. *Ambustus*, fulmine Iovis ictus. *Avaras spes*, cupiditatem consequendi maiora. Z.

26 *Exemplum grave*, quod maximam habet vim coërcendi istam cupiditatem. *Ales*, alatus. Z.

27 *Gravatus*, qui ferre gravatus est: nam hic oestro ictus excussit equitem, qui, cum mortalis et terris addictus esset, coelum petere ausus erat. Z.

28 *Bellerophontem*. *Dicitur hic ausus Pegaso ferri per aera in terram decidisse*. Vet. Schol.

29 *Te digna;* per Hypallagen posuit pro *quibus tu digna es*.
Frequenter ponitur *sequi* pro *quaerere*, unde et nostrum, *To seek*. B.

31 *Disparem*, non tuae sortis iuvenem, cui tu non amplius satis placere et satisfacere ob aetatem potes. *Meorum finis amorum*, quam amare omnium postremam decrevi. Z.

Voce quos reddas: minuentur atrae
Carmine curae.

35 minuuntur *MS. ap. Bentl.; et Cun.*

ODE XII.

AD VIRGILIVM.

Ostendit, quam amabile sit adulti iam veris tempus et quam aptum conviviis; et suaviter deridet Virgilium, quem intellexerat operam dedisse mercaturae, adeoque factum lucello attentiorem: vult enim videri velle se cum eo pacisci, eumque ad se sub hac lege invitare, uti, dum ipse in usum convivii e Sulpicii Galbae horreis mercaturus est vinum, unguentum de suo praebere velit. (Vid. ad v. 15. 21. 25. G.)

Metrum quod in quinta.

Iam veris comites, quae mare temperant,
Impellunt animae lintea Thraciae:
Iam nec prata rigent, nec fluvii strepunt
Hiberna nive turgidi.
Nidum ponit, Ityn flebiliter gemens,
Infelix avis, et Cecropiae domus

55 *Reddimus* quod memoriae mandavimus. V. Car. 4, 6, 43.

ODE XII.

1 Alias ostendimus ver, horarum scilicet praecipuam, veteribus fuisse pro deo; erant etiam diis sui comites, vel clientes, quos *Συνθρόνους* et *Παρέδρους*, sive assessores appellitabant.

Temperant; h. e. nimios eius motus in ordinem cogunt.

2 *Animae Thraciae. Decimo Calend. Martii (auctore Columella 11, 2, 21.) venti septentrionales, qui vocantur Ornithiae, per dies triginta esse solent: tum et hirundo advenit.* Mancinellus. Iterum clamat Faber [Epist. 2, 24. p. 67.] *graviter errasse Horatium*, quod *animas Thracias* appellaverit, quae sibi flabant, ab occasu, ex prava scilicet Homeri imitatione (Il. ι, 5.). Sed haud magis ineptus est, quam esse solet. Bene autem *animae* posuit pro *venti*, cum antea per Prosopopoeian *veris comites* dixerit. Siquidem animantium *anima* est.

5 *Flebiliter gemens;* fratres atque sorores veteribus fuisse frequenter cognomines alias ostendimus. Atque hinc quidem factum est, quod aliqui dicant Philomelam pro Progne: sic et Virgilius (Ecl. 6, 79.) *Quasilli Philomela dapes.* B.

Dissensum scriptorum in fabula hac exponit Erythraeus in Ind. Virg. Nempe sunt qui Prognen dicant in lusciniam mutatam, Philomelam in hirundinem. Ambas sorores caedis auctores facit Ovidius quoque Met. 6. G.

6 *Infelix* modo miserando posuit.

Cecropiae domus: quoniam Athenienses fuerunt. Vet. Schol. Pandion enim non erat genere Cecropides.

Aeternum opprobrium, quod male barbaras
Regum est ulta libidines.
Dicunt in tenero gramine pinguium
Custodes ovium carmina fistula,
Delectantque deum, cui pecus et nigri
Colles Arcadiae placent.
Adduxere sitim tempora, Virgili:
Sed pressum Calibus ducere Liberum
Si gestis, iuvenum nobilium cliens,
Nardo vina merebere.
Nardi parvus onyx eliciet cadum,
Qui nunc Sulpiciis accubat horreis

10 fistula Delectante deum *G. Brod. coll. Sax. et Zar. Al.* G. *Sic edidit Gesnerus. Sed revocavi lectionem plurium et optimorum librorum bonam. Nam sic est supra III, 4, 1: I, 17, 18.* Z. 11 nigrae *Bentl. ex uno cod.* 18 accubat *omnes omnino, etiam G. et coll. Sax.*

7 Moderatur stilo, dum ponit *male* pro *impie*, vel *sceleste*. B. *Barbaras*, immanes, crudeles. Z.

8 Tanquam parum sibi cum regibus conveniret, *regum* posuit in Plurali, cum de uno Tereo ageretur. B. Hoc scilicet indicare voluit, *quales esse solent regum*. G.

9 *In tenero, nuper nato*. Landinus.

10 *Dicere carmen* rectum est: sed an etiam *dicere carmen fistula?* Atqui sic editum a plerisque, ab ipso etiam Bentleio. Cui non placent auctores supra positi, is certe sic distinguat, *Dicunt — carmina; fistula Delectantque deum:* aut doceat *carmina dici fistula*. G.

Fistula, haec (iuxta Vet. Sch.) etiam *Pandurium* appellabatur; quasi *Πανὸς δοῦρον*, ut puto.

13 *Sitim* dicit, ut admoneat eum bibendi. Calidius Italis est vernum tempus, praesertim adultum.

14 *Ducere* etiam alias pro *epotare* posuit.

15 *Iuvenes nobiles* Nerones dixit, Augusti privignos, quibus admodum familiariter utebatur Virgilius, adeo ut rarenter veteribus sodalibus operam daret, quod hic significari vult Horatius. B.

Si recte tempora subduxit Bentleius, nulla odarum huius libri scripta est vivo adhuc poeta Virgilio. Et nihil hic est, quod magis ad poetam, quam ad quemvis alium Horatii familiarem pertineat. Quin nihil hic est, quod spiret talem amicitiam, qualis Flaccum Maroni coniunxerat. Et tamen Bentleius hic Virgilium poetam intelligens sua vineta caedit. G.

16 Nescio, cur magis placuerit Bentleio *mereberis* quam *merebere*. Verum aurem suam fortasse consuluerat.

17 *Onyx. Metallum est gemmae simile; de hoc ad unguenta odorata parva fiebant vasa.* Vet. Schol. Hodie porcellanam vocant, e qua veteribus *murrhea*, vel *murrhina pocula. Et crocino nares murrheus ungat onyx*, Propertius (3,8,22.). Dioscorides tradit, onychem fuisse conchylium quoddam apud Indos in Nardinis lacubus repertum, ut adnotavit Lambinus. Quae fabella porcellanam fuisse confirmat. B. Horum fidem non praestiterim. Multa de diversa *onychis* significatione Salmasius ad Solinum. Ad hunc locum satis est, *onycha* esse gemmam, marmor, vasculum unguenti; nomen a colore et levore unguis humani; *murrheum* Propertii epitheton coloris flavi. G.

Spes donare novas largus, amaraque
Curarum eluere efficax;
Ad quae si properas gaudia, cum tua
Velox merce veni: non ego te meis
Immunem meditor tinguere poculis,
Plena dives ut in domo.
Verum pone moras, et studium lucri;
Nigrorumque memor, dum licet, ignium,
Misce stultitiam consiliis brevem:
Dulce est desipere in loco.

Eliciet cadum, festiva Dilogia usus est: nam et eliciuntur a Magis sepultorum animae, et significat, se etiam ex imitatione Virgilii iam parcum et tenacem fieri.

18 *Hodieque etiam Galbae horrea vino et oleo similibusque rebus referta sunt.* Vet. Schol. B. *Sulpicia horrea dicebantur, ubi nunc Galbae.* Acron. Fuerunt ergo apothecae, ubi vina, oleum et alia venalia prostabant. Z.

Optimi Torrentii MSS. bene *occubat* legerunt pro *accubat*: significat enim, cadum istum diu sepultum iacuisse, et paene oblivioni traditum, ob vetustatem. B. Torrentius ipse non habuit fidem suis codicibus: in *horreis* nihil *occubat* i. e. perit: sed *cadi* sibi invicem *accubant*. G.

19 *Largus*, quod vinum generosum est, largiter exhilarat animum, et spem laetam affert, eximitque curas amaras. Z.

21 *Si properas*; significat enim, velle se eum properare.

Cum tua merce; ut mercatorem ridet. Bene igitur Vet. Schol. quasi titulum fecerat, *Ad Virgilium negotiatorem.* Vnde nonnulli (inter quos nollem Torrentium) alium nescio quem Virgilium unguentarium, sive myropolam somniaverunt. B. Vid. ad v. 15. et 25. G.

23 *Immunis* dicitur, quod ἀσύμβολος ad convivium venit, ut docet Erasmus.

Salse et urbane dixit *non ego meditor*: est enim ironicum et morale scomma.

Tinguere, festive significat Virgilium damnosc bibiturum: non enim *tinguuntur* nisi bene madidi.

24 *Plena dives*; significat eum large solitum bibere apud iuvenes Nerones.

25 *Moras* dixit negotia quae eum morabantur. B. Sed quod addit *studium lucri*, mercatorem aperte signat, non sacrum vatem Virgilium. G.

26 *Nigros ignes*, eleganter exstinctas rogi favillas appellat, dilogice etiam monumenti tenebras.

Dum licet, misce.

27 *Stultitiam* dixit quae sobriis et parcis videtur. Sic et Landinus.

Consilia dicit mercatorum de augenda re familiari sagacia studia.

28 *Dulce est.* Anacreontici versus parodia est: Θέλω, θέλω μανῆναι. Sed moderatur dicendo *desipere* pro eo quod erat *furere*, et *in loco*, h. e. *aliquando*, idoneo scilicet tempore; nam *locus* etiam de tempore dici solet opportuno. Bene etiam *Dulce*: *Namque voluptates commendat rarior usus.* B. *Desipere* videntur avaris homines lautiores. Sed Horatius monet amicum suum fere ea ratione, ut ille Lenonem Ter. Ad. 2, 2, 8. G.

ODE XIII.

IN LYCEN.

Horatius veterum iniuriarum memor, amicae cuidam suae olim fastidiosae, iam vero vetulae factae, propter aetatem tamen lascivienti, lepidissime insultat.

Metrum duobus primis versibus Choriambicum Asclepiadeum, tertio Pherecratium, quartoque Glyconicum.

Audivere, Lyce, Dî mea vota, Dî
Audivere, Lyce: fis anus, et tamen
Vis formosa videri,
Ludisque, et bibis impudens,

Et cantu tremulo pota Cupidinem
Lentum solicitas. Ille virentis et
Doctae psallere Chiae
Pulchris excubat in genis.

Importunus enim transvolat aridas
Quercus, et refugit te, quia luridi
Dentes te, quia rugae
Turpant et capitis nives.

10 *pro* luridi, lividi *coll. Sax.*

ODE XIII.

3 *Vis* modo dicit pro velle te ostendis.

4 *Ludisque:* expolitio est prioris versus. *Ludis* autem positum est pro *saltas. Nemo saltat sobrius, nisi forte insanit*, Cicero pro Muraena.

Impudens pro impudenter; Nomen pro Adverbio. Vet. Schol.

5 *Cantu tremulo;* dilogως et ad vocem et ad aetatem posuit. Persius ad vocem dixit: *tremulo scalpuntur ubi intima versu.*

6 *Lentum* dicit, quod carminibus solicitatus adesse recuset.

7 Tacetur Chiae puellae nomen. *Ψάλλειν, ἄκρῳ τῶν δακτύλων τῶν χορδῶν ἅπτεσθαι.* Suidas.

8 Immobilis est qui *excubat*, siquidem in statione sua manet.

9 Quodcunque minus arridet delicatulis, *importunum* dicitur. Significat et se olim pro importuno habitum: non inesse Emphasin puto. *Importunus* in conviciantium puellarum ore satis frequens improperium.

Mire *transvolat* de alato deo.

Festiva est ista numeri Enallage, quae vetulas omnes rigidas et quernas dicit.

10 *Refugit* tanquam terriculamentum quoddam vel monstrum.

Luridi; nigri, squamosi. Vet. Schol. Nam a *livere* est *luror* et *luridus.*

12 Dacerius clamat, ferri non posse *capitis nives*, quod apud Fabium (8, 6, 17.) legerat, tralationem illam esse duram. Fateor, in Oratore durum fore quod in Poeta Lyrico nitet, praesertim vero de anu frigida agente.

Nec Coae referunt iam tibi purpurae,
Nec clari lapides tempora, quae semel
  Notis condita fastis
    Inclusit volucris dies.

Quo fugit Venus? heu! quove color? decens
Quo motus? quid habes illius, illius,
  Quae spirabat amores,
    Quae me surpuerat mihi?

Felix post Cinaram, notaque et artium
Gratarum facies: sed Cinarae breves
  Annos fata dederunt,
    Servatura diu parem

cari. Bentl. recte.

14 cari *Brod. coll. Sax. Pl. Ven.* 1486. *Bentl. Cun.* 17 *Sic Bentl.* quove color decens? *al.* quo color? heu! decens Quo *Cun.*

13 *In Co insula vestes tenuissimae ad delicias muliebres et luxum, optimaque purpura tinguuntur.* Vet. Schol. Cruq. *Pamphile Platis* [Latoi] *filia prima in Co bombycinam texere docuit*, ut ostendit Mancinellus ex Plinio. [† Lib. 11. c. 22. 23. Horatius alio loco: *Cois tibi pene videre est ut nudam. malidensia Coa* Lucretio vocantur. v. Salmas. ad Tertullian. de Pallio p. 227. sq.]

15 *Notos fastos* lepidissime dicit *Actorum libros*, quorum meminit Iuvenalis Satyra nona (v. 84.). His enim nascentium puerorum nomina atque natales continebantur. Miror, hoc latuisse Interpretes. B. *Notis c. f.* in fastis enim consulum tempora scribebantur, quorum annis tempora praeterita noscebantur. *Schol. Z.*

16 Bene *inclusit*, cum ante posuerit *condita; Inclusi enim* (iuxta Vet. Schol.) *defuncti tumulo dicuntur*. Ostendit, conclamatum esse de eo, quod praeteritum est.

Volucrem diem pro *volatile tempus* posuit: sic et *ante diem* dicimus pro *ante tempus*.

17 *Venus* modo forma dicitur; h. e. elegans partium symmetria, metonymicως. B. Tua forma et gratia. *Schol. Z.*

18 *Motus* dixit rhythmicos et decoros gestus, praesertim vero cum saltaret. B. *Decens* epitheton *motus*, ut bene monuit Bentleius, ante quem omnes referebant ad *colorem*. G.

Quid, h. e. *quantulum*. B. Quae sequuntur, indicant, aliam nunc plane videri diversamque ab ea, quae fuerat. G.

19 *Spirabat Amores*; h. e. Odoris fragrantia Venerem et Cupidines aequabat. *Ambrosiaeque comae divinum vertice odorem Spiravere.* Virg.

20 *Surpuerat mihi*; mente alienatum se significat. B. Pro *surripuerat*, quae nimio amore iniecto mentem alienaverat. Z.

21 *Felix facies* est, cui omnia ex voto contigere.

Nota, i. e. omnibus decantata. B. *Nota artium*, ut Car. 2, 2, 6. *Notus animi.* G.

Artium gratarum facies; est quae omnes aspectus astutiae tenet. B. Vel, ut pulchre Sch. Cruq. quae oculis, nutu superciliorum, cervicis volubilitate, capitis gratia, totius corporis motu placet. G.

22 *Breves annos*; lugubri recordatione profertur: significat tamen, melius actum fuisse cum Cinara, quam cum Lyce.

Cornicis vetulae temporibus Lycèn;
Possent ut iuvenes visere fervidi,
Multo non sine risu,
Dilapsam in cineres facem.

ODE XIV.

AD AVGVSTVM.

Etsi Augusti iussu haec Ode composita sit in honorem Claudii Tiberii Neronis, qui fratri suo Druso Vindelico bello conficiendo adiutor fuerat, Augustus tamen ipse fere utramque implet paginam. Noverat, uter carior fuerat Augusto.

Metrum quod in quarta.

Quae cura Patrum, quaeve Quiritium,
Plenis honorum muneribus tuas,
Auguste, virtutes in aevum
Per titulos memoresque fastos
Aeternet? O, qua sol habitabiles
Illustrat oras, maxime principum;

4 fastus *Bentl. et Cun. Vid. ad Car.* 3, 17, 4. fastus *etiam coll. Sax.* 5 *pro* sol, lux *apud Lambi. et coll. Sax.*

25 Credebatur, cornicem vivere mille annos.

26 *Fervidi* posuit pro perpetuo Epitheto, ob iuventutis insitum calorem.

28 Cum Vet. Schol. et Torrentii MSS. *Delapsam* reposui pro *Dilapsam*: fax enim consumta in cineres delabitur. Facem autem ἐμφατικῶς dixit, quo ostenderet, flammas eius in omnes quaquaversum desaeviisse. B. *Dilapsam* et auctoritas maior, et sententia mihi paene persuadent. *Cineres facis*, dum paullatim ea consumitur, dilabuntur, disperguntur que. G. Recte: ergo recepi. Z.

ODE XIV.

1 *Quae cura patrum. Negat ullos a Senatu, vel Populo Romano dignos honores inveniri.* V. Schol.

Curam dicit in excogitando studium.

4 *Titulos* dicit epigrammata statuarum.

Fasti sunt Annales, qui ad commemorationem honorum, vel rerum gestarum inventi sunt. Vet. Schol.

5 *Aeternet;* vox antiqua.

O, praeter modum admirantis est.

Habitabiles posuit, ut Graeci Οἰκουμένην pro Orbe terrarum.

6 *Ora* idem est quod *litus*. Synecdochice regiones dicimus *oras*.

Princeps primus erat in Republica; abutuntur ea voce, qui Reges vocant Principes. Augustus *exhorruit nomen Domini*, auctore Suetonio: quid de Regis faceret?

Quem legis expertes Latinae
Vindelici didicere nuper,

Quid Marte posses. milite nam tuo
Drusus Genauuos, implacidum genus,
Brencosque veloces, et arces
Alpibus impositas tremendis

Deiecit acer plus vice simplici.
Maior Neronum mox grave proelium
Commisit, immanesque Rhaetos
Auspiciis pepulit secundis;

10 Genautos *Brod.* Germanos *Zar.* Gelonos *Loch.* Genauuos *rel.* 11 Bremnos *Flor.* Breunos *Cruq. Bentl. Talb. Sandby.* Brennos *fere rel. Similis varietas est Sueto. Tib.* 9. 13 *Post* acer *interpungit Iani et refert* plus vice simpl. *ad Neronem.* 15 Rhoetos *vett. edd.*

7 *Legis expertes Latinae* Vindelicos dixit, quod hactenus numquam Romanorum armis paruerint. Anacoluthon est etiam in *Quem didicere, quid posses*, ex Hellenismo tractum, ut notavit Stephanus.

9 *Milite nam tuo; Augustus* (iuxta Suetonium) *disciplinam severissime rexit.*

10 Pro *Genaunos* et *Brennos* ex Lambini Codicibus reposui facili negotio *Genauuos* et *Brencos*, uti et a Strabone appellantur. Fortasse *Genauui* erant *Brencorum* clientes, uti *Εἵλωτες* Spartanorum vernae. Lingua enim Gallorum, qua nostri Aborigines etiam hodie utuntur, *Kenauon* sunt servi, et *Wreng* homo liber est, sed plebeii generis. Siquidem illis *Eng* angustus est, uti et Teutonibus; *aeng* vel *eang* e contra liber, et *Wer* vir vel homo. Idem igitur est *Wreng* et *Brencus* quod *Francus*, h. e. homo liber et ingenuus. Angli nostri corrupto *Drengos* olim vocabant, unde vulgo nostro corruptum *Drudges* pro *Drenges*, quod est *Drengi*, quam vocem vir eruditissimus Henricus Spelmannus in Glossario suo explicare nequibat. Erant autem hae gentes Cisalpinae Galliae, auctore Vet. Schol. Bentleius servavit *Genaunos* et *Breunos* habita nulla nostri ratione: quid enim ego scirem? B. Favet, si non lectioni, certe disputationi Baxterianae Germanorum *Knabe*, *Knappe*, quod famulum non minus quam puerum notat. Apud Strabonem etiam mentio τῶν Βρεύνων (Ald. Βρέγκων) καὶ Γεναύνων. G.

12 Bene *tremendis*, ob immanem montium altitudinem.

13 *Acer* est qui morae impatiens pugnare gestit, vel qui amorem certaminis animo concipit.

Plus vice simplici; h. e. plus semel: Litotes Figura: significare vult, eum saepius hoc fecisse. B. Acron et Porphyr. melius ita, non vicem tantum redditam Barbaris simplicem, sed duplam, alterum tantum cladis inflictum illis, quam dederant. Etiam fortunae vices possunt intelligi, ut dicat, non sine periculo fuisse expeditionem. G.

16 *Auspiciis secundis*; h. e. Augusto praebente deos, ut mox v. 34.

Pepulit; neque enim prorsus fregit. Suetonius *coërcitos* dicit.

Spectandus in certamine Martio,
Devota morti pectora liberae
Quantis fatigaret ruinis:
Indomitas prope qualis undas

Exercet Auster, Pleïadum choro
Scindente nubes, impiger hostium
Vexare turmas, et frementem
Mittere equum medios per ignes.

Sic tauriformis volvitur Aufidus,
Qui regna Dauni praefluit Appuli;
Cum saevit, horrendamque cultis
Diluviem meditatur agris:

24 *pro* ignes, enses *coni. Bentl.* 26 *pro* Qui, Qua *coni. Bentl.* 28 minitatur *Glar. et Bentl. e codd.*

17 *Spectandus*, verbum circi et ludorum, quae spectacula dicebantur.

18 *Devota;* significare videtur Gallorum Soldurios, qui se devovebant, cum ducibus suis perituri.

19 Bene *fatigaret:* siquidem viri fortes non vincuntur nisi pugnando fatigati.

Ruinis modo active posuit. Ruina horribilis est insultus.

20 *Indomitas undas περιφραστικῶς* pro mari dixit, quod mortalibus indomitum est. De suo posuit Bentleius *Indomitus*, quod quis probet illius tantum calculo?

21 *Exerceri* dicitur cui nulla datur requies.

Pleïadum; existimantur choream ducere stellis. Mancinellus ex Hygino. *Harum ortus tempestuosus est.* Vet. Schol. B. *Pleïadum chorus* s. Vergiliae exortu suo ver denunciant, quo tempore *Auster undas* ad illud tempus *indomitas ponit* (vid. Car. 1, 3, 15. et 1, 7, 15.) et mare clausum aperit. G.

22 *Scindente nubes;* significat Typhonicos ventos, qui scissa nube prorumpere consueverunt. B.

Quin Pleiadum exortus serenitatem adferre scissis dispulsisque hibernis nubibus solet. Tiberium comparat Austro fluctus maris Adriatici sedanti: fluctus illi, hostes imperii. G.

23 *Vexare* modo pro *agitare* posuit, seu *conturbare: vexatur*, cui nunquam uno loco manere licet.

24 *Medios per ignes;* h. e. *per medium pugnae fervorem.* Vet. Schol. Ignes enim acres decertantium animos dicit, tam equitum scilicet quam equorum. B. Forte historia est, ad quam alluditur. G.

25 *Omnium fluminum famosorum vultus cum cornibus finguntur propter impetus et mugitus aquarum.* Vet. Schol. Magis propter Bacchum vel Deum Lunum, aquarum dominum, quem Graeci vocabant *Διόνυσον ταυρόμορφον*, atque ex aquis precibus eliciebant, auctore Plutarcho. B. Vid. Spanh. de num. T. I. p. 394. sq. G.

28 Sex Codices Lambini cum Vet. Sch. legerunt *meditatur*, etsi Nonius Marcellus, qui hunc locum citavit, (3, 84.) habet *minitatur*, quod ex Glossemate fuisse

Vt barbarorum Claudius agmina
Ferrata vasto diruit impetu,
Primosque et extremos metendo,
Stravit humum, sine clade victor;

Te copias, te consilium et tuos
Praebente divos: nam tibi, quo die
Portus Alexandrea supplex
Et vacuam patefecit aulam,

Fortuna lustro prospera tertio
Belli secundos reddidit exitus,
Laudemque et optatum peractis
Imperiis decus arrogavit.

Te Cantaber non ante domabilis,
Medusque, et Indus, te profugus Scythes

30 dirpuit *Fl.* 1486. *forte pro* diripuit, *ut* surpuit. 32 humi *Ven. et Glar.*

videtur. Bentleio magis placuit *minitatur:* sed parum refert. Mihi splendidius videtur verbum *meditatur*, quod sit figuratum. B. Par fere auctoritas utriusque verbi: sed *meditatur* magis reconditum, magis poeticum. G.

30 *Ferrata*, ferro munita et armata. Z.

31 *Metendo. Sic et Virgilius: Proxima quaeque metit gladio.* Vet. Schol.

32 Est, qui putarat legendum *stravit humi;* sed hoc multo dilutius: *stravit* i. e. constravit, texit *humum*. G.

Sine clade; sine damno suorum militum. Vet. Schol. *Sine ullo detrimento commissi exercitus.* Paterculus, notante Ludovico Desprez.

34 *Divos*, auspicia tua, quae tu concedebas ei, qui nomine tuo bellum foris gerebat, ut capere posset, si opus esset. G.

35 A Graeco Ἀλεξάνδρεια, Latinis *Alexandria*, et *Alexandrea*, uti et hoc in loco legerat Priscianus.

37 *Lustro tertio. Ita evenit, ut post annos quindecim Drusus eo die Rhaetos Vindelicos vinceret, quo die Augustus Alexandriam vicerat.* Vet. Schol. B. Similia Cruquianus comment. et Massonus: sed non probant aliunde. Mihi quidem nihil aliud velle videtur Horatius, quam lustrum tertium iam procedere ab illo die, quo dedidit se Alexandrea. Massonus ipse non nisi XIII. annos ab illo die ad hunc oden computat. G.

39 *Optatum decus;* h. e. *perpetuam Dictaturam.* Mancinellus. *Laudem* dixit patris patriae appellationem, ut puto. B. *Peractis imperiis* etc. bellis et expeditionibus, tuo ductu aut auspiciis bene gestis, nunc addidit Fortuna novam victoriam, s. gloriam ex animi tui tuorumque sententia partam. Z.

42 *Profugus dicitur qui nunquam eodem loco manet.* Vet. Schol. B. Sueto. Aug. 21. *Indos etiam et Scythas — pellexit ad amicitiam suam populiq. Ro. ultro per legatos petendam.* G.

Miratur, o tutela praesens
Italiae dominaeque Romae!

Te, fontium qui celat origines
Nilusque, et Ister, te rapidus Tigris,
Te beluosus qui remotis
Obstrepit Oceanus Britannis,

Te non paventis funera Galliae
Duraeque tellus audit Iberiae:
Te caede gaudentes Sicambri
Compositis venerantur armis.

31 Sygambri *Bentl. et Iani: ut supra IV*, 2, 36. [† *Optimi Codd. et Edd. habent* Sygambri. *Oudendorp. ad Sueton. Octav.* c. 21.]

43 Roma erat in tutela Iovis; sed ille absens tutela erat. *Nec tam praesentes alibi cognoscere divos.* Virgil.

Miratur i. e. veneratur.

44 *Dominam* dicit *Romam* ob Senatum, pro cuius principe se gerebat Augustus.

49 Haec iunctura *Nilusque et Ister* indicat commune praedicatum, nempe *celasse* etiam *Istrum* eo tempore suas origines: cumque fontibus satis propinqui fuerint eo tempore Romani, forte intelligi poterit origo appellationis, h. e. quo loco incipiat *Ister* vocari. G. Fortassis fontium originem ignotam poëta refert ad unum Nilum. Z.

27 *Beluosus*; h. e. balaenis abundans.

49 *Vera persuasione rursus renascendi mortem non timebant.* Vet. Schol.

Minus conveniens videtur Bentleii *paventes* plurali numero.

52 *Compositis armis*; h. e. sub armis de more venerabundi te excipiunt Franci.

ODE XV.

AVGVSTI LAVDES.

Extrema hac Ode civiles Augusti laudes per capita atque summatim dicturus, fingit se ab Apolline Augusti numine admonitum, ne amplius res bellicas lyra sua tractare velit.

Metrum ut prius.

Phoebus volentem proelia me loqui
Victas et urbes, increpuit lyra,
  Ne parva Tyrrhenum per aequor
    Vela darem. Tua, Caesar, aetas
Fruges et agris rettulit uberes,
Et signa nostro restituit Iovi,
  Derepta Parthorum superbis
    Postibus, et vacuum duellis
Ianum Quirini clausit, et ordinem
Rectum evaganti fraena licentiae

1 volente *coni. Torrent. et Gesneri Thes. v. increpo.* 7 Direpta *MSS. et editt. pleraeque.* 9 Fanum *Brod.* Quirinum *Iani.* clusit *Ian. e coni. Cun.* 10 et vaganti *Ven. Glar.*

ODE XV.

1 *Volentem;* h. e. conantem.

2 Non *increpuit lyra*, sed *loqui lyra;* sic et Vet. Schol. Levis et indigna tanto Deo est altera (Torrentii scilicet) interpretatio. B. Sed recte dictum *increpuit lyra*, ostendit antiqua et vera lectio Ovid. Fast. 6. extr. h. e. tacta asperius et vehementius lyra silentium poetae imposuit: ut alias *aurem vellit Cynthius* Virgilio Ecl. 6, 4. *Increpuit lyra*, in lyra crepitum excitavit et sonum notabiliorem. G.

3 *Ne parva; allegoricos significat, ne magnam materiam humili generi carminis committerem.* Vet. Sch. Non sine periculo Tyrrhenum mare navigatur.

4 Tollenda vox est cum Emphasi morali: vult enim significare, nullam aliam aetatem huiusmodi miracula dedisse.

5 *Rettulit uberes; quia in pace diligentior cultus uberiorem fructum facit.* Vet. Schol.

6 Bene *restituit Iovi;* aquila enim Iovis erat symbolum. B. Puto in Capitolium triumphali pompa lata, et gremio Iovis imposita, ut in laurea victoriarum nuntia fieri solebat. Vid. ad Plin. Pan. 8, 3. Post templo Martis Vltoris, ad eam rem condito, illata signa ista Parthica, docet Dio 54, 8. G.

7 Legimus cum Lambino et Cruquio *Derepta*, non *Direpta* ex veteribus libris.

9 *Ianus dicitur Quirinus quasi bellipotens ab hasta, quae lingua Sabina quiris dicitur.* Landinus ex Macrobio (Sat. 1, 9. extr.). Suetonius etiam (Aug. 22.) *Ianum Quirinum* dicit, non *Quirini. Secundum Nigidium Diana Iana dicta est, apposita litera D.* Ian-

Iniecit, emovitque culpas,
Et veteres revocavit artes;
Per quas Latinum nomen et Italae
Crevere vires, famaque et imperî
Porrecta maiestas ad ortum
Solis ab Hesperio cubili.
Custode rerum Caesare, non furor
Civilis aut vis eximet otium;
Non ira, quae procudit enses,
Et miseras inimicat urbes.
Non, qui profundum Danubium bibunt,
Edicta rumpent Iulia, non Getae,

11 emovit *MS. etiam G. et primae editt.* 15 ortus *codd. quidam ap. Bentl.* 18 exiget *Lamb. Bentl. Iani.* 22 rumpunt *Fl.* 1482.

dinus. Erat igitur Italis [*Ianus Quirinus* idem qui Graecis *Apollo Agyieus*, qui ante fores sub forma hastae, vel acuminatae columnae, ut supra ostendimus, coli solebat. Levis videtur esse ratio, quod Bentleius praetulerit *Ianum Quirini*: praesertim cum veteres libri sileant. B. Quin summo consensu *Quirini* scriptum et editum video. *Ianus* pro ipso templo dicitur; templum hoc antiquitus nihil aliud fuisse videtur, quam transitus aliquis, quem utrinque portis munivit Numa et belli pacisque indicem fecit, v. Liv. 1, 19. et Aur. Vict. V. I. 3, 1. Plut. Numa p. 73. pr. *Νεὼς δίθυρος, ὃν πολέμου πύλην καλοῦσι, belli ianuam*, s. quod idem est, *Quirini* (alterius Martis) *Ianum*, vel *Quirinum* sive Martialem *Ianum*: recte dictum utrumque; alterum Horatio, Suetonio alterum placuit. G.

11 *Emovit* pro *amovit*, et supra *evaganti* pro *et vaganti* ex Lambini et Torrentii Codicibus reposui, quod neminem improbaturum puto. *Emovit* etiam confirmatur auctoritate Vet. Schol.

Perpetuo Charientismo *adulteria* et *stupra culpas* nominat. Nil opus est me meminisse hoc loco Legis Iuliae de adulteriis.

12 *Veteres artes* vetuste posuit pro *antiquos mores*, vel *virtutes*, Graecis *ἀρετάς*.

Revocari dicuntur quae diu desueta et abolita iterum in usum reducuntur.

17 *Custos* modo dicitur, ut supra *Tutela praesens*, tanquam de numine.

18 *Vis* proprie potentum est, qui spernunt leges et *Iura negant sibi nata*.

Multi Codices *exiget otium* corrupte pro *eximet*. Vet. Sch. etiam *exuet*, ex Librarii incuria, ut videtur. Bentleius tamen probavit *exiget*, quod minus probabile est.

20 *Inimicat*, *fictum verbum est*. Vet. Schol. Imo vetustum. Bene autem *urbes* posuit in Plurali, cum in animo foret Roma.

22 *Edicta Iulia*. *Maxime laboravit Augustus*, *ut rata essent quae Iulius instituerat*. Suetonius, adnotante Badio Ascensio.

Getae, *Gothi*. Vet. Schol. Vandali (a quibus et Vindelici) *νομάδες* erant et *μετανάσται*, contra autem *Gothi* *ἀροτῆρες*, sive agricolae: ideoque a divitiis vel bonis suis nomen Gothorum sortiti sunt. [† *Getae* sunt Daci: nam pro Dacis magnificentius visum

Non Seres, infidive Persae,
Non Tanain prope flumen orti.
Nosque et profestis lucibus et sacris,
Inter iocosi munera Liberi,
Cum prole matronisque nostris,
Rite deos prius adprecati,
Virtute functos, more patrum, duces,
Lydis remixto carmine tibiis,
Troiamque et Anchisen et almae
Progeniem Veneris canemus.

24 Tanaim *edd. quaedam.* 25 Nosque prof. *MS. Marcil. it. Cun.* 30 remisto *Ven. Glar. Lamb. Chab.*

poetis Getas nominare: ut h. l. atque etiam Scythas: Carm. Saec. 55. et supr. 2, 11, 1. vid. Heyne ad Virgil. Aen. VII, 604.]

23 *Infidive Persae; quia Crassum simulata pace necaverant.* Vet. Schol. Cruq.

25 *Profesti dies dicebantur, qui ante festos erant.* Vet. Sch. h. e. omnes non festi.

26 *Iocosi, laetitiam iubentis.* Vet. Schol.

29 *More patrum.* Cicero Lib. I. Tuscul. c. 2. scribit esse in Catonis originibus, *solitos esse in epulis canere convivas ad tibicinem de clarorum hominum virtutibus.* Mancinellus.

30 *Lydis tibiis laeta cantabantur, Phrygiis tristia: tres enim modos habebant tibiarum, Ionicum, Lydium et Phrygium, quem et barbarum.* Vet. Schol.

32 *Progeniem Veneris; i. e. gentem Iuliam.* Vet. Schol.

Q. HORATII FLACCI EPODΩN LIBER.

ODE I.

AD MAECENATEM.

Imminente iam immani Actiaci belli procella, Horatius Maecenatis interventu militiae vacationem impetraverat. Pronum est igitur credere, aliquem inter eos intercessisse amicitiae rigorem, ac si Lyricus noster partium medius atque a fortuna pendulus foret. Satisfaciendo igitur et purgando se quasi per ludum et iocum ad iracundos Iambos convertit stilum. Primus autem versus (auctore vetere Scholiaste Cruquii) προῳδεῖται, secundus vero ἐπῳδεῖται, h. e. alter praecinitur, alter succinitur. EPODOS *enim, prodente Mario Victorino* (p. 2501.) *brevior versus est longiori subditus. Huius vero metri inventor fuit Archilochus, ut vetus Scholiastes monet.* (De *Epodo* idem mihi videtur. Etiam Od. 11. et 13. it. 17. hoc nomine laxius sumto comprehendi posse arbitror. Sed hoc carmine puto Horatium (serione an προφάσει tantum, nihil attinet) se offerre ad societatem periculi, delicate profecto, ut vacationem sibi datam non dissimulet, bello inutilem se esse fateatur, et tamen paratum comitem, et praemii nihil sperantem affirmet. G.)

Metrum in primo versu est Trimetrum Iambicum, in altero Dimetrum.

Ibis Liburnis inter alta navium,
Amice, propugnacula,

*) Nihil melius definitione Hephaestionis Enchirid. p. 70. *Εἰσὶ δὲ ἐν τοῖς ποιήμασι καὶ οἱ ἀῤῥενικῶς οὕτω καλούμενοι ἐπῳδοὶ, ὅταν μεγάλῳ στίχῳ περιττόν τι ἐπιφέρηται, οἷον, Πάτερ Λυκάμβα, ποῖον ἐφράσω τόδε; τί σὰς παρῄειρε φρένας;* Versus sunt Archilochi in socerum: unde etiam apparet, Epodorum opus praecipuum esse maledicere, ut sunt pleraque huius libri. Qui *quintum librum carminum* vocant, (Muretus, Faber, alii) non attendunt ad rationem temporum, de qua in Praefatione. G.

ODE I.

1 *Ibis* modo pro *iturus es. Augustus Liburnis praeposuit Maecenatem.* Vet. Schol. *Liburnae naviculae sunt textae viminibus.* Idem. Huiusmodi erant et veterum Britannorum currucae, seu pellitae naves, levitate insignes. B. Hoc ipso bello Actiaco

Paratus omne Caesaris periculum
  Subire, Maecenas, tuo.
Quid nos, quibus te vita si superstite
  Iucunda; si contra, gravis?
Vtrumne iussi persequemur otium,
  Non dulce, ni tecum simul?
An hunc laborem mente laturi, decet
  Qua ferre non molles viros?
Feremus; et te vel per Alpium iuga,
  Inhospitalem et Caucasum,
Vel occidentis usque ad ultimum sinum
  Forti sequemur pectore.
Roges, tuum labore quid iuvem meo,
  Imbellis ac firmus parum?
Comes minore sum futurus in metu,
  Qui maior absentes habet.

4 *Post tuo signum interrogandi ponit Bentl.* 5 si *Bentl. et sic G. coll. Sax. Flor.* 1482. *Loch. et Mancinellus ait, in cunctis omnibus antiquis Codicibus ita esse. Al.* sit. G. *Plane abest* sit *ab ed. Chab. et nonnullis codd. Bentl. Sed exquisitius est* si, *tot librorum scriptorum consensu comprobatum, ita ut plena oratio efficiatur:* quibus vita est iucunda, si sit, te superstite. Z. 10 Qua *etiam Flor.* 1482. *Ven.* 1544. Quem *coll. Sax. G. Brod. Zar. Ven.* 1479. *Med.* 1486. *et* 1502. 15 *Sic H. Glarean. Torr. Da. Heins. Fab. Bentl. etc.* laborem *al.* 17 sim *Bentl. e coni. Heinsii.*

tantam dignitatem assecutae Liburnae, ut *earum similitudine et nomine usurpato ad earum instar classem Romani principes texuerint.* Veg. 4, 33. Vid. Scheff. de Mil. nav. 2, 2. p. 97. G.

2 *Amicus* est vel maior, seu Patronus: vel minor, qui et Cliens, unde et *Maiorum* et *Minorum* appellatio originem duxit. *Stoicus occidit Baream, delator amicum Discipulumque senex.* Iuv. 3, 116. B. Plane non dubitabat Horatius *amici* nomine uti apud Maecenatem. G.

Vt in muro, ita et in navibus fiunt propugnacula, post quae dimicantes armati consistunt. Vet. Schol. Turritas Antonii naves significare videtur, a quibus ingens Maecenati periculum.

5 Duo Torrentii Codices cum Vet. Schol. pro *sit superstite* legerunt *si superstite*, quod et vir eruditus Antonius Mancinellus probavit. B. *Quid nos*, scil. faciemus? Z.

7 *Otium. Agente Maecenate Horatius ab Augusto meruerat militiae vacationem.* Vet. Schol.

10 Iacobus Cruquius optime punctum interrogativum huic versui apposuit.

14 *Pectore, animo μετωνυμικῶς.* Vet. Schol.

15 Omnes Torrentii MSS. *laborem* habuere pro *labore*, quod et mihi concinnius videtur: Scholiastae silent. B. Sed *labore* postulat ratio carminis.

16 Respicit militiam suam sub Bruto, seque ab Antonio fugatum meminit.

17 *Comes minore. Humanae mentis ratio est, ut per diversas*

Vt assidens implumibus pullis avis
  Serpentium allapsus timet,
Magis relictis; non, ut adsit, auxili
  Latura plus praesentibus.
Libenter hoc et omne militabitur
  Bellum in tuae spem gratiae;
Non ut iuvencis illigata pluribus
  Aratra nitantur meis,
Pecusve Calabris ante sidus fervidum
  Lucana mutet pascua,
Nec ut superni villa candens Tusculi
  Circaea tangat moenia:

21 *Sic plerique et recte*: uti sit *Bentl. cui favet Zar.* ut sit. 25 alligata *Glar.* 26 nectantur *coll. Sax.* mea *Bentl. e codd.* 28 pascuis *Bentl. Zar. Med.* 1477. *Ven.* 1479. 29 supini *coni. Bentl.*

suspiciones dilectis plus timeatur absentibus. Vet. Schol. elegantissime.

Non video, quid opus fuerat quod Bentleius post Heinsium ex propria coniectura *sum* verterit in *sim*. B. Omnino *sum* retinendum est: rationem enim reddit propositionis, quam vult videri certam et firmam. G.

19 *Vt assidens*: h. e. nusquam inde se movens. B. Ob id ipsum assidet, quia metuit etc. G.

An *implumes pullos* Augustum et Maecenatem putat? Novimus sane Brutum et Cassium ab Antonio superatos, et Antonium ipsum ab Agrippa; non enim tam viribus quam auspiciis Augustus valuit. B. Comparatio plane nulla est in pullis, sed in hoc solo: ut avis etiam assidet pullis, quos praesentia sua tueri non potest: ita ego te sequar, non quo tueri possim, sed quo minus metuam. G.

21 Nil opus est *relictis* dici in Ablativo, quod putavit Dacerius.

23 *Militabitur bellum*, eleganter et nove. Vet. Schol. B.

24 *In tuae spem gratiae*; videtur iam amicitiae rigorem, quem dixi, significare. B. Id mihi aliter videri, indicavi, certe vestigium hic nullum deprehendo frigoris in Maecenate. G. Sensus est: non spe praedae, sed quia spero, me tibi ita placiturum esse. Z.

25 *Illigata; Hypallage*, h. e. *non ut illigati sub aratra mittantur.* Vet. Schol. Cruq. B. Sensus loci ad vers. 30. usque est: Non militabo ergo, ut plura agri iugera possideam, aut pascua sic amplificentur, ut et hiberna et aestiva habeam; aut ut villae meae fundus producatur usque ad moenia ipsa Tusculi. Z.

27 *Ante sidus fervidum*; *ante caniculares dies.* Vet. Schol.

28 Hypallage *Lucana Calabris* pro *Calabra Lucanis.* Sic et Vet. Schol. Nam Calabria aestuosior Lucania.

29 *Supernum* dicit Tusculum, quod in edito loco sit situm. B. An *supernum Tusculum* est superius Tusculum? Forte arx antiqua, ubi *villa*, quae continuari posset ad ipsam urbem, Tusculum, a Telegono Circes ex Vlysse filio conditam. Monstrosum paene est *Circeios* et *Circaeum* promontorium cogitare. G.

30 *Circaea moenia*; h. e. *Nolo continuare agros Tusculanos usque ad Circaeum.* Vet. Schol. Quod fortasse Maecenas fecerat. *Candentem* dixit Maecenatis villam; h. e. *marmoribus comtam.* Vet. Schol.

Satis superque me benignitas tua
 Ditavit: haud paravero,
Quod aut, avarus ut Chremes, terra premam,
 Discinctus aut perdam ut nepos.

ODE II.

Horatius dubiis hisce temporibus incertus, civiles turbas urbanaque negotia pertaesus forsan et potentis amicitiae rigorem expertus, humilium colonorum vitae invidere se profitetur. De ridicula interim Alfii, noti foeneratoris, persona, urbanissima et ironica allegoria, miranda rusticanae vitae praeconia referri vult videri. (Videntur sane ultima Odae superioris hanc velut peperisse. G.) (*Exemplo Alfii foeneratoris ostendit, non facile quemquam a lucri consuetudine recedere. Alfius enim beatum praedicat rusticum, qui nec curis et molestiis, quas foenoris exercendi studium pariat, vexetur, nec militet, nec mercaturam exerceat, nec caussis forensibus det operam, nec potentioribus hominibus gratificari cogatur, sed qui agrum colat. Atque dehinc singula vitae rusticae commoda recenset. At idem homo, qui iamiam rusticus fieri cupiebat, intra paucos dies, mutata sententia, ad lucri consuetudinem repente redit. Z.*)

Metrum ut in superiori.

Beatus ille, qui procul negotiis,
 Vt prisca gens mortalium,
Paterna rura bubus exercet suis,
 Solutus omni foenore;

33 *Chremes; nomen in Terentio divitis et tenacis.* Vet. Schol. B. *Terra premam*, defodiam et in terra condam. Z.

34 *Discinctos pro negligentibus solent dicere.* Vet. Sch. Suaviter Maecenatem suum ridet, qui, ut ait Seneca, *solutis tunicis in urbe semper incedebat. Malthinus tunicis demissis ambulat:* quem Malthinum Vet. Schol. Maecenatem fuisse ostendit Sat. 1, 2, 25. B. Si vere ista Schol. mirabor audaciam Flacci, et ingratum animum, qui non maluerit *admissus circum praecordia ludere amici* magni, quam vitia illius humano generi rid nda propinare. G.

Nepotem veteres prodigum et luxuriosum dicebant, quia revera solutiores delicatiorisque victus soleant esse, qui sub avo nutriuntur. Vet. Schol. *Omne vafer vitium ridenti Flaccus amico tangit.* Persius 1, 116. B.

ODE II.

1 *Beatos* praedicamus quibus invidere solemus.

Negotia dicit molestias urbanae vitae. Vet. Schol. B. Videntur esse negotia pecuniaria, quae cernuntur in pecunia mutua danda et foenore exercendo. Z. [† cf. v. 4. et Burm. ad Phaedr. Prolog. Lib. 3.]

3 Lambinus *bubus* legit pro *bobus*, quod Prisciani auctoritate firmat, qui et sic legerat.

Exerceri dicitur quod non sinitur quiescere. B.

4 *Solutus o. f.* vulgo interpre-

Neque excitatur classico miles truci;
 Neque horret iratum mare;
Forumque vitat, et superba civium
 Potentiorum limina.
Ergo aut adulta vitium propagine
 Altas maritat populos,
Inutilesque falce ramos amputans,
 Feliciores inserit;
Aut in reducta valle mugientium
 Prospectat errantes greges;
Aut pressa puris mella condit amphoris;
 Aut tondet infirmas oves;
Vel, cum decorum mitibus pomis caput
 Auctumnus arvis extulit,

5 Nec *Ven. Glar.* 6 Nec *eaedem edd. et Bentl.* v. 11 *et* 12 *post* 13 *et* 14 *habent MSS. editique omnes praeter unum H. Stephani (vid. primae edit. Diatr.* 1. *p.* 38.*) qui sic edidit, ut et G. Fabric. a.* 1570. *itemque Chab. Baxt. et Cun. et Sanadonus. Bentleius vulgatam defendit: quia maritatio vitis curatur Octobri, verno autem insitio.* 18 *pro* arvis, agris, *ex MSS. et edd. Bentl. Cun. et sic Brod.*

tantur de eo, qui liber est ab aere alieno: sed, ni fallor, intelligitur is, qui foenus non exerçet, et adeo liber est a metu, ne sortem cum usura perdat. Z. [† Qui neque dat, neque accipit foenori. *Drakenborch.* ad Liv. 2, 23, 8.]

5 *Excitatur*, e somno.

Classicum vocatur tubarum sonitus, a classibus, i. e. *equitibus, qui tubas semper ferebant.* Vet. Schol. Cruq. *Classes equitum ordines vocantur.* Mancinellus ex Prisciano.

8 *Limina; salutationum officia dicit.* Vet. Schol.

9 *Adulta; Propago tertio anno a matre separabitur.* Mancinellus ex Columella.

10 *Maritat; Arbores sexto anno, si iam firmae videbuntur, maritandae.* Idem ex Columella. *Proprie maritari arbores dicuntur, cum vitibus adiunguntur.* Vet. Schol.

Vitem maxime populus alit. Columella, citante Mancinello. B.

Vid. quae notavimus ad Col. 5, 6, 4. G.

11 Quid si mallet Bentleius *Inutilesve?* an inde sequeretur, Horatium ita scripsisse?

Amputans; iste significatur, qui parat insitionem. Mancinellus.

13 *Reducta;* curvata. Tralatio est ab arcu.

14 *Errantes; libere pascentes.* Vet. Schol.

15 *Mellimessio dicitur mellis collectio.* Vet. Schol. Quae vox non comparet in Dictionariis. Aliis *Mellatio* dicitur.

16 Rustici detondent aegrotantium ovium clunes, cum ob insueta pabula fluore ventris tentantur, quod non viderunt Interpretes. Occurrit etiam apud Vet. Schol. *Lanitundium*, Lexicographis ignotum. B. Non possum putare relatum ab Horatio in voluptatibus agricolarum, tondere clunes ovium fluore alvi laborantium. G. Recte: nam *infirmae* non sunt aegrotantes, sed debiles, iniuriae patientes. Z.

17 *Decorum caput. Poetica phantasia finxit Auctumnum*

Vt gaudet insitiva decerpens pyra,
  Certantem et uvam purpurae,
Qua muneretur te, Priape, et te, pater
  Sylvane, tutor finium!
Libet iacere modo sub antiqua ilice,
  Modo in tenaci gramine.
Labuntur altis interim ripis aquae;
  Queruntur in silvis aves;
Fontesque lymphis obstrepunt manantibus,
  Somnos quod invitet leves.
At cum tonantis annus hibernus Iovis
  Imbres nivesque comparat.
Aut trudit acres hinc et hinc multa cane
  Apros in obstantes plagas;
Aut amite levi rara tendit retia,
  Turdis edacibus dolos;
Pavidumque leporem, et advenam laqueo gruem,
  Iucunda captat praemia.
Quis non malarum, quas amor curas habet,
  Haec inter obliviscitur?
Quod si pudica mulier in partem iuvet
  Domum atque dulces liberos,
(Sabina qualis, aut perusta solibus
  Pernicis uxor Appuli)

25 rivis *MS. Bersm.* 33 hamite *Brod.* 35 pavidumve *Bentl. ob sensum, quia* ve *significat* aut. 37 malorum *Ald.*

quasi corporalem deum pomis coronatum. Vet. Schol.

21 *Et munero et muneror in activa significatione recte dicitur.* Vet. Schol. quod et Priscianus tradit. *Non gustabant novas fruges, aut vina, antequam sacerdotes (primitiae) libassent.* Mancinellus.

25 Torrentius, Lambinus et Cruquius ex pluribus antiquis Codicibus reposuere *Rivis* pro *Ripis*; quod et Adiectivo *Altis* confirmari videtur. Paulum interest inter literas *P* et *V* in MSS. B. *Ripis* praetuli cum Bentl. quia de aestate atque auctumno sermo est; quo tempore tenues sunt aquae, ripae altiores. G.

26 *Veteres omnium animalium voces, praeterquam hominis, querelam dicebant.* Vet. Schol.

30 *Comparat: colligit.* Vet. Schol.

32 *Obstantes; fugae aprorum oppositas.* Vet. Schol.

33 *Amites hodieque appellantur forculae, quibus retia in venatione vel in aucupio suspenduntur.* Vet. Schol.

36 *Praemia* modo pro *praedas*, quippe laboris *praemia*.

37 *Malarum, quas amor curas*: ex Hellenismo Soloecophanes. Mirum est tot Interpretes intellexisse *amorem* de avaritia.

39 *In partem*; h. e. in mediam partem, vel dimidium curae.

41 *Sabinos* nominat et *Appulos*, tanquam sibi notos.

Sacrum et vetustis exstruat lignis focum
   Lassi sub adventum viri:
Claudensque textis cratibus laetum pecus,
   Distenta siccet ubera;
Et horna dulci vina promens dolio,
   Dapes inemtas apparet:
Non me Lucrina iuverint conchylia,
   Magisve rhombus, aut scari,
Si quos Eois intonata fluctibus
   Hiems ad hoc vertat mare:
Non Afra avis descendat in ventrem meum,
   Non attagen Ionicus
Iucundior, quam lecta de pinguissimis
   Oliva ramis arborum,
Aut herba lapathi prata amantis, et gravi
   Malvae salubres corpori,
Vel agna festis caesa Terminalibus,
   Vel haedus ereptus lupo,

52 vertat *conj. Heinsii.*

43 *Sacrum; Vestae consecratum; iuxta focum dii Penates positi fuere, Laresque inscripti, idcirco quod ara deorum Larium focus sit habitus.* Vet. Schol. Cruq. Nil opus legi in hoc versu *Sacrum et:* neque superius *iuvans;* cum ab hoc incipiat expeditio eius, quod generaliter proposuerat. B. At cum singula membra protaseos copula connectantur: recepi *et* ex ed. Venet. Lambinus autem edidit *Sacrumque.* Z.

45 *Crates a pastoribus texi consueverunt ad mutandas pecudibus mansiones.* Vet. Schol.

Laetum pecus dicitur bene curatum et pingue.

47 *Horna; novella.* Vet. Sch. Quasi ὡρινὰ, vel huius horae, vel anni. *Rusticae simplicitatis idioma hornum vinum bibere.* V. Sch.

Dolium testaceus cadus erat. *Dolia nudi Non ardent Cynici.* Iuvenal.

49 *Lucrina* ostrea inter praecipua erant et summi pretii.

50 *Scarus;* piscis ingens Graeci maris, qui et ruminatur et voce utitur; de quo vide Athenaeum, Eustathium et Tzetzen in Lycophronem.

51 *Intonata* dicitur hiems ob minacem ventorum sonum tonitrui non absimilem. B. Nempe *hiems* hic procella est, ut etiam tonitrua propria intelligi possint. G.

53 *Afram avem gallinam Numidicam dicit, quae magna est et pinguissima, quam et Garamantiam vocant et Africanam.* Vet. Schol.

54 *Attagen* Lagopus est, vel Asiatica perdix, quam vulgo Francolinum vocant. *Cum attagenas Foeminino genere vulgo dicant, attendendum quod Masculino genere hic dixerit.* Vet. Schol.

56 Vili pretio veneunt *olivae* apud Italos.

57 *Lapathum* modo dixit Oxalida vel Oxylapathum.

Gravi, h. e. onusto, ob abstrictam alvum: *corpori* enim posuit pro *alvo*, usitato Charientismo.

59 *Ad excludenda iurgia Terminaliorum dies fuerat constitutus, qui per epularum festivitatem caesis agnis servari faceret fines constitutos.* Vet. Schol.

60 Ad frugalitatem rusticam re-

Has inter epulas, ut iuvat pastas oves
  Videre properantes domum!
Videre fessos vomerem inversum boves
  Collo trahentes languido!
Positosque vernas, ditis examen domus,
  Circum renidentes Lares!
Haec ubi locutus foenerator Alfius,
  Iamiam futurus rusticus,
Omnem redegit Idibus pecuniam;
  Quaerit Calendis ponere.

63 versum *Servius ad Ecl. II*, 66. 67 Alphius *Ven. Glar. Chab. Lamb.*. 69 redegit *etiam coll. Sax. et Brod. it. Maitt. it. MSS. duo Bersm.*

fertur. Non mactaturus pater familias haedum integrum, epulatur ereptum lupo, et alioqui periturum. G.

62 Pulchro iconismo, sive enargia, posuit *properantes domum* et sequentia.

65 *Pueri domi nati vernae dicuntur.* Vet. Schol.

Examen quasi *exagmen*, ab *ex* et *ago* ducitur.

66 *Focum purum circum versum quotidie priusquam cubitum eat habeat.* Cato. *Villicus consuescat rusticos circa Larem domini focumque familiarem semper epulari.* Columella, citante Cruquio. Rutgersius tamen *renidentes* ad *vernas* referendum putat.

67 *Vel optima nomina non appellando fieri mala, foenerator Alfius dixisse verissime fertur.* Columella, citante Torrentio.

68 *Futurus rusticus; comparaturus praedia.* Vet. Schol.

69 Vet. Schol. Cruquii cum optimis Cruquii atque Torrentii MSS. legerunt *redegit*, non *relegit*. *Redigit pecuniam* qui summam inde conficit. B. *Redegit*, in arcam suam, certe in potestatem, emturus agrum: vicinum ut sit verbo *exigere*. Sed *relegit* etiam defendi potest, et defensum est a Nic. Heinsio Adv. 2, 4. p. 236. i. e. rursus colligere studuit. G.

Etiam Idibus exigebantur usurae; ut Cicero (Cat. 1, 6.): *Praetermitto ruinas fortunarum tuarum, quas omnes impendere proximis Idibus senties.* Vet. Schol. [† vid. Ernesti Excurs. XII. ad Sueton. Tiber. c. 35.]

70 *Calendis communiter solebant solvere foenus.* Torrentius. Mansit igitur quatuordecim dies in proposito.

Ponere; deponere. Vet. Schol. Nam quod in foenus datum est, depositum dicitur.

ODE III.

AD MAECENATEM.

Exsecratur alium, quod apud Maecenatem imprudens degustaverat.

Metrum ut superius.

Parentis olim si quis impia manu
 Senile guttur fregerit,
Edit cicutis alium nocentius,
 O dura messorum ilia!
Quid hoc veneni saevit in praecordiis?
 Num viperinus his cruor
Incoctus herbis me fefellit? an malas
 Canidia tractavit dapes?
Vt Argonautas praeter omnes candidum
 Medea mirata est ducem,
Ignota tauris illigaturum iuga,
 Perunxit hoc Iasonem;

5 edat *Brod.* alium *etiam G. it. Z.* aleum *Brod.* allium *vulgo.* 5 Queis *Glar.* 6 Non vip. *Cuiacius e MSS. Obs.* 28.

ODE III.

1 *Parentis olim. Si quis parricidium fecerit, comedat alium pro poena.* Vet. Schol.

2 *Senile;* h. e. *tenue et miserabile collum*, ut Virgilii verbis utar. Inest enim πάθος.

Frangere guttur hoc loco est praecidere gulam, vel iugulare.

3 Veteres declinabant *edim, edis, edit.* Vet. Schol. Cruq. Sic et plures MSS. legerunt pro eo quod erat *edat* in Impressis.

Alium dicendum, ut salium, dolium, non, ut vulgo, aleum. Vet. Schol. Sosipater etiam reprehendit *aleum.* Est *alium* a Graeco ἄγλιον, unde ἄγλιθες aliorum capita dicuntur. Quin et veteres Torrentii Codices habebant *alium* pro *allium:* credo etiam olim parum convenisse de scriptura.

4 *Durus* fortis est, qui quidvis potest pati: huic contrarium est *mollis. Fessis messoribus aestu Allia serpyllumque, herbas contundit olentes.* Virgil. Galeno etiam (notante Mancinello) alium *rusticorum theriaca* dicebatur.

5 Scita est ista Ellipsis, *saevit* pro *quod saevit*, quod et advertebat Lambinus.

Exta homini ab inferiore viscerum parte separantur membranis, quae praecordia appellantur, quia cordi praetenduntur. Mancinellus ex Plinio.

7 *Incoctus;* h. e. quia *incoctus*, et per hoc *permixtus.*

Malas dapes; Periphrasis est veneni, non sine Euphemismo, ut in *Abi in malam rem*, pro in crucem.

8 *Sub hoc Canidiae nomine Gratidiam Neapolitanam unguentariam intelligi vult. Sic et Virgilius pro Cithaeride Lycoridem appellat: non enim proprium nomen notari decebat in carmine.* Vet. Schol. erudite.

Tractavit, modo pro miscuit: et ore et manibus tractamus quae commiscendo subigimus. B.

9 *Candidum*, formosum. Z.

Hoc delibutis ulta donis pellicem,
Serpente fugit alite.
Nec tantus unquam siderum insedit vapor
Siticulosae Appuliae;
Nec munus humeris efficacis Herculis
Inarsit aestuosius.
At, si quid unquam tale concupiveris,
Iocose Maecenas, precor,
Manum puella savio opponat tuo,
Extrema et in sponda cubet.

13 pelicem *G. Z.* 21 savio *etiam G. it. Bentl.* suavio *vulgo.*

13 A Graeco διαλείφειν *delibuere* dicimus.

Pellicem; Glaucen dixit Creontis filiam. Vet. Schol. Quam naphtha arsisse tradit Plinius. Alii Creusam nominant.

14 Etiam Ovidius posuit *fugit* pro *volavit.* Metamorph. Lib. II. *Fugit et impressa tellurem reppulit hasta.*

15 *Caniculae exortu accendi solis vapores quis ignorat?* Mancinellus ex Plinio.

Insedit: sic et Ovidius: *Pallor in ore sedet.*

Vetuste *vapor* pro aestu, ut frequenter Lucretius.

16 *Siticulosae* ex Homerico ἐπιδίψιος confictum est, ut bene Cruquius.

17 *Efficacis perpetuum Epitheton vult esse.* Vet. Schol. Nihil non effecit Hercules, cum nulli labori impar fuerit.

18 *Aestuosius,* scite pro *intolerabilius. Si dixerit aestuo, sudat;* qui nequit calorem ferre, aestuare se dicit. Nil opus est me hoc loco de Deianirae notissima fabella monere.

19 Comice, et ἐν ἤθει, posuit *siquid tale;* delicias enim facit et exhorret alii nomen.

20 Qui omnes amoris numeros implere norunt, *iocosi* dicuntur, tanquam *hilares* et *amabiles,* Graecis ἱμερόεντες. B. *Iocosus,* iocosis gaudens, *Mancin.* cui velit suos iocos commendatos esse, *Porphyr.* Z.

21 *Savio: amoris osculo.* Vet. Schol. Cruq. Quae posterior vox Lexicographos fugit, [Nempe sphalma est, pro *osculo.* G.] Torrentii etiam vetusti Codices habuere *savio* pro *suavio,* quod et Plautum habere video: credo a puellis et delicatis ita proferri consuevisse. *Puellam* autem modo *Terentiam* Maecenatis coniugem dici nonnulli voluere, prodente Vet. Schol.

ODE IV.

IN MENAM.

In Menam amarulenta invectio. Erat autem hic Menas Cn. Pompeii libertus, Sextoque Pompeio legatus classique piraticae praefectus, quam tamen postea maioris spe lucri Augusto proditorie tradidit; ab Augusto deinde ad Sextum defecit, Sextumque iterato Augusto prodidit. Hunc igitur Augustus non solum Tribunum militum classisque Praefectum fecerat; verum etiam mensae suae adhibuerat. Quam rem Horatius, in Pompeii domum, ut decuit, liberalis, indignanter se ferre liberrime hac Ode profitetur. (De hoc Pomponio Mena omnia Dio: porro eum hic peti, Acròn et Porphyrio, quales nunc sunt, et V. Schol. Cruquianus tradunt. Mihi hoc scrupulum movet, quod unicum et proprium crimen hominis, perfida levitas, hic illi non obiicitur: sed invidia tantum excitatur etc. G.)

Metrum ut in superiore.

Lupis et agnis quanta sortito obtigit,
  Tecum mihi discordia est,
Ibericis peruste funibus latus,
  Et crura dura compede:
Licet superbus ambules pecunia,
  Fortuna non mutat genus.
Videsne, sacram metiente te viam
  Cum bis ter ulnarum toga,

ODE IV.

1 Graecis Ὄϊς λύκῳ proverbium est de inconciliabilibus. Sic et Ovidius in Ibin, *Pax erit haec nobis, donec mihi vita manebit, Cum pecore infirmo quae solet esse lupis.*

Sortito; sorte naturae. Vet. Schol. Cruq. Natura cuique suam sortem ex fato tribuit. B. Haec est illa μοῖρα Graecorum, aeterna lex naturae. G.

2 Inimicitia dictis et factis constat; in animo est *discordia.*

3 *Ibericis: ostendit eum fuisse Pompeii remigem in Iberia.* Mancinellus. *In Hispania plurimum spartum nascitur.* V. Sch. *Spartum in aquis marique invictum.* Mancinellus ex Plinio. B. Ibericis ex sparto funibus etiam extra Hispaniam locus est. G. Est periphrasis servi, cuius in latere verberum, in cruribus compedum vestigia exstant. G.

6 *Genus* modo naturam dicit et vernilem animum, Alias et ipse Horatius libertini generis fuerat.

7 Bene *Videsne*, subiecturus *liberrima*, quod habet ἦθος, seu moralem Enargian.

Sacravienses dicti nobiles, qui frequenter sacram viam ambulabant. Ludovicus Despres. B. *Sacravienses* nescio an memorentur, praeterquam apud Festum V. *October Equus*, ubi sunt vicini ibi habitantes, ut Suburrani etc. G.

Metiente: sic stabili gressu metitur litora cornix, ut scite Vet. Schol. quod dixerat *superbus ambules.*

8 *Bis ter ulnarum; hanc autem iustae togae mensuram intel-*

Vt ora vertat huc et huc euntium
Liberrima indignatio?
Sectus flagellis hic Triumviralibus,
Praeconis ad fastidium,
Arat Falerni mille fundi iugera,
Et Appiam mannis terit?
Sedilibusque magnus in primis eques,
Othone contemto, sedet?
Quid attinet tot ora navium gravi
Rostrata duci pondere

16 contento *ed. prima Venet. a.* 1478. 17 *Pro* ora, aera *coni. Bentl.*

ligendum est. Vet. Schol. *Iustam togam* dixit, qua nulla maior consueverat fieri: quod non intellexit Cruquius, dum Scholiasten reprehendit. *Manicatis et talaribus tunicis, velis amictos, non togis,* ait Cicero in Cat. 2. Henricus Stephanus. Bentleius nequit ferre *bis ter ulnarum;* ideoque ex arbitrio suo rescribit *bis trium,* sed nulla suffultus auctoritate. Dicit se tamen nunquam vidisse nequiorem lectionem. Equidem fateor, haec quae dicit esse supra meum captum. B. Festinabat, aut commotior erat, cum ista scriberet, vir doctus; *bis ter ulnarum* plane insolitum est et anomalon. Facilius autem intelligo librariorum peccatum, (nisi est ipsius poetae error humanus) si dictante aliquo, *bis ternûm ulnarum,* seu *bis tern' ulnarum,* non modo *ûm* periit, etiam in scribendo, verum etiam litera *n.* G.

9 *Vertat; detorquet ab illo aspectum.* Vet. Schol. *Huc et huc* apposuit, quo ostenderet a plurimis hoc factum.

10 *Liberum* dicimus, qui animi sui sententiam absque verecundia promit. Sic et Ovidius: *En ego liber, Ille ferox tacui.* B. *Indignatio,* h. e. homines indignabundi. Z.

11 *Fures ac servi nequam apud Triumviros Capitales ad Columnam Maeniam puniri solent.* Asconius, citante Desprez. *Nam ut Tribunis plebem, ita Triumviris ius erat alienos servos caedendi.* V. Sch. B. Sublestum hoc scholion. Tribunis adeo non est ius caedendi plebem, ut iis potius commissum sit terga plebis praestare a plagis immunia. G. *Sectus* etc. Est imitatio hominum indignantium. Z.

12 *Dum noxii caedebantur, praecones tubas inflabant, qui mos hodie in mea patria Velitris servari solet.* Mancinellus. B. Etiam haec de tubis nihili esse puto: praeco voce pronunciat et praedicat causam poenae. G. *Praeconis ad fastid.* tamdiu caesus, donec etiam praeconi fastidio esset. *Mancin.*

14 *Falerni agri meminerat, quo Appia via necesse ire.* Vet. Schol. *Deliciarum affluentia est equos, vulgo burrichos habere.* Vet. Schol. De his superius (3, 27, 7.) diximus, et ostendimus fuisse contrarios mulis. B.

15 *Sedilibusque magnus in primis, cum vehementi indignatione profertur.* Vet. Schol.

16 *L. Roscius Otho Legem Theatralem tulerat, ut in quatuordecim ordinibus sederent Equites, de quibus in duobus sederent Tribuni, non tamen servi.* Vet. Sch. *Duo primi versus Tribunis vacabant.* Alter Schol. B. Contemnit sua cum lege Othonem, qui nihil contra illam admisit, lex non terret, nisi qui eam violavit. Vid. Sat. 1, 4, 68. De *tribunis* quae Vet. Schol. habet, ea certe antiqua non sunt. Tribuni laticlavii inter senatores sedent, caeteri inter equites. G.

17 *Quid attinet;* dolet tantas impensas frustra fieri.

Contra latrones atque servilem manum,
Hoc, hoc tribuno militum?

ODE V.

IN CANIDIAM VENEFICAM.

Inducta patricii cuiusdam pueri persona, quem a sagis Neapolitanis inter sacra magica immolatum fama audierat, exsecratur amicam suam Gratidiam, Neapolitanam unguentariam, quae amatoria potione eum paene dementaverat, pro se autem versute Quintilium Varum supposuisse videtur. (Non ausim ista praestare. Vid. Arg. Car. 1, 16. G.)

Metrum ut superius.

At o deorum quicquid in coelo regit
Terras et humanum genus!
Quid iste fert tumultus? et quid omnium
Vultus in unum me truces?

1 *Sic Lamb. ex MSS. etc.* quidquid regis *Zar. Med.* 1477 *et* 1486. *Da. Heins. Maitt.* quisquis regis *Brod. Flor.* 1482. *R. Steph. Rutg.* quisquis regit *Ald.* quisquis regis *Ven.* 3 aut quid *Ven. Glar.*

18 *Rostratae erant naves ob scopulos.* Mancinellus. B. Etiam ut fluctus finderent, ut inimicas naves figerent a puppi vel a latere. G.

19 *Servilem manum; Sextus Pompeius sexaginta servorum millia collegit.* Mancinellus. *Imo et Augustus ipse manumisit viginti millia servorum uno tempore;* quod monet Torrentius ex Suetonio.

20 *Hoc, hoc,* frendens dicit: neque parcit Augusto ipsi. B. *Hoc tr.* cum iste, qui piraticam exercuit et servus fuit, nunc tribunus militum sit. Z.

ODE V.

1 *At, timoris interiectio.* Mancinellus. Sic et Virgilius: *At tibi pro scelere, exclamat, pro talibus ausis.* Vet. Schol. *At!* et geminatum *at! at!* a Phrygio et Macedonico *Ἄττα*, quod et *patrem* et *Iovem* significabat, deduci videtur. Est autem vehementer commoti exclamatio, cuiusmodi fere et Homericum *ὢ πόποι.* B. [† Particulam *at* veteres usurpare solent, si fari inchoent orationem, idque praesertim amant Poetae; ut Virg. Aen. 2, 535. Ovid. Heroid. 12, 1. Amor. 3, 6, 105. Metam. 8, 279.] Puer loquitur, dum illum exuunt veneficae. V. v. 16. G.

Mire *quicquid deorum*, turbata mente et lingua, pro eo quod deberet esse *omnes dii deaeque.*

Melius *regit* quam *regis;* etsi nonnulli Codices cum Servio legant *regis.* Pro priore tamen lectione stare videtur Vet. Schol. et concitatius videtur.

5 *Iste* tragice pro *tam immanis, ἐν ἤθει.*

Fert, vult. Vet. Schol. Cruq. h. e. *in se habet.* Sic et *Fert animus,* pro *in animo est.*

Tumultus vel *timultus* a *timeo:* ut enim ab Osco *facul, facultas;* sic etiam fortasse a *timul, timultus.* Superius monui, tumultum esse festinationem quandam motus cum

Per liberos te (si vocata partubus
  Lucina veris affuit)
Per hoc inaue purpurae decus precor,
  Per improbaturum haec Iovem,
Quid ut noverca me intueris, aut uti
  Petita ferro belua?
Vt haec tremente questus ore constitit
  Insignibus raptis puer,
Impube corpus, quale posset impia
  Mollire Thracum pectora;
Canidia brevibus implicata viperis
  Crines et incomtum caput,
Iubet sepulcris caprificos erutas,
  Iubet cupressus funebres,

9 tueris *Med.* 1477. 11 trementi *Chab. Lamb.* 18 cupressus *etiam Zar. et Med.* 1477.

terrore. *Vim dicit rapinae ipsius, quam passus est.* Vet. Schol. eleganter.

Antitheton est in *omnium* et *unum* non sine Emphasi.

6 *Veris;* an simulavit partum, ne videretur anus? B. Epod. 17, 50. accusatur acerba illa ironia partus suppositi Canidia. G.

Bene *affuit*, cum dixerit *vocata:* nam *adesse* dicuntur, qui *advocantur.*

7 Deorum erat purpura. *Praetexta sacram et venerabilem fieri pueritiam credebant veteres*, ut ex Quintiliano adnotabat vir doctus Ludovicus Desprez. Erat ob hanc rem praetexta etiam maiorum magistratuum. B. *Inane*, vanum, quia non proderat perituro. Schol. Z.

Precor modo pro *rogo.*

8 Leni Charientismo posuit *improbaturum* pro *vindicaturum.*

11 Emphatica Enargia posuit pro *nudus stetit.*

12 Regiorum puerorum insignia praetextae erant et bullae. Praetexta toga erat candida purpureo limbo circumsepta; bulla autem aureum fascinum, quod hodie consilio et bullis constat. *Βοῦλαν ὁμοίαν πομφόλυγι*, (h. e. *bullae* simileni *bullam*) dixit Plutarchus in Romulo, quod ostendit Cruquius. Fuit enim et rotundum et superiore parte perforatum, ut ex Apuleio idem vir doctus monstravit; unde crediderim esse factum, ut a nonnullis pro cordis figura acciperetur. Anglorum vox *Bell* a *bulla* fuisse videtur.

13 *Impia* modo pro dura et immitia.

15 *Brevibus; furiali habitu eam descripsit.* Vet. Schol. *Brevibus viperis perpetuo ἐπιθέτῳ dicitur, nam tales sunt.* Idem.

17 *Caprificus*, quod ex veteribus monumentis plerumque erumperet, arborque esset infrugifera, deorum manium fuisse credebatur, adeoque infelix. B. De apparatu illo et supellectile quasi veneficarum conf. Sat. 1, 8. et quae ibi monentur. G.

18 *Varro dicit peras* [pyras, πυρὰς] *cupresso circumdari ob gravem ustrinae odorem, ne populi circumstantis corona offendatur.* Mancinellus. Nos hodie rore marino utimur. In tribus optimis Torrentii Codicibus et in Cruquiano Schol. *cupressus* erat pro *cupressos.*

Et uncta turpis ova ranae sanguine,
Plumamque nocturnae strigis,
Herbasque, quas Iolcos atque Iberia
Mittit venenorum ferax,
Et ossa ab ore rapta ieiunae canis,
Flammis aduri Colchicis.
At expedita Sagana, per totam domum
Spargens Avernales aquas,
Horret capillis, ut marinus, asperis,
Echinus, aut currens aper.
Abacta nulla Veia conscientia,
Ligonibus duris humum

21 Colchos *Ven. Glar.* Iolchos *etiam Med.* 1486. *Lamb.* Iolcos *Heins. ad Ovid. Met.* 7, 158. 22 *pro* ferax, foras *Brod.* 49 Teia *MS. alter Bersm.* vera *MS. alter Bersm.*

19 *Turpis, grandis, tales enim ranae vulgo rubetae dicuntur, et magis venenosae sunt.* Vet. Sch. *Non ranae ova, sed uncta ranae sanguine. Rana enim infernum animal est,* ut Iuvenal. *Et Stygio ranas in gurgite nigras.* Alter Schol.

Sulphure, taedis et ovis lustrabant se veneficae. Philtris etiam ea immiscuisse vel ex hoc loco patet.

20 *Striges* dictae, *Quod horrenda stridere nocte solent*, ut ait Ovidius sexto Fastorum, quem vide. Est enim Graecis *στρὶγξ* à *στρίζειν* eodem intellectu. *Vulgo strigiae*, auctore Vet. Sch. Hanc avem sibi incognitam scribit Plinius. *Sive igitur nascuntur aves, seu carmine fiunt.* Ovidius. Anus enim volaticae vulgo ferebantur, ex Harpyiarum scilicet genere. *Nocte volant puerosque petunt nutricis egentes; Et vitiant cunis corpora rapta suis.* Ovidius. Eadem tamen videtur quae et nycticorax, feralis avis.

21 Cum Beroaldo, Torrentii Lambinique Codicibus et Vet. Sch. *Iolcos* reposui pro *Colchos*: erat autem Iolcos Thessaliae oppidum. B. Iberia h. l. non est Hispaniae pars, sed regio ad Pontum inter Colchidem et Armeniam. Z.

22 Veteribus idem erat *venenum* et *φάρμακον*. *Φαρμακεύτρια* etiam et medica erat et saga et venefica, quod herbarum vim sibi a diis traditam credi volebant.

23 *Ieiunae canis;* ac si canis fames etiam ossi inhaereret, quod et ad augendum amoris desiderium valere credebant.

24 *Flammis Colchicis; quales Medea tractavit apud Colchos de lignis infoecundis.* V. Sch. erudite.

25 *Expedita, succincta.* V. Sch. *Sagana. Memini me legere apud Helenium Acronem, Saganam fuisse nomine, libertam Pompeii senatoris, qui a Triumviris est proscriptus.* Vet. Sch. in Satyr. 8. Lib. I. *Foeneratoris cuiusdam uxor fuit*, iuxta alterum Schol. etsi Fabricius ediderit *Senatoris*, vitiose, ni fallor.

26 *Avernales: ut, Sparserat et latices simulatos fontis Averni.* Vet. Schol.

28 E cancrorum genere dicitur esse echinus, echino terrestri persimilis. Pecoris ventriculi formis est, qui Graecis *ἐχῖνος* dicitur, a continendo, quod illis *ἔχειν* est; unde et *echinus* pro vasis genere, de quo alias dicturi sumus.

Currens, furens. Vet. Schol. Bentleius fatetur, se debere suum *Laurens aper* unius Heinsii coniecturae. B. Ea coniectura mihi etiam valde arridet. G.

Exhauriebat, ingemens laboribus;
Quo posset infossus puer
Longo die bis terque mutatae dapis
Inemori spectaculo;
Cum promineret ore, quantum exstant aqua
Suspensa mento corpora:
Exusta uti medulla, et aridum iecur
Amoris esset poculum;
Interminato cum semel fixae cibo
Intabuissent pupulae.
Non defuisse masculae libidinis
Ariminensem Foliam,

33 terve *Ald. R. Steph.* terque *Editt. primae.* 37 Exsecta *Brod.* Execta *Z. Med.* 1477 et 1486. *Ven.* 1479. Exerta *Ven.* 1486. *Ald. Rutg. Da. Heins. alterutrum fere MSS.* Exesa *vel* Exesta *N. Heins. Adv.* 4, 1. *et ad Ovid. Met.* 14, 208. *it. Bentl.* Exsucta *Gott. Faber, Lambi. Maitt. Talb. Sandby.* Exsucca *Cun. Sanad.* [† *Similis fere varietas ap. Tibull.* 1, 10, 37.]

29 *Abacta;* h. e. *Quae nulla mala conscientia remota est.* Vet. Sch. Quippe cui omnia credebant veneficae. B. *Veia*, nomen tertiae veneficae, quae non deterrebatur conscientia tanti talisque sceleris. Z.

30 Superius monuimus, *ligonem* esse latum sarculum, quod Graecis *μάκελλα* dictum est, uti bidens *δίκελλα*. Alii pro *pala* accipiunt.

Per Hypallagen *duris* posuit, quia ipsa *dura* erat, h. e. patiens laboris.

31 *Ingemens*, *quasi vehementer anhelans.* Landinus.

33 *Ἐμπαθῶς Longo die* pro toto. Longus is certe inclusio puero fameque pereunti videbatur.

Terque pro *terve*, ut vere Bentleius. Certe familiaris est iste error exscribentibus.

37 Mira in hoc loco lectionum varietas, *exerta*, *execta*, *exucta*, *extructa* et *exacta*, quarum tamen nulla mihi placet. Cum tamen *execta* et *exerta* sint optimorum codicum, ex his *exusta* confeci, quae voci *aridum* optime convenire videbatur. Credebant hae maleficae desiderium cibi atque potus medullae iecorique miselli pueri inhaerens ad amorem facturum. Notum est, *medullam* et *iecur* amoris fuisse sedes. Bentleio per me placeat suum *exesa*. B. Cum *medulla* non minus quam *iecur* pueri, ipso furioso desiderio ciborum interfecti, *poculum amoris* s. philtron fieri debuerit: ei rei non ita convenire *excsa* medulla videtur quam *exsecta*, quod est antiquissimorum codicum typis vulgatorum. G.

39 *Interminato; interdicto.* Vet. Schol.

Cum semel ἠθικῶς dicitur de re, cuius exitum avido exspectamus.

40 *Pupulae parvae oculorum imagines, quas Physici dicunt ante triduum morituris non apparere.* Mancinellus. Graecis etiam κόραι appellantur.

41 Dilogia usus est in voce *masculae:* nam et virilis libidinis numeros implebat, et erat tribas. B. *Non defuisse*, advocatam navasse suam operam. *Foliam*, nomen quartae veneficae, quae tribas erat, et amore feminarum, ut vir, ardebat. Z.

Et uncta turpis ova ranae
Plumamque nocturn…
Herbasque, quas Io… Thessala …
Mittit venenoru…
Et ossa ab ore r… …dente livido
Flammis adu…
At expedita S… …pollicem,
Spargens … quid tacuit? O rebus meis
Horret cap… arbitrae,
Echinus … quae silentium regis,
Abacta r… fiunt sacra:
Ligo… adeste: nunc in hostiles domos
… numen vertite:
… dum latent silvis ferae,
… sopore languidae,

21 Colch…
Hein…
Tei…

… Iram *Brod.* 55 Formidolosae *etiam coll. Sax.*

… perpetuum Neapolis … quam et Ovidius (Met. …) dixit *In otia natam Parthenopen*, ut adnotavit Bonfinius. … Virgilium me tempore dulcis *alebat Parthenope studiis florentem ignobilis oti*, Virgilius, (Ge. 4, 563.) adnotante Vet. Schol. B. *Hic* locus enim ob amoenitatem, balnea, thermas maxime idoneus erat ad secessum. cf. Strab. lib. 5. p. 246. Z.

46 Credebant veteres, veneficas elicere deos e curribus suis. *Carmine dii superi placantur, carmine manes.* Putabatur enim venefica diis superior, huius enim carminibus vel inviti cedebant, uti et sacerdotum precibus rite peractis.

47 Belle *irresectum*, nam *scalpere terram unguibus solebat.* Vide Sat. 8. Lib. I. Dilogως etiam foedam dicit ob non resectos ungues.

48 *Rodens pollicem. Habitum et motus expressit Canidiae furentis. Petronius, ut monstraret furentem, pollice ait usque ad periculum roso.* Vet. Schol. Pollicem rodentes ostendere volunt, sibi esse famem ultionis, et libenter vel hostium carnibus vesci posse.

49 *Quid dixit? aut quid tacuit? Ostendit, eam nihil tacuisse.* Landinus. Mira βραχυλογία furentis audaciam significat. B. Quae scelera non dixit, aut quae silentio praeterire potuit? *Schol.* Z.

50 *Arbitrae, consciae, testes.* Vet. Schol. *Non infideles*, dicit, quod celari soleant quae nocte peraguntur.

52 Legibus vetita oportuit esse *arcana.*

53 *Adeste;* h. e. opem ferte vocatae.

In hostiles domos; scita est ista Enallage numeri, tum de solo Varo agatur.

54 *Arcum*, quod pro *Iram* habet liber Brodaei, vix librario videtur deberi. Est enim eruditius. Diana arcu formidabilis. G.

55 Cum Vet. Schol. et pluribus MSS. reposui *formidolosae* pro *formidolosis.* Et bene subiecturus *latent. Formidolosas feras* vicinos atque vicinas modo dicit, quos metuit scilicet, ne scelera sua vulgentur. Bentleius tamen maluit *Formidolosis*, contra plures libros. B. Non placet allegoria: videtur descriptio noctis intempestae, cum ipsae ferae, vespertino tempore grassari solitae, latibula sua repetierunt. Hoc tempore redeuntem a pellicibus ad Canidiam, ipsius philtro excitatum, allatrent

...n (quod omnes rideant) adulterum
...nt Suburanae canes,
...erunctum, quale non perfectius
...e laborarint manus.
...d accidit? cur dira barbarae minus
Venena Medeae valent,
Quibus superbam fugit ulta pellicem,
Magni Creontis filiam,
Cum palla, tabo munus imbutum, novam
Incendio nuptam abstulit?
Atqui nec herba nec latens in asperis
Radix fefellit me locis.
Indormit unctis omnium cubilibus
Oblivione pellicum.

59 nec perfectius *Lamb.* 60 laborarunt *G. Med.* 1482. *Ven.* 1544. *et omnino vett. edd.* elaborarint *Cun.* 63 superbam *tuetur etiam Lamb.* superba *Brod. coll. Sax. G. Ven.* 1479. *Med.* 1482. *Ven.* 1544. *Glar. Chab.* 65 infectum *G. coll. Sax. et MS. Bersm.*

canes, ut pro fure comprehensus, deprehensus adulter, ludibrio sit. G.

57 *Turpe senex miles, turpe senilis amor.* Ovidius.

58 Meretricibus scatebat *Subura*, apud quas delitescere Varum, sive Horatinm, significat. *Subura sub muro terreo Carinarum erat*; ut adnotavit Mancinellus ex Varrone. Dicebatur igitur *Subura a pago et Vrvo*, a quo urbs appellata est. Nam ad Carinas antiquus dicit urbis murus.

59 Ironico Sarcasmo *nardum* dicit philtrum suum, cui maximam fidem habere se ostendit.

Quale non perfectius. Attende elocutionem in Soloecismo constitutam. Vet. Schol. ex MS. Stephani. Ex Hellenismo scilicet ...

60 *Meae laborarint manus.* Octo Torrentii Codices unusque Cruquii legerunt *laborarint*, quod et Lambinus in suis etiam invenit, cum alii habeant *laborarunt*. *Hinc scias, illam unguentariam fuisse.* Vet. Schol. B. Vis argumenti eadem est, sive legas *laborarint* i. e. elaborare possunt, s. *laborarunt* unquam. G.

61 *Quid accidit?* Peractis sacris miratur, rem sibi ex voto non successisse, ideoque aliquid insolitum accidisse suspicatur.

63 *Superbam, potentem.* Vet. Schol. Omnes fere MSS. *superbam* pro *superba.* Sic et Vet. Sch. Cruq. B. Etiam hic difficile est constituere aliquid: *superbam* potest dixisse Glaucen, regii generis puellam: *superba* esse potest Medea successu operis: prius ad invidiam Medeae aptius. G.

65 *Palla*, Marcello *tunicae pallium*, ut adnotavit Mancinellus. Imponebatur haec stolae, eratque foeminis pro toga vel pallio, tergo enim dependebat vice mantelis.

69 *Vnctis oblivione.* An opio putat uncta pellicum Suburanarum cubilia? Manifestum est eam se gessisse pro eius uxore, cum reliquas pellices dicat. B. Puto hoc velle poetam, s. Canidiam: Indormit Varus cubilibus pellicum, quae cubilia adeo illum tenent, ut videantur medicata esse unguento oblivionem omnium rerum inducente. Cubilia pellicum uncta sunt oblivione honestatis etc. G.

Et otiosa credidit Neapolis,
  Et omne vicinum oppidum:
Quae sidera excantata voce Thessala
  Lunamque coelo deripit.
Hic irresectum saeva dente livido
  Canidia rodens pollicem,
Quid dixit? aut quid tacuit? O rebus meis
  Non infideles arbitrae,
Nox, et Diana quae silentium regis,
  Arcana cum fiunt sacra:
Nunc, nunc adeste: nunc in hostiles domos
  Iram atque numen vertite:
Formidolosae dum latent silvis ferae,
  Dulci sopore languidae,

54 Arcum *pro* Iram *Brod.* 55 Formidolosae *etiam coll. Sax.*

43 *Otiosa* perpetuum Neapolis Epitheton, quam et Ovidius (Met. 15, 712.) dixit *In otia natam Parthenopen*, ut adnotavit Bonfinius. *Illo Virgilium me tempore dulcis alebat Parthenope studiis florentem ignobilis oti*, Virgilius, (Ge. 4, 563.) adnotante Vet. Schol. B. Hic locus enim ob amoenitatem, balnea, thermas maxime idoneus erat ad secessum. cf. Strab. lib. 5. p. 246. Z.

46 Credebant veteres, veneficas elicere deos e curribus suis. *Carmine dii superi placantur, carmine manes.* Putabatur enim venefica diis superior, huius enim carminibus vel inviti cedebant, uti et sacerdotum precibus rite peractis.

47 Belle *irresectum*, nam *scalpere terram unguibus solebat.* Vide Sat. 8. Lib. I. Dilogœs etiam foedam dicit ob non resectos ungues.

48 *Rodens pollicem. Habitum et motus expressit Canidiae furentis. Petronius, ut monstraret furentem, pollice ait usque ad periculum roso.* Vet. Schol. Pollicem rodentes ostendere volunt, sibi esse famem ultionis, et libenter vel hostium carnibus vesci posse.

49 *Quid dixit? aut quid tacuit? Ostendit, eam nihil tacuisse.* Landinus. Mira βραχυλογίᾳ furentis audaciam significat. B. Quae scelera non dixit, aut quae silentio praeterire potuit? *Schol.* Z.

50 *Arbitrae*, *consciae*, *testes.* Vet. Schol. *Non infideles*, dicit, quod celari soleant quae nocte peraguntur.

52 Legibus vetita oportuit esse *arcana.*

53 *Adeste;* h. e. opem ferte vocatae.

In hostiles domos; scita est ista Enallage numeri, cum de solo Varo agatur.

54 *Arcum*, quod pro *Iram* habet liber Brodaei, vix librario videtur deberi. Est enim eruditius. Diana arcu formidabilis. G.

55 Cum Vet. Schol. et pluribus MSS. reposui *formidolosae* pro *formidolosis.* Et bene subiecturus *latent. Formidolosas feras* vicinos atque vicinas modo dicit, quos metuit scilicet, ne scelera sua vulgentur. Bentleius tamen maluit *Formidolosis*, contra plures libros. B. Non placet allegoria: videtur descriptio noctis intempestae, cum ipsae ferae, vespertino tempore grassari solitae, latibula sua repetierunt. Hoc tempore redeuntem a pellicibus ad Canidiam, ipsius philtro excitatum, allatrent

Senem (quod omnes rideant) adulterum
  Latrent Suburanae canes,
Nardo perunctum, quale non perfectius
  Meae laborarint manus.
Quid accidit? cur dira barbarae minus
  Venena Medeae valent,
Quibus superbam fugit ulta pellicem,
  Magni Creontis filiam,
Cum palla, tabo munus imbutum, novam
  Incendio nuptam abstulit?
Atqui nec herba nec latens in asperis
  Radix fefellit me locis.
Indormit unctis omnium cubilibus
  Oblivione pellicum.

59 nec perfectius *Lamb.* 60 laborarunt *G. Med.* 1482. *Ven.* 1544. *et omnino vett. edd.* elaborarint *Cun.* 63 superbam *tuetur etiam Lamb.* superba *Brod. coll. Sax. G. Ven.* 1479. *Med.* 1482. *Ven.* 1544. *Glar. Chab.* 65 infectum *G. coll. Sax. et MS. Bersm.*

canes, ut pro fure comprehensus, deprehensus adulter, ludibrio sit. G.

57 *Turpe senex miles, turpe senilis amor.* Ovidius.

58 Meretricibus scatebat *Subura*, apud quas delitescere Varum, sive Horatinm, significat. *Subura sub muro terreo Carinarum erat*; ut adnotavit Mancinellus ex Varrone. Dicebatur igitur *Subura a sub et Vrvo*, a quo urbs appellata est. Nam ad Carinas antiquus erat urbis murus.

59 Ironico Sarcasmo *nardum* dicit philtrum suum, cui maximam fidem habere se ostendit.

Quale non perfectius. Attende elocutionem in Soloecismo constitutam. Vet. Schol. ex MS. Stephani. Ex Hellenismo scilicet tractam.

60 *Meae laborarint manus.* Octo Torrentii Codices unusque Cruquii legerunt *laborarint*, quod et Lambinus in suis etiam invenit, cum alii habeant *laborarunt*. *Hinc scias, illam unguentariam fuisse.* Vet. Schol. B. Vis argumenti eadem est, sive legas *laborarint* i. e. elaborare possunt, s. *laborarunt* unquam. G.

61 *Quid accidit?* Peractis sacris miratur, rem sibi ex voto non successisse, ideoque aliquid insolitum accidisse suspicatur.

63 *Superbam, potentem.* Vet. Schol. Omnes fere MSS. *superbam* pro *superba.* Sic et Vet. Sch. Cruq. B. Etiam hic difficile est constituere aliquid: *superbam* potest dixisse Glaucen, regii generis puellam: *superba* esse potest Medea successu operis: prius ad invidiam Medeae aptius. G.

65 *Palla*, Marcello *tunicae pallium*, ut adnotavit Mancinellus. Imponebatur haec stolae, eratque foeminis pro toga vel pallio, tergo enim dependebat vice mantelis.

69 *Vnctis oblivione.* An opio putat uncta pellicum Suburanarum cubilia? Manifestum est eam se gessisse pro eius uxore, cum reliquas pellices dicat. B. Puto hoc velle poetam, s. Canidiam: Indormit Varus cubilibus pellicum, quae cubilia adeo illum tenent, ut videantur medicata esse unguento oblivionem omnium rerum inducente. Cubilia pellicum uncta sunt oblivione honestatis etc. G.

Ah! ah! solutus ambulat veneficae
  Scientioris carmine.
Non usitatis, Vare, potionibus
  (O multa fleturum caput!)
Ad me recurres; nec vocata mens tua
  Marsis redibit vocibus:
Maius parabo, maius infundam tibi
  Fastidienti poculum.
Priusque coelum sidet inferius mari,
  Tellure porrecta super,
Quam non amore sic meo flagres, uti
  Bitumen atris ignibus."
Sub haec puer, iam non, ut ante, mollibus
  Lenire verbis impias;
Sed dubius unde rumperet silentium,
  Misit Thyesteas preces:
Venena magnum fas nefasque; non valent
  Convertere humanam vicem.

71 aha *Bentl.* 81 mei *Glar. Bentl. Hanc lectionem ex interpretatione ortam puto.* Z. 87 *pro* magnum, magica — Non vertere humanas vices *coni. Bentl.*

71 *Ah! ah!* repente in mentem venit illi quid acciderit.

Alias notavi *solvere* et *ligare* fuisse magorum propria vocabula. B. Vid. Car. 1, 28, 34. G.

72 Etiam philtrum *carmen* dicitur.

73 *Vare;* terrendo nominat.

74 Hellenismus est in *fleturum.* Graeci enim *κλαίειν* et *οἰμώζειν* iubent quibus infesti sunt.

75 *Vocata;* h. e. *Mens tua magicis vocibus semel evocata nunquam redibit.* Vet. Sch. Obiter hic notandum, veteres sensisse, dementium animas e corporibus suis carminibus evocari, uti dii e suis sedibus.

76 Notum est, Marsos fuisse carminibus insignes. B. Vid. Epod. 17, 29. G.

82 *Bitumen liquidum, quod naphtha dicitur.* Mancinellus. Hoc enim praestigiatores ad malefaciendum frequenter usi sunt. B.

Et fingit poeta, cum his verbis etiam coniunctum ipsum actum. Sic Virg. Ecl. 8, 80. *Limus ut hic durescit etc.* G.

Atros ignes dicit lignis infelicibus accensos; taxo scilicet, cupresso, caprifico et similibus; quod miror Interpretes latuisse, cum intelligi possit ex Vet. Schol. superius citato.

84 *Impias:* immites, saevas. Iracunde protulit.

86 *Thyesteas preces* proverbiali sermone dicit, quibus scilicet Thyestes infanticidam Atreum apud Tragicos devovere solebat.

87 *Convertere fas nefasque* per Ἐπεξήγησιν est *convertere humanam vicem;* h. e. (ut Vet. Schol. verbis utar) *Merita in contrarium vertere.* Qui enim liberat poena malos, efficere conatur, ut nefas sit fas, et e contra. *Magnum* autem dicit *fas* legum legem; h. e. divinam, qua leges humanae reguntur. Magnus et rex dicitur, cui minores reges parent. Frustra Rutgersius *magicum* reposuit. Magnus Bentleius hoc versu mirum in modum se torquet, quod non intelligat, *humanam vicem* dici *poenarum vices,* divinamque vindictam *dicto fatorum tempore,* quod sit

Diris agam vos: dira detestatio
  Nulla expiatur victima.
Quin, ubi perire iussus exspiravero,
  Nocturnus occurram Furor,
Petamque vultus umbra curvis unguibus,
  (Quae vis Deorum est Manium)
Et inquietis assidens praecordiis,
  Pavore somnos auferam.
Vos turba vicatim hinc et hinc saxis petens
  Contundet obscenas anus;
Post, insepulta membra different lupi,
  Et Esquilinae alites;
Neque hoc parentes (heu mihi superstites!)
  Effugerit spectaculum.

90 *Quid si* expiator? 102 Effugerint *vel* effugerant *edd. vett. it. coll. Sax.*

Phaedrus. B. Mihi simplicior videbatur Lambiniana interpretatio: Veneficia possunt *fas et nefas convertere*, perturbare omnia officia: non possunt *convertere* et mutare conditionem mortalitatis, et impedire, quo minus puniantur veneficae. Et sic distinxi. G.

89 *Dirae exsecrationes dicuntur.* Vet. Schol.

Detestari est deum in partes vocare. Quoties autem hoc ab innocente aliquo cum exsecrationibus fiebat, is qui laeserat defigi dicebatur. Vnde et Plinius, (28, s. 4.) *Defigi diris detestationibus nemo non metuit;* quem locum laudavit Ludovicus Desprez.

92 *Furor;* h. e. in Furiam versus, vel ea figura, qua Furiae esse creduntur.

94 Nam manes dicuntur et boni et mali; et larvae scilicet et lares. Sic et Virgilius: *Quisque suos patimur manes.* Vox autem *manes* deos bonos significat, uti Graecis Furiae Eumenides dicuntur. Imo etiam *Dii Manes* famosiore sensu pusilli dii sunt, quales feruntur Ὀνειροκρίτῃ Artemidoro θεοὶ καταχθόνιοι seu domestici lares. Certe et Armenis et Britannis *Mân* pro *exiguo* vel *minuto* est, ipsis etiam Graecis μανός. Atque hinc *immanis* Latinis pro *immenso* est.

95 *Assidet*, qui loco in quo est pertinaciter adhaeret, ducta Tralatione ab hirundine; vel etiam ab ave quae assidet nido. B.

97 *Turba* sc. hominum.

98 Bene *contundet* de turba, cum iam dixerit *hinc et hinc*.

Dilogws dixit *obscenas* et *turpes* et *funestas*, erant enim et impudicae et veneficae.

99 *Different;* h. e. in diversa trahent, seu dilaniabunt.

100 *Esquilinae alites. In regione Aggeris, quae est extra portam Esquilinam, solita sunt pauperum corpora vel comburi, vel proiici.* Vet. Schol. B. Vid. Sat. 1, 8, 14. G.

101 *Heu mihi superstites!* Ἐμπαθῶς, *quia et ipse superstes esse vellet.* Vet. Schol. Parentum vicem una cum sua deflet.

102 Non auscultandum his, qui *effugerint* volunt: optat parentes suos fructum oculis capere ex supplicio Canidiae. G.

ODE VI.

IN CASSIVM SEVERVM.

A Cornelio Tacito memoriae proditum est (An. 4,21.), *Cassium Severum, eius temporis oratorem, libidine quadam viros atque illustres foeminas procacibus scriptis defamasse, eaque re inductum Augustum cognitionem de famosis libellis tractavisse. Hunc igitur Horatius Iambis lacessit, ac veluti canem in se irritare conatur.* (Mihi non fit probabile, eundem esse virum, quem ut maledicum et acerbum oratorem describunt Seneca, Tacitus, Fabius: nisi noster contumeliosius quam verius de illo posuit, v. 9 et 10. Si enim adulari potuisset ille, in Seriphiis saxis non consenuisset. G.)

Metrum ut prius.

Quid immerentes hospites vexas, canis,
Ignavus adversum lupos?
Quin huc inanes, si potes, vertis minas,
Et me remorsurum petis?
Nam, qualis aut Molossus, aut fulvus Lacon
(Amica vis pastoribus)
Agam per altas aure sublata nives,
Quaecunque praecedet fera.
Tu cum timenda voce complêsti nemus,
Proiectum odoraris cibum.
Cave, cave; namque in malos asperrimus
Parata tollo cornua;

ODE VI.

1 *Immerentes*, dilogως et nihil meritos, et nihil merituros. Bene hoc de feminis praecipue.

Vexas, fatigas. Vet. Schol.

2 *Ignavus*, modo *Inaudax*.

3 *Quin*, *potius*. Vet. Schol. Cruq. Sic et Mancinellus; quem tamen iniuste reprehendit Glareanus, quod non legerit *Quin* interrogative.

Per moralem Enallagen usus est Praesenti pro Futuro. Vet. Schol. Cruq. cum sex Torrentii Codicibus habebant *verte* et *pote* in Imperativo, quod ex Glossemate fuisse puto.

5 Epirotici canes fortitudine celebres ferebantur, ut agilitate Spartani. His partibus eos ignotos esse oportet.

6 *Amica vis pastoribus* ex Hellenismo, φίλη βίη ποιμένων, h. e. ideo grati, quia sunt praesidio. Habet etiam Ὑπόνοιαν, sive Emphasin, se etiam uti canem pro suis decertaturum.

7 *Aure sublata; ad latratus posita.* Vet. Schol.

8 Bene *Quaecunque;* neque enim, quod tu facis, ob cibi odorem praedam relinquam, cum neque Maecenati ipsi semper parcam. B.

10 *Proiectum*, spe lucri facta desinis maledicere. Z.

11 *Cave, cave.* Terribilis Ironia: ferocem se taurum dicit.

Asperi proprie dentes, per Metaphoram etiam irritabiles animi.

Qualis Lycambae spretus infido gener,
  Aut acer hostis Bupalo,
An, si quis atro dente me petiverit,
  Inultus ut flebo puer?

14 Bubalo *Ven. Glar.* 15 petiverit *omnes.* appetiverit *Baxt. et Cun.*

ODE VII.

IN POPVLVM ROMANVM.

Detestatio civilis belli ab Antonio et Cleopatra renovati.

Metrum ut prius.

Quo, quo scelesti ruitis? aut cur dexteris
  Aptantur enses conditi?
Parumne campis atque Neptuno super
  Fusum est Latini sanguinis?
Non ut superbas invidae Carthaginis
  Romanus arces ureret;
Intactus aut Britannus ut descenderet
  Sacra catenatus via:

13 *Lycamben* cum filia Neobule Archilochi Iambis laceratum, laqueo vitam finiisse omnibus notum.

14 *Bupalus Hipponactem Poetam pro risu pinxit* (at legendum *finxit*), *quo ille commotus tali carmine perculit, ut se laqueo suspenderet.* Vet. Schol. Contradicit huic fabulae Plinius, ut ostendit Ludovicus Desprez. B. Plin. 36, 5. a Bupalo et Anthermo sculptoribus ludibrii causa propositum docet Hipponactis vultum foeditate notabilem: negat ab eo compulsos ad laqueum. G.

15 Cum habuerit Vet. Schol. Cruq. *oppetiverit*, ego *appetiverit* malui quam vel illud, vel *petiverit*, quod est in Vulgatis. Bentleius sui iudicii securus posuit *me petiverit*. B. *Atro dente*, maledico aut obtrectatorio sermone. *Schol.* Z.

16 Hyperbaton est in *ut flebo*: est enim pro *flebo ut*. Festive insultat Poeta. B. *Inultus puer*, infirmus, qui non potest iniuriam ulcisci. Z.

ODE VII.

1 *Eleganter in tumultu ab exclamatione incipit.* Vet. Sch. B. *Ruitis*, temere et sine consilio ferimini. Z.

2 *Aptantur dexteris;* h. e. ταῖς δεξιαῖς προσάπτονται· vel, *Cur stringitis*, ut ait Vet. Schol.

7 *Intactus;* h. e. bello nondum tentatus.

Descenderet. Erat sacra via declivis a Carinis ad forum, et acclivis a foro ad Capitolium. Lambinus. B. Descenderet flexu sinistro de sacra via in carcerem ibi strangulandus, quo facto demum sacrificia in Capitolio inciperent. V. Cic. Verr. 5, 30. G.

Sed ut, secundum vota Parthorum, sua
  Vrbs haec periret dextera.
Neque hic lupis mos, nec fuit leonibus,
  Nunquam nisi in dispar feris.
Furorne caecus, an rapit vis acrior?
  An culpa? responsum date.
Tacent; et ora pallor albus inficit;
  Mentesque perculsae stupent.
Sic est; acerba fata Romanos agunt,
  Scelusque fraternae necis;

12 Nunquam *Fl.* 1482. *Ven.* 1486. *et* 1490. *it.* 1544. *Fabric.* 1555. *Bentl. Sanad.* Vnquam *al. omnes.* disparibus *edd. vett.* Pro feris *Lamb.* genus. 13 caecos *ex MSS. Bentl.* 16 percussae *Br.*

9 *Secundum vota Parthorum; qui occiso Crasso metuebant Romanos.* Vet. Schol.

10 *Vrbs haec:* ad miserationem posuit *haec.*

11 Moraliter *hic* pro *tam immanis.*

12 *Nunquam* vere posuit Bentleius pro *Vnquam. Nunquam feris*, non *Nunquam fuit.* B. Sunt hae posteriores viri docti cogitationes. In priori editione probarat lectionem vulgatam, *Neque hic lupis mos, nec fuit leonibus Vnquam, nisi in dispar, feris*, i. e. Neque unquam fuit feris lupis neque leonibus hic mos, nisi in dispar genus: non pugnant lupi cum lupis etc. sed contra dispar ac diversum genus animalium. Argumentum ipsum neque observatione nititur, neque alias cohaeret, licet non solis poetis placuerit: ceterum vis illius, si qua est, in lectione a Bentleio defensa melius exprimitur. Nam HIC *mos* non est mos pugnandi simpliciter (quis enim hunc Romanus Romanis exprobraret?) sed mos pugnandi in suum genus, in suos cives. Itaque certe debuit Horatius scribere, ut scripsisse illum vult post alios Bentleius. G. *Feris*, qui nunquam nisi in animalia diversi generis saeviunt. Z.

Absolute *dispar* pro eo quod dispar erat. Nonnulli *dispar genus* legere pro *feris*, ex Glossemate. Est autem Hyperbaton in *feris:* est enim et *lupis* et *leonibus* Epitheton. Ordo est *fuit in*, non *feris in*, quod ostendit Glareanus. B. Haec iam non bene cohaerent, scripta ad lectionem vulgatam declarandam, quam tunc probabat vir doctus. G.

13 *Vis acrior? Numquid deorum ira?* Vet. Schol. Bene *vis* de potentia deorum, quae facit quod sibi placet. Sic et Virgilius *vi superum* pro tyrannide vel impotentia posuit. Bella enim factionibus deorum duci credebantur. *Acrior* nunc pro *incitatior* dicitur.

14 Solito Charientismo *culpam* dicit *scelus.*

15 *Tacent.* *Elegans iocositas* (sic enim legendum pro *otiositas*, quod ostendit Stephanus), *quasi coniuncti steterint.* Vet. Sch. Iconismum vult intelligi, seu moralem Enargian.

Magis arrisit Bentleio inusitatior ordo quarumdam Membranarum: *et albus ora pallor inficit;* nobis utcunque probatur communis. Verum nil tanti. Huiusmodi varietates plerumque debentur lapsae exscribentium memoriae.

17 *Sic est:* quasi iam dubitare desinat. Ob silentium scilicet atque pallorem.

Fata sive ulciscendi decreta bene dixit *acerba*, quod molliri nequirent.

Agunt; h. e. non relinquunt, Metaphora a venatoribus ducta.

18 Dilogus de Iulio Caesare atque Remo.

Vt immerentis fluxit in terram Remi
Sacer nepotibus cruor.

ODE VIII.

IN ANVM LIBIDINOSAM.

In vetulam quandam beatam, amorem sine viribus affectantem, amarulenta invectio.

Metrum ut prius.

Rogare longo putidam te saeculo,
Vires quid enervet meas!
Cum sit tibi dens ater, et rugis vetus
Frontem senectus exaret;
Hietque turpis inter aridas nates
Podex, velut crudae bovis.
Sed incitat me pectus, et mammae putres,
Equina quales ubera;
Venterque mollis, et femur tumentibus
Exile suris additum.
Esto beata; funus atque imagines
Ducant Triumphales tuum;

a putridam *MS. Bersm.* 2 quod *ibid.*

19 *Effluxit fluxit in terram* posuit. B. *Vt*, quia, postquam. Z. [illegible]

20 *Sacer nepotibus* per Hypallagen posuit, quod nepotes sacros sive devotos efficeret. B. Quem suo cruore expiaturi erant. *Schol.* Z.

ODE VIII.

1 *Rogare;* ista admirative sublevatisque oculis proferenda sunt: et subintelligendum extrinsecus, *Quis satis miretur;* vel aliquid tale.

Putidam; h. e. foetidam. *Fulsome.*

Hyperbolicae *saeculum* dixit vetulae aetatem.

2 Turpiculum quid latet in verbo *enervet:* ac si fascinatum esset ei fascinum.

3 *Vetus senectus* dixit, ac si olim senuerit: longum enim saeculum vixerat.

6 *Crudam bovem* excoriatam vaccam dicit, ut ego sentio: quippe evulsas habuerat nates. *Like raw Beef.* B. Cruditatis in bubus signa et curationem tradit Col. 6, 6. G.

7 Sublata voce proferendum *sed*, significat enim *Imo etiam* vel *Praeterea*, ut saepe alias.

Incitat; h. e. percellit, vel commovet. *'Revera incitat.* Vet. Sch. cum plerique Ironiam putent.

8 *Quales ubera pro Qualia*, more Graeco. Vet. Sch. Cruq. B.

Absurde etiam hic Harduinus *quales* a metri necessitate deducit. G.

11 *Esto beata; h. e. placeas tibi licet generositate et divitiis.* Vet. Schol.

Solebant in funere nobilissimi

Nec sit marita, quae rotundioribus
   Onusta baccis ambulet.
Quid? quod libelli Stoici inter Sericos
   Iacere pulvillos amant?
Illiterati num minus nervi rigent?
   Minusve languet fascinum?
Quod ut superbo provoces ab inguine,
   Ore allaborandum est tibi.

18 *Pro* minusque, magisque *coni. Gui. et Bentl. inutilis.*

cuiusque imagines maiorum praeferri, ad ostentationem nobilitatis, quod adhuc observari videmus in funeribus principum virorum. Vet. Schol. Cruq.

13 *Marita,* ostendit eam esse matronam.

14 *Onusta;* ad Emphasin posuit: significat enim vel numerum, vel magnitudinem unionum auribus gestari solitorum.

15 *Libelli Stoici. Solita erat haec libros Philosophorum etiam in lectis repositos habere ad tegendam libidinem, ut advenienta amatore simularet se Philosophiae studere.* Vet. Schol. Cruq.

16 *Pulvilli sunt lecti.* Vet. Schol. Cruq. Lectos iam lucubratorios dici existimo. B. Nempe in lectis s. lecticis legunt, student, commentantur: unde *cubicula* dicta. *Lecticulam lucubratoriam* Augusti memorat Sueto. c. 78. Quaerebat mulier praetextum consuetudinis cum viris. *Amant* est solent. G.

17 *Illiterati num.* Vult significare, eam libellos istos in Horatii semistoici gratiam comparasse: quo scilicet gratior ei videretur, ut particeps studiorum. Frustra Decerius legit *Illiteratae* de suo ingenio. B. Dicit, Quid tibi cum doctrina, mulier, quid cum libris, qui nihil ad tuam rem faciunt? num minus *rigent*, i. e. frigent *nervi* mei, si tu docta es? Noli putare, sunt *illiterati* etc. Pudet disertum esse. Sed nolim homines hic ingeniosos ad mutandam lectionem bonam, id est nequam. G.

18 *Fascinum pro virili parte posuit, quoniam praefascinandis rebus haec membri deformitas apponi solet.* Vet. Sch. *Lingua enim detersa fronte mulieres amputare se infantibus putant fascinum.* Alter Schol. *Pueris turpicula res in collo quaedam suspenditur, ne quid obsit, bonae scaevae causa.* Varro, notante Mancinello. Hoc etiam hodie coralii et bullarum formas repraesentari supra monuimus.

19 *Superba, fastidienti.* Vet. Schol.

Provocare modo est foras elicere.

20 *Ore adlaborandum; lingua et nefariis osculis.* Vet. Schol. Cruq.

ODE IX.

AD MAECENATEM.

Allata Actiacae victoriae fama, Poeta se publicae laetitiae moram impatienter ferre ostendit. Interim insanum Antonii amorem Iambis suis tangit, Aegyptiamque militiam deridet.

Metrum ut prius.

Quando repostum Caecubum ad festas dapes,
  Victore laetus Caesare,
Tecum sub alta (sic Iovi gratum) domo,
  Beate Maecenas, bibam,
Sonante mixtum tibiis carmen lyra,
  Hac Dorium, illis Barbarum?
Vt nuper, actus cum freto Neptunius
  Dux fugit, ustis navibus,
Minatus urbi vincla, quae detraxerat
  Servis amicus perfidis.

1 o repostum *Bentl. ex emendat. Heinsii.* 5 mistum *vett. edd.* mixtis *Bentl. e duobus codd. Lambini.*

ODE IX.

1 *Ad festas dapes;* h. e. *Ad hoc repositum, ut non nisi ad festas epulas proferretur.* Vet. Schol.

3 *Sub alta domo; Maecenatiana turri.* Torrentius.

Sic Iovi gratum. *Οὕτως Διὶ φίλον.* Vult significare, Augustum deorum ope praeter spem omnem fuisse superiorem. Quis enim crederet, quingentas naves etiam turritas, tantaeque molis, a CCL decem horarum spatio vinci potuisse?

4 *Beatum* dicimus, cui ex voto omnia cedunt.

5 Bentleii Textus praefert *mixtis*, sed haesitanter.

6 *Hic notandum est, modos musicos esse septem, Dorium, Hypodorium, Phrygium, Hypophrygium, Lydium, Hypolydium, et Mixolydium.* Vet. Schol. E quibus Dorius maxime serius erat et sedatus, quo usus est Alcaeus, quem ipse in carminibus imitatus est.

Tres modos habebant tibiarum, Ionicum, Lydium et Phrygium, quem et Barbarum. Vet. Sch. ad Od. 15. Lib. IV. Mirum est Glareanum et Cruquium, atque illos qui hos sequuti sunt, modos Lyricos cum modis tibiae confudisse. Erat autem Phrygia, sive Berecynthia, tibia ebrietati atque insaniae accommodatissima. *Cur Berecynthiae Cessant flamina tibiae?* Ode 3, 19.

7 *Actus freto.* *Sextus Pompeius freto Siciliensi victus fugatusque est.* V. Sch. Vult significare, magnam fuisse fugato Pompeio Romae laetitiam, ob metum scilicet servilis manus. B. *Vt nuper*, scil. bibimus, et victoriam Augusti de Sexto Pompeio celebravimus. Z.

Neptunius Dux. *Eo stultitiae processit, inflammatus marinarum rerum felicitate, ut Neptuni filium se diceret, et cyanea veste obduceretur.* Vet. Sch. Erat enim trecentarum quinquaginta navium dominus, ut scribit Aurelius Victor. B.

Vid. Dio 48, 19. et ibi Fabric. §. 78. G.

8 Fugit in Asiam, ubi ab Antonianis occisus est.

10 Perfidia vernilitatis perpetua

Romanus, eheu! (posteri negabitis)
Emancipatus feminae,
Fert vallum et arma miles, et spadonibus
Servire rugosis potest;
Interque signa turpe militaria
Sol aspicit conopium.
Ad hoc frementes verterunt bis mille equos
Galli canentes Caesarem;
Hostiliumque navium portu latent
Puppes sinistrorsum citae.

17 Adhuc *Ven.* 1479. *Med.* 1486 *et* 1502. Ad huc *Schol. Cruq.* Ad hunc *al.* verterint. *cont. Bersm.* 19 in portu *codd. duo Bersm.* 20 sitae *Codd. duo Cruquii.*

comes; nequit enim fides sine libertate consistere.

11 Et *Romanum* et *militem* dicit Antonium, meminitque eius non sine gemitu, ut decuerat, praeclari et potentis viri. B. Nihil hic, directe quidem, de M. Antonio. G.

12 *Emancipatus; pro mancipio Cleopatrae datus.* Vet. Schol. Emancipari dicitur, qui non amplius vel sui, vel etiam alieni, iuris est, contraria plane significatione: nam mancipium legitima possessio Iurisconsultis dicitur. Mancipium autem dicit, quod neglecta summa rerum reginam e proelio fugientem secutus sit.

13 *Valli sunt fustes, quibus vallum munitur.* Mancinellus. Haec autem adiecta sunt, ut videatur gregarium militem, non ipsum Antonium velle: singuli enim milites duodecim vallos cum armis et plusquam dimidii mensis viatico secum ferebant: sexaginta librarum pondus, si Vegetio fides.

14 *Rugosos* dicit eunuchos eo, quod essent imberbes et vetularum similes: his etiam ducibus utebatur Cleopatra.

16 *Solem*, Iovis oculum, veteres maxime verebantur, quod omnia videret.

Conopeum genus est retis ad muscas et culices abigendos, quod supra lectum tendebatur. Vet. Schol. Cruq. *Nam κώνωπες culices Graece dicuntur. Conopeo maxime Alexandrini utuntur, quia ex Nilo culices abundant.* Alter Schol. Non tam turpe conopeum, quam mulier Aegyptia, quae conopeo suberat. Libenter assentior Bentleio in hoc versu reponenti *conopium, κωνώπιον*, pro *conopeum, κωνωπεῖον.*

17 *Ad hunc; contra Antonium: quia ad Caesarem confugerunt et equos adversum Antonium* CVM SISTRO *converterunt.* Vet. Schol. Melius tamen [pro *Ad hunc*] reponas *Ad hoc*, adverbialiter sumtum, quasi dicatur *conspectu hoc.* B. Si est ex historia, (et quidni sit?) *Antonius* CVM SISTRO, hoc indicatur, non solam Cleopatram fecisse, quod narrat etiam Virg. Aen. 8, 696. *patrio vocat agmina sistro:* sed ipsum quoque Antonium illo incitamento et velut classico usum. Cultam ab Antonio (qui Osiris videri volebat) Cleopatram pro Iside altera (cuius est sistrum) obiicitur illi a Caesare, suos ad Actiacam pugnam cohortante, apud Dion. 50, 24. sq. Galli, de quibus hic agitur, id est Gallograeci, secuti sunt ducem suum, Deiotarum, de cuius ad Caesarem transitu Plut. Anto. p. 945. C. G.

18 Gallograeci hi erant: et bene canentes; quia Galli canentes proelium committere consueverunt.

20 *Hoc quasi augurium fuit victurum Augustum, nam sinistrorsum est Alexandriam versus.* Vet. Schol. Cruq. Sexaginta Cleopatrae naves in Actio ad fugam paratae erant.

Io Triumphe, tu moraris aureos
   Currus, et intactas boves:
Io triumphe, nec Iugurthino parem
   Bello reportasti ducem,
Neque Africano, cui super Carthaginem
   Virtus sepulcrum condidit.
Terra marique victus hostis, Punico
   Lugubre mutavit sagum;
Aut ille centum nobilem Cretam urbibus,
   Ventis iturus non suis;

25 Africanum *MSS. apud Torr. it. Gott. tum edd. saeculi XV. plures.*

Alii legunt *sitae*, quod non probo; etsi Dacerius dicat *sinistrorsum citae* non esse Latinum. *Elocutionem attende mirandam συνεκδοχικὴν περίφρασιν.* Vet. Sch. B. Constat ex Dione et Plutarcho, Cleopatrae naves primum post reliquam Antonii classem in portu stetisse, deinde, re neutro inclinata, fugisse Cleopatram, et traxisse post se Antonium. Cum scriberet hanc Oden Horatius, nondum de eventu constabat: sed hoc tantum, desertum ab ipsis Aegyptiis Antonium. Horum hostiles naves cum portu aliquamdiu latuissent, deinde evectae *sinistrorsum citae* abierunt. Quae enim navis Actiaco portu egressa Italiam petit, ea dextram versus citatur; sinistrorsum, quae Aegyptum. Hinc augeratur poeta, classem hostilem vel in Cretam, vel in Syrtes delatum iri, quae regiones sinistrae sunt solventibus ab Actio. Romanae naves combustae, demersae, captae. G.

21 Personam facit *Triumphum*, ut Hymenaeum in nuptiis, Bacchum vel Lenaeum in vindemia et epulis. Est autem adstantis multitudinis acclamatio. Vid. Car. 4, 2, 49. Sic *victoriam* clamant etc. G.

22 *Intactas;* i. e. *indomitas.* Vet. Schol. B. Iugum non expertas, ut 2 Sam. 7, 7. G.

23 *Non tanta gloria triumphavit Marius de Iugurtha.* Vet. Sch.

25 Quid hic facit *Africanum* a Bentleio positum? B. *Africanum*, int. Scipionem, melius convenit cum relativo *cui;* et habet magnas auctoritates. Si *Africano* retinemus, supplendum est, *Neque Africano* bello ducem illum, *cui* etc. Quae cum paulo durior videretur ratio, praetulere alii *Africanum.* G. Vulgatae lectionis sensum puto hunc: quod, sc. bellum, virtute Romana est finitum et sepultum, deleta Carthagine. Z.

Super Carthaginem; h. e. *Super victoriam Carthaginis.* Vet. Schol. Cruq.

26 *Virtus sepulchrum condidit. Cum victor rediret ab Africa, neque eum Romanus populus recipere vellet ob invidiam; ille est reversus in privatum agrum Literni, ubi tanquam a Romanis in exsilio positus vixit: quare iussit in tumulo suo scribi, quod patria careret sepultura.* Vet. Sch. Cruq.

27 *Deposuit coccineam chlamydem Antonius, et accepit nigram; utrum ob luctum victarum partium hoc fecit, an ut fuga lateret?* Vet. Schol.

28 *Sagum*, Graecis χλαῖνις vel χλαμὺς, lacerna erat militaris, vel paludamentum.

29 *Antonius fugiens quinqueremi, ut Cleopatram assequeretur, ab illa in sua navi receptus est, sicque ad Taenarum appulit.* Mancinellus ex Plutarcho.

30 *Non suis; non aptatis, non prosperis.* Vet. Schol. B. Totus hic locus ostendit, scriptam esse hanc odon ad primos nuntios proelii, cum nondum constaret, quid factum esset classi fugienti,

Exercitatas aut petit Syrtes Noto;
  Aut fertur incerto mari.
Capaciores affer huc, puer, scyphos,
  Et Chia vina, aut Lesbia;
Vel, quod fluentem nauseam coërceat,
  Metire nobis Caecubum.
Curam metumque Caesaris rerum iuvat
  Dulci Lyaeo solvere.

34 Aut Chia *coni. Bentl. et refert ad seq.* metire.

ODE X.

IN MAEVIUM POETAM.

Poetae Maevio, homini duro et maledico, saeculique sui ingeniis infesto, in Graeciam navigaturo naufragium optat.

Metrum ut prius.

Mala soluta navis exit alite,
  Ferens olentem Maevium.
Vt horridis utrumque verberes latus,
  Auster, memento fluctibus;
Niger rudentes Eurus, inverso mari,
  Fractosque remos differat;

4 flatibus *coni. Burm. ad Flacc.* 1, 639.

et speciatim Cleopatrae atque Antonio. G.

31 *Exercitatas;* h. e. agitatas. *Antonius a Taenaro discedens Libyam pervenit.* Mancinellus.

32 *Incerto mari:* i. e. *ipse fertur incertus consilii.* Vet. Schol.

34 Bentleius elegantius putat *Aut Chia vina,* sed unde novit ille, Horatium scripsisse quod ille elegantius putat? Plurima vel a doctissimis scribi solent ferente impetu atque immediate.

35 *Fluentem;* i. e. *potu nimio profluentem.* Vet. Schol. B. *Fluentem* intelligo μαλακὴν, quae imbecillum ventriculum ostendat. G.

36 *Metiri* iubet poeta vinum cum respectu ad aequalem numerum cyathorum, vel in temperando vino, vel infundendo convivis observandum.. G.

Caecubum. Quia austerissimum est vinum, merito nauseam coërcet. Vet. Schol.

37 *Curam metumque;* i. e. *solicitudinem et metum de absentia Caesaris.* Vet. Sch. *Horatius nondum securus, quod viveret adhuc Antonius.* Torrentius.

ODE X.

1 *Soluta;* retinaculis soluta.

Alite; attende alitem Foeminino genere dixisse, alibi Masculino. Vet. Schol. B. *Mala alite,* malo auspicio. *Schol.* Z.

2 *Olentem; putentem.* V. Sch. *Atque idem iungat vulpes et mulgeat hircos.* Virgilius (Ecl. 3, 91.) de eodem Maevio. Erat hircus in alis, ut fere in obesis.

3 *Vtrumque latus* ut verberet Auster, oportet navim a procella circumagi. G.

6 *Niger Eurus,* quatenus turbat coelum; *albus,* cum serenat. G.

Insurgat Aquilo, quantus altis montibus
Frangit trementes ilices;
Nec sidus atra nocte amicum appareat,
Qua tristis Orion cadit:
Quietiore nec feratur aequore,
Quam Graia victorum manus;
Cum Pallas usto vertit iram ab Ilio
In impiam Aiacis ratem.
O quantus instat navitis sudor tuis,
Tibique pallor luteus,
Et illa non virilis eiulatio,
Preces et aversum ad Iovem;
Ionius udo cum remugiens sinus
Noto carinam ruperit!
Opima quod si praeda curvo littore
Porrecta mergos iuveris;

8 frementes *Cun. nescio unde.* 18 *Sic Flor.* 1482. *Ven.* 1486. *Loch. Med.* 1502. *Ald. R. et H. Steph. Bentl.* adversum *al.* 19 sinus *G. Z. Flor. Med.* 1486. *Ven.* 1486. *Loch. Med.* 1502. *Ald. R. et H. Steph. Torr. Bentl.* sinu *al.* 20 Noto *etiam Fl.* Notus *quaed. edd. antt.* 22 iuveris *etiam H. Steph. Rutg. Da. Heins. Bentl. etc.* iuverit *edd. primae et quid. MSS.* paverit *coll. Sax.*

Inverso mari; ab imis vadis refuso. B. *Rudentes,* funes nautici.

6 *Differat,* in diversa ferat, disiiciat.

8 *Trementes;* vacillantes.

10 *Tristis Orion. In occasu signi ipsius maxime tempestates emergunt.* Vet. Schol. V. Car. 1, 28, 21.

14 *Aiacis. Vnius ob noxam et furias Aiacis Oilei,* Virgilius Aen. 1, 41.

15 *O quantus;* tanquam vates, quae futura sunt, manifesta enargia praevidet.

16 *Luteus. Luteus mortis propinquae color.* Cruquius. B. Populi viciniores soli, et adustioris coloris, cum pallent flavi fiunt. Hinc illud apophthegma Diogenis, *aurum pallere,* quod multos habeat insidiatores.

17 *Et illa;* ἐναργῶς.

Eiulatio; gemitus flentis, τρόπος ὀνοματοποιΐα. Vet. Schol.

20 *Carina totius navis compago est.* Vet. Schol. *Ionius autem modo posuit in Masculino, Graeco more, uti Iuvenalis* (6, 93.), *Sonantem Pertulit Ionium.* Rutgersius.

21 *Opima. Apparet pinguem fuisse.* Vet. Schol.

22 *Porrecta. Mortui pedes porrigunt.* Schol. Cruqu. Etsi Bentleius suo periculo iubeat reponi *Proiecta* pro *Porrecta,* ego tamen sustineo manum, neque periculum hoc aditurus sum. B. Etiam Acron Fabric. *Porrecta* exponit *extenta.* Et vix aliter iacent, quos fluctus in litus eiicit. Quid siquis sacrificale verbum dicat, hominem sacrum deberi mari et avibus? Certe nihil mutandum. G.

MSS. Lambini et Vet. Schol. Cruq. *iuveris* legunt, non *iuverit,* quod tamen placuit Torrentio.

Libidinosus immolabitur caper,
Et agna Tempestatibus.

ODE XI.

AD PECTIVM.

Apud contubernalem suum Pectium liberrime queritur, se amoris laqueis perpetuo irretitum carminibus scribendis non vacare.

Metrum primo versu Iambicum Trimetrum, secundo Elegiambicum Epodicum, quod constat Penthemimeri Dactylica et Dimetro Iambico. B. (Tricolon faciunt hanc Oden et XIII. Lambinus, et H. Stephanus, qui se veterum librorum auctoritate fretum, assentientibus etiam quibusdam Lambini exemplaribus, hoc ita ait instituisse, Diatribe prima p. 37. sq. Sequuti sunt Torrent. 1608. Rapheleng. 1612. Rutgers. apud Ro. Steph. 1613. Dan. Heins. 1619. Faber, Burm. Maittar. Talbot. Francis circa XIII. non item circa hanc. Et sane commodissima est divisio, et potest paene videri necessaria, quoties Penthemimeris vel hiatum efficit, ut v. 14 et 24: vel in syllabam brevem exit, ut v. 6 et 10 et 26. it. Od. 13, 10 et 14. Sed acriter pugnat pro dicolo Bentleius, et habet auctores Hephaestionem et Terentianum. G.) [† Hephaestionem et Terentianum ita habet auctores, ut et plures et graviores attulerit. Nam cum his Acron, Diomedes, Marius Victorinus, Attilius Fortunatianus consentiunt. Summus vero auctor Archilochus est, ad cuius exemplum hunc versum finxit Horatius. Ita ille apud Hephaestionem,

ἀλλά μ' ὁ λυσιμελής, ὦ 'ταῖρε, δάμναται πόθος.

Atque haec ipsa est versuum asynartetorum natura, ut constent e diversis versibus, quorum singuli, i. e. singulae asynartetorum partes, eandem ultimae syllabae habeant licentiam, quae est in fine omnium versuum. Quare neque hiatus in ea syllaba curatur, et mensura anceps est. Caeterum membra, e quibus hic versus compositus est, contrario ordine iunxit Horatius in epod. XIII. ut Attilius Fortunatianus p. 2684. putat, contra Archilochi exemplum; ut Bentleius, graviorem ipsius Horatii auctoritatem sequutus in Epist. I. 19, 23—27. ad exemplum Archilochi. Ac versum hunc Archilochium vocant Diomedes p. 515. et scholiastes Blandinius de metris ap. Cruquium. Quin et XI. et XIII. carmen ne numerandum quidem in epodis esset, si ternis versibus strophae complerentur.]

Pecti, nihil me, sicut antea, iuvat
Scribere versiculos amore perculsum gravi;

2 percussum *MSS. ap. Bos. Animadv. p.* 51. *it. Brod. et Gott. it. ed. Flor. Vid. ad Aeneid.* 9, 197. *it. Bentl. e codd. quia percuti dicatur in re leviore, quae non evertatur aut consternatur sed* percelli *in graviore.*

23 *Libidinosus*, perpetuum capri Epitheton.
Caper; ob tetrum Maevii odorem.
24 *Agna Tempestatibus immolari est solita.* Vet. Schol. *Et nigram Hyemi pecudem.* Virgil. Aen. 3, 120.

ODE XI.
1 Codices habent *Petti, Peti* et *Pecti.*
2 Bene *versiculos* de metris lyricis.
Perculsum dicit adeo attonitum, ut nullum stare sibi possit animi

Amore, qui me praeter omnes expetit
  Mollibus in pueris aut in puellis urere.
Hic tertius December, ex quo destiti
  Inachia furere, silvis honorem decutit.
Heu! me, per Vrbem (nam pudet tanti mali)
  Fabula quanta fui! conviviorum et poenitet,
In queis amantem et languor et silentium
  Arguit, et latere petitus imo spiritus.
Contrane lucrum nil valere candidum
  Pauperis ingenium! querebar applorans tibi;
Simul calentis inverecundus Deus
  Fervidiora mero arcana promorat loco.
Quod si meis inaestuat praecordiis
  Libera bilis, ut haec ingrata ventis dividat

8 ut *pro* et *Bentl. coni.* 9 languor *edd. pr.* 14 Fervidiore *Lamb. Chab. Bentl. MSS. Bersm. it. Mancin.* 15 inaestuet *Lamb. Chab. Bentl.*

consilium. Non probo Torrentii *percussum.*

Gravi nunc posuit pro impotenti et saevo.

3 *Praeter omnes, παρὰ πάντας ἄλλους.* Ostendit se praeter caeteros obnoxium Amori, h. e. Cupidini.

4 Mire et *παρὰ προσδοκίαν* posuit *in pueris* et *in puellis urere*, ac si pro ignibus eos haberet. *Altera tela arcus, altera tela faces*, Ovidius de Cupidine.

6 Nobilis erat haec et potens, quare ab antiquo Inacho Inachiam eam dicit.

Sic et Virgilius: Frigidus ut sylvis Aquilo decussit honorem. Vet. Schol.

7 *Tanti mali;* quod innotuerat universae urbi eius adulterium.

8 *Convivia* nocturnas dicit compotationes; quae produnt animi consilia.

9 *Languorem* dilogως dicit, et stuporem animi et pallorem oris.

10 *Arguit; media syllaba producta pronuntiandum; quia praeteriti temporis est.* Vet. Sch. Sic enim legendum pro *praesentis*, ut patet ex Schol. Cruq.

Et latere. In suspirando constat latera laborare. Vet. Schol.

11 Novem Torrentii Codices cum *Horat. Gesn.* Vet. Schol. Cruq. legerunt pro *Contraque*, *Contrane;* quod et mihi ob Ethopoeian mirifice placet.

Lucrum; munera rivalium ditiorum. Vet. Sch. Cruq. B. In avaritia igitur Inachiae ponit causam, cur amare desierit. Z.

Candidum ingenium; commendatio et nobilitas ingenii. Vet. Schol. Cruq. h. e. aureos Horatii mores. Hoc ex Anacreonte traxit: *Σοφίη, τρόπος πατεῖται, Μόνον ἄργυρον βλέπουσιν.*

13 *Calentis; inebriari incipientis.* B. *Simul*, simul atque, postquam. Z.

Inverecundus deus; Liberum vult intelligi. Vet. Schol.

14 *Fervidus* dicitur qui nequit se continere.

Promorat loco; h. e. *excluserat a cordis secreto.* Vet. Schol. Eleganti Metaphora *promoveri loco* dicuntur quae modo nascentia ex utero (qui veteribus *τόποι* et *loci* dicebatur) excluduntur, vel in lucem prodeunt.

15 *Quod si; et hoc tibi in conviviis aliquando dixi.* Vet. Sch. Cruq. B. *Quod*, quia, nam.

Inaestuat; incandescit. Vet. Schol. Cruq.

16 *Libera bilis. Irati liberius loquuntur.* Vet. Schol. Cruq.

Fomenta, vulnus nil malum levantia;
Desinet imparibus certare summotus pudor.
Vbi haec severus te palam laudaveram,
Iussus abire domum, ferebar incerto pede
Ad non amicos (heu!) mihi postes, et (heu!)
Limina dura, quibus lumbos et infregi latus.
Nunc, gloriantis quamlibet mulierculam
Vincere mollitia, amor Lycisci me tenet;
Vnde expedire non amicorum queant
Libera consilia, nec contumeliae graves;

17 allevantia *Glar.*

Ingrata: nihil gratiae apud Inachiam habentia. Vet. Schol. Cruq.

Ventis tradimus, ex proverbiali sermone, quorum penitus oblivisci cupimus. Sic et Anacreonti proiiciuntur curae Ἐς ἀλικτύπους ἀήτας., et suaviter *dividat: dividit* enim qui largiter dat, et nihil sibi relinquit. B. V. Car. 1, 26, 1.

17 Querelas suas *fomenta* dicit, quod magis irritent vulnus, quam levent.

18 *Imparibus*, ditioribus aemulis.

Summotus dicitur qui a potentiore rivali cedere cogitur.

Pudor, h. e. mea dignitas. Nihil magis contra pudorem est, quam usque iniurias pati.

19 *Severus;* tristis, seu Philosophum agens.

Laudaveram; h. e. voce probaveram. *Video meliora proboque.* B. Sensus est: Cum libere apud te professus essem, me fore tam severum et constantem, ut Inachiae amorem penitus ex animo meo eiicerem. Z.

20 *Iussus abire domum;* h. e. a te admonitus, ut recta via domum abirem.

Ferebar incerto pede. Pulcherrimus ebrii Iconismus. *Incerto* autem dilogως dicitur; vacillabat etiam ei animus.

21 *Ad non amicos* etc. h. e. Heu, proh dolor, repente mutato consilio, temere ob vim amoris et animi impotentiam ferebar e convivio ebrius ad aedes Inachiae me spernentis et limina mulieris inexorabilis, ad quae per noctem cubabam haud molliter. Z.

22 *Infregi latus; dormiens in humo dura.* Vet. Schol. Dilogia igitur est in voce *dura*, quam praemiserat.

23 *Gloriantis* non accipio de voce et iactatione Lycisci: sed indicari splendidam venustatem pueri arbitror: ut κατακαυχᾶται ἔλεος κρίσεως Iaco. 2, 13. G.

Cum contemtu et fastidio posuit *mulierculam.*

24 Sibi habeat Bentleius *Vincere mollitie*, si tanti putat; etsi parum incommodi fuerat ab hiatu duorum *a* in Synaloepha. B. Atqui non de Synaloepha hic sermo est, sed de hiatu metrico, qui suasit aliis, ut ibi versiculum finiri vellent: quem hiatum molliri, interest Bentleii, qui viribus omnibus pugnat, ne dividatur carmen hoc in trina cola, sive versiculos. G.

Lycus Alcaei erat amasius, ex quo effinxit diminutive suum *Lyciscum.* B. V. Car. 1, 32, 11.

Bene *tenet*, subiecturus *Expedire;* significat enim se irretitum.

26 Bene *Libera* de Pectio, quem verum sentit amicum, quem ne nominaret, Plurali usus est numero.

Contumelias dicit ipsius pueri. Vet. Schol.

Grave est quod moleste ferimus

Sed alius ardor aut puellae candidae,
Aut teretis pueri, longam renodantis comam.

28 longa renidentis coma *coll. Sax.* renidentis *etiam Flor.* 1482.

ODE XII.

IN ANVM LIBIDINOSAM.

Invehitur in eandem anum, cuius meminit Ode VIII.

— — — Optima summi
Nunc via processus vetulae vesica beatae. *Iuvenal.*

Metrum primo versu Hexametrum Heroicum, altero Tetrapodia Dactylica Epodica.

Quid tibi vis, mulier nigris dignissima barris?
Munera cur mihi, quidve tabellas
Mittis, nec firmo iuveni, neque naris obesae?
Namque sagacius unus odoror,
Polypus, an gravis hirsutis cubet hircus in alis,
Quam canis acer, ubi lateat sus.

3 nec naris *Ven. Glar.*

28 *Teretis; obesuli.* Vet. Sch. Cruq.

Renodantis; in nodum colligentis; quod ex imitatione puellarum catamiti facere consueverant. B.

Quid si verum est, quod e Bodleiano codice habet coll. Sax. *renidentis*, sive *longa coma*, sive, ut est in Flor., *longam comam*. Tum significaretur hoc verbo nitor et splendor ab unguento. *Renodantis* nusquam observatum adhuc praeterquam apud Val. Flac. 5, 381: sed ibi *renodata pharetris*, quae solvit ac deposuit humeris pharetras. Secundum haec *renodans comam* fuerit non quod vult Schol. Cruq. sed potius solvens, et ludibria ventis permittens, ut Carm. 2, 5, 23. G.

ODE XII.

1 *Quid tibi vis?* h. e. Perdis operam: nam nihil proficies.

Nigris dilogiae posuit pro foedis et pro Aethiopicis; sic et Iuvenalis: *Nigri manus ossea Mauri.*

Barrus vox Punica; nam et Hebraeis *Baar* est belua. Oportet autem barros esse bene mutoniatos.

2 Bentleius, quod non sapiat Horatianam varietatem, reposuit *quid mihi* pro *cur mihi.*

Tabellas; epistolas diptychas. Vet. Schol. Cruq.

3 Significat, sibi iam defecisse calorem iuvenilem.

Naris obesae; h. e. occlusae. Vet. Schol. Caruncula scilicet aliqua.

4 *Vnum* se dicit ex mille odorandi facultate praecellentem.

5 *Polypus* Graecis foedus tumor narium. Prima syllaba producitur ob Liquidam *L*, uti prima vocis *Melos* in Prologo Persii.

Grave non humeris tantum, verum etiam omnibus sensibus, atque ipsi animo, dici solet.

Suaviter *cubet hircus* pro *hircinus insit odor;* quem Vet. Sch. *olentes titillos* nominavit.

6 *Acrem* dicimus et oculis et naribus, atque etiam animis.

Quis sudor vietis, et quam malus undique membris
  Crescit odor! cum pene soluto
Indomitam properat rabiem sedare; nec illi
  Iam manet humida creta, colorque
Stercore fucatus crocodili; iamque subando
  Tenta cubilia, tectaque rumpit;
Vel mea cum saevis agitat fastidia verbis:
  Inachia langues minus, ac me:
Inachiam ter nocte potes; mihi semper ad unum
  Mollis opus: pereat male, quae te
Lesbia, quaerenti taurum, monstravit inertem;
  Cum mihi Cous adesset Amyntas,
Cuius in indomito constantior inguine nervus,
  Quam nova collibus arbor inhaeret.
Muricibus Tyriis iteratae vellera lanae
  Cui properabantur? Tibi? Nempe

9 properant — nec illis *Glar.* 12 rumpis *et mox* agitas *Glar.*

Feram suem dicit. An et suem vocat amicam?

7 *Quis* admirando dicit pro *Quantus!* Probabilior Bentleio videtur altera scriptura *Qui sudor*, quod sit minus nota, etsi nihil intersit; sicuti et mox *Crescat* pro *Crescit*. Novi illi displicuisse literam *s* in *Quis*. B. Hic potuit iure displicuisse propter sequentem *S*. Nec fuit in libro Brodaei. G.

Viëtis; marcidis. Vet. Schol.

8 *Crescit*, instar visci scilicet. B. Quid sibi cum *visco* hic velit vir doctus, non assequor. Sed illud *crescit* explicat Plaut. Most. 1, 3, 119. *Vbi sese sudor cum unguentis consociavit* etc. G.

Pene soluto; h. e. opere iam finito. Antiquis *penis* erat pro cauda a *pendendo*.

9 *Indomitam*, h. e. indomabilem.

Immutat Personam, quia mox v. 14. erit opus secunda.

10 *Humida; humefacta sudore.* Vet. Schol.

Creta. Solent meretrices cerussa, purpurisso, quod stibio adhibetur, et stercore crocodili efficere fucum. Vet. Schol. Cruq.

11 *Crocodilum* dicit terrestrem.

Subare proprie sues dicuntur, cum libidinantur. Vet. Schol.

12 *Tenta cubilia; restibus, sive fasciis subtenta.* Vet. Sch.

Lecti coelum *tecta* dicit.

13 *Agitat; insectatur*, Metaphora ducta a venatoribus.

14 De Inachia Epod. 11, 6.

16 *Mollis* est, qui parum laboris ferre potest, *durus* contra, qui multum.

Male pereat, imprecandi formula, ex Euphemismo, pro *abeat in crucem.*

17 *Lesbia, aut lena, aut obstetrix.* Vet. Schol. Cruq.

Quaerenti, desideranti, vel opus habenti.

Charientismo usa est in voce *monstravit*, parcit enim lenoniis verbis.

Inertem, lentum in amore.

18 *Adesset;* h. e. in promptu esset, et ad manum.

20 *Novam arborem* dicit novellam et vegetam, quae firmis radicibus collibus inhaeret.

21 *Iteratas muricibus lanas* dibaphas vestes dicit; quod et Vet. Schol. ostendit.

Ne foret aequales inter conviva, magis quem
Diligeret mulier sua quam te.
O ego infelix, quam tu fugis, ut pavet acres
Agna lupos, capreaeque leones.

25 O ego non felix *nostri omnes*.

ODE XIII.

AD AMICOS.

Ex occasione hibernae tempestatis Horatius hortatur lepidos sodales ad hilariter agendum, atque imminentis civilis belli exitum fato permittendum monet.

Metrum primo versu Hexametrum Heroicum; altero Elegiambicum; h. e. Dimetro Iambico et Penthemimeri Elegiaca constans. (De metro vid. dicta ad Epod. XI. G.)

Horrida tempestas coelum contraxit, et imbres
Nivesque deducunt Iovem; nunc mare, nunc siluae
Threicio Aquilone sonant. rapiamus amici
Occasionem de die; dumque virent genua,

22 Ad Emphasin *properabantur* posuit. Significat enim in posterum non properatum iri.

Sic distinguendum censeo, cum antea esset *Tibi nempe*, satis frigide. Ostendit eam, ut zelotypam, ingratitudinis eum arguere.

25 *O ego infelix;* sic duo Torrentii codices cum uno Canteri, pro *O ego non felix*. Sic et olim Sosipater Charisius legerat. Librarii de ingenio suo immutavere, uti alias consuevere, siquid minus arrideret. Sic et in proxima, *Threicio Aquilone*, absque elisione. Praetulit tamen Bentleius vulgatum *O ego non felix*, quod hercule alio tempore nollet facere.

ODE XIII.

1 *Horridum* dicitur quicquid asperitate sua animum ex aspectu terret.

Non revera contrahitur coelum, sed apparet, cum nubibus oppletur. Lambinus.

2 *Deducunt Iovem.* Onomacriti hymnis Iupiter ideo *Καταιβάτης* dicitur, quod imbribus descendere videatur. *Iupiter et laeto descendit plurimus imbri.* Virgilius. Quin et Aegyptiis aqua Iovis effluxus dicebatur, ut Plutarchus in Iside et Osiride ostendit. [† Aether, ac potius inferior aer, Iovis nomine insigniebatur.]

3 Etsi nullus codex id firmet, Bentleius tamen de *amici* facit *amica*. Poetica Figura possit Poeta alloqui plures, cum unum tantum vellet. Indefinita enim elocutio est. B. Potuit etiam unum v. 6, de pluribus excerpere. G.

4 ***Dicitur occasio opportunitas temporis casu proveniens.*** Mancinellus ex Festo.

De die; h. e. de praesenti tempestate operi faciendo minus idonea.

Dumque virent genua; proverbialis elocutio, ut monstravit Erasmus.

Et decet, obducta solvatur fronte senectus.
Tu vina Torquato move consule pressa meo.
Caetera mitte loqui: Deus haec fortasse benigna
Reducet in sedem vice. Nunc et Achaemenio
Perfundi nardo iuvat, et fide Cyllenea
Levare diris pectora solicitudinibus:
Nobilis ut grandi cecinit Centaurus alumno:
Invicte mortalis, dea nate puer Thetide,
Te manet Assaraci tellus, quam frigida parvi
Findunt Scamandri flumina, lubricus et Simoïs;
Vnde tibi reditum certo subtemine Parcae
Rupere; nec mater domum coerula te revehet.

8 Achaemènia *Flor.* 1482. *Ven.* 1486. *Med.* 1502. *it. Talb. Bur. Sandb. Sed* Achaemenio *rell. ante Ald. it. G. Brod. Cun.* 15 curto *conj. Bentl. pulchre.* Substamine *G. coll. Sax.* subtegmine *Z. Med.* 1477. *Ven.* 1479. *Fl. Med.* 1486. *Ven.* 1486. *Loch. Pinc. Ald. Ro. Steph.* Subtemine *H. Steph. etc.*

5 *Et decet:* per aetatem scilicet. B. *Obducta*, i. in rugas contracta, ac per hoc severa ac tristis. Sic ergo et *senectutem* pro gravitate ac severitate accipe. *Porphyr.* Z.

6 *Tu*, corripiendo dicit *Tu* et *ἐν ἤθει*.

Ostendit, satis diu stetisse cadum, dicendo *move.*

Consule meo; quo ipse natus sum.

7 Per *Εὐτελισμὸν Caetera* dicit reipublicae curas.

8 *Reducet in sedem;* h. e. in pristinum ordinem et locum. Male Bentleius *Reducit:* nisi fortasse error sit praeli.

Vice; non si male nunc et olim sic erit. Deus vices rebus humanis constituit. Vet. Schol.

Recte Bentleius pro *Achaemenia nardo* reposuit *Achaemenio nardo*, auctoritate vetustissimorum Codicum ante Aldum. Erat enim et *nardum* in neutro genere.

9 *Fidem Cylleneam* dicit lyram, Cyllenei Mercurii inventum.

10 Convenientior atque efficacior videtur hoc loco vox *diris.* Bentleius *duris.*

11 Chironem *nobilem* dicit fama artis atque doctrinae.

Bene *grandi;* neque enim parvulo eiusmodi admonitio conveniebat. B. At Lambinus intelligit *grandem* de genere, animo, indole et spe rerum gerendarum. Z.

12 *Invicte mortalis:* in Oxymoro isto latet Emphasis; vinci scilicet posse animo invictum, cum sit corpore mortalis. Sunt autem haec per Dilogian de Augusto accipienda, cui ne quid humanitus accidat, veretur. Allucinari hic videtur Bentleius, dum interpungit inter *invicte* et *mortalis.* B. Non diffiteor, mihi placere, ut incidatur post *invicte*, ut oxymoron sit potius in *mortalis dea nate:* dilogian autem illam plane indignam videri Horatio. Est enim hic sermo non metuentis, sed celerem interitum denuntiantis. G.

15 *Subtemine; filo quod stamini intexitur,* Vet. Schol. A subtexendo, ut puto: modo autem pro quolibet filo, ut apud Persium *trama.*

16 *Rupere* modo pro *abscidere* posuit. Et spes et sperata abscindi dicuntur, et quicquid repente et per vim abripitur: Metaphora a re medica petita. Sic et inferius Ode 16. *Reditus abscindere dulces.*

Illic omne malum vino cantuque levato,
Deformis aegrimoniae dulcibus alloquiis.

18 ac *ante* dulcibus *ins. coni. Bentl.* G. Et dulcibus *est in edd. Ven. Glar*, *sed plures et meliores libri omittunt recte.* Z.

ODE XIV.

AD MAECENATEM.

Maecenati suo quaerenti, quod Iambos (dudum promissum opus) non absolvat, respondet, sibi non licere per Amorem, potentem deum.

Metrum in primo versu Hexametrum Heroicum, in altero Dimetrum Iambicum.

Mollis inertia cur tantam diffuderit imis
Oblivionem sensibus,
Pocula Lethaeos ut si ducentia somnos
Arente fauce traxerim,
Candide Maecenas, occidis saepe rogando:
Deus, deus nam me vetat
Inceptos, olim promissum carmen, Iambos
Ad umbilicum adducere.

5 veluti ducentia *codd. quidam ap. Bentl.*

Per matrem Thetidem μετωνυμικῶς mare intelligamus. Vet. Schol. Cruq.

18 *Deformem* dicit aegrimoniam, quod deformem efficiat vultum.

Vinum et *cantum dulcia* dicit *alloquia*, ut docte Lambinus, Muretus et Cruquius, quos secutus est et Lubinus in Paraphrasi. *Adlocutum mulieres ire aiunt, cum eunt ad aliquam locutum consolandi causâ.* Torrentius ex Varrone. B.

Dubitari non potest, quin *alloqui* sit consolari. Sed illud adhuc exemplo caret, *alloquium* ut dicatur de *vino* et *cantu*, quatenus iis solamur aegritudinem. Placet igitur, quod Bentleius conjicit, particulam *ac* haustam a duabus litteris, in quas exit nomen *aegrimoniae*. G.

ODE XIV.

1 *Mollis* sustinendo labori ineptus dicitur, cui contrarium est *durus*.

Sic et Virgilius: *Sensibus haec imis, res est non parva, reponas*: sic enim animi profundum appellat: ut ne sit vel angulus uspiam, quo vel tantillum memoriae lateat.

3 *Pocula* modo ἁπλῶς pro *medicata pocula*: sic et alibi: *Sirenum voces et Circae pocula nosti*.

Ducentia pro *adducentia* per Aphaeresin.

4 *Traxerim* modo per *Κατάχρησιν* pro *hauserim*, vel *duxerim*.

5 *Ἐμπαθῶς Candide*: hoc enim auget illi dolorem, quod tanti candoris rationem habere non potuerit.

6 *Nam* modo Particula firmiter asseverantis est.

8 *Ad umbilicum adducere pro finire et consummare, quia in fine libri umbilici ex ligno aut osse solent poni.* Vet. Schol.

Non aliter Samio dicunt arsisse Bathyllo
Anacreonta Teium;
Qui persaepe cava testudine flevit amorem,
Non elaboratum ad pedem.
Vreris ipse, miser; quod si non pulchrior ignis
Accendit obsessam Ilion,
Gaude sorte tua; me libertina, neque uno
Contenta, Phryne macerat.

ODE XV.

AD NEABRAM AMICAM.

Horatius periurae amicae et rapaci nuntium se missurum minatur.

Metrum quod prius.

Nox erat, et coelo fulgebat luna sereno
Inter minora sidera,
Cum tu, magnorum numen laesura deorum,
In verba iurabas mea,

Ohe! iam satis est, ohe! libelli Iam pervenimus usque ad umbilicum. Martialis, citante Mancinello. Veterum volumina circumvolvebantur bacillis, in quorum summitate umbilici isti fuerant.

12 *Non elaboratum ad pedem;* genio valuit Anacreon magis, quam ingenio; neque enim vel pluteum caedere, vel ungues demordere consueverat.

13 *Iucunda haec miseria est.* Vet. Schol.

Non pulchrior ignis. In honorem Maecenatis gratificatur Terentiae, Helenae eam comparans. Vet. Schol. Vid. Epod. 3, 8. Quin Car. 2, 12, 13. G.

15 *Me libertina;* dum risum quatiat, neque sibi ipse parcit.

Vno contenta, Charientismi formula de medio sumta. *Vnus Iberinae vir sufficit, ocius illud Extorquebis, ut haec oculo contenta sit uno,* Iuvenal. 6, 54. *Neque tu uno contenta eras,* Terentius Eun. 1, 2, 42.

ODE XV.

1 *Nox erat; noctis silentium, serenum, et luna lucebat.* Vet. Schol. Noctem maxime verebantur veteres nostri, praesertim vero serenam, quod eo tempore sidera dictorum et factorum omnium conscia viderentur.

2 *Inter minora sidera;* h. e. cum minoribus sideribus.

3 Ad Emphasin impudentis impietatis posuit *Tu.* Istud Provocabulum alias frequenter morale est.

Laesura ad eventum refert. Vet. Schol. Quin et nescire se significat, an et animo fallendi iuraverit.

4 *In verba;* h. e. *mea per verba conceptum iusiurandum.* Vet. Schol.

Arctius atque hedera procera astringitur ilex,
  Lentis adhaerens brachiis;
Dum pecori lupus, et nautis infestus Orion
  Turbaret hibernum mare,
Intonsosque agitaret Apollinis aura capillos,
  Fore hunc amorem mutuum.
O dolitura mea multum virtute, Neaera;
  Nam si quid in Flacco viri est,
Non feret assiduas potiori te dare noctes,
  Et quaeret iratus parem;
Nec semel offensae cedet constantia formae,
  Si certus intrarit dolor.
At tu, quicunque es felicior, atque meo nunc
  Superbus incedis malo,

17 At G. *etiam*, *et primae editt.*

6 *Lentis*, *tardis*, *diuque in amplexu adhaerentibus*. Vet. Schol. Cruq. Ducta tralatione a visco, quod lentore suo diu manet in adhaesu.

8 Bentleius nulla auctoritate nisus reposuit *Turbarit* et *agitarit*, neque quicquam retulit hoc fecisse in tam tenui Temporum discrimine. B. Mihi vero vitiosa etiam esse videntur *turbarit*, *agitarit*. Sunt enim ex *turbaro*, *agitaro*, futuri exacti: illud vero tempus non habet coniunctivus modus, quo hic opus est. Nusquam magis latus Iohnsono praebuit Bentleius. Abripuit virum doctum consuetudo, qua coniunctivo futurum illud pleramque adscribitur. G.

9 *Intonsosque;* significare vult perpetuam Solis iuventutem: intonsi enim iuvenes pubertatem usque.

10 Figurate *hunc amorem*, pro iam iam pactum inter nos amoris foedus. *Hunc* autem apposuit ad Emphasin summi pretii.

11 *O dolitura; acerbiter* comminando insurgit. B. *Virtute*, fortitudine et constantia mea, qua ego te contemnam. Z.

12 Mire *viri*, nam a viro virtus.

13 *Potiori; qui apud te potior est*. Vet. Schol. Potest et dilogos accipi etiam de divitiore, ut ostendunt sequentia.

14 *Parem dicit puellam*, *quae illum amet*. Vet. Schol. Cruq. Neque illum credat sibi imparem: amara Dilogia.

15 Ethicῶς *semel* posuit: nam implacabilem posthac se fore significat.

Offensae; h. e. *tui offensae*, non *formae offensae*. *Offensam* autem modo active dicit. Arbitrio sui ingenii magnus Bentleius reposuit *offensi* pro *offensae;* quo sibi puto magis quam mihi placeret; atque hoc quidem ausus est, cum crederet, *offensam formam* dici ipsam Neaeram. Verum non advertit vir eruditissimus, *formae* modo dici in Dativo, *offensae* vero in Genitivo. B.

Ergo haec erit paraphrasis: neque mea constantia cedet pulchritudini puellae, in qua semel offendi. Sed nihil impedit, *formam*, ut solet, hic etiam poni pro puella formosa, quod simplicissimam parit sententiam. G.

Constantiam stabilem dicit sententiam, et firmum animi consilium.

16 *Dolore* et odium et ira constant.

17 Omnes fere Torrentii Codices cum Vet. Schol. *Et tu* legerunt pro *At tu*.

Sis pecore et multa dives tellure licebit,
    Tibique Pactolus fluat,
Nec te Pythagorae fallant arcana renati,
    Formaque vincas Nirea;
Eheu! translatos alio moerebis amores:
    Ast ego vicissim risero.

23 Heu, heu *G. et primae editt.*

ODE XVI.

AD POPVLVM ROMANVM.

Imminente iam horrendo Antoniani belli tumultu, Horatius tot mala pertaesus, et summae rerum misere rime metuens (nescio an et ipse aliquam meditatus fugam) consilium dat saniori parti, uti exsecratis sedibus huic orbi valedicant, et secum Elysium navibus petant.

Metrum primo versu Hexametrum Heroicum, altero Trimetrum Iambicum.

Altera iam teritur bellis civilibus aetas,
    Suis et ipsa Roma viribus ruit:
Quam neque finitimi valuerunt perdere Marsi,
    Minacis aut Etrusca Porsenae manus,

2 ut ipsa, *h. e. ex quo, coni. Barth.*

18 *Superbus incedis;* h. e. superbus haberis. Sic et Virgilius: *Ast ego quae divûm incedo regina.* Significat, sibi ex fama innotuisse eius superbiam; siquidem tanquam de ignoto sermonem habet. B. Novit ingenia amatorum Flaccus, et vel sic laudat Neaeram. G.

Malum dicit infortunium suum.

21 *Te fallant;* h. e. lateant.

Renatum dicit Pythagorem ob *Μετεμψυχώσεως* dogma ab illo traditum.

23 *Heu!* magis tamen suam quam rivalis vicem gemit. B. Morata oratio exprimit gemitum rivalis sui. G.

24 Suaviter et festive modo dubitativo usus est. B. Querente adhuc et indignante novo amatore, iam risit Horatius. Futurum exactum non dubitat per se. G.

ODE XVI.

1 *Teritur* quod lento damno consumitur. *Nec res atteritur longo sufflamine litis.* Iuvenal.

Aetatem dicit unius hominis vitam, ob taedium scilicet bellorum. Quod videtur significare etiam Landinus.

2 *Suis et ipsa. Hoc est quod Titus Livius ait: ut magnitudine laboret sua.* Vet. Schol. *Et ipsa* posuit ad Emphasin; significat enim, nil praeter ipsam Romam stare: iam enim Romanis viribus ruerant caetera.

3 *Marsi;* hi duce Popedio universam Italiam in urbem Romanam concitavere; quod bellum et Sociale et Italicum appellatum est.

4 Operae quaecunque manus veteribus appellabantur.

Aemula nec virtus Capuae, nec Spartacus acer,
Novisque rebus infidelis Allobrox;
Nec fera coerulea domuit Germania pube,
Parentibusque abominatus Annibal:
Impia perdemus devoti sanguinis aetas;
Ferisque rursus occupabitur solum.
Barbarus, heu! cineres insistet victor, et Vrbem
Eques sonante verberabit ungula;
Quaeque carent ventis et solibus, ossa Quirini
(Nefas videre) dissipabit insolens!

8 Parentibusve *coni. Bentl.*

5 *Aemula, inquit, quia imperium ereptum iri Romanis speravit.* Vet. Schol. Promittebat enim Hannibal, eam, deleta Roma, fore Italiae caput.

Spartacus gladiator, servilis belli dux.

Acrem dicimus gestientem pugnare, et per hoc fortem.

6 Bentleius vult ex propria coniectura *Novisve* scribi pro *Novisque*. Non nostrum est tantas decidere lites. B. Certe exemplis et ratione vulgatum defenditur a Iohnsono P. 2. p. 62. G.

Allobroges Galli Rufi, et Sequanici dicti, incolentes illum tractum Alpium, qui est a Visontio in Germaniam, Lentulo et Catilinae in principio consensere, sed postea illos Senatui prodiderunt, timore magis quam amore affecti. Vet. Schol. Cruq. Nam C. Pomptinus *represserat eorum motum;* ut ostendit Torrentius ex Cicerone. Veteribus Celtis alienigenae et hostes *Galli, Alli* et *Gualli* dicebantur. Aboriginibus nostris etiam hodie *Galanas* inimicitia est; (idem enim, ut ait Cicero, veteribus et *hostis* et *peregrinus:*) *Broch* etiam illis *lentiginosus* dicitur, vel rubris maculis conspersus.

7 *Coerulea ad oculos retulit, quos στιγματικοὺς habent.* Vet. Schol. Vult significare Teutones et Cimbros a Mario fusos.

8 *Abominatus;* cuius vel ipsum nomen dirum erat, et malo omini: nam *abominari* est avertere malum omen a se et suis.

9 Bene *Impia* subiecturus *devoti:* impii enim sunt qui dant poenas apud Inferos, ut contra pii, qui in Elysio versantur. B. *Impius* est qui non amat et colit eum, qui amore et reverentia est dignus. Ergo sensum puto hunc: Nos huius aetatis homines, qui impii erga patriam sumus et morti devoti ad scelera maiorum expianda, eam perdemus. Z.

Veteribus legibus devoveri consuevere maiores nocentes et piaculares; quae quidem devotio iurisconsultis Romanis capitis diminutio maior appellabatur.

10 *Rursus occupabitur;* h. e. iure postliminii recuperabitur. B. *Rursus*, ut antequam Roma condita esset. Z.

11 *Barbarus victor;* h. e. Cleopatrae miles. Ode 6. Lib. III. *Dacus* et *Aethiops*.

Cineres insistet; sic et Virgilius, *Sceleratum insistere limen*. Landinus.

12 *Eques. Omnes antiqui scriptores ut hominem equo insidentem, ita et equum, cum portaret hominem, equitem vocarunt.* Mancinellus ex Macrobio Sat. 6, 9. B. Vid. Burm. ad Virg. Ge. 3, 116. G.

13 *Ossa Quirini. Varro pro Rostris* (alter Schol. *post Rostra*) *sepulcrum Romuli dixit, ubi etiam in huius rei memoriam duos leones fuisse erectos constat, unde factum est, ut pro Rostris mortui laudarentur.* Vet. Sch. Cruq.

14 *Nefas videre;* h. e. aspectu

Forte, quid expediat, communiter, aut melior pars,
Malis carere quaeritis laboribus.
Nulla sit hac potior sententia: Phocaeorum
Velut profugit exsecrata civitas
Agros atque Lares patrios, habitandaque fana
Apris reliquit et rapacibus lupis;
Ire, pedes quocunque ferent, quocunque per undas
Notus vocabit, aut protervus Africus.
Sic placet? an melius quis habet suadere? secunda
Ratem occupare quid moramur alite?
Sed iuremus in haec: Simul imis saxa renarint
Vadis levata, ne redire sit nefas,
Neu conversa domum pigeat dare lintea, quando
Padus Matina laverit cacumina,

19 proprios *edd. vett.* 21 ito *coni. Bonstn.* ferunt *edd. vett.*

pollui. Aliquot codices cum Vet. Schol. Cruq. legerunt *videri*, quod quia laedebat metrum, iure displicebat Glareano.

15 Si quid mutare omnino placeat; ponamus cum Bentleio *quod expediat!* votiva parenthesi, ut, *quod bene vertat!* e. i. g. a. Sed si servanda est lectio omnium librorum; verbum *expedire* accipiamus ut in formulis illis, *expedire consilia sua* Tac. Hist. 3, 75. i. e. superatis difficultatibus exsequi; *expedire salutem* Cic. pro Milo. c. 4. i. e. depulsis periculis conservare. Deinde *carere malis laboribus* Graecismo Horatiano substantive et accusandi casu intelligamus, ut Epist. 1, 19, 9. *adimam cantare severis:* add. Sat. 2, 5, 68. et Epist. 2, 2, 183. Sensus ergo erit, Forte quaeritis, vel universi, vel meliores, quid expediat ἀπονίαν, quid adferat laborum malorum carentiam etc. G.

Communiter, κοινῶς, facto scilicet communi omnium concilio.

16 *Malis carere;* Enallage modi ex Hellenismo, pro *ut malis careatis.*

17 *Phocaei relicto patrio solo in Galliam venerunt Massiliamque urbem condiderunt.* Vet. Sch. Ab Harpago scilicet Cyri Praefecto obsessi.

18 *Exsecrata.* Ἐποιήσαντο ἰσχυρὰς κατάρας, Herodotus; ut adnotavit Dacerius.

19 Lambini et Cruquii Codices legerunt *lares patrios* pro *proprios*, quae lectio non improbatur a veteribus Scholiastis.

21 *Ire pedes quocunque;* elocutio de medio sumta et proverbialis. B. *Ire*, ut eamus. refertur ad aptoc. Nulla si hac potior sententia. Z.

23 *Sic placet?* Impatienter exspectat responsum, et rogat sententiam veluti in Senatu.

Vet. Schol. sentit, *melius suadere* dici modo pro *meliorem suadelam.* Mihi videtur *suadere* esse pro *quod suadeat;* ut supra *carere* pro *ut careatis.*

24 *Occupari* vult ratem, dum adhuc licet; illud enim est *secunda alite:* et bene *moramur:* nam in occupando fuga est morae.

25 *In haec;* h. e. *In haec verba.* Vet. Schol. Cruq.

Saxa; Phocaei μύδρον σιδήρεον in mare proiecere, ut Torrentius adnotavit, Etiam ferrum e lapide liquefacto conflari solet. B. Nempe totum hoc expressum ex Herod. 1, 165. ubi Phocaei massa ferri in mare deiecta iurant, se non prius redituros in Phocaeam,

In mare seu celsus procurrerit Apenninus,
Novaque monstra iunxerit libidine
Mirus amor: iuvet ut tigres subsidere cervis,
Adulteretur et columba miluo,
Credula nec ravos timeant armenta leones;
Ametque salsa levis hircus aequora.
Haec, et quae poterunt reditus abscindere dulces,
Eamus omnis exsecrata civitas,
Aut pars indocili melior grege; mollis et exspes
Inominata perprimat cubilia.
Vos, quibus est virtus, muliebrem tollite luctum,
Etrusca praeter et volate littora.
Nos manet oceanus circum vagus arva: beata
Petamus arva, divites et insulas;

32 miluo *etiam G. Flor.* 1482. *etc. alii dant* milvio. 33 fulvos *Lamb. et MSS. Bersm. sed* flavos *Ven. Glar. Chab.* 36 omnes *MS. Bers.* 37 levior *id.* 41 *Vulgo distinguunt* circumvagus: arva, beata *etc.*

quam massa illa rursus emergeret. G.

29 *Procurrerit;* h. e. prominuerit.

31 *Subsidere* Lucretianum verbum est, ut bene adnotavit Stephanus.

32 *Iucunde adulteretur.* Vet. Schol.

Omnes Torrentii codices legerunt *Miluo* pro *Milvio;* quod et ex suis confirmavit Cruquius.

33 Recte Bentleius *ravos* post Iacobum Cruquium quatuor veterum Manuscriptorum fide. Certe *ravos* ignotius erat vocabulum quam *flavos.* In minus notis vocabulis plerumque caecutire solent librarii.

34 *Salsa levis. Duplex diversitas, ut amet aequora hircus, et ut levis fiat, cum alioquin setosus sit.* Vet. Schol.

36 *Exsecrari* hic etiam est, ut v. 37. sub exsecrationibus et diris devotionibus aliquid promittere, vel se facturum declarare. G.

37 *Grege; fere imperitorum ac deteriorum maior modus est, τὰ χερείονα νικᾷ.* Vet. Schol. B.

Exspes, quae non audet sperare salutem, sed Romae perire mavult, quam servari exilio. G.

38 *Inominata, nulla religione condita, et ideo infelicia.* Vet. Schol.

Perprimat; continuo scilicet cubando.

Mire subiungit cubilia, nam praemisit grege. Vet. Schol. Cruq.

39 Bene *muliebrem*, cum a viro sit *virtus.*

41 *Oceanus circumvagus* per se nihil habet expetendum: sed *Oceanus vagus circum arva* est descriptio insulae extra mare mediterraneum, Romanosque adeo fines, positae, quae deinde porro ut beata describitur. Distinctio, quam elegi, videbatur mihi affectum poetae optime exprimere. *Divites* inter *arva* et *insulas* ad utrumque referri, duriusculum. Caeterum Acro ad h. l. *In quo,* inquit, *sunt insulae Fortunatae, ad quas Sallustius in historia dicit victum voluisse ire Sertorium.* Firmat hoc Plutar. in Sertor. p. 571. E. Vid. Freinsh. Supplem. Liu. 90, 23. G.

42 Nescivere, *divites* pertinere etiam ad *arva*, qui inter *arva* et *beata* posuere subdistinctionem. Iuxta Vet. Scholiasten Beatorum Insulae sunt quas Fortunatas dicimus. Diodorus in Oceano me-

Reddit ubi Cererem tellus inarata quotannis,
Et imputata floret usque vinea,
Germinat et nunquam fallentis termes olivae,
Suamque pulla ficus ornat arborem;
Mella cava manant ex ilice; montibus altis
Levis crepante lympha desilit pede.
Illic iniussae veniunt ad mulctra capellae,
Refertque tenta grex amicus ubera;
Nec vespertinus circumgemit ursus ovile,
Nec intumescit alta viperis humus:
Pluraque felices mirabimur; ut neque largis
Aquosus Eurus arva radat imbribus,

51 ovile *etiam G. it. Med.* 1477. *et Fl.* 1482. *etc. recte, puto.* G. *Quotquot vidi libros, omnes habent* ovile, *quod revocavi.* Z.

ridionali posuit, Plinius ultra Aquilonem, alii ad ortum solis; Scholiastes autem Cruquii supra Orcades nostras Elysios Campos descripsit. Omnes, ut puto, inferius hemisphaerium voluere, quod nos hodie Americam dicimus. B. Cf. Odyss. δ, 563. sqq. Z.

43 *Reddit Cererem, ut reddit ova, reddit urinam*, et similia.

44 Illud *usque* etiam ad ea quae sequuntur referendum est, *Germinat usque — ornat usque.* Nam alias nihil dicat insoliti. *Pulla ficus* Rutgersii nimis longe, ex Indis, petita mihi quoque videtur: *pulla* colorem maturae ficus notare potest: quotannis maturescunt ficus. G.

45 *Termes dicitur extremus ramus olivae, sicut vitium palmes.* Vet. Schol.

46 *Suam; eleganter et suam et ornat.* Vet. Schol. *Suam naturalem, non insitam.* Stephanus. Rutgersius *pullam* ficum sentit dici ficum Indicam ex propaginibus suis saepius repullulantem, quod mihi minus videtur.

48 Bene *crepante pede* subiecturus *desilit*. B. Nempe *Lympham* personam facit, ut *Nympham*, quod habent quidam codices. Vid. ad Car. 3, 13, 15. G.

49 *Mulctrum*, mulctra, et mulctrale idem sonant.

51 *Proprietatem expressit ursorum in verbo gemere.* Vet. Sch. Cruq.

Quatuor Cruquii MSS. legerunt *ovili*, quod probo. Scholiastae silent. Male Bentleius *ovile* contra fidem Codicum. B. Vid. Var. Lect.

52 Hypallagen hic hyperbolicam inesse puto. Proprie intumescit vipera irata, humo se dum attollit. Hic ipsa humus elevari et intumescere viperis dicitur. Ceterum post hunc versum collocandi videntur, qui nunc sunt 61. et 62. Rationem dixit vir doctus Miscell. Observatt. a Burmanno editis vol. 2. p. 381. Ne quidem opus videtur alia ratione, quam ut attente quis legat primo vulgato ordine, tum ita uti diximus. Librarius antiquissimus, quos versiculos incuria omiserat, eos paulo post posuit, et minutis notis ad ordinem suum revocavit. Illae notae perierunt etc. G.

53 *Felices;* h. e. iam facti felices. Tanaquillus Faber Horatio doctior mavult *praesentes:* ego sum a partibus Horatii.

54 *Radat;* h. e. *urat*, vel *edat*. B. Copiosi nimis imbres locis clivosis saepe stratum supremum telluris, fertile, auferunt, et sic *radere arva* videntur. G.

Pinguia nec siccis urantur semina glebis,
Vtrumque rege temperante coelitum.
Non huc Argoo contendit remige pinus,
Neque impudica Colchis intulit pedem,
Non huc Sidonii torserunt cornua nautae,
Laboriosa nec cohors Vlyssei:
[Nulla nocent pecori contagia, nullius astri
Gregem aestuosa torret impotentia.]
Iuppiter illa piae secrevit littora genti,
Vt inquinavit aere tempus aureum:
Aere, dehinc ferro duravit saecula; quorum
Piis secunda, vate me, datur fuga.

60 Vlixei *Bentl.* 65 Aerea *MSS. ap. Bentl.*

ODE XVII.

AD CANIDIAM.

Horatius urbanissima ironia Gratidiam ob propinatum sibi philtrum proscindit. (Conf. dicta ad Car. 1, 16. et Epod. 5. G.)

Metrum Iambicum Trimetrum.

HORATIVS.

Iam iam efficaci do manus scientiae
Supplex, et oro regna per Proserpinae,
Per et Dianae non movenda numina,
Per atque libros carminum valentium

1 manum *Br.*

59 *Sidonios* modo pro *Tyriis* posuit mercatoribus.

Cornua; capita velorum cornua dicuntur: Cornua velatarum obvertimus antennarum. Vet. Schol.

61 Hic duo versus, uncis ideo inclusi, reponendi videntur post v. 52. uti dixi. G.

66 *Vate me*: h. e. *consilio meo.* Vet. Schol.

ODE XVII.

1 *Iam iam* metu trepidantis est: nam habet ἦθος, et bene, cum sit subiecturus *supplex.*

Do manus; h. e. *Fateor me victum.* Landinus. Proverbialis formula de captivis, qui manus suas praebent victori vinciendas.

3 *Non movenda*; h. e. *Non lacessenda, ut moveantur.* Vet. Sch. Neque enim alia Diana quam ipsa Proserpina, irritabilis Dea.

Defixa coelo devocare sidera,
Canidia, parce vocibus tandem sacris,
Citumque retro solve, solve, turbinem.
Movit nepotem Telephus Nereium,
In quem superbus ordinarat agmina
Mysorum, et in quem tela acuta torserat.
Vnxere matres Iliae addictum feris
Alitibus atque canibus homicidam Hectorem,
Postquam relictis moenibus rex procidit
(Heu!) pervicacis ad pedes Achillei.

5 Defixa *coll. Sax. Zar. Med.* 1477. *Ven.* 1479. *Ro. Steph.* Refixa *Gott. Flor.* 1482. *Ald. H. Steph. Lambi. Torr. Bentl. Talb. Cun. Sandb.* 7 volve, volve *Lambi. ex coni. Aurati, contra omnes libros.* G. solve, volve *Chab.* 11 Vnxere *Zar. Med.* 1477. *H. Steph. MSS. plures ap. Lambi.* Luxere *G. Flor. R. Steph. Lambinus, Bentl. Sandb.* 12 Hectora *MS. Bersm.*

5 *Defixa;* sic legendum censeo cum Vet. Schol. cum omnes libri habeant *Refixa.* Necesse enim *defigi* sidera prius, quam devocentur coelo. Defiguntur autem, qui vel carminibus, vel diris obligati, aliena vi aguntur attoniti. Bentleius fatetur, longe plures libros habere *Defixa*, et tamen ipse reposuit *Refixa*, nulla, quod sciam, cum ratione. B. Ratio magna satis haec videtur, quod *defigere* est motum auferre, *refigi* autem debent sidera, cum *devocantur*, et moventur loco suo. G.

6 Bene *Canidiam* dixit Gratidiam, iam anum factam. G. *Canidia* secundum haec alludet ad *canos.* G.

Dilogos nunc de sacris, quia sacrum religiosum et exsecrabile significat. Vet. Schol.

7 *Retro solve:* h. e. resolve, uti alias *cedit retro*, et *fugit retro* pro *recedit* et *refugit.* Ostendi supra, quid essent *solvi* et *ligari.* B.

V. ad Car. 1, 18, 34. Ingeniosa est illa mutatio in *volve*, quam indicavi: sed eo minus necessaria, cum turbo ille s. rhombus *solvi* videatur, quoties incipit currere illigatus antea.

Turbinem dicit, quod quasi obligaverit mentem eius. Vet. Schol. docte. Siquidem *turben* is rhombus erat, cui licia circumtorquebantur ad obligandas defixorum mentes. *Scit bene, quid gramen, quid torto concita rhombo Licia, quid valeat virus amantis equae.* Ovidius (Am. 1, 8, 7.), citante Torrentio. B.

8 *Movit* sc. ad misericordiam. Z.

10 *Torserat*, sc. Achilles, qui hasta Telephum vulneraverat. Z.

11 Omnes Torrentii MSS. cum Vet. Schol. Cruquii legerunt *Vnxere*, cum alii haberent ex interpretamento *Luxere.* Notum est illud: *Tarquinii corpus bona foemina lavit et unxit.* *Luxere* magis arridet Bentleio, qui plerumque solet in diversa ire.

Addictum, destinatum, damnatum. Vet. Schol. Cruq. Vox iuris.

12 *Alitibus atque canibus*, ex Homero tractum: *Ἑλώρια τεῦχε κύνεσσιν Οἰωνοῖσί τε πᾶσι.*

Imitari voluit Homerum, qui illum ἀνδροφόνον nominat. Vet. Schol. Cruq.

14 *Pervicaces dicuntur, qui in contentione usque ad pervincendum perseverant.* Vet. Schol.

Setosa duris exuere pellibus
Laboriosi remiges Vlyssei,
Volente Circa, membra; tunc mens, et sonus
Relapsus, atque notus in vultus honor.
Dedi satis superque poenarum tibi,
Amata nautis multum et institoribus.
Fugit iuventas, et verecundus color
Reliquit ossa pelle amicta lurida;
Tuis capillus albus est odoribus,
Nullum a labore me reclinat otium:
Vrget diem nox, et dies noctem, neque est
Levare tenta spiritu praecordia.
Ergo negatum vincor ut credam miser,
Sabella pectus increpare carmina,

16 Vlixei *Bentl.* 17 Circe *omnes praeter Bentl. ex Val. Probo.* 18 Relatus *etiam G. Med.* 1477. *et Ven.* 1479. 23 *et* 24 *versus omitti vult Guyetus.*

16 *Laboriosi* ex Homerico *ταλασίφρων*. Perpetuum Epitheton.

18 Plerique Torrentii codices legerunt pro *relatus*, *relapsus*, quod et Lambinus invenerat in suis, praeterquam in quinque. Diserte autem posuit *relapsus*, ut ostenderet vim magiae. Sic et Ovidius de Io: *Vngulaque in quinos dilapsa absumitur ungues.*

Honor; h. e. *κάλλος*, nam *καλὸς* honestus. B. Facies pristina humana. Z.

25 *Amata nautis; vrbanissima contumelia.* Vet. Schol. Quia *παρὰ προσδοκίαν* protulit.

Institores dicit quos alibi *Foraneos* Scholiastes nominat. *Petty-Chapmen and Pedlars.*

21 *Verecundum colorem eleganter pro rubore posuit.* Vet. Schol.

22 *Ossa pelle, ἐναργῶς* et *παροιμιακῶς*. Hoc est, reliquit me iam factum ossa tantum. Quas turbas hic ciet Bentleius de rubro colore ossium deridicule! Nesciit Hypallagen. Pessime Bentleius *ora* pro *ossa*. B. *Ossa pelle amicta* plane idem valent, quod pellis inducta ossibus. G.

Lurida; tabida, nigra. Vet. Schol.

23 *Capillus albus. Nunc ostendit, quare supra dixit, Fugit iuventas.* Vet. Schol. et iocatur in canos suos. B. Videtur illi obiter exprobrare unguenta noxia, quibus festinentur cani. Vid. Epod. 5, 60. G.

Salse *odoribus* de unguentaria.

24 *Laborem* modo pro *inquietudine* dicit. Significat etiam caeteros a labore quiescere, se autem perpetuis vigiliis urgeri.

25 *Neque est; figurata elocutio pro neque contingit.* Vet. Schol. Sic et Graeci loquuntur.

26 *Tenta spiritu;* h. e. inflata.

27 *Negatum;* h. e. quod antehac ut Epicureus non credideram.

Vincor ut credam; h. e. *adductus sum, ut credam, Sabellis carminibus defigi mentes humanas.* Vet. Schol.

28 *Sabella carmina pro Marsis posuit.* Vet. Schol. Nam Samnites, Peligni et Marsi erant Sabini generis.

Veneficae *pectus increpant*, cum terribilibus verbis terrendo mentem defigunt. Figurate autem conatum posuit pro ipso effectu.

Caputque Marsa dissilire naenia.
Quid amplius vis? O mare et terra! ardeo,
Quantum neque atro delibutus Hercules
Nessi cruore, nec Sicana fervida
Vrens in Aetna flamma. Tu, donec cinis
Iniuriosis aridus ventis ferar,
Cales venenis officina Colchicis.
Quae finis? aut quod me manet stipendium?
Effare: iussas cum fide poenas luam,
Paratus expiare, seu poposceris
Centum iuvencos, sive mendaci lyra
Voles sonari; tu pudica, tu proba,
Perambulabis astra sidus aureum.
Infamis Helenae Castor offensus vice,

29 desilire *MS. Burm.* 30 o terra *Bentl.* 33 Vrens *etiam coll. Sax. Brod. Z. Med.* 1477. *Ven.* 1479. *Fl. Ald.* Furens *H. Steph. et Bentl. it. Sandb.* Virens *etiam G. Lamb. Talb. hinc* vivens *roni. Bentl.* Tua, donec, *et mox* Calet *Bentl. e coniectura haud inepta.* Z. 35 Colchidis *Brod.* 39 iuvencis *Bentl. ex MS. Battelian.*

29 Cantiunculae vulgi per *Βυτελισμὸν* *naeniae* dici consuevere. B. *Dissilire*, disrumpi, furore corripi. Z.

30 *O mare et terra!* Sic et Terentius: *O coelum! O terra! O maria Neptuni!* Vet. Schol. Cruq.

33 *Vrens*; in uno vel altero MS. *virens*, caeteri *urens* et *furens*. Torrentius. Lambinus in duodecim reperit *virens*: ego nec sexcentis haberem fidem. Efficacissima vox est *urens* et huic loco convenientissima. *Vritur* enim, quod vel lento, vel indesinenti igne torretur. Nescio, cur placuerit Bentleio *Furens*.

Moraliter et cum questu proferendum est *Tu*.

34 *Iniuriosos* dicit ventos, quibus ludibrio futurus sit, iam in aridum cinerem redactus.

35 *Calet*, qui vehementer irascitur, et ultionem sitit.

Ipsam mulierem officinam venenorum diserte dixit. Vet. Sch. Est autem *officina* tanquam *opificina*, ut et apud Ciceronem occurrit scriptum.

36 *Certis enim stipendiis milites otia merebantur.* Vet. Schol. B. Marcilius *stipendium* multam intelligit, ut *ὀψώνιον* in sacris. Bene certe convenit cum his quae sequuntur. G.

37 *Cum fide*, *fideliter*. Vet. Schol. Cruq. Diserta elocutio.

39 *Centum iuvencos*; Hecatomben; ac si potens esset numen. B. *Mendaci lyra*, carmine fictas laudes continente. Z.

41 *Perambulabis astra*; h. e. *Consecraberis et tu*, *et recipieris in numerum siderum.* Vet. Schol. Cruq. Suavis elocutio.

42 *Infamis Helenae. Stesichorus, Poeta Graecus, scripsit Helenae vituperationem: quare irati Castor et Pollux illi lumina ademerunt: sed postea monitus Stesichorus illius laudem decantavit; quare oculos iterum illi reddiderunt.* Vet. Schol. Cruq. B. Vid. Plato Phaedro p. 343. D. G.

Vicem dicit Helenae, iniuriam quam perpessa est: *infamis* enim erat Stesichori versibus. Bentleii *vicem* auctoritate pendet unius

Fraterque magni Castoris, victi prece,
Ademta vati reddidere lumina.
Et tu (potes nam) solve me dementia,
O nec paternis obsoleta sordibus,
Nec in sepulcris pauperum prudens anus
Novendiales dissipare pulveres.
Tibi hospitale pectus, et purae manus;
Tuusque venter Pactumeius; et tuo
Cruore rubros obstetrix pannos lavit,
Vtcunque fortis exsilis puerpera.

50 Pactumeius *etiam Bro.* Partumeius *H. Steph. Sandb.*

Manuscripti libri, neque quicquam valet.

46 *O nec paternis. Vrbanissima Ironia; fingit enim, se negare quod affirmat.* Landinus.

Obsoletum ab *obs* et *oleo* est, ut ait Priscianus, et rancidum, vel foetidum significat ex vetustate.

Sordes humilium natales dicebantur, ob immunditiam scilicet victus atque cultus.

47 *Pauperum; nam divitum sepulchra suis custodibus erant curae.* Vet. Schol. Cruq. *Humilium maximae umbrae a magicis suscitari solent.* Vet. Sch. Cruq.

Prudens, gnara, docta. Vet. Schol. Cruq.

48 *Novendiales pulveres; cineres reliquiarum vult intelligi: nam novendiale dicitur sacrificium, quod mortuo fit nona die, qua sepultus est.* Vet. Sch. *Apud maiores ubicunque aliquis extinctus fuisset, ad domum suam referebatur, ibique septem erat diebus; octava die incendebatur, nona sepeliebatur.* Servius, quod adnotavit Lambinus. B. *Dissipare*, sc. ad usum artium magicarum. Z.

49 *Hospitale; h. e. mite, bonum, benignum.* Vet. Sch. Cruq. *Purae a scelere in innocentes.* Vet. Schol. Cruq. quos supra (Epod. 5.) dixit eam immolare consuevisse.

50 *Tuusque venter; i. e. Tuus partus et filius.* Vet. Schol. Cruq. Quo videretur iuvenis, puerum sibi supposuit.

Pro *Pactumeius* ex Aldi coniectura Lambinus reposuit *Partumeius*, contra fidem Scholiastarum atque omnium librorum. Vir longe eruditissimus Laevinus Torrentius, Henricus Stephanus (Vid. Var. Lect.) et Lubinus *Pactumeium* retinuere. Ioculare nomen est hoc loco: siquidem, ut a *Lucius Luceius*, et a *Pompo Pompeius*, ita a *Pactum Pactumeius* figuratum est. *Pactumeius* alias nomen erat gentis. *Androsthenes Pactumeiam Magnam, Pactumeii Magni filiam, haeredem ex asse instituerat.* Torrentius ex Paulo Iurisconsulto L. ult. de her. instit. B. Placet tamen Turnebo, Lambino, Torrentio *Partumeius*, a *partu* et *meiendo*, ut volunt, ridicule dictus. Offendit homines non observata *ventris* pro filio positi significatio. *Pactumeium* et *Pactumeiam* laudavit etiam Glandorpius ex Cod. Iustin. l. 2. de Pactis, et l. 4. de condict. indeb. Pulchre illustravit h. l. Bentleius. G.

51 *Rubros pannos; cacemphaton in sensu.* Vet. Sch. Ferri tamen potest in huiusmodi Iambis.

52 *Fortis exsilis. Illud argute dictum, exsilis fortis puerpera, quia fortem vult intelligi eam scilicet quae non peperit.* Vet. Schol.

CANIDIA.

QVID obseratis auribus fundis preces?
Non saxa nudis surdiora navitis
Neptunus alto tundit hibernus salo.
Inultus ut tu riseris Cotyttia
Vulgata, sacrum liberi Cupidinis?
Et Esquilini Pontifex venefici
Impune ut Vrbem nomine impleris meo?
Quid proderat ditasse Pelignas anus,
Velociusve miscuisse toxicum?
Sed tardiora fata te votis manent.
Ingrata misero vita ducenda est, in hoc,
Novis ut usque suppetas doloribus.

56 Cocytia *Glar. sed* Cotyttia *recte Ven. Chab. Lamb. etc.* 57 sacra *MS. Bersm.* 60 proderat *Bentl. ex MSS. et sic etiam coll. Sax. al.* proderit. 62 Sed tard. *sic cum Bentl. etiam Brod. Gott. Med.* 1477. *Ven.* 1479. *Flor.* 1482. *etc.* G. *Verum si habent Ven. Glar. Chab. Lamb. cum signo interrogandi post manent.* 64 laboribus *Bentl. ex edd. quibusdam, haud male. nam huius glossema videtur esse vulg.* doloribus. Z.

54 *Non saxa surdiora.* Proverbialis elocutio.

Nudi pauperculorum perpetuum fere Epitheton. *Inquisitores agerent cum remige nudo.* Iuvenal. *Dolia nudi Non ardent Cynici.* Idem.

56 Angelus Politianus (Misc. 10.) ex Georgii Antonii Vesputii Florentini codice primus *Cotyttia* reposuit, cum antea in omnibus libris haereret *Cocytia*, turpi errore. Vetus etiam Cruquii Scholiastes hanc lectionem tuetur, et Iuvenalis versum (2, 92.) apponit: *Cecropiam soliti Baptae lassare Cotytto.* Cotys, Cotytto, vel Bendis Thracum erat Venus, sive Luna, turpitudinum praeses.

57 Bene *vulgata* dicturus *sacrum;* nam sacra vulgari nefas.

58 *Extra portam Esquilinam, hoc est, in aggeribus religiones et sepulchra erant.* Vet. Schol. *Pontifices de sacris iudicant.* Vet. Sch. Graecis Ἱεροφάνται. B. Respicit ad Sat. 1, 8. ubi sub persona Priapi enarrat ritus veneficos in Esquiliis a Canidia celebratos: cuius nunc *sacri Pontificem*, quasi inspectorem quendam et arbitrum dicas, ex Canidiae persona se appellat. G.

60 Indicat Canidia, se pretio didicisse magicas artes a Pelignis mulieribus, quae tota Sabinorum, Marsorumque vicinia eo nomine male audiebat, ut in Graecia Thessalae. Primum ergo indignatur tarditatem successus: deinde solatur impatientiam suam. Non statim perimunt te veneficia mea, sed manent te fata votis tuis tardiora. Miserrimum est quaerere mortem et non invenire. G.

61 *Velocius* et *tardiora* Antitheta sunt. *Velocius toxicum* dicit quod citius necat.

64 *Suppetas; sufficias.* V. Sch.

Optat quietem Pelopis infidus pater,
Egens benignae Tantalus semper dapis;
Optat Prometheus obligatus aliti;
Optat supremo collocare Sisyphus
In monte saxum; sed vetant leges Iovis.
Voles modo altis desilire turribus,
Modo ense pectus Norico recludere;
Frustraque vincla gutturi nectes tuo,
Fastidiosa tristis aegrimonia.
Vectabor humeris tunc ego inimicis eques;
Meaeque terra cedet insolentiae.
An, quae movere cereas imagines,
Vt ipse nosti curiosus, et polo
Deripere Lunam vocibus possim meis,
Possim crematos excitare mortuos,

65 infidi *et* infidus *aequas fere auctoritates habent.* infidi *etiam Brod. et unus coll. Sax.* 72 innectes *coll. Sax. Med.* 1477. *Ven.* 1479. *Flor.* 1482. *Ro. Steph. Lamb. Talb. Iohns. P.* 2. *p.* 65. *Chab. et Glar.* 78 *et* 79 possim *omnes MSS. Bentl. etiam Brod. coll. Sax. Med.* 1477. *Ven.* 1479. *Fl.* 1482.

65 Plurimi manu exarati Codices Lambini, Torrentii et Cruquii cum Cruquiano Scholiaste legerunt *infidi* pro *infidus. Myrtilum Pelops praecipitavit in mare, per quem vicit.* Vet. Schol. Cruq. Ego tamen *infidus* praetuli; quod *Tantalus*, ut Horatius, deorum arcana prodiderit. Quin et Sisyphus et Prometheus et fures fuere et fallebant deos. Bentleius praetulit *infidi.* Certe et pater et filius malae fuerant fidei.

66 Mire *benignae:* quid enim minus benignum Tantali pomis? B. *Maligna* sunt poma Tantali, quae immineant quidem, sed a captantis ore refugiant. Optat ergo tandem *benignam dapem.* G.

71 *Noricum*, perpetuum Epitheton.

72 Nil opus est legi *innectes*, quod nonnulli volunt.

73 *Fastidiosi* sunt quibus nihil placet.

74 *Vectabor humeris*, ephialtae ritu, sive Fauni. *Inimicis;* h. e. non amicis, vel invisis.

75 *Terram* dicit totum orbem, et per hoc omnes mortales. *Insolentiam* indomitam dicit potentiam, quae scilicet neque legis, neque moris modum tenet.

76 *Movere;* h. e. animare. Credebant enim veneficae, se defigendorum animas, corporibus suis evocatas carminibus, cereis imaginibus infigere potuisse. *Devovet absentes, simulachraque cerea fingit, Et miserum tenues in iecur urget acus.* Ovid. Her. 6, 91.

77 *Vt ipse nosti;* πιθανῶς adiecit ista, quo intelligeretur, unde haec didicisset Horatius.

78 Bentleius bis posuit *possim* pro *possum;* quod quidem forsan non male fecit, auctoritate Librorum suffultus.

Desiderique temperare poculum;
Plorem artis in te nil habentis exitum?

80 pocula *Bentl. ex MSS.* 81 habentis *Med.* 1477. *Ven.* 1479. *Flor. Ald. Ro. et H. Steph.* agentis *G. Brod. Zar. Ven. Pinc. Talb. Bentl.* exitus *pro* exitum *Cun. it. Chabot.* valentis *dat Ven. et* nullum habentis *Lamb.*

80 Bentleius si mallet *pocula*, equidem non repugnabo. Homioteleuta sunt illi gravi odio, mihi non aeque.

81 Vt supra *Inultus ut flebo puer? Plorem artis:* Genitivus causae ex Hellenismo; sic et Virgilius (Aen. 11. 126. *Iustitiaene prius mirer, belline laborum?*) Verum hoc ab aliis adnotatum est. B. Et tamen vix concoquo illam constructionem. Neque *exitum* participium Horatio ausim tribuere. Itaque iungo *ploro exitum*, *exitum* autem *artis in te nil agentis*, vel *habentis* eo sensu, quo est apud S. Iohannem 14, 30. καὶ ἐν ἐμοὶ οὐκ ἔχει οὐδέν. G.

Quot capita, ut dicitur, tot sententiae: alii codices *nil agentis exitum*; alii *nil habentis exitus*; alii *nil habentis exitum.* Muretus et Paullus Manutius, *nil valentis exitum.* Cruquius, *nullum habentis exitum.* Cum autem *nil habentis exitum* plurimorum sit Codicum, illud caeteris praetuli. *Exitum* autem modo Participium esse existimo. Magis enim Comicum et morale est *exitum* quam *effectum.* Verum de hoc ipse dispiciat lector. Bentleius maluit *nil agentis*, puto quod non haberet *exitum* pro Participio, uti ego. B. Vid. not. praeced. Caeterum recantatio huius Odae quibusdam videtur esse Car. 1, 16. G.

Q. HORATII FLACCI
CARMEN SAECVLARE,
PRO INCOLVMITATE IMPERII.

Cum saeculares ludos Augustus celebraret secundum ritum priscae religionis a virginibus puerisque praetextatis in Capitolio cantatum est. Vet. Schol. (Secundum haec non modo lusit hoc saeculare carmen Horatius, sed imperio Augusti ad ipsum actum ludorum scripsit; quod confirmat etiam Suetonius in vita poëtae nostri, et forte Ovid. Trist. 2, 25: et aperte Censori. de die nat. 17. Visum est primum Sanadono, deinde nuper etiam Anchersenio, ingeniosis sane hominibus et doctis, seligere ex reliquis Horatii carminibus quaedam, et velut drama quoddam saeculare inde formare. Et ille quidem hoc ordine Carm. I, 32: 3, 1. 1—4, 6: 1, 21: denique ipsum hoc nostrum. Vt facile est inventis aliquid addere, ita Anchersenius auxit hoc systema nuper hoc modo: Car. I, 32, et 4, 6. *in scena campi Martii* cantata dicit, *primo die ludorum saecularium:* 3, 1. *secundo die in Capitolio:* 3, 22, et 1, 21. *nocte, quae tertium diem praecessit, in templo Dianae Aventinae:* 1, 31. et praesens carmen, *tertio die in templo Apollinis Palatini:* 3, 30. *eodem die, sub finem ludorum in campo Martio*, cecinit vel ipse Horatius, vel chorus puerorum et puellarum. Mirum sane, si carmina unius argumenti, eodem tempore scripta, ita spargi per libros plures potuere. Actum est de tota chronologia Bentleiana, quam supra proposuimus et firmavimus. Sed tamen consideravi plus semel ipsos versus ea quidem mente, ut, si quid in iis deprehenderem saecularibus ludis proprium (de quibus iam anno nostri saeculi XVII. diligenter me quaesiisse, disputatio tum edita testis est, in qua non multa emendanda XXXIII anni, saeculum iustum, me docuere), desererem potius chronologiam illam, quam lepido

sane et non ineleganti invento repugnarem. Quid deprehenderim, singulis locis adscripsi: hic profiteri cogor, solidi me nihil dum invenire, cur viris doctis assentiar. Gloriam ingenii neutri abiudico; verum illos, vel alterutrum vidisse, nego. Dissensum talem indigne ferre nemo debet, minime omnium, qui receptas sententias oppugnandas sibi sumsere. Caeterum, qui legere hoc saeculare carmen iucundius volunt, illi prius cognoscant certe locum Zosimi lib. 2. pr. praesertim versus, qui ibi recitantur, Sibyllinos, quos quidem dissertatione ante citata explicare ipse quoque conatus sum. Illud addimus unum: alternis cecinisse pueros ac puellas, interdum vero iunxisse voces, probabile facit ipsa ratio carminis: quid autem unicuique hemichorio aut choro toti sit tribuendum, uniuscuiusque lectoris ingenio permittere, cum libri taceant, malumus. G.)

Metrum Sapphicum.

Phoebe silvarumque potens Diana,
Lucidum coeli decus, o colendi
Semper et culti, date quae precamur
Tempore prisco;

Quo Sibyllini monuere versus
Virgines lectas puerosque castos
Dîs, quibus septem placuere colles,
Dicere carmen.

4 prisco *etiam coll. Sax. unus.* sacro *alii omnes.* 5 Quod *MSS. duo Bersm.*

1 *Potens;* h. e. *Domina.* Stephanus. B. Apte videntur hic inprimis Apollo et Diana hymno celebrari, quia Sol et Luna tempora describunt et regunt. Z.

4 Omnes Libri habebant *tempore sacro*, nos tamen ex Vet. Schol. reposuimus *prisco*. *Tempora* ἁπλῶς dicuntur *Festa* etiam Ovidio in Fastis. Bentleio placuit *sacro*, ex interpretamento. Glossis maxime delectatur Bentleius.

5 Nonnulli Codices pro *quo* corrupte legunt *quod*.

Vide de hac re Sibyllinos versus apud Zosimum.

6 *Lectum* dicimus quod praecipuum est in suo genere.

Castos dicit patrimos et matrimos, parentum scilicet funere non funestatos. Veteres enim mortem Apollinis atque Dianae iratis sagittis tribuebant.

7 *Diis, quibus.* Saecularibus ludis diis omnibus peragebant sacra. Vid. v. 73.

Alme Sol, curru nitido diem qui
Promis et celas, aliusque et idem
Nasceris, possis nihil urbe Roma
Visere maius.

Rite maturos aperire partus†
Lenis Ilithyia, tuere matres;
Sive tu Lucina probas vocari,
Seu Genitalis.

Diva, producas subolem, Patrumque
Prosperes decreta super iugandis
Feminis, prolisque novae feraci
Lege marita;

[† 13 partus. *Var. lect.* foetus.] 14 hilythia *G. Flor.* 1482. *etc.* 16 Genitiva *coni.* *Cun.* *sed dedit* Genitalis.

9 *Alme;* h. e. venerande, sancte. B. Qui foves et nutris, alis, omnia. G.

10 *Alius* ex opinione imperiti vulgi. B. *Possis,* int. precamur. Z.

12 Bene *Visere,* quia sol quotidie eadem loca revisit.

13 *Aperire* modo pro detegere et nudare posuit.

14 Graecis *Εἰλείθυια* et *Ἐλευθώ*, Lucina, *mystico nomine* (ut ait Vet. Schol.), quod ea scilicet faciat, ut partus in lucem veniat.

15 *Probas vocari.* Veteres omnia deorum nomina et epitheta in Hymnis recitabant, quod nescirent, quod maxime probarent.

16 *Genitalem vocavit Dianam, quam et Lunam intelligi voluit, quia, ut calore Solis animantur semina, ita Lunae humore nutriuntur; penes ipsam enim et corporum omnium ratio esse dicitur et potestas.* Vet. Sch. Nollem eruditissimum Bentleium de sola coniectura reposuisse *Genetyllis*, cum possit *Genetyllis* Latine reddi ab Horatio satis idonee *Genitalis:* quin et Scholiastes haec firmat. Sed ille vulgaria temuit. B. Nec ego ausim *Genitalem* genendi et pariendi praesidem damnare, quam omnes in universum libri agnoscant: cum praesertim *Genetyllis* sit Latinis inauditum, et Graecis turpiculum fere, Veneris potius epitheton lascivae, quam Dianae. Diminuendi formam habet, unde apud Lucianum non *genetricem* reddere me memini, sed *genetriculam.* *Genitalis hora,* et similia faciunt, ut commodum Dianae partus adiuvantis epitheton videatur. Laudavit hic opportune Harduinus nummum Crispinae Commodi DIS GENITALIBVS, de quo Oisel. 42, 4. et Theup. p. 208. Exstant eiusdem Crispinae in numis *Iuno Lucina* et *Venus.* *Natalis Iuno* est Tib. 4, 6, 1. G.

18 *Super iugandis.* Legem Iuliam dicit de *Maritandis Ordinibus.* Cum enim bello civili prope octoginta armatorum millia interiissent, ne deficeret populus, Augustus legem Iuliam augendae proli instituit.

20 *Marita,* pro *maritali,* vox antiqua et Plautina, ut adnotavit Vet. Schol. B. *Lex marita* per notam metonymian, quae maritos facit; nec enim placet, *marita* esse imperativum. G.

Certus undenos decies per annos
Orbis ut cantus referatque ludos,
Ter die claro, totiesque grata
Nocte frequentes.

Vosque veraces cecinisse Parcae,
Quod semel dictum est; stabilisque rerum
Terminus servet; bona iam peractis
Iungite fata.

21 ut denos — Orbis et *Med.* 1502. *Ald. Bas.* 1551. *Fabric.* 1593. *Lud. Vives apud Cruqu. MSS. apud Lambi. Da. Heinsius.* Vndenos — Orbis ut *reliqui omnes.* 23 totiensque *Bentl.* 26 stabilis Quirini *coni. Rutg. quam ipse damnavit.* dictum stabilis per aevum *coni. Bentl.* 27 servat *Ven. Glar.*

21 *Vndenos decies; Saecularis Carminis duplex devotio esse consueverat: aut enim pro sedanda aut vitanda pestilentia; aut pro certo et constituto numero annorum: centesimo enim decimo anno in Capitolio a pueris et puellis impuberibus cantabatur.* Vet. Schol. Ter novem nobiles pueri, totidemque puellae tribus diebus et noctibus sex distinctis choris Solis et Lunae laudes recitabant. B. *Vndenos decies,* i. e. centenos denos, legit etiam Censorinus c. 17: nec potuit aliter Horatius, qui Augusti et quindecim virorum mentem non ignoraret. G. [† *Orbis,* περίοδος, annorum circuitus. *Bersm.*]

22 Pro *et cantus referatque ludos*, ita reponendum duxi iuxta Vet. Schol. *ut cantus referat que ludos;* neque enim *que* semper encliticum est: et pessime nonnulli *ut denos* pro *undenos.* B. Horatianum est, *que* adiungere ad verbum commune, quod sic velut geminatur, quasi esset, *ut cantus referat, referatque ludos,* Vid. ad Car. 2, 19, 28. G.

25 *Parcis furvae agnae mactabantur.* Mancinellus. Et Parcae quasi Πάρκαι, *furvae.*

26 *Stabilis* nunc posuit pro *stabilitor. Tu populos urbesque et regna ingentia finis.* Ovidius de deo Termino.

27 Omnes Torrentii MSS. et quinque Cruquii cum Vet. Schol. legerunt *servet* pro *servat,* Syllepsis est, *ex verbo enim Singularis numeri servet, Pluralis nascitur servate,* (ita enim legendum est in Vet. Schol. pro *servent,* ut ex codice suo monstravit Cruquius.) Rogat enim Parcas, ut et ipsae et Terminus servent quod dictum est semel. Crediderim et Terminum fuisse Paredrum, sive assessorem Parcarum in hoc sacro. Metri causa usus est Enallage personae in *Terminus servet.* B. *Vosque o Parcae, veraces* in canendo s. praedicendo, *iungite fata bona iam peractis,* id *quod semel dictum* s. praedictum *est* a vobis, quodque precamur ut *servet Terminus ille rerum* omnium, *stabilis* et constans deus, qui sede sua olim in Capitolio cedere noluerit, eaque re, ut ait Liv. 1, 55. *firma stabiliaque cuncta portenderit.* Sic non opus erit ingeniosa quantumvis Bentleii coniectura, quam refellunt Lamb. Bos. animadv. p. 54. et Iohnson. P. 2. p. 67. G.

28 *Fata* Parcarum sunt decreta. *Concordes stabili fatorum numine Parcae.* Virg.

Fertilis frugum pecorisque Tellus
Spicea donet Cererem corona:
Nutriant foetus et aquae salubres
Et Iovis aurae.

Condito mitis placidusque telo
Supplices audi pueros, Apollo;
Siderum regina bicornis audi
Luna puellas:

Roma si vestrum est opus, Iliaeque
Littus Etruscum tenuere turmae,
Iussa pars mutare Lares et urbem
Sospite cursu;

Cui per ardentem sine fraude Troiam
Castus Aeneas patriae superstes

31 *Sustuli comma post* aquae, *quia concinnius videbatur* salubres *referri ad* aquae. Z. [† *Vtrique satis commode iungere licet.*]

30 Rustici Cererem *spicea corona* donare consueverant. *Flava Ceres, tibi sit nostro de rure corona Spicea.* Tibullus, citante Stephano.

31 Posui subdistinctionem post *aquae*, quod *salubres* ad *aurae* magis pertinere crediderim, quasi diceret *aquae Iovis et salubres aurae Iovis*: nam et siccitatem, et pestilentem aërem deprecatur. B. Opportune huc advocat Rutgersius Apollo. Rhod. 2, 527. *ἐτήσιοι ἐκ Διὸς αὖραι.* Etesiae nimio calori resistunt, exurique segetes prohibent. G.

32 Divipotes, qui et Samothracum Cabiri, *coelum* erant et *terra*; maior Iupiter scilicet, et maior Iuno; ut ostendit Varro. Sol minor erat Iupiter, sive Liber; et Luna minor Iuno, sive Libera, Graecis *Κόρος* et *Κόρη*.

33 *Condito mitis telo*, *Hic secundum eorum opinionem conceptus est, qui Apollinem pestilentem deum putant esse.* Vet. Schol. Eadem enim interitus causa, quae et ortus. Huc spectat et vetus dictum, *Omnes animae ab Apolline et ad Apollinem.* Atque hinc Apollo Poetis ἑκηβόλος et ἄγριος appellatur.

35 *Vestrum opus*; h. e. aedificium: in animo erant Troiani muri ab Apolline conditi: hoc autem loco Lycias et Delias sortes significat, quarum monitu Aeneas Italiam petiit, ut vel sequentia demonstrant.

38 *Etruscum* dixit a mari Hetrusco: et Coritus Dardani patria erat in Hetruria. B. Hic tamen non ad illas plane antiquas migrationes respicitur; sed ad Aeneae appulsum in litore Etrusco ad ostia Tiberis. G.

41 *Sine fraude*, eleganti Dilogia. *Et sine damno, et sine dolo;* ut dilueret veterem Aeneae proditionis famam: sic et Servius olim censebat.

42 *Castus pro religioso.* Vet. Schol. Castus enim qui caret macula, vel labe; siquidem idem *castus* quod *cassus* et *caritus*.

Liberum munivit iter, daturus
Plura relictis:

Di probos mores docili iuventae,
Di senectuti placidae quietem,
Romulae genti date remque prolemque, et decus omne.

Quique vos bubus veneratur albis
Clarus Anchisae Venerisque sanguis,
Imperet, bellante prior iacentem
Lenis in hostem.

Iam mari terraque manus potentes
Medus Albanasque timet secures:

45. 46 docilis — senectutis *etiam G. it. coll. Sax. it. MSS. duo Bersm.* 49 Quaeque *etiam G. et coll. Sax. probatque cum Bentl. et Cun. Bos. Animadv. p.* 55. *Sed* quique *Z. Med.* 1502. *et ab Aldo inde fere omnes, etiam Lamb. Torr. Talb. Maitt. Sandb.* 51 Impetret *etiam coll. Sax. Sed* imperet *reliqui etiam antiqui; iu quibus* quae *legitur.* 53 manum potentem *coni. Bentl. solus.*

43 *Daturus;* h. e. ostensurus, vel repraesentaturus.

44 *Relictis* pro *amissis*, per Charientismum.

45 Bentleius magis probat alteram Lectionem per Genitivos *docilis iuventae* et *senectutis placidae;* quod minus concinnum videtur. Movit illum credo Poeticum Ἀσύνδετον ante *Romulae genti.*

48 *Et decus omne;* magnifico compendio vocem tollit.

49 Plerique Torrentii Cruquiique codices pro *quique* et *imperet* legerunt *quaeque* et *impetret*, cui quidem lectioni suffragatur Cruquianus Scholiastes; duo etiam Lambini libri pro *bobus* habebant *bubus*, ut supra. B. Retinui lectionem adeo acriter defensam Bentleio, et Baxtero probatam. Sed nec dissimulo, et auctoritate tutiorem mihi videri, et sensu meliorem alteram, *qui veneratur* — id est, Augustus, *imperet.* Credibilene est, *pro imperio* Augusti vota non esse facta ludis saecularibus? *Imperet* Augustus, qui ita clemens est in devictos, quia maiestatem Romanam ita auget. Pulchrum et dulce est *impetret* (propter) *quae vos veneratur; sed* in novo imperio magis necessarium est *imperet!* G. Ob Gesneri rationes revocavi plurium librorum lectionem. Z.

Qui multa deos venerati sunt. Cicero, citante Torrentio.

Notum est albas hostias diis superis immolari consuevisse, ut nigras inferis.

51 *Bellante prior;* h. e. postquam bello superior evasisset, contentus victoria, temperavit viribus neque in iacentem saeviebat; et per hoc diis erat commendatior.

54 *Medus* et *Albanas* pro *Parthus* et *Romanas;* nam vetusta nomina in carmine magis splendent.

Secures modo pro fasces posuit.

Iam Scythae responsa petunt, superbi
Nuper, et Indi.

Iam Fides, et Pax, et Honos, Pudorque
Priscus, et neglecta redire Virtus
Audet; apparetque beata pleno
Copia cornu.

Augur et fulgente decorus arcu
Phoebus, acceptusque novem Camoenis,
Qui salutari levat arte fessos
Corporis artus,

Si Palatinas videt aequus aras:
Remque Romanam, Latiumque felix,
Alterum in lustrum, meliusque semper,
Proroget aevum.

65 aras *etiam MSS. apud Bentl. Sed editi, credo, omnes* arces *vel* arcis. [† 66 *Bentl.* Romanam Latiamque (*i. e. Latinam*), *ut* felix *pertineat ad seq.* alterum in lustrum.] 68 Proroget *nostri omnes: et mox* curet, applicet *Med.* 1477. *et* 1486. *Ven.* 1479. *Flor. etc. usq. ad Cruquium, cui obsecuti Baxt. Bentl. Cun.*

55 [† *Scythae* sunt h. l. Daci. v. supr. ad Carm. 4, 15, 22.] Deorum erant *responsa*. Sic et Virgilius protulit: *Hic mihi responsum primum dedit ille petenti.*

57 *Fides, Pax, Honor, Pudor* et *Virtus*, ferreo saeculo una cum Astrea in coelum avolaverant.

58 *Neglecta* per Charientismum dixit pro *contempta*.

59 *Audet;* h. e. *Nil iam dubitat.* Vet. Schol.

60 *Copia* eadem quae et *Faustitas* et *Felicitas* appellatur, quae in nummis comparet.

62 *Novem Camoenae* chorus sunt Apollinis, adeoque illius Paredrae.

65 Plurimi MSS. legerunt *aras* pro *arces* cum Vet. Sch. quod et nos praetulimus. Vult significare templum Apollini ab Augusto in monte Palatino dedicatum. Bentleius praetulit *arces*, quod minus videtur. B. Certe pulchre convenit *aras* ad festos dies, quibus fumabant omnes arae, quas *respicit deus* etiam stilo orientis. G. *Aequus*, propitius. Z.

67 *Lustrum* iam pro saeculo ponitur: erant et in ludis saecularibus lustrationes. B. *Lustrum* pro saeculo accipi, nihil est opus, si, quod ut certum sumit Scaliger de emendat. temp. L. 2. p. 182. nec refelli facile potest, ludi saeculares in lustrum incidere. Incidissent necessario, si et lustri quinquennalis rationes, et saeculi C vel CX annorum, h. e. viginti vel duorum et viginti lustrorum, accurate Romani observassent. Iam utriusque periodi perturbatas valde esse rationes, nimis experiuntur, qui volunt eas ordinare. Vid. modo Censori. c. 18. de lustro, et de saeculo c. 17. Lustris vero etiam sacrificia adhibita, et nuncupata vota proximo lustro solvenda, dubitare nos non sinit Sueto. c. 97. G.

Quaeque Aventium tenet Algidumque,
Quindecim Diana preces virorum
Curet, et votis puerorum amicas
Applicet aures.

Haec Iovem sentire, deosque cunctos,
Spem bonam certamque domum reporto,
Doctus et Phoebi chorus et Dianae
Dicere laudes.

75 Phoebo *Bentl. et Cun. ex MSS.*

68 *Proroget; dilatet, differat, et est tempus pro tempore; prorogabit.* Vet. Schol. Bentleius posuit *prorogat*, invito Vet. Scholiaste. B.

Nempe omina esse, non amplius vota, ponit Bentleius, a versu inde 53. Mihi videntur preces contineri ad v. 52: deinde commemorationem praesentium bonorum cum laude Augusti ad v. 60: hinc vota proprie dicta concipi, ut temporum praesides et *lustrum* et *aevum* proximum s. *saeculum* fortunare velint. Denique a v. 73. chorus *praesentia numina sentit*, ut est Epist. 2, 1, 134. G.

69 *Aventinum:* in hoc colle erat Dianae templum celebre. vid. Zosim. II, 5. atque Algidus mons erat amoenus Deae secessus. Carm. I, 21, 6. Z.

70 *Postquam consules e plebe creati sunt, pro duumviris quindecimviri sacris procurandis creati sunt.* Torrentius.

71 Quatuor Cruquii MSS. cum antiquis Scholiastis legerunt *curat* et *applicat* pro *curet* et *applicet*, subintellecto scilicet *si ἀπὸ τοῦ κοινοῦ*, et *proroget aevum in alterum lustrum*, ut supra. Atque hoc vehementer probo. Baxt. Vid. ad v. 68.

78 Non destiterunt a canendo et saltando, donec aliquid vel boni vel mali ominis carminibus suis elicuissent, uti neque veneficae in sacris suis. Iovem autem dicit ob Capitolium, in quo canebant. B. Nempe sentit hic *praesentia numina chorus*, et hoc ipso omen facit, ostendit litatum esse: et potest fieri, ut hoc ipso loco aliquis actus, aut significatio haruspicum intercesserit. G.

W. BAXTERI*)

PRAEFATIO

AD

SATYRAS.

Satis notum est Eruditis Poeticam atque Choreas Liberi Patris Choro deberi: nam Ascripsit Liber Faunis Satyrisque Poetas, *ut vel ipse ait Horatius. Immolato enim hirco huic Deo, ob piacularem demorsae vitis iniuriam, temulentus rusticorum Chorus Τραγῳδίαν,* (*quasi tu dicas* Hircinum Cantum) *Iocularia scilicet, Opprobria, et Fescennina Carmina Satyrorum habitu decantabant. Instituto vero postea a Thespide Dramate, Chorus iste inter Scenas, quo moraretur populum, sub nova Exodiorum appellatione Satyrica sua saltando cantabat. Cum vero tandem de licentia ista vetus Comoedia nasceretur, atque haec iterum Macedonum iussu conticuisset, ex eius interitu Romana Satyra initium cepit; quam Lucilium primum hexametris tentasse constat.* Verum tamen sciendum, (*inquit Vetus Interpres*) quia Satyrum Carmen a primo omnium Lucilio repertum est. Horatii autem Satyra inter Lucilii est et Iuvenalis; nam et asperitatem habet quam Lucilius, et suavitatem quam Iuvenalis. Denique nisi Iuvenalis scripsisset, isto nemo esset melior. *Quod ad nomen attinet, fuere etiam olim nonnulli, qui Satyram a* Satyra *Bacchi Cererisque lance, omnigenarum frugum primitiis referta, nominatam existimabant; quod et Vetus Interpres monuit, et Christophorus Landinus, vir non ineruditus, ante Casaubonum superiore sae-*

*) Relinquimus nempe hic etiam sua viro docto; si quis meam de Satira sententiam requirat, a Casauboniana non abhorrentem; diligenter propositam, et confirmatam quantum satis est, inveniet in Thesauro nostro Stephaniano. G.

culo luculenter tractavit. Verum neque Scholiasten ipsum his fidem habuisse constat ex his quae in artem Poeticam conscripsit: ibi enim significat eam dictam a Satyris, et natam a Tragoediis. Quin et ipsa Lanx Satyra *Satyris nomen suum debet; neque recte sentit Casaubonus, dicendum fore ex Analogia* Satyricam *magis quam* Satyram; *cum et Vetus Scholiastes, iudice Henrico Stephano, non ineptus auctor Latinitatis, et* Satyrum Opus *et* Satyrum Carmen *dicat. Denique quod attinet ad Titulos* Sermonum *et* Epistolarum, *eadem eruditissima Scholia rem omnem paucis absolvere.* Quamvis hoc opus (*inquiunt illa*) Satyrum esse Horatius ipse profiteatur, cum ait: *Sunt quibus in Satyra videar nimis acer, et ultra Legem tendere opus;* tamen proprios titulos voluit eis accommodari, Primos Libros Sermonum, Posteriores Epistolarum scribens. *Quibus patet et Epistolas olim pro Satyris fuisse habitas. Sermones autem nominavit ob remissiorem stylum et pene Comicum atque Civilem: atque hoc ut obviam iret obtrectatoribus et malignis; et ut ne videretur se gerere pro Poeta.*

Advertendus est Lector, nos Porphyrionis admonitu adductos duo puncta dignoscendis Personis in Satyris a Veteribus adhibita, Recentiorum vero negligentia hactenus omissa, tandem in sedem suam reposuisse; quin et Eclogarum Lemmata tam in Satyris quam in Odis, quo melius instituto nostro convenirent, nova fecisse omnia. BAXT. Pro illis duobus punctis nos hoc signum ¶ praeposuimus, quoties persona mutatur.

Q. HORATII FLACCI
SERMONVM
LIBER PRIMVS.

SATIRA I.

IN AVAROS.

Deridet salse stultam ac perversam rationem avarorum, qui quamquam de sua sorte conqueruntur, nolunt tamen, si optio detur, suam cum aliena permutare: sed aiunt, se labores perferre et opes colligere, ut habeant unde in senectute vivant. At nunquam satis habent, corradunt temere, nec utuntur quaesitis, nec heredum amorem merentur, atque omnem vitam trahunt miseram, suntque in maximis opibus pauperrimi.

Qui fit, Maecenas, ut nemo, quam sibi sortem
Seu Ratio dederit, seu Fors obiecerit, illa
Contentus vivat? laudet diversa sequentes?
O! fortunati mercatores, gravis annis
Miles ait, multo iam fractus membra labore.
Contra mercator, navim iactantibus austris,
Militia est potior: quid enim? concurritur: horae

2 fors *etiam G. Ald. Steph. etc. Bentl. Cun.*

SAT. I.

1 *Qui circumflexe pronuntiandum.* Vet. Schol. B. Sine offensione Maecenas compellari potest, quia argumentum, quod hic tractatur, ab eius moribus abhorrebat. Z.

2 *Seu Ratio. Signate dixit, Ratio dederit, Fors obiecerit: aut Ratione inimus propositum vitae, aut Fortuna.* Vet. Schol. Torrentii Codices legerunt *Fors*, quod magis figuratum est quam *Sors*, nec Vet. Schol. abludit.

3 *Laudet* ad Emphasin posuit invidiae. *Diversa*, h. e. *studia.* Vet. Schol. Cruq.

Sequentes, διώκοντας sive prosequentes.

4 *Gravis;* h. e. onustus, et per hoc tardus et segnis. B. *Gravis armis*, id est, quem gravant arma, coniicit nescio quis in edit. Sandby. G.

5 *Fractus;* h. e. fatigatus, inutilis et plane victus.

7. *Quid enim? Quasi interpellante affectu hoc dicit, et est etiam consuetudinis nostrae.* Vet. Schol. *Quare non? et est Comicum.* Alter Schol.

Momento cita mors venit, aut victoria laeta.
Agricolam laudat iuris legumque peritus,
Sub galli cantum consultor ubi ostia pulsat.
Ille datis vadibus qui rure extractus in urbem est,
Solos felices viventes clamat in urbe.
Caetera de genere hoc (adeo sunt multa) loquacem
Delassare valent Fabium: ne te morer, audi
Quo rem deducam. Si quis deus, En ego, dicat,
Iam faciam quod vultis: eris tu, qui modo miles,
Mercator: tu, consultus modo, rusticus: hinc vos,
Vos hinc mutatis discedite partibus. Eia,
Quid statis? Nolint. Atqui licet esse beatis.
Quid causae est, merito quin illis Iuppiter ambas
Iratus buccas inflet? neque se fore posthac

8 aut cita *Glar. Lamb. Bentl. sed in MSS. Bersm. abest* aut. 10 cantu *coll. Sax. G. edd. pr.* 14 Lassare ut valeant *coni. Bonfin.* 19 Nolunt *Ven. Glar.*

8 *Cita mors* cum Torrentio et Vet. Schol. reposuimus, pro *aut cita mors.* Et bene *cita*, cum ante posuerit *iactantibus*, *quasi diu navim iactantibus*, ut ait Vet. Schol. Bentleius tamen auctoritate sui genii mavult *aut cita mors.* Sed quid mea? B. Metuit Bentleius, ne ominosum et infaustum sit *cita mors*, non praemissa particula disiunctiva. Sed solet in tali re poni pars deterior disiunctionis; et *cita* mors melior tamen hic ponitur lento cruciatu inter spem et metum. G.

9 *Iuris legumque. Lex est ars iuris*, prodente Budaeo.

10 *Consultus est qui docet, consultor qui discit.* Vet. Sch.

11 *Vas in re capitali est, Praes in re civili*, ut bene Cruquius ex Ausonio. Abutitur tamen hac voce Horatius. [† *Vades* sunt rerum privatarum et civilium sponsores. *Duker.* ad Liv. 5, 13.]

12 *Clamat. Rustici morem exprimit, et asseverationem significat;* ut docte Landinus.

13 *Caetera de genere hoc; Hemistichium Lucretianum.* Lambinus.

14 *Fabius Maximus Narbonensis, equestri loco natus, Pompeianas partes secutus, aliquos libros ad Stoicam disciplinam pertinentes conscripsit.* Vet. Schol. Bellis hominibus gratificari vult Horatius, dum durum et provincialem Stoicum deridet: veretur enim, ne et ipse exagitando divitias nimium videatur Cynicus.

15 *Quo*, h. e. quam brevi compendio ad propositum properem.

Deducam, in breve cogam, vel deorsum ducam. B. Malim, ad quem finem querelarum suarum homines illos *μεμψιμοίρους* deducam. G.

17 *Consultus modo rusticus; eleganter affectata ambiguitas.* Vet. Schol.

18 *Mutatis partibus:* veluti de scena loquitur. Quid enim vita nisi mimus?

19 Omnes Lambini Codices legerunt *nolint*, quod magis comicum et morale est quam *nolunt.* B. *Nolunt* esset magis comicum, et personas ipsas induceret. Sed pendet oratio a v. 15. *Si quis deus* etc. G.

20 *Causae*, h. e. praetextus.

21 *Buccas inflet;* Graecis proverbiali forma dicitur ὀφρῦς ἀνα-

Tam facilem dicat, votis ut praebeat aurem?
Praeterea, ne sic, ut qui iocularia, ridens
Percurram; (quanquam ridentem dicere verum
Quid vetat? ut pueris olim dant crustula blandi
Doctores, elementa velint ut discere prima)
Sed tamen amoto quaeramus seria ludo.
Ille gravem duro terram qui vertit aratro,
Perfidus hic caupo, miles, nautaeque per omne
Audaces mare qui currunt, hac mente laborem
Sese ferre, senes ut in otia tuta recedant,
Aiunt, cum sibi sint congesta cibaria: sicut
Parvula (nam exemplo est) magni formica laboris
Ore trahit, quodcunque potest, atque addit acervo,
Quem struit: haud ignara ac non incauta futuri:
Quae, simul inversum contristat Aquarius annum,
Non usquam prorepit, et illis utitur ante
Quaesitis sapiens; cum te neque fervidus aestus

23 Praetereo *coni. Anon. ed. Sandby.* 25 Quis *Han. pro* ut, et *coni. San.* 35 *pro* ac, aut *Han. it. MS. Bersm.* 38 sapiens *etiam MS. Bos Anim. p. 56. et omnes Cruq. it. prima omnium editio Zar. H. Steph. etc.* *Sed* patiens *MS. Han. Gott. coll. Sax. editt. vett. etiam Ald. et Ro. Steph.* potieris *pro* potiens *Flor. Ven.* 1486. *Loch.*

τιᾶν et *γνάθους φυσᾶν*, de his qui immaniter vilipendunt, quibus irascuntur.

22 *Facilem* parcendo dixit, cum stolidum vellet.

23 *Iocularia*, rustica dicit Exodia, vel fabulas Atellanas. De quibus vide Liv. Lib. VII.

24 *Percurram;* Metaphora a campo vel circo; h. e. decurram ad metam usque.

25 *Olim*, h. e. aliquando; nam modo Indefinitum est.

Crustula et Lucilius dixit; Gustavi crustula solus. Vet. Sch. Eadem erant crustula quae et placentae. *Cheesecakes.* *Nos colaphum incutimus lambenti crustula servo.* Iuvenal.

30 *Proprie currunt;* ut, (Aen. 3, 191.) *Vastumque cava trabe currimus aequor.* Vet. Schol.

Hac mente, hoc consilio, hoc proposito. Vet. Schol.

32 *Congesta cibaria;* ac si iam de formica ageretur.

33 *Ἀντίθετον Parvula est magni.* Vet. Schol.

Nam exemplo est; excusat humile exemplum a materia, et consuetudine rustica: posuit enim *est* pro *esse solet*. B. Ad excusandam suam habendi cupiditatem solent uti exemplo formicae. Z. Non amplius exemplo erit in posterum, quando diligentia illam sua et providentia privavit aetas nostra, nimis maligna virtutibus animalium. Forte tamen facient in formica poetae, quod in cycnis. G.

35 *Haud ignara;* comice gravis est in levi materia, et rusticum deridet acumen.

36 Scite *inversum*, ac si videri vellet hiemem ex inversa Aquarii urna defusam. B.

38 Tres Torrentii Codices cum quinque Lambini et Vet. Schol.

Dimoveat lucro, neque hiems, ignis, mare, ferrum;
Nil obstet tibi, dum ne sit te ditior alter.
Quid iuvat immensum te argenti pondus et auri
Furtim defossa timidum deponere terra?
¶ Quod, si comminuas, vilem redigatur ad assem.
¶ At ni id fit, quid habet pulchri constructus acervus?
Millia frumenti tua triverit area centum,
Non tuus hoc capiet venter plus quam meus: ut, si
Reticulum panis venales inter onusto
Forte vehas humero, nihilo plus accipias quam
Qui nil portarit. Vel dic, quid referat intra
Naturae fines viventi, iugera centum, an
Mille aret? ¶ At suave est ex magno tollere acervo.
¶ Dum ex parvo nobis tantundem haurire relinquas,
Cur tua plus laudes cumeris granaria nostris?

39 Demoveat *Lamb. Bentl.* nec hiems *Bentl.* 43 in assem *MS. Bersm.* 46 hinc capiet *Glar.* 48 accipies *MS. Bersm.*

legerunt *sapiens* pro *patiens*, quod longe melius videtur; exprobrat enim avaro stultitiam.

Si tamen forte *patiens* sit verior lectio, interpretabimur *quantumvis patiens et parca.* Sed nec *potiens* ineptum. Cic. Tusc. 3. c. 18. *Fore ut datura his potiens dolore careat.* Et interdum putare subit, ex *potiens* rariusculo ortum *patiens*; hoc cum displiceret, mutatum in *sapiens.* G.

Cum te; insurgit in avarum hominem. Vet. Schol. Cruq.

39 Hoc equidem mallem quam Bentleii *Demoveat.*

42 Quod in terra defoditur, proprie thesaurus appellatur.

Deponitur et fidei commissum, et quod servandum traditur.

43 Hic versus responsionem avari continet. *Quod* causale est: cuius glossam habet liber Hannoveranus, *Nam.* G.

Comminuas; maximo cavent avari, ne quid de rotunda summa decedat.

44 *Quid pulchri? Τί καλόν.* B. Sensus est: At nisi per moderatum usum deminutio quaedam fit, nisi tu uteris, non est quod acervus iste laudetur aut magni fiat. Z.

45 *Millia*, scil. modium. [† cf. Tibull. 1, 5, 22.]

46 In duobus Libris Bentleius scribit reperiri *ac meus* pro *quam meus*, quod ut usitatius eo magis illi placuit.

47 *Reticulum rete est, quo in urbe panis portari solet.* Vet. Schol. Aesopi panarium tangit, ut vult Torrentius; et ridicule avarum baiulo et mancipio comparat.

Venales, servos. Vet. Schol.

49 *Intra naturae fines*; egregie Seneca, *Si ad naturam vives, nunquam eris pauper; si ad opiniones, nunquam eris dives.* B. Epist. 16. fin. ex Epicuro. G.

52 *Haurire*: iam animo conceperat Aufidum.

Relinquas, concedas. Vet. Sch. Comicum et morale verbum.

53 *Laudes*, mireris.

Cumera, vel *cumerum* vas erat forma dolii, sive cadi, vimineum, palmeum, sparteum, vel etiam testaceum, acuminato coperculo cameratum, unde et nomen suum accepisse videtur. Erat autem di-

Vt, tibi si sit opus liquidi non amplius urna,
Vel cyatho, et dicas: Magno de flumine mallem,
Quam ex hoc fonticulo tantundem sumere. Eo fit,
Plenior ut si quos delectet copia iusto,
Cum ripa simul avulsos ferat Aufidus acer:
At qui tantuli eget, quanto est opus, is neque limo
Turbatam haurit aquam, neque vitam amittit in undis.
At bona pars hominum decepta cupidine falso,
Nil satis est, inquit; quia tanti, quantum habeas, sis.
Quid facias illi? iubeas miserum esse, libenter;
Quatenus id facit: ut quidam memoratur Athenis.

55 malim *Bentl.* 57 delectat *MS. Bersm.* 59 tantulo *coll. Sax. G. Z. it. MS. unus. Bersm. it. Lamb.* quantum *Bentl.* 60 nec vitam *MS. Bersm. it. Bentl.* amittet *MS. Bersm.* 61 Vt *MSS. III Bersm.* 63 miseram *Bentl. ex coni. Cun.*

versi generis. *Cumerum dicimus vas ingens vimineum, in quo frumenta reconduntur: et vasa fictilia similia doliis et vasa minora, quae capiunt quinque sive sex modios, quae lingua Sabinorum Trimodiae dicuntur.* Vet. Schol. Punica et Syra vox קמטרא a Graeco *Κάμπτρα* est: atque hinc Latinis *Cumera*, vel *Cumerum*.

54 *Liquidi, aquae, more Graeco.* Vet. Schol. Cruq. *Ὑγροῦ.*

Notum est *urnam* et *cyathum* nomina esse mensurarum.

55 Quinque Lambini MSS. legerunt *malim* pro *mallem;* ego tamen nihil muto. Bentleio placuit *malim;* quid inde?

57 *Iustum* dicitur, sumta Metaphora a statera, cum nihil vel superest, vel deest.

58 Credo enim, de Apulo aliquo, vel Calabro cogitasse, qui se puero tali modo perierat.

Acer, *ὀξὺς*, Graeco more.

59 Ostendit se egere, qui cupit. Bentleius reposuit *quantum est opus*, verum ex ingenio suo, non meo.

61 *Bona nunc pro magna dictum, ut saepe Ennius et alii veteres.* Vet. Schol.

Decepta; allecta. Proprie decipiuntur volucres ab aucupibus.

62 Ex Lucilio tractum; sic enim ille: *Quantum habeas, tanti ipse fies, tantique habearis.* Quanto melius Iuvenalis 3, 143. *Quantum quisque sua nummorum servat in arca, Tantum habet et fidei.* Sententiam origine Euripideam ostendit Erasmus.

63 *Quid facias illi?* Pro conclamato relinquendum censeo.

Iubeas miserum esse; dictat formulam valedicendi insulso capitoni. B. *Miseram* necessarium putat Bentleius, quia referatur ad *bona pars*. Sed frequens nimis est in talibus Synesis: nimis grata talis negligentia, quam ut corrigendam putem manum Flacci, non modo librariorum. G.

Esse modo pro *manere* posuit; et vehementer probo Torrentii distinctionem inter *esse* et *libenter*. B. At ego sustuli distinctionem, ut integrum certe relinquam lectori, quo velit illud *libenter* referre: equidem ad *miserum esse*, ut sit oxymorum. G.

64 *Id facit:* h. e. miser est: moraliter et comice. B. Quia hoc agit, ut miser sit, s. ut non fruatur quaesitis. Z.

Incertum, ex qua Comoedia haec hauserit. Vetus Scholiastes auctor est, eum Timonem dicere *μισάν-*

Sordidus ac dives, populi contemnere voces
Sic solitus: Populus me sibilat; at mihi plaudo
Ipse domi, simul ac nummos contemplor in arca.
Tantalus a labris sitiens fugientia captat
Flumina. quid rides? mutato nomine, de te
Fabula narratur, congestis undique saccis
Indormis inhians, et tanquam parcere sacris
Cogeris, aut pictis tanquam gaudere tabellis.
Nescis, quo valeat nummus? quem praebeat usum?
Panis ematur, olus, vini sextarius: adde,
Queis humana sibi doleat natura negatis.
An vigilare metu exanimem, noctesque diesque
Formidare malos fures, incendia, servos,
Ne te compilent fugientes, hoc iuvat? horum
Semper ego optarim pauperrimus esse bonorum,

73 *pro* quo, quid *Hap. et Gott. it. Venet, et Glar.* 76 Invigilare *MS, Bersm.* 79 optarem *G, Z, MSS. II Bersm.*

φρωπον Atheniensem, de quo vide lepidissimum Luciani Dialogum huc spectantem.

65 *Voces; quia solebat populus ingressis Theatrum bene meritis plaudere, malos exsibilare.* Vet. Schol. Imo et vocibus infremere,

67 *Contemplor; considero.* Vet. Schol.

68 *Tantalus a labris. Commendandum est hoc pronuntiatione.* Vet. Schol. Quo scilicet moveri possit sequens risus. B. Personam Tantali inducit, ut ostendat, adeo miserum esse hunc plausorem sui ipsius, ut comparari possit cum exemplo poenarum infernalium, G.

69 *Quid rides?* h. e. Non est quod fabulam istam de poena Tantali tanquam absurdam rideas: nam convenit in te. Z.

70 Mirus Iconismus vigilis huius Draconis.

71 *Inhians;* solicitudine et metu defixus et attonitus; est etiam Oxymorum in *Indormis inhians;* nam vigilanti similior erat etiam ubi dormiebat.

Tanquam parcere sacris; Hyperbaton est, et proverbialis elocutio.

73 *Nescis;* interrogando graviter corripit et exagitat insensatum.

74 *Panis ematur;* ista ex Menandro desumta sunt, cuius ista sunt verba apud Stobaeum, ut olim monebat Cruquius: *Ταρτήριον εἶναι μειράκιόν σοι φαίνεται, Οὐ τῶν ἀναγκαίων καθ' ἡμέραν μόνον Τιμὴν παρασχεῖν δυνατὸν, ἄρτων, ἀλφίτων, Ὄξους, ἐλαίου· μείζονος δ' ἄλλου τινός.*

75 *Queis humana; balnea dicit usumque mulieris, et alia huiusmodi.* Vet. Schol. Menandri verecundiam imitatus est, idem enim apud illum est, *μείζονος δ' ἄλλου τινός.*

Vox *humana* excusationem continet ineptiarum atque libidinis.

76 *Exanimis* mortuo proximus videtur.

77 *Malos,* Graecis πονηρούς, callidus est ad malefaciendum: bonum Epitheton.

78 *Compilent, expolient.* Vet. Schol. *Compilare est cogere in unum et condere, ex quo furari.* Festus. A Graeco πιλεῖν, quod est stipare.

Horum comice pro *talium.*

At si condoluit tentatum frigore corpus,
Aut alius casus lecto te affixit: habes qui
Assideat, fomenta paret, medicum roget, ut te
Suscitet ac reddat natis carisque propinquis?
Non uxor salvum te vult, non filius: omnes
Vicini oderunt, noti, pueri atque puellae.
Miraris, cum tu argento post omnia ponas,
Si nemo praestet quem non merearis amorem?
An, si cognatos, nullo natura labore
Quos tibi dat, retinere velis servareque amicos;
Infelix operam perdas; ut si quis asellum

81 affixit *etiam H. Z. Med.* 1477 *et* 1503. *Ven.* 1479. *Flor. Loch. Aldi, R. Steph. et plerique alii.* Afflixit *G. coll. Sax. H. Steph. etc.* 83 natis reddat carisque *Bentl.* 88 At si *editt. primae, Ald. Ro. Steph. Fabric. Rutgers. etc.* An si *H. Glarean. in edit. Ven.* 1544. *f. duo Cruqu. aliquot Torrent. Bentl. Cun.* Atqui *Baxt. Sandby.*

80 *At*; h. e. *quinimo*, vel *imo etiam*.

Tentatum frigore: aëre aut aqua vexatum. Vet. Sch. Tentatur quod undique contrectatur, et per hoc vexatur. B. Forte intelligitur pleuritis a frigore post aestum contracta. Conf. Serm. 2, 6, 45. G.

81 Efficacior vox *afflixit* quam *affixit*; atque hanc lectionem et Lambini et Cruquii Codices tuentur, et probavit Stephanus: Scholiastae silent. Stat tamen Bentleius pro *affixit*. B. *Affixit* mihi magis hic placet, quia vehementia et primus impetus morbi, quem exprimit *afflixit*, non tam eget amicorum auxilio, quam eius duratio et longa molestia, quam signat *affixit*, ut surgere, et rebus suis superesse, ministrare sibi necessaria, non possit. Respondent sibi *affixit* et *assideat*, quod constantiam praesentiae notat. Vidit hoc etiam Marcilius. G.

82 *Assideat*, h. e. iuxta te sedeat, et vigilando tecum pernoctet.

83 *Suscitet*, i. e. *sanum faciat*. Vet. Schol.

Reddat gnatis; suavi Sarcasmo haec proferuntur.

85 Vt neminem praetermittat, etiam pueros et puellas de trivio arcessit.

86 *Post omnia ponas*, *Tmesis Figura*. Vet. Schol.

88 *Atqui velis*, h. e. imo etiam, si coneris. Sic enim reponendum duxi pro *At si*, cum in novem Torrentii libris esset *An qui*. Praetulit Bentleius *An si*. B. Torrentius, *An* pro *At*, inquit, habent libri aliquot veteres. Reliquas auctoritates supra posui. Sententia haec, An putas, te frustra consumturum operam, (quod proverbiali formula exprimit,) si cognatos a natura tibi conciliatos retinere in amicitia velis? Praeter rem quidem ita putares. G.

Nullo labore; hos enim non adeo necesse fuerat officiis demereri.

89 *Quos tibi dat*; supple *amicos*; nam Zeugma est a posteriore.

90 *Infelix* est cui nihil succedit.

Vt si quis asellum. Proverbiale Schema est docere asinum currere. Vet. Schol. Cruq. Ὄνον εἰς πεδίον. *Campum* autem dicit Martium, vel quodvis stadium. B. Hoc proverbio significatur idem quod *operam perdere*. Z.

In campo doceat parentem currere fraenis?
Denique sit finis quaerendi; quoque habeas plus,
Pauperiem metuas minus; et finire laborem
Incipias, parto quod avebas; ne facias quod
Vmmidius quidam (non longa est fabula) dives,
Vt metiretur nummos; ita sordidus, ut se,
Non unquam servo melius vestiret; ad usque
Supremum tempus, ne se penuria victus
Opprimeret, metuebat. At hunc liberta securi
Divisit medium, fortissima Tyndaridarum.
¶ Quid mi igitur suades? ut vivam Naevius? aut sic,

91 campum *Ven. Glar. Ald. MS. Bersm.* 92 quamque *vel* cumque *H. G. Z. Glarean. Lamb. Bentl. MSS. IV Bersm.* 94 nec facias *Ven. Glar. Lamb. MSS. IV Bersm.* 95 longe *H.* 100 Tyndariarum *coni. Cun.* 101 Maevius *Glar. sed* Maenius *Ven. Lamb. et Bentl. quod comprobatur loco Epist.* 1, 15, 26. *Z.*

92 Nescio, cur Bentleius reposuit *cumque* pro *quoque*, nulla de causa.

93 *Pauperiem metuas minus;* cuius contrarium a te factum video.

94 *Quod avebas;* i. e. *Quantum avidus fueras quaerere.* Vet. Schol. Nam comice *quod* dicitur pro *quantum.*

Pro *Nec facias* omnes fere manu exarati Codices, cum antiquo Grammatico Sosipatro Charisio, legerunt *ne facias*, quod longe melius mecum putat Cruquius.

95 Mira Lectionum varietas, *Vvidius*, *Vbidius*, *Fufidius*, *Vividius*, *Vinidius*, *Vmidius*, *Vimidius*, *Vmmidius*, *Vmidius*, et apud Charisium *Numidius*, pro quo legendum censeo *Humidius;* nam et Lambinus probavit *Vmidius*, quae optima Codicum Lectio: erat etiam et gens *Vmidia*, ut ostendit Dacerius. Pro *Humidius quidam* Bentleius satis ridicule rescripsit *Vmmidius qui tam.* B. *Vmmidia* gens vel *Vmidia* satis hodie stabilita ex Varro. R. R. 3, 3, 9. et nummis apud Spanh. T. 2. p. 7. Lectio Bentleiana *Vmmidius, qui tam* placuit ipsi Cuningamo et Sanadono. Certe ingeniosa est et commoda, et modesta, licet non necessaria. G.

Dives, ut metiretur nummos. Μεδίμνῳ τἀργύριον ἀπομετρεῖν, instar proverbii erat, ut Ludovicus Desprez adnotavit ex Suida.

98 Eleganti Euphemismo diem mortis *supremum tempus* nominavit.

99 Incauti ex improviso *opprimuntur.*

Constat ex mentione *Tyndaridum*, libertam istam fuisse ei uxorem; quod et Lambino visum est. B. Certe pro uxore. Haec liberta ergo fuit altera quaedam Clytaemnestra, interfectrix mariti. G.

100 *Fortissima*, tanquam plaudat libertae ob forte facinus.

Tyndaridarum modo a Nominativo *Tyndarida*, ut ab Erasmo praeceptore suo didicerat olim Glareanus. *Clytaemnestra Agamemnona maritum securi percussit.* Vet. Schol. B. Certe sub patronymico *Tyndaridae* feminae etiam possunt comprehendi. G.

101 Cum *Naevius* sit omnium Codicum, frustra sunt, qui ex coniectura reponunt *Maenius*, qui non erat huius saeculi. Vet. Schol. corrupte *Maevius*: erant hi duo diversi in luxuria. Bentleius stat pro *Maenius*, levi de causa, vel nulla omnino.

Vt Nomentanus? Pergis pugnantia secum
Frontibus adversis componere? non ego, avarum
Cum veto te fieri, vappam iubeo ac nebulonem.
Est inter Tanaim quiddam socerumque Viselli.
Est modus in rebus; sunt certi denique fines,
Quos ultra citraque nequit consistere rectum.
Illuc, unde abii, redeo; nemon' ut avarus
Se probet? at potius laudet diversa sequentes?

105 Tanain *Bentl*, Catium *MS. Fabric.* 108 *Pro* nemo *Baxteri reposui scripturam Ven, Glar. Lamb. Bentl. quae et sensu et sono comprobatur.* Z.

202 *Vt Nomentanus; L. Cassius Nomentanus adeo sine respectu bonorum suorum prodigus, ut sestertium septuagies gulae ac libidini impenderet: huius cocum nomine Lamam P. Sallustius Crispus Historiarum Scriptor fertur centenis millibus aeris conductum habuisse.* Vet. Schol.

Pergis componere, h. e. compositurus es? Nam *pergere* est ad opus properare, seu recta procedere.

103 *Frontibus adversis;* uti arietes pugnant.

104 *Vappam* Naevium dicit, quem Sat. 2, 2, 68. *simplicem* appellat, hoc est, ineptum; quod insano sumtu stolidas sequeretur delicias. Nos huiusmodi homunciones *Fops* dicimus; an et hoc a *vappa*, quaerant alii.

Donatus *nebulonem* deducit a *νή* et *βουλή*, quod nullum habeat animi sui consilium. Nebulones nihil habent pensi, quid profundant. *Nebulonem* autem dicit *Nomentanum*. Vernacula nostra *Rakes* dicuntur, qui ex tempore vivunt.

105 *Est inter Tanaim. Sumsisse hoc ex proverbio Graeco, sub Nominibus relatum est; illi enim ita dicunt: quod tamen in Latino sermone usurpari scimus.* Vet. Schol. Dicit, se in eo libro, quem de Nominibus Horatianis conscripserat, plura de hac re dixisse. Vide, an tali modo concipi potuerit hoc proverbium, *Διήνεγκέ τι Τάναϊς καὶ Βισέλλου ἑκυρός.* Non enim dubitavi pro *Viselli* reponere *Biselli*, cum Graecum sit proverbium, et Lambinus in non nullis Codicibus repererit *Biselli* (etsi pro comperto habuerim, fuisse Romanis et gentem *Viselliam*, quae forte causa erroris fuit.) *Biselli* huius socero (quisquis is tandem fuerit) immanis erat hernia, et e diverso Tanai spadoni omnino nihil, nam demetebantur ei omnia, ut a Vet. Schol. monemur. Quis credat, vel Maecenati vel Planco libertum fuisse e Graeco proverbio? Apud Veterem Scholiasten aera commiscentur lupinis, ut norunt eruditi. B. Latinum nomen Latina litera scribamus: suum morem relinquamus Graecis. G.

106 *Est modus;* Graecum est, *Τὸ μέτρον ἄριστον.* Sic et Vet. Schol.

In rebus; h. e. in omnibus rebus. Sic et Persius: *Quantum est in rebus inane!*

107 *Rectum* in medio est; a statera ducta Metaphora. B. Vel a linea recta s. rigore, a qua quidquid recedit pravum est. G.

108 Cum antiquissimo Cruquii Codice reposui *nemo ut avarus?* Est autem *haec admiratio pronunciantis.* Vet. Schol. Grammaticastri fecere *nemon'?* quos Bentleius sequitur. B. Sensus est: Itane nullus avarus sua sorte contentus, s. nunquam se satis beatum putat? Z.

109 Legendum plane cum Cruquii Codice *at* pro *ac*.

Quodque aliena capella gerat distentius uber,
Tabescat? neque se maiori pauperiorum
Turbae comparet? hunc atque hunc superare laboret?
Sic festinanti semper locupletior obstat:
Vt cum carceribus missos rapit ungula currus,
Instat equis auriga suos vincentibus, illum
Praeteritum temnens extremos inter euntem.
Inde fit, ut raro, qui se vixisse beatum
Dicat, et exacto contentus tempore vitae
Cedat, uti conviva satur, reperire queamus.
Iam satis est: ne me Crispini scrinia lippi
Compilasse putes; verbum non amplius addam.

115 suis *MSS.* 3 *Bersm.* 117 Vnde *MS. Bersm.* 118 vita etiam *G. it. Cun. it. MSS.* 3 *Bersm.* 121 Suppilasse *MS. Bersm.*

110 *Gerat distentius uber. Proverbio usus est, quo et Ovidius, Vicinumque pecus grandius uber habet.* Vet. Schol. B.

112 *Hunc atque hunc* etc. locupletiores divitiis superare contendat? Z.

113 *Sic festinanti*, qui isto modo ad divitias ampliores contendit, et tum demum se beatum putat, si non sit ditior alter: is nunquam se beatum putabit, quia semper locupletior aliquis reperietur, Z.

114 *Carceres*, Graecis *κάρχαρα* septa sunt. Stabula erant Circi, unde et initium curulis decursionis fuerat. *The Stands.*

Missos. Missio vox Circi est.

Vngula pro *equis τρόπῳ συνεκδοχῇ dicitur.* Vet. Schol.

116 *Praeteritum*, modo passive dicitur.

118 *Dicat*, h. e. fatetur, comica loquela.

Si *exacto tempore* satis plenum crederem, assentirem Torrentio et Cruquio reponentibus *vita*, auctoritate quorundam Codicum. Bentleius tamen assentit, nam edidit *vita Cedat uti conviva satur.*

119 *Vti conviva satur.* Lucretii est (3, 951.) *Cur non ut plenus vitae conviva recedis?* Hoc adnotavit Lambinus.

120 Suaviter commendat se Epicureis suggillando Stoicos. *Crispinus iste* (auctore Vetere Scholiaste) *poeta fuit, qui sectam Stoicam versibus scripsit* in tantum garrulis, ut *Aretalogi* nomen ei haereret.

Lippus perpetuum convicium assidue potantium. *Lippi; insulsi.* Vet. Schol. Cruq. *Hos pueris monitus patres infundere lippos Cum videas.* Persius. Simulabat iste Curium, et Bacchanalia tamen vivebat. Mirandum, unde Bentleio in mentem venerit, *lippum* esse reponendum pro *lippi*, quo Horatius se ipsum, non Crispinum tangat. Quid? an magnum putavit Flaccus, posse a se lippo compilari scrinia Crispini? Ni hoc tamen esset dictum ab Horatio, et *stolidus* esset et *inhumanus*, si tu Bentleium audis. Assidui potatores vulgari convicio *lippi* audiebant: atque horum in numero erat Philosophaster Crispinus.

SATIRA II.

IN MOECHOS.

Homines stulti et impotentes perstringuntur, qui media via incedere nesciunt, sed, dum vitium alterum vitant, in alterum contrarium incidunt. Sic Tigellius, erga homunciones alienos et perditos liberalissimus, contra suos autem inopes tenacissimus erat. Fufidius dives, ut infamiam nebulonis fugiat, foenus insanum exigit ab adolescentibus, et in se ipsum durissimus exsistit. Malthinus molliter discinctus incedit, alius tanquam expeditus et laboriosus prodit tunicis ad inguen usque subductis. Hic olet odores, ille hircum. Alius venatur matronas, alius non nisi meretrices sectatur. Cupiennius, qui v. c. non nisi matronas miratur, rem periculi plenam aggreditur: Sallustius, qui modum excedit in amore libertinarum, rem familiarem perdit et famam bonam. Etsi vero uterque amor est noxius; id tamen discriminis interest, ut ex matronis plus laboris mali hauriatur, quam ex re decerpatur fructus: res contra rectius procedat in togatis.

Ambubaiarum collegia, pharmacopolae,
Mendici, mimae, balatrones, hoc genus omne
Moestum ac solicitum est cantoris morte Tigelli;
Quippe benignus erat. contra hic, ne prodigus esse
Dicatur, metuens, inopi dare nolit amico,
Frigus quo duramque famem depellere possit.

2 baratrones *H.* 6 propellere *coll. Sax. edd. vett. Cun.*

SAT. II.

1 *Ambubaiae dicuntur mulieres tibicinae lingua Syrorum.* Vet. Schol. *Iampridem Syrus in Tiberim defluxit Orontes, Et linguam et mores et cum tibicine chordas Obliquas, nec non gentilia tympana secum Advexit.* Iuvenal. 3, 62. Syris אנבובא *Anbuba*, tibia est. [† vid. Perizon. ad Aelian. V. H. 12, 35.]

Collegia proprie mercatorum sunt et artificum: modo ridicule tibicinarum greges.

Pharmacopolas medicos dicit circumforaneos. B.

2 *Mendici*, ἀγύρται, Chaldaei, harioli, Isidis sacerdotes, qui praestigiis ludendo plebem stipem colligebant. Z.

Balatrones perditos dicit nebulones per iocum a *Servilio Balatrone*, *cuius in secundo meminit*, ut ait Vet. Schol.

3 *Per invidiam cantorem pro musico obtrectatorie dicit.* Vet. Schol.

Marcus Tigellius Hermogenes, musicus peritissimus et vocis eximiae, Caio Caesari Dictatori et post Cleopatrae acceptissimus, Augusto quoque Caesari amicissimus. Porro autem causam insectandi hominis non mediocris ingenii habuit Horatius, quod carmina eius parum scite esse modulata dicebat. Vet. Schol. Quid mirum, parum convenisse veteri aulico et Caesariano cum novo et Pompeiano? B. Vid. Sat. 1, 3, 4. 1, 4, 72. et 1, 10, 90. G.

4 *Benignus erat;* sic enim illi dicebant prodigum.

5 *Amico;* sive cognatus, sive cliens is fuerat.

Hunc si percontēris, avi cur atque parentis
Praeclaram ingrata stringat malus ingluvie rem,
Omnia conductis coemens obsonia nummis;
Sordidus atque animi quod parvi nolit haberi,
Respondet. Laudatur ab his, culpatur ab illis.
Fufidius vappae famam timet ac nebulonis,
Dives agris, dives positis in foenore nummis.
Quinas hic capiti mercedes exsecat; atque
Quanto perditior quisque est, tanto acrius urguet;
Nomina sectatur, modo sumta veste virili,
Sub patribus duris, tironum. Maxime, quis non,
Iuppiter, exclamat, simulatque audivit? ¶ At in se
Pro quaestu sumtum facit hic. ¶ Vix credere possis,

7 percuncteris *Lamb.* 8 inglubie *H.* 10 parvi quod *Chab.* 14 mercedes exigit *Ven. Glar.* 18 exclamet *Ven. Glar. Chab.* at ipse *Ven. Glar.* 19 *Vulgo distinguunt post* facit. *Sed secutus sum Bentleii rationem, quia sic et in interrogatione et in responso hic recte adhibetur.* Z.

8 *Ingrata, nulli grata;* ut belle Landinus: h. e. illaudata, vel devota.

Stringat, h. e. tanquam uno morsu deglutiat; Metaphora a voraci aliqua volucri. Stringitur enim quod non raptu devoratur. B.

Simpliciora mihi videntur verba Vet. Schol. Cruq. *Stringat, consumat, attenuet, deminuat, radat: sumta metaphora a ramis, quos stringimus, quando illos nudamus foliis.* Alias in metallis *stringere* est conflando in massam redigere, quod spectavit forte post Cruquium Baxterus. G.

Quod ob diritatem abominamur exsecrando, *malum* dicimus: sic et malum omen pro diro, et malam rem pro patibulo dicere consuevimus per Euphemismum.

9 *Conducuntur quasi nummi, pro quibus merces solvitur.* Vet. Schol. B. Pulchre: nam ut *locat* pecuniam, qui fenori dat, ita qui mutuo sumit, *conducit*. G.

11 *Laudatur ab his*, alii, qui similibus gaudent, probant Tigellii rationem, alii improbant. Z.

12 Hunc *Fufitium* dixit Catullus atque Dion, ut adnotavit Dacerius.

Vappa nec vinum, nec acetum est. Vet. Schol. Superiori jam Satyra (v. 104.) ostendimus, quid sit inter vappam et nebulonem.

14 *Quinis centesimis foenerat.* Vet. Schol.

Exsecat capiti; h. e. *de sorte deducit.* Vet. Schol. Qui castrant animalia, et *exsecare* et *deducere* dicuntur. *Exsecat*, *graviter laedendo debitores*, ut ait Vet. Schol.

15 *Perditior*, sumtibus immanior, et per hoc deploratior.

Acrius urguet; gravioribus usuris onerat. Vet. Schol. Urgere enim deprimere et obruere est. Nunquam parcit foenerator; nullius miseretur.

16 *Nomina sectatur;* h. e. ut debitores faciat, venatur. Debitores enim *nomina* dicebantur, postquam in codices relati sunt.

Veste virili; toga pura.

17 Qui deposita iam praetexta ad forum deducebantur, tirones appellabantur. *Non licebat per Senatus consulta tironibus foenerari.* Vet. Schol.

19 *Pro quaestu sumtum facit; largiter potitur censu, et bene procurat corpus suum.* Vet. Schol.

Quam sibi non sit amicus: ita ut pater ille, Terenti
Fabula quem miserum nato vixisse fugato
Inducit, non se peius cruciaverit atque hic.
Si quis nunc quaerat, Quo res haec pertinet? Illuc:
Dum vitant stulti vitia, in contraria currunt.
Malthinus tunicis demissis ambulat; est qui
Inguen ad obscoenum subductis usque facetus:
Pastillos Rufillus olet, Gorgonius hircum:
Nil medium est. Sunt qui nolint tetigisse, nisi illas,
Quarum subsuta talos tegat instita veste:

25 Malchinus *etiam G. it. Ven. Glar.* 27 Gargonius *etiam G. et coll. Sax.*

20 *Pater ille, Terenti;* Menedemus Heautontimorumenos.

21 Miser est, qui cruciatur animi. *Fugato*, h. e. in exilium acto. B. Qui patris convicia non ferens militatum abierat. G.

22 *Atque pro quam.* Vet. Schol.

23 *Pertinet*, h. e. tendit: et *tendo* et *teneo* a Graeco τείνω sunt.

24 Ex disciplina Stoica *stultos*, h. e. insanos Philosophiae dicit expertes.

25 Hoc rectius quam Bentleii *Malchinus*. Permiscentur literae *c* et *t* in veteribus Membranis, cum sint fere nullo, vel admodum exiguo discrimine. A Luciliano verbo *maltha*, quod pro *molli* positum est, *Malthinum* effinxit; ut *Maecenatem tangit*, teste Vet. Schol. Hunc etiam dicit Paterculus *otio et mollitie ultra foeminam* fuisse. *Omne vafer vitium ridenti Flaccus amico Tangit.* Persius (1, 116.). Est autem *maltha* (prodente Vetere Theocriti Scholiaste) κηρὸς ἀμόλγῃ συνεψημένος, καὶ ἐν τῷ βίῳ λοιδόρημα. Alias πισσόκηρον ita dicitur, h. e. *pix cum cera mixta*, auctore Paulo Diacono. B. Nullo modo mihi fit probabile, sic illudere Maecenati suo, aut Agrippae adeo, voluisse Horatium. *Amicus* ille apud Persium Flacci est unusquisque lector. Amicus, si quis alius, fuit Horatius. G.

Tunicis demissis; cui laticlavi ius non erit, ita cingatur, ut tunicae prioribus oris infra genua paulum, posterioribus ad medios poplites usque perveniant; nam infra mulierum est, supra Centurionum. Quintilianus.

Ambulat, h. e. foras prodit. Sunt qui hunc volunt fuisse Agrippam Augusti generum.

26 *Facetus, non verbis, sed factis.* Torrentius.

27 *Pastilli diaplasmata sunt*, vel *aridi odores* ad exsiccandos sudores; quod confirmat Vet. Schol. Cruq.

Constat, *Rufillum* istum atque *Gorgonium* fuisse alicuius notae, quod Satyra quarta significet, hunc versum sibi invidiam fecisse.

Bentleius ostendit, frequentius scribi *Gargonius* in veteribus Inscriptionibus; atque ita ille edidit in suo Horatio. Sed varietas ista satis frequens est in nominibus, operarum inscitia.

28 *Proprie tetigisse, unde et intactae virgines dicuntur.* Vet. Schol.

29 *Quarum subsuta. Matronas significat: hae enim stola utuntur ad imos pedes demissa, cuius imam partem ambit instita assuta.* Vet. Schol. B. Disputamus de h. l. in Thes. Stephan. G.

Instita est tenuissima fasciola, quae praetexta dicitur, τὸ περιπόδιον. Vet. Sch. *Duas institas ancilla protulit de sinu, alteraque pedes nostros alligavit, altera manus.* Petronius Arbiter (c. 20.), citante Cruquio.

Contra alias nullam, nisi olente in fornice stantem.
Quidam notus homo cum exiret fornice; Macte
Virtute esto, inquit sententia dia Catonis.
Nam, simulac venas inflavit tetra libido,
Huc iuvenes aequum est descendere, non alienas
Permolere uxores. Nolim laudarier, inquit,
Sic me, mirator cunni Cupiennius albi.

30 olenti *edd. vett.* 33 tenta *coni. anon. in edit. Sandb.* 36 Culpennius *H.* Cupennius *Ven. Glar.*

30 *Stantem*, h. e. *prostantem*, per Aphaeresin.

31 *Notus homo*, *honestus et nobilis. Catone transeunte, quidam exiit de fornice, quem cum fugeret, laudavit et revocavit: postea cum frequentius eum exeuntem de eodem lupanari vidisset, dixisse fertur, Adolescens, ego te laudavi, tanquam huc interdum venires, non, tanquam hic habitares.* Vet. Schol.

Suaviter Luciliano stylo Catonis Censorii verba protulit. *Laudibus ferunt, mactant honoribus.* Cicero, referente Lambino. *Macte, inquam, virtute, simulque his versibus esto*, Lucilius. Puto, *Macte* Oscum esse verbum et indeclinabile, et significare magnum, vel amplum. Gothis *Macht* potentia est, quod refertur ad μέγεθος.

32 *Sententia dia Catonis:* sic et Lucilius, *Valeri sententia dia*, pro ipso Valerio: est enim Periphrasis ipsius Catonis.

33 *Tetra* ferox et indomita: tetrum enim dicitur, quodcunque animo vel sensibus vel asperum est vel dirum. Etiam Persius *venam* posuit pro virili membro: *Cum numerosa vago singultiet inguine vena.*

34 *Huc descendere;* ad meretrices scilicet: nam ad viliora descenditur. Male de ipso loco accipiunt Interpretes. B. Non male. Z.

Aequum est; neque ius, neque censores vetant, et excusationem habet vox *Iuvenes.*

35 *Permolere;* Theocrito μύλλειν est. Veteres inserto in fornicem baculo molam trudebant. Τῇ κώπῃ τοὺς μύλους ὠθοῦντο, inquit Theocriti Scholiastes. *Hunc molere, illam autem ut frumentum vannere c—is.* Lucilius.

36 *Cupiennius Libo Cumanus Augusti familiaritate clarus, corporis sui diligentissimus, sectator matronarum.* Vet. Schol.

Album felix et beatum est; quod Interpretes latuisse miror. *Quia tu gallinae filius albae, Nos viles pulli, nati infelicibus ovis.* Iuvenalis. Octavius Ferrarius de Re Vestiaria ostendit, matronarum tunicas, sive stolas, fuisse purpureas et segmentis sive vittis aureis distinctas, et nunquam albis vestibus praeterquam in luctibus uti consuevisse. In Epithalamio tamen Thetidis apud Catullum legimus, *Vestis Candida purpurea talos incinxerat ora;* quem locum citavit vir doctus Lud. Desprez. Verum et flammeus color candidus est, et coeruleus purpureus. B. *Album* hic mihi videbatur nihil aliud notare, quam teneritatem et mollitiem stolatarum, pulveris ac solis impatientium. G. *Cunnus albus* est haud dubie matrona veste alba indata. Nam etsi Ferrarii sententia satis certa esset, tamen hoc tempore cum lege Iulia luxus muliebris coërcitus esset, tunica aut stola sine purpura fuisse videtur. Z.

37 *Vrbane abutitur Ennianis versibus: Audire est operaepretium, procedere recte, Qui rem Romanam Latiumque augescere vultis: sed illud urbanius, quod*

Audire est operae pretium, procedere recte
Qui moechis non vultis, ut omni parte laborent;
Vtque illis multo corrupta dolore voluptas,
Atque haec rara cadat dura inter saepe pericla.
Hic se praecipitem tecto dedit: ille flagellis
Ad mortem caesus; fugiens hic decidit acrem
Praedonum in turbam; dedit hic pro corpore nummos;
Hunc perminxerunt calones: quin etiam illud
Accidit, ut quidam testes caudamque salacem
Demeteret ferrum. Iure omnes. Galba negabat.
Tutior at quanto merx est in classe secunda!
Libertinarum dico, Sallustius in quas
Non minus insanit, quam qui moechatur: at hic, si,

38 moechos *Ascens. Bentl. Cun.* 45 quidam — ferro *etiam H. G. Sax.* cuidam — ferrum *H. Steph. et Chab.* quoidam — ferrum *Cun.* 48 in qua *Bentl. et Cun. ex MSS. it. Sax.* 49 *Pro* at, ut *ex MS. Bentl. it. Bos et G.*

Ennius Vultis dixerit, hic Non vultis intulerit. Vet. Schol.

Opera modo dicitur pro tempore impenso.

Nihil *rectum* iudicatur, quod non procedit ex voto: nam animus vulgo est norma recti, uti ratio sapientibus.

38 *Laborare* dura pati est hoc loco.

39 *Corruptura* dicitur, cui aliquid tetri vel amari gustus admisцetur.

40 De communi usu *cadat* ponit pro *contingat*, quod magis comicum.

41 *Ille flagellis. Sallustius Crispus in Faustae filiae Syllae adulterio deprehensus, ab Annio Milone flagellis caesus esse dicitur, quod Asconius Paedianus in Vita eius significat.* Vet. Schol.

42 *Ad mortem;* comica Hyperbole. B. *Horribile* tamen *flagellum.* Vid. Sat. 1, 3, 119. G.

43 Fures *praedones* dicit, qui nocturno tempore per urbem grassati sunt, ut ex Iuvenale patet.

Pro obscoena parte corporis. Vet. Schol. B. *Pro corpore* ad redimendam vexationem quamcunque corporis, cuius genera enarrat deinde. Poterat memorasse etiam *raphanosque mugilesque* Catulli et Iuvenalis. G.

44 *Perminxerunt:* sic et Persius, *Patriciae immeiat vulvae.*

Calones sunt ministri militum, liberi homines, lixae vero servi eorumdem. Vet. Schol. A scindendis lignis, quae *calas* Veteres dicebant a Graeco *κᾶλον.* *Scinde puer calam, ut caleas.* Lucilius.

Illud in frequenti usus est pro *hoc.*

45 Nil opus est *cuidam* reponi pro *quidam* contra fidem tot Codicum, cum sit *quidam* etiam in Dativo. Sic et Virgilius, *Qui non risere parentes*, pro *Cui.*

Salacem; dicitur membrum illud, in quo libido est, esse salsum. Vet. Schol.

46 Bentleio magis arridet insitatior scriptura *Demeterent ferro*, calones scilicet.

Amare Servium Galbam Iurisconsultum perstringit, quasi contra manifestum ius pro adulteriis respondentem, quia et ipse adulter esset. Vet. Schol.

49 Dilogως *insanit* et de ardore libidinis et de immodicis sum-

Qua res, qua ratio suaderet, quaque modeste
Munifico esse licet, vellet bonus atque benignus
Esse; daret quantum satis esset, nec sibi damno
Dedecorique foret: verum hoc se amplectitur uno;
Hoc amat, hoc laudat: Matronam nullam ego tango:
Vt quondam Marsaeus, amator Originis, ille
Qui patrium mimae donat fundumque laremque,
Nil fuerit mi, inquit, cum uxoribus unquam alienis;
Verum est cum mimis, est cum meretricibus; unde
Fama malum gravius, quam res, trahit. an tibi abunde
Personam satis est, non illud, quicquid ubique
Officit, evitare? bonam deperdere famam,
Rem patris oblimare, malum est ubicunque. Quid inter-
Est in matrona, ancilla, peccesve togata?

54 et laudat *Ven. Glar. Bentl.* 56 mimae censum donavit avarae *coll. Sax.* 63 peccesne *Lamb. Chab. Bentl. male. Nam ve est sive, quemadmodum sensus poscit. Ancilla enim et togata, h. e. meretrix, ad idem membrum seu genus pertinent, quod opponitur matronis.* Z.

tibus; et est Praeteritum, pro *insanivit.* B. Praesenti potius intelligam: per Antonomasian enim ponitur Sallustius. G. *Moechatur,* qui cum uxore aliena eaque ingenua adulterium committit. Z.

50 *Qua,* h. e. *in quantum, de est tenus.* Vet. Schol.

Res occasio est, sive praesens negotium. B. Videtur esse res familiaris: et *ratio,* bona existimatio. Z.

Modeste, h. e. *moderate.*

51 Omnes fere Lambini et Cruquii Codices legerunt *munifico esse licet* pro *munificum;* Scholiastae silent.

53 *Se amplectitur;* gratulans sibi plaudit. *He hugs himself.*

54 *Matronam nullam;* Ethopoeia.

55 Cytheris, Origo, et Arbuscula hoc tempore insignes erant mimae, quarum prima Virgilii erat Lycoris.

56 *Donat* modo Praeteritum est pro *donavit.*

59 *Fama trahit gravius malum. Intelligi vult, ex nimio mimarum aut meretricum amore vexari quidem censum, sed multo graviora damna famae accidere.* Vet. Schol.

60 *Persona* dignitatis est nomen: sic et Cicero dicit, esse qui sentiant, Philosophiam indignam esse *persona.* Cornelius Celsus plene *splendidam* dicit *personam:* modo matronam dicit *personam;* praesertim vero honoratiorem. B. Cic. de Fin. 1 pr. quo respicit vir doctus, *suam* aperte *personam* intelligit. *Persona* tam indignitatem et sordes, quam dignitatem et honorem notat. G.

Mira brevitate posuit *ubique* et mox *ubicunque,* temporis Adverbia, pro personis quibuscunque.

62 *Oblimare, deterere, tractum a lima.* Vet. Schol.

63 Bentleius, auctoritate quorumdam Librorum, reposuit *peccesne* pro *peccesve;* quod tamen nobis tantundem videtur. Librariis ipsis nihil erat pensi super tali materia.

Matronae, quae a maritis ob adulterium repudiabantur, togam

Villius in Fausta Sullae gener, hoc miser uno
Nomine deceptus, poenas dedit usque superque
Quam satis est; pugnis caesus, ferroque petitus;
Exclusus fore, cum Longarenus foret intus.
Huic si mutonis verbis mala tanta videntis
Diceret haec animus: Quid vis tibi? numquid ego a te
Magno prognatum deposco consule cunnum
Velatumque stola, mea cum conferbuit ira?
Quid responderet? Magno patre nata puella est.
At quanto meliora monet, pugnantiaque istis,

68 videnti, *quod Bentl. reduxit, etiam H. G. Sax. et primae editt.* 71 mea tum cum inferb. *coll. Sax.*

accipiebant, sublata stola propter ignominiam. Nam prostare solebant cum pullis togis. Vet. Schol.

64 Facile assentior Dacerio, Villium fuisse nobilem, et Longarenum contra ignobilem quendam. B. Villius familiaritate Milonis (de qua Cic. fam. 2, 6.) abusus videtur ad stuprum conandum uxoris illius Faustae, Sullae filiae; quam cupiditatem in illo hoc ipsum incendit, quod sic dictatoris *gener* quodammodo fieret. *Gener* etiam de stupri coniunctione, ut vulgo in Germania *affines* iocose dicunt. Itaque carere licet emendatione proposita in Miscell. observatt. Burm. Vol. 2. p. 88. sq. *genere*, ut Fausta *genus* Sullae pro filia dicatur. Sed quidni manemus in antiqua interpretatione, quae tum Acroni tum Porphyrio adscribitur a Fabricio: *Villius pro Annio dixit. Annius autem Milo maritus fuit Faustae, Cornelii Sullae filiae, qui a familia* (servis) *Longareni rediens a coena ante aedes suas, ne adulterum* (Longarenum) *deprehenderet, pugnis caesus est, et ferro petitus.* Sic *gener* proprie dicetur, et pulchre constabunt omnia, nisi quod miror, cur Annium non suo nomine compellarit. An Fausta Milonis post exilium huius nupsit Villio? an prius, quam Miloni nuberet, fuit in matrimonio Villii? G. *Villium* non maritum Faustae esse, sed adulterum, sequentia satis comprobant. Z.

Hoc et Villii sententia dicit satis festiva Ironia.

65 *Deceptus*, allectus et inviscatus.

66 *Pugnis caesus: a familia Longareni moechi.* Vet. Schol. E. Sunt qui Milonem maritum intelligant. At vero non apparet caussa, cur non verum nomen ponere maluerit auctor. Z.

68 Lucilianum est *muto*, et a Graeco *μυτὶς*, quod summitas est nasi. *Laeso iam lacrimas mutoni absterget amica.* Lucilius. B. Non miror, *videntis* magis placuisse viris doctis, licet maior sit auctoritas alterius lectionis. Vividior enim fit et magis poetica oratio, si pars, quae hic loquens introducitur, vidisse dicatur mala. Quid vero opus erat tam gravi oratione, si vidisset Villius mala tanta? Sapientior est pars libidinosa suo domino. G.

69 In *animo* consilium est et ratio.

Quid vis tibi; h. e. Quam rem tu agis? An mentis bene sanae es?

71 *Stola* tunica erat muliebris, et propria matronarum.

Iram dicit libidinis insaniam. *Ira furor brevis est.*

73 Ridicule philosophatur in re turpicula. Nam Philosophiae est ad naturam vivere.

Dives opis natura suae, si tu modo recte
Dispensare velis, ac non fugienda petendis
Immiscere! Tuo vitio, rerumne labores,
Nil referre putas? Quare, ne poeniteat te,
Desine matronas sectarier, unde laboris
Plus haurire mali est, quam ex re decerpere fructus.
Nec magis huic inter niveos viridesque lapillos
Sit licet, hoc, Cerinthe, tuo tenerum est femur, aut crus
Rectius; atque etiam melius persaepe togatae.
Adde huc, quod mercem sine fucis gestat; aperte
Quod venale habet, ostendit; nec, si quid honesti est,
Iactat habetque palam, quaerit quo turpia celet.
Regibus hic mos est, ubi equos mercantur, opertos
Inspiciunt; ne si facies (ut saepe) decora

74 tu si modo *Ven. Glar. Bentl. non male. Z.* 81 (Sit licet hoc Cerinthe tuum) *vulg.* tuae *coni. Cun.* 82 togatae est *Bentl.* 84 neque *Bentl.* 86 opertos *etiam Sax. G. H. et editi ante Landi. Huic, Lipsio, Fabro, Dacerio, placuit* apertos.

74 *Dives opis;* nihil quod sui muneris est naturae deest.

Recte dispensat, qui sapienter utitur: nos etiam dominae naturae dispensatores sumus.

76 *Vitio nostro laboramus, si dolemus, cum desit phasianus; rerum natura laboramus, si dolemus, cum desit panis.* Vet. Sch. B. *Tuo vitio,* tua culpa, si amas matronam. *rerumne*, an necessario, sine culpa tua. Z.

Labores: miser sis; nam et labor miseria est.

79 *Ex re*, potita scilicet.

80 *Niveos viridesque lapillos; uniones et smaragdos.* Vet. Sch. Cruq.

81 Bentleio placuit ita hunc versum emendare, *Sit licet, o Cerinthe, tuo.* Non videtur mihi vidisse, *tuum* dici pro *quale tuum.* Aequari voluit hic Cerinthi femur femoribus matronarum, imo et praeferri. Nihil opis est a Manuscriptis. Et Bentleii Textus nimis involutus et obscurus videtur. B. Huic nobili matronae, licet iaceat inter gemmas et margaritas, femur ideo non est magis tenerum, neque crus rectius, *quam tuum*, Cerinthe. Sic vett. Scholl. *Quam tuum* idem est, quod *tuo:* ut restituit feliciter Bentleius. Quod autem *hoc* in *o* mutavit, nihil opus videtur: est enim *hoc* idem quod *ideo, ob hoc* etc. G.

Pulcherrimus erat iste puer, Sulpiciae et matronarum deliciae, de quo Tibullus. Significat hunc vel ipsis matronis praeferendum.

83 Mire *gestat mercem* de meretrice, quod proprie faciunt circumforanei mercatores.

84 *Honesti, i. e. pulchri.* Vet. Schol.

86 Veteres potentes patronos dicebant *reges;* neque enim alii reges primis temporibus.

Vetus Scholiastes non dissentit a Lambini et Torrentii Codicibus, quorum plerique pro *apertos* legerunt *opertos.* Stat contra Faber. *Operiunt eos, ne pulchritudine inducti emant equum pedibus mollioribus.* Vet. Sch. quem dixi.

87 *Faciem* dicebat membrorum symmetriam.

Molli fulta pede est, emtorem inducat hiantem,
Quod pulchrae clunes, breve quod caput, ardua cervix.
Hoc illi recte? ne corporis optima Lynceis
Contemplere oculis, Hypsaea caecior illa
Quae mala sunt spectes. † O crus! O brachia! † Verum
Depygis, nasuta, brevi latere ac pede longo est.
Matronae, praeter faciem, nil cernere possis,
Caetera, ni Catia est, demissa veste tegentis.
Si interdicta petes, vallo circumdata (nam te
Hoc facit insanum) multae tibi tum officient res:
Custodes, lectica, ciniflones, parasitae;

90 tu corporis optima Lyncei contemplare — spectas *coni. Bentl.* Hoc illi apte: nae tu — contemplans — spectas *coni. Cun.* 93 Depugis *Bentl. Cun.*

88 Bentleius scribi vult *ducat* pro *inducat*, neque novi causam.

Admiratione dicit *hiantem*, et quasi oculis atque animo defixum.

90 *Recte*, ordine, et per hoc sapienter. B. *Hoc illi recte faciunt*, eademque te monent, *ne corporis* etc. Si haec ita connexa cogitassent viri docti, de mutatione vix erant cogitaturi. G.

Lynceis oculis. Proverbium est. *Lynceus tantam vim in acumine oculorum dicitur habuisse, ut trans parietem videret, et dum staret in Sicilia, videret classes de Africa exeuntes.* Vet. Schol. [† Errat Scholiastes; nam homo iste, qui acutum adeo cernebat, appellabatur *Strabo*. v. Perizon. ad Aelian. V. H. 11, 13.] Erasmus et Cruquius legerunt *Lyncei*; nil opus fuerat. Bentleius t Erasmum legit *Lyncei* in Gevo. Verum quid interest? in et pro *Ne contemplere* po- *Tu contemplare*, sed tenui auctoritate.

1 De *Lynceis oculis* salse noipse finxit proverbium, dum bilem moecham, *Hypsaeam* utiam, vitiosis oculis utentem, transitum percutit. Nam Plautiorum *Hypsaeus* erat cognomentum, auctore Torrentio.

93 *Depygis sine natibus, sicut Callipygis.* Vet. Schol.

Nasuta, quae grandi est naso.

Deforme est in foeminis furcam latere habere maiorem. Vet. Schol.

95 *Ni Catia est. Haec adeo vilis fuit, ut in aede Veneris Theatri Pompeiani adulterium cum Valerio Siculo Colono, Tribuno Plebis, obducto velo admiserit.* Vet. Schol. *Haec neglecto pudore propter pulchritudinem crurum elata veste utebatur.* Alter Schol.

96 *Interdicta*, h. e. ideo quia interdicta: *Plus incendimur, quo difficilius pervenimus.*

Vallo circumdata; Metaphora a castris.

98 *Sed quis custodiet ipsos Custodes?* Iuvenal.

Torrentius putat lucubratoriam dici lecticam.

Ciniflones et cinerarii eadem significatione apud veteres habebantur ab officio calamistrorum. Vet. Schol. († *calamistrorum*, i. e. veruum in cinere calefaciendorum, quibus matronae capillos crispabant. Dicti autem ciniflones ab eo, quod in cinerem

Ad talos stola demissa, et circumdata palla;
Plurima, quae invideant pure apparere tibi rem.
Altera, nil obstat: Cois tibi pene videre est
Vt nudam; ne crure malo, ne sit pede turpi;
Metiri possis oculo latus. An tibi mavis
Insidias fieri, pretiumque avellier, ante
Quam mercem ostendi? ¶ *Leporem venator ut alta*
In nive sectetur, positum sic tangere nolit:
Cantat, et apponit, *Meus est amor huic similis: nam*
Transvolat in medio posita, et fugientia captat.
¶ Hiscine versiculis speras tibi posse dolores,
Atque aestus, curasque graves e pectore pelli?
Nonne cupidinibus statuit natura modum? quem,
Quid latura, sibi qui sit dolitura negatum,

106 sectetur *etiam H. et G.* sectatur *al.* 107 Captat *Lamb. ex coniect.* 110 tolli *etiam coll. Sax. it. Cun.* 111 statuat *MSS. et Schol. it. H.*

flant ad ferrum calefaciendum, quos cinerarios appellant. *Wetsten.*]

99 *Palla pro peripodio posuit quod dicunt tunicae pallium.* Vet. Schol. (ita enim legendum pro *tunicopallium;*) erat enim et muliebre pallium.

100. *Rem* modo posuit pro merce.

101 *Altera;* comice pro *quod ad alteram attinet;* estque *Ἀνακόλουθον.*

Cois; bombycinae vestes a Pamphila Coa repertae, ut alias monuimus.

103 Festive *metiri oculo,* pro percurrere.

105 *Leporem venator; inducit quasi canticum amatoris.* Vet. Schol. En tibi Callimachi versiculos ex Daniele Heinsio et Scaligero: *Ὠγρευτὴς, Ἐπίκυδες, ἐν οὔρεσι πάντα λαγωὸν Διφᾷ, καὶ πάσης ἴχνια δορκαλίδος, Στείβῃ καὶ νιφετῷ κεχαρημένος·* *) *ἢν δέ τις εἴπῃ, Τῆ τόδε βέβληται θηρίον· οὐκ ἔλαβεν. Κοῦμὸς ἔρως τοιόσδε· τὰ μὲν φεύγοντα διώκειν Οἶδε, τὰ δ' ἐν μέσσῳ κείμενα παρπέταται.*

106 Recte Bentleius *sectetur,* et quidam etiam scripti Codices. B. Accipiendum *sectetur* potentiali modo, sectari potest. G.

107 *Apponit; addit ad cantum.* Vet. Schol. Hoc ingeniose et solerter Dacerium subodoratum fuisse scribit Ludovicus Desprez.

110 Quidam Libri habent *tolli,* quod praelàtum video Bentleio suo more.

111 Rarior scriptura *statuat* placet Bentleio. B. Nonne ipsa natura praefixit modum et cancellos veluti cupiditatibus? quem modum, hoc est, *quid latura — negatum,* diligenti attentione exquirere, et inania, quibus careri potest, resecare, utilius est, quam indulgendo eas alere in immensum. Hoc iam exemplis illustrat. G.

112 *Quid sit dolitura;* sic et in prima: *Queis humana sibi doleat natura negatis.*

*) *Κεχαρημένος* pro *κεχρημένος* reposuit nuper ad Callimachum magnus Bentleius, natus emaculandis Graecorum scriptis. B. Est Epigr. 33.

Quaerere plus prodest, et inane abscindere soldo?
Num, tibi cum fauces urit sitis, aurea quaeris
Pocula? num esuriens fastidis omnia praeter
Pavonem rhombumque? tument tibi cum inguina, num, si
Ancilla aut verna est praesto puer, impetus in quem
Continuo fiat, malis tentigine rumpi?
Non ego; namque parabilem amo Venerem, facilemque.
¶ Illam, *Post paulo; Sed pluris; Si exierit vir;*
Gallis; hanc, Philodemus ait, sibi, quae neque magno
Stet pretio, neque cunctetur, cum est iussa, venire:
Candida rectaque sit; munda hactenus, ut neque longa.
Nec magis alba velit, quam det natura, videri.
Haec, ubi supposuit dextro corpus mihi laevum,

121 *Vulgo distinguunt* Gallis hanc, Philodemus ait; sibi *etc. sed secutus sum Bentleium. Nam* illam *h. e. matronam, quae tam difficilis est in re concedenda, et solet his verbis remorari moechum,* Post paulo redi, Pluris copiam tibi faciam, Si maritus foras prodierit, *atque* hanc, *h. e.* quae neque magno stet pretio *etc. sibi opponuntur. Illam igitur Philodemus Gallis, h. e. Cybeles sacerdotibus, spadonibus relinquendam esse ait.* Z. 125 *Pro Baxteri lectione* dextrum c. m. laevo *revocavi lectionem Ven. Glar. Chab. Lamb. Bentl.*

113 *Inane abscindere soldo; allegoricws, inutilia aut vana ab utilibus ac necessariis recidere ac separare.* Vet. Schol. Hoc faciant qui vescuntur caseo, vel pomis.

119 *Parabilem;* Graecis εὐπόριστον.

120 *Illam, post paullo:* pulcherrima Ethopoeia licitantis moechae. *Hi versus ex Philodemo translati sunt. Poeta fuit hic Epicureus, qui Graece scripsit multa Epigrammata.* Vet. Sch. Cruq. Cruquius ipse Philodemum Gadaraeum fuisse sentit, quem Strabo Philodemum Epicurum nominavit, si veri sunt Codices.

121 *Gallis hanc;* h. e. superbis, stolidis et γυναικομανέσι, qui huiusmodi affectant delicias. Quin et Martialis Gallos stolidos et ostentatores hoc Disticho significat: *Tu tantum accipies, ego te legisse putabo; Et tumidus Galla credulitate fruar.* Sed pene oblitus sum Veteris Scholiastae, *Relegat tales ad Gallos* (inquit ille) *qui magno adulteria mercantur.* Hodiernis Gallis minus conveniunt haec veterum improperia.

123 *Munda,* h. e. culta.

Longa; sunt enim (ut ait Vet. Schol.) quae *proceritatem sibi staturae mentiuntur suppositis crepidis.*

125 *Dextrum corpus mihi laevo.* Sic et Lambinus et Cruquius ex veteri Codice reposuere (quos et secutus est Lubinus) pro eo quod erat. *Dextro corpus mihi laevum,* quod vel prima fronte vitiosum est. *Hoc est quod Lucilius ait in quinto, Et cruribus crura diluxat.* Vet. Schol.

Ilia et Aegeria est: do nomen quodlibet illi.
Nec vereor, ne, dum futuo, vir rure recurrat,
Ianua frangatur, latret canis, undique magno
Pulsa domus strepitu resonet, vepallida lecto
Desiliat mulier, miseram se conscia clamet;
Cruribus haec metuat, doti deprensa, egomet mi;
Discincta tunica fugiendum est, ac pede nudo,
Ne nummi pereant, aut pyga, aut denique fama.
Deprendi miserum est: Fabio vel iudice vincam.

129 vepallida, veh pallida, vae pallida *MSS. et primae editt. nusquam* ne.

129 *Vepallida, una pars est orationis, sicut vesana, et significat valde pallida, sicut apud Persium* (1, 111.) *Vt ramale vetus vegrandi subere coctum.* Vet. Sch. Cruq. Bentleius sua auctoritate acriter contendit, *vepallida* legendum esse *ne pallida;* atque hoc adversante antiquo Scholiaste. B. Recte legit Vet. Schol. sed male interpretatus est, *Ve* in compositione semper vitium notat, *vepallida* male pallida est. *Ne* cursum orationis intercipit, et eam reddit languidam. G.

130 *Conscia; ancilla conciliatrix.* Vet. Schol.

131 *Cruribus; metuit, ne cruribus truncetur.* Vet. Sch. Cruq. Erat autem *crurifragium* peculiare servorum supplicium.

Etiam ante Legem Iuliam deprehensa in adulterio dotis parte multabatur, ut ex Val. Maximo Iacobus Cruquius ostendit. Nihil opus erat Bentleium reposuisse *doti haec deprensa* sola inductum coniectura. Neque sane pari gradu heram et ancillam decuit nominari hoc loco. B. Et *deprensa* proprie non dicitur nisi matrona, nempe ea, cuius et crimen et periculum est. G.

132 *Discincta tunica* ἐναργῶς *expressa perturbatio adulteri, de ipso lecto subito fugientis.* Vet. Schol.

133 *Ne nummi pereant; quibus adulteri redimebant adulterium.* Vet. Schol.

Aut pyga; raphanismo scilicet, mugili vel calonibus.

134 *Miserum est;* ἐμπαθῶς.

Fabio vel iudice. Satis urbane hominem severum percutit, et provincialem Stoicum; cuius meminit etiam in prima. Alii Iurisconsultum putant. Forsan utrumque verum est.

SATIRA III.

IN OBTRECTATORES ET SVPERCILIVM STOICVM.

Cum Tigellium ob summam levitatem et inconstantiam in dictis et factis reprehendisset, transit inde ad vituperandam consuetudinem pessimam istam et admodum vulgarem vitia vel levissima aliorum acutius observandi et acerbius perstringendi. Aequius est, inquit, si ob virtutes maiores vitia leviora feruntur leniter: veluti, si quis est iracundior, aut eius odor minus gratus est naribus acutis aliorum, aut in cultu corporis et vestitu parum elegans reperitur; idem forte est vir bonus, tibi amicus, et ingenio magno praeditus: praesertim cum fortassis vitiis tute ipse labores, sive a natura insitis sive a mala consuetudine contractis. Quodsi imitamur amatorum aut parentum morem, qui vitia corporis amicarum et filiorum extenuant et elevant, adeo ut parcus nobis dicatur frugi, nimis sedulus et ardelio vocetur amicorum studiosus, vehementior in congressu et sermone liberior habeatur doli expers et generosus, pronior ad iram et iurgia numeretur inter animosos; hoc magis ad amicitiam conciliandam conservandamque valet, quam si contra virtutes amicorum in vitia detorquemus: si v. g. probus vocatur humilis et abiectus; cautus, stupidus; prudens et diligens in cavendis insidiis, fictus et astutus; non satis cautus et qui, quemadmodum ego saepe, sed sine offensione, Maecenatem interpello, amicum legentem aut meditantem sermone non necessario interpellat, molestus dicitur et sensus communis expers. Cum nemo sine vitiis sit; probetur is, qui minimis est infectus, et alter alterius vitiis ignoscat. Si enim, ex sententia Stoicorum, nos caeteri sumus stulti, nec a vitiis liberi esse possumus: cur non sumus aequi iudices, et poenas peccatis aequales irrogamus? Nam si insanus habetur, qui servum ob tepidum ius degustatum cruci affigit; nonne gravius est amicum pro levi errore odisse et fugere? Illud enim Stoicorum, omnia peccata esse paria, convellitur a natura rerum, sensu cuiusque, ipsa utilitate communi et consuetudine populorum. Ad extremum ridet Stoicorum fastum, qui sapientem solum iactabant esse divitem et regem, et dicit se malle esse stultum et privatum, quam cum Stoicis sapere et regnare.

Omnibus hoc vitium est cantoribus, inter amicos
Vt nunquam inducant animum cantare rogati;

SAT. III.

1 Supra (ad Sat. 1, 2, 3,) ostendimus, Tigellium Horatii Carmina ut parum modulata reprehendisse;

Iniussi nunquam desistant. Sardus habebat
Ille Tigellius hoc. Caesar, qui cogere posset,
Si peteret per amicitiam patris atque suam, non
Quicquam proficeret: si collibuisset, ab ovo
Vsque ad mala citaret, Io Bacche! modo summa
Voce, modo hac, resonat quae chordis quattuor ima.
Nil aequale homini fuit illi: saepe velut qui
Currebat fugiens hostem; persaepe velut qui
Iunonis sacra ferret; habebat saepe ducentos,

7 Bacchae *edit. Med.* 1477. 8 resonans *Glar.* resonat chordis quae qu. *Lamb.* 9 animi fuit *Chab.* 10 velut si *Lamb.* 11 alebat *Bentl. ex scriptura cod. Vossiani* Halebat.

cuius iniuriae adhuc memor de obtrectatoribus acturus initium ab isto sumit. Significat autem, perversum huius hominis ingenium non minus arti suae quam patriae Sardiniae deberi. Elevando autem musicorum professionem *cantoribus* posuit.

Inter amicos; supplendum extrinsecus *etsi.*

3 Hunc ipsum Tigellium etiam Cicero in Epistolis *patria sua pestilentiorem dicit.* Et *Licinius* (inquit Vet. Schol.) *de Hermogene agens: Sardi Tigellii putidum caput venit.*

4 *Ille* ad Emphasin posuit nobilitatis. *Quasi de noto dixit Ille.* Vet. Schol.

5 *Patris;* divi Iulii, cuius in comitatu fuerat; illud enim significatur voce *amicitia* hoc loco.

6 *Ovum initium coenae erat, quippe quod in gustu statim a balneis offerebatur; mala vero in secundis mensis erant.* Vet. Sch.

7 *Citari dicuntur qui clara voce vocantur: hinc praecones citare dicuntur.* Vet. Sch. Cruq. Pro *citaret* Bentleius, solita sua fiducia, nullo sub auctore, posuit *iteraret;* imo et negavit posse dici *citare* satis Latine, pro *clamare*, cum tamen *citare* nihil aliud sit quam *vocem ciere.* B. Cic. de Orat. I. c. 59: etiam *citare* est frequenter pronunciare. G.

Io Bacche; Bacchi hymnus perpetuus fere conviviorum comes: hunc autem nominat ob insaniam. Nil opus est Turnebi *Bacchae* nimium caventis de metro. [† Similia exempla initii carminis commemorati vid. ap. Bentl. ad h. l. et Schol. Aristoph. ad Nub. 964.]

Modo summa; i. e. *modo clara voce, modo crassa, et a Tetrachordo hoc desumtum videtur, in quo est gravissimi soni chorda, quae ὑπάτη dicitur.* Vet. Schol. Ὑπάτην Saturni fuisse ostendit Cruquius, uti Νήτην Lunae. B. Tigellius modo utebatur ea voce, quae summa chorda Tetrachordi, τῇ ὑπάτῃ resonat, h. e. gravissima; modo ea, quae ima chorda, τῇ νήτῃ, eademque acutissima, resonat. Traiectio locum aliquantum obscurat, ut Carm. 2, 15, 1. Non iungendum *summa voce*, sed *summa chorda.* G.

9 Hanc inconstantiam pulchre describit etiam Ser. 2, 7, 7. G.

10 *Κατὰ σύλληψιν* figuram ex *currebat* supplendum *currit.* Hoc voluit Vet. Schol.

11 *Κανηφόροι apud Athenienses hodieque dicuntur, qui sacra in capite portant, et lento gradu incedunt.* Vet. Schol. Proverbiali forma haec proferuntur, quomodo et Graeci Ἥραιον βαδίζειν. B. Conf. ad Ser. 2, 8, 13. G.

Alebat rarissima erat lectio, ideoque praelata a Bentleio, etsi et ista Membrana tantum illam repraesentaverat, ut vel ipse advertit.

Saepe decem servos: modo reges atque tetrarchas
Omnia magna, loquens: modo, Sit mihi mensa tripes, et
Concha salis puri, et toga quae defendere frigus,
Quamvis crassa, queat. Decies centena dedisses
Huic parco paucis contento; quinque diebus
Nil erat in loculis: noctes vigilabat ad ipsum
Mane, diem totum stertebat; nil fuit unquam
Sic impar sibi. Nunc aliquis dicat mihi, Quid tu?
Nullane habes vitia? Imo alia, et fortasse minora.
Maenius absentem Novium cum carperet: Heus tu,

20 et fort. *MSS. et primae editt. usq. ad Ald. qui* haud *posuit, quod secuti alii.* 21 Maevius *G. Z. Med.* 1477. *Glar.* Nevium *Venet. Glar. Chab.*

12 *Tetrarchae dicuntur, qui quartam partem regni* [*imperatoris*] *habent.* Vet. Schol. Regnum imperatoris Iudaeam dicit: erat enim haec praesidialis provincia, et imperatoris propria, cum veteres provinciae senatus essent, adeoque proconsulares dicerentur. Ludovicus Despres Tetrarcham dicit *Quatuor Provinciis Praefectum*, infelicem Andreae Dacerii errorem secutus. Quis non ferat homuncionem de trivio subinde allucinantem, cum tanti viri nescirent, quid sit Tetrarcha? B. Vocem *imperatoris* non habet Vet. Schol. Cruq. Et turbat ea sententiam, nisi addas *imperatoris concessu*, vel *indulgentia*, vel tale quid. De provinciis Caesaris et senatus hic disputari non debebat, neque hoc modo. Vid. Spanhem. Diss. 13. Tetrarchas habuere Gallograeci ante, quam imperii Ro. pars essent etc. G.

13 *Loquens: loquendo imitabatur.* Vet. Schol. Cruq.

Mensa tripes; mensa Delphica (pauperiorum propria). Sic et Vet. Schol. Cruq.

14 *Concha salis. Pauperiores in marina concha salem tritum habere solent, quo cum pane vescantur.* Vet. Schol. *Cum sale panis Latrantem stomachum bene leniet;* ut ait alias noster.

Puri; perpetuum salis Epitheton: *Purum et sine labe salinum;* nam et religiosum dicitur purum. Quin et salinum patella erat deorum manium, qua mensa consecrari consueverat. Potest et inesse Dilogia, ut sit *puri* etiam pro *simplicis* et *sine condimentis*, quod putavit Vet. Schol. Delicatuli enim et condiebant sibi salem.

15 *Decies centena*, supple millia sestertium. Docte monet Turnebus, Romanos usitata loquendi formula usos fuisse hac summa pro immani.

16 *Huic parco:* salse et ironice haec protulit.

17 Enallage modi pro *Nil esset.*

18 *Ἐν ἤθει nil* posuit pro *nemo*, ac si hominem negaret. *Conveniet nulli qui secum dissidet ipse.*

20 Lambini et Cruquii MSS. Codices legerunt *et fortasse*, cum omnes [post Aldum] Impressi habeant *haud.* Ego tamen cum Vetere Scholiaste *at* reponendum duxi, quod saepius usurpatur pro *atque;* quod Librarii non intelligentes fecerunt *et.* Omnium autem pessimum est *Haud.* B. Nulla plane auctoritate nititur *at: et* summo consensu est in libris, et pulchrum ἦθος habet, quasi non acriter contendentis. G.

21 *Qui de personis Horatianis scripserunt, aiunt, Maenium scurrilitate notissimum Romae*

Quidam ait, ignoras te? an ut ignotum dare nobis
Verba putas? Egomet mi ignosco, Maenius inquit.
Stultus et improbus hic amor est, dignusque notari.
Cum tua pervideas oculis mala lippus inunctis,
Cur in amicorum vitiis tam cernis acutum,
Quam aut aquila, aut serpens Epidaurius? At tibi contra
Evenit, inquirant vitia ut tua rursus et illi.
Iracundior est paulo? minus aptus acutis

25 praetereas *coni. Meruil*, male *Muret. ex MSS.* 29 adunci *coni. Bentl.*

fuisse: hic post patrimonium obrosum, Calendis Ianuariis in Capitolio clara voce optavit, ut quadraginta nummorum aeris alieni haberet. Quaerente quodam, quid sibi vellet, quod tam solenni die aes alienum optaret habere, Noli mirari, inquit, octoginta [habere] debeo. Hic fertur, domo sua, quam ad forum spectantem habuerat, divendita, unam columnam sibi ibi excepisse, unde Gladiatores spectaret, quae ex eo Columna Maenia nominabatur; cuius et Lucilius sic meminit: Maenius columnam cum peteret. Vet. Schol. B. In hac narratione verbum *habere* redundare videtur. Ad *quadraginta* et *octoginta* minimum *millia* intelligi debent: vel potius notae numerales legendae per adverbia *quadragies, octogies.* G.

Fortasse nomen avari cuiusdam apud Lucilium: melius enim convenisset inter eos, si uterque fuisset nebulo. Novii Fratres in sexta acres erant foeneratores; sed hic fuit illis antiquior.

22 *Dare verba non tam fallere est, quam latere.* Cruquius.

24 *Improbus* modo positum est pro *impudens*, vel *importunus.*

Notari; ignominiae nota, qua Censores eos notabant, qui quid indecentius aut dicerent aut facerent. Cruquius. *Et potis es vitio nigrum praefigere theta.* Persius.

25 *Pervidere* est quasi de longinquo videre; quod mire posuit de lippo. Petrus Victorius voluit Graecum esse παραβλέπειν, quod non placet. Bentleii *praevideas* non mihi soli displiciturum censeo, etsi proveniat ex coniectura Rutgersii, et ab Heinsio sit commendatum. Vertit etiam *mala* in eodem versu in Adverbium *male*, arbitrio tantum suo. B. Nondum ostensum est *prae* positum pro *praeter* in tali verbo. Etiam cum *pervidere*, h. e. accurate recensere *mala* nostra volumus, *lippi* sumus ab amore nostri nimio, *inunctos* habemus oculos collyriis adulationis etc. *Male lippus* placet, ut mox v. 46. *male parvus*, ut *tussire male* Sat. 2, 5, 107. Possis etiam ita: *Cum tua vitia male pervideas.* G.

Lippus inunctis; velut si lippiens unctis sit. Vet. Schol. Vult videri in se ipsum iocari, qui lippus fuerat.

27 *Quam aquila.* Proverbiali utitur locutione.

Epidaurius de historia Romana additum videtur, de quo vide Val. Maximum Lib. I. Cap. 8. Cruq.

29 *Iracundior. An seipsum vult?* Imo dilogως se coniungit Virgilio. *Dicitur pulsare Virgilium,* Vet. Schol.

Minus aptus; h. e. ineptus, vel inconcinnus suavibus sodalibus; qualis videbatur Virgilius nonnullis. Pers. 1, 130. *Omne vafer vitium ridenti Flaccus amico Tangit.* B.

Naribus horum hominum? rideri possit, eo quod
Rusticius tonso toga defluit, et male laxus
In pede calceus haeret? At est bonus, ut melior vir
Non alius quisquam; at tibi amicus: at ingenium ingens
Inculto latet hoc sub corpore. denique te ipsum
Concute, num qua tibi vitiorum inseverit olim
Natura, aut etiam consuetudo mala; namque
Neglectis urenda filix innascitur agris.
Illuc praevertamur; amatorem quod amicae
Turpia decipiunt caecum vitia, aut etiam ipsa haec
Delectant; veluti Balbinum polypus Hagnae.

35 insederit *Bos. p.* 57. *Sax.*

Sed conf. dicenda ad Epist. 1, 1, 95. G.

Acutis naribus. Ironice dictum est, et habet Emphasin; significat enim, defuisse tanto acumini iudicium. B. Ad illuviem aliquam corporis et foetorem respici puto, quem ferre non possunt *acutae nares.* Huc refert v. 35. incultum *corpus.* G.

30 Moralis est ista Numeri Enallage, cum unum significet, ut vel sequentia ostendunt.

31 *Toga defluit;* rusticiores dum ambulabant, non componebant togam.

Male, h. e. inconcinne.

32 *Haeret;* h. e. quasi resolutus pendet. Sic et Virgilius: *Vix ossibus haerent.*

33 *At tibi amicus;* pronunciandum est, *ut significatio eius exprimatur.* Vet. Schol. *Colligit, amicorum vitia, si sint levia, esse ferenda, iuxta illud: Amici mores noveris, non oderis.* Alter Schol.

34 Bene *latet; quia non facile probat aliquis, sapientem esse eum, qui male vestitur.* Vet. Sch.

35 *Concute;* Metaphora a sacculo nummario, quem, etsi vacuum, tamen subinde concutimus. Sic et Iuvenalis: *Et se Concussere ambae.*

36 *Mire duo dixit; vitia enim aut nascuntur, aut mala consuetudine trahuntur.* Vet. Schol. B. Si quid veri habeat lectio *insederit; naturam vitiorum* interpretabimur vitia naturalia, vitiosamve naturam. G.

38 *Illuc* modo dicitur pro *Huc,* ut frequenter *Illud* pro *Hoc.*

Praevertamur; h. e. convertamus stylum. Tralatio ab equitibus subito divertentibus de via. B.

Praevertamur est, potius nos convertamus. G.

Quod, h. e. *in quantum;* vel quod cernimus usu venire. Maluit *quod* quam *ut,* quod ponderosius videretur. B. Hunc locum de amatorum consuetudine in extenuandis amandisque adeo earum quas amant vitiis post Platonem de rep. 5. p. 466. pulchre tractavit Lucret. 4, 1154. Ovid. Art. 2, 657. Plut. de discr. adul. et am. p. 56. G.

40 *Balbinum; Luciliana urbanitate usus, in transitu amaritudinem aspersit.* Vet. Schol.

Polypus. Foedum narium vitium. Producitur prima syllaba ob liquidam.

Cum duobus Torrentii Codicibus pro *Agnae* legimus *Hagnae;* nam Graecum est *Ἁγνῆ.*

Vellem in amicitia sic erraremus, et isti
Errori nomen virtus posuisset honestum.
At, pater ut gnati, sic nos debemus, amici
Si quod sit vitium, non fastidire: strabonem
Appellat Paetum pater; et Pullum, male parvus
Si cui filius est, ut abortivus fuit olim
Sisyphus: hunc Varum, distortis cruribus; illum
Balbutit Scaurum, pravis fultum male talis.
Parcius hic vivit? frugi dicatur. Ineptus
Et iactantior hic paulo est? concinnus amicis
Postulat ut videatur. At est truculentior, atque
Plus aequo liber? simplex fortisque habeatur.
Caldior est? acres inter numeretur. opinor,

43 Ac *MSS. quidam et edd.* 44 vitii *ex coni. Cun.*

42 *Virtus;* ut de errore fieret virtus.

43 *At;* imo etiam.

45 *Paetus dicitur, qui tremulis est oculis et leniter declinatis.* Vet. Schol. Ipsa Venus paeta est. B. Et sunt cognomina nobilium hominum et familiarum *Paetus, Varus, Scaurus.* Cum vero *Pullus* non ita sit nobile, quamvis non inauditum; optabam invenire in libro bono *Paullum*: quod adhuc non contigit. Sed *Pullum* etiam appellatio esse potest, ut Sueto. c. 13. Caligulam vocant *sidus, pullum, puppum.* G.

Male, h. e. *dedecorose.* Vet. Schol. Vt supra *male laxus.*

46 *Abortivus;* et per hoc pumilio. *Filius Antonii, nepos mariti Cleopatrae fuit pedalis: alii dicunt, fuisse intra bipedalem staturam, ingenii ignei.* Vet. Schol. Pedalis erat, cum natus est, postea inter bipedalem staturam mansit. Cruquianus Interpres scripsit, eum M. Antonio Triumviro fuisse pro pumilione.

47 Blande *Sisyphus*, qui fuerat Heros, et ob ingenium. B. Sic nempe appellavit suum nanum, Scholiasta teste, Antonius. G.

Varum et *Scaurum* dicit nomine nobilium familiarum, ut bene Torrentius. Atque ista nata sunt ex Sisyphi nomine. *Varus* appellabatur, cui crura modice introrsum inflexa sunt; non prorsus distorta: sic et *Scaurus*, cui exstabant tali, neque tamen erant admodum pravi.

48 *Suaviter dixit Balbutit Scaurum: sic enim blandientes infantibus infringere linguam suam solent, ut eos imitentur.* Vet. Schol. Apage Dacerii *Scaulum* et Rutgersii *Hillum.* B. *Balbutire* est ὑποκορίζεσθαι, pueros loquendo vel fingendo imitari. G.

49 *Ineptum* dicit importunum, garrulum, et αὐθάδη. B.

Propria illa notio, qua *ineptus* est, qui in re parva magnos conatus adhibet, etiam huc convenit: negotiosus, ardelio, operam suam iactat. G.

50 *Concinnus; suavis.* Vet. Schol. Cruq. Hoc est, aptus sodalibus.

51 *Truculentior;* h. e. loquela agrestior, et immanior.

52 *Plus aequo liber est, qui quod sentit tacere non possit.* Vet. Schol.

Simplex, non bilinguis, sed qui quod sentiat dicat. Vet. Schol.

Fortem generosum dicit et honestum.

53 *Caldior*, h. e. commotior ad iram.

Acres dicit animosos.

Haec res et iungit, iunctos et servat amicos.
At nos virtutes ipsas invertimus, atque
Sincerum cupimus vas incrustare. Probus quis
Nobiscum vivit? multum est demissus homo. illi
Tardo, cognomen pingui damus. hic fugit omnes
Insidias, nullique malo latus obdit apertum?
(Cum genus hoc inter vitae versetur, ubi acris
Invidia, atque vigent ubi crimina) pro bene sano
Ac non incauto, fictum astutumque vocamus.

54 iungat — servet *e coni. Cun.* 57 est *abest ab edd. Venet. Glar. et Bentleii, qui locum omnino sic distinguit et mutat:* multum demissus homo ille, Tardo ac cognomen pingui damus. *Ergo* probum *et* demissum *tanquam virtutes propinquas et cognatas notantia refert Bentleius ad membrum prius, quibus in membro posteriori respondeant* cognomina tardi et pinguis. Z. 58 pinguis *Chab. Lamb.* 60 versemur *Bentl. ex vet. cod. Cruquii.*

55 *Invertimus; dicentes quae bona mala.* Vet. Schol.

56 *Sincerum cupimus; virtutem polluere vitio.* Ἀλληγορικῶς *hoc dicitur. Incrustari autem vas dicitur, cum aliquo vitioso succo illinitur atque inquinatur; secundum quod et Lucilius in decima octava Satyra ait, Nam vel regionibus illis Incrustatu' calix ruta caulive bibetur. Vasa dicuntur etiam incrustari, quando cooperiuntur vel argento, vel auro.* Vet. Schol. Quin et fracta vasa et gypsare et pelliculare veteres consuevere. *Sincerum* autem integrum est, a *sine* et *querela* (Graecis ἄμεμπτον), ut *simplex* a *sine* et *plica*. B. *Gypsantur* et *pelliculantur* vasa plena ad aëra et sordes excludendas etc. *Sincerum* proprie mel *sine cera*, vel, quod magis huc pertinet, vas non ceratum: nam a ceratura odorem vel saporem trahit. G.

57 *Vivit*, h. e. agit, versatur.

Demissus, h. e. inaudax et abiectus.

Vitiose rescribitur Bentleio *homo ille* pro *homo: illi*. Demiror, acerrimum virum non vidisse, *quis*, *illi* et *hic* indefinita esse Pronomina.

58 *Tardo*, h. e. cauto. *Vide, quam sit cautus in, quem isti tardum vocant.* Cicero, citante Ludovico Desprez.

Legimus *pingui* pro *pinguis* cum Veteribus Scholiastis et Cruquii Codicibus. Est autem *pinguis* idem quod *crassus*, et Graecorum παχύς· metaphorice *stupidus et insensatus*.

59 *Malo*, h. e. insidioso. *Malus* enim dicitur ad maleficiendum callidus, Graecis πονηρός.

Apertum, et per hoc vulnerabile.

60 Miror, neminem vidisse, *vitae* modo dici pro *in hac vita*, quomodo apud Iuvenalem, *Magna otia coeli*, pro *in coelo*. Sic et Persius *compositum ius fasque animi*, pro *in animo*; quod hic obiter adnotandum duxi, quod et doctissimos fugiat.

Pro *versetur* Bentleius posuit *versemur*; puto, ne *versetur* haberetur pro passivo verbo. Interim ad nullum Exemplare provocat.

Acris modo pro *infesta* dicitur et *fera*: acres enim sunt hostium vultus caedibus intenti.

61 *Crimina* falsae sunt accusationes et mendacia.

62 *Fictus* dicitur, qui omnia fingit, cuique οὐδὲν ὑγιές, sive ex animo est. Sic et Iuvenalis: *Vitia ultima fictos Contemnunt Scauros.*

Simplicior quis, et est, qualem me saepe libenter
Obtulerim tibi, Maecenas, ut forte legentem
Aut tacitum impellat quovis sermone? molestus!
Communi sensu plane caret, inquimus. Eheu
Quam temere in nosmet legem sancimus iniquam?
Nam vitiis nemo sine nascitur: optimus ille est,
Qui minimis urguetur. Amicus dulcis, ut aequum est,
Cum mea compenset vitiis bona, pluribus hisce
(Si modo plura mihi bona sunt) inclinet: amari
Si volet hac lege, in trutina ponetur eadem.
Qui, ne tuberibus propriis offendat amicum
Postulat, ignoscet verrucis illius. aequum est,

63 siquis, qualem me *Venet. Glar. Chab.* quis at est qu. *Lamb.* 65 impellam *Venet.* appellet *Lamb. Chab. Schol. Acro, sed Bentleius coniicit* impediat. *Caeterum reliqui distinctionem Gesneri: quamquam Bentleii rationem haud ineptam puto, qui* molestus *refert ad antecedentia.* Z. 74 ignoscet *cum Bentl. etiam G. Med.* 1477. *etc.* ignoscat *al.*

63 *Simplicior;* h. e. incompositus, nec satis fictus. B. *Simplicior quis* est, *et est* talis, *qualem — sermone? molestus* est! *Communi* etc. Sic distinxit etiam et intellexit V. Comment. Cruq. G.

Pro *siquis* omnes Torrentii et Cruquii Codices legerunt *quis et est?*

Libenter obtulerim; quia tu non facis quod caeteri: neque enim insuavior tibi videor ob istam simplicitatem. Miror hoc Interpretes latuisse. Cavet enim, ne Maecenatem suum alieno loco percutere videatur.

65 *Aut tacitum,* meditabundum; quomodo et Virgilius; *Tacitus mecum ipse voluto.*

Impellat ad Emphasin dixit; significat enim, defixum eum fuisse ante et immotum. Pro *impellat,* quod omnium Librorum est, Bentleius posuit *impediat.* B. Sic *sensus impellere* Lucret. 1, 304. G.

Quovis sermone, nullius forsan momenti.

Proprie molestum dicimus, qui alieno tempore occupatum interpellat.

66 Sic et Phaedrus: (1, 7.) *Sensum communem abstulit.* Et Iuvenalis: (8, 73.) *Rarus enim ferme communis sensus in illa Fortuna.* B. *Communis sensus expers,* qui non videt, quid tempus, persona, locus requirat. Z.

67 *Iniquam* dicit legem, quae poenam irrogat culpa maiorem, et per hoc duram.

68 *Vitiis nemo sine;* Hyperbaton.

69 *Vrguetur, gravatur.* Vet. Schol.

Dulcis; suavis et bonus.

70 *Cum mea compenset;* alterum Hyperbaton, et *compenset* modo posuit pro una penset. B. Mea bona comparet cum meis vitiis. Z.

71 Mire *inclinet* pro propensior sit, Metaphora de praesenti materia sumta: nam inclinatur lanx quae propendet.

72 *Trutinae* inest examen; siquidem bilancis foramen est, Graecis τρυτάνη. *Examenve improbum in ista Castiges trutina.* Persius (1, 20.) B.

73 *Tuber gibbus est.* Vet. Sch.

74 *Postulat,* exspectat.

Peccatis veniam poscentem reddere rursus.
Denique, quatenus excidi penitus vitium irae,
Caetera item nequeunt stultis haerentia: cur non
Ponderibus modulisque suis ratio utitur? ac res
Vt quaeque est, ita suppliciis delicta coërcet?
Si quis eum servum, patinam qui tollere iussus
Semesos pisces tepidumque ligurrierit ius,
In cruce suffigat, Labeone insanior inter
Sanos dicatur. Quanto hoc furiosius atque
Maius peccatum est? Paulum deliquit amicus;

76 quatinus *edd. vett.* 82 Labieno *coni. Bentl.* Labione *ed. Glar.*

76 *Excidi* dicuntur, quorum radices exsecantur: sic et Virgilius, *Novas incidere lites;* hac voce utuntur Medici. Bene autem *excidi*, cum ante *tubera* et *verrucas* nominasset. *Paulatim eo descendit, ut adversus Stoicos disputet, qui dicunt, peccata omnia paria esse.* Vet. Schol.

77 Ex Stoicorum sententia *stulti* et insani omnes sunt praeter ipsos Stoicos; et bene *haerentia*, cum nequeant avelli.

78 Bene *rationem* modo philosophiam dixit: haec enim omnia ad rationem, ut ad pondera et mensuras exigit. *Suis* autem adiecit, quasi diceret, sibi propriis, et de quibus tantopere iactare consuevit.

Delicta sunt, quibus rarenter peccamus; interiectis scilicet quibusdam intervallis atque spatiis.

88 Testacea patina elixabantur pisces. Hinc etiam nostrum *Pan.*

81 *Ligurrierit; degustaverit.* Vet. Schol. Nam *ligurrire* est suavia degustare, a *lingendo* et *lingua*; ut ego sentio.

82 *M. Antistius Labeo, Praetorius, Iuris etiam peritus, memor libertatis, in qua natus erat, multa contumaciter adversus Caesarem dixisse et fecisse dicitur, propter quod nunc Horatius, adulans Augusto, insanum eum dixit.* Vet. Schol. Vide etiam Suetonium et Gellium B. Eripere infamiae, qua hic adspergitur, magnum ICtum, et sectae Proculianae primum auctorem, studet Bentleius, et multa de viro honorifice dicta colligit. Sed non Scholiastae modo antiqui de illo intelligunt h. l. verum Gellius 13, 12. ex persona aemuli illius Ateii Capitonis AGITABAT (verbum vehemens et intemperias indicans) *hominem libertas quaedam nimia atque* VECORS: et ex sua persona *vanam* viro *fiduciam* exprobrat, et, *Quae malum! autem ratio fuit*, inquit, *vocantibus nolle obsequi, quos confiteare ius habere prendendi?* Exempla contumaciae ipsius alia refert Dio 54, 15. Igitur mirum non fuerit, a Satirico insaniae postulari virum Stoicum, quod genus hic taxat, abnormi in quibusdam certe rebus sapientia, licet alioqui doctissimum. Vide, si tanti est, quae in similem sententiam disputamus de alio ICto, Prisco Iaboleno, ad Plin. Epist. 6, 15, 2. *Inter sanos dicatur* i. inter hos et ab his, *qui non et ipsi insaniunt*, ut de C. Fimbria Cicero pro Rosc. Am. c. 12. G.

83 Hoc peccato in servum ligurritorem commisso quanto maius est illud, quod nunc statim dicam? Nam amicum perdere maius est quam servum gravius, quam par erat, ulcisci. G.

(Quod nisi concedas, habeare insuavis, acerbus,)
Odisti et fugis, ut Rusonem debitor aeris?
Qui, nisi, cum tristes misero venēre Calendae,
Mercedem aut nummos unde unde extricat, amaras
Porrecto iugulo historias, captivus ut, audit.
Comminxit lectum potus, mensave catillum
Evandri manibus tritum deiecit; ob hanc rem,
Aut positum ante mea quia pullum in parte catini

85 *Bentleius* acerbus *refert ad seq.* odisti, *non male. Atque idem pro* Quod *coni.* quoi *i.* cui. Z. 86 Drusonem *Aldus demum invexisse videtur.* 91 tortum *coni. Bentl.*

85 *Nisi concedas*, h. e. ei remittas et condones.

Vsitato Charientismo *insuavem* dicit amarum; et asperum, *acerbum. Acerbi* proprie sunt fructus immaturi.

86 *Odimus* et *fugimus* quod nimis molestum est, et ferre nequimus. Nam *odisse non ferre* est, et *nauseare*, et nonnunquam etiam *exsecrare*. Apposui etiam Interrogationem ad finem huius versus, quod nemo improbabit.

Vt Rusonem reposui ex Scholiastis et veteribus quibusdam libris, pro quo erat *Vt Drusonem. Literam* D *arbitror accessisse ex affinitate literae praecedentis.* Cruquius. *Octavius Ruso acerbus foenerator fuisse traditur, item scriptor Historiarum, ad quas audiendas significat solitum fuisse cogere debitores suos.* Vet. Schol. Cruquius etiam legerat in Smetii Tabulis Romanis *Occium* quendam *Rusonem;* corrupte (ut puto) pro *Octavium.*

87 *Tristes Calendae; quando foenus erat persolvendum.* Vet. Schol. Cruq.

Miser est qui cruciatur animo, uti supra monuimus.

88 *Mercedem aut nummos, usuras aut sortem.* Vet. Schol.

Vnde unde; alicunde. Vet. Schol. Neque enim quaeret unde, modo habiturus sit.

Extricatur quod summa difficultate expeditur. Proprie extricant se aves e tricis aucupum, quas Graeci τρίχας vocant.

Amaras dicit *historias*, salsa et festiva Dilogia.

89 *Porrecto iugulo;* tanquam captivus morti addictus: nam *occidit legendo*, ut alias noster. (A. P. extr.) B. . Ergo duplex conditio proposita erat debitoribus Rusonis: solverent foenus, si hoc non possent, audirent recitantem: posterius gravius. G.

90 *Lectum*, in quo scilicet coenabat.

Catillus, parvus erat catinus, veteribus dictus *Cibilla*, quae teste Varrone primum quadrata, postea rotunda fuit. *A Pottinger.*

91 *Qui de personis Horatianis scripserunt, aiunt, Evandrum hunc coelatorem et plasten statuarum, quem M. Antonius ab Athenis Alexandriam transtulisse, inde inter captivos Romam perductum, multa opera mirabilia fecisse.* Vet. Schol. B. Aulanium Evandum esse, de quo Plin. 36, 5. suspicatur Iunius. G.

Tritum. Hic allusit ad speciem materiei dicens, vas fictile caelatum fuisse. V. Sch. *Tritum* quasi τορευτόν. Potuit etiam dilogice ad vetusti Evandri tempora respexisse. B. Servius illud Georg. 2, 444. *Radios trivere rotis* explicat *tornaverunt.* G.

92 *Siculi dicunt catinum ubi assa ponebant.* Varro *κάτινον*. Anastrophe est autem in *positum ante;* est enim pro *antepositum.*

Sustulit esuriens, minus hoc iucundus amicus
Sit mihi? Quid faciam, si furtum fecerit? aut si
Prodiderit commissa fide? sponsumve negarit?
Queis paria esse fere placuit peccata, laborant,
Cum ventum ad verum est: sensus moresque repugnant,
Atque ipsa utilitas; iusti prope mater et aequi.
Cum prorepserunt primis animalia terris,
Mutum et turpe pecus, glandem atque cubilia propter
Vnguibus et pugnis, dein fustibus, atque ita porro
Pugnabant armis, quae post fabricaverat usus;
Donec verba, quibus voces sensusque notarent,
Nominaque invenere: dehinc absistere bello,
Oppida coeperunt munire, et ponere leges,
Ne quis fur esset, neu latro, neu quis adulter.
Nam fuit ante Helenam cunnus teterrima belli
Causa: sed ignotis perierunt mortibus illi,
Quos Venerem incertam rapientes more ferarum
Viribus editior caedebat, ut in grege taurus.

95 *Fide* antiqua Declinatione pro *fidei*. *Commissa fide* arcana dicit.

Sponsum contractum et obligationem suam.

96 Non *fere placuit*, sed *fere laborant*. Interpretes mire se torquent, quod non videant Hyperbaton.

Laborant, quibus in disputando aqua haeret.

97 *Verum* dicit ipsam rem, sive, ut vulgo dicimus, nudam veritatem, seu simplicem naturam.

Sensus moresque, h. e. et communis sensus et patrii mores, quibus Paradoxon istud contrarium esse significat; imo et ipsi utilitati.

98 *Ingeniose ait, iustum et aequum ex utilitate descendere. Inter iustum et aequum haec differentia est: iustum est, quod ex lege descendit; aequum vero, quod ex natura.* Vet. Sch. Epicureum dogma, iustitiam natam esse ex utilitate, quod *Stoicorum praeceptis repugnat*. Bene autem adiecit *prope*, quoniam de *aequo* magis disputari possit, quam de iusto. B. Intelligamus utilitatem communem generis humani, non privatam singulorum; et erit dogma, cui nec Stoica, neque, puto, alia philosophia repugnabit. G.

99 *Cum prorepserunt*; imitatur Lucretium Libro quinto, quem vide; et ostendere conatur, non magis iustitiam esse naturalem, quam reliquum vitae cultum.

102 *Vsus*, experientia.

103 Etiam Aristoteles duas facit orationis partes; verba scilicet atque nomina.

Voces et sensus, notant scripta. Agit igitur de literis.

107 *Teterrima*, acerbissima seu asperrima. B.

108 *Ignotis mortibus*, quia non fuit Homerus, qui carmine illas celebraret. Z.

109 *Incertam*, h. e. vagam.

110 *Editior* comice posuit, quod non potuit *superior*.

Iura inventa metu iniusti fateare necesse est,
Tempora si fastosque velis evolvere mundi.
Nec natura potest iusto secernere iniquum,
Dividit ut bona diversis, fugienda petendis.
Nec vincet ratio hoc, tantundem ut peccet idemque,
Qui teneros caules alieni fregerit horti,
Et qui nocturnus divum sacra legerit. Adsit
Regula, peccatis quae poenas irroget aequas:
Ne scutica dignum horribili sectere flagello.
Nam, ut ferula caedas meritum maiora subire
Verbera, non vereor: cum dicas esse pares res
Furta latrociniis, et magnis parva mineris

117 Sacra divum *Z. Med.* 1477. *Flor. Bentl.* sacra DIS sublegerit *coni. Cun.*

111 *Necesse est;* ita saepe Lucretius claudit versum.

112 *Tempora et fastos* annales dicit.

114 *Dividit;* distinguit, discernit. *Novit natura, quid sit amarum, quid dulce, quid album, quid nigrum; quid iustum, quid iniustum, nescit. Non potest enim tollere cupiditatem habendi et timorem amittendi, quae utraque non natura, sed vita nos docet; et neque iustum diligit, neque vituperat iniustum.* Vet. Sch. docte. B. Non viderunt legislatores, natura duce, quid esset iustum; sed statuerunt, iusserunt, iustum esse, quod esset communiter utile, iniustum, quod, si omnes facerent, generi humano, certe civitati, noxam adferret aut interitum. Prout autem maiorem noxam adfert unaquaeque actio, tanto iniustior est etc. G.

115 *Vincet* per Aphaeresin pro *evincet. Rationem* etiam iterum dicit Philosophiam, sub qua continetur Dialectica.

116 *Fregerit,* h. e. *decerpserit;* et bene *fregerit* de teneris. Bentleius, Heinsii coniecturam secutus, de *fregerit* fecit *infregerit;* sed nil tanti.

117 *Nocturnus,* pro *noctu.* Vet. Schol.

Sacra legerit ex Etymo *sacrilegi* posuit. *Legerit, collegerit, et per hoc subduxerit.* Vet. Sch.

118 Oportet legem esse regulam, sive normam aequi. Proprie regula architectorum est, quam Graeci canona vocant.

119 *Scutica, lora.* Graece *σκυτικὴ, ἀπὸ τοῦ σκύτους, quod significat corium.* Vet. Schol. Cruq.

Ideo *horribili* posuit, quod flagello inerant stimuli. *Parce, puer, stimulis et fortius utere loris.* Ovidius.

Bene *sectere;* neque enim uno loco stare poterat flagellis caesus.

120 *Ferula,* h. e. ferulacea virga (quam Graeci *νάρθηκα* vocant) milites, gladiatores, et pueros castigabant veteres.

121 *Non vereor;* nihil enim periculi est, ne severus in istam partem pecces. [† Constructio huiusmodi est: *Nam ut ferula caedas meritum maiora subire verbera,* id equidem *non vereor,* vel, hoc ne facias, *non vereor.* Clark. ad Caes. de Bello Gall. 5, 47.]

Suaviter et comice *pares res* pro paria.

Falce recisurum simili te, si tibi regnum
Permittant homines. Si dives qui sapiens est,
Et sutor bonus, et solus formosus, et est rex;
Cur optas quod habes? ¶ Non nôsti, quid pater, inquit,
Chrysippus dicat: sapiens crepidas sibi nunquam
Nec soleas fecit; sutor tamen est sapiens. ¶ Quo?
¶ Vt, quamvis tacet Hermogenes, cantor tamen atque
Optimus est modulator; ut Alfenus vafer, omni
Abiecto instrumento artis, clausaque taberna,
Sutor erat; sapiens operis sic optimus omnis

128 *Pro* quo *edidit Bentl.* qui *ex MSS.* 132 *pro* optimus, protinus *Cun.*

123 Allegoricῶς; nam proprie vinitores falce inutilia vitibus recidunt. B. Sensus est, eodem modo te puniturum esse. Z.

123 *Si dives; Stoici existimant, perfectae sapientiae virum omnia habere, in quo et Lucilius versatus sic ait: Nondum etiam haec omnia habebit, Formosus, dives, liber, rex solu' vocetur.* Vet. Schol.

125 Ridicule *sutorem* nominavit, ut derideret Chrysippum, qui etiam illum affirmaverat.

126 Hoc est regnum, quod iam te habere iactas.

Ridicule *patrem* dicit levia et senectute sua indigna proferentem. B. Chrysippus dicitur *pater*, quia habebatur restaurator Stoicae sectae. Z.

Inquit, sic et Graeci φησὶ dicunt de indefinita persona loquente.

127 *Crepidae*, sive sandalia, erant palliatorum propriae, uti calcei togatorum. *Non hic in crepida Graiorum ludere gestit.* Persius. Romanus calceus totum tegebat pedem; *crepida* solum tantum pedis. Erant et soleae et caligae e crepidarum genere. Advertendum etiam Romanos corripere priores syllabas vocis *crepidae*, quod non faciunt Graeci, qui κρηπῖδας per η scribunt.

128 *Soleas; caligulas bene incisas.* Vet. Schol. Alii Gallicas appellavere. B. *Sutor tamen est sapiens*, scil. non actu, sed virtute. Z.

Quo? h. e. quo pacto, vel modo? Alii Libri repraesentant *qui*, quod eodem redit: quin et ita edidit Bentleius.

129 *Hermogenes* iste idem est, qui et Sardus Tigellius in initio huius Satyrae. Ludovicus Desprez temere assentiens Dacerio eum diversum sentit; quod Horatium tanquam de vivo locutum crediderit, manifesto errore. Idem enim repetit, quod initio in illum dixerat. *Redit ad principium*, inquit Vet. Schol.

130 *Vrbane satis Alfenum Varum Cremonensem deridet, qui abiecta sutrina, quam in municipio suo exercuerat, Romam venit, magistroque usus M. Sulpitio Iurisconsulto ad tantam pervenit scientiam, ut et Consulatum gereret, et publico funere efferretur.* Vet. Schol. *Vafer* autem bonum est Iurisconsulti Epitheton. B. Hanc de P. Alfeno Varo ICto iniuriam, ut interpretatur, repellit cum ceteris Eu. Otto c. 2 et 3. negatque, de illo cogitasse Horatium, in primis quod tum adhuc viveret ac floreret Iurisconsultus. G.

132 Bentleius edidit *Tonsor erat*, auctoritate ductus vetusti cuiusdam Exemplaris a Cruquio me-

Est opifex solus; sic rex. ¶ Vellunt tibi barbam
Lascivi pueri: quos tu nisi fuste coërces,
Vrgueris turba circum te stante, miserque
Rumperis, et latras, magnorum maxime regum.
Ne longum faciam; dum tu quadrante lavatum
Rex ibis, neque te quisquam stipator, ineptum
Praeter Crispinum, sectabitur: et mihi dulces
Ignoscent, si quid peccaro stultus, amici;
Inque vicem illorum patiar delicta libenter,
Privatusque magis vivam te rege beatus.

133 opifex: sic rex solus *Ven. Glar.* 134 ni *Bentl.* 140 peccaro *etiam G. Sax.* stultus peccavero, amici. *Z.* peccavero *edd. pr.*

morati [et Acrone MS.]. Sed illi, nescio quomodo, rariora semper fere maxime placent. B. Placet Bentleii lectio, quia concinnius est, si non ad idem opificium revertitur oratio. Z.

Manuum artes *opera* dicuntur, Graecis *ἔργα*.

133 Cum deberet dicere usitata formula, *Nec pueri tibi credituri sunt*, etiam plus adiecit; eos scilicet facturos de eo, quod a lascivis pueris de aliis insanis fieri consuetum erat. Barbam autem vellere maxima stolidi senis contumelia est. *Si Cynico barbam petulans nonaria vellat.* Persius.

136 *Rumperis*; dolore scilicet, quod non possis eos fuste abigere.

Quid mirum est regem Cynicum iratum latrare? Inutiliter latrat canis, qui non valet mordere.

137 *Longum*, supple sermonem. B. Dum tu sapiens et rex eris ex tua et gregalium tuorum sententia: etiam ego mea fruar et sententia et felicitate. G.

Pauperculi quadrantem balneatori dabant.

138 *Rex*, h. e. cum fueris rex.

139 Idem hic Crispinus, cuius meminit et in prima. *Ineptum* dicit, quod esset *Aretalogus* vulgo appellatus.

Dulces, suaves utique et boni.

140 Bentleio magis placet *peccaro*, quod semel vel bis compareat in Membranis. B. Recte, si eadem meliora, ut hic. G.

Stultus, h. e. cum fuerim stultus, quod tu putas scilicet. B. Nec diffitetur Horatius, in unoquoque peccato inesse stultitiam. G.

SATIRA IV.

IN OBTRECTATORES SVOS.

Ante me iam Lucilius auctores veteris comoediae imitatus est in notandis nominatim hominibus improbis, satiras scripsit, vir ingenii haud contemnendi et iudicii acris, sed ob festinationem in scribendo et in expoliendo pigritiam durus et minus tersus in componendis versibus. Equidem multum scribere improbo; et Diis habeo gratiam, quod me parci sermonis finxerunt. Crispinus per me plus scribat quam ego, et efflet versus ut ventum follis: et Fannius gloriolae ducat sibi, si possit efficere, ut imago et scripta sua reperiantur in bibliothecis. Cum ego scripta mea vulgo recitare verear, ea nemo legit, imo spernit auctorem propterea, quod satiris, quibus vitia tam usitata notantur, offenduntur plerique. At iste poëta, dicunt, pronus est ad lacessendum, nemini parcit, et quicquid semel chartis illeverit, cuivis obvio recitat. Nae primum non iacto, me esse poëtam, quia dicendi genus, quo utor in satiris, sermoni est propius, simile comico. Nam metro soluto et alio verborum ordine facto, rem ita esse, facile intelliges: quod secus est v. c. in versibus Ennianis, quibus vis poëtica et spiritus immanebit, etiamsi metrum sustuleris. Caeterum sitne iustum poëma nec ne, nunc non quaero: hoc tantum contendo, non esse quod mea scripta metuantur. Latrones enim et sicarii metuant Sulcium et Caprium, acerrimos accusatores, quos innocens non metuit. Ergo, si tu nec es latro, nec ego Caprius aut Sulcius, temere me metuis. Deinde nec scripta mea publice prostant, nec ego ea, nisi amicis idque coactus, recito: alii vero in foro sua recitent et in balneis, non ego: nec gaudeo alios laedere, ut obtrectatores calumniantur. Detestor istum, qui absentem amicum obtrectat, culpatum non defendit, dicteriis captat hominum risum, crimina falsa fingit, arcana prodit, sub specie amicitiae malevolentiam tegit. Eiusmodi improbitatem ab animo meo et scriptis abfore certissime promitto. Verum si quid liberius et forte iocosius dixero; mihi ignoscatur. Ad vitia fugienda et recte vitam instituendam optimus pater me iussit inspicere exempla improborum et proborum. Igitur vitia aliorum, ne ipse committam olim imprudens, otio concesso, litteris mando. Quod nisi mihi concedere velis, copia poëtarum mihi erit auxilio, et te ad hanc nostram sententiam, satiras esse scribendas, cogemus, quemadmodum ad suas cerimonias amplectendas compellunt alios Iudaei.

Eupolis, atque Cratinus, Aristophanesque, poëtae,
Atque alii quorum Comoedia prisca virorum est,

SAT. IV.

1 *Aristophanes et Eupolis Cratinusque praecipui;* Quintilianus, admonente Torrentio. *Hi primi archaeas Comoedias scripserunt.* Vet. Schol.

2 *Virorum*, πλεονάζει. Sic et

Si quis erat dignus describi, quod malus, aut fur,
Quod moechus foret, aut sicarius, aut alioqui
Famosus; multa cum libertate notabant.
Hinc omnis pendet Lucilius, hosce secutus,
Mutatis tantum pedibus numerisque; facetus,
Emunctae naris, durus componere versus:
Nam fuit hoc vitiosus; in hora saepe ducentos,
Vt magnum, versus dictabat stans pede in uno:
Cum flueret lutulentus, erat quod tollere velles:
Garrulus, atque piger scribendi ferre laborem;
Scribendi recte: nam, ut multum, nil moror. Ecce,
Crispinus minimo me provocat. Accipe, si vis,

3 ac fur *Bentl. it. Bos p. 57. G. Sax.*

Lucretius 5, 621. *Democriti quod sancta viri sententia ponit.*

3 *Descriptio est, qualis sit avarus, qualis assentator, caeteraque eius generis.* Cicero in Topicis, notante Cruquio. Atque huiusmodi erant Theophrasti Morum Χαρακτῆρες.

Malum modo veteratorem dicit. Bentleius probavit atque edidit *ac fur*, ex omnibus suis codd. excepto uno, ubi erat *aut*. Z.

4 *Sica* incurvus erat gladiolus acinacis magnitudine, quod ostendit Torrentius ex Iosepho.

5 *Multa cum libertate; ut vel nomina ostenderent.* Vet. Schol.

Notabant dilogως; nam et describebant uti pictores, et *notabant* uti morum censores. B.

6 *Hinc omnis*, totus est in hac libertate. Z.

7 *Numerisque facetus*, h. e. asperitate rhythmi ridiculus, neque enim erat ob mutatos pedes *facetus*. B. Nec ob numeros mutatos, qui apud Graecos Comicos multo vividiores. Itaque aliter distinxi, ut *facetus* absolutum sit, et ad laudem Lucilii referatur. G.

8 *Emunctae naris*, h. e. iudicii quidem acerrimi, quod ad Satyricam materiam et sales attinebat. Παροιμιακῶς hoc dictum est.

Durus, inhabilis. *Clumsy*. Nam et rudes dicuntur duri.

10 Magni fecit extemporalem suam facultatem, quam Horatius significat se spernere.

Stans pede in uno; puerili scilicet certamine; nam hoc faciunt pueri ludentes.

11 Nescio, cur dissentiat ab Horatio Quintilianus, nisi forsan Lucilius fuerit ei affinitate aliqua coniunctus. B. *Flueret lutulentus*, eleganter Lucilii impetus in fundendis versibus minus puris et concinnis comparatur cum rapido torrente lutum sordesque ferente. Z.

Tollere velles; quia, ut ait ipse, Sat. 1, 10, 51. *Ferebat plura tollenda relinquendis:* et sic accepit Quintilianus (10, 1, 94.); hoc et sequentia ostendunt.

13 Regula ostendit, quid rectum, quidque intortum sit: atque hoc artis est. Lucilio adfuit genius, ars defuit.

Vt multum, h. e. quam multum.

14 *Crispinus*, Aretalogus, de quo supra.

Minimo provocare dicuntur hi, qui plus ipsis promittant, [leg. *ipsi promittant*] *quam in responsione exigant ab adversario.* Vet. Schol. Bentleius deridicule reposuit *nummo*, neque vidit, *minimo* dici pro *minimo digito*. Atque hic quidem gestus apud nostrates etiam hodie familiaris est, ubi per contemtum aliquem advocamus. Mirari nequeo, virum acerrimi iudicii non attendisse ad Scholiasten

Accipiam tabulas; detur nobis locus, hora,
Custodes; videamus, uter plus scribere possit.
Di bene fecerunt, inopis me quodque pusilli
Finxerunt animi, raro et perpauca loquentis:
At tu conclusas hircinis follibus auras,
Vsque laborantes dum ferrum molliat ignis,
Vt mavis, imitare. Beatus Fannius, ultro

15 Accipe iam *etiam H. it. Loch. et al. sed primae editt.* Accipiam. Accipiam iam. G.

veterem. B. Attendit, sed improbavit merito. Est aperte hic de sponsione et responsione sermo, (Germani vocant *eine Wette*) quem clare indicant verba Vet. Sch. ab ipso Baxtero prolata. Ceterum cum *minimo* et *nummo* totidem lineolis perpendicularibus constent, blandissima sane est emendatio: nec tamen necessaria, cum, qui *nummo* provocat alterum, *minimo* idem provocet, id est, iubeat sibi minimum s. nummum *responderi*, repromitti, cum aliquanto plus ipse spondeat promittatque, certus nempe victoriae. G.

Accipe, h. e. Heus tu! audito. Miror Interpretes hoc non vidisse. B. Ego vero haud miror, eos non vidisse quod nusquam est, nisi in hominis forte barbari glossa. Provocat Crispinus Horatium: Accipere oportet utrumque statim instrumentum scribendi, tabulas, non in quibus alius testationem scribat, sed ubi versus ipsi. G.

Si vis, *Accipiam;* sic legerunt omnes fere scripti Codices cum Turnebo et Vet. Schol, pro *Si vis*, *Accipe iam.* Significat, nihil sibi deesse praeter tabulas; nam sponte sua fluent versus.

15 Male Bentleius *Accipe*, *iam* pro *Accipiam*, ex auctoritate paucorum Codicum. B. Imo eadem lectio exstat in ed. Venet. et Glar. Z. *Accipiam* magis etiam ideo placet, quod ad rem pertinet, etiam Crispinum tabulas s. pugillares accipere: agitur enim de sponsione, *uter plus scribere possit*. G.

16 *Custodes; ut proprios faciamus.* Vet. Schol. B. Ne adferantur alieni. G.

17 *Dii bene fecerunt; καλῶς ἐποίησαν·* forma agendi gratias apud Graecos; ut bene Cruquius. B. Inde a *Di* est oratio poëtae. Ergo sic distinxi. Z.

Inopis et pusilli animi, h. e. tenuis et inaudacis spiritus. *Operosa parvus Carmina fingo* Lib. IV. Ode 2. Tardiora ingenia et diligentiora fere sunt, et iudicio plus valent.

18 *Finxerunt;* de Promethei fabula cogitavit; sic et Iuvenalis: *Finxit praecordia Titan.*

Ostendit se neque natura loquacem, neque in carminibus garrulum, eleganti Dilogia. B. Recte *loquentis animi.* Animus enim auctor est sermonis vel parci vel copiosi. G.

Pro *loquentis* Bentleius Lambini exemplo rescripsit *loquentem*, atque ita etiam edidit, sed meo iudicio duriuscule et minus concinne. Pro *molliat* etiam [v. 20.] idem vir doctus fecit *mollit*, quo placeret suae auri nullo sub auctore, uti saepe alias.

20 *Laborantes*, h. e. cum molimine anhelantes, ut fere fabrorum folles. Hunc locum imitatus est Persius 5, 10. B.

21 *Vrbanissima amaritudine dicitur: nam Fannius Quadratus eo tempore Satyram scribebat, et erat sine liberis. Huius imaginem et libros haeredipetae in publicas bibliothecas referebant, nullo merito doctoris.* Vet. Schol.

Vltro, cum ipse nil tale quaereret vel sperare posset. B. Melius, puto, Marcilius *ultro* explicat. Nemo expetierat scripta Fannii, certe

Delatis capsis et imagine; cum mea nemo
Scripta legat, vulgo recitare timentis, ob hanc rem,
Quod sunt quos genus hoc minime iuvat, utpote plures
Culpari dignos. Quemvis media elige turba;
Aut ob avaritiam, aut misera ambitione laborat.
Hic nuptarum insanus amoribus, hic puerorum;
Hunc capit argenti splendor; stupet Albius aere;
Hic mutat merces surgente a sole ad eum quo
Vespertina tepet regio; quin per mala praeceps
Fertur, uti pulvis collectus turbine, ne quid
Summa deperdat metuens aut ampliet ut rem;
Omnes hi metuunt versus, odere poëtas.

25 digni *ex coni. Cun. pro* elige, arripe *Bentl.* elige *ante Ald.* erue *ab Aldo al.* 27 insanit *cum Bentl. G. Z. Med.* 1477. *Ven.* 1479. *Imo est in edd. Venet. mea, Glar. Chab. Lamb. Z.* 28 aera *coni. Burm. ad Luca.* 8, 16.

Bibliothecae praefecti non curaverant describi: sed vel ipse Fannius obtulerat, vel illius amici. De *imaginibus* in Bibliothecis vid. Liv. 35, 2. De *capsis* noster Sat. 1, 10, 63. Epist. 2, 1, 268. G.

22 *Capsae*, thecae erant librorum atque etiam aliarum rerum: nos *Cases* dicimus, Graeci *κάμψας*.

Nemo legit inedita; neque enim edebantur nisi quae publica recitatione probabantur prius.

25 Bene omnes MSS. legerunt *elige* pro *erue;* sic et Veteres Scholiastae; estque longe melius, et huic loco accommodatius. *Mediam turbam* populum dicit: nam idem *medium* quod publicum et commune. *Media, quae ante conspectum est.* Vet. Sch. Hinc et *in medium afferre* dicimus pro in commune. B. *Arripe* pulchrum, ad significandum casum, et velut temeritatem. Sed magis satiricum *elige:* etiam quos ex vultu, ex fama elegeris tanquam bonos viros, laborant aliquo vitio.

26 *Ob avaritiam, aut ambitione laborat.* Comica est ista varietas, quasi dicat *hic per avaritiam, ille ex ambitione aegrotat.* Hoc Faber et cum Fabro Dacerius Latinum non putant. Ego semper sum utcunque partium Horatii. Bentleius sine ulla auctoritate pro *ob avaritiam* reposuit *ab avaritia*, [+ male. vid. Oudendorp. ad Suet. Vespas. c. 9.] Douzam atque alios secutus. [idem exstat in edit. Chab. Z.] Quidni hoc faceret, cum Horatiana ista varietas illi videtur *pus merum* atque *scabies?* B. Si singularia omnia et semel tantum observata damnamus et emendamus: ilicet, quantam partem Latinitatis abolebimus? G.

Bene *laborat:* nam Stoicis omnes affectus pro morbis habentur. Miser est quem exspectatio cruciat.

28 *Argentum* modo posuit pro argento facto.

Aere; h. e. *vasis et signis Corinthiis.* Vet. Schol. Albium puto dici Tibullum. Et superiori versu scripti Codices *insanus* legerunt pro *insanit*, quod magis placet ob varietatem Horatio consuetam.

30 Bene *tepet*, de occidente sole.

31 *Uti pulvis;* proverbiali Schemate: occurrit hoc et in primo Psalmo.

33 De *odere poëtas* Bentleius de suo infersit *odere poëtam*, nulla

Foenum habet in cornu, longe fuge, dummodo risum
Excutiat sibi, non hic cuiquam parcet amico:
Et, quodcunque semel chartis illeverit, omnes
Gestiet a furno redeuntes scire lacuque,
Et pueros et anus. Agedum pauca accipe contra:
Primum ego me illorum, dederim quibus esse poëtas,
Excerpam numero: neque enim concludere versum
Dixeris esse satis; neque, si quis scribat, uti nos,
Sermoni propiora, putes hunc esse poëtam.
Ingenium cui sit, cui mens divinior, atque os
Magna sonaturum, des nominis huius honorem.
Idcirco quidam, comoedia, necne poëma

35 *pro* sibi, tibi *coni. Rutgers.* 39 ego *om. H.* Poëtis *etiam alii coniecere ap. Cun.* Poëtas *nostri omnes.*

alia de causa, nisi quod sequentia in singulari numero figurata sint. Dissimulavit Horatius se, *poëtas* nominando, de se uno cogitasse. Quis praeter Bentleium hoc non videret?

34 *Foenum habet in cornu;* aliud proverbium hoc est, de petulanti et cerebroso. *Romae videmus hodieque foenum velut ansulam factum in cornulo bovis, quo signum datur transeuntibus, ut eum vitent.* Vet. Schol.

35 *Cuiquam amico;* neque Maecenati, neque Virgilio. B. Non crediderim. Z.

36 *Chartis illeverit*, per εὐτελισμὸν pro scripserit; h. e. scribillaverit. Erant autem chartae ex papyris, uti membranae ex pellibus.

Omnes gestiet; festive et comice haec protulit de se, pro in lucem emittet. B.

37 *Furno*, ubi panis coquitur: *lacu*, ubi aqua hauritur. Z.

39 Haec tanti viri *dederim quibus esse poëtas* non videtur magis monstri simile, neque minus Latine dictum, quam *dederim quibus esse poëtis;* atque hoc in loco rectius, quod non dissentiant Libri. „Etiam hic (inquit Bentleius) invitis Codicibus repone.“ Quid autem de me fiet, si noluerim parere huic edicto? [† Oudendorpius contulit antiquum optimae notae codicem, qui fuerat apud Dorvillium, in quo *i* discrte invenit supra scriptum. vid. ad Iul. Caes. de Bello civ. 2, 1.]

40 *Excerpam* suaviter dicit pro excipiam, vel eximam: et significat, se facile hoc passurum: nam levi opera quod in pomis vel floribus praecipuum est excerpitur.

Concludere, h. e. finire. Finis claudit opus, quod non sinat ulterius procedere.

41 Praetulit magnus Bentleius de suo more inusitatius *si qui.* Pronomen *quis* rarenter illi solet placere; neque enim ferre potest sibilationem literae *s.*

42 *Sermonem*, communem dicit et quotidianum.

43 *Ingenium* naturae bonum est: nam poëta nascitur.

Mens divinior; h. e. poëtico spiritu afflata. *Nam nemo unquam magnus evasit sine afflatu divino*, auctore Cicerone.

44 *Sonaturum; quod sonare possit.* Henr. Stephanus. Sublimitatem dicit styli.

45 Vt disputatum est, an poëma vocari debeat comoedia: sic de Satiris quaeri potest. G.

Esset, quaesivere; quod acer spiritus ac vis
Nec verbis nec rebus inest; nisi quod pede certo
Differt sermoni, sermo merus. ¶ At pater ardens
Saevit, quod meretrice nepos insanus amica
Filius, uxorem grandi cum dote recuset,
Ebrius et (magnum quod dedecus) ambulet ante
Noctem cum facibus. ¶ Numquid Pomponius istis
Audiret leviora, pater si viveret? Ergo
Non satis est puris versum perscribere verbis;
Quem si dissolvas, quivis stomachetur eodem
Quo personatus pacto pater. His, ego quae nunc,
Olim quae scripsit Lucilius, eripias si
Tempora certa modosque, et quod prius ordine verbum est,
Posterius facias, praeponens ultima primis;
Non, ut si solvas, „Postquam discordia tetra

49 insanit *Ven*, *Glar*. *Chab*. 50 recusat — ambulat *Chab*. 54 transscribere *Chab*.

46 *Quaesivere*, *dubitavere*. Vet. Schol.

Acer spiritus ac vis, h. e. alaeris furor et vividus impetus.

48 *At pater ardens*: illud est quod ait in Arte Poet. 93. sq. *Interdum tamen et vocem Comoedia tollit, Iratusque Chremes tumido delitigat ore*.

49 Avorum atque aviarum indulgentia in causa fuit, quod vulgari convicio nebulones *nepotes* dicerentur.

51 *Ante noctem*; ut omnes viderent, quod ostendit *insanum* fuisse, et auget dedecus. B. *Ante noctem*, ubi non opus erat. G.

52 *Mira urbanitate et amaritudine Pomponii persona abusus est, quasi argumenti loco, ut eum carperet*. Vet. Schol. *Hoc vult intelligere, quod etiam sine Comoedia sic increpantur a patribus luxuriosi*. Alter Schol.

54 *Pura* verba usu quidem probata sunt, sed neque sonora, neque supra vulgi captum figurata. In Arte Poëtica 234. *inornata* dicit et *dominantia*, quae verba pessime ab Interpretibus excepta sunt. *Puris: aut sine figuris, aut magno sono*. Vet. Sch. Sic dicitur, *Toga pura*, *hasta pura*, et *pura vestis*, quibus scilicet nihil accessit ornatus. *Debet poëta et gravia verba et composita cum sensibus elatis habere*. Vet. Schol.

55 *Stomachetur*, χολώσειε, seu commoveatur bile.

56 *Venuste personatum patrem dicit senem de Comoedia*. Vet. Sch. Veteres Comoedi personis, hoc est, fictis vultibus (seu potius capitibus) agebant fabulas. *Οἵα κεφαλή, καὶ ἐγκέφαλον οὐκ ἔχει!* inquit Aesopia vulpes de pulchra persona a se casu conspecta.

58 *Temporibus et modis* constat Musica. *Tempora dixit moras syllabarum et correptiones*. Vet. Schol. et per haec metra atque rhythmos.

60 *Postquam discordia; haec Ennii verba sunt*. Vet. Schol. Haec et Virgilius imitatus est in, *Belli ferratos rupit Saturnia postes*. B. *Non* refertur ad *Invenias* etc. Non amplius poteris cognoscere, esse orationem poëticam. Verum secus est, si Ennii illud solveris etc. Z.

„Belli ferratos postes, portasque refregit:“
Invenias etiam disiecti membra poëtae.
Hactenus haec: alias, iustum sit necne poëma:
Nunc illud tantum quaeram; meritone tibi sit
Suspectum genus hoc scribendi. Sulcius acer
Ambulat et Caprius, rauci male, cumque libellis;
Magnus uterque timor latronibus: at bene si quis
Et vivat puris manibus, contemnat utrumque.
Vt sis tu similis Coeli Birrique, latronum,
Non ego sim Caprî, neque Sulcì; cur metuas me?
Nulla taberna meos habeat neque pila libellos,
Queis manus insudet vulgi Hermogenisque Tigellî,

65 Fulcius *hic et* 70 *Z. M.* 1477. *Ven.* 1479. 66 raucus male *Glar.* 68 puris vivat *Lamb.* 69 Byrrhi *G. Med.* 1477. *Ven.* 1479.

61 *Disiecti membra poëtae*; cogitavit de Apsyrto.

64 *Illud*, hoc.

65 *Suspectum* dicitur, unde timetur periculum.

Sulcius acer. Hi acerrimi delatores et causidici fuisse traduntur, et ideo rauci, quod in contentione iudiciorum clamant: cum libellis autem, quibus annotant quae deferunt. Vet. Sch.

66 Ad Emphasin posuit *ambulat*, h. e. foras prodit, et in medio versatur, neque quenquam veretur.

Male per Euphemismum; nam exsecrando proferebatur. B. Non intelligo hanc annotationem: *raucos male* intelligo raucos usque ad molestiam audientium, vel ad periculum amittendae vocis. G.

68 *Puris manibus.* Veteres a caede lavabant manus: erat enim illud lustrationis genus. B. *A caede*, intell. ut se a caede puros ostenderent, ut in lege Mosaica de expiandis caedibus, quarum auctor non exstat, Deut. 21, 6. G.

69 *Vt tu sis similis; sublimis* [f. *subtilis*] *invectio.* Vet. Sch. B. Pro *sis*, *si* est in MS. Hannov. unde oriatur sententia talis, quae pendeat a versu praecedenti: quemadmodum contra, tu similis latronum sis, ego vero non sim similis illorum accusatorum; non est causa, cur me metuas. Deinde illam posteriorem enuntiationem de se magis declarat, cur non sit similis accusatoris. *Cur metuas me, si nulla taberna* etc. In recepta lectione *Non ego sim* est, non volo esse; *Nulla tab. habeat*, nullam habere volo etc. G.

71 *Nulla taberna; negat se libellos suos edere bibliopolis, qui stationes vel armaria circa pilas vel columnas habebant: et in pilis epigrammata scribebant poëtae, qui non tradebant bibliopolis.* Vet. Schol. Hoc est, apud publicas porticus. Advertendum in transitu, *stationes* dici bibliopolarum tabernas. Hinc Angl. *Stationers.*

72 *Παρὰ προσδοκίαν* annumerat vulgo praeclarum et elegantem virum, carminibus et exstimationi suae infestum. Nam haec Satyra scripta est ante mortem Tigellii, ut ego censeo, etsi contradicat Dacerius. B. At versus certe 92. collat. cum Sat. 2, 27. et 3. ostendit, hanc satiram esse scriptam post mortem Tigellii cantoris. Ergo hic Tigellius est diversus. Z.

Nec recitem quidquam, nisi amicis, idque coactus,
Non ubivis, coramve quibuslibet. ¶ In medio qui
Scripta foro recitent, sunt multi, quique lavantes:
Suave locus voci resonat conclusus. ¶ Inanes
Hoc iuvat, haud illud quaerentes, num sine sensu,
Tempore num faciant alieno. ¶ Laedere gaudes,
Inquis; et hoc studio pravus facis. ¶ Vnde petitum
Hoc in me iacis? est auctor quis denique eorum,
Vixi cum quibus? Absentem qui rodit amicum;
Qui non defendit, alio culpante; solutos
Qui captat risus hominum, famamque dicacis;
Fingere qui non visa potest; commissa tacere
Qui nequit; hic niger est, hunc tu, Romane, caveto.
Saepe tribus lectis videas coenare quaternos;

73 Nec *primae editt.* Non *Cun.* quidquam *etiam Sax.* Non recito cuiquam *edd. vett.*

73 Pro *Non recito* reposui ex quibusdam Lambini MSS. *Non recitem*, ut hic versus superioribus cohaereat. Torrentius reperit in suis *Nec recito*, quod minus concinnum est. Bentleius arbitrio sui ingenii reposuit *Nec recitem quicquam;* verum quid opus hoc? B. Opus omnino videtur. Nam *cuiquam* supervacuum facit sequens versus: *quidquam* excludit omne genus recitationis. G.

74 *In medio qui;* motus auctoritate Veteris Interpretis Dialogismum feci. *Hoc totum urbanissima amaritudine dicitur.* Vet. Schol. B.

Obiicitur Horatio, si ipse non recitet, alios tamen esse, qui talia recitent, vel in ipso foro. Subiicit lepide poëta, etiam in balneis hoc facere quosdam, ubi suavius resonet vox. Sed magis serio addit, hoc facere homines vanos etc. Reiectus ita adversarius, In hoc ipso, ait, malitiam esse, quod non recitet, ut tutius possit laedere ex occulto etc. G. Equidem retuli verba *Quique — conclusus* ad antecedentem obiectionem, ita ut poëta respondeat inde ab *Inanes.* Z.

76 *Conclusus,* h.e. concameratus. *Inanes* dicuntur stolide superbi.

78 *Tempore alieno,* h. e. intempestive, et per hoc importune.

79 Ratio nobis non apparet, cur Bentleius hoc in loco praeferat *Inquit* tam tenui auctoritate ductus. Etsi faterer, esse tantundem, nisi quod Dialogismo nostro magis conveniat *Inquis.*

Studio facis, h. e. consulto hoc facis, quo tutius laedas, dum lates: *pravum* autem perversum dicit natura, seu malignum.

Vnde petitum est saxum hoc, quod in me conilcis? Allegoricῶς.

81 *Vixi cum quibus;* h. e. convictorum meorum, quibuscum convivari solitus sum. Nam *vivere edere est* et *bibere*, unde victus. Maecenatem significare videtur.

83 *Captat*, aucupatur, sectatur.

Dicacis, h. e. mordacis. *Qui maledicendo risum movet.* Vet. Schol.

85 *Hic niger est;* i. e. malus et venenatus. Virgil. *Nigri cum lacte veneni.* Vet. Schol. Sic et Iuvenalis, *Nigros efferre maritos.*

Romane; bonam habet Emphasin candoris Romani, et tangit exteros. *Hunc te oportet metuere, non me.* Vet. Schol. Cruq.

86 *Tribus lectis.* *Triclinium dictum est a tribus lectis.* Vet. Schol.

E quibus unus avet quavis aspergere cunctos,
Praeter eum qui praebet aquam: post, hunc quoque potus,
Condita cum verax aperit praecordia Liber.
Hic tibi comis, et urbanus, liberque videtur,
Infesto nigris: ego si risi, quod ineptus
Pastillos Rufillus olet, Gorgonius hircum,
Lividus et mordax videor tibi? Mentio si qua
De Capitolini furtis iniecta Petilli
Te coram fuerit; defendas, ut tuus est mos:
¶ Me Capitolinus convictore usus amico-
que a puero est, causaque mea permulta rogatus
Fecit; et incolumis laetor quod vivit in Vrbe:
Sed tamen admiror, quo pacto iudicium illud
Fugerit. ¶ Hic nigrae succus loliginis; haec est

88 aqua *Venet.* *cf. Muretus ad Terent. Eunuch.* V, 8, 57. 94 Capitolinis *G.* 95 furis *pro* fuerit *Zar.* defensas *Sax.* defenses *Cun.*

87. Bentleius in uno exemplari scribi dicit *amet* pro *avet*, quod ob eam rem ille praeferendum putat, non ego. B. Praeferunt *amet* cum Bentleio Cuningamus et Sanadonus, quod coniunctivus hic videatur commodior: *Quavis* potest significare *quavis ratione*, ut *qualibet:* nisi malis legere cum Mureto, *quavis — aqua*, ut *qui praebet* sit descriptio convivatoris. Si quid mutandum sit, ego optem in bono libro legi *unus — quivis*, id est, *unusquisque*. *Qui praebet aquam* (V. Sat. 2, 2, 68.) eo genere extenuationis dici videtur, ut *ad sorbitionem* invitant hodie, qui lautas epulas instruxere. G.

88 *Qui praebet aquam;* convivatorem dicit; hic enim praebet aquam, qua reliquos convivas aspergit, dum vino et epulis ad dicacitatem linguam eius acuit, et commodum facit videri sodalem, alias mutum futurum. Nam huiusmodi scurrae solis student gratificari patronis: bene igitur *avet* et *quavis*. Interpretes nihil hic videre.

90 *Comis* suavitate, *urbanus* salibus, et *liber* apertis iocis et praesenti fiducia.

91 *Infesto nigris;* h. e. qui vis videri infestus, et me culpas ob Rufillum et Gorgonium propter leves ineptias a me derisos. (Vid. Sat. 1, 2, 27.)

93 *Lividus* idem est qui et niger. *Malos homines atros et venenatos dicere solemus.* Vet. Schol. *Livor voluntas venenata est*, ut idem Schol.

94 *Petillius dum Capitolii curam gereret, coronae sublatae causam dixit, absolutusque est a iudicibus in gratiam Augusti, cuius amicus erat.* Vet. Schol. Cruq. *Petillius cum Capitolio praeesset, coronam Iovis rapuit; et ex crimine Capitolinus dicebatur.* Alter Schol. Dissimulanter et per transitum Petillium graviter percutit.

95 Inest asseveratio voci *defendas;* quasi diceret, nil dubito, quin sis defensurus: nam ἐν ἤθει proferendum est; estque mira Ethopoeia, sive Mimesis, in sequentibus.

99 *Iudicium illud; capitalem sententiam.* Vet. Schol.

100 Notum est, *loliginis*, sive sepiae, sanguinem esse nigri coloris.

Aerugo mera; quod vitium procul afore chartis,
Atque animo prius, ut si quid promittere de me
Possum aliud vere, promitto. Liberius si
Dixero quid, si forte iocosius; hoc mihi iuris
Cum venia dabis, insuevit pater optimus hoc me;
Vt fugerem, exemplis, vitiorum quaeque, notando.
Cum me hortaretur, parce, frugaliter, atque
Viverem uti contentus eo, quod mi ipse parasset:
Nonne vides, Albi ut male vivat filius? utque
Barrus inops? magnum documentum, ne patriam rem
Perdere quis velit. A turpi meretricis amore
Cum deterreret, Sectani dissimilis sis.
Ne sequerer moechas, concessa cum Venere uti
Possem; Deprensi non bella est fama Treboni,
Aiebat: sapiens, vitatu quidque petitu
Sit melius, causas reddet tibi: mi satis est, si

103 *pro* vere, de me *Han.* 105 insevit *Lamb. ex coniectura: recepit Chab.* 109 ut qui Panis inops *vel* Farris in. *coni. Bentl. Et videtur* Panis *a prima manu esse in G.* Barris *habet Z.* 111 At turpi *Med.* 1477. *Ven.* 1479. 115 vitatum — petitum *coll. Sax.*

101 *Ex aerugine χάλκανθος, sive atramentum sutorium, conficitur.* Cruquius.

Lambini et Cruquii scripti Codices magno consensu legerunt *afore* pro *abfore*, quod mihi cum Cruquio placuit.

102 *Prius*, h. e. magis: Mavult enim hoc vitium chartis suis adhaerere quam animo. B. Quin naturae ista lex, ut in chartas transferantur vitia animi: nisi prius sit animo concepta malitia, nec in charta erit.

105 *Insuevit pater;* significat Satyram suam paternis monitis imputandam.

106 Ordo est: *Notando quaeque vitiorum ut fugerem.* Proprie Censoris erat *notare.*

109 *Albi ut male; multos probrosis iocis percutit.* Vet. Schol. Vafre nomina adiecit de suo, ac si a patre accepisset. Sunt qui Albii filium Albium Tibullum poëtam fuisse existimant; et merito forsan, cum nepos et is fuerit.

110 *Barrus inops; vilissimae libidinis atque vitae fuit, adeo ut Aemiliam virginem Vestae incestasse dictus sit; certe adulteras sincerissima cupiditate sectabatur.* Vet. Schol. ad Satyr. 6. Hunc *Titum Veturium Barrum* dicit Dacerius. Quid refert scribere cum Bentleio *Barus* pro *Barrus?* Certe *barri* Poenis dicebantur elephanti.

111 Scite posuit *quis velit*, pro *tu velis.*

112 *Sectani, moechi.* Vet. Sch. Cruq. Bentleio de more suo magis placuit ignotius nomen *Scetani.* Sed ista varietas debetur exscribentium inscitiae, quod non possent vel ipsi quaedam legere.

114 *Deprensi Treboni; hic in adulterio deprensus fuit.* Vet. Schol.

115 *Sapiens, Philosophus* Vet. Schol.

116 *Causas reddit;* h. e. demonstrabit tibi dialecticis argumentis nam magistrorum est *causas cognoscere rerum.*

Traditum ab antiquis morem servare, tuamque,
Dum custodis eges, vitam famamque tueri
Incolumem possum: simulac duraverit aetas
Membra animumque tuum, nabis sine cortice. Sic me
Formabat puerum dictis: et sive iubebat
Vt facerem quid, Habes auctorem, quo facias hoc;
Vnum ex iudicibus selectis obiiciebat:
Sive vetabat, An hoc inhonestum et inutile factu
Necne sit, addubites, flagret rumore malo cum
Hic atque ille? Avidos vicinum funus ut aegros
Exanimat, mortisque metu sibi parcere cogit:
Sic teneros animos aliena opprobria saepe
Absterrent vitiis. Ex hoc ego sanus ab illis,
Perniciem quaecunque ferunt; mediocribus, et queis
Ignoscas, vitiis teneor; fortassis et isthinc
Largiter abstulerit longa aetas, liber amicus,

119 possim *Ven. Glar. Lamb. Chab.* 125 fragret *Bos Anim. p.* 58. 126 fumus *Acro et ed. Venet.*

117 *Servare*, tenere, et caute observare.

118 *Dum custodis eges;* impuberes sub paedagogis erant: curatores vitae et morum hi erant.

119 Sive *possim*, sive *possum* ponas cum Bentleio, intererit nihil. B. *Possum*, quod fere habent MSS., magis placet, quod fiduciam, certe bonam spem magis indicat. G.

Duraverit; firmaverit. V. Sch. Vsus rerum firmat animum.

120 *Nabis sine cortice; vives tuo arbitrio: proverbialiter posuit.* Vet. Sch. Nam cortex suber est. Vnde et nostrum *Cork.*

122 *Auctorem* modo posuit pro exemplum.

123 *Iudices equites Romanos dixit, ex equestri enim ordine iudices leguntur hodieque.* Vet. Schol.

Obiiciebat, h. e. proferebat et ob oculos ponebat.

124 Lambini, Cruquii et Torrentii Codices habebant *inutile factum*, pro *factu*, magno consensu. *Inutile* perniciosum dicit, et *factum* modo participium est, h. e. si fuerit a te factum. Male igitur Bentleius reposuit *inutile factu* in isto loco.

125 *Addubitat*, qui paulum dubitat.

Longe lateque conspicitur quod *flagrat*. B. *Flagitium* cognatae originis nomen videri potest, propter quod aliquis flagrat rumore malo. G.

126 *Avidos, intemperantes.* Vet. Schol.

127 *Exanimat;* h. e. immaniter terret.

Sibi parcere, vitae indulgere. Vet. Schol.

128 *Teneros*, nondum usu duratos.

129 *Sanus* est qui non desipit: nam desipere dicunt Stoici, qui non ad naturam et rectam rationem vivunt.

131 *Teneor*, h. e. invitus teneor. *Dum me Galatea tenebat, Nec spes libertatis erat.* Virg. Vnde Ludovicus de Despres habuit suum *tentor?*

Consilium proprium: neque enim, cum lectulus aut me
Porticus excepit, desum mihi: Rectius hoc est;
Hoc faciens, vivam melius; sic dulcis amicis
Occurram; hoc quidam non belle; num quid ego illi
Imprudens olim faciam simile? Haec ego mecum
Compressis agito labris: ubi quid datur oti,
Illudo chartis: hoc est mediocribus illis
Ex vitiis unum; cui si concedere nolis,
Multa poëtarum veniat manus, auxilio quae
Sit mihi, (nam multo plures sumus,) ac veluti te
Iudaei cogemus in hanc concedere turbam.

140 noles — veniet *Bentl.* 141 auxilioque *Lamb. Chab.*

133 *Consilium proprium;* h. e. cogitatio.

134 *Rectius hoc; inducit verba qua cogitat.* Vet. Schol.

135 *Melius;* h. e. suavius: contra *male vivit*, qui insuaviter.

136 *Occurram* modo pro conveniam, vel sim una.

Non belle, Litotes est, pro *inhumane*..

137 *Imprudens*, inconsultus et per hoc affectibus indulgens.

138 *Compressis agito labris*, h. e. tacitus ultra citraque animo voluto: *Sermones duo sunt, ἐνδιάθετος καὶ προφορικὸς, prior inclusus, posterior prolatus.* Vet. Schol. Cruq.

139 *Illudo chartis; perdo chartas scribendo: urbanissime apponit vitio poëmata scribere: sed et caetera, quae subiecta sunt, eadem urbanitate dicuntur.* Vet. Schol. Dicitur et *illudere pecuniae;* qui ea abutitur et quasi habet ludibrio.

140 *Concedere* modo pro parcere et remittere positum est.

Magis placet mihi *nolis* et *veniat* modo dici dubitativo, quam cum Bentleio *noles* et *veniet* indicativo. Loquitur enim tanquam de re probabili atque verisimili, minando tantum.

141 Operae quaecumque *manus* dicuntur. *Multorum manibus grande levatur opus.*

142 Belle et hunc locum expolivit Iuvenalis: *Stulta est clementia, cum tot ubique Vatibus occurras, periturae parcere chartae.*

Veluti Iudaei; isti in sacris argumento uti baculino consuevere: a dominis Aegyptiis traxere et vicinos odisse et vicinorum numina violare: utrumque tamen a Mose prohibitum est. Atque hac de re Iuvenalem vide Sat. 15. [† Iudaei nihil intermittebant ad faciendum proselytum; imo cogebant aliquando, dummodo iusta occasio nata foret. Quo pertinet illud Flacci: ac veluti te etc. *Alberti.*]

143 *In hanc concedere turbam;* h. e. pedibus ire in sententiam maioris numeri; est autem grex et turba fere viliorum multitudo.

SATIRA V.

ITER BRVNDVSINVM.

Ad componendas controversias inter Augustum et Antonium ortas conventus utriusque legatorum, de quo videndus est Dio Cassius XLVIII, 54. habitus est auctumno anni V. c. 717. Brundusii, quo missus est ab Augusto Maecenas. Hoc igitur iter Horatius, qui cum aliis in comitibus Maecenatis fuit, iocose describit. Materiam ridendi praebet conscensio navigii, magistratus Fundanus, duorum scurrarum concertatio, assatio macrorum turdorum, puella mendax, quae Horatio noctem promissam non servat, superstitio Egnatiensium et alia.

Egressum magna me excepit Aricia Roma
Hospitio modico; Rhetor comes Heliodorus,
Graecorum linguae doctissimus. Inde Forum Appî,
Differtum nautis, cauponibus atque malignis.
Hoc iter ignavi divisimus, altius ac nos
Praecinctis unum: minus est gravis Appia tardis.
Hic ego, propter aquam, quod erat teterrima, ventri

1 accepit *Lambin. ex codd. et Bentl. non male.* 3 linguae *etiam coll. Sax. et Zar. Al.* longe. 7 teterrima *etiam G. et edd. primae, Bentl. sed Ven. Glar. Lamb.* deterrima.

SAT. V.

1 *Lucilium hac Satyra aemulatur Horatius iter suum a Roma usque Brundusium describens, quod et ille in tertio libro fecit, primum a Roma Capuam usque, et inde fretum Siciliense.* Vet. Schol. *Egressus Roma dicimus et Romam.* Alter Schol. B. An *Roma* hic *magna* dicitur ut *Graecia magna*, cum extensione quadam, quia *egressum* statim Aricia excipit? G. *Magna* dicitur Roma, quia Aricia, cui opponitur, erat parva. Z.

3 Pro *longe* quinque Cruquii totidemque Torrentii scripti Codices legerunt *linguae;* quod et Lambinus legerat in suis. Et bene *linguae* de Rhetore. Ordo est, quasi diceret: *Graecorum omnium doctissimus linguae*, h. e. artis oratoriae. Sic et Cicero: *Concedat laurea linguae.* Mirum est Interpretes hoc non advertisse. Quin est ipse Bentleius, egregius Criticus, me sicco pede praeteriit, quod is sit magno animo et ὑπερόπτης minorum. B. Si *Graecorum linguae* sit vera lectio, interpreter Graece loquentium, qui plures sunt longe, quam natione Graeci. G.

4 Nominatis iam nautis et cauponibus, et hos et reliquos omnes voce *malignis* complectitur. *Malignis, deest hominibus.* Vet. Sch. *Malignos* nunc dicit naturae perversitate inhumanos, et *hospitibus feros.* B. *Malignos* aptum cauponibus epitheton iis, qui *maligne* i. e. parce nimis pro ratione mercedis praebent necessaria. G.

5 *Hoc iter;* i. e. *Ab urbe usque ad Forum Appii biduo venimus.* Vet. Schol.

Altius praecingebantur strenuiores, remissiores demissis tunicis incedebant.

6 *Minus gravis; quia habitaculis frequentatur, ubi possunt manere quocunque pervenerint.* Vet. Schol.

7 *Propter aquam. Hodie in Foro Appii viatores propter*

Indico bellum, coenantes haud animo aequo
Exspectans comites. Iam nox inducere terris
Vmbras, et coelo diffundere signa parabat:
Tum pueri nautis, pueris convicia nautae
Ingerere. ¶ Huc appelle. ¶ Trecentos inseris; ohe!
Iam satis est. ¶ Dum aes exigitur, dum mula ligatur,
Tota abit hora: mali culices, ranaeque palustres
Avertunt somnos: absentem ut cantat amicam
Multa prolutus vappa nauta, atque viator
Certatim: tandem fessus dormire viator
Incipit; ac missae pastum retinacula mulae
Nauta piger saxo religat, stertitque supinus.
Iamque dies aderat, cum nil procedere lintrem

12 ingeris *codd. duo Lamb.* 15 ut cantat *etiam H. G. Sax. Z.* 20 nil cum *Sax. G. Z. Med.* 1477. *Ven.* 1479. *et forte omnes ante Ald. etiam R. Steph.*

aquam, quae ibi teterrima est, manere vitant. Vet. Schol. Hinc patet nuperos Editores male reposuisse *deterrima* pro *teterrima.* Nam foetidam esse vel hodie Cruquius ostendit ex Blondo.

Ventri indico bellum, proverbialis elocutio satis scita. B. Denuncio ventri inediam, h. e. non coeno. cf. infra Serm. II, 8, 5. Z.

9 Ἐν ἤθει dicitur *exspectans*; significat enim coenam visam fuisse sibi nimis prolixam, quod non et ipse coenaret una.

Iam nox inducere; suaviter deridet epici carminis scriptores, sive haec de suo protulerit, sive verba sint alicuius poetae.

11 *Pueros* dicit comitatus sui servos.

Convicium est quasi *convocium*, ut bene Torrentius ex Vlpiano.

12 *Ingerere;* de *conviciorum plaustris* cogitabat, et supplendum est extrinsecus *incipiunt*.

Huc appelle; huc applica navem; verba sunt alicuius ex servis ad nautam. Vet. Schol. Cruq.

Verba sunt nautae irascentis, cum plures navi imponantur, quam pepigerat. Vet. Schol.

Ohe! vox est satietatis. Donatus. Hoc adnotabat Cruquius.

13 *Aes*, h. e. *naulum.* Vet. Sch.

Mula ligatur: mula enim iungenda erat, quae contra aquam navigium traheret. Vet. Schol.

14 *Mali*, h. e. pestiferi: diritas est in voce *mali*. *Culices tintinnaculas vocant plebeii a sonitu alarum.* Vet. Schol. Cruq. B. Κώνωπες gr. dicuntur. Z.

Ranaeque palustres; quia ab Appii Foro per paludes navigatur, quas paludes Caesar derivavit. Vet. Schol. Paludes dicit Pomptinas: navigatio autem per fossam huius derivationis fiebat, ut ex Strabone ostendit Cruquius.

15 Recte Bentleius ex plurimis Libris interserit *absentem ut cantat*.

Bene *cantat*, subiecturus *prolutus vappa.*

16 *Vappa; vino malo et evanido.* Vet. Schol.

18 *Retinacula, chordas, quibus mula traxerat navem.* Vet. Sch. Cruq.

19 *Nauta in navi; viator qui mulam ducebat.* Vet. Schol.

Saxo; lapidi Termino, puto, vel magis milliari.

20 An magnum putat Bentleius de *cum nil* reponere *nil cum*, et de *lavimus* [v. 24.] *lavimur*, ex sola

Sentimus: donec cerebrosus prosilit unus
Ac mulae nautaeque caput lumbosque saligno
Fuste dolat: quarta vix demum exponimur hora.
Ora manusque tua lavimus, Feronia, lympha.
Millia tum pransi tria repimus, atque subimus
Impositum saxis late candentibus Anxur.
Huc venturus erat Maecenas, optimus atque
Cocceius: missi magnis de rebus uterque
Legati, aversos soliti componere amicos.

23 exponimus *coll. Sax.* 24 lavimus *nostri omnes.* lavimur *Bentl. coni. et Heinsii.*

Heinsii coniectura? In causa fuerat rarior scriptura.

21 *Cerebrosus; cui cerebrum facile ad insaniam movetur.* Torrentius. *Αὐθάδης, iracundus.* Vet. Schol. *Qui totus suo consilio haeret.* Landinus.

22 Bene *saligno*, cum in paludibus essent. B. Iucundum ἦθος cerebrosi, qui mulam et nautam nullo discrimine habet. G.

23 *Dolat, ferit et graviter verberat.* Vet. Schol. Cruq. Immani scilicet ictu; qualem fabri lignarii dolabra sua infligunt.

24 *Lavimus; religionis causa.* Torrentius. B. *Lavimus* tanto magis retinendum putabamus, quod ipsum saepe intransitive ponitur. G.

Fanum Feroniae in tertio milliario est a Tarracina: haec est Iovis Anxuris uxor. Vet. Schol. Dionysio Halicarnasseo Feronia Iuno Anthia est, sive Ἀνθηφόρος, ut ostendit Torrentius.

25 *Repimus; quia illis temporibus adhuc Tarracinensis urbs in altissimo monte erat, inde postea in aequiorem locum deposita est; ut non solum sint adhuc vestigia aedificiorum in monte, sed et murorum.* Vet. Schol.

26 *Late candentibus, mons ille, in quo Tarracina constituta erat, non candida saxa habet, sed calci coquendae aptissima; ergo a calce videtur candida dixisse.* Vet. Schol.

Anxur, Tarracinam dicit. Anxur autem dicta, quod ibi imberbis colitur Iupiter. Vet. Schol. Graecis Ἄξυρος vel Ἄγξυρος, atque ob hanc causam *Anxur* nonnunquam masculinum est.

27 *Cocceius Nerva proavus Nervae, qui postea imperavit Romae, mandavit Augusto, ut mitteret, qui de summa rerum tractarent. Ergo missus est Maecenas cum Agrippa, qui utrumque exercitum in una castra coegerunt, ut ait Livius Lib. CXXVII.* Vet. Sch. B. Malim referre *optimus* ad *Cocceium:* Maecenas nomine suo iam satis ornatus. G.

29 Causa dissidii Augustum inter et M. Antonium erat Lucius Antonius Consul, Triumviri frater, qui Reipublicae et Brutianarum partium amorem prae se ferens, in Augustum arma moverat, fratrisque auxilium impetraverat. Tandem vero matris Iuliae rogatu et Cocceii Nervae hortatu Antonius cum Augusto pacem fecit, accepta in matrimonium Octavia Augusti sorore. Qua de re vide Appianum Alexandrinum. [† Illa pax Antonium inter et Caesarem coiit Tarenti, non Brundusii a. V. C. 716. ut Appianus ostendit Lib. 5. p. 1138. Hinc putat Wesseling. (Obss. 2, 15.), Horatium Roma Brundusium esse profectum a. V. C. 715. quo sub veris initia Brundusium Antonius venit. Quamquam Heynius (Vit. Virgil. ad a. V. C. 715.) Wesselingio non adstipulatur.]

Hic oculis ego nigra meis collyria lippus
Illinere. Interea Maecenas advenit, atque
Cocceius, Capitoque simul Fonteius, ad unguem
Factus homo, Antoni, non ut magis alter, amicus.
Fundos Aufidio Lusco Praetore libenter
Linquimus, insani ridentes praemia scribae,
Praetextam, et latum clavum, prunaeque vatillum.

36 batillum *Z. Med.* 1477. *Ven.* 1479. *Flor. it. H. St. Rutg. Bur. Maitt. Bentl.* catillum *quidam ap. Ascens. Ald. R. Steph.* prunei bacillum *Baruff. de quo v. N.*

30 *Ex frequentissimis collyriis est id, quod quidam cythion, quidam a cinereo colore tephrion appellant.* Corn. Celsus, lib. VI. Ridiculus est Dacerius, cum Horatio collyria ex aquis destillatis hodiernum in morem confecerit.

Lippus, h. e. quod lippus essem.

31 *Illinere;* supplendum extrinsecus incipiebam: h. e. *Illinebam cotem, ut postea oculos inungerem.* Vet. Schol.

32 *Ad unguem factus homo, translatio a marmorariis, qui iuncturas marmorum tum demum perfectas dicunt, si unguis superductus non offendatur.* Vet. Schol. Vt nimis bellum atque concinnum deridet. B. Deridendi causam non video ullam. Z.

34 *Fundi* oppidum in via Appia. Vet. Schol. G.

Praetorem pro magistratu dixit, h. e. *Duumviro.* Vet. Schol. Notum est Duumviros fuisse coloniarum Consules. Est autem *Aufidio Lusco Praetore* Ablativus causae. B. Potuit Horatius *Praetoris* nomen irridendi causa ponere, idque eo magis, quod sibi hoc nomen interdum arrogabant magistratus municipiorum et coloniarum, ut Campani illi duumviri apud Cic. Agr. 2. c. 34. G. In nomine *Praetoris* videtur duplex iocus esse. Primum quod iste Duumvir honorifico nomine Praetoris appellatur, sive quod a municipibus inepte tribuebatur, sivo quod sibi arrogabat cultum vestitumque Praetoris Romani: certe latus clavus huius hominis non sine risu conspici poterat, praesente Maecenate, tali tantoque viro, qui angusto clavo contentus erat. Deinde quod iste discessus a Fundis, tanquam res magna et memorabilis accidisse dicitur *Aufidio Lusco Praetore*, imitatione Romanorum, qui aliquid evenisse dicebant hoc et illo Consule.—*Libenter*, ob largam ridendi materiam. Z.

35 *Insani* modo posuit pro stolidi, atque Italo honore superbientis.

Praemia, insignia dignitatis. Vet. Schol.

Quia de decuria scribarum fuerat. Vet. Schol. Erant autem scribae fere libertini generis. *Apud nos revera, sicut sunt, mercenarii scribae existimantur.* Cornel. Nepos.

36 *Praetexta* superiorum erat magistratuum: toga haec erat colore quidem candida, sed purpureo limbo circumsepta.

Laticlavia tunica fere Senatorum erat propria, ut angusticlavia Equitum. Erant isti clavi purpurei panni albis tunicis insuti, clavorum forma; (aurei patagia dicebantur.) *Purpureus late qui splendeat unus et alter, Assuitur pannus.* De Arte Poet.

Prunaeque vatillum. De balneis publicis prunas sibi domum a mediastinis afferri magni pendebat. Vet. Schol. Imo ignis tanquam Vestae numen summis magistratibus a πυρφόρῳ praeferebatur

In Mamurrarum lassi deinde urbe manemus,
Murena praebente domum, Capitone culinam.
Postera lux oritur multo gratissima: namque
Plotius et Varius Sinuessae Virgiliusque
Occurrunt; animae, quales neque candidiores
Terra tulit, neque queis me sit devinctior alter.
O qui complexus! et gaudia quanta fuerunt!
Nil ego contulerim iucundo sanus amico.
Proxima Campano ponti quae villula, tectum
Praebuit; et parochi, quae debent, ligna salemque.
Hinc muli Capuae clitellas tempore ponunt.
Lusum it Maecenas, dormitum ego Virgiliusque:
Namque pila lippis inimicum et ludere crudis.

tur. Erat autem *vatillum* patella quaedam ferrea, qua ignis circumferebatur, quasi *parvum vas:* quod ostendit Rutgersius. Bentleius scripsit *batillum*, quod idem valet diverso prolatu. De *vas, vasis*, vetuste *vatis*, fieri videtur *vatillum*. B. De insigni quodam honoris hic agi, certum est, qui non conveniret huic homini. *Bacillos*, singulos arbitror, decuisse talem magistratum, docet Cic. Agr. 2. c. 34. Quo minus *bacillos prunei* s. *pruni* probare possumus, quos huic loco inferre nuper conatus est H. Baruffaldus, vir doctissimus, de Hortatore nautico p. 141. (Opusc. scientiff. et philoll. To. 29.). Neque placet Landini sententia, prunas adhibitas stigmatis inurendis. Neque usitatus tum erat honos praeferendi ignis s. lampadum, quem postea usurparunt Imperatores Romani, de quo Lips. ad Tac. An. Exc. A. Fuerit igitur hic *vatillus* s. *batillus* foculus sacrificandi causa praelatus huic magistratui: cum nihil rei maioris agere solerent sine sacrificio. Adventus autem Maecenatis et reliquorum res videri maximi momenti potuerit. G.

37 *Formias urbem significat, hinc namque fuit familia Mamurrarum honesto loco nata.* Vet. Schol.

38 *Muraena*, frater hic erat Terentiae uxoris Maecenatis.

Domum; hospitium. Vet. Sch.

Culinam; h. e. *coenam.* Vet. Schol.

39 *Postera lux oritur;* ridicule imitatur epicos.

40 *Plotius et Varius*, poetae hi erant celeberrimi.

41 Bene *animae;* nam candor est animae.

42 *Candidus* purus est omni macula, et simpliciter bonus.

44 *Sanus;* h. e. *quamdiu sana mente sum.* Vet. Schol.

45 *Campano ponti; qui est citra XVI. milliarium a Capua.* Vet. Schol.

46 *Parochi, publici muliones.* Vet. Schol. *Πάροχος* a *παροχέω, quod vehiculo praeerat.* Nonius Marcellus. *Hi solent legatis causa Reipublicae iter facientibus necessaria ministrare.* Vet. Sch. Hos alter Scholiastes *Copiarios* dicit.

Non observati Cangio et continuatoribus *Copiarii:* dictos a *copiis* annonae et aliarum rerum, quas ministrarent, apparet. De *copiis* Gothofr. in Glossar. Cod. Theod. G.

47 *Tempore*, h. e. bono tempore, vel tempestive. B. *Hinc*, ab illa villa, in qua comites Maecenatis deversati erant, muli cum mulionibus Capuam iverunt ad pernoctandum. Z.

49 *Se lippum dixerat, ergo crudum Virgilium intelligamus.* Vet. Schol.

Hinc nos Coccei recipit plenissima villa,
Quae super est Caudi cauponas. Nunc mihi paucis
Sarmenti scurrae pugnam Messique Cicirri
Musa, velim, memores; et quo patre natus uterque
Contulerit lites. Messi clarum genus Osci;
Sarmenti domina exstat. Ab his maioribus orti
Ad pugnam venere: prior Sarmentus, Equi te
Esse feri similem dico. Ridemus: et ipse
Messius, Accipio; caput et movet: O, tua cornu
Ni foret exsecto frons, inquit, quid faceres, cum
Sic mutilus minitaris? At illi foeda cicatrix
Setosam laevi frontem turpaverat oris.

51 Caudi *vel* Caudis *etiam G. in marg. F. Med.* 1486. *Ven.* 1486. *Loch.* Claudi *al.* 52 Cicirri *etiam G. Med.* 1477. *Ven.* 1479. *Fl. it. Bentl. Cun.* 54 Contulerint *coll. Sax. Z. Med.* 1477. *Cun.* 58 Accipito *Z.* 60 miniteris *G. Med.* 1477. *Ven.* 1479. *Flor. Bentl. Cun.* minitaris *al.*

51 Cum Veteri Scholiaste reposui *Caudi* pro eo quod erat *Claudi*: atque haec est lectio quorundam Torrentii Manuscriptorum. *Caudium est civitas Samnii.* Lucanus: *Vltra Caudinas speravit ponere furcas.* Vet. Schol.

52 Ridicule *pugnam* dicit duorum scurrarum concertationem. *Ambo urbanitate et audacia noti, Equites tamen Romani.* Vet. Schol. *Cum autem convivatores essent Horatii, ioci causa se invicem verbis fatigarunt.* Alter Schol.

Bentleius recte posuit *Cicirri* [pro *Cicerri*]. *Κίκυῤῥος, ἀλεκτρυών, gallus*, unde Latinum Verbum *cucurrire* de cantu gallinacei galli. B. Est fictum e voce nomen. Etiam Germani illam exprimunt *Kikeriki:* et superior Germania gallum vocat *einen Geker*. G.

53 Suaviter Musam invocat in re ridicula; ac si Turnum et Aeneam commissurus esset.

54 *Osci; Campani, quia Oscia Campania dicta est.* Vet. Schol. Ab Ope, h. e. Terra. Veteres Itali et Osci et Opici dicti sunt; filii scilicet terrae et rustici. Nam et Brutii Osce et Graece loquuti sunt, auctore Festo.

55 *Sarmentus* iste Augusti deliciae fuit, ut ex Plutarcho (Anton. p. 943. E.) et Iuvenale constat. Vide Iuvenalis Schol. ad Satyr. 5, 3.

Exstat, quia nondum est mortua. B. *Domina*, cuius servus fuit. Z.

Ab his maioribus; ridicule tanquam in re gravi.

56 *Equi te esse feri similem; grandem et durum; quia procerus erat Messius.* Vet. Schol.

58 *Accipio*, h. e. audio quae dicis, nec inultum feres. B. *Caput movet*, sc. Messius, qui hoc gestu minitatur. — *Inquit*, scil. Sarmentus. Z.

60 *Mutilus; amputato cornu.* Vet. Schol. Cruq. B. *Minitaris* in pari fere auctoritate librorum magis mihi placet, quia est vehementius et magis asseverate dictum. G. *At*, explicat Horatius dicterium Sarmenti de exsecto cornu. Z.

61 *Laevi oris frontem*, pro *laevam partem* ponit *in fronte.* Vet. Schol. B. *Setosam*, ridicule pro *hirsutam*. Z.

Campanum in morbum, in faciem permulta iocatus,
Pastorem saltaret uti Cyclopa rogabat;
Nil illi larva aut tragicis opus esse cothurnis.
Multa Cicirrus ad haec, donasset iamne catenam
Ex voto Laribus, quaerebat? scriba quod esset,
Nilo deterius dominae ius esse. Rogabat
Denique, cur unquam fugisset; cui satis una
Farris libra foret, gracili sic, tamque pusillo?
Prorsus iucunde coenam produximus illam.
Tendimus hinc recta Beneventum; ubi sedulus hospes
Pene, macros, arsit, turdos dum versat in igne:

67 Deterius nihilo *vel* Det. dom. nihilo *editt. primae.* Nullo det. *H.* Nihilo det. *Bentl. Cun. post alios ex MSS.* 68 nunquam *ed. Ven. et Glar.* 70 producimus *Bentl. ex MSS. it. G. Sax.* 72 *Sic etiam G. Sax. Z. Med.* 1477. *Ven.* 1479. *Flor.* 1482. *etc.* [† *it. duo Codd. Dorvillii cum Taurinensi et Franequerano. v. Rutgers. Lectt. Venus. c.* 10. *Cannegieterus ad Aviani Fab.* 25, 4. *Dorville ad Charit. p.* 323.] Pene arsit macros *Lambi. ex uno MS.* turdos dum. *sic recte Bentleius: vulgo* dum turdos. Z.

62 *In Campania solet quidam morbus, verruca scilicet, afficere homines in facie.* Vet. Sch. Cruq. *Capitis temporibus magnae innascuntur verrucae.* Alter Sch. Cruq. B. De hoc *morbo Campano* est eruditum Programma Io. Zach. Platneri Lips. 1732. editum, cuius summa: Probabile est Campanis luxuriose viventibus in facie natum fuisse verrucarum genus, quod dum radices altius exegit, sine magna exulceratione, foedaque cicatrice excidi haud potuit. G.

Faciem modo corporis dicit habitum et figuram. B. Intelligam potius vultum cicatricibus foedum. G.

63 Pantomimi gesticulando saltabant in theatro.

64 *Larvam* dicit pictam personam, Polyphemi vultum et caput referentem.

66 *Ex voto Laribus; solebant pueri, postquam pueritiam excedebant, diis penatibus bullas suas consecrare; similiter puellas pupas: modo ergo ridens interrogat, si consecrasset compedes.* Vet. Schol. B. Conf. Martial. 3, 29. *Has cum gemina compede dedicat catenas, Saturne, tibi Zoilus anulos priores.* G.

67 Cum omnes pene MSS. haberent *Nihilo deterius* pro *Deterius nihilo*, cumque *Nilum* sit vox Lucretiana, levi negotio reposuimus *Nilo deterius.* Atque hoc dixit, quod servi frequenter apud magistratus scribarum officio fungerentur. Vrbanus est iste iocus et in ipsum Horatium, qui et scriba fuit, et decuriam habuit, ut inferius (Sat. 2, 6.) dicetur. B.

Quin status quaestio hic movetur Sarmento, et usurpatae dolo libertatis crimen obiicitur. Itaque dixerat v. 15. *dominam illius exstare.* Scriptum quaestorium fecisse, et egisse pro equite Ro., et reliqua omnia, Schol. ad Iuv. 5, 3. quod illustratum praesertim a Rutgersio ad h. l. Horatii. G.

68 *Cur unquam fugisset*, scil. quasi a domina nimis parce nutritus sit. Z.

71 Proprie arcum *tendimus: Est aliquid, quo tendis et in quod dirigis arcum.* Persius.

Sedulus, h. e. rei coquinariae intentus.

72 Omnes scripti Codices cum Vet. Schol. legerunt *Pene macros*

Nam vaga per veterem dilapso flamma culinam
Vulcano, summum properabat lambere tectum.
Convivas avidos coenam servosque timentes
Tum rapere, atque omnes restinguere velle videres.
Incipit ex illo montes Appulia notos
Ostentare mihi, quos torret Atabulus; et quos
Nunquam erepsemus, nisi nos vicina Trivici
Villa recepisset, lacrimoso non sine fumo,
Vdos cum foliis ramos urente camino.
Hic ego mendacem stultissimus usque puellam
Ad mediam noctem exspecto: somnus tamen aufert
Intentum Veneri; tum immundo somnia visu
Nocturnam vestem maculant, ventremque supinum.
Quattuor hinc rapimur viginti et millia rhedis,
Mansuri oppidulo, quod versu dicere non est,
Signis perfacile est: venit vilissima rerum
Hic aqua; sed panis longe pulcherrimus, ultra
Callidus ut soleat humeris portare viator;

90 ultra *G. Med.* 1477. *Ven.* 1479. *Flor. Med.* 1489. ultro *Ven. Glar. Chab.*

arsit pro *Pene arsit macros.* Atque huiusmodi Hyperbata satis conveniunt Horatianae Satyrae. B. *Arsit* de domo, ut *iam proximus ardet Vcalegon.* G.

73 *Nam vaga.* Epicum carmen iterum per iocum imitatur. Et sane tam macris turdis opus erat aliquo condimento.

75 Convivae avidi, et timentes servos, rapiunt coenam. G.

77 *Ex illo*, h. e. ex hoc, vel deinde.

Non ostentare mihi, *sed notos mihi.* Vet. Schol. Erat enim ipse Appulus.

78 Mihi idem videtur *Atabulus* qui et Appulus, sive Iapyx. Nam Graecis idem Ἄππα quod et Ἄττα, quorum Diminutiva *Appulus* et *Atabulus* videntur.

79 *Trivici villa; oppidum in fine Campaniae, quo vehicula iuncta accedere nequeunt.* Vet. Schol.

81 *Caminus* fornix erat sive lacunar in summo tecto, per quam fumus egrediebatur; h. e. fumarium: modo autem figurate pro foco ponitur.

83 Mire *aufert*, ac si de intentione oculorum ageretur.

84 Proprie *visus*, sive ὅραμα, est, ubi rem ipsam sine ulla ambage per quietem cernere videmur.

87 Proprio *manere* pernoctare est.

Equotuticum (vel Equum tuticum) significat: hoc autem exemplo Lucilii; nam in septima Satyra sic ait: Servorum est festu dies hic, Quem plane hexametro versu non dicere possis. Vet. Schol. B. Franc. Maria Pratillus in Opuscul. scientif. et philol. To. 30. de Equotutico, de h. l. multa disputat, non esse *la Città di Ariano*, sed oppidulum *Scotuccio.* G.

89 *Vltro* modo dicitur pro libenter. Qui fecere *ultra*, coniecturam secuti sunt, non Codices, quod quidem demiror acerrimum Bentleium esse secutum. B. Vid. Var. Lect. G.

90 *Callidus* est qui usum habet viae.

Nam Canusì lapidosus: aquae non ditior urna;
Qui locus a forti Diomede est conditus olim.
Flentibus hic Varius discedit moestus amicis.
Inde Rubos fessi pervenimus, utpote longum
Carpentes iter, et factum corruptius imbri.
Postera tempestas melior; via peior adusque
Barì moenia piscosi. dein Gnatia lymphis
Iratis extructa dedit risusque iocosque;
Dum flamma sine, tura liquescere limine sacro
Persuadere cupit. credat Iudaeus Apella,
Non ego: namque deos didici securum agere aevum;
Nec, si quid miri faciat natura, deos id
Tristes ex alto coeli demittere tecto.
Brundusium longae finis chartaeque viaeque.

91 dulcior *Cruq.* 93 hinc *edd. vett.* 97 *pro* dehinc *cum Bentl. dedi* dein *ex codd. ad vitandum asperum concursum quatuor consonantium. Z.*

92 Canusium et Argyripa a Diomede condita ferebantur. B.

Recte viator portat secum panem Canusium, nam hic est lapidosus. Sed ille *locus*, qui *a Diomede conditus* est, Agyripa s. Argos Hippium s. Arpi adeo, *non est ditior* una *urna aquae*, quam Equotuticum. Haec mihi videbantur satis aperta. Damnat versum 92 nimis immisericorditer Bentleius: et *aquae non ditior urna* interpretatur, *aquae copia non uberior est Canusii, quam Equi Tutici.* Arpos peculiari ratione Diomedis urbem dicit poëta. Plane Satiram decet illa periphrasis: et firmat historia atque geographia. G.

93 Omnes Torrentii Codices legerunt *hic Varius*, pro *hinc*, quod melius.

95 *Corruptius*, h. e. humidius et lutosius.

97 *Gnatia* per Aphaeresin posuit pro *Egnatia. In pede montis sita est, et torrentes de montibus magno impetu decurrentes saepe magnam urbis partem diruunt.* Vet. Schol.

99 *Flamma sine.* Scribit et Plinius: *In Salentino oppido Egnatia imposito ligno in saxum quoddam ibi sacrum, protinus flammam exsistere. Apud maiores arae non incendebantur, sed ignem divinum precibus eliciebant, qui incendebat altaria.* Livius. *A Numa saepius hoc factum.* Idem. Potuit hoc naphtha fieri. Prodit etiam Varro apud Servium, Hirpinos per ignem ambulaturos medicamento quodam plantas unxisse: quod et ipsi a circulatore quodam factum vidimus.

100 Recte putat Scaliger, *Apellam* esse proprium nomen alicuius Iudaei eo tempore notissimi.

101 *Didici*; ex Epicuri scriptis scilicet, atque Lucretii.

103 *Tristes*; humanis scilicet rebus intentos; quae deos negligere putat, ne negotia sibi facessant et delicias suas atque otia relinquant. Omnes de suo ingenio sibi deum fingunt; Epicurei Epicureum.

104 *Brundusium* a cervinis cornibus appellatum: nam Aeolibus βρένδος cervus.

SATIRA VI.

IN DERISORES NATALIVM SVORVM.

Cum Horatius, libertino patre natus, a Maecenate in numerum amicorum relatus esset: invidia multorum, inprimis nobilium, inde commota esse videtur. Quare hic potissimum hoc agit, ut Maecenatem defendat. Etsi, inquit, tu, Maecenas, omnium Etruscorum es generosissimus; non tamen me, ut plerique nobiles, spernis: nam non tam genus, quam animum et mores spectas. Scis enim, multos humili loco natos fuisse probos et honoribus reip. ornatos, et contra nobilissimos homines ob vitae turpitudinem tulisse repulsam. Verumtamen nos, qui et genere et sententiis a vulgo discrepamus, non debemus maiora appetere, ne in invidiam et iustam hominum incurramus reprehensionem, ut Tillius quidam, et alii ignobiles. Atque ipsum me, libertino patre natum, omnes clanculum mordent, olim quod cohortem duxerim, nunc vero, quod tibi, Maecenas, sim convictor, quamquam iniuria. Nam, pro tua in amicis deligendis diligentia, non casu me inter tuos recepisti, sed commendatum a Virgilio Varioque, et a temet ipso spectatum, quia meos mores et vitam probasti, quam optimi partis curae et fidei debeo, qui in me instituendo nullis sumtibus pepercit. Quare nec melior pater, nec gratior vitae conditio contingere potuisset mihi.

Non, quia, Maecenas, Lydorum quicquid Etruscos
Incoluit fines, nemo generosior est te;
Nec, quod avus tibi maternus fuit atque paternus,
Olim qui magnis legionibus imperitarent;
Vt plerique solent, naso suspendis adunco

4 imperitarent *Bentl. ex MSS.* imperitarunt *Z. et Chab.* imperitarint *al.* imperitarit *H.*

SAT. VI.

1 *Lydia quondam profecti incoluere Hetruriam.* Vet. Sch. Est autem hic *Ἀνακόλουθον* Figura: posuit enim pro *omnium qui incolunere*, *quicquid incoluit*, quod comicae negligentiae est.

4 *Magnis qui gentibus imperitarunt.* Lucretius III, 1041. monstrante Lambino.

Longe melius *imperitarent* Bentleii, quam *imperitarint.* In hoc tempore saepius allucinantur Librarii indoctiores, ob tenue temporum discrimen.

5 *Naso suspendis adunco; quod vulgo dicunt desannas.* Vet. Sch. *Qui irridenti homines sannas faciunt: est autem sanna risus solutus eorum, qui detortis naribus sonitum emittunt in alicuius fastidium.* Vet. Schol. Cruq. Hunc sonitum rhonchum dixerunt. *Nusquam maiores rhonchi.* Martialis. [† Veteres in hac formula loquendi vel irrisionem et fasti-

Ignotos, ut me libertino patre natum.
Cum referre negas, quali sit quisque parente
Natus, dum ingenuus. Persuades hoc tibi vere,
Ante potestatem Tulli atque ignobile regnum,
Multos saepe viros nullis maioribus ortos
Et vixisse probos, amplis et honoribus auctos:
Contra, Laevinum, Valerî genus, unde Superbus
Tarquinius regno pulsus fuit, unius assis
Non unquam pretio pluris licuisse, notante
Iudice, quo nosti, populo; qui stultus honores
Saepe dat indignis, et famae servit ineptus;

7 neges *coni. Bonfin.* 13 *pro* fuit, fugit *Bentl. ex MSS. it. Han.* 15 quo *ex MSS. Bentl. et sic II. G. Sax. Z. Med.* 1479. quem *inde ab Aldo.*

dum iunxerunt, vel utrum melius conveniret dubitarunt. *Hemsterhus.* ad Lucian. Dial. Mort. 6, 4.]

6 Minus est *notus* quam *nobilis*, et maius *ignotus* quam *ignobilis:* nam et Servius Tullius *ignobilis* erat, non itidem *ignotus.*

Augusti aevo *libertinus* idem erat qui et *libertus;* olim autem *libertinus* liberti erat filius. B. Hanc distinctionem esse falsam, docuit Ernestus in Clave et ad Sueton. Claud. 24. Iidem enim sunt liberti et libertini. Hi dicuntur simpliciter, sed liberti in relatione ad patronum.

8 Mire et audacter posuit *ingenuus:* potest enim esse *ingenuus* moribus, qui natalibus non sit. Est autem *ingenuus* simpliciter bonus; contra *fictus*, qui callide celat vitia.

Persuades; sensus est, Recte hoc sentis. Vet. Schol.

9 *Fuit Tullius Tarquinii Prisci Lucomonis servus e captiva natus.* Vet. Schol. Fuit haec Ocrisia Corniculana. Apud Veteres captivi minuebantur capite, et per hoc amittebant gentem.

10 *Nulli* sunt, quorum capita in Censorum libris non comparent. [†*Nullis* i. e. ignobilibus, ignotis et ab historicis praeteritis. *Perizon.* Animadv. hist. c. 13.]

12 *Hic P. Valerius adeo foedis ac proiectis in omnem turpitudinem moribus vixit, ut provehi non potuerit ultra Quaesturae dignitatem.* Vet. Schol.

Vnde, a quo, ut Genus unde Latinum. Vet. Schol. Valerium Publicolam dicit.

13 Etsi plane sit mihi desipiendum, (ut magni Bentleii verbis utar,) censebo tamen, *fuit* in hoc versu praeferendum esse alteri Lectioni *fugit.* In causa fuit variantis scripturae, quod veteribus *fuit* et *fugit* eiusdem plane fuerint prolationis, liquefacto sono literae *g*, quod vix quisquam doctus potest ignorare. Librarius scriptor male audiit suum ἀναγνώστην. B. Lectioni *fugit* repugnat, quod hic postulatur praeteritum. Exemplum, quo praesens *fugit* tuetur Bentleius, nihil ad rem facit. Nam ibi *Astraea* olim *pulsa* adhuc *fugit praecinctos.* Hic plane res alia. G.

14 *Quod licet, valet.* Vet. Sch. *Licuisse*, aestimatum esse. Z.

15 *Iudice quo nosti;* sic legerunt omnes Cruquii et Torrentii Codices pro *quem nosti.* Tollenda est autem subdistinctio post *Iudice.* Moralis et comica est ista constructio. B. Graecis familiarissima, nec inusitata Latinis. G.

Stultus, philosophiae rudis, quod nos non sumus.

16 *Ineptus*, h. e. inanis gloriolae

Qui stupet in titulis et imaginibus. Quid oportet
Nos facere, a vulgo longe longeque remotos?
Namque esto, populus Laevino mallet honorem
Quam Decio mandare novo: censorque moveret
Appius, ingenuo si non essem patre natus,
Vel merito, quoniam in propria non pelle quiêssem.
¶ Sed fulgente trahit constrictos gloria curru
Non minus ignotos generosis. ¶ Quo tibi, Tulli,

18 Nos *omnes praeter Bentl.* Non *Fl.* 1482. longe longeque *etiam G.* longe lateque *Z. etc.* 24 Tilli *Bentl. ex MSS. in H.*

sectator. *Ineptus* enim dicitur qui sapere vult videri in nugis.

18 Nollem Bentleium de *Nos* fecisse *Vos*, quo non videretur Horatius *longe longeque remotus* a vulgo; quod sane fuerat Augusti amicitia praeclarus, et per hoc universo orbi Romano notus atque acceptus. B. Humillimae conditionis homo a vulgo, nobilissimos etiam complexo, distat sententiis. Non ita abiecte de se sentit Horatius, ut hic non diceret *Nos*. G. Etsi emendatio Bentleii speciosa est; sequentia tamen eam damnare videntur. Nam instituit docere, homines humiliori loco natos, ne iure ipsis invideatur aut hi in acerbam hominum reprehensionem incurrant, non debere certare cum generosis et nobilibus de ambiendis summis reip. honoribus. Igitur *Nos* sunt homines ignoti, humiliori loco nati, qualis erat Horatius. *Remoti a vulgo*, h. e. genere et sententiis discrepantes a vulgo hominum, qui vel ob nobilitatem honores rite ambiunt, vel ob vanae gloriolae cupiditatem stulte affectant. Z.

Pro *longe lateque* omnes scripti Codices legerunt *longe longeque*, quod longe longeque melius. Hoc modo locutus est et Cicero in libris de Finibus, ut ostendit Cruquius.

19 Quid tum si populus stulte iudicaret, quid hoc ad nos philosophantes? Plus dicam, quid si Censor nobilitatis studiosus me senatu excluderet? quid tum? an ideo deterior essem? Hic vero colligit se, et retractat, ac merito hoc facturum Censorem affirmat, ut stultam superbiam reprimat. G. *Namque esto*, h. e. Nam fieri potest, ut populi levitas honores in nobilem eumque indignum conferat, atque Censor gravissimus hominem non ingenuo patre ortum ordine moveat, idque merito, quia maiora, quam generis ratio fert, concupiverit. Z.

20 *Primi ad honores vocati dicebantur homines novi; qualis fuit hic P. Decius.* Vet. Sch. Cruq.

Moveret modo pro *amoveret*, per Aphaeresin.

21 *Appius Claudius Caecus* severissime Censuram regebat, et plebi erat infestissimus. B. *Ingenuus*, qui liberis parentibus est natus. Z.

22 *In propria pelle; ex proverbio sumtum est, in eos qui mediocritatis suae obliti, maiora seipsis appetunt; quos non contineri intra pelliculam dicimus.* Vet. Sch. Notum est serpentes mutare pelles: atque inde proverbium. *Pelliculam veterem retines* etiam Persio dicitur, pro nequaquam mutaris, sed unus idemque manes. Caecutiunt hic vel doctissimi.

23 *Sed*, particula est qua Hypophoram, sive Subiectionem, inducimus: quasi tu dicas, *Sed tu forsan subiicias.* Et videtur allegoricus iste versus ex aliquo poeta epico desumtus.

Bene *constrictos*, ita enim captivi in triumphis deducebantur. B.

24 *Quo tibi*, scil. profuit. Z.

Sumere depositum clavum, fierique tribuno?
Invidia accrevit, privato quae minor esset.
Nam ut quisque insanus nigris medium impediit crus
Pellibus, et latum demisit pectore clavum;
Audit continuo, Quis homo hic? et, Quo patre natus?
Vt si qui aegrotet quo morbo Barrus, haberi
Vt cupiat formosus; eat quacunque, puellis
Iniiciat curam quaerendi singula, quali
Sit facie, sura quali, pede, dente, capillo:
Sic qui promittit, cives, Vrbem sibi curae,
Imperium fore, et Italiam et delubra deorum;

25 tribuno *etiam G. a prima manu.* 28 dimisit *quidam, solemni confusione.* 29 *pro* et, aut *etiam Ro. Steph.* est *Talb. et Sandb.* sit *H.* 31 Vt cup. *etiam Z. Med.* 1477. *Fl.* 33 sura, quali pede *distinguit Bentl.*

25 Pro *fierique Tribunum* aliquot Lambini Codices cum veteribus Scholiastis legerunt, *fierique Tribuno. Tullius hic Senatu motus est a Caesare quasi Pompeianus: occiso vero Caesare, recepit latum iterum clavum et Tribunus militum factus est.* Vet. Schol. Cruq. Hunc putat Lubinus esse M. Tullium Ciceronem, et post hunc Minellius: neque ego contradixerim. De Bentleii *Tillio*, quem vocat *Cimbrum Tillium*, nihil constat. Vtcunque diversum fuisse crediderim ab hoc. Certo Vocales *i* atque *u* frequenter in Membranis permutantur. In causa fuit, quod *i*, *u* et *y* eiusdem fere fuerint soni. B. Quidquid sit de orthographia, certe Tullium Ciceronem hic non peti, apparet. Quando enim is *deposuit clavum?* Ceterum monendi sumus, sumsisse splendidos equites ac lautiores interdum latum clavum ad spem dignitatis senatoriae significandam, quem deponerent cum illa spe. Vid. Ovid. Tr. 4, 10, 29. coll. 35. Sic igitur potest aliquis *sumere* denuo *depositum* sponte *clavum.* Tribunos quosdam fuisse laticlavios et dignitatis Senatoriae, notum. G.

27 *Insanus*, h. e. prae superbia feroculus, et Ciceronem percutit mira energia et lepore. B. *Insanos* hic vocat, qui subito, nulla causa apparente, prodeunt cum lato clavo. G.

Senatorum calceamenta ex nigra erant aluta.

28 *Demisit; recto ordine descendebant insuti clavi, vel intexti.* Torrentius.

29 *Quis homo;* bella Ethopoeia, nam exprobrantium est.

Cum Torrentii MSS. reposui *et* pro *aut*, vel (ut alii volunt) *est:* atque hoc longe concinnius. Bentleius posuit *aut* pro *et*, nulla puto de causa, uti etiam mox *Vt cupiat* pro *Et cupiat*, atque hoc etiam inutiliter.

31 Malo cum Torrentii et Cruquii libris *et* quam *ut*. De Barro vide Sat. 4. B. Recepi multarum edd. vett. cum Bentl. lectionem *ut*, quam sensus commendat. Nam *et* referendum esset ad *si*, sed *ut* recte refertur ad *morbum*, qui erat animi cupiditas vehemens, ut formosus haberetur. Z.

35 In novem Torrentii Codicibus deletur *et* ante *Italiam:* et vi-

Quo patre sit natus, num ignota matre inhonestus,
Omnes mortales curare et quaerere cogit.
¶ Tune Syri, Damae, aut Dionysi filius, audes
Deiicere e saxo cives, aut tradere Cadmo?
At Novius collega gradu post me sedet uno;
Namque est ille, pater quod erat meus. ¶ Hoc tibi Paulus
Et Messala videris? At hic, si plostra ducenta
Concurrantque foro tria funera, magna sonabit
Cornua quod vincatque tubas: saltem tenet hoc nos.
¶ Nunc ad me redeo, libertino patre natum:
Quem rodunt omnes libertino patre natum:

37 cogat *H.* 39 Chamo *MS. Cruq.* Camo *Fl.* Cathmo *H. quod favet* Bathmo *Cruquii.* 42 Messalla *Ven. Lamb. Bentl.*

detur plane a Grammaticastro interpositum causa metri. Bentleius tenet. B. Nos quoque tenemus, secuti omnes edd. vett. Z.

37 *Omnes mortales.* Facete imperitae et malignae turbae voces imitando deridet. Ista enim tanquam ore vulgi figurata proferenda sunt. Rhythmo etiam inest ridiculum.

38 Hic iam introducit poeta aliquem de populo expostulantem cum ignobili et libertinae conditionis Tribuno, cui ille respondet v. 40. ignobiliorem etiam quam se esse collegam suum Novium etc. G.

38 *Syri, Damae;* servulorum nomina. Non enim dignabantur veteres servos ingenuorum nominibus, cum eos vix pro hominibus haberent. B. *Tune Syri,* est obiectio populi. Z.

39 *Deiicere e saxo: audes Tribunatu Plebis fungi? Nam Tribuni Plebis damnatos de Saxo Capitolino praecipitabant.* Vet. Schol.

Tradere Cadmo; Cadmus fuit carnifex notae crudelitatis. Vet. Schol. B. *Cadmus* nomen montis in Asia placet Cruquio, ut intelligatur exilium. Idem coniiciebat *Bathmo*, intelligebatque gradus Gemonios. G.

40 Significat *Novium* libertum fuisse iis temporibus Tribunum Plebis, quem salse mordet per transitum. B. *At*, respondet iste Tribunus plebis, loco humili natus. Z.

41 Aemilius Paulus, et Messala Corvinus, illustrissimo erant genere. *Hoc tibi,* num propterea (respondet populus), quod in quatuordecim uno gradu supra Novium sedes excellisque dignitate, putas te summo loco natum? At Novius certe hoc nomine nobis commendatur, quod voce admodum valet. Z.

42 *At hic,* cum stolida admiratione proferenda; nam populus causidicos de mensura buccarum probare solet. B. Vt interdum sacros concionatores. G.

43 *Magna sonabit; ut Virgilius, infanda furentem.* V. Sch.

44 *Cornua. Indictiva funera ad tibias et tubas ducebantur.* Gutherius de Iure Manium. *Hinc tuba, candelae.* Persius.

Tenet, h. e. capit: nempe quod utilem credamus eum causis dicendis.

45 *Ad me redeo;* missis scilicet figurarum ambagibus. [Imo, missis aliorum exemplis. Z.] *Nunc ad me redeo, ut quae res me impendit agatur.* Lucilius.

46 *Libertino patre natum.* Ostendit ista repetitio, illud fuisse semper in ore inimicorum Horatii, atque unicum pene convicium.

Nunc, quia, Maecenas, tibi sum convictor; at olim,
Quod mihi pareret legio Romana tribuno.
Dissimile hoc illi est: quia non, ut forsit honorem
Iure mihi invideat quivis, ita te quoque amicum!
Praesertim cautum dignos assumere, prava
Ambitione procul. Felicem dicere non hoc
Me possum, casu quod te sortitus amicum:
Nulla etenim mihi te fors obtulit: optimus olim
Virgilius, post hunc Varius, dixere quid essem.
Vt veni coram; singultim pauca locutus,

47 Nunc q. sim t. Maec. *G. Z.* Nunc q. sum t. Maec. *H. Med.* 1477. 49 *pro* quia, quod *H.* forsan *Ven. Glar. Chab.* 53 possum *H. Med.* 1477. *Ven.* 1479. *Fl.* 1482. *etc. Ro. Steph. etc.* possunt *Bentl. ex Vet. Schol. XII editt. ap. Cun. it. Z.* possit *Cun. ex MSS.* possim *C. coll. Sax.* 54 tibi me *Bentl. ex Schol. Cruq. et MS. tanquam modestius.* 55 Varus *G. et H. et alii in hoc nomine saepe.*

47 Placuit Bentleio confragosa Lectio veteris Venetae Editionis, ob raritatem, puto: *Nunc quia sum tibi, Maecenas, convictor.* *Convictor pro eo quod conviva.* Vet. Schol. B. Sed hic eum, qui frequens et tantum non perpetuus conviva est. G. Sensus est: duplici de causa me clanculum insectantur: nunc quidem, quod sum Maecenati convictor, olim autem, quod tribunus eram militum. At non est idem cum Maecenate vivere et tribunum esse. Z.

48 *Tribunus* erat sub Bruto.

49 Omnes pene omnium Manuscripti legerunt *forsit*, non *forsan*. Sic et Vet. Schol. *Honor forsitan non convenit libertini filio, amicitia viri magni quare non conveniat docto?* Vet. Schol.

50 *Amicus* maior patronus est, et minor cliens, sive comes, uti saepius dictum.

51 *Prava ambitione procul*, h. e. *qui sunt longe a prava ambitione*. Vet. Schol. h. e. ab adulationis deformitate, et perversa arte: nam quod in naturali situ non est, *pravum* dicimus.

52 *Felicitati invidendum est, non merito.* Vet. Schol. B. Difficile est iudicare, quae lectio vera sit. *Felicem dicere non* ob *hoc me possum* ego, quia non est factum casu; *non possunt* invidi; *non possit* quivis; *non possim* iure ego, etsi velim. G.

54 Pro *mihi te* Bentleius sufficit *tibi me;* idque magna vi verborum absque ulla tamen idonea auctoritate. „Quid enim (inquit „ille) an patrono et rege suo, „Maecenate, cui vitam, opes, „omnia debuit, maiorem hic se „gerit coactoris Graeculi filius?“ Vide quantum tu debes Bentleio, Flacce Horati, libertino patre nate, quod tandem te purgaverit Bentleius tanta inscitia, atque incommoditate arte sua critica post tot saecula caecutientium Grammaticorum. B. Superbum esset dicere *mihi te*, si fors nobis offerret tantum mancipia; sed offert etiam patronos. Aeque calumniae opportunum, et magis forte est *tibi me:* quasi vero magnum munus fortunae esset obesulus poeta oblatus divinitus Maecenati. G.

55 *Dixere quid essem;* verecunda periphrasi pro commendavere.

56 *Singultim; cum intervallo interruptis verbis.* Vet. Schol.

(Infans namque pudor prohibebat plura profari)
Non ego me claro natum patre, non ego circum
Me Satureiano vectari rura caballo,
Sed, quod eram, narro: respondes, ut tuus est mos,
Pauca: abeo; et revocas nono post mense, iubesque
Esse in amicorum numero. Magnum hoc ego duco,
Quod placui tibi, qui turpi secernis honestum,
Non patre praeclaro, sed vita et pectore puro.
Atqui si vitiis mediocribus ac mea paucis
Mendosa est natura, alioqui recta; (velut si
Egregio inspersos reprendas corpore naevos)
Si neque avaritiam, neque sordes aut mala lustra
Obiiciet vere quisquam mihi; purus et insons
(Vt me collaudem) si et vivo carus amicis:
Causa fuit pater his: qui macro pauper agello
Noluit in Flavî ludum me mittere, magni
Quo pueri magnis e centurionibus orti,

68 nec mala *Cruq. ex MSS. Cun.* ac *vulg. it. G.* aut *etiam Ascens.*
70 si vivo et carus *Ven. Chab. Lamb. non male.*

57 *Infans; elinguis.* Vet. Sch.

59 *Satureiani fundi sunt in Apulia fertiles, et equorum nobilium genitores.* Vet. Schol. *A Satureio oppido iuxta Tarentum.* Torrentius. Tarentinum igitur vult intelligi. Et salse percutit provincialium nobilium tumorem et inanem fastum. B. Horatianum est tribuere adiunctis epitheta rei principalis. Vid. ad Od. 1, 31, 9. de *Calena falce.* G.

63 *Honestum* et *turpe* Stoicis erant pro *bono* et *malo;* et haec tanquam philosophus, et rigidus virtutis satelles, cum alias Epicureum agat: in loco tamen omnia.

64 *Purus* est, qui nil simulat. *Puritas* enim simpliciter est sine fuco.

66 Quod *rectum* est, apposita rationis norma, philosophi soli cernunt.

68 *Avaritia* respicit ad malas habendi artes, *sordes* ad nimiam parcimoniam, et *lustra* ad insanos sumtus.

Bentleius praetulit *aut* [pro *nec*], sed nihil tanti; etsi Helenium Acronem in partes suas trahat. B. Recepi *aut* propter morem Horatii, qui post *neque — neque* solet addere *aut.* Carm. III, 12, 2: III, 28, 7: II, 1, 15: 2, 22. etc. Z.

Lustra cum proprie sint lutosae ferarum lamae, modo figurate popinas et tabernas dicit vinarias; nec non lupanaria, quae *mala* dicuntur ob malos incolas, et insidias, quas hospitibus semper struunt: nam malus est qui cum calliditate nocet.

70 Scripti Codices legerunt *si et vivo*, pro *si vivo et*, satyrico hyperbato.

71 *Pauper, deest quamvis.* Vet. Schol.

72 *Flavius quidam fuit illis temporibus calculator.* Vet. Sch. Imo et provincialis, nam in Apulia docebat.

Magni; ironice, quod ipse pauperculi esset filius.

Laevo suspensi loculos tabulamque lacerto,
Ibant octonis referentes idibus aera:
Sed puerum est ausus Romam portare, docendum
Artes, quas doceat quivis Eques atque Senator
Semet prognatos. vestem servosque sequentes
In magno ut populo si quis vidisset, avita
Ex re praeberi sumtus mihi crederet illos.
Ipse mihi custos incorruptissimus omnes
Circum doctores aderat. Quid multa? pudicum
(Qui primus virtutis honos,) servavit ab omni
Non solum facto, verum opprobrio quoque turpi:

84 opprobrio *restituimus e vett. edd.* Z.

74 *Suspensi loculos; ὑπαλλαγῇ, non ipsi suspensi, sed suspensos loculos habentes.* Vet. Schol. *Loculos, scilicet calculorum.* Vet. Schol. Cruq. B. Interpretor tabulam loculatam, lineis distinctam ad usum ducendorum calculorum: ut calculi in primo loculo positi monadas, in secundo denarios, centenarios in tertio, significent etc. G.

Tabulam; buxum in quo meditantur scribere. Vet. Schol. *In qua et characteres arithmeticos notabant; et calculos ordinare discebant.* Vet. Schol. Cruq.

75 *Octonis referentes;* h. e. *singulis Idibus referebant octonos asses aeris pro mercede scholastica.* Vet. Schol. Cruq. Ogdoas veteribus erat pro nostra Hebdomade. B. Neque octo asses dixit poeta, neque hic sermo de Ogdoadibus Ro. Sed honestum et usitatum videtur fuisse, quod didactrum in singulos menses deberetur; illud solvere Idibus, ut dimidia parte operae peracta acciperet magister totam mercedem. G. Rectius videntur alii locum intelligere de exercitiis puerorum, qui computarent *aera*, h. e. usuras, quae Idibus exigerentur. *Octonae* vocantur Idus, quia post Nonas in singulis mensibus sunt octo. Z.

76 *Est ausus; animo erat magno, sed re tenui.* Vet. Schol. Cruq.

77 *Doceat, doceri faciat.* Vet. Schol. B. *Quivis*, quantumvis dives aut clarus. G.

79 *In magno ut populo; populum* modo pro republica posuit. B. Puto hoc velle simpliciter, in publico, in magna, qualis Romae esse solet, turba hominum se tamen conspicuum fuisse. G.

De *si quis vidisset* magnus Bentleius, quod horreret sibilantem s, fecit *siqui vidisset* de suo ingenio. B. *A. ita ex re*, ex patrimonio ab avo relicto. Z.

80 *Illos*, modo pro tantos dixit, cum admiratione scilicet.

81 Ad Emphasin posuit *incorruptissimus; significat enim, paedagogos a pueris donis saepe corrumpi solere; ut luxurientur*, ut ait Vet. Schol.

83 *Primus virtutis honos;* pudor flos quidam virtutis est, atque decor: imo et modus; nam quem nil pudet, hunc nil piget. *Summum crede nefas animam praeferre pudori.* Iuvenalis.

84 Torrentii MSS. cum Vet. Sch. legerunt *obprobrio*, quod nos ob vetustam scripturam tenuimus. B. Habeatur ille honos libris: modo meminerimus; etiam qui primae vetustatis sunt hodie, eos novos esse respectu aliorum monumentorum; in quibus ultima praepositionis in sequentem corrumpitur. G.

Nec timuit, sibi ne vitio quis verteret, olim
Si praeco parvas, aut (ut fuit ipse) coactor
Mercedes sequerer: neque ego essem questus. At hoc nunc
Laus illi debetur, et a me gratia maior.
Nil me poeniteat sanum patris huius: eoque
Non, ut magna dolo factum negat esse suo pars,
Quod non ingenuos habeat clarosque parentes,
Sic me defendam. Longe mea discrepat istis
Et vox et ratio: nam si natura iuberet
A certis annis aevum remeare peractum,
Atque alios legere ad fastum quoscunque parentes
Optaret sibi quisque; meis contentus, honestos
Fascibus et sellis nolim mihi sumere; demens
Iudicio vulgi, sanus fortasse tuo, quod

87 Ob hoc *Ven.* 1479. *Fl.* ad hoc *etiam G.* essem ocquestus ob oc nunc *Ven.* 1479. hoc qu. ad hoc nunc *Med.* 1486. hoc qu. ob oc *Med.* 1502. ob *etiam Ven. Pinc.* 96 honustos *VII MSS. Rutgers. et* onustos *edidit ipse*, *tum Dan. Heins. Burm. Matt.*

85 *Nec timuit* i. cum tamen non haberet causam timendi. G.

86 *Praecones dicebantur qui stabant ad hastam, et enuntiabant pretia oblata.* Vet. Schol. *Coactores erant mercenarii eorum, qui habebant argentariam: sunt autem argentarii, qui habent summam rerum venalium. Coactor exigit nummos a foraneis; qui et collectarius nominatur.* Vet. Schol.

87 *Mercedes sequerer;* h. e. pretia conquirerem. B. Malim, parva mercede locarem operam meam. Ceterum pro *questus* in hoc versu editio Ven. 1479. habet *ocquestus*, quod forte considerari mereatur, si vim habeat similem, ut *oblaterare*, *occinere*, *oggannire*, *oblatrare*, *obloqui*, *obmurmurare*, *obnunciare*, *obstrepere*, *obvagulari*. Haberet ergo *ocquestus* eam vim, non conquestus essem apud ipsum partem meum, et illum obiurgassem. G.

Optime reposuit Rutgersius *At hoc* pro eo quod erat *Ob hoc*, quod et Vet. Schol. confirmat, apud quem legimus *At hoc*. Bentleio magis placuit *Ad haec nunc*, quod frigidiusculum videtur.

89 *Poenitet*, cui prae pudore dolet.

Huius ἐνῆθει dicitur; et habet Emphasin, etiam huiusmodi libertinum parentem non esse contemnendum.

90 *Iurisconsulti sine dolo malo nullum grave delictum statuunt.* Torrentius.

92 *Discrepare* proprie dicuntur chordae barbiti, vel lyrae.

93 *Et vox et ratio;* h. e. et verba et animi mei sententia; neque putes me dicere quae non sentiam.

96 *Honestos; fascibus et curulibus honoratos:* i. e. *consulares et praetorios.* Vet. Schol. Cruq. Nam sella curulis et fasces ad maiores pertinebant magistratus. Frustra Lambinus reposuit *onustos*. Rutgersius Torrentio iratus stat pro Lambino.

98 *Mire hoc dixit, quia ipse eques permansit contemto senatorio ordine.* Vet. Schol. Et quia operam dederat philosophiae.

Nollem onus (haud unquam solitus) portare molestum.
Nam mihi continuo maior quaerenda foret res,
Atque salutandi plures; ducendus et unus
Et comes alter, uti ne solus rusve peregreve exirem; plures calones atque caballi
Pascendi; ducenda petorrita. Nunc mihi curto
Ire licet mulo, vel, si libet, usque Tarentum,
Mantica cui lumbos onere ulceret, atque eques armos.
Obiiciet nemo sordes mihi, quas tibi, Tulli,
Cum Tiburte via praetorem quinque sequuntur
Te pueri, lasanum portantes oenophorumque.
Hoc ego commodius quam tu, praeclare Senator,
Millibus atque aliis, vivo; quacunque libido est,
Incedo solus; percontor quanti olus ac far;
Fallacem circum, vespertinumque pererro

99 nollem *G. H. it. Lamb. Chab. Bentl.* 103 peregré aut *G. Z. Ven.* 1479. *Fl.* 109 laganum *G. cum glossa*, *aliter* lasanum, vas cibarium, *quod ex v.* 115. *improvide assumtum.* Laganum *etiam Fl.* 1482, *ubi Landinus*, membranam, *ait*, de farina confectam: vel leguminis speciem. *confundit* laganum *et λάχανον.*

102 *Comes*, minor aliquis amicus.

104 *Petorritum genus est Gallici vehiculi: alia sunt carpenta; alia carrucae.* Vet. Schol. *Petuar* etiam hodie Aboriginibus nostris *Quatuor* est, et *Rhedec*, *currere;* quo spectare videtur et veterum Gallorum *Rheda.*

105 *Tarentum* ad finem est Italiae.

106 *Mantica, pera, vel averta est; sed hoc ex Luciliano illo sumtum est: Mantica cantherii costas gravitate premebat.* Vet. Schol.

107 In avaritia summum *sordes* dicimus: iterum Ciceronem percutit. B. Vid. ad v. 25.

Bentleius iterum, me invito, reponit *Tilli* pro *Tulli*, quae quidem scriptura debetur inscitiae exscribentium ἀναγνώστας suos male audientium. B. Non debet contemni *Tilli*, quia citius hoc, ut minus notum, mutari a librariis potuit in *Tulli*, quam contra. Z.

109 *Lasanum vas, in quo exoneratur venter; inventum ad requisita naturae.* Vet. Schol. [Hi dicebantur *lasanophori.* Putabatur autem sordidum ac vile hoc ministerium.]

Oenophorum, vas est quod capit vinum, sive amphora id fuerit, sive cadus.

110 *Commodius*, h. e. animo meo accommodatius, et magis ex voto.

111 Falsus est vir doctus Dionysius Lambinus, cum pro *Millibus atque aliis*, *Multis atque aliis* contra MSS. fidem reposuerit. Non enim advertebat, veteres etiam declinasse Adiectivum *Mille*, quod ostendit Cruq.

113 *Fallacem dixit propter samardacos et sortilegos mathematicos, qui ad metas spectatores circumstabant, et imperitos sortibus et nugis fallebant.* Vet. Schol. Cruq. Est autem *Samardacus* Afrorum lingua impostor

Saepe forum; assisto divinis; inde domum me
Ad porri et ciceris refero laganique catinum:
Coena ministratur pueris tribus; et lapis albus
Pocula cum cyatho duo sustinet; astat echino
Vilis cum patera guttus, Campana supellex.
Deinde eo dormitum, non solicitus, mihi quod cras
Surgendum sit mane; obeundus Marsya, qui se

117 echinus *etiam G. H. Z. Med.* 1477. *Ven.* 1479. *Glar. Lamb. Bentl.* echidnus *Fl.*

et planus; vide Glossarium Du Fresne. *Consulit ante phalas delphinorumque columnas.* Iuvenalis.

Mihi videtur Suburram dicere, quod fere hora sena (an coenae?) *furtivas res solent eo venum deferre.* Vet. Schol. *Forum est singularium regionum proprium.* Alter Schol. [† *Circum—Forum.* Nam his duobus locis homines convenire circularique solebant. v. *Ernesti* ad Sueton. Octav. c. 40.]

114 *Assisto divinis; sortilatores dicit; porro autem altioris dignitatis homines erubescunt sero in his vulgi circulis stare, quod tamen sibi licere Horatius dicit per vitae libertatem.* Vet. Schol.

115 *Lagana sunt placentulae quaedam vulgares membranulae compositae, cum pipere et liquamine conditae.* Vet. Schol. Cruq. Lambinus ex uno MS. legerat *lachani;* sed nil opus fuerat.

116 *Pueris tribus;* coquo, structore, et pocillatore.

Lapis albus; mensa marmorea, quam vocant Delphicam. Vet. Schol. τρισκελὴς τράπεζα. Vet. Schol. Cruq. Album marmor levis erat pretii, et apud Italos vulgare. Superius etiam Tigellius dicit: *Sit mihi mensa tripes.*

117 Supra ostendimus, cyathum cochleare quoddam fuisse et mensurae genus.

Pro *astat echinus* nonnulli Codices legerunt *astat echino,* quod et Vet. Schol. confirmat, dum interpretatur *praeter echinum. Echinum dixit vas aeneum, in quo calices lavantur, quod modo trisille appellamus.* Vet. Schol. Ἐχῖνος Graecis omasum est, et vas omasi forma: Erotiano χύτρα μεγαλόστομος, quod ostendit Cruquius. Est autem *Trisille* corruptum, pro *Trissile:* vide Glossarium Du Fresne in voce *Trissilis,* quam ille a Graeco Τρισσελὴς deducit. *Lucilius sic dixit, quasi scortea ampulla sit, ut cum ait: Echinus chinabam infectus.* Vet. Schol. Vide an legendum *Echinum clinabam intectum.* Bentleius tamen probat alteram scripturam *adstat echinus,* indicta tamen causa. B. De *echino* quae poteram, dixi in Thesauro. G.

118 *Guttus cum patera fuerat dicatus primitiis vini diis libandis.* Cruquius ex Varrone. Guttus vasculum erat angusti oris, quali nos hodie acetum et oleum servamus: nomen habet a gutture. Ex hoc primitias olei defundebant, uti e patera vini. Patera Graecorum erat scyphus, et ventricosa et manicata Herculique sacra.

Campana; Capuae hodie aerea vasa studiosius fabricari dicuntur. Vet. Schol. Plerique putant *Campana* dici pro fictilis, quod non placet. B. Etiam glossa Cod. Gott. *fictilis,* ait, *et viminea.* Cf. Ser. 2, 3, 145. G.

120 *Obeundus Marsya. Marsya statua erat in rostris, ad quam solebant homines illi convenire, qui inter se lites et negotia componebant.* Vet. Schol. *Quia in Foro vadimonium sistendum apud signum Marsyae sit.* Alter Schol.

Vultum ferre negat Noviorum posse minoris.
Ad quartam iaceo; post hanc vagor; aut ego, lecto
Aut scripto quod me tacitum iuvet, ungor olivo,
Non quo fraudatis immundus Nacca lucernis.
Ast ubi me fessum sol acrior ire lavatum
Admonuit, fugio Campum lusumque trigonem.
Pransus non avide, quantum interpellet inani
Ventre diem durare, domesticus otior. Haec est
Vita solutorum misera ambitione gravique:
His me consolor victurum suavius, ac si
Quaestor avus, pater atque meus, patruusque fuisset.

124 Nacca *probat Marcil.* Natta *Glar. Lamb. Bentl. Cun.* nauta *Sax.* Nacta *Z.* 131 fuisset *MSS. et vett. edd.* fuissent *al.*

121 *Satyrice et eleganter hoc dictum, quasi ideo manum levet Marsyas, quod in Foro sustinere non possit hunc Novium.* Vet. Schol. *Novii fratres fuerunt, quorum minor ad locum, qui appellatur Marsya, foenerari consueverat.* Alter Schol.

122 *Ad quartam;* ad decimam matutinam, in lectulo scilicet lucubratorio. B. Nempe ad vacandum vel lectioni vel scriptioni. Z.

Lecto producta syllaba enuntiare debemus, quia frequentativum est ab eo quod est lego. Vet. Schol. Bentleio tamen *lecto* et *scripto* pro Participiis sunt Ablativis, quod admodum videtur nobis improbabile; imo vel sequela verborum repugnat. B. Etiam Gl. Gott. *lecto, scripto* dictum ait pro *lectito, scriptito:* sed magis tamen placet forma participialis, cum verba illa alioqui inaudita, haec autem forma consueta satis, certe bona, et optimis usurpata sit, et vix appareat, cur verba hic, quam participia malimus. G.

123 *Tacitum,* h. e. meditantem. *Et tacitus mecum ipse voluto.* Virgil.

124 Ideo *immundus*, quod lucernario oleo uteretur, et hoc per Hyperbolem dicitur.

Scribitur *Nacta*, *Nata* et *Natta;* nos *Nacca* praetulimus, qui veteribus Romanis fullo erat, quasi *Κνάκης*, a *κνάω*. Bentleio tamen *Natta* placuit, ex negligentia puto.

125 *Sol acrior; hora quinta.* Vet. Schol.

126 *Campum, lusumque trigonem.* Ita recte reposuit Bentleius post Iacobum Cruquium, qui ita repererat in vetustissimo Blandinio libro. In Campo Martio ludebant terni pila trigonali. Altera lectio *rabiosi tempora signi* videtur de tertia Persii Satyra desumta, cum parum intelligeret Librarius lusum trigonem, quid esset. Mirandum sane hoc a tot retro saeculis ignoratum fuisse exscribentibus. B.

127 *Interpellet*, h. e. *prohibeat.* Vet. Schol.

128 *Durare*, scil. ad coenam usque. Z.

129 *Misera, quae miseros facit, quia graviter afficit.* V. Sch.

130 Plerique scripti Codices conveniunt Cruquiano Interpreti, qui *victurum* legit pro *victurus*, quod et Torrentio probatum video. Ordo est, *Consolor me victurum his*, h. e. *me victurum mihi persuadeo.* Vet. Sch. Cruq.

Ac si, pro *quam si.* Vet. Sch.

131 Honoratos suggillando *Quaestorem* nominat: nam male audiebant *Quaestores.*

Libenter assentior Bentleio, melius scribi *fuisset* quam *fuissent.*

SATIRA VII.

Ex ridicula Persii Clazomenii persona P. Rupilium Regem Praenestinum adversarium suum percutit. B. Describitur iocose ridicula litigatio inter Persium Clazomenium et Rupilium Praenestinum, Bruto Praetore Asiae. Inprimis ridetur Graeculi Asiatici tumida laudatio Bruti eiusque comitum, et acerba ineptaque maledicentia, qua Praenestinus lacessitur.

Proscripti Regis Rupili pus atque venenum
Ibrida quo pacto sit Persius ultus, opinor
Omnibus et lippis notum et tonsoribus esse.
Persius hic permagna negotia dives habebat

2 Hibrida *G. Z.* Hybrida *reliqui.* 3 haud lippis *boni. Faber.*

SAT. VII.

1 *Proscripti, condemnati a Triumviris.* Vet. Schol. Proprie *proscribere* est venale proponere, ut bene Landinus. Proscribebantur aedes; proscribebantur etiam damnati, quorum bona publicabantur, et quorum non comparentium nomina in publica tabula edebantur. *In tabulam Syllae si dicant discipuli tres.* Iuvenal. 2, 28. B. Proscriptionem nescio quam bene hic obiecerit Rupilio poëta, earundem ipse partium. Forte haec demum post victoriam Caesarianorum scripta, cum partes Bruti obiiceret Horatio recepto, receptus ipse Rupilius: ut Tubero olim Ligario. Sic potest ratio reddi, cur exstare carmen hoc passus sit Horatius. Rem non plane recentem commendari versibus, ipsum exordium declarat. Forte negarat Rupilius, se in castris Bruti fuisse. G.

Publius Rupilius cognomine Rex, Praenestinus, commilito fuit Horatii in castris Bruti; hic aegre ferens, quod Horatius Tribunus esset, saepe ignobilitatem generis illi obiiciebat: idcirco nunc eum ex persona alterius lacerat. Vet. Schol.

Pus atque venenum: malignitatem atque livorem. Vet. Schol. Nam a livore veneni *maledici* dicuntur nigri, ut alias ostendimus. *Pus est sanguis, qui in carne computruit.* Vet. Schol. Cruq. et per hoc vetus etiam ulcus.

2 Veteribus Italis et Celtis amber, *imber* et *iber* surculus erat insititius, ut et hodie aboriginibus nostris *imp* (German. *impfen* inserere). Hinc et bigenera omnia dicuntur *Ibridae*, pro quo corrupte vulgo *Hybridae*, ut ostendit Scaliger in Notis ad Varronem. Atque ita Bentleius edidit. Erat Persius iste Clazomenius, parentibus Romano et Graeca.

3 Proverbiali schemate protulit *lippis et tonsoribus. Lippos* autem dicit assiduae potationi operam dantes, et in tabernis vinariis otiantes. Theophrasto etiam τὰ κουρεῖα ἄοινα dicebantur συμπόσια, quod ostendit Cruquius ex Plutarcho. B. Malim *lippos* intelligere cum Vet. Schol. qui oculos inungendos curant in *medicinis*, h. e. officinis medicorum. Pulchre advocavit Bentleius Plautum Amphit. 4, 1, 3. *Nam omnes plateas perreptavi — in medicinis, in tonstrinis* etc. Hic enim dum sedent, et exspectant manum medici, fabulas serunt, audiunt. G. [† cf. Dorville ad Charit. p. 125.]

4 *Erat enim negotiator apud Clazomenas.* Vet. Schol. Cruq. Vult ostendere, hominem fuisse alicuius notae apud suos. B. *Negotia*, res pecuniariae, pecuniae

Clazomenis; etiam lites cum Rege molestas;
Durus homo, atque odio qui posset vincere Regem;
Confidens, tumidusque; adeo sermonis amari,
Sisennas, Barros ut equis praecurreret albis.
Ad Regem redeo: postquam nihil inter utrumque
Convenit (hoc etenim sunt omnes iure molesti,
Quo fortes, quibus adversum bellum incidit. Inter
Hectora Priamiden, animosum atque inter Achillem
Ira fuit capitalis, ut ultima divideret mors:
Non aliam ob causam; nisi quod virtus in utroque
Summa fuit. Duo si discordia vexet inertes;

7 tumidusque *etiam* Z. *Ven.* 1479. *etc.*

foenori locatae. vid. Ern. Clav. Ciceron. v. *Negotium*. Z.

5 *Molestas lites*, importunas dicit litigationes et pertinaces.

6 *Durus* dicitur indomitus et effraenis, qui scilicet flecti nequit.

Odio est quod nauseam movet, et per hoc ferri nequit, ob molestiam et insuavitatem.

7 *Fidens in bonis; confidens in malis*. Vet. Schol. Perfrictae erat frontis et improbus. B.

Pro *tumidusque* Torrentii et Cruquii Codices legerunt *tumidus; que* adiectum est a Grammaticastro, et a Bentleio servatum. B. Revocavi *que*, quod est in omnibus edd. vett. et poscitur a versu. — *Sermonis amari*, acerbus in maledicendo et vehemens. Z.

8 *Cornelius Sisenna*, de uxoris vita apud Senatum interpellatus, respondit, se olim duxisse eam suasu et hortatu Augusti. Hoc monuit Torrentius ex Dione.

Equis albis, proverbio erat [pro equis velocissimis. Z.]. Huiusmodi equi erant solis atque etiam triumphantium. *Qui candore nives anteirent, cursibus auras*, Virgil. de equis Pilumni.

10 Comice ponitur *hoc* pro eodem; atque ita supplenda est extrinsecus sententia: *hoc iure omnes molesti sunt molesti*, *quo omnes fortes, quibus adversum bellum incidit*, *sunt fortes*. B. Mihi sic videbatur. *Molesti omnes, quibus adversum bellum incidit, sunt hoc iure*, hac conditione, *quo fortes, quibus bellum incidit*, nempe ut vel commoriatur dimicatio, vel alteruter certe pereat. Quantum ad pugnarum eventum molesti sunt similes fortibus. G.

Molesti per Charientismum dicuntur odiosi, et importune lacessentes.

11 Satis commode *adversum* dixit bellum de monomachia cogitans, ducta metaphora a duobus tauris adversis frontibus congredientibus.

Ridicula imitatio heroicae poëseos in levi materia. "*Εκτορα Πριαμίδην* Homericum est. B. Repetitum *inter*, quod Bentleio displicet, satis vindicatum in Thesauro. G.

13 Olim securi percutiebant nocentes liberos; hinc *capitalis* hoc loco pro mortifera.

Θυμοῦ γὰρ οὐδὲν γῆράς ἐστιν ἄλλο πλὴν θανεῖν, verba sunt Sophoclis, citante Cruquio.

Mire *divideret* de acriter pugnantibus, h. e. dirimeret.

15 Sic et Virgilius: *Si duo praeterea tales Idaea tulisset Terra viros*. Vet. Schol. duos.

Vexet, h. e. in iram incitet: proprie enim ira vel furore tentati *vexari* dicuntur. Bentleius pro *vexet* posuit *verset*, quae rarior lectio est, et repraesentata a Lambino. B. *Verset* est Sat. 2, 3, 219. Add. Sat. 1, 8, 10. G.

Aut si disparibus bellum incidat, ut Diomedi
Cum Lycio Glauco; discedet pigrior, ultro
Muneribus missis) Bruto Praetore tenente
Ditem Asiam, Rupili et Persi par pugnat, uti non
Compositum melius cum Bitho Bacchius; in ius
Acres procurrunt, magnum spectaculum uterque.
Persius exponit causam, ridetur ab omni
Conventu; laudat Brutum, laudatque cohortem;
Solem Asiae Brutum appellat; stellasque salubres
Appellat comites, excepto Rege; canem illum,
Invisum agricolis sidus, venisse: ruebat
Flumen ut hibernum, fertur quo rara securis.
Tum Praenestinus salso multoque fluenti

17 pulchrior *Han. G. S. Bos Anim. p.* 59. Discedat *Ven. Chab. Lamb. Bentl. et alii.* 20 Compositus *G. Z. Med.* 1477. *Ven.* 1479. *it. Ald. Steph. uterque Bur. et alii editores.* 21 procurrunt *probat etiam Heins. ad Sil.* 7, 566. concurrunt *al.* 28 mustoque *coni. Da. Heins.* multumque *edd. vett.*

17 Veteres Impressi legerunt *discedet*, non *discedat*, quod et nos sequuti sumus.

18 *Muneribus missis; ut Glaucus cessit Diomedi arma sua aurea, acceptis aereis.* Vet. Schol.

Praetore more veteri posuit pro Imperatore: nam Brutus hoc tempore in Asia contrahebat auxilia adversus Augustum.

19 Nam gladiatorum paria dici solet.

20 *Compositum*, modo posuit pro *commissum*: optimi enim Torrentii Codices legerunt *compositum* pro *compositus*, suppresso scilicet *par*; vel ἀπὸ κοινοῦ repetito: atque hoc Comicae et Satyricae negligentiae est. Bentleius contra contendit, veram lectionem esse *compositi* auctoritate unius Codicis: quod nihilominus videtur nobis verisimillimum, ob elegantem structuram verborum, quam non capiebant Exscriptores.

Bithus et Bacchius gladiatores optimi illis temporibus fuerunt, qui cum multos interemissent, commissi inter se mutuis vulneribus conciderunt. Vet. Schol.

21 *Mire perdurat in translatione theatri ad iudicium.* Vet. Schol.

23 *Conventum* dicit iuridicum. [† *Conventus* est turba loci; non, qui eo convenerant vel Bruti vel huius contentionis spectandae gratia, ut vel obscure vel male Cruquius: *Gronov.* Obs. 3, 22.]

Cohortem comites dicit Bruti, qui in consilio erant. Sic et Lucilius ait: Vt Praetori cohors ut nostris dixit Aruspex. Vet. Schol. Hinc nostris *Court.*

24 Apud Vet. Schol. legendum pro *opportune laudans*, *importune laudans*.

25 *Canem* salsa Dilogia pro stella et animali posuit.

26 Iterum ridicule insurgit, ut in heroico poëmate.

27 *Fertur quo rara: quia omnia ligna secum trahit torrens, non eget securi.* Vet. Schol. B. Si in silvam densam irruat torrens, maiorem edit stragem, quam si ea passim caesis arboribus rara spatium aquae praebeat. Illa cum flumine vel torrente comparatio est Demosthenica, et repetita a Luciano in Demosth. encomio p. 495 et 512, ubi quaedam admonuimus. G.

28 *Praenestinus;* Itali municipes Romae ignobiles erant. Sic et Iuvenalis: *Hic novus Arpinas*, de Cicerone.

Expressa arbusto regerit convicia, durus
Vindemiator, et invictus, cui saepe viator
Cessisset, magna compellans voce cuculum.
At Graecus, postquam est Italo perfusus aceto,
Persius exclamat, Per magnos, Brute, deos te
Oro, qui reges consuêris tollere, cur non
Hunc Regem iugulas? operum hoc, mihi crede, tuorum est.

30 Vindematior *Gott. marg. Med.* 1477. *Ald. Ven. Glar.* 31 cucullum *edd. vett.* 34 consuesti *Bentl. ex libris paucis.*

Vetus Interpres cum melioribus Torrentii libris legerunt *multoque fluenti* pro *multumque*, ut sit nomen; quod longe melius videtur. B. Pulchre Fabricianus Porphyrion *Salso multoque fluenti* ad verbum interpretatur, *Vrbane ac copiose locuto* (πολλῷ ῥέοντι Demosth. pro coro. c. 43. p. 84.) *Persio invicem Rupilius convicia regerit, non minus ridiculus, quam rustici vindemiatores* etc. Nempe *arbusto* i. e. putatori (qui hic *vindemiator* vocatur improprie) *exprimit convicia* viator, quum *cuculum* appellat: non quasi *arbustum* pro putatore s. arboratore dicatur, sed quia tamen convicia ex arbusto veniunt. G.

29 *Expressa:* Metaphora ducta a vino, quod exprimitur arbusto, h. e. vite arbustiva. Ordo est, *Expressa arbusto fluenti salso multoque.*

Durus, h. e. ut *pervicax* et cerebrosus. *Vindemiator* autem modo tetrasyllabum est, per Synaeresin Figuram. B. Hinc *Vindemator* est in Venet. et Glar. Z.

30 *Invictus*, ob perfrictam audaciam, invicta constantia vultus.

31 *Cuculum. Exprobratio foeda putantium vites per imitationem cantus alitis temporariae, quam cuculum vocant: dedecus enim habetur opprobriumque merito falcem ab illa volucre in vite deprehendi.* Plinius (18, 26. extr.), notante Cruquio.

32 *Italo aceto*, h. e. *Romana mordacitate.* Vet. Schol.

35 Vapidus hic iocus est: in ridendo voluit Augustum tangere. B. In priori editione plane postiferam Dilogian vocarat. Puto autem, nec Persium nec Horatium hic aliquid de Augusto cogitasse: sed lusisse simpliciter in cognomine Regis et Regicidio, Iuniae Brutorum familiae decore antiquo, in Caesare dictatore instaurato. G.

SATIRA VIII.

IN SVPERSTITIOSOS ET VENEFICAS.

Priapus in hortis Esquilinis positus fingitur conqueri, quod difficilius veneficas, quam fures et aves, arcere possit. Tum narrat duarum vetularum apparatum veneficum, quo ita sit commotus, ut tandem prae horrore ingentem emiserit ventris crepitum: cuius sono istas veneficas sic perterrefactas esse, ut omnibus relictis effuse et sine respectu aufugerint. Tria igitur potissimum agit poëta, ut Priapi cultum derideat, ut vulgi de veneficiis superstitionem notet, ut Canidiam Saganamque veneficii infamia laborantes perstringat.

Olim truncus eram ficulnus, inutile lignum;
Cum faber, incertus scamnum faceretne Priapum,
Maluit esse deum. deus inde ego, furum aviumque
Maxima formido; nam fures dextra coërcet,
Obscoenoque ruber porrectus ab inguine palus;
Ast importunas volucres in vertice arundo
Terret fixa, vetatque novis considere in hortis.
Huc prius angustis eiecta cadavera cellis

SAT. VIII.

1 *Truncus;* neque manus habens, neque pedes, uti [add. *nec* G.] nunc habeo; et mire subiecit *inutile:* nam *σύκινον ἄνδρα* dicunt Graeci, quem nostrum vulgus *A Man of Straw. Nam haec materia nullis fabricis idonea est.* V. Schol. Et *inutilis* est, cui vel desunt, vel periere vires. Inest igitur Horatio consulta Dilogia.

2 *Incertus*, h. e. haerens. B.

Illud *ne* adhaerens verbo *faceret* indicat, verbum esse geminandum, ut *que*. Vid. ad Car. 2, 19, 28. et 32. G. Est idem quod *faceretne an Priapum.* Z.

Priapus idem erat qui et Bacchus et Sol, frugum Deus, ab antiquo πρὶ (unde πρὶν) et Ἄππα, quasi tu dicas, *Primus Pater:* unde et in Onomacriti Hymnis et *Πρωτόγονος* et *Φάνης* appellatur. Superius (Car. 2, 19, 8. *it.* 4, 2, 50.) ostendimus, ficum arborem ob θρία, seu trimembria folia, Baccho fuisse sacram, et membri virilis symbolum.

4 *Quia fustem tenens figuratur.* Vet. Schol. *Fustem* dicit instrumentum rusticum, quo frumentum in area trituratur. Aborigines nostri Romano adhuc vocabulo *Fust* appellant. Alias *saligna falce* armabatur, auctore Marone.

5 *Palus;* hinc Graecis *Ithyphallus* appellatus est. An minabatur pygae? Certe hoc ironice significari videtur.

6 *Importunas*, h. e. molestas, vel improbas.

Puto, fistulam fuisse *arundinem* istam, quae concepto vento sonum edebat: unde enim arundo mota terreret volucres? B. Motu, acumine forte. G.

7 *Novis; propter recentem dedicationem Maecenatis. Sepulchra erant in hoc loco, ubi nunc sunt horti Maecenatis, thermae Traianae et domus Crescentiae.* Vet. Schol.

8 *Cellae*, *servorum mansiunculae, et tenuiorum habitacula.* Torrentius.

Conservus vili portanda locabat in arca.
Hoc miserae plebi stabat commune sepulcrum,
Pantolabo scurrae, Nomentanoque nepoti.
Mille pedes in fronte, trecentos cippos in agrum
Hic dabat; haeredes monumentum ne sequeretur.
Nunc licet Esquiliis habitare salubribus, atque
Aggere in aprico spatiari, quo modo tristes

12 agro *coni. Cun. et sic Sax.* 13 monimentum hoc ne *ed. Glarean. non male.* 14 Aesquiliis *Ven. Glar.* 15 qua *Bentl. et Cun.*

10 *Stare* dicitur, quod densitate sui, vel numero oculos implet, ac si nequiret cadere. *Soliti erant* CARNIFICES *in Esquilina via puteos facere, in quos corpora mittebant. Hinc locus dictus erat Puticuli. Hic etiam erant publicae ustrinae.* Vet. Schol. B. *Carnifices* ergo humilia etiam alia cadavera sepelierunt, vespillonum ultimi. De his Iuven. 8, 275. *Inter carnifices et fabros sandapilarum.* G. *Miserae plebi*, iis de plebe, qui proprium locum non habebant, ubi honeste sepelirentur. Z.

11 *Fuit Mallius Verna trans Tiberim ingenuis parentibus natus, qui quia a multis pecuniam mutuam rogabat, Pantolabos est cognominatus.* Vet. Schol. De *Nomentano* alias diximus ad Sat. 1, 1, 102.

Scurrae dicebantur urbani, qui dicacitate sua victum quaerebant.

12 *Nescio quis donavit agrum, suum populo ad sepulcra et posuit fines.* Vet. Schol.

In fronte, h. e. ad viam publicam, vel in latitudinem; *in agrum*, h. e. agrum versus, vel in longitudinem. B. V. Inscr. Grut. p. 856, 2. LOCVS — IN FRONT. P. XL. IN AGR. P. XXXIIII.

Cippus, vox Punica: nam et Syris *Κηφα* lapis est; tituli, sive *στήλης* genus; huiusmodi erant rudiorum temporum mortuorum statuae. B. *Hic dabat*, h. e. hoc loco cippus definiebat, s. significabat. Z.

13 *Singularibus literis notabant: H. M. H. N. S.* h. e. *Hoc monumentum haeredes non sequitur. Videlicet ne pro suis habeant inferendis reliquiis aliorum mortuorum.* Vet. Schol. Sic enim legendum pro *multorum*. B. Retineam *multorum*, sed addam *destinata*, vel tale quid. De re ipsa vid. Gruteriani Indicis c. 17 et 20.

14 *Esquiliis; locus in quo ante sepeliebantur corpora, extra portam illam in qua est Sessorium.* Vet. Schol. Cum *Sessorium* non compareat in Lexicis, videndum, an fuerit suggestum, unde a sessoribus conscendebantur equi. Illic postea Sessoriana Basilica a Constantino condebatur. B. *Sessorium* Coelii Aureliani esse sedile quodvis, apparet: Petronii *Sessorium* est Gynaeconitis, ubi in cathedris *sedent* mulieres, ut *cubant* in lectis *cubiculorum* viri. Quid si Acronis *sessorium* sit mulierum quoddam *Senaculum*, quale Romae fuisse constat?

Salubribus; quia nemo ibi modo sepelitur. Vet. Sch. *Augustus aeger in Maecenatis domo cubare solitus est; Tiberius etiam in hortos Maecenatianos commigravit.* Torrentius. Subest igitur Dilogia.

15 *Aggere;* an Agger hic erat Tarquinii, ubi postea castra Praetoriana erant? B. Sic videtur propter viciniam Esquiliarum. G.

„Pro *quo modo* [inquit Bentleius] „lege invitis licet Codicibus, *qua* „*modo*." Ego tamen non ausim. Vnde enim novit ille, non licere dicere *quo* pro *in quo loco* vel *ubi*? Alias novimus, *eo* et *quo* vetustos

Albis informem spectabant ossibus agrum.
Cum mihi non tantum furesque feraeque, suetae
Hunc vexare locum, curae sunt atque labori,
Quantum carminibus quae versant atque venenis
Humanos animos: has nullo perdere possum
Nec prohibere modo, simulac vaga luna decorum
Protulit os, quin ossa legant herbasque nocentes.
Vidi egomet nigra succinctam vadere palla
Canidiam, pedibus nudis, passoque capillo,
Cum Sagana maiore ululantem (pallor utrasque
Fecerat horrendas aspectu). scalpere terram
Vnguibus, et pullam divellere mordicus agnam
Coeperunt; cruor in fossam confusus, ut inde
Manes elicerent, animas responsa daturas,
Lanea et effigies erat, altera cerea; maior

19 vexant *al. apud Burm. ad Ovid. Am.* 2, 2, 29. *et Sax. vid. ad Sat.* 1, 7, 15. 27 morsibus *H.* 28 Coepere *Cun. e coni.* diffusus *H.*

esse Accusativos; verum et *quo* dicitur in Ablativo. B. Bentleii emendatio probabilis est, quia *qua* a librariis ob sequens *modo* est mutatum. Z.

17 *Feras* nunc dicit volucres. B. Sunt aves carnivorae, quae dicuntur Epod. 5, 100. Esquilinae alites. Z.

18 *Vexare*, h. e. inquietare et frequentare.

19 Errore *versant* defixorum mentes.

20 Qui pro *perdere* maluit *pellere*, ille sic enervari orationem vehementem Priapi non sensit. Nihil minus minantur comici irati, quam *perdere*, *disperdere*, *cerebrum dispergere in via* etc. G.

22 *Protulit os*, *Virgil. Extulit os sacrum.* Vet. Schol. Recte haec apposuit; nam iratae Dianae furor atque dementia tributa sunt.

23 *Vidi egomet; hic versus tragice profertur, ut Virgil. Vidi egomet duo de numero.* Vet. Schol.

Nigra et furva diis inferis sacra. Cruquius.

Succinctam; quo expeditior esset.

24 *Canidiam; Gratidiam Neapolitanam.* Vet. Schol.

Notum est veteres rem divinam nudis pedibus peragere consuevisse.

25 *Memini me legisse apud Helenium Acronem, Saganam fuisse nomine, libertam Pompenii Senatoris, qui a Triumviris est proscriptus.* Vet. Schol. Ex altero Scholiaste legendum *Foeneratoris.*

Filiae fere omnes cognomines erant apud veteres; ut altera e duabus esset maior, altera minor eiusdem nominis.

26 *Scalpere;* quo scrobs fieret magica, unde manes ex Orco evocarent. Siquidem veteres terram e tenui crusta constare credebant.

27 *Mordicus, pro eo quod est morsibus.* Vet. Schol.

30 Canidiae erat lanea, cerea autem Horatii: [Incertum hoc est. Z.] eorum enim effigies, quos salvos voluerunt, ex lana confecere. *Laneae effigies noctu dabantur in compita, quot liberos salvos esse voluerunt.* Torrentius. Lana enim invulnerabilis: ceream acubus figebant. *Devovet absen-*

Lanea, quae poenis compesceret inferiorem.
Cerea suppliciter stabat, servilibus, utque
Iam peritura, modis. Hecaten vocat altera, saevam
Altera Tisiphonen: serpentes atque videres
Infernas errare canes; lunamque rubentem,
Ne foret his testis, post magna latere sepulcra.
Mentior at si quid, merdis caput inquiner albis
Corvorum; atque in me veniat mictum atque cacatum
Iulius et fragilis Pediatia, furque Voranus.
Singula quid memorem? quo pacto alterna loquentes
Vmbrae cum Sagana resonârint triste et acutum;
Vtque lupi barbam variae cum dente colubrae

32 ut quae *Bentl. ex MSS. et sic G.* 38 veniat *Bentl. ex MSS. et sic G. Z. Med.* 1477. *Ven.* 1479. *F.* venient *al.* veniant *Lambin. e codd.* 39 Pedatia *Ven. Glar.* 41 resonarent *al.*

tis simulacraque cerea fingit; et miserum tenues in iecur urget acus. Ovid. Her. 6, 91. B. Virgiliana Pharmaceutria, si credimus Donato ad 8, 80. *se de limo fecit, Daphnidem de cera* etc. G.

31 *Compesceret*, h. e. in ordinem cogeret, per Charientismum pro caederet.

32 Bentleius mallet soluto dici *ut quae* cum quibusdam aliis; verum mihi secus videtur.

33 Hyperbole servili metui accommodatissima.

Graecis Sol *Hecatos*, et Luna *Hecate*, ab ἑκὰς, quod eminus radios suos iaculentur, et nocentes feriant: sane aliae tres Furiae, quam triplicis Dianae facies. Illuni nocte nulli comparent Manes: *Et Cytherea choros ducit Venus imminente Luna* Od. I, 4, 5.

34 *Serpentes atque videres*, Hyperbaton pro *Serpentes videres atque*. Serpentes deorum erant manium; quod nocerent, et e terra prorepetent. B. Vid. Pers. 1, 113. G.

35 *Infernas canes*, *Furias*, *quae sunt canes Iovis infernalis.* Vet. Schol. Cruq. *Canem* etiam noxium animal et carnivorum ad Stygium Solem veteres referebant.

37 *At* modo dicitur pro *quin*, vel *quin etiam*. Imprecatur sibi mentienti, ut ab avibus, cinaedis et furibus contaminatur.

39 *Iulius Pediatius Eques Romanus, honesto patrimonio consumto, se prostituit: quare Horatius, mutato genere, Pediatiam nominavit.* Vet. Sch. Cruq. Cinaedis minari videbatur hic deus.

Fragilis seu mollis duro contrarius est. Metaphora est ab equo, qui facile pareat fraeno. Nam durus equus dicitur frangi.

Aiunt, Voranum, Q. Luctacii Catuli libertum, fuisse adeo furacem, ut nummos subreptos a nummulario in calceos demiserit: a quo cum deprehensus esset, quidam subridens, Belle, inquit, si te non ἐγχαλκεύσει, h. e. verberibus tanquam aes recudat, alludens ad calceos. Vet. Sch. Cruq. cum quo consentit et alter Schol.

41 Recte modo Bentleius *resonârint*, quo conveniat inter tempora.

Triste sonabat Sagana; umbrae acutum. *Triste, lugubre et metuendum: acutum, tenue et subtile, quod sine corpore emittebantur voces.* Vet. Schol. Cruq. Ὡς δ' ὅτε νυκτερίδες μυχῷ ἄντρου θεσπεσίοιο Τρίζουσαι ποτέονται. Homerus Od. Ω, 7.

42 *Lupi barbam. Veneficiis rostrum lupi resistere inveteratum aiunt, ob idque villarum portis praefigunt.* Plinius (28, 10. s. 44.)

Abdiderint furtim terris; et imagine cerea
Largior arserit ignis; et ut non testis inultus
Horruerim voces Furiarum et facta duarum.
Nam, displosa sonat quantum vesica, pepedi
Diffissa nate ficus. at illae currere in urbem:
Canidiae dentes, altum Saganae caliendrum
Excidere, atque herbas, atque incantata lacertis
Vincula, cum magno risuque iocoque videres.

43 Adiperint *Ven.* 1479. *et F.* ut imag. *coni. Cun.* 45 ac facta *Sa. Cun.* fata *Ven.* 1479. *et F.*

citante Landino. Terra defossum contrarium habebat usum. Ferae omnes deorum erant manium.

43 *Cerea. Hypermetrus versus.* Vet. Schol.

44 *Largior ignis;* quod boni erat ominis veneficis. *Limus ut hic durescit, et haec ut cera liquescit Vno eodemque igni, sic nostro Daphnis amore.* Virgilius Ecl. 8, 80. B. A cera nempe auctus est ignis. G.

45 *Voces Furiarum*, h. e. ululatus canum. Z.

46 *Pepedisse* se prae timore fingit: nam et metus inflat corpus. B. *Diffissa nate ficus.* Hoc haud dubie casu factum erat. Sed inde fortassis Horatius occasionem sumsit hanc Satiram scribendi. Z.

47 *Currere;* supple coeperunt.

48 *Iocatur in has, quasi altera dentibus appositis uti solita sit; altera, quod gibba fuerit, caliendrum habere consueverit. Caliendri meminit et Varro in eo libro, qui inscribitur Virgula Divina, dicens: Ego nunc postulo Agamemnona meum, tantis cothurnis accipit Critona caliendrum.* Vet. Schol.

Caliendrum, peplum capitis. Vet. Schol. Cruq. h. e. palliolum foeminarum, seu Mavorte, quod Graeci κρήδεμνον dicunt et θέριστρον; quod cucullo laxius et caput et humeros velabat; Latini ricinium appellant. Anterior pars eminebat supra frontem, ut vel ex Horatio constat, qui *altum* apponit: et, *tantis cothurnis accipit caliendrum*, ut superius Varro. Vox *caliendrum* non deducitur a κάλλυντρον, quod putavit Cruquius; verum a κάλινδρον: nam sive κυλίνδειν scribatur, sive καλινδεῖν, perinde est; Graecis hoc involvere est. B. At rectius alii intelligunt comam appositam, non nativam. Z.

50 *Vincula, licia ex diversis coloribus, quibus mentes hominum vinciebant.* Vet. Sch. Cruq. *Terna tibi haec primum triplici diversa colore Licia circumdo.* Virgil. ecl. 8. *Licia* a *ligando* appellantur: magorum autem est *ligare*. B. Si quis reliqua huius velut fabulae cognoscere amet, addat Epod. 5. et 17. Quem vero ipsae magicae artes iuvant, ille Theocriti Virgiliique Pharmaceutrias adeat, et Propertium 3, 4, 25. sq. et Luca. 6, 430 — 830. et doctior inde redibit. G.

SATIRA IX.

IN IMPVDENTES ET INEPTOS PARASITASTROS.

Haud dubie gratia, qua apud Maecenatem valebat Horatius, multos parasitastros et poëtastros pellexit, ut eum obsiderent et se per eum Maecenati commendari cuperent. Quare, ut hoc hominum genus molestum a se, si fieri posset, abigeret, fortassis hanc scripsit satiram, ubi impudentia et garrulitas eiusmodi homuncionis egregie describitur.

Ibam forte Via sacra, sicut meus est mos,
Nescio quid meditans nugarum, et totus in illis:
Accurrit quidam notus mihi nomine tantum,
Arreptaque manu, ¶ Quid agis, dulcissime rerum?
¶ Suaviter, ut nunc est, inquam; et cupio omnia quae vis.
Cum assectaretur, Numquid vis? occupo. at ille,

3 Accurrit *G. Z. Med.* 1477. *Ven.* 1479. *F. Med.* 1486. *H. Steph.* Occurrit *videtur esse ab Aldo.* Accurrit *etiam defendit Heins. ad Ovid. Fast.* 2, 372.

SAT. IX.

1 Bentleius hic interseruit *ut* [*Ibam ut forte*] nulla cum causa, neque ulla cum auctoritate, quo eruditae suae auri placeret.

Huiusmodi Prodeambulatores vulgari ioco *Sacravienses* appellati sunt. B. Festus V. *October equus* ita appellatos ait, qui ad sacram viam habitarent. G.

2 *Meditans*, i. e. tacitus, aliquid componens.

Satis verecunde versus more Satyricorum nugas dixit, quia Satyrici solent sese carpere. Vet. Schol.

Omnes Lambini scripti Codices legerunt *et totus*, pro *totus*, quod et Cruquius probavit, etsi dissentiat Torrentius atque Bentleius.

3 Quidam vulgati Codices vitiose legerunt *occurrit* contra MSS. fidem. B. *Accurrit* sic plane est Ter. Eun. 2, 3, 44. G.

Male accepit Cruquius, et cum Cruquio Dacerius voces Ἐπαγόμενος et Ἐπιφερόμενος, quae in Vetere Interprete occurrunt; existimant enim, ita dici eum, *qui aliquem renitentem et quasi vinctum secum trahat*, cum vel ex ipso Scholiaste pateat, obvium dici, vel casu aliquo de via oblatum. *Obvius*, inquit ille, ἐπιφερόμενος. Insulsissimus iste Veterum Scholiastarum compilator, qui Acronis nomen mentitus est, *Epagomenum* proprium garrulo nomen fuisse credidit.

4 *Arreptaque manu; non exspectavit, ut porrigerem*, ut eleganter Landinus.

Ordo est, Quid rerum agis, mihi dulcissime. Vet. Schol. h. e. An recte et ex sententia procedunt tibi omnia?

5 *Suaviter*; h. e. satis commode, quantum sinit rerum mearum status. Nostin' fortunarum mearum naufragium, postquam Brutianae succubuere partes? Ἡδέως, ὅσον ἔνεστί μοι νῦν.

Cupio omnia quae vis; suavis valedicendi formula.

6 *Numquid vis*; sunt et ista properantis abire. *Rogo, numquid velit: recte, inquit: abeo.* Terentius, citante Cruquio. B. Eun.

Nôris nos, inquit; docti sumus. Hic ego, Pluris
Hoc, inquam, mihi eris: misere discedere quaerens,
Ire modo ocius, interdum consistere, in aurem
Dicere nescio quid puero; cum sudor ad imos
Manaret talos, O te, Bolane, cerebri
Felicem! aiebam tacitus, cum quidlibet ille
Garriret, vicos, urbem laudaret. Vt illi
Nil respondebam, Misere cupis, inquit, abire,
Iamdudum video: sed nil agis; usque tenebo,
Persequar. Hinc quo nunc iter est tibi? ¶ Nil opus est te
Circumagi; quendam volo visere, non tibi notum;
Trans Tiberim longe cubat is, prope Caesaris hortos.
¶ Nil habeo quod agam, et non sum piger; usque sequar te.
Demitto auriculas, ut iniquae mentis asellus,

11 Bollane *edd. vett.* 16 Prosequar *Glar. Bentl.* hinc *Bentl.* cum *nonnullis edd. vett.* *refert ad antecedens.*

3, 50. quem locum videtur noster hic cogitasse. G.

7 *Nôris nos*; h. e. cupio tibi esse notus.

Doctos dicebant veteres, quos nos hodie *scholares* appellamus.

8 *Quaerens* modo posuit pro cupiens: et Comici dicunt *misere* pro multum et vehementer, ἐνῆθει.

9 *Ire*; supple coeperam.

10 *Sudor*, *ex taedio et molestia.* Vet. Schol.

11 Optimi Torrentii Codices legerunt *Balane* pro *Bollane*; quod ab oppido, (ut ille putat,) *Bola* derivatum est. *Solebat hic in faciem quemvis reprehendere, et libere dicere quod sentiret.* Vet. Schol.

Cerebri felicem; vult significare, se propemodum invidisse homini cerebroso et impudenti; quod potuerit eum asperioribus verbis removere, quod sui pudoris non erat. Atque obiter Luciliano more *Bolanum* istum percutit. In insania cerebrum moveri credebant Veteres.

14 *Abire*, h. e. effugere; et bene subiecit *tenebo*: tenetur enim, cui non licet abire.

16 Nescio, cur Bentleio magis placuerit *Prosequar* quam *Persequar*, cum haec sit vox efficacior altera, atque ipse mox dicat *usque sequar te*, quod plus est quam *prosequar*.

18 *Cubat*, *aegrotat*, *languet*, *iacet*. Vet. Schol. *Cubantis luxuriae subscripsit*. Corn. Celsus.

Iulii Caesaris horti erant trans Tiberim iuxta Naumachiam, ut ostendit Torrentius ex Suetonio.

19 *Non sum piger*; *libenter ambulo*. Vet. Schol. Cruq.

20 *Demitto auriculas*: proverbiale Schema. *Lassis asinis vel equis pendent aures.* Vet. Schol. Cruq. *Aures in equis et omnium iumentorum genere indicia animi praeferunt; fessis marcidae, micantes pavidis, subrectae furentibus, resolutae aegris.* Plinius 11, 37. citante eleganti viro Iacobo Cruquio.

Iniquae mentis, h. e. demissae et obnoxiae: contra aequus et cuius mens recta est. Metaphora ducta a bilance.

Cum gravius dorso subiit onus. Incipit ille:
Si bene me novi, non Viscum pluris amicum,
Non Varium, facies: nam quis me scribere plures
Aut citius possit versus? quis membra movere
Mollius? invideat quod et Hermogenes, ego canto.
Interpellandi locus hic erat: ¶ Est tibi mater?
Cognati, queis te salvo est opus? ¶ Haud mihi quisquam;
Omnes composui. ¶ Felices! nunc ego resto:
Confice; namque instat fatum mihi triste, Sabella
Quod puero cecinit, divina mota anus urna:
„Hunc neque dira venena nec hosticus auferet ensis;
„Nec laterum dolor, aut tussis, nec tarda podagra;

25 Varum *primae editt. it. H. ex coni.* 30 mota divina anus urna *Bentl.*

21 Advertendum hic ultimam syllabam in *subiit* produci in hoc versu.

22 *Si bene fretus sum conscientia mea.* Vet. Schol. h. e. Si sum virtutis propriae idoneus aestimator.

Vibius Viscus eques duos habebat filios Viscos Senatorii ordinis, utrosque Poëtas et insignes Criticos. Vide Vet. Schol. in Satyram sequentem. De Vario vid. Ode 6. Lib. I.

24 *Membra movere;* i. e. *cum gestu corporis pronuntiare.* Vet. Schol. Id enim saltare erat.

25 *Mollius;* maiore cum rhythmo.

Obiter Tigellium Cantorem tangit, eiusque artem ut indignam ingenuo.

26 *Interpellandi locus hic erat;* ad Emphasin posuit odiosae garrulitatis. B. Vt taedium effugeret audiendi laudes istius garruli. Z.

27 *Queis te salvo est opus;* callide quasi initurus cum eo gratiam haec promit. B. Qui primum notitiam contrahunt, ita rogant. G.

28 *Omnes composui.* Comice proferenda sunt ista, cum habent ἦθος: et gratificari vult Horatio, tanquam futuro sibi haeredi. *Componere* est *περιστέλλειν*, cum cadaver linteis implicatur. B. Certe hoc ipso, quod orbum se praedicat, videtur sibi escam velut proponere Horatio, ut is tanto facilius admittat in familiaritatem eum, ex cuius testamento sperare aliquid posset. G.

Felices. Ineptulum ludit: nam praeter spem responsum dedit; et Bolani ritu impudentem in os deridet.

29 *Confice;* fac finem enecandi. B. Forte tamen eo gestu ista dicebat Horatius, uti nugator accipere posset honestam petitionem: *confice,* me etiam *compone:* nam instat mihi fatum etc. Certe non satis probabiliter finxit poeta, post tam cerebrosam exprobrationem acta esse reliqua. G.

Marsi, Peligni, Samnites et Sabini *Sabelli* dicti sunt veteribus; erant enim omnes Sabini generis et sortilegio insignes.

30 *Mota urna.* Plebeium divinandi genus per sortes synecdochice pro quovis alio usurpatur.

31 *Hosticus* vetuste pro hostilis, ut et *civicus* pro civilis.

32 *Laterum dolor,* pleuritis.

Tussis, tabes, vel phthisis.

Tarda podagra; quia tardos facit; et est ὑπαλλαγή. Vet. Sch.

„Garrulus hunc quando consumet cunque: loquaces,
„Si sapiat, vitet, simulatque adoleverit aetas."
Ventum erat ad Vestae, quarta iam parte diei
Praeterita: et casu tunc respondere vadato
Debebat; quod ni fecisset, perdere litem.
Si me amas, inquit, paulum hic ades. ¶ Inteream, si
Aut valeo stare, aut novi civilia iura;
Et propero quo scis. ¶ Dubius sum, quid faciam, inquit;
Tene relinquam, an rem. ¶ Me, sodes. ¶ Non faciam, ille.
Et praecedere coepit. Ego (ut contendere durum est
Cum victore) sequor. ¶ Maecenas quomodo tecum?

36 vadatus *Bentl. ex coni.* 42 durum *sine* est *Bentl. ex codd.*

33 *Quandocunque* modo positum pro *quandoque*, vel *aliquando*. Compositum est autem ex *Quando* et *Cum;* quasi diceret: erit tempus *quando et cum*. De Futuro hoc est Indefinito.

Consumet, h. e. necabit. Consumitur id, cuius nulla pars relinquitur; vel quod non amplius comparet prorsus e medio sublatum.

34 Sic et Virgilius: *Matura adoleverit aetas.*

35 *Ad Vestae. Sic nos hodie in Claudii, vel Telluris dicimus, nec addimus Templum, aut Aedem.* Vet. Schol. *Aedes Vestae erat ad Clivum Capitolinum*, ut bene Cruquius ex Varrone. B. Foro vicinam, etiam indicat illud Cic. fam. 14, 2. ubi *a Vestae ad tabulam Valeriam ducta Terentia*. G.

Quarta iam parte; h. e. *hora diei tertia, quo in Foro causae agi coeperant, iuxta illud Epigrammatographi, Prima salutantes atque altera detinet hora, Exercet raucos tertia Causidicos.* Cruquius. Est Mart. 4, 8.

36 *Casu vadato;* satis mirari nequeo, Interpretes omnes latuisse, *casu vadato* modo dici pro in causa vadata, cum notum sit, quid casus sit Iurisconsultis. *Respondere* autem is dicitur, in quem lis intenditur. Bentleius multa hic movet per densas tenebras, quae non puto opus esse Lectori modo repraesentare. Pro *vadato* reposuit *vadatus* ex ingenio. B. *Casu vadato* nihil esse puto. *Vadatum* esse vel activum, qui alteri necessitatem vadis dandi imposuit, vel passivum, qui dare iussus est, ipse fatetur et probat Bentleius, quo minus opus est sola coniectura mutare lectionem omnium librorum, quam etiam Acron tuetur. G.

37 Qui causa sua cadit, *litem* dicitur *perdere*.

38 *Adesse* proprie Advocatorum est. [† Vulgatissimum est, verbum *adesse* in iudiciis idem valere quod patrocinari. *Rutgers.* Lect. Venus. p. 348.]

39 *Valeo stare; si habeo vires, ut stem.* Vet. Schol. Cruq. An simulat se Podagricum? [† *Stare* in iudicio ante Praetoris tribunal. *Bersm.*]

40 *Quo scis;* ad visendum scilicet aegrotum.

41 *An rem; sic et in Legibus scriptum inveniri solet Rem sive Litem.* Vet. Schol.

43 *Cum victore*, haec metaphorice posuit, ac si captivus duceretur.

Hinc repetit. ¶ Paucorum hominum, et mentis bene sanae:
Nemo dexterius fortuna est usus. ¶ Haberes
Magnum adiutorem, posset qui ferre secundas,
Hunc hominem velles si tradere; dispeream, ni
Summôsses omnes. ¶ Non isto vivimus illic,
Quo tu rere modo: domus hac nec purior ulla est,
Nec magis his aliena malis: nil mì officit unquam,
Ditior hic, aut est quia doctior; est locus unicuique suus. ¶ Magnum narras, vix credibile. ¶ Atqui
Sic habet. ¶ Accendis, quare cupiam magis illi
Proximus esse. ¶ Velis tantummodo, quae tua virtus,
Expugnabis; et est qui vinci possit; eoque

45 deterius *notabile sphalma Med.* 1477. 50 inquam *etiam MS. Bes. Animadv. p.* 59. 55 eo quod *Med.* 1477.

Quomodo tecum; quomodo circa te Maecenas est? Vet. Schol.

44 *Repetit;* h. e. de novo incipit sermocinari.

Paucorum hominum; i. e. *qui et sapiens est et raro habet parem.* Vet. Schol. Et paucos admittit, salsa Dilogia. B. Nihil hic ambigui video. Describit Maecenatem ab ea parte, qua deterrere impudentem hominem se posse sperat. Caeterum in MS. Gottingensi est, *ut mentis bene sanae,* quod valde placet: sic enim ratio reddatur, cur *paucorum hominum* sit Maecenas? Memor videlicet vafri illius Siculi, qui temere nos vetat credere etc. G.

Mentis bene sanae, per Anticipationem Parasitastrum a conatu callide deterret.

45 *Fortunam* modo dicit magnam sive ingentes divitias.

46 Hypocrita, sive secundarum partium actor, ipsius actoris actor erat: erat etiam et tertiarum. Hi cum possent, nolebant tamen aequare primos actores, quo eos commendatiores redderent populo.

47 *Hunc hominem. Δεικτικῶς seipsum tangit digito.* Vet. Sch. Et habet ἦθος.

Tradere, h. e. commendare.

48 *Summôsses omnes; malignus maligna promittit.* Landinus. B. In tempore, quod vulgo plusquamperfectum vocant, vis quaedam est, non diu erit, cum submotos gaudere posses aemulos. G.

Bentl. praetulit *vivitur,* quod repertum fuerat in uno tantum Codice.

49 *Purior,* h. e. magis ingenua et proba: purum enim dicimus, cui nihil ficti adhaeret, vel improbitatis.

50 *Aliena malis;* h. e. huiusmodi pestibus inimica: nam Euphemismo quodam exsecrabilia *mala* dicimus.

Nil mi officit; ego si non invideo. Vet. Schol. Cruq.

Nequeo ego cernere elegantiam vocis *inquam,* quam Bentleius, auctoritate nescio quorum Librorum, hic interseruit pro *unquam.* Videtur sane mihi frigidiusculum hoc.

54 *Quae tua virtus;* amarulenta Ironia.

55 *Et est qui vinci; iucunde ex alterius persona Maecenatem reprehendit: hoc est quod dicit Persius: Omne vafer vitium ridenti Flaccus amico Tangit.* Vet. Schol. Cruq. B. Quin ex

Difficiles aditus primos habet. ¶ Haud mihi deero:
Muneribus servos corrumpam; non, hodie si
Exclusus fuero, desistam; tempora quaeram;
Occurram in triviis; deducam. Nil sine magno
Vita labore dedit mortalibus. ¶ Haec dum agit, ecce,
Fuscus Aristius occurrit, mihi carus, et illum
Qui pulchre nosset: consistimus: Vnde venis? et,
Quo tendis? rogat, et respondet. Vellere coepi,
Et prensare manu lentissima brachia, nutans,
Distorquens oculos, ut me eriperet. Male salsus
Ridens dissimulare: meum iecur urere bilis.
Certe nescio quid secreto velle loqui te
Aiebas mecum: Memini bene; sed meliori
Tempore dicam: hodie tricesima sabbata: vin' tu

56 primus *Med.* 1477. *Ven.* 1479. 64 prensare *omn.* nictans *Bent.*

sua persona hic loquitur Poëta: nec vitium reprehendit, sed laudat prudentiam, qua facilitatem moderatur. G.

Eoque; quia scilicet intelligit facilitatem suam.

58 *Tempora quaeram;* supple idonea.

59 Ridicule abutitur gravissima sententia. *Τῶν πόνων πωλοῦσιν ἡμῖν πάντα τ' ἀγαθὰ οἱ θεοί.* Epicharmus, citante Cruquio.

60 *Haec vita* dicebant veteres pro eo quod nos *Hic mundus.*

Haec dum agit; h. e. interim.

61 *Fusci Aristii,* celeberrimi eius temporis Grammatici, vita exstat apud Tranquillum.

63 *Rogat et respondet; eleganter mixtum inter se et confusum sermonem interrogandi ac respondendi expressit.* Vet. Schol. Mira *Βραχυλογία.*

64 Lambinus ex duodecim Codicibus pro *prensare* reposuit *pressare:* verum nihil tanti; siquidem notum est veteres Romanos non pronuntiâsse *N* ante *S.* Quin et nostri homines *Pressare milites* dicere consueverunt pro *Prensare. Pressare, stringere.* Vet. Schol.

Lentissima, h. e. minime sequacia, sed potius prensanti renitentia. B. *Lenta brachia* sunt sane mollia, flexilia: sed nempe eo ipso prensantem effugiunt. G.

Nictare est aliquid oculis nictantibus demonstrare. Vet. Sch. Constat eum legisse *nictare;* quod miror neminem advertisse, neque ipsum Bentleium, qui me invito retinuit *nutans.* B. Nescio unde vir doctus illud suum *nictans* hauserit. Quos ego consulere potui libros, non in contextu modo Horatiano, sed in scholiis etiam legunt. *Est autem* nutare, *aliquid oculis* nutantibus *velle demonstrare.* G.

65 Iucundo convicio *male salsum* amicum suum appellat, ac si maligne urbanum crederet: nam *male salsus* uno spiritu profertur, uti Substantivum.

66 *Dissimulare;* supple coeperat.

67 *Certe* dicimus, ubi memoriae non adeo diffidimus. B. Haec dicit Horatius ad Fuscum. Respondet tum Fuscus: *Memini bene* etc. Z.

68 *Meliori tempore;* nam te occupatum video.

69 *Tricesima Sabbata; quae Iudaei neomenias dicunt, quo-*

Curtis Iudaeis oppedere? Nulla mihi, inquam,
Relligio est. At mi: sum paulo infirmior, unus
Multorum; ignosces; alias loquar. Hunccine solem
Tam nigrum surrexe mihi! fugit improbus, ac me
Sub cultro linquit. Casu venit obvius illi

73 Tam mihi surrexisse nigrum. *G.*

niam per Sabbata Iudaei numeros appellant lunares: et Sabbatum magnum in renovatione lunae a Iudaeis etiam hodie celebratur. Vet. Schol. Numeros autem lunares hebdomadas dicit, quas Iudaei Sabbata appellant. B. *Numeros lunares* dixit Scholiasta dies a novilunio inde s. neomenia procedentes, quales Iudaeorum menses sunt et semper fuere. Quae Delphini interpres et Dacerius de tricesimo anni a Tisri mense incipientis Sabbatho, id est Paschate, habent a Torrentio et Lambino: ea si vera essent etiam, reconditiora tamen essent, quam quae cadant in Horatium. Acronis illud et aliorum Scholiastarum forte non contemnendum: *Tricesima Sabbatha dici, quando calendis* (novilunio) *occurrit Sabbathum*, i. e. in calendas incidit. Sed nihil melius quam sequi Scalig. de Emend. Temp. 3. p. 309. et Seld. de I. N. 3, 15. et intelligere tricesimum lunaris mensis diem, ex parte certe feriatum et cultum Iudaeis, quae facilis est hodie etiam omnibus, apud quos habitant vel pauci verpae, observatio. G.

Nescio cur Bentleius maluit reponere *vis tu* pro *vin' tu*, nulla sub auctoritate. B. Provocat Bentleius ad ea, quae ad Sat. 2, 6, 92. disputarit. Sed quae ratio ibi *vis* postulat, eadem hic exigit *vin'*. G.

70 *Curtis; quia pellicula imminuti sunt: quia Moses, rex Iudaeorum, cuius legibus reguntur, negligentia φιμωθεὶς medicinaliter exsectus est, et, ne solus esset notabilis, omnes circumcidi voluit.* Vet. Sch. Vocem φιμωθεὶς, quae inscitia Librarii exciderat, reposuimus ex coniectura, uti et *medicinaliter exsectus* pro *medicinalis effectus*, quae nihili erant. Quis miretur, eiusmodi convicia homini Epicureo atque pagano excidisse? Iure igitur Henrico Glareano diaboli organum videtur. Etiam Satira quinta haec habet: *Constat omnia miracula certa ratione fieri, de quibus Epicurei prudentissime disputant.* B. At hoc est, o manes Baxteriani, plus quam Bentleianum facinus: et *exsecare* Mosen est plus quam cornutum facere. Si omnino dignus est locus, qui emendetur, blandior medicina fuerit, *quia Moses — negligentia medici talis*, i. e. curtus, *effectus est.* Vel, quod libri quidam habent *affectus*, legam, *negligentia medicinali excectus*, h. e. *circumsectus est.* G.

Cum summo contemtu *oppedere* posuit et παρὰ προσδοκίαν, cum deberet dicere *adesse eorum sacris.*

Parcus sum deorum cultor et infrequens.

71 *Infirmior; metus et infirmitas religionem faciunt.* Vet. Schol. Cruq. B. *At mi* etc. sunt verba Fusci. Z.

Vnus multorum; unus inter multos. Vet. Schol. Cruq. Vult excusare se ob superstitiosorum numerum.

72 *Ignosces; scita valedicendi formula.*

73 *Surrexe*, sic et Virgilius *extinxem* pro extinxissem. B. *Nigrum*, infaustum. Z.

Improbus modo Substantivum est, ut supra *male salsus:* perpetuum iratorum convicium est.

74 *Sub cultro; Proverbium est.* Vet. Schol. Ac si victima essset futurus. B. Theocrito 22, 5. Castor et Pollux sunt Ἀνθρώπων σωτῆρες ἐπὶ ξυροῦ ἤδη ἐόντων, iam tondentium caput in metu

Adversarius: et, Quo tu, turpissime? magna
Exclamat voce, et, Licet antestari? Ego vero
Oppono auriculam. rapit in ius: clamor utrinque:
Vndique concursus. Sic me servavit Apollo.

SATIRA X.

IN INEPTOS LVCILII FAVTORES.

Cum Horatium ob ea, quae Satira quarta de Lucilii vitiis ostenderat, quidam obtrectatores, in his maxime Demetrius, Hermogenes, Pantilius et Fannius, vituperassent: defendit hic suam sententiam uberiusque explicat, ostendens, genus dicendi Lucilianum, praeterquam quod minus breve esset, varium et iucundum, idem quoque ob verba graeca immixta impurum esse. Quodsi nonnulla in Ennio reprehenderit Lucilius; nihil vetare, quo minus ipsius vitia notentur ab alio. Veruntamen quodammodo excusandum esse Lucilium ob aevum, quo vixerit; quia, si nunc viveret, fortassis limatius diligentiusque esset scripturus. Caeterum, addit Horatius, semet ipsum contentum esse, si paucis iisque doctis hominibus (quos gratus recenset) sua probarentur scripta; contra se minime curare, quid Demetrius et Tigellius de illis sentiant.

summo naufragii. V. Petro. 104. Proserpina crinem aufert morituris etc. G.

Casu, h. e. *Sic dii voluere:* habet enim Emphasin hoc sibi praeter omnem spem evenisse.

75 *Adversarius, creditor.* Vet. Schol.

Turpissime; atrox convicium. *Μιαρώτατε.* B. *Impure* simile apud Comicos maledictum. G.

76 Bentleius pro *Exclamat* ex unius Bersmanni Libro reposuit *Inclamat*, quod minus ego probaverim, etsi nihil intersit.

Licet antestari? Tangens auriculam his verbis loquebatur: Licet antestari? Si ille respondisset, Licet, iniectione manus adversarium in iudicium trahebat. Quod si antestatus non esset et manum iniecisset, iniuriae reus constitui poterat. Vet. Schol. Est autem *antestari* quasi *antestari.* Lambinus.

77 *Oppono auriculam; solebant testium aures tenere, et ita dicere: Memento, quod tu mihi in illa causa testis eris; quod est antestari.* Vet. Schol. *Est in aure ima memoriae locus, quem tangentes antestantur.* Plinius, citante Torrentio.

— Cynthius aurem
Vellit et admonuit. — Virgil.

78 *Sic me servavit Apollo; hoc de sensu Homerico sumsit,* (Il. Υ, 443.) *Τὸν δ' ἐξήρπαξεν Ἀπόλλων.* Vet. Schol. Alias Apollo et *Ἀλεξίκακος* erat et Poetarum numen. Suavi etiam Dilogia eburneum dicit Apollinem, qui stabat in Foro Augusti, ubi ius dici consueverat.

Sportula deinde Forum, iurisque peritus Apollo. Iuven. 1, 128.

Ista debentur Cruquio.

* * *

Lucili, quam sis mendosus, teste Catone
Defensore tuo pervincam, qui male factos
Emendare parat versus. Hoc lenius ille,
Est quo vir melior: longe subtilior illo,
Qui multum puer et loris et funibus udis
Exhortatus, ut esset opem qui ferre poëtis
Antiquis posset contra fastidia nostra,
Grammaticorum equitum doctissimus. Vt redeam illuc.

* * *

Hos versus habet Zarotti prima, et altera Mediol. 1486. cui adiuncti Acron et Porphyrion, pro Horatianis. Landinus reiecit eos iam Flor. 1482. in annotationem, causam interserens, quod Acron incipiat Satiram ab illo versu *Nempe incomposito.* In annotationibus quoque retulere Aldus, Bened. Philologus, Ascensius, Lambinus, Cruquius, Rutgersius, interpres Delphini, Dacerius. In codicibus eos antiquis fuisse, fatentur omnes. Aldus agnoscit stilum Horatianum: H. Glareanus vel Horatii esse ait, vel simiae Horatii. G. Fabricius, quasi nihil dubitaret de auctore in castigationibus ad versum, annotat, Catonem intelligi Valerium, nobilem Grammaticum et Criticum (de quo Sueto. c. 11.): et tamen omissi sunt hi versus in exemplaribus Fabricianis Basil. 1555. fol. et Lips. 1593. 8. excusis. Lambinus aetatem cccc annorum illis tribuit: Horatianos si quis putet, eum in his literis parum videre ait: sibi assentiri dicit Io. Auratum, M. A. Muretum, Si. Bosium, Io. Passeratium. Vossius de poëtis Lat. p. 9. *sunt valde anti-*

2 Nescio, cur *defensore tui* malit Ascensius. G.

4 *Subtilior*, callidior, astutior, per ironiam, Catone est ille puer aetate et ingenio, qui causam illam loris et funibus defendendam suscepit. G.

6 Legendum *puer est loris — Exornatus.* Posterius hoc iam suspicatus est acutus vir H. Glareanus. Exornavit se armis iuvenis, quem tangit, et malum minatus est vel dedit adeó his, qui secus sentirent de Lucilio. G. [† *Qui multum nuper loris et funibus udis Exornatus* — coni. Rutgers.]

8 Iungo *Grammaticorum equitum*, et puto, ludibrii causa ita appellari iuvenem, qui Grammatici provinciam illis armis tueri vellet, quibus circa illa tempora Cicero filius *patri suo de Cestii corio satisfecit*, ut narrat Seneca Suasor. 7. Quid? si minatus fuerat Horatio ipsi hic eques Grammaticus? Quid? si pudore quodam Horatius aetate provectior, vel amici, hos octo versiculos sustulere? G.

Adversarius: et, Quo tu, turpissime? magna
Exclamat voce, et, Licet antestari? Ego vero
Oppono auriculam. rapit in ius: clamor utrinque:
Vndique concursus. Sic me servavit Apollo.

SATIRA X.

IN INEPTOS LVCILII FAVTORES.

Cum Horatium ob ea, quae Satira quarta de Lucilii vitiis ostenderat, quidam obtrectatores, in his maxime Demetrius, Hermogenes, Pantilius et Fannius, vituperassent: defendit hic suam sententiam uberiusque explicat, ostendens, genus dicendi Lucilianum, praeterquam quod minus breve esset, varium et iucundum, idem quoque ob verba graeca immixta impurum esse. Quodsi nonnulla in Ennio reprehenderit Lucilius; nihil vetare, quo minus ipsius vitia notentur ab alio. Veruntamen quodammodo excusandum esse Lucilium ob aevum, quo vixerit; quia, si nunc viveret, fortassis limatius diligentiusque esset scripturus. Caeterum, addit Horatius, semet ipsum contentum esse, si paucis iisque doctis hominibus (quos gratus recenset) sua probarentur scripta; contra se minime curare, quid Demetrius et Tigellius de illis sentiant.

summo naufragii. V. Petro. 104. Proserpina crinem aufert morituris etc. G.

Casu, h. e. *Sic dii voluere*: habet enim Emphasin hoc sibi praeter omnem spem evenisse.

75 *Adversarius, creditor.* Vet. Schol.

Turpissime; atrox convicium. *Μιαρώτατε.* B. *Impure* simile apud Comicos maledictum. G.

76 Bentleius pro *Exclamat* ex unius Bersmanni Libro reposuit *Inclamat*, quod minus ego probaverim, etsi nihil intersit.

Licet antestari? Tangens auriculam his verbis loquebatur: Licet antestari? Si ille respondisset, Licet, iniectione manus adversarium in iudicium trahebat. Quod si antestatus non esset et manum iniecisset, iniuriae reus constitui poterat. Vet. Schol. Est autem *antestari* quasi *antestari.* Lambinus.

77 *Oppono auriculam; solebant testium aures tenere, et ita dicere: Memento, quod tu mihi in illa causa testis eris; quod est antestari.* Vet. Schol. *Est in aure ima memoriae locus, quem tangentes antestantur.* Plinius, citante Torrentio.

— Cynthius aurem
Vellit et admonuit. — Virgil.

78 *Sic me servavit Apollo; hoc de sensu Homerico sumsit,* (Il. Υ, 443.) *Τὸν δ' ἐξήρπαξεν Ἀπόλλων.* Vet. Schol. Alias Apollo et *Ἀλεξίκακος* erat et Poetarum numen. Suavi etiam Dilogia eburneum dicit Apollinem, qui stabat in Foro Augusti, ubi ius dici consueverat.

Sportula deinde Forum, iurisque peritus Apollo. Iuven. 1, 128.

Ista debentur Cruquio.

* * *

Lucili, quam sis mendosus, teste Catone
Defensore tuo pervincam, qui male factos
Emendare parat versus. Hoc lenius ille,
Est quo vir melior: longe subtilior illo,
Qui multum puer et loris et funibus udis
Exhortatus, ut esset opem qui ferre poëtis
Antiquis posset contra fastidia nostra,
Grammaticorum equitum doctissimus. Vt redeam illuc.

* * *

Hos versus habet Zarotti prima, et altera Mediol. 1486. cui adiuncti Acron et Porphyrion, pro Horatianis. Landinus reiecit eos iam Flor. 1482. in annotationem, causam interserens, quod Acron incipiat Satiram ab illo versu *Nempe incomposito.* In annotationibus quoque retulere Aldus, Bened. Philologus, Ascensius, Lambinus, Cruquius, Rutgersius, interpres Delphini, Dacerius. In codicibus eos antiquis fuisse, fatentur omnes. Aldus agnoscit stilum Horatianum: H. Glareanus vel Horatii esse ait, vel simiae Horatii. G. Fabricius, quasi nihil dubitaret de auctore in castigationibus ad versum, annotat, Catonem intelligi Valerium, nobilem Grammaticum et Criticum (de quo Sueto. c. 11.): et tamen omissi sunt hi versus in exemplaribus Fabricianis Basil. 1555. fol. et Lips. 1593. 8. excusis. Lambinus aetatem cccc annorum illis tribuit: Horatianos si quis putet, eum in his literis parum videre ait: sibi assentiri dicit Io. Auratum, M. A. Muretum, Si. Bosium, Io. Passeratium. Vossius de poëtis Lat. p. 9. *sunt valde anti-*

2 Nescio, cur *defensore tui* malit Ascensius. G.

4 *Subtilior*, callidior, astutior, per ironiam, Catone est ille puer aetate et ingenio, qui causam illam loris et funibus defendendam suscepit. G.

6 Legendum *puer est loris — Exornatus.* Posterius hoc iam suspicatus est acutus vir H. Glareanus. Exornavit se armis iuvenis, quem tangit, et malum minatus est vel dedit adeó his, qui secus sentirent de Lucilio. G. [† *Qui multum nuper loris et funibus udis Exornatus* — coni. Rutgers.]

8 Iungo *Grammaticorum equitum*, et puto, ludibrii causa ita appellari iuvenem, qui Grammatici provinciam illis armis tueri vellet, quibus circa illa tempora Cicero filius *patri suo de Cestii corio satisfecit*, ut narrat Seneca Suasor. 7. Quid? si minatus fuerat Horatio ipsi hic eques Grammaticus? Quid? si pudore quodam Horatius aetate provectior, vel amici, hos octo versiculos sustulere? G.

qui, ait de his versibus, *quidquid dicat Lambinus*. Ascensius (edit. 1544. fol.), *Sunt*, inquit, *qui Maecenatem taxari hic autument, et ideo propter ipsum ab Horatio resectum hoc caput.* Etiam Glareanus, *Ablati*, inquit, *possunt videri poëtae consilio.* Haec faciunt, ut dignos putem versus, qui etiam hic legantur: in primis, cum, si non sint Horatii, antiqui tamen, et ingeniosi hominis opus videantur. G.

Nempe incomposito dixi pede currere versus
Lucili: quis tam Lucili fautor inepte est,
Vt non hoc fateatur? At idem, quod sale multo
Vrbem defricuit, charta laudatur eadem.
Nec tamen hoc tribuens, dederim quoque caetera: nam sic
Et Laberi mimos, ut pulchra poëmata, mirer.

5 *pro* nam, num *G. S. Bos. animadv. p.* 56. non *Z. V.* 1479. *Fl. V.* 1486. *credo cum interrogatione.*

1 Comicum principium et morale: nam de medio sermone ordítur. Est autem *Nempe* particula recordantis suae cogitationis.

Incomposito, h. e. incondito, et extemporaneo. Metaphora desumta est ab imperitis equis, vel etiam saltatoribus, qui nullis gradiuntur numeris.

Dixi; Satyra scilicet quarta. (1, 4, 8.) Grave crimen hoc: nam quis ferat libertino genitum avo Pompeii Magni doctiorem? B. Quin avunculo maiori. Vid. ad Sat. 2, 1, 75. G.

Etsi melius currant *facti et euntes, currunt* tamen versus qualescunque. Et mire *pede currere* posuit; erant enim *pedes* numeri, quibus in Choreis saltantes currebant. Huc facit Anacreontis illud:

Ἐδόκουν ἄκροισι ταρσοῖς
Δρόμον ὠκὺν ἐκτανύειν.

2 *Fautores*, Plauto *favitores*, plausores erant in theatris. *Inepte favemus alicui, quando aperta vitia eius negamus.* Vet. Schol. Nam ineptus est vapide blandus. Huiusmodi palponibus οὐδὲν ὑγιές. Nam fumivendulis istis perpetuo venalis est anima.

3 *Fatemur coacte, confitemur sponte*, ut belle Landinus.

Sale multo ideo ait numero singulari, quod dicturus erat defricuit, quasi vere id sale faceret. (sic enim legendum pro *sal.*) Vet. Schol. B. *Sales* nempe urbanitatem ordinarie significant: *sal* singul. proprie solet accipi. Fit ergo vividior metaphora. G.

4 *Charta eadem;* siquidem quarta Satyra et *facetum* et *emunctae naris* eum dixerat.

6 *Decimus Laberius a Divo Iulio annulo aureo et quingentis sestertiis donatus est, postquam Mimum suum egisset.* Cruquius ex Suetonio, et Macrobio. Sed Publius Syrus in eo certamine palmam tulit.

Mimi liberi, dicaces et lascivi erant, et unius tantum actionis; nam nulla habebant exodia, ut caeteri ludi. Constabant igitur ridiculo.

Ergo non satis est risu diducere rictum
Auditoris; et est quaedam tamen hic quoque virtus:
Est brevitate opus, ut currat sententia, neu se
Impediat verbis lassas onerantibus aures:
Et sermone opus est modo tristi, saepe iocoso;
Defendente vicem modo rhetoris atque poetae,
Interdum urbani, parcentis viribus, atque
Extenuantis eas consulto. Ridiculum acri
Fortius et melius magnas plerumque secat res.
Illi, scripta quibus Comoedia prisca viris est,
Hoc stabant, hoc sunt imitandi; quos neque pulcher

14 Ext. opus *H.* consultum *Z.*

7 *Et hic rictus dicitur, et hoc rictum mensura oris.* Vet. Schol. B. *Risu did. rictum*, excitare risum effusum. Z.

8 *Virtus*, Graecis Ἀρετή, unde, teste Donato, nostrum *Ars*.

9 *Vt currat;* h. e. ut festinet ad exitum: Metaphora a iumento leviter onusto; ut vel sequentia ostendunt.

10 *Impediat*, h. e. retardet. Notum est, quid sint *impedimenta* in itinere.

11 *Sermone modo tristi, saepe iocoso;* h. e. stilo modo gravi et rhetorico, modo mordaci et satyrico.

12 *Vicem*, h. e. *munus*, vel partes. B. *Defendere vicem* est agere partes vel personam, ut Art. Poet. 194. Satirae stilus est nunc oratorius, nunc poeticus, nunc familiaris et tenuis etc. G.

Rhetoris est tenere artem stili. Poetae autem satyricos sales proferre: nam poetam modo dicit satyricum.

13 *Vrbanum* modo dicit ingenue iocantem. Nescivit Lucilius *Ingenuo culpam defigere ludo.* Atticus iste lepos Horatiani erat aevi, quod tandem urbanos protulit.

Parcentis viribus; quia vult data opera delicatus videri. Vet. Schol. Abstinet enim a tentatis iocis.

14 *Ridiculum acri.* *Iocular e maledictum gravius vulnerat, quam res aspera.* Vet. Schol. B. Reddit rationem, cur Satira se demittat etiam ad humilem urbanitatem, viribus parcat etc. G.

15 *Fortius et melius*, h. e. et efficacius et consultius.

Magnas res secat, qui potentum lites diiudicat. Siquidem res difficiles, quae subito, ac veluti uno ictu absolvuntur, *decidi* et *secari* dicuntur, Metaphora sumta a medicorum cultris. Ista allegorica dicuntur de satirica invectione. Vult enim significare, se levi negotio de nobilibus adversariis victoriam reportare, cum Lucilius *Genuinum in illis fregerit*, ut eleganter Persius.

16 *Illi, scripta quibus;* *Eupolis atque Cratinus Aristophanesque poetae;*

Viris, πλεονάζει, more vetusto.

17 Is *stare* dicitur, qui non causa cadit, vel perdit litem. *Ad id pertinet Stabant, quod dixerit, Ridiculum acri Fortius et melius, magnas plerumque secat res.* Vet. Schol. Dilogως etiam *stabant* dixit pro placebant: nam *stare* dicebantur fabulae, quae non explodebantur.

Ironice *pulchrum* dicit vetulum et lippum, se tamen apud puellas pro formosulo inepte gerentem. Palam nominat obtrectatores suos, veteres scilicet Caesareanae aulae sectatores.

Hermogenes unquam legit, neque simius iste,
Nil praeter Calvum et doctus cantare Catullum.
¶ At magnum fecit, quod verbis Graeca Latinis
Miscuit. ¶ O seri studiorum! quine putetis
Difficile et mirum, Rhodio quod Pitholeonti
Contigit? ¶ At sermo lingua concinnus utraque
Suavior, ut Chio nota si commista Falerni est.
¶ Cum versus facias; teipsum percontor, an et cum
Dura tibi peragenda rei sit causa Petilli,
Scilicet oblitus patriaeque patrisque Latini,

21 qui ne putatis *Venet.* quid ne putatis *Glar.* 24 commixta *Ven. Bent.* 27 Oblitus *suspic. Bentl.* Latini *G. et omnes ante Lambi.*

18 *M. Demetrium modulatorem propter maciem ac parvitatem corporis hoc nomine appellat.* Vet. Schol. B. Imo *simium* vocat, quod erat ineptus imitator Calvi et Catulli. Z.

19 Licinium dicit Calvum et Valerium Catullum, qui scilicet amatorias cantiones scripserant.

Cantare, modulari. Vet. Schol.

20 *At magnum fecit*, ipsius Lucilii verba sunt, teste Rufiniano rhetore; et suaviter eum suis verbis deridet. Haec subiectionis forma protulit. B. Modo non corruptus sit Rufiniani locus, ac legendum p. 25. *ut apud* Horatium in *Lucilium.* Nam vix risisse videtur Lucilius morem, quo ipsum frequenter usum, fragmenta quae supersunt testantur. G. Est obiectio istorum obtrectatorum Horatii. Z.

21 *O seri studiorum!* serae dicuntur fruges, quae non nisi longo tempore maturescunt. Graecis ὀψιμαθεῖς sunt et qui literis sero vacant, et qui sero proficiunt; culpa scilicet ingenii et acuminis.

Quine putetis; supple, *An in tantum fatui estis*, qui putetis? Neque enim assentiri possum Prisciano, qui *Ne* putat esse coniunctionem affirmantem; vel his, qui reponunt *Ve* ex ingenio. Huiusmodi βραχυλογία moralis est et comica: habet eandem vim, ac si dixisset, *Vosne putetis.* G.

22 *Dicitur Pitholeon Epigrammata ridicule scripsisse, in quibus Graeca verba mixta erant cum Latinis.* Vet. Schol.

23 *Concinnus;* ornatus, pictus.

24 *Chio nota* Hypallage est, pro *Chiam notae:* et *nota* posuit figurate pro cadus, vel amphora. Erat autem Falernum Italicum et austerum, Chium autem Graecum et dulce. [† conf. Tibull. 2, 1, 28. ibique *Heyne.*]

25 *Cum versus facias; supple, Vtrum tunc tantum.* Vet. Schol.

26 *Dura; maligne dura; nam ab Augusto absolutus est.* Vet. Schol. V. Sat. I, 4, 94.

Peragenda, h. e. peroranda.

Petillius iste abstulerat coronam auream de capite Capitolini Iovis.

27 *Latine;* ita legendum esse pro *Latini*, vir doctissimus Dionysius Lambinus ex tribus MSS. ostendit; Cruquius probat, Veteresque Scholiastae confirmant. Bentleius hoc improbat, et servat priorem scripturam. B. Recte Bentleius: *oblitus patris Latini* i. originis ab illo rege, cuius et nomen debet commendare linguam. Malisne tu, defensor Lucilii, oblitus Romanae maiestatis, oratores summos patriis verbis immiscere verba foris, ab externis, petita? Elegans est etiam *oblitus*, ut ad oratores et infinitum *intermiscere* pertineat: sed solo adhuc

Cum Pedius causas exsudet Publicola, atque
Corvinus, patriis intermiscere petita
Verba foris malis, Canusini more bilinguis?
Atque ego cum Graecos facerem, natus mare citra,
Versiculos; vetuit me tali voce Quirinus,
Post mediam noctem visus, cum somnia vera:
In silvam non ligna feras insanius, ac si
Magnas Graecorum malis implere catervas.
Turgidus Alpinus iugulat dum Memnona, dumque

28 exsudat *coni. Bentl. et sic Zar.* Poplicola *Ven. Lamb. Bentl.* 31 Atqui *Bentl. e codd.* 32 tali me *Bentl. e cod. uno.*

ingenio Bentleii nititur, et non est necessarium. G.

28 Q. Pedius Publicola et Messala Corvinus oratores erant priori saeculo insignes. *Ita autem hi a Graecis abhorruerunt, ut Messala primus Funambulum dixerit Σχοινοβάτην, et post hunc Terentius.* Vet. Sch. Quod et Quintilianus prodit. Erravit igitur vir doctus Ludovicus Desprez, cum Andreae Dacerio crediderit affirmanti, hunc fuisse filium Quinti Pedii, et cum Augusto Consulem. B. Inclinat animus, uti putem, *Publicolam* dici ab Horatio *Corvinum*, qui esset ex Valeriis Publicolis, cum de Pedio nihil constet nisi ex Schol. ad h. l. Messala, a quo Terentius *funambulum* accepit, non potest hic noster esse. *Pedius*, qui causas dixit, quo tempore haec scribit Horatius, vix alius fuisse videtur quam collegae Augusti, a quo Pedia lex, filius, quod dixit post alios Dacerius. G.

30 *Canusini* cum reliquis Calabris, Apulis, Lucanis et Brutiis de Magna erant Graecia, et Graecorum colonis immisti.

Dilogus dici solet *bilinguis* etiam pro doloso. *Ideo ergo et Ennius et Lucilius Brutates bilingues dixerunt.* Vet. Schol. ex vetere Codice Iosephi Scaligeri.

31 *Facerem; facere vellem;* ut *Cum canerem Reges.* Vet. Schol. B. Haud dubie Horatius hanc rem tentavit, cum Athenis literis operam daret. Z.

Comice protulit *Natus mare citra;* et ad emphasin posuit vilioris pretii. Delicatulis enim mirifice placent transmarina. B. Mihi videtur nihil dicere aliud voluisse poeta, quam se natione Italum, in Italia natum, non in Graecia transmarina. G.

33 *Post mediam noctem.* *Εὖτε καὶ ἀτρεκέων ποιμαίνεται ἔθνος ὀνείρων*, ut belle Theocritus. *Eo tempore Solis Phoebique vaticinium roborari credebatur*, inquit Ludovicus Coelius. Ad galli scilicet cantum, quo tempore fugari dicuntur manes vanorum somniorum auctores.

34 *In silvam ligna ferre*, Proverbio dicitur. *To carry Coal to Newcastle.*

35 *Caterva*, Gallorum erat legio, sive exercitus. Etiam Aboriginibus nostris *Cat* exercitus est, et *Torva* turba, vel globus. Caterva orbiculari erat figura. B. Nihil vult nisi Graecorum scriptorum satis magnum esse numerum, difficile esse ibi eminere. G.

36 *Cornelius Alpinus Memnona hexametris versibus nimirum descripsit; et belle iugulat Memnona. Dilogus ait: nam dum describit, quemadmodum iuguletur, intelligi vult, ab ipso potius iugulari.* Vet. Schol. Erat hic Aulus Cornelius Alpinus, ut ostendit Torrentius adversus Cruquium, qui Cornelium Gallum credidit. B. Bentleius Furium Bibaculum hic exsculpit ex verbis Acronis,

Diffingit Rheni luteum caput; haec ego ludo,
Quae nec in Aede sonent certantia iudice Tarpa,
Nec redeant iterum atque iterum spectanda theatris.
Arguta meretrice potes, Davoque Chremeta
Eludente senem, comis garrire libellos
Vnus vivorum, Fundani: Pollio regum
Facta canit, pede ter percusso: forte epos acer,
Vt nemo, Varius ducit: molle atque facetum

37 Defingit *etiam G.* Dif. *Z. it. Venet.* 38 neque *Sax. Bentl.* 44 Ductu molle *etiam Cun.* dictu *Sax.* ducit *omnes, puto, ante Steph. etiam Rutg. Bur. Bentl. Talb. Sandb.*

vel Vivalium quemdam poetam Gallum tangit. Rivalium potius fuisse credibile mihi fit, cum Cruquianus Schol. habeat, *rivalem quemdam G. t.* Optimum forte fuerit, fateri, nos nescire hodie. G.

57 Veteris Scholiastae et MSS. auctoritate ductus *Defingit* reponendum duxi pro *Diffingit. Defingit, figurat, ac per hoc describit, significat.* Vet. Schol. B. Sed Acron Fabricianus, *Diffingit, male format, i. describit, luteum Rheni caput, non quia luteum caput habet Rhenus, sed quod luteum facit ipse describendo male.* Da. Heinsius, nimis etiam hic ingeniosus, conjicit *Diffringit Rhoeci lut. cap.* quasi dicatur in poetam, qui Gigantomachiam scripserit. G. Restitui *diffingit*, h. e. deformat. Z.

Luteum caput; et hoc dilogως; quasi ab ipso Poeta mala descriptione luteum fieret. Vet. Schol. Notum est, etiam ostia fluminum dici *capita*, quod ostendit Turnebus. B. At hic fontes intelligam, limpidos per se et liquidos, sed *luteos* et turbidos a poeta. G.

Comice *haec* pro talia.

Ludo; quoniam verecunde poëtae versus suos lusus appellant. Vet. Schol.

38 *In Aede; Apollinis et Musarum.* Torrentius. In commissionibus scilicet ab Augusto institutis; et bene *sonent*, ob Echo. B. Aedes Apollini ab Augusto dedicata tum nondum erat: intelligenda quaecunque aedes, ubi examinantur fabulae in ludis agendae. G.

Critici apud Aedem Apollinis Palatini *numero erant quinque*, e quibus maxime assiduus erat Spurius Metius Tàrpa, ut ostendit Vet. Schol. Cruq. *Nam ii fere, qui Scenas scribebant, ad Tarpam hunc, quasi emendatorem, eas afferebant.* Alter Schol. B. Vid. A. P. 387. G.

39 Ordo est, *Redeant Theatris iterum atque iterum spectanda.* Praeparatio est ad sequentia.

40 *Arguta*, argutiis armata, pellaci et promto ingenio.

41 Eludunt gladiatores, dum arte effugiunt ictus, et per hoc ferientes fallunt.

Comis morali suavitate blandus est.

Garrire, nugari, propter personarum humilitatem, quae in Comoedia loquuntur. Vet. Sch. Cruq. B. Tu solus, Fundani, potes facete comoedias scribere, in quibus meretrices et servi more suo nugantur. Z.

42 *Sub Augusto agebat Caius Fundanius Comoediarum scriptor.* Torrentius.

Amarulente reges obiter exagitat: siquidem per *facta regum* caedes et scelera significat. Atrocius Persius *prandia regum* dicit capita et pedes infantum, ob Thyesteas fabulas scilicet.

43 *Pede ter percusso; Trime-*

Virgilio annuerunt gaudentes rure Camoenae.
Hoc erat, experto frustra Varrone Atacino,
Atque quibusdam aliis, melius quod scribere possem,
Inventore minor: neque ego illi detrahere ausim
Haerentem capiti multa cum laude coronam.
At dixi fluere hunc lutulentum, saepe ferentem
Plura quidem tollenda relinquendis. age, quaeso,
Tu nihil in magno doctus reprendis Homero?
Nil comis tragici mutat Lucilius Accî?

49 cum multa *G. Z. Med.* 1477. *Ven.* 1479. *Bentl. ex multis MSS.* 50 *pro* saepe, verba *coll. Sax.* 51 quaero *Sax.* 53 Accî. *sic Ven. Glar. Bentl.* Attî *Lamb.* Acci *Baxt.*

tro Iambico. Vet. Schol. Asinius Pollio Tragoedias scripserat. Vid. Car. 2, 1, 9.

Forte; magno impetu expressum. Vet. Schol. Animosum dicit et spirituale.

Acer, h. e. callidus, interritus, audax. Vid. Car. 2, 6, 1.

44 Veterem Scholiasten et plerosque scriptos Codices secutus, *ducit* servavi; cum Henricus Stephanus et Cruquius magis probent *Ductu molle atque facetum*, quod duriusculum mihi videtur. Et mire *Ducit* de longo carmine, desumta Metaphora a lanificarum filis.

Ad mea perpetuum deducite tempora carmen. Ovidius.

Molle atque facetum tenerum dicit et amoenum. Bucolicorum stilum significat: nondum enim (ut videtur) edebatur Aeneis. B. *Facetum excultae cuiusdam elegantiae appellationem* putare se ait in h. l. Quinct. 6, 4, 20. Estque Epitheton a contrario. Gaudent rure Camenae Virgilii, et tamen decorem urbanum et mollem illi indulserunt. G. [† Ad Georgica *facetum* illud ac *molle* proprio quodam modo spectare videtur *Heynio.*]

45 Mire *gaudentes rure Camoenae;* nam *Camoenas rustici Musas appellant*, ut docte Landinus ex Macrobio.

46 *Hoc erat;* i. e. *Satyra.* Vet. Schol.

P. Terentius Varro Atacinus ab Atace Provinciae vico. Torrentius. Hunc alii *Narbonensem* vocant.

47 *Quibusdam aliis; Ennius quatuor libros Satyrarum reliquit, et Pacuvius huic generi versificationis non suffecit.* Vet. Schol.

48 *Inventore minor;* quia praeclarius est invenisse, quam inventis addere.

49 Difficile est *detrahere* quod *haeret.*

Rudiore rhythmo Bentleius, auctoritate puto unius sed rarioris editionis, rescripsit *cum multâ laude* pro *multa cum laude.*

Poetae *laudem* dicunt pro merito.

Sunt hic etiam sua praemia laudi. Virg.

50 *At dixi.* Subiectionem repraesentat inimici; et gravis est ista commemoratio culpae. B. Vid. Sat. 1, 4, 12.

51 *Tollenda*, amovenda, resecanda. *Est brevitate opus.* B. *Tollenda* ita accipiendum, docet v. 69.

52 *Doctus;* qui scilicet scholaris es.

53 Salsa ironia *comem* dicit Lucilium, quem pro inurbano semper habuit.

Non ridet versus Enni gravitate minores,
Cum de se loquitur, non ut maiore reprênsis?
Quid vetat et nosmet Lucilî scripta legentes
Quaerere, num illius, num rerum dura negârit
Versiculos natura magis factos et euntes
Mollius, ac si quis, pedibus quid claudere senis,
Hoc tantum contentus, amet scripsisse ducentos
Ante cibum versus, totidem coenatus? Etrusci
Quale fuit Cassî rapido ferventius amni
Ingenium, capsis quem fama est esse librisque
Ambustum propriis. Fuerit Lucilius, inquam,

54 Num ridet *Sax.* 56 Quis *Sax.* furta *Han.* 57 non rerum *Sax.* 58 magis altos *G.* 59 ac si *G. Ven.* 1479. *Med.* 1486. *Bentl. Cun.* at si *Sax. Z. Med.* 1477. *F.* At sit coni. *Lambi.*

Vrbane *mutat* posuit pro reprehendit. *Facit autem Lucilius hoc cum alias, tum in tertio libro et nono et decimo.* Vet. Sch.

54 *Non ridet.* Servius ad illud Aeneäd. XI, 602. *Cum late ferreus hastis Horret ager: Versus Ennianus vituperatus Lucilio, dicenti per irrisionem, debuisse eum dicere, Horret et alget; unde Horatius de Lucilio, Non ridet versus Enni?* Henricus Stephanus.

Gravitate minores; minus graves quam oportet. Vet. Schol. Cruq.

55 Nonne, cum de se loquitur Lucilius, ita loquitur tanquam de maiore iis, quos reprehendit? Haec simplex sententia praeferenda subtilitati Heinsianae, quasi reprehensus esset Ennius a Lucilio propter περιαυτολογίας. G.

57 *Dura* est quae negat, nec flecti potest prae pertinacia: modo autem dilogως poni videtur pro pertinax et salebrosa.

58 *Factos*, h. e. arte tornatos. *Euntes mollius*, h. e. lenius decurrentes; absque strepitu scilicet, et spuma; nec lutum secum trahentes.

59 Plane assentior ingenioso viro Iacobo Cruquio, e plurimis scriptis Codicibus legendum esse *ac si quis*, pro *at si quis*, quod et Stephanus probavit. B. *Ac si*, quam si. *quid*, h. e. aliquid. Sensus loci, interprete Bentleio, hic est: Quid vetat et nos quaerere, num Lucilii ingenium, num argumentum ipsum negaverit versus politiores et molliores, quam si quis sine cura et lima extemporales hexametros fundat? Scilicet Lucilius ipse, si maiorem diligentiam adhibuisset, cultiores utique versus dare potuisset, quam quales nunc dedit ipse et Cassius. Z.

Claudere modo pro finire positum est: *clauditur* enim, quod ulterius progredi non sinitur.

61 *Ante cibum;* coenae tempore versus suos dictare veteres solebant.

Cassium Hetruscum diversum fuisse a Parmensi, ostendit Torrentius, atque ipse Horatius elegantissimum eius ingenium hoc versu significat: *Scribere quod Cassi Parmensis opuscula vincat.* Ludovicus Desprez clausis oculis Dacerium sequitur. B. Non licet ista accurate disputare: sed hoc video, Massono etiam eundem esse Parmensem et Etruscum Cassium, interfectorem Caesaris. G.

62 *Rapido ferventius;* huius versus non ibant molliter; verum *multa purgamenta secum trahebant*, ut Scholiastae verbis utar. *Ferventius* pro spumosius modo positum est.

Comis et urbanus; fuerit limatior idem,
Quam rudis et Graecis intacti carminis auctor,
Quamque poëtarum seniorum turba; sed ille,
Si foret hoc nostrum fato dilatus in aevum,
Detereret sibi multa; recideret omne quod ultra
Perfectum traheretur; et in versu faciendo
Saepe caput scaberet, vivos et roderet ungues.
Saepe stilum vertas, iterum, quae digna legi sint,
Scripturus; neque, te ut miretur turba, labores,
Contentus paucis lectoribus. an tua demens
Vilibus in ludis dictari carmina malis?
Non ego; nam satis est equitem mihi plaudere; ut audax,
Contemtis aliis, explosa Arbuscula dixit.

66 a Graecis *Sax.* at Gr. *coni. Rutg.* Quam Rudius, Gr. *coni. Casaub.* [+ *de Poesi Satyr. p.* 255. *minus recte*, *iudice Heinsio ad Vellei.* 2, 9.] 68 dilapsus *Bos. Anim. p.* 59. *H. Med.* 1477. *et* 1486. *Ven.* 1479. *F. forte* delapsus. Dilatus *etiam G. quod vidit Lamb. in* 4 *MSS. et probat Bentl. et Cun.* 70 versus Z. 75 Milibus *Bos. Anim. p.* 59.

63 *Capsis; in quibus sua poemata conclusa erant.* Vet. Sch. Cruq.

64 Ridicule *ambustum* posuit pro *combustum*. B. Pro rogo illi fuisse dicebantur capsae et libri, quos ediderat. G.

65 *Comis et urbanus;* quod tamen nemo dederit.

Limatior; imo nihil magis oderat labore limae.

66 *Quam rudis*, h. e. Quam auctor rudis carminis Graecis intacti, nam *et* necessitati metri deservit. B. Ennium describi hoc carmine apparet: ille Satiram tentavit primus, intactum Graecis carmen: ille *rudis arte* etiam Ovidio dictus Tr. 2, 424. Quod *et* metri causa assumtum ait vir doctus, nihil est. Ennius *rudis* arte, *insuper* tentavit carmen, in quo non licebat e Graecis vertere, ut in Tragoedia, ut in Epico carmine. G.

67 *Turba* dicitur viliorum multitudo.

68 Magis placet *delatus* quam *dilatus*, quod et Cruquius legerat in quatuor Codicibus. Nonnulli legunt *delapsus*. Bentleius *dilatus*. B. Nulla propositarum lectionum vel auctoritate vel ratione caret. *Dilatus* tamen mihi dignitatem quandam habere videtur. G. Pro *delatus* ex vett. edd. restitui *dilatus*, h. e. reservatus. Z.

69 *Detereret* lima; *recideret* cultro vel falce.

70 *Trahitur;* quod demortuum est et inutile.

72 *Stilum vertere;* quo retusa eius parte, quae scripseras, inducas. B. Nempe hic relicto Lucilio ad locum communem devolvitur. G.

73 *Labores*, h. e. multum cures.

75 *Dictari; a Librariis in ludis literariis.* Vet. Schol. Cruq. Magistri Librarii praelegebant discipulis sua pensa.

76 *Equitem;* comicum est Singulare pro Plurali.

77 *Arbuscula;* Mima haec erat, uti et Cytheris et Origo. B. Mentio huius *Arbusculae* etiam Cic. Att. 4, 15. Nomen plurium libertarum esse, ostendit Bentl. G.

Men' moveat cimex Pantilius; aut cruciet, quod
Vellicet absentem Demetrius? aut quod ineptus
Fannius Hermogenis laedat conviva Tigelli?
Plotius, et Varius, Maecenas, Virgiliusque,
Valgius; et probet haec Octavius optimus, atque
Fuscus; et haec utinam Viscorum laudet uterque:
Ambitione relegata, te dicere possum,
Pollio, te, Messala, tuo cum fratre; simulque
Vos, Bibule et Servi; simul his te, candide Furni:
Complures alios, doctos ego quos et amicos
Prudens praetereo, quibus haec, sint qualiacunque,
Arridere velim; doliturus, si placeant spe

78 cruciet *etiam Sax.* — *Sed* crucier *est in edd. Ven. Glar. Lamb. Caeterum Bentleius distinguit* Men' moveat, cimex Pantilius, aut cruciet quod *etc. et ordinem putat hunc:* Men' moveat, quod cimex Pantilius; aut men' cruciet, quod Demetrius absentem vellicet? 86 Bibuli *al.* Bibule *edd. aliquot ap. Cuning.*

78 *Cimex*, *putidus*, *abiectus.* Vet. Schol. Nostri homines *cimices Buggs* vocant. Crediderim, Pantilium istum fuisse exiguae staturae.

Plures MSS. pro *crucier* legerunt *cruciet*, quod magis comicum est.

79 *Vellicat* canis, qui non audet mordere.

80 Fannii Quadrati meminit superius Satyra quarta.

Conviva, scurra per Charientismum.

81 De *Plotio*, *Vario* et *Valgio* supra dictum est.

82 Interpunctio ista placuit Bentleio, *probet haec Octavius, optimus atque:* neque enim censuit, vocem *optimus* convenire maiestati Augusti, etsi primus deorum vulgo dicatur Optimus. Nomen Optimatium etiam ostendit, quid sibi velit *Octavius optimus* apud Horatium. Ego plane sentio cum Iacobo Cruquio, *Octavium optimum* non fuisse alium quam ipsum Augustum, etsi vir doctus Ludovicus Desprez hoc caveri iubeat. B. Ergo Horatius *Caesarem*, *Divi filium*, in grege amicorum, et *Octavii* nomine posuit? Mihi nullo modo hoc fit probabile. Fuerit potius, quem VV. DD. indicarunt post Victorium V. L. 14, 7. ille, cuius in mortem est epigramma in Catalectis, *Quis Deus, Octavi*, vel quis alius. G.

85 *Fuscum* dicit Aristium, doctissimum Grammaticum.

Pater eorum Vibius Viscus, quamvis et divitiis et amicitia Augusti clarus esset, in equestri tamen ordine perduravit, cum filios suos Senatores fecisset. Vet. Schol.

84 *Ambitione relegata*, h. e. *remota gratificatione.* Vet. Sch. Potentium amicorum numero famam suam fulcire conatur.

86 Bentleius post Heinsium recte posuit, *Vos, Bibule et Servi.*

Furni; erat hic Historiarum elegantia clarus. Vet. Schol.

88 Aliqui Codd. et hic et alias pro *sint* habent *sunt*, quod ob raritatem mirifice placuit magno Bentleio. Verum non adverterat vir eruditissimus, promiscue fuisse scriptum *sunt* vel *sint*, quod prolatione vix differrent vocales *i* atque *u* antiquis temporibus.

Deterius nostra. Demetri, teque, Tigelli,
Discipularum inter iubeo plorare cathedras.
I puer, atque meo citus haec subscribe libello.

91 Discipularum *etiam primae editt.* Discipulorum *Venet. et Glar.*

90 *Demetri, teque, Tigelli; hi modulatores fuerunt, et docuerunt puellas ingenuas per modos.* Vet. Schol. Lambinus in novem Codicibus repererat *Discipularum*, quod a Vetere Scholiaste confirmatur: plerique tamen vulgati corrupte *Discipulorum* repraesentant.

91 *Iubeo plorare;* salsissima Dilogia utitur: nam et plorant qui docent puellas cantiunculas amatorias flebili voce decantare; et plorare iubent Graeci, quibus grave precantur infortunium, quod *κλαίειν* vel *οἰμώζειν* illi dicunt.

Notum est, *cathedras* fuisse foeminarum proprias.

92 Veteres voto aliquo claudebant Epistolas, quem morem per ludum et iocum hic servat in calce libelli: nam amanuensem suum iubet subscribere, quae Demetrio et Tigellio optaverat. Miror latuisse Interpretes, quid sit *subscriptio* et *subscribere. Cum Rhodiorum Magistratus, quod literas publicas sine subscriptione ad se dederant, evocabat, ne verbo quidem insectatus, ac tantummodo iussos subscribere remisit.* Suetonius [Tib. 32. quem ex Dion. 57. p. 608. E. de subscribendis votis pro salute Imperatoris Casaubonus explicat]. *In subscribendo tardus ac negligens, ita ut libellis una forma multis subscriberet; in epistolis autem plurimis Vale tantum scriberet.* Lampridius. B. Locus est in Commodo 13. hic paucis declarandus, cum aquam sibi in illo haerere fateatur Casaubonus, et in Thesauro praetermissus sit. Commodus igitur *libellis multis*, de rebus diversis qui agerent, *una* tamen *forma* s. exemplo subscripsit, i. respondit. Hoc esse subscribere, tum res ipsa hodie adhuc in multis Secretariis usitata indicat, tum docet planissime Titulus Cod. *Comminationes, Epistolas* etc. praesertim l. 5. *Subscriptionem ad libellum datam talem, quae diversam partem in possessionem fundi mitteret* etc. Itaque sesquiversus ultimus huius Satirae est subscriptio, s. clausula, ad reprehensores poëtae: ut si quis in fine epistolae poneret pro *vale*, *suspende te.* Imperium ad puerum deliciis eius temporis convenit, ubi dictabant plerique. Sic Epist. 1, 10, 49. Simile quiddam est in illo Propert. 3, 22. extr. *I puer et citus haec aliqua propone columna.* Imperio illo efficit Horatius, ut risum et aculeum habeat finis Satirae. G.

Q. HORATII FLACCI SERMONVM SIVE SATIRARVM LIBER SECVNDVS.

SATIRA I.

In quendam, qui actionem de famosis libellis Horatio intentabat. B. Vt conatum suorum obtrectatorum vanum esse, nec se a satiris scribendis istorum clamoribus avocatum iri ostenderet, finxit hunc longe suavissimum facetissimumque dialogum Horatius inter se ipsum et Trebatium, virum doctissimum et iuris civilis peritissimum, eumque et ingenio et facetiis excellentissimum, ut ex Ciceronis, quo familiarissime usus erat, epistolis constat. Cum satiras meas, inquit, vel nimis acerbas, vel plane leves et futiles esse dicant nonnulli: quid mihi faciendum sit, responde. *Treb.* Ne scribas versus. *Hor.* Recte: at, nisi scribam, capere somnum non possum. *Treb.* Itaque aut natato Tiberim, aut largius sub noctem bibito merum; aut, si scribendi cupiditas te invaserit, res gestas Augusti scribito. *Hor.* Audio: sed ad hanc rem deest mihi ingenium. *Treb.* Attamen eum ut iustum et fortem potes scribere, quemadmodum Scipionem celebravit Lucilius. *Hor.* Operam huic rei dabo, cum temporis ratio tulerit: alioqui carmina mea ille non leget, et me inopportunum repudiabit. *Treb.* Consultius hoc erit, quam satiris scribendis odium hominum in te excitare. *Hor.* Sua quisque tenetur voluptate: et me delectat scribere versus, quales Lucilius, h. e. satiras. Hunc sequor, quamquam ego non sum Romanus, ut ille, sed sive Appulus sive Lucanus: res enim est incerta. Verum ultro neminem unquam scriptis lacessam, nisi lacessitus, quod Deus avertat: sum enim pacis cupidus. Quod si vero quis me lacessierit; is male mulcatus discedet. Nam cum se quisque defendat armis iis, quibus maxime valet; ego, quaecunque vitae meae conditio futura est, versibus pu-

gnabo. *Treb.* O puer, metuo, ne ita, magni viri amicitia amissa, pro aegritudine brevi pereas. *Hor.* At procul abfuit, ut Laelius et Scipio satiris Lucilii, quibus et procerum et multitudinis vitia perstringebantur, offenderentur, ut eo familiariter uterentur. Me quoque, quamquam et genere et ingenio disparem, tamen cum viris magnis vixisse semper, nec negabunt malevoli, qui cum malo suo me lacessent: nisi tibi secus visum fuerit. *Treb.* Equidem tibi non repugnabo. Veruntamen caveas velim, ne ignoratione legum, quae poenam minantur, si quis mala carmina in quem scripserit, in ius voceris et damneris. *Hor.* Concedo: si quis mala carmina scripserit; at quid tum, si quis, ipse vitae integer, bona carmina, quae ipsi Augusto probantur, in hominem opprobriis dignum? *Treb.* Tum omne iudicium cum risu exibit, et tu impune abibis.

Sunt quibus in Satira videor nimis acer, et ultra
Legem tendere opus; sine nervis altera, quicquid
Composui, pars esse putat, similesque meorum
Mille die versus deduci posse. Trebati,

1 videar *etiam H. it. edd. vett. Ratio dicendi latina aeque severior poscit quidem* videar: *sed* videor *cum sit structura orationis graeca, quam amat Noster, id retinendum puto. Z.*
2 intendere *N. Heins. ex MSS. et Cun. Idem reperit Lambinus in codd. quibusdam, nec improbat Bentleius, quia* tendere *non significet augere, promovere. Z.*

1 Cum quibusdam Lambini scriptis Codicibus pro *videar* reposui *videor.* Etsi fateatur nihil interesse, Bentleius tamen de *videor* fecit *videar.* Satis tamen constat ex sequentibus, *videor* recte dici in Indicativo, cum non fiat narratio in modo dubitativo.

Acer, calidus, furens.

Vltra legem, h. e. *vltra quam se habet ratio ipsius vocabuli: et mire legem, quia iurisperito loquebatur.* Vet. Schol. Scita Dilogia: habet enim alicuius minitantis Emphasin. B. *Legem* Decemviralem intelligit Rutg. Ego universim modum et morem. G.

2 *Tendere opus*, h. e. Satyrae suae spiculum dirigere.

Est aliquid quo tendis, et in quod dirigis arcum. Persius.

Sine nervis; quia urbanus erat et parcens viribus, nempe Luciliano stilo confoderat hostem: *Nimis lenis*, ut Vet. Schol. Cruq.

4 *Deduci*; sic et infra, (Epist. 2, 1, 225.) *tenui deducta poemata filo.*

C. Trebatius Testa Iurisconsultus insignis et Ciceronis familiaris. *Hic est Trebatius Iurisperitus, qui locum obtinuit inter poetas, et aliquot libros de Civili Iure composuit, et de Religionibus novem.* Vet. Schol.

Quid faciam, praescribe. ¶ Quiescas. ¶ Ne faciam, inquis,
Omnino versus? ¶ Aio. ¶ Peream male, si non
Optimum erat: verum nequeo dormire. ¶ Ter uncti
Transnanto Tiberim, somno quibus est opus alto,
Irriguumque mero sub noctem corpus habento.
Aut, si tantus amor scribendi te rapit, aude
Caesaris invicti res dicere, multa laborum
Praemia laturus. ¶ Cupidum, pater optime, vires
Deficiunt: neque enim quivis horrentia pilis
Agmina, nec fracta pereuntes cuspide Gallos,
Aut labentis equo describat vulnera Parthi.
¶ Attamen et iustum poteras et scribere fortem,
Scipiadam ut sapiens Lucilius. ¶ Haud mihi deero,

9 Irriguumve *Rutg.* 10 rapit *omnes nostri. Sed* capit *Bentl. et uno cod.* 14 neu *Sax. Cun.* 15 describet *quidam MSS. it. ed. Glar. sed Bentl. reposuit* describit *e codd.*

5 *Praescribe*, h. e. *Constitue tanquam ex lege.* Vet. Schol. Responsa enim prudentum instar legum erant.

6 *Aio; iurisconsulto dat verba iurisconsultica.* Landinus.

Male, modo positum pro infeliciter, usitato Euphemismo.

7 *Erat* pro *esset.*

8 *Transnanto; vide ut directis iurisconsultorum verbis utitur ad Trebatium iurisconsultum.* Vet. Schol. Cruq. Exercitia campestria claudebantur fere natatione. B.

Natandi studiosum vocat Trebatium Cic. fam. 7, 10. Nec a vino eum abhorruisse, docet ibid. 20 et 22. G.

10 Vultuose profertur *tantus. Et quae tanta fuit Romam tibi causa videndi?* Etiam Homero *amor* frequenter dicitur cupido.

Rapit, h. e. praecipitem agit. Rapi et corripi dementiae est. Bentleius praetulit *capit*, vocem minus efficacem.

Quasi vix possit impleri, ideo dicit Aude. Vet. Schol.

12 *Pater*, sic appellare eum videtur et ob aetatem et dignitatem. Z.

Veteres maiores natu *patres*, et contra minores *filios* salutare consueverant; aequales autem *fratres.*

13 An in animo habuit Virgilianum illud: *at nunc horrentia Martis Arma?*

14 *Fracta cuspide; de historia est; nam Marius adversus Santonas talia tela commentus est, ut fracta mitterentur,* [*missa frangerentur.* G.] *ne remitti ab hostibus possent.* Vet. Sch.

Trebatius comes erat Iulii Caesaris in Bello Gallico, et credibile est, eum aliquid Carminis in illud bellum composuisse, quod hic laudare vult Horatius: neque abludit Cruquius.

15 Bene *labentis equo:* nam Parthorum pugna fere erat equestris. Apposuit autem ista, quo gratificaretur Augusto, ob recepta signa Marco Crasso adempta.

Bentleius posuit ex obscurioris notae Chartis *describit;* sed parum admodum refert, etsi *describat* videatur rectius.

16 *Fortem;* h. e. generosum et erectum.

17 *Lucilius vitam Scipionis privatam descripsit, Ennius vero bella.* Vet. Schol.

Cum res ipsa feret: nisi dextro tempore, Flacci
Verba per attentam non ibunt Caesaris aurem;
Cui male si palpere, recalcitrat undique tutus.
Quanto rectius hoc, quam tristi laedere versu
Pantolabum scurram Nomentanumque nepotem!
Cum sibi quisque timet, quanquam est intactus, et odit.
Quid faciam? Saltat Milonius, ut semel icto
Accessit fervor capiti, numerusque lucernis.
Castor gaudet equis; ovo prognatus eodem,
Pugnis. quot capitum vivunt, totidem studiorum
Millia; me pedibus delectat claudere verba,
Lucili ritu, nostrum melioris utroque.
Ille velut fidis arcana sodalibus olim

18 *Res ipsa;* h. e. ipsius temporis ratio.

Dextro tempore; cum fuerint *mollia tempora fandi.*

19 *Attentam;* significat *eum maioribus occupationibus intentum.* Vet. Schol.

20 *Male palpere*, h. e. imperite aditum eius quaeras. B. Aequo animo ferunt reges, equis se comparari. G.

Recalcitrat, perseverat in Metaphora: nam *palpare proprie manu mulcere est.* Vet. Schol. *Aliquantum morosulus erat Augustus, atque ineptiarum et molestiae impatiens.*

Omne vafer vitium ridenti Flaccus amico
Tangit. [Pers. 1, 130.] Vet. Schol. Cruq. Bentleius *recalcitret*, quod minus placet.

Vndique tutus; i. e. quaquaversum inaccessus: nam *tutus* modo passive dicitur.

21 *Rectius*, h. e. utcunque, consultius hoc fuerit. Rectum id est, quod ad rationis normam exigitur.

Metonymice posuit *tristi*, quod tristes atque iratos faciat.

22 Nihil opus fuerat Bentleium reposuisse *Nomentanumve* pro *Nomentanumque.* Encliticae istae a Librariis saepe permutantur; quod vel ipse advertit Bentleius. B. Hic retinendum *que*, ut Ser. 1, 8, 11. G.

24 *Quid faciam; quia vitium habeo ut multi.* Vet. Schol. h. e. Vitio naturae laboro, ut fere caeteri.

Saltat Milonius; obiter Milonium istum percutit, ut secum insanientem. *Nemo saltat sobrius, nisi forte insanit.* Cicero pro Muraena. Et Theophrasti ineptus saltat antequam factus est ebrius.

25 Metonymice *capiti* posuit pro cerebro. B. *Numerus lucernis accedit*, cum ebrius est, cum *geminis consurgit mensa lucernis* Iuven. 6, 306. Quod ebrii, ut furiosi alii, gemina vident interdum quae unica sunt. G.

27 *Pugnis*, *cestibus*, *pugillatus.* Vet. Schol. Cruq.

Terentianum illud: Quot homines, tot sententiae. Vet. Sch. Proverbium est inter notissima.

28 *Claudere*, finire, complecti.

29 *Melioris*, h. e. *natalibus et censu; fuit enim Magni Pompeii avus*, [immo avunculus magnus. Vid. hic v. 75. et ad Ser. 1, 10, 1.] Vet. Schol. Cruq. Imo et simplicioris utroque nostrûm; nam neque ego atque tu vitia nostra aperte scriberemus, ut ille sua. Et mecum facit Cruquius, vir elegantis iudicii. Subest igitur vaferrima Dilogia.

30 *Velut fidis. Hoc Lucilius ex Anacreonte Graeco traxit et Al-*

Credebat libris; neque, si male gesserat, usquam
Decurrens alio, neque si bene: quo fit, ut omnis
Votiva pateat veluti descripta tabella
Vita senis. Sequor hunc, Lucanus an Appulus, anceps:
Nam Venusinus arat finem sub utrumque colonus
Missus ad hoc, pulsis (vetus est ut fama) Sabellis,
Quo ne per vacuum Romano incurreret hostis:
Sive quod Appula gens, seu quod Lucania bellum
Incuteret violenta. Sed hic stilus haud petet ultro
Quemquam animantem; et me veluti custodiet ensis
Vagina tectus, quem cur destringere coner,
Tutus ab infestis latronibus? O pater et rex
Iuppiter, ut pereat positum rubigine telum,
Nec quisquam noceat cupido mihi pacis! at ille,

31 gesserat *omn. Lambinus sine auctoritate* cesserat: *quod placet etiam Nic. Heinsio ad Ovid. Fast.* 2, 380. *et Cun.* cesserat unquam *Glar. et Lamb.* 36 Sabinis *Sax.* 37 inquireret *Ven.* 1479. *Med.* 1482. *Ven.* 1486. 41 distringere *Ven. Glar.* 43 ferrum *H.* robigine *Bentl.*

caeo, quos ait Aristoxenus libris propriis vice amicorum usos fuisse. Vet. Schol.

31 Cum scriptis Torrentii et Cruquii Codicibus Veterique Scholiaste *Gesserat* reposui pro eo quod erat *Cesserat*, incommodo sensu, et pene nullo. Supprimitur autem post *gesserat* Pronomen *se.* Bentleius pro *gesserat* arbitrio suo posuit *cesserat;* tamen ista subiicit, „*Gesserat* quidem omnes quos vidi Codices uno „consensu exhibent.“ B. *Cesserat* de conatu scribendi accipit Bentleius. *Gesserat* etiam ideo placet, quod statim subiicit Flaccus, *vitam* Lucilii *patere* in illius libris: ergo quidquid *gesserat*, egerat, passus erat, expertus erat etc. G.

32 *Decurrens alio*, h. e. devius a nudo vero: nusquam enim deflectebat equos ab instituto tramite. *Votiva tabella*, *quoniam solent naufragi se pingere et consecrare in aliqua aede.* Vet. Schol.

34 Lucilius saeculo *senex* erat, non aetate: neque enim supergressus est quadragesimum sextum aetatis annum: siquidem *senes* dici possunt, et *veteres.*

Lucanus an Appulus; libere profitetur ignobilitatem suam: omnes enim Italici generis Romae erant ignobiles. Extenuat tamen ignobilitatem hanc, dum ostendit se colonum Romanum.

36 *Sabellis*, h. e. Samnitibus.

37 *Per vacuum*, h. e. *per vacantem locum.* Vet. Schol. Vacuum dicitur quod hactenus caret possessore. B. *Quo ne* idem est quod *ut ne.* G.

39 *Violenta*, ferox, imperiosa.

Vltro, h. e. voluntate mea. [† non lacessitus.]

42 *Tutus*, h. e. si sim tutus.

O pater! Tractum ex Graeco hoc. Vet. Schol. Callimachi est: *Ζεῦ πάτερ, ὡς Χαλύβων πᾶν ἀπόλοιτο γένος.* Quod sic vertit Catullus: *Iupiter, ut Chalybum omne genus pereat.*

Qui me commôrit (Melius non tangere! clamo)
Flebit, et insignis tota cantabitur urbe.
Cervius iratus leges minitatur et urnam:
Canidia, Albucì, quibus est inimica, venenum:
Grande malum Turius, si quid se iudice certes;
Vt, quo quisque valet, suspectos terreat, utque
Imperet hoc natura potens: sic collige mecum:
Dente lupus, cornu taurus petit; unde, nisi intus
Monstratum? Scaevae vivacem crede nepoti
Matrem: nil faciet sceleris pia dextera (mirum?

47 Servius *Ven. Lamb.* legem *S.* 48 Albucì *Lamb. et Bentl. quod quia alibi sic scribitur, recepimus. Vulgo dant* Albutì. *Z.* 49 quid — certet *G. Med.* 1477. *et* 1486. *Ven.* 1479. quis certet *Ven. Glar. Lamb.* 51 Imperitet nat. *Cun.* 54 caedis pia *H.*

45 Pulchro Charientismo *commovere* dicimus pro lacessere.

Melius non tangere comicum habet ἦθος. B. Minantis est, ut Ter. Adel. 2, 1, 26. *Ante aedes non fecisse erit melius hic convicium.* G.

46 *Flebit; οἰμώξει. Graecismus.* Vet. Schol. Cruq. Vt Ser. 1, 10, 91.

47 *Cervius Ascanii libertus calumniator accusavit Cn. Calvinum lege de Sicariis.* Vet. Schol. Cruq.

Vrnam, iudiciariam, de qua pulchre Iuvenalis, [13, 4.] *Gratia fallaci Praetoris vicerit urna.*

48 *Hic Albutius veneno dicitur uxorem suam peremisse.* Vet. Schol. Ordo est, *Canidia minitatur venenum Albuti;* quod et Vet. Schol. significat.

49 *C. Turius Praetor fuit, apud quem accusatus est a Cicerone Verres, Hortensio defendente. Hic dicitur Centumviris dedisse tabulas, aliis nigras, aliis rubras, et cera adnotasse, quas cuique dedisset, ut sciret, a quibus postea pecuniam peteret, vel linqueret, nam omnes corruperat.* Vet. Schol. Legendum puto, *vel quos relinqueret.* B. Negligentiam et ἀνιστορησίαν Scholiastarum h. l. iam detexit Hotomanus ad Cic. divinat. c. 8, ubi saniora de historia, quam referunt, habet Asconius. Nobis satis hic est monuisse lectores, ne putent, Centumviros de causis publicis et criminibus tum iudicasse. G.

Rectissime Bentleius ex vetustis Libris hoc loco reposuit *siquid se iudice certes* pro *siquis se iudice certet;* causa erroris ignoratio rarioris loquelae.

50 *Suspectos*, quos metuit scilicet.

51 *Potens*, saeva, imperiosa.

Collige mecum, h. e. Attende mihi colligenti: est autem colligere συλλογίζειν, sive computare quod dicas.

53 Docentis est *monstrare*. B. *Vnde, nisi intus monstr.* h. e. Non nisi quod ita a natura insitum est. Z.

Crede, i. e. licet committas.

54 *Mirum!* cum ironia accipiendum. Miraris Scaevam ita pium, hominem alias sceleratum? Facit ille ut lupus, qui ideo non innoxius est, quod calce non petit quemquam etc. Sed blanditur etiam illud Bentleianum *Mirum ni* i. *Nimirum.* G. Post *mirum* signum interrogandi posui, ut sensus esset: Num hoc mirandum est? scil. quod Scaeva matrem ferro non occidit. Abhorret hoc ab eius ingenio sic, ut abhorret a natura lupi calce petere. Z.

Vt neque calce lupus quemquam, neque dente petit bos)
Sed mala tollet anum vitiato melle cicuta.
Ne longum faciam; seu me tranquilla senectus
Exspectat, seu mors atris circumvolat alis;
Dives, inops, Romae, seu fors ita iusserit, exsul,
Quisquis erit vitae, scribam, color. ¶ O puer, ut sis
Vitalis, metuo; et maiorum ne quis amicus
Frigore te feriat. ¶ Quid? cum est Lucilius ausus
Primus in hunc operis componere carmina morem,
Detrahere et pellem, nitidus qua quisque per ora
Cederet, introrsum turpis; num Laelius, et qui
Duxit ab oppressa meritum Carthagine nomen,
Ingenio offensi? aut laeso doluere Metello,
Famosisque Lupo cooperto versibus? Atqui

55 *pro* Vt, Ni *vel* Si *coni. Bentl.* 56 male *Cun.* 64 Ora in — Cederet *Sax.* 65 aut qui *Ven. Glar. Lamb.*

56 *Vitiato*, *corrupta*. Vet. Schol.

57 *Longum*, supple sermonem.

60 *Vitae color; εἶδος*, species, aspectus, forma. B. Conditio, sors. *Puer:* vocat Trebatius Horatium iocose sic, quia supra vers. 12. appellatus erat *pater*. Z.

61 Medici pronuntiare solent de recens natis, eos *vitales esse*, vel *non vitales*. Comice abutitur hoc vocabulo Iurisperitus.

Bene *Maiorum quis amicus;* nam amici erant veteribus maiores sive patroni, et minores sive clientes, ut saepius dictum.

62 *Frigore te feriat*. Bella Dilogia, de morte et de rigore amicitiae. [† Simpliciter intelligendum: ne amicitiam tibi renuntiet.]

Videsis ne maiorum tibi forte Limina frigescant — Persius. *Siquis occentassit mala carmina, sive condidissit quod infamiam faxit flagitiumque alteri, capital esto.* Leges XII Tabularum. B. Locus Persii 1, 123. ad frigus amicitiae refertur; lex Decemviralis melius laudaretur ad v. 82. *Frigore ferire* ad mortem refert Acron Fabricianus, et suadet formula: *Ne sis vitalis*, metuo. G.

63 *In hunc operis morem*, ad hanc rationem et normam: h. e. satiras scribere. Z.

64 *Multi sunt mali homines, opinione tamen bona*. Vet. Sch. A serpentibus nomen suum habent versipelles: veteribus enim hi erant astutiae atque malitiae symbola.

Per ora, *per famam et populum*. Iuvenalis.

65 *Cederet pro incederet*. Vet. Schol. B. Plaut. Casi. 2, 8, 10. *At candidatus cedit hic mastigia*. G.

Laelius; hic socer Scipionis fuit. Vet. Schol. Cruq. [† vid. Ruhnken. ad Vellei. 1, 2. p. 45.]

Pro *aut qui* Bentleius recte posuit *et qui* ex veteribus Libris; μεγάλη χάρις αὐτῷ.

Minorem Africanum dicit, qui et Numantinus.

66 *Opprimi* proprie dicitur, quod immani pondere strangulatur.

67 *Doluere*, h. e. irati sunt.

68 *Lupus Princeps Senatus fuit*. Vet. Schol. Incertum est, quis *Metellus* fuerit; fuerant enim multi nobiles. B. De Lupo etiam

Primores populi arripuit populumque tributim;
Scilicet uni aequus virtuti atque eius amicis.
Quin ubi se a vulgo et scena in secreta remôrant
Virtus Scipiadae et mitis sapientia Laeli;
Nugari cum illo, et discincti ludere, donec
Decoqueretur olus, soliti. Quicquid sum ego, quamvis
Infra Lucili censum ingeniumque, tamen me
Cum magnis vixisse invita fatebitur usque
Invidia, et fragili quaerens illidere dentem,
Offendet solido. Nisi quid tu, docte Trebati,
Dissentis. Equidem nihil hinc defringere possum.

69 tributum *Lambinus e codd. et interpretatur* plebem infimam, *seu* tunicatum popellum, *ut Cicero vocat.* 79 huic diffidere causae *Landi. in annott. Ven.* 1479 *et* 1486. *Sed in ipso contextu* diffingere. Diffingere *vel* defingere *etiam Sax. Zar. Med.* 1477. *Ven.* 1479. *Fl.*

Pers. 1, 129. Metellum intelligit Acron Fabric. illum, quem Plin. 7, 44. a filiis consularibus elatum praedicat. G.

Cooperto, tanquam coeno, vel luto.

Atqui modo posuit pro *imo etiam;* vel *quod maius est.*

69 *Arripuit;* dentibus, ceu canis.

Tributim, *per singulas tribus.* Vet. Schol.

70 *Aequus* dicitur, cui mens in sede manet sua, et per hoc, dulcis et pacatus.

71 *In secreta*, h. e. *intra suos parietes.* Vet. Schol. Cruq.

72 *Virtus Scipiadae;* versus iste vel Ennium, vel Lucilium sapit; quem ut tumidum per transitum deridere videtur.

73 *Discincti*, h. e. *depositis seriis.* Vet. Schol. *Scipio Africanus fertur intra domum tam civilis fuisse, et carus Lucilio, ut quodam tempore Laelius circa lectos triclinii fugienti supervenerit, cum eum Lucilius obtorta mappa quasi feriturus sequeretur.* Vet. Schol.

74 *Olus;* pauperculum veterum prandium.

75 *Avia Pompeii Lucilii soror fuerat.* Vet. Schol.

79 *Dissentis*, et per hoc dissuades et deterres.

Nonnulli Codices pessime legerunt *diffingere.* Notum est, quid sit *diem diffindere* apud iurisconsultos. Significat, se posse totam causam una cognitione absolvere, et pronuntiare ad mentem Horatii. Eruditissimus Bentleius plurima hic promit de verbo *diffindere*, frustra et inutiliter, nisi quod *πολυμαθίαν* suam ostentet. B. *Diffingere* etiam mihi improvide assumtum videbatur ex Car. 3, 29, 47. Ait Trebatius, rem ita liquidam, ut nullo modo defugere possit, quin pronuntiet in sententiam Horatii. Sed cum maior librorum pars habeat *hinc diffingere* vel *defingere*, interpretemur cum Schol. mutare, emendare. G. Pro *hic diffindere* ex cod. Cruquii Tonsano, quem laudat Bentleius, cum Wielandio reposui *hinc defringere*, ut ad proxime antecedentia referatur, et sensus efficiatur hic, interprete Bentleio: *Es vero solidus, et firmior, quam ut dentem tibi imprimere quis possit. Equidem nihil hinc possum defringere.* Z.

Sed tamen ut monitus caveas, ne forte negoti
Incutiat tibi quid sanctarum inscitia legum:
Si mala condiderit in quem quis carmina, ius est
Iudiciumque. ℣ Esto, si quis mala; sed bona si quis
Iudice condiderit laudatus Caesare? si quis
Opprobriis dignum latraverit, integer ipse?
℣ Solventur risu tabulae; tu missus abibis.

82 condideris *Med.* 1477. quemquam *Z. Med.* 1477. *Ven.* 1479. *Fl. Ven.* 1486. 85 laceraverit *damnatur a Torrentio*, *placet Lambino*, *Rutg. Bentl.*

80 Solito Charientismo *negoti* posuit pro turbarum, atque periculi.

81 *Incutiat*, vi subita iniiciat. Homo sacer est, qui contra sacrosanctas leges quid fecerit.

82 *Si mala;* verba legis supra repraesentavi vers. 62. B. *Ius est iudiciumque;* verba sunt iuris, quasi dicat, Datur actio et publica cognitio.

83 Salsa Dilogia est in voce *mala:* nam mala sunt et maligna et insulsa.

84 Non video, cur Bentleius de *laudatur* fecerit in edito suo *laudatus*. B. *Laudatus* valde mihi placet, quia suspendit, et cum sequentibus connectit sententiam, facitque orationem multo concinniorem. Quis autem ferat, non modo protasin et apodosin misceri, sed interrogationem Horatii, et Trebatii responsum? G.

85 Plerique scripti Codices cum Scholiastis habebant *latraverit*, non *laceraverit*, quod interpretamentum est prioris verbi apud Vet. Schol. et contemtius *latraverit*, de Satyra sua. Bentleius post Lambinum edidit *laceraverit* auctoritate nescio quorum obscurioris notae Librorum. Ipse tamen fatetur, omnes ubique Editores ut melius atque elegantius amplexos fuisse *latraverit*. B. Liv. 38, 54. *Cato allatravit Scipionis magnitudinem.* Verbum nimis triste et iniurium de Catone non adhibiturus erat Livius. Vid. Epod. 6, 5. G.

86 *Solventur risu tabulae*, h. e. *subsellia*, *vel compago lignorum*. Vet. Schol. Risu scilicet iudicum. Magnum est in re capitali rideri iudices. B. Promittit Trebatius eventum iudicio, qualis fuit in eo quo causam dicebat Epaminondas, Nep. 6, 8. Cogitabam, *tabulas* esse tabellas iudiciarias, in quibus scribi fingat sententias ludicras et hilares. *Solvi* i. e. frangi *risu subsellia* fuerit comica hyperbole. G. Duplex interpretandi ratio cum specie aliqua proferri potest: vel *solvere* est debilitare, et *tabulae*, leges: ut sensus oriatur, Risu coorto vis legum contra te nulla erit, vel *solvere* est liberare a sigillo et vinculis, quibus *tabulae*, h. e. literae, satirarum tuarum volumina sunt colligata, ob quas satiras in ius vocatus es. Z.

Tu missus; cum de se diceret, quasi ad secundam personam locutus est. Vet. Schol. B. Nempe loquitur Trebatius. G.

Abibis; indemnatus evades.

SATIRA II.

In vitae vrbanae luxuriam et ineptias. B. Inducitur Ofellus rusticus quidam, homo simplicis et probi ingenii, priscaeque vitae et frugalitatis tenax, qui sui temporis luxum castigat et frugalitatis commoda suis commendat. Hoc artificio Horatius effecit, ut oratio fieret gravior probabiliorque: nam cum convictor Maecenatis aliorumque procerum esset, minus apte ipse mensae delicias perstringere posse videbatur. Summa autem sermonis Ofelliani fere haec est: Labore et exercitationibus, non raris et exquisitis cibis opus est ad suaviter edendum. Cibus varius debilitat, simplex servat rectam valetudinem. Qui paucis contentus vivit, is facile dormit, alacris est ad laborandum, non consumit in inventute praesidia senectutis, non perdit rem et famam, atque etiam in paupertate et rebus adversis habet, quo vitam tranquillam, exemplo Ofelli, transigere possit.

Quae virtus et quanta, boni, sit vivere parvo
(Nec meus hic sermo est, sed quae praecepit Ofellus
Rusticus, abnormis sapiens, crassaque Minerva)
Discite, non inter lances mensasque nitentes,
Cum stupet insanis acies fulgoribus, et cum
Adclinis falsis animus meliora recusat;

1 bonis *G. Z. Med.* 1477 *et* 1502. 2 quae *probat etiam Bentl.* quem *edd. vett.* 6 Adclivis *G. et primae editt.*

1 *Virtus* mentis sapientia est: hac enim viri sumus praecipue. *Quae*, quam mira; *quanta*, quam magna.

Boni, suavis compellatio urbanorum delicate et molliter viventium. B. Sed *bonis* etiam pulchrum: *vivere parvo virtus* est *bonis*, non latronibus etc. G.

Stoicum dogma est, Naturam paucis esse contentam.

2 *Sermo*; *alludit ad Libri titulum.* Landinus.

Tres Torrentii Codices legerunt *quae* pro *quem*, quod mirifice placet. Grammaticaster mutavit. Quid enim est praecipere sermonem?

3 *Abnormem sapientem*, Philosophum dicit usu et vita, non praeceptis. Magistri praecepta sua regulas, et canonas, sive normas, fabrorum ritu, appellare consueverunt.

Crassa et pingui Minerva proverbiali Schemate dicimus, pro crasso et pingui filo: nam Minerva lanificarum numen est, Graecis ob eam rem Ἐϱγάνη dicta.

5 *Cum stupet; cum fulgore argenti avocati fueritis.* Vet. Schmo et eboris et peregrini marmoris. B. *Insanis*, ingentibus. *Acies*, scil. oculorum. Z.

6 *Vetus scriptura Adclinis est.* Torrent. Et bene *falsis*, quia ista remota sunt a vero bono, quod honesto constat. B. *Adclinis*

Verum hic impransi mecum disquirite. ¶ Cur hoc?
¶ Dicam, si potero. Male verum examinat omnis
Corruptus iudex. Leporem sectatus, equove
Lassus ab indomito, vel (si Romana fatigat
Militia assuetum graecari) seu pila velox,
Molliter austerum studio fallente laborem,
Seu te discus agit (pete cedentem aëra disco)
Cum labor extuderit fastidia, siccus, inanis
Sperne cibum vilem; nisi Hymettia mella Falerno

7 hoc impr. *MS. Berm.* cur non *idem.* 13 aget *MSS. duo Berm.* 14 extulerit *MSS. apud Torr. it. Sax.* expul. *unus MS. apud Bentl.*

fals. deditus opinionibus falsis, s. rebus vanis, quae animum a vero videndo avocant. Z.

Meliora; praecepta et rationes sapientum. Vet. Schol. Cruq.

Video meliora proboque. Ovidius.

7 Comice posuit *impransi* pro *ieiuni.* Sic et infra (Ser. 2, 3, 257.) *impransum magistrum* dicit Xenocratem satis ridicule.

Mecum disquirite; i. e. apud me discite. Vet. Schol.

8 Fidenter dicit *si potero;* putat enim se posse.

Examinat, trutinatur. *Examen* ab *ex* et *ago* est, etiam cum de apibus dicitur.

10 *Indomito*, h. e. fero et effraeni.

Romana militia, h. e. campestris meditatio; et bene *Romana* subiecturus *graecari*, quod est, *se avocare et conviviis operam dare*, auctore Vet. Schol. B. Eadem acerbitate *graecari* dicitur, ac si quis nostrae aetati *morbum Gallicum* obiicit, i. Gallos imitandi studium. G. *Assuetum graecari*, qui est assuetus Graecorum exercitationibus levioribus, qualis est pilae et disci. Z.

12 *Molliter;* leniter, ea suavitate, ut nil sentiamus.

Studium dicit ludendi animum.

Fallente, h. e. oblivisci faciente.

13 *Agit*, ducit, trahit.

Pete aëra. Discum vult in altum proiici, magis quam in longum. *Discus* latus erat et cavus aliquantum; *solus* [σόλος] autem rotundus, ut ostendit Cruquius ex Eustathio. Ordo est: *Pede aëra cedentem disco*, h. e. quia cedit, quod terra non facit. B. Magis ad rem pertinet observare, hic ad duplicem protasin, de pila et disco, inferri tantum unam, de disco, apodosin. Nempe alterius eadem ratio. G. Apodosin puto esse demum in verbis: *Sperne cibum*, et verba *pete cedentem a. d.* continere modum, quo discus debeat proiici, nempe in altum. Imitatur decore poëta sermonem rustici. Hinc longior protasis, insertae parentheses, anacolutha constructionis, et alia hominis minus severas linguae leges sequentis sunt iudicanda. Z.

14 *Extuderit;* eliminaverit, vi eliserit. Bentleji lectio est *expulerit*, quod interpretamentum videtur sive glossema. B. Nondum allatum est exemplum, ubi *extundere* sit expellere, non potius tundendo efficere. Sed dura lex fuerit, si reiicere velimus omnia semel tantum observata. G. *Cum labor* h. e. venatio, equitatio, ludus pilae et disci. Z.

Fastidia; h. e. delicias. B. nauseam, et contra famem excitarit. Z.

15 *Sperne; volo videre, si poteris spernere.* Vet. Schol. B. Protum non spernes s. fastidies cibum vilem; nec ad sitim restinguendam desiderabis mulsum, imo suaviter bibes aquam. Z.

Mel Atticum, sive *Hymettium*,

Ne biberis diluta. foris est promus, et atrum
Defendens pisces hiemat mare; cum sale panis
Latrantem stomachum bene leniet. Vnde putas? aut
Qui partum? Non in caro nidore voluptas
Summa, sed in te ipso est. Tu pulmentaria quaere
Sudando: pinguem vitiis, albumque, neque ostrea,
Nec scarus, aut poterit peregrina iuvare lagois.
Vix tamen eripiam, posito pavone, velis quin
Hoc potius, quam gallina, tergere palatum,
Corruptus vanis rerum; quia veneat auro
Rara avis, et picta pandat spectacula cauda:

summi erat pretii. Austeritatem Falerni melle temperabant, quo lenia Graecorum vina referret: quale vinum *conditum* appellabant.

16 *Promus; qui cellario praeest; cellarius.* Vet. Schol. B. *Foris est*, pro: si promus non domi est, qui dapes tibi promat. Z.

17 *Hiemat;* modo posuit pro procellosum est.

Cum sale panis; Varro etiam pulmentarii vice usos sale veteres auctor est; esitasse enim salem cum pane et caseo. Torrentius ex Plinio.

18 *Latrantem*, irati latrant canes. *Quae prima iratum ventrem placaverit esca.* Satyr. 2, 8, 5.

Voluit dicere, *satis bene.* B.

Vnde putas hoc esse? quomodo accepit hanc vim oblectandi gulam sal cum pane? G.

19 *In caro nidore*, h. e. *in apparatu pulmentariorum.* Vet. Schol. *Nidor proprie est odor gratus culinae.* Vet. Sch. Cruq.

20 *Hoc autem Socrates primus ait: qui cum noctem usque spatiaretur, interrogatus a quodam, cur hoc faceret, respondit: Ὄψον συνάγω, hoc est, Pulmentarium quaero.* Vet. Schol. iuxta Codicem Henrici Stephani. *Pulmentarium pro quovis obsonio dicitur*, ut recte Torrentius: neque enim a pulte deductum credo, (quod putavit Plinius) sed a *pulpa*, seu molli carne, unde et *pulpamentum* et *pulmentum* formata sunt. B. De sententia conf. Cic. Tusc. V, 34. Z.

21 *Album, tumentem ex nimia copia.* Vet. Schol. *Atque albo ventre lavatur.* Persius. *Extenta per pinguedinem cute.* Cruq. V. ad Car. 2, 2, 15. B. *Pinguem vitiis*, obesum ob gulam et otium: *album*, pallidum: cf. infra vers. 76. Z.

22 *Scarus*, videsis Epod. 2, 50.

Avis haec Horatiana videtur esse Graecorum *lagopus*, quam Plinius dicit esse *praecipuo sapore.* Asiani *attagena* vocabant; recentiores *francolinum:* estque e perdicum genere; pilosis pedibus, uti lepus; unde et nomen suum traxit.

23 *Eripiam; extorqueam, persuadeam.* Tralatio a manu ad animum.

24 *Tergere palatum*, impense gulosi catillonis est.

Atque ad conspectum coenae diducere rictum
Sueti, ut Iuvenalis utar verbis. B. *Tergere palatum* est comedere: alii interpretantur delectare, demulcere palatum. Z.

25 *Corrumpi* dicitur qui prave indicat.

Vanis rerum; Graecismus est pro *vanis rebus*, h. e. specie et opinione. B. Ipsum *auro venire* caritatis indicium, si pretium rei in auro indicetur. Hoc applicari forte potest etiam ad Varro. R. R. 1, 2, 10. G.

26 Proverbio dici solet *Rara avis:* adhibetur a Iuvenale et Persio; et suaviter insurgit in levi materia, quo derideat Epicos. B. *Pavonem cibi gratia Romae primus occidit orator Hortensius,*

Tanquam ad rem attineat quicquam. Num vesceris ista,
Quam laudas, pluma? cocto num adest honor idem?
Carne tamen quamvis distat nihil hac magis illa,
Imparibus formis deceptum te patet. esto,
Vnde datum sentis, lupus hic Tiberinus, an alto
Captus hiet, pontesne inter iactatus, an amnis
Ostia sub Tusci? laudas, insane, trilibrem
Mullum, in singula quem minuas pulmenta necesse est.
Ducit te species, video: quo pertinet ergo
Proceros odisse lupos? quia scilicet illis
Maiorem natura modum dedit, his breve pondus,

27 attingat *H.* nunc vesc. *MS, Bersm.* 28 coctove *Glar.* 29 distat color *H.*

aditiali coena sacerdotii. Saginare primus instituit circa novissimum piraticum bellum M. Aufidius Lurco, exque eo quaestu reditus sestertium sexagena millia habuit. Plin. H. N. X, 23. Z.

27 *Ad rem;* ad praesens negotium, quod est suaviter coenare.

28 *Laudas*, modo pro miraris dicitur.

Cum Lambino, Cruquio, Torrentio Vetereque Scholiaste reposui *Cocto, num adest.* Sciolus fecit *Coctove*, causa metri. B. Probat etiam Bentleius, laudatque Lucr. 3, 1069. *Sed dum abest, quod amamus, idem superare videtur. Honor* hic est color, species: cuius amore luxuries certe proximorum saeculorum pavones cum caudis inferre mensis docuit.

29 In hoc versu nescio an tantis conatibus opus sit, quantos a renatis inde literis adhibitos videmus. Ex v. 26. intelligo verbum *vesceris: Quamvis distat nihil* inter gallinae carnem et pavonis, *tamen hac* carne *magis* quam illa vesceris, magis appetis pavonis carnem, quam vulgaris gallinae. Ergo *imparibus formis* etc. G.

Distat nihil; forma et aspectu scilicet. B.

30 *Esto*, h. e. sit id ut lubet: mittamus de isto ultra quaerere.

31 *Vnde datum; unde traditum hunc intellectum habet? ex qua conscientia nosti?* Vet. Schol.

32 *Hiet? Pisces statim cum capiuntur hiant.* Vet. Schol.

Dicuntur lupi esse meliores, qui aut inter duos pontes capiuntur, ubi aqua concitatior est, ut in ostio fluminis Tiberis. Vet. Schol. *Cornelius Nepos et Laberius mimorum poeta lupum et asellum acipenseri successisse scribunt.* Landinus. B. Vid. Col. 8, 16, 4. Varro R. R. 3, 3, 9. G.

33 *Insane*, h. e. stulte.

Trilibrem; mullorum magnitudo modica, binasque libras ponderis raro admodum exsuperant. Plinius, citante Landino et Cruquio. Nos dicimus mullum *Surmullet.*

33 *Minuas*, h. e. concidas; quia defuit mensura patinae. [Vid. deliberationem de tali re ap. Iuvenal. 4, 72. sq. G.] *Pulmentum*, sive *pulpamentum*, Graecorum ὀψώνιον est, h. e. quaevis caro in iure suo elixa.

35 *Ducit*, h. e. trahit.

Species, h. e. grata magnitudo, εἶδος.

36 *Odisse*, h. e. fastidiisse. B. *Illis*, h. e. lupis. Z.

37 *Modum* dicit mensuram. *Totum insuave est quod finitur.* Vet. Schol. Sic enim legendum pro *suave.*

[Ieiunus rare stomachus vulgaria temnit.]
Porrectum magno magnum spectare catino
Vellem, ait Harpyiis gula digna rapacibus. At vos
Praesentes Austri coquite horum obsonia! quamvis
Putet aper rhombusque recens, mala copia quando
Aegrum solicitat stomachum; cum rapula plenus
Atque acidas mavult inulas. Necdum omnis abacta
Pauperies epulis regum: nam vilibus ovis,
Nigrisque est oleis hodie locus. Haud ita pridem
Galloni praeconis erat acipensere mensa
Infamis: quid? tum rhombos minus aequora alebant?

38 *Hunc versum cum Bentleio spurium puto.* Z. 39 in magno *MS. Bersm.* 41 quamquam *Sax. Z. F. Cun. it. Bentl. et MSS. quatuor Bersm.* 48 aequora alebant *G. Sax. Med.* 1477. *Fl. Med.* 1502. *it. Ven. Glar. Bentl. ex multis codd. ergo recepi pro* aequor alebat. Z.

38 *Ieiunus rare;* ita omnes fere scripti Codices cum Vet. Sch. *Alii rare legunt, cum in usu habeamus raro.* Vet. Schol. Ordo est: *Stomachus, qui sit rare ieiunus, temnit vulgaria.* Vulgata lectio est: *Ieiunus stomachus raro vulgaria temnit.* Bentleius maluit *raro.* Ego fidem puto habendam Scholiastae, ubi a communi usu discedit praecipue. B. Maior quaestio est, an hic versus sit Horatii? Negat Bentleius ad A. P. 337. Non dubito esse, et iungendum, tanquam apodosin, versui proxime praecedenti.

59 *Spectare;* oculos vult pasci mullo, non ventrem.

40 *Apud inferos Canes dicuntur, et Furiae; apud superos Dirae; in medio Harpyae.* Landinus. Pertinebant istae ad triformem Hecaten, ut alias ostensum est: atque hae pestilentes erant aurae, Hecates telis armatae.

41 *Bene praesentes, sicut deos praesentes, qui invocati exaudire debent.* Vet. Schol.

Comice *coquite*, pro *putida reddite calore status vestri.* Vet. Schol. B. Haec exsecratio convenit ingenio rustici. Z.

42 Pulcherrimum Ὀξύμωρον est in *Putet recens*, et Satyrico Characteri accommodatissimum. *Corrigit se, quasi frustra Austros vocaverit, cum luxuriosis necesse sit suas putere epulas atque delicias.* Vet. Schol.

Mala copia; malum dicimus importune molestum; bene igitur subiecit *solicitat.*

44 *Inula dicitur herba, quae incocta aceto conditur, et fastidium decutit.* Vet. Schol.

Mire *abactà;* nam abigi solent pauperes et mendici. *Pauperiem* modo dicit tenuem maiorum victum, quem lauti spernebant.

45 *Reges* potentes dicit patronos.

46 Notum est oleas apud Italos esse admodum viles. Dilogως autem posuit *nigris* pro turpibus et maturis: ita supra, *Nigris dignissima barris.* B. *Nigras oleas* ad condiendum commendat Col. 12, 48 et 49. G.

47 De Gallonio isto notissimi sunt Lucilii versus apud Ciceronem: [de fin. 2. c. 28.] *O Publi, o Gurges Galloni, es homo miser, inquit, Coenasti in vita nunquam bene, cum omnia in ista Consumis squilla, atque acipensere cum decumano.* [V. Macrob. Sat. 2, 12.] Archestrato apud Athenaeum *acipenser* idem erat, qui et Graecis *galeus Rhodius;* cum noster *sturio* sit Graecorum ὄκκης, seu *porcus marinus*, quod ostendit Gerard. Vossius Idol. Lib. IV.

Infamis; quia praeco erat Gal-

Tutus erat rhombus, tutoque ciconia nido,
Donec vos auctor docuit praetorius. Ergo,
Si quis nunc mergos suaves edixerit assos,
Parebit pravi docilis Romana iuventus.
Sordidus a tenui victu distabit, Ofello
Iudice. nam frustra vitium vitaveris illud,
Si te alio pravum detorseris. Avidienus,
Cui Canis ex vero ductum cognomen adhaeret,
Quinquennes oleas est, et silvestria corna;
Ac, nisi mutatum, parcit defundere vinum; et
Cuius odorem olei nequeas perferre (licebit
Ille repotia, natales, aliosve dierum

53 distabat *MSS. duo Bersm.* 55 pravus *Bentl. ex MS. Bersm. non male. Z.* 56 dictum *H.* adhaesit *Sax. sic Ven. Glar. Lamb. et MSS. quatuor Bersm.* 57 Quinquennas *Sax. Z.* 58 Diffundere *G. Med.* 1477. *Ven. Glar.*

lonius, et supra censum epulabatur, quod Censoris erat notare.

50 Ironice *auctorem* dicit *praetorium*, quia ob infamiam gulae Praetura excidit. *Asellius Sempronius Rufus instituisse creditur, ut ciconiarum pulli manducarentur; isque cum repulsam in Praetura tulisset, tale Epigramma meruit: Ciconiarum Rufus iste conditor, Hic est duobus elegantior Plancis; Suffragiorum puncta non tulit septem: Ciconiarum populus ultus est mortem.* Vet. Schol.

51 Pulchre *edixerit*, cum iam Praetoris meminisset: nam Praetoris erant Edicta.

Assos; mergos elixos fuisse in lautitiis ostendit Cruquius. Avis sane macilenta est et inutilis, praesertim vero *assa*.

52 Recto contrarium est quod *pravum;* et adversum etiam rationi.

53 *Sordidus; nimis aridus.* Vet. Schol. Cruq.

Distabit, h. e. immanem oportebit habere differentiam.

54 *Nam frustra; omnes virtutes ex nimietate fiunt vitia; sunt enim virtutes positae in confinio vitiorum.* Vet. Schol. Cruq.

55 Auctoritate motus unius Bersmanni Codicis Bentleius fecit de *pravum pravus*, puto, quod rarior esset lectio: nam nihil interfuit.

56 *Ex vero;* ex malignitate scilicet, et victu sordido.

Ductum atque *dictum* fere idem sonabant, unde in Codicibus varietas scripturae provenit.

Cognomines dicuntur, qui eodem utuntur nomine: atque hinc *cognomen* commune dicitur nomen.

57 *Est*, ἐσθίει.

58 Vsitato Charientismo *mutatum* dicimus, quod plane acetum est.

Bene *defundere:* deerant enim veteribus siphones.

59 Idem est *licebit*, quod licet, vel quamvis.

60 Repotia diversi erant generis. Nam *repotia dicuntur septimus dies, quo solet nova nupta redire ad parentes suos: et dies secundus a nuptiis, quo virgo ad muliebrem habitum componitur.* Item *repotia sunt quae Graeci dicunt ποδοστρόφια, aut mutuae invitationes.* Vet. Schol. Puto ποδοστρόφια ioculare fuisse conventibus rusticis nomen, quod in repotiis istis choreas exercerent, ut etiam hodie solent agrestes. Post natos etiam liberos repotia fuisse ostendit Turnebus, vir doctissimus.

Festos albatus celebret) cornu ipse bilibri
Caulibus instillat, veteris non parcus aceti.
Quali igitur victu sapiens utetur? et horum
Vtrum imitabitur? Hac urguet lupus, hac canis, aiunt.
Mundus erit, qui non offendat sordidus, atque
In neutram partem cultûs miser. Hic neque servis,
Albuci senis exemplo, dum munia didit,
Saevus erit; neque, sicut simplex Naevius, unctam

62 *pro* parcus, largus. Z. 64 angit *pro* aiunt *Sax. Z. Med.* 1477. *et* 1502. *Fl. et ante Lambi. puto omnes.* 65 qua—sordibus *B.* sordibus *etiam* H. Z. *Fl. Med.* 1477. *it. Glar. Lamb. et* offendet *Lamb.* 68 nec sic ut *Ven. Glar. Bentl.*

61 *Albatus;* sic Persius 2, 40. *Quamvis te albata rogârit;* h. e. mundus vestibus.

Cornu; quod sextarium capit: sunt enim in venalibus cornua, quae hanc olei habeant quantitatem. Vet. Schol.

62 *Instillat;* non enim audet infundere: mirus parci hominis Iconismus. Et attende Graecismum in *Instillat olei.* B. Putabam *olei* Graecismo poni pro oleum: Oleum, *cuius olei odorem nequeas perferre, instillat:* ut Terent. And. prol. *Populo ut placerent, quas fecisset fabulas.* G.

Non parcus; Λιτότης et *παρὰ προσδοκίαν, quae sunt inutilia, liberaliter fundit.* Vet. Schol. B. Sordidior erit Avidienus, si cum prima omnium editione legas, *non largus aceti*, in quo facile alias est largum esse. G.

64 *Vtrum; Gallonium, an Avidienum?* Vet. Schol.

Proverbium, nam ubi res duae nobis molestae inter se pugnant, eo proverbio utimur. Vet. Schol. Cruq. Torrentii et Cruquii Codices legerunt *Aiunt*, quod longe melius quam *Angit.*

65 *Mundus erit*, modo dicit hortativo; est enim futurum pro imperativo. Expoliendo autem sequentia intulit: ostendit enim, eum dici *mundum*, qui non sit in tantum sordidus, ut offendat, vel etiam morosule lautus. Hic locus pessime acceptus ab Interpretibus: et corrupte vulgati Codices, praesertim recentiores, legerunt *offendet sordibus*, ut ex Vet. Sch. et sex MSS. Cruquii comparet.

Bentleius tenui de causa vertit *qui* in *qua;* neque enim vidit, vocem *mundus* referri ad *sapientem*, non ad *victum.*

66 Satis comice *in neutram*, quia nequibat dicere *in alteram.*

Cultus Genitivus est. Vet. Sch. Atque *τῶν μέσων* Vet. Schol. ex MSS. Stephani; significationis media.

Miser cultus dicitur qui ob cultum in alterutram partem facessit sibi negotium. Alter Scholiastes vitiose legit *qua non* pro *qui non*, quod et Cruquii MSS. sequuntur.

67 *Hic est Albutius, qui, ob cupiditatem nimiam habendi alienam uxorem, suam veneno necavit.* Vet. Schol. Bentleius ubique edidit *Albuci* vitiose pro *Albuti.* B. At sic dant Lamb. quatuor MSS. Bersm. et alibi per c scribitur. Ergo revocavi. Z.

Dum munia didit: quae quisque agat, utpote, Tu rus ibis, Tu boves pasces, Tu granaria curabis. Vet. Schol. Cruq.

68 *Saevus erit: adeo asper hic erat, ut servos nonnunquam castigaret prius et caederet, quam peccassent, dicens vereri se, ne, cum peccassent, caedere tunc ei non vacaret.* Vet. Schol. Cruq.

Convivis praebebit aquam: vitium hoc quoque magnum.
Accipe nunc, victus tenuis quae quantaque secum
Afferat. In primis valeas bene; nam variae res
Vt noceant homini, credas, memor illius escae,
Quae simplex olim tibi sederit: at simul assis
Miscueris elixa, simul conchylia turdis;
Dulcia se in bilem vertent, stomachoque tumultum
Lenta feret pituita. Vides, ut pallidus omnis
Coena desurgat dubia? Quin corpus onustum
Hesternis vitiis animum quoque praegravat una,
Atque adfligit humo divinae particulam aurae.

77 desurgit *Sax.* ne dubia surgat *H.* 79 affigit *H. G. S. Z. Med.* 1477 *et* 1502. *it. MSS. quatuor Bersm.*

Simplex, h. e. vapide lautus, et ostentator deliciarum. Vid. Sat. 1, 1, 101. B. *Simplex*, nimis lenis erga servos, adeo ut non castiget, si isti convivis praebeant aquam impuram et sordidam. Nam etiam eiusmodi immundities, seu talis indulgentia erga servos valde est improbanda. Z.

Vnctam; pro inunctis calicibus Naevius curando unctam aquam convivis praebebat. Vet. Schol. Caeteri lauti *inungebant vinarios calices*, iste vero vappa lautior lautissimis vel ipsam aquam (et frigidam scilicet et calidam) odoram fecit.

70 *Tenuis*, h. e. pauper et agrestis.

71 *Valeas* per comicam elegantiam modo utitur Potentiali pro Futuro Indicativi.

74 *Simplex*, h. e. quod simplex et una fuerit.

Tibi sederit, h. e. nauseam non moverit. B. *Sedet* enim cibus, qui non creat ructus, non velut rebellis est, et reditum minatur ac tentat per gulam. G.

75 *Dulcia se in bilem;* proclivis est transitus a dulci ad amarum, ut norunt medici.

Tumultum dicimus repentinum bellum, et fere civile.

76 *Pituita; longa causa metri.* Vet. Schol.

77 Lepida Dilogia *coenam* modo dicit *dubiam*: nam scurris et urbanis ea *coena dubia* est, in qua quis nescit de quo praecipue sumat: Horatio etiam dubia est, ubi incertum est, an sit sessura necne. *Dubia, lauta; sic Terentius in Phormione: Coena dubia apponitur.* Vet. Schol.

78 *Animum praegravat*, h. e. sensum deprimit. Nam Γαστέρες παχεῖαι λεπτὸν ἔχουσι νόον.

79 Pro *adfigit humo* Dionysius Lambinus scribit optimos MSS. habere *adfligit humo*, quae quidem lectio arridet Cruquio, eo quod repererit in MSS. suis hanc annotatiunculam adiectam: *deiicit in terram.* (*Deprimit ad humum* verba sunt Vet. Schol.) Torrentius saevit, et Lambinum falsarium putat, quod a tanto viro nollem factum. B.

Auctoritas pene par utriusque verbi. Vis diversa, sed utraque huic loco apta. *Affligit* vi quadam. *Affigit*, ut non possit surgere. G.

Divinae particulam aurae; haec tanquam Epicureus protulit, ridendo philosophos et Promethei ferulam. B. Loquitur Ofellus: nec, puto, Epicureus non potest divinae particulam aurae dicere animam: nec Horatius perpetuo Epicureus. G.

Alter, ubi dicto citius curata sopori
Membra dedit, vegetus praescripta ad munia surgit.
Hic tamen ad melius poterit transcurrere quondam;
Sive diem festum rediens adduxerit annus;
Seu recreare volet tenuatum corpus; ubique
Accedent anni, et tractari mollius aetas
Imbecilla volet. tibi quidnam accedet ad istam,
Quam puer et validus praesumis, mollitiem: seu
Dura valetudo inciderit, seu tarda senectus?
Rancidum aprum antiqui laudabant, non quia nasus
Illis nullus erat, sed, credo, hac mente, quod hospes
Tardius adveniens vitiatum commodius, quam

83 advexerit *etiam H. Lamb. et Bentl.* 84 velit *S.* 87 puer invalidus *MS. Bersm.* 91 vitiatum *omnes, etiam ipse Cruqu.* vitiaret *Baxt. V. No.*

80 *Dicto citius* proverbiale dictum.

Curata, h. e. refecta: nam curare est molliter tractare quae habent se male.

81 Bene *praescripta:* nam veteres quoque mane, quae illo die acturi erant, in diaria sua referebant.

82 *Transcurrere* proprie dicuntur transfugae, qui mutant partes.

Quondam; quandocunque, Adverbium medii temporis. Vet. Schol. *Tamen* refertur ad ea quae in animo suo conceperat per Aposiopesin; h. e. Tametsi tenui et parco victu contentus vivat.

83 *Advexerit*, non *adduxerit*, lectio est plurium Codicum: nobis tamen placuit *adduxerit:* nam advehi dicuntur merces quae de transmarinis partibus importantur. Quin et video, scripturam istam superioris saeculi Editoribus unice placuisse. Bentleio magis placuit *advexerit*, etsi vox sit nautica.

84 *Recreare*, h. e. efficere ut rursum crescat.

Tenuatum corpus, h. e. amissam carnem: nam usitato Charientismo *corpus* dicitur caro; uti et stomachus et virile membrum. Hinc amitti dicitur corpus, ubi quis macilentus evadit.

Vbique modo dixit pro *et ubi.* B. Nec opus est illud mutari in *ubive.* G.

85 Per Charientismum *anni* posuit pro senectus.

86 *Tibi quidnam;* prudenter monet gravissimus auctor medicinae Cornelius Celsus, *non consumenda esse praesidia senectutis in iuventute.*

87 *Mollitiem* modo pro delicias posuit et suavem victum. B. *Praesumis*, ante tempus capere, v. c. in pueritia, in bona valetudine, quotidie. Z.

88 *Dura*, h. e. gravis et aspera. Nam *valetudo* cum sit τῶν μέσων, modo ponitur pro morbo. Per Charientismum *duros* dicimus saevos et immites.

Tarda; metonymice, quod tardos et inutiles efficiat.

89 *Rancidum, leviter putentem.* Vet. Schol.

91 Vetus Interpres cum duobus Cruquii scriptis Codicibus legerunt *vitiaret* pro *vitiatum. Ordo cum hoc sensu: quod commodius hospes vitiaret servatum, quam totum dominus absumeret.* Vet. Schol. Annotationes ad tres antiquissimos Cruquii Codices reddebant *vitiaret, reprehenderet. Commodius vitiaret*, quod mallent hospitem eum vituperare. Bentleius retinuit *vitiatum*, quod in

Integrum edax dominus consumeret. Hos utinam inter
Heroas natum tellus me prima tulisset!
Das aliquid famae, quae carmine gratior aurem
Occupat humanam? grandes rhombi patinaeque
Grande ferunt una cum damno dedecus: adde
Iratum patruum, vicinos, te tibi iniquum,
Et frustra mortis cupidum, cum deerit egenti
As, laquei pretium. Iure, inquit, Trausius istis

95 Occupet *Bentl. et sic H. it. MSS. duo Bersm.* 99 Aes *G. S. Med.* 1502. Trausius *H. G. Z. Med.* 1477. *Fl. etc.* Trallius *solus Baxt. V. No.*

Editis legerat, contra consuetum sibi morem. B. Quod exstimabant, melius esse, si hospes aprum, rancidum factum ob diuturniorem reservationem ad adventum eius, ederet, quam si nullus illi apponeretur, statim recens a patrefamilias consumtus. Z.

92 *Integrum;* dilogως totum et non corruptum, quod et Vet. Sch. significat.

93 *Dicitur ante deos nata esse terra: mire ait prima tellus, illo enim tempore, quo mundus ex discordibus in hanc concordiam formatus est, ex terra generati traduntur Heroes, indocilis turba vitiorum.* Vet. Schol. Haec quoque exclamatio repentina, ob aprum rancidum, rustici et simplicis hominis est digna ingenio, nec sine risu legi potest. Z.

94 *Das aliquid famae?* h. e. Putas famam esse aliquid?

Carmine, τῷ ἀκροάματι. Antisthenes Philosophus cum vidisset adolescentem luxuriosum acroamatibus deditum, ait: Miserum te, adolescens, qui nunquam audisti summum acroama, id est, laudem tuam. Vet. Sch. Est autem acroama musicae symphoniae.

95 *Occupat,* h. e. detinet, moratur, delinit.

Rhombi patinaeque, Figura, Ἓν διὰ δυοῖν: nam rhombi in patinis testaceis coqui consuevere.

96 *Cum damno dedecus;* damnum dicit gravem impensam, et dedecus Censoris notam.

97 Comice satyrici *patruum* pro tutore ponunt. *Cum sapimus patruos,* Persius 1. Conf. Car. 3, 12, 3.

Leni vocabulo pro invisum dicimus *iniquum.* Siquidem *iniquus* is est, cui animus sua sede non est, verum in iram, vel dolorem propendens, desumta Metaphora a lance.

99 Nonnulli pro *As* vitiose legerunt *Aes.* Huc spectat et Proverbium *ad assem redactus;* id enim pretium laquei. Vulgare etiam Diverbium est, *Restim emere,* de homine perdito.

Mira varietas, *Trasius, Traxius, Travius, Traulius, Trausius, Tosius, Trallius.* Cum autem *Travius* occurrat in Veteribus Scholiastis, ego *Trallius* praetuli; quod nomen videtur deductum a Trallibus, Asiae civitate: siquidem duplex *L* facile mutari potuit in *U.* Erat autem iste Trallius *pauper et prodigus.* V. Sch. Bentleius praetulit *Trausius* ex sola sua coniectura, quod illud nomen repererit in Gruteri Inscriptionibus. B. *Iurgatur* Deponensne sit an Passivum, non dixerim, cum neutrius usus mihi annotatus sit. Si Deponens, Trausius iunior aliquis tanquam a patre vel patruo reprehendi dignus obiter perstringitur. G. *Inquit,* scil. aliquis prodigus dives. Recte sic Trau-

Iurgatur verbis: Ego vectigalia magna,
Divitiasque habeo tribus amplas regibus. Ergo
Quod superat, non est melius quo insumere possis?
Cur eget indignus quisquam, te divite? quare
Templa ruunt antiqua deûm? cur, improbe, carae
Non aliquid patriae tanto emetiris acervo?
Vni nimirum tibi recte semper erunt res.
O magnus posthac inimicis risus! Vterne
Ad casus dubios fidet sibi certius? hic, qui
Pluribus assuêrit mentem corpusque superbum?
An qui, contentus parvo metuensque futuri,
In pace, ut sapiens, aptârit idonea bello?
Quo magis his credas; puer hunc ego parvus Ofellum
Integris opibus novi non latius usum,
Quam nunc accisis. Videas metato in agello

106 eunt *coni. Heins. et Bentl.* recte tibi *MSS. quatuor Bersm.* rectae *in libris quibusdam reperiri testatur Lambin.* 107 Vter nam *Ven. Glar.*

sius pauper vituperatur: non ego, qui sum locupletissimus. Z.

100 Bene *vectigalia* pro reditus, subditurus *regibus;* nam vectigalia sunt reditus publici.

101 Voluit dicere *satis amplas; reges* autem patres dicit.

102 *Quod superat;* h. e. quod nimium est, et supereat tuis usibus.

103 *Indignus,* h. e. vel doctus, vel ingenuus, qui non meretur egere.

105 *Patriae*, h. e. Vrbi Romanae.

106 *Vni nimirum;* nihil, puto, exspectas adversi, atque hanc ob causam contemnis caeteros, tibi solus amicus. Ironica subiectio; delendum enim est interrogativum punctum.

Recte, h. e. sua sede et stabiles,

Bentleius ex sola coniectura Heinsii de *erunt res* fecit *eunt res:* ego nihil tale auderem.

107 *Vterne* ut *Quantane* Satyra sequente. Lambinus.

108 *Fidet sibi certius;* h. e. *magis videtur tutus adversum Fortunae incommoda.* Vet. Schol.

109 *Assuerit pro assuefecerit.* Vet. Schol. Et habet Emphasin, eum scilicet non posse desuetudinem ferre posthac.

Hoc est, *superbam mentem et superbum corpus*, per Syllepsin Figuram. Et animo et corpore fastidiosi sunt vappae.

110 *Metuensque futuri;* quod maxime prudentis est. Verum plerumque *res prosperae sapientum animos fatigant*, ut belle Symmachus.

112 *Quo magis his credas; bene; quasi persuaserit.* Vet. Sch. B. Hic nempe versibus IV interpositis poeta Ofello suo fidem facit. G.

113 Vir doctus Henricus Stephanus pro *latius* reposuit *lautius* ex coniectura, quod miror placuisse Cruquio, viro eleganti. *Latius* posuit, quia dicturus erat *accisis.* B. Iuvenal. 14, 234. *Indulgent sibi latius ipsi.* G.

114 *Metato in agello; ad mensuram diviso. Iste Ofellus proscriptus erat, quia fuit in parte Cassii.* Vet. Schol. *Abstulit excultas pertica tristis opes.* Pro-

Cum pecore et gnatis fortem mercede colonum,
Non ego, narrantem, temere edi luce profesta
Quicquam praeter olus, fumosae cum pede pernae;
Ac mihi seu longum post tempus venerat hospes,
Sive operum vacuo gratus conviva per imbrem
Vicinus, bene erat, non piscibus urbe petitis,
Sed pullo atque hoedo; tum pensilis uva secundas
Et nux ornabat mensas, cum duplice ficu:
Post hoc ludus erat culpa potare magistra;

118 At *Venet.* mihi cum long. *Ven. Glar.* venerit *MS. Bersm.* 123 Posthac *MS. Bersm.* cuppa *emendavit Lambinus, inde fecit* cupa *Bentl.* 124 ventura *Med.* 1477. ut culmo s. a. *Med.* 1502. *et al. etiam Talb. Sandb.* ita c. s. *etiam Med.* 1477. *etc. it. Bentl. Cun.*

pertius 4, 1, 130. citante Torrentio. B. Agri proscriptorum aut alias publici dividuntur militibus ad perticam et numerum pedum: quae res agrimensoriam veterum disciplinam peperit. G. Incertum est, quod Scholiastes de Ofello proscripto dicit. Nam constat, rusticis tum agros ademtos esse, qui proscripti non essent. Z.

115 *Mercede; agro conducto a milite Augusti, ad quem fuerat translatus.* Vet. Schol. Atque ideo fortem dixit, quod se putaret positum extra iactum teli fortunae. B. *Fortis*, qui poterat a se impetrare, ut, qui fuerat sibi injuria ademtus ager, eum, paullo ante dominus, nunc tenui mercede coleret, nec metueret quotidianae recordationis tormenta. G.

116 *Temere*, h. e. sine gravi causa.

Profesta, non sacra. Vet. Schol.

117 *Perna, pes porcinus cum coxa.* Landinus.

118 Omnes Codices vetusti habent *seu* [pro *cum*], inquit Bentleius; quod ideo rectum videtur.

119 *Ideo vacuo, quia per imbrem*, h. e. pluviosum diem, adiecturus erat.

120 *Bene erat*, comica facetia, pro hilariter egimus.

121 *Pensilis uva*, quae suspendebatur in usum hyemis.

Secundas pomorum dicit, ut novimus, mensas. Vet. Schol.

122 *Nux*, iuglans.

Cum duplice ficu; bifida. Vet. Schol. Cruq. Marisca scilicet, seu fatua ficu, ut ostendit Turnebus. B. *Duplice ficu* aliquoties utitur in medicina boum Vegetius. G.

123 *Culpa magistra; si quando libere potare volebant antiqui, id est, sine archiposia, dicebant, se magistram facere culpam.* Vet. Schol. Atque erat iste mos rusticis perpetuus, qui graecari non didicerant, neque leges noverant bibendi, neque regem habuerunt convivii. Culpa haec erat, ubi quis per imprudentiam non attenderat verbis praebibentis, atque tunc universus grex multabat eum poculo. Frustra se torquent Interpretes, dum nesciunt, culpam esse lapsum ex imprudentia. Pro *culpa* magnus Bentleius de suo ingenio posuit *cupa*, quam *κεστηλίδα* ille exponit. Verum mea quidem sententia satius atque consultius fuisset non discessisse a vulgata scriptura Antiqui Scholiastae interpretatione olim firmata atque stabilita. B. Bibunt *culpa magistra* hodie quoque homines in laetioribus invitatiunculis. Sed nolim huc referri Plaut. Stich. 5, 4, 45: nam ibi *multantur poculo*, qui bibere prohibentur. Potius huc pertinent *leges insanae* Hor. Sat. 2, 6, 68. G

Ac venerata Ceres, ita culmo surgeret alto,
Explicuit vino contractae seria frontis.
Saeviat, atque novos moveat fortuna tumultus;
Quantum hinc imminuet? quanto aut ego parcius, aut vos,
O pueri, nituistis, ut huc novus incola venit?
Nam propriae telluris herum natura neque illum,
Nec me, nec quemquam statuit. nos expulit ille;
Illum aut nequities, aut vafri inscitia iuris,
Postremo expellet certe vivacior haeres.
Nunc ager Vmbreni sub nomine, nuper Ofelli
Dictus erat, nulli proprius; sed cedit in usum
Nunc mihi, nunc alii. quocirca vivite fortes,
Fortiaque adversis opponite pectora rebus.

132 Postremum *Glar.* 134 Dictus, erit *al.* Dictus erat *etiam S. Z. Bentl. ex MSS.* cedet *Ven. Glar. Lamb.*

124 *Cereri* deae rusticae rusticum libare conveniebat. Cum Veteribus Scholiastis et Cruquii et Torrentii MSS. pro *ut culmo surgeret* levi negotio reposui *ita culmo surgeret. Ita culmo, quomodo coeperat crescere.* Vet. Sch. B. *Ita*, intellige *ut.* Z.

126 *Saeviat; ut ut insaniat.* Vet. Schol.

Tumultus, bellorum motus et errores.

128 *Nituistis; bene accepti estis.* Vet. Schol.

Mire *incolam* vocat quem Virgilius [Ecl. 9, 3.] possessorem; neminem enim possessorem putat.

129 *Nam propriae telluris; siquidem non res, sed rerum nobis conceditur usus,* ut scite Palingenius noster. B. *Nam* reddit rationem, cur *incolam* dixerit. Z.

131 *Nequities; luxuries quae paupertatis amica est.* Vet. Sch. Cruq.

Vafri inscitia iuris; est enim huiusmodi calliditas in Iurisconsultis, praesertim in iis, quorum patrocinia venalia sunt, ut in utramque partem omne pene ius interpretentur. Christophorus Landinus. De conterraneis suis haec loquitur Landinus.

133 *Vmbreni; nomen militis, qui Ofelli agrum ab Augusto acceperat.* Vet. Schol. Cruq. Expressit pulcherrimum Epigramma Graecum, quod sub nescio cuius Luciani nomine vulgatum habemus:

Ἀγρὸς Ἀχαιμενίδου γενόμην ποτὲ,
νῦν δὲ Μενίππου,
Καὶ πάλιν ἐξ ἑτέρου βήσομαι εἰς ἕτερον.
Καὶ γὰρ ἐκεῖνος ἔχειν μέ ποτ᾽ ᾤετο,
καὶ πάλιν οὗτος
Οἴεται, εἰμὶ δ᾽ ὅλως οὐδενὸς, ἀλλὰ Τύχης.

134 *Vivite fortes;* festive insurgit spiritu heroici carminis, quo serium risu diluat. B. Metaphora a natantibus adverso flumine. G.

SATIRA III.

Omnes insanire, etiam ipsos Stoicos, dum hoc docent. B. Vt rem duram et offensionis plenam, omnes insanire, tuto, apte et probabiliter diceret Satiricus, Damasippum, ex prodigo Stoicum philosophum repente factum, quem vulgo insanum vocabant, loquentem induxit. Hic primum ipsius Horatii in scribendo segnitiem perstringit: tum verbis Stertinii Stoici magistri inductione utitur ad dogma Stoicorum docendum, omnes esse stultos et insanos. Ad hos igitur esse referendos ait, *timidos*, qui temere metuant: *audaces*, qui metuenda non reformident: *lucri cupidos*, qui creditoribus incertis, malae fidei et prodigis dent mutuo pecunias: *avaros*, et qui rem ostentandi gratia corradant, et qui a corrasis abstineant et ipsi sordidissime miserrimeque vivant; Aristippum, qui aurum abiicere servos iusserit: *saevos* erga uxorem matremque: *ambitiosos*, veluti Agamemnonem, qui ob gloriam immolaverit filiam: *luxuriosos*, exemplo Nomentani, Aesopi filii, Arrii filiorum; *libidinosos*, qui meretrices sectentur: *superstitiosos*, exemplo libertini cuiusdam et matris. Tandem et ipsum Horatium esse insanum insanus dicit ob imitationem Maecenatis in aedificando, ob carmina, iracundiam, magnificentiam in cultu et habitu, et amorem puerorum puellarumque.

Sic raro scribis, ut toto non quater anno
Membranam poscas, scriptorum quaeque retexens,
Iratus tibi, quod vini somnique benignus
Nil dignum sermone canas. Quid fiet? at ipsis

1 Si *etiam G. Sax. MS. Bos*, istis *MS. Bersm*, 4 ab ipsis *Ven. Glar. Lamb.* ab

1 Comice *Sic raro* pro *Tam raro:* frustra sunt qui reponunt *Si. Iunius Damasippus, consumto patrimonio, philosophari coeperat; ab hoc Horatius desidiam suam castigari inducit, cum ad villam secessisset et nihil scriberet.* Vet. Schol. *Videtur tolerandus is Satyrus [qu]i ita caeteros carpit, ut ne sibi [p]arcat.* Landinus. Bentleius pro *Sic raro scribis* ex scriptis Codicibus reposuit *Si raro scribes.* Fatetur tamen, *Sic raro scribis* permansisse ex priscis Editionibus; atque haec quidem scriptura comicum habet spiritum, cum altera sit inefficax et inerter prolata.

2 *Retexens; uti Penelope.* Labinus.

3 Argute *benignus* posuit pro largus, vel invidens sibi nihil.

4 *Dignum sermone*, *opinione*, *vel praedicatione.* Vet. Schol. *Quid fiet?* Si neque Romae, neque rure, neque potus neque sobrius calamum in manum sumis. *Τίς μηχανή;*

Cruquii vetustissima Membrana recte habet *at* (quod est *imo etiam*) pro *ab*.

Saturnalibus huc fugisti; sobrius ergo
Dic aliquid dignum promissis: incipe; nil est.
Culpantur frustra calami, immeritusque laborat
Iratis natus paries Dis atque poetis.
Atqui vultus erat multa et praeclara minantis,
Si vacuum tepido cepisset villula tecto.
Quorsum pertinuit stipare Platona Menandro?
Eupolin, Archilochum, comites educere tantos?
Invidiam placare paras, Virtute relicta?
Contemnere miser: vitanda est improba Siren
Desidia: aut quicquid vita meliore parasti,
Ponendum aequo animo. ¶ Di te, Damasippe, deaeque
Verum ob consilium donent tonsore. sed unde

10 lecto *coniicit ac damnat Bentl.* 12 educere? quid, tu *coni. Rutgers.*

6 *Promissis* comice protulit; namque *vultus erat magna et praeclara minantis.*

Nil est; frustra succinis ambages, et causas nectis, quas nolumus audire; nugaris.

7 *Laborat*, dat poenas.

8 *Diis natus iratis* infelix dicitur, cuius mala astris imputanda sunt, non suo merito, et *παρὰ προσδοκίαν poetis* intulit. B. Sensus est: Et frustra culpam, quod nihil scribis, transfers in parietem ceratum, quasi hic tam sit infelix, ut te impediat, quo minus versus scribere possis. Z.

9 *Minantis. Poeta per contrarium dixit: Promisi ultorem, et verbis odia aspera movi.* Vet. Schol. Cruq. *ut ostenderet nescio quid elationis*, ut belle Landinus.

10 *Tepido tecto; amavit enim Horatius focum luculentiorem; idcirco sub hiemem solebat se transferre in villam propter lignorum copiam.* Vet. Sch. Cruq. B. Intelligit poeta villam in Sabinis, a Maecenate donatam. Z.

11 *Stipare; in vehiculo arctare eorum libros.* Vet. Schol.

Platona. Rem tibi Socraticae poterunt ostendere chartae.

12 De *Archilochum* Bentleius, nisus auctoritate unius tantum Libri, de more suo fecit *Archilocho.* Horatiana variatio consuevit illi displicere.

13 *Invidiam placare; eundo ad agrum id volebas agere, placare invidiam, quam patiebare in publica positus facie.* Vet. Schol. Per Prosopopoeiam Invidiam atque Virtutem pro numinibus accipit.

Virtute relicta; spreta Socratica disciplina, et scribendi studio.

14 *Miser* et *infelix* commoti compellatio est.

Improba, pellax et nequam: et commode inducit allegorizantem Stoicum. Horum enim inventum Homerica allegoria. Vide Epistolam ad Lollium 1, 2.

15 *Vita meliore; honestiore proposito.* Vet. Schol. Publica scilicet conversatione. Tangit Epicureorum dogma, *Λάθε βιώσας.* B. Sensus loci est: Aut non debes alios accusare, si gloriam ante scribendo partam amiseris. Z.

17 *Verum*, rectum: nam veritas recti norma est atque examen.

Donent tonsore, h. e. reddant tibi divitias, quo conducas tibi tonsorem. Salse et *παρὰ προσδοκίαν.*

Tam bene me nosti? ¶ Postquam omnis res mea Ianum
Ad medium fracta est, aliena negotia curo,
Excussus propriis: olim nam quaerere amabam,
Quo vafer ille pedes lavisset Sisyphus aere,
Quid scalptum infabre, quid fusum durius esset:
Callidus huic signo ponebam millia centum:
Hortos egregiasque domos mercarier unus
Cum lucro noram; unde frequentia Mercuriale
Imposuere mihi cognomen compita. ¶ Novi:
Et morbi miror purgatum te illius. ¶ Atqui

22 sculptum *H. it. Lamb. Bentl. et MSS. tres Bersm.* 25 Mercuriali *coni. Cun.* 27 Et miror morbi *Bentl. MS. Bersm.*

Vult gratificari Epicureis suis deridendo vultuosum senem ex inopia philosophantem.

18 *Ianum ad medium. Ideo ad medium, quia in Rostris simulacrum Iani erat, ubi res pecuniariae agebantur per foeneratores.* Vet. Schol. *Iani statuae tres erant, una in ingressu Fori; altera in medio, ubi erat eius templum, iuxta Basilicam Pauli, vel pro Rostris; tertia ad exitum Fori.* Vet. Sch. Cruq. B.

Vereor, ut bene ista se habeant. Dixi in Thesauro Stephaniano. G.

19 *Fracta est;* naufragium passa est. B. *Aliena negotia curo,* est in dilogia: nam significat et procurator sum aliorum, et observo aliorum mores, vitam, facta. Z.

20 *Excussus;* scita Dilogia; nam et *excussus* pro exturbatus dicitur, et excussio iurisconsultis est arcta perquisitio in bona creditoris.

21 *Lavisset Sisyphus aere; significat, Corinthiorum vasorum amatorem fuisse.* Vet. Schol. In summo erant pretio apud veteres vasa antiqui operis. Notum est, Sisyphum Aeoli filium antiquissimis temporibus Corinthi regnâsse. Et tela et vasa ex aere conficiebant vetusti. B.

Docet h. l. incendio Corinthi antiquius putasse aes Corinthium poetam. G.

22 Voteres editiones cum nonnullis scriptis Codicibus *scalptum* legere pro *sculptum*, quod et nos, ut Satyrae convenientius, servavimus. Hoc non probat Bentleius. B. *Infabre*, minus ex arte. Z.

Fusum; nam signa aerea funduntur. Vet. Schol.

Durius; minus cum rhythmo, rigidum et insuave.

23 Salsa Ironia *Callidus* et *millia centum.* B. *Callidus*, rem probe callens. Caeterum hunc Damasippum statuarum fuisse amatorem, et hortos emisse et vendidisse, colligitur quoque ex Cic. Epp. ad Div. VII, 23. Att. XII, 29, 33. Z.

Ponebam, h. e. insumebam, collocabam. Verbum negotiatorum hoc.

Centum; supple aeris, vel sestertiûm.

25 *Cum lucro;* amara irrisio.

Mercuriale, h. e. *vulgo cognominabar Mercurius.* Vet. Schol. Cruq. *Coctio.* Alter Schol. Sunt autem coctiones arilatores. *Brokers.* Vnde Gallorum *coquin* deductum puto.

26 *Auctiones fere in compitis fiunt: compita autem sunt loca, in quae multae viae competunt.* Vet. Schol.

27 Mire *purgatum* tanquam de insaniente.

Emovit veterem mire novus, ut solet, in cor
Traiecto lateris miseri capitisque dolore:
Vt lethargicus hic, cum fit pugil, et medicum urguet.
Dum ne quid simile huic, esto ut libet. O bone, ne te
Frustrere; insanis et tu, stultique prope omnes,
Si quid Stertinius veri crepat; unde ego mira
Descripsi docilis praecepta haec, tempore quo me
Solatus iussit sapientem pascere barbam,
Atque a Fabricio non tristem ponte reverti.
Nam male re gesta cum vellem mittere operto

29 capitisve *etiam G. Sax.* 33 verum *Sax.*

28 *Emoveri* dicitur pecus, quae loco cogitur cedere, in quo decubuit. B. *Emoventur membra*, dum luxantur, *cardines* etc. G.

Novus; dilogως et phrenesin dicit et deliramentum Stoicum: dilogως etiam *cor* posuit pro mente et ventriculo: nam et dementiam significat, et cardiacum dolorem.

29 *Traiecto; proprie, ita enim medici dicunt.* Vet. Schol. *Μεταλαμβανομένου τοῦ πάθους.*

[† Quem Graeci *τόπον πεπονθότα* vocant, aliquo labore aut dolore affectum locum, *miser locus* Latinis appellatur: sic *latus miserum* Horatio. *Salmas.* ad Tertullian. de Pallio p. 289.]

Minus probabilis videtur Bentleii disiunctiva *capitisve* pro *capitisque;* neque enim utilis erit.

30 *Cum fit pugil.* Comica Periphrasis phrenetici. B. Hic, aliquis. Z.

Vrguet, propellit; per Charientismum pro caedit. Nescio, cur Bentleius praetulerit *angit*, cum *urguet* accommodatior sit vox atque etiam fortior.

31 *Esto ut libet.* Vrbano Euphemismo utitur, cum deberet dicere, Per me licet vel quovis modo perdas. B. Sensum puto hunc: Per me licet, dummodo ne mihi simile accidat, nempe ex lethargico, h. e. pigro in scribendo, fiam phreneticus. Z.

O bone; ironica compellatio, tanquam bellus esset sodalis.

Ne te frustrere; urbane dicitur pro ne te fallas: minus est enim frustrari quam falli.

32 *Stulti* et *stolidi* dementes sunt, a foeminea stola.

33 *Stertinius*, philosophaster Stoicus, qui scribillando victum quaerebat. Nam *ducentos viginti libros Stoicorum scripsit*, ut ait Vet. Schol. in Epist. 12. Bene igitur *crepat* de tam futili. B. *Crepat*, loquitur. Z.

Vnde, a quo. Vet. Schol.

34 *Praecepta haec;* ironica commendatio.

35 *Non quasi ipsum sapientem, sed barbam.* Vet. Schol. Erat enim *ἐκ πώγωνος σοφός*, ut proverbio dicitur.

36 *Pons Fabricius, qui modo lapideus dicitur, habet a conditore vocabulum, Fabricio scilicet Consule.* Vet. Schol.

37 *Male re gesta*, Charientismus, pro perditis bonis; ac si nihil defuisset sibi praeter successus.

Operto capite; isto modo devovebant se morituri, ut ostendit Cruquius. B. Nempe ut pudoris, ita metus, horrorisque remedium est caput obvolvere. G.

Me capite in flumen, dexter stetit, et Cave faxis
Te quicquam indignum: pudor, inquit; te malus angit,
Insanos qui inter vereare insanus haberi.
Primum nam inquiram, quid sit furere; hoc si erit in te
Solo, nil verbi, pereas quin fortiter, addam.
Quem mala stultitia, et quemcunque inscitia veri
Caecum agit, insanum Chrysippi porticus et grex
Autumat. Haec populos, haec magnos formula reges,
Excepto sapiente, tenet. Nunc accipe, quare
Desipiant omnes aeque ac tu, qui tibi nomen
Insano posuere. Velut silvis, ubi passim
Palantes error certo de tramite pellit,
Ille sinistrorsum, hic dextrorsum abit; unus utrique
Error, sed variis illudit partibus: hoc te
Credo modo insanum; nihilo ut sapientior ille,
Qui te deridet, caudam trahat. Est genus unum

39 angit *etiam G. Bentl. ex MSS. Cun.* 43 cuiusque *Cun.* quemcunque *etiam G. H. it. Med.* 1477. quaecunq. *Z. etc.* 48 Insani posuere *Lamb.* 50 utriusque *Z.* utrisque *Sax. MSS. tres Bersm.* utrimque *Cun.* 53 trahit hoc genus *MS. Bersm.*

38 *Dexter*, felix; nam dextra auspicia bona sunt. Significat, opportune eum venisse.

39 *Malus*, h. e. male collocatus et carens ratione: et cum septem Cruquii MSS. *angit* reposui pro *urguet;* nec improbavit Torrentius. Et rectius modo *angit* quam *urguet*, quod supra secus fuerat. Scholiastae silent.

40 *Stulta verecundia est vereri in his vitiis, quae videntur esse communia.* Vet. Schol.

41 *Primum nam;* Hyperbaton. *Ostendit, quid sit furor, ut Lucilius.* Vet. Schol.

42 *Fortiter;* ironice protulit: *fortes* sibi videntur, qui mortem sibi consciscunt.

43 *Mala;* prava, perversa et per hoc turpis.

Omnes pene MSS. legerunt pro *Quaecunque*, *Quemcunque*.

45 *Populos*, h. e. civitates, seu respublicas.

Formula, *definitio.* Vet. Sch. Cruq. Aristoteli *τόπος*. Sunt etiam singularia veluti exempla definiti, atque huius veluti signum definitio est.

46 *Sapientem* modo dicit Stoicum.

Tenet, capit, complectitur.

48 *Silvas* montanas dicit atque invias solitudines, in quibus dispalantur boves. B. Num boves spectaverit auctor, incertum est. Z.

49 *Error*, evagatio.

Pellit, elongat.

50 *Abit*, discedit, aberrat.

51 *Illudit*, frustratur, ludos facit.

53 *Caudam trahat; ita stultus sit ut pecus.* Vet. Schol. Caecutiunt hic vel doctissimi, dum non attendunt, poetam de boum errore superius agere. B. *Caudam tra-*

Stultitiae nihilum metuenda timentis; ut ignes,
Vt rupes fluviosque in campo obstare queratur:
Alterum et huic varum et nihilo sapientius, ignes
Per medios fluviosque ruentis: clamet amica
Mater, honesta soror, cum cognatis, pater, uxor;
Hic fossa est ingens! hic rupes maxima! serva!
Non magis audierit quam Fufius ebrius olim,
Cum Ilionam edormit; Catienis mille ducentis,
Mater te appello, clamantibus. Huic ego vulgum
Errori similem cunctum insanire docebo.

56 varium *etiam G. Z. Med.* 1477. *Fl.* 1482. *etc. Sed* varum *Acron et Porph.* 59 hinc rupes *MS. Bersm.* 60 Fufius *etiam Lambi. Torr. et Cun. qui laudat alios.* 62 vulgus *etiam G. et quaed. editt. ap. Cun.*

re est pecudem esse, vel pecude non sapientiorem. Etiam in Germania ita lasciviunt interdum adolescentes, ut non sentienti caudam pecudis a tergo suspendant irrisionis causa. Subiicit deinde Stoicus Socratis dictum de insanientibus: quibus ille deinde comparat philosophos apud Xenoph. Memorab. 1, 1. G. *Caudam trahat*, h. e. derideatur. Z.

55 *In campo*, in planitie.

56 *Huic varum; pedes in diversum flexos habentes varos dicimus.* Vet. Schol. Pessime recentiores reposuere *varium*, quod minus convenit Satyrico stilo. B. *Varum* etiam eo nomine placet, quod illo utitur plus semel imitator nostri Persius. G.

57 *Clamet;* asyndeton morale et comicum.

58 *Honesta soror;* dilogos de bona et nobili: et studet notum facere quem pulsat.

59 *Serva.* Cave, φυλάττου.

60 *Fusius Phocaeus tragoediarum actor fuit, qui cum vellet Ilionam dormientem exprimere, in scena obdormivit.* Vet. Schol. Bentleius *Fufius* ex quibusdam libris manu exaratis. Disquirant, quorum interest: nobis probabilior videtur *Fusius*, puto quod sit auribus familiarius. B. Etiam apud Ciceronem *Fufium* malunt viri docti: nota gens *Fufia*, non item *Fusia* etc. G.

61 *Iliona* Tragoedia erat Pacuvii. B. *Ilionam* ipsius etiam Hecubae nomen fuisse, non tantum filiae illius, ex Cic. Acad. 2. c. 27. et h. l. colligitur. Certe in Euripidis Hecuba filii ipsius Polydori umbra hanc matrem suam dormientem excitat. Nisi aliam fabulam secutus est Pacuvius, quam habet Hygi. fab. 109. Et hoc sequitur mox Baxterus, vir doctus. G.

Catienus histrio erat, qui umbram egit Polydori.

62 *Mater;* Iliona Polydori erat mater nutritia et soror, Polymnestori Thraci nupta. Verba sunt Pacuvii apud Ciceronem (Tusc. 1. c. 44.): *Mater, te appello, tu quae somno curam suspensam levas, Neque te mei miseret, surge et sepeli natum, Priusquam ferae volucresque* etc.

Mire Bentleius coniunxit *vulgus* et *similem*, cum ipse repererit in Libris *vulgum* et *similem* in eodem genere; neque *vulgus* et *similis* possint syntaxi convenire hoc loco. B. *Similem* intell. *errorem huic errori insanire*, sive *vulgus* malis sive *vulgum*, potest docere, salva Grammatica, Stertinius. Lectio Bentleiana itaque potest bona esse, licet non bene illam defenderit. G.

63 *Errori;* dementiae scilicet

Insanit veteres statuas Damasippus emendo:
Integer est mentis Damasippi creditor? esto;
Accipe quod nunquam reddas mihi, si tibi dicam,
Tune insanus eris, si acceperis? an magis excors,
Reiecta praeda, quam praesens Mercurius fert?
Scribe decem a Nerio: non est satis; adde Cicutae
Nodosi tabulas centum, mille adde catenas:
Effugiet tamen haec sceleratus vincula Proteus.
Cum rapies in ius malis ridentem alienis,
Fiet aper, modo avis, modo saxum, et, cum volet, arbor.

72 in iura *MSS. ap. Torr. G. S. Z. etc. qui* malis *putarunt esse* τοῖς κακοῖς, *cum sit genis.*

quam dixi: dementiam enim per Euphemismum errorem dicimus. *Vt me malus abstulit error!* Virgilius. *Error proprius est iis, qui in silvis incerta via vagantur.* Vet. Schol. Cruq.

65 *Integer* est cui nihil deperiit.

Esto, h. e. mittamus loqui de isto. Comica *Μετάβασις*. B.

Alia omnia puto. Non transit poeta ad aliud, sed probare aggreditur quod dixerat. *Esto* geometrarum more ponit. Esto haec species: ponamus hunc casum, *si dicam tibi*, *Accipe* etc. G.

68 *Praesens*, votis parens, et per hoc propitius. Notum est, Mercurium esse deum lucri.

69 Obscurum est, quia tacet Horatius, et repugnantia dicunt veteres Scholiastae, qui fuerint *Nerius* et *Cicuta*. Gronovius de Pec. vet. p. 644. ICtos facit; Bentleius ad Hor. Epist. 2, 1, 105. feneratores. Sententia non multum diversa, utrum eligas. Scribendas cura, o creditor, tabulas decem, quales a Nerio, centum, quales a Cicuta scribi (si sint ICti) praescribi debitoribus, si sint feneratores) solent — tamen falleris. *Cicuta* ut fenerator describitur v. 175. et si idem est Perillius, v. 75. G.

Scribere iuris verbum est, pro mutuum sumere; rescribere vero est reddere debitum. Vet. Schol. Cruq. Verum hoc loco *Scribe decem a Nerio* est, Tu scribe decem tabulas sive syngraphas, quales scribebat debitoribus suis foenerator Nerius: nam *a Nerio* est in morem Nerii.

Supple *si:* nam est asyndeton comicum. B. Conf. infra v. 116. G.

Cicutae, nomen duri foeneratoris.

70 *Nodosi; argumentosi.* Vet. Schol. B. Qui nodos et laqueos verborum struere possit, ut valida fiat obligatio. G.

Catenas; cautiones et nexus iuris. Vet. Schol.

71 Comice *sceleratus* pro astutus.

72 *In ius*, h. e. in forum.

Malis ridentem alienis. Graecus est sermo, qui significat, si eum in ius rapere coeperis, risum simulabit suis malis. Vet. Schol. Cruq. *Γναθμοῖσι γελώων ἀλλοτρίοισι.* Homerus. (Od. Υ, 347.) Sic et Valerius Flaccus (8, 164.) *Alieno gaudia vultu Semper erant.* B. Homerica ratio quod ad verba, sed sensu plane alio. Hic debitor ridet *malis* s. genis creditoris, ut Galli dicunt, *aux depens du creancier.* Turpiculo Itali, sed apposite ad hanc rem, *Forbirsi il culo colla camiscia d'altrui.* G.

73 *Aper, ferox; avis, fugax; saxum et arbor, mutus.* Vet. Schol. Satis belle.

Si male rem gerere insani est; contra bene, sani;
Putidius multo cerebrum est, mihi crede, Perilli
Dictantis, quod tu nunquam rescribere possis.
Audire, atque togam iubeo componere, quisquis
Ambitione mala aut argenti pallet amore,
Quisquis luxuria tristive superstitione,
Aut alio mentis morbo calet; huc propius me,
Dum doceo insanire omnes, vos ordine adite.
Danda est hellebori multo pars maxima avaris:
Nescio an Anticyram ratio illis destinet omnem.
Haeredes Staberi summam incidere sepulcro:
Ni sic fecissent, gladiatorum dare centum
Damnati populo paria, atque epulum, arbitrio Arrî;

86 Arrî, et *Bentl. e coniect.*

74 *Male rem gerere* per Chatientismum posuit pro rem perdere; ac si id, quod erat stolidae dementiae, imputandum foret casibus Fortunae.

Nollem cum Bentleio ponere verbum *est* ad finem huius versus, praesertim cum pauciores Libri id faciant, atque ipsa structura minus sit naturalis.

Bene; scilicet rem gerere. Vet. Schol.

75 *Putidius; magis insanum.* Vet. Schol. Metaphora a putidis oris desumta. *Moxe addle.*

Perillius Cicuta amarissimus consignator. Vet. Schol. B. Sive ICtus fuerit, s. fenerator, callebat artem *consignandi* tabulas et leges contractus, ut eae essent quam validissimae et debitorem constringerent, ne calumniari aut effugere posset. Sed Horatius quidem hunc Perillium feneratorem dicit haud dubie, quem *putidi cerebri* accuset. *Cicuta* quidem avarus fenerator mox inducitur v. 175. G.

76 *Dictantis;* tabellioni scilicet cautionis formulam componenti.

Rescribere est per mensae scripturam reddere, auctore Donato: et per hoc: *Scriptum debiti liberare*, ut ait Vet. Schol.

77 Adhuc quae proprie ad Damasippum pertinent disputavit Stertinius, cum ostendit, stultiores ipso esse, qui crediderint pecuniam. Iam ad regulam suam generalem, v. 45. positam, redit. G.

Togam componere cultu concinni diligentius audiunt. Vet. Schol. B. Modestiae in primis est, manum intra togam continere. Vid. ad v. 254. G.

78 Dilogos dicitur *mala*, pro importuna et exitiabili.

79 Dilogos etiam *tristi* pro moesta et exsecrabili: nam usitato Euphemismo detestabilia omnia et *tristia* et *mala* dicimus.

80 Bene *mentis morbo;* nam Stoicis omnes affectus morbi videntur. B. *Calet*, ut febricitantes. G.

82 *Helleboro purgatur cerebrum.* Vet. Schol. Cruq.

83 *Ratio;* philosophia Stoica, quae rationis usum tradit.

84 *Summam, relictae pecuniae,* Vet. Schol.

86 Comice *Damnati* pro addicti.

Duo erant insignes catillones, Quinti Arrii filii, de quibus inferius v. 243. B. Pulchre arbitrium epularum luxurioso demandatur, ut vehementius multetur, qui commisit in legem testamenti. G.

Frumenti quantum metit Africa. Sive ego prave,
Seu recte, hoc volui; ne sis patruus mihi. Credo
Hoc Staberi prudentem animum vidisse. Quid ergo
Sensit, cum summam patrimoni insculpere saxo
Haeredes voluit? Quoad vixit, credidit ingens
Pauperiem vitium, et cavit nihil acrius; ut, si
Forte minus locuples uno quadrante perisset,
Ipse videretur sibi nequior: omnis enim res,
Virtus, fama, decus, divina humanaque pulchris
Divitiis parent; quas qui contraxerit, ille
Clarus erit, fortis, iustus — Sapiensne? Etiam! et rex,
Et quicquid volet. Hoc, veluti virtute paratum,
Speravit magnae laudi fore. Quid simile isti

89 iussisse *Lamb.* 93 perisset *etiam Bos Animadv. S. Cun.* Sed periret *Ven. Glar. Bentl.* 96 contraxerit *etiam Bos. Z.* 97 sapiensne *etiam H. S. Z.* *Sed* ne *abest ap. Ven. Glar.*

87 *Africa*, horreum populi Romani haec. B. Vid. Od. 1, 1, 10.

88 *Recte* fit quod ad rationis normam facimus; quod contra, prave.

Patruus, h. e. tutor, vel custos; comice. B. Vetat Staberius disputari de voluntate sua, sed sibi pareri. Interim divinat Stertinius cum actione quadam deliberantis, se ipsum interrogantis et respondentis. G.

89 *Prudentem*, εἰρωνικῶς. Vet. Schol. Et mire *vidisse*, cum *prudens* sit quasi providens. Viderat Staberius, subiectionem istam fore, et se pro insano ab haeredibus habendum. Pessime Lambinus *iussisse* vel *voluisse* reposuit. B. *Quid ergo* etc. Est oratio Damasippi aut alius interrogantis Stertinium, qui respondet inde a verbis *Quoad vixit*. Z.

91 *Voluit*, vox Iuris est.

92 *Acrius*, vigilantius.

93 Et Lambinus et Cruquius a scriptis Codicibus reposuere *perisset* pro *periret*, quod videtur et Veteri Scholiastae placuisse. Bentleius tenere voluit *periret*, etsi nihil referret. Eiusmodi Praeterita saepe promiscue esse usui, rari sunt qui ignorant.

94 *Nequior*, h. e. *abiectior*. Vet. Schol. Cruq. Comice pro despectior.

95 *Pulchris divitiis*, reginae scilicet pecuniae.

96 Cruquii Codices cum Vetere Scholiaste pro *construxerit* legerunt *contraxerit*, quod videtur elegantius. Altera Lectio ex interpretamento est. Bentleius retinuit *construxerit*. [† In quatuor Codd. ab Oudendorpio visis est *construxerit*; quod praefert ad Sueton. p. 969.]

97 Bentleius post Lambinum atque Cruquium posuit, *sapiensne etiam et rex*, quod cum nobis videtur et durum et importunum, levi quidem negotio reposuimus *sapiensque etiam et rex*. B. Mihi placet, etiam hic vivide, et per puncta interrogatiunculae ac responsionis disputantem induci Stoicum: quod illius sectae proprium ait Cic. Parad. pr. G.

Graecus Aristippus, qui servos proiicere aurum
In media iussit Libya, quia tardius irent
Propter onus segnes? uter est insanior horum?
Nil agit exemplum, litem quod lite resolvit.
Si quis emat citharas, emtas comportet in unum,
Nec studio citharae nec Musae deditus ulli;
Si scalpra et formas, non sutor; nautica vela,
Aversus mercaturis: delirus et amens
Vndique dicatur merito. Qui discrepat istis,
Qui nummos aurumque recondit, nescius uti
Compositis, metuensque velut contingere sacrum?
Si quis ad ingentem frumenti semper acervum
Porrectus vigilet cum longo fuste; neque illinc
Audeat esuriens dominus contingere granum,
Ac potius foliis parcus vescatur amaris:

108 quid discrepat *Lamb.* 112 *Porrectus etiam G. et primae editt.*

100 *Graecus*, h. e. etsi fuerat Graecus; quod auget miraculum: nam contemnere divitias magis Romanum erat.

Aurum; quod a quodam rege Mauritaniae acceperat. Vet. Schol. Cruq. B. Narrat Laërt. 2, 77. Fecit humane, ut servis parceret onere gravatis. G.

103 *Nil agit exemplum.* Canon iste dialecticus. *Ad rem dubiam aperiendam nemo utitur dubio argumento.* Vet. Schol. *Exemplum* autem dicit instantiam, seu casum singularem. *Sensus est, id exemplum, quod in se quaestionem habet, non est verum.* Vet. Schol. B. Avarorum stultitia non potest convinci exemplo Aristippi, stultitia alia laborantis; certe non potuit laudare Stoicus patronum voluptatis, Diogenis antisophistam. Cum ergo Aristippi exemplo non possit redargui avaritia, ponit aliam speciem. G.

Resolvit, Metaphora ab aperiendis nodorum nexibus. B. *Resolvit*, i. resolvere conatur.

104 *In unum*, supple locum.

106 *Formas*, *calopodia.* Vet. Schol.

108 *Vndique*, *ab omnibus.* Vet. Schol. Cruq.

Pro *quid* Cruquii et Torrentii Codices legerunt *qui*, quod et Vetus Interpres confirmat.

109 *Nummos* dicit argenteos.

Bene *Nescius*, cum cogitaret de artium ignaris.

110 *Compositis*, per Euphemismum pro sepultis.

Veluti sacrum; proverbiali Schemate profertur. Graeci *οὐδὲν ἱερὸν* dicunt de eo, quod non verentur attingere.

112 *Porrectus vigilet;* pulcherrima Energia. Bentleius solo iudicio suo nisus, acriter contendit, pro *Porrectus* legi debere *Proiectus;* cum contra nobis *Porrectus* (quod est, humi cubans) convenientius videatur hoc loco vocabulum *vigilanti* et delitescenti *cum longo fuste*, quam *Proiectus.*

113 Etsi et *dominus* et *esuriens.*

114 *Amaris*, acerbis; sic et Virgilius: *Salices carpetis amaras.*

Si, positis intus Chii veterisque Falerni
Mille cadis — nihil est, tercentum millibus, acre
Potet acetum! age, si et stramentis incubet unde-
Octoginta annos natus, cui stragula vestis,
Blattarum ac tinearum epulae, putrescat in arca:
Nimirum insanus paucis videatur eo, quod
Maxima pars hominum morbo iactatur eodem.
Filius aut etiam haec libertus ut ebibat haeres,
Dis inimice senex, custodis? ne tibi desit?
Quantulum enim summae curtabit quisque dierum,
Vnguere si caules oleo meliore, caputque
Coeperis impexa foedum porrigine? Quare,
Si quidvis satis est, periuras, surripis, aufers
Vndique? tun' sanus? Populum si caedere saxis
Incipias, servosve tuo quos aere parâris,
Insanum te omnes pueri clamentque puellae:
Cum laqueo uxorem interimis, matremque veneno,
Incolumi capite es? Quid enim? Neque tu hoc facis Argis,

127 peiuras. G. 129 tuo *etiam* H.

115 *Chii veterisque Falerni*, h. e. optimi Graeci et Italici vini.

116 Observa correctionem, ut v. 69. G.

117 *Acetum*, vappam.

Age, *praeterea*. Vet. Schol. Cruq. Comica *Μετάβασις*.

Stramentis, h. e. stramineis toris.

Vnde, *uno minus die*. Vet. Schol. B. Vno minus anno. Z.

118 *Stragula*, *pretiosa plumario opere facta*. Vet. Schol.

119 *Tineae* blattarum sunt proles.

121 Proprie *iactatur* de insano, vel febricitante.

123 *Diis inimice*, et per hoc devote, *κατάρατε:* et mire *senex* de avaro et deliro.

124 Mire etiam *summae curtabit:* id enim vel maxime verentur divites avari, ne aliquid de rotunda summa depereat.

127 *Quidvis*, etiam vilissima quaeque. B. Si tam paucis egeas, tam sordido cultu contentus es, cur ita rem auges? Z.

129 Bentleius, Tanaquillum Fabrum secutus, pro *servosve tuos* rescribi voluit *servosve tuo*, neque male hoc fecit.

130 Legendum solute *pueri clament que puellae*.

131 *Cum laqueo uxorem;* credo, eum de Albutio cogitâsse, de quo supra 2, 1, 48.

132 *Capite* posuit pro cerebro.

Quid enim? Interpellante affectu interrogat; quid dicendum petet; et est Comicum. Pro *Quid enim? Neque* (quae vera est scriptura) Bentleius ex quibusdam Chartis reposuit *Quidni? neque enim*, satis alieno intellectu.

Argis, apud Graecos huiusmodi scelerum peritos?

Nec ferro, tu demens genitricem occidis Orestes.
An tu reris eum occisa insanisse parente?
Ac non ante malis dementem actum Furiis, quam
In matris iugulo ferrum tepefecit acutum?
Quin ex quo est habitus male tutae mentis Orestes,
Nil sane fecit quod tu reprêndere possis:
Non Pyladen ferro violare ausus ve sororem
Electram; tantum maledicit utrique, vocando
Hanc, Furiam; hunc, aliud, iussit quod splendida bilis.
Pauper Opimius argenti positi intus et auri,
Qui Veientanum festis potare diebus
Campana solitus trulla, vappamque profestis,
Quondam lethargo grandi est oppressus, ut haeres
Iam circum loculos et claves laetus ovansque
Curreret. hunc medicus multum celer atque fidelis
Excitat hoc pacto; mensam poni iubet, atque

133 occidis *Bentl. ex VII. MSS. it. Sax.* 135 malis *etiam H. G. Z. etc.* 137 est *neglexit Baxter, quod recte in aliis libris exstat.* 139 sororem est *coni. Bentl.*

133 Bentleius auctoritate unius libri reposuit *occidis Orestes* pro *occidit*, quod vix probaverim. Quid quod *Orestes* non sit Vocativus?

134 *Occisa parente*, h. e. ob occisam parentem. B. Furor non fuit poena parricidii, sed causa. G.

135 Pro *malis* apud Veterem Interpretem occurrit *magis*, quod magis concinnum, etsi altera scriptura possit ferri.

Actum, Metaphora a bobus oestro percitis.

136 *In matris iugulo. Πατροκτονία.* Cruquius.

137 *Tutus* dicitur, cui morbus nil minatur periculi.

138 Comice *tu* protulit pro aliquis.

140 *Furiam*, diabolam. *Μῆθις μ᾽ ὀνομα τῶν ἐμῶν Ἐρινύων.* Euripidis Orestes 264. B. Quod Helenam in fine huius fabulae interficere conatur Orestes, quod Hermiones iugulo intentat gladium, illud sobrius iam facit et illud ulciscendi consilio, hoc salutis suae impetrandae causa. G.

Splendida bilis, h. e. generosa insania.

142 *Pauper; animo, non fortuna.* Vet. Schol.

143 Sic et Persius: *Veientanumque rubellum*, de vino vilissimo, ex agro Veientano.

144 *Trulla, vas orbiculatum et circa summa angustius, et utrinque ansatum.* Landinus. [† *Trulla* erat vas comparatum ad vinum hauriendum et poculo infundendum. *Ernesti.*]

Vappam, vinum quod exhalaverit. Landinus.

145 *Oppressus*, per Euphemismum pro strangulatus.

146 *Loculos* arcas dicit.

147 *Celer*, promptus et ingenio velox. B. Vt ὀξύς, acutus. G.

148 Bene *excitat* de lethargico.

Effundi saccos nummorum, accedere plures
Ad numerandum: hominem sic erigit. addit et illud,
Ni tua custodis, avidus iam haec auferet haeres.
¶ Men' vivo? ¶ Vt vivas igitur, vigila: hoc age. ¶ Quid vis?
¶ Deficient inopem venae te, ni cibus atque
Ingens accedat stomacho fultura ruenti.
Tu cessas? agedum sume hoc ptisanarium oryzae.
¶ Quanti emtae? ¶ Parvo. ¶ Quanti ergo? ¶ Octussibus. ¶ Eheu!
Quid refert, morbo, an furtis pereamve rapinis?
Quisnam igitur sanus? Qui non stultus. Quid avarus?
Stultus et insanus. Quid? si quis non sit avarus;
Continuo sanus? Minime. Cur, Stoice? Dicam.
Non est cardiacus, Craterum dixisse putato,
Hic aeger. recte est igitur, surgetque? negabit;

151 iamiam *Heins. Cun.* 154 *pro* Ingens, praesens *coni. Bentl.* instans *Cun.* accedit *Bentl.* 156 emtum *Cun.* 163 tentatur *Lamb. Bentl.*

150 *Sic*, rebus ita paratis. G. *Erigit*, facit erigere se in lecto.

152 Etiam hic diologismos est pars sermonis Stertinii, qui inducit medico excitanti respondentem aegrotum. G.

Hoc age, Τοῦτο πρᾶττε, proverbiali forma dicitur: Noli cessare.

Quid vis? h. e. noli molestus esse: stupentis interrogatio.

153 *Inopem*, inutilem et animam linquentem.

155 Cum Cruquii et Torrentii Codicibus, Veterique Scholiaste, *Tu cessas* legendum censui pro *Quid cessas?* et habet emphasin duplicis periculi, et vitae et nummorum scilicet.

Ptisanarium, Πτισανάριον, Diminutivum a *ptisana*: significat, non esse multum quod sumi velit.

156 Omnes fere MSS. Codices cum Veteribus Scholiastis legerunt *Octussibus*, non *Octo assibus*. *Tarpeia lege cautum est, ut bos centussibus, ovis decussibus aestimaretur.* Festus, citante Cruquio.

157 Alii Codices legerunt *pereamque*, alii *pereamne*: ego horum medius *pereamve* reposui.

158 Pergit Damasippus referre sermonem Stertinii, acrem illum et interrogationibus responsionibusque constantem. G.

160 *Cur, Stoice?* Vultuose et cum fastidio profertur hoc ab homine Epicureo. Opportune etiam Stoicum nominat, cum Stoicum dogma tractet. B. Secum ipsum disputare etiam hic puto Stertinium, qui se ipse Stoicum hic appellat. G.

161 *Craterus fuisse dicitur illis temporibus opinatissimus medicus.* Vet. Schol. *Et quid opus Cratero magnos promittere montes?* Persius.

162 *Recte*, ex sententia; nam animus nobis fere est recti norma.

Surget? h. e. convalescet, et ambulabit foras?

Quod latus aut renes morbo tententur acuto.
Non est periurus, neque sordidus: immolet aequis
Hic porcum Laribus: verum ambitiosus et audax
Naviget Anticyram. quid enim differt, barathrone
Dones quicquid habes, an nunquam utare paratis?
Servius Oppidius Canusi duo praedia, dives
Antiquo censu, gnatis divisse duobus
Fertur, et haec moriens pueris dixisse vocatis
Ad lectum: Postquam te talos, Aule, nucesque
Ferre sinu laxo, donare et ludere vidi;

166 barathrone *etiam Z.* balatrone *G. et sic Bentl.* balatroni *Cun.* 169 didisse *Venet.* 170 hoc moriens *Ven. Glar. Bentl.* 172 perdere *Cun. e coni.*

163 *Morbo acuto*, Graece ὀξείᾳ νόσῳ; sic enim legendum pro corrupto ὀξυανεῖ. *Morbus acutus est, ubi sine intermissionibus accessiones et dolores graves urgent.* Cornelius Celsus, referente Cruquio.

Tententur, lacessantur, fatigentur. Praetulit Bentleius *tententur* auctoritate Codicum atque aliorum scriptorum, sed nihil interest. Exscriptores saepe suis utuntur verbis, ut nescias, quid sit rectum atque ipsius scriptoris verbum.

164 *Aequis*, placidis, non perturbatis: siquidem aequus dicitur animus, qui sua stat sede, in neutram partem inclinatus. Porcum immolabant Laribus et Maniae Larium matri, quo vel averterent, vel piarent errorem mentis et insaniam; quod ostendit Cruquius et Turnebus. Manes autem esse stolidos, ostendit gravis auctor Homerus Iliade ψ, 103. hoc disticho: Ὢ πόποι, ἦ ῥά τίς ἐστι καὶ εἰν Ἀΐδαο δόμοισι ψυχὴ καὶ εἴδωλον, ἀτὰρ φρένες οὐκ ἔνι πάμπαν. B. *Immolet* etc. Is ab insania liber debet Laribus propitiis ad gratum animum declarandum immolare. Z.

165 *Ambitiosus*, petitor magistratuum et largitor.

Marcus Antonius maxime gloriabatur *audacis* nomine. *Audax Antonius* Lucano etiam dicitur. *Audax* est autem, qui interritus magna adit pericula.

166 *Quid enim differt?* cum eadem sit insania.

Barathra; gulae, quod faciunt ambitiosi isti largitores. Notum est, quid Barathrum erat Athenis. Miror, potuisse Bentleio placere *balatrone* pro *barathrone*, cum non possit stare *balatro* in Dativo. B. Sic *barathrum macelli* Epist. 1. 15, 31. G. Barathrum non pro gula hic dici potest, quia non de guloso est sermo, sed de ambitioso et populi gratiam largitionibus aucupante. Ergo sensus est: Vterque aeque insanus est, et qui sua profundit (in barathrum coniicit) et qui suis ob avaritiam non utitur. Z.

168 *Canusi;* conterranei cuiusdam sui meminit Horatius ex persona Stertinii.

Dives antiquo censu; ubi lex Agraria vigebat. *Censu* autem modo ponitur pro aestimatione.

169 *Divisse* pro *divisisse*. Vet. Schol.

170 Melius *haec moriens*, quam Bentleii *hoc moriens*, etsi repugnent aliqui libri. *Haec* enim pro *haec verba* modo ponitur.

172 *Ludere;* vix adducuntur parci, ut ludant. Quaero, cur Bentleius de suo posuerit *perdere* pro *ludere*, cum vox ludere possit figurate dici pro *perdere*, ubi lusus

Te, Tiberi, numerare, cavis abscondere tristem;
Extimui, ne vos ageret vesania discors;
Tu Nomentanum, tu ne sequerere Cicutam.
Quare per divos oratus uterque Penates,
Tu cave, ne minuas; tu, ne maius facias id,
Quod satis esse putat pater, et natura coercet.
Praeterea ne vos titillet gloria, iure-
Iurando obstringam ambo: uter aedilis fueritve
Vestrûm praetor, is intestabilis et sacer esto.
In cicere atque faba bona tu perdasque lupinis,
Latus ut in Circo spatiere, aut aëneus ut stes,
Nudus agris, nudus nummis, insane, paternis?
Scilicet ut plausus, quos fert Agrippa, feras tu,
Astuta ingenuum vulpes imitata leonem?
Ne quis humâsse velit Aiacem, Atrida, vetas
cur?

174 dissors *coni. N. Heins. ap. Burm.* 182 *pro* tu, tum *Z. forte* tun' *pro* tune, 183 et aëneus *Bentl. Pro* latus *est* laetus *in Ven, Glar.*

scilicet temerarius est et nimis frequens. B. Puer, qui talos et nuces non domi habet, ut, cum opportunum est, illis ludat; sed ubique sinu circumfert, nec deponit ante, quam vel donandi causa vel ludendi depromat, indicium ille dat animi ad rem faciendam et servandam parum attenti: contra avaritiae et sordium signum est, si abscondat, solus et saepius dinumeret. Cum gravi et decretoria severitate sua operam hic lusit et perdidit magnus Bentleius. G.

173 *Tristem*, metonymice pro solicitum.

174 *Ageret*, tanquam oestro scilicet.

175 *Nomentanus* prodigus, *Cicuta* avarus. Cf. Ser. 1, 1, 102. et 2, 6, 6. G.

178 *Coercet*, coarctat.

179 *Gloria*, h. e. magnum ex honoribus nomen.

180 *Ambo* pro ambos, Graeca declinatione.

Aedilis, Canusii, non Romae. B. Aediles coloniarum et municipiorum summi magistratus. G.

181 *Intestabilis et sacer esto;* ex XII. Tabulis ista protulit. *Is dicitur intestabilis, qui nec potest esse testis nec testamentum signare.* Torrentius. *Antiqui eos, quos in testimonium admitti nolebant, intestabiles vocabant.* Vet. Schol.

Sacer, devotus, Diis inferis immolandus.

182 *In cicere. Antiqui Aediles huiusmodi res populo Floralibus spargebant; pauperes enim initio Romani fuerunt.* Vet. Schol.

Tu; qui scilicet plus sapere debes. *Perdas que* duabus vocibus scribendum puto, ut supra *fuerit ve.*

183 *Latus: cum bis ter ulnarum toga.* Epod. 4. B. Etiam *arsatum* licet intelligere, item comitatum ab assectatoribus.

185 Fastidiose protulit *scilicet;* et *tu* ad Emphasin posuit immanis stultitiae: et in transitu blanditur Agrippae. B. Agrippae splendidissima munera, septa, balnea, templa passim Dio commemorat. Aedilitas sponte ab eo gesta A. U. 721. G.

186 An *astutam vulpem* urbane dicit feroculum et versipellem

¶ Rex sum. ¶ Nil ultra quaero plebeius. ¶ Et aequam
Rem imperito; at si cui videor non iustus, inulto
Dicere, quod sentis, permitto. ¶ Maxime regum,
Di tibi dent capta classem reducere Troia!
Ergo consulere, et mox respondere licebit?
¶ Consule. ¶ Cur Aiax heros ab Achille secundus
Putescit, toties servatis clarus Achivis?
Gaudeat ut populus Priami Priamusque inhumato,
Per quem tot iuvenes patrio caruere sepulcro?
¶ Mille ovium insanus morti dedit; inclytum Vlyssem

188 quaero *etiam G. et primae editt. etc.* 189 ac si *Ven. Glar. Lamb.* 190 quod *etiam H.* sentit *Cun.* quae sentit *edd. vett.* 191 reducere *etiam G. Z. etc.* deducere *Glar. Bentl.*

asinum? B. Puto *astutum* hic dici et *vulpem*, qui largitione impetrare velit, quod virtuti debebatur. G.

Id est ingenuum, quod arte non simulatur.

187 *Nequis;* ista transtulit ex Sophoclis Aiace, ut monuit Cruquius. B. Novum specimen furoris Agamemnon prohibens sepultura corpus Aiacis, ipse aeque furiosus. Fingit autem collocutorem plebeium. G.

188 *Rex sum.* Huc pertinet proverbium Graecum, quod Henricus Stephanus ex Scholiaste suo MS. protulit. *Μωρῷ καὶ βασιλεῖ νόμος ἄρραφος*, h. e. *Insano et regi lex est dissutilis.* Malo autem ille ἄρραφος mutabat in ἄγραφος; neque enim acumen proverbii assequi potuerat. B. Fateor, etiam me non intelligere neque ἄρραφον νόμον neque *dissutilem*. An ἄῤῥαφον voluit, nexili opere, ut sunt hodie tibialia nostra? Haec quidem facili opera *dissuuntur*, aut retexuntur, vel resolvuntur potius. Sed tamen ἄγραφος praetulerim. G.

Bentleius non vidit Dialogismum esse, cum arbitrio suo mutaverit *quaero* in *quaere*. Verum hoc fecit de more suo auctoritate unius Membranae, quam ob raritatem caeteris praeferendam censuit.

Plebeius, h. e. cum plebeius sim. Ἐπεὶ οὐδὲ μὲν οὐδὲ ἔοικεν Δῆμον ἐόντα παρὲξ ἀγορευέμεν οὔτ᾽ ἐνὶ βουλῇ Οὔτε ποτ᾽ ἐν πολέμῳ. Homer. Il. *M.* 212.

190 Melius Bentleius auctoritate librorum *Dicere quod sentis* [quam *Dicere quae sentis*].

191 Suaviter deridet Homeri Chrysen precantem, Il. *A.* 17. Ὑμῖν μὲν θεοὶ δοῖεν, etc.

Bentleius maluit *classem deducere* quam *reducere*, quod nobis minus videtur; nam nimis cavet metro. Veteribus *re* modo longum erat, modo breve.

192 Qui adibant iurisconsultos, dicere solebant, *Licet consulere?* at illi contra respondebant, *Consule*, ut ostendit Turnebus ex Cicerone.

194 Cruquii Codices pro *Putrescit* legerunt *Putescit*, quod et Torrentius reperit in suis. Bentleius tamen retinet *Putrescit*. Huic etiam mirifice placet antiquata scriptura *inclutum Vlixem*, et similia iam olim desita.

195 *Gaudeat ut Priamus.* Homericum est, Ἦ κεν γηθήσαι Πρίαμος Πριάμοιό τε παῖδες, Ἄλλοι τε Τρῶες. Il. *A.* 255.

Et Menelaum una mecum se occidere clamans.
¶ Tu cum pro vitula statuis dulcem Aulide natam
Ante aras, spargisque mola caput, improbe, salsa,
Rectum animi servas? ¶ Quorsum? ¶ Insanus quid enim Aiax
Fecit, cum stravit ferro pecus? abstinuit vim
Vxore et gnato, mala multa precatus Atridis;
Non ille aut Teucrum, aut ipsum violavit Vlyssem.
¶ Verum ego, ut haerentes adverso littore naves
Eriperem, prudens placavi sanguine Divos.
¶ Nempe tuo, furiose. ¶ Meo; sed non furiosus.
¶ Qui species alias veri, scelerisque tumultu
Permistas capiet, commotus habebitur; atque,
Stultitiane erret, nihilum distabit, an ira.
Aiax cum immeritos occidit, desipit, agnos?

208 *veris coni. Lamb.* 209 Permixtas *Ven. Bentl.* 212 immeritos dum *edd. vett.*

200 *Molam salsam dicunt far et salem cum aqua, quae spargebatur inter cornua, quando initiabatur victima.* Vet. Schol. Cruq.

Per Euphemismum *improbe* posuit pro impie, vel scelestе.

Veteres immolabant diis *salsum* panem, quo scilicet ipsi vescebantur: nam sal fuit illis pro pulmentario, vel obsonio.

201 *Rectum animi*, h. e. rationis lances.

Quorsum tendis? quid vis? Vet. Schol. Cruq.

203 *Vxore et nato;* Tecmessa et Eurysace: ergo tu insanior, qui non abstinuisti filia.

Precatus, h. e. *tantum.* Vet. Schol. Cruq.

204 Per Euphemismum *violavit* posuit pro *occidit*.

205 *Haerentes*, tanquam luto fixas.

Adverso, h. e. Graeco, Asiae contrario.

206 *Eriperem*, evellerem.

Prudens, consulto.

Divos, h. e. ventos. B. Imo, Deos ventum prohibentes. Z.

207 *Nempe*, comice pro *Verum*.

208 *Species capiet*, veras rerum imagines animo concipiet.

Cum Torrentii Codicibus et Veteribus Scholiastis *alias veri* reposuimus pro *alias veris:* nam S detractum erat sequenti vocabulo: estque Hellenismus pro *alias vero*, quae Cruquiana lectio est. Bentleius sic interpungit, *Species alias, veri scelerisque tumultu,* ac si *alias* diceretur absolute, quod nobis duriusculum videtur.

Tumultu, turbulentia. B. *Tumultus* Stoicis sunt affectus omnes et cupiditates, *scelus* omne peccatum: *species tumultu sceleris permistae*, opiniones turbatae et confusae a cupiditatibus.

209 *Commotus* per Euphemismum dicitur pro *insanus*. Vid. v. 278.

210 *Stultitiane*, ut tu; *an ira*, ut Aiax: *erret*, h. e. insaniat.

211 Omnes fere Codices legerunt *Aiax cum immeritos*, pro *Aiax immeritos dum;* atque haec lectio placuit Cruquio.

Agnos, nequiit dicere oves.

Cum prudens scelus ob titulos admittis inanes,
Stas animo? et purum est vitio tibi cum tumidum est cor?
Si quis lectica nitidam gestare amet agnam,
Huic vestem, ut gnatae, paret ancillas, paret aurum;
Rufam et Rufillam appellet, fortique marito
Destinet uxorem; interdicto huic omne adimat ius
Praetor, et ad sanos abeat tutela propinquos.
Quid? si quis gnatam pro muta devovet agna,
Integer est animi? ne dixeris. Ergo, ubi prava
Stultitia, hic est summa insania: qui sceleratus,
Et furiosus erit; quem cepit vitrea fama,
Hunc circumtonuit gaudens Bellona cruentis.

212 Tu prud. scel. ob tit. cum adm. *Bent.* 216 Ruf. aut Pus. etiam G. Z.

212 *Ob titulos*, ob gloriam et statuas triumphales.

Admittuntur equi, quibus totae permittuntur habenae.

213 *Stas animo?* nonne putas, te esse commotum?

Vitio, h. e. dementiae morbo: Euphemismus.

Tumidum, superbum, titulorum avidum.

214 *Nitidam; abluto vellere candidam.* Cruquius, eleganter.

215 *Aurum*, h. e. aurea ornamenta.

216 Omnes Torrentii Codices legerunt *Rufam et Pusillam*; nonnulli tamen, auctore Lambino, habebant *Rufillam*, quod nos probavimus, cum alii legant *Pusam et Pusillam*; alii *Pupam et Pupillam*; Iosephus autem Scaliger *Putam et Putillam*, turpiculo sensu. *Rufam, nomen nobilis virginis.* Vet. Schol. Cuius Diminutivum *Rufilla.* Quid apertius? Bentleius praetulit *Posillam*, quod est *Pusillam*, motus numero Codicum, quorum tamen auctoritatem novimus in istiusmodi nominibus minus valere nihilo.

Forti, h. e. generoso et honorato.

217 *Destinet, constituat, spondeat.* Vet. Schol. *Διϊστάνηται.*

Edicimus uni generi hominum, interdicimus diversis. Donatus. B. Ne quem hic fallat observatio Grammatici, nescio quam bona alias, cogitandum, *interdictum* esse sententiam a Praetore interpositam, qua praesertim de possessione interim constituitur etc. G.

Adimat ius: apud veteres insanis ius dominii auferebatur, Vet. Schol.

218 *Ad sanos propinquos. Tutor agnatus esto.* Vet. Sch. Cruq. ex Legibus XII. Tabularum.

219 Bentleius nescio quomodo semper amat *siqui*, sive sit in scriptis, sive non. Verum hoc fecit metu sibili, uti saepius iam nobis dictum est.

221 Optimi Torrentii Codices cum vulgatis legerunt, *hic est summa insania*, pro *hic summa est insania.* Illud posterius placuit Bentleio. B.

222 *Et furios.* idem ille erit quoque furiosus. Z.

Vitrea fama; et splendida et fragilis. Vet. Schol.

223 *Circumtonuit*, tuba scilicet bellici furoris. B. Hinc *ἐμβρόντητοι*, attoniti, G. Sensus est; gloriae vanae et inconstantis cupiditate captus, furore est concitatus. Z.

Nunc, age, luxuriam et Nomentanum arripe mecum.
Vincet enim stultos ratio insanire nepotes.
Hic simul accepit patrimoni mille talenta,
Edicit, piscator uti, pomarius, auceps,
Vnguentarius, ac Tusci turba impia vici,
Cum scurris fartor, cum Velabro omne macellum
Mane domum veniant. Quid tum? Venere frequentes,
Verba facit leno, Quicquid mihi, quicquid et horum
Cuique domi est, id crede tuum: et vel nunc pete, vel cras.
Accipe, quid contra iuvenis responderit aequus:
Tu nive Lucana dormis ocreatus, ut aprum
Coenem ego; tu pisces hiberno ex aequore vellis;
Segnis ego, indignus qui tantum possideam: aufer!

225 Vincit *Ven. Glar. Lamb.* 228 aut Tusci *Lamb.* 230 Quid enim *Cun. ex MSS.* 235 verris *etiam H.*

Gaudens cruentis; Bellonae cultores lacertos humerosque concidunt. Vet. Schol.

224 *Arripe;* dentibus, ceu iratus canis. *Arripe mecum*, h. e. attende mihi arripienti. B. *Arripere* etiam magistratuum et regum adeo est. Stoicus sapiens rex. G.

225 *Vincit* qui probat argumentis.

Ratio, rationalis philosophia, seu dialectica. B. Nepotes, h. e. prodigos. Z.

227 *Edicit; mandat cum gravitate.* Vet. Schol. Cruq.

228 *Turba impia, periura: lenones sunt; ibi enim commanent.* Vet. Schol. B. Plaut. Curc. 4, 1, 21. *In Tusco vico, ibi sunt homines, qui ipsi sese venditant, nempe ad infima quaeque et turpissima ministeria.* G.

229 *Fartor*, avium altor; quem nos *Pulletrarium* dicimus.

In *Velabro* commanebant olearii, casearii, et huiusmodi. Navigabatur olim *Velabrum.*

In macello venibant res quae vescendi caussa in urbem afferebantur. Torrentius. Huiusmodi loca Laoedaemonios appellare μανελλάτας auctor est Varro.

230 Bentleius ex coniectura sua reposuit *Qui cum venera:* neque enim intellexit, *Quid tum* comicam esse *Μετάβασιν.*

231 *Apud luxuriosum leno primum loquitur, tanquam patronus omnium nebulonum.* Vet. Schol. Cruq.

233 *Aequus; Εἰρωνεία.* Vet. Schol. B. *Iuvenis*, Nomentanus iste prodigus. Z.

234 Bentleius pro *In* posuit *Tu*, neque hoc absurde, nisi quod desit auctoritas. Ego nihil moveo. B. Ego ob elegantiam recepi. Z.

Homeri aevo ocreae ex laminis stanneis conficiebantur.

235 Tres Torrentii Codices cum Vetere Scholiaste et primis vulgatis habebant *vellis* pro *verris*. *Vellis, cum difficultate trahis.* Vet. Schol. Bentleius servat *verris*. B. Et proprium certe est verbum, unde est *vbrriculum et evarriculum.* G.

236 *Aufer!* apage! Terentius plene, *Aufer te hinc.* Comicum habet ἦθος, quod latuit Interpretes.

Sume tibi decies; tibi tantundem; tibi triplex,
Vnde uxor media currit de nocte citata.
Filius Aesopi detractam ex aure Metellae,
Scilicet ut decies solidûm exsorberet, aceto
Diluit insignem baccam; quî sanior, ac si
Illud idem in rapidum flumen iaceretve cloacam?
Quinti progenies Arrî, par nobile fratrum,
Nequitia et nugis, pravorum et amore gemellum,
Luscinias soliti impense prandere coëmtas:
Quorsum abeant? sani ut creta, an carbone notandi?
Aedificare casas, plostello adiungere mures,

238 vocata *H.* 240 obsorberet *H. Sax.* 246 notandi *etiam G.* notati *Sax.* sani, creta Z.

237 *Tibi, o venator.* Vet. Schol. Decies centena millia sestertium.

Tibi, o piscator. Vet. Schol.

Tibi, o leno. Vet. Schol.

238 *Vnde, a quo.* Vet. Schol. Festive *uxorem* dicit amicam. Erat enim conciliator. B. Vet. Sch. *Vt carius vendat leno, dicit suam esse uxorem.* G. Imo ipse iuvenis prodigus loquitur ad lenonem. Z.

Omnes libri cum Vet. Schol. legerunt *currit* pro *currat*: et *citata* est apud Vet. Schol. pro *vocata*; et melius *citata*, cum praeposuerit *currit*. Bentleius servat *vocata*. B. *Citata*, cf. Carm. III, 6, 29. Z.

239 *Filius Aesopi. Aesopus tragicus magnus opes filio Aesopo luxurioso reliquit. Hic cum vellet patrem animo vincere, dicitur decies sestertium concupisse una hora absumere, atque baccas detractas uxori Metellae in aceto diluisse. De hoc Maevius poeta scribit, de quo Virgilius.* Vet. Sch. Clodius hic dicitur Plinio. B. Similem insaniam insanivit Cleopatra et Caligula. Plin. H. N. IX, 58. Sueton. Calig. 37. Z.

Caeciliae Metellae, Metelli filiae. Vet. Schol.

240 *Decies solidûm; integrum decies centena millia sestertium.* Vet. Schol. Cruq.

Bentleius ex quibusdam Exemplaribus posuit *absorberet*, quod idem fere valet.

Margaritae et silices aceto percalefacto sparsa dissiliunt. Torrentius ex Plinio.

242 *Iaceret ve. Τὸ ve πρὸς τὸ cloacam iungendum est.* Vet. Sch. Cruq.

244 *Pravorum*, monstrosarum rerum. Euphemismus.

Et fratres et gemellos de simillimis dicere consuevimus.

245 *Luscinias, διὰ συναιρέσεως duarum vocalium posteriorum.* Vet. Schol. Cruq.

Impense pro magno posuit. Vet. Schol. Quod praegrave est, dicitur impensum. *Prandere* etiam ponitur abusive pro devorare, ut saepe alias comico ritu.

246 *Quorsum abeant? sani.* Ita distinguendum cum melioribus Membranis, ut ostendit Torrentius. *Cui parti eos aggregabimus, bonis, an malis?* Vet. Schol.

Sani ut creta; ita legerunt quatuor Cruquii Codices pro *sani. Creta. Carbone notentur ut insani, an creta ut sani?* Vet. Schol. Pro *sani ut creta an carbone notandi* Bentleius ponere voluit *sanin' creta, an carbone notati*, quod mihi vitiosum videtur.

Notandi, numerandi. Bona

Ludere par impar, equitare in arundine longa,
Si quem delectet barbatum, amentia verset.
Si puerilius his, ratio esse evincet, amare;
Nec quidquam differre, utrumne in pulvere, trimus
Quale prius, ludas opus, an meretricis amore
Solicitus plores: quaero, faciasne quod olim
Mutatus Polemon? ponas insignia morbi,
Fasciolas, cubital, focalia; potus ut ille
Dicitur ex collo furtim carpsisse coronas,
Postquam est impransi correptus voce magistri?
Porrigis irato puero cum poma, recusat:
Sume, Catelle; negat: si non des, optat. Amator

250 Sic *libri nonnulli, perperam.* 251 differt *Sax. Vulgatus infinitivus refertur ad antec.* ratio evincet. 255 cubitale 6. Z. 259 optet *etiam G.*

enim albo signabantur, adversa nigro. Vet. Schol. Multi Codices habent *notati*, verum corrupte.

248 *Par impar, uni duo.* Vet. Schol.

249 *Verset, defatiget.* Vet. Schol. Cruq. Hoc utique diceretur.

250 Cum Vet. Sch. atque optimis Cruquii Codicibus *Si* pro *Sic* reponendum duxi.

Evincet, obtineri poterit. Vet. Schol. *Amare* autem parcendo dicit pro *scortari.*

251 *Utrumne*, ut supra *Uterne* et *Quantane.* Παρέλκον.

252 *Quale prius*, supple dixi. B. Intelligo *lusisti*, trimus, puer trium annorum. Z.

254 *Mutatus; quem poenituit sui.* Vet. Schol. B. Historia est Val. Max. 6, 9, ext. 1. *Perditae luxuriae adolescens, Polemo, Xenocratis philosophi patentem ianuam vino gravis intravit. Is de modestia ac temperantia loqui coepit. Polemo primum coronam capite detractam proiecit: paullo post brachium intra pallium reduxit:* (vid. supra v. 77.) *ex infami ganeone maximus philosophus evasit.* G.

Insignia morbi. Festive ἀλληγορίζει. *Nam palliolum, sicut fasciae, quibus crura vestiuntur, et focalia et aurium ligamenta sola excusare potest valetudo.* Quintilianus (11, 3, 144.), laudante Turnebo.

255 *Fasciolae* παρασκελίδες erant et περιβραχιόνια; fasciae scilicet purpureae, quibus delicatuli crura et brachia obvolvebant. *Ornamenta quaedam sunt brachiorum, pedum, articulorum, vel vittae.* Vet. Schol. Cruq.

Cubital; pulvillus qui cubito coenantis supponi solebat. Vet. Schol. Cruq.

Focalia, taeniae erant laneae, quibus fauces adversum frigora muniebantur. *Collaria a collo dependentia ad fovendum collum et fauces.* Vet. Schol. Cruq.

Potus modo substantive ponitur.

256 *Furtim carpsisse: pudore affectus hoc fecit.* Vet. Sch. Cruq. Notum est, etiam colla et brachia coronari solita.

257 *Impransi*, comice et satyrice pro sobrii, vel pauperis. Xenocratem dicit.

259 *Sume, Catelle; heus, Catelle, sume tu tibi illa.* Sic Lambinus, cum caeteri intelligant *Catelle* de ipso puero, quod satis mirari nequeo. B. Omnino *Catelle* hic est blandimentum puero dictum, quod satis ostendit Plaut.

Exclusus qui distat, agit ubi secum; eat, an non,
Quo rediturus erat non arcessitus, et haeret
Invisis foribus? Ne nunc, cum me vocat ultro,
Accedam? an potius mediter finire dolores?
Exclusit, revocat: redeam? non, si obsecret. Ecce
Servus, non paulo sapientior: O here, quae res
Nec modum habet neque consilium, ratione modoque
Tractari non vult. in amore haec sunt mala; bellum,
Pax rursum; haec si quis, tempestatis prope ritu
Mobilia, et caeca fluitantia sorte, laboret
Reddere certa sibi, nihilo plus explicet, ac si
Insanire paret certa ratione modoque.
Quid? cum Picenis excerpens semina pomis
Gaudes, si cameram percusti forte, penes te es?
Quid? cum balba feris annoso verba palato,
Aedificante casas qui sanior? Adde cruorem
Stultitiae, atque ignem gladio scrutare. modo, inquam,

262 nec nunc *edd. vett.* 274 Seris *reperiri in libris nonnullis testatur Lambinus.*

Asin. 3, 3, 103. Et quomodo conveniet, si canem intelligimus, illud *negat?*

Bentleio placuit *optet;* verum *optat* magis directum.

260 *Exclusus. Totus hic locus de Eunucho Terentii.* Vet. Schol. B. Vid. Ter. Eun. pr. Add. Pers. 5, 161. G.

Agit secum, intra se deliberat. Vet. Schol.

262 *Haeret, stupet et stat defixus.* Vet. Schol. Cruq.

263 Recte Bentleius ex melioribus libris *Ne nunc, cum me vocat* [pro *Nec nunc, cum me vocet*].

263 *Mediter,* mecum agitem, addiscam.

266 *Consilium,* rationem, meditationem.

267 *Tractari,* regi.

270 *Certa sibi,* sic Torrentii Codices distinguunt, cum alii legunt *Certa, sibi.*

Explicet, expediat, efficiat.

272 *Picena* mala scriptoribus celebrata sunt.

273 *Percusti;* ingenio leves captabant eiusmodi auguria. B. Porphyr. Fabric. *Solent amantes semina ex malis orbiculatis duobus primis compressare digitis, eaque mittere in cameram, velut augurium, ut si cameram contigerint, posse sperari ad effectum duci, quod animo conceperint.* Vid. omnino Pollux Onom. 9, 128. G. *Camera,* tectum, laquear. Z.

274 *Balba feris, per delicias.* Vet. Schol. B. *Feris verba palato,* metaphora a plectro et fidibus. Sed tamen *seris* magis placeret, si haberet auctoritatem. A *serendo sermo* dictus. G.

276 *Ignem gladio scrutare;* notum est Pythagoricum illud, *Πῦρ σιδήρῳ μὴ σκαλεύειν,* h. e. iram irae ne opponas: verum hic ignem dicit

Hellade percussa, Marius cum praecipitat se,
Cerritus fuit? an commotae crimine mentis
Absolves hominem, et sceleris damnabis eundem,
Ex more imponens cognata vocabula rebus?
Libertinus erat, qui circum compita siccus
Lautis mane senex manibus currebat: et, Vnum
(Quiddam magnum addens) unum me surpite morti,
Dîs etenim facile est, orabat; sanus utrisque
Auribus atque oculis; mentem, nisi litigiosus,
Exciperet dominus, cum venderet. hoc quoque vulgus

283 Quiddam *G. Sax. Z. et omn. puto ad Ald. qui* quoddam, *ut et Ro. Steph. et Fabric. Sed* quiddam *edidere etiam Lambi. et Torr. et H. Steph. Rutg. Heins. Burm.* Quid tam *Cruq. Talb. Bentl. Cun. Sandb.* Surripe *G. S.*

amoris aestum. *Auge stultitiam crudelitate.* Vet. Sch. Cruq. Pythagoricum detorquet aenigma.

277 *Marius quidam ob amorem Helladem puellam occidit, cum ab ea contemneretur, et se postea praecipitavit.* Vet. Schol.

Praecipitat, syncope pro *Praecipitavit*. B. Puto recte pro syncope haberi; ut Prop. 2, 6, 2. *flemus* pro *flevimus*, et 2, 12, 7. ac 9. *mutamus*, *narramus*, pro *mutavimus*, *narravimus*. G.

278 *Cerritus*; quasi *Cereritus*. Lambinus. *Δημητριακὸς*, h. e. larvarum incursu vexatus, quae ad *Cererem*, sive Terram, spectant.

280 *Ex more; ex consuetudine vulgari.* Vet. Schol.

Cognata, diversa quidem, sed non multum inter se distantia. Vet. Schol.

281 *Ab Augusto Lares in compitis positi sunt, atque ex libertinis sacerdotes dati, qui Augustales sunt appellati.* Vet. Schol.

Siccus comicum est pro sobrius: *ne possis dicere quod ebrius fecerit.* Vet. Schol.

282 *Lautis; solebant precaturi deos manus et pedes abluere.* Vet. Schol. Cruq. et bene *lautis mane*, nam purgabat noctem flumine.

Festive *senex currebat*: quod faciebat quidem, ut quaquaversum adoraret.

283 *Quiddam magnum addens*; apponens voti nomine. Quid manifestius? Et tamen caecutiunt omnes, quod taceat Vetus Interpres. Bentleius fatetur, ita legi in Editionibus priscis: me tamen, quem pro docto habet interprete, queritur nuperrime istam lectionem inauspicato revocâsse. Interim ipse reposuit *Quid tam magnum?* Me movit verbum *addit* tali sensui accommodatum. B. Favet Baxtero antiqua velut possessio: Bentleio facilitas sententiae, extenuantis munus, quod petat. Sed cogitemus, hanc sententiam inesse in verbis *Dîs etenim facile est*. Non est nugax Flaccus. Illud *quiddam magnum* potest votum esse, quod vult Baxterus; potest forte etiam nomina deorum et obtestandi quasvis formulas significare. G.

284 *Sanus utrisque. Qui vendunt mancipia, solent hoc adiicere, Sanus corpore et animo. Iuris erat apud veteres, ut cum servum distraheret quis, eius omnia vitia, vel animi vel corporis, publicaret.* Vet. Schol. Alioquin redhibebatur mancipium iure civili, ut ait Cicero.

285 Bene *Auribus atque oculis*, de sene.

286 *Exciperet*, h. e. excipere

Chrysippus ponit foecunda in gente Meneni.
Iuppiter, ingentes qui das adimisque dolores,
Mater ait pueri menses iam quinque cubantis,
Frigida si puerum quartana reliquerit, illo
Mane die, quo tu indicis ieiunia, nudus
In Tiberi stabit: casus medicusve levârit
Aegrum ex praecipiti, mater delira necabit
In gelida fixum ripa, febrimque reducet.
Quone malo mentem concussa? timore Deorum.
Haec mihi Stertinius sapientum octavus amico
Arma dedit, posthac ne compellarer inultus.
Dixerit insanum qui me, totidem audiet; atque
Respicere ignoto discet pendentia tergo.
¶ Stoice, post damnum sic vendas omnia pluris:

288 dasque — labores *Cun.* minuisque *Z.* 289 messes *H.*

deberet, nisi litium amans foret. B. Cic. off. 3, 23. *In mancipio vendendo sunt vitia, quae nisi dixeris, redhibeatur mancipium.* G.

Omnes indocti Stoicis pro vulgo sunt.

287 Chrysippus Stoicorum praecipuus pro quolibet Stoico.

Erat *Menenius* quidam illis temporibus stultitia insignis: *unde Meneniae stultitiae, vel ineptiae.* Vet. Sch. Frustra tamen quaeras *Meneniae* in vulgatis Lexicis.

288 *Iupiter ingentes;* scite insurgit in re ridicula: estque fortasse hoc ex aliquo poemate desumtum.

Qui das adimisque; Iovem bonorum omnium malorumque auctorem credebant veteres: quod et Archilochus ait, *Τοῖς θεοῖς τίθει πάντα.* Vir elegans Iacobus Cruq.

289 *Cubantis,* per Euphemismum pro aegrotantis. *Caput huius quoque cubantis sublime esse debet.* Corn. Celsus.

290 *Frigida. Quartana frigida, quod fere ab ingenti horrore incipiat afflictare corpus,* teste Cornelio Celso. Cruq.

Illo mane die; die Iovis. Vet. Schol. B. Videtur diem Iovis indicare, quo ieiunabant Iudaei, (Vid. Selde. de I. N. 3, 15.) quorum tum superstitio Romanos quam plurimos infecerat. G.

291 *Ieiunia,* supplicationes: nam veteres ieiuni supplicabant.

292 *In Tiberi stabit.* Veteres, priusquam supplicarent, tingebant se.

Casus medicusve; obiter pulsat medicos.

293 *Ex praecipiti,* ex ultimo periculo.

294 Bene subiecit *fixum,* cum praemiserit *necabit;* estque ὕστερον πρότερον.

295 *Ne* in *Quone* παρέλκει. *Insanitne naturae vitio, an instinctu numinis?* Vet. Schol.

Concussa; exagitata, turbata. B. Vt *commota* v. 278. et 209. G.

296 *Sapientum octavus; sic et Iuvenalis, Tertius e coelo cecidit Cato.* Vet. Schol. Cruq.

297 *Compellare est iniuriose alloqui quemlibet; ut Cicero in Philippicis, Laudat an compellat edicto.* Vet. Schol.

299 *Ignoto, retroposito, ex Aesopi fabula.* Vet. Schol.

300 Hic Stertinii praecepta finientem tandem Damasippum alloquitur Horatius. G.

Post damnum, res tuas perditas. B. *Sic* est bene precantis, ut Carm. I, 3, 1. *Z.*

Qua me stultitia (quoniam non est genus unum)
Insanire putas? ego nam videor mihi sanus.
¶ Quid, caput abscissum demens cum portat Agave
Gnati infelicis, sibi tum furiosa videtur?
¶ Stultum me fateor (liceat concedere veris)
Atque etiam insanum; tantum hoc edissere, quo me
Aegrotare putes animi vitio? ¶ Accipe; primum
Aedificas; hoc est, longos imitaris, ab imo
Ad summum totus moduli bipedalis; et idem
Corpore maiorem rides Turbonis in armis
Spiritum et incessum: qui ridiculus minus illo?
An quodcunque facit Maecenas, te quoque verum est,
Tanto dissimilem, et tanto certare minorem?
Absentis ranae pullis vituli pede pressis,
Vnus ubi effugit, matri denarrat, ut ingens
Belua cognatos eliserit. Illa rogare,
Quantane? num tantum, sufflans se, magna fuisset?

301 Quam me stultitiam *Lamb. et Bentl.* 303 *pro* demens, manibus *etiam G. S.* 317 num tandem sufflans sic *G.* tandem inflans sic *Z.* tandem suffl. si *Med.* 1477. *Fl. etc. Vehementer fluctuatur.*

Pluris, *supple quam comparasti.* Vet. Sch. Atque hoc bene; quia pridem unus mortalium emere norat cum lucro: optat igitur, ut rursum deponat Cynicam barbam et mercator fiat., uti ante, ut neque latret, scilicet quemquam, neque latretur ab ullo.

301 Bentleius, adductus auctoritate unius tantum Codicis, reposuit *Quam me stultitiam* pro *Qua me stultitia.* Quae rara cara. In rarioribus etiam reperit *manibus* pro *demens* [v. 303.], quod ob eam rem in edito suo reposuit.

304 *Gnati*; Penthei.

307 *Vitio* per Euphemismum pro morbo dicit.

308 Aedificatorem se fatetur etiam Epist. 1, 1, 100. G.

Festive *longos*, pro divites: cum fuerit ipse alias staturae brevis.

310 *Turbo gladiator fuit parvo corpore, sed animosus pugna.* Vet. Schol.

311 *Animum et gestum tumidum.* Vet. Schol. Cruq. *Fuit Thrax Turbo.* Alter Schol.

312 *Maecenas tunc in Esquiliis magnificas aedes et hortos amplos ornabat.* Vet. Schol. Cruq. B. Vid. Sat. 1, 8, 14.

Verum modo dicit rectum: nam *verum* norma est recti. B. Vt Epist. 1, 7, 98.

313 Bentleius *Tantum* maluit quam *Tanto* in initio huius versus, auctoritate rarioris Exemplaris a Cruquio adducti. Nescio tamen, cur *Tanto* pro turpissimo habeat mendo.

316 *Cognatos*, *congenerales, sive fratres.* Vet. Schol. ex MS. Stephani. B. Vt Gr. συγγενεῖς.

Rogare, supple coepit.

317 Ex vetustissima Cruquii membrana pro *tandem* reposuimus *tantum*, quod longe concinnius: et comice *tantum* sic pro tam, cum esset adhuc inflatura se.

¶ Maior dimidio. ¶ Num tanto? ¶ Cum magis atque
Se magis inflaret; Non, si te ruperis, inquit,
Par eris. Haec a te non multum abludit imago.
Adde poëmata nunc; hoc est, oleum adde camino;
Quae si quis sanus fecit, sanus facis et tu.
Non dico horrendam rabiem. ¶ Iam desine. ¶ Cultum
Maiorem censu. ¶ Teneas, Damasippe, tuis te.
¶ Mille puellarum, puerorum mille furores.
¶ O maior tandem parcas, insane, minori.

318 Maior, dein: Num tantum? Maiore. Cum m. *Cum coni. Pro* tanto *edidit* tantum *Bentl.* 322 facit, et sanus facies *MSS. ap. Lambi. Bos. Anim.* 323 dicam *Sax.*

SATIRA IV.

Leves catillones Epicureae sectae deridet. (Conf. Ser. 2. 8. G.) B. Est quoddam genus hominum, qui studio rerum tenuissimarum et maxime vulgarium ac cognitione vehementer delectantur, easque iactant, tanquam res maximi momenti commendant et prae illis gravissimas contemnunt. Hos videtur ridere poëta sub nomine Catii cuiusdam, qui quae de re coquinaria modo ex magistro audivit praecepta satis vulgaria, ea valde laudat, cupide recitat ipsisque summorum philosophorum de vita beata praefert praeceptis. Sunt autem septendecim: de ovis, oleribus, gallina mactanda, fungis, moris, mulso, con-

Pro *se inflans* scribendum cum Bentleio *sufflans se*, auctoritate bonorum Codicum.

320 Bene *abludit* de fabella; alias abludere et discrepare chordae dicuntur dissonae.

321 *Oleum adde camino.* Proverbium Graecum est, Ἔλαιον πῦρ σβεννύσαι. Vult significare, poetica insanum fieri insaniorem. *Camino; in incendium.* Vet. Schol. ex MS. Stephani.

323 *Horrendam rabiem;* erat Horatius *irasci facilis*, ut vel ipse prodit in Epistolis. *Cultum*, dilogws dicit et vestitum et vivendi modum.

324 *Teneas tuis te*, h. e. rem tuam age: nihil enim ad te attinent haec.

325 *Furores* dicit delicias; nam *puellarum* et *puerorum* Genitivi sunt materiae. Sic et Virgilius, Eclog. 10, 38. Seu *quicunque furor* pro amatus, vel amata.

326 Etiam Fabius Philosophorum *infirmiora* dicit *ingenia.* B. Locus est 1 Pr. 14: ubi comparantur cum oratoribus. Sed quid hic faciat, non liquet. Ioco claudit sermonem Flaccus ex ambiguo: maiorem enim parcere minori naturalis aequitatis est: et simul, magis illum insanire, indicat. G.

chyliis, iure piscibus apto, apris, piscibus avibusque oleo, vinis, cibis stomachum corroborantibus, duplici iure, pomis, de vasis et munditie.

Vnde et quo Catius? ¶ Non est mihi tempus aventi
Ponere signa novis praeceptis, qualia vincunt
Pythagoran, Anytique reum, doctumque Platona.
¶ Peccatum fateor, cum te sic tempore laevo
Interpellarim: sed des veniam bonus, oro.
Quod si interciderit tibi nunc aliquid, repetes mox;
Sive est naturae hoc, sive artis; mirus utroque.
¶ Quin id erat curae, quo pacto cuncta tenerem;
Vtpote res tenues, tenui sermone peractas.
¶ Ede hominis nomen; simul et, Romanus an hospes.
¶ Ipsa memor praecepta canam; celabitur auctor.
Longa quibus facies ovis erit, illa memento,

2 vincant *Lamb. Chab. Bentl.* vincent *in codd. quibusdam Lambini.* 6 Quam si *Z. Med.* 1477. 10 simul et *etiam H. S. et primae editt.*

1 *Vnde et quo? Familiaris interrogatio, quae lepide profertur, cum sermo ad secundam personam tanquam de tertia constituitur.* Landinus. Φίλε Φαῖδρε, ποῖ δὴ καὶ πόθεν; Plato in Phaedro. Hoc monuit Lambinus.

In Epicureis quidem levis, sed non iniucundus, Catius. Quintilianus (10, 1, 124.) citante Torrentio. *Marcus Catius scripsit quatuor libros de Rerum Natura et de Summo Bono.* Vet. Schol. *Hic erat M. Catius Insuber.* Lambinus. B. Est is, a quo *spectra Catiana*, quae risit Cicero Fam. 15, 16 et 19. G.

Aventi, et per hoc properanti.

2 *Ponere signa, consignare litteris.* Vet. Schol. Cruq.

Novis; hactenus inauditis. Ironia.

Melius forsan Bentleius ex aliis libris *vincant.* Oportet tamen incertum esse, quid ipse Horatius scripserit ob satyrici stili negligentiam.

3 *Rei omnes, quorum de re disceptatur.* Landinus. Socratem modo significat.

4 *Laevo;* per Charientismum pro inopportuno ponitur: nam laevum est, quod minus est felix.

6 Quidsi vera est lectio priscarum editionum, *Quam si interc. Quam mox repetes!* cum admiratione vel ingenii vel artis, quae statim sequitur. G.

Interciderit, pro exciderit. Vet. Schol.

Repetes mox, h. e. *scio, te mox posse repetere.* Vet. Schol.

7 *Naturae;* acuminis tui naturalis. Nam memoria est vel naturalis, vel artificialis.

Artem posuit pro studio et doctrina.

Mirus utroque; salsa Ironia in ineptum et feroculum Philosophastrum.

8 *Quin;* laudatus cristas tollit et cupide respondet.

Curae, meditationi.

9 *Tenues;* subtiles admodum, et aciem mentis fugientes.

Tenui; acri, artis pleno.

Peractas, temperanter pro tractatas.

10 Pro *simul an* rectius Bentleius ex vetusto Codice *simul et*, ut Coniunctio prior *utrum* vel *an* de more subintelligatur.

12 *Facies;* forma, figura. cf. Plin. H. N. 10, 74.

Vt succi melioris, et ut magis alma rotundis
Ponere: namque marem cohibent callosa vitellum.
Cole suburbano, qui siccis crevit in agris
Dulcior; irriguo nihil est elutius horto.
Si vespertinus subito te oppresserit hospes,
Ne gallina malum responset dura palato,
Doctus eris vivam misto mersare Falerno;
Hoc teneram faciet. Pratensibus optima fungis
Natura est: aliis male creditur. Ille salubres
Aestates peraget, qui nigris prandia moris
Finiet, ante gravem quae legerit arbore solem.
Aufidius forti miscebat mella Falerno,
Mendose; quoniam vacuis committere venis

12 alma *ex coni. Bentl.* alta *coni. Cun.* alba *vulg.* 15 caule *edd. vett. et Bentl.* 19 misto *G.* multo *Landi.* musto *Bentl.* misto *vulg.*

Ovis; bene ab ovis coepit, id est, ab initio coenae. Vet. Sch.

13 Bentleius mero suo arbitrio de *magis alba* fecit *magis alma*, nullo commodo intellectu. B. Immo *alma* sunt alibilia, uti Varro R. R. 2, 11, 1. caseos molles *magis alibiles* dixit. G.

14 *Ponere*, apponere.

Marem; sic et Columella et Plinius sentiebant, etsi contradicat Aristoteles, ut ostendit Lambinus. B. Plinii locus est 10, 52. s. 74. Reliqua dedimus ad Colum. 8,5, 11. G.

Cohibent, constringunt, unde cohibere dicitur gallina, hoc est, confovere. Vet. Schol. B. *Callosa* illa ipsa molecula, qua pulli stamina contineri putantur. G.

15 *Cole, hoc est, Caule, ut clode pro claude, sorices pro saurices, coda pro cauda.* Vet. Sch. B.

16 *Elutius; aquatius, dissolutius, minus sapidum.* Vet. Schol. Cruq. B.

Insipidius Schol. Gott.

17 *Oppresserit, ex improviso advenerit.* Landinus.

18 *Malum responset*, h. e. minus placeat, ingratior fuerit et per hoc frustretur. B. In *responset* lepida metaphora a servo responsatore sumta, quasi rixetur gallina, et recuset edi. G.

19 Festive *doctus eris*, pro nosse debes. B.

Audacter Bentleius pro *misto* posuit *musto*; atque hoc cum nihil esset opus, quod ego video. Antiquo tempore *musto* et *misto* non adeo diverso erant sono. B. Gulae proceres quidam impleri vino per os iniecto volunt gallinam, et sic strangulari. *Mersare* hic est suffocare, quod adiectum *vivam* satis indicat. Qui *misto* malunt, parcunt sumtui: qui *musto*, sunt delicatiores: luxuriosum *mulso* Landini. G.

Mersare, supple in aqua, quod fugit interpretes: vult enim admisceri Falernum ei aquae, in qua mersanda est gallina.

20 *Pratensibus*; prata in illis partibus non sunt uliginosa, uti nostra.

21 *Male creditur*; sic et Virgilius: *Non bene ripae Creditur.*

22 *Prandia*; non itidem coenas, teste Galeno.

23 *Gravem*, aestu dicit molestum.

24 *Miscebat; conditum de Falerno vino faciebat.* Vet. Schol.

25 *Mendose*, per Charientismum pro imperite. *Falernum enim erat austerum, et non debebat nisi mollis vini conditum ieiunus gustare. Miscebat autem propter constipationem ventris.* Vet. Schol.

Nil nisi lene decet: leni praecordia mulso
Prolueris melius. Si dura morabitur alvus,
Mytilus et viles pellent obstantia conchae,
Et lapathi brevis herba, sed albo non sine Coo.
Lubrica nascentes implent conchylia lunae.
Sed non omne mare est generosae fertile testae.
Murice Baiano melior Lucrina peloris:
Ostrea Circeiis, Miseno oriuntur echini;
Pectinibus patulis iactat se molle Tarentum.
Nec sibi coenarum quivis temere arroget artem,
Non prius exacta tenui ratione saporum.
Nec satis est cara pisces averrere mensa,

28 Petulus et dulces *Sax.* Mitulus *G.* Mugilus *Flor.* 1482. Sic *apud Seren. Sammon. v.* 234. *ubi refertur hic versus,* Mugilis *fuerat in editis, deinde ex MSS. repositum* Mitulus. 29 Chio *Z.* 33 Circeis *al.* 36 *pro* Non, Ni *Sax.* 37 avertere *B. G. Z. Med.* 1477. *etc. etiam Cun.* averrere *probat Heins. ad* Sil. 3, 321.

26 *Lene* est quod ventrem lenit, h. e. non austerum.

Praecordia modo ventriculum dicit, quem et vulgus cor appellat.

Mulsum est commixtio aquae purae et mellis incocti: id autem mulsum et conditum dicitur et melicratum. Vet. Schol. B. At apud Celsum *mulsum* fit ex melle et vino; *aqua mulsa* autem ex melle et aqua. Z.

28 Vt Latine a mus fit musculus, ita Graece μύτιλος a μῦς formari videtur: *viles* autem *conchas* tellinas, pectines, chamas, et cochleas appellare videtur.

29 Non *brevis herba*, sed *brevis lapathi, oxylapathi scilicet.* Lambin.

Albo Coo: quod Athenaeus ostendit esse pertenue.

30 *Conchylia*, ostrea et similia, quae lubrica dicit, quod deducant ventrem, atque ob naturam lubricam, dilogως.

32 *Muricem* figurate posuit pro optimo conchylio, et contra *peloridа* pro pessimo. Est autem *peloris* e chamarum genere, Italis *poverazzo*, Hispanis *armilla*, Graecis autem βασιλικὴ et πελωρία, ob magnitudinem, teste Diphilo apud Athenaeum, ut monuit Cruquius.

Lucrina, *Rutupina* et Circeia *ostrea* etiam Iuvenali laudatissima.

33 *Echinus* cancer quidam est in modum erinacei aculeatus.

34 *Pectines conchas habent pectinatim striatas.* Plinius.

Molle, delicatum, deliciis factum.

35 *Temere*, leviter, non habita secum ratione.

36 *Exacta*, *perfecte cognita, considerata, explorata.* Vet. Schol. Cruq. Examinata.

Tenui ratione, h. e. subtili differentia et distinctione.

37 Plures Codices corrupte legerunt *avertere: mensam* autem dicit piscatoriam. B. Par fere auctoritas utriusque verbi. Mihi etiam placet *averrere*, celeriter et copiose emendo pisces de mensa. Ceterum Bentleius volebat eos *averri* [illegible] ceteras reliquias, postquam contemti essent a fastidiosis convivis, tanquam non recte parati. Quibus *avertere* probatur, intelligunt [illegible] praeripi aliis emtoribus. G. Ita *avertere* defendit Gronov. Obs. 4, 5. *Avertere cara mensa pisces* est fraudare mensam alicuius delicati obsonio illo. Sic dicit quidem pro emere, sed significans

Ignarum quibus est ius aptius, et quibus assis
Languidus in cubitum iam se conviva reponet.
Vmber et iligna nutritus glande rotundas
Curvet aper lances carnem vitantis inertem:
Nam Laurens malus est, ulvis et arundine pinguis.
Vinea summittit capreas non semper edules.
Foecundae leporis sapiens sectabitur armos.
Piscibus atque avibus quae natura et foret aetas,
Ante meum nulli patuit quaesita palatum.
Sunt quorum ingenium nova tantum crustula promit.
Nequaquam satis in re una consumere curam:
Vt si quis solum hoc, mala ne sint vina, laboret,
Quali perfundat pisces securus olivo.
Massica si coelo supponas vina sereno,
Nocturna, si quid crassi est, tenuabitur aura,
Et decedet odor nervis inimicus; at illa
Integrum perdunt lino vitiata saporem.
Surrentina vafer qui miscet faece Falerna

41 Curvat *G. F. etc.* 46 palato *Sax.* 48 satis est re *Cun.*

nisi ille, de quo loquitur, eos emisset, futuros fuisse mensae plerumque carae partem; nunc quia emit iste, mensam pretioso instructam cibo iis esse fraudatam.]

38 Pisces elixantur iure.

39 *Languidus, fatigatus cibo.* Vet. Schol.

Reponet se in cubitum; ad edendum revocabitur. Vet. Sch. Cruq.

41 *Inertem*, fatui saporis et dissolutam. Nonnulli vitiose legunt *curvat.*

43 *Summittit*, mensae suggerit. Capreae saepe in vineas irrumpunt.

44 Ex antiquissima Cruquii Membrana pro *Foecundi* reposui *Foecundae.* Vult significare, gratiores esse armos foeminae ob frequentem partum, lumbos autem maris, quod non adverterunt Interpretes.

Sapiens, tam a sapore quam a sapientia, suavi Dilogia.

Sectabitur, quaeret, cupiet; sumta Metaphora a re venatoria.

47 *Crustula, opus dulciarii.* Vet. Schol. Placentas. *Irridet eum, quod de opere pistorio in suo libro scribit de se ipso: Haec primus invenit et cognovit Catius Miltiades.* Vet. Schol. Cruq. Et comice dicit *promit* quasi cum gravitate.

48 *Consumere*, totam insumere.

49 *Laboret, curet.* Vet. Schol. Cruq. se cruciet.

51 Plures et vetustiores libri *suppones*, inquit Bentleius. Verum in isto tempore saepius allucinatum est a librariis, ut nescias, quid sit rectum, quid non.

52 *Crassi; immaturi et asperi odoris.* Vet. Schol. Cruq.

54 *Lino vitiata, per saccum lineum colata.* Vet. Schol. et per hoc mutato sapore.

55 *Surrentina debilia sunt.* Vet. Schol. Cruq. *Surrentinum generosum acetum dixit Tiberius, et Caligula nobilem vappam,* ut notavit Torrentius.

Vina, columbino limum bene colligit ovo;
Quatenus ima petit volvens aliena vitellus.
Tostis marcentem squillis recreabis et Afra
Potorem cochlea; nam lactuca innatat acri
Post vinum stomacho; perna magis ac magis hillis
Flagitat in morsus refici; quin omnia malit
Quaecunque immundis fervent illata popinis.
Est operae pretium duplicis pernoscere iuris
Naturam; simplex e dulci constat olivo,

57 quatinus *Lamb.* 61 immorsus *G, a manu secunda, Zar.* 62 fervunt *Cun.*

Vafer, catus ad fallendos hospites.

56 *Limum faecem dixit.* Vet. Schol.

57 *Aliena*; per Charientismum posuit pro faeculenta, quasi diceret incommodantia, quaeque abessent melius.

Vitellum modo dicit omne quod in ovo est. B. Nec hodie ignota ars ovis et ichthyocolla iniectis vino, et bene ibi agitatis, praecipitare, si quid faecium aut sordium aliarum vel saporem vel odorem corrupit. G.

48 *Marcentem*, *languidum vino et bene saturum*, Vet. Schol.

Perperam Interpretes *squillas* accipiunt pro cammaris, cum sint quos *astacos* appellant, ut vel ex quinta Satyra Iuvenalis manifestissime patet. Afrae cochleae laudantur Varroni. Supple autem per Syllepsin *tosta*.

59 *Lactuca*; huc pertinet Martialis Distichon a Cruquio laudatum: *Claudere quae coenas lactuca solebat avorum, Dic mihi, cur nostras inchoat illa dapes?*

Acri, supple facto.

60 *Hilla est diminutivum a positivo Hira, et significat intestinum salsum, vel (ut alii dicunt) fartum salsitium: alii dicunt hillum in neutro.* Vet. Sch. Cruq.

61 *In morsus*, ad comedendum. Lubinus. G. *Potor flagitat in morsus refici*, ut dentibus denuo operas imperet. Ingeniose Bentleius *stomachus refici flagitat immorsus*, dum immordetur vel admordetur, vellicatur a cibis salitis. G.

Pro *malit* Bentleius posuit *mavolt*, vetustatis puto studio. B. Post *malit* vel *mavult* intelligo, quam lactucam. Lactucam plane post potum inutilem pronunciat. G.

62 *Fervent*, et per hoc olent, et bene de popina.

Pro *allatae* alii Codices legerunt *illata*, alii *illota*. Lambinus. Nobis placuit *illata*. Bentleius praetulit *adlata*.

63 *Qui admovet aures ad audiendum, opera utitur.* Vet. Sch.

Iuris, i. e. *iusculi*, *sive iuscelli*. Vet. Schol. Cruq.

64 *Ex oleo et liquamine omne ius constat*, Vet. Schol. B. Cum summo ingenio nec minore doctrina, et verbis plurimis, nihil hic egit Bentleius, eo quod non vidit, ut nec alius interpres, praeter solum Baxterum nostrum, *ius simplex* non posse *constare* (ipsa vi verbi repugnante et natura iuris) solo *olivo*, sed olivo quod garo muriaque misceatur. Poterat illum admonere Acron Fabricianus, *Ex oleo et liquamine omne ius constat*. Etiam Apic. 8, 1. ius *simplex* opponit *globo triturae*, rebus siccis, quae adiiciuntur; ipsum autem *ius simplex* constat *vino*, *aceto*, *liquamine*, *oleo*. Apparetne, criticum non minus quam sapientem Stoicum, debere

Quod pingui miscere mero muriaque decebit,
Non alia quam qua Byzantia putuit orca.
Hoc ubi confusum sectis inferbuit herbis,
Corycioque croco sparsum stetit; insuper addes
Pressa Venafranae quod bacca remisit olivae.
Picenis cedunt pomis Tiburtia succo;
Nam facie praestant. Venucula convenit ollis;
Rectius Albanam fumo duraveris uvam:
Hanc ego cum malis, ego faecem primus et halec,

65 At pingui *Bentl. qui coniecit etiam ex* 2, 8, 47. Quinquenni misc. *Cun. coni.* At mistum misc. 66 qua Byz. *Sic MSS. et primae editt. Al.* quae. putruit *Mediol.* 1477. *it. F.* | potuit *G. et in marg.* putuit, putruit.

esse sutorem, coquum, etc. Conferendum ius in coena Nasidieni 2, 8, 45. G.

Dulci; novo, non olenti.

65 *Pingui*, h. e. vetere et maturo.

Muriam antiqui dicebant liquamen, et Syrorum lingua sic dicitur. Vet. Schol. E thunis fere fiebat muria, uti garum e scombris.

66 *Διὰ συναιρέσεως* profertur *Byzantia.* B. Nempe ablativo accipiebat vir doctus *orca*, quod legeret *quae:* sed libri meliores *qua.* Aeque putet orca a muria, quam conversa vice muria ab vel in orca. G.

Cruquii atque Torrentii Codices legerunt *putuit* pro *putruit*, quod et nos praeposuimus.

Orca; olla Graeca, ore angusto in formam καυκαλίου. Vet. Schol. Cruq. Atque hactenus de iure simplice.

67 *Sectis herbis;* inula scilicet et eruca, ut ostendit Cruquius ex ultima Satyra.

68 *Corycio;* Cilicio, h. e. pretiosissimo.

Stetit; cessaverit agitari et fervere. Vet. Schol. Cruq. B. *Stetit* videtur indicare consistentiam, quam vocant, et crassitudinem iuris a coctura et admixtis rebus siccis. G.

69 Notum est Venafranum oleum praestantissimum.

Remisit, exsudavit pressa trapeto.

70 *Succo, sapore.* Vet. Schol. Cruq.

71 *Facie, specie.* Vet. Schol. Cruq.

Venucula a *Ve* et *nucula* dici reor, quod vel grandes, vel plures habeat nuculas, sive nucleos. B.

Venuculam aliquando suspicatus sum *vermiculam.* Sed locis nimis multis facienda vis esset. Itaque nihil certe mutem. Conditivam esse *venuculam* s. *veniculam*, docet etiam Plin. 14, 2. s. 4, 6. G.

72 *Fumo duraveris;* ista et uva pensilis et passa dicitur. B. Cato R. R. 7, 2. *ad fabrum ferrarium* mittit hoc genus uvas. G.

73 Narrat inventum suum, se primum in *puris catillis circumposuisse* maioribus lancibus delicias istas, *uvas*, *mala*, *faecem*, *halec* s. *allec* etc. ut eligendi potestatem maiorem haberent convivae, quod genus condimenti aut pomi probarent.

Hanc ego, supple *primus et circumposuisse invenior.* Zeugma a posteriore.

Faecem liquamen dicit ex faece generosi vini. B. Vid. mox 2, 8, 9.

Haleo liquamen est, sive muria halecum: *faecem muriae* dicit Plinius. *Halec* piscis est, quem Massilienses etiam hodie, teste Hieronymo Columna, *Halaccio* appel-

Primus et invenior piper album, cum sale nigro
Incretum, puris circumposuisse catillis.
Immane est vitium, dare millia terna macello,
Angustoque vagos pisces urguere catino.
Magna movet stomacho fastidia, seu puer unctis
Tractavit calicem manibus, dum furta ligurrit;
Sive gravis veteri craterae limus adhaesit.
Vilibus in scopis, in mappis, in scobe, quantus
Consistit sumtus? neglectis, flagitium ingens.
Ten' lapides varios lutulenta radere palma,
Et Tyrias dare circum illota toralia vestes?
Oblitum, quanto curam sumtumque minorem
Haec habeant, tanto reprendi iustius illis,
Quae nisi divitibus nequeant contingere mensis.
Docte Cati, per amicitiam divosque rogatus,
Ducere me auditum, perges quocunque, memento.

74 inveni *Ven. Glar.* 79 frusta *MS. Bos. Animadv.* frustra S. 81 *pro* mappis, mattis *coni. Faber.* 89 quumcunque *Cu.*

lant, atque homines nostri *Shad* et *matrem harengorum.*

74 *Plebs Itala nunc utitur sale nigro.* Torrentius.

75 *Incretum, purgatum per incerniculum.* Cruquius.

77 *Vagos*, spatiosos. B. Forte etiam leporem in eo quaerit, quod pisces vagari amant. Sic nostri, cum post piscem sitim fatentur, *natare*, inquiunt, *amat piscis.* Velut de re magna deliberat Senatus ille Domitiani, concidine placeat magnum rhombum, an parari sat magnam patinam. Iuven. 4, 130. G.

Vrguere, premere.

78 Cum quinque Torrentii Codicibus reposui *movet* pro *movent*.

80 *Gravis* et oculis dicitur et naribus; oculis autem modo. B. An copia sic indicatur, quae pondus augeat? G.

Veteri, antiqui operis. Erat autem *cratera* pelvis quaedam profunda tripodi imposita, qua aqua mero immiscebatur, ut supra ostendimus.

81 *In mappis;* eiusmodi abstersoria peniculamenta nos hodie *Moppas* dicimus; supple *vilibus* per Zeugma. B. *Scobe* constratum solum triclinii. V. Iuven. 14, 67. G.

Quantus, quantulus.

83 *Ten' lapides varios?* Tessellata pavimenta; supple *decet.* Et bene *Ten'*, ad Emphasin divitiarum.

In pretio scopas testatur palma fuisse. Martialis 14, 82.

84 *Toral*; *integumentum tori.* Torrentius. B. *Toralia* dantur vel sternuntur circa *vestes*, stragulas purpureas, quo illas muniant a sordibus: quod non fit, si ipsa sint sordida: certe dedecet contingere rem ita pulchram et pretiosam a pannis sordidis. G.

87 „Melius in aliis libris *nequeant*" Bentleius, cui equidem assentior.

88 *Docte Cati*; salsa atque urbana Ironia caetera exsequitur poeta.

89 Illud *perges quocunque* respicit ad v. 11. ubi negarat Catius, se indicare velle auctorem horum

Nam quamvis referas memori mihi pectore cuncta,
Non tamen interpres tantundem iuveris; adde
Vultum habitumque hominis; quem tu vidisse beatus,
Non magni pendis, quia contigit: at mihi cura
Non mediocris inest, fontes ut adire remotos,
Atque haurire queam vitae praecepta beatae.

90 quamquam *S.*

SATIRA V.

IN CAPTATORES ET HEREDIPETAS.

Tiresias vates ille Thebanus Vlyssi, roganti quo pacto ditescere possit, respondet, senum testamenta astute esse captanda; atque deinceps recenset varias artes, quibus Horatii aetate Romae eiusmodi captatores utebantur.

Hoc quoque, Tiresia, praeter narrata petenti
Responde: quibus amissas reparare queam res
Artibus atque modis. Quid rides? ¶ Iamne doloso
Non satis est Ithacam revehi, patriosque penates
Aspicere? ¶ O nulli quidquam mentite, vides ut

3 doloso *etiam Schol. Cruq.*

praeceptorum. Itaque rogat Horatius, ut, quicunque is sit, ad illum se assumat comitem. G.

90 Magni fecit Bentleius in scripto quodam Codice inveniri (memoriae puto errore) *memori referas* pro *referas memori.*

91 *Interpres*, h. e. cum nihil fueris nisi interpres.

Adde, h. e. quod praetereundum non duco.

92 *Habitum*, *gestum.* V. Sch. *Beati* fere bona sua pro nihilo habent.

93 *Contingere* dicuntur quae maxima sunt.

95 Vnicum philosophiae propositum est *bene et beate vivere*, quod Epicurei voluptate constare docent.

SAT. V.

1 Comicum principium ex abrupto. Scena est apud inferos; estque ex Odyssea desumtum. B. Nempe Od. *Λ* apud inferos consulit Tiresiam Vlysses. Lepos satirae in hoc est, quod Tiresiam et Thebas nominat poeta, manifesto tamen Romanos pingit mores: et facit personas. G. *Praeter narrata*, de reditu in patriam, Odyss. *Λ*, 99. sqq. Nunc vero fingitur rogare de modo reparandae rei familiaris. Z.

2 *Amissas*, a procis devoratas.

3 *Quid rides?* neque enim potest ut serio istud quaeras. B. Tiresiae tribuit hanc interrogationem. Sed mihi ita videtur: observat Vlysses ridere Tiresiam ad preces suas. G.

Nudus inopsque domum redeam, te vate, neque illic
Aut apotheca procis intacta est, aut pecus: atqui
Et genus et virtus, nisi cum re, vilior alga est.
P Quando pauperiem, missis ambagibus, horres;
Accipe, qua ratione queas ditescere. Turdus
Sive aliud privum dabitur tibi, devolet illuc,
Res ubi magna nitet, domino sene; dulcia poma,
Et quoscunque feret cultus tibi fundus honores,
Ante Larem gustet venerabilior Lare dives;
Qui quamvis periurus erit, sine gente, cruentus
Sanguine fraterno, fugitivus; ne tamen illi
Tu comes exterior, si postulet, ire recuses.

10 Aspice G. 11 primum *G. S. et quidam apud Landin. Fl.* 1482.

Iamne non satis est, h. e. Nonne iam gratificatus sum tibi satis reditum pollicitus in patriam.

Suaviter *dolose* apposuit. cum artium atque modorum meminisset illi, quibus facile reparari possent quae amiserat. Quid opus fuerat Bentleium de suo mutare Dativum *doloso* in Vocativum *dolose?*

6 Bene *Nudus te vate;* de passuro naufragium. Nudum dicimus omnibus spoliatum bonis. B. Praedicit hoc Tiresias Vlyssi Od. *Λ*, 110. sq. G.

7 *Atqui;* quin etiam, quod adhuc gravius est.

Virtus, *σοφία*, doctae artes, et belli mores.

Vilior alga. Proverbio dicitur etiam Virgilio. *Σοφίη, τρόπος πατεῖται.* Anacreon.

10 *Accipe*, audi, ausculta.

11 *Privum est quod unius est, unde et privilegium, ut hoc Plautinum indicat: Exite et ferte fustes privos in manu.* Vet. Schol. B. Itaque *privum* erit unicum quiddam sui generis, et ea pretiosum. Hoc vero quomodo ad *turdum* commode applicetur, non video. *Primum*, cuius auctoritates posui supra, possumus intelligere vel ratione temporis, ut primos flores, fructus, pullos gallinaceos, haleces, in magnis urbibus caro venire novimus: vel propter praestantiam aliquam in suo genere, quae varia esse potest. G. *Privum*, interprete Ascensio, est proprium, quod vulgo non reperitur. Z.

Scite *devolet* de avi, pro properet.

13 *Cultus*, h. e. bene cultus: et fundus fere pauperculorum dicitur ager ad domum situs.

Honores, munera, quae fere honoratorum erant atque deorum. B. *Honor* est, quidquid in suo genere praestantius est. G.

14 *Ante Larem. Consuetudo fuit, ut rerum primitiae diis Laribus ponerentur.* Vet. Schol.

15 *Sine gente, Libertinus: nam sine gente libertini; contra ingenui generosi dicuntur et gentiles.* Vet. Schol. Cruq.

Cruentus, cruentatus.

16 *Fugitivus*, h. e. servus nequam.

17 *Tu;* quasi dicat, quod alii stulti faciunt.

Comes exterior. Veteres ambulabant catervis comitum circumsepti: hic enim praeibat, ille sequebatur: hic a dextra assectabatur, ille a sinistra; atque hic modo co-

¶ Vtne tegam spurco Damae latus? haud ita Troiae
Me gessi, certans semper melioribus. ¶ Ergo
Pauper eris. ¶ Fortem hoc animum tolerare iubebo:
Et quondam maiora tuli. Tu protinus, unde
Divitias aerisque ruam, dic augur, acervos.
¶ Dixi equidem, et dico. Captes astutus ubique
Testamenta senum: neu, si vafer unus et alter
Insidiatorem praeroso fugerit hamo,
Aut spem deponas, aut artem illusus omittas.
Magna minorve foro si res certabitur olim,
Vivet uter locuples sine gnatis, improbus ultro
Qui meliorem audax vocet in ius, illius esto
Defensor; fama civem causaque priorem
Sperne, domi si gnatus erit fecundave coniux:
Quinte, puta, aut Publi (gaudent praenomine molles

18 Visne tegam *Ven. Glar.* 21 protenus *Bentl.*

mes exterior appellatur. B. *Interior* de duobus una euntibus, qui ad parietem it, sive dexter s. sinister; *exterior*, qui ab illa exteriori parte, qua non ita munitus est, latus illi claudit, vel tegit. G.

Si postulet; si officii tui id esse credat.

18 *Tegam latus;* hinc comites, seu milites, veteribus *laterones* vel *latrones* appellati.

Spurco, proiecto et vili: est autem *Damas* notum servi nomen et diminutivum a *Damatrius* vel *Demetrius*.

Ita, comice pro talem.

19 *Melioribus*, veluti Aiaci.

20 *Fortem*, h. e. utcunque magnus et fortis sit.

Iubebo, consilium dabo.

21 *Et quondam maiora:* Homericum est; Ἤδη γὰρ μάλα πόλλ' ἔπαθον, inquit Vlysses. Hoc ostendit Cruquius.

22 *Ruam*, eruam. Vet. Schol.

23 *Captare* proprie piscantium est. *An captatorem piscis amare potest?* Mart.

24 *Testamenta* modo dicit *legata*.

25 *Praeroso hamo vorata esca*. Vet. Schol. Cruq.

26 *Illusus*, h. e. quamvis derisus et destitutus.

27 *Res*, lis, sive negotium. *Olim*, aliquo tempore.

28 *Improbus ultro*, h. e. tua voluntate, non rogatus esto pertinax defensor. B. Pertinent haec ad descriptionem locupletis impudentis: *ultro* hic est, sine causa, sola animi libidine, G.

29 *In ius*, in curiam. Aliquem notum tangi reor.

30 *Priorem*, *meliorem*. Vet. Schol.

32 *Gaudent praenomine*; siquidem familiares compellabant praenominibus sibi familiares atque intimos. B. Sic Cic. Fam. 1, 9. *Quoniamque illi haberent suum Publium* (Clodium), *darent mihi ipsi alium Publium* (Vatinium), *in quo possem illorum animos — repungere*. G.

Molles, delicatae.

Auriculae) tibi me virtus tua fecit amicum:
Ius anceps novi, causas defendere possum:
Eripiet quivis oculos citius mihi, quam te
Contemtum quassa nuce pauperet: haec mea cura est,
Ne quid tu perdas, neu sis iocus: ire domum atque
Pelliculam curare iube; fi cognitor ipse.
Persta, atque obdura, seu rubra Canicula findet
Infantes statuas; seu pingui tentus omaso
Furius hibernas cana nive conspuet Alpes.
Nonne vides (aliquis cubito stantem prope tangens

36 quassa nuce *etiam G. Z. et Med.* 1477. *Sed* cassa nuce *iam Ven.* 1479. *it. Glar. Lamb. Bentl.* Cassa unce *Fl.* 1481. quod *Landinus interpretari conatur, quasi esset* uncia. 38 sis cogn. *G. S. Z.* si *Med.* 1477. *Cun.* fis *F.* fi *Bentl. firmat ex MSS.*

34 *Anceps;* Ἀμφίβολον *iuris, quod incertum est, nunc propter ἀμφιβολίαν, nunc propter ἀντινομίαν.* Vet. Schol. Cruq.

35 *Eripiet oculos mihi;* proverbium de re carissima.

36 *Contemtum*, male habitum.

Omnes MSS. habent quassa, vetere scriptura, sicuti nonnunquam offendi quarere pro carere. Adagium de re nihili. Cruquius, quem sequitur Torrentius. Bentleius scribi voluit *cassa*, quod idem sonat.

Pauperet, fraudet, spoliet. Vet. Schol. Vox iuris.

37 *Sis iocus; defensore vacuus.* Vet. Schol. Cruq.

38 *Pelliculam curare*, unguentis scilicet atque balneis; quod quotidiani moris erat apud veteres.

Fi cognitor. Qui defendit alterum in iudicio, aut patronus dicitur, si orator est; aut advocatus, si aut ius suggerit, aut praesentiam suam commodat amico; aut procurator, si negotium suscipit; aut cognitor, si praesentis causam novit, aut sic tuetur ut suam. Asconius Pedianus, citante Cruquio. Nonnulli legunt *sis cognitor*, contra fidem meliorum Codicum.

39 *Rubra, ardens.* Vet. Schol. Cruq.

40 Bene *Infantes*, quia in Foro stabant, ubi debebant fari: et dilogos mutos percutit causidicos. B. Mihi fit probabile, rideri poetam, qui in descriptione aestus vehementis istum versum posuerit, et *infantes* dixerit recentes statuas. G.

Omasum dicitur intestinum bubulum. Vet. Schol. Atque hoc tanquam de paupere et voraci, satis ridicule.

41 *Furius Bibaculus in Pragmatia Belli Gallici: Iupiter hibernas cana nive conspuit Alpes.* Vet. Schol. Quem versum Quintilianus etiam reprehendit ut sordidum. B. Metaphoram duram vocat Quinct. 8, 6, 17. G.

42 *Nonne vides; principium versus Lucretio imitatum.* Lambinus.

Cubito tangens, et per hoc tacite admonens.

Inquiet) ut patiens! ut amicis aptus! ut acer!
Plures annabunt thunni, et cetaria crescent.
Si cui praeterea validus male filius in re
Praeclara sublatus aletur; ne manifestum
Coelibis obsequium nudet te; leniter in spem
Arrepe officiosus, ut et scribare secundus
Haeres, et si quis casus puerum egerit Orco,
In vacuum venias: perraro haec alea fallit.
Qui testamentum tradet tibi cumque legendum,
Abnuere, et tabulas a te removere memento:
Sic tamen ut limis rapias quid prima secundo
Cera velit versu; solus, multisne cohaeres?
Veloci percurre oculo. Plerumque recoctus

48 Adrepe *Baxt.* 53 limus *Sax.* linus *Z.*

43 *Vt patiens!* Laboris scilicet non parcens sibi. B. *Inquiet*, ad senem scilicet de te. Z.

Aptus, modo passivum est, h. e. natus seu comparatus a natura.

Acer, calidus, vehemens.

44 *Thunni*, pingues et crassi senes.

Loca, in quibus salsamenta fiunt, cetaria dicuntur. Cetaria, officina in qua liquamen conficitur. Vet. Schol. Nam *cete* quilibet grandiores pisces sunt. B. Hic quoque captatorem hereditatis cum piscatore comparat, et senes cum piscibus. Igitur sensus proprius est: plures senes allicientur ad te heredem scribendum. Z.

45 *Male* saepe diminutive dicitur pro parum.

46 *Sublatus*, susceptus, natus. Vet. Schol. Veteres non tollebant humo, quos ali nolebant.

47 *Coelebs pro orbo capitur.* Vet. Schol. Cruq. *Κοῖλυψ*, quasi *κοίτην λείπων*, ut supra diximus.

Nudet te, h. e. technas tuas aperiat.

Leniter, sensim, pedetentim, uti felis, dum captat mures.

49 Bene *egerit*, importuna morte rapuerit.

Orco, ad Plutonem, sive terram: nam Chaldaeis ארקא, *arca*, terra est. Quare crediderim, Orcum vocem fuisse Punicam.

50 *In vacuum, in possessionem vacuam haerede.* Vet. Schol. Cruq. B.

Haec alea; hoc genus technae, vel ludi. *This Game.*

51 *Cumque* refertur ad *Qui*. Z.

53 *Limis rapias; obliquis oculis raptim legas.* Vet. Schol.

Quid prima secundo; bene hoc et iuxta ordinem, quia prima versu testatoris nomen est, secundo haeredis. Vet. Schol. *Prima cera, prima tabula.* Vet. Schol. Cruq. Nam diptychae erant eiusmodi tabulae, et aliquando polyptychae.

54 *Versu*, linea.

55 *Recoctus, saepe refectus et per hoc astutus; recocti autem dicuntur scribae, qui saepius cum Proconsulibus missi exercitatiores facti sunt usu ipso et frequentia: solent autem mitti quinque viri, qui cum rediissent, vendebant Decurias suas et Quinqueviri dicebantur.* Vet. Schol. Cruq. Coranum significat. Vid. 2, 6, 36. Humilis curatio Quinqueviratus et vix magistratus.

Scriba ex quinqueviro corvum deludet hiantem,
Captatorque dabit risus Nasica Corano.
¶ Num furis? an prudens ludis me, obscura canendo?
¶ O Laërtiade, quicquid dicam, aut erit, aut non:
Divinare etenim magnus mihi donat Apollo.
¶ Quid tamen ista velit sibi fabula, si licet, ede.
¶ Tempore quo iuvenis Parthis horrendus, ab alto
Demissum genus Aenea, tellure marique
Magnus erit, forti nubet procera Corano
Filia Nasicae, metuentis reddere soldum.
Tum gener hoc faciet; tabulas socero dabit, atque
Vt legat orabit: multum Nasica negatas
Accipiet tandem, et tacitus leget; invenietque
Nil sibi legatum, praeter plorare, suisque.
Illud ad haec iubeo; mulier si forte dolosa
Libertusve senem delirum temperet, illis
Accedas socius: laudes, lauderis ut absens:

Cic. Acad. 2, c. 44. *Neminem esse Praetorem, Imperatorem, nescio an ne Quinquevirum quidem, nisi sapientem.* G.

56 Corvi inhiant cadaveribus, ut captatores divitum funeribus.

58 *Ludis; παίζεις. You banter me.*

59 *Aut erit, aut non. Iocatur in Apollinem, ut Satyricus.* Vet. Schol.

61 *Si licet*, h. e. nisi secretum sit, quod prodere nefas.

62 *Iuvenis*, perpetuum Augusti et Apollinis Epitheton. B. Si recte se habent rationes Bentleii; et nondum video quod impediat; *iuvenis* etiam stilo Romano tum erat Caesar, qui *Parthis horrendus* spe atque omine dicitur. G.

64 *Forti*, dilogως et strenuo militi et ingenio prompto et libero. Etiam Iuvenalis *castrorum comitem* appellat.

Nubet modo posuit pro coibit, vel concumbet: et mecum sentit Dacerius. B. Nempe videtur, cum scriberet ista Flaccus, recens fuisse historia illi affinis, quam habent fragmenta Petron. c. 140. de Philumene *filiam ingerente* orbis senibus. G. Igitur ingeniose poëta vaticinari illam Tiresiam inducit, ut simul egregie laudetur Augustus. Z.

Procera nimis, nec satis lepida.

65 *Metuentis*, bene de avaro. B. *Metuens reddere*; qui non solet reddere, certe non *solidum*, de quo, si toto defraudare non posset, certe quamcunque particulam abraderet. *Metuens*, ut Car. 2, 2, 7. G.

Soldum; assem, sive totum debitum: spe novarum tabularum [testamenti] prostituebat filiam.

66 *Gener*, sic et supra S. 1, 2, 64. *Villius in Fausta Sullae gener.*

69 *Plorare*, *οἰμώζειν*: ita enim Graeci.

Suisque; nil enim reliquerat ipsi amatae.

70 *Illud ad haec*, hoc insuper. *Iubet* qui fidenter dat consilium.

71 *Libertus*, dispensator.

Temperet, *ad arbitrium suum regat*. Vet. Schol. Cruq. Tanquam fraeno scilicet.

72 *Miro socius*, subiecturus vi-

Adiuvat hoc quoque; sed vincit longe prius ipsum
Expugnare caput: scribet mala carmina vecors?
Laudato: scortator erit? cave te roget: ultro
Penelopen facilis potiori trade. ‖ Putasne,
Perduci poterit tam frugi tamque pudica,
Quam nequiere proci recto depellere cursu?
‖ Venit enim magnum donandi parca iuventus,
Nec tantum Veneris quantum studiosa culinae;
Sic tibi Penelope frugi est: quae si semel uno
De sene gustârit tecum partita lucellum,
Vt canis, a corio nunquam absterrebitur uncto.
Me sene, quod dicam, factum est; anus improba Thebis

79 Venit *(venalis est)* enim *Penelopa* magno: donandi *est* p. i. *Sim. Bosius apud Lambi.* Ven. en. (indignum!) *Bentl.* Venit, Enim *vero id* magnum! *iron. Epist. ad Middleton. p.* 82.

sit et *expugnat:* nam socii sunt in bello.

73 *Vincit;* praestat.

74 *Caput,* ipsum senem, patronum scilicet.

75 *Vltro,* tua voluntate, non rogatus.

76 *Penelopam* posuit Bentleius pro *Penelopen,* uti mox *Penelopa,* affectato scilicet Aeolismo, quod nimis putidum videtur. Notissimum est Horatium modo hoc, modo illo modo declinare. Putidior etiam videtur ista emendatio Bentleii, *Venit enim (indignum) donandi parca iuventus,* pro *magnum donandi,* quam neminem probaturum scio.

Facilis potiori trade. Facilis pronus est obsequio. *Trade potiori,* h. e. commenda veluti digniorem illo.

77 *Perduci* ad crimen, unde *perductores* dicuntur, lenonibus etiam peiores. G.

78 *Cursu,* proposito vitae: nam ita curriculum est: a *disciplina morum.* Vet. Schol. Cruq.

79 Nihil plane causae videre possum, cur omnium librorum consentientem lectionem mutare opus sit. Satiricum oxymorum *parca magnum* quid *donandi iuventus.* ...nt homines liberales promissis, nugis; parci, ubi magnum quiddam exspectatur. Od. Σ, 290. enarrantur dona procorum, quae tandem, praesente iam Vlysse, astu elicuit ab illis Penelope. G.

Comice protulit *magnum* pro magni pretii donum, vel quod illa magni faceret. B. *Enim* refertur ad ellipsin, more Graecorum: *Non est mirum, Penelopen coniugii fidem sanctam servavisse: nam etc.* Z.

82 *Gustârit,* uti canis de cadavere. Nam lucri bonus est odor et sapor ex re qualibet.

83 *A corio, proverbialiter.* Vet. Schol. Χαλεπὸν χορίων κύνα γεῦσαι Theocritus, admonente Lambino. Et mire *corium* de sene.

Absterrebitur, abigetur, depelletur.

Vncto dilogως posuit pro spurco scilicet et lauto. B. Quin simpliciter proverbium applicat, ut solet. Habemus etiam Germani adagium, *In parvulis loris condiscunt canes vorare corium.* G.

84 *Improba,* male salsa, astuta. B. Impudens. Quod dicit *Thebis,* Tiresiae personae servit, qui Thebanus fuerit. Vtrum tale quid vel Romae vel ubicunque contigerit, non dixerim; sed in fine fragmen-

Ex testamento sic est elata; cadaver
Vnctum oleo largo nudis humeris tulit haeres:
Scilicet elabi si posset mortua: credo,
Quod nimium institerat viventi. Cautus adito:
Neu desis operae, neve immoderatus abundes.
Difficilem et morosum offendet garrulus: ultra
Non etiam sileas. Davus sis comicus, atque
Stes capite obstipo, multum similis metuenti.
Obsequio grassare: moue, si increbruit aura,
Cautus uti velet carum caput: extrahe turba,
Oppositis humeris: aurem substringe loquaci.
Importunus amat laudari? donec Ohe! iam
Ad coelum manibus sublatis, dixerit, urgue; et

90 ultro *Ven. Glar. Lamb. Bentl.* 93 inqrebruit *MSS. Cruq. Mediol.* 1477. *etc. al.* increbuit.

torum. Petronii turpius etiam testamentum, certe horribilius, iubente testatore se mortuum comedi ab heredibus. G.

85 *Elata*, sepulta. Euphemismo usitato.

87 *Si posset*; comica ellipsis pro *ut videret, si posset.* B. Haud dubie haec addita erat conditio, ut heres excideret ex hereditate, si illi corpus elapsum esset. Z.

88 *Institerat*, *se ingesserat.* Vet. Schol. Cruq. B. Nimia molestia et intempestivo officio istam coluerat. Z.

Cautus adito; *nolito esse odiosus importuno accessu.* Vet. Sch. Cruq. B.

89 *Neu desis etc.* Cave, ne pecces in alterutram partem, vel negligentia, vel odiosa sedulitate. Z.

90 *Difficilis* dicitur, cui vix quidquam placet; *morosus* autem, cui nunc hoc, nunc illud, etiam contraria.

Bentleius ex coniectura sua frustra reposuit *offendes* pro *offendet.* Demiror, doctissimo viro displicuisse personae enallagen: neque enim intelligo, quid sit *garrulus ultro.* Certe, per totam istam Satyram caecutire videtur vir magnus, vel saltem dormitare.

Optimi Cruquii Codices et nonnulli Lambini pro *ultro* legerunt *ultra*, quam scripturam et Vetus Interpres sequutus est, nam nimis exponit, h. e. *ultra quam satis est*, ut Epist. 1, 6, 16. expressum legimus.

92 *Obstipo*; *ut Scaurus dicit, inclinato in alterum humerum.* Vet. Schol. Cruq.

93 *Grassari est impetu aditum aperire.* Torrentius. Suavi Oxymoro atque Dilogia usus est, ut sit, etiam spolia et denuda. [† Veteres Romani *grassari dicebant τοῦ κολακεύειν* usurpabant, ut Festus docet: et ita dixit Horatius, *Obsequio grassare.* Inde *grassator*, *ὁ κόλαξ. Casaubonus.*]

95 *Substringe*, acumina, contrahe et subrige, quod faciunt asini atque iumenta sonum captatura. B. *Substringe* picturam velut habet, certe metaphoram similem illi, qua *substricta alvus* canum venaticorum dicitur. G.

96 *Importunus pro importune.* Vet. Schol.

Ohe vox est satietatis, auctore Donato.

97 *Manibus sublatis ad coelum*, admirantis et stolide praegestientis gestus.

Vrgue, insta.

Crescentem tumidis infla sermonibus utrem.
Cum te servitio longo curaque levârit;
Et certum vigilans. Quartae esto partis Vlysses,
Audieris, haerès: Ergo nunc Dama sodalis
Nusquam est? unde mihi tam fortem, tamque fidelem?
Sparge subinde: et, si paulum potes, illacrymare. Est
Gaudia prodentem vultum celare. Sepulcrum
Permissum arbitrio, sine sordibus exstrue: funus
Egregie factum laudet vicinia. Si quis
Forte cohaeredum senior male tussiet, huic tu
Dic, ex parte tua, seu fundi sive domus sit
Emtor, gaudentem nummo te addicere. Sed me
Imperiosa trahit Proserpina: vive valeque.

100 esto *Bentl. e MSS.* 103 *Bentl. post varios conatus aliorum coni.* Et sic p. p. illacrimare, et Gaudia prudenter vultu celare. 105 Commissum *Ven. Glar.*

99 *Cura*, solicitudine, metu.

100 *Et certum vigilans; iucunde, quia solent homines quod cupiunt per somnum videre: ergo noli te haeredem factum credere, nisi illud vigilans videris.* Vet. Schol.

Esto; ita melius Bentleius quam *sit*, ex legum formulis.

101 *Ergo nunc*, pathos amarissimae recordationis. B. Vid. Car. 1, 24, 5. G.

Bellus sane *sodalis*, quem corvis toties mandaverat. B. Satis ridicule Vlysses inclytus dicitur sodalis Damae, quod est nomen servile. Z.

102 *Fortem*, liberalem et generosum.

103 *Sparge*, parci et tenuis in sumtu est spargere vel piper, vel eiusmodi alia in convivia sua manu. B. *Sparge* hic est dic, interpone aliis sermonibus. G.

Est, ἔστι, licet. B. Vt Epist. 1, 1, 32. Potes lacrimando celare et intus continere vultum [conformationem oculorum, frontis, genarum] gaudia prodere alias solentem, et hic etiam conantem erumpere. Circumpone tibi fletum tanquam personam, sub qua ridere possis. *Prodens gaudia vultus* hic dicitur, ut mox *seu fundi sit emtor*, h. e. esse velit. Emendando excaecant et interficiunt Venerem huius loci. G.

105 *Sine sordibus; sine tenacitate.* Vet. Schol.

107 *Male*, graviter, seu periculose.

109 *Gaudentem*, contentum.

Nummo; et uno nummo, quae erat imaginaria venditio pro donatione. Vet. Schol. *Hoc modo invidiam donationis vitabant.* Cruquius. B. Non defuere qui mallent iungere *gaudentem nummo*, quo magis evitaretur invidia. Sed sic etiam nihil se debere sentiret senex, qui captatur. Et est formula solennis, de qua Bentl. ad Sat. 1, 4, 14. G.

Addicere, vendere, in alienum ius tradere.

110 *Imperiosa trahit. Nam post mediam noctem die adventante per Proserpinam nihil umbris fari concedebatur*, ut docte Cruquius. Et mire *trahit* de mortuo. *Imperiosa* est in imperio inexorabilis: oportet enim parcere imperioso.

SATIRA VI.

HORATII VOTUM.

Laudat poëta vitam rusticam, minus morbis obnoxiam, liberam a molestis negotiis urbis, sobriam, frugalem, honestam, quam agat in villa, quam quidem dono acceperat a Maecenate, ad cuius laudes adeo tacite rem trahit. Atque vitam urbanam ita reprehendit, ut simul laudetur scite Maecenas.

Hoc erat in votis; modus agri non ita magnus,
Hortus ubi, et tecto vicinus iugis aquae fons,
Et paulum silvae super his foret. auctius atque
Di melius fecere: bene est: nil amplius oro,
Maia nate, nisi ut propria haec mihi munera faxis.
Si neque maiorem feci ratione mala rem,
Nec sum facturus vitio culpave minorem;
Si veneror stultus nihil horum: O si angulus ille
Proximus accedat, qui nunc denormat agellum!
O si urnam argenti fors quae mihi monstret! ut illi,
Thesauro invento qui mercenarius agrum
Illum ipsum mercatus aravit, dives amico

9 deformat *Ven. Glar.* 10 quae *etiam MS. Bos. in Animadvers. et G.* qua *al.*

1 *In votis*, supple praecipuum, vel summum: sic et Persius: *Scire erat in votis, quid dexter senio ferret.*

Modus; mensura, quantitas.

2 [† Nescias, *iugisne aquae* voluerit, an *iugis fons*. Bentl. ad Epist. 1, 15, 16. Praestat prius. vid. Baxter. ad Epist. l. c.]

3 *Super his*, ἐπὶ τούτοις.

4 Comice dicit *bene* pro satis: vulgo sic dicimus pro contentus sum.

Nil, quod in libris esse ostendit Bentleius, concinnius et nobis videtur.

5 *Maia nate:* Horatius in tutela erat Mercurii. B. Vid. Carm. 2, 7, 13 et 17, 29. G.

Propria, perpetua. Vet. Sch.

6 *Ratione*, arte.

7 *Culpa*, negligentia. B. De re ipsa vid. Sat. 2, 3, 177. G.

8 *Veneror*, religiose exopto. Cruquius.

9 *Denormat*, *decurtat et inaequalem facit. Est autem norma, ad quam mensores fines aequales dirigunt, habita perpendiculi ratione.* Vet. Sch. Cruq.

10 Ex vetustis libris Bentleius bene reposuit *fors quae;* hoc est, aliqua.

Vt illi; mercenario cuidam per quietem traditur Hercules thesaurum demonstrasse. Vet. Sch. B. Pers. 2, 10. *O si sub rastro crepet argenti mihi seria dextro Hercule.* G.

12 *Amico Hercule; ideo quia thesauris praeest; et sunt qui eundem incubonem esse velint, unde putant, quod res rustica in tutela sit eius: nam illi sacrificia reddunt rustici, cum invenisse domuerint.* Vet. Schol.

Hercule: si, quod adest, gratum iuvat: hac prece te oro,
Pingue pecus domino facias, et caetera, praeter
Ingenium: utque soles, custos mihi maximus adsis.
Ergo ubi me in montes et in arcem ex urbe removi,
(Quid prius illustrem Satiris Musaque pedestri?)
Nec mala me ambitio perdit, nec plumbeus Auster,
Auctumnusque gravis, Libitinae quaestus acerbae.
Matutine pater, seu Iane libentius audis,
Vnde homines operum primos vitaeque labores
Instituunt (sic Dis placitum) tu carminis esto
Principium: Romae sponsorem me rapis. ℣ Eia,
Ne prior officio quisquam respondeat, urgue:

24 urges *Lamb. et MS. Bersm.*

13 *Si* causam et conditionem impetrandi continet. G.

Gratum modo passive pro *grate acceptum.*

14 *Praeter ingenium:* ludit in gemino sensu: nam pingue dicitur ingenium, quod non subtile, sed veluti crasso filo: sic et togam dicimus pinguem.

16 Hinc indicare incipit felicitatem suam rusticantis, quam auget comparatione vitae urbanae. G.

In montes; in Sabinos meos.

Dilogως *arcem* posuit pro montis summitate, et pro regia. *In arcem belle dixit, velut rex in villula mea.* Vet. Sch. B. *Arx,* villa in monte. Z.

17 Parenthesi inclusi versum, ne nterpellet nexum sententiae. G.

Illustrem, illuminem, exsequar. Vet. Schol. Cruq.

Pedestri, humili, prosaica.

18 *Mala*, molesta: *ambitio, visitatio amicorum.* Vet. Schol.

Perdit, enecat, ineptiendo scilicet et potando.

Plumbeus, quod plumbeos reddit. B. Insalubris, qui corpus solet grave et languidum reddere. Z.

19 *Gravis*, saevus, pestiferus. *Libitina locus est in urbe, quo instituuntur qui efferenda corpora conducunt, et praebent funeribus necessaria.* Vet. Schol. *Sub tutela Libitinae erant designatores, pollinctores, ustores, sandapilarii, vespillones, praeficae et bustuarii.* Torrent.

Ianus et *Iana*, Sol et Luna, *Κόρος* et *Κόρη*, ab *ἰαίνειν*, iuvenescere. Vnde *Divus Ianus* et *Diva Iana:* quod sint perpetuo iuvenes, et per hoc aeterni. *Tu puer aeternus — deus temporum et dierum; dicitur hic praeesse rebus incipiendis.* Vet. Schol.

20 Vitam urbanam descripturus incipit a prima parte diei, matutino, cui, ut omnium rerum initiis *Ianus*, respectu diei *Matutinus* dictus praeest. G.

Libentius audis; omnia deorum nomina citabant in hymnis, quod nescirent, quibus gauderent potissimum. cf. Carm. Saec. 15.

21 *Vnde*, quo invocato.

22 *Instituunt*, ordiuntur, ineunt.

23 *Romae, ad tuum forum.* Vet. Schol. B. Cum Romae sum, mane me in forum tuum invitum etiam rapis, et sic mihi imperas, *Eia* etc. G.

24 *Officium* est, quo persona nostra damus operam amicis.

Quisquam, quidam alius.

Respondeat, *satisfaciat.* Vet. Schol. Cruq. h. e. fideiussorem se praebeat.

Sive Aquilo radit terras, seu bruma nivalem
Interiore diem gyro trahit, ire necesse est.
¶ Postmodo, quod mihi obsit, clare certumque locuto,
Luctandum in turba; facienda iniuria tardis.
¶ Quid vis insane? et quas res agis improbus? urguet
Iratis precibus; tu pulses omne quod obstat,
Ad Maecenatem memori si mente recurras.
¶ Hoc iuvat, et melli est, non mentiar. At simul atras
Ventum est Esquilias, aliena negotia centum
Per caput et circa saliunt latus. Ante secundam
Roscius orabat sibi adesses ad Puteal cras.

28 et facienda *Bentl. et MSS. duo Bersm.* 29 Quid tibi v. i. et quam rem agis *Bentl.* *Illud* tibi *habent MSS. etiam* G. Sed *potius est*, *illud* tibi *improvide assumtum a librariis, quam dedisse Flaccum, ut vult Bentl., vel ut Cun.* et quae agis. 30 pulsas *MS. Bersm.* 32 mentior *Sax. et MS. Bersm.*

Vrgue, *propera*. Vet. Schol. Cruq.

25 *Radit*, *stringit*. Vet. Sch.

26 *Interior gyrus* est, quem equi faciunt prope metam circi: a qua quo magis se removent, tanto maiorem faciunt gyrum, s. anfractum etc. G. *Interiore gyro*, breviore circulo, h. e. facit diem breviorem. Cf. Brouckhus. ad Tib. IV, 1, 93. Z.

27 Cogitavit de Graeco proverbio, Ἐγγύα, παρὰ δ᾽ ἄτη. B. Similiter Germani *sponsorem obtorto collo rapi* proverbio dicunt. G.

Clare certumque; satis ancipiti discrimine. B. Verba sponsionum quam clarissime concipiuntur, et adhibita stipulatione certa redduntur. G.

29 Bentleius de suo posuit *quam rem agis*, nimis scabre, uti ego sentio. B.

Mutavi distinctionem, ut *improbus* fiat convicium cuiuscunque cubito demoti ab Horatio in ipsum Horatium. *Vrguet* positum absolute, ut *inquit*, de quo Bentl. Ser. 1, 4, 78. *Vrguet tardus* aliquis, *cui facta iniuria*, *iratis precibus*, imprecationibus, diris, ac dicit, Tu, Horati, *pulses* etc. G. Vulgo distinguunt *agis? improbus urget*. Z.

Improbus, impudens, maledicus: *urguet*; instat.

30 *Precibus*, *imprecationibus*. Vet. Schol.

Tu pulses; comice de se loquitur secunda persona, et emphaticῶς, quasi dicat, Oportet tamen me surdum esse et properare.

31 *Memori mente*; promiserat enim ad coenam. B. Animo cupido et hoc agente. Z.

32 *Hoc iuvat*; pulsare scilicet plebeculam. B. Quin iuvat ad Maecenatem ire. G.

Atras, exsecrando dicit atras, quasi infelices et horrendas. B. Immo, nuper atras, funestasque. Vid. Ser. 1, 8, 14. sqq. G.

33 *Esquilias*, ad domum Maecenatianam.

34 *Ante secundam*; nam *Exercet raucos tertia causidicos*, ut ait Martialis. *Tertia* autem nobis nona est.

35 *Sibi adesses*; h. e. advocatus sis, vel etiam testis.

Ad Puteal; in quo tribunal solebat esse praetoris. Vet. Schol. Vid. Epist. 19.

De re communi scribae magna atque nova te
Orabant hodie meminisses, Quinte, reverti.
Imprimat his cura Maecenas signa tabellis.
Dixeris, Experiar: Si vis, potes, addit, et instat.
Septimus octavo propior iam fugerit annus,
Ex quo Maecenas me coepit habere suorum
In numero, duntaxat ad hoc, quem tollere rheda
Vellet, iter faciens, et cui concredere nugas
Hoc genus: Hora quota est? Threx est Gallina Syro par?
Matutina parum cautos iam frigora mordent:
Et quae rimosa bene deponuntur in aure.
Per totum hoc tempus subiectior in diem et horam
Invidiae. Noster ludos spectaverat una;
Luserat in campo; Fortunae filius; omnes.
Frigidus a Rostris manat per compita rumor:

44 Thrax an Gall. *Lamb. et MSS. duo Bersm.* 48 Invidiae noster. Ludos spectaverit — Luserit *Bentl.*

36 *De re communi; hoc loco significat se Horatius decuriam habuisse,* Vet. Schol. B. Vid. ad Sat. 2, 5, 55. In decurias divisi scribae, decuriam i. ius illud collegii et potestatem adeo scriptum faciendi emere vendere poterant. G.

Nova, inexspectata.

37 *Reverti;* ad curiam scilicet scribarum, quorum erat de numero.

38 *Signa*, Augusti sigillum, quod custodiebat. B. *Cura*, fac ut. Z.

Dixeris, impersonaliter, et negligenter: debebat enim *si dicam*, vel *dixerim*. G.

43 *Nugas; hoc non sine tacita nota Maecenatis, qui nihil serii communicabat Horatio.* Vet. Schol. Cruq.

44 Torrentii et Cruquii codices legerunt *Threx* pro *Thrax*, quod perinde est. Thrax parmula Thracica et gladiolo falcato depugnabat.

45 De frigoris noxa Sat. 1, 1, 80. Ceterum iuvabit cum hoc charactere componere illum, quem ex Ennio refert Gell. 12, 4. G.

48 *Noster;* Ethopoeia invidorum. B. V. Schol. ad vocem *Noster, Ita dicebant*, inquit, *invidi.* Nempe invidorum de se sermones poeta refert hos: Noster Flaccus ludos spectaverat una cum Maecenate — Luserat cum Maecenate: omnes subiiciunt: Fortunae filius est hic homo. Illud *spectaverat — luserat* indicio est, has esse quasi de medio sermone excerptas particulas: alias enim posuisset *spectavit*, *lusit*. Si probasset Bentleius, vel probari posse putarem, *Noster* poni posse pro *ego;* plane probarem illius lectionem: *Per totum — invidiae noster. Ludos spectaverit una*, *Luserit* etc. G.

Ludos, comoedias.

Miror, placuisse Bentleio *spectaverit* et *luserit* pro *spectaverat* et *luserat*, auctoritate rariorum Codicum tantum. Plusquam perfecto modo utitur Horatius pro recordativo tempore.

49 *In campo* Martio se exercuerat.

Fortunae filius; sic et Graeci παῖδα τῆς τύχης fortunatum dicunt, uti Sophocles.

Omnes, supple dicunt.

50 Omissum *si* vel *quoties*. G.

Quicunque obvius est, me consulit; ‖ O bone (nam te
Scire, Deos quoniam propius contingis, oportet)
Num quid de Dacis audisti? ‖ Nil equidem. ‖ Vt tu
Semper eris derisor! ‖ At omnes DI exagitent me,
Si quicquam. ‖ Quid? militibus promissa Triquetra
Praedia Caesar an est Itala tellure daturus?
Iurantem me scire nihil mirantur ut unum
Scilicet egregii mortalem altique silenti.
Perditur haec inter misero lux, non sine votis:
O rus quando ego te aspiciam? quandoque licebit,
Nunc veterum libris, nunc somno et inertibus horis
Ducere solicitae iucunda oblivia vitae?
O quanto faba Pythagorae cognata, simulque
Vncta satis pingui ponentur oluscula lardo?
O noctes coenaeque Deûm! quibus ipse meique,

57 miratur *Bentl. ex uno cod.*

Frigidus rumor; rumor surdus, vel nullo, vel incerto auctore. B. Fortassis *rumor frigidus* est tristior, qui frigore s. metu percellit animos hominum. Z.

A Rostris. Rostra erant in foro: in foro autem et compitis maxima hominum frequentia.

51 *O bone!* Frigida compellatio.

52 *Deos* dicit *Augustum et Maecenatem*, non tamen sine mixtura Ironiae, ex invidi persona.

53 *De Dacis, qui tunc rebellabant Romanis.* Vet. Schol. Cruq.

54 *Derisor*, εἴρων, *A Banterer.* [cf. Art. Poet. 433.]

Exagitatur a diis, qui ob scelus perpetratum furore concutitur, Vet. Schol. Cruq. B. Puto, in tali contextu non elidi vocalem contractam in DI, sed legi *DI'xagitent me*, Graeco more. G.

55 *Post bellum Philippense metationem agrorum promisit Caesar.* Torrentius. Sed probabilius est, accidisse post bellum Actiacum, de quo nunc agit Horatius. B. Ex Bentleianis rationibus, quae mihi videntur veriores, ad A. V. 718. ubi, Sexto Pompeio devicto, exuto Lepido, agros divisit: de qua re Dio 49, 14. G.

Triquetra, Sicula, Trinacria. *Militibus emeritis vel dabatur stipendium ex aerario, vel assignabantur agri, quos colerent.* Vet. Schol. Cruq.

57 Non placet Bentleii *miratur*, nam de pluribus agit. Quia et *Quicunque obvius est* [v. 51. supra] vim habet Pluralis Numeri, neque in tali casu Singulare Verbum satis videtur convenire.

Vnum, unicum.

58 *Scilicet*, plane, pro certo.

62 *Ducere oblivia*, tanquam haustu Lethaeo: et mecum est Torrentius. *Ducere, id est, potare.* Vet. Schol.

63 *Cognata;* Pythagoras credebat, fabarum cauliculis ascendere animas hominum ex Orco, quod faba genitale caput referret. Inferorum portas etiam appellabat fabarum caules, quod geniculis carerent. Vide et alias rationes in Rutgersii Venusinis Lectionibus c. 24.

65 *Deûm;* *Namque deos didici securum agere aevum*, ut noster alias.

Ante larem proprium vescor, vernasque procaces
Pasco libatis dapibus. Prout cuique libido est,
Siccat inaequales calices conviva solutus
Legibus insanis; seu quis capit acria fortis
Pocula, seu modicis uvescit laetius. Ergo
Sermo oritur non de villis domibusve alienis,
Nec, male necne Lepos saltet; sed quod magis ad nos
Pertinet, et nescire malum est, agitamus: utrumne
Divitiis homines, an sint virtute beati?
Quidve ad amicitias, usus rectumne, trahat nos?
Et quae sit natura boni? summumque quid eius?
Cervius haec inter vicinus garrit aniles
Ex re fabellas. Si quis nam laudat Arelli
Solicitas ignarus opes, sic incipit: ¶ Olim
Rusticus urbanum murem mus paupere fertur
Accepisse cavo, veterem vetus hospes amicum;
Asper, et attentus quaesitis, ut tamen arctum
Solveret hospitiis animum. Quid multa? neque ille

67 prout *omn.* cum, ut *Bentl. ex uno MS.* 70 humescit *S. Z. F. Fabric.* 1555. *Glar. Venet.* 77 vicinos *MS. Bersm.* 78 nam si quis laudat *Ven. Glar. Lamb.* 83 ille *etiam G. S. Bos. F.*

66 *Ante larem*, focum scilicet: nam focus ara est larium.

Procaces, *qui confidenter loquuntur et libere.* Vet. Schol. Cruq.

67 *Libatis; degustatis, diminutis.* Vet. Schol.

Bentleius de suo pro *Prout* posuit *Cum.* Displicuit illi sonus vocis *Prout.* Nimis hic videtur delicatus pro Satirico stilo.

69 *Insanas leges dicit Archiposian, quando capaces calices ebibunt ad aequales haustus.* Vet. Schol. Cruq.

Capit acria, potest bibere grandia, quod acris potatoris est.

70 Comice *ergo* pro deinde.

72 *Lepos*, *nomen saltatoris opinatissimi.* Vet. Schol. B. Videtur ex re impositum nomen. G.

73 *Agitamus*, *disquirimus.* Vet. Schol. Cruq.

75 *Vsus, utilitas; rectum, honestas.* Vet. Schol. Cruq. Quod ad rationis normam exigitur, et rectum est et honestum.

76 *Natura*, *definitio.* Vet. Schol. Cruq.

77 *Garrire est iucunde narrare.* Cruq.

78 *Ex re; ad exemplum rei propositae pertinentes.* Vet. Sch. Nam ex re praesenti eas in memoriam revocabat.

Bentleius in vetustissimis reperiri scribit *Si quis nam*, inversim [pro *Nam si quis*], Luciliana constructione.

Arelli, praedivitis et avari. Probabile est colonum hunc fuisse non longe ab Horatii villa, et praedivitem.

82 *Asper*, alienus a deliciis.

Attentus, admodum cautus circa sumtus.

83 *Solveret*, laxaret, aperiret. B. Sensus est: ita tamen parcus

Sepositi ciceris, nec longae invidit avenae:
Aridum et ore ferens acinum, semesaque lardi
Frusta dedit, cupiens varia fastidia coena
Vincere tangentis male singula dente superbo:
Cum pater ipse domus palea porrectus in horna
Esset ador loliumque, dapis meliora relinquens.
Tandem urbanus ad hunc, Quid te iuvat, inquit, amice,
Praerupti nemoris patientem vivere dorso?
Vis tu homines urbemque feris praeponere silvis?
Carpe viam (mihi crede) comes, terrestria quando
Mortales animas vivunt sortita, neque ulla est
Aut magno aut parvo leti fuga: quo, bone, circa,
Dum licet, in rebus iucundis vive beatus;
Vive memor, quam sis aevi brevis. Haec ubi dicta
Agrestem pepulere, domo levis exsilit: inde
Ambo propositum peragunt iter, urbis aventes
Moenia nocturni subrepere. Iamque tenebat
Nox medium coeli spatium, cum ponit uterque
In locuplete domo vestigia; rubro ubi cocco
Tincta super lectos canderet vestis eburnos,

92 Vis tu *probat Bentl. et sic G. Z. etc.* Vin' tu *al.* 95 bene *G. F.*

et attentus ad rem, ut erga hospitem se liberalem praeberet. Z.

Optime Bentleius ex libris *ille* posuit pro *illi*.

84 *Longae; habent enim glumum longum.* Vet. Schol. Cruq. Forte legendum *glumam longam*.

85 *Acinum, pro racemo ponitur.* Vet. Schol. Cruq.

87 *Male, vix.* Vet. Schol. Cruq.

88 *Cum pater ipse;* ridicula stili gravitas.

Horna, huius anni, sive horae; ὡρινῇ.

89 *Ador, far, zea, vel spelta.* Torrent. B. *Relinquens* scil. hospiti. Z.

90 *Quid te iuvat*, cur adeo delectaris.

91 *Patientem*, durum atque asperum.

Dorso nemoris] villa erat Horatiana.

92 *Vis tu homines;* callide extorquet insinuando.

93 *Carpe viam;* heroicum charactera affectat in re ridicula.

94 *Mortales animas;* urbani mures Epicurei sunt. Vult autem significare, solis astris animas esse immortales. *Astra tenent coeleste solum, formaeque deorum.* Ovidius.

97 *Vive memor*, h. e. carpe diem.

98 *Pepulere*, attigit eius aures.

Levis exsilit; Energia sive Iconismus.

101 *Medium coeli spatium*. Metaphora a circo, qui templum erat coeli et imago mundi.

103 *Canderet;* rubore fulgeret.

Multaque de magna superessent fercula coena,
Quae procul exstructis inerant hesterna canistris.
Ergo ubi purpurea porrectum in veste locavit
Agrestem, veluti succinctus cursitat hospes,
Continuatque dapes; nec non vernaliter ipsis
Fungitur officiis, praelambens omne quod affert.
Ille cubans gaudet mutata sorte, bonisque
Rebus agit laetum convivam; cum subito ingens
Valvarum strepitus lectis excussit utrumque.
Currere per totum pavidi conclave; magisque
Exanimes trepidare, simul domus alta Molossis
Personuit canibus. Tum rusticus, Haud mihi vita
Est opus hac, ait, et valeas: me silva cavusque
Tutus ab insidiis tenui solabitur ervo.

108 vernal. *etiam G. Z. F.* verniliter *Bentl. auctoritas hic et alias fere par.* 109 praelibans *Bentl. Cun.*

104 *Fercula*, *vasa quae plena pulmentariorum sunt, et ponuntur in canistris cum his quae superfuerunt*. Vet. Schol.

105 *Procul*, in altum, quomodo et Virgilius: *Et iam summa procul villarum culmina fumant.*

108 *Vernaliter:* ad instar urbani et delicati ministri.

109 *Officiis* ministrandi.

Praelambens, deridet lautorum servos. Minus placet Bentleii *praelibans*, quod in rariore reperit Exemplari. Certe *praelambere* magis erat vernae quam *praelibare*. *Nos colaphum incutimus lambenti crustula servo.* Iuvenalis 9, 5.

111 *Agit l. conv.* praebet se laetum convivam. Z.

112 *Excussit*, exterruit.

113 *Currere*, supple *coeperunt*.

114 *Molossis*, *Epiroticis*. Vet. Schol. Cruq.

116 Omnes Cruquii Codices legerunt *valeas* pro Lambini *valeat*.

117 *Ervo*, ὀρόβῳ. *Ervum* agrestis est vicia.

SATIRA VII.

Lepide se ipse carpit ex persona servi, et ostendit liberum esse solum sapientem. B. (Sequitur hic quoque morem suum, et severiora praecepta, quae approbare se aulicis suis posse vix sperat, ex persona Crispini proponit, (ut in Damasippo s. 2, 3.) quae venusta quadam oeconomia hic a servo sibi suo fingit ingeri. G.) Inducitur servus, qui, data per Saturnalia dicendi libertate, Horatio ea obiicit, quae ei vulgo ab obtrectatoribus et malevolis hominibus crimini data esse videntur. Hac ratione haud dubie efficere voluit, ut obtrectatio vana et irrita redderetur. Nam quae hic vituperantur, ea primum a servo nequam proferuntur, deinde partim sunt reprehensione non digna; partim prorsus sunt ficta et a persona Horatii aliena, veluti quae Davus ex Crispini Stoici philosophi ianitore audierat et hic confuse repetit; partim leviora vitia, a quibus se non liberum esse ipse Poëta alias fatetur, et quorum facile ab aequis rerum iudicibus veniam sibi datum iri sperabat.

Iamdudum ausculto; et cupiens tibi dicere servus
Pauca, reformido. ℣ Davusne? ℣ Ita, Davus, amicum
Mancipium domino, et frugi quod sit satis; hoc est,
Vt vitale putes. ℣ Age, libertate Decembri
(Quando ita maiores voluerunt) utere; narra.
℣ Pars hominum vitiis gaudet constanter, et urguet

1 *Ausculto*, auditor sum tuarum Satirarum doctique sermonis. Rutgersius tamen haec verba Horatio tribuit, quod non placet. B. Neque his possum assentiri, neque Bentleio, qui putat his verbis continuari Satiram praecedentem. Sed puto servulum introduci, qui dicat, se iam diu auribus captare, et velut venari opportunitatem loquendi. G.

Tibi, h. e. in te. *Semper ego auditor tantum, nunquamne reponam?* Iuven.

Servus, supple *quia*.

2 *Reformido*, prae formidine me contineo.

Davusne? Inducit servum, tanquam Satyricum hypocritam, ridentem omnia, quae de virtute splendide dixerat.

Ita, Davus; comica confidentia respondet.

3 *Mancipium*, vilissimum servi nomen.

Frugi, h. e. frugi bonae; non adeo nequam.

4 *Vt vitale putes; etenim qui nimii sunt in bonis, eos vitales non esse praedicimus.* Vet. Sch. *Eximie boni cito moriuntur.* Torrentius.

Libertate Decembri; convenienter haec aguntur Saturnalibus, quo tempore ex imitatione aurei saeculi omnes exaequabantur.

6 *Constanter*, perseveranter. Propositum cursum urguent nautae.

Propositum; pars multa natat, modo recta capessens,
Interdum pravis obnoxia: saepe notatus
Cum tribus anellis, modo laeva Priscus inani,
Vixit inaequalis, clavum ut mutaret in horas,
Aedibus ex magnis subito se conderet, unde
Mundior exiret vix libertinus honeste.
Iam moechus Romae, iam mallet doctor Athenis
Vivere, Vertumnis, quotquot sunt, natus iniquis.
Scurra Volanerius, postquam illi iusta cheragra
Contudit articulos, qui pro se tolleret atque
Mitteret in phimum talos, mercede diurna

13 doctus Athenis *Ven. Glar. Lamb. Bentl.* 15 chiragra *Vulg.* cheragra *post alios accuratiores etiam Cun.* 17 pyrgum *G. marg. S. Z. Ven. Glar. Lamb.* fimum *G. Med.* 1477. *etc.*

7 *Natat*, fluctuat, et per hoc cursum mutat. B. Hanc inconstantiam describit pulchre Ser. 1, 3. pr. G.

8 *Pravum* inhonestum est et contrarium recto. Et rectum et pravum ad rationis normam exigitur.

Obnoxia, prona, proclivis.

9 Pro *annellis* veteres MSS. legunt *anellis*. Lambinus. Sic et Vet. Schol. Bentleius prave *annellis*.

10 *Clavum*, *propositum*, *vitae*. Vet. Schol. Et bene perseverat in Metaphora. Frustra sunt Interpretes, qui clavos vestium crepant. B. Oblitus videtur vir doctus loci, qui hunc illustrat Ser. 1, 6, 17. Et *clavus* ille vestis insigne demum per metaphoram institutum vitae notare potest. Natat Priscus, fluctuat, cum domo prodeundum est, clavumne latum sumat, an angustum, an togam puram? G.

11 *Aedibus ex magnis* intell. migrans. G.

Se conderet, abderet se in coenaculum aliquod. B. Apte dixit, pro migraret in parvam domum, quae vix libertino digna esset. Z.

12 *Mundior*; *paulo liberalior*. Vet. Schol.

13 Quinque Lambini et totidem Cruquii Codices legerunt *doctor* pro *doctus*. *Dicitur enim Priscus oratoriam docuisse*. Vet. Schol. Cruq.

14 *Vertumnus deus est naturae*, Vet. Schol. Cruq. B. Describit pulchre Prop. 4, 2. G.

Quotquot sunt; *fere in omnibus municipiis Italiae consecrabantur eiusmodi simulacra*. V. Sch.

Iniquis, *iratis*. Vet. Sch. Quod vim suam ei incusserint omnes isti Protei, sive Vertumni. B. *Natus Vertumnis iniquis* est, qui levi et inconstante est ingenio. Z.

15 *Scurram*, urbanum dicit aliena viventem quadra.

Bene iusta, *quae eius puniret insaniam*. Vet. Schol. *Et nunquam dixi iustior unda fuit*. Ovidius, citante Henrico Stephano. B. *Iustam* alibi de magna et gravi interpretantur. Z.

Bentleius in uno reperit *cheragra*, atque ita ipse edidit, nec male.

16 *Contudit*, edomuit, fregit. Contundendo fere domantur insani, et feroces equi.

17 *Phimus instrumentum est ligneum stricti oris, ex quo coniiciuntur tesserae; fritillus, pyrgus*, Vet. Schol. Cruq. Martiali *turricula* est. *Pyxis erat sine fundo*. Alter Schol. [† *Phimus* turricula est seu pyrgus, crebris intus gradibus excisis, ex quibus

Conductum pavit: quanto constantior idem
In vitiis, tanto levius miser ac prior illo,
Qui iam contento, iam laxo fune laborat.
¶ Non dices hodie, quorsum haec tam putida tendant,
Furcifer? ¶ Ad te, inquam. ¶ Quo pacto, pessime? ¶ Laudas
Fortunam et mores antiquae plebis; et idem,
Si quis ad illa Deus subito te agat, usque recuses;
Aut quia non sentis quod clamas rectius esse,
Aut quia non firmus rectum defendis, et haeres,
Nequicquam coeno cupiens evellere plantam.
Romae rus optas, absentem rusticus urbem
Tollis ad astra levis. Si nusquam es forte vocatus
Ad coenam, laudas securum olus: ac, velut usquam
Vinctus eas, ita te felicem dicis, amasque,
Quod nusquam tibi sit potandum. Iusserit ad se
Maecenas serum sub lumina prima venire
Convivam; Nemon' oleum fert ocius? ecquis

19 ille *Ven. Glar. Bentl.* 30 — 31 usquam in — Vitus cons. *Marcil.*

fundebantur tali. Ea turricula statuebatur in media parte alveoli, in quam e *fritillo* talos iaciebant. *Valesius* ad Harpocrat. p. 196.]

19 *Levius*, tolerabilius. B. Minus. Z.

Cum Turnebo et Lambino pro *prior ille* reposuimus *prior illo*, quod et Scholiastae probant. Bentleius retinuit *prior ille*, quod mirum videtur. B. *Prior*, praestantior. Z.

20 *Iam contento, iam laxo fune; translatio est a colligata fera.* Landinus. Nam modo indulgent sibi nihil, modo omnia.

Laborat; et contento tamen et laxo sibi displicet: nam semper relicta quaerit.

21 *Non dices hodie;* ad Emphasin posuit impatienter exspectantis responsionem.

Putida; rancida, inepta, odiosa. Vet. Schol.

23 *Fortunam*, supple *humilem*.

24 *Siquis deus;* etiam impossibilia divinae potentiae fuisse antiquitus creditum est.

25 *Clamas*, ad ravim usque molestus: ac si doceret, quod non crederet ipse, studio contradicendi.

26 *Non firmus;* prae mollitia non vales exsequi quae decreveras.

27 *Coeno cupiens;* expressit Graecum Ἐκτὸς πηλοῦ πόδας ἔχειν, quod Torrentius monuit post Cruquium.

30 *Securum olus; domesticam coenam.* Vet. Schol. *Securum* dicit nullis turbis vel ineptiis interpellatum, et quo quis placide fruatur, et sine aliquo incommodo suo. B. *Velut usquam vinctus eas*, quasi semper ad coenam eas coactus, invitus, quasi vinculis tractus. Z.

32 *Iusserit*, h. e. si iusserit. Z.

34 *Oleum petit, ut lotus et unctus abeat coenatum.* Vet. Schol. Cruq. Ego lucernarium oleum dici puto, nec dubitabit lector: satis erat olei balnearii apud Maecenatem.

Rectius Bentleius *fert* in Praesenti [pro *feret*] ex plurimis libris.

Audit? cum magno blateras clamore, furisque.
Milvius et scurrae tibi non referenda precati
Discedunt. Etenim fateor me, dixerit ille,
Duci ventre levem; nasum nidore supinor;
Imbecillus, iners, si quid vis, adde, popino.
Tu, cum sis quod ego, et fortassis nequior, ultro
Insectere, velut melior? verbisque decoris
Obvolvas vitium? Quid, si me stultior ipso
Quingentis emto drachmis deprênderis? aufer
Me vultu terrere; manum stomachumque teneto,
Dum, quae Crispini docuit me ianitor, edo.
Te coniux aliena capit, meretricula Davum:
Peccat uter nostrûm cruce dignius? acris ubi me
Natura incendit, sub clara nuda lucerna
Quaecunque excepit turgentis verbera caudae,
Clunibus aut agitavit equum lasciva supinum,
Dimittit neque famosum, neque solicitum, ne

35 fugisque *etiam S. Z. Med.* 1477. *it. Ven. Glar. Lamb. Bentl.* 39 Sim quid vis *Ven. Glar.* 42 ipse *Glar. Lamb.* 45 Chrysippi *F.* 46 coniunx *Glar. Bentl.*

35 *Blateras*, incondite clamas. Pro *furisque* Bentleius ausus [est] reponere de suo *fugisque*.

36 *Milvius et scurrae.* Vafre Milvium Horatii clientem scurris annumerat, urbanum significans parasitum, magis quam commodum sodalem. Et *Milvius* scribebatur et *Mulvius* in pluribus libris. In causa fuit, quod (ut saepius dictum est) vocales *i*, *u* et *y* fere eiusdem fuerint prolationis. Bentleius in Edito suo posuit *Mulvius*.

37 *Dixerit ille*, h. e. posse aliquem dicere. B. Dicere potest Milvius. G.

38 *Levem*, cupidum. B. Pictura lepida auram et nidorem culinarum captantis, cuius ab ipso respiritu tollatur et velut suspendatur nasus. G. *Popino*, popinarum et ganearum consectator et amator. Z.

39 *Imbecillus*, *iners*, libidini obnoxius et cessator.

Siquid vis, h. e. si qua cupis. Et comicum est et morale. *If you have any mind to it.*

40 *Vltro*, nulla alia causa nisi quod ita velis: sola voluntate.

42 Verba *Obvolvas vitium* sunt ultima eorum, quae tribuuntur Milvio. Nunc addit de se Davus, *Quid si me stultior ipso*, non modo Milvio, tui ordinis homine, sed me, servo. G.

43 *Aufer terrere*, h. e. vide ne terreas; comica elocutio. B. Hic nempe fingitur frontem contrahere, et minacem digitum tollere Horatius. At servus postulat, ut sibi liceat, salvis cruribus, recitare quaedam de Crispini disputationibus sublecta, non in Horatium dicta, sed in vitiosos, quae tamen vernili quadam malignitate torquet in herum. G.

43 *Ianitor*; scite poetae servus philosophi servum audit.

47 *Acris*, calida, vel ardens.

48 *Sub clara nuda lucerna*, in lupanari scilicet: etiam Iuvenalis Messalina erat *fumo lucernae foeda*. B.

51 *Famosum*, infamem. Z.

Ditior aut formae melioris meiat eodem.
Tu, cum proiectis insignibus, annulo equestri,
Romanoque habitu, prodis ex iudice Dama
Turpis, odoratum caput obscurante lacerna,
Non es quod simulas? metuens induceris, atque
Altercante libidinibus tremis ossa pavore.
Quid refert, uri virgis, ferroque necari
Auctoratus eas; an turpi clausus in arca,
Quo te demisit peccati conscia herilis
Contractum, genibus tangas caput? Estne marito
Matronae peccantis in ambo iusta potestas?

62 ambos *eddi vett.*

52 *Meiat eodem;* proiecte loquitur ut verna.

53 Non obiicit haec servus Horatio; sed, uti dixerat, de Crispini declamationibus quaedam repetere se ait, (qua oeconomia Horatius alium mordere voluit, arbitror) unde etiam v. 72. *Non sum moechus* etc. Et perpetuo hoc gloriatur, ab illicitis se purum. Quae fuisset impudentia, haec de se scribere? Taceo, quod non constat, an anulo equestri usus, an iudicum decuriae alicui adscriptus unquam Flaccus fuerit: licet Tribunatus ei locum in equestribus, (unde una cum Maecenate ludos spectare potuit, Ser. 2, 6, 48.) Augusti gratia censum forte equestrem dederit. G.

Annulo equestri; vaferrime tanquam de persona sua insignem aliquem moechum percutit.

54 *Romano habitu;* toga Romanorum propria.

Notum est tunc temporis indices electos fuisse ex equestri et senatorio ordine. B. Dama servile nomen etiam Ser. 1, 6, 18. G.

55 *Lacerna;* rusticorum lacerna cucullata erat, et a servis gestata, uti hodie a mulierculis nostris.

56 *Quod simulas,* h. e. revera servus es; [sc. Dama.]

Induceris; in domum adulterae. Vet. Schol. B.

57 *Altercante,* h. e. metu pugnante cum cupiditate. Z. [† *Altercante* i. e. contradicente, repugnante; quamquam simpliciter ad alternas vices utriusque affectus potuit respici. *Gesner.*]

58 *Quid refert,* quid interest? *Refert tanquam rei fert.* Donatus. Verum nil opus, cum prima syllaba sit communis.

Vri virgis. Gladiatores ita se vendunt, et cautiones faciunt, Vri virgis, ferro necari. V. Sch. Cruq. B. Petro. 117. *In verba Eumolpi sacramentum iuravimus,* uri, vinciri, verberari, — *tanquam legitimi gladiatores domino corpora animasque religiosissime addicimus.* G.

59 *Auctoratus; qui se vendunt ludo, auctorati vocantur.* Vet. Schol. Auctoramentum pretium erat, quo accepto gladiatores et milites addicebant se.

60 *Conscia,* ancilla. cf. supra Serm. I, 2, 130. Z.

62 *Iusta potestas. Lex fuit apud Athenienses, ut adulterum cum adultera deprehensum marito liceret occidere; haec lex abolita est lege Iulia, quae iussit cognitionem adulterii ad iudices referri.* Vet. Schol. B. *Iusta potestas* lege naturali, et consuetudine Romana, de qua etiam pluscula Sat. 1, 2, 37. it. 127. sqq. Lex Iulia formam et modum praescripsit ultioni maritorum, sed post huius Satirae tempora. G.

In corruptorem vel iustior: illa tamen se
Non habitu mutatve loco, peccatve superne,
Cum te formidet mulier, neque credat amanti.
Ibis sub furcam prudens, dominoque furenti
Committes rem omnem, et vitam, et cum corpore famam.
Evâsti? credo metues, doctusque cavebis.
Quaeres, quando iterum paveas, iterumque perire
Possis. O toties servus! quae belua ruptis,
Cum semel effugit, reddit se prava catenis?
Non sum moechus, ais: neque ego, hercule, fur, ubi vasa
Praetereo sapiens argentea: tolle periclum,
Iam vaga prosiliet fraenis natura remotis.
Tune mihi dominus, rerum imperiis hominumque
Tot tantisque minor? quem ter vindicta quaterque
Imposita haud unquam misera formidine privet?

64 peccatque *coll. Sax.* 68 metues, credo, *Bentl. ex cod.* 70 totiens *Bentl.*

64 *Non habitu; non deponit ingenuitatis insignia.* Vet. Sch. Cruq.

Mutatve loco: vel gerit se pro ancilla, ut tu pro Dama.

Peccatve superne; inferne tantum meretrix est, neque enim cucullata incedit ut tu, et lacernata prostibula. Caecutiunt hic doctissimi et monstra fingunt, dum non advertunt, haec dici πρὸς τὰ ἐναντία, ut ait Cruquianus Interpres, qui eo dicto facem nobis praetulit. B.

Fateor etiam me hic non esse Lynceum: nisi quod placet comparari peccatum adulterae humilioris conditionis cum adulteri altioris loci turpitudine. Modestior illa est, cautior est, non se permittit adultero, ut hic committit se adulterae et illius viro. G. Sunt qui *superne* interpretentur ex versu 50. Z.

65 *Cum*, etsi. B. quia. Z.

Mulier, quia mulier.

66 *Ibis sub furcam; in servitutem.* Vet. Schol. Nam furcae ferendae obnoxii erant servi. *Est autem furca lignum plaustri, cui temo affigitur;* ut monuit Landinus ex Plutarchi Coriolano. Quin et verniliter iocatur in muliebrem furcam, quam subit moechus. B. Hoc vult, quid causae dices, personate serve, si pro servo te tractet maritus, in crucem te agat? G.

Libidinem dicit *dominum*. B. Minime vero, de marito sermo est, quem dominum sibi adulter constituit, ut is possit in vitam, corpus, famam, rem ipsius grassari. G.

67 *Corpore*, ea parte corporis, qua vir es.

68 *Doctus*, monitus.

69 *Perire*, Hyperbole pro ingens adire periculum.

71 *Prava*, stolide perversa.

73 *Tolle pericl.* cf. de re infra Epist. I, 16, 53. Z.

75 *Rerum imperiis; cui pecunia, amor, libido, homines tot tantique imperant, dignum est te imperare mihi?* Vet. Schol. Cruq.

77 *Vindicta*, *virga praetoris, qua percutiebantur servi, dum liberi fiebant, manumittebantur.*

Adde super, dictis quod non levius valeat; nam
Sive vicarius est, qui servo paret (uti mos
Vester ait) seu conservus; tibi quid sum ego? nempe
Tu, mihi qui imperitas, aliis servis miser, atque
Duceris ut nervis alienis mobile lignum.
Quisnam igitur liber? Sapiens, sibi qui imperiosus:
Quem neque pauperies, neque mors, neque vincula terrent;
Responsare cupidinibus, contemnere honores
Fortis; et in seipso totus, teres atque rotundus,
Externi ne quid valeat per leve morari;
In quem manca ruit semper fortuna. Potesne
Ex his ut proprium quid noscere? Quinque talenta
Poscit te mulier, vexat, foribusque repulsum
Perfundit gelida: rursus vocat. eripe turpi
Colla iugo: Liber, liber sum, dic age. non quis;
Vrguet enim dominus mentem non lenis, et acres
Subiectat lasso stimulos, versatque negantem,

78 Adde super, dictis *etiam G.* supra dictis *al.* 83 sibi qui *etiam G. S. et primae editt.* [† 86 totus; teres — *Bentl.*]

que capiti imposita; tribus namque rebus fit manumissio, vindicta, censu, testamento. Vet. Schol. Cruq.

78 Melior lectio est Bentleii ex libris, *Adde super* [quam *Adde supra*] h. e. *Superadde*, Luciliano puto stilo.

79 *Vti mos vester ait*, h. e. ut vos ingenui ridentes nominare consuevistis. B. *Vicarius*, servus qui est in alterius servi peculio. Z.

82 *Mobile lignum; plerumque simulacra de ligno facta nervis moventur.* Vet. Schol. *Νευρόσπαστα* Graecis appellabantur ista. Apage Bentleii *mobile signum.* Maius quid est moveri *lignum* quam *signum.* Quid quod in nullo libro legatur *signum?*

83 *Sibi qui imperiosus;* qui imperat affectibus. Lege cum Bentleio *sibi qui* [pro *sibique.*]

85 *Responsare*, cum vult negare, et obsistere. B. *Responsare* est detrectare imperium. G.

86 Stoicus sapiens deo Stoico similis, h. e. mundo, rotundus est, ut ad centrum, ad animum et felicitatem illius, introrsum velut nutu suo ferantur quae agit omnia: a seipso suspensas ut habeat bene vivendi rationes. V. Cic. Fam. 5, 13. pr. Globus marmoreus ob ipsam levitatem non potest facile sufflaminari. G.

Teres, aequalis. Vet. Schol. *Levis.*

87 *Externi ne quid*, τὰ τῶν ἐκτός. Vet. Schol. Cruq.

Per leve, propter levigationem eius, h. e. perfectam sapientiam, qua veluti marmorarii manu ad unguem perpolitur Stoicus.

88 *Manca, inefficax.* Vet. Sch.

89 *Noscere, agnoscere.* V. Sch.

90 *Vexat*, inquietat dictis, lacessit.

91 *Gelida, supple aqua.* Vet. Schol. Per istam contumeliam significare voluit amoris extinctionem.

93 *Vrguet*, impellit.

94 *Lasso*, inerti.

Stimulos, urticas.

Vel cum Pausiaca torpes, insane, tabella,
Qui peccas minus atque ego, cum Fulvi Rutubaeque,
Aut Placideiani contento poplite miror
Proelia, rubrica picta aut carbone; velut si
Re vera pugnent, feriant, vitentque moventes
Arma viri? Nequam et cessator Davus; at ipse
Subtilis veterum iudex et callidus audis.
Nil ego, si ducor libo fumante; tibi ingens
Virtus atque animus coenis responsat opimis?
Obsequium ventris mihi perniciosius est: cur?
Tergo plector enim; qui tu impunitior illa,
Quae parvo sumi nequeunt, obsonia captas?
Nempe inamarescunt epulae sine fine petitae,
Illusique pedes vitiosum ferre recusant

102 Nil sum ego *Mediol.* 1477. ductor *Bos. Animadv.* 105 quid? tu *Lamb.* 106 cum obsonia *Ven. Glar.* [† cum obsonia captas *al. cum Dan. Heinsio; minus recte.*] 107 immarcescunt *G.*

Versat, agitat, quiescere non sinit.

95 *Pausias nobilis pictor fuit.* Vet. Schol. De quo adi Plinium.

Torpes, prae nimia admiratione obstupescis, et per hoc multa impendis.

96 *Fulvi Rutubaeque;* insignes erant gladiatores. De Placideiano Lucilius: (apud Non. 4, 64.)

Cum Placideiano hic componitur, optumu' longe
Post homines natos gladiator qui fuit unus.

97 *Contento poplite, gladiator, dum pugnat, extendit poplitem.* Vet. Schol. Cruq.

98 *Rubrica picta;* an in taberna aliqua vinaria, ubi cessator iste potabat?

Velut si; ridicula laudatio plebeii artificis. B. Forte ne artificis quidem, sed otiosi hominis, qui qualemcunque delineandi facultatem a natura habeat, eaque petulanter utatur. G.

100 *Arma viri*, suavissima Parodia Aeneidis. B. *Davus* scil. audit s. dicitur. Z.

101 *Audis;* famam tu trahis unde ego infamiam.

102 *Nil ego; homo nihili.* Vet. Schol. Cruq.

Libum, panis erat dulciarius ex oleo, melle et farre. *Gingerbread.*

103 *Virtus* est qua viri sumus, et *spiritum* hoc loco significat.

Responsat; verbis Herculis obsistit. B. Vid. v. 85. Baxterus respicit ad Prodicium illum Herculem Xenophontis, voluptate conculcata virtuti se tradentem. G.

104 *Obsequium ventris:* veluti Subiectio est; ex persona enim sua et interrogat et respondet.

105 *Tergo plector*, h. e. ego quidem vapulo, tu cruditatibus laboras.

106 *Sumi*, edi, vorari, usitato Charientismo.

Captas, piscaris, venaris, aut sequeris.

107 *Inamarescunt*, acescunt: vomiturientibus commovetur bilis.

108 *Illusi pedes; qui, cum stare se posse credunt, vacillant.* Landinus.

Vitiosum, aegrotum.

Corpus. An hic peccat, sub noctem qui puer uvam
Furtiva mutat strigili? qui praedia vendit,
Nil servile, gulae parens, habet? Adde, quod idem
Non horam tecum esse potes; non otia recte
Ponere; teque ipsum vitas, fugitivus ut erro,
Iam vino quaerens, iam somno fallere curam:
Frustra: nam comes atra premit sequiturque fugacem.
¶ Vnde mihi lapidem? ¶ Quorsum est opus? ¶ Vnde sagittas?
¶ Aut insanit homo, aut versus facit. ¶ Ocius hinc te
Ni rapis, accedes opera agro nona Sabino.

109 uva Furtivam m. strigilem. *Lamb.*

110 *Furtiva strigili.* Ea lectio est omnium meliorum codicum, pro *Furtivam strigilem*, estque hypallage. *Strigil est instrumentum aeneum, quo sudorem in balneis solent homines tergere, hodieque in campsariis multae sunt strigiles Romae.* Vet. Sch. Legendum puto *capsariis;* nam balneorum erant capsae, seu loculi ad res balnei reponendas. B. Mihi videbantur *campsariae* esse tabernae, ubi varii generis scruta venduntur, emuntur, *permutantur*, unde nomen: est enim *campsare*, mutare. G. Sensus est: Quodsi servus peccat, qui strigili furto ablata emit sibi uvam; nonne is magis peccat, qui praedia vendit ad opsonia emenda? Z.

112 *Recte*, cum ratione, sapienter.

113 *Ponere*, impendere.

Fugitivus ut erro, sic legimus cum optimis Cruquii MSS. pro *Fugitivus et erro. Est autem erro servus nugator vagabundus, sed tandem ad dominum rediens.* Vlpianus, citante Cruquio.

114 *Fallere curam*, oblivisci solicitudinis.

115 *Atra*, infelix, dira. B. Car. 3, 1, 40. *Post equitem sedet atra cura.* G.

116 Fatigatus Horatius longa disputatione Stoica, lapidem quaerit, vel sagittas, quibus importunum servum abigat. G.

Vnde mihi lapidem, supple comparem.

117 *Aut versus facit;* Dilogus et παρὰ προσδοκίαν: nam et potentes laesisse significat, et cum furentis gestibus versus suos componere consuevisse. Rodebat ungues et caedebat pluteum. B. Cum *sanos* arceat Helicone poetas Democritus etc. Vid. Ars Poet. in fine. G.

117 *Opera*, operarius.

Nona; quasi octo servos Horatius miserit in ergastula agri Sabini. Vet. Schol.

SATIRA VIII.

In Nasidienum Rufum convivatorem vapide garrulum. (*Pluscula his similia sunt Ser.* 2, 4. G.) Fundanius Horatio rogatus narrat convivium, quo Maecenas exceptus erat a Nasidieno quodam, homine inepto et ridiculo, qui singulorum ferculorum iuriumque praestantiam putide enarrat ac rationem conficiendi exquisitam exponit. Quare merito ab umbris Maecenatis deridetur hominis stultitia et inepta iactatio.

Vt te Nasidieni iuvit coena beati?
Nam mihi quaerenti convivam, dictus here illic
De medio potare die. ¶ Sic, ut mihi nunquam
In vita fuerit melius. ¶ Da, si grave non est,
Quae prima iratum ventrem placaverit esca.
In primis Lucanus aper: leni fuit Austro
Captus, ut aiebat coenae pater; acria circum
Rapula, lactucae, radices, qualia lassum

1 Vt Nasidieni *cum Bentl. etiam G. et H.* 2 convivam quaer. *Bentl. Cun.* 4 Dic *omnes ante Ald. it. Torr. Bentl. Cun. G.* 5 pacav. *G. S.*

1 Cum duobus Cruquii Codicibus, et Despauterio Grammatico, reposui *Vt te*, cum alii ponant *te* post *iuvit*. In causa fuit rhythmi confragositas ex nimia imitatione Lucilii. B. Si hoc placeat, *Nasidieni* nomen semper incipiet a Dactylo: qui alterum praefert, *i* inter *d* et *e* consonantem faciet, ut in *abiete*, *pariete*, cum Dactylum faciunt. Ceterum *Rufi* cognomen, quod v. 58. habet Nasidienus, favet coniecturae, Horatio hic propositum fuisse *Salvidienum*, de quo Sueto. Aug. 66. Fingit autem Horatius, se agere cum Fundanio, vid. v. 19. G.

Beati sibi videntur ineptuli.

2 *Here* pro *heri*. Vet. Schol.

3 *De medio;* festis diebus maturi coenabant veteres. B. Seu festus dies fuerit seu profestus; coena certe haec tempestiva. G.

4 *Da, dic*. Vet. Schol. Cruq. Omnes tamen Cruquii atque Torrentii Codices legerunt *Dic:* ex glossemate, ut puto. Sic et Virgilius, *qui sit, da, Tityre, nobis.*

Et magis comice et blande dicitur *Da* quam *Dic*. Bentleio tamen magis placet *dic*, quod ex interpretamento est.

5 Bene *placaverit*, cum praemiserit *iratum*.

6 *Lucanus*, *valentissimus*. Vet. Schol. Cruq.

Leni Austro; non aestuoso. Vet. Schol. Cruq. Ne foeteret scilicet; austro tamen flante, quod *affirment lassam carnem apri esse meliorem*. Alter Schol. B. Pro *lassam* forte legendum *laxam*. Forte ita excusavit Nasidienus *rancidum aprum*. Vid. Ser. 2, 2, 41. G.

7 Ridicule *patrem* nominat, quem puerum putabat. Fidem facit pater, cum docet. B. Simpliciter *coenae pater* est pater familias, qui etiam *dominus coenae* vel *epuli* vocatur. G.

8 *Rapula*, *diminutive pro rapis*, *seu napis*. Vet. Schol. Cruq.

Radices, ῥάφανοι. Vet. Sch. Cruq. Sic et Ovidius: *Intubaque et radix*.

Pervellunt stomachum, siser, halec, faecula Coa.
His ubi sublatis, puer alte cinctus acernam
Gausape purpureo mensam pertersit, et alter
Sublegit quodcunque iaceret inutile, quodque
Posset coenantes offendere: ut Attica virgo
Cum sacris Cereris, procedit fuscus Hydaspes
Caecuba vina ferens; Alcon, Chium maris expers.
Hic herus: Albanum, Maecenas, sive Falernum
Te magis appositis delectat; habemus utrumque.
F. Divitias miseras! Sed queis coenantibus una,
Fundani, pulchre fuerit tibi, nosse laboro.
F. Summus ego, et prope me Viscus Thurinus, et infra,
Si memini, Varius; cum Servilio Balatrone
Vibidius, quos Maecenas adduxerat umbras.

10 His ut *Sax.* Cum.

9 *Pervellunt*, pertinaciter vellicant, et bene de lasso et pigro.

Siser Tiberio Caesari erat in deliciis: Galli vocant *Cheruy*, nos *Skirret*, quod corruptissime profertur pro *Suyckerwort*, ut appellatur Belgis. De halece et faece vide supra 2, 4, 73. B. Hic dubium non est, e vino Coo paratum. G.

10 *Alte cinctus*, quo expeditior esset. Cruquius legit *alter* ex tribus MSS. quod non probo.

Acernae mensae prima post citream gloria. Torrentius ex Plinio.

11 *Gausape*, *mappa villosa*, *hic gausapes.* Vet. Sch. *A Carpet. Nobilius villosa tegant tibi gausapa citrum.* Martialis. Vsus est ipso gausape pro peniculo. *Purpureo tersit tum latas gausape mensas.*

13 *Attica virgo*, κανηφόρος, quae lento passu progreditur; proverbialiter, quale Ἠρεμον βαδίζειν. B. In solennibus pompis sacras cistas aut canistra ferebant virgines, κανηφόροι. Vid. ad Ser. 1, 3, 11. et Spanhem. ad Callim. p. 731. sq. G.

14 *Fuscus Hydaspes*, servulus Indus.

15 *Maris expers*, h. e. *factitium, de quo Cato.* Cruquius. E. Acron, *Cui aqua marina more Graeco non est adiecta.* Vinum Graeco illi simile parare docent ex vino Italico, muria affusa, Cato 24 et 105. it. Colum. 12, 37. *Chium* vinum, cui aquae marinae, ut alias solet, nihil affusum est. G.

18 *Divitias miseras!* quae scilicet miserum habebant dominum. *Quis ferat istas Luxuriae sordes?* Iuvenalis 1, 140. B. Nihil hactenus sordidum video equidem. *Miserae divitiae*, quae sic sollicitum habent dominum, quem copia incertum faciat. G.

19 *Fundanius* poeta erat insignis et Horatio familiaris. B. *Tibi* more gr. regitur ab *una*, ἅμα σοι, *una tecum.* Z.

Laboro, impatienter cupio, gestio.

22 *Vmbrae* ioculari nomine dicuntur a vocatis ad coenam una adducti. B. Puto autem, Maecenatis umbras fuisse Balatronem et Vibidium, qui cum illo medium triclinii lectum occuparint. Nomentanum et Porcium sibi quasi subservituros, et adiutores quosdam sibi Nasidienus asciscisse vi-

Nomentanus erat super ipsum, Porcius infra,
Ridiculus totas simul obsorbere placentas.
Nomentanus ad hoc, qui, si quid forte lateret,
Indice monstraret digito: nam caetera turba,
Nos, inquam, coenamus aves, conchylia, pisces,
Longe dissimilem noto celantia succum;
Vt vel continuo patuit, cum passeris atque
Ingustata mihi porrexerat ilia rhombi.
Post hoc me docuit, melimela rubere minorem
Ad lunam delecta: quid hoc intersit, ab ipso
Audieris melius. Tum Vibidius Balatroni:
Nos, nisi damnose bibimus, moriemur inulti:
Et calices poscit maiores. vertere pallor
Tum parochi faciem, nil sic metuentis ut acres

23 supra S. 24 semel *et* simul *hic et tantundem auctoritatis habet*, *et eandem significationem.* 29 passeris assi et *Bentl. ex MSS. Lambi.* assi, atque *Cuz.* 30 porrexerit *G. F. etc.* porrexit *coni. Marcilius.* 35 poscunt *Ven. Glar.*

detur: inter quos accumbit *ipse*, *αὐτὸς*, paterfamilias v. 23. Vibidius et Balathro liberius omnia agunt. Nomentanus deinde solatur Nasidienum: ipse et Porcius convivae imi lecti v. 40. Fundanius cum Visco et Vario primi. G. Figuram triclinii vid. Gesn. Thes. voc. Triclinii. Z.

24 Meliores Codices pro *absorbere* legerunt *obsorbere*, quod et Cruquio placuit. Bentleius servat *absorbere*, quod fortasse alio tempore non faceret. B. *Ridiculus obs.* qui ridicule obsorbebat. Z.

25 *Ad hoc*, supple *ridiculus*. B. Intelligo *erat*, fungebatur hoc officio, ut, si quae deliciae latuissent Nasidienum, is demonstraret. Z.

Siquid lateret; erat huic usus edendi maximus.

26 Comice *Nam*, pro *quod attinet ad.* B. Nos nihil curamus, quid esset, quod appositum esset, coenamus taciti. G.

28 *Succum, saporem.* V. Sch. Cruq.

30 *Ingustata mihi*, h. e. hactenus mihi nunquam gustata: et cum Lambino et Cruquio *porrexerat* pro *porrexerit* repono. B. *Passer* hic piscis est: de *asso*, quem inculcant, Sat. 2, 4, 38. G.

31 *Melimela*, *Κυδώνια μῆλα.* Vet. Schol. Cruq. Plinio *mala mustea.* Cydonia illarum regionum sunt omnium suavissima. Virgilio *aurea mala* dicuntur.

Minorem; ad incrementum lunae. Vet. Schol. Cruq.

34 *Damnose*, *ut damnum sentiat.* Vet. Schol. Cruq.

Moriemur inulti; nam enecabit nos. Parodia Virgiliana (Aen. 2, 670.): *Nunquam omnes hodie moriemur inulti.* B. Male habet illos loquacitas domini sua fercula commendantis: hanc ulcisci volunt. G.

35 *Vertere*, supple *coepit.*

36 Salse *parochum* dicit, ac si esset caupo ob sordes. B. *Parochi* non sunt caupones, sed qui publice praebent hospitium: nec *sordes*, ut iam monui, hic apparent; sed putida diligentia, et commendatio epularum. Et metuit potores acres Nasidienus non ob sordes etc. G.

Potores; vel quod maledicunt liberius, vel
Fervida quod subtile exsurdant vina palatum.
Invertunt Allifanis vinaria tota
Vibidius Balatroque, secutis omnibus; imi
Convivae lecti nihilum nocuere lagenis.
Affertur squillas inter muraena natantes
In patina porrecta. Sub hoc herus, Haec gravida, inquit,
Capta est, deterior post partum carne futura.
His mistum ius est; oleo, quod prima Venafri
Pressit cella; garo de succis piscis Iberi;
Vino quinquenni, verum citra mare nato,
Dum coquitur (cocto Chium sic convenit, ut non
Hoc magis ullum aliud) pipere albo, non sine aceto,
Quod Methymnaeam vitio mutaverit uvam.
Erucas virides, inulas ego primus amaras
Monstravi incoquere, illutos Curtillus echinos,

39 Allifanis *ex MSS. Cruq. et N. Heins. ad Sil.* 8, 537. *it. Bentl. ob auctoritatem scriptorum recepi: vulgo* Alliphanis. 45 mixtum *Ven. Bentl.* 50 mutaverat *Ven. Lamb.* 52 inlutos *Baxt.* Cotillus *Glar.*

37 *Quod maledicunt; metuebat enim suas sordes propalari.* Cruquius.

38 *Fervida*, acrius potata.

Exsurdant, ut non possit sentire saporem. Vet. Schol.

39 *Invertunt; est hypallage, ut sit sententia, invertunt Alliphanos calices, et vinaria tota ponuntur pro vino.* Vet. Schol. Cruq. B. Magis placet, quod additur, *vel οἰνοφόρα κατὰ κεφαλῆς τρέπονται, vasa vinaria in caput vertunt, ita ut ore terram tangant.* Alliphanis poculis implendis evacuant, ut inverti possint, vinaria. G.

Alliphe oppido Samnii maiores calices fiebant. Vet. Schol. Cruq.

Vinaria, οἰνοφόρα. Vet. Sch. Cruq. h. e. lagenas.

40 *Imi convivae lecti*, Porcius et Nomentanus studio parcebant vino, quo gratificarentur domino, cui consueverant parasitari. Erant hi accubitores domini, in imo lecto.

41 *Lagenae* fictilia erant vasa angustis collis et ventricosa, quibus haustum vinum triclinio inferebant: minores cadi. *Jugs.*

42 *Squillas*, modo cammaros dicit.

Muraena, anguilla marina in ipsa testa, qua iuscello suo incoquebatur.

45 *Prima cella, optima olearia cella.* Vet. Schol. Cruq.

46 *Garum* liquamen erat ex scombris, quorum optimi capiebantur in Hispania. B. Vid. Plin. 31, 8. pr. Conf. supra Ser. 2, 4, 64. sq.

47 *Citra mare nato;* vino Italico usus est, dum coqueretur, Chio post cocturam.

50 *Vitio*, acore. Male plerique *mutaverit* pro *mutaverat*. B. At mihi necessarium videtur, quod libri pene omnes agnoscunt. Acetum alias *vitium* est vini; pro vino hic *uva* dicitur. G.

51 *Amaras, austeras*, Torrentius.

52 Optimi Cruquii Codices legerunt *inlutos* pro *illutos*, et putο dici hoc loco pro intinctos, aut

Vt melius muria, quam testa marina remittit.
Interea suspensa graves aulaea ruinas
In patinam fecere, trahentia pulveris atri
Quantum non Aquilo Campanis excitat agris.
Nos maius veriti, postquam nihil esse pericli
Sensimus, erigimur. Rufus, posito capite, ut si
Filius immaturus obisset, flere. Quis esset
Finis, ni sapiens sic Nomentanus amicum
Tolleret: Heu, Fortuna! quis est crudelior in nos
Te deus? ut semper gaudes illudere rebus
Humanis! Varius mappa compescere risum
Vix poterat. Balatro suspendens omnia naso,
Haec est conditio vivendi, aiebat; eoque
Responsura tuo nunquam est par fama labori.
Tene, ut ego accipiar laute, torquerier omni
Solicitudine districtum? ne panis adustus,
Ne male conditum ius apponatur? ut omnes
Praecincti recte pueri comtique ministrent?
Adde hos praeterea casus; aulaea ruant si,

53 remittat *Ven. Glar.* 58 Rufus capite haotenus, ut si *Cun. ex coni.* 71 ruent *Ven. Glar.*

lavatos, etsi dissentiant omnes. Bentleius *inlôtos*. B. Nempe Cruquius *illutos* dicit, cum sua salsugine assumtos: Lambinus non tabefactos, *ἀτήκτους*, integros. Apicius 9, 8. *liquamen* echinis coquendis adhibet. G.

53 *Vt melius muria*, h. e. quia mea ratione sit melius liquamen, quam muria est, quae ex piscibus testaceis paratur. Z.

Testa marina, graecà orca, de qua supra 2, 4, 66. Optima muria liquamine constat thynnorum. B. *Testam* non intelligo orcam s. dolium, verum ipsos pisces testaceos, ut ostreas, mytilos etc. G.

54 *Suspensa; consuetudo apud antiquos fuit, ut aulaea sub cameras tenderent: ut, si quid pulveris caderet, ab ipsis exciperetur.* Vet. Schol.

58 *Erigimur*, *liberamur a metu.* Landinus. Dilogws. B. Metu se contraxerant ad primum strepitum ac terrorem.

Posito capite; in lectum. Vet. Schol. Cruq.

59 *Flere*, subaudi coepit. B. Vel perrexit; est enim infinitum historicum. G.

60 *Sapiens*, amarulenta ironia.

62 *Deus*, epicoeno seu promiscuo genere dicitur, ut Graecis *θεός*.

64 *Suspendens omnia naso;* detorto ad rhonchos et sannas, et identidem excusso. *Callidus excusso populum suspendere naso.* Persius.

66 *Tuo;* certa persona pro incerta. B. Putabam, sermonem directum ad Nasidienum.

67 *Tene;* supple decet, vel aequum est.

68 *Districtum*, divulsum, distractum.

70 *Recte*, ad unguem.

71 Comice *hos* pro eiusmodi.

Vt modo; si patinam pede lapsus frangat agaso.
Sed convivatoris, uti ducis, ingenium res
Adversae nudare solent, celare secundae.
Nasidienus ad haec: Tibi Di, quaecunque preceris,
Commoda dent; ita vir bonus es, convivaque comis.
Et soleas poscit. tum in lecto quoque videres
Stridere secreta divisos aure susurros.
Nullos his mallem ludos spectasse: sed illa
Redde, age, quae deinceps risisti. Vibidius dum
Quaerit de pueris, num sit quoque fracta lagena,
Quod sibi poscenti non dentur pocula; dumque
Ridetur fictis rerum, Balatrone secundo;
Nasidiene, redis mutatae frontis, ut arte
Emendaturus fortunam. deinde secuti
Mazonomo pueri magno discerpta ferentes

75 preceris *tuetur Bentl.* precaris *vel* precare *al.* 85 *Hic v. deest Z.*

72 Certe magis hoc agasonis erat quam commodi ministri. *Agaso is proprie est, qui iumenta tractat; hic autem satyrice significat escarum ministrum, quem vulgo nominant infertorem.* Vet. Schol. Cruq. B. *Agaso* pertinet ad Nasidienum ridendum, qui eiusmodi servum sordidum adhibuerit ad cibos apponendos. Z.

74 *Nudare*, propalare.

75 *Ad haec*, supple *dixit*.

76 *Commoda*, bona, vel animo tuo grata.

Comis, suavis, civilis.

77 *Soleas*, *calopodes ad reparandum convivium.* Vet. Schol. Cruq. Nam accubituri deponebant soleas: erant autem soleae, seu crepidulae, domestica calceamenta. B. Vult exire, et imperare necessaria triclinio restituendo, rediturus v. 84. G.

Tum, postquam discessisset.

78 *Stridere; notandum est, quod in ipso versu sit imitatus sonitum susurri.* Vet. Schol. Cruq.

Divisos, dispertitos.

80 *Redde*, refer, narra.

83 *Fictis rerum;* ob res fictas, ne scilicet sentiat Nasidienus, se a convivis derideri. Hellenismus, ut alibi *vanis rerum*.

Secundo; hypocritam agente. Vet. Schol. Cruq. h. e. secundarum partium actore.

84 *Arte*, ficta scilicet constantia.

85 *Fortunam*, supple *malam*. B. Respicit puto ad illam Platonicam sententiam de vita aleae simili, quam expressit etiam Ter. Ad. 4, 7, 23. *Quod cecidit forte, id arte ut corrigas.* G.

86 *Mazonomo*, *magna scutella*, Vet. Sch. Cruq. Alteri Scholiastae *grande salsare est*, quo scilicet mazam vel pultes inferebant veteres. Ridicule positum. B. Neque hic ridiculum quid indicari sentio praeter dominum, ut credo poetae v. 93. In libro Coll. Sax. *Scutula* ex glossa pro voce ipsa *Mazonomo* irrepsit. *Salsare* V. Sch. a *salso* est, *Sauce*, maioribus nostris *Saltze*. *Mazonomo* circumferuntur, de quibus quisque pro lubitu sumere partem invitatur, atque eligere, quid vel quantum placeat. Nomen a distribuenda maza vel pulte. G,

Membra gruis, sparsi sale multo non sine farre;
Pinguibus et ficis pastum iecur anseris albi;
Et leporum avulsos, ut multo suavius, armos,
Quam si cum lumbis quis edit. tum pectore adusto
Vidimus et merulas poni, et sine clune palumbes;
Suaves res, si non causas narraret earum et
Naturas dominus; quem nos sic fugimus ulti,
Vt nihil omnino gustaremus, velut illis
Canidia afflasset peior serpentibus Afris.

88 albae *quid. MSS. quasi sexus referret.* 89 leporis vulsos *Bos. S. Z.* 90 edit *etiam G.* edat *Sax.* 91 palumbos *Cun.* 94 veluti si *contra omnes libros Bentl.* 95 atris *ex MSS. Bentl.*

87 *Farre*, micis panis.

88 *Ficis pastum iecur.* Veteres *συκωτὸν*, sive *ficatum* appellarunt, ut ostendit Cruquius.

Praecipui honoris erant res albae.

89 *Leporum*, foecundorum scilicet; nisi suspicati sunt delicati omnes lepores parere, ob famam ambigui sexus.

90 *Edit;* vetuste pro edat. B. Nam *edit* est Coniunct. ab *edim*, *edis*, *edit:* ut supra Epod. 5, 3. Z.

92 *Si non causas*, an sermonem orsus est de coitu animalium?

94 Mire *afflasset* de venefica et garrulo, ac si vel spiritu necarent, haec quidem carminibus, ille autem ineptiis. B. *Afflare* etiam dativo iungi, quod dubitare videtur Bentleius, ostendit Stephanianus Thesaurus. G.

Notum est Afros serpentes esse omnium teterrimos.

Q. HORATII FLACCI
EPISTOLARVM*)
LIBER PRIMVS.

EPISTOLA I.

AD MAECENATEM.

Omissa re ludicra Philosophiae se tradit. (Et philosophemata quaedam, tanquam specimina illius, per lancem saturam addit. *G.*) B. Horatius, a Maecenate provocatus ad versus scribendos, excusat se ob aetatem ingravescentem, et animi propositum, quo ad sapientiae studium amplectendum ducatur, seligendis philosophorum variorum praeceptis iis, quibus putet se vitam quodam modo regere et instituere posse sapienter, ut certe vitia fugiat careatque stultitia, qua vulgo laborent homines, qui divitias honoresque tantum magni faciant, contemtis animi ingeniique virtutibus, sintque valde sive divites sive pauperes in rebus appetendis et fugiendis inconstantes, et negligentiam rerum minutarum in vitae cultu habituque graviter reprehendant, vitia contra animi gravissima, utpote vulgaria et usitata, non curent.

Prima dicte mihi, summa dicende Camoena,
Spectatum satis, et donatum iam rude, quaeris,

*) Vt *Satira* prima itemque libellus de arte poetica *Epistolas* vocari possunt, propter appellatum ibi Maecenatem, hic utrumque Pisonem: ita Epistolae hae *Satirarum* nomen ob varietatem argumenti et vitiorum reprehensionem ferre possunt, *Sermonum* vero propter pedestre genus orationis etc. G.

1 Primus liber Satirarum, primum Horatiani ingenii specimen vulgatum, habet primum Sermonem inscriptum Maecenati. Sic etiam prima omnium Odarum Maecenatem alloquitur. G.

Tale est illud Virgilianum Ecl. 8, 11. *A te principium, tibi desinet.* Vet. Schol. Cruq.

Dicendo; videtur Horatius hanc Epistolam Maecenatis hortatu scripsisse. Vet. Sch. Cruq.

2 *Spectatum*, diloges etiam pro *probatum*. Landinus.

Rudibus batuebant in ludo. Rudis etiam insigne erat missionis a gladiatoria opera, et iam facti la-

Maecenas, iterum antiquo me includere ludo.
Non eadem est aetas, non mens. Veianius, armis
Herculis ad postem fixis, latet abditus agro,
Ne populum extrema toties exoret arena.
Est mihi purgatam crebro qui personet aurem:
Solve senescentem mature sanus equum, ne
Peccet ad extremum ridendus, et ilia ducat.
Nunc itaque et versus et caetera ludicra pono:
Quid verum atque decens, curo et rogo, et omnis in hoc sum:
Condo et compono quae mox depromere possim.

3 inducere *MSS. Bersm.* 4 Non aetas eadem, non mens *MS. Bersm.* 6 totiens *Bentl.* 7 purgata — aure *coll. Sax.* 10 ludicra caetera *MS. Bersm.*

nistae. Publice autem alebantur exauctorati. Erat et duplex rudis; ferula scilicet et gladius ligneus, quo inter se batuebant tirones. Vide Lipsii Saturn. Polyb. ξυλίνη μάχαιρα.

3 *Ludo;* quia *secuit urbem*, ut olim Lucilius. B. Gladiatorium ludum intelligi, manifestum est vel ex *rudis* mentione. G.

4 *Mens*, studium. *Mutatione aetatis fit mutatio mentis*, ut scite Landinus.

Veianius, insignis gladiator eius temporis.

5 *Herculi Fundano consecravit arma.* Vet. Schol. Gladiatores in tutela erant Herculis. B. Vitruv. 1, 7. *Herculi, in quibus locis non sunt Gymnasia neque Amphitheatra, ad circum* vult aedem aedificari, ut intelligamus, Amphitheatris vel sacella Herculis adiuncta, vel tota fuisse instar templorum Herculis. Hic igitur figunt arma gladiatores. G.

6 *Populum exoret; spectatorum clementia prohibebatur victor in victum saevire*, Landinus.

Extrema arena; cum amplius fugere non posset retiarius secutorem.

7 *Est mihi; ipse animus, qui ἐν ὠσὶ τῶν ἀνθρώπων οἰκεῖ*, i. e. *qui in auribus hominum habitare dicitur Herodoto*, ut eleganter Cruquius. Eiusmodi erat Socratis Daemon.

Purgatam, quia *mordaci lotus aceto*, ut ait Persius 5, 86. nam calido aceti fumo vaporabant aures minus audientes.

8 *Solve senescentem. Sicut fortis equus, spatio qui forte supremo Vicit Olympia, nunc senio confectu' quiescit:* Ennius apud Cic. de Sen. c. 5. citante Lambino. B. *Solve* scil. de curru. Z.

9 *Peccet ridendus*, ridicula peccata committat, ut erat illud in ludis Pompeii, de quo Cic. Fam. 7, 1. *Honoris causâ in scenam redierant ii, quos ego honoris causa de scena decessisse arbitrabar:* et quae de Aesopo addit. G.

Ilia ducat; frequenter anhelet. Vet. Schol. Cruq. *Ilia sunt inter coxas et pubem.* Celsus, monente Torrentio.

10 *Versus* lyricos, *ludicra* satiras. Illas *illudere se chartis* dicit Ser. 1, 4, 139. Add. 1, 10, 37. G.

11 *Verum animi bonum. Τὸ καλὸν βίου.* Cruquius.

Curo, meditor.

12 *Condo et compono*, recondo et in unum congero; tanquam in penum scilicet, vel promtuariam cellam.

Ac ne forte roges, quo me duce, quo lare tuter:
Nullius addictus iurare in verba magistri,
Quo me cunque rapit tempestas, deferor hospes.
Nunc agilis fio, et mersor civilibus undis,
Virtutis verae custos rigidusque satelles:
Nunc in Aristippi furtim praecepta relabor,
Et mihi res, non me rebus subiungere conor.
Vt nox longa, quibus mentitur amica, diesque
Lenta videtur opus debentibus; ut piger annus
Pupillis, quos dura premit custodia matrum:
Sic mihi tarda fluunt ingrataque tempora, quae spem
Consiliumque morantur agendi graviter id quod
Aeque pauperibus prodest, locupletibus aeque;

16 versor *MSS. Lambi. et Bas. it. Z. Med.* 1477. *it. Ven. Glar.*
21 Lenta *Bentl. ex MS. vetusto Barthii, quod ob elegantiam et varietatem dicendi recepi pro vulg.* longa. *Sic* nox longa, dies lenta *et* annus piger *commutate dicitur. Z.*

13 *Quo lare*, h. e. in cuius philosophicae domus clientela sim: et bene *tuter*, cum praeposuerit *duce*, ac si militiae operam daret.

14 *Addictus*, factus alieni iuris. Sacramento devovebant se clientes et milites pro salute ducum, verbis ab ipsis ducibus conceptis. B. Gladiatores se addicunt sacramento. Vid. Ser. 2, 7, 59. Medici olim iurant in verba sui Hippocratis. G.

Magistri per contemtum dicebantur Philosophi.

15 *Tempestas*, animus, qui instar venti et maris varius est. B. *Hospes*, ad varias philosophorum sectas, tanquam ad loca aliena, in quibus non habitare, sed tantum aliquamdiu commorari animi causa soleo. Z.

16 *Agilis fio*; vitam laudo civilem, ut Stoicus: nam Epicurei sibi vivunt, et curam reipublicae, si molesta futura est, sapiente indignam putant. Λάθε βιώσας praecipuum horum dogma est.

17 *Rigidus* ad utrumque substantivum refertur. Vid. ad Od. 2, 19, 28. G.

18 *Aristippus Epicureae sectae princeps fuit.* Vet. Schol. B. Falso: Cyrenaicae, voluptariae magis etiam, quam erat Epicurea. G.

19 *Et mihi res. Stoici dicunt, natum hominem, ut a republica regatur: Epicurei vero, ut homo rempublicam regat.* Vet. Schol. Quod si hoc nequit, ut prorsus eam negligat.

Septem Lambini Codices atque omnes Cruquii cum Vetere Scholiaste legerunt *subiungere* pro *submittere*. Subiunguntur vehicula iumentis, non iumenta vehiculis. B. Huc pertinet illa nobilis vox Aristippi, *Ἔχω τὴν Λαΐδα, οὐκ ἔχομαι ὑπὸ τῆς Λαΐδος, Habeo, non habeor.* G.

21 Bentleius ex ingenio *Lenta* posuit pro *Longa*, quo scilicet Horatium ipsum emendaret.

Opus debentibus; mercenarii. Vet. Schol. Cruq.

22 *Premit*, compescit veluti fraeno.

24 *Consilium*, propositum. B. *Id quod* etc. h. e. sapientiae virtutisque studium. Z.

Aeque neglectum pueris senibusque nocebit.
Restat, ut his ego me ipse regam solerque elementis:
Non possis oculo quantum contendere Lynceus,
Non tamen idcirco contemnas lippus inungui;
Nec, quia desperes invicti membra Glyconis,
Nodosa corpus nolis prohibere cheragra.
Est quadam prodire tenus, si non datur ultra.
Fervet avaritia miseroque cupidine pectus?
Sunt verba et voces, quibus hunc lenire dolorem
Possis, et magnam morbi deponere partem.
Laudis amore tumes? sunt certa piacula, quae te
Ter pure lecto poterunt recreare libello.
Invidus, iracundus, iners, vinosus, amator;
Nemo adeo ferus est, ut non mitescere possit,

28 oculos *Lamb. Bentl. et MSS. Bersm.* 29 inungi *edd. vett.* 30 *pro* Nec, Et *Med.* 1477. Neu *Cun.* 31 cheragra *etiam G.* chir. *al.* 32 quadam *firmat Cruq.* quoddam *Z. Med.* 1477. 33 miseraque *Ven. MS. Bersm.* 34 laborem *Cun. post Cruq.*

27 *Elementis*, *praeceptis primis.* Vet. Schol. Cruq. *Elementa* dicuntur, quasi quae sint *e limine.*

28 *Non possis;* secunda persona pro prima, comico ritu, et supprimitur *Si.*

Maluit Bentleius *oculos* numero multitudinis; sed *oculos* posuit ex mera coniectura. Ego nihil moveo. B. Tanto minus aliquid mutandum, quod *oculos contendere* videtur simpliciter modo hoc significare, versus aliquem locum dirigere oculos, et velut collineare; *oculo contendere* vel *oculis* indicat summum conatum efficiendi, et effectum adeo. G.

Contendere oculo; contento oculo videre.

29 Ipse erat *lippus.* *In omnibus fere MSS. legitur inungui.* Torrentius.

30 *Glycon athleta fuit fortissimus.* Vet. Schol.

31 *Nodosa,* lapidosa, tuberibus informis.

Hoc etiam loco Bentleius posuit *cheragra*, quod non improbaverim.

32 Bentleius ex admodum vetusto Exemplari recte reposuit *quadam* pro *quodam.* B. *Est* autem idem quod licet, ut Ser. 2, 5, 103. G.

33 *Fervet*, calet uti febre.

34 *Sunt verba et voces: Εἰσὶν δ' ἐπῳδαὶ καὶ λόγοι θελκτήριοι,* Euripides in Hippolyto, citante Lambino. Notum est carminibus demulceri febres consuevisse.

36 *Tumes*, veluti hydrope. B. Et alioqui *tumere* ad morbos animi refertur. Intumescunt superbi, irati, cupidi. Vid. Bentl. ad Art. Poet. 197. G.

Bene *piacula;* nam veteres morbos omnes ad iram deorum referebant, ut dudum monuit Celsus.

37 *Ter pure lecto; ut se mergunt qui se purgant.* Vet. Schol. Deridet enim piacula sacerdotum.

Recreare, levare.

39 *Ferus*, durus, incultus, indomitus: *Feritatem vocat inscitiam et animi duritiem.* Vet. Schol. Cruq.

Si modo culturae patientem commodet aurem.
Virtus est vitium fugere, et sapientia prima
Stultitia caruisse. Vides, quae maxima credis
Esse mala, exiguum censum, turpemque repulsam,
Quanto devites animi capitisque labore.
Impiger extremos curris mercator ad Indos,
Per mare pauperiem fugiens, per saxa, per ignes:
Ne cures ea quae stulte miraris et optas,
Discere et audire et meliori credere non vis?
Quis circum pagos et circum compita pugnax
Magna coronari contemnat Olympia, cui spes,
Cui sit conditio dulcis sine pulvere palmae?
Vilius argentum est auro, virtutibus aurum.

40 accommodet *Sar. et MS. Bersm.* 44 animi *Z. Med.* 1477. *Fabric.* 1555. *etc. Iura fere paria.* 48 audere *Z.* 52 Vilius est auro argentum *Bentl. et MS. Bersm.*

40 Animus subigitur et purgatur Philosophia, uti ager *cultura.*

41 *Virtus est;* bene haec intulit, cum iam culturae meminerit, qua purgantur agri infelicibus herbis.

42 *Repulsam, reiectionem ab honoribus.* Vet. Schol. Cruq.

44 Tres Cruquii Codices legerunt *Quanto animo* pro *animi*, h. e. quanta audacia. Bentleius cum aliis praetulit genitivum *animi*, Horatiana varietate parum perpensa. B. Revocavi lectionem plurium librorum bonam. Z.

Labore, discrimine, vitaeque periculo.

46 *Per mare; hoc loco Theognidis versus imitatus est*, qui ait: Ἣν δὴ χρὴ φεύγοντα καὶ ἐς μεγακήτεα πόντον Ῥιπτεῖν, καὶ πετρῶν, Κύρνε, κατ' ἠλιβάτων. Vet. Schol.

Per ignes, per torridam zonam.

47 *Mirari*, est pro magno aut bono aut malo aliquid habere, ut mox Epist. 1, 6, 1. *Nil admirari.* G.

48 *Discere et audire;* ὕστερον πρότερον. Vet. Schol. B. *Audere*, quod prima habet editio, mihi blanditur, ut sit vehementior et acrior cohortatio. Brevior longe ad tranquillitatem via est, si audeas contemnere, quae mirantur alii, quam si ea parare studeas. G.

Meliori, doctiori. Vet. Schol. Cruq.

51 *Conditio dulcis*, non *dulcis palmae.* Satis mirari nequeo, Interpretes latuisse, interrogative distinguendum esse post *Olympia.* B. Vt sumus homines, mihi contra videtur sententia huic loco aptissima nasci, si ita iungas, quis athleta circumforaneus non malit Olympia coronari, si spes et conditio offeratur sine labore assequendae illius palmae? Miratur Horatius, non potius cupidinem malum exstirpare homines, et sic finem bonorum consequi, quam pugnare cum quotidianis perturbationibus. Qui ἀπάθειαν habet, vicit Olympia: qui studet satisfacere cupiditatibus, pugnat quotidie pugnas ignobiles. G.

Sine pulvere, proverbialis elocutio, ἀκονιτί. Erasmus.

52 Hinc novo quasi exordio ostendit inconstantiam et stultitiam hominum, qui in ore quidem habeant praeclaram sententiam *Vilius argentum* est. sub eodem tempore, si non totidem verbis, toto tamen vitae tenore clament, *O cives, cives!* cam-

O cives, cives, quaerenda pecunia primum est,
Virtus post nummos: haec Ianus summus ab imo
Prodocet; haec recinunt iuvenes dictata senesque,
Laevo suspensi loculos tabulamque lacerto.
Est animus tibi, sunt mores, est lingua fidesque:
Sed quadringentis sex septem millia desint;
Plebs eris. At pueri ludentes, Rex eris, aiunt,
Si recte facies. Hic murus aheneus esto,

55 Perdocet *Z. Med.* 1555. Praedocet 2 *MSS. Cruq. Fl. Versum* 58. *ante* 57. *posuit, et hunc a* Sed *incepit unius MS. auctoritate Cruquius, quem secuti Bentl. Maitt. Cun. Sanad.* Sed *habent MSS. plures, etiam G. Inde vero transpositionis necessitatem eo minus colligas, quod illud* Sed *potest indicare excusationem avarorum, omissa per solennem ellipsin conditionali particula.* Gesn. *Equidem ob sensus elegantiam et librorum auctoritatem secutus sum Bentl. Vulgo autem sic:* Si quadringentis sex septem millia desunt, Est animus tibi, sunt mores, et lingua fidesque. Z.

que sententiam legibus etiam sanciant. G.

Bentleius posuit *Vilius est auro argentum.* Verum eiusmodi errores labenti memoriae videntur tribuendi.

53 *O cives.* Ironica Prosopopoeia, qua vult significare, urbanos pluris facere Arithmeticam quam Philosophiam. *Romani pueri longis rationibus assem Discunt in partes centum diducere.* De Arte Poet. 325. sq.

54 *Ianus summus;* h. e. universum Forum et Populus Romanus. V. s. 2, 3, 18.

55 *Prodocet, aperte docet.* Vet. Schol. Cruq. Atque haec lectio est plurium atque meliorum codicum, cum alii habeant *Perdocet.* Mecum sunt Lambinus et Cruquius, (Bentl. Bos.) Torrentius contra est. B. *Recinere* est ad molestiam usque audientium aliquid repetere: ita ICtos *cantores formularum* appellat Cicero de Orat. 1. c. 55. Origo ab avibus cantatricibus. G.

Senesque, h. e. aeque ac senes, vel una cum senibus, quos habent praeceptores.

56 Hoc versu utitur Sat. 1, 6, 74. ubi est descriptio puerorum ludum literarium frequentantium. Hic illo satirice utitur, ut indicet, senes etiam toto die puerili illa exercitatione computandi, numeros et aera suarum rationum tractandi, occupatos esse. Ita hic versus, qui insiticius videri poterat, et visus est Cuningamo, gratiam et venerem addet orationi. G.

57 *Animus;* supple generosus, vel liberalis.

Mores; supple probi et belli.

Lingua, eloquentia.

58 Non est mirum homines ita diligenter computare numos. *Si* enim *quadringentis* millibus HS. qui equestris census est, modo *sex* vel *septem millia desunt;* si de reliquo *est animus tibi — Plebs eris.* Plane haec verborum ordinatio indignitatem auget, et invidiam facit legi, quod sibi admovet illa duo *Est animus, mores, lingua*, et *Plebs eris.* Vt non reprehenderim lectionem, quam transpositio duorum versuum efficit: sic receptum ordinem multo digniorem poeta arbitror. G.

59 *Plebs eris;* i. e. *in quatuordecim ordinibus non sedebis.* Vet. Schol. Δῆμος ἔσῃ.

Rex eris. Pueri ludentes magistratus exercent et reges creant.

60 *Si recte facies;* si iuxta ser-

Nil conscire sibi, nulla pallescere culpa.
Roscia, dic sodes, melior lex, an puerorum est
Naenia, quae regnum recte facientibus offert,
Et maribus Curiis et decantata Camillis?
Isne tibi melius suadet, qui, rem facias; rem
Si possis recte; si non, quocunque modo rem;
Vt propius spectes lacrimosa poëmata Pupî:
An qui, fortunae te responsare superbae
Liberum et erectum, praesens hortatur et aptat?

67 Puppi *vulg.* Puppî *Lamb.* 69 optat *vulg.*

vaturus es, nec tuo arbitrio imperabis. B. Nihil opus est, ut hic peculiarem ludum *βασιλίνδαν* cogitemus. Olim moris fuit *regem* vocari a pueris et adultis ludentibus, qui optime rem gessit. Locum Platonis in Theaeteto, et alium Dionis Chrysost. laudavit hic Lambinus. Et quid hodie in Germaniae urbibus notius est *rege iaculatorum?* Similis est huius loci suavitas Epigrammati primo Callimachi, ubi Pittacus petentem consilium de uxore ducenda ad pueros ludentes ablegat, qui frequentant illud, *τὴν κατὰ σαυτὸν ἔλα*. Sententiam, *Hic murus*, saturae lege vel licentia intexit poeta, ac statim ad naeniam illam puerorum, eiusque interpretationem redit. G.

Hic murus aheneus; innocentia sit tibi pro munimento regi inexpugnabili. Conscii arcibus magis fidunt quam civibus. Proverbiali sermone *aheneum* dicimus quod rumpi nequit; potuit etiam cogitare de muris Troiae.

62 *Lex Roscia est, qua cavetur, ut proximis ab Orchestra quatuordecim gradibus spectent, quibus est quadringentorum sestertiorum.* Vet. Schol.

63 *Naenia*, puerilis cantilena. *Hoc dicto valde gravat legem Rosciam.* Vet. Schol. Cruq.

64 *Et maribus Curiis*, h. e. generosis et iustis, qui scilicet ad normam huius cantilenae rempublicam regebant. B. Heroes illi tales facti sunt, quales illos admiratur posteritas, quod non cecinere modo, pueri cum essent, sed viri etiam animum sic induxerint, regem esse qui *recte faciat:* non qui *rem faciat.* Hanc deinde formulam ipsa repetitione ridiculam et odiosam reddere studet. G.

65 *Facias*, lucreris. B. *Qui* scil. suadet. Z.

66 *Recte*, iuste. Notam aliquam historiam tangit. B. Est hic Ellipsis Graecis, amicis Horatii, usitata. *Si possis recte*, bene habet! *si non* etc. Tanto facilius tamen potuit uti hac omissione, quod ipsum *recte* repetitum apodosis locum sustinere valet, *si possis recte*, recte est! G.

67 *Lacrimosa. Pupius Tragoediographus ita affectus spectantium movit, ut eos flere compelleret. Inde istum versum fecit: Flebunt amici et bene noti mortem meam. Nam populus in me vivo lacrymatu' est satis.* Vet. Schol. B. *Vt propius spectes*, h. e. sedeas in quatuordecim, s. ut sis locuples s. eques. *An qui*, scil. suadet. Z.

Pupî; hoc ex libris ostendit Bentleius. Plurimi erant *Pupii* Romae, ut patet ex Inscriptionibus.

68 *Responsare; contumaciter respondere.* Vet. Schol. Vid. Ser. 2, 7, 85.

69 *Liber* est, qui audacter promit quae sentit. *En ergo liber, Ille ferox tacui.* Ovidius Met. 1, 757.

Praesens, *valens persuasione*. Vet. Schol. Cruq.

Septem Cruquii et novem Terentii codices legerunt *aptat* pro *optat*. *Aptat*, *format*. Vet. Schol. Cruq. Concinnat.

Quod si me populus Romanus forte roget, cur
Non, ut porticibus, sic iudiciis fruar isdem;
Nec sequar aut fugiam, quae diligit ipse vel odit:
Olim quod vulpes aegroto cauta leoni
Respondit, referam: Quia me vestigia terrent
Omnia te adversum spectantia, nulla retrorsum.
Belua multorum es capitum: nam quid sequar? aut quem?
Pars hominum gestit conducere publica: sunt qui
Crustis et pomis viduas venentur avaras,
Excipiantque senes, quos in vivaria mittant:
Multis occulto crescit res foenore. Verum
Esto, aliis alios rebus studiisque teneri;
Iidem eadem possunt horam durare probantes?
Nullus in orbe sinus Baiis praelucet amoenis,
Si dixit dives, lacus et mare sentit amorem
Festinantis heri; cui si vitiosa libido

76 capitum es *Z. Med.* 1477. 78 Frustis *G. S. Z. Med.* 1477. *Fabr.* 1555. *Lamb.* 82 possuntne *Lamb.* 83 Nullius in urbe. Z.

71 *Porticibus*, ambulacris. *Cloysters.* B. *Iudiciis fr. iisdem*, h. e. idem sentiam de rebus appetendis et fugiendis. B. [† Male Bentl. *ferar* pro *fruar.* iudiciis frui signif. fructum capere ex aliorum de nobis iudiciis ac sententiis ad vitam emendandam sive regendam.]

74 *Quia me vestigia; Luciliana sunt haec.* Vet. Schol. Lucilii distichon est apud Nonium: *Quid tibi vult, quare fit, ut intro versus et ad te Spectent atque ferant vestigia se omnia prorsus. Ad Paradoxa Stoicorum descensum sibi facit.* Vet. Sch. h. e. Omnes praeter sapientes et insanos et servos esse: certe tam libertati quam vitae metuebat Aesopi vulpes.

76 *Belua multorum;* tanquam altera Hydra. Vet. Schol. Cruq. Non video, cur Bentleius mutaverit *es* in *est*, cum poeta alloquatur populum Romanum sub tertia [i. secunda] persona. B. Non tantum bellua es, o popule, ut leo, periculosa; sed multorum capitum, quam quis sequi, ne velit quidem, possit. G.

77 *Conducere publica. Quaeis Horat. Gesn.* *facile est aedem conducere, flumina, portus, Siccandam eluviem, portandum ad busta cadaver.* Iuvenalis.

78 *Crustis et pomis*, uti parvulos. *Crusta* dicit placentas. Plurimi Codices habent *Frustis*, sed male.

Avaras, et per hoc divites et orbas.

79 *Excipiant;* ex insidiis capiant obesos thunnos. B. *Vivaria*, ubi servantur et saginantur animalia, ferae, pisces, aves. G.

80 *Occulto, illicito.* Vet. Sch. Cruq.

81 *Esto*, h. e. Concedo, hoc dandum esse naturae humanae. *Μετάβασις.* B. Auget ita illud, quod negabat, populi se posse iudicia sequi. G.

84 *Lacus Lucrinus* mari immissus. B. Cf. Carm. II, 15. Z. *Sentit*, ob onusta materia et caementis navigia. B. *Contracta pisces aequora sentiunt* Car. 3, 1, 33. G.

Amorem, studium.

85 *Vitiosa*, aegra, delira.

Fecerit auspicium, cras ferramenta Teanum
Tolletis, fabri. Lectus genialis in aula est?
Nil ait esse prius, melius nil coelibe vita;
Si non est, iurat bene solis esse maritis.
Quo teneam vultus mutantem Protea nodo?
Quid pauper? ride: mutat coenacula, lectos,
Balnea, tonsores; conducto navigio aeque
Nauseat ac locuples, quem ducit priva triremis.
Si curtatus inaequali tonsore capillos
Occurri, rides: si forte subucula pexae

91 viden' ut mutat *Bentl. coni.* [† *Novem MSS. ab Oudendorpio visi (vid. ad Sueton. Octav. 68.) dant* ride; mutat, *et praeter necessitatem mutat Bentleius.*] rides *Cun.* 92 conducit navigia *MS. Bersm.* 94 curatus *etiam G. S. Z. Med.* 1477. *F. Cun.* 95 Occurro *Bentl. e MSS.*

86 *Fecerit auspicium;* ridicule *fecerit auspicium* de novo suborto deliramento. *Sua cuique libido est deus*, et, *Anus quae vult somniat*, ut vulgo dicitur. B. Voluit forte laudare Aen. 9, 185. *Sua cuique Deus fit dira cupido.* G.

Ferramenta, *fabrilia instrumenta.* Torrentius.

Teanum civitas est Campaniae, Sidicinum. Vet. Schol. Cruq.

87 *Genialis*, Genio Naturae deo sacer. *Δαίμων*, sive Genius in solo est. B. *Aulam* dicit pro *atrio*, ubi est *lectus genialis*, qui idem *adversus* dicitur. G.

90 *Nodo;* laqueo retis. B. Respicit ad fabulam Aristaei Protea vincire docti a matre Cyrene, quam narrat Virg. Georg. 4, 405. G.

91 Invitat Maecenatem, et quemvis lectorem, ut rideat conatus pauperum, qui similes fieri volunt divitum illa inconstantia, ut Ser. 2, 3, 310. de Turbone. Nihil igitur opus est mutata lectione. G.

Tenues conducebant *coenacula; Quos tegula sola tuetur A pluvia, molles ubi reddunt ova columbae.* Iuvenalis 3, 201.

92 *Conducto*, et per hoc *non suo.*

93 *Priva*, propria. B. Domino soli parata: non communis vectoribus, s. meritoria. G.

94 Etsi *curatus* sit lectio plurium Codicum, magis tamen placuit *curtatus* propter enargiam. Mirum videtur Bentleium servisse *curatus.* Certe *inaequalis tonsor* magis *curtabit* quam *curabit* capillos. Curatio capillorum tonsoris opus est. B. Nec poterat aliter hic peccari, nisi *curtatis capillis* quibusdam magis quam opus erat. Sed cum haec notio iam sit in *inaequali tonsore*, *curatus* damnare non ausim. *Inaequali tonsore*, ut *exiguae togae textore* Epist. 1, 19, 13. G.

Inaequali tonsore, *hypallage*, *quia inaequaliter tondet.* Vet. Schol. Cruq.

95 *Occurri*, comica enallage temporis et personae; nam Virgilium tangit. Vide Satyr. 1, 3, 29. Bentleius praetulit *Occurre;* sed nihil tanti. Librarii frequenter permutant tempora, fallente eorum memoria. B. Lubrica sane fide nescio quorum Scholiastarum nititur illud de Virgilio hic et Sat. 1, 3, 29. reprehenso. Augustum, Maecenatem, Virgilium, interponunt ubi collibuit. Conqueritur Horatius, se in minutis rideri et reprehendi a magno amico suo, in maioribus non emendari. G. Maecenatem in rebus eiusmodi minutis diligentem fuisse, et ipsum in cultu et habitu mollem et delicatum, constat. Cf. Senec. Epist. 114. Z.

Trita subest tunicae, vel si toga dissidet impar,
Rides. quid, mea cum pugnat sententia secum?
Quod petiit, spernit; repetit quod nuper omisit?
Aestuat, et vitae disconvenit ordine toto?
Diruit, aedificat, mutat quadrata rotundis?
Insanire putas solennia me, neque rides,
Nec medici credis, nec curatoris egere
A praetore dati; rerum tutela mearum
Cum sis, et prave sectum stomacheris ob unguem
De te pendentis, te respicientis amici.
Ad summam, sapiens uno minor est Iove, dives,
Liber, honoratus, pulcher, rex denique regum;
Praecipue sanus, nisi cum pituita molesta est.

Postquam binas tunicas habere coeperunt, instituerunt habere subuculam et indusium. Landinus ex Varrone. Erat enim tunica vel interior, vel exterior.

Pexae, *novae*, *non tritae*. Torrentius. Lanosae, seu villosae.

98 *Omisit*, neglexit, reliquit. B. Conf. Sat. 2, 3, 308. de ista Horatii inconstantia. G.

99 *Aestuat*, fluctuat.

Ordine, ratione.

101 *Solennia*, humaniter. B. Esse putas hunc morbum inveteratum, qui frustra tentetur: nec mihi proprium, sed consuetum et epidemium. G.

102 *Furioso dabatur curator a Praetore*. Cruq.

103 *Rerum tutela mearum*, h. e. patronus meus. Patronorum erat res clientium tutari.

104 *Prave*, *inaequaliter*. Vet. Schol. Cruq.

105 *De te pendentis*, h. e. iudicio tuo se metientis.

Iterum Bentleius emendando Horatium ipsum, solius Heinsii auctoritate nisus, edidit *suspicientis* pro *respicientis*, acsi respectus semper esset minorum, nunquam maiorum. Plinius nihilominus auctor est 2, 7. *aliis nullum esse deorum respectum*, *aliis pudendum*. B. *Respicimus* ea, unde opem exspectamus, non minus quam ea, quibus auxilium debemus. Nudum latus hic Iohnsono praebuit Bentleius. G.

Amicus minor cliens est, maior patronus.

106 Temperat severitatem superiorum sententiarum irrisione Stoicorum simili illi, quae est Sat. 1, 3. extr. G.

Ad summam, ut summatim intelligas totum quod velim: *ad summum*, denique est.

Imo, si Senecae credendum, *vir bonus est Iove maior*. B. Respicit, puto, Epist. 53. extr. *Est aliquid, quo sapiens antecedat deum; ille naturae beneficio non timet, suo sapiens*. G.

Haec ex Lucilio tracta sunt: nam sic ille, *Nondum etiam haec omnia habebit; Formosus, dives, liber, rex solu' vocetur*.

107 *Honoratus*, nobilis, honorabilis.

108 *Sanus* dilogως modo ponitur, de animo et corpore.

Pituita molesta est; tussit enim interdum. Et senes et atrabiliarii vexantur tussi. Suavi risu seria diluit, quo gratificetur Maecenati Epicureo. B. In oculis sedem quasi propriam et in naso habet pituita, et sensum utrumque obtundit. Hinc κορυζῶντες, hebetes etc. G.

EPISTOLA II.

AD LOLLIVM.

Moralem philosophiam commodius tractari ab Homero quam philosophis. (A v. 32. lanx satura praeceptorum vivendi. G.) Lollium adolescentem hortatur ad sapientiae et virtutis studium. Ostendit igitur, ex Homero luculentius et certius bene et sapienter vitae instituendae rationem disci posse, quam ex Stoicorum Academicorumque libris. Iliadem enim continere mala gravissima, quae ex ira, libidine aliisque cupiditatibus oriantur: Odysseam autem virtutis sapientiaeque exempla utilissima. Tum addit, operam esse dandam mature, ut pravae cupiditates et perniciosae coërceantur, avaritia scilicet, libido, invidia, ira.

Troiani belli scriptorem, maxime Lolli,
Dum tu declamas Romae, Praeneste relegi;
Qui, quid sit pulchrum, quid turpe; quid utile, quid non,
Planius ac melius Chrysippo et Crantore dicit.
Cur ita crediderim, nisi quid te detinet, audi.

4 Planius *etiam Z. Med.* 1477 *et* 1486. *Marcil. Bentl. Cun. Sax. Sandb.* 5 destinet *MSS. ap. Lambi. et G. Forte voluere* distinet. [† *et sic est in melioribus Codd. teste Heinsio ad Ovid. Rem. Am.* 486. *cf. Var. Lect. ad Carm.* 4, 5, 12.]

1 *Lollius* iste erat moderator iuventae Caio Caesari, ut supra ostendimus. B. Respicit ad Od. 4, 9. Verum hic agit cum filio illius Lollii natu *maximo:* neque enim elogium hic esse potest *maximus;* et cognomen in ea gente non satis probatur ex Inscr. Grut. p. 638, 2. Agi cum adolescentulo, satis apparet ex v. 68. Ad eundem scripta Epistola huius libri 18: frater illius ibi commemoratur v. 63. cuius respectu hic *maximus* vocari potuit. G.

2 *Declamas*, h. e. animi gratia rhetoricae scholae operam das: erat enim et adolescens et nobilis.

3 *Quid sit pulchrum*, τὸ καλὸν, vel honestum. Quatuor ista loca minus ad rhetoricam quam ad philosophiam pertinent. Vult enim significare, Homerum etiam civilis vitae usum tradere.

4 Mire *Plenius*, cum *Chrysippus* Stoicus supra septuaginta volumina conscripserit, *Crantor* autem Academicus ad triginta millia versuum, auctore Laërtio. Pro *Plenius* doctissimus Bentleius auctoritate multorum Codicum reposuit *Planius* in editione sua Horatii. Nescio quomodo tamen *Plenius* nobis probabilior videtur lectio: certe *Plenius* magis ad materiam referri videtur, et *Melius* ad stilum. Neque sane potuere tanti scriptores non planissime scribere tam grandibus voluminibus. B. *Plenior*, apertiorque via docendi per exempla et imagines: *plenius* docent philosophi, qui totis libris agant, quod poetae sub exemplis etc. G.

Melius, luculentius. B. Seu, aptius ad faciendum et cavendum. Z.

Fabula, qua Paridis propter narratur amorem
Graecia Barbariae lento collisa duello,
Stultorum regum et populorum continet aestus.
Antenor censet belli praecidere causam:
Quid Paris? ut salvus regnet vivatque beatus,
Cogi posse negat. Nestor componere lites
Inter Peliden festinat et inter Atriden:
Hunc amor, ira quidem communiter urit utrumque.
Quicquid delirant reges, plectuntur Achivi.
Seditione, dolis, scelere, atque libidine et ira
Iliacos intra muros peccatur et extra.
Rursus, quid virtus et quid sapientia possit,
Vtile proposuit nobis exemplar Vlyssem;
Qui domitor Troiae, multorum providus urbes
Et mores hominum inspexit; latumque per aequor,
Dum sibi, dum sociis reditum parat, aspera multa

10 Quod *etiam Sax. Cun. Sax. MS. Bentl.* 18 Vlyxem *Ven.* 17 Rursus *omnes praeter unum* Vlixen *Bentl.*

6 *Fabula*, Ilias.

7 *Graecia Barbariae;* forsan Ennianus est versus: nam *Barbaria* veteribus poetis pro Phrygia erat.

8 *Aestus;* dementes iras. B. Perturbatio omnis et inconstantia, fluctibus et aestui maris similis, notari videtur. G.

9 Vid. Il. *H*, 347. G.

Praecidere causam; Helena et rebus redditis. Verbum medicum est.

10 Bentleius edidit *Quod Paris*, pro *Quid*, auctoritate quorundam librorum, quibus equidem nequeo fidem habere, quod Horatiano careant spiritu. B. Recte sane. Corrumpitur vigor ille carminis consiliis et medicina virorum doctorum. Non vult Poeta, totidem verbis dixisse Paridem, *se cogi non posse, ut salvus regnet* etc. Verum hoc, ita se gessisse rebus ipsis, quasi hoc verbis profiteretur. Ita nostri ad recusantem bona consilia, *si tu vis insanire*, etc. G.

Vt salvus regnet: Ironia, ad ostendendam Paridis dementiam.

11 *Componere*, sedare.

12 *Festinat;* studet, gestit. B. Vid. Il. *A*, 247. G.

13 *Hunc amor;* Achillem Briseidis amor.

Vrit, incitat.

14 Hesiodi est (Op. 260.): *Ὄφρ' ἀποτίσῃ δῆμος ἀτασθαλίας βασιλήων.* Cruquius.

15 *Seditio* est a *se* et *itio*, *διχοστασία.*

Scelere, saevitia. B. Violata pietate in deos vel homines. G.

17 *Rursus*, in Odysseide. Bentleio suavius videtur *Rursum* quam *Rursus*. Non est nostrum tantas decidere lites. Neque enim habemus tam eruditam aurem. B. Sibilus et *ὁμοιοτέλευτον* evitatur, si legas *rursum.* G.

19 *Domitor*, h. e. Postquam esset domitor.

Multorum providus urbes. Homerus (Odyss. pr.): *Πολλῶν δ' ἀνθρώπων ἴδεν ἄστεα καὶ νόον ἔγνω.* Vet. Schol. Sic in Arte Poetica: *Qui mores hominum multorum vidit et urbes.*

21 *Aspera;* gravia, dura.

Pertulit, adversis rerum immersabilis undis.
Sirenum voces et Circae pocula nosti;
Quae si cum sociis stultus cupidusque bibisset,
Sub domina meretrice fuisset turpis et excors,
Vixisset canis immundus, vel amica luto sus.
Nos numerus sumus, et fruges consumere nati,
Sponsi Penelopae, nebulones, Alcinoique
In cute curanda plus aequo operata iuventus;
Cui pulchrum fuit in medios dormire dies, et
Ad strepitum citharae cessatum ducere curam.
Vt iugulent hominem, surgunt de nocte latrones;

23 Circes, *et mox* Penelopes *Ven. Glar.* novit *Med.* 1477. 31 cessatum *omnes, nisi quod* cessantum *Flor.* 1482. *quod Landinus reddit* otiosorum. cessanti *coni. Cun.* [† cessatam *coni. Scaliger.*] 32—63 *post Epist.* 1, 51. *collocari vult Da. Heins.* 32 hominem *Bentl. ex pluribus MSS. et evitatur sic ingratum homoeoteleuton.*

22 *Immersabilis*, in animo habuit illud Pindari [Pyth. 2, 145.]: ἀβάπτιστός εἰμι φελλὸς ὥς. Cruquius.

23 *Voces*, cantus. Sirenes monstrosae erant volucres, ut et Harpyiae et ad magicam pertinebant. Dicuntur autem Σειρῆνες a σειρὰ, catena. Etiam Hebraeis שיר et catena est et cantus, ab εἴρω, necto.

Caper Grammaticus auctor est, Horatium semper dixisse Circa. Torrentius.

24 *Cupidus*, intemperans.

25 *Fuisset*, mansisset.

26 *Numerus sumus*, i. e. *Quos fama obscura recondit. Eos, qui absunt studio philosophiae, ait numerum tantummodo explere hominum.* Vet. Schol. B. Non puto, ita severe hic philosophari poetam, sed suam potius et aliorum otiosorum vitam sic deridere. G.

28 Festiva Ironia *Sponsos* dicit procos: erant enim voto sponsi.

Nebulones, prodigi, qui nihil habent pensi, a νῆ et βουλὴ, ut ait Donatus. B. Alcinoi Phaeacum regis aula ita describitur ab Homero, ut nihil serium ibi egerint homines, sed in mensae et ludorum voluptatibus tempus omne consumserint. G.

29 *In cute curanda*; pretiosis scilicet unguentis et balneis, quod quotidie factum est a veteribus ante coenam: qua re intelligitur etiam coenandi luxuria.

Operata, operam insumens: vox ista propria est convivatorum et sacrificia parantium.

31 *Cessatum*; *est infinitivus a futuro.* Vet. Schol. *Et scite cessatum tanquam feriatum.* Rutgersius. Bentleius posuit nescio quibus modis, ex diversis Chartis et Libris, *cessantem ducere somnum*, quod nil opus est refellere, cum provenerit ex ignoratione exscriptoris, qui interpretari voluit quod non intellexerat. B. Placet in primis, quod Rutgersius monet, Belgas similiter dicere, *Syn Sorge spelen leiden.* Si qua cura in animo forte oboriatur, illam *cessatum ducunt ad citharae strepitum*, i. cantu illo et oblectatione sopitum eunt; ut dicimur *curas ventis tradere portandas in mare* Car. 1, 26. pr. G.

32 Hinc incipit poeta aditurus praecepta alia Lollio iuveni profutura, per saturam, ut solet. Heinsiana transpositio fundamento idoneo destituitur. G.

Vt teipsum serves, non expergisceris? atqui,
Si noles sanus, curres hydropicus: et ni
Posces ante diem librum cum lumine, si non
Intendes animum studiis et rebus honestis;
Invidia vel amore vigil torquebere. Nam cur,
Quae laedunt oculum, festinas demere; si quid
Est animum, differs curandi tempus in annum?
Dimidium facti, qui coepit, habet: sapere aude;
Incipe. qui recte vivendi prorogat horam,
Rusticus exspectat, dum defluat amnis; at ille
Labitur, et labetur in omne volubilis aevum.
Quaeritur argentum, puerisque beata creandis
Vxor, et incultae pacantur vomere silvae.
Quod satis est cui contigit, hic nihil amplius optet.
Non domus et fundus, non aeris acervus et auri
Aegroto domini deduxit corpore febres,

34 nolis — cures *plures MSS.* cures *etiam primae editt. Sed* noles *MSS. apud Lambi. Ex* nolis, non is *coni. Da. Heins.* 38 oculum *probat Bentl.* oculos *al.* 41 annum *pro* horam *F. G. et Med.* 1486. Incipe: vivendi recte qui *Glar. Lamb.* 46 contingit, nihil *MSS. et primae editt. et Bentl.*

33 *Teipsum serves*, h. e. animi tui rectum sensum.

34 Hydropis cura ap. Cels. 3, 21. *Multum ambulandum, currendum aliquando.* Ceterum similitudine tantum hydropis utitur, omissis, ut solet, comparandi particulis. Disputat enim in genere contra desidiam. Cf. v. 42. it. 1, 3, 19. G.

Hydropicus, siticulosus, avarus. *Curres*, properabis.

37 *Vigil*, quia non poteris dormire.

Nam cur, ex abrupto intulit; est enim anacoluthon. Quatuor Torrentii Codices legerunt *oculum* pro *oculos*. B. *Nam cur* idem est, quod *cur nam*: non habet respectum ad superiora: sed est inceptivum, ut loquuntur Grammatici. G.

39 *Est*, ἐσθίει. B. Homerica formula Il. Ζ, 202. ὃν θυμὸν κατέδων, quod Cic. Tusc. 3. c. 26. reddit, *Ipse suum cor edens.* G.

40 *Dimidium facti*; de proverbio Graeco est, Ἀρχὴ ἥμισυ παντός, ut post Erasmum Lambinus monuit.

Aude, audacter experire. B. *Sapere aude*, quia res est ardua, difficilis coërcere cupiditates, vitiorum blandimenta superare et spernere. Z.

41 *Recte*, vere, ad philosophicam normam.

Horam, tempus.

42 *Rusticus*, h. e. ut rusticus ille, de quo fabula; qui noluit transire flumen, donec tota defluxeret aqua. B. Omittit et hic comparandi particulas, ut modo monuimus ad v. 34. G.

44 *Beata*, et dives, et bene nata.

45 *Pacantur*, mitescunt.

46 *Optet*, a diis petat. *Nil ergo optabunt homines?* Iuvenalis.

48 *Deduxit corpore febres.* Parodia Lucretiana est: nam ille [2, 34.] *Decedunt corpore febres.* Hoc advertit Henricus Stephanus.

Non animo curas. Valeat possessor oportet,
Si comportatis rebus bene cogitat uti.
Qui cupit aut metuit, iuvat illum sic domus et res,
Vt lippum pictae tabulae, fomenta podagram,
Auriculas citharae collecta sorde dolentes.
Sincerum est nisi vas; quodcumque infundis, acescit.
Sperne voluptates: nocet emta dolore voluptas.
Semper avarus eget: certum voto pete finem.
Invidus alterius macrescit rebus opimis:
Invidia Siculi non invenere tyranni
Maius tormentum. Qui non moderabitur irae,
Infectum volet esse, dolor quod suaserit et mens,
Dum poenas odio per vim festinat inulto.
Ira furor brevis est: animum rege: qui, nisi paret,
Imperat: hunc fraenis, hunc tu compesce catena.
Fingit equum tenera docilem cervice magister
Ire viam qua monstret eques. Venaticus, ex quo
Tempore cervinam pellem latravit in aula,
Militat in silvis catulus. Nunc adbibe puro

52 podagram *omnes.* 61 dum vim *Bos.* 65 quam monstrat *Ven. Glar, Lamb.* 67 [† adhibe *al. repugnante metro.*]

50 *Comportatis*, coacervatis. Metaphora a formica.

Bene cogitat uti, Hellenismus, μέλλει εὖ χρᾶσθαι.

51 Cum Lambini et Cruquii Codicibus reposui *et res*, pro eo quod erat *aut res.*

52 *Vt lippum*; de seipso cogitavit.

Fomenta videntur levare podagram, revera irritant.

Puto Bentleium recte ex coniectura posuisse *podagrum* pro *podagram*, quod conveniret voci *lippum:* nam et pronus est lapsus in voce minus nota, qualis est *podager* pro *podagricus.* [† Minus recte; positum est abstractum pro concreto. *I. A. Ernesti.*]

54 *Sincerum*, purum vitio, quasi *sine querela*, et ἄμωμον.

56 *Finem*, modulum et limitem.

57 Bene *macrescit*, nam *opimum* pingue est.

58 *Siculi tyranni*, de Phalaridis tauro cogitavit.

59 *Moderari*, est modum ponere.

60 *Mens* obstinata voluntas dicitur, et propositi violentia, dolor autem indignatio.

61 *Odio inulto* dativus est.

62 *Animum*, spiritum.

63 *Fraenis; fertur homo quatuor perturbationibus ut equis indomitis.* Cruquius ex Platone.

65 Pro *quam* reposui *qua* ex MSS. Torrentii sex, et duobus Cruquii.

67 *Puro*, sincero, tanquam de vase. B. Cum animus tuus nondum sit infectus et corruptus vitiorum contagione et peccandi consuetudine. *Nunc*, dum puer es. Z.

Pectore verba puer, nunc te melioribus offer.
Qvo semel est imbuta recens, servabit odorem
Testa diu. Quod si cessas, aut strenuus anteis;
Nec tardum opperior, nec praecedentibus insto.

EPISTOLA III.

AD IVLIVM FLORVM.

Perquirit de Tiberio et comitibus in Oriente hoc tempore militantibus.

Iuli Flore, quibus terrarum militet oris,
Claudius Augusti privignus, scire laboro.
Thraçane vos, Hebrusque nivali compede vinctus,
An freta vicinas inter currentia turres,
An pingues Asiae campi collesque morantur?

1 Luci coni. Meno.

68 *Puer*, h. e. dum puer es. *Ad Lollium scribit adolescentem oratorem.* Vet. Schol. B. *Adbibe*, avide et saepe bibe. V. Car. 2, 13, 32. G.

Melioribus offer; doctioribus excolendum.

70 *Testa;* cadus vel amphora.

Cessas; tardior es, et negligentior.

71 *Nec insto;* vere philosophantibus abest aemulatio. B. Credo, ut suspicionem omnem a se removeat, quasi suam rem agat, hoc addere Horatium. Quidquid tu egeris, viam ego meam persequar nec tardius tua alteriusve cuiuscumque causa, nec celerius. G.

EPIST. III.

1 *Iulius Florus fuit in cohorte, i. e. inter comites Tiberii Neronis, qui ab Augusto imperium accepit.* Vet. Schol. Cruq. *Hic Florus fuit Satyrarum scriptor, cuius sunt Electae ex Ennio, Lucilio, Varrone.* Alter Schol. B. Tiberius Claudius Nero Liviae filius anno V. C. 734. ab Augusto missus ad Orientem regnum Armeniae Tigrani restituit, recepit etiam signa, quae M. Crasso ademerant Parthi. Sueton. Tib. c. 9. Z.

Orae sunt extremae partes terrarum, id est, maritimae. Cruquius ex Festo.

2 *Labora*, gestio.

3 *Thraçane*, *Graece protulit: Θρῄκη.* Vet. Schol. Cruq. B. Per Macedoniam Thraciamque exercitum ductum esse, tradit quoque Suetonius Tib. cap. 14. Z.

Mire *nivali compede* de Hebro tanquam Deo: an cogitavit de Xerxe, [Iuvenal. 10, 182.] *Ipsum compedibus qui vinxerat Ennosigaeum?* B. Ad glaciem referendum videtur. G.

4 *An freta;* Hellespontum dicit.

Turres, Seston et Abydon. Vet. Schol. Bentleius ex coniectura posuit *terras*, quod minus probaverim: ille non putavit, et *Sesti* et *Abydi* fuisse turres. Poetae non fuerat ista disquirere, sed geographi vel historici. B. Certe etiam Abydos urbs munita. Vet. Schol. Cruq. *Turres* pro urbibus Hellesponti posuit.

5 *Morantur*, oblectant, amore sui, captos discedere vetant. B. Persequitur iter Tiberii eo ordine, quo illud institui debuit.

Quid studiosa cohors operum struit? Haec quoque curo;
Quis sibi res gestas Augusti scribere sumit?
Bella quis et paces longum diffundit in aevum?
Quid Titius, Romana brevi venturus in ora,
Pindarici fontis qui non expalluit haustus,
Fastidire lacus et rivos ausus apertos?
Vt valet? ut meminit nostri? fidibusne Latinis
Thebanos aptare modos studet, auspice Musa?
An tragica desaevit et ampullatur in arte?
Quid mihi Celsus agit? monitus multumque monendus,
Privatas ut quaerat opes, et tangere vitet
Scripta, Palatinus quaecunque recepit Apollo;

6 Hoc quoque c. *Bentl. ex codd. non male: nam refertur ad antecedens membrum.* Z.

6 *Cohors nunc amici; nam et Lucilius eos, qui nunc praesidibus ad salarium eunt, mercede invenitas legiones ait.* Vet. Sch. Hinc effictum est nostrum *Court:* Homero autem αὐλῆς χόρτος dicitur nostrum *Court-yard.* B. *Cohors* sunt amici Tiberii, comites, contubernales, qui et commensales dicuntur. Z.

Curo, sunt mihi curae et per hoc perquiro, et scire laboro. B. Quia Horatius ipse aut ob difficultatem non audebat, aut, tanquam pristinus libertatis defensor Brutique amicus, nolebat scribere: veruntamen rei ipsius cupidus volebat videri ob gratiam Augusti. Z.

9 *Titius Septimius lyrica carmina et tragoedias scripsit Augusti tempore; sed libri eius nulli exstant: huius autem insigne monumentum est infra Ariciam.* Vet. Schol. Cruq. B. De hoc Car. 2, 6. Epist. 1, 9. G.

10 *Non expalluit:* res tantae aleae cuivis pallorem incutere potuerat, bene igitur subiecit *ausus*, B. Vid. Car. 4, 2. pr. G.

11 Bene etiam *apertos:* nam reconditioris intellectus sunt Pindari vatis carmina.

13 *Auspice*, bona dante initia.

14 *Desaevit.* Comicum erat Horatio ingenium, atque ideo minus arridebat epicum carmen et tragoedia. B. *Desaevit*, saeva, crudelia, qualia in tragoediis tractantur, describit. Z.

Ampullatur, bombos edit, ληκυθίζει. Καλλίμαχος μοῦσαν ληκυθίαν τὴν τραγῳδίαν λέγει. Scholiastes Hephaestionis, citante Lambino. *Proiicit ampullas; hoc de Callimacho sustulit.* Vet. Sch. in Artem Poeticam 97. B. Ampullis verborum utitur, sublimi dicendi genere, ut ars postulat, utitur. Z.

In arte, h. e. in dramate; hinc et actores artifices appellabantur,

15 Moralem habet emphasin particula *mihi:* nam ineptulum significat.

16 *Privatas;* nam quivis deprehendat bibliothecam publicam compilantem,

Tangere vitet; minantia sunt haec verba.

17 *Caesar sibi in bibliotheca statuam posuerat ad habitum ac staturam Apollinis.* Vet. Schol. B. Conf. Ser. 1, 4, 22. G.

Ne, si forte suas repetitum venerit olim
Grex avium plumas, moveat cornicula risum
Furtivis nudata coloribus. Ipse quid audes?
Quae circumvolitas agilis thyma? non tibi parvum
Ingenium, non incultum est nec turpiter hirtum.
Seu linguam causis acuis, seu civica iura
Respondere paras, seu condis amabile carmen;
Prima feres hederae victricis praemia: quod si
Frigida curarum fomenta relinquere posses,
Quo te coelestis sapientia duceret, ires.
Hoc opus, hoc studium parvi properemus et ampli,
Si patriae volumus, si nobis vivere cari.
Debes hoc etiam rescribere, Si tibi curae,
Quantae conveniat, Munatius: an male sarta
Gratia nequicquam coit, et rescinditur? At, vos

22 *pro* nec, et *Bentl.* ex codd. *Torr. G.* curae est *conj. Bentl.* 30 sit tibi *MSS. Bamb. Cruq.* 32 ac vos *Bentl.* ex *codd.*

19 *Cornicula ponitur abusive pro graculo.* Vet. Schol. Cruq.

20 *Coloribus*, quibus se pingi gaudebat inepta.

Audes, moliris.

21 *Agilis*, tanquam sedula apis. Vide Od. 4, 2, 27. Omnes qui bene scribunt sua mella excerpunt e veterum scriptis.

22 *Incultum*, agreste, hirtum, asperum.

24 *Amabile* utitur tanquam perpetuo epitheto.

25 *Feres*, domum tuam, tanquam a poetico certamine, et per hoc accipies; nam qui accipit secum fert.

26 Abusive dicimus *frigida fomenta.* Antonius Musa Augusti medicus frigidis aspersionibus arthriticos curavit, cum alii calidis fomentis uterentur. Vide Epist. 15. Festive significat, refrigescere ingenium cogitatione pecuniae atque honorum; nam et *frigidum* pro emortuo dicitur. Utitur igitur solita Dilogia.

Relinquere, deponere, negligere.

28 *Studium*, opera est, qua perpetuo oblectamur. B. Intelligitur studium sapientiae, quod alienum est a cupiditate divitiarum, honorum etc. *Properemus*, maturemus, sine mora colamus. De activo verbi properare sensu vid. Broukhus. ad Tibull. p. 380. Z.

29 *Nobis*, h. e. inter nos: estque praeparatio ad ea quae dicturus est: nam descendit ad sequentia.

30 Comice *si* pro *an* protulit. B. V. Epist. 1, 7, 39. G.

Curae, amori; curae sunt quae amamus: sumus enim eorum semper memores. *Tua cura palumbes.* Virgilius.

31 *Male sarta:* metaphora a re vestiaria.

32 *Coire* proprie dicuntur vulnera, et vestium suturae.

At, hoc est, utcunque vel nihilominus. Bentleius me invito fecit *Ac:* quod etsi tantillum sit, ego nollem factum. B. Continuari vult Bentleius interrogationem usque ad *feros.* Sed magis placet, quia vehementiorem motum habet, illud *At.* G.

Seu calidus sanguis, seu rerum inscitia vexat,
Indomita cervice feros, ubicunque locorum
Vivitis; indigni fraternum rumpere foedus,
Pascitur in vestrum reditum votiva iuvenca.

33 Heu — heu *MSS. Cruq. Torr. Sax.* versat *ed. Ven. et Locheriana.*

EPISTOLA IV.

AD ALBIVM TIBVLLVM.

Tibullum sodalem suavi alloquio solatur moerentem. (Vid. ad v. 4. *G.*) B. Videtur Tibullum ad sese invitasse Horatius. Quid agis, inquit, nunc? num carmina scribis, meditabundus philosopharis? Certe tibi ingenium est praeclarum, forma corporis egregia, divitiae earumque rectus usus, mentis prudentia, facundia orationis, gratia apud principes, gloria, firma valetudo, habitus cultusque vitae splendidus et magnificus. Quare vive laetus et tranquillus, et, si ridere velis, vise me, qui tanquam Epicureus cutem curo, edo et bibo, nec curae ullae animi mei turbant tranquillitatem.

Albi, nostrorum sermonum candide iudex,
Quid nunc te dicam facere in regione Pedana?
Scribere quod Cassî Parmensis opuscula vincat?

33 Patheticum valde et miserationi aptum illud *Heu — heu*: et pene est ut praeferam, cum praesertim *calidus sanguis* et *rerum inscitia* non disiuncta videantur, sed ex eodem fonte profecta, et valde coniuncta. G. [† *rerum inscitia* est eorum, qui longo usu res humanas, vel ad quascumque se appulere, non perspexerunt. *Burm.* ad Phaedr. 1, 23, 2.]

Iuventa *calidus.*

Vexat, agitat, in furorem agit.

34 Comparat cum iuvencis eidem iugo alligatis, quod una ferre recusent. Post *indigni* omissum *estis.* G.

35 Cognatos omnes, imo et coaevos *fratres* appellant veteres: potuerunt esse *fratres patrueles*, vel *fratres affinitate.*

36 *Lyrici iuvencam immolabant, tragoedi hircum, alii poetae taurum.* Vet. Sch. B. Illud de hirco tragicorum speciem habet. Vid. A. P. 220. Sed reliqua olent superbulum nugatorem. G. [† conf. Heyne ad Virgil. Ecl. 3, 84.]

EPIST. IV.

1 *Sermones* dicit Satyras suas et Epistolas communi sermoni similes, ac si non essent poemata. B. Etiam Epistolas hic intelligendas esse, non video. Z.

Candidus purus est, neque malignus, neque fictus.

Iudex, criticus erat scriptorum Horatii. Vet. Schol.

2 *Dicam*, coniiciam.

Pedum oppidum haud longe ab urbe fuit, nunc non est. Vet. Schol. B. *Inter Tibur et Praeneste* collocat Schol. Cruq. G. Ibi villam haud dubie habuit Tibullus. Z.

3 *Hic est Cassius qui in par-*

An tacitum silvas inter reptare salubres,
Curantem quicquid dignum sapiente bonoque est?
Non tu corpus eras sine pectore. Dì tibi formam,
Dì tibi divitias dederunt, artemque fruendi.
Quid voveat dulci nutricula maius alumno,
Qui sapere et fari possit quae sentiat, et cui
Gratia, fama, valetudo contingat abunde,
Et mundus victus, non deficiente crumena?
Inter spem curamque, timores inter et iras,

9 Quam s. et f. ut *vulg.* Quam ut s. *Bos. Nobiscum Bentl. Cun. San. Sand.*

tibus Bruti et Cassii Tribunus militum militavit, quibus victis Athenas se contulit. Quintus Varius ab Augusto missus, ut eum interficeret, studentem reperit, et peremto eo scrinium cum libris tulit: unde multi crediderunt Thyesten Cassii Parmensis fuisse; scripserat enim multas tragoedias Cassius. Vet. Schol. B. Recte hoc scholion erroris convincitur a viris doctis. Nam Cassius Parmensis, victo ad Actium Antonio, cuius partes secutus erat, fugit Athenas, ubi a Varo quodam, qui videtur fuisse dux Augusti, et perperam cum L. Vario tragico confunditur, iussu Augusti occisus est. Vid. Valer. Max. I, 7, 7. Ruhnkenium ad Vellei. Paterc. et inprimis Wieland. ad nostrum loc. Z.

Opuscula, h. e. auro contra cara, nam et diminutiva nonnunquam laudis sunt. Liberalis recordatio Brutianarum partium, quarum et ipse fuerat. B. Opuscula Cassii quidem hic laudantur; at laus non est in deminutivo. Z.

4 *Tacitum*, meditabundum.

Reptare, leniter ambulare, quod meditantium est. B. Sic Plin. Epist. 1, 24. *Reptare per limitem.* G.

6 *Corpus inanime* proverbiali sermone inertem dicimus et meticulosum.

Eras, supple *olim*. Certe et agilis et generosus fueras. B. *Eras* refero ad nascendi felicitatem. *Ingenium*, quod ingenitum est, in puero statim eminebat. G.

Dii tibi; contra Epicureorum sententiam, qui negant eos aliquid curare. Vet. Schol. Cruq.

7 Hic versus debebat monere viros eruditos, ne putarent hoc agere Horatium, ut consoletur Tibullum, decoctorem, in agello angusto lugentem superiorem stultitiam. G. *Dederunt, media syllaba brevi.* Vet. Schol. Cruq. B.

Artemque; callide laudat etiam prodigalitatem Albii.

8 *Nutricula;* vota divitiarum exagitat. B. Non puto: nam quorsum illud, *non deficiente crumena?* Peripateticus hic est: nova omnia complectitur. G.

9 Lectio Veterum Codicum est *Qui sapere et fari possit*, non *Quam sapere et fari ut possit*, ut vulgati; et probavit Torrentius: h. e. qui eiusmodi est, ut iam possit. B. *Fari quae sentiat;* de eloquentia et facundia hoc est accipiendum, non de libertate impune dicendi quae velis. Z.

Qui talis est, ut hic describitur, ille non opus habet votis carissimorum. Felix es, Albi, tua si bona noris. G.

10 *Gratia* apud potentes, *fama* propter scripta.

11 Cum Bentleius in uno vel altero vetusto exemplari reperiret *Et modus, et victus*, ille de suo ingenio fecit *Et domus, et victus*, quae videtur mihi prae altera lectione frigidiuscula, et sola varietate commendabilis.

Omnem crede diem tibi diluxisse supremum:
Grata superveniet, quae non sperabitur, hora.
Me pinguem et nitidum bene curata cute vises,
Cum ridere voles, Epicuri de grege porcum.

13 deluxisse *primae edit.*

EPISTOLA V.

AD TORQVATVM.

Manlium Torquatum invitat ad coenam. B. Morosus prorsus sit necesse est, cui hoc Horatii convivium non placeat. Vinum enim haud contemnendum, idque non parce apponitur, est pura et munda supellex, tempus opportunum, sermones faceti, delectus convivarum fidorum et bene convenientium.

Si potes Archiacis conviva recumbere lectis,
Nec modica coenare times olus omne patella;

1 Archaicis *Z. Med.* 1477. *etc. Sed* Archiacis *G. S. Porphyr. Fabricii et ipse Fabr. R. Steph. etc.*

13 Miserum est pendulum esse de futuro: soliciti et parci vivunt futuro, quod nunquam futurum est. B. Contra perturbationes v. 12. commemoratas remedium est cogitatio mortis. Qui cogitat unumquemque diem forte esse ultimum, singulos, quibus vivit, in lucro posuit, et gratus accipit. Conf. Ter. Phorm. 2, 1, 11. Putabam aliquando *deluxisse* [† ita legendum existimabat Rutgersius] forte rectum esse, ut finem lucis significet, et sit ista cogitatio cubitum euntium. Sed non observavi quidquam, quo aliunde verbum illud firmetur. G.

Diluxisse, se aperuisse, *ἐναργῶς*.

14 *Grata* modo passivum est pro grate accepta; et bene *superveniet* de non proviso.

Hora, h. e. vel una horula. Vnica vitae ancora est sperare nihil: qui nil sperat, nil metuit, spes sola stultitiae escam praebet.

26 *Pinguem et nitidum*; h. e. gaudentem praesentibus, nec sumtibus parcentem, ut tu.

Vises, imperativus in futuro.

16 *Cum ridere voles*, h. e. ubi aliquando remissior fueris: nam semper me ridentem deprehendes. Apposui subdistinctionem post *voles*, quod neminem reprehensurum scio.

Porcum; obesulus erat Horatius, et porci audiebant Epicurei. *Epicure noster ex hara producte, non ex schola*, Cicero in Pisonem, referente Ludovico Desprez. B. Fere in eundem modum iocatur Cicero Epist. IX, 20. ubi ait, se nunc edacem esse factum: se in Epicuri sui adversarii castra se coniecisse etc. Z.

EPIST. V.

1 *Archiacis. Archias breves lectos fecit, unde Archiacos, sicut a Boetho Boethios dicimus.* Vet. Schol. Hanc lectionem Turnebus probat, cum caeteri contra omnium MSS. fidem reponant *Archaicis*. B. Videtur nunc posse

Supremo te sole domi, Torquate, manebo.
Vina bibes, iterum Tauro diffusa palustres
Inter Minturnas Sinuessanumque Petrinum.
Sin melius quid habes, arcesse, vel imperium fer.
Iamdudum splendet focus, et tibi munda supellex.
Mitte leves spes, et certamina divitiarum,
Et Moschi causam: cras nato Caesare festus
Dat veniam somnumque dies; impune licebit
Aestivam sermone benigno tendere noctem.

11 extendere *pr. editt.* tendere *G.*

Bentl. et disputationem Kusterianam in Hist. Acad. Inscr. T. 2. in tuto esse *Archiaci lecti*, licet illorum Archias faber aliunde quam ex Porphyrione Fabricii nondum innotuerit: sed nec *Sotericus* ille, cuius *lecti* sunt ex Seneca apud Gell. 12, 2. G.

2 *Olus omne; qualecunque, ut dicere solemus nos omne vinum bibere.* Vet. Schol. Cruq.

3 *Supremo te sole;* contra quam faciebant lauti, qui de medio die coenam ordiebantur.

4 *Iterum Tauro*, supple Consule: et significat ea non esse admodum vetula. B. Incidit hic annus in A. V. C. 728, fuitque vinum ex Bentleii rationibus VI vel VII annorum. G.

Diffusa; expressa. Vet. Schol. Cruq. B. Non quasi idem sit *exprimere* vinum uvis, et *diffundere* ex lacu in amphoras et lagenas: sed quia utrumque temporibus non multum diversis solet fieri. G.

5 *Petrinus vicus olim in agro Falerno.* Vet. Sch. B. Certe Minturnarum et Sinuessae mentio etiam Falernum agrum indicant. G.

6 *Arcesse;* me invita ad te. B. Potior videtur Lambini interpretatio, qui ita: vel arcesse vinum, quod habes, melius meo, i. e. iube tecum afferri ad me: vel patere tibi meum apponi. Z.

Imperium fer; i. e. patere tibi a me imperari, tanquam domino convivii. G. *Dicitur hoc, quia antea pascentes reges appellabantur. Inde qui senatui coenam post triumphum dabant in Capitolio, consulem vel dictatorem rogabant, ne ad coenam venirent, se illis quod ederent domum missuros, ne illos ut reges domum a senatu deduci illis praesentibus necesse esset.* Vet. Schol. B. Si conferas cum h. l. Val. Max. 2, 8, 8. et Plut. Qu. Ro. 80, colligas inde, a triumphantibus epulo exceptum fuisse senatum, qui deinde dominum convivii domum duxerit, quod indecorum, consule vel dictatore praesente, alii cuiquam tribui. G.

7 *Tibi*, in usum tuum apud me. Z.

8 *Leves*, vanas et incertas.

9 *Moschi; hic Pergamenus rhetor notissimus, reus veneficii fuit, cuius causam ex primis tunc oratores egerunt, Torquatus hic, de quo nunc dicit, cuius exstat oratio, et Asinius Pollio.* Vet. Schol.

Nato Caesare; divi Caesaris natalem significat, ille Idibus Iuliis celebratur. Vet. Schol. Ad natalem Augusti, vel ad Caii Caesaris, qui referunt, nihil adferunt praeter coniecturas. Ceterum IV. Id. Iulii natalem assignat divi Caesaris Macrob. Sat. 1, 12. G.

10 *Impune;* neque enim a censore vetabimur aestivo hoc tempore noctis uti refrigerio. B. *Veniam*, feriandi, abstinendi a negotiis. *Somnum*, et adeo permittit diutius dormire, quo facilius per noctem possis convivio interesse. Z.

11 *Benigno*, largo, copioso.

Tendere, producere; metaphora a lanificio deducta.

Quo mihi fortunam, si non conceditur uti?
Parcus ob haeredis curam nimiumque severus
Assidet insano. Potare et spargere flores
Incipiam, patiarque vel inconsultus haberi.
Quid non ebrietas designat? operta recludit;
Spes iubet esse ratas; in praelia trudit inertem;
Solicitis animis onus eximit; addocet artes:
Foecundi calices quem non fecere disertum?
Contracta quem non in paupertate solutum?
Haec ego procurare et idoneus imperor, et non
Invitus; ne turpe toral, ne sordida mappa
Corruget nares; ne non et cantharus et lanx
Ostendat tibi te; ne fidos inter amicos
Sit, qui dicta foras eliminet; ut coëat par
Iungaturque pari. Butram tibi, Septiciumque,

12 fortuna *etiam G. S. Z. etc.* Gesn. *Equidem cum Bentleio lectionem codicum nonnullorum restitui, ita ut intelligatur* optem. *Nam vulg.* fortuna *repudiatur a versu. Z.* 17 inertem *G. S. Talb. Bentl. Baxt. 2. etc.* inermem *al.* 26 Butram — Septicium *etiam G.* Brutum *edd. vett.* Septimiumque *Lamb.*

12 *Quo mihi*, enallage personae: pro *quo tibi*.

Fortuna, supple *magna*. Contra fidem Codicum Muretus reposuit *fortunas*, quod video a plerisque probatum. Sed nil opus: nam causa metri factum est. Bentleio placuit *fortunam*, verum sub tenui auctoritate.

14 *Assidet insano; sedet stulto proximus.* Cruquius. B. Vt *affinis* est, *proximus*, *vicinus* est. G.

Potare et spargere; *ὕστερον πρότερον*.

15 *Patiar*, contentus feram.

Inconsultus, charientismus prodigi et improvidi.

16 *Designat*; molitur. *Designare rem novam facere*. Donatus. B. Vt *designantur* magistratus in futurum. Est haec laus vini, quod fortes facit, ut illos, qui Pyrrhum interfecturi erat, nisi lagena defecisset, Quinct. 6, 3, 10. Ex hac designandi notione est Gall. *dessein*. G.

18 *Onus eximit*; tanquam iumenti dorso.

Addocet artes; ingenium acuit ad percipiendas disciplinas.

20 *Contracta*; dilogens et angusta et inandaci vel moesta.

Solutum; hilarem, lascive ridentem.

21 Dispensatoris est *procurare*: nam procuratio est vicaria curatio: erat igitur *ἔρανος*, vel collatitia coena.

Idoneus; ad laetitiam et munditias, natura comparatus; et per hoc bene electus. B. *Haec imperor* Graecismo, pro haec mihi imperantur idoneo. G.

22 *Toral*; integumentum lecti.

23 *Corruget nares*; gravi odore.

Cantharus, Bacchi poculum; ansatus erat. *A Cann or Tankard.*

24 *Tibi te*; enallage personae, pro *sibi aliquem*. B. Vult nitere vasa, ut pro speculo esse possint. G.

25 *Eliminet*, *foras limen efferat*. Vet. Schol.

Coëat, apte conveniat, aetate scilicet et moribus.

26 Recte Bentleius, auctoritate Codicum plurium, pro *Brutum*

Et nisi coena prior potiorque puella Sabinum
Detinet, assumam. locus est et pluribus umbris;
Sed nimis arcta premunt olidae convivia caprae.
Tu quotus esse velis, rescribe; et rebus omissis,
Atria servantem postico falle clientem.

EPISTOLA VI.

A D N V M I C I V M.

Vita beata constat externorum contemtu. B. Numicius videtur homo fuisse in vitae genere et instituto probando ac sectando admodum inconstans et morosus. Quare docet Horatius, ad vitae tranquillitatem pertinere nihil admirari, nec quicquam magis ab illa abhorrere, quam in rebus appetendis fugiendisque fluctuare. Quodsi in virtutis admiratione excedi potest modus; quid futurum est in vasis argenteis, statuis, vestibus, honoribus, opibus et divitiis admirandis et nimis appetendis? Ad animi igitur tranquillitatem tuendam opus est, ut in optimo, quod quidem visum fuerit tibi, servando et sectando sis constans et stabilis. Quodsi virtus te beatum reddere et servare potest: virtutem cole, caeteris omissis studiis. Si fieri potest, ut in divitiis vitae felicitatem posueris; has unice sectare et auge quantum potes. Si honores tibi visi fuerint animi tranquillitatem afferre; honoribus omnem adhibe curam et operam. Si in mensae gulaeque deliciis summum posueris bonum; tanquam tribu motus et impotentes Vlyssis socii hoc voluptatis genus sectare. Si denique nihil sine amore iocisque iucundum putaveris; vive in amore iocisque.

tibi Septimiumque rescripsit *Butram tibi Septiciumque.* Causa fuerat tanti erroris, quod ea nomina paucis erant nota. Plerique enim librarii scriptores nihil praeter scribere novere. B. *Brutam* vel *Butram* puellam facit Vet. Sch. Cruq. G.

27 *Potior puella; urbanus iocus in Sabinum.* Cruquius.

29 *Convivium* modo dicit convivarum gregem.

Caprae; olentes alae.

30 Ordo est: *Rescribe, quotus tu esse velis.* B. *Quotus:* dicitur enim *epulari cum duodevicesimo comite* Plin. 12, 1. Martial. 14, 217. *Dic, quotus, et quanti cupias coenare.* G. Varro apud Gell. XIII, 11. dicit, convivarum numerum incipere oportere a Gratiarum numero, et progredi ad Musarum. Z.

31 *Atria servantem;* h. e. te in atrio exspectantem. B. *Postico* scil. ostio, porta falsa, ψευδοθύρῳ. Z.

Nil admirari prope res est una, Numici,
Solaque, quae possit facere et servare beatum.
Hunc solem, et stellas, et decedentia certis
Tempora momentis, sunt qui formidine nulla
Imbuti spectent. quid censes munera terrae?
Quid maris extremos Arabas ditantis et Indos?
Ludicra quid, plausus et amici dona Quiritis?
Quo spectanda modo, quo sensu credis et ore?
Qui timet his adversa, fere miratur eodem
Quo cupiens pacto: pavor est utrobique molestus:
Improvisa simul species exterret utrumque:
Gaudeat, an doleat; cupiat, metuatne; quid ad rem,
Si, quicquid vidit melius peiusve sua spe,
Defixis oculis, animoque et corpore torpet?

7 Lud. et pl. Z. 12 metuatve *Ven. Glar.*

1 *Pythagoras interrogatus, quid tam diuturno studio proficeret, respondit, Nil admirari.* Torrentius ex Plutarchi *Περὶ τοῦ ἀκούειν.* *Eum, qui se in rebus omnibus gratiae odioque exemerit, securum vivere posse significat.* Vet. Schol. B. *Admirari* in hac disciplina est magnum putare, h. e. valde vel expetendum vel aversandum. Docet hoc tota haec epistola. [in pr. vs. 13. sq.] Conf. Od. 3, 16, 25 et 29, 11. it. 4, 9, 45. Sat. 1, 6, 32. Epist. 1, 1, 47. 1, 11, 21. 1, 14, 18. Sic saepe Cicero. G.

Vna, praecipua. Vet. Schol. Cruq.

2 *Vna hirundo non facit ver, nec una dies beatum.* Aristoteles, citante Landino.

3 *Hunc solem* ad emphasin posuit, quasi diceret *adeo verendum.*

4 *Tempora;* horas scilicet, vel quatuor tempora, et numeros lunares, sive sabbata.

Sunt qui. Atheos significat illorum temporum: nam maximam religionem incusserat veteribus timor solis. B. Hic quidem nihil impietatis est. Nam sapientis est non metuere sibi quidquam ab eclipsi solis, a Saturni et Martis coniunctione, et similibus, quae genethliaca superstitio timet. G.

5 *Munera terrae;* aurum scilicet et reliquas divitias.

6 *Maris* scil. munera, uniones et gemmas.

7 *Plausus,* supple *scilicet.* B. *Ludicra,* ludi, spectacula. Z.

Dona Quiritis; honores, qui scilicet in vulgi arbitrio, non tuo sunt.

8 *Sensu,* iudicio; *ore,* specie. Vet. Schol. Cruq.

9 *Mirari* est magnum putare, ut diximus. Hoc facit qui timet non minus quam qui cupit. G.

10 Optimi Lambini, Cruquii atque Torrentii Codices cum Scholiastis pro *utrique* legerunt *utrobique.* B. *Vtrobique,* h. e. in metuendo et cupiendo. Z.

11 *Improvisa;* derepente superveniens. B. Ad quam te nonparaveris ope philosophiae. G.

Speciem vanam dicit imaginem, quales fere in somnis occurrunt.

[† 13 *Sua spe,* opinione consueta.]

14 *Defixis oculis; quia nihil aliud intuetur.* Landinus. B. Cum

Insani sapiens nomen ferat, aequus iniqui;
Vltra quam satis est virtutem si petat ipsam.
I nunc, argentum et marmor vetus, aeraque et artes
Suspice; cum gemmis Tyrios mirare colores:
Gaude quod spectant oculi te mille loquentem:
Gnavus mane forum, et vespertinus pete tectum;
Ne plus frumenti dotalibus emetat agris
Mutus, et (indignum, quod sit peioribus ortus)
Hic tibi sit potius, quam tu mirabilis illi.
Quicquid sub terra est, in apricum proferet aetas,
Defodiet condetque nitentia. Cum bene notum
Porticus Agrippae, et via te conspexerit Appî,

22 Mutus et *etiam G. it. MSS. Lamb. et Torr.* Mutius et *Z. Gesn.* Mutius *sine* et *Ven. Glar. Lamb.*

respectu ad vim magicam, qua *defigi* dicuntur homines, ut attoniti sint, promovere pedem non possint. G.

Torpet, stupore haeret. Vet. Schol. Cruq.

15 *Ferat*, possit accipere, et secum auferre.

Iustum constat *aequo*, *τῷ ἴσῳ.*

17 *I nunc*, inconsultos ita affamur. B. Argumentatur a minori ad maius: si in virtutis admiratione potest modus excedi, quid fiet in divitiis? Conf. Epist. 2, 2, 76. G.

Vetus argentum, vetera aera, et *veteres artes;* nam Zeugma est. B. Vasa argentea veterum artificum, statuas marmoreas, aereas antiqui operis. Z.

Artes, veterum artificum opera.

18 *Suspice; cum admiratione aspice.* Vet. Schol. Cruq. Vt veteres stellarum ortus.

19 *Loquentem; ad populum in republica.* Vet. Schol. Cruq.

21 *Dotalibus;* Mutus ignobilis accepta divite uxore locupletatus est.

22 *Mutus: et (indignum; quod sit peioribus ortus).* Sic rectissime editum est a Bentleio: et bona sub auctoritate. Exscriptoribus ignotum fuerat *Muti* obscurum nomen, ideoque de more suo quae non intellexerant corruperunt.

Indignum, non ferendum; *ἀνάξιον.*

23 Plane assentior Torrentio interrogative legenti. B. Facilior et dignior Horatio mihi videbatur sententia, si ita construas, *ne plus emetat Mutus, et ne potius hic tibi sit mirabilis*, h. e. invidendus, *ζηλωτὸς, quam tu illi*, quod *indignum* foret.

24 *Sub terra*, in obscuro; et per enallagen generis *Quicquid* posuit pro *Quisquis.* Terrae filii dicuntur, qui subito ex ignotis noti fiunt. B. Graeca formula *ἐν ᾅδῃ*, in statu rerum sensui nostro nondum subiectarum, esse dicuntur futura, eodemque praeterita redire. Deinde fingunt quasi domicilium earum rerum sub terra. *Ἅιδης* est *ἀΐδης*, qui videri non potest etc. G.

Locus dicitur *apricus*, ubi sol se aperit. *In lumen et solem.* Vet. Schol.

Aetas, supple multa, vel longa.

25 *Nitentia;* fama atque divitiis splendentes et conspicuos. Omnium rerum vicissitudo est.

26 Porticus haec erat Panthei, sive templi Iovis Vltoris, qua vel deambulabant, vel gestabantur lauti.

Te conspexerit; insigni curru, vel manno vectum. B. *Appii via.*

Ire tamen restat Numa quo devenit et Ancus.
Si latus aut renes morbo tentantur acuto,
Quaere fugam morbi. Vis recte vivere? quis non?
Si virtus hoc una potest dare, fortis omissis
Hoc age deliciis. Virtutem verba putes, ut
Lucum ligna? cave ne portus occupet alter:
Ne Cibyratica, ne Bithyna negotia perdas.
Mille talenta rotundentur, totidem altera, porro et
Tertia succedant, et quae pars quadret acervum.
Scilicet uxorem cum dote, fidemque, et amicos,
Et genus, et formam regina pecunia donat:
Ac bene nummatum decorat Suadela Venusque.

31 deliquitus *Z. quasi fuisset* deliquiis. putes *Glar. Lamb. pro* ut *edidit e codd. Bentl.* et. 34 porro et. *sic MSS. Lamb. Cruq. Bentl. etiam G.* et *omn. al.*

Nam divites Romani illa iter faciebant in Campaniam amoenam, ubi habebant villas. Z.

27 Neque enim pietas quicquam profuit Numae, neque Anco bellica gloria. B. Conf. Car. 4, 7, 15.

28 *Tentantur*, fatigantur, irritantur.

29 *Quaere;* imperativus pro futuro. B. Quasi permittat, Esto, quaeras licet. Sed hoc cum facias, ut fine proposito quaeras remedia, quidni etiam in rebus animi? G.

Recte; ad naturae modulum et normam rationis.

31 *Hoc age;* huic uni studio te totum trade. Proverbialis elocutio.

Deliciis, molli otio et delicato fastidio.

Virtutem verba; cogitavit de verbis Herculis apud quendam tragicum, quae Brutum iam moriturum pronuntiâsse fingit Dion [certe narrat L. 49. extr.]: *Ὦ τλῆμον ἀρετή! λόγος ἄρ' ἦσθα ὅλως· ἐγὼ δέ σε ὡς ἔργον ἤσκουν, σὺ γὰρ ἐδούλευσε τύχῃ.* Ita enim corrigendum duxi. Atque huc spectat et illud Ovidii ad uxorem: *Rara quidem est virtus, quam non fortuna gubernat.* B.

Non puto, hic impietatem notari, sed simpliciter hoc dici, si putas, virtutem constare verbis (et nihil praeterea esse), ut lucus constat lignis s. arboribus: etiam consentanea ratione agendum est. Oratio plane similis illi Prophetae 1 Reg. 18, 21. ubi claudicare vetat populum, sed aut Iovae se dedere aut Baali. Conf. Epist. 1, 17, 41. G.

Bentleius ex libris recte reposuit *putes* [pro *putas*] et bene verbum dubitativum in modo etiam posuit dubitativo.

Vt lucum ligna; derisores sacrorum lucos vulgo dicebant esse ligna, et sacras aedes tantum saxa.

31 *Occupet*, ante te petat.

33 *Negotia*, negotiationes.

34 *Rotundentur;* nihil tam explet avari animum quam rotunda summa. B. Congerantur, coacerventur. Lambin. Z.

35 *Quadret*, ut fiat solidum et ipso numero perfectum patrimonium quater mille talentûm. G.

36 *Fidem* dicit fidei opinionem apud vulgus. *Contemnere fulmina pauper Creditur.* Iuvenalis.

37 *Reginas* dicebant patronorum matronas, quas nos dominas hodie. B. Conf. Ser. 2, 3, 94.

38 *Decorat Suadela Venusque;* h. e. ingenii vis et venustas. *Suadela* armat, *Venus* ornat. *Suadela epitheton est Veneris*, *Graecis Πειθώ.* Vet. Schol. Comites decorant patronos, quos honoris causa sequuntur.

Mancipiis locuples eget aeris Cappadocum rex:
Ne fueris hic tu. Chlamydes Lucullus, ut aiunt,
Si posset centum scenae praebere rogatus,
Qui possum tot? ait: tamen et quaeram, et quot habebo
Mittam: post paulo scribit, sibi millia quinque
Esse domi chlamydum; partem, vel tolleret omnes.
Exilis domus est, ubi non et multa supersunt,
Et dominum fallunt, et prosunt furibus. Ergo
Si res sola potest facere et servare beatum,
Hoc primus repetas opus, hoc postremus omittas.
Si fortunatum species et gratia praestat,
Mercemur servum, qui dictet nomina, laevum
Qui fodicet latus, et cogat trans pondera dextram

42 quod habebo *MSS. Lamb. Fabr.* 1555. Gesn. *Recepi lectionem Glar. Lamb. Bentl. et al. Z.* 47 potis *coll. Sax. Cun.* 50 saevum *MSS. Torr. it. G. S. et primae edd. Sed* laevum *MSS. Lambi. Cruq. Bentl. Cun. Sandb.* 51 fodiat *edd. vett.*

39 Domino et servis constat pauperculum regnum: Cappadocum etiam reges vendebant cives iure dominii.

40 Comice *hic* pro talis. Noli tu miserum regnum praeferre divitiis. *Μεταβατικῶς* et concessive proferuntur ista. B. Si virtus nihil est quam verba, non sit tibi satis uno genere divitem esse: faciendum est, ut, quemadmodum Crasso, omnium generum copiae supersint. G.

Chlamys militaris erat Graecorum lacerna, sive palliolum, inferius rotunda, superius contracta. Laxins erat aliquanto Romanorum paludamentum.

41 *Rogatus;* a praetore ludorum praefecto.

43 *Millia quinque;* convenienti hyperbole usus est, cum Lucullus nominâsset ducentas, ut ostendit Cruquius ex Plutarchi Lucullo, A. At prior Horatius. G.

47 *Si; pronuncia, ut irridendo magis horteris.* Vet. Schol.

49 *Species;* honorum splendor. B. Scil. praetexta, sella curulis, latus clavus, calcei lunati, fasces, lictores, comitatus etc. Lambin. Z.

Gratia; popularis aura.

50 *Qui dictet nomina;* nomenclator hic erat, qui singulorum civium et nomina et conditiones noverat.

Saevum qui fodicet; sic plerique scripti Codices et Cruquii et Torrentii, pro *laevum qui fodiat:* Scholiastae silent. Et bene *saevum* et *fodicet*, quod studium et properationem ostenderet, quod et sequentia firmant. Bentleius tamen retinuit *laevum*, indicta caussa, B. Sed *laevum* poscit *dextra*, et favent illi auctoritates: *saevum* nimis hic saevum est. *Fodicet*, subinde fodiat. Cf. Ter. Her. 3, 5, 15. G.

51 *Trans pondera;* trans sarraca saxis vel trabibus onusta. B. Aut *trans pondera* togae iam susceptae ab infimo limbo, qua antea tegebatur manus, ut vult Ferrar. de re Vest. 3, 2: aut, quod ad Fabri et Stephani thesauros mihi placere ostendi, *trans pondera*, ultra aequilibrium cor-

Porrigere: Hic multum in Fabia valet, ille Velina;
Cui libet is fasces dabit, eripietque curule
Cui volet importunus ebur: Frater, Pater, adde;
Vt cuique est aetas, ita quemque facetus adopta.
Si, bene qui coenat, bene vivit; lucet, eamus
Quo ducit gula: piscemur, venemur; ut olim
Gargilius, qui mane plagas, venabula, servos
Differtum transire forum populumque iubebat,
Vnus ut e multis populo spectante referret
Emtum mulus aprum. Crudi tumidique lavemur,

53 hic fasces *edd. vett.*

poris, cum periculo cadendi. Fodit latus laevum candidati nomenclator: alacris nimium et cupidus candidatus ita protendit dextram, ut aequilibrium pene perdat etc. *Pondera* de aequilibrio dici, satis ostendit Ovid. Met. 1, 13. *Ponderibus librata suis tellus.* G.

52 *Fabia* et *Velina* tribuum nomina sunt. B. Tribuum suffragia petebant paullo ante candidati per se, et per homines gratiosos, qui dicebantur *tribum conficere* alicui etc. G.

53 Recte Bentleius divisim posuit *Cui libet*, et *is* pro *hic*, idque auctoritate librorum idoneorum.

Fasces, Consulatum.

Curule ebur, sellam curulem, et per hoc Aedilitatem. Eburneo feretro vehebantur in Curiam Aediles. *Virga, quam Imperator in Curiam ferebat, Curulis vocabatur.* Vet. Schol. Cruq.

54 *Importunus;* comica festivitate *importunum* dicit prae nimia potentia ferocientem.

Blandi *Fratres* coaevos compellabant, et natu maiores *Patres*. *Vis Frater ab illis Ilibus*, Iuvenalis.

55 *Facetus*, comis. *Faceto* semper adest quod dici convenit: est enim quasi *fando cietus.* B. *Adoptare* dicitur etiam filius patrem, ut Hammonem Alexander, G.

56 *Lucet;* supple, cum primum.

58 *Gargilius luxuriosus ac perditus fuit, qui se venari simulabat, dum emeret apros.* Vet. Schol.

59 *Per famam et populum.* Iuvenalis.

Bentleius ausus est reponere *campum* pro *populum;* neque vidit, *forum* modo non esse a *populo* diversum. Nullibi tamen comparet vox *campum*, praeterquam in Horatio suo nuper edito. Verum auribus erat adeo delicatis, ut non posset, vel in Satyrico carmine, istam repetitionem ferre, *populum* et *populo*. Nobis non licet esse tam disertis. B. Mane iubet Gargilius servos cum apparatu venatorio transire plenum forum, et populum adeo dividere ac dimovere; ridiculo eventu, ut eodem populo spectante vesperi referret aprum unum, eumque non a se captum suis in praediis, sed emtum nummo. Magnam vim elegantiam verborum hic perdidit vir doctissimus. *Populi* nomen bis positum: huius enim oculos maxime captabat Gargilius, alioqui summo mane s. de nocte exiturus. G.

60 *Vnus ut e multis;* nam et multos habuit ad maiorem pompam et strepitum, ut oculos populi ad se converteret.

61 *Crudi;* etiam a coena lavabant luxuriosi alteram venantes famem ad medias noctes. B. Cf. Pers. 3, 98. et quae ibi Casaub. G. *Tumidi*, cibo potuque repleti. Z.

Quid deceat, quid non, obliti, Caerite cera
Digni, remigium vitiosum Ithacensis Vlyssei,
Cui potior patria fuit interdicta voluptas.
Si, Mimnermus uti censet, sine amore iocisque
Nil est iucundum; vivas in amore iocisque.
Vive, vale: si quid novisti rectius istis,
Candidus imperti; si non, his utere mecum.

68 imparti *G. Cun.* si nil *coll. Sax.*

EPISTOLA VII.

AD MAECENATEM.

Otium anteferendum divitiis. B. Horatius, quem, cum diutius, quam promiserat, Roma abesset et in villa rusticaretur, vel Maecenas ipse vel per alium quendam, ut promissi reditusque memor esset, monuerat, idque, ut videtur, gravius et cum quadam ingrati animi exprobratione, respondet liberius nec tamen sine urbanitate consueta, sese quidem gratissimo animo liberalitatem Maecenatis agnoscere, qua locuples sit factus: verum, si Maecenas eum, nunc ingravescente aetate, nunquam a se dimittere vellet, nec ei pristinam valetudinem iuvenilemque vigorem redderet: se aequo animo, quicquid ab eius benignitate accepisset, resignaturum esse, quoniam ita ipse non magis donis illis uti posset, quam Telemachus equis a Menelao oblatis. Tum rem more suo, hoc est, egregie illustrat exemplo Vulteii cuiusdam, hominis tenuis, qui, a Philippi liberalitate ex urbano rusticus factus, donum auctori reddiderit, cum priorem conditionem vitae meliorem sibi esse cognovisset.

62 *Caerites tabulae erant civium aerariorum, qui tribu movebantur.* Torrentius. *Qui aliquid flagitii admiserat, in Caeritum tabulas relatus est.* Vet. Schol. Cruq. *Victis Caeritibus Romani in percutiendo foedere non dederunt suffragii ferendi ius.* Vet. Schol. B. Quin pro beneficio Caeritibus data civitas, sed, ut tum solebat, sine suffragio. Res nota. G.

63 *Vitiosos ideo ait, quia nec apud Vlyssi Circen poculis eius, nec apud Sirenas cantibus, sibi temperare poterant.* Vet. Schol. B. Omisit, suo more, comparandi particulam: simus tales, quales Vlyssis socii. G.

65 *Mimnermus* poeta erat venereus, cuius hi duo versus a Cruquio referuntur ex Plutarcho, et a Mureto ex Stobaeo: *Τίς δὲ βίος; τί δὲ τερπνὸν ἄτερ χρυσῆς Ἀφροδίτης; Τεθναίην, ὅτε μοι μηκέτι ταῦτα μέλοι.*

65 Deest conclusio: ergo etiam, si virtus est summum bonum, danda est illi opera. Cf. v. 26. sq. G.

67 *Novisti;* didicisti.

68 *Candidus, benignus, sine invidia.* Vet. Schol. Cruq.

Hoc sumtum videtur ex Isocrate ad Nicoclem, Χρῶ τοῖς εἰρημένοις, ἢ ζήτει βελτίω τούτων. Vir elegans Iacobus Cruquius.

Quinque dies tibi pollicitus me rure futurum,
Sextilem totum mendax desideror. Atqui
Si me vivere vis, recteque videre valentem;
Quam mihi das aegro, dabis aegrotare timenti,
Maecenas, veniam; dum ficus prima calorque
Designatorem decorat lictoribus atris;
Dum pueris omnis pater et matercula pallet;
Officiosaque sedulitas, et opella forensis
Adducit febres, et testamenta resignat.
Quod si bruma nives Albanis illinet agris,
Ad mare descendet vates tuus, et sibi parcet,
Contractusque leget; te, dulcis amice, reviset
Cum Zephyris, si concedes, et hirundine prima.
Non, quo more pyris vesci Calaber iubet hospes,
Tu me fecisti locupletem. ¶ Vescere sodes.
¶ Iam satis est. ¶ At tu quantumvis tolle. ¶ Benigne.

3 *Sic G. Med.* 1477. *Ven.* 1479. *Flor.* 1482. *Med.* 1502. *Lock.* vis sanum recteque val. *al.* si me vis vivum, sanum, r. v. *Cun.*

1 *Quinque dies;* supple duntaxat.

Rure, apud villam. *Rure* poetae dicunt pro *ruri*, auctore Servio; quod monuit Cruquius.

2 *Desideror;* absum, exspector.

Atqui, fidenter et ex abrupto.

3 Valde mihi placet hic versus, qualem ex MS. primisque editionibus reposui: *sanum* illud cum *recte valentem* positum abundat: in *videre* est dulcedo quaedam et *ἦθος*, quod intelligunt soli qui amarunt. G.

5 *Ficus prima*, pro primus autumnus, facete.

6 *Designatores sunt funerum mancipes, et ordinatores; nam designare est ordinare; unde et qui loca in theatris spectatoribus distribuebant designatores dicebantur.* Vet. Schol. Cruq.

Belle *decorat*, tanquam de magistratu aliquo maiore.

7 *Matercula*, misella mater.

8 *Officiosaque sedulitas;* in matutina salutatione et in deductione ad forum: ut primus scilicet omnium compareat.

Opella forensis, qua defendit amicorum causas.

9 *Resignat;* detractis signis aperit. B. Testamentorum resignatio eleganter pro morte. Z.

10 *Albanis, Latinis.* Vet. Sch. Cruq. Nam Alba olim Latii caput.

11 *Ad mare; quod per hiemem calorem praestat, et aestate frigus.* Vet. Schol. Cruq. B. Vid. ad Epist. 1, 15, 18. G.

Sibi parcet; sibi indulgebit cavendo a frigore.

12 *Contractus; prae frigore.* Vet. Schol. Cruq. Rigidulus erat Horatius. B. *Contractus* in parvum cubiculum, quod facile vaporetur, iacens in lectulo, involutus vestibus. G.

14 *Calaber, Apulus* vel *Tuscus* pro quovis rustico dici solebat: modo autem populares suos suaviter deridet. B. Sensus est: Tu mihi non munera ea dedisti, quae ipse sperneres, sed magna et magni a me facienda merito. Z.

16 *Benigne; humane facis, et gratias ago.* Vet. Schol. Cruq.

Non invisa feres pueris munuscula parvis.
Tam teneor dono, quam si dimittar onustus.
Vt libet: haec porcis hodie comedenda relinquis.
Prodigus et stultus donat quae spernit et odit.
Haec seges ingratos tulit, et feret omnibus annis.
Vir bonus et sapiens dignis ait esse paratus;
Nec tamen ignorat quid distent aera lupinis.
Dignum praestabo me etiam pro laude merentis.
Quod si me noles usquam discedere, reddes
Forte latus, nigros angusta fronte capillos;
Reddes dulce loqui; reddes ridere decorum, et
Inter vina fugam Cynarae moerere protervae.
Forte per angustam tenuis nitedula rimam

19 relinquis *Zar. Cun.* relinques *al.* 22 paratum *edd. vett.*

18 Sensus est: Non possum mecum ferre; sed existimes velim, domum, quod offers, mihi non minus placere, quam si illo onustus domum abirem. Z.

19 *Haec* et *hodie* commendandi habent emphasin, et comice proferuntur. B. Fit actio illa vividior, si legamus *relinquis*: magis urget bonus Calaber hospitem suum. G.

20 *Stultus*, rudis, agrestis, imperitus.

Odit, fastidit, nauseat.

21 *Haec seges;* hic ager, hoc genus hominum.

Ingratos; qui gratiam non queunt mereri. Vet. Schol. Cruq.

Omnibus annis: in omne aevum: dum sol et luna sunt.

22 *Ait:* h. e. libenter ait, nec renuit.

Quinque Cruquii Codices pro *paratum* legerunt *paratus*, quam lectionem Gulielmus Canterus primus ex Sosipatri Charisii Institutionibus eruebat.

23 Parvuli hoc ignorant, quibus lupini sunt pro nummis. Aleatoribus hi erant pro calculis, [vid. L. 1. Cod. de Aleatoribus] unde natum proverbium. Ostendit etiam Muretus ex Plauti Poenulo [3, 2, 20.], hos fuisse *taurum comicum*, prodente Turnebo in Adversariis. B. Sensus est: Et probe tamen scit, quid distent probi numi a falsis; adeo ut dignis hominibus det numos veros, h. e. munera praestantissima. Z.

24 *Pro laude;* pro merito. B. Ob hanc ipsam quoque causam dignum me praestabo beneficiis tuis, Maecenas, ut tu lauderis digno tribuisse. *Pro* hic ponitur ut Lucr. 5, 2. *Quis potis est dignum pollenti pectore carmen Condere pro rerum maiestate*, i. quale poscit maiestas rerum: ita hic qualem requirit laus bene de me merentis. Haec nunc placent prae tmesi *pro merentis*, et prae constructione *dignum pro laude*. G.

25 Discedere, scil. a te rus, animi et valetudinis gratia. Z.

26 *Forte latus*, h. e. spiritum et incessum. B. *Angusta fronte*, a multis capillis tecta, quemadmodum est in iuventute. Z.

28 *Fugam*, quia se subduxerat ebrio. B. Fortassis haec res apud Maecenatem ipsum acciderat, ipsius Maecenatis consilio. Z.

29 Patet ex Sancti Hieronymi epistola ad Salvinam, bestiolam istam genus fuisse muris. Ita enim

Repserat in cumeram frumenti; pastaque rursus
Ire foras pleno tendebat corpore frustra:
Cui mustela procul, Si vis, ait, effugere istinc,
Macra cavum repetes arctum, quem macra subisti.
Hac ego si compellor imagine, cuncta resigno:
Nec somnum plebis laudo, satur altilium, nec
Otia divitiis Arabum liberrima muto.
Saepe verecundum laudasti; rexque paterque
Audisti coram; nec verbo parcius absens:
Inspice, si possum donata reponere laetus.
Haud male Telemachus, proles patientis Vlyssei:
Non est aptus equis Ithace locus, ut neque planis
Porrectus spatiis, neque multae prodigus herbae:
Atride, magis apta tibi tua dona relinquam.
Parvum parva decent: mihi iam non regia Roma,
Sed vacuum Tibur placet, aut imbelle Tarentum.

30 cameram *coni. Dac. infeliciter.* 34 compellar *edd. vett.* 41 Ithacae *vulg.* 42 nec multae *Bentl.*

Dacerius Hieronymi verbis: „Docet Aesopi fabula, plenum muris „ventrem per angustum foramen „egredi non valere." Rescribendum igitur cum Bentleio *nitedula* pro *vulpecula.* Erat autem *nitedula*, sive *nitela*, Graecis *μῦς ἀρουραῖος*, quem vulgo vocabant *δενδροβάτην*, quod ostendunt Philoxeni Glossae. Moris fuerat librariis etiam corrumpere quae non valebant intelligere. Vide eruditissimum Cuningamium.

30 *Camera vasis frumentarii genus, factum ex vimine admodum obductum.* Vet. Schol. Vide Sat. 1, 1, 53.

34 Sex Cruquii scripti Codices legerunt *compellor* pro *compellar*, quod magis Horatianum est. *Compellari* autem est iure arcessi.

Resigno, satis aspere. Vet. Schol. Cruq. *Resignare autem est conventum irritum facere.* Torrentius. B. Conf. Car. 3, 29, 54. ubi cum ipsa fortuna sic agit. G.

35 *Altilium; domi pastarum avium.* Vet. Schol. Cruq. B. Nam facile *qui satur est pleno laudat ieiunia ventre.* Negat se tum demum laudare otium, cum ventrem expleverit deliciis: sed se aequo animo commodis etiam vitae urbanae atque aulicae renunciare. G.

37 *Paterque, patronus;* miro igitur *verecundum* pro gratum posuit, *quod iam asperior fuerat*, ut ait Vet. Schol. Cruq. B. Lambinus *verecundum* explicat minime cupidum, paucis contentum. G.

41 *Ἐν δ' Ἰθάκῃ οὔτ' ἄρ' δρόμοι εὐρέες, οὔτ' ἔτι λειμών.* Odyss. Δ, 605.

Bene Bentleius *Ithace* in nominativo, atque ita etiam ille edidit. [† *Ithacae* est vel genit. vel dativ. hoc sensu: Insula Ithaca non habet locum equis aptum. Nec aliter Homer. l. l.]

43 *Atride*, Menelaë.

Ἵππους δ' εἰς Ἰθάκην οὐκ ἄξομαι. Odyss. Δ, 601.

45 *Vacuum;* ob paucos incolas atque otium: dilogως. B. *Imbelle*, Tarentum, quia ob mercaturam abundabat divitiis, notum erat ob luxum et molles effeminatosque incolarum mores. Z.

Strenuus et fortis, causisque Philippus agendis
Clarus, ab officiis octavam circiter horam
Dum redit, atque Foro nimium distare Carinas
Iam grandis natu queritur; conspexit, ut aiunt,
Adrasum quendam vacua tonsoris in umbra
Cultello proprios purgantem leniter ungues.
Demetri (puer hic non laeve iussa Philippi
Accipiebat) abi, quaere, et refer; unde domo; quis;
Cuius fortunae; quo sit patre, quove patrono.
It, redit, et narrat, Vulteium nomine Menam,
Praeconem, tenui censu, sine crimine notum;
Et properare loco et cessare, et quaerere, et uti,
Gaudentem parvisque sodalibus, et lare certo,

56 natum *Bentl. ex duobus codd.* 58 curto *Heins. ad Ouid. Fast.* 2, 645. *et Bentl. ex* 2 *MSS.*

46 *Strenuus et fortis*, efficax et generosus.

Lucius Marcius Philippus Consularis et Censorius. Torrentius. B. Videtur fuisse ille Ciceronis aequalis pater eius, qui vitricus Augusti fuit. G.

47 *Ab officiis;* a defendendis amicorum causis apud forum.

48 *Carinae locus est ad Tellurem, ubi est Pompeiana domus.* Vet. Schol. Et domus etiam huius Philippi.

50 *Adrasum;* commendatio haec erat novaculae. B. Puto intelligi ἐν χρῷ κουρίαν, rasum ad cutim usque, parci hominis indicium, qui nollet saepe nummum tonsori dare. Vid. 1, 18, 7. Non omisit hoc in parci s. μικρολόγου charactere Theophrastus, et illustravit Casaubonus. Non audiendus est Marcilius, qui libertinae conditionis hoc insigne dicat. Ne servi quidem externo signo discerni ab ingenuis poterant. Et interrogat Philippus, *quo patre*, si ingenuus; *quove patrono*, si libertinus. G.

Vacua, otiosa. B. Quia in tonsorum officinas solebant convenire homines otiosi. Z.

Vmbra; pergula haec erat.

51 *Leniter;* vacui animi indicium.

53 *Vnde domo;* Romanus an hospes.

56 *Praeconem;* huius munus erat, inquit Lambinus, in comitiis tribus citare: qui magistratus creati essent, pronunciare: leges, quae suadebantur, pronunciare: in iudiciis testes, reos citare: in auctionibus rerum pretia declarare. Z.

Notum, h. e. multis notum: nam subdistinguendum puto post *crimine*. Neque enim placet Bentleii *natum*. Non erat laus egregia, praesertim illis temporibus, non fuisse notum. B. At mihi videtur laus esse, si quis *notus sit sine crimine*, i. e. ab innocentia potius nobilis, quam nobilitatus flagitiis, aut ob ignaviam obscurus. Itaque delevi incisum post *crimine*. G.

57 *Properare loco;* sedulam operam navare, ubi res postulabat.

Cessare: interquiescere, otiari. Vet. Schol. Cruq. B. *Quaerere et uti*, rem quaerere et re parta et quaesita uti. Z.

58 *Lare certo;* avito, non a patrono sibi ad libitum concesso;

Et ludis, et post decisa negotia Campo.
Scitari libet ex ipso quaecunque refers: dic
Ad coenam veniat. Non sane credere Mena:
Mirari secum tacitus, Quid multa? Benigne,
Respondet. ¶ Neget ille mihi? ¶ Negat improbus, et te
Negligit aut horret. ¶ Vulteium mane Philippus
Vilia vendentem tunicato scruta popello
Occupat, et salvere iubet prior. Ille Philippo
Excusare laborem et mercenaria vincla,
Quod non mane domum venisset; denique quod non
Providisset eum. ¶ Sic ignovisse putato
Me tibi, si coenas hodie mecum. ¶ Vt libet. ¶ Ergo
Post nonam venies: nunc i, rem strenuus auge.
¶ Vt ventum ad coenam est; dicenda tacenda locutus,
Tandem dormitum dimittitur. Hic, ubi saepe

60 quodcunque *Ven. Glar. Bentl.* 63 Negat *vulg.* 69 Praevidisset *Glar.* Provisisset *Lamb.* 73 Hinc *G.* Ergo *Cun.*

nec a voluntate domini pendente. Bentleii *lare curto* pro *certo* mihi non probatur. B. *Certo lare*, ne talis videatur, qualem describit Epist. 1, 15, 28. G.

59 *Ludis*, supple *scenicis*.
Decisa, absoluta, finita.
Campo, supple *Martio*. B. Vbi scilicet homines otiosi versabantur, fabulabantur etç. Z.

60 *Scitari*, *audire*. Vet. Sch.

61 *Credere*, supple *potuit*.

62 *Benigne*, *sermo vulgaris est; gratias agit*. Vet. Schol. Et se excusat.

63 Melius ex libris *Neget* pro *negare possit*. Et sic Bentleius ex vetustissimis Membranis.
Temperanter dicimus *improbus* pro scelestus, et impudens.

65 *Tunicato popello*, h. e. rusticis; nam illi non utebantur toga. *Pars magna Italiae est (si verum admittimus) in qua Nemo togam sumit nisi mortuus.* Iuvenalis 8, 171. B. Sed etiam urbani opifices et tabernarii tunicati: expeditiores nempe ad opus faciendum. G.

Scruta. Huc facit Lucilii distichon: *Quidni? Et scruta quidem ut vendat scrutariu' laudat; Praefractam strigilem, soleam improbu' dimidiatam*. Graecis *γρυτάρια* dicuntur *scruta*, et *scrutarius* *γρυτοπώλης*, ut ostendit Cruquius.

66 *Occupat; praevenit salutando*. Vet. Schol. B. Seu, prior vidit et compellat. Z.

68 *Mane domum;* salutatum de more clientium.

72 *Dicenda*, *tacenda; velut plebeius expers rerum*. Vet. Sch. Cruq.

73 *Dormitum*, domum scilicet bene potum. B. Non satis intelligo illud *ubi*. An vult Philippi domum etiam aliis clientibus fraudi

Occultum visus decurrere piscis ad hamum,
Mane cliens et iam certus conviva, iubetur
Rura suburbana indictis comes ire Latinis.
Impositus mannis, arvum coelumque Sabinum
Non cessat laudare. videt ridetque Philippus:
Et sibi dum requiem, dum risus undique quaerit,
Dum septem donat sestertia, mutua septem
Promittit, persuadet uti mercetur agellum.
Mercatur. ne te longis ambagibus ultra
Quam satis est morer; ex nitido fit rusticus, atque
Sulcos et vineta crepat mera, praeparat ulmos,
Immoritur studiis, et amore senescit habendi.
Verum ubi oves furto, morbo periere capellae,
Spem mentita seges, bos est enectus arando;
Offensus damnis, media de nocte caballum
Arripit, iratusque Philippi tendit ad aedes.
Quem simul aspexit scabrum intonsumque Philippus,
Durus, ait, Vultei, nimis attentusque videris
Esse mihi. Pol, me miserum, patrone, vocares,

fuisse? Mihi magis placeret generalis sententia, *Hinc (uti saepe —hamum) mane cliens.* G.

76 *Indictis Latinis*: *Feriis Latinis in urbe agi aliquid non licebat.* Vet. Schol. Dies erat conceptivus in honorem Iovis Latialis; ut ostendit Cruquius ex Varrone. B. *Indictis*, quia a Consule solebant indici seu imperari ad tempus certum. Z.

77 *Mannis;* buricis trahebatur rheda.

78 *Videt*, intelligit.

79 *Requiem*, locum quo interiungat. B. *Diversorium* solet vocare Cicero. G. Materiam se oblectandi et recreandi. Z.

80 Septem millia sestertiûm.

83 *Nitido*, hilari sodale, et bello homuncione. *Hilares nitidique vocantur.* Iuvenalis 11, 176.

84 *Crepat mera;* iactantiores fere sumus in re, quam non sumus experti. B. Nil nisi vineta, loca vitibus obsita, loquitur. Z.

Vlmos, ad maritandas vites.

85 *Senescit;* impallescit. *En pallor seniumque!* Persius 1, 40. B. Conficitur, maceratur. Z.

86 Scite confert Lambinus locum similem Xenoph. Cyropaed. VIII, 3, 41. Z.

88 Per Charientismum *offensus* dicimus pro in rabiem versus.

Caballum, equum rusticum.

91 *Durus;* addictus labori, nec tibi parcens quod satis est.

Attentus, deditus curis et rei faciendae. Per Charientismum *attentum* dicimus avarum, et *durum*, asperum et immitem.

92 Plebeii patronum, quem sibi volebant, antiqua lege deligebant.

Si velles, inquit, verum mihi ponere nomen.
Quod te per Genium dextramque deosque Penates
Obsecro et obtestor, vitae me redde priori.
Qui semel aspexit quantum dimissa petitis
Praestent, mature redeat, repetatque relicta.
Metiri se quemque suo modulo ac pede, verum est.

93 ponere *probat etiam Heins. ad Ovid. Fast.* 5, 73. *Sic et Lamb. et Bentl. sed* dicere *Ven. Glar.* 96 semel *etiam Bentl.*

EPISTOLA VIII.

AD CELSVM ALBINOVANVM.

Queritur se melancholia laborare. B. Scribit, se morosum hypochondriacum minus animo valere, atque hortatur Celsum, ut Tiberio Neroni eiusque comitibus studeat placere, fortunamque, qua utatur, ita ferre, ut homines de eo bene existiment.

Celso gaudere et bene rem gerere Albinovano,
Musa rogata refer, comiti scribaeque Neronis.
Si quaeret quid agam; dic, multa et pulchra minantem,
Vivere nec recte, nec suaviter: haud quia grando

93 *Ponere* lectio est fere omnium Codicum; *dicere* ex interpretamento est.

94 *Quod te. Hi duo versus a Mena Philippo sunt dicti, et ab Horatio Maecenati.* Vet. Schol. B. Per genium domini et patroni iurabant servi et clientes. Z.

96 Magis placet *semel* quam *simul*, quam scripturam reperit Lambinus in suis, et in uno Cruquius.

98 *Modulus* pes ligneus est, sive forma. Vide Epist. 10. Huc facit proverbium Graecum, *Μὴ ὑπὲρ πόδα τὸ ὑπόδημα.* B. De re conf. Cic. de Offic. I, 31. Z.

Verum est; veritas est norma recti. [† *Verum* signif. aequum aut rectum.]

EPIST. VIII.

1 *Gaudere;* expressit Graecorum χαίρειν καὶ εὐπράττειν. Vet. Sch.

2 *Refer*, h. e. meo nomine iube.

Comiti, clienti et sectatori. B. In cohorte Neronis, haud dubie tum, cum hic iussu Augusti esset in oriente: de qua expeditione vid. Epist. I, 3, 1. Z.

Neronis, Tiberii.

3 *Quid agam;* dilogus, ut valeam, et quid scribam: hoc ostendunt sequentia.

Minantem; cum elatione quadam promittentem. B. Iactantem, ut Serm. II, 3, 11. Z.

4 *Nec recte;* nec ad rationem nec ad libidinem.

Haud quia grando; obiter pulsat avaros.

Contuderit vites, oleamve momorderit aestus,
Nec quia longinquis armentum aegrotet in agris;
Sed quia mente minus validus quam corpore toto,
Nil audire velim, nil discere, quod levet aegrum;
Fidis offendar medicis, irascar amicis;
Cur me funesto properent arcere veterno?
Quae nocuere sequar, fugiam quae profore credam:
Romae Tibur amem ventosus, Tibure Romam.
Post haec, ut valeat, quo pacto rem gerat et se;
Vt placeat Iuveni, percontare, utque cohorti.
Si dicet, Recte; primum gaudere; subinde
Praeceptum auriculis hoc instillare memento:
Vt tu fortunam, sic nos te, Celse, feremus.

5 oleamque *edd. vett.* 6 arvis *primae editt. Cun.* 12 venturus *MSS. Cruquiani, et Bentl. Sed* ventosus *etiam Serv. ad Virg. Aen.* 4, 224. 14 atque coh. *Ven. Glar.*

5 *Oleamque* solenni librariorum errore pro *oleamve*. Sic et Bentleius.

6 *Longinquis in agris.* In Lucania vel Apulia Romani pascebant armenta et greges. Omnes fere scripti Codices legerunt *agris*, non *arvis*, ut vulgati. B. *Arvis* minus placet, quia *arva* proprie sunt, quae arantur segetis causa. G.

7 *Corpore toto ideo ait, ut quamvis partem validiorem ostendat quam animum suum.* V. Sch.

7 *Aegrum*, melancholicum.

12 Sentio cum Stephano hunc versum cum interrogatione proferendum: est enim ethopoeia offensi et impatientia laborantis.

Funesto, diro et pestifero.

Veterno, lethargo.

11 *Quae nocuere;* supple *quia* ἀπὸ τοῦ κοινοῦ. B. Medeae Ovidianae se facit similem, *video meliora proboque, Deteriora sequor.* Met. 7, 20. G.

12 De simili inconstantia vid. Serm. II, 7, 28. *Ventosus*, levis et inconstans, mobilis. Z.

18 *Gerat*, habeat. B. *Rem gerat* ad officii publici rationem pertinet, *se gerat* ad privatam vitam et mores. G.

14 *Cohorti*, comitatui, sive assectatorum gregi. *Erat enim scriba militum.* Vet. Schol. Cruq. B. *Cohors* proprie comites magistratuum provincialium. G. *Iuveni*, h. e. Tiberio Claudio, qui tum circiter annos viginti duo natus erat. Z.

15 *Recte;* animus nobis plerumque est norma recti.

Gaudere, *supple me dicito.* Vet. Schol. Cruq.

Subinde, deinde, ut ostendit Cruquius ex Vallae Elegantiis. B. Sed ad repetitionem praecepti etiam pertinere, non dubito. G.

16 *Auriculis instillare*, insusurrare, ut nemo audiat.

17 *Fortunam*, supple *magnam.* *Nos:* debuit dicere Claudium et comites, verum urbane dissimulat quod amice monet, ne fido offendatur medico. B. Vt tu, recte an male et insolenter, feras fortunam, sic homines de te existimabunt. Z.

EPISTOLA IX.

AD CLAVDIVM NERONEM.

Egregie callidum et rigidum Principem demulcet. B. Ne commendatio apud Tiberium superbum, invidiosum, suspicacem esset vana et irrita, admodum caute et considerate rem tractat.

Septimius, Claudi, nimirum intelligit unus,
Quanti me facias. nam cum rogat, et prece cogit,
Scilicet ut tibi se laudare et tradere coner,
Dignum mente domoque legentis honesta Neronis;
Munere cum fungi propioris censet amici;
Quid possim videt ac novit me valdius ipso.
Multa quidem dixi, cur excusatus abirem:
Sed timui, mea ne finxisse minora putarer,
Dissimulator opis propriae, mihi commodus uni.
Sic ego, maioris fugiens opprobria culpae,
Frontis ad urbanae descendi praemia. Quod si
Depositum laudas ob amici iussa pudorem,
Scribe tui gregis hunc, et fortem crede bonumque.

1 Titus Septimius eques Romanus erat et poeta insignis, atque olim Horatii commilito. B. Idem ad quem est Car. 2, 6. G. [† quem etiam laudat Ep. 1, 3, 9.] *Nimirum;* quantum constat, ni multum fallor. *Vnus;* nam et meipso melius novit. B. Ergo non metuendum est, ne te commendatione aliorum obtundam. Z.

2 Concinnior mihi videtur haec scriptura, quam Petrum Victorium secuti plerique probant, quam *me;* confirmant etiam scripti Codices. B. *Prece cogit.* Ita sibi coniunctum indicat Septimium, ut precibus suis vim sibi facere et se cogere posse videatur. Sed tota epistola est perfectum commendationis exemplar. G.

3 *Tradere;* commendare.

4 *Mente domoque;* amicitia et mensa. B. Prudentia et domesticis. *Legentis,* h. e. deligentis. Z. *Honesta,* et per hoc *honestos.*

5 *Propioris,* intimioris. B. Fungi scil. me. Z.

7 *Abirem,* evaderem.

9 *Opis,* gratiae apud te. Vni *mihi* studens.

11 *Vrbana frons consistit in audacia civili.* Vet. Schol. Cruq. Dilogως usus est voce *urbana:* sunt enim urbani petulantes et minus verecundi; sunt etiam faceti et alloquio blandi. *Praemia,* dotes; inverecundiam scilicet et argutias.

13 *Tui gregis;* tuae familiae, sive clientelae. *Fortem;* generosum et simpliciter bonum. B. *Fortem,* non mollia sectantem, sed labores tolerantem, cupiditatibus resistentem. *Bonum,* qui amicis prodesse et vult et potest. Z.

EPISTOLA X.

AD FVSCVM ARISTIVM.

Mira rusticanae atque otiosae vitae praeconia. B. Fuscus Aristius, admirator vitae urbanae, minus alienus esse videtur a studio divitiarum gratiaeque potentiorum. Quare amici intimi morbo mederi leniter ac prudenter studet Horatius ita, ut ostendat, quid sibimet ipsi de hac re videatur. Scribit enim, se ruri paucis rebus tenuique victu contentum laetumque vivere; hic esse hiemem tepidiorem; auram quae calorem aestatis temperet ac leniat gratiorem; somnum curis et invidia non turbari; herbas suavius pavimentis tessellatis urbis olere; aquam puriorem fluere cum murmure grato, et prospectum in longos agros reperiri. Qui vero divitiis et vitae splendore ducatur, eum ob fortunae inconstantiam minus tranquillum, beatum et liberum esse posse.

Vrbis amatorem Fuscum salvere iubemus
Ruris amatores, hac in re scilicet una
Multum dissimiles, at caetera pene gemelli,
Fraternis animis, quicquid negat alter, et alter;
Annuimus pariter vetuli notique columbi.
Tu nidum servas, ego laudo ruris amoeni
Rivos, et musco circumlita saxa, nemusque.
Quid quaeris? vivo et regno, simul ista reliqui

3 at *Cruq. Heins. ad Ovid. Met.* 7, 99. *Bentl. Cun.* ob *Z. Med.* 1477. 5 vetulis notisque columbis *Lamb. coni. Cruq. ex MSS.*

1 *Fuscum* Aristium dicit, Grammaticum illius temporis insignem. B. Ad hunc videtur esse Car. 1, 22. G.

Iubemus, optamus, volumus.

2 Antitheta veluti in acie componit.

3 *Ad caetera;* supple, *quod attinet.* Tres Codices legerunt *at:* sed nihil opus, etsi Bentleius maluit *at.* B. Recepi *at*, quia auctor solet absolute ponere *caetera*, pro caeteroqui, in caeteris rebus: ut in fine huius epistolae, et Carm. IV, 2, 60. Z.

Gemelli proverbiali sermone dici solent simillimi.

5 *Annuimus:* alter alteri affirmanti quid. Et scitus est iconismus columborum, quorum fere perpetuus iste gestus est.

Horat. Gesn.

Columbi; quia plurimus amor columborum. Vet. Schol. Perpetua Horatii figura, qua ex similitudine facit metaphoram, omittere particulas comparandi. Si posuisset *tanquam*, *veluti* etc., nemo desiderasset *vetulis*. Cf. Carm. 1, 2, 34. G.

6 *Tu nidum;* mire servat metaphoram. Nobis etiam hodie *Cockneys*, h. e. pullorum ova, dicuntur perpetuo urbi haerentes.

Laudo, miror. B. Probo, sector. Z.

8 *Quid quaeris?* quid alterius

Quae vos ad coelum effertis rumore secundo:
Vtque sacerdotis fugitivus, liba recuso;
Pane egeo iam mellitis potiore placentis.
Vivere naturae si convenienter oportet,
Ponendaeque domo quaerenda est area primum,
Novistine locum potiorem rure beato?
Est ubi plus tepeant hiemes? ubi gratior aura
Leniat et rabiem Canis, et momenta Leonis,
Cum semel accepit solem furibundus acutum?
Est ubi divellat somnos minus invida cura?
Deterius Libycis olet aut nitet herba lapillis?

9 fertis *Sax. et Bentl.* 18 depellat *MSS. quid. Lambi. Bos. Gött. it. Z. Med.* 1477. 19 tapetis *coniic. Bentl. si quis velit indormire.*

desideras? Comica enallage personae. B. *Quid quaeris?* simpliciter continuat, et concludit sermonem, ut *breviter, denique* etc. G.

Vivo, h. e. nitide et hilariter ago.

Ad emphasin ingentis fastidii posuit *ista* et *vos*. B. Vt in orationibus *iste* semper ad adversarium, contra quem dicitur, pertinet, ut *hic* ad clientem. G.

9 *Rumore secundo*; unanimi et consentiente voce: *secundum* enim dicitur quod iuxta positum est, et per hoc, quod convenit, a *secus*, ut puto. *Qui secundis aliquando frustra curatus est, contrariis saepe restituitur*, Cornelius Celsus. Alias enim dixit *secundum remediis tempus*, pro conveniens. Dicimus *secundo* et *adverso amne navigare*: et *Curruque volens dat lora secundo* apud Virgilium est.

10 Mire *fugitivus*, quia ipse fugit urbem. B. Et Maecenatis dapes. Z.

Liba, mellitos panes. *Gingerbread.* B. *Liba*, iucunda, si rara sint: in familia sacerdotum copia ex multitudine sacrificantium fastidium adfert. Verum quid sibi vult Acron Fabric. *Cum in servis suspicio furti habetur, ducunt ad sacerdotem, qui crustum panis carmine infectum dat singulis, quod cum ederit* [s. ederint], *manifeste furti reum asserit.* An ita antiquum est ordalium per eucharistian probandae innocentiae, ut ita de illo loqui potuerit homo a sacris Christianis alienus? Exempla, quibus utuntur Hachenbergius et I. A. Schmidius, ad hanc antiquitatem non ascendunt. An tale quid etiam inter deorum cultores in usu fuit? G.

11 *Egeo*, et per hoc cupio.

Placentas, casearias dicit tortas, nobis *Cheesecakes.*

12 *Vivere naturae;* quod philosophiae propositum est. Natura humanae rationis norma est.

13 *Ponendae*, erigendae. B. *Area*, locus ad domum aedificandam. Z.

14 *Novistine;* bella interrogatione extorquet id quod vult.

16 *Momenta*, motus sive horribiles incessus.

17 *Acutum*, *acrem*, *vehementem*, Vet. Schol. Cruq.

18 Plures libri *depellat*, sed melius *divellat*. Sic et Anacreon, *Κατά μευ σχίσεις ὀνείρους.*

Dilogos posuit *invida:* invidet enim cura nobis quietem, uti et nos invidemus aliis honores atque divitias.

19 *Libycis*, ex marmore Numidico, quod colore erat vario, conficiebantur tessellata pavimenta.

Purior in vicis aqua tendit rumpere plumbum,
Quam quae per pronum trepidat cum murmure rivum?
Nempe inter varias nutritur silva columnas,
Laudaturque domus longos quae prospicit agros.
Naturam expelles furca, tamen usque recurret,
Et mala perrumpet furtim fastidia victrix.
Non, qui Sidonio contendere callidus ostro
Nescit Aquinatem potantia vellera fucum,
Certius accipiet damnum, propiusve medullis,
Quam qui non poterit vero distinguere falsum.
Quem res plus nimio delectavere secundae,
Mutatae quatient: si quid mirabere, pones
Invitus: fuge magna: licet sub paupere tecto

24 expelles *primae editt. it. coll. Sax.* 25 vestigia *Med.* 1477. *Cruq.* fastigia *Bos. Sax.* 27 sucum *Z.* succum *Med.* 1477. *Flor.* 1482. 30 plus aequo *Sax.*

20 Vicis constabant antiquae urbes, interiectis hortis et viridariis, hinc et in plurali numero Athenae, Thebae, Mycenae, etc.

Tendit, nititur; alias tendere est arcum dirigere. B. *Plumbum* intelligere oportet fistulas plumbeas, quibus constant aquaeductus Romani, et ex eo ipso aliquid insalubre corporibus contrahunt. Quanto laudabilior aqua ex ipso fonte, vel certe ex rivulo fonti proximo hausta? G.

22 *Varias columnas;* porticuum scilicet. B. Cf. Carm. 3, 10, 6. G.

24 *Expellas furca. Furcillis expellere proverbialiter dici potest, pro eo quod est ignominiosa vi eiicere. Sic et Graeci Δικράνοις ὠθεῖν ἢ ἀποκινεῖν.* Cruquius. *Expelles* placuit Bentleio, at nobis vulgata lectio *expellas*. B. Auctoritates posuimus. Accedit ratio, quae *expelles* probat, quia asseverátius hoc est, et vehementius. G.

25 *Mala*, perversa.

Furtim, et per hoc, tu velis nolis. B. Divitum deliciae repugnant simplicitati naturae, quam fastidiunt: sed paullatim tamen vincit natura, ut cupide ad contemtam illam simplicitatem redeant. G.

26 Bene *contendere* pro comparare; nam una tendunt pannos qui comparant, et internoscere volunt discrimina. B. *Qui callidus nesc.* h. e. qui purpuram falsam et spuriam callide non potest discernere a vera et germana, qualis est Tyria. Z.

27 Aquinates Tyriam purpuram falsabant, qua decipiebant imperitos. B. Mirum est nullam huius officinae mentionem superesse apud Plinium. De *fuco* eiusque in purpura tingenda usu, de collatione item *lanae fuco tinctae* cum *purpura* disputatum ad Quinctil. 12, 10, 75. G.

28 *Propiusve medullis.* Negotiatores tangit, quos immaniter angunt huiusmodi damna.

30 *Plus nimio*, ultra modum delinivere. B. Valde mihi placet *plus aequo*. G.

31 *Mutatae quatient*, eleganti charientismo posuit pro adversae turbabunt. B. De *mirabere* conf. Epist. 1, 6, 1. G.

Reges et regum vita praecurrere amicos.
Cervus equum pugna melior communibus herbis
Pellebat, donec minor in certamine longo
Imploravit opes hominis, fraenumque recepit:
Sed postquam victor violens discessit ab hoste,
Non equitem dorso, non fraenum depulit ore.
Sic qui pauperiem veritus, potiore metallis
Libertate caret, dominum vehet improbus, atque
Serviet aeternum; quia parvo nesciet uti.
Cui non conveniet sua res, ut calceus olim,
Si pede maior erit, subvertet; si minor, uret.
Laetus sorte tua vives sapienter, Aristi;
Nec me dimittes incastigatum, ubi plura
Cogere quam satis est, ac non cessare videbor.

37 victo *etiam coll. Sax.* victor victo *Cun.* 40 vehit *sex edit. apud Cun. et Bentl. e codd.* 41 nesciat *Lamb. ex codd.*

33 *Reges*, potentes patronos, atque etiam ipsos reges, dilogos.

Vita; supple beata.

34 *Cervus equum.* Hanc fabulam narravit olim Stesichorus Himerensibus, cum Phalaridi satellites pararent, ut ex Aristotelis Rhetoricis ostendit vir doctus Ioannes Hartungus. Philosophum ipsum adi et ridebis.

Melior, superior, κρείττων.

35 *Minor*, inferior, ἥττων.

36 *Opes* modo posuit pro *opem*.

37 *Violens*, ferox, insultans. Pro *victor violens* Bentleius legit *violens victo* de suo arbitrio. Neque videtur advertisse, disiunctim dici *victor* et *violens:* neque enim dicit *violens victor:* sed *violens discessit*, quod est ferociter, superbiens scilicet ob superatum hostem. [† *Violens* est superbus, et dicitur coniunctim *violens victor. Ernesti.*]

39 *Metalla* dicit aureos et argenteos nummos per contemtum.

40 *Caret*, qui se privat.

Bentleius *vehit* pro *vehet*, verum tantundem fuerit. Dissentiunt exemplaria, quod librarii parum referre crederent.

Mire improbus, pro eo quod est *avarus et cupidus*, ut: *Quos improba ventris Exegit caecos rabies.* Vet. Schol. Cruq. Verum dilogως usus est et pro vili, et pro importuno: quin et irati *improbum* dicimus pro scelesto.

41 *Aeternum:* et per hoc immiserabilis.

Plurium codicum scriptura est *quia nesciet*, nonnulli tamen malunt *qui nesciat*, quod minus probabile videtur. B. *Nesciit* mihi magis placeret. G.

Uti, contentus frui. B.

42 *Non conveniet sua res*, si ob rem tenuem et angustam, quae videtur, dolet, ob amplam vero superbit, luxui et cupiditatibus indulget. Z.

Olim; ita fere ordiri solent, qui fabulas narrant.

43 *Uret*, vexabit premendo.

44 *Vives*, futurum pro imperativo, eleganti enallage. B.

47 *Cogere*, rem quaerere, divitias corradere. *Cessare*, rei quaerendae modum et finem facere. Caeterum urbane et prudenter de sese loquitur id quod ad Aristium pertinebat. Z.

Imperat aut servit collecta pecunia cuique,
Tortum digna sequi potius quam ducere funem.
Haec tibi dictabam post fanum putre Vacunae,
Excepto quod non simul esses, caetera laetus.

EPISTOLA XI.

AD BVLLATIVM.

Animi aegritudinem peregrinationibus non levari. B. Bullatius vel ob spem aliquam, quae frustrata erat, vel ob incommodum, quo affectus erat, vel ob animi morositatem, Romam relinquere et in aliquo Graeciae aut Asiae loco vivere statuisse videtur. Ab hoc igitur consilio amicum avocare conatur Flaccus, docens, ad bene et beate vivendum non locum facere, sed animum aequum, rationem et prudentiam.

Quid tibi visa Chios, Bullati, notaque Lesbos?
Quid concinna Samos? quid Croesi regia Sardis?
Smyrna quid, et Colophon? maiora minorave fama?

3 minorane *vulg. et Bentl.*

47 Hoc est, si non servit, imperat.

48 *Digna sequi*, h. e. aequum est pecudem servire pecuario, non pecuarium pecudi, cum necesse sit, ut alter alterum trahat. Notum est pecudes fune ligari in pascuis. Huc spectat et illud Persii [5, 118.]: *Quae dederam supra repeto funemque reduco.* Hic locus ab omnibus quos vidi pessime exceptus est. B. Referunt ad ludum illum, funem utroque extremo prehensum ad se trahentium, vel ad eos, qui restim ductitantes saltant. Sententia quidem non obscura, undecumque formula repetita sit. G.

49 *Dictabam*, puero meo amanuensi.

Vacuna in Sabinis dea, quae sub incerta est specie formata. Varro in primo Rerum Divinarum Minervam [*Victoriam* Acro Fabric.] *dicit, quod ea maxime hi gaudent, qui sapientiae vacant.* Ex utroque Schol.

50 *Laetus*, quia contentus.

EPIST. XI.

1 Comice *quid?* pro qualis et quanta res? B. In peregrinatione versanti scripta videtur epistola, quod colligo praesertim ex v. 6. G. Vid. Argumentum. Z.

Nota, famâ nobilis.

2 *Concinna*, bella.

3 Omnes Cruquii, Codices pro *minorane* legerunt *minorave:* et *cunctaque* pro *cunctane* erat in plerisque Torrentii. *Minorave;* nam sentio ea minora tibi visa. Bentleius praetulit *minorane;* utrum vero rectius, qui vult, diiudicabit: mea parum interest. *Cunctane* etiam posuit Bentleius pro *cunctaque*, etsi nihil opus.

Cunctane prae Campo et Tiberino flumine sordent?
An venit in votum Attalicis ex urbibus una?
An Lebedum laudas, odio maris atque viarum?
Scis, Lebedus quid sit; Gabiis desertior atque
Fidenis vicus; tamen illic vivere vellem,
Oblitusque meorum, obliviscendus et illis,
Neptunum procul e terra spectare furentem.
Sed neque qui Capua Romam petit, imbre lutoque
Aspersus, volet in caupona vivere; nec qui
Frigus collegit, furnos et balnea laudat,
Vt fortunatam plene praestantia vitam;
Nec, si te validus iactaverit Auster in alto,
Idcirco navem trans Aegaeum mare vendas.
Incolumi Rhodos et Mitylene pulchra facit, quod
Paenula solstitio, campestre nivalibus auris,

4 Cunctane *etiam primae edit. vett.* 7 Lebedus quam sit Gabiis *edd.* 18 austris *coll. Sax.*

4 Synecdochice *Campum* et *Tiberim*, exercitii loca, pro ipsa Roma protulit.

5 *Vna*, Pergamus, vel quaedam alia. B. Vt Apollonia, Thyatira, Myndus, Tralles. Z.

6 *An Lebedum laudas?* quod magis puto.

Odio, fastidio, vel immani taedio.

7 Haec iam e sua persona ac de se poeta: se quoque in obscuro loco malle vivere, quam immersum esse molestiis belli civilis. Interim fatetur, rebus secundis praeferendam esse Romam; ante omnia vero parandam tranquillitatem animi, quae ubique praestat felices. G.

Omnes fere scripti Codices legerunt *quid* pro *quam*; sed malim sine interrogatione.

Gabii vicus in Sabinis iuxta Lucretilem montem, unde et aqua Gabia. Vet. Schol. B. Verba, *tamen illic — furentem*, videntur esse Bullatii et eius obiectionem continere, hoc sensu: Quamquam scio esse locum desertum: tamen ibi mallem habitare et turbas, motus et incommoda patriae procul remotus spectare. Z.

10 *Spectare*, Hellenismus pro *ut spectem.* Notum est veteres maxime delectatos fuisse locis maritimis. *Hoc autem dicit ad imitationem Lucretii, qui ait* [2, pr.]: *Suave mari magno motantibus* [turbantibus] *aequora ventis, E terra magnum alterius spectare laborem.* Vet. Schol. Cruq.

11 *Imbre lutoque: quo colligit, non debere totam odisse vitam propter interveniens incommodum.* Vet. Schol. Correctio quaedam est superioris sententiae.

13 *Frigus collegit;* est et *colligit sitim* apud Virgilium. Vetus erat dictum in eos, qui perpetuo rigebant: *Nunquam eos de balneo aut furno conducendo cogitâsse.* Vid. Grangaeum in septimam Satyram Iuvenalis.

16 *Trans Aegaeum mare*, h. e. ubi tu ultra mare fueris; reditum enim tibi abscindes.

17 *Incolumi*, h. e. illi qui incolumi capite est, et sana mente.

18 *Paenulam* modo dicit gausapinam, non scorteam: est autem paenula hiberna et viatoria vestis; amiculum scilicet humerale in modum lacernae, superne quidem undique conclusum, inferne autem in duos limbos partitum.

Sic et Virgilius, *Solstitium pecori defendite*, pro *aestatem.*

Campestre; tenue est, et to-

Per brumam Tiberis, Sextili mense caminus.
Dum licet, ac vultum servat fortuna benignum,
Romae laudetur Samos, et Chios, et Rhodos absens.
Tu, quamcunque Deus tibi fortunaverit horam,
Grata sume manu; neu dulcia differ in annum;
Vt, quocunque loco fueris, vixisse libenter
Te dicas. nam si ratio et prudentia curas,
Non locus effusi late maris arbiter, aufert;
Coelum, non animum, mutant qui trans mare currunt:
Strenua nos exercet inertia: navibus atque
Quadrigis petimus bene vivere. quod petis, hic est;
Est Vlubris, animus si te non deficit aequus.

20 *pro et recepi ac duce Bentleio ob sonum.* 22 deus seu Fors donaverit *Cun. e coni.* 23 neu *etiam G.*

tius corporis nihil praeter inguina tegit. Vet. Schol. Campestre dictum, quod in Campi Martii exercitiis eo uterentur nudi iuvenes. Alias subligaculum, succinctorium, et perizoma dicitur.

19 *Per brumam Tiberis. Quis enim tunc nataret?* Vet. Schol.

Caminus, fumarium, focus.

20 *Servat*, retinet. [† *Dum iuvat et vultu ridet Fortuna sereno.* Ovid. Trist. 1, 4.]

22 *Fortunaverit; beatum fecerit.* Vet. Schol. Cruq.

Horam, quantulumcunque tempus.

23 *Sume manu*, h. e. carpe, uti brevis aevi florem, ne decidat. Bentleius ex libris vetustis *neu* [pro *nec*], quod rectius.

Dulcia, suavitates vitae, vel gaudia.

In annum; in aliud tempus. Vet. Schol. Cruq. Tempus certum pro incerto. Nam fere consuevimus in alterum annum familiaria differre negotia.

24 *Libenter*, ad votum, vel ad libitum.

25 *Dicas*, et per hoc credas.

Ratio et prudentia, logica et moralis philosophia.

Curas, aegritudines.

26 *Maris arbiter*, h. e. mare spectans, et per hoc amoenus.

27 *Animum*, supple aegrum. *Οὐ τὸν τρόπον, ἀλλὰ τὸν τόπον μόνον μετήλλαξεν*, ut olim Aeschines Orator de Ctesiphonte, quod monuit Cruquius. [† Dacierius ad *Coelum* repetit *si* ex vs. 25. et post *currunt* ponit colon.]

Currunt, navigant.

28 *Strenua inertia*, h. e. sedula desidia. *Ὀξύμωρον* figura. B. *Navibus atque quadr.* maria et terras peragramus. Z.

Exercet; per charientismum pro inquietat, vel huc agit atque illuc.

30 *Vlubrae locus in Italia, in quo nutritus est Caesar Augustus, propter quam causam ab Horatio nominatur, cum sit desertissimus vicus.* Vet. Schol. B. An confundit Scholiastes cum *Vlubris Velitras?* Hic educatum Augustum docet Suetonius. *Vlubras*, Trebatii sui patriam, ridet Cic. Fam. 7, 18. G.

Aequus, rectus, immotus, et sua sede quietus.

EPISTOLA XII.

AD ICCIVM.

Solatur in tenui re philosophantem amicum, qui plantam e coeno avaritiae evellere nequibat. B. Iccius, qui philosophiam affectabat et simul rei quaerendae avidior erat, ut supra Carm. I, 29. ita et hic salse, quamquam tectius, ridetur. Tum commendatur homini Pompeius Grosphus. Tandem de statu reipublicae quaedam adduntur.

Fructibus Agrippae Siculis, quos colligis, Icci,
Si recte frueris, non est ut copia maior
Ab Iove donari possit tibi. tolle querelas;
Pauper enim non est cui rerum suppetit usus.
Si ventri bene, si lateri est pedibusque tuis, nil
Divitiae poterunt regales addere maius.
Si forte in medio positorum abstemius, herbis

1 Icci *etiam G. H. primae editt. Ald. Steph. uterque Cruq. etc.*

1 Bentleius *Iccium* pro *Ictium*, et primo versu *Icci* pro *Icti*, prae negligentia et incuria. B. Vid. Var. Lect.

Quos colligis. Procurator Agrippae hic erat. Vet. Sch. Vid. Lib. I. Od. 29.

2 *Recte*, sapienter, et ad rationis normam.

Non est ut; Hellenismus, οὐκ ἔστιν ὅπως. Cruquius.

3 *Tolle*, aufer, apage; ἐν ἤθει.

4 Mira hypallage *rerum usus* posuit pro *res ad usus*.

Suppetit, ad manum est, non deest, ὑποπίπτει.

5 *Lateri;* etiam tergum latus dicitur, ut venter Ovidio in isto: *Poenitet et lateri conseruisse latus;* ut sint quatuor hominis latera. B. Pectus et officinam spirandi maxime intelligi, decet versiculus Graecus, quem respexit noster, pars illorum, quos Soloni tribuit Plutarchus Solo. pr. quique inter Theognidis carmina leguntur 722. sq. γαστρί τε καὶ πλευραῖς, καὶ ποσὶ ἁβρὰ παθεῖν, ubi idem locus eodem modo tractatur. G.

Pedibusque; si tibi sint calceamenta. Vet. Schol. B. Pedibus bene est, si sani sunt, non dolent. Z.

6 *Regales*, dilogως, vel magnorum regum, vel ipsius Agrippae, patroni tui; et proverbialiter dicimus *regias opes*. B. Videtur spectare *beatas Arabum gazas*, de quibus Carm. I, 29. Z.

7 *Positorum;* eorum quae tibi satis large apponuntur, fructus scilicet Agrippae, de quibus memini.

Abstemius; sine vino, siccus et sobrius. Vet. Schol. Absque temeto. Aliquid de nimia eius parcimonia inaudierat Horatius. B. *Si forte* etc. Intellige enim. Reddit enim rationem, cur, si ventriculo quis valeat et corpore sit sano, vel maximae divitiae apud hominem avarum non habeant hanc vim, ut lautius vivat. Z.

Vivis et urtica, si vives protenus, ut te
Confestim liquidus fortunae rivus inauret:
Vel quia naturam mutare pecunia nescit;
Vel quia cuncta putas una virtute minora.
Miramur, si Democriti pecus edit agellos
Cultaque, dum peregre est animus sine corpore velox:
Cum tu inter scabiem tantam, et contagia lucri,

8 protenus *cum Bentl. rescripsi pro vulg.* protinus. Z.

8 *Vrticam* etiam herbam edulem esse habitam, docet Plin. 21, 15. s. 55: sed vere tantum, cum tenera est. Hanc autem epistolam auctumno scriptam, ex ultimo versu patet. Et v. 21. pisces memorat, et vivit Iccius in insula. Itaque *urticam* piscem hic intelligi, nil dubito. G. Quia pisces ad delicias tum referebantur, h. l. autem de tenui et sordidiore victu est sermo: urtica de herba est accipiendum. Z.

9 *Confestim*, non intermisso cursu, ut ostendit vir elegans Iacobus Cruquius ex Sosipatri Charisii Institutionibus. *Confestim et protinus coniunxit, indulgens emphasi celeritatis.* Vet. Schol. Cruq. B. Mihi videbatur hic *confestim* retinere vim originis suae, ut sit *confertim*, dense, non tenui modo bracteola, sed solido auro. Illa celeritatis et continuitatis notio satis iam expressa in *protinus*. G. Distinguendum est, ut fecimus, et explicandum: Eiusmodi tenui victu semper uteris, quamvis confestim ditissimus sis factus. Z.

Liquidus fortunae rivus. Cogitavit de Pactolo et Mida: et mire *liquidus*, alias non inauraret: quin et *inaurari* proverbiale est.

10 *Naturam*, avari animum atque avidum ingenium: et supple, *Et hoc facis.* B. Iccius, ut procurator, poterat certe in tantum genio indulgere, ut uteretur *in medio positis* deliciis. Quod igitur abstinet, illud vel hanc habet causam, quia *pecunia*, in qua nunc est, *naturam* assuefactione moderatam *mutare* statim *nescit*, vel hanc, quod philosophia illum docet, *cuncta esse minora virtute etc.* Nihil equidem ironiae video, nihil mordax: sed ingenuum laudatorem amici et virtutis. G. Equidem ironiam puto. Z.

11 *Virtute*, Stoica temperantia. Salsa ironia est per plures versus: nam mordendo laudat: et vult significare, fieri non posse, ut quis philosophiae et avaritiae serviat. B. Imo ridet Iccii philosophiam, quasi virtus esset, si quis, ob avaritiam, utatur victu tenuissimo. Z.

12 *Democriti. Hic, dum philosophiae intentus erat, neglexit agros suos, adeo ut vicinorum pecora ibi libere pascerentur.* V. Schol. Cruq. *Constat autem, Democritum apud Abderitas cives suos causam dixisse amissi patrimonii sui, et absolutum prolatis libris, quos de Physica scripsit.* Vet. Schol. Auctores meliores dabit Menag. ad Diog. Laert. 9, 39. G.

13 *Culta*, sata, vel segetes.

14 *Scabiem;* dicit cupiditatem stolidam, importunam et inexplebilem. B. Puto, hic irritamenta tantum cupiditatis intelligi: qui tractant rem pecuniariam, eos ab illa urtica non uri, ab illa scabie non prurire, mirum et laudis est. Maior virtus est, si quis, dum tractat quotidie pecuniam, ab ea non corrumpitur, quam qui illam plane non audet attingere. G. Sensus loci est: Democritus ob studium sapientiae patrimonium

Nil parvum sapias, et adhuc sublimia cures:
Quae mare compescant causae; quid temperet annum;
Stellae sponte sua, iussaene vagentur et errent;
Quid premat obscurum Lunae, quid proferat orbem;
Quid velit et possit rerum concordia discors;
Empedocles, an Stertinium deliret acumen.
Verum seu pisces, seu porrum et caepe trucidas,
Vtere Pompeio Grospho; et si quid petet, ultro
Defer: nil Grosphus nisi verum orabit et aequum.
Vilis amicorum est annona, bonis ubi quid de'st.
Ne tamen ignores, quo sit Romana loco res:
Cantaber Agrippae, Claudi virtute Neronis

20 Empedocleum *coni. Cun.* Stertinii *Ven. Glar.* 23 Offer *Sax. e glossa.*

neglexit et agros deseruit incultos. Ergo mirum est, quod tu in studio tanto rei quaerendae et augendae philosophiam (h. e. non tam sapientiae studium, quam physicam) etiam tractas, etc. Salsam ironiam hanc esse, quis non videt? Z.

Contagia dicimus late serpentia mala: nam *Crescit amor nummi.*

15 *Sublimia*, *μετέωρα* sive coelestia.

16 *Mare compescant*, ne in terras exeat.

Temperet, h. e. aestivo calore et hiberno frigore misceat.

17 *Stellae*, planetae.

18 *Premat*, occulat, tegat: dilogως eclipsin dicit et lunares numeros.

19 *Rerum concordia discors:* in animo habuit Empedoclis illud: *Ἄλλοτε μὲν φιλότητι συνερχόμεν' εἰς ἓν ἅπαντα, Ἄλλοτε δ' αὖ δίχ' ἕκαστα φορεύμενα νείκεος ἔχθει.* Atque hic quidem locus optime declaratur Ovidii versibus Met. 1, 430. *Quippe ubi temperiem sumsere humorque calorque, Concipiunt; et ab his oriuntur cuncta duobus; Cumque sit ignis aquae pugnax, vapor humidus omnes Res creat, et discors concordia foetibus apta est.*

20 Ridicule *Stertinium acumen* Stoicismum appellat, ob Paradoxa. *Stertinius iste ducentos viginti libros Stoicorum Latine scripsit.* Vet. Schol. Advertendum autem omnes pene libros habere *Stertinium*, pro eo quod est Stertinii, cum Cruquiano etiam interprete. B. De Stertinio Sat. 2, 3, 33. G.

21 *Seu pisces;* quod faciunt lauti. B. Vid. ad v. 8. G.

Seu porrum; quod audio te facere: et obiter pulsat Pythagoreos et Aegyptios.

Trucidas; convenit hoc verbum huiusmodi pulmentis. Vet. Schol. B. Iocose *trucidas* de victu Pythagoreo. G.

22 *Vtere*, h. e. convivam adhibe.

Vltro, libenter, bono et benigno vultu.

23 *Verum*, rectum; nam ex vero iudicatur rectum.

24 *Vilis amicorum*, h. e. vili venit amicitia, ubi huiusmodi boni viri aliquo egent. Est autem proverbialis elocutio. Pro *deest* antiquissimi Codices habebant *de'st*, ut advertit Lambinus.

25 *Quo loco*, quo statu.

Romana res, supple *publica*.

Armenius cecidit: ius imperiumque Phraates
Caesaris accepit genibus minor: aurea fruges
Italiae pleno defudit Copia cornu.

27 Phrahates *Baxt.*

EPISTOLA XIII.

AD VINIVM ASELLAM.

Docet amicum, quemadmodum velit carmina sua Augusto tradi. B. Vinio Asellae, qui videtur rusticus Sabinus et tabellarius fuisse, mandat, quemadmodum scripta tradat Augusto. Tota epistola est iocosa, quae ludit in nomine Asellae.

Vt proficiscentem docui te saepe diuque,
Augusto reddes signata volumina, Vini,
Si validus, si laetus erit, si denique poscet;
Ne studio nostri pecces, odiumque libellis
Sedulus importes, opera vehemente minister.

2 Vinni *vulg. edunt.*

27 *Armenius cecidit;* dum regnum Tigrani restituit Tiberius. De Phrahate vide Lib. II. Od. 2. B. Conf. Brouckhus. ad Tibull. pag. 377. Z.

28 *Genibus minor; subtiliter dixit, ad genua devolutum.* Vet. Schol. Vix enim aequabat eius genua: et talis conspicitur in Caesaris nummis, uti monuit Torrentius.

29 *Defudit* scriptura plurium Codicum est, non autem *diffudit*, auctore Cruquio et Lambino. Bentleius praesenti tempore *defundit:* verum magis placet praeteritum *defudit*, quo melius conveniat cum superioribus. Exemplaria sunt varia de more exscribentium. B. Bene monet Bentleius, si *defudit* verum sit, post messem scriptam epistolam; si *defundit*, forte ante messem. [Imo messis tempore, ut Bentleius ait. Z.] *Diffudit* ubertatem significat; *defudit* Copiam deam facit, de caelo liberalem. Sed quis docebit verum? G.

Copia, *ubertatis dea*, *sive Amalthea.* Cruquius. B. Vbertatem Italiae nosse intererat Iccii, qui in Sicilia lucro operam dabat et frumentum vendebat. B.

EPIST. XIII.

1 Mire *saepe diuque* de Asina.

2 *Reddes;* futurum pro imperativo, usitata enallage.

Bene *signata*, ne quis legat ante Augustum.

Vini, quod ostendit Bentleius. Fuerat enim Romana familia *Vinia*, non *Vinnia*, ut satis constat ex Inscriptionibus. *C. Vinius Fronto, ad quem haec Epistola scripta est, patrem habuit cognomine Asinam.* Vet. Schol.

4 *Studio*, supple nimio.

Odium, fastidium, et mire *importes* de Asina.

5 *Sedulus*, officiosus, et supple *dum tu es.*

Si te forte meae gravis uret sarcina chartae,
Abiicito potius, quam quo perferre iuberis
Clitellas ferus impingas, Asinaeque paternum
Cognomen vertas in risum, et fabula fias.
Viribus uteris per clivos, flumina, lamas;
Victor propositi simul ac perveneris illuc,
Sic positum servabis onus, ne forte sub ala
Fasciculum portes librorum, ut rusticus agnum;
Vt vinosa glomos furtivae Pyrrhia lanae;
Vt cum pileolo soleas conviva tribulis.
Ne vulgo narres te sudavisse ferendo
Carmina, quae possint oculos auresque morari

14 glomus *etiam G. et Sax.* 16 Neu *Bentl. ex MS.* 17 possunt *Ven. Glar.*

Opera vehemente, pro importuno servitio, per charientismum.

6 *Vret*, onere suo vexabit. Significare vult, volumen suum esse satis grande.

8 Mire *ferus*; nihil enim asino irato ferocius.

Asinaeque paternum; dum elevare studet scripta sua, ad frigidos iocos descendit; quod in tam levi materia excusare debemus.

9 *In risum*, in vulgarem iocum.

Fabula fieri proverbialis elocutio est.

10 *Lama est vorago; λάμος enim est ingluvies: Lamiae quoque dicuntur devoratrices puerorum.* Vet. Schol. *Silvarum saltus, latebras lamasque lutosas*, Ennius, referente Cruquiano interprete. Nostrati vulgo *Sloughs* dicuntur.

11 *Victor propositi; compos voti.* Landinus. Cum difficultate scilicet. B. Victis viae difficultatibus: continuat enim huc usque allegoriam de Asina. G.

12 *Servabis*, geres, fovebis.

14 *Glomos; glomus est rotundus globus filorum.* Vet. Schol. Cruq. Fuerat et *glomus*, *glomi*, atque *glomus*, *glomeris*, contra quod sentit Bentleius. Certe unus glomus filorum lanae vix sufficeret furaci *Pyrrhiae*. B. Negat Bentleius, *glomos* alias inveniri: putat, unum *glomus* etiam deprehendi posse. G.

Pyrrhia; nomen est ancillae in quadam fabula Titinnii, quae furata lanae glomos, ita gestavit, ut deprehensa sit. Vet. Sch. Cruq.

15 *Cum pileolo soleas*; ita sordidus erat, ut ipse pueri sui munus impleret. *Soleae* calceamenta erant domestica: erat etiam et pileolus domesticus, ut vel ex hoc loco patet. Vide Lib. I. Satyr. 3.

Conviva, h. e. vocatus ad coenam.

Tribulis, h. e. contribulis meus. *Incertum est, quem notet.* Vet. Schol. Cruq. B. Neminem privatim signat: sed hoc nomine indicat plebeium hominem imi subsellii, qui non esset conviva, nisi pars esset tribus, quam pascit aliquis civis lautior. G.

17 *Morari, detinere oculos dicit Naso.* Henricus Stephanus. B. *Morari*, delectare: *oculos*, ob calligraphiam: *aures*, ob argumentum. Z.

Caesaris: oratus multa prece, nitere porro.
Vade, vale, cave ne titubes, mandataque frangas.

18 *Bentleius distinguit* nitere. porro Vade, *etc.* -

EPISTOLA XIV.

AD VILLICVM SVVM.

O fortunatos nimium, bona si sua norint, Agricolas! B. Servus, quem ex mediastino fecerat Horatius villicum, nunc flagrabat desiderio Vrbis et vitae urbanae. Poeta igitur ostendit, non locum, sed animum esse morositatis causam, semet ipsum delectari ruri ob commoda quae afferat, istum vero Vrbe ob studium nugarum et deliciarum urbanarum.

Villice silvarum et mihi me reddentis agelli,
Quem tu fastidis, habitatum quinque focis, et
Quinque bonos solitum Variam dimittere patres;
Certemus spinas animone ego fortius, an tu

3 Bariam *G. et primae editt. etiam Fabric.* Baria *quidam MSS. Cruq.*

18 *Oratus multa prece;* hoc est, etsi oratus fueris. Vt alicubi resistas et garriendo tempus teras. B. Satis te oravi; quod superest, tu nitere etc. G. Baxteri explicatio potior est. Z.

19 Bene *cave ne titubes*, cum Asinae iam dixerit, *Nitere porro.*

Mandata nunc participium est. Vet. Schol.

Frangas, poterant enim frangi quae frivola erant.

EPIST. XIV.

1 *Villicus rusticae familiae praeerat, ut dispensator urbanae.* Torrentius. Atque hi erant plerumque liberti.

Silvarum, metonymice pro gregum et rei pastoritiae: nam communia pascua silvis fere constabant et montibus. *Montibus et silvis studio iactabat inani.* Virgilius Ecl. 2, 5.

Agelli, ruris et villae meae. B. Vbi post negotia urbana me recreo. Z.

2 *Habitatum*, supple quamvis.

Focis, *domibus. Ad octavum lapidem ultra Tibur in Via Valeria.* Vet. Schol. Cruq.

3 *Bonos patres;* pro ratione illorum temporum divites Senatores. B. Non *Senatores* intellexit, credo, vir doctus Romanos, sed decuriones proximi municipii. Ego ne hos quidem in Flacco video, sed patres familias, municipes aut colonos Variae, singularum villarum dominos, Variae contributos s. adscriptos. G.

Varia oppidum in Sabinis olim, nunc vicus imminens Anieni. Vet. Schol. Cruq. An hic erat commune Sabinae gentis concilium antiquis temporibus? Advertendum, omnes fere scriptos Codices habere *Variam*, non *Bariam.*

4 *Spinas*, molesta vitia: carduos et paliuros dicit.

Evellas agro: et melior sit Horatius, an res.
Me quamvis Lamiae pietas et cura moratur,
Fratrem moerentis, rapto de fratre dolentis
Insolabiliter; tamen istuc mens animusque
Fert, et amat spatiis obstantia rumpere claustra.
Rure ego viventem, tu dicis in urbe beatum:
Cui placet alterius, sua nimirum est odio sors.
Stultus uterque locum immeritum causatur inique;
In culpa est animus, qui se non effugit unquam.
Tu mediastinus tacita prece rura petebas,
Nunc urbem et ludos et balnea villicus optas.
Me constare mihi scis, et discedere tristem,
Quandocunque trahunt invisa negotia Romam.
Non eadem miramur; eo disconvenit inter
Meque et te: nam, quae deserta et inhospita tesqua
Credis, amoena vocat mecum qui sentit, et odit
Quae tu pulchra putas. fornix tibi et uncta popina

5 rus *Da. Heins. et probat Cun.* 6 moretur *Lamb.* 9 avet *ex coni. Bentl.*

5 *Melior*, purgatior.

6 *Cura*, animi aegritudo. B. De Lamia Od. 1, 26 et 36. it. 3, 27.

7 *Rapto*, ante diem sublato.

8 *Mens animusque*, propositum et libido. B. *Istuc*, in villam meam. Z.

9 *Amat*, temperando dicit pro gestit.

Claustra sunt carceres; et est translatio ab equis circensibus. Vet. Schol. B. Cupit tollere impedimenta, quae me Romae remorantur, ut possim otiari et libere vivere. Z.

11 *Est odio*, displicet, fastidio est.

Sors, vitae status.

13 *Animus*, supple aegrotus. *Patriae quis exsul, Se quoque fugit?* Od. 2, 16.

14 *Mediastinus*, *servus ad omnia viliora officia comparatus.* Torrentius. Idem qui et calo: quasi *mediodestinus*, ut *clandestinus*.

Mire *tacita prece* de calone, qui non audebat promere sua vota.

15 *Villicus*, supple *factus*, ut supra etiam ad *mediastinus*.

16 De constantia Horatii alia omnia Ser. 2, 7, 28. G.

17 *Invisa*, temperando dicit pro detestabilia.

19 *Miramur*, magna et beata putamus. V. Epist. 1, 6, 1. G.

19 *Tesqua; lingua Sabinorum loca difficilia et repleta sentibus sic nominantur.* Vet. Sch. Quasi texta vel plexa. Etiam Belgis *Twisschen* est plectere, cum quo convenit et Latinum *texere;* quae omnia a Saxonico nostro *Twegen*, *duo*.

21 Plurimi MSS. *putas*, non *vocas*. Lambinus; atque sic legit Cruquius.

Fornix; in fornicibus Circi prostabant meretriculae.

Vncta, redolens et optimis cibis plena. Vet. Schol. Cruq. B. Recte

Incutiunt urbis desiderium, video; et quod
Angulus iste feret piper et tus ocius uva;
Nec vicina subest vinum praebere taberna
Quae possit tibi: nec meretrix tibicina, cuius
Ad strepitum salias terrae gravis: et tamen urgues
Iampridem non tacta ligonibus arva, bovemque
Disiunctum curas, et strictis frondibus exples:
Addit opus pigro rivus, si decidit imber,
Multa mole docendus aprico parcere prato.
Nunc, age, quid nostrum concentum dividat, audi.
Quem tenues decuere togae nitidique capilli,
Quem scis immunem Cinarae placuisse rapaci,
Quem bibulum liquidi media de luce Falerni,
Coena brevis iuvat, et prope rivum somnus in herba;

28 Deiunctum *Lamb. ex quatuor codd.* 33 Cynarae *edd. vett.*

igitur praecipit Columella I, 8. ne villicus ex eo servorum ordine instituatur, *qui urbanas ac delicatas artes exercuerit. Socors et somniculosum genus id mancipiorum, otiis, campo, circo, theatris, aleae, popinis, lupanaribus consuetum, nunquam non easdem ineptias somniat etc.* Z.

23 *Angulus iste:* agellus meus, *εὐτελισμὸς μετ' ἠθοποιίας.* B. Sensus est: Agellus iste non magis feret uvas, quam piper et thus, h. e. nunquam. Z.

24 *Subest*, suppetit, ad manum est, *ὑποπίπτει.* B. *Subest* simpliciter prope est. G.

26 Pulchre *strepitum* dicit cantum indoctae et pauperculae fidicinae.

Terrae gravis; deridet agrestem saltatorem.

Et tamen, plurima habes quae agas, neque vacat tici nugari. B. Recte vir doctus et melius illis, qui hic proponi volunt obiectionem s. excusationem villici, quam potius ipse laudat hic Horatius, quod desiderio urbis non negligat officium. G. Quamquam in te est urbis et urbanarum deliciarum nugarumque desiderium: tamen tu non negligis opera rustica. Z.

Vrgues, oportet te urgere, h. e. fodicare.

27 *Ligonibus*, sarculis latis. *Μακέλλας* Graeci dicunt, nostri *Howes*. Erant et *δικέλλαι*, quos bidentes vocabant.

29 *Pigro*, otianti, interquiescenti.

20 *Docendus; praefossis tramitibus: sic alibi* (A. P. 68.) *ipse de fluvio: Doctus iter melius.* Vet. Schol. B. Nempe de incilibus et fossis vel fodiendis, vel purgandis aperiendisque, aquae pluviae derivandae causa, loquitur. G.

31 Comice protulit *quid* pro *quantum*. B. Quantum inter me atque te intersit. G.

32 *Nitidi*, uncti. Z.

33 *Immunem*, *sine munere.* Vet. Schol. B. De Cinara Od. 4, 1, 4 et 13, 21. G. *Scis*, quippe qui internuncius fuisti, et mihi puellam adduxisti vinumque apposuisti. *Rapaci*, qualis erga alios amatores erat. Z.

34 *Liquidi*, sacco liquati. B.

35 *Iuvat*, scil. me nunc, ubi aetas mea alios mores, aliam vitam postulat. Z.

Nec lusisse pudet, sed non incidere ludum.
Non istic obliquo oculo mea commoda quisquam
Limat; non odio obscuro morsuque venenat:
Rident vicini glebas et saxa moventem.
Cum servis urbana diaria rodere mavis;
Horum tu in numerum voto ruis: invidet usum
Lignorum et pecoris tibi calo argutus et horti.
Optat ephippia bos piger; optat arare caballus.
Quam scit uterque, libens, censebo, exerceat artem.

40 reddere *Fl.* 1482. 43 piger *refert Bentleius ad* caballus.

36 *Pudet* modo posuit, pro *pudor est.*

Incidere, abrumpere, vel per compendium finire.

Ludum per charientismum dicit res venereas et caeteras nugas.

37 Temperanter dixit *mea commoda* pro *meas felicitates.* B. *Istic*, in villa mea Vaticae. Z.

38 *Limat,* radit et per hoc urit. *Floriferis ut apes in saltibus omnia limant.* Lucretius. B. Locus est 3, 11. Sed meliores *libant.* *Limat* est minuit, detrahit. G.

Obscuro; invidia tacitum est odium. Vet. Schol. Cruq. Clanculariae res sunt et invidia et obtrectatio, quam modo morsum dicit.

[† *Venenat*, fascinat.]

39 *Rident;* adeo non invident.

40 Bentleius *cum servis tu urbana*, tenui de causa, et nullo cum fructu, nisi quod auribus placuerit suis.

Diarium unius diei demensum est. Torrentius. B. Recte. Sic Petronianum illud scortillum negat se *post asellum sumere diaria*, cibum vilem post delicias. Non audiendus est Landinus, qui *diaria* interpretatur lucra diurna, quae servus mereatur domino. Nempe legebat *reddere* pro *rodere.* G. *Rodere* apte de victu arido et tenui. Z.

41 *Horum tu in numerum;* etsi fueris rure procurator meus et libertus.

42 *Calo;* mediastinus, qui iam de longinquo ligna atque olera petit. B. *Argutus*, callidus, seu potius, loquax. Z.

43 *Optat ephippia bos;* etiam nostratibus familiare adagium est, *As a Sadle to a Cow.*

Ephippia; sagmata. Vet. Sch. et bene de rustici caballi stramentis. Hodie etiam caballi arare norunt. B. *Piger*, quem piget laboris sui. Ita nihil refert, sive ad bovem, sive ad equum referas. G.

44 *Vterque*, tu scilicet et calo meus. B. Praesertim cum tu artem calleas villici. Cf. vers. 26. sqq. Z.

Censebo, sententiam dicam: tractum a senatu. Notum est Graecorum dictum [Aristoph. Vesp. 1422.]: "*Ερδοι τις ἣν ἕκαστος εἰδείη τέχνην.*

EPISTOLA XV.

AD NVMONIVM VALAM.

Horatius curandae valetudinis causa philosophicum arcum retendit. B. Cum Horatius auctoritate Antonii Musae, medici celeberrimi, aquis frigidis usus (quamquam invitis Baiarum incolis, qui aegre ferebant, quod aegroti ad aquis frigidis utendum, spretis thermis, Clusium Gabiosque peterent) hiemem transigere vellet in locis maritimis; petit a Vala, ut scribat de Velia et Salerno, quae illorum oppidorum vicinorum in Lucania sit conditio, reperianturne ibi ea, quae ad vitae commoditates pertineant, coelum, panis, aqua, lepores, apri, pisces. De vino se non quaerere ait, quia generosum ibi esse constet. Etsi enim, quamdiu in villa sua rusticetur, quovis vino contentus sit: cum tamen ad mare descenderit, se requirere optimum ad cuticulam curandam. Omnino autem se in hac re similem esse Maenii, qui, si non accepisset unde laute et opipare coenaret, sed tenuissimo uti victu coactus esset, luxuriantes nepotes vituperaret: sin vero lautiora nactus esset, laute comedentes laudaret beatosque praedicaret.

Quae sit hiems Veliae, quod coelum, Vala, Salerni,
Quorum hominum regio, et qualis via (nam mihi Baias
Musa supervacuas Antonius, et tamen illis

1 Familiaris sermonis negligentiam imitatur haec epistola. Pendet prima illa interrogatio a v. 25. [*Par est, te nobis scribere, quae sit hiems* etc. nam ego in illam oram inferi maris venire non soleo, cum Antonius Musa interdicat thermis, quales ibi sunt, commendet fontes frigidos. G.

Velia et Salernum oppida sunt Lucaniae: Salernum a salis copia dictum est. Vet. Schol. Et *Velia*, olim *Helia*, teste Plinio; h. e. Paludosa; a Graeco Ἕλος.

Vala; in antiquo nummo est C. Numonius Vaala. Lambinus. [† vid. Vossius ad Vellei. 2, 119.]

2 *Quorum hominum*: i. e. *quibus moribus ibi sunt homines.* Landinus.

3 *Antonius Musa, frater Euphorbi, medici Iubae, Augusti libertus.* Torrentius. *Antonius Musa aegritudine Augusti artem suam illustravit: nam cum dolore arthritico laboraret, et ad summam maciem perductus esset, curante Aemilio medico, qui eum adeo calidis curabat, ut tectum cubiculi eius velleribus muniret: hic postea in contrarium versis omnibus, non solum perfusionibus frigidis, sed etiam gargarismis Cicerninae aquae, quae est Atellae, in domo Caesaris, et potionibus usus est; ita ut intra breve tempus eum curaret. Ob quam causam ab Augusto usque ad sestertiûm quadringenties ex Senatusconsulto accepit. Hic autem Musa Horatio iusserat, ut lavacro frigido uteretur propter oculorum dolorem.* Vet. Schol. Cruq. Ma-

Me facit invisum, gelida cum perluor unda
Per medium frigus. sane murteta relinqui,

5 *myrteta edd. vett.*

dico Antonio Musae, cuius opera ex ancipiti morbo convaluerat, statuam aere collato iuxta signum Aesculapii statuerunt. Suetonius in Augusto [c. 59.]. En autem quod nuperrime accidit Londini, apud *Fontem* dictum *Clericorum*, qui haud ita longe est ab *Iselduno*, frequenti vico, aquis frigidis modo celebri: a viro autem et claro et fide digno, *Edvardo Baynardo*, M. D. Collegiique Londinensis socio celeberrimo accepimus. Rusticus quidam, cognomento *Plumbarius*, in vico agit vernacule appellato *Harrow on the Hill*, quod est *Herga* sive *Castra super colle;* qui quidem vicus satis notus est in Mediosaxonum nostrorum pago; praesertim vero nobis, qui in sacro isto monte Musas primum adivimus. Laborabat hic vir sesquimestri fere spatio immanibus arthritidos vagae, paralyseos, atque etiam spasmatum doloribus, adeo ut neque pedibus insistere valeret. Plurimis autem incassum tentatis remediis, imo et Mercuriali saliva inutiliter mota, misellus iste tandem (incredibile dictu) ab omnibus istis tam saevis symptomatibus, vel unica in frigidas nostras immersione ex toto liberatus, ad integram sanitatem restitutus est; iussus tamen firmioris efficaciae causa iterato bis terve in easdem aquas se demittere. Ostendit idem vir elegans et locum mihi Senecae, qui est in Epistola quadam illius ad Lucilium; [83.] quem, quoniam huc pertinere videbatur, apponendum duxi. *Ab hac fatigatione magis quam exercitatione in frigidam descendi: haec apud me vocatur parum calida; ille tantus Psychrolutes, qui Kalendis Ianuariis in Euripum saltabam.* Derivabantur autem *Euripi* isti ex *Aqua Virgine* gelidissima atque Alsietina; atque hi ad instar *Wotarum* nostrarum circuibant Circi Maximi et Theatri interiora, nonnunquam et privatas domos. *Auspicabar* (inquit idem auctor) *in Virginem desilire.* Qua de re et Ovidius de Ponto: [1, 8, 38.] *Stagna quoque Euripi Virgineusque liquor.* Atque alias: [Ar. 3, 385.] *Nec vos Campus habet, nec vos gelidissima Virgo.* Vide Iulium Frontinum de Aquaeductibus. Neque hoc loco silentio praetereundas censeo pene a tribus retro saeculis apud Venedotos Britannos miraculorum fama nobilissimas *Albicollinas Frigidas*: sic enim illas appellandas duxi, quod vetere indigenarum sermone idem sit *Gwenvre*, vel *Gwenbre*, quod Romanis *Albus Collis;* et quod *wy* eadem lingua aquam sonet. Ex Britannico igitur *Gwenvrewy*, vel *Menbrewy* Iohannes a Pennant, *Salopiae* (sive *Novi Veroconii*) Abbas, qui primus fabellam istam ex ore vulgi depromtam consarcinavit, pro more rudioris saeculi, nescio quam Saxonico vocabulo *Winefridam*, sive Divam, sive Nympham, ausus est comminisci. Verum a diverticulo in viam redeundum erit.

Supervacuas per Charientismum posuit pro inutiles, vel nihil agentes.

Tamen; neque enim excusor auctoritate tanti medici.

4 *Invisum;* ob amissum quaestum scilicet.

5 *Sane;* neque enim per iocum mentior.

Murteta; ea est scriptura meliorum Codicum. *Est et quorundam naturalium sudationum [calor], ubi e terra profusus calidus vapor aedificio includitur. sicut super Baias in Murtetis habemus.* Cornelius Celsus 2,

Dictaque cessantem nervis elidere morbum
Sulphura contemni, vicus gemit, invidus aegris,
Qui caput et stomachum supponere fontibus audent
Clusinis, Gabiosque petunt et frigida rura.
Mutandus locus est, et deversoria nota.
Praeteragendus equus: Quo tendis? non mihi Cumas
Est iter aut Baias, laeva stomachosus habena
Dicet eques: sed equi fraenato est auris in ore)
Maior utrum populum frumenti copia pascat;
Collectosne bibant imbres, puteosne perennes
Iugis aquae; (nam vina nihil moror illius orae.
Rure meo possum quidvis perferre patique;

7 sulfura *edd. vett. Bentl.* 13 equis *Bentl. Cun.* equi *defendit Ionson.* 16 dulcis aquae *Lamb. ex duobus codd.* 17 quodvis *coni. Heins. Adv.* 3, 13. *p.* 493.

17. pr. [† *Maxime utiles* (in hydrope) *naturales et siccae sudationes, quales super Baias habemus in Murtetis.* Idem 3, 21.]

6 *Cessantem morbum; podagram.* Vet. Schol.

Elidere; efficaciter eliminare, per sudores scilicet.

7 *Invidus; quia itur ad alia loca.* Vet. Schol. Cruq.

8 *Qui caput. Aqua frigida infusa, praeterquam capiti, etiam stomacho prodest: item articulis, doloribusque, qui sunt sine ulceribus: item rubicundis nimis hominibus, si dolore vacant.* Cornelius Celsus (1, 9.). In resolutione etiam stomachi idem celeberrimus auctor haec praecipit (4, 5.): *Huic generi inutilissimum balneum est: lectiones exercitationesque superioris partis necessariae: item unctiones frictionesque; hinc perfundi frigida, atque in eadem natare, canalibus eiusdem subiicere etiam stomachum ipsum, et magis etiam a scapulis id quod contra stomachum est: consistere in frigidis medicatisque fontibus, quales Cutiliarum Subcutiliarumque sunt, salutare est.* De Cutiliis autem et Subcutiliis Aquis vide Plinium (2, 95. et 31, 2.) et Vitruvium (8, 3.).

9 *Clusinae et Gabinae aquae frigidae sunt, Clusinae in Hetruria, Gabinae in Sabinis.* Vet. Sch.

Frigida rura, montana loca, maritimis contraria; Sabinos agros intellige.

10 *Locus;* vetus hospitium. *Diversoria;* interquiescendi loca. B. Equi meritorii assueti viae Baias ducentis, eo tendebant ab ea, quam exspectationem similium casuum vocat hodierna schola. Fingit ergo expostulationem poeta equitis suo cum equo, quem dextrorsus ad Cumas et Baias nitentem *laeva habena* ad Gabios reflectit. G.

11 *Tendis;* niteris.

13 *Est auris in ore; suavis Allegoria, qua significat, voluptatem magis homines captare, quam curam corporis.* Vet. Schol. B. Nempe proprie dicit, ad equum verbis nihil profici, frenis opus esse. Ab hoc autem versu redit ad quaestiones v. 2. coeptas. G.

14 *Maior utrum; supple te nobis scribere par est.* Vet. Schol. Cruq.

Vtrum populum; utram civitatem, Velinam an Salerninam.

15 *Collectos, cisterninos*, Vet. Schol. Cruq.

16 Nonnulli Codices inepte reponunt *Dulcis* pro *Iugis*, ex aliquo interpretamento, ut puto; est autem *Iugis* quae continenter manat, et *perennis*, quasi per omnes annos.

Nihil moror; qui nihil cupior.

Ad mare cum veni, generosum et lene requiro,
Quod curas abigat, quod cum spe divite manet
In venas animumque meum, quod verba ministret,
Quod me Lucanae iuvenem commendet amicae.)
Tractus uter plures lepores, uter educet apros:
Vtra magis pisces et echinos aequora celent;
Pinguis ut inde domum possim Phaeaxque reverti;
Scribere te nobis, tibi nos accredere, par est.
Maenius, ut rebus maternis atque paternis
Fortiter absumtis urbanus coepit haberi,
Scurra vagus, non qui certum praesepe teneret,
Impransus non qui civem dignosceret hoste;
Quaelibet in quemvis opprobria fingere saevus;
Pernicies et tempestas barathrumque macelli,
Quicquid quaesierat, ventri donabat avaro.
Hic, ubi nequitiae fautoribus et timidis nil

25 nobis, ac nos tibi credere. *Glar.* 26 *Ab hoc versu fit initium novae epistolae in ed. Glar.* 30 stringere *coni. N. Heins.* figere *coni. Cun.* 32 donarat *G. S.* donaret *Bentl. ex MS.*

B. Ego ita putabam, *Non moror*, non opus habeo de illis quaerere: novi illa Campana, Massica, Caecuba, Falerna: quibus rure meo facile careo, cum ad mare descendi, utor iucunde. G.

18 *Ad mare,* ad loca voluptatum. B. Calabriam intelligere nos iubet N. Heins. Adv. 3, 13. p. 495. hic pariter et Epist. 1, 7, 11. Sed hic Lucaniam intelligi nimis apertum: et ipsum *descendere* in loco priore *inferum* potius mare signare videtur.

Lene; suave. Vet. Schol. Cruq.

21 *Iuvenem commendet;* i. e. *quod calidiorem faciat ad amplexus.* Vet. Schol. Cruq.

23 *Echinos;* vide Sat. 2, 4, 33.

24 *Phaeax;* alter Alcinous. B. Vid. Epist. 1, 2, 28. G.

25 *Scribere te nobis; hic versus principia Epistolae concludit.* Vet. Schol. Immane Hyperbaton.

Accredere, verbum Lucretianum. B. Valae haec loca erant nota, qui videtur ibi praedia habuisse. Z.

27 *Fortiter, magnanimus puer,* ut ait Persius. B. Sine ullo paupertatis metu. Z.

Vrbanus; dicax, salsus, sodalis, commodus.

28 *Scurra;* parasitus, ad assentationem compositus.

Praesepe; mire tanquam de voraci belua. *Sat. yrico pro mensa.* Vet. Schol.

29 *Impransus; ideo iratus ob hoc ipsum.* Vet. Schol. Est autem *Impransus* pro *impastus.* B. Marcilius *impransum* interpretatur bene saburratum, et inde petulantem. Sed destituitur, puto, ab exemplo. *Impransus* certe nostro est non *pransus* Ser. 2, 2, 7. et 3, 257. G.

31 *Barathrum*, *vorago.* Vet. Schol. Cruq. B. V. Sat. 2, 3, 166.

32 *Quicquid quaesierat;* nam emendicabat undique, hinc Pantolabus dictus.

33 *Nequitiae fautoribus,* luxuriae plausoribus: nam fautores sunt, qui plaudunt fere scenicis.

Timidis, non generosis: nam meticulosi sunt avari. B. *Timidos* interpretor, qui metu quodam petulantis hominis os illud maledicum offercire cibis malebant, quam fame irritare. Duplex genus eorum, qui scurras alunt, *fautores*, quibus pla-

Aut paulum abstulerat, patinas coenabat omasi,
Vilis et agninae, tribus ursis quod satis esset;
Scilicet ut ventres lamna candente nepotum
Diceret urendos corrector Bestius. Idem
Quicquid erat nactus praedae maioris, ubi omne
Verterat in fumum et cinerem, Non hercule miror,
Aiebat, si qui comedunt bona; cum sit obeso
Nil melius turdo, nil vulva pulchrius ampla.
Nimirum hic ego sum; nam tuta et parvula laudo,
Cum res deficiunt, satis inter vilia fortis:
Verum ubi quid melius contingit et unctius, idem

35 agnini *MSS. Torrent. G. Z. Med.* 1477. *G.* 36 lama *G. it. Med.* 1477. *F.* 37 corrector *Lambi. ex MS. etiam Sax.* Bestius *omnes MSS. Cruq. G. pr. edd.*

cent maledicta: *timidi*, qui metuunt, ne in se convertantur. G.

34 *Patinas*, supple *plenas*. Testaceis patinis elixabant carnes et pisces.

Omasi, *visceris bubuli*. Vet. Schol. *Tripe*.

35 Omnes fere MSS. pro *agnini* legerunt *agninae* cum Cruquiano Interprete, et Turnebo. Agnina nihil vilius apud veteres. Qua de re videsis Turnebi Adversaria.

36 *Lamna candente*. Ligurientium servorum ventres stigmate scribebantur, ut ostendit Dacerius ex Galeno.

37 Maenius interdum invehebatur in lautitias hominum aeque severe ac *Bestius* ille nobilis *corrector* et castigator nequitiae. G. Igitur *Bestius* verti debet, tanquam alter *Bestius*. Z.

Omnes fere scripti Codices legerunt *Bestius* pro *Maenius*, et nonnulli *correptus* pro *correctus*. *Bestius* etiam est in Cruquiano Interprete, *nomen parcissimi cuiusdam Romani*, *Lucro* hic unice deditus est. *Cornelius Bestius* apud Plutarchum pupillum suum, ut alter Polymnestor, ob spem auri obtruncavit; quod ostendit Cruquius. Pro *correptus* vel magis *correctus* Bentleius posuit ex ingenio suo *corrector*, optima, ut puto, cum ratione. Fuerat enim *Bestius* iste homo frugi atque avarus, et nebulonum castigator, quod vel ex Persii Satyra (6, 37.) constat.

38 *Siquid* Bentleius, levi de causa; quod scilicet unus vel alter scriptus Liber repraesentet *Siquid*. Ego nihil moveo.

39 *Verterat in fumum et cinerem*; h. e. in culina absumserat.

41 Notum est suillam vulvam olim habitam in deliciis. B. Plin. 11, 37. s. 84. *Vulva eiecto partu melior quam edito: eiecticia vocatur illa, haec porcaria*. Martial. 13, 16. *Te fortasse magis capiet de virgine porca, Me materna gravi de sua vulva capit*. V. Apic. 7, 1. G.

42 *Hic ego sum*; de me fabula narratur. B. Seu, ego hac in re sum similis Maenii. Z.

43 *Fortis*; magniloquus, alter Hercules.

44 *Unctius*; lautius, opimius.

Vos sapere et solos aio bene vivere, quorum
Conspicitur nitidis fundata pecunia villis.

EPISTOLA XVI.

AD QVINCTIVM.

Vitam beatam aequanimitate constare, et conscientia verae virtutis. B. Quinctius Hirpinus, quo familiariter usum esse Horatium etiam ex Od. II, 11. intelligitur, videtur honoribus divitiisque et aurae populari plus tribuisse, quam par erat, servata tamen viri boni laude. Huic igitur percontanti de villae reditibus rescribit Noster, de reditibus non esse quod scribat, cum illa villa ob situs amoenitatem salubritatemque coeli sibi placere, ibique se corporis valetudine recta et tranquillitate animi frui. Tibi vero alia vivendi ratio probatur, nec, fateor, male vivis, si non modo videri, sed et esse bonus studes. At vereor, ne virtutem in externa specie vulgique opinione sola ponas. Quae res est vana, aliena minusque stabilis, eaque non magis capi sapiens debet, quam infamia falsa terreri. Vir bonus est virtutis amore, non poenae metu: atque cum externa bona non magnifaciat, nec adeo metuat et cupiat, est vere liber habendus. Nam qui mori potest, is cogi non potest.

Ne perconteris, fundus meus, optime Quincti,
Arvo pascat herum, an baccis opulentet olivae,
Pomisne, an pratis, an amicta vitibus ulmo:

2 bacis *MSS. ap. Cruq. it. G. S. Ven. Lamb.* 3 pomisne, *sic edd. vett. et Bentl. qui pro* et *reposuit* an *ex codd. recte: nam sic solet Noster: v. c. Epod.* 7, 13.: *Epist. I,* 3, 5.: *I,* 11, 4.: *I,* 18, 102. *Z.*

45 *Aio bene vivere. Potest hoc Epicurus dicere, qui ait divitias, ut non appetendas, ita nec fugiendas, si contigerint.* Vet. Schol. Cruq.

46 Bene *conspicitur* subiectivus *nitidis:* nam marmoreas significat villas.

Fundata, et per hoc mansura: nam facile perit pecunia in foenore posita, vel intus condita.

EPIST. XVI.

1 *Ne; id est, ne forte.* Vet. Schol.

Fundus ager est cum aedificio. Torrentius.

Hic forte erat Q. Hirpinus, de quo Od. 2, 11. Torrentius.

2 *Arvum ager dicitur segetis ferax et praeparatus frumento.* Vet. Schol.

3 Optimi MSS. pro *pomisne* legerunt *pomisve*, quod mihi cum Cruquio arridet. *Pomisne* Bentleius, sed parum refert. Placet tamen *an*, pro *et*, auctoritate scriptorum Codicum.

Scribetur tibi forma loquaciter, et situs agri.
Continui montes, nisi dissocientur opaca
Valle; sed ut veniens dextrum latus aspiciat Sol,
Laevum decedens curru fugiente vaporet.
Temperiem laudes. Quid? si rubicunda benigne
Corna vepres et pruna ferunt? si quercus et ilex
Multa fruge pecus, multa dominum iuvat umbra?
Dicas adductum propius frondere Tarentum.
Fons etiam rivo dare nomen idoneus, ut nec
Frigidior Thracam nec purior ambiat Hebrus;
Infirmo capiti fluit utilis, utilis alvo.
Hae latebrae dulces, et iam, si credis, amoenae,
Incolumem tibi me praestant Septembribus horis.

7 discedens *edd. vett.* descendens *codd.* 2 *Bersm.* 9 ferant *et mox* iuvet *edd. vett.* 11 florere *MS. Bersm.* 13 [† Threcam *scribitur in vetustissimo Leidensis Bibliothecae codice, teste Heinsio ad Ovid. Trist.* 4, 1, 21.] 14 fluit aptus et *S. Z. Med.* 1477. *Z.*

4 *Loquaciter;* non quod multa dicat, sed quod de suis crepet, ut fere solent loquaculi.

5 Cruquius putat, Vsticam dici et Lucretilem, de quibus in Odis.

6 *Dextrum* in sacris erat oriens, quod Romanis deorum simulacra in templis spectarent meridiem. B. Ponit se et suum Quinctium in villa, quae, ut in frigida regione meridiem adspicit, et vallem, cuius dextrum latus orienti soli oppositum est, laevum occidenti. G.

7 *Decedens* Bentleius ex optimis Libris.

Vaporet. Lucretio *vapor* dicitur calor. B. *Vaporare* est quocunque modo calefacere, fomentis, igne accenso etc. G.

8 Bentleius praeposuit Adiectivum *benigni*, quod non aeque placet. Maior enim est vis Adverbii in isto loco. B. Sed *benigni* est ποιητικώτερον. Z.

9 Melius in Indicativo *ferunt* et *iuvat:* atque ita Bentleius ex Libris, quos ipse probandos putat; neque nobis secus videtur.

10 *Fruge;* glande.

11 *Dicas*, h. e. fatendum tamen tibi erit. B. Si temperiem illam consideres, situm, amoenitatem, dicas, alterum hic esse Tarentum, quasi a maritima illa et humili regione huc versus mediterranea adductum. G.

Nota, Horatium in Italia nihil magis laudare quam Tibur et Tarentum. Vet. Schol.

12 *Fons Bandinus, e quo rivus qui Digentia dicitur.* Vet. Schol. Cruquianus Interpres *Bandusius* habet. B. V. Car. 3, 13, 1. G.

Dare nomen rivo; mira Hypallage, pro dare rivum non sine nomine. B. Quo plus aquarum dat fons rivo, tanto digniorem facit, ut suum sibi nomen habeat. Itaque dat nomen cum aqua. G.

15 Acutissime Bentleius pro *etiam* (*si credis*) *et* (*iam si credis*) h. e. audita mea descriptione. B. Mihi magis placet, *et iam*, etiam nunc, hoc ipso tempore, quo scribo, debeo valetudinem agello meo, tempestate anni alias gravissima. Illud *tibi* ἦθος habet amicitiae. G.

16 *Septembribus horis*, h. e. quaque Septembri hora, sive tempestate: *quo tempore in urbe facile morbo tentantur corpora ex auctumni aestu noxio*, ut ait Vet. Schol.

Tu recte vivis, si curas esse quod audis:
Iactamus iampridem omnis te Roma beatum;
Sed vereor, ne cui de te plus quam tibi credas,
Neve putes alium sapiente bonoque beatum,
Neu, si te populus sanum recteque valentem
Dictitet, occultam febrem sub tempus edendi
Dissimules, donec manibus tremor incidat unctis.
STVLTORVM incurata pudor malus ulcera celat.
Si quis bella tibi terra pugnata marique
Dicat, et his verbis vacuas permulceat aures:
„Tene magis salvum populus velit, an populum tu,
„Servet in ambiguo, qui consulit et tibi et urbi,
„Iuppiter;" Augusti laudes agnoscere possis.
Cum pateris sapiens emendatusque vocari,
Respondesne tuo, dic sodes, nomine? ℣ Nempe

22 tempus habendi *Zar.* 30 Cum cupias *MS. Bos. G. S.* cupies *Z.*

17 Temperando dicit, *Tu recte vivis si*, pro *Non recte vivis nisi: recte* autem dicit tam ad animum quam ad rationem: nam et animus vulgo norma recti est.

18 *Iactamus*; praedicamus.

Beatum, opinione vulgi, ob famam scilicet atque divitias.

19 *Ne cui de te plus*; egregius est iste Catonianus versus [1, 14.] *Plus aliis de te quam tu tibi credere noli.*

20 *Alium*; divitem scilicet, vel fama celebrem: est autem Hellenismus in *alium sapiente*, quasi ἄλλον τοῦ σοφοῦ, quod advertit Cruquius. *Quod si accusator alius Seiano foret.* Phaedrus 3. Pr. 41. B. Add. 2, 1, 240. G.

22 *Febrem*; notum est Stoicos omnes affectus pro animi morbis habere. B. Comparandi particulas more suo omittit. Similis est dissimulator morborum animi aegroto intemperanti, qui, ne interdicatur ipsi cibo, dissimulat sensum adventantis febris, donec in ipsis epulis superveniens ille algor tremore partium prodatur. *Manus unctas* vocat, iam iurulentis cibis pingues. G.

23 Paralyticus tremor futurae mortis indicium.

24 *Malus*; perversus et pravus.

26 *Dicat*, cantet.

Vacuas; et per hoc patulas.

27 *Tene magis.* *Haec enim Varius de Augusto scripserat; sunt autem ex notissimo Panegyrico Augusti.* Vet. Schol. Obiter et Augusto et Vario amico suo gratificari studet.

29 *Augusti laudes*; non tuas. B. Possisne ita stolidus esse, ut in te agnoscas laudes, quae in neminem praeter Augustum conveniunt? Sed non multo prudentius admittas *sapientis* vel *emendati* hominis nomen etc. G.

30 *Sapiens emendatusque*, h. e. doctrina et moribus egregius.

31 *Respondesne tuo nomine?* h. e. an non falso nomine appellaris, neque enim sapientis est captare opinionem imperiti vulgi. B. Metaphora sumta a dilectu vel lustratione militum, censu etc. ubi nomine suo recitato quisque respondet, se adesse. *Nomine* Dativus antiquus videtur Marcilio, nec repugnem. Sed potest etiam ad quaestionem, Quis est sapiens? suo nomine respondere, casu auferendi. G.

Nempe, ex abrupto conceder-

Vir bonus et prudens dici delector ego ac tu.
Qui dedit hoc hodie, cras, si volet, auferet; ut si
Detulerit fasces indigno, detrahet idem.
Pone, meum est, inquit: pono, tristisque recedo.
Idem si clamet furem, neget esse pudicum,
Contendat laqueo collum pressisse paternum,
Mordear opprobriis falsis mutemque colores?
Falsus honor iuvat, et mendax infamia terret,
Quem, nisi mendosum et medicandum? Vir bonus est quis?
Qui consulta patrum, qui leges iuraque servat;
Quo multae magnaeque secantur iudice lites;
Quo res sponsore et quo causae teste tenentur.

32 *Verba* ego ac tu *ad antecedentia refero.* Zeu. 40 medicandum *probat etiam Bentl. it. Cun. Sandb.*

tis est; forsan enim dicturus es, omnes hoc morbo pariter laborare.

32 *Prudens*, doctus, philosophus.

Ego ac tu, supple *aeque*.

33 Postquam concessit, iucundum esse vocari bonum et prudentem, addit, ab eodem populo aeque facile auferri illum honorem. Itaque leve putandum est, quod pendet a levitate multitudinis. Si volumus non dolere sinistris iudiciis plebis, neque debemus efferri secundis. G.

34 *Indigno*, supple *mihi*. B.

35 *Inquit*, scil. populus. Z.

36 Mire *clamet*, de rauca turba. B. *Idem* refert Bentleius ad *mordear*; sed, nisi fallor, rectius refertur ad nominativum *populus*, qui latet in *clamet*. Z.

38 Magis nobis arridet *mutemve* quam *mutemque*. Verum Particulae *que, ne* et *ve* frequenter errore Librariorum commiscentur.

Tres Cruquii Codices cum Vetere Interprete pro *colores* legerunt *colorem*, quod rectum est. Nescio, cur eruditissimus Bentleius praetulerit hoc loco Plurali Numero *colores*, etsi forsan rarius occurrat in tali sensu. B.

Lectionem edd. vett. cum Bentleio revocandam putavi, tanquam exquisitiorem, quia crebro pallorem ruboremque ire ac redire significat: sed per interrogationem extuli. Z.

40 *Mendosum*, vitiis minorem et hoc stultum.

Mendosum et mendacem Cacozelon est Horatio indignum; quare non dubitavimus cum Cruquii MSS. et Veteri Interprete *medicandum* in suam sedem reducere. *Medicandum*, h. e. *non sanum*. Vet. Schol. Egentem scilicet helleboro.

Vir bonus est quis. Subiectio est Horatii, cui vulgus suo more respondet.

42 *Secantur*; dirimuntur.

43 *Responsore*, fideiussore. Bentleius posuit solute *res sponsore*, secutus quendam Cruquii scriptum Librum. Verum haec lectio sola raritate placitura est. B. Cum *responsor* nondum habeat alium auctorem; cum pro veteri ratione scribendi vix distinguantur *responsore* et *res sponsore*; cum denique posterior ratio sententiam pulcherrimam pariat: faciendum putavi, ut exhiberem lectionem, cuius paraphrasis quaedam esse videtur Pers. 5, 78. *Marco spondente recusas Credere tu nummos? Marco sub iudice palles? Marcus dixit; ita est.* G.

Tenentur, obtinentur. Torrentius. Sic et Cicero voce utitur,

Sed videt hunc omnis domus et vicinia tota
Introrsus turpem, speciosum pelle decora.
Nec furtum feci, nec fugi: si mihi dicat
Servus: Habes pretium, loris non ureris, aio.
℣ Non hominem occidi: ℟ Non pasces in cruce corvos.
℣ Sum bonus, et frugi: ℟ Renuit negitatque Sabellus:
Cautus enim metuit foveam lupus, accipiterque
Suspectos laqueos, et opertum miluus hamum.
Oderunt peccare boni, virtutis amore;
Tu nihil admittes in te, formidine poenae:
Sit spes fallendi, miscebis sacra profanis:
Nam de mille fabae modiis cum surripis unum.
Damnum est, non facinus, mihi pacto lenius isto,
Vir bonus, omne forum quem spectat et omne tribunal,

45 Introrsus *Bentl. ex codd. recte: nam vulg.* introrsum *efficit sonum ingratum. Z.* 46 dicit *post alios Bentl. et Cun.* 49 negitatque *ex MSS. Cruq. Bentl. Cun.* renuitque *Z. fuit forte* renuitque negatque. 51 Suspectus *Sax.* 55 unam *coni. Cun.* 56 Est damnum levius mihi, non facinus tamen: esto. *Lambin. ex Accursio Florent.*

44 *Domus*, domestici sui.

45 *Pelle decora*; i. e. *solummodo fama bonum, simulatione virtutum.* Vet. Schol.

49 *Bonus et frugi*; probus: neque enim te fallo; vel quae tua sunt luxuriae insumo.

Quis probet Bentleii *negitatque Sabellus*, etsi adducat testem nescio quem manuscriptum Librum? B. Nititur codd. duobus, estque verbum exquisitum, quod apud Lucret. Plautum, et ipsum Cic. occurrit. Vulgatum autem *negat atque* est Horatio indignum. Z.

Sabellus: Horatius Sabinus, et per hoc durus, catus et severus, ut ostendunt sequentia.

51 Vetusti Codices legerunt *milvus* non *milvius*. B. Piscem *milvum* hic esse, hamus monere poterat interpretes Gallum, Germanum, Anglum. Tria totidem generum animalia rapacia memorat poeta. G.

52 *Signate locutus est primum non timent peccare, sed oderunt; deinde non metu poenarum, sed amore virtutis.* Vet. Schol. Cogitavit de Biantis dicto, *Μὴ διὰ φόβον ἀλλὰ διὰ τὸ δέον ἀπέχεσθαι χρεὼν ἁμαρτημάτων.* Cruquius ostendit.

53 *Admittes in te;* verum naturam tuam expellis furca.

54 *Fallendi*, latendi.

Miscebis sacra profanis, proverbiale dictum est de his, qui quaevis scelera pro levibus habent.

56 *Damnum est, non facinus. Hoc secundum Stoicos, qui paria dicunt esse peccata.* Vet. Schol.

Mihi; apud me. Vet. Schol. Cruq. B. *Mihi*, mea sententia et iudicio. G. Hactenus philosophatus est Flaccus cum servo. Z.

57 *Spectat;* in quem ora convertit. Salsissima Ironia est.

Quandocunque Deos vel porco vel bove placat,
Iane pater, clare, clare cum dixit, Apollo:
Labra movet metuens audiri: Pulchra Laverna,
Da mihi fallere, da iusto sanctoque videri;
Noctem peccatis, et fraudibus obiice nubem.
Quî melior servo, quî liberior sit avarus,
In triviis fixum cum se demittit ob assem,
Non video: nam qui cupiet, metuet quoque; porro
Qui metuens vivet, liber mihi non erit unquam.
Perdidit arma, locum virtutis deseruit, qui
Semper in augenda festinat et obruitur re.
Vendere cum possis captivum, occidere noli;
Serviet utiliter: sine pascat durus aretque;
Naviget ac mediis hiemet mercator in undis;
Annonae prosit; portet frumenta penusque.
Vir bonus et sapiens audebit dicere: Pentheu,
Rector Thebarum, quid me perferre patique

61 iusto sanctoque *Cruq. Torr. Rutg.* 63 Quo melior — quo lib. *Ven. Glar.* 66 vivit *Ven. Bentl.* 72 penusque *etiam S.* penumque *al.*

60 *Laverna in via Salaria lucum habet; est autem dea furum, dicta Laverna a lavando; nam fures lavatores dicuntur.* Vet. Schol. Unde etiam forsan et Hebraeis גנב fur, quasi *γναφεύς*, ducta Metaphora a re fullonica. Erat et Cella Lavernae iuxta aedem Telluris, ut ostendit Vossius: qui diversam hanc putat a Graecorum Praxidice. B. Voss. de Idol. 8, 17. et 9, 87. Cf. Persius 2, 4. G.

61 *Fallere*, latere.

Etsi aliquot Exemplaria a Bentleio huc adducta pro *iustum sanctumque* habeant *iusto sanctoque*, non ausim tamen affirmare, utra lectio fuerit Horatiana, cum utravis possit stare. B. At Bentleiana est exquisitior, graeca, et Horatio digna. Ergo recepi. Z.

62 *Obiice*, oppone.

63 *In triviis fixum*; notissimus puerorum lusus. B. Solent etiam in Germania ferrum vel calidum abiicere temere, vel affigere, in quo vel manus adurant, vel frustra certe conentur boni patres familias, qui lucellum neque parvum contemnunt. Pers. 5, 111. *Inque luto fixum possis transcendere nummum.* G.

66 *Liber mihi*; aliud Stoicorum Paradoxum est, *stultos esse servos, et solos sapientes liberos.*

69 *Vendere*; amarulenta irrisio, quâ significat ignosci debere huiusmodi mancipiis, quia prosunt aliis, etsi sibi sint inutiles.

70 *Pascat*, pastorem agat.

71 *Mercator:* nam apud Romanos mercaturam in contemtu fuisse, constat. Z.

72 *Annonae prosit*; efficiet enim, ut viliori veneat triticum.

Portet, importet.

73 *Pentheu*; ista desumta sunt ex Bacchis Euripidis [v. 492. sqq.], ut olim ostendit vir doctissimus Antonius Muretus. Dialogismus est inter Bacchum captivum et regem Pentheum.

74 *Quid me.* Εἴφ' ὅ τι παθεῖν δεῖ· τί με τὸ δεινὸν ἐργάσῃ;

Indignum coges? ¶ Adimam bona. ¶ Nempe pecus, rem,
Lectos, argentum: tollas licet. ¶ In manicis et
Compedibus saevo te sub custode tenebo.
¶ Ipse Deus, simul atque volam, me solvet. ¶ Opinor,
Hoc sentit: Moriar; mors ultima linea rerum est.

EPISTOLA XVII.

AD SCAEVAM.

Modus promerendi potentes. Non esse scurrandum. B. Modeste ac prudenter docet, quomodo Scaeva adolescens potentioribus uti debeat. Si ei vita otiosa placeat et urbana displiceat, migrandum esse Ferentinum (ubi fortassis praedium habuit Scaeva); sin suis sibique ipsi prodesse velit, exemplo Aristippi philosophi amicitiam potentium virorum esse comparandam. Hoc enim vitae institutum non alienum esse ab officio viri boni et honesti. Res magnas gerere, hostes vincere, patriam defendere esse maximum et prope divinum, at proximum esse principibus placere. Verum hoc esse difficile, et requirere vigilantiam, diligentiam et animum fortem, qui impedimenta vincat. Inprimis cavendum esse, ne quis impudenter beneficia flagitet et

75 *Adimam bona.* *Πρῶτον μὲν ἁβρὸν βόστρυχον τεμῶ σέθεν.* Suaviter pro capillis reposuit *bona*.

76 *In manicis.* *Εἱρκταῖσί τ' ἔνδον σῶμα σὸν φυλάξομεν.*

78 *Ipse deus.* *Λύσει μ' ὁ δαίμων αὐτός, ὅταν ἐγὼ θέλω,* *Deus ipse, ὁ δαίμων αὐτός.* Populari loquendi formulâ Principis Dei numen significabatur. Sic et Homerus Iliad. 10, 446.

— Οὐδ' εἴ κεν ὑποσταίη θεὸς αὐτός,
Γῆρας ἀποξύσας, θήσειν νέον ἡβώοντα.

Ἡ γὰρ αὐτὸς ἀντωνυμία τὸν ὄντως ὄντα σημαίνει θεόν. Iustin. Martyr, in Cohort. ad Graecos. B. Ambiguum responsum Bacchi, qui se vindicaturum sese in libertatem innuebat, ad Stoicum dogma et autochirian accommodat. G.

79 *Vltima linea*, meta: Metaphora a stadio. *Extrema linea* proverbio dicitur. Erat autem linea ista sulcus transversus, solo impressus, inspersa calce vel creta; ut monstravit doctissimus Graevius. *Ad hanc albam lineam* (inquit idem vir doctus) *decursis septem spatiis, legitimo scilicet missu peracto, consistebant. Dicebatur illa linea etiam creta et calx.* Vnde et proverbium *Arena sine calce*, de indefinito.

Rerum, supple *malorum*. Sic et Virgilius, *Fessi rerum*; et, *Sunt lacrymae rerum. Mors sola omnium est finis malorum.* Vet. Schol. *Ἐπ' ἄκραν ἥκομεν γραμμὴν κακῶν.* Euripides in Antigone, ut ostendit Torrentius.

paupertatem suam suorumque iactet, aut rerum amissarum iacturam et incommoda quaedam comminiscatur; quia ita non magis tandem fides habeatur, quam meretrici damna fingenti vel plano crus esse fractum simulanti.

Quamvis, Scaeva, satis per te tibi consulis, et scis,
Quo tandem pacto deceat maioribus uti;
Disce, docendus adhuc quae censet amiculus; ut si
Caecus iter monstrare velit: tamen aspice, si quid
Et nos, quod cures proprium fecisse, loquamur.
Si te grata quies et primam somnus in horam
Delectat; si te pulvis strepitusque rotarum,
Si laedit caupona; Ferentinum ire iubebo.
Nam neque divitibus contingunt gaudia solis;
Nec vixit male, qui natus moriensque fefellit.
Si prodesse tuis, pauloque benignius ipsum

8 laedat *Cruq. Bentl. Cun.* 11 benignior *Cun.*

1 *Quamvis;* προθεραπευσις. Vet. Schol.

Ad Scaevam Lollium Equitem Romanum haec Epistola scribitur. Vet. Schol. B. Nondum inventum est hoc cognomen in gente Lollia. Sed potuit esse proprium huius iuvenis, et alias non commemorari. Certe argumentum adeo affine illi, quod proxima epistola tractatur, quae Lollium alloquitur, ut non sit improbabile, vel plane eam coniungendam et continuandam huic nostrae, vel certe, cum ad hanc nostram respondisset Lollius Scaeva, se parasitari et scurrari non posse, illi repositam esse Epistolam 18. G.

2 *Maioribus: id est, amicis, sed in consuetudine maiores dicimus.* Vet. Schol. B. *Maiores* hic sunt potentes, ut Serm. II, 1, 61. Z.

Vti, commode cum illis versari.

3 Ordo est, *docendus quae censet:* neque enim nosti, quae ego censeo, cum satis per te sapis. B. Mihi placet *amiculus adhuc docendus*, qui tamen docere audet, et *caecus* ipse *iter monstrare:* ut modo 1, 16, 40. *medicandum* dixit, aegrum. Illustravit Bentleius ex imitatione Ausonii praef. Cento. et Epist. 17. G.

Amiculus, etsi tantillus; elevando se commendat.

4 *Caecus iter;* Graecum est proverbium, Τυφλὸν ὁδηγόν.

5 *Cures;* operae pretium duxeris in usum vitae reponere, et memoriae tuae mandare.

6 Prima hora nobis septima dicitur matutina. *Magnis opibus dormitur in urbe*, ut scite Iuvenalis.

8 *Livius aquae Ferentinae meminit.* Glareanus. Puto dici Tuscum Ferentinum, non Campanum: desertum hoc erat oppidulum.

10 *Fefellit*, latuit; ut fere rustici, quorum et vita et mors aeque in obscuro est. *Est autem Epicureorum haec sententia.* Λάθε βιώσας, h. e. *Late in vita.* Vet. Schol. Cruq.

Te tractare voles, accedes siccus ad unctum.
¶ Si pranderet olus patienter, regibus uti
Nollet Aristippus. ¶ Si sciret regibus uti,
Fastidiret olus, qui me notat. ¶ Vtrius horum
Verba probes et facta, doce; vel iunior audi,
Cur sit Aristippi potior sententia. namque
Mordacem Cynicum sic eludebat, ut aiunt:
¶ Scurror ego ipse mihi, populo tu: rectius hoc et
Splendidius multo est. equus ut me portet, alat rex,
Officium facio: tu poscis vilia rerum
Dante minor, quamvis fers te nullius egentem.
¶ Omnis Aristippum decuit color et status et res,

12 inunctum *Cun. solus.* 21 vilia, verum es *vulg.* vilia, verum *Z. et Cruq.* vilia rerum *Lambi. ex MSS. H. Steph. in marg. Bentl.* G.

12 *Siccus*, quantumlibet sobrius.

Ad unctum, supple *epulum*. Sic et Persius 6, 16. *Coenare sine uncto;* h. e. cibo duplice iure condito, de quo vide Sat. 2, 4, 63. B. Sed *sicco* melius opponitur *unctus*, ut persona intelligatur, homo *lautus*, qui *ungui* extra et intus solet. E balneo lauti et uncti ad coenam ibant. G. Lambinus non male sic: Tu pauper et tenuis ad amicitiam divitis et copiosi applicabis. *unctum*, unguento delibutum, et ita divitem. Z.

13 *Si pranderet;* ex notissima historia desumtum: estque subiectio, cui Horatius respondet veluti Aristippi verbis. B. V. Diog. Laërt. 2, 68. G. [† add. Bergler. ad Alciphr. 3, 49.]

14 *Si sciret;* quod ego scilicet iam monstro.

15 *Notabant* proprie Censores. B. *Qui me notat*, h. e. Diogenes Cynicus. Z.

16 *Iunior*, h. e. implens locum iunioris, cuius est maiorem natu patienter audire. B. Scribit ad iuvenem, si hic Scaeva est Lollius, ad quem est Epist. 18. Vid. ibi v. 60. sq. G.

18 *Mordacem* scite de cane.

Cynicum, *Antisthenem vel Diogenem*. Vet. Schol. Nam de utroque fabula ista narrabatur. Gladiator eludit, dum arte effugit ictus.

19 *Scurror;* aretalogum ago, vel urbanum, et per hoc verniliter obsequor. B. *Mihi*, ut prosim mihi, habeamque unde laute vivam. Z.

Populo tu; venabantur Cynici plebeculae gratiam obtrectando suis potioribus; quod ostendit Dio Chrysostomus.

Rectius, rationabilius.

20 *Splendidius*, forti viro dignius.

Proverbium Graecum est, Ἵππος με φέρει, βασιλεὺς με τρέφει. Vet. Schol.

21 *Officium facio*, humanitate reges demereor, et per hoc non me demitto.

22 *Dante minor;* neque enim pro sodali haberis, uti ego, sed pro vago scurra.

Fers te, te geris. B. Iactas te. Z.

23 *Omnis Aristippum; laudat Aristippum ex sententia Platonis, qui cum invenisset illum naufragum diploide, id est, panno duplici, involutum, laudavit eum dicens: Omnis color et status et res decuit Aristippum.* Vet. Schol. Ἦν δὲ ἱκανὸς ἁρμόσασθαι καὶ τόπῳ καὶ χρόνῳ καὶ προσώπῳ. Laërtius 2, 66.

Color, species; *status*, locus; *res*, fortuna.

Tentantem maiora, fere praesentibus aequum:
Contra, quem duplici panno patientia velat,
Mirabor vitae via si conversa decebit.
Alter purpureum non exspectabit amictum,
Quidlibet indutus celeberrima per loca vadet,
Personamque feret non inconcinnus utramque:
Alter Mileti textam cane peius et angui
Vitabit chlamydem; morietur frigore, si non
Rettuleris pannum: refer, et sine vivat ineptus.
Res gerere et captos ostendere civibus hostes,
Attingit solium Iovis et coelestia tentat.
Principibus placuisse viris, non ultima laus est.

30 angui *Bentl. ex Priscia. et Cun. ex XX editt. Recepi hanc formam rariorem. Z.*

24 *Tentantem*, affectantem.

Aequum, quieto animo ferentem. *Aequus* est cui semper mens in sua sede est.

25 *Duplici panno*; diploide, seu pallio cynico, quod in alterum humerum reiectum, altero nudo, eo modo duplicabatur. Vide Salmasium de Pallio (p. 396. sqq.). Forsan etiam in eam formam consuebatur. *Pannum* autem contemtim dicit, ut Graeci ῥάκος. B. *Quem* etc. h. e. Diogenem Cynicum et eius similes. *Z.*

Patientia, tolerantia, duritia.

26 Ἐν ἤθει posuit *mirabor* pro *mirandum est.*

Conversa, temperanter dicit pro contraria. B. *Via*, ratio, genus vitae. Z.

27 *Non exspectabit*, non morabitur: nam susque deque habet. Respicit ad ea, quae superius dixi de naufragio.

29 *Non inconcinnus*; quia satis erat compositus ad utramque fortunam. *Personam ferre*, translatio est a scena.

30 *Mileti*; *sane nunc vestes Milesiae pretiosae sunt.* Vet. Schol.

Cane peius et angue; peius quam insui culeo cum cane, angue et simia, uti parricidae. Inepti sunt Interpretes, quos vidi. B. Nihil equidem ineptiarum video, si quis *canem*, rabiosum, et *anguem*, viperam intelligat. Haec fugiunt omnes; parricidarum culeum timent pauci. Certe de hoc non cogitavit Theophrastus, cum εἴρωνα s. cavillatorem caveri iussit magis quam viperas, φυλάττεσθαι μᾶλλον δεῖ ἢ τοὺς ἔχεις. G.

31 *Chlamydem*, purpureum palliolum.

Morietur frigore. Aiunt, Aristippum, invitato Diogene ad balneas, dedisse operam, ut omnes prius egrederentur, ipsiusque pallium induisse, illique purpureum reliquisse, quod Diogenes cum induere noluisset, suum repetiit: tunc Aristippus increpuit Cynicum, famae servientem, qui algere mallet quam conspici in veste purpurea. Vet. Schol.

32 *Ineptus*; stomachabunde ineptum dicit.

33 *Res*, supple *magnas.* Vet. Schol.

34 *Tentat*, affectat. Veteres nihil magis probabant in summo numine quam potentiam. B. Vid. Car. 1, 1. G.

35 *Principibus placuisse*; *promereri principes civitatis.* Vet. Schol. ex MS. Steph.

Non cuivis homini contingit adire Corinthum.
Sedit qui timuit, ne non succederet: esto:
Quid? qui pervenit, fecitne viriliter? Atqui
Hic est, aut nusquam, quod quaerimus: hic onus horret,
Vt parvis animis et parvo corpore maius;
Hic subit, et perfert. Aut virtus nomen inane est,
Aut decus et pretium recte petit experiens vir.
Coram rege sua de paupertate tacentes
Plus poscente ferent. distat, sumasne pudenter,
An rapias. atqui rerum caput hoc erat, hic fons.
„Indotata mihi soror est, paupercula mater,
„Et fundus nec vendibilis nec pascere firmus,
Qui dicit, clamat, „Victum date. succinit alter,
„Et mihi dividuo findetur munere quadra."

43 suo *vulg.* 44 ferunt *coni. Cun.*

36 *Non cuivis. Graecum proverbium est: Οὐ παντὸς ἀνδρὸς εἰς Κόρινθον ἐστὶν ὁ πλοῦς.* Vet. Schol. Cruq. Contigit hoc sane Aristippo nostro, qui Laidem Corinthiam habuit, sed non habebatur a Laide. B. Sed hic *Corinthum adire* est magnum quiddam efficere vel consequi. G.

37 *Sedit*, domi mansit.

Esto, sit ut libet, de hoc nihil pronuntio.

38 *Pervenit*, supple *Corinthum*. B. *Quid? qui perv.* h. e. Quid videtur tibi de eo, qui superatis difficultatibus eo pervenit, quo voluit? num recte et fortiter fecit? Iam vero in hoc posita est quaestio, deceatne amicitiam potentium sectari. Z.

Atqui hic est; quasi tergiversantem urget ad respondendum. Vet. Schol.

39 *Quod quaerimus*, et per hoc, quod nobis dicendum est. B. Quaerimus, utrum deceat virum bonum assectari reges? G. *Hic*, h. e. alter, qui ita timidus aut ignavus est, ut rei difficultatibus se deterreri sinat. Z.

41 *Virtus nomen.* Vid. Epist. 1, 6, 32. G.

42 *Recte*, suo merito. B. *Decus*, honores. *pretium*, mercedem s. praemium suae fortitudinis, qua superatis impedimentis assequitur potentium amicitiam. Z.

Experiens vir; qui scilicet audet experiri, quid possit. [† qui coniungit theoretica et practica.]

43 *Rege*, maiori amico.

Sua de paupertate; ita ex coniectura sua Bentleius edidit [pro *suo* etc.], neque male, etsi parum intersit. Nemo est qui non videt, hanc lectionem altera esse longe concinniorem.

45 *Atqui rerum;* h. e. Quin et hoc palmare praeceptum est: et comice protulit *rerum* pro *rei*. B. *Atqui* etc. et sane hoc spectabant, ut a rege beneficia acciperent. Z.

47 *Firmus*, satis certus.

48 *Succinit: cantilenam mendicorum pulchre expressit, qui succinunt sibi invicem.* Vet. Schol.

49 *Quadra; satyrice panis, qui uni cibus dari poterat.* Vet. Schol. Notum est, quid sit quadra panis. B. Postulat, non totam dari placentam illi primum petenti; sed eum cogi, ut secum dividat. Vid. Cerda ad Virg. Aen. 7, 115. G.

Sed tacitus pasci si posset corvus, haberet
Plus dapis, et rixae multo minus invidiaeque.
Brundisium comes aut Surrentum ductus amoenum,
Qui queritur salebras et acerbum frigus et imbres,
Aut cistam effractam aut subducta viatica plorat;
Nota refert meretricis acumina, saepe catellam,
Saepe periscelidem raptam sibi flentis; uti mox
Nulla fides damnis verisque doloribus adsit.
Nec semel irrisus triviis attollere curat
Fracto crure planum; licet illi plurima manet
Lacryma; per sanctum iuratus dicat Osirin,
Credite, non ludo; crudeles, tollite claudum:
Quaere peregrinum, vicinia rauca reclamat.

62 reclamant *coni. N. Heins.*

50 *Si posset corvus; nam corvus, cum accedit ad cibum, strepitu vocis alias aves rauce ciet.* Vet. Schol.

55 *Acumina, astutias: his locus de Truculento est, Plauti Fabulae* [1, 1, 32.], *ubi adolescens dicit: Aut aurum periit, aut conscissa pallula est, aut armariola Graeca; aliquid semper est quod pereat, debeatque amans scorto suo.* Vet. Schol.

Catellam, catenam parvam. Vet. Schol. Cruq.

56 *Periscelidem*, tibialia: delicatulae fasciolis involvebant sibi crura et femora. B. Hic potius intelligam eas, quas Petronianus Trimalchio c. 67. *compedes mulierum* vocat, ex auro etc. G.

58 *Irrisus*, illusus, falsus.

Attollere, in rhedam, vel vehiculum: de via scilicet.

59 *Planum, mendacem erronem.* Vet. Schol. Cruq. *Planum autem scurram dicit Hinc etiam proverbium natum est: Qui semel scurra, nunquam paterfamilias.* Vet. Schol.

60 *Osirin;* notat Aegyptios et caeteros orientis populos, ut planos improbissimos. Est autem Aegyptiis *Οὐ Σῖρι*, ὁ υἱὸς, h. e. Liber, sive Bacchus; qui et Sol. B. Salmasiana haec sententia, quam refellit consultissimus rerum Aegyptiarum P. E. Iablonskius in Pantheo 2, 1, 7. p. 180. sq. G.

61 *Non ludo*, non fingo.

62 *Rauca; ad ravim.* Vet. Schol. Cruq. B. *Peregrinum*, h. e. qui te, tuasque fallacias non novit: nos, qui novimus, tibi fidem habemus nullam. Z.

EPISTOLA XVIII.

AD LOLLIVM.

In eandem materiam. Vitandam esse asperitatem in assectatione divitum. B. Plane aurea praecepta hic Lollio adolescenti traduntur, quibus ille vitam recte instituere possit, ut principibus placeat eorumque amicitiam honeste tueatur ac conservet. Primum duo vitia extrema eaque contraria, inter quae virtus sit media, vitanda esse docet Flaccus, adulationem parasiticam, quae puerilem in modum blandiatur et assentetur, atque morositatem agrestem invisamque, quae de lana caprina, rebus prorsus futilibus, vehementer rixetur nesciatque alteri cedere. Praeterea a vitiis flagitiisque, ut Venere lasciva, alea, studio nimis se exornandi, habendi cupiditate et stulto paupertatis pudore, esse abstinendum: arcana amici non esse scrutanda et commissa tegenda: nec propria studia laudanda, nec aliena reprehendenda: cedendum amici voluntati, velut in venationis meditationumque campestrium studio: quid, de quo, et cui dicatur, probe esse perpendendum: percontatorem fugiendum: ab amore pueri aut puellae in aedibus amici abstinendum: in commendando aliquo summam adhibendam diligentiam, nec indignum, si forte deceptus commendaveris, amplius tuendum: innocentem vero adversus obtrectatores defendendum: mores, quantum fieri possit, ad amici mores accommodandos: atque omnino, ne in cupiendo modum excedas animumque curis perturbes, legendos esse hominum doctorum libros. Ad extremum Horatius suum ipsius exemplum proponit, quomodo sentiat, ut sua sorte sit contentus.

Si bene te novi, metues, liberrime Lolli,
Scurrantis speciem praebere, professus amicum.
Vt matrona meretrici dispar erit atque
Discolor, infido scurrae distabit amicus.
Est huic diversum vitio vitium prope maius,

1 *Liber* dicitur qui ea quae sentit dicit.

Crediderim, hunc esse *Lollium* Scaevam, ad quem praecedentem scripsit. B. Vid. ad illius princip. dicta. G.

2 *Scurrantis*, leviter assentantis, seu belli et urbani parasiti.

Mire *speciem*; neque enim potuit plane scurrari vir bonus et ingenuus.

Professus, supple cum fueris: *amicum* autem nunc dicit minorem, seu clientem.

4 [† *Vt* supplendum est ita.]

Discolor, specie diversa.

Infido, ficto. B. Cui fides haberi potest nulla. Z.

Asperitas agrestis et inconcinna gravisque,
Quae se commendat tonsa cute, dentibus atris;
Dum vult libertas dici mera, veraque virtus.
VIRTVS est medium vitiorum, et utrinque reductum.
Alter in obsequium plus aequo pronus, et imi
Derisor lecti, sic nutum divitis horret,
Sic iterat voces, et verba cadentia tollit,
Vt puerum saevo credas dictata magistro
Reddere, vel partes mimum tractare secundas:
Alter rixatur de lana saepe caprina,
Propugnat nugis armatus; scilicet, ut non

8 lib. mera dici *vulg.* 9 redactum *Z. Med.* 1477. 14 rixatus *MS. Cruq.* rixator *coni. Muret. probat Cun. Sed Bentleius posuit et ex coni. in fine versus.*

6 *Inconcinna gravisque; insocialis et odiosa.* Vet. Schol. *Inconcinnus* incompositus dicitur et parum commodus sodalibus.

7 *Tonsa cute,* ad cutem tonsus, ἐν χρῷ ξυρῶν. B. Vid. Epist. 1, 7, 50. G.

Atris; sordidis ab incultu. Vet. Schol.

8 *Facete* vult *dixit.* Vet. Schol. Vti et *mera.*

Libertas dici mera; ita edidit Bentleius 'ex melioribus quos putat Codicibus, atque hoc dicit meliore esse rhythmo atque auribus magis placere. Atque equidem non ibo infitias, quando tantus vir ita in suo ediderit libro. Vellem enim, quod ille ait, aurem habere eruditam.

9 *Virtus est: virtus inter contraria vitia debet in medio sita esse, ut ab utroque crimine tantundem remota sit.* Vet. Schol. Atque hoc ex Aristotelis disciplina, virtutes medio constare scribit.

Reductum, retractum.

10 *Imi derisor lecti; μετωνυμικῶς, pro accubitoris amici: nam in summo et in medio amici, in imo vero ipse dominus discumbit.* Vet. Schol. Cum accubitoribus scilicet, seu certis convivis suis, quos quotidie pascere consueverat. B. *Derisor,* εἴρων s. scurra in imo lecto apud regem convivii s. patrem familias accubans. *Derisor* ut Art. P. 433. Sen. Ep. 27. *Satellius Quadratus stultorum divitum* arrosor, *et quod sequitur* arrisor, *et quod duobus his adiunctum est,* derisor. G.

11 *Horret; horrere se fingit.* Vet. Schol. Cruq.

13 *Dictata,* quae magister praelegendo puero ediscenda tradit.

14 *Partes secundas; scilicet ut in actoribus Graecis fieri videmus, saepe illum, qui est secundarum partium, aut tertiarum, cum possit aliquanto clarius dicere, quam ipse primarum, multum summittere, ut ille princeps quam maxime excellat.* Cic. diu. in Caecil. c. 15. referente Cruquio. *Primae partes sunt dictatoris, secundae mimi, qui refert dicta prioris.* Vet. Schol. Cruq. Hypocritarum erat principum actorum actionem mimice referre, et ioculatores hi erant.

Tractare, pronuntiare: et manu et lingua tractare est.

15 *De lana caprina,* de villo caprino, utrum lana sit an seta. Proverbium ex antiqua aliqua fabella.

16 *Propugnat nugis;* h. e. *pugnat pro nugis.* Minellius.

Mire armatus, tanquam pro aris et focis decertaturus. Minellius.

Scilicet, ut non; Ethopoeia,

Sit mihi prima fides, et vere quod placet ut non
Acriter elatrem, pretium aetas altera sordet.
Ambigitur quid enim? Castor sciat an Dolichos plus;
Brundisium Minuci melius via ducat, an Appi.
Quem damnosa Venus, quem praeceps alea nudat,
Gloria quem supra vires et vestit et unguit,
Quem tenet argenti sitis importuna famesque,
Quem paupertatis pudor et fuga, dives amicus,
Saepe decem vitiis instructior, odit et horret:
Aut, si non odit, regit: ac, veluti pia mater,
Plus quam se sapere et virtutibus esse priorem

19 Docilis G. et *pr. editt. it. Bentl.*

seu Mimesis agrestis disputatoris. *Scilicet*, quippe hoc vult, et secum cogitat.

17 *Placet vere*, ut Gaius lib. 2. §. 2. ff. ad L. Aquil. *An sues pecudum appellatione contineantur, quaeritur, et recte Labeoni placet, contineri.* G.

18 *Elatrem;* mire de rabioculo.

Pretium; designat, non tanti facere immortalitatem, ut quod senserit non defendat. Vet. Schol. *Aetas altera;* renovata qualis Hippolyti. *Altera instauratio vitae, ut Virbio constitit.* Vet. Schol. B. Pone huic rixatori assignatos fato annos sexaginta: quodsi deus aliquis illi promittat alteros sexaginta ea lege, ut concedat, non pugnet; hoc tantum pretium modestiae et ἐπιεικείας ieiunum et sordidum illi videtur prae libidine animum explendi etc. G. *Sordet*, prorsus a me spernitur, inquit iste rixator agrestis. Z.

19 Comice *quid enim* pro *quid putas?* B. Suspendit lectores exspectatione: *Quidnam est, de quo ambigitur?* Deinde infert quaestiones futiles. *Parturiunt montes* etc. G.

Castor et Dolichos erant illius temporis nobiles gladiatores. Vet. Schol. Scholiastae consentiunt tres Cruquii Codices; alii tres pro *Docilis* vitiose legerunt *Dolicis*. Bentleius tenuit *Docilis*, invito Scholiaste, atque indicta causa. Puto illum parum attendisse.

20 *Minucia via est a porta Minucia, sive Trigemina, per Sabinos ad Brundusium. Minucia autem porta dicta est a Minucio Augurino Praefecto Annonae, qui quod farris pretium ad assem redegerit, statuam aeream extra Trigeminam portam habuit.* Plinius, citante Cruquio. Alii corrupte legunt *Numici*. Mirari satis nequeo, *Minuci* placuisse Bentleio pro *Minuti*. B. Si *Minuti* scribas, derivatum videtur a *minutus* penultima longa: quam tamen brevem habet. Cic. Att. 9, 6. pr. est eadem varietas, sed praevalet *Minucia*, quod probat etiam ad Bergerium Henninius. *Minucii* apud Livium et in lapidibus plurimi. Itaque hic etiam c posuimus pro t. G.

21 *Damnosa*, pretiosa.

Nudat, omnibus bonis exuit.

22 *Supra vires; ultra vires habitus nitor.* Iuvenalis.

23 *Importuna*, metonymice, quod importunum faciat et odiosum domino.

24 *Pudor et fuga;* dum certare studet lautitia cum domino.

25 *Decem vitiis auctior ad peccandum, quam amicus minor.* Vet. Schol.

Odit, nauseat, fastidit.

26 *Regit*, catechizat. B. monet, ut a vitiis istis abstineat. Z.

Veluti pia mater; festiva Ironia. B. Votum piorum pa-

Vult: et ait prope vera: Meae (contendere noli)
Stultitiam patiuntur opes; tibi parvula res est:
Arcta decet sanum comitem toga; desine mecum
Certare. Eutrapelus cuicunque nocere volebat,
Vestimenta dabat pretiosa: beatus enim iam
Cum pulchris tunicis sumet nova consilia et spes:
Dormiet in lucem; scorto postponet honestum
Officium; nummos alienos pascet; ad imum
Threx erit, aut olitoris aget mercede caballum.
Arcanum neque tu scrutaberis illius unquam;
Commissumque teges, et vino tortus et ira.

28 Mihi contendere *Lamb. ex codd.* 36 Thrax *edd. vett.* 37 scitaberis *Cun.* illius *Bentl. ex MSS. etiam G.*

rentum, ut liberi sui se meliores fiant. G.

28 *Prope vera;* imo verissima. Comica meiosis. B. *Ait*, scil. dives iste. Z.

Meae; per mimesin loquentem divitem facit. Vet. Schol.

29 *Patiuntur;* excusant. *Opibus compenso stultitiam meam. Simile illud est Sallustii* (Hist. 1. Or. Lepidi 44.): *Quia secundae res mire sunt vitiis obtentui.* Vet. Schol. B. Meae opes tantae sunt, ut stultitia illa vestiendi illas non attenuet; quam ob causam vix stultitia vocari meretur. Quod in divite stultitia est et vanitas, illud in paupere furor est ac dementia. G.

30 *Arcta decet;* toga quae bis ter ulnarum non sit, ut in Epodis dixit. *Pro opibus enim veteres magnas vel parvas habebant togas.* Cicero: *Velis amictos, non togis.* Vet. Schol.

Sanum; mentis compotem. Vet. Schol. Cruq.

Comitem, assectatorem, clientem.

31 *Volumnii Eutrapeli non uno in loco meminit Cicero.* Torrentius. Eutrapeli nomen illi adhaesit ob urbanum ingenium.

Cuicunque nocere volebat. Πολλοῖς ὁ δαίμων οὐ κατὰ εὔνοιαν φέρων μεγάλα δίδωσιν εὐτυχήματα, ἀλλ' ἵνα τὰς συμφορὰς λάβωσιν ἐπιφανεστέρας. Aristoteles in Rhetoricis, citante elegantissimo viro Iacobo Cruquio.

32 *Beatus enim iam;* ridicule tumescit; et supple *factus.* B. Verba sunt Eutrapeli rationem sibi reddentis consilii sui. G.

33 *Nova consilia; fiet delicatus.* Vet. Schol. Non enim vivet ut hactenus, sed convertet vitae propositum.

34 *Honestum officium* dicit pauperis amici inopiam sublevare.

35 *Pascet, ad foenus accipiet et augebit.* Landinus.

Ad imum; ad extremum. Vet. Schol. Cruq. [† Nescio, annon commodius ita distingui possit, *nummos alienos pascet ad imum:* ut subaudiatur *Ianum.* Ita alibi, *haec Ianus summus ad imum prodocet.* Rutgersius.]

36 *Threx erit; auctorabitur se in ludum, ut gladiator sit.* Vet. Schol. Thraces parmula Thracica et gladiolo depugnabant.

Aut olitoris aget; satyrice invenit sordidissima post beatum incessum cultumque laetantem. Vet. Schol.

37 Recte Bentleius *illius* pro *ullius.* In causa fuit erroris, quod vocales *i*, *y* et *u* non fuerint olim adeo diversi soni, ut alias diximus. B. Conf. v. 40. G.

38 *Commissum;* nempe arcanum.

Vinum et ira tormenta sunt,

Nec tua laudabis studia, aut aliena reprendes;
Nec, cum venari volet ille, poëmata panges.
Gratia sic fratrum geminorum, Amphionis atque
Zethi, dissiluit, donec suspecta severo
Conticuit lyra. fraternis cessisse putatur
Moribus Amphion: tu cede potentis amici
Lenibus imperiis; quotiesque educet in agros
Aetolis onerata plagis iumenta canesque,
Surge, et inhumanae senium depone Camoenae,
Coenes ut pariter pulmenta laboribus emta;
Romanis solenne viris opus; utile famae
Vitaeque et membris; praesertim cum valeas, et
Vel cursu superare canem vel viribus aprum
Possis: adde, virilia quod speciosius arma
Non est qui tractet; scis quo clamore coronae
Proelia sustineas campestria: denique saevam
Militiam puer et Cantabrica bella tulisti
Sub duce, qui templis Parthorum signa refigit
Nunc, et si quid abest, Italis adiudicat armis.

46 Aeolis *MS. Bos. et Vlitius ap. Bentl.* 54 sustentes *Cun.* 56 refigit *etiam Bentl. ex MSS. it. Z.* refixit *vulg. et Talb. Cun.* 57 Et nunc si quid *edd. vett.* arvis *coni. Bentl.*

quibus multi inviti secreta fuderunt. Vet. Schol. B. Vid. Art. P. 435. G.

39 *Studia*, exercitationes corporis, vel ingenii.

40 *Panges*, condes.

41 *Gratia*, intima amicitia. Ex Antiopa Euripidis, quod ostendit Daniel Heinsius ex Olympiodoro, Platonis Gorgiae Enarratore.

42 *Suspecta* per Charientismum posuit pro *odiosa*.

Severo, agresti et pastori, et per hoc tristi et imperito.

[† Acroni Amphion citharam omisisse dicitur causa discordiae vitandae. De toto loco vid. Valkenar. ad Eurip. Fragm. p. 67.]

45 *Lenibus imperiis; quia, cum potest imperare, blanditur.* Vet. Schol. Et quia nihil imperat, quod iure possit tibi displicere. Dilogia est.

46 *Aetolis plagis;* uti alter Meleager aprum venaturus.

Iumenta, burdones, vel mulos.

47 *Inhumanae*, insocialis.

Senium, pallorem, moestitiam. *En pallor seniumque!* Persius I, 40. B. Senes tardi, pigri, morosi. Sic *insanuit* Epist. 2, 2, 82. G.

48 *Pulmenta*, opsonia, quasi pulpamenta.

49 *Opus*, studium, exercitatio. B. Studium venandi. Z.

50 *Vitae*, supple longae, et per hoc valetudini.

53 *Coronae*, circumstantis turbae.

54 *Proelia campestria; armorum ludicra.* Landinus. In Campo Martio scilicet.

56 *Sub duce*, sub Augusto.

Pro *refixit, Et nunc*, omnes fere scripti Codices legerunt *refigit Nunc*, et sic Vet. Schol. B. Pulchre etiam ratio temporum Bentleiana convenit. G.

57 *Abest*, deest; sic et Iuvenalis: *Nullum crimen abest. Est* et *abest* contraria sunt.

Mire *adiudicat*, tanquam sedendo vincat: nam per Tiberium recepit Crassi signa. B. Vt *abiudicare se vita* est adimere sibi vitam: ita *adiudicare armis*

Ac ne te retrahas et inexcusabilis abstes,
Quamvis nil extra numerum fecisse modumque
Curas, interdum nugaris rure paterno;
Partitur lintres exercitus; Actia pugna
Te duce per pueros hostili more refertur;
Adversarius est frater; lacus, Adria; donec
Alterutrum velox victoria fronde coronet.
Consentire suis studiis qui crediderit te,
Fautor utroque tuum laudabit pollice ludum.
Protinus ut moneam (si quid monitoris eges tu)

58 abstes coni. Bentl. et Baxt. 2. v. Not.

Italis est subiicere, vel metu certe armorum ad comiter reverendam maiestatem imperii adigere. G.

58 *Ne te retrahas;* h. e. ne videare inexcusabiliter te officiis subtrahere virilibus.

Melius *abstes*, [quam *absis*] quod ostendit Bentleius sub auctoritate quorundam librorum. B. Quin mera coniectura est, nec illa necessaria. Hoc dicit, ne te subtrahas studiis venandi Tiberii, et ita absis, ut plane excusationi locus non sit, illud te admoneo: soles ludos tuos et tu habere; hos si probari vis Tiberio, vicissim illius studio faveas facito. Alias excusationes iam praeciderat, nunc subiicit, quod videtur potentissimum. G.

59 *Quamvis nil; προθεράπευσις subsequentis ludi in villa paterna.* Vet. Schol. Cruq.

Extra numerum modumque; quod Graeci proverbiali schemate dicunt *παρὰ μέλος*. Numerus in voce est, modus in lyra: *Numeros memini, si verba tenerem.* Virgilius Ecl. 9, 45. B. Quin *numerus* et *modus* tum voci tum lyrae conveniunt. *Numerus* est longorum breviumque temporum permistio: *modus* melos etiam et sublationem atque depressionem sonorum indicat. G. *Extra numerum modumque*, h. e. inepte. Z. [† *Nil extra numerum facere* est, nulla in re modum excedere.]

60 *Curas*, amas, gratum tibi est, vel cordi.

Ad emphasin posuit *nugaris*, quasi ludos pro nugis ille haberet. Ostendit, illum non esse natura alienum ludis.

61 *Lintres*, *monoxylos*.

Actia pugna; imaginem pugnae Actiacae tu Caesari (melius Caesaris) *facis*. Vet. Schol.

62 *Per pueros*, per vernas tuos.

Refertur, *exprimitur*. Vet. Schol. Cruq.

63 *Donec alterutrum; tamdiu simulata nomina servantur, donec alteruter vincat.* Vet. Schol.

64 Dilogως *velox* posuit, et quia Victoria pennata est, et quia Actiaca victoria fuit omnium celerrima.

Fronde, laurea.

65 *Qui crediderit*, Augustum dicit.

66 *Fautor*, plausor.

Vtroque pollice compresso significare volebant deosculandum esse eum qui bene luserat; contra conversis pollicibus ignave devictum necari iubebant: eo enim modo necantur pulices. *Et verso pollice vulgi Quemlibet occidunt populariter.* Iuvenalis 3, 36. Frustra se hactenus torserunt eruditissimi. Quid apertius?

67 *Protinus*, ferente impetu, absque ulla praefatione. B. Porro continuatis praeceptionibus. G. Vt prioribus monitis alia addam, videto etc. Z.

Siquid; θεράπευσις est.

Quid, de quoque viro, et cui dicas, saepe videto.
Percontatorem fugito: nam garrulus idem est;
Nec retinent patulae commissa fideliter aures;
Et semel emissum volat irrevocabile verbum.
Non ancilla tuum iecur ulceret ulla, puerve,
Intra marmoreum venerandi limen amici:
Ne dominus pueri pulchri caraeve puellae
Munere te parvo beet, aut incommodus angat.
Qualem commendes, etiam atque etiam aspice; ne mox
Incutiant aliena tibi peccata pudorem.
Fallimur, et quondam non dignum tradimus: ergo
Quem sua culpa premet, deceptus omitte tueri;
Vt penitus notum, si tentent crimina, serves,
Tuterisque tuo fidentem praesidio: qui
Dente Theonino cum circumroditur, ecquid

70 commissa *Sax.* ruborem *Sax. Cun.* 80 Ac *Bentl. Cun.* 81 fidenter *Bentl. Cun.*

68 *Quid, de quoque. Tria dixit, quid dicas, de quo dicas, et cui dicas.* Vet. Schol.

69 *Percontatorem; eadem enim libidine prodit, qua et audit.* Vet. Schol.

71 *Et semel emissum; terribiliter pronuntiandum est.* Vet. Schol.

72 *Iecur*, affectuum sedes propter bilem.

Vlceret, incendat, amore urat.

73 *Marmoreum limen*, synecdochice pro marmoream villam, vel Praetorium.

75 *Munere te parvo; mancipio scilicet. Alludit ad Virgilium, cui Alexandrum puerum Pollio dominus dono dedit.* Vet. Schol. B. Munere parvo dato magnas gratias a te eliciat: qua re alterius forte maioris obtinendi spes tibi pereat. G.

Incommodus, male salsus in negando.

Angat, cruciet, dum hoc agit, ut doleas, et mimum sibi parat de tua frustrata libidine.

76 *Aspice*, vide, considera.

77 *Incutiant*, inspergant, iniiciant.

78 *Quondam*, nonnunquam.

79 *Premet*, urgebit, onerabit.

80 Bentleius coniecit, *At* reponendum esse pro *Vt*, contra quod ego sentio. B. *Vt* possis tanto maiori cum fiducia tueri innocentem, omitte tueri eum, qui peccavit, eaque re integrum et dignum fide patrono te proba. G.

Tentent, invadant, impetant.

Crimina, criminationes, mendacia; supplendum enim *falsa*.

81 *Fidentem* pulchrum, quia dulce est et ἠθικὸν maxime. Talem, tam dignum tua ope ut possis tueri, para tibi fidem. G.

Praesidio, patrocinio.

82 *Luthienus Theon libertinus, dicacitatis amaritudine praeter caeteros, ita patronum suum exasperavit, ut domo eius summoveretur, et quaternario legato* (an *quadrantario?*) *iuberetur vestem sibi palumque emere.* Vet. Schol. Cruq.

Circumroditur, undique a pluribus obtrectatoribus.

Ad te post paulo ventura pericula sentis?
Nam tua res agitur, paries cum proximus ardet;
Et neglecta solent incendia sumere vires.
Dulcis inexpertis cultura potentis amici,
Expertus metuit. Tu, dum tua navis in alto est,
Hoc age, ne mutata retrorsum te ferat aura.
Oderunt hilarem tristes, tristemque iocosi,
Sedatum celeres, agilem gnavumque remissi;
Potores bibuli media de nocte Falerni
Oderunt porrecta negantem pocula; quamvis
Nocturnos iures te formidare vapores.
Deme supercilio nubem: plerumque modestus
Occupat obscuri speciem, taciturnus acerbi.
Inter cuncta leges et percontabere doctos,
Qua ratione queas traducere leniter aevum;
Ne te semper inops agitet vexetque cupido,

91 de luce *coni. Bentl. et Cun.* 93 tepores *G. 8. Med.* 1477. 96 percunctabere *Lamb. et Baxt.*

85 *Sumere*, colligere.

86 *Dulcis inexpertis;* detorsit antiquum adagium, *Dulce bellum inexpertis.* B. *Γλυκὺς πόλεμος ἀπείροις.* Pindarus. [† in Fragm. ap. Schol. Venet. ad Homer. Il. λ, 227. vid. Villois. Prolegg. ad Iliad. p. XXXIII.]

Cultura, assectatio. B. Seu cultus. Z.

87 *Dum tua navis in alto est; cum prosperum cursum amicitiae tenes, et est tropus ἀλληγορία.* Vet. Schol.

88 *Hoc age;* huic rei totus incumbe.

Aura, tenuis ac levis culpa. Vet. Schol. Hoc ostendunt sequentia.

90 *Sedatum; lentum, tardum.* Vet. Schol. Cruq.

Remissi, enerves, pigri. Metaphora ab arcu retento.

91 Bentleio non placent *Potores bibuli*, putatque idem valere quod *potores potantes*, cum *bibuli* sint *nimii* vel *assidui* in potando. Ipse mallet de suo penu reponere *liquidi;* quod si fieret, nihil illud esset nisi perpetuum epitheton. B.

Potores acres *oderunt* te recusantem bibere *pocula Falerni* post mediam noctem tibi *porrecta, quamvis iures*, te recusare ob metum aestus nocturni a vino intempestive sumto orituri. Plana sententia et recta emendando corrumpitur. G.

93 Plurimi MSS. pro *vapores* legerunt *tepores*, verum interpretamentum est. *Vapor* Lucretio calor est, ut alias diximus. Bentleius utcunque vult retinere *tepores*, etsi sit minus poeticum et minus Lucilianum.

94 *Modestus*, gravis, vel, ut vulgo dicimus, *The Formal;* qui scilicet modos suos et numeros per omnia servat. B. Conf. Ser. 1, 3, 60. G.

95 *Obscuri*, tecti, insidiosi.

Acerbi, censoris amari.

96 *Optimi quique scriptorum veterum, cum doctos nominant, fere Stoicos intelligunt.* Cicero, citante Cruquio.

97 *Leniter*, suaviter.

98 *Semper inops;* uno spiritu proferenda sunt.

Agitet, inquietet, huc et illuc distrahat: *vexet*, in diversa vehat.

Ne pavor, et rerum mediocriter utilium spes:
Virtutem doctrina paret, naturane donet?
Quid minuat curas, quid te tibi reddat amicum?
Quid pure tranquillet, honos, an dulce lucellum,
An secretum iter et fallentis semita vitae?
Me quoties reficit gelidus Digentia rivus,
Quem Mandela bibit, rugosus frigore pagus;
Quid sentire putas? quid credis, amice, precari?
Sit mihi quod nunc est; etiam minus: et mihi vivam
Quod superest aevi, si quid superesse volunt Di:
Sit bona librorum et provisae frugis in annum
Copia; neu fluitem dubiae spe pendulus horae.
Sed satis est orare Iovem quae donat et aufert:
Det vitam, det opes; aequum mi animum ipse
parabo.

111 ponit *Bentl. ex MSS.* 112 opes, animum mihi ego ipse • *MSS. ap. Bentl.*

99 *Mediocriter utilia* externa sunt, quae Stoici dicunt *media*, h. e. per se neque bona, neque mala.

100 *Doctrina*, ars, disciplina. B. Theorema antiquum Socratis, *εἰ διδακτὸν ἡ ἀρετή;* an virtus doceri possit? Tractat dedita opera Aeschines dial. 1. G.

101 *Quid te tibi reddat amicum; nihil stulte facere, ac per hoc te ipsum non laedere.* Vet. Schol. B. Plato Polit. 10 extr. *δικαιοσύνην μετὰ φρονήσεως παντὶ τρόπῳ ἐπιτηδεύσομεν, ἵνα καὶ ἡμῖν αὐτοῖς φίλοι ὦμεν καὶ τοῖς θεοῖς κ. τ. λ.* G.

102 *Pure tranquillet,* h. e. animum serenet, ut ne sit vel macula nubis,

Honos, magistratus.

Lucellum, mercaturam elevat.

103 *Fallentis;* sensim relabitur in Epicureismum, quorum dogma est, *Late in vita, Λάθε βιώσας.* B. *Secretum iter*, vitae genus otiosum, remotum a studio honorum, divitiarum. Z.

104 In Sabinis haec ponenda cum fonte *Bandusiae, Lucretili* et *Vstica* montibus, ostendit ipse Car. 2, 18, 14, *Contentus unicis Sabinis.* G.

Reficit, refrigerat.

105 *Rugosus; rugosa faciens hominum corpora.* Vet. Schol.

[† *Pagus* i. e. totus tractus, sive fundus Horatianus.]

107 Pro *ut mihi vivam* optimi et plurimi Codices legerunt, *et mihi vivam;* quod cum Lambino, Cruquio, Torrentio mihi quoque arridebat. Quasi dicat, nec ulterius sim in clientela potentum.

109 *Provisae frugis in annum;* quantum una messis villae meae praestare possit.

110 Omnia fere scripta habent *neu* pro *ne;* et sic legerat Cruquianus Interpres.

Fluitem, h. e. inter spem vitae et metum mortis natem.

Horae extenuando posuit pro *vitae.* Mortis contemtum optat, vel potius, *ut spatium vitae extremum inter munera ponat Naturae*, quod ait Iuvenalis 10, 358. B. *Neu fluitem* etc. Et ne incertus sim de futuro, quod quidem ad usum vitae sit necessarium. Z.

111 Male nonnulli reposuerunt *Haec* pro *Sed*, cum sit correctio priorum votorum; ut docte Minellius.

EPISTOLA XIX.

AD MAECENATEM.

Poetae iudicium de suis et poetastrorum sui saeculi scriptis. B. Primum reprehendit servum imitatorum pecus, qui, virtutibus optimorum poetarum neglectis, temere et stolide vitia imitentur. Se quidem Archilochi Iambos, et Alcaei numeros imitatum esse et primum latine vulgasse: sed non item res et verba. Cur vero carmina sua vulgo legant domi, foris autem reprehendant, causam esse hanc, quod non multitudinis cum poëtastris suffragia venetur, nec aliorum carmina audiat, nec sua recitet publice.

Prisco si credis, Maecenas docte, Cratino,
Nulla placere diu nec vivere carmina possunt,
Quae scribuntur aquae potoribus: ut male sanos

Tres Torrentii Codices pro *qui* legerunt *quae*, quod multo melius videtur. Res mira mihi videtur potuisse placere Bentleio *quae ponit et aufert* pro *quae donat et aufert*: verum illum obscura fere semper nescio quomodo magis delectant, et veluti de angulis petita. Conqueritur ille haec librariorum nationi minus placitura. B. Nihil tale video: sed monet, quod ego etiam verum puto, si qua lectio sit obscurior, abstrusior, bona tamen sententia, eam videri praeferendam planiori et usitatiori; cum non sit probabile, librarios, parum doctos homines, recondita illa excogitasse. G.

112 *Vt aequum animum geram, in mea magis est potestate quam Iovis.* Vet. Schol. Nam *nullum numen abest, si sit prudentia* [Iuvenal. 10 extr.]. Stoici docent, frustra rogari deos, quae iam nostrae fecere potestatis, beate scilicet et tranquille vivere. B. Vid. Seneca Epist. 41 pr. G.

EPIST. XIX.

1 *Prisco; antiquae comoediae scriptori.* Cruquius. Potest inesse Dilogia. B. Ridicule deieratur apud Aristoph. Equ. 399 *εἰ σὲ μὴ μισῶ, γενοίμην ἐν Κρατίνου κωδίων.* Observat ibi Vet. Schol. hoc dici in ebrietatem Cratini, per quam immeieret pellibus, in quibus accumberet. Pulchre hoc vidit Marcilius, et inde emendari posse ostendit Acronem ad h. l. G. Illustrat locum epigramma Antholog. quod laudat Bentleius:

Οἶνός τοι χαρίεντι πέλει ταχὺς ἵππος ἀοιδῷ·
Ὕδωρ δὲ πίνων χρηστὸν οὐδὲν ἂν τέκοις·
Ταῦτ' ἔλεγεν, Διόνυσε, καὶ ἔπνεεν, οὐχ ἑνὸς ἀσκοῦ
Κρατῖνος, ἀλλὰ παντὸς ὠδοδαὶς πίθου.
Τοιγάρτοι στεφάνων δόμος ἔβρυεν, εἶχε δὲ κιττῷ
Μέτωπον, οἷα καὶ σύ, κεκροκωμένον.

3 *Vt; postquam.* Vet. Schol. B. *Vt* per *tanquam* potius interpretatur Bentleius. Sed hoc videtur magis poeticum. G.

Male sanos; Democritus exclusit suo iudicio sanos poetas a numero Musarum, dicens insanos in numerum Faunorum et Satyrorum deorum transire, quasi veriores. Vet. Schol. Quin

Adscripsit Liber Satyris Faunisque poëtas,
Vina fere dulces oluerunt mane Camoenae.
Laudibus arguitur vini vinosus Homerus:
Ennius ipse pater nunquam nisi potus ad arma
Prosiluit dicenda. „Forum putealque Libonis
„Mandabo siccis, adimam cantare severis."
Hoc simul edixit, non cessavere poëtae

4 Ascripsit *etiam edd. pr.* Ascribit *Asc.* 1544. *Fabr.* 1555. *etc.* 10 edixit *vulg.* edixti (*o Maecenas*) *Da. Heins. coni.* edixi *MSS. Lambi. et Torr. et plures Bentl. it. Bos. quam lectionem probant etiam Da. Heins. Talb. Cun.*

et omnes dii Manes, excepto uno Tiresia, extra se positi sunt. B. De Tiresia ex Odyss. *K*, 495 sqq. De Democrito poetas sanos Helicone excludente noster A. P. 297. *Fauni, Fatui, Satyri*, stulti, veridici iidem: insaniunt affines poetarum, vates etc. De Bacchi tutela noster Epist. 2, 2, 77. et totum argumentum Ranarum Aristophanis. G.

4 Octo Lambini MSS. cum Vetere Scholiaste et Servio legerunt *Ascripsit*, non *Ascribit*. Notum est Satyros atque Faunos esse in clientela Liberi Patris et infernalis numinis, et primi musicae repertoris et choreae. B. Post versum 4 ponit Marcilius eos, qui nunc sunt 10 et 11. Sine auctore, et, ut puto, sine causa idonea. G.

5 *Vina fere*, faceta et suavis Ironia.

Mane; quod infame erat. Notum est illud: *Οὐκ ἐστὶ Διθύραμβος, ἂν ὕδωρ πίνῃ.* B.

6 V. g. Iliad. *Z*, 261. *Ἀνδρὶ δὲ κεκμηῶτι μένος μέγα οἶνος ἀέξει.* G. *Laudibus vini*, h. e. quia vinum laudat. Z.

7 *Pater*, Latini scilicet carminis.

Ad arma dicenda; ad libros Annalium. Vet. Schol.

8 Mire *prosiluit*, tanquam ipse pugnaturus.

Forum putealque Libonis; supple *dixit Ennius*. Vet. Schol. Cruq. Quod mirum est non advertisse Interpretes. *Puteal Libonis; sedes praetoris fuit, prope arcum Fabianum.* Vet. Schol. *Sacellum erat superne apertum*; quod ostendit Cruquius ex Festo. Hoc est ara conditi fulminis. Vide Gutherium de Iure Manium. B. *Puteal Libonis* recentius longe Ennio. De eo Serm. 2, 6, 35. Ergo Ennii non potest esse illud edictum. Scilicet *edixi* legendum, ut Horatius de se loquatur non minus quam v. 18. Conf. Epist. 1, 5, 19. Decepit Baxterum corrupta lectio Vet. Schol. G.

9 *Mandabo* et *adimam*, comica temporum enallage; nam ἐν ἤθει dicuntur. Quin et *siccis* et *severis* comice protulit, pro *sobriis* et *tristibus*.

10 Mire *edixit*, cum de praetore ante cogitasset; nam praetoris erant edicta. *Edixit; visum est omnibus dixisse.* Vet. Schol. Mirum est eruditissimum Bentleium non vidisse, haec esse Ennii verba, praesertim cum antiqua Scholia illud modo monuissent. Frustra igitur ille reposuit *edixi* pro *edixit*, ac si sui ipsius verba narraret Horatius. B. Non recte ad Vet. Schol. provocat vir doctus. Porphyrio edit. 1486, tum Pinc. it. Asc. 1519 et Fabric. 1555 ita habet, *Statim ut hoc visum est omnibus dixisse*, quae multo sane commodius ad ipsum Horatium referuntur. Ceterum similis huic sententia est Art. P. 297. Omnium saeculorum querela est, quod imi-

Nocturno certare mero, putere diurno.
Quid? si quis vultu torvo ferus, et pede nudo,
Exiguaeque togae simulet textore Catonem,
Virtutemne repraesentet moresque Catonis?
Rupit Iarbitam Timagenis aemula lingua,
Dum studet urbanus, tenditque disertus haberi.
Decipit exemplar vitiis imitabile: quod si
Pallerem casu, biberent exsangue cuminum.
O imitatores, servum pecus, ut mihi saepe
Bilem, saepe iocum vestri movere tumultus!

13 tesquore *Mur. Dac. quod nusquam inventum.* 15 Hyarbitam *edd. vett.* pro lingua, coena *Sanad. ex MSS.* 19. 20 bilem Vt mihi saepe *MSS. ap. Talb. Bentl. Cun.*

tantur homines externas quasdam notas, saepe vitiosas, rem ipsam non attingunt. G. Revocavi antiquam lectionem *edixit*, ut intelligatur Ennius, quemadmodum series orationis ostendit. Nam salva modestia Horatius non sic de se loqui potest. At puteal Libonis est recentius Ennio. Recte: sed poeta usus est prolepsi historica. Z.

11 *Nocturno certare mero;* mira energia assiduitatem significat potandi; sic in Arte Poetica: *Nocturna versate manu, versate diurna.*

12 *Vultu torvo ferus. Cato Senator Romanus, ut severior appareret, intonsa barba capillisque prodibat in publicum, duroque calceamento et saepe nullo, togaque exigua.* Vet. Schol. Cruq. De Catone loquitur Vticensi. B. Conf. Plutarch. Cat. Min. cap. 1. 6. 44. et 50. Z.

13 *Textore;* nequibat dicere *textura.* Apage *tesquore.* B. Conf. omnino Epist. 1, 1, 94. G.

14 *Virtutem,* fortitudinem, vel masculum animum.

Repraesentare est ob oculos ponere. B. Rem quae abest praesentem constituere. Lamb. Z.

15 Facete posuit *Iarbitam* pro *Maurum:* nam et Iarbas aemulus erat Aeneae. *Hic Iarbita Maurus fuit Cordus, qui dum Timagenem imitabatur post convivium et inter pocula declamantem, propter insolentiam faciendi quod conabatur, pene disruptus est.* Vet. Schol. *Cordi* nomen in Cruquiani Interpretis auctario invenimus. Timagenes Alexandrinus, celeberrimus eius temporis rhetor, a Gabinio Pompeianis temporibus Romam adductus est. B. *Timag. aemula lingua,* quae in declamando imitabatur naturam rerum sensumque verborum. Z.

16 *Vrbanus,* elegans, ornatus. *Tendit,* nititur.

Disertus, eloquens, proprius, copia, dispositu et pronuntiatione eximius. B. Quasi eloquentia cerneretur tantum in pronuntiatione. Z.

17 *Vitiis imitabile; quod adiuncta habet vitia imitatu facilia.* Henricus Stephanus. B. Exemplar, quod imitari tantum possunt stulti, quatenus vitiosum est. G.

18 *Pallerem;* scita Enallage pro *Pallerot quis.*

Exsangue cuminum. Sic et Persius (5, 55): *Pallentis grana cumini.* B. Plin. 20, 14 *Ferunt Porcii Latronis — adsectatores cumini potione similitudinem coloris studiis contracti imitatos.* G.

19 *O!* indignantis est.

Servum pecus; et servi et pecudes ad alienum praescriptum vivunt; asinos intelligit.

Vt saepe pro *quam saepe.*

20 *Movere;* excitavere.

Libera per vacuum posui vestigia princeps;
Non aliena meo pressi pede: qui sibi fidit
Dux regit examen. Parios ego primus iambos
Ostendi Latio, numeros animosque secutus
Archilochi, non res et agentia verba Lycamben.
Ac, ne me foliis ideo brevioribus ornes,
Quod timui mutare modos et carminis artem;
Temperat Archilochi musam pede mascula Sappho,
Temperat Alcaeus; sed rebus et ordine dispar,
Nec socerum quaerit quem versibus oblinat atris,

22 fidet — reget *Lamb. ex octo codd.*

Tumultus; horribiles inter pocula clamores, et affectati cantus: imo magis ruditus; nam Arcadicum pecus ante dixerat.

21 *Vacuum* dicitur Iurisconsultis a nemine hactenus occupatum. Vult significare, se primum sermone Romano Lyrica scripsisse, et per hoc, neminem imitatum fuisse; quam rem designat voce *Libera*, quae modo dilogως ponitur: nam *liberum* est et quod alieno arbitrio non servit, et quod non est privati iuris.

22 *Pressi pede*, et per hoc occupavi.

23 *Regit examen; imitatus regem apum.* Vet. Schol. Et mire *examen;* significat enim, immanem esse numerum scribillantium. Est autem *examen* quasi *exagmen*, uti superius diximus.

Parios. Notum est Archilochum fuisse domo Parium.

24 *Ostendi Latio;* in Epodis hoc fecit.

Animos, iram.

25 *Non res*, non eius argumentum et materiam; neque enim Lycambae et Neobulae maledixi.

Agentia, agitantia, ad insaniam adigentia.

26 Ad mentem Bentleii et Horatii haec ita videntur interpretanda: Ne putes, me minus meruisse laudis, quod genere etiam carminis servato Archilochum imitatus sum: scito, simile quid fecisse et Sappho, quae suam musam, suum genus carminis, temperat pede Archilochi, i. Sapphicis suis carminibus admiscet quaedam Archilochia: scito, idem egisse etiam Alcaeum. Itaque non Archilochi musam Sappho et Alcaeus, sed suam temperarunt pede s. carmine Archilochi. *Carmen lyricum* et *iambos* distinguit etiam Epist. 2, 2, 59. G.

Brevioribus, h. e. aevi brevioris, citius marcentibus.

27 *Modos*, pedes et formam carminis.

28 *Temperat Archilochi*. Sappho atque Alcaeus ante me Archilochi metra, immistis aliis pedibus, leniora reddiderant. B. Pede, ut Car. 4, 6, 35 *Lesbium pedem* dixit, genus Sapphicum. G.

Mascula dilogως, ob poeticum ingenium, et amorem puellarum.

29 *Rebus*, materia; *ordine*, dispositu rhythmicae artis. Bentleius hoc in loco multa turbando nihil videtur extricare. B. Quin hoc ipsum monet Bentleius, *ordinem* esse dispositionem versuum ad diversa genera carminis efficienda. G.

30 *Socerum*, Lycamben, h. e. metra tantum imitatur, quod et ego facio.

Nec sponsae laqueum famoso carmine nectit.
Hunc ego, non alio dictum prius ore, Latinus
Vulgavi fidicen: iuvat immemorata ferentem
Ingenuis oculisque legi manibusque teneri.
Scire velis, mea cur ingratus opuscula lector
Laudet ametque domi, premat extra limen iniquus?
Non ego ventosae plebis suffragia venor
Impensis coenarum et tritae munere vestis;
Non ego nobilium scriptorum auditor et ultor,
Grammaticas ambire tribus et pulpita dignor:
Hinc illae lacrimae. Spissis indigna theatris

32 Latinus *Talb. ex optt. MSS.* Latinis *vulg.* 34 Ingeniis *fere legebatur ante Lambi.* 39 adiutor *Sax.* [† *Pro* ultor *quidam MSS.* actor.]

31 *Sponsae*, Neobulae.

32 *Hunc ego.* Alcaeum malo cum Glareano et Badio, [Bentleioque] quam Archilochum cum reliquis: nam Odas suas commendat. B. Nam ante versu 23 dixerat, se imitatum esse Archilochum: nunc ait, se quoque Alcaei numeros primum latine vulgasse. Z.

33 Extenuando se *fidicinem* appellat pro Lyrico. B. Vt Carm. 4, 3, 23. Sed de ipso Apolline Car. 4, 6, 25. G.

Immemorata; a nullo ex Latinis ante me dicta. Vet. Schol.

34 *Ingenuis*, et per hoc pudicis. Inprimis verecundus est Horatius in Odis, et Christianorum poetis ruborem incutit. B. Nolim haec praestare de Epodis certe. G.

35 *Scire velis*, supple *forsan.*

Ingratus, velit, nolit, invitus.

36 *Domi*, dum domi suae.

Premat, deprimat, elevet, depretiet.

Iniquus et *improbus* irae nostrae temperando pro *scelestus* dicimus.

37 *Ventosae;* mobilis, ut ventus.

38 *Impensis coenarum;* nobiles quosdam obiter pulsat. Clientes a pastoribus suis et cibum et vestes accipiebant. Hinc reges apud Homerum ποιμένες λαῶν appellantur. B. Pers. 1, 53 *Calidum scis ponere sumen, Scis comitem horridulum trita donare lacerna.* *Tritas* donasse puto vestes, quas ipsi gestassent, obtentu honoris, suadente avaritia. G.

39 *Nobilium auditor;* non soleo adesse recitationibus nobilium, atque illis plaudere.

Vltor; vindex: ita enim legendum apud Cruquianum Interpretem pro *index.* Verum *ultorem* se dicere videtur, quod et ipse invicem in publico recitaturus esset sua poemata. *Semper ego auditor tantum? nunquamne reponam?* Iuven. 1, 1. B. Conf. Serm. I, 4, 23. 73. Z.

40 *Grammaticas tribus* [ipsam] *discipulorum multitudinem dicit, pulpita vero ipsos magistros.* Vet. Schol. B. Penes Grammaticos fuit, auctoritatem conciliare poetis, si illos in ludis praelegerent. Hinc Homeri, Ennii, Virgilii nobilitas. Vid. mox 1, 20, 17 et Quinctil. 1, 8, 5 sqq. G.

Signate *ambire;* nam qui quaerebant honores, triginta sex tribus ambiebant, ut suffragia conquirerent. Notos quosdam poetas tangit.

41 *Hinc illae lacrymae. Locus Terentianus* [And. 1, 1, 99] *tractus*

Scripta pudet recitare, et nugis addere pondus,
Si dixi; Rides, ait, et Iovis auribus ista
Servas: fidis enim mānare poëtica mella
Te solum, tibi pulcher. Ad haec ego naribus uti
Formido: et, luctantis acuto ne secer ungui,
Displicet iste locus, clamo, et diludia posco.
Ludus enim genuit trepidum certamen et iram,
Ira truces inimicitias et funebre bellum.

47 deludia *Sanad. auctoribus, ut ait, Vossio et Salmasio.*

in prouerbium. Landinus. Vtitur et Cicero. *Illae* autem comica admiratione pro *tam magnae* profertur. Quam bella est ista Ironia!

Theatra nunc dicit auditorum greges, recitationem loca, dilogως, et satyrica Hyperbola.

42 *Addere pondus;* pronunciatione scilicet gravi et affectata.

43 *Rides;* non serio loqueris, nos habes derisui.

Ait, sic et Graeci φησὶ dicunt, de incerta atque indefinita persona.

Iovis auribus; proverbium Graecum est, Θεῶν ὠσί, quo et Virgilius usus est [Ecl. 3, 73]: *Partem aliquam venti divûm referatis ad aures.* Augustum autem significat.

44 *Fidis enim;* quodcunque tu contra crepes. B. *Manare,* facere ut manent, s. edere. *poet. mella,* h. e. versus melle dulciores. Z.

45 *Tibi pulcher; indicio tuo contentus.* Vet. Schol.

Naribus uti; satyrice respondere. Omissis rhonchis et sannis vultum componit, quia ventum erat ad vivum. Hoc loco cristas suas tollit Horatius. B. Mihi videbatur hic potius submittere cristas, et certamini se subtrahere: nisi quod hoc ipsum superbiae genus est, non committere se in certamen humile. G.

47 *Displicet iste locus;* metuo enim, ne quis audiat. B. Potius, ne populus audiat: non auditores, sed multitudinem deprecatur. G.

Diludia dicuntur tempora, quae gladiatoribus concedantur inter dies munerum, quibus pugnatur. Vet. Schol. Cruq.

48 *Ludus,* initium est certaminis. Metuit, ne ludus iste tandem in seria exeat. Et ridicule genealogum agit, quo risum alio vertat. B. *Trepidum,* in quo trepidant certamen ineuntes. Z.

EPISTOLA XX.

AD LIBRVM SVVM.

Carmina sua vulgo prostitui dolet. B. (Severe nimis conceptum lemma. Monet librum in fine ipso voluminis, quae fata illum maneant. Iucunda apostrophe, qua sibi blanditur potius, et delatum iri in scholas et in provincias carmina sua pollicetur, quam ut iis metuat. Sub satirica et humili specie dicit hic non minora quam Carm. 3, 30. Pulchre ista vidit et imitatus est Gallorum Horatius Epist. XI, qui etiam docere Sanadonum poterat, non necesse esse, ut in fronte voluminis ponatur tale opusculum. G.) Allegoria admodum iocosa utitur, qua epistolarum volumen, quod ad Sosios bibliopolas mittit, comparat cum filia lasciva, quae non diutius in aedibus paternis restare vult, sed, invito patre, in publicum prodire ibique prostare cupit. Romae quidem ait, quamdiu sit recens, amatores esse reperturum, sed tandem aut neglectum plane, aut in exilium Vticam vel Ilerdam missum iri, aut pueris ad litterarum elementa inde discenda esse serviturum.

Vertumnum Ianumque, liber, spectare videris;
Scilicet ut prostes Sosiorum pumice mundus.
Odisti claves, et grata sigilla pudico:
Paucis ostendi gemis, et communia laudas;
Non ita nutritus. Fuge quo descendere gestis:

1 Vertunnum *primae edd. etiam Lambi.* Pertunnum *Z.*
5 descendere *etiam G.* discendere *Z.*

1 *Vertumnum Ianumque;* ad Vertumni aedem et Iani arcum mensae (Ar. P. 374 *columnae.* G.) erant bibliopolarum. Vertumnus, teste Varrone, princeps Hetruriae deus, templum habebat in vico turario, sive Tusco, in valle montis Coelij, ut ostendit Cruquius. Vertumnus *deus et praeses rerum vertendarum,* h. e. *emendarum et vendendarum. In vico turario sacellum habuit. Ianus quoque similiter vicus est, ab Iano gemino sic appellatus, qui in eo arcum habet sibi consecratum.* V. Sch.

2 *Prostes,* dilogiam posuit: nam prostant et libri et meretricij pueri. Signate igitur subiecit *pumice:* nam huiusmodi pueri erant *pumice leves,* quod ait Iuvenalis. B. Pueri natura leves non indigent pumice. Simpliciter ad cultum voluminum respicit. Tota haec dilogia mihi non placet. G.

Sosii illo tempore fratres erant bibliopolae celeberrimi. Vet. Sch. B. V. A. P. 345. G.

3 *Claves.;* includebantur et sub sigillo erant pueri et virgines, quorum pudicitiae propinqui verebantur.

4 *Paucis ostendi gemis;* atque hoc impudicorum est.

Communia, loca publica.

5 *Non ita nutritus;* supple, *Quamvis:* nam parentem habuisti

Non erit emisso reditus tibi. Quid miser egi?
Quid volui? dices, ubi quid te laeserit; et scis
In breve te cogi, plenus cum languet amator.
Quod si non odio peccantis desipit augur,
Carus eris Romae, donec te deserat aetas.
Contrectatus ubi manibus sordescere vulgi
Coeperis, aut tineas pasces taciturnus inertes,
Aut fugies Vticam, aut vinctus mitteris Ilerdam.
Ridebit monitor non exauditus; ut ille
Qui male parentem in rupes protrusit asellum
Iratus. quis enim invitum servare laboret?
Hoc quoque te manet, ut pueros elementa docentem

7 quid te *ex MSS. Bentl.* quis *vulg.* 8 cum plenus *edd. vet.* 10 deserit *S. Bentl.* deseret *Med.* 1477. *Cun.* 11 Contractatus *G. S. Z.* 13 vinctus *ex MSS. Bentl.* unctus *vulg.* 15 detrusit *Ven. Glar.*

verecundum. B. *Fuge*, ex quadam animi indignatione hoc profertur: q. d. quia tantopere cupis, nec melioribus consiliis vis parere, fuge, quo ruis cum damno tuo. Z.

Omnes fere libri pro *discedere* legerunt *descendere*, quod mihi cum Cruquio, Lambino et Torrentio (Bentleio etiam) arridet; tanquam diceret in lupanar; et ad viliora descendimus. B. *Descenditur* etiam in forum. G.

6 *Miser*, improvidus, inconsultus.

7 *Scis*, iam intelligis quod ante credere noluisti.

8 *In breve te cogi*, manu complicatus, ut charta inutilis et proiectitia. B. Qui volumen seponit, convolvit illud et constringit, et ad parvum modum redigit. G.

Languet amator, dilogos de lectore et amatore.

9 *Desipit*, occaecatur, et per hoc, perverse iudicat. B. *Augur* ipse Horatius. G.

Aetas; supple *iuvenilis*.

11 *Contrectatus*, dilogos, nam subest turpicula significatio. *Servat metaphoram, quasi de scorto loquens.* Vet. Sch. Cruq.

12 *Taciturnus*, a nemine lectus.

13 *Fugies Vticam*, in barbaram exulabis provinciam. B. Vbi tum incipiebant fervere studia haec. G.

Vinctus Ilerdam; aut fient de te opistographa epistolarum. V. Schol. Alii male legunt *unctus*. B. Mihi plane non videtur hic de tam contemtibili loqui poetam; sed dicere, tanquam mercem, vinctum et constrictum in sarcinam a bibliopolis, mittendum esse in Hispaniam, quae et ipsa tum cupide arripiebat literas Romanas. Si abolenda dicere voluisset exemplaria libri, quid opus fuisset ea Ilerdam mittere, poterant Romae vel tus et piper amicire, vel cum Volusii annalibus ire, quo saturi. Denunciat mala, quae optat: ut A. P. 345. *Hic meret aera liber Sosiis, hic et mare transit.* G.

14 *Vt ille*; notat aliquam veterem fabellam de rustico et asino.

15 *In rupes*; ut iret quo tendebat, et per hoc cervicem frangeret.

17 Etiam haec felicitas et honos libri, tractari in schola. Respice ad Epist. 1, 19, 40. G.

Elementa docentem, alphabetarium aliquem magistrum. *Elementa*, quasi quae sunt *E L M N*.

Occupet extremis in vicis balba senectus.
Cum tibi sol tepidus plures admoverit aures,
Me libertino natum patre, et in tenui re
Maiores pennas nido extendisse loqueris:
Vt, quantum generi demas, virtutibus addas:
Me primis Vrbis belli placuisse domique,
Corporis exigui, praecanum, solibus aptum,
Irasci celerem, tamen ut placabilis essem.
Forte meum si quis te percontabitur aevum,
Me quater undenos sciat implevisse Decembres,
Collegam Lepidum quo duxit Lollius anno.

18 *Occupet*, h. e. occupatum teneat.

Extremis in vicis, ad urbis extrema, ubi pauperrimi vivunt. B. In compitis, ubi extrema vicorum congruunt, et maior est frequentia. *Balba senectus* etiam de libro potest iocose dicta esse, qui tandem balbutire inter parvos discat. B.

Balba, parasitantes discipulis, atque edentuli: nam dilogia subest.

19 *Cum tibi sol tepidus. Secundum librariorum morem locutus est, qui circa quartam vel quintam horam dictata pueris praebere consueverunt, quo tempore tractabiliores sunt.* Vet. Sch. h. e. decimam et undecimam nostram. B. De pomeridiano tempore intelligo, ubi confectis negotiis etiam senes otium suum audiendo oblectent. G.

20 *Me libertino; ipse enarrat vitam suam cynice.* Vet. Sch. B. Irridet irrisores natalium suorum, ut Sat. 1, 6, 44. G.

21 *Maiores nido pennas;* proverbiale improperium. B. Laudat fortunas suas, qui ultra sortem natalium progressus sit. G.

22 *Vt*, ita tamen ut.

Addas; apponas.

23 *Belli*; Bruto et Cassio, sub quibus tribunus militabat. B. Serm. II, 1, 76.

Domi; Augusto, Maecenati, et Pollioni; ob elegantissima scripta.

24 *Praecanus*, *praepropere canus*. Vet. Schol. Cruq. B. *Corporis exigui*, vid. Serm. II, 3, 309. Z.

Solibus aptum; rigidulus erat, ut alias diximus, idcirco amabat insolari, sive ad solem inungi. *Solitum iacere sub sole et chroma facere*. Vet. Schol.

25 *Irasci celerem*, generosae indolis inditium.

28 *Duxit*; *Lollius erat solus Consul, exspectato Caesare collega; illo recusante, Q. Aemilius accessit tandem.* Torrentius. B. Ad vim verbi *duxit*, satis est, quod Lollius prior magistratum ingressus est: dicit Dio 54, 6. Porro autem nihil nos cogit hoc ipso anno scriptam esse hanc epistolam, vel epilogum potius. Potuit causam quamcunque habere Horatius, cur aetatem suam ab his COSS. signaret. G.

Q. HORATII FLACCI EPISTOLARVM LIBER SECVNDVS.

EPISTOLA I.

AD AVGVSTVM.

Post splendidum et numerosum principium, quo laudes Augusti egregie canit, subtiliter Augustum movet in favorem sui temporis poetarum. B. Cum Augustus, quemadmodum Suetonius in vita Horatii tradit, questus esset, quod nihil ad se et de se scriberet: ne talem tantumque virum negligere videretur, scripsit, opinor, hanc epistolam, qua inprimis hoc egit, ut causam afferret, cur ad res Augusti scribendas non accederet, praemissa historia quadam critica de poesi eiusque pretio apud Romanos. Ordo autem sententiarum, quem sequitur, hic est: Ne te, Auguste, occupationibus pro reip. salute distentum morer, haec pauca a me accipe. Romulus, Bacchus, Castor et Pollux demum post mortem inter Deos sunt relati; verum populus tuus tibi vivo divinos tribuit honores; atque in hoc uno genere recte sentit, in poetis aestimandis autem a vero et aequo recedit longe. Nam, spretis recentioribus, non nisi antiquissimos, velut Ennium, Naevium, Pacuvium, Accium, Afranium, Plautum, Caecilium, laudat et legit. Interdum quidem recte iudicat; sed ferri non potest, si negat vitia plane illis inesse, aut ob solam antiquitatem vel ob unum alterumve eleganter dictum poemata ex toto magnifacit ac praefert, atque ita recentiora odit. Graeci secus fecerunt, quibus novitas placuit ita, ut semper novi aliquid molirentur. Apud Romanos, qui olim iuri, rei familiari operam dederunt, nunc mutato studio, pueri et patres, docti et indocti versus scribunt. Hoc studium insanum tamen habet haec commoda: poetae, alieni ab avaritia et fraudandi libidine, paucis sunt contenti; sermonem formant puerorum, fingunt mores, exemplis instruunt, hymnis celebrant Deos. Prisci agricolae olim quotannis tempore festo cantabant Fescennina carmina; quae cum nimis essent mordacia,

postea poemata ad benedicendum sunt redacta. Postquam tandem Romani Graecorum literas cognoverunt, poesis quidem cultior est facta, et inprimis tragoedias, ad quas Rom. ingenium est aptius, scribere coeperunt, sed minus emendatas. Multo minus res cessit in comoediis, praesertim cum populus magis spectaculis rebusque quae oculos ferirent, quam ludis scenicis delectaretur, et adeo poetae ab hoc genere poematos deterrerentur. Verum ne quis forte putet, me reprehendere quae ipse facere non audeam: confirmo, me poëtam comicum tragicumque bonum maximi facere. Vt vero et aliorum carminum existant idonei auctores, horum aliquam habeas velim rationem. Sed, fateor, nos poetae saepe nobis nocemus, cum carmina tibi importune tradimus, reprehensione unius versus offendimur, nostris carminibus plus tribuimus quam par est, et statim praemia exspectamus. Veruntamen probe videndum est, ut non indigno poetae res gestae committantur et munera dentur, quemadmodum Choerilo Alexander M., a cuius stultitia longe distat prudentia tua de Virgilio Varioque poetis, quos et dilexisti et ornasti. Nam non magis per statuas apparent vultus virorum clarorum, quam mores animique eorum per carmen. Equidem mallem tuas res carmine celebrare ac virtutes, quam Satyras scribere aut Epistolas, si modo pudor meus et ingenii tenuitas rerum tuarum caperet magnitudinem. Verum ut imago male expressa est dedecori, ita carmen malum magis est turpitudini quam honori.

Cum tot sustineas et tanta negotia solus,
Res Italas armis tuteris, moribus ornes,

1 sustentes *Cun.* 2 tuearis *in libris aliquot vett. Lambin.* moenibus *suspic. Bentl.* [† *Sed*, res Italas ornari moenibus, *putidum esse et non Horatianum pronuntiat Chishull ad Monum. Ancyran. p.* 185. *in Antiquitt. Asiat.*]

1 *Cum tot sustineas. Apparet hunc librum hortatu Caesaris scriptum esse, cuius rei etiam Suetonius auctor est.* Vet. Schol. in vita scilicet Horatii.

Sustineas tot negotia, tot munera impleas; cum una persona tot personas geras.

Solus; per partes, ut ait Iurisconsultus Pomponius, eo iam ventum erat, ut necesse esset reipublicae per unum consuli. Torrentius. B. Nam praeter dignitatem consularem postea etiam receperat potestatem tribunitiam perpetuam, item morum legumque regimen aeque perpetuum. Sueton. Octav. 27. et Tacit. Annal. I, 2. Z.

2 *Moribus*, vitae tuae puritate. B. Et legum tutela, unde fit, ut illae in mores transeant. Conf. Car. 4, 5, 22. G.

Legibus emendes; in publica commoda peccem,
Si longo sermone morer tua tempora, Caesar.
Romulus, et Liber pater, et cum Castore Pollux,
Post ingentia facta deorum in templa recepti,
Dum terras hominumque colunt genus, aspera bella
Componunt, agros assignant, oppida condunt;
Ploravere suis non respondere favorem
Speratum meritis. diram qui contudit Hydram,
Notaque fatali portenta labore subegit,
Comperit invidiam supremo fine domari.
Vrit enim fulgore suo, qui praegravat artes
Infra se positas: extinctus amabitur idem.
Praesenti tibi maturos largimur honores,

6 fata *coni. Bentl. et sic S.* 8 formant *Cun.*

3 *Legibus*, inter caeteras lege Iulia de adulteriis, atque altera de maritandis ordinibus. B. Cf. Sueton. cap. 34. Z.

5 Mire *Romulum* nominavit primum, cum Augustus alter Romulus a multis haberetur. De qua re vide Suetonium.

6 *Deorum in templa recepti*, in coelum, et per hoc consecrati.

7 *Colunt*, excolunt.

8 *Componunt*, *sedant*. Vet. Schol. Cruq.

Agros assignant, h. e. *colonias deducunt*. Vet. Schol. Nota autem temporum enallagen.

9 *Ploravere* metonymia quadam hic videtur nihil aliud significare, quam causam habuere conquerendi. Sueto. Calig. 58. *Iulii et Augusti decreta ut vetera et obsoleta deflebat*: quam lectionem hic ipse Horatianus locus videtur tueri. G.

Favorem, plausum.

10 *Contudit*, edomuit: ferocia animalia contundendo fere frangimus. B. Et respicit forte ad clavam Herculis, quae *contundit* et comminuit, quocunque incidit. G.

Hydra significationem habet bellorum civilium. B. Hoc non video. Z.

11 *Fatali*, a fatis ei imperato. *Fatis Iunonis iniquae*, Virgilius [Aen. 1, 668.]. Dicitur autem *fatale* dilogus, etiam de diro et pestifero, et satis eleganter hoc: cogitavit enim de *fatali monstro* [Car. 1, 37, 20.] Cleopatra.

12 *Supremo fine*. Euphemismus; noluit enim mortem nominare.

13 *Vrit*, macerat. *Et bene urit ad fulgorem retulit*. Vet. Schol.

Praegravat, onere suo deprimit et celat. B. Proprie *praegravatur* in bilance minus pondus a maiori, i. e. elevatur, unde *elevare* est contemnere. G.

Antique *artes* posuit pro virtutes. Graecis ἀρετάς. Callida etiam dilogia de obtrectatoribus suis queritur. B. Etiam hic metonymia quadam artifices signat ab artibus. G. Recte igitur interpretatur Lambinus: Qui artifices se inferiores sua praestantia quodammodo onerat et opprimit. Z.

14 Indignanter protulit *idem*. B. V. Car. 3, 24, 31. G.

15 *Praesenti*, splendidius hoc quam *viventi*: et, quo sentias te laudari. B. De amore populi erga Augustum vid. Sueton. Octav. cap. 57. seqq. Z.

Maturos; sero laudamur mortui. B. Aliorum honores *matu-*

Iurandasque tuum per nomen ponimus aras,
Nil oriturum alias, nil ortum tale fatentes.
Sed tuus hic populus, sapiens et iustus in uno,
Te nostris ducibus, te Graiis anteferendo,
Caetera nequaquam simili ratione modoque
Aestimat, et, nisi quae terris semota suisque
Temporibus defuncta videt, fastidit et odit:
Sic fautor veterum, ut tabulas peccare vetantes,
Quas bis quinque viri sanxerunt, foedera regum
Vel Gabiis vel cum rigidis aequata Sabinis,
Pontificum libros, annosa volumina vatum,
Dictitet Albano Musas in monte locutas.
Si, quia Graecorum sunt antiquissima quaeque
Scripta vel optima, Romani pensantur eadem
Scriptores trutina, non est quod multa loquamur:
Nil intra est oleam, nil extra est in nuce duri.

16 numen *Bentl. Cun. San.* 18 hoc *Bentl. ex uno cod. refertur* hoc *ad* uno, *h. e.* in hac una re. 28 Graiorum *O. Bentl. ex codd.* 29 pensentur *MSS. duo Bersm.* 30 nihil est *MS. Bersm.*

ritatem et ἀκμὴν accipiunt demum a morte. G.

Honores, tura. B. Vid. Virg. Aen. 1, 652. G.

16 *Numen* tribuit Augusto Car. 4, 5, 35. Sed etiam *iurare per nomen* divinum honorem significat apud sacros quoque. G.

17 *Oriturum. Et hoc splendidius; oritur enim sol.* Vet. Sch.

18 Multo melius *hic populus*, quam Bentleii *hoc populus*, quod ille ex coniectura posuit. Certe *hic populus* magis morali dicitur charactere.

Sapiens, sanus.

21 *Terris semota*, sublata ex oculis. B. *Suis temporibus defuncta*, quae pervetusta sunt, quorum tempora iam praeterierunt. Z.

22 *Fastidit et odit; αὔξησις plus enim est odit quam fastidit.* Vet. Schol.

23 *Tabulas peccare vetantes; duodecim legum tabulas a decemviris scriptas.* Vet. Schol.

25 *Gabiis:* a Tarquinio Superbo. Praepositio *cum* revocanda etiam ad *Gabiis.* V. v. 31. G.

Aequata, aequis conditionibus condita.

Sabinis, a Romulo.

26 *Pontificum libros; utrum Annales, an Pontificium Ius significat.* Vet. Schol. Imo omnia antiqua scripta pro divinis habebantur. Primi enim scriptores se pro magis apud imperitum vulgus gerebant: tanto erat miraculo novum literarum inventum.

Annosa volumina vatum; veteres libros Naevii vatis et Sibyllae. Vet. Schol. Imo et Cn. Marcii.

27 *Albano in monte; quia Egeria nympha dicebatur loqui cum Numa Pompilio in Albano monte.* Vet. Schol. Erat autem Egeria de numero Camoenarum.

29 *Eadem trutina; eodem examine quo Graeci.* Vet. Schol. Cruq. In trutina examen vertitur.

30 *Non est quod;* nam uno verbo rem omnem absolvam.

31 *Nil intra est;* proverbium de rem manifestam negante.

Venimus ad summum fortunae: pingimus, atque
Psallimus, et luctamur Achivis doctius unctis.
Si meliora dies, ut vina, poëmata reddit,
Scire velim, pretium chartis quotus arroget annus:
Scriptor abhinc annos centum qui decidit, inter
Perfectos veteresque referri debet? an inter
Viles atque novos? excludat iurgia finis.
¶ Est vetus atque probus, centum qui perficit annos.
¶ Quid? qui deperiit minor uno mense vel anno,
Inter quos referendus erit? veteresne poetas?
An quos et praesens et postera respuet aetas?
¶ Iste quidem veteres inter ponetur honeste,
Qui vel mense brevi vel toto est iunior anno.
¶ Vtor permisso, caudaeque pilos ut equinae

32 summam *MS. Bersm.* 35 chartis pretium *Bentl. et MSS.* 5 *Bersm.* afferat *MS. Bersm.* 37 veteresne *G. et MSS.* 4 *Bersm.* 38 excludit *MSS.* 2 *Bersm.* 41 vet. probosque *coni. Bentl.* 42 respuat *Bentl. MSS.* 3 *Bersm. Cun. San.*

Bentleius de suo posuit *olea* in ablativo, quo *intra* et *extra* essent adverbia. Horatii nota varietas postulat, ut *intra* sit praepositio, *extra* vero adverbium. B. Voluit Bentleius, praepositionem *in* revocari etiam ad *olea*, ut v. 26. Conf. Car. 3, 26, 2. G.

32 *Venimus ad summum; utrum in imperio, an caeteris in rebus, quas enumerat: non habet, inquit, quod nobis amplius fortuna iam praestet. Ergo et perfecti poetae sumus. Sed hoc intelligi quam dici a se maluit.* Vet. Schol. B. Putat igitur Sch. Horatium hoc dicere, ut in reliquis rebus, ita etiam in poesi, Romanos ad summum gradum pervenisse. Sed mihi videtur hic esse deductio ad absurdum: si Romana aestimamus ad formulam illam Graecorum, renunciandum est communi sensui, negandum aliquid intra in olea, extra in nuce durum esse, dicendum statuariam artem, et musicam, et palaestram a maioribus iam perfectam: quae quidem aperte falsa etc. G.

33 *Vnctis*, ἀλογοις; ceromate scilicet, et pretiosis unguentis: nam ista voce Graeculos percutit.

34 *Dies*, supple *multus*, h. e. vetustas.

35 *Scire velim;* ironica interrogandi forma: sic Iuvenalis nonam Satyram orditur. B. *Arroget* comitiale verbum: quoto anno Romani arrogant suffragiis suis bonitatem? G.

36 *Decidit;* metaphora ab arborum foliis.

37 *Ideo perfectos, quia veteres.* Vet. Schol. Cruq. Bene, quia subest Ironia.

38 *Finis;* solutio huius controversiae. B. Definitio ac decretum populi. G.

39 *Probus*, probabilis.

45 *Vtor permisso;* servit proposito meo tua concessio.

Caudae pilos ut equinae; tractum ex historia de Sertorii milite, qui, etsi imbecillis, fortis equi caudam, singulos pilos evellendo, facile nudavit; cum alter, vir fortis, nequiret imbecillis equi caudam uno nisu extrahere. Hoc ostendit Lambinus ex Plutarcho.

Paulatim vello, et demo unum, demo etiam unum;
Dum cadat elusus ratione ruentis acervi,
Qui redit ad fastos, et virtutem aestimat annis,
Miraturque nihil nisi quod Libitina sacravit.
Ennius, et sapiens et fortis, et alter Homerus,
Vt critici dicunt, leviter curare videtur,
Quo promissa cadant, et somnia Pythagorea.

46 et item unum *Bentl. Cun. San. MSS.* 2 *Bersm.* 48 in fastos *etiam G. Bentl. et MSS.* 4 *Bersm.* fastus *G. a manu pr. it. Heins. ad Ovid. Fast.* 1, 11.

46 *Vnum*, supple *annum*.

47 *Cadat*, causa cadat, refellatur, ruat.

Elusus, refutatus. Metaphora a gladiatorio ludo.

Ratione, ratiocinatione.

Ruentis, continuo impetentis, vel indesinenter lacessentis. B. Potius ita: ut qui insistens acervo subtrahi sibi patiatur unum lapidem post alterum, facile cadit, illo acervo sic ruente et collabente: ita qui notione indefinita atque indeterminata [sic enim hodie loquuntur] *antiqui* vel *novi* nituntur in iudicando, eludi et subverti possunt insidioso illo sorite, et interrogatione, quam statim ponit. G.

Acervi; hic acervus est sorites, qui praedominans est, cum falsitatem veritate confirmat; ut siquis dicat: Dico me mentiri et mentior; verum igitur dico. *Est etiam sorites, cum ultra modum capacitatis assensionem audientis brevi adiectione producit, dicendo,* unum et unum, *ut hic Horatius facit.* Vet. Schol. Cruq. B. Parum accurate Scholiastes. *Sorites*, fallax argumentatio ab exemplo *acervi*. Acervumne faciunt grana tria? non: an quatuor? nondum etc. et locum habet in omnibus, quae non certum modum, sed relatione tantum magnum aut parvum significant. Vt, divesne, qui sexcentos habet? doctusne, qui tot res scit? etc. Sic, vetusne, qui centum annos habet? an sufficiunt 99? an 98? ubi difficile est subsistere et terminum quasi constituere. G. [† Ipsum vocabulum *sorites* dictum est ab acervo s. acervatione. *Ernesti.*]

48 *Redit*, comice recurrit.

Ad fastos; per Consules annorum colligit numerum. Quid est Bentleii *redit in fastus?*

Virtutem, artem, ingenium.

49 *Libitina; feretrum.* Vet. Schol. Cruq. Vide Sat. 2, 6, 19.

50 *Sapiens et fortis*, h. e. gravis et animosus; sapiens sententiis, fortis spiritu et sublimitate stili.

51 *Leviter*, parum; comice pro non omnino.

Videtur, apparet.

52 *Quo promissa cadant*, h. e. Quid tandem fiat de magnis promissis. *Cadant*, exeant.

Somnia Pythagorea. Ennius in principio Annalium suorum somnio se scripsit admonitum, quod secundum Pythagorae dogma anima Homeri in suum corpus venisset. Vet. Schol. *In somnis mihi visus Homerus adesse poeta.* Ennius. B. Ennius immortalitatem fama et laude carminum suorum inter nos consecutus, parum curat Pythagoricam illam migrationem: mavult Ennii nomine inter nos versari, quam in animalis corpore habitare. G. Sensus est: Ennius, quem nostri grammatici tantopere laudant, parum videtur curare, sitne vere alter Homerus, sitne mente Home-

Naevius in manibus non est, et mentibus haeret
Pene recens? adeo sanctum est vetus omne poëma.
Ambigitur quoties uter utro sit prior; aufert
Pacuvius docti famam senis, Accius alti:
Dicitur Afrani toga convenisse Menandro;
Plautus ad exemplar Siculi properare Epicharmi;
Vincere Caecilius gravitate, Terentius arte.
Hos ediscit, et hos arcto stipata theatro
Spectat Roma potens; habet hos numeratque poëtas
Ad nostrum tempus, Livî scriptoris ab aevo.
Interdum vulgus rectum videt; est ubi peccat.
Si veteres ita miratur laudatque poëtas,
Vt nihil anteferat, nihil illis comparet, errat:
Si quaedam nimis antique, si pleraque dure

56 Accius *fere accuratiores. Sic etiam Steph. in fragm. Manut. orthogr.* Attius *Lamb.* 63 peccet *Glarean.*

vi, ut se somniasse fingit, praeditus. H. e. alter Homerus non est. Z.

53 *Naevius* dramatum scriptor antiquior Ennio, quem in pluri- mis imitatus est. B. Qui non viderunt, locum esse interrogative sumendum, hi plane sensum alienum tribuunt ei. Nam, ut Bentleius recte vidit, Horatius ait: Nonne Naevius manibus omnium teritur? etc. Z.

55 Refert hic poeta iudicia vulgi suae aetatis de poetis scenicis, quae ipse non satis probat. Non debebant ergo simpliciter tanquam Horatii iudicia poni, quod fieri nonnunquam videmus. Conf. A. P. 270. G.

Prior, potior.

56 *Docti senis, Euripidis; alti, Sophoclis. Virium Actio plus tribuitur, Pacuvium videri doctiorem, qui esse docti affectant, volunt.* Quinctilianus, citante Cruquio. *Senis* autem modo posuit pro *veteris*, ut supra de Lucilio.

Bentleius male *Accius* ex incuria. B. Sed vett. edd. habent. Ergo pro *Actius* recepi. Z.

57 *Bene toga; togatas enim scripsit Afranius.* Vet. Schol. Palliatae comoediae Graecorum, togatae Romanorum erant; Romae autem palliatae dictae sunt, quae personas habebant Graecas, et togatae, quae Romanas. B. Afranius Graecas Menandri fabulas commode Latina veste induit. G.

58 *Properare*, facili lepore diffluere. *Quam non adstricto percurrat pulpita socco* [infra 174]. Erat Epicharmus lepide nugax, et salibus praecipuus.

59 *Gravitate*, pondere et dignitate, quibus caruit Plautus.

Arte, terso stilo et concinna dispositione.

60 *Hos*, ad emphasin posuit stolidae admirationis.

61 *Potens*, dilogos et magna, et sibi placens, vel elata et turbida.

62 *Livium dicit Andronicum, qui primus omnium Latinas fabulas scripsit.* Vet. Schol. *Livii Salinatoris libertus erat.* Lambinus ex Eusebio.

63 *Rectum videt*, non caecutit.

Peccat, videt quod non videt.

66 *Dure*, rigide, rustice, *Glareanus*.

Dicere cedit eos, ignave multa fatetur,
Et sapit, et mecum facit, et Iove iudicat aequo.
Non equidem insector, delendave carmina Livi
Esse reor, memini quae plagosum mihi parvo
Orbilium dictare; sed emendata videri
Pulchraque, et exactis minimum distantia, miror.
Inter quae verbum emicuit si forte decorum, et
Si versus paulo concinnior unus et alter,
Iniuste totum ducit venditque poëma.
Indignor quidquam reprehendi, non quia crasse
Compositum illepideve putetur, sed quia nuper;

67 credit *Lamb. ex codd. bonis.* credat *Ven. Glar.* 69 Laevi *MS. Bentl. Cun. it. Sax.* 73 et *omisit Bentl.* 75 venitque *e coni. Bentl.*

67 Ostendit Bentleius, *cedit* legendum esse pro *credit*, i. e. concedit, dat.

Ignave, vapide, insulse.

68 *Sapit*, sani est sincipitis.

Mecum facit, a meis stat partibus, mecum pugnat. *Facere* etiam Cornelio Nepoti (18, 8, 2.) est pro *pugnare*: et a *factum* est nostrum *Fight*: quin et Homero Iliad. *Δ ἔργον* pro *pugna* est.

Iove aequo; Iove irato fit, ut errent homines ac delirent. Vet. Schol. *Aequus* autem seu sedatus dicitur non ira motus. Iovis erat dementare iuxta veterem opinionem.

69 *Insector*, infensus invado.

Delendave pro *delendaque* ex melioribus codicibus legerunt Torrentius et Cruquius. *Delenda*, abolenda. B. *ve*, h. e. *nec*, est vera lectio. Z.

Nescio cur Bentleius pro *Livi* rescripsit *Laevi*, cum *Laevius* iste Erotopaegnion scriptor admodum obscuri fuerit nominis, et plerisque ignotus; et cum Livii Andronici iam ante facta sit mentio, verisimile est hunc non fuisse huic diversum. B. Ait Bentleius, Andronicum illum Livium nimis antiquum et obsoletum fuisse, quam ut illum praelegeret Orbilius. At fragmenta, quae exstant sat multa, aliud loquuntur? nempe et illa sunt bonam partem, iudice Bentleio, Laevii. G.

70 *Plagosum.* De hoc Domitii Marsi hic versus exstat: *Si quos Orbilius ferula scuticaque cecidit.* Quid mirum? Ex milite quinquagenario magister factus est litterarius. Vide Suetonium de Claris Grammaticis.

72 *Exactis, translatio ab examine, quae pars est trutinae.* Vet. Schol.

73 *Emicuit, ex insperato apparuit.* Vet. Schol.

75 *Ducit*, *producit*, et per hoc commendat. B. Puto ab animalibus ductam metaphoram, quae ubi capite transitum fecere, reliquum corpus facile sequitur, quod de felibus est in Germanorum proverbio, et hominum etiam partus confirmat. Sic unus et alter versus bonus, censuram ut reliqui etiam effugiant et quasi perrumpant, efficiunt. Bentleius *poema* accipit nominandi casu: totum *poema ducit*, decipit emtorem, et *venit*, venditur. Audirem, sed vix tamen, si *emtorem* additum esset. G.

Bentleius de arbitrio suo pro *venditque* posuit *venitque*, quod quid sit, ego nequeo divinare, nisi error sit operarum.

76 *Crasse*, crasso filo, non tenui.

Nec veniam antiquis, sed honorem et praemia posci.
Recte necne crocum floresque perambulet Attae
Fabula si dubitem, clament periisse pudorem
Cuncti pene patres; ea cum reprehendere coner
Quae gravis Aesopus, quae doctus Roscius egit:
Vel quia nil rectum, nisi quod placuit sibi, ducunt;
Vel quia turpe putant parere minoribus, et quae
Imberbi didicere, senes perdenda fateri.
Iam Saliare Numae carmen qui laudat, et illud
Quod mecum ignorat, solus vult scire videri:
Ingeniis non ille favet plauditque sepultis,
Nostra sed impugnat, nos nostraque lividus odit.
Quod si tam Graiis novitas invisa fuisset
Quam nobis, quid nunc esset vetus? aut quid haberet
Quod legeret tereretque viritim publicus usus?
Vt primum positis nugari Graecia bellis

79 Atci *G. marg.* 80 clamant *MSS. 2 Bersm.* 83 dicunt *MSS. 3 Bersm.* 85 Imberbi *etiam Bentl. Cun. Vulg.* imberbes. 90 Graecis *edd. vett.*

78 *Praemia*, coronam.

79 *Recte necne perambulet*, ludit in Attae nomen: nam *Titus Quintius Atta, togatarum scriptor, sic dictus est, teste Festo, quod propter vitium crurum, aut pedum, plantis insistens, potius attingere terram quam ambulare videbatur*. Cruquius.

Crocum floresque. Et cum scena croco Cilici perfusa recens est, Lucretius (2, 416.). Ostendit Stephanus. B., Igitur, quod ait Schol. Cruq., *crocum et flores perambulare* est in scenam recipi et agi. Quid si tamen potius significat, in honoribus ac laudibus esse, ut Iuven. 7, 268? G.

81 *Patres*, seniores.

82 *Gravis*, *compositus*. Vet. Schol. Cruq. Erat enim tragoediarum actor.

Doctus, comicae actionis peritissimus.

83 *Nisi quod placuit sibi; hoc vitium superbiae est*. Vet. Sch.

84 *Turpe putant parere; et hoc est vitium pudoris puerilis*. Vet. Schol.

85 *Imberbi*. Ita vetustissimi Cruquii Codices, sicuti alias in Arte [Poet.] *Imberbus iuvenis*.

Perdenda, relinquenda, dediscenda.

86 *Saliare Numae carmen. Hymnus erat, quem fecit cantari a XII sacerdotibus Martis die, quo ancile de coelo cecidit*. Vet. Schol. Cruq.

87 *Quod mecum ignorat*, h. e. aeque atque ego. Saliorum linguam retulit hoc versu Lucilius, ut ostendit Cruquius ex Festo; *Praesul ut amtruat, inde et volgu' redamtruat olli*. B. Quinct. 1, 6, 40. *Saliorum carmina, vix sacerdotibus suis satis intellecta*. G.

89 *Lividus*, venenatus, malignus.

90 Recte Bentleius *Graiis* pro *Graecis*, quod magis sit poeticum, ob vetustatem.

92 *Viritim*, per viros, de viro ad virum; ut nemo sit, qui non legat, et per hoc terat; et hinc *publicus*, quod modo pro *universalis* dicitur.

93 *Nugari; ludere et otia sectari*. Vet. Schol. Cruq.

Coepit, et in vitium fortuna labier aequa;
Nunc athletarum studiis, nunc arsit equorum;
Marmoris aut eboris fabros aut aeris amavit;
Suspendit picta vultum mentemque tabella;
Nunc tibicinibus, nunc est gavisa tragoedis:
Sub nutrice puella velut si luderet infans,
Quod cupide petiit, mature plena reliquit.
Quid placet aut odio est, quod non mutabile credas?
Hoc paces habuere bonae, ventique secundi.
Romae dulce diu fuit et solenne reclusa
Mane domo vigilare, clienti promere iura,
Cautos nominibus rectis expendere nummos,
Maiores audire, minori dicere per quae
Crescere res posset, minui damnosa libido.

97 vultumque animumque *Cun.* 105 rectis *etiam G. S. Bentl.* certis *Ven. Glar. Lamb. Talb. Cun.* 107 voluptas *MS. Bersm.*

94 *In vitium, in delicias.* Vet. Schol.

Aequa, placida. Huc facit Publii Mimi dictum: '*Fortuna nimium quem fovet, stultum facit.* Cruquius.

96 *Amavit*, *cupide petiit.* Vet. Schol. Cruq.

97 *Mentem* argutias vultus dicit: neque enim vultum mentemque spectantium voluit, ut Interpretes ad unum credidere. Scholiastae silent. B. Vultum ac lineamenta oris ita expressa, ut physiognomon aliquis inde iudicare de mente et moribus posset: vel, quod familiarius, ut quivis spectator videret, sedata an perturbata mente, hilares an tristes, essent. G.

98 *Tibicinibus*, h. e. comoediis, in quibus tibicines adhibebantur. Cf. Noster de A. P. 214. sqq. Z.

100 *Mature*, statim. B. *Mature plenum* Graeci ἀψίλεορον vocant, *satiatum* ubi primum attigit, vitium iuvenum Aristoteli, de quo noster A. P. 163. G.

101 *Quid placet* etc. Recte Lambinus interpretatur: Nihil perpetuo placet, nihil semper displicet. Z.

102 *Hoc*, supple *vitii*. B. Haec artium varietas et studiorum inconstantia orta est ex pace et rebus secundis. Z.

Bonae, suaves.

103 *Reclusa mane domo*; ad admittendos clientes. Vid. Sat. 1, 1, 10.

104 *Vigilare*, expergisci.

Clienti; *amico minori.* Vet. Schol. Cruq.

Promere iura; *respondere de iure.* Vet. Schol. Cruq.

105 *Cautos*; *sub chirographo datos.* Vet. Sch. Cruq. Quid opus fuerat Bentleium ponere *Scriptos* pro *Cautos*, tantum causa varietatis, praesertim cum *Cautos* sit in antiquis Scholiis? *Scriptos* de glossemate est pro *Cautos*, vel saltem *Cautos* pro *Scriptos*.

Nomina debitores suos dicebant iam in codicem relatos. *Recta autem nomina de legibus facta.* Vet. Schol. Nam antiquae leges vetabant usuras. Nonnulli Codices legerunt *certis* [pro *rectis*], quod non probo. B. *Nomina recta* h. l. videntur esse debita honesta, pro quibus usurae legitimae exiguntur. Z.

Expendere, et per hoc, collocare.

106 *Maiores audire*, *in iure officium minoris est:* Vet. Schol.

107 *Damnosa libido*, pretiosa voluptas, vel nimius sumtus.

Mutavit mentem populus levis, et calet uno
Scribendi studio: puerique patresque severi
Fronde comas vincti coenant, et carmina dictant.
Ipse ego, qui nullos me affirmo scribere versus,
Invenior Parthis mendacior; et prius orto
Sole vigil, calamum et chartas et scrinia posco.
Navim agere ignarus navis timet; abrotonum aegro
Non audet nisi qui didicit, dare: quod medicorum est,
Promittunt medici; tractant fabrilia fabri:
Scribimus indocti doctique poëmata passim.
Hic error tamen et levis haec insania quantas
Virtutes habeat, sic collige: vatis avarus
Non temere est animus; versus amat, hoc studet unum;
Detrimenta, fugas servorum, incendia ridet;

109 *Vulg.* pueri. 111 me *om. S. quod placet.* 114 Navem *edd. vett. et Benth.* 118 *His inseri vult Boivinus Epist.* 2, 87—140. *pulchre refutatus a Bentleio.*

108 *Mentem*, propositum.

109 *Puerique*, ita ex optimis libris Bentleius.

110 *Coenant*, epulantur. Intemperantiae est coronari; *ad maiorem reprehensionem* igitur posuit *severi*, ut ait Vet. Schol.

112 *Parthis mendacior;* proverbii loco utitur. Quis quaerat fidem apud orientis vernas? B. Forte ea, quae in Crassum, ac deinde in Antonium perfide designarunt, proverbio occasionem dedere. Et mendacium est illa fuga, e qua subito ad pugnandum se convertunt. G.

113 *Scrinia*, *capsas dicit, in quibus scripta reponuntur.* Vet. Schol.

114 *Navim agere* solute posuit pro navigare, h. e. gubernatorem agere. B. Conf. A. P. 379. sqq. G.

Abrotonum; mire dixit, non helleborum, sed abrotonum, quod minori periculo etiam indoctus potest miscere et dare. Vet. Sch. B. Vid. Pers. 5, 100. G.

116 *Promittunt*, *profitentur.* Vet. Schol. Cruq. B. *Melicorum* et *melici* suspicabatur Bentleius, et arripuit Sanadonus: sed non est, puto, professionis nomen, ut neque elegorum scriptor, neque poeta heroicus. A peculiari curationis exemplo transit ad totum genus. G.

117 *Indocti doctique; hoc cum pronuntiatione inferendum est.* Vet. Schol.

118 *Error*, vertigo mentis.

119 *Virtutes*, *utilitates.* Vet. Schol. Cruq.

Collige, ratiocinare, vel enumera. B. Cf. Serm. II, 1, 51.

120 *Non temere*, *non facile.* Vet. Schol. B. Rarissime poeta habendi cupiditate flagrat. Ille non nisi versus amat, et iacturam rei familiaris parum curat etc. Z.

Non fraudem socio, puerove incogitat ullam
Pupillo; vivit siliquis et pane secundo:
Militiae quanquam piger et malus, utilis urbi;
Si das hoc, parvis quoque rebus magna iuvari;
Os tenerum pueri balbumque poëta figurat;
Torquet ab obscoenis iam nunc sermonibus aurem,
Mox etiam pectus praeceptis format amicis
Asperitatis et invidiae corrector et irae;
Recte facta refert; orientia tempora notis
Instruit exemplis; inopem solatur et aegrum.
Castis cum pueris ignara puella mariti
Disceret unde preces, vatem ni Musa dedisset?
Poscit opem chorus, et praesentia numina sentit;
Coelestes implorat aquas docta prece blandus;
Avertit morbos, metuenda pericula pellit;
Impetrat et pacem, et locupletem frugibus annum:
Carmine Di superi placantur, carmine Manes.
Agricolae prisci, fortes, parvoque beati,

122 puero non cogitat ullam *Ven. Glar.* 129 Correptor *Bos. S.* 135 opes docta *MS. Bersm.* 136 tollit *Cun. MS. Bersm.*

122 *Incogitat*, h. e. cogitat in. Comica elocutio est. B. *Puerove*, h. e. nec puero. Z.

123 *Siliquis*, conche. *Siliquas autem specialiter dicit eas, quae in herbis nascuntur in omni legumine.* Vet. Schol. Immaturis leguminum siliquis aquae incoctis vescebantur tenuiores.

Pane secundo, cibario, sive nigro: atque haec satyrice protulit.

124 *Malus*, inutilis.

Vrbi, reipublicae.

127 *Obscoenis*, illiberalibus et agrestibus.

128 *Amicis*, amabilibus, honestis, ἐρατοῖς. B. Vtilibus praesertim, ut *inimicus imber* est noxius Virg. Ae. 1, 123. G.

129 *Asperitatis*, incultae avaritiae.

130 *Refert*, repraesentat, depingit.

Orientia, *venientia.* Vet. Schol.

131 *Exemplis*, exemplaribus quae sequantur.

Aegrum, moestum.

132 *Castis cum pueris;* chorum dicit Apollinis et Dianae in ludis saecularibus, de quibus satis supra diximus. B. Non ad solos saeculares hoc retulerim, qui sunt rari admodum, sed ad alios etiam festos dies deorum. Talis est Catulli 35, et nostri Od. 1, 21. G.

134 *Praesentium numinum* exemplum in carmine saeculari extremo. Sic sine dubio in aliis etiam. G.

137 *Pacem; utrum deorum pacem, an finem belli?* Vet. Schol. Dilogως voce utitur.

138 *Manes*, qui irati sunt ubi vagantur. Dici videntur *manes* tanquam *exigui* a Graeco μανός, unde *immanis* pro *ingenti.* Quin et Britannis nostris et Armenis *man* pro *minuto* est.

139 *Fortes*, liberales, aversi lucro. [cf. Virgil. Georg. 2, 528.]

Condita post frumenta, levantes tempore festo
Corpus et ipsum animum spe finis dura ferentem,
Cum sociis operum, pueris, et coniuge fida,
Tellurem porco, Silvanum lacte piabant,
Floribus et vino Genium, memorem brevis aevi.
Fescennina per hunc inventa licentia morem
Versibus alternis opprobria rustica fudit;
Libertasque recurrentes accepta per annos
Lusit amabiliter, donec iam saevus apertam
In rabiem verti coepit iocus et per honestas
Ire domos impune minax. doluere cruento
Dente lacessiti; fuit intactis quoque cura
Conditione super communi: quin etiam lex

142 et pueris *add. vett.* 143 porca *Cun.* 145 invecta *citant Polit. Brisso. Barth. ap. Bentl. et Cun. probat etiam Sax.* 149 coepit verti *Bentl.*

140 *Levantes corpus*, interquiescentes.

141 *Dura*, aspera.

142 Et Torrentius et Bentleius recte omisere coniunctionem *et* in *Cum sociis operum et pueris*. B. *Socios operum* vel ipsos *pueros* licet intelligere, i. servos, vel mercenarios, vel boves adeo aratores, qui *socii hominum*, et *Cereris ministri* Varroni R. R. 2, 5, 3. *Feriae bubus et bubulcis* Cato 132. G.

Fida, casta et moribus antiquis.

143 *Porcus; promiscuo genere dicitur, et mas et foemina.* Lambinus. Porcam mactabant Terrae, quod rostro eam laederet. B. Vid. Cato 134. De Silvano id. c. 83. G.

144. *Genium*, *naturae deum.* Vet. Schol. Cruq. Daemona dicit vitae comitem. B. Hoc loco duce et Pers. 2, 3. curatus est ille mirabilis *Erogenius* in lege Theodosii M. 12 Cod. Th. de Paganis, *Nullus — Larem ignem Erogenium Penates nidore veneratus*, pro *Larem igne, mero Genium.* C.

Memorem, qui facit memores, metonymicos: nam quicquid oritur interit. Ideo *floribus et vino*, quo coronati bibamus, dum licet.

145 *Fescennina*, *iocularia carmina et probrosa*, *dicta ab oppido Fescennino, unde processerunt, et Atellanica nominata sunt.* Vet. Schol. B. Certiora dant hodie Lexica. G.

Coniecit Bentleius, hic legendum esse *invicta*, sed minus probo; neque sane video, cur istiusmodi consuetus lusus non possit pro invento non minus quam caetera ludicra haberi.

147 *Recurrentes*, redeuntes, supple autem *singulos*. B. *Accepta per annos recurr.* h. e. repetita quotannis. Z.

148 *Amabiliter*, suaviter, amoene. B. Sine petulantia maledicendi. Z.

149 *Rabiem*, caninum scilicet furorem. B. Libidinem maledicendi hominibus nobilissimis et honestissimis. Z.

150 *Doluere*, irascebantur. B.

151 *Intactis*, non laesis. C. Serm. II, 1, 23. Z.

152 *Lex poenaque lata*, in duodecim tabulis. vide Sat. 2, 1, 82.

Poenaque lata, malo quae nollet carmine quenquam
Describi: vertere modum, formidine fustis
Ad bene dicendum delectandumque redacti.
Graecia capta ferum victorem cepit, et artes
Intulit agresti Latio. sic horridus ille
Defluxit numerus Saturnius, et grave virus
Munditiae pepulere: sed in longum tamen aevum
Manserunt, hodieque manent vestigia ruris.
Serus enim Graecis admovit acumina chartis;
Et post Punica bella quietus, quaerere coepit,
Quid Sophocles et Thespis et Aeschylus utile ferrent.
Tentavit quoque rem, si digne vertere posset;
Et placuit sibi, natura sublimis et acer:
Nam spirat tragicum satis, et feliciter audet;
Sed turpem putat inscite metuitque lituram.

153 sancta *Cun. qui etiam* nata *it.* dicta *in aliis esse ait.* 158 grave vi rus *coni. Rutgers.* [† *atque ita legisse existimat Acronem, qui exponit* morum rusticitas et carminum.] 167 inscriptis *vulg. et MSS.* in schediis *coni. Cun.* inscite *etiam Bos.*

153 *Malo*, maligno.

154 *Describi*, depingi.

Vertere, *invertere*. Puto, proverbiali ioco dici *vertere modum*, uti nos, *They chang'd their note*, h. e. palinodiam cecinerunt.

Formidine fustis; quia fustuarium supplicium constitutum erat in auctorem carminum infamium. Vet. Schol. *Etiam canes, cum fustes metuunt, morsibus se abstinent*, ut scite alter Scholiastes. Atque hoc, ut servet Metaphoram v. 150.

155 *Bene redacti; quia non voluntate correcti, sed edocti malo.* Vet. Schol.

156 *Cepit*, delinivit. Ludit in ambiguo sensu. B. *Ferum*, Romanos indoctos, nondum litteris humanitatis excultos. Z.

157 *Horridus;* hirtus, rudis, incomtus.

158 *Defluxit; desiit fluere.* Vet. Schol.

Saturnius, i. e. Italicus versus: Saturnia enim antiquum Italiae nomen. Convenit mecum Sch. Fruq.

Grave virus, rancidum foetorem; rusticitatem atque vetustatem ita appellat. En tibi exempla Saturnii metri (apud Atil. Fortunat. p. 2679. sq. Putsch.):

Duello magno dirimendo, regibus subigendis:
Fundit, fugat, prosternit maximas legiones.

161 *Serus* sc. victor Graeciae: sero Romani studium suum et ingenii vim contulerunt ad litteras Graecas discendas. Z.

162 *Quietus; securus metu Punico.* Vet. Schol.

164 *Rem; poema dicit.* Vet. Schol. Et distinguendum puto post *rem:* est enim altera pars versus Epexegesis prioris. B. Hanc distinctionem mutavi cum vulgata: nam apertum est, sensum esse: Romanus quoque tentavit, an tragoedias recte vertere seu imitari posset Graecorum. Z.

165 *Natura*, ingenio.

Acer, calidus, vehemens.

166 *Feliciter audet, quod aggreditur complet.* Vet. Schol.

167 Pro *in scriptis* optimi Codices legerunt *inscite:* quae qui-

Creditur, ex medio quia res arcessit, habere
Sudoris minimum; sed habet Comoedia tanto
Plus oneris, quanto veniae minus. Aspice, Plautus
Quo pacto partes tutetur amantis ephebi;
Vt patris attenti; lenonis ut insidiosi:
Quantus sit Dossennus edacibus in parasitis;
Quam non adstricto percurrat pulpita socco.
Gestit enim nummum in loculos demittere; post hoc
Securus, cadat an recto stet fabula talo.
Quem tulit ad scenam ventoso gloria curru,
Exanimat lentus spectator, sedulus instat.
Sic leve, sic parvum est, animum quod laudis avarum

173 Dorsennus F. et al. 175 posthac Ven. Glar. posthaec MSS. 3 Bersm. 178 instat S. inflat vulg.

dem scriptura a Vetere Interprete confirmatur: nam inscite reddit turpem putat, vel stulte erubescit. Inscite illepide est et inurbane. Bentleius de sua coniectura de inscite fecit inscitus. Verum quid opus? B. Quamquam Romanus natura factus est ad tragoedias: tamen minus praestat propterea, quod stolide erubescit scripta sua emendare. Z.

168 *Ex medio*, de communi. *Quia comoedia communia sectatur, atque de medio est.* V. Sch. i. e. non quaerit sublimia, uti tragoedia. B. *Arcessit*, scil. comoedia. Z.

Res; oportet enim et materiam esse humilem.

170 *Veniae minus; quod [non] minus ignoscitur μιμητικῷ charactere peccantibus.* Vet. Schol.

171 *Quo pacto*, quam misere. B. De vitiis Latinae comoediae vid. Quinct. X, 1. Z.

Tutetur, sustineat. B. Conf. Sat. 1, 10, 12. A. P. 193. G.

172 Vsitato charientismo *attentum* dicit avarum, tanquam curis addictum. Nos dicimus, *A careful Father*.

173 Hic non est Fabius *Dossennus* Atellanarum scriptor, sed Plautinus aliquis parasitus. Quantulum enim vitium in Atellana fabella de ridicula persona excessu peccare! B. Potius comicus poeta videtur fuisse ea tempestate nobilis. G. *Quantus*, quam multus et copiosus. Z.

174 Quam negligenter scribat comoedias. Z.

175 *Post hoc securus; multi carmina scribendo non curant, quid de iis fiat, dum lucrum inde acceperint.* Vet. Schol. Notat Plautum avaritiae, ut qui gratiam plebeculae venatus fuerit, et stultis scripserit. B. At sermo est de Dossenno. Z.

176 *Cadat*, ruat iudicio sapientum, et explodatur. Cadere et stare iuris sunt vocabula, verum a palaestra puto petita: comico igitur protulit *recto talo*.

177 Transit ab avaro ad gloriosulum.

Gloria, Prosopopoeia, nam deam effingit de vana gloria.

178 *Exanimat*, animo suo privat, ad humum deiicit.

Lentus; quem dicta non permovent. Vet. Schol.

Sedulus, qui singulis officiose attendit. B. *Instat* etiam pulchre huc facit: urget, reddit attentiorem ac diligentiorem. G.

179 Comice *sic* pro *tam*, ut aliis in locis.

Subruit ac reficit. Valeat res ludicra, si me
Palma negata macrum, donata reducit opimum.
Saepe etiam audacem fugat hoc terretque poëtam,
Quod numero plures, virtute et honore minores,
Indocti stolidique, et depugnare parati,
Si discordet eques, media inter carmina poscunt
Aut ursum aut pugiles: his nam plebecula gaudet.
Verum equiti quoque iam migravit ab aure voluptas
Omnis ad incertos oculos et gaudia vana.
Quattuor aut plures aulaea premuntur in horas,
Dum fugiunt equitum turmae peditumque catervae;

180 Subr. ac *Bentl. ex MSS.* 184 decertare *S.* 186 plaudit *Lamb. Bos. Sax.* plaudet *MSS. 2 Bersm.* 188 incestos *coni. Cun.*

180 *Subruit*, subvertit, prosternit humi.

Bentleius *ac* [pro *aut*], quod magni non est faciendum. Ego tamen illud probaverim, quod sit commendatum a magno Bentleio.

Reficit, recreat.

Valeat res ludicra, abeat quo velit comoedia, vel pereat: et *rem ludicram* elevando dicit.

181 *Palma negata macrum*; h. e. *nihil mihi cum ea sit, si propter palmae folia vivam afflictus.* Vet. Schol.

Opimus dicitur qui abundat pinguedine; et mira hyperbole *macrum* posuit et *opimum* pro *tristem* et *laetum*.

182 *Audacem*, minime pusillanimum.

Fugat, tergiversari cogit, seu proposito suo cedere.

183 *Virtute et honore*, h. e. sapientia et dignitate.

184 *Depugnare*, ad manus venire. [† Versus Ennii, *Nam vi depugnare sues stolidi soliti sunt.* Rutgersius.]

185 *Eques*, enallage numeri.

186 *Aut ursum, aut pugiles. Recte, quia adhuc Amphitheatri usus non erat, et in eadem cavea etiam ferarum gladiatorumque munera spectabantur.* Vet. Sch.

His, talibus, supple nugis. B. Vid. Sat. 1, 10, 76. G. Conf. Terent. Prol. in Hecyram. Ipse Augustus hanc plebis cupiditatem aluit et variis spectaculis edendis animos multitudinis demulsit, et ipse cupide spectavit. Vid. Sueton. Octav. cap. 45. sqq. Z.

187 Verius Bentleius *equiti* [quam *equitis*], etsi de sola sua coniectura.

188 *Incertos*, fallaces. *Secundum Academicos, qui contendunt, oculos nostros in multis falli, et in pluribus rebus certius esse quod auditur.* V. Sch. Nescio cur Bentleius maluit *ingratos oculos* quam *incertos*. B. *Incertos* interpretor primo fluctuantes, dubios, distractos, propter varietatem, ut in *coena dubia* Sat. 2, 2, 77: tum ignaros, quid videant, docendos demum ab aliis. Conf. mox v. 205. G.

Vana, inania.

189 *Aulaea premuntur*; *per aulaea comoediam significat. Tropus Μετωνυμία.* Vet. Schol. *Aulaea quoque in scena in terra sternuntur, quod pictus ornatus erat ex Attalica regia Romam usque perlatus.* Donatus. B. *Aulaea premuntur*, demittuntur, ut aperta sit scena, contra hodie *tolluntur* ab imo ad summum eadem de causa. Nempe in scena theatri traducebantur tunc v. g. *sexcenti illi muli, cetrarum tria millia, armatura varia peditatus et equitatus*, de quibus Cic. fam. 7, 1. G.

190 *Dum fugiunt*; h. e. *Dum populo bellorum simulachrum*

Mox trahitur manibus regum fortuna retortis;
Esseda festinant, pilenta, petorrita, naves;
Captivum portatur ebur, captiva Corinthus.
Si foret in terris, rideret Democritus; seu
Diversum confusa genus panthera camelo,
Sive elephas albus vulgi converteret ora:
Spectaret populum ludis attentius ipsis,
Vt sibi praebentem mimo spectacula plura:
Scriptores autem narrare putaret asello
Fabellam surdo. nam quae pervincere voces
Evaluere sonum, referunt quem nostra theatra?
Garganum mugire putes nemus, aut mare Tuscum.

198 nimio sp. risu *S.* 200 et surdo *aliquis ap. Cun.*

monstratur, et ad postremum pompa ducitur triumphalis. Vet. Schol. Pyrrhichen saltatam fuisse putavit Interpres Cruquianus, quod in medio relinquimus.

191 *Regum fortuna*; periphrasis pro ipsis regibus. Triumphus hic erat Gallicus. B. Non peculiarem triumphum signat, sed pompam triumpho similem, ludis, in scena theatri, exhibitam. Nihil est melius, quam conferre Ciceronis epistolam ad Marium 7, 1. G.

192 *Esseda; Gallorum vehicula, quibus tantum victi reges vehuntur; pilenta, quibus captae reginae; petorrita, quibus familia regum; naves, quibus in navali bello victi.* Vet. Schol.

195 *Captivum portatur ebur, captiva Corinthus;* eburnea atque Corinthia vasa et signa. *Corinthum ponit pro vasis Corinthiis.* Vet. Schol. Apage eburneam Corinthi a Mummio captae imaginem, quod miror post Dacerium placuisse viro docto Ludovico Desprez. *Captiva Corinthus, μεγαλοστομία.* Vet. Schol. Deridet enim puerilem pompae superbiam.

195 *Panthera camelo:* panthero-camelum seu camelo-pardalin dicit, Itali *Giraffam* vocant. *Figura est ut camelus; sed maculis ut panthera.* Varro.

196 *Elephas albus* rarum nunc quoque animal, cuius possessione in titulis suis Siamensium tyrannus glorietur. G.

Nihil opus fuerat Bentleium mutare *converteret* in *converterit*, in tantillo temporum discrimine. Forsan tamen rectius est *converterit*, quod ita legerit Priscianus. Certe imperiti Librarii saepissime peccant in vocalibus. B.

198 *Mimo*, h. e. histrione. Z.

199 *Scriptores*, poetas. *Narrare asello fabellam surdo;* proverbium Graecum est, Ὄνῳ τις ἔλεγε μῦθον, ὁ δὲ τὰ ὦτα ἐκίνει. Lambinus. B. *Fab. et surdo* tanto minus probare possum, quia vehementia inest, si ut *surdus* non audiat, et tanquam *asinus*, si audiat, tamen non intelligat. G.

200 *Voces*, scenicorum scilicet.

201 *Referunt*, per echo repercutiunt. B. Quin *theatra* s. spectacula hominibus inquietis et turbulentis plena, verbo ipsi spectatores, reddunt sonum ita turbulentum, quem vincere scenicorum voces non possunt. Non de imagine vocis s. echo sermo est, sed de immodestorum spectatorum tumultu. G.

203 *Ludi*, comoediae.

Artes, phrygionios dicit et purpureos habitus scenicorum.

Tanto cum strepitu ludi spectantur, et artes,
Divitiaeque peregrinae; quibus oblitus actor
Cum stetit in scena, concurrit dextera laevae.
Dixit adhuc aliquid? ¶ Nil sane. ¶ Quid placet ergo?
¶ Lana Tarentino violas imitata veneno.
Ac ne forte putes me, quae facere ipse recusem,
Cum recte tractent alii, laudare maligne;
Ille per extentum funem mihi posse videtur
Ire poëta, meum qui pectus inaniter angit,
Irritat, mulcet, falsis terroribus implet
Vt magus; et modo me Thebis, modo ponit Athenis.
Verum age et his, qui se lectori credere malunt,
Quam spectatoris fastidia ferre superbi,
Curam redde brevem; si munus Apolline dignum

205 Consti tit *MS. Bersm.* 213 Vt me Argis modo me Thebis modo ponit Athenis. *cod. Rutgers.* 216 *pro* redde, impende *Bentl. ex MSS.*

204 *Oblitus*, ad aureas vestium picturas retulit.

205 *Concurrit dextera laevae; plausus datur priusquam aliquid dicatur.* Vet. Schol. Cruq.

207 *Violas imitata*, ianthina vestis.

Veneno, pharmaco, fuco, pigmento.

208 *Recusem*, detrectem. B. Non possim, ut mox 259. it. A. P. 0. G.

209 *Maligna*, invide, parce.

210 *Ille per extentum;* dicit, se non magis invidere Latino comico, quam funambulo, qui, dum stolidae plebeculae gratificari studet, certis suae periculum adire non veretur. *In comoedia maxime claudicamus*, inquit Quinctilianus 10, 1, . Interpretes ad unum falluntur, dum serio laudare putant. B. ii rectius sic locum intelligunt: poeta comicus et tragicus videtur mihi rem factu difficillimam praestare, qui animum meum variis affectibus commovere potest, veluti ..., ira, laetitia, terrore, atque ita apte res describit, ut iis ipsis locis me esse putem, quibus res gestae esse finguntur. Z.

211 *Inaniter*, levi vel nulla de causa.

212 *Falsis*, inanibus.

213 *Magus*, praestigiator, qui monstra commendat fidei.

Modo me Thebis, non solum in characteribus peccat, sed et obliviscitur loci, ubi scena sit. B. Plautus certe saepe obliviscitur, se fabulam palliatam dare, et subito Atticis Athenis relictis Romam transfert spectatorem. *Thebae* scena tragoediarum propter familiam Cadmeam et Oedipi, ibidem Amphitruo Plautina agi fingitur etc. G.

216 *Curam redde brevem*, habe illorum aliquam rationem. B. *Redde*, ut indicet, illum non nunc primum ea de re cogitare. G.

Munus Apolline dignum, templum dicit Apollinis Palatini cum Bibliotheca. B. Sueton. Octav. cap. 29. [† Ovid. Trist. 3, 1, 63. ibique Heins.]

Vis complere libris, et vatibus addere calcar,
Vt studio maiore petant Helicona virentem.
Multa quidem nobis facimus mala saepe Poëtae,
(Vt vineta egomet caedam mea) cum tibi librum
Solicito damus, aut fesso; cum laedimur, unum
Si quis amicorum est ausus reprendere versum;
Cum loca iam recitata revolvimus irrevocati;
Cum lamentamur, non apparere labores
Nostros, et tenui deducta poemata filo:
Cum speramus eo rem venturam, ut, simul atque
Carmina rescieris nos fingere, commodus ultro
Arcessas, et egere vetes, et scribere cogas.
Sed tamen est operae pretium cognoscere, quales
Aedituos habeat belli spectata domique
Virtus, indigno non committenda poëtae.
Gratus Alexandro regi Magno fuit ille
Choerilus, incultis qui versibus et male natis

229 *Hic inseri vult Da. Heinsius versus Epist. 2, 87—140, recte refutatus a Bentleio.*

217 *Addere*, admovere. B. *Libris*, scil. auctorum latinorum. Z.

220 *Vt vineta egomet caedam mea; proverbium in eos, qui sibi volentes nocent.* Vet. Schol. Cruq. Satyrice haec in se atque in Augustum: nam erat Augustus morosulus natura. B. Sensus est: ut me ipse accusem. Z.

223 *Revolvimus*, et per hoc relegimus.

Inrevocati, ubi nemo iubet ut revolvamus. Tres autem Torrentii Codices legerunt *Inrevocati*, ut supra *inrevocabile*, quod antiquitatem sapit. B. Mihi illa orthographia videtur sapere acumen grammaticorum saeculi sequioris, post Quinctilianum certe. *Revocare* significat iubere ut denuo legatur, pronuntietur, quod iam lectum, pronuntiatum est. G. Vulg. et meliorem scripturam restitui. Caeterum *irrevocati* est non iussi, quasi alter elegantiam loci minus sentiat, stulte et cum offensione repetimus loco iam recitata. Z.

224 *Apparere*, cognosci et honorari poëmata tanto cum studio elaborata et tanta cum arte a. subtiliter. Z.

227 *Commodus*, comis, suavis.

Vltro, non expectata commendatione.

228 *Arcessas. Secundum Priscianum arcesso venit ab arcio, quod nunc dicimus adcio; quia antiqui dicebant ar pro ad.* Vet. Scholior. Compilator.

229 *Sed tamen*, nihilominus. *Bene et subtiliter tetigit Caesarem quasi negligentem poetarum.* Vet. Sch. ex MS. Stephani.

230 *Aedituos*, *narratores: aeditui enim templorum ac numinum, quibus inserviunt, et sacrorum originem advenis et ignorantibus narrant.* Vet. Sch. Aeditui dicti, quod aedes tuentur. Ἱερομνήμονας puto dici magis quam νεωκόρους.

231 *Virtutem* per Prosopopoeiam posuit pro ipso Augusto.

233 *Incultis et male natis*; ne-

Rettulit acceptos, regale nomisma, Philippos.
Sed veluti tractata notam labemque remittunt
Atramenta, fere scriptores carmine foedo
Splendida facta linunt. Idem rex ille, poëma
Qui tam ridiculum tam care prodigus emit,
Edicto vetuit, ne quis se, praeter Apellen,
Pingeret, aut alius Lysippo duceret aera
Fortis Alexandri vultum simulantia. Quod si
Iudicium subtile videndis artibus illud
Ad libros et ad haec Musarum dona vocares,
Boeotûm in crasso iurares aëre natum.
At neque dedecorant tua de se iudicia, atque
Munera, quae multa dantis cum laude tulerunt,
Dilecti tibi Virgilius Variusque poëtae.
Nec magis expressi vultus per ahenea signa,
Quam per vatis opus mores animique virorum
Clarorum apparent. Nec sermones ego mallem
Repentes per humum, quam res componere gestas,

que arte, neque natura compositis; et deest Pro. Vet. Schol.

234 *Mire retulit acceptos, tanquam diceret legitime vendidit.* Vet. Schol. Nam acceptos nummos in codicem retulit.

Philippos; acceperat pro singulis versibus singulos Philippos. Vet. Schol. Aureos scilicet. Et optimi Codices pro *numisma* habent *nomisma;* quod et Vet. Schol. sequitur. B.

235 *Sed* minus prudenter fecit Alexander; quia, quemadmodum atramenta manibus contrectata maculant manus, sic mali poetae dedecorant gloriam rerum gestarum. Z.

236 *Atramentum olim erat infamiae symbolum.* Cruquius. B. Nihil puto aliud velle, quam Car. 1, 6, 12. *Laudes deterere culpa ingenii.* G.

240 *Alius Lysippo;* Hellenismus, de quo supra ad 1, 16, 20.

Duceret, per Catachresin, tanquam de imagine cerea. B. Sed etiam ad ea, quae malleo elaborantur, pertinet, *τὰ ὁλοσφύρατα*, de quo genere Plin. 35, 4. s. 24. G.

243 *Vocares*, revocares, vel conferres. B. Sensus est: Si Alexandri iudicium, quod tam acre fuisse videtur in cognoscenda artis pingendi fingendique praestantia, aestimares ex eo, quod de poeticae praestantia tulit; eum stupidum et hebetem fuisse, iurares. Z.

244 *Boeotûm in crasso;* notum est proverbium *Βοιωτία ὗς*, cuius meminit Pindarus (Ol. 6, 152.). B. Add. Iuven. 10, 50. G.

245 *At*, tuum, Auguste, iudicium de poesi melius est. Z.

246 *Tulerunt; acceperunt, quia iam bis singulis donaverat Augustus decies sestertium.* Vet. Schol. Cruq.

248 *Expressi*, ad vivum efficti.

250 Excusatio suavissima, qua pulchrius laudatus est Augustus, quam totis forte mille tum poetarum carminibus. G.

Sermones Satyras suas dicit et Epistolas, utpote communi sermone scriptas.

351 *Gestas*, susceptas, inceptas, adeoque peractas.

Terrarumque situs et flumina dicere, et arces
Montibus impositas, et barbara regna, tuisque
Auspiciis totum confecta duella per orbem,
Claustraque custodem pacis cohibentia Ianum,
Et formidatam Parthis te principe Romam;
Si, quantum cuperem, possem quoque. sed neque parvum
Carmen maiestas recipit tua, nec meus audet
Rem tentare pudor, quam vires ferre recusent.
Sedulitas autem, stulte quem diligit, urguet;
Praecipue cum se numeris commendat et arte:
Discit enim citius meminitque libentius illud
Quod quis deridet, quam quod probat et veneratur.
Nil moror officium quod me gravat: ac neque ficto
In peius vultu proponi cereus usquam,
Nec prave factis decorari versibus opto:
Ne rubeam pingui donatus munere, et una
Cum scriptore meo capsa porrectus aperta,

268 operta *etiam G. Z. Cun. MSS. 5 Bersm.*

252 *Arces montibus impositas; conditas a Caesare civitates dixit.* Vet. Schol. Ad muniendos scilicet imperii fines. B. Sueton. Octav. c. 47.

254 Auspiciis imperatorum legati militabant, nunquam suis.

255 *Claustraque; Iani gemini Templum ac Portas Belli, pacato orbe terrarum, solus clauserat Caesar Augustus.* Vet. Sch. [† cf. Heyne ad Virgil. Aen. 7, 607.]

257 *Si, quantum cuperem; et hoc vetus esse dictum Aristarchi ferunt, qui cum multa reprehenderet in Homero, aiebat: Neque se posse scribere quemadmodum vellet; neque velle quemadmodum posset.* Vet. Schol. B. Conf. Serm. II, 1, 12. Sunt qui putent, Horatium noluisse laudes Augusti canere, quoniam olim sub Bruto contra Augustum libertatem reip. defenderit. Verum fortassis causa fuit otii amor, et fuga laboris. B.

258 *Recipit*, admittit.

260 *Sedulitas*, obsequendi studium. B. Sensus est: Poeta, praesertim cum alias ob artem sit celebris, molestus est et gloriae officit eius, quem canit, si inepte et intempestive laudat. Nam ita virtutes obscurantur vitiis, quae acute animadvertuntur et deridentur. Z.

Stulte, prave.

Vrguet, premit, onerat, odio est. B. Vt Ser. 2, 3, 30. *Lethargicus pugil factus medicum.* G.

261 *Arte*, supple *poetica.*

264 *Quod me gravat:* quod mihi oneri, vel odio sit futurum, vel etiam rubori.

265 *Proponi; in publico poni.* Vet. Schol. Cruq.

267 *Pingui*, crasso filo deducto. B. quod ingenio et arte caret. Z.

Vna cum scriptore meo; ideo quia in eodem libro et scriptoris nomen est, et eius de quo scribitur. Vet. Schol.

268 *Porrectus, quasi mortuus in feretro.* Vet. Sch. Et melius *aperta* quam *operta*, quod mortui nudato vultu efferebantur. Atque hanc scripturam probaverunt Badius, Lubinus et Stephanus. Bent-

Deferar in vicum vendentem tus et odores,
Et piper, et quidquid chartis amicitur ineptis.

EPISTOLA II.

AD IVLIVM FLORVM.

Suaviter garrit cum amico, et ostendit se nactum quod avebat poeticae nuntium remittere, et ad pristinum philosophiae studium se recipere. B. Excusat se Iulio Floro, qui questus, quod nec epistolam ullam, nec carmina promissa misisset, hunc in modum: Vt mango, si vitia servi, quem vendit, ingenue indicavit, ad redhibendum damnari nequit; sic nec ego, cum tibi proficiscenti praedixerim, me epistolam non esse missurum, malae fidei accusari potero. Quod vero carmina miserim nulla, sic habeto: Vt Luculli miles quidam, zona perdita, ad praedam faciendam fortissimus exstitit, sed idem locupletatus periculum adire recusavit; ita et ego, quem olim post proelium Philippense paterno fundo privatum paupertas, ut versus facerem, impulit, nunc, cum satis sit unde vivam, malo dormire, quam scribere versus, a quibus avocat me non modo aetas ingravescens, sed et morositas quaedam hominum, quorum alii alio carminis genere delectantur; tum vita Romae negotiosa et turbulenta, quoniam ad versus faciendos requiritur secessus, solitudo et otium; denique mala poetarum consuetudo, qui certatim se invicem temere laudant et irascuntur secus facientibus. Ad poema autem legitimum diligentissimus verborum delectus est habendus, opusque est multo labore. Ergo, dicet aliquis, commodius est malum videri poetam, dummodo nobismet ipsis placeamus et beatos nos putemus, ut ille Argivus delirus. At vero omnino praestat abstinere a nugis poëticis, et verae sapientiae operam dare, et vitia animi pravasque fugere cupiditates omnes.

Flore, bono claroque fidelis amice Neroni,
Si quis forte velit puerum tibi vendere natum
Tibure vel Gabiis, et tecum sic agat: Hic et

leius tamen nulla de causa servavit in edito operta. B. *Aperta* mihi etiam hoc nomine magis placet, quod videntur magis negligi, quae aperta capsa feruntur. G.

269 *In vicum vendentem;* in *vicum thurarium.* Vet. Schol.
1 *Amice*, cliens, comes. *Neroni*, Tiberio.
3 *Tibure vel Gabiis*, ruris ver-

Candidus, et talos a vertice pulcher ad imos,
Fiet eritque tuus nummorum millibus octo;
Verna ministeriis ad nutus aptus heriles;
Litterulis Graecis imbutus, idoneus arti
Cuilibet; argilla quidvis imitaberis uda:
Quin etiam canet indoctum, sed dulce bibenti:
Multa fidem promissa levant, ubi plenius aequo
Laudat venales, qui vult extrudere, merces:
Res urguet me nulla; meo sum pauper in aere:
Nemo hoc mangonum faceret tibi: non temere a me
Quivis ferret idem; semel hic cessavit, et, ut fit,
In scalis latuit metuens pendentis habenae.

8 *Melius legimus* imitaberis, *ut est in veteribus exemplaribus, Comment. Cruq.* imitabitur *G. et primae editt.* mutabitur *S.* 11 excludere *Can.*

nam, et per hoc, moribus aliquantum incomtis. B. Seu simplicibus, nec corruptis. Z.

Sic agat; his verbis tecum contractet Vet. Schol.

4 *A vertice ad talos* proverbiali forma dicitur. B. *Candidus*, albus. Z.

5 *Fiet eritque tuus*, garrulitate placere studet, et iurisconsultos deridet.

Nummorum, sestertiorum.

6 *Ministeriis*, coenarum scilicet et conviviorum.

8 *Argilla quidvis*, h. e. efficies de eo quod tu volueris: in quamvis formam flexeris. Proverbialis et allegorica elocutio est. Sic et Persius (3, 23.) *Vdum et molle lutum es*. B. Horatianum est comparandi voces omittere, et simpliciter ponere similitudines, instar metaphorarum. G.

9 *Bibenti*, ubi aliquantum potus quis fuerit.

10 *Levant*, elevant, minuunt.

12 *Meo sum pauper; pauper quidem sum, sed nulli quidquam debeo*. Vet. Sch. B. Nempe qui *suo* in *aere* pauper est, non habet *alienum*, quod illum urgeat. G.

13 *Hoc faceret tibi*, ut simpliciter narraret tibi tantillum vitii.

14 *Ferret*, auferret. B. Neque alius mango tibi praestaret, quod ego: neque ego cuivis, quod tibi: duplex commendatio integritatis. G.

Semel hic cessavit; simpliciter et lenissime fatetur fugitivum. Vet. Schol. B. *Cessare* hic et Art. P. 357. est ἐλλείπειν, delinquere, omittere aliquid officii sui. G.

15 *In scalis. Ordo est, metuens habenae pendentis in scalis.* Vet. Sch. *Impuberes, teste Vlpiano, habena vel ferula plectebantur.* Torrentius. B. Non est quod fidem hic habeamus scholiastae. *In scalis* latendi esse opportunitates, vel Clodii nos factum docet, qui *fugiens in scalarum se tenebras abdidit* Cic. pro Mil. c. 15. Extenuat factum pueri mango, qui non plane fugitivus sit, sed modo in proximo delituerit, dum deferveesceret ira domini. *Habena*, ut hodie lora stapedum, adhibita ad pulsandum, Vlpia. l. 1. §. 33. ff. de SC. Silan. *Impuberes — terreri tantum solent, et habena vel ferula caedi.* De tormentorum quaestione sermo est. Verum ipse Ovid. Epist. 9. 81. Herculem ab Omphale sua saevienis habenis tremefactum canit. G.

Des nummos, excepta nihil te si fuga laedit.
Ille ferat pretium, poenae securus, opinor.
Prudens emisti vitiosum; dicta tibi est lex:
Insequeris tamen hunc, et lite moraris iniqua.
Dixi me pigrum proficiscenti tibi, dixi
Talibus officiis prope mancum; ne mea saevus
Iurgares ad te quod epistola nulla veniret.
Quid tum profeci, mecum facientia iura
Si tamen attentas? Quereris super hoc etiam, quod
Exspectata tibi non mittam carmina mendax.
Luculli miles collecta viatica multis
Aerumnis, lassus dum noctu stertit, ad assem
Perdiderat: post hoc vehemens lupus, et sibi et hosti
Iratus pariter, ieiunis dentibus acer,
Praesidium regale loco deiecit, ut aiunt,
Summe munito, et multarum divite rerum.
Clarus ob id factum, donis ornatur honestis;

16 laedat *edd. vett.* 17 feret *Glarean.* 22 rediret *G. Bos. Sax. Med.* 1477. *Flor.* 32 facti *Cun.* factus — ornatus *coll. Sax.*

16 *Des nummos*, age da, sine videam tuos nummos.

Magis placuit *laedit* quam *laedat*; atque haec scriptura est antiquissimi Cruquiani Codicis. [† itemque unius ex Bentleianis.] *Laedit*, offendit.

17 *Ferat*, possit auferre vel accipere.

Poenae securus, redhibendi metu, quod non dixerit vitium.

18 *Dicta tibi est lex;* ita enim legimus in Bentleii edito libro pro eo quod in aliis est *dicta tibi lex*. Atque hoc quidem fecit contra consuetum sibi morem: nam inutilia et trahentia omittere solebat. *Est* autem hoc loco videtur haud inconcinne interpositum.

19 *Hunc*, callide demonstrat se digito, tanquam notae fidei homuncionem.

Moraris, detines: leni charientismo pro inquietas.

21 *Mancum*, manu debilem et inutilem, paralyticum altera manu.

Saevus, immaniter iratus.

22 *Rediret* magis placet, quam *veniret*. *Venit* epistola etiam eius, qui ultro scribit: *redit* eius, qui respondet ad se missis amici literis. Pigrior, cuius non *redit* epistola. G.

23 *Quid tum profeci? praedicendo vitium meum.* Vet. Schol.

Mecum facientia; quae pugnant a me. Landinus.

24 *Attentas; solicitas.* V. Sch. Experiris.

Super hoc, ἐπὶ τούτῳ. Cruq.

26 *Collecta viatica;* praedando scilicet. Viaticum viae subsidium est.

27 *Ad assem*, proverbiali sermone dicimus, cum omnino amisimus.

28 *Vehemens lupus*, supple *tanquam*, vel *factus;* sic et Homerus *λύκοι ὥς;* ut sit proverbialis elocutio.

29 *Acer*, calidus, vehemens.

30 *Praesidium regale;* Mithridatis praesidium, quod Tigranocertae erat, uti ex Dione ostendit Cruquius.

Loco deiecit, statione sua deturbavit. *He dislodg'd them.*

32 *Donis; militaria dona*, co-

Accipit et bis dena super sestertia nummûm.
Forte sub hoc tempus castellum evertere praetor
Nescio quod cupiens, hortari coepit eundem
Verbis, quae timido quoque possent addere mentem.
I, bone, quo virtus tua te vocat; i pede fausto,
Grandia laturus meritorum praemia: quid stas?
Post haec ille catus, quantumvis rusticus, Ibit,
Ibit eo quo vis, qui zonam perdidit, inquit.
Romae nutriri mihi contigit, atque doceri,
Iratus Graiis quantum nocuisset Achilles.
Adiecere bonae paulo plus artis Athenae;
Scilicet ut possem curvo dignoscere rectum,
Atque inter silvas Academi quaerere verum.
Dura sed emovere loco me tempora grato;
Civilisque rudem belli tulit aestus in arma,
Caesaris Augusti non responsura lacertis.
Vnde simul primum me dimisere Philippi,

36 mentis *Cun.* 44 vellem *ex MSS. Cun.* 46 amovere *Fea. Glar.*

ronae, torques et phalerae. Torrentius. Male nonnulli Codices legerunt *opimis* pro *honestis*. B. De hoc more Romanorum virtutem militarem ornandi vid. Broukhus. ad Tibull. p. 23. Z.

34 *Praetor; significat olim duces Imperatores dictos, praefectos Praetores. Valerianus Servilianus praefectus erat exercitus.* Vet. Schol. Nam ipse Lucullus Athenis agebat apud Brutum.

36 *Addere mentem*, animos adiicere.

38 *Quid stas?* Quid haeres, vel dubitas?

39 *Catus*, lingua Sabina acutus est.

Rusticus, et per hoc imperitus et rudis rerum.

Ibit pro *eat*, ἐν ἤθει: nam comica est enallage.

40 *Qui zonam perdidit. Ex fabula Graeca ductum, athletae qui zonam perdiderat.* Vet. Sch.

42 *Iratus Graiis*, ridicule Iliadem significat. *Figurate saevitiam Caesaris Augusti in adversas partes videtur ostendere.* Vet. Schol. B. Quin simpliciter argumentum Iliados, et initium, *Μῆνιν ἄειδε θεά*, respicit. G.

43 *Artis*, doctrinae.

44 *Curvo dignoscere rectum*, virtutem, quae in medio duorum vitiorum est, ad rationis examen exigere. B. Non absurde putat Dacerius, geometriae elementa hic intelligi, sine quibus nemo tum apud Academicos philosophabatur. Sanadonus his iam Romae Flaccum esse imbutum, existimat. G. Assentior Sanadono, et intelligo locum de studio philosophiae. Z.

45 *Quaerere verum; iocunde hoc, quia quaerunt verum, ut negent idem inveniri posse.* Vet. Schol. Hoc loco profitetur se Academicum.

46 Omnes fere MSS. legerunt *emovere* pro *amovere*.

47 *Aestus*, tempestas, procella. *Et Brutus tunc Achaiam et Athenas tenebat, cui cognitus erat a studio philosophiae.* Vet. Schol. Cruq.

Decisis humilem pennis, inopemque paterni
Et laris et fundi, paupertas impulit audax
Vt versus facerem: sed, quod non desit, habentem
Quae poterunt unquam satis expurgare cicutae,
Nil melius dormire putem quam scribere versus?
Singula de nobis anni praedantur euntes;
Eripuere iocos, venerem, convivia, ludum;
Tendunt extorquere poëmata. quid faciam vis?
Denique non omnes eadem mirantur amantque:
Carmine tu gaudes; hic delectatur Iambis;
Ille Bioneis sermonibus, et sale nigro.
Tres mihi convivae prope dissentire videntur,
Poscentes vario multum diversa palato.
Quid dem? quid non dem? renuis tu, quod iubet alter;

53 expugnare *e MS. Cun.* Sicyae *Lamb. ex coni.* 56 ludos *Sax.* 62 nimium diu *Cun.* 63 quod tu *Bentl. ex MS.* petit alter *Sax.*

50 *Decisis humilem pennis; significat, se proscriptum fuisse.* Vet. Schol. Quantum debemus Augusto, quod proscripserit eum!

51 *Laris*, metonymicōs pro domo, in qua *Lar* colitur.

Audax, bonum paupertatis epitheton: nam *Hominem experiri multa paupertas iubet*, ut ait Publius mimus.

52 *Quod non desit*, mire pro quantum non sinat ut egeam.

53 *Cicutam posuit pro helleboro.* Vet. Schol. Satyrice, ac si helleborum venenum crederet. Lambinus ex ingenio suo *Sicyae* reposuit. Quantum est habere palatum! B. *Cicuta* summo gradu refrigerat. Vid. Plin. 25, 13. Ergo aestum etiam illum et fervorem, quo poetae calescunt, domare potest. Pers. 5, 145. *calido sub pectore mascula bilis Intumuit, quam non exstinxerit urna cicutae. Expugnare* pro *expurgare* commodum huic rei videtur. *Cicuta* non *purgat* ut helleborum, sed *pugnat* contra calorem. G.

54 *Melius dormire*, satis frequenti proverbio hoc dicimus.

55 *Euntes*, decedentes, cum iam sol noster vergit in occasum.

56 *Ludum*, musicam et choreas.

57 *Tendunt*, nituntur. B. *Extorquere* poemata, ut v. 139. *extorta voluptas*, auferre voluntatem scribendi. G.

Quid faciam vis? cum cesset mens, desint vires.

59 *Carmine*, lyrico: etiam epos accinitur lyrae. *Δότε μοὶ λύρην Ὁμήρου.* Anacreon. B. *Iambos* etiam a *lyricis* separat Epist. 1, 19, 23. sqq. G.

60 *Bioneis sermonibus;* ita Satyram appellat a Bione Borysthenite philosopho, qui neque diis, neque hominibus pepercit. *Sunt autem disputationes Bionis philosophi, quibus stultitiam arguit vulgi, cui pene consentiunt carmina Luciliana.* Vet. Schol. Alter hic erat Lucianus. B. Firmari haec possunt ex Laërt. 4, 52. et quae ibi Meibom. G.

Sale nigro; lividis iocis. Vet. Schol. Alias utebantur nigro sale in conviviis. Vide Sat. 2, 4, 74.

63 Pro *tu quod* Bentleius posuit *quod tu*, fortasse aliquanto dulciori sono.

Quod petis. id sane est invisum acidumque duobus.
Praeter caetera, me Romaene poëmata censes
Scribere posse, inter tot curas totque labores?
Hic sponsum vocat, hic auditum scripta, relictis
Omnibus officiis: cubat hic in colle Quirini,
Hic extremo in Aventino; visendus uterque;
Intervalla vides humane commoda. ¶ Verum
Purae sunt plateae, nihil ut meditantibus obstet.
Festinat calidus mulis gerulisque redemtor;
Torquet nunc lapidem, nunc ingens machina tignum;
Tristia robustis luctantur funera plaustris;
Hac rabiosa fugit canis, hac lutulenta ruit sus.
I nunc, et versus tecum meditare canoros.
Scriptorum chorus omnis amat nemus, et fugit urbes
Rite cliens Bacchi, somno gaudentis et umbra:

65 Romaene *omnes MSS. apud Cruq. G. Z. Med.* 1477. *F. Lamb. Steph. etc.* Romae mene *Ald.* Romana *solus forte Bast.* 68 valle *Sax.* Quirino *malit Heins. ad Ovid. Fast.* 375. *it. Cun.* 70 Rerum *Cruq. ex MSS. conf. v.* 84. 71 Plures *Glar.*

Iubet, optat. *Δραματικῷ charactere tanquam ad ipsos convivas loquitur.* Vet. Schol.

65 *Praeter caetera; omissis aliis rebus.* Vet. Sch. Quinetiam. Nescio cur in Bentleii edito libro *Romaene* est pro *Romana*, nulla sub auctoritate. B. Dormitavit vir doctus. Vid. Var. Lect. G.

66 *Curas*, negotia, molestias.

67 *Sponsum; ut pro se spondeam.* Vet. Schol. B. Conf. Sat. 2, 6, 23. G.

Auditum scripta. Satyrice et παρὰ προσδοκίαν hoc intulit; quomodo et Iuvenalis inter caeteras pestes infert, [3, 9.] *Augusto recitantes mense poetas.*

68 *Officiis*, quae inter amicos intercedunt: ut exempli gratia quae sequuntur.

Cubat, per Euphemismum pro aegrotat: alias *decumbit* dicitur.

70 *Humane commoda; comica* Ironia haec; humani enim cavere solent, ut, dum potentes adeunt, iustum intercedat intervallum, dum salutant. Nos diceremus, *A pretty civil Distance.* B. Ironiam ita intelligo: *intervalla* loci et viae, inter *collem Quirinum* et *extremum Aventinum*, incommoda homini, vix equo facilia. G.

72 *Calidus*, sudans, properans.

Geruli sunt, qui portant necessaria ad fabricam. Vet. Schol.

Redemtor, aedium condendarum conductor.

73 *Torquet*, trochleis suis trahit.

Tignum, trabem. B. Vid. Iuven. 3, 255. G.

74 *Funera*, corpora feretris elata cum nigro libitinariorum grege.

76 *Canoros*, sublimes. B. Bene modulatos. G.

77 Mire *chorus;* quia in silvis Satyri et Nymphae, Bacchi chorus, saltant; cuius in clientela sunt et poetae. B. Conf. Epist. 1, 19, 3. it. hic 104. G.

78 *Umbra*, nemorum solitudine.

Tu me inter strepitus nocturnos atque diurnos
Vis canere, et contracta sequi vestigia vatum?
Ingenium, sibi quod vacuas desumsit Athenas,
Et studiis annos septem dedit, insenuitque
Libris et curis, statua taciturnius exit
Plerumque, et risu populum quatit: hic ego rerum
Fluctibus in mediis, et tempestatibus urbis,
Verba lyrae motura sonum connectere digner?
Frater erat Romae consulti rhetor, ut alter
Alterius sermone meros audiret honores;
Gracchus ut hic illi foret, huic ut Mucius ille.
Qui minus argutos vexat furor iste poëtas?
Carmina compono, hic elegos; mirabile visu

80 contacta *G. S. Med.* 1477. cunctata *Cun. et Sax.* 81 sqq. sibi qui — Vt studiis — taciturnior *Cun. solus.* 87 — 140 *Dan. Heinsius transfert ad Epist.* 2, 1, 229. *Boivinus ad* 118. *Vtrumque refellit Bentl.* 89 Crassus *pro* Gracchus *coni. Bentl.* huic ut M. ille *sic XL editt. ap. Cun.* hic — illi *al.* 90 versat *Bentl. e coni.*

80 *Contracta*, arcta: nam presso et circumspecto gradu incedunt: *ut ea sequendo vix contigerit imitator*, inquit Vet. Sch. Pro *contracta* Bentleius posuit *non tacta*, levi vel nulla de causa: maxime hic turbatur ab imperitia Librariis. Antiquus tamen Interpres facit pro me, vel saltem ego pro illo. *Verba Togae sequeris, iunctura callidus acri.* Persius 5, 14. Apage *contacta* et *cantata*. B. Dacerius *contracta*, i. e. pene deleta. Sanadonus *cunctata*, incerta, dubia. Vet. Schol. videtur *contacta* legisse. Nihil melius vulgato *contracta* i. e. angusta, quae pauci sequi possunt, ut στενὴ πύλη Matth. 7, 13. G.

81 *Ingenium;* ego autem non me gero pro ingenio. Obiter Satyram stringit in umbratiles studiosos.

82 *Insenuit; impalluit, immortuus est.* Vet. Schol. ita enim legendum pro *immoratus est.* B. *Insenuit*, ut *inhumanae Camoenae senium* Epist. 1, 18, 47. G.

83 *Curis*, studiis.

Statua taciturnius; proverbium est. Scite neutrum pro masculino.

Exit, redditur, efficitur.

84 *Quatit*, concutit.

86 *Digner*, *condignum arbitrer.* Vet. Sch. Vin' tu, ut populus me itidem derideat ut illum, per plateas meditantem?

87 *Frater*, h. e. tanquam iuratus frater. Bentleius plurimum desudat, ut *Pactus* fiat de *Frater*, [et *consulto* de *consulti*] verum incassum. Hi coitione tantum erant *fratres*. B. Etiamsi *fratres* ponas sanguine: tamen potest *frater* etiam reduplicative poni, *Frater erat* adeo frater i. e. similis, ut etc. Vid. Ser. 2, 3, 244. G.

88 *Honores*, eximias laudes.

89 Tiberius et Caius Gracchus, Corneliae filii, dicendi gloria praecipui; contra Publius Mutius Iurisconsultus erat egregius. Bentleii editio male *Mucius* pro *Mutius*. B. Quin MVCIVS libri, lapides, nummi, Graeci. G.

90 *Argutos*, sonoros, sublimes.

Vexat, agitat. Bentleius vitiose *versat*, atque ex mera sua coniectura.

91 *Carmina compono*, vult videri et se ipsum tangere. B. Vt per communicationem tanto auda-

Caelatumque novem Musis opus. Aspice primum,
Quanto cum fastu, quanto molimine circum-
Spectemus vacuam Romanis vatibus aedem.
Mox etiam, si forte vacas, sequere, et procul audi
Quid ferat, et quare sibi nectat uterque coronam.
Caedimur, et totidem plagis consumimus hostem,
Lento Samnites ad lumina prima duello.
Discedo Alcaeus puncto illius: ille meo quis?
Quis? nisi Callimachus? si plus adposcere visus,

95 vacat *Ven.* 96 Qui ferat, aut *Zar.* 98 limina *Med.* 1477. lumina prona *MSS.* 2 *Bland. apud Cruqu.* 100 si plus se attollere *MS. Cruq.*

cius stultitiae illius sibi conscios possit perstringere. G.

92 *Caelatumque;* Ἐνάργεια. Vet. Schol. *Caelatum, pictum, affabre variegatum* [Vet. Schol. *omni genere poeseos quasi ad vivum expressum*]. Splendida haec metaphora tam ad carmina quam ad elegos referenda est, etsi ἀσυνδέτως. Bentleius inscite posuit *Sacratum* de suo pro *Caelatum*. B. Nempe *mirabile opus* intelligit aedem Palatinam, vel illam Herculis Musarum: hanc vel *caelatum* opus *Musis* vult intelligi, i. e. signis illarum exornatum, vel legi, ut ipse ex coniectura posuit, *sacratum Musis opus*. Post lectas longas ipsius et Massoni disputationes placet simplicitas hic proposita et exposita. G.

93 *Molimine*, grandi et meditato gestu.

Circumspectemus: una pars orationis est, divisa in duos versus, Lucilii more antiquo. V. Sch. B. Schol. Cruq. *Vt negemus, in templo Apollinis ullos poetas Romanos habere aut recitare sua carmina.* Itaque *vatibus* ablativo casu accipit. Sed mihi hic certe videtur verum vidisse Bentleius, et ita explicandus h. l.: Facit nos superbos aedes Apollinis *vatibus* (dativo) *vacua* et destinata. G.

94 *Vacuam*, liberam, vacantem, et per hoc frequentem. *Vacuus* etiam dicitur qui semper *vacat* amicis.

Aedem, Apollinis Palatini et Musarum.

95 *Si forte vacas*, ad nugas scilicet audiendas.

96 *Ferat*, adducat, cum vultu proferat.

97 *Caedimur;* critico gladio acriter decertamus.

98 *Lento Samnites; tanquam Samnites, quorum pugna stataria est.* Vet. Schol. B. Forte *lento* etiam, quia interdum arma ludicra, quibus nihil, aut tarde decernitur. G.

Ad lumina prima; unde et Ennius: Bellum aequis manibus nox intempesta diremit. Vet. Sch. Sed haec ironice dicta sunt: nam contrarium intelligitur. B. An *lumina prima* coenae potius tempus signant? Sic certe de h. l. Lipsius Sat. 1, 6. ubi gladiatores in triclinio pugnantes exhibet. G.

99 Carminibus suis *Alcaeum* imitatus est Horatius.

Puncto, suffragio, iuxta legem tabellariam. Vet. Schol. Cruq. Nam *punctis* numerabant suffragia in tabellis. B. Vid. A. P. 343. G.

100 *Callimachus*, egregius hic elegorum scriptor. B. Quinct. 10, 1, 58. *Princeps habetur elegiae.* Sed videntur quidam praetulisse Mimnermum: certe ita intelligit h. l. Vet. Schol. Cruq. *Mimnermum laudat tanquam primum in elegis scribendis.* G.

Fit Mimnermus, et optivo cognomine crescit.
Multa fero, ut placem genus irritabile vatum,
Cum scribo, et supplex populi suffragia capto:
Idem, finitis studiis, et mente recepta,
Obturem patulas impune legentibus aures.
Ridentur mala qui componunt carmina: verum
Gaudent scribentes, et se venerantur, et ultro,
Si taceas, laudant quidquid scripsere, beati.
At qui legitimum cupiet fecisse poema,
Cum tabulis animum censoris sumet honesti;
Audebit quaecunque parum splendoris habebunt,
Et sine pondere erunt, et honore indigna ferentur,
Verba movere loco, quamvis invita recedant,
Et versentur adhuc intra penetralia Vestae.
Obscurata diu populo bonus eruet, atque
Proferet in lucem speciosa vocabula rerum,
Quae priscis memorata Catonibus atque Cethegis
Nunc situs informis premit et deserta vetustas:
Adsciscet nova, quae genitor produxerit vsus.

102 vates *Cun.* 107 scriptores, sed *Sax.*

101 *Mimnermus duos libros luculentos scripsit.* Vet. Schol.

Optivo, adoptivo. Vet. Schol.

102 *Multa fero;* nam recitantibus adesse cogor.

104 *Mente recepta; ex insania Poeticae professionis ad me rediens.* Vet. Schol. B. Vid. Epist. 1, 19, 3. it. A. P. 296. G.

105 *Obturem,* obturare possim. *Tractum est hoc a sacerdotibus Martis, qui dum sacra celebrarent, cera obturabant aures, ne aliquo sono mens eorum inquietaretur.* Vet. Schol. Cruq. B. Nota etiam fabula Vlyssis, aures sociorum obturantis ad cantum Sirenum. G.

Impune, sine ullo periculo. B. *Impune* potest negare operam aurium recitantibus, qui ipse recitare non cupit. G.

106 Conf. Ser. 1, 1, 66. *Populus me sibilat* etc. G.

111 *Splendoris,* dignitatis.

112 *Pondere,* gravitate.

Honore, honesta statione, sive ordine.

Ferentur, videbuntur. B. Mihi videtur Metaphora, a turbida aqua torrentis, quae *fertur* rapido cursu, *fluit lutulenta,* ut Sat. 1, 4, 11. Contrarium hic v. 120. G.

113 *Movere loco. Censores quos notabant loco movebant.* Vet. Schol. Cruq.

114 *Intra penetralia Vestae;* h. e. *quamvis sacrosancta videantur.* Vet. Schol. Cruq. Proverbium de non tangendis. Primo calore inveniendi omnia videntur egregia. B. *Intra penetralia Vestae* Palladium est, quo nihil carius. G.

115 *Bonus,* aequus. B. Compara A. P. 47. sqq. G.

118 *Situs informis; lanuginosus mucor.* Landinus.

Premit, celat.

Deserta, desolata, sola, derelicta.

119 *Adsciscet;* aliunde assumet.

Vehemens et liquidus puroque simillimus amni,
Fundet opes, Latiumque beabit divite lingua:
Luxuriantia compescet; nimis aspera sano
Levabit cultu; virtute carentia tollet:
Ludentis speciem dabit; et torquebitur, ut qui
Nunc satyrum, nunc agrestem cyclopa movetur.
P. Praetulerim scriptor delirus inersque videri,
Dum mea delectent mala me, vel denique fallant,
Quam sapere, et ringi. Fuit haud ignobilis Argis,
Qui se credebat miros audire tragoedos,
In vacuo laetus sessor plausorque theatro;
Caetera qui vitae servaret munia recto
More; bonus sane vicinus, amabilis hospes,

122 depascet *coni. Cun.* 125 imitatur *Z. Med.* 1477. 128 Argos *MSS. Torr. it. Sanad.*

Produxerit, in medium protulerit.

120 *Vehemens*, per Synaeresin profertur.

Liquidus, pellucidus.

122 *Compescet*, tanquam vinitor sua falce. B. Sed *compescitur* proprie pecus, ne luxuriando et exsultando dissipetur. Illa falcis et ablationis cogitatio fecit, ut *depascet* coniiceret Cuningamus. G.

123 *Levabit*; molliet, colendo temperabit.

Virtute carentia; inertia, quae sine nervis sunt et spiritu.

124 *Ludentis*; saltantis Pantomimi.

Torquebitur, h. e. fiet quod ipse voluerit: omnes gestus et motus Pantomimus novit, sic et ille Dramaticos Characteras.

125 *Satyrum*; mollissimum saltationis genus. *Saltantes satyros imitabitur Alphesiboeus.* Virgilius E. 5, 73. B. Vtraque persona occurrit in Cyclope Euripidis, ubi ex ipsa comparatione diversorum motuum voluptas. G.

Cyclopa; durissimum genus saltationis, quod Polyphemum referebat.

Movetur; quoniam saltatio infamis res erat, temperabant sibi a vocabulo, et *moveri* pro saltare dicebant. Gesticulando autem saltabant Pantomimi. B. *Motus Ionici* sunt Car. 3, 6, 21. Add. A. P. 232. G.

126 Dixerit aliquis, si tanto labore opus est, malo delirus haberi, et mihi placere. Respondetur a v. 141. G.

127 *Fallant*; *lateant*, *sic ut mala esse nesciam.* Vet. Schol. Cruq. Metabaticῶς haec intulit. B. *Denique*, omnino, *vulgar.* Z.

128 *Ringi*; torquere os, ut canis: hoc faciunt qui cruciati risum fingunt. *Hic ringi est ficto risu laetitiam simulare.* Vet. Schol. Cruq.

Haud ignobilis. Hic Lycas dictus est. Vet. Schol. Cruq.

Argis; apud Graecos: nam Abydi fuisse ostendit Aristoteles de Mirabilibus. Hoc monuit Cruquius. B. An *Argis* significare possit inter Argivos, non dixerim. Aristoteles non nominat *Lycam*. Potest eadem insania bis observata esse: potest, ut fit, intercessisse error. Ceterum similis insaniae exemplum Thrasyllus Ael. V. H. 4, 25. G.

131 *Servaret*, obiret.

132 *Sane*; re, non simulate, vel etiam valde.

Amabilis; suavis, benignus.

Comis in uxorem, posset qui ignoscere servis,
Et signo laeso non insanire lagenae:
Posset qui rupem et puteum vitare patentem.
Hic ubi cognatorum opibus curisque refectus
Expulit helleboro morbum bilemque meraco,
Et redit ad sese; Pol, me occidistis, amici,
Non servastis, ait, cui sic extorta voluptas,
Et demtus per vim mentis gratissimus error.
¶ Nimirum sapere est abiectis utile nugis,
Et tempestivum pueris concedere ludum;
Ac non verba sequi fidibus modulanda Latinis,
Sed verae numerosque modosque ediscere vitae.
Quocirca mecum loquor haec, tacitusque recordor;
Si tibi nulla sitim finiret copia lymphae,
Narrares medicis. quod quanto plura parasti,
Tanto plura cupis, nulline faterier audes?

140 *pro* per vim, pretium *Zar.* 148 nulli te farier *Zar.*

134 *Signo laeso;* effracto signo, quo signabatur lagenae cortex, sive suber. Vult significare, satis fuisse liberalem. *Lagena,* vas erat fictile, seu minor adus: nostris, *a Jug.* Vide Sat. , 8, 81.

136 *Opibus;* ope, auxilio.

Refectus; ad sanitatem iterum perductus.

137 *Bilem;* supple *corruptam,* el *atram.*

Meraco; non admodum diuto; ob tantam dementiam.

140 Pulcherrimam sententiam arit lectio Zaroti, qua *pretium entis* dicitur *error gratissius:* q. d. facile aliquis sana ente careat, ut tam iucundo rrore fruatur. Consilio emenandi adscribi vix potest in litione tot deformata sphalatis: igitur aut ex bono archepo est, aut casus plane similis li, cum impacta temere sponia Nealcis equo spumam effet, quam ars pictoris desperat. G.

Gratissimus error; unde illud raecum: Ἀμαρτία θράσος. Vet. Schol. ex MS. Stephani, h. e. *Error audaciam parit.* Est et aliud simile huic, Ἀμαθία θράσος, h. e. *Ignorantia audaciam parit;* quae nollem a Stephano confusa.

141 *Nimirum;* quantum ex iam dictis licet coniicere. B. Resumit hic personam suam poeta. Disputatum adhuc fuit, melius esse irrideri, quam scribendi laborem ferre. Subiicit Horatius, Nimirum optimum est plane non facere versus, sed tempus in morum potius disciplina consumere. G.

142 *Tempestivum;* pueris, non mihi iam senescenti.

143 *Sequi,* quaerere.

144 *Numeri* versus sunt, *modi* lyrae.

145 *Recordor,* in animum revoco, revolvo. B.

146 Haec sententia de siti et cupiditate habendi debetur Aristippo. vid. Plutarch. de Amore Divit. Z.

147 *Narrares medicis;* metu scilicet hydropis. B. *Quod,* quantum attinet ad hoc. Z.

Si vulnus tibi monstrata radice vel herba
Non fieret levius; fugeres, radice vel herba
Proficiente nihil, curarier? Audieras, cui
Rem Dì donarint, illi decedere pravam
Stultitiam; et cum sis nihilo sapientior, ex quo
Plenior es; tamen uteris monitoribus îsdem?
At si divitiae prudentem reddere possent,
Si cupidum timidumque minus te; nempe ruberes,
Viveret in terris te si quis avarior uno.
Si proprium est, quod quis libra mercatus et aere est,
Quaedam, si credis consultis, mancipat usus:
Qui te pascit ager, tuus est; et villicus Orbì,
Cum segetes occat tibi mox frumenta daturas,
Te dominum sentit. das nummos, accipis uvam,
Pullos, ova, cadum temeti: nempe modo isto
Paulatim mercaris agrum, fortasse trecentis,
Aut etiam supra, nummorum millibus emtum.
Quid refert, vivas numerato nuper an *olim*?

152 donarent *edd. vett.* 154 rationibus *Lamb. MS. Bas.* it. *G. et S. a manu prima.* 155 sapientem *S.* 158 mercatur et aere, *Ven. Glar.* 161 daturus *etiam Bentl. ex MSS.* daturas *etiam Z. edd. vett.*

150 *Levius*, tolerabilius.

151 *Audieras*; a vulgo scilicet, cui semper in ore est, *Sapere divites*, atque *Dementes esse pauperes*.

152 *Donârint*; ita recte Bentleius [pro *donarent*], etsi de suo. B. Iuven. 3, 153. *Ridiculos facit paupertas*. G.

Pravam, perversam.

155 *At*, quinimo, insuper.

156 *Nempe ruberes*; concedo, quod deberes erubescere.

157 *Viveret in terris*; vulgaris forma loquendi est.

158 *Libra et aere, verba sunt iuris, cum per libram expensa pecunia; per aes ipsum pretium demonstratur: unde et libripens huiusmodi testificationi adhiberi solet.* Vet. Schol.

159 *Mancipat*; mancipio dat, vel legitimam possessionem facit.

Vsus; usus fructus, non usucapio neque usurpatio, ut quidam volunt.

160 *Villicus Orbî*; cuius agrum tu conduxisti mercede. nam qui agros conducebant, et villicum et servos una conducebant; sic et qui emebant. R. Non, puto, conduxit vel Orbii, vel cuiusquam agrum unquam Horatius: sed sic argutatur: meus est ager, qui me alit, sive eum agrum totum simul emam, sive per intervalla, quoties aliquid opus est. G.

161 Pro *daturus* cum Cruquio et Torrentio reposui *daturas*, et MSS. confirmant.

166 *Refert* supple *ad tua negotia*.

Numerato nuper; pretio agri per partes numerato; quod tu facis, dum pensionem solvis quotannis. B. Potius, dum de

Emtor Aricini quondam Veientis et arvi
Emtum coenat olus, quamvis aliter putat; emtis
Sub noctem gelidam lignis calefactat ahenum;
Sed vocat usque suum, qua populus adsita certis
Limitibus vicina refugit iurgia; tanquam
Sit proprium quidquam, puncto quod mobilis horae
Nunc prece, nunc pretio, nunc vi, nunc sorte suprema
Permutet dominos, et cedat in altera iura.
Sic quia perpetuus nulli datur usus, et haeres
Haeredem alterius, velut unda supervenit undam;
Quid vici prosunt, aut horrea? quidve Calabris
Saltibus adiecti Lucani, si metit Orcus

169 gelidum *Sanad. male.* 171 refigit *etiam Bos. et Cun.* 173 morte *Bentl. ex MSS. et primis editt. Et sic G. S. Z. Med.* 1477 *etc.* 175 Sed *MS. Sanad.* 177 *pro* vici, vites *Marc. ex Porphyr.*

fructibus emis, quoties opus est. G.

167 *Emtor Aricini;* qui scilicet a multis retro saeculis Aricinum, vel Veientem agrum de populo Romano emerat. B. Illud *quondam* non ad antiquissima tempora respicit, cum agrum populorum a se devictorum privatis vendidit populus: sed hoc modo vult, Qui longo ante tempore emit agrum, quales sunt suburbani illi Veientes et Aricini, ille proprie non coenat *dapes inemtas* [quas laudat Ep. 2, 48.], sed emtas in summa illa, quae pro toto agro soluta est. G.

170 *Qua populus;* agri limites festive designat.

171 Non placet Bentleii *refigit*, ex obscurioris notae Membranis aliquot. Servius ipse legit *refugit*, ut vel ipse notat Bentleius. B. *Refugit*, evitavit, i. e. cavere solet ac prohibere. Ter. Andr. 4, 4, 27. Chremes, *Recte ego*, inquit, *fugi has nuptias*, non de suis loquens, ed filiae, quas prohibebat. G.

173 *Nunc vi;* se proscriptum meminit: est autem *Nunc prece nunc pretio* trita loquendi formula.

Sorte suprema, morte. B. Si *morte* sit vera lectio, *suprema* habet hanc vim, ac si diceret, nunc morte denique. G.

174 *Cedat*, transeat, abeat.

176 Bentleius de suo posuit *alternis*, frustra. B. *Alternis* ess vices significat, ut unus tradat alteri, quod ab illo recepturus est, ut regnum Thebanum debebant alternis habere Eteocles et Polynices. Hic de successione agitur simpliciter, et illud *alterius* facit, ut tres gradus successionis designentur. Hoc etiam in undis ita est: quae unda undam trusit, ea non ab hac, sed a tertia superveniente impellitur. G.

177 *Vici;* praedia. *Omnium vicos et prata contemno*, Cicero ad Atticum. Nil opus est legi *vites*. Est autem *vicus* a Graeco *οἶκος*; sed pluribus et servilibus familiis constat: hodie *manerium* dicimus.

Horrea; ingentia granaria.

178 *Saltibus, latifundiis porrectis per plurimos montes. Est autem Calabria praeter caeteros reditus etiam rei pecuariae et lanarum mollium ferax, item Lucania.* Vet. Schol.

Grandia cum parvis, non exorabilis auro?
Gemmas, marmor, ebur, Tyrrhena sigilla, tabellas,
Argentum, vestes Gaetulo murice tinctas,
Sunt qui non habeant, est qui non curat habere,
Cur alter fratrum cessare, et ludere, et ungui
Praeferat Herodis palmetis pinguibus; alter,
Dives et importunus, ad umbram lucis ab ortu
Silvestrem flammis et ferro mitiget agrum;
Scit Genius, natale comes qui temperat astrum,
Naturae deus humanae, mortalis in unum-
Quodque caput, vultu mutabilis, albus et ater,
Vtar, et ex modico quantum res poscet acervo

182 curat *etiam G. Z. Bentl. vulg.* curet.

Orcus, terra est, Chaldaeis ארקא: puto vocem esse Punicam.

179 *Cum parvis*, aeque atque parva: et terribiliter haec dicuntur.

180 *Tyrrhena sigilla. Tusci primi in Italia signa de marmore posuerunt.* Vet. Schol. B, Vid. Vitru. 3, 2. G.

Tabellas, supple pictas.

181 *Gaetulo, Mauro: significat enim purpuram Girbitanam.* Vet. Schol. B. Conf. ad Car. 2, 16, 35. G.

183 *Alter fratrum;* Terentianus ille Micio. B. Nescio an hos cogitarit. G.

Cessare, otiari. Vet. Schol. Cruq.

184 *Herodis palmetis;* iuxta Hierichuntem sitis, unde maximi reditus tam ex palmis, quam ex balsami viridario, atque aliis rebus provenere. B, Vid. Strabo 16. p. 525. G.

Pinguibus, opulentis.

Alter; Demea.

185 *Importunus;* improbus, indefessus.

Lucis; solis.

186 *Silvestrem;* senticosum, et per hoc sterilem.

187 *Genius;* modo Sol, modo ipsa hominis anima, ut in hoc loco.

Astrum natale; metonymicῶς fatum. *Geminos Horoscope varo Producis genio.* Persius 6, 18.

188 *Naturae Deus.* *Ἡ γὰρ φύσις δαιμονία*, h. e. Natura nostra genialis est, ut ait Aristoteles, Naturae ipsius conscius: cum sit *ἐξήγησις τοῦ τρόπου τῆς τοῦ παντὸς διοικήσεως;* quod est, *repetitio* [malim *explicatio*] *modi, quo universa rerum natura administratur;* ut olim Heraclitus ὁ *Σκοτεινὸς*, cum vellet dicere, eam esse imaginem Dei, vel *divinae aurae particulam. Τὸν θεῖον λόγον δι' ἀναπνοῆς σπάσαντες νοεροὶ γινόμεθα*, Heraclitus, referente Sexto Empirico [M. 7, 129]. Qui quidem *θεῖος λόγος* Virgilio dicitur Aeneid. 5, 600. *Coeli spirabile lumen.*

Mortalis in unumquodque caput. Hoc secundum Physicos protulit, qui singulares animas in originem suam redire voluere.

189 *Mutabilis;* varius.

Albus et ater; felix et infelix, et per hoc, liberalis et illiberalis. Secundum hoc homines vel *εὐδαίμονες*, vel *κακοδαίμονες* dicuntur: nam albus color coelestium est, adeoque faustus, atque ater contra dirus et funestus, utpote lemurum proprius.

190 *Vtar*, simpliciter, pro utar rebus meis, sumtum faciam, ut saepe veteres, et Sen. controv. 14. *Naviga, milita, peregrinare adolescens; utere senex.* G.

Rex, supple, *praesens*. B.

Tollam; nec metuam, quid de me iudicet haeres,
Quod non plura datis invenerit. et tamen idem
Scire volam, quantum simplex hilarisque nepoti
Discrepet, et quantum discordet parcus avaro.
Distat enim, spargas tua prodigus, an neque sumtum
Invitus facias, neque plura parare labores;
Ac potius, puer ut festis quinquatribus olim,
Exiguo gratoque fruaris tempore raptim.
Pauperies immunda domu procul absit: ego, utrum
Nave ferar magna an parva, ferar unus et idem.
Non agimur tumidis velis aquilone secundo;
Non tamen adversis aetatem ducimus austris;
Viribus, ingenio, specie, virtute, loco, re,
Extremi primorum, extremis usque priores.
Non es avarus: abi. Quid? caetera iam simul isto
Cum vitio fugere? caret tibi pectus inani
Ambitione? caret mortis formidine et ira?
Somnia, terrores magicos, miracula, sagas,

199 domus *edd. pr. et vulg.* procul *MS. Bentl. Cun. V. No.* 204 Extremique priorum *Sax.* 206 fuge, rite caret *MSS. ap. Torr. G. Bos. S. Z. Med.* 1477. *F.*

192 *Datis*, a Maecenate, interpretatur Lambinus. Sed simplicius veriusque esse videtur, si explicas, quam quae acceperit, s. quam quae per testamentum aut ius hereditatis ei tradita sint. Z.

193 *Scire volam*, Comice profertur, pro *discernam*. B. *Scire volam*, ostendam me scire, ut Ser. 2, 5, 9. *Horres*, i. horrere te fateris. G.

Simplex; liberalis, apertus.

197 *Quinquatrus a quinque diebus, qui dies ad Ferias Minervae pertinent.* Vet. Schol. Eo tempore Scholarum diludia celebrabantur.

Olim, aliquando.

199 *Pauperies*, h. e. tantum opto usui.

Lambinus alicubi legerat *domu* pro *domus;* neque dubito, quin ea vera sit lectio. Est etiam *domu* apud Cornelium Nepotem et Plautum. Bentleius de sua coniectura posuit *procul*, *procul absit* pro *domu procul absit*. B. Si quid mutare velim, pro *domus* vel *domu* ponam *modo:* quod permutari saepius observat Burm. ad Ovid. Art. 1, 361. *Procul* repeti, nimis hic Tragicum vel Paratragicum potius. Sed nec *domus* nec *domu* damnare ausim. G.

Vtrum modo posuit pro *sive*. B. Sensus est: Vtrum nave magna an parva vehar, nil refert, quia tamen ego vehor etc. Z.

203 *Viribus*, valetudine.

Specie, *virtute*, *loco*, h. e. forma, eruditione, et dignitate.

205 *Non es avarus:* hoc enim tu ais, et nos utique concedimus.

Abi; euge, beatus es. *Ἐν ἤθει* profertur. B. Vt Ter. Ad. 4, 2, 25. *Laudo, patrissas, abi, virum te iudico.* G.

208 *Somnia; haec ad superstitionem referuntur.* Vet. Schol.

Nocturnos lemures portentaque Thessala rides?
Natales grate numeras? ignoscis amicis?
Lenior et melior fis accedente senecta?
Quid te exemta iuvat spinis de pluribus una?
Vivere si recte nescis, decede peritis.
Lusisti satis, edisti satis, atque bibisti:
Tempus abire tibi est; ne potum largius aequo
Rideat et pulset lasciva decentius aetas.

209 *Lemures, umbras vagantes hominum ante diem mortuorum, et ideo metuendas. Lemuria mense Maio per triduum celebrari solebant, ante additum anno mensem Februarium, ob quam rem Maio mense religio est nubere, et item Martio, in quo de nuptiis habito certamine a Minerva Mars victus est; obtenta virginitate Minerva Nerine est appellata.* Vet. Schol. Cruq. Addito iam Februario novo mense sacra Feralia fiebant Diis Manibus XII. Kalend. Martii. *Dum tamen haec fient, viduae cessate puellae.* Ovid. Fast. 2, 557. Crediderim, eos hoc fecisse, ne pro bonis geniis Lemures nova subirent corpora. *Physici dicunt eos, qui morte violenta concidissent, non recipi in originem suam, donec errantes legitimum fati tempus complevissent.* Servius ad Aeneid. 4. Sic et Tertullianus de Anima.

Portentaque Thessala; conversiones magicas. B. De his pleni libri Apuleianarum Metamorphoseon, propter quas in Thessaliam ipse abiit etc. Sic Epod. 5, 45. G.

210 *Grate numeras;* hilariter agendo, uti liberalem et sapientem decet, singulis natalibus.

212 *Iuvat;* verbum medicum est, pro *levat:* et Cruquiani Codices habebant *levat,* ex aliquo Scholiaste, ut puto. Quin et Bentleius praetulit *levat.* B. Sensus est: Non uno vitio, sed omnibus, purus esse debes. Z.

215 *Vivere si recte nescis;* h. e. Si nequis ulterius ad animum tuum vivere per aetatem.

Decede peritis; via cede iunioribus, h. e. contentus vita excede. B. Si sapere nescis, s. versus scribere, rebusque vitae humanae iucundis decenter ob aetatem aliaque impedimenta uti non potes amplius; rem concede his qui poterunt. Z.

214 *Lusisti,* amâsti et cecinisti. Haec tanquam de se Horatius scripsit. B. Nempe a v. 145. secum loqui instituit. G.

215 *Ne potum largius aequo;* nimis saturum convivam.

216 *Rideat et pulset;* nam pueris ludibrio sunt temulenti senes.

Lasciva ἀλλόγως posuit: nam *luxuriosa* est et *petulans.* — *Vellunt tibi barbam Lascivi pueri.* Sat. 1, 3, 133.

Q. HORATII FLACCI
DE ARTE POETICA
LIBER

AD PISONES.

Hunc librum, qui inscribitur DE ARTE POETICA, ad L. Pisonem, qui postea Urbis Custos fuit, misit, (Nam et ipse Piso poeta fuit, et studiorum liberalium antistes) in quem librum congessit praecepta Neoptolemi [Parii] de Arte Poetica; non quidem omnia, sed eminentissima. Vet. Schol. B. (Potest hic libellus commode haberi pro epistola libri secundi tertia, qui sic non maior erit libro primo. Nec temporum ratio, aut aliud necessarium, quod sciam, argumentum obstat. Favet etiam Charisius, qui p. 182, 3. et 185, 10. simpliciter *Epistolarum* nomine, quae hic leguntur, laudat. Mature tamen ut peculiaris libellus laudatur, a Quinctiliano Epist. ad Trypho., ubi simpliciter *Artem poeticam* vocat, et 8, 3, 60. ex *prima parte libri de arte poetica* ipsum affert principium. Priscianus quoque et alii Grammatici passim *Horatium de arte poetica* citant. An occasionem separandi voluminis dedit, quod, ut *Somnium Scipionis ex Ciceronis de republica* opere excerptum Macrobius explicavit, sic mature Grammatici Horatium interpretari coepere. Certe *Terentii Scauri* (quem Hadriani temporibus assignat Gellius 11, 15.) *Commentariorum in artem poeticam Horatii librum X.* laudat Charis. p. 182, 5. et 188, 17. In MSS. et priscis editionibus iam post Epodos et Carmen saeculare ponitur, ut in MS. Gottingensi, it. in edit. Mediolanensi 1477, in Veneta 1479 etc. usque ad H. Stephanum; nunc medio inter Epistolas et Sermones loco, ut in editione Zaroti, nunc denique ultimo omnium loco post epistolas, cuius instituti auctor videtur laudatus modo H. Stephanus, qui rationem eius reddit Diatr. p. 32. Certe non annotavi, qui ante illum ultimo loco poneret Artem, neque qui post illum non poneret. Harduino, qui Q. Horatium Flaccum negat auctorem huius libelli esse, respondemus locis iis, unde is putat hoc probari. G.) Placet mihi sententia

Wielandii, qui negat, Horatium voluisse hic artis poeticae tradere praecepta, sed hortatu Pisonis patris Pisonem puerum, nimis ad versus faciendos proclivem, a poesi deterrere, rei difficultate demonstrata, et vitiis, quae vulgo soleant committi, indicatis.

Humano capiti cervicem pictor equinam
Iungere si velit, et varias inducere plumas,
Vndique collatis membris, ut turpiter atrum
Desinat in piscem mulier formosa superne,
Spectatum admissi risum teneatis, amici?
Credite, Pisones, isti tabulae fore librum
Persimilem, cuius, velut aegri somnia, vanae
Fingentur species; ut nec pes, nec caput uni
Reddatur formae. ¶ Pictoribus atque poëtis
Quidlibet audendi semper fuit aequa potestas.
¶ Scimus, et hanc veniam petimusque damusque vicissim:
Sed non ut placidis coëant immitia; non ut

2 qui velit *MS. Bersm. pro* plumas, formas *coni. Bentl.* pennas *coll. Sax.* 3 aut *pro* ut *San.* 4 pistrim *coni. Gronov. Obs.* 1, 18. 8 Finguntur *Gott Med.* 1477, iunguntur *MS. Helmst.* 9 Reddantur *Zar. MS. Helmst.*

1 *Humano capiti;* huiusmodi fere erant sacrae Aegyptiorum picturae, quas sacras litteras, seu Hieroglyphica dicebant. *Primum praeceptum est* περὶ τῆς ἀκολουθίας. Vet. Schol. hoc est, de consequentia vel convenientia.

2 *Iungere si velit,* h. e. si sit iuncturus.

Varias; omnium colorum.

Inducere, proprie ad calamum et penicillum refertur. B. Potest pictor *plumas* inducere partibus alioquin humanis, equinisve. G.

3 *Vndique,* ex omni parte; ex quibusvis scilicet animalibus.

Collatis, adeo ut singula membrum aliquod de suo conferant.

Atrum, h. e. colore foedum: et Antitheta sunt *atrum* et *formosa.* Dea coelestis Syrorum inferiore parte piscis erat vel serpens, quo significabatur marinum et infernum Lunae imperium. B. Tales Tritones, Nereides, Parthenope, Eurynome etc. G.

5 *Amici,* domini mei. Amicus maior patronus est, minor comes, vel cliens, uti saepius dictum.

6 *Tabulae,* supple *pictae.*

7 *Velut aegri somnia,* proverbialis loquendi forma.

Aegri, melancholici.

Vanae; otiosae, inutiles et chimaericae.

8 *Species;* imagines.

Nec pes, nec caput; aliud proverbium est.

9 *Reddatur uni formae;* h. e. cohaerere dicatis, vel ad convenientem sibi formam reducere valeatis. B. *Reddatur,* respondeat, conveniat, ut *Apodosis,* quae ad verbum *redditio* est, Protasi: *reddi* alteri dicitur, quod ei debetur, vel quacunque ratione convenit. G.

Pictoribus atque poëtis; quos tu modo invadis. Subiectio est.

11 *Petimusque damusque; petimus ut Poetae; damus ut Critici.* Vet. Schol.

12 *Coëant;* misceant sua corpora inter se: quomodo Virgilius: *Iungentur iam gryphes*

Serpentes avibus geminentur, tigribus agni.
Inceptis gravibus plerumque et magna professis
Purpureus, late qui splendeat, unus et alter
Assuitur pannus; cum lucus et ara Dianae,
Et properantis aquae per amoenos ambitus agros,
Aut flumen Rhenum aut pluvius describitur arcus:
Sed nunc non erat his locus: et fortasse cupressum
Scis simulare: quid hoc, si fractis enatat exspes
Navibus, aere dato qui pingitur? amphora coepit
Institui; currente rota cur urceus exit?

18 Rheni *Sax.* 20 expers *Z.* expes *G.*

equis. Ostendit, poeticam licentiam pudenter esse sumendam, et modum servandum. Estque Metabasis, sive Transitio ad alterum praeceptum, quod est De servando Themate, seu de vitandis inanibus et affectatis Episodiis.

13 Basiliscum ergo nondum componebant ex gallo gallinaceo et serpente. G.

14 *Gravibus*; dignitate plenis. *Plerumque*; satis frequenter. *Professis*; prae se ferentibus.

15 *Purpureus assuitur pannus*; Metaphora a purpureis clavis, qui tunicis Senatorum assuebantur: et *pannos* per contemtum nominat hujusmodi intempestivos excessus.

16 *Cum lucus*; incertum quos notet. Ariciae erat celeberrimus Dianae lucus cum ingenti lacu. *Πᾶς τόπος σύνδενδρος ἄλσος καλεῖται, ὕδωρ ἔχων καὶ θεοῖς ἀφιερωμένος.* Homeri Interpres, citante Cruquio.

17 *Et properantis aquae*; fontes designat, qui plurimis rivulis per prata in Aricinum lacum decurrunt. Hoc ostendit Cruquius ex Strabone.

18 *Aut flumen Rhenum.* Poetae consueverunt Substantiva etiam declinare ad formam Adiectivorum. Sic Ovidius posuit *Caput Augustum*, et *Quirinam Vrbem*: et Persius *Heroas sensus*, et *Iuvenes iocos*: atque hic noster, *Metaurum flumen*, et *Romulam gentem*.

19 *Sed nunc*; h. e. quantumvis pannus splendeat, et tametsi sit purpureus.

Cupressum scis simulare; tractum est hoc ex antiqua fabella, quam sic relatam habemus a Vetere Interprete. *Hoc proverbium est in malum pictorem, qui nesciebat aliud bene pingere quam cupressum: ab hoc naufragus quidam petiit, ut fatum suum exprimeret; ille interrogavit, num ex cupresso vellet aliquid adiici: Μή τι καὶ κυπάρισσον θέλεις;* Hoc proverbium eruditus vir Henricus Stephanus ex scripto suo Scholiaste eruebat. Notum est naufragos, ad commovendam populi misericordiam, infortunium suum tabella depictum humeris circumgestâsse.

20 *Exspes*, ab omni spe destitutus, qui iam despondit animum: neque enim, puto, plausores invenit vel inveniet interpretatio Bern. Martini, Var. Lectt. 1, 25. *expedem* hic esse *νήποδα*, ore tantum qui exstet, pedibus, et reliquo corpore adeo, aqua occultatis et submersis. G. *Quid hoc*, quid prodest naufrago misero cupressus picta? Z.

21 *Amphora*, vas amplum et quadrilaterum, oblongo collo.

22 *Vrceus*, lagena, vas angustum et ventricosum, cadi fere forma. *Orca genus est vasis, a quo urceus et urceolus dicitur.* Vet. Schol. Cruq. Nos corrupte *Ewer* dicimus.

Exit; prodit, quasi ex inspe-

Denique sit quod vis, simplex duntaxat et unum.
Maxima pars vatum, pater et iuvenes patre digni,
Decipimur specie recti; brevis esse laboro,
Obscurus fio: sectantem levia nervi
Deficiunt animique: professus grandia turget:
Serpit humi tutus nimium timidusque procellae.
Qui variare cupit rem prodigialiter unam,
Delphinum silvis appingit, fluctibus aprum.
In vitium ducit culpae fuga, si caret arte.
Aemilium circa ludum faber imus et ungues

23 quidvis *Bentl. et Cun. ex MSS.* vis quod *MS. Helmst.* 26 lenia *Bentl. Cun. San. ex MSS.* 32 unus *Bentl. ex MSS. Cun. San. MS. Helmst.*

rato. B. Cur desinit in urceum? h. e. instituitur carmen sublime et tandem fit humile et ineptum. Z.

23 Male Bentleius *quidvis*, et nulla cum auctoritate.

Simplex et unum; continuum et uniforme.

24 *Maxima pars*; ad tertium praeceptum properat, quod est De vitandis vitiis in Charactere Stili.

25 *Specie*, supple *falsa*.

Rectum est pravo contrarium, uti pravum et perversum naturae et rationi.

Laboro; h. e. laborat quis: nam Enallage est Personae.

26 *Sectantem*, imitari tentantem.

Levia; facilia, mollia et fluentia. Bentleius propria coniectura de *levia* fecit *lenia*: ego nihil mutaverim indicta causa. B. *Lenia* pulchram parit sententiam, et habet multos auctores. Sed quod *devia* coniicit vir doctus, tota via aberrare mihi videbatur. G.

Nervi animique; h. e. robur, et vigor spiritus. *Saepe enervatos versus scribit, qui dat operam, ut scribat delicatos.* Vet. Schol.

27 *Grandia*, sublimia.

28 *Serpit humi*; *it per terram, qui non audet magnis se imponere rebus;* ut eleganter Vet. Schol. Qui scilicet diserte loqui amat, tenui stilo contentus.

Procellae; alti venti, h. e. inflatae dictionis. *Non tamen alto semper feremur: nam et litora interdum sequenda sunt.* Quintilian.

29 *Variare*; figurata dictione, seu allegoricis pigmentis, distinguere; quod in florido stilo fieri amat.

Prodigialiter; monstrose; quia scilicet *specie recti decipitur*, ut acute Franciscus Luisinus. B. Contra omnem fidem. Z.

30 Recte *appingit*, cum praemiserit *variare*.

31 *Culpae*, reprehensionis.

Si caret arte; ut caveat Scyllam, dum devitat Charybdim.

32 *Aemilium circa ludum*; Quartum praeceptum, Materiam esse deligendam quam possimus implere. *Aemilii Lepidi ludus gladiatorius fuit, quod nunc Polycleti balneum est.* Vet. Schol. Existimo, *fabrum imum* dici, qui ad capitella columnarum, ferarum *προτομὰς*, h. e. ungues atque rictus affabre expresserat, atque hoc solum noverat. Frigidinsculum videtur Bentleii *faber unus*. Quin istiusmodi statuarius possit poetica circumlocutione dici *faber imus*, quod tantum extrema ferarum noverat exprimere? B. Quidni *summus*, qui rictus facit? Quin *faber imus* notat aut, in imo vico habitantem, aut ultimum ab arte: *unus* vel pro *aliquis* ponitur, vel superlativum indicat. G. [† Bentleium refutat Chishull.

Exprimet, et molles imitabitur aere capillos,
Infelix operis summa, quia ponere totum
Nesciet. hunc ego me, si quid componere curem,
Non magis esse velim, quam pravo vivere naso,
Spectandum nigris oculis nigroque capillo.
Sumite materiam vestris, qui scribitis, aequam
Viribus, et versate diu, quid ferre recusent,
Quid valeant humeri. cui lecta potenter erit res,
Nec facundia deseret hunc, nec lucidus ordo.
Ordinis haec virtus erit et venus, aut ego fallor,
Vt iam nunc dicat, iam nunc debentia dici
Pleraque differat, et praesens in tempus omittat.

36 naso vivere pravo *Lamb. MSS.* 4 *Bersm. MS. Helmst. et Bentl.* 40 pudenter *V. D.* 42 haud ego *G. S. F.* 43 *pro* nunc, non *V. D.* haud *MS. Bersm. et Helmst.*

in Antiqq. Asiat. p. 47. et docet, *fabrum imum* dici secundarium, arte atque ordine inferiorem.]

33 *Exprimet*, poterit exprimere, seu ad vivum effingere. Scita Temporum Enallage.

34 *Ponere*, verbum est quod ad pictores et statuarios spectat. *Pone Tigillinum, taeda lucebis in illa.* Iuvenalis 1, 155. B. Vid. Od. 4, 8, 7. G.

35 *Curem;* mediter, cogitem.

36 *Pravo*, torto. Bentleius vetusta quaedam Exemplaria secutus reposuit *naso vivere pravo*, satis incondito Rhythmo. Neque me terret, quem dicit, invenustus trium syllabarum concursus in VOVIVE.

Vivere; in publico versari, foras prodire.

37 *Spectandum;* admirandum. B. Quin conspicuum. Niger color capillorum et oculorum exigua pars formae; nasus pravus insigne dedecus. G.

39 *Versate:* revolvite animis. Metaphora haec a gerulis desumta; nam de lignea materia cogitavit.

40 *Potenter; figuravit ὡς δυνατῶς.* Vet. Schol. h. e. *secundum quod potest;* ut ait alter Schol. B. Seu, viribus, ingenio suo convenienter. Z.

41 *Facundia*, ars stili; de qua scilicet iam dictum est: et transit ad quintum praeceptum, ut doceat, Quid sit Dispositio.

Deseret, destituet, frustrabitur.

42 *Virtus et venus*, *ars et gratia*. Vet. Schol. B. *Virtus* omnis ordinis est, *ut iam nunc dicat i. n. d. d.* hoc est, ut suo quidque loco dicat, ut gestum est. *Venus* et dulcedo ordinis poetici est, ut *pleraque differat*, lectorem poematis et spectatorem comoediae statim in medias res immittat, relicta ab initio suo tempore revocet. Partem proximae annotationis Baxterianae inclusi, ut nihil pertinentem ad Horatium. G.

43 *Iam nunc dicat, iam nunc differat*, h. e. lectorem incerta exspectatione ludat, vel, ut vulgo dicimus, tantalizet. *Iam nunc* pro *modo* est. [Vix capio, quae dicat hoc loco Bentleius post „mille annos." Nodum, puto, in scirpo quaerit.] *Hoc spernat*, h. e. hoc omittat, vel non dicat. Vsitata haec est *Μετάληψις*.

Debentia dici, quae proxime dicenda veniebant: *ἃ ἔμελλεν εἰπεῖν*.

In verbis etiam tenuis cautusque serendis,
Hoc amet, hoc spernat promissi carminis auctor.
Dixeris egregie, notum si callida verbum
Reddiderit iunctura novum. Si forte necesse est
Indiciis monstrare recentibus abdita rerum,
Fingere cinctutis non exaudita Cethegis
Continget; dabiturque licentia sumta pudenter.
Et nova fictaque nuper habebunt verba fidem, si
Graeco fonte cadant, parce detorta: quid autem

46 *ante* 45 *ponunt omnes praeter Bentl.* 49 rerum, et *Lamb. Glar. et ita* continget *ad apodosin refertur.* 52 factaque *Fabric. ex MSS. Bentl. Cun.* 53 cadent *G. Lamb. Bentl.* per te *pro* parce *Erf.*

45 Sextum praeceptum est; De verbis veteribus et novis. B. Admisi transpositionem Bentleianam, remedium magnae difficultatis blandum, quod sciunt, qui observarunt; librarios; siquid in ordine esset peccatum, ne librum deformarent litura, minutis notis appositis verum ordinem demonstrasse; illas porro notulas ob tenuitatem evanuisse, salvo ipso contexto orationis pinguioribus literis scripto. G.

Tenuis; rarus, infrequens. B. Immo subtilis. G.

Serendis, propagandis, ponendis. Vet. Schol. Cruq. B. *Verba serere,* εἴρειν, connectere, unde *sermo* dicitur. Deliberet poeta, quod verbum hoc vel illo loco ponat, ubi aptius sit unum altero. Vniversim enim de verborum delectu agitur, in quo *tenuem* esse iubet Horatius poetam h. e. subtilem et *cautum.* Speciatim deinde de novatis egit. G.

46 *Hoc amet, hoc spernat;* h. e. rationem habeat eorum, quae vel dicat, vel praetermittat. *Promissi,* diu exspectati et per hoc egregii.

47 *Egregie;* multa cum laude. *Ordo est: Si callida iunctura reddiderit notum verbum novum,* vt superiore saeculo ostendit Iason de Nores Cyprius. *Callida iunctura;* i. e. *elegans et nova elocutio.* Vet. Schol.

49 *Indiciis:* concinne, quod sequantur *monstrata* et *abdita.*

Abdita rerum, Lucretiana elocutio est, pro *res abditas,* h. e. hactenus occultas, et per hoc novas.

50 *Cinctutis;* contemtim posuit; quasi nudis. *Cinctutis, exsertis. Exsertique manus vesana Cethegi.* Lucan. (2, 543.) Vet. Schol. ex MS. Mediolanensi: *Exsertus est qui manum et humerum habet nudatum. Ideo cinctuti, quod loco tunicae cinctum,* h. e. *campestre, vel subligaculum gestarent:* Octavius Ferrarius de Re Vestiaria. *Nunquam tunica usi sunt, ideo cinctutos eos dixit, quoniam cinctus est genus tunicae, infra pectus aptatae.* Vet. Schol. B. Ergo *cinctutos Cethegos* dixit ut Car. 2, 15, 11. *Intonsum Catonem.* Vetustatem notat. Cf. Epist. 2, 2, 117. Metri caussa hic confictum *cinctutis,* ait Harduinus; quasi non potuisset *succinctis* dicere. Vtitur eo etiam Ovid. Fast. 5, 10 de Lupercis. G.

51 *Continget;* obtinget, licebit.

Pudenter, cum verecundia, cum causa. Vet. Schol.

52 *Fidem, auctoritatem.* Vet. Schol.

53 *Cadant,* defluant, deriventur.

Parce detorta; modice de rivo suo deducta, et ad Latinam formam levi negotio declinata, ut e. g. Triclinium, a Τρικλίνιον.

†53 sqq. Sensus est: Licuit

Caecilio Plautoque dabit Romanus, ademtum
Virgilio Varioque? ego cur, acquirere pauca
Si possum, invideor, cum lingua Catonis et Enni
Sermonem patrium ditaverit, et nova rerum
Nomina protulerit? Licuit, semperque licebit,
Signatum praesente nota producere nomen.
Vt silvae foliis pronos mutantur in annos;
Prima cadunt; ita verborum vetus interit aetas,
Et iuvenum ritu florent modo nata vigentque.
Debemur morti nos nostraque; sive receptus
Terra Neptunus classes aquilonibus arcet,

56 possim *MS. Ach. Stat.* 58 prodiderit *coni. Cun.* 59 procudere *ex MSS.* nummum *e coni. Bentl. Cun. San.* 60 silvis folia privos *Bentl. qui etiam coniic.* nudantur *vel* viduantur. Silvae ut cum foliis *coni. Cun.* prono in anno *V. D.* 63 Debemus *MSS. Priscia. apud Ach. Stat.*

Caecilio et Plauto verba confingere, cur non idem permittatur Virgilio —. *Nannius.*]

54 *Romanus*; acer libertatis assertor.

Ademtum, negatum. B. De re ipsa cf. Epist. 2, 2, 119. G.

59 *Producere*, in medium proferre est, et populo tradere. Inutile foret *procudere*, quod video multis placere, contra fidem tot Codicum. Procuduntur gladii, cuduntur nummi. Vid. Epist. 2, 2, 119. Bentleius, inducto *producere nomen* (quae lectio est plurimorum Codicum) obtorto loco, inseruit *procudere nummum*, satis dura et inficeta Allegoria. B. Sed hanc Metaphoram esse optimis probatam, et *procudere* in MSS. esse, probavit Bentleius. Equidem malim sic scripsisse, quam duobus deinceps versibus posuisse, *Nomina protulerit*, et, *Producere nomen.* G.

60 *Vt silvae*; Homericum est: *Οἵη γὰρ φύλλων γενεὴ, τοιήδε καὶ ἀνδρῶν* [Il. Z, 146]. Mira quadam fiducia inutilique opera magnus Bentleius de suo ingenio reposuit. *Vt silvis folia privos mutantur in annos.* B. *Silvae mutantur* splendidius dictum, quam *folia mutantur.* G.

Pronos in annos, h. e. in singulos auctumnos. B. Cf. Od. 3, 27, 18. G.

61 Nota *vetus aetas*, pro *vetustas.*

63 *Receptus. Divus Augustus duas res divinas fecit, nam Pomtinam paludem siccavit, ut ad mare meatum habere cogeret, ut post et arari posset, et portum Lucrinum munivit.* Vet. Schol. *Immisso prius in lacum mari; Pomtinas autem paludes ad quadragesimum milliarium emisit.* Alter Schol. Haec autem inserit, ut gratificetur Augusto [vid. ad v. 65.]. *Neptunus* autem Tritonum pater dicitur, quasi *Nepodunus*, quia caret pedibus: uti et Graece *Ποσειδέων*, quasi *ποσὶ δέων*; quod miror nemini observatum. *Νέποδες* Graecis usitatum omnium piscium epitheton.

[† *Sive receptus terra Neptunus* — De portu Iulii non potest accipi Horatii locus, nam ad hunc sensum multa parum apte dicta essent a poeta, inprimis illud, quod aquilones pro quovis vento accipiendi essent. Mihi portum Alexandrinum respexisse videtur. *Heyne* ad Virg. Georg. 2, 164.]

64 *Classes aquilonibus arcet*; *Hypallage.* Vet. Schol.

Regis opus; sterilisque diu palus, aptaque remis,
Vicinas urbes alit, et grave sentit aratrum;
Seu cursum mutavit iniquum frugibus amnis,
Doctus iter melius; mortalia facta peribunt:
Nedum sermonum stet honos, et gratia vivax.
Multa renascentur quae iam cecidere, cadentque
Quae nunc sunt in honore vocabula, si volet usus,
Quem penes arbitrium est et ius et norma loquendi.
Res gestae regumque ducumque, et tristia bella,
Quo scribi possent numero, monstravit Homerus.
Versibus impariter iunctis querimonia primum;

65 ster. palus aptataque *Marc. ex MSS. et Prisc.* palus prius *Bentl.* sterilisve palus dudum actaque remis, *vel* pulsataque remis, *vel* agitataque remis *coni. Cun. V. N.* sterilisve *vett. edd. Bentl.* 72 vis et norma *Ven. Glar. MS. Bersm.* 74 possent scribi *MS. Bersm.*

65 *Regis opus:* Augustus Imperator erat in republica; et παροιμιακῶς dicitur. B. Sed haec ipsa tamen *Regis* appellatio, tantopere detestata Augusto, suadet, ne de ipsius operibus hic agi putem, sed Xerxis circa Atho montem conatibus, cum praesertim inconstantiam memoret. Ceterum de portu Iulio est apud Sueto. Aug. 16. G. *Regis opus* cum sit opus magnificum, regibus maximis dignum; opera Augusti et Agrippae commode intelligi possunt, praesertim cum Augustum ipsum non nominet. Z.

De *sterilisque diu palus* Bentleius, iure quodam suo, nullo sub auctore, imo (quod vel ipse fatetur) abnuentibus etiam omnibus veteribus Grammaticis, tantummodo quod caveret in metro, rescripsit *sterilisve palus prius.* Quis tamen tantae auctoritati contradicat? B. Testantur Servius et Priscianus, posteriorem syllabam in *palus* correptam ab Horatio, ut in *tellus* a Martiano Capella, in *senectus* a Cornelio Gallo. Et quam facile potuit Horatius, modo voluisset, solicitudine liberare Grammaticos, quam levi transpositione, *sterilisque palus diu?* hiatum enim nemo bonus poeta refugit. An igitur ita legimus? Non puto, cum reclament Servius et Priscianus. De re ipsa Plin. 26, 4. *Siccentur hodie Aethiopide* [herba magica] *Pomtinae paludes.* Tentatum postea a Traiano, a Theodorico. G.

67 *Cursum mutavit; Tiberim Agrippa derivavit, qua nunc vadit; antea per Velabrum fluebat.* Vet. Schol.

Iniquum; grave.

68 *Doctus,* ut Epist. 1, 14, 30. *Docendus.* G.

Mortalia facta peribunt; etiam haec quae maxima sunt? Et sic exponit Iason de Nores. Bentleius etiam de suo penu depromsit *cuncta,* delevitque *facta,* quod non esset bene Latinum, ut ille ait. B. *Facta mortalia,* quidquid *faciant* mortales; quibus pulchre opponuntur *verba:* sub appellatione *cuncta* autem iam continentur. G.

69 *Stet honos;* non desinat decor: durat in Metaphora de arborum foliis.

71 *Vsus enim facit auctoritatem.* Vet. Schol.

73 *Res gestae:* Septimum hic praeceptum docet, Quibus Metris singulae res tractandae sunt.

75 *Querimonia;* lugubris materia; hinc Ἔλεγος ἀπὸ τοῦ ἒ λέγειν. B.

Post etiam inclusa est voti sententia compos:
Quis tamen exiguos elegos emiserit auctor,
Grammatici certant, et adhuc sub iudice lis est.
Archilochum proprio rabies armavit iambo:
Hunc socci cepere pedem, grandesque cothurni,
Alternis aptum sermonibus, et populares
Vincentem strepitus, et natum rebus agendis.
Musa dedit fidibus divos, puerosque deorum,
Et pugilem victorem, et equum certamine primum,
Et iuvenum curas, et libera vina referre.
Descriptas servare vices operumque colores,
Cur ego, si nequeo ignoroque, Poeta salutor?
Cur nescire, pudens prave, quam discere malo?
Versibus exponi tragicis res comica non vult:
Indignatur item privatis, ac prope socco

86 labores *Sax.*

Versibus etc. hexametro et pentametro. Z.

76 *Voti sententia compos;* materia laeta, ut lusus amatorii.

77 *Exiguos;* tenues, querulos.

78 *Grammatici certant;* utrum scilicet Polymnestus Colophonius, Callinous, Terpander, an Theocles Naxius. B. V. Mar. Victori. Art. Grammat. 3. p. 2559 med. G.

79 De Archilocho Epist. 1, 19, 30. Da. Heinsii transpositionibus aequo nos animo carere posse arbitrabar. G.

80 Notum est soccos fuisse Comoedorum, et cothurnos Tragoedorum. Crepida Deorum atque Regum erat cothurnus, alta et puniceo colore.

[† *Pedem* h. e. totum Senarium. *Bentl.* ad Ep. 1, 19.]

81 *Alternis aptum*, h. e. Dialogismis scenicis. *Πλεῖστα γὰρ Ἰαμβεῖα λέγομεν ἐν τῇ διαλέκτῳ τῇ πρὸς ἀλλήλους.* Aristoteles in Poetica, ut ostendit Iason de Nores.

82 *Vincentem strepitus;* quod altum sonet.

Natum, natura factum; ob tumorem scilicet et fastum.

83 *Fidibus*, carmine Lyrico.

84 *Pugilem victorem;* de Pindaro cogitavit et Anacreonte.

86 Octavo praecepto ostendit, quem Characterem Stili singula requirant. *Descriptas vices;* munera modo definita, seu Poematum varia genera. Sic locutus est et Quintilianus [1 Pr. 4] *Quando divisae professionum vices essent.*

Servare; neque vel evagari, vel aliena intermiscere.

Colores; varietates, nativa discrimina, seu characteres.

87 *Si nequeo, per naturam; si ignoro, per artem.* Vet. Schol. Cruq.

Poeta salutor; hoc secundum *Graecos, qui nomine officii salutant, χαῖρε ποιητά.* Vet. Schol. B. Apud Non. 2, 334 *Enni, poeta, salue!* G.

88 *Prave;* perverse, intempestive.

89 *Tragicis;* altis, sublimi Stilo.

90 *Privatis*, communibus, tenui Stilo; et salse Tragoediam percutit. B. Personae in Tragoediis sunt reges et tyranni, in Comoedia privati. Fastum tyrannorum etiam oratione exprimere studebant poetae. Ita

Dignis carminibus narrari coena Thyestae.
Singula quaeque locum teneant sortita decenter.
Interdum tamen et vocem comoedia tollit,
Iratusque Chremes tumido delitigat ore:
Et tragicus plerumque dolet sermone pedestri.
Telephus et Peleus, cum pauper et exsul, uterque
Proiicit ampullas, et sesquipedalia verba,
Si curat cor spectantis tetigisse querela.
Non satis est pulchra esse poëmata; dulcia sunto,

91 tractari *Sax.* 94 tibi litigat *conj. V. D.* 99 pura *MS. ap. Bentl.*

que non tam Tragoediam percutere mihi videtur, quam eos, qui aguntur in Tragoedia, si modo est hic aliquid mordax. G.

91 Coena, in qua Atreus fratri Thyestae pueros, quos ille ex Aerope, Atrei uxore, adulterio susceperat, epulandos apposuit. G.

92 *Locum teneant;* ordinem suum servent.

Sortita decenter; postquam eum cum decore, seu convenienter sibi delegerint, et invenerint: nam *non omnia possumus omnes.* Bentleius adductus auctoritate unius vel alterius Libri pro *decenter* posuit *decentem,* sed minus probabiliter, uti ego sentio. Certe eiusmodi Adverbia Horatio admodum sunt familiaria.

[† 93 sqq. *Interdum,* inquit, Comoedia cothurno incedit: et Tragoedia *plerumque* dolet verbis socco convenientibus: tum scilicet, cum *lamentatur* Tragoedia, sermone pedestri loquitur; neque *interdum* si modo *dolet,* sic loquitur, sed *plerumque* et ut plurimum: in aliis autem affectibus ampullas suas et verba sesquipedalia profundit. *Bentl.* ad Carm. 1, 34, 6.]

93 *Vocem tollit; grandioribus verbis utitur.* Vet. Schol. Cruq.

94 *Iratus;* supple, *cum est.*

Chremes, Persona Terentiana. B. *Delitigat,* ut *desaevit* Epist. 1, 3, 14: ut *detonare, debacchari* etc. G.

95 *Pedestri,* plebeio et iacente: nam de plebe sunt pedites.

96 „Etsi obruant Librarii „(inquit Bentleius) tamen ipse „reposui *Telephus aut Peleus,* „disiunctive pro *Telephus et* „*Peleus.*" Quantum tam magno viro debemus! B. *Telephus pauper,* certe simulate, in castris Achillis sanari illius hasta cupiens, qua vulneratus erat; ET *Peleus exsul* aliquoties, *uterque proiicit,* abiicit, inutiles *ampullas.* G.

97 *Ampullas;* ληκύθους, bombos. Vide Epist. 1, 3, 14. *Regio habitu mutato; neque enim debet in humili habitu regaliter loqui.* Vet. Schol.

98 *Si curat; si agit ut.* Vet. Schol. Si sperat.

99 Nonum Praeceptum: *Admiscendum esse Pathos.*

Pulchra; docte composita, quod Oeconomiam attinet, quod hactenus docuimus. Pro *pulchra* Bentleius posuit *pura,* quod est civili stilo composita; atque hoc quoque de suo protulit, Minerva invita. B. *Pulchra,* quae placent recto iudicio, certe vitium non habent: *dulcia,* quae afficiunt animum. Ita Feminas nobis narrant ἐρωτικοὶ homines alias *pulchriores,* admirationem solam moventes, *dulciores* alias, imperantes amorem. Gallice dicendum est, ut etiam belli homines intelligant, *La Beauté est pour l' Esprit, la Douceur est pour le Coeur.* G.

Dulcia; pathetica, affectibus imperantia.

Sunto et agunto; nunc quasi legem ponit. Vet. Schol.

Et quocunque volent, animum auditoris agunto.
Vt ridentibus arrident, ita flentibus adsunt
Humani vultus: si vis me flere, dolendum est
Primum ipsi tibi, tunc tua me infortunia laedent.
Telephe, vel Peleu, male si mandata loqueris,
Aut dormitabo, aut ridebo: tristia moestum
Vultum verba decent; iratum, plena minarum;
Ludentem, lasciva; severum, seria dictu.
Format enim natura prius nos intus ad omnem
Fortunarum habitum; iuvat, aut impellit ad iram,
Aut ad humum moerore gravi deducit, et angit;
Post effert animi motus interprete lingua.
Si dicentis erunt fortunis absona dicta,
Romani tollent equites peditesque cachinnum.
Intererit multum, Davusne loquatur, an Heros;

101 adsint *Z. it. MS. Helmst.* adflant *Marcil. ex MS.* adflent *etiam aliunde firmat Bentl. Sed* adsunt *omnes ubique codices teste Talboto.* 105 Aut ridebo aut dorm. *Z.* 114 Divusne *Bentl. ex MSS. post Iasq. de Nores, Talb. Cun. San. ut v.* 227.

101 *Adsunt; praesto sunt, quia flent et ipsi.* Vet. Schol. Fabri *adflent* inutile est, et Cacozelon sapit. Demiror verbum *adflent* in isto versu potuisse placere Bentleio, tanto viro. Certe magis hoc decuisset Tanaquillum Fabrum, auctorem huius commenti. Immutavit etiam *equites peditesque* [v. 113] in *equitesque patresque* de suo ingenio, quo sensus fierot improbabilior. Quis nescit, Senatores Romanos non solitos fuisse immiscere sese Plebeiis, praesertim vero in Ludis Scenicis et Theatris?

102 *Humani vultus;* cogitavit de Terentiano illo: *Homo sum, humani nihil a me alienum puto.*

Si vis me flere. Hoc ex Demosthene sumtum est, a quo cum pauper flagellatus causam suam defendi vellet, ei confidenter narranti credere noluit, donec fleret ira permotus. Vet. Schol. Cruq.

103 *Laedent;* tangent, et per hoc flectent.

104 *Male mandata;* personae tuae parum convenientia. *Mandata,* tibi a scriptore tradita. Iason de Nores.

110 *Deducit;* Metaphora a ramis arborum.

113 *Equites peditesque; Equester Ordo et Plebeius.* Vet. Schol. Proverbialis Elocutio, *Horse and Foot.* Decimum est hoc praeceptum, De formandis Personarum Characteribus. B. Add. Baxterum ad v. 102. Poterat Bentleius suos *equitesque patresque* firmare etiam ex Mart. 14, 120, ubi sunt tot literis. Et tamen non persuadet. Ridiculum auget Flaccus, primo quod *pedites* pro plebe ponit, quasi de exercitu sermo esset; deinde quia magis ridiculus est poeta, quem etiam plebs ridet. G.

114 *Davus, an Heros;* Menandriani servi hi erant, e quibus *Davus* confidenter locutus est ad herum; contra *Heros* submisse et timide, ut vernam decuit. *Tanquam apud Menandrum servus inducitur libere loquens: hoc ille indulgenter et consulto, ut omnia domino simpliciter fateatur. Itaque aliquo*

Maturusne senex, an adhuc florente iuventa
Fervidus; et matrona potens, an sedula nutrix;
Mercatorne vagus, cultorne virentis agelli;
Colchus, an Assyrius; Thebis nutritus, an Argis.
Aut famam sequere, aut sibi convenientia finge.
Scriptor honoratum si forte reponis Achillem;
Impiger, iracundus, inexorabilis, acer,
Iura neget sibi nata, nihil non arroget armis:
Sit Medea ferox invictaque, flebilis Ino,
Perfidus Ixion, Io vaga, tristis Orestes.
Si quid inexpertum scenae committis, et audes

116 et matro. *Sic G. Sax. cum Bentl. Cun. etc. Al.* an. 117 Mercatorve—cultorve *Z.* Mercatorque *MS. Helmst.* 120 Homereum *Bentl. Edd. vett. et Bentl. interpungunt demum post* Scriptor.

modo illum excusat. Vet. Schol. Nihil mutandum, nec, puto, auscultandum Scholiis. *Davus* servilis persona, et *Heros* sibi opponuntur velut e Diametro, ut senex et iuvenis etc. Dicas *Davum* et *Heroa* in una fabula non convenire? primo neque hoc dicit Horatius: deinde conveniunt in Amphitruone Iupiter et Sosia, in Tragoediis Heroës et servi, in Aristophanis Ranis Bacchus et Xanthias etc. Ex alia pene infinita varietate placet nihil ita, ut indicatum supra *Divus*. Cf. v. 83. G.

116 *Potens;* imperiosa, superba.

118 *Nam Colchus non nisi saevus inducendus est, Assyrius astutus: nec inducas Argis natum timidum, aut Thebis facias peritum.* Vet. Schol.

119 *Famam;* veterum Poetarum Fabulae.

120 *Scriptor reponis;* h. e. ut peritus Scriptor characterizas.

Honoratum; honoris plenum. Vet. Schol. Cruq. Magnificum. Vnde vero hoc monstrum *Homereum*, nemini unquam visum neque auditum ante Bentleium? Quis non videt, voce *honoratum* exprimi Homericum Epitheton perpetuum τιμήεντα, quod apud illum in frequenti est usu? Est igitur *honoratus* modo pro magnifico et superbo, facili Figura. B. Sic *honoratus* est Homeri carminibus Achilles, ut Alexander illi inviderit.

121 *Impiger;* audax.

Acer; animosus, calidus. *Οὐ γάρ τοι γλυκύθυμος ἀνὴρ ἦν, οὐδ' ἀγανόφρων, Ἀλλὰ μάλ' ἐμμεμαώς* — Homerus de Achille Iliad. *Υ.* 467.

123 *Invicta*, *pervicax.* Vet. Schol. B. Medea patrem prodit et patriam cum aureo vellere amatori peregrino Iasoni, fratrem Absyrtum crudeliter discerpit, filios suos ob iram pellicis interficit, venefica draconibus vehi audet etc. G.

Ino et Orestes Euripidis erant Tragoediae; Ixion Aeschyli; Io etiam de Prometheo est Aeschyli. Iason de Nores. B. Ino fugiens furores Athamantis, viri sui, in mare se praecipitat cum Melicerte filio, qui sic Palaemon maris deus factus, ipsa Leucothea s. Matuta. G.

124 *Perfidus; quod cum conviva Iovis esset, Iunonem de stupro ausus est appellare.* Vet. Schol. Eioneum etiam socerum vivum combussit, postquam ad coenam eum invitasset. B. *Io* amata Iovi, in bovem mutata, fugiens Iunonis iram, in Aegyptum tandem delata, nupta Osiridi, et Isis post mortem facta. *Orestes*, interfecta matre Clytaemnestra, in furorem actus a furiis etc.

125 *Inexpertum;* a nemine

Personam formare novam, servetur ad imum
Qualis ab incepto processerit, et sibi constet.
Difficile est proprie communia dicere: tuque
Rectius Iliacum carmen deducis in actus,
Quam si proferres ignota indictaque primus.
Publica materies privati iuris erit, si
Nec circa vilem patulumque moraberis orbem;
Nec verbum verbo curabis reddere fidus
Interpres; nec desilies imitator in arctum,
Vnde pedem proferre pudor vetet, aut operis lex.
Nec sic incipies, ut scriptor Cyclicus olim:

132 Non circa *Glar. MS. Helmst. Bentl.* 135 referre *MS. ap. Ach. Stat. Lambin.*

hactenus tentatum; novum scilicet Thema. Metabasis est ad undecimum praeceptum, De Veterum Imitatione.

128 *Proprie communia dicere;* h. e. res vulgares disertis verbis enarrare; vel humile Thema cum dignitate tractare. *Difficile est communes res propriis explicare verbis.* Vet. Schol. B. *Proprie dicere* est ita undique describere ac finire, ut iam non commune quiddam aut generale videatur, sed individuum, in quo omnia sunt determinata, ut loquuntur Philosophi. Picturae, ut proprie talis, sic poeticae, maior laus, si rem singularem pingat. G.

129 *Rectius,* consultius.

Deducis; a lanificis ducta Metaphora est.

131 *Publica materies;* h. e. Ilias, et reliqua Veterum Carmina.

Privati iuris erit; fiet quasi tua. Vet. Schol.

132 *Vilem patulumque;* tritum atque omnibus expositum et nudum.

Moraberis; totum tempus tuum consumes.

Orbem; κύκλον, περίοδον. Ita universae materiae comprehensionem appellavere; ducta Metaphora a Circo; sic Orbem terrarum dicere consuevimus pro Vniversitate. Hoc vel doctissimos latuisse admiror. *Περιοδονείκην* male accepit etiam magnus Gruterus in Inscriptione quadam Graeca, cum *undiquevictorem* reddidit, quod in Circo victorem debuerat. *In Gymnicis certaminibus Perihodon vicisse dicitur, qui Pythia, Isthmia, Nemea, Olympia vicit, a circumitu eorum spectaculorum.* Festus. B. *Orbis,* s. Cyclus est systema quoddam fabularum poeticarum, a Theogonia inde ad reditum Vlyssis, de quo Proclus in Chrestom. p. 6. [add. Schotti Obss. Hum. 2, 1.] Hinc *Cyclici* poetae, conditores huius cycli, et, qui nihil praeter hunc cyclum saperent, descriptores. Haec summa disputationis Schwarzianae Altorf. G.

133 *Curabis;* institues.

134 *Desilies in arctum;* ut Aesopica illa capella, quae temere in puteum desiluit; h. e. ne nimis duram legem tibi imponas, singula scilicet imitandi: nam multa imitatori sunt praetereunda.

135 Mire *proferre,* tanquam de capra frustra ascensum tentante.

Pudor; pudebit enim relinquere quod semel coeperis.

Operis lex; haec enim exigit, ut ultima conveniant primis, atque ut totum eodem filo exsequaris.

136 Duodecimum praeceptum est, De ponendo Principio.

Cyclicus est, qui Cyclum Epicum, seu Cursum Poeticum, sim-

„Fortunam Priami cantabo et nobile bellum."
Quid dignum tanto feret hic promissor hiatu?
Parturiunt montes, nascetur ridiculus mus.
Quanto rectius hic, qui nil molitur inepte:
„Dic mihi, Musa, virum, captae post tempora Troiae,
„Qui mores hominum multorum vidit et urbes."
Non fumum ex fulgore, sed ex fumo dare lucem
Cogitat, ut speciosa dehinc miracula promat,
Antiphaten, Scyllamque, et cum Cyclope Charybdin;
Nec reditum Diomedis ab interitu Meleagri,
Nec gemino bellum Troianum orditur ab ovo.
Semper ad eventum festinat, et in medias res,
Non secus ac notas, auditorem rapit, et quae
Desperat tractata nitescere posse, relinquit;
Atque ita mentitur, sic veris falsa remiscet,

137 nob. regnum *Sax.* 139 Parturient *al.* 141 moenia *MS. Ach. Stat. Bentl. Cun.* funera *coni. Bentl.* Pergama *coni. Cun.* 145 Circamque *coni. Bentl.*

pliciter et nulla arte exsequitur, ut magis Fabulator sit quam Poeta. Bentleius tenui de causa reposuit *Cyclius*. Odit ille Adiectiua Graeca in *κος* finita. B. Vid. ad v. 132.

137 *Fortunam,* supple *malam.*

138 Cum hiatu proferuntur *Cantabo* et *Nobile.*

139 *Parturiunt; Graecum est Proverbium,* Ὤδινεν ὄρος, τίκτεται μῦς. Vet. Schol. ex MS. Stephani.

141 Bentleius fuit qui posuit *moenia* pro *tempora.* Sed quis ferat *moenia* hoc loco? B.

143 Non solet exordium facere sublime et magnificum et postea humile contexere carmen, sed ab initio tenui progreditur ad sublimiora. Z.

144 *Cogitat;* animo suo molitur, aggreditur.

145 *Antiphates* Laestrygonum rex, qui statim unum Vlyssis sociorum coenam sibi paravit.

146 *Nec reditum. Antimachus fuit Cyclicus Poeta: hic aggressus est materiam, quam sic extendit, ut viginti quatuor volumina impleverit, antequam septem Duces usque ad Thebas perduceret.* Vet. Schol. B. Diomedis reditum a Troia et adventum in Italia [vid. Sat. 1, 5, 93] descripturus *non orditur ab interitu* patrui illius *Meleagri,* post quem pater Diomedis Tydeus fuit inter septem duces, Thebas et Eteoclen in gratiam Polynicis oppugnantes, diu ante bellum Troianum. G.

147 *Gemino ab ovo;* a partu Ledae. B. Leda Tyndari uxor e viro et Iove in cycnum verso duo ova peperit: in uno Pollux et Helena, in altero Castor et Clytaemnestra, etc. G.

148 Statim incipit ab ira et rixa Achillis cum Agamemnone, reliqua per occasiones narrat, vel plane omittit. Sic in Odyssea, sic omnes Fabularum epicarum et scenicarum boni auctores. G.

151 *Mentitur;* nam nonnulla adiicit de suo, quo totum cohaereat melius.

Primo ne medium, medio ne discrepet imum.
Tu, quid ego, et populus mecum desideret, audi:
Si plausoris eges aulaea manentis, et usque
Sessuri, donec cantor, Vos plaudite, dicat,
Aetatis cuiusque notandi sunt tibi mores,
Mobilibusque decor naturis dandus et annis.
Reddere qui voces iam scit puer, et pede certo
Signat humum, gestit paribus colludere, et iram
Colligit ac ponit temere, et mutatur in horas.
Imberbus iuvenis, tandem custode remoto,
Gaudet equis canibusque et aprici gramine campi;
Cereus in vitium flecti, monitoribus asper,
Vtilium tardus provisor, prodigus aeris,

154 fautoris *coni. Bentl.* plosoris *Sax. Cun.* 157 maturis *Bentl. ex coni. et auctoritate nonnulla. Etiam Baxt. ed. 2. it. Cun.* 161 Imberbis *edd. vett.*

153 *Tu, quid ego;* Decimum tertium praeceptum, *Περὶ τῆς Ἠθοποιΐας*, sive De servando Ethos.

Quid opus fuit Bentleium ponere *fautoris* pro *plausoris*, cum idem valeant?

154 *Mecum desideret;* h. e. aeque atque ego exspectet.

Aulaea manentis; donec aulaea leventur. Vet. Schol. Quod fiebat peracta iam fabula. Nam cum ludebant, pulpita erant strata aulaeis. B. Quin aulaeum, quod, quam diu scena aperta est, humi, sub pulpitis delitescit, finito actu, post *Plaudite*, in altum trahitur, ut scenam claudat, et spectatorum oculis tegat. Vid. Ovid. Met. 3, 121. *Sic ubi tolluntur festis aulaea theatris, Surgere signa solent* etc. *Pulpita* sunt ipsum solum, in quo agunt scenici. Vid. v. 215. G.

155 *Cantor*, Histrio: nam cantu quodam agebant.

156 *Notandi:* designandi, exprimendi.

Mores, *ἤθη*, Ethici Characteres. B. Humanissimae voluptatis gustum qui capere volet; comparet characteras s. notationes aetatum Aristotelicas Rhet. 2, 12. sq. G.

157 *Mobilibus;* variabilibus.

Rectissime Bentleius *maturis* pro *naturis*, quod erat vitiosissimum. B. Abstulit hic virum alias cautum Bentleiana Siren. Dicit, *naturam* non esse *mobilem*. Sed nonne hic docet Horatius, aliam esse naturam pueri, iuvenis, viri, senis? Nonne hic *natura cum annis mobilis* est? Suavissima illa rhetoricatio, et testimonia de natura immutabili, de *maturis* virorum ac senum *annis*, nihil valere ad *naturas et annos mobiles* Flacci loco movendos debent. G.

160 *Temere*, leviter, inconsulto.

161 *Imberbus et imberbis, sicut inermus et inermis, invenitur.* Vet. Schol. Vide Sosipatri Charisii Institutiones.

Tandem ἐν Ἤθει protulit; habet enim Emphasin impatienter exspectantis: et bene *Imberbus* de rudi et rerum imperito.

Custode; Tutore, seu Paedagogo: hoc fiebat serius, ocyus, inter decimum quartum annum decimumque septimum.

162 *Campi*, Martii.

Sublimis, cupidusque, et amata relinquere pernix.
Conversis studiis, aetas animusque virilis
Quaerit opes et amicitias, inservit honori,
Commisisse cavet quod mox mutare laboret.
Multa senem circumveniunt incommoda; vel quod
Quaerit, et inventis miser abstinet, ac timet uti;
Vel quod res omnes timide gelideque ministrat,
Dilator, spe longus, iners, avidusque futuri,
Difficilis, querulus, laudator temporis acti
Se puero, censor castigatorque minorum.
Multa ferunt anni venientes commoda secum,
Multa recedentes adimunt: ne forte seniles
Mandentur iuveni partes, pueroque viriles,
Semper in adiunctis aevoque morabimur aptis.
Aut agitur res in scenis, aut acta refertur:
Segnius irritant animos demissa per aurem,
Quam quae sunt oculis subiecta fidelibus, et quae
Ipse sibi tradit spectator. Non tamen intus

Naeke. opusc. I. p. 70.

168 quod permut. *MS. Ach. Stat.* 174 cast. censorque *Talb. ex MSS. omnib. et Bentl.* 178 morabitur *MS. Ach. Stat. Sax.* 180 animum *MS. Ach. Stat.*

165 *Sublimis cupidusque;* elatus et ardenter cupidus. B. Conf. Epist. 2, 1, 100. G.

166 *Conversis studiis;* mutata in contrarium voluntate.

167 *Inservit honori;* serviliter Magistratus ambit.

168 *Mutare,* infectum [illegible].

169 *Circumveniunt;* circumsepiunt, circumsident.

Incommoda; pestes: nam Charientismo utitur.

170 *Miser,* miserabilis, et per hoc stultus.

171 *Gelide,* lente.

Ministrat, regit.

172 *Spe longus;* quia quae longinqua sunt sperat; vix enim adducitur, ut se credat senem. De *longus avidusque* Bentleius nullo negotio fecit *lentus pavidusque.* B. Nemo tam senex, qui se non putet annum posse vivere. *Ἀνέλπιδες* sunt Aristoteli, non quod nihil sperent, sed quod male exspectant. *Avidus futuri* est *φιλόζωος* Aristotelis: cupiunt, quod deesse sibi sentiunt. G.

Iners, et corpore et animo gravis.

Avidus futuri; semper enim res novas perquirit.

173 *Difficilis;* *intractabilis.* Vet. Schol. Cruq.

175 *Usque ad quadragesimum sextum venire dicuntur anni.* Vet. Schol. Translatio est a solis motu.

178 *Adiunctum;* Graecis *παρακείμενον,* cuiusque rei naturale consequens est, quod ab ea vix, vel ne vix, separari possit.

Morabimur, durabimus, permanebimus.

179 *Aut agitur;* Praeceptum decimum quartum, de non proferendis in Scenam, sive de Nuntiis. B.

180 *Ὦτα τυγχάνει ἀνθρώποισι ἐόντα ἀπιστότερα ὀφθαλμῶν.* Herodot. I, 8. Z.

182 *Tradit,* narrat.

Digna geri, promes in scenam; multaque tolles
Ex oculis, quae mox narret facundia praesens:
Nec pueros coram populo Medea trucidet,
Aut humana palam coquat exta nefarius Atreus,
Aut in avem Progne vertatur, Cadmus in anguem.
Quodcunque ostendis mihi sic, incredulus odi.
Neve minor, neu sit quinto productior actu
Fabula, quae posci vult, et spectata reponi:
Nec deus intersit, nisi dignus vindice nodus
Inciderit: nec quarta loqui persona laboret.
Actoris partes chorus officiumque virile

185 Ne pueros *MSS.* 5 *Bersm. et Bentl. e codd.* 187 Procne *Lamb.* 189 minor, quinto neu sit *Glar.* 190 spectanda *MS. A. Stat.* 193 auctoris *Glar.*

184 *Praesens;* Antitheton est, quod dixeris *Tolles ex oculis.* B. Intelligitur autem *facundia* narrantis servuli, supervenientis amici: minime placent soliloquia, s. personae loquentes, cum solae sunt in scena. Quis enim sanus hoc agit? quis solus loquitur nisi pauca, per summum affectus aestum? G.

185 *Nec pueros; neque enim decet hoc in Scena fieri, aliquin incipit verus Actus fieri, non Fabula.* Vet. Schol. *Pueros,* παῖδας, Graeco more, uti alias. Hi erant Mermerus et Medus. Bentleius conicit, legendum esse *ne,* quod ego minus probaverim. B. Conf. v. 123. De *Atreo* v. 91. G.

188 *Incredulus odi;* h. e. quia non possum credere, fastidio et nauseo. Incredibilia referenda sunt, non ostendenda. *Quae enim audimus, plerumque falsa; quae autem videmus, vera sunt, secundum Stoicos.* Vet. Schol.

189 *Neve minor;* Praeceptum decimum quintum, De Numero Actuum, et de Personis.

190 *Reponi;* in Scenam reduci, atque iterum spectari.

191 *Nodus;* vel ad conciliandam rei incredibilis fidem, vel ubi res digna divina cura incidat. Proverbium est Θεὸς ἀπὸ μηχανῆς, de his, qui omnia interventu numinis explicant. *Vindex* autem modo dicitur, qui quid sibi soli vindicat. B. *Vindex* est, qui summo in periculo versantem subito liberat et eripit, ut Iupiter in Amphitruone Alcmenae suae succurrit. *Nodus* implicatio quaedam suspicionum, metuum, periculorum, quae facit spectatorem dubium, suspensum, eventus cupidum. G.

192 *Quarta persona; inducitur quarta persona, aut ut annuat, aut ut ei aliquid imperetur.* Vet. Schol. *Quartam personam quando inducimus, aut non omnino loqui debet, aut pauca.* Alter Schol. *Κωφὸν πρόσωπον* appellat. B. [† *Quarta persona* est quartus actor, qui tertium sequebatur, regis vel tyranni personam in tragoediis agentem, quique huius adeo erat famulus aut satelles, unde et nomen accepit. *Spanhem.*] Qui observant hoc praeceptum, perturbationi spectatorum volunt occurrere, et servire claritati. Vbi nullus talis metus est, impune plures personae loquentes inducentur. G.

193 *Actoris partes;* Praeceptum decimum sextum, quod est De Choro, *Καὶ τὸν Χορὸν δὲ ἕνα δεῖ ὑπολαβεῖν τῶν ὑποκριτῶν·* h. e. *Chorus pro singulari Actore accipiendus est;* ut ostendit Lambinus ex Aristotelis Poetica. *Chorus non mutarum personarum actus de-*

Defendat; neu quid medios intercinat actus,
Quod non proposito conducat et haereat apte:
Ille bonis faveatque, et consilietur amicis;
Et regat iratos, et amet peccare timentes:
Ille dapes laudet mensae brevis: ille salubrem
Iustitiam, legesque, et apertis otia portis:
Ille tegat commissa, deosque precetur et oret,
Vt redeat miseris, abeat fortuna superbis.
Tibia non, ut nunc orichalco vincta, tubaeque
Aemula, sed tenuis simplexque foramine pauco
Aspirare et adesse choris erat utilis, atque
Nondum spissa nimis complere sedilia flatu;
Quo sane populus numerabilis, utpote parvus,

194 intercitat *Z.* 196 amice *Z. Glar. Lamb. MSS.* 4 *Bersm. MS. Helmst. et Bentl.* concilietur *Ven. Glar. et MS. Helmst.* 197 pacare *etiam MS. Ach. Stat. et al.* tumentes *e MS. Bentl. Can.* 202 iuncta *Lamb. Bentl.* 205 parvo *MS. Helmst.* 206 parcus *conj. Faber.*

fendat, sed unius suscipiat. Vet. Schol. B. Turneb. Adv. 19, 9. *auctoris* legit. Certe tales sunt interdum chori Aristophanis. Sed *actoris* recte omnes reliqui. G.

Officiumque virile; h. e. unius viri, vel personae. Sic et Ovidius Metamorph. 3, 189. *Vultumque virilem Perfudit,* pro *viri.*

194 *Defendat;* tutetur, agendo servet. B. Vid. Sat. 1, 10, 12. Epist. 2, 1, 171. G.

Intercinat; inter scenas canebat Chorus.

196 *Faveat,* plaudat, h. e. laudes bonorum dicat.

197 *Regat;* tanquam rationis fraeno flectat.

Amet pacare tumentes; ita magnus Bentleius pro *amet peccare timentes.* Bella Hercule emendatio, sola nisa coniectura propria, et ratione cum nulla. B. Non sine auctoribus conatus est Bentleius. Sed mihi tamen nimis amabiles videntur *peccare timentes,* quam ut eos hinc exsulare velim. G.

200 *Ille tegat;* h. e. tegere doceat.

201 *Fortuna,* supple *prospera.*

202 *Tibia non, ut nunc;* Praeceptum decimum septimum, De Musica.

Orichalco vincta; ad internodia scilicet. *Orichalcum simillimum bracteae aureae est.* Vet. Schol. Compositum erat ex auro, aere et terra Cadmia: eratque initio vel ipso auro pretiosius.

Bentleius *iuncta* ex quibusdam Libris, levi et facili errore. Mihi non succurrit aliquas veterum tibias fuisse ferruminatas vel nodosas.

203 *Foramine pauco; Varro ait in Tertio Disciplinarum, et ad Marcellum De Lingua Latina, quatuor foraminum fuisse tibias apud antiquos: et seipsum ait in Templo Marsyae vidisse tibias quatuor foraminum.* Vet. Schol.

204 *Adesse Choris;* supple *tantum:* nam ad tibiam saltabant Chori: *et sonus eius vix audiebatur per totam scenam.* Vet. Schol.

206 *Sane,* h. e. scilicet. B. *Numerabilis* erat in theatris populus olim, quia per se parvus, et insuper *frugi,* ut manus movere in agro colendo, quam

Et frugi, castusque verecundusque coibat:
Postquam coepit agros extendere victor, et urbem
Latior amplecti murus, vinoque diurno
Placari genius festis impune diebus,
Accessit numerisque modisque licentia maior.
Indoctus quid enim saperet, liberque laborum,
Rusticus urbano confusus, turpis honesto?
Sic priscae motumque et luxuriem addidit arti
Tibicen, traxitque vagus per pulpita vestem:
Sic etiam fidibus voces crevere severis,
Et tulit eloquium insolitum facundia praeceps;
Vtiliumque sagax rerum, et divina futuri,
Sortilegis non discrepuit sententia Delphis.
Carmine qui tragico vilem certavit ob hircum,

208 urbes *MSS. 4 Bersm. et Helmst.* 220 cantavit *Sax.*

in plaudendo histrionibus mallet. *Parcus* Fabri non differt a *frugi*. G.

209 Bentleius maluit *Laxior*, levi de causa. B. *Latior* est extensam latius urbem complexus. G.

Vinoque diurno; nec partem solido demere de die. Od. 1, 1, 20.

210 *Genius; natalis deus.* Vet. Schol. Huic enim deo primitias vini libabant. B. *Genius* est animus, in quantum corpus suum amat eiusque voluptatibus delectatur: hinc *mensa, torusque genialis* etc. G.

Impune, non vetante Censore.

211 *Numerisque modisque;* numeri erant carminis; modi tibiae. B. *Numeri* sunt *rhythmi* alternatio et ordo longorum et brevium temporum: *modi* totum *melos* vocis elevatae ac depressae.

212 *Liberque laborum;* et per hoc ebrius.

213 *Turpis honesto;* nobili ignobilis: nam divitiae tollunt ordinum discrimina.

215 *Motumque et luxuriem;* nam scenam canendo obambulabat saltantis gestu, quo syrma suum populo ostenderet. B. [† *luxuriem* i. e. prisca Musices ars recentioribus temporibus accepit numerorum et modulationis maiorem copiam atque ambitum.] Marcilius adfert ex Plin. 16, 36. *Cantus luxuriam* de tibiis. [† cui *simplicem musicam* opponit, τὸ αὐλεῖν ἁπλόως.] G.

215 *Per pulpita; per tabulas scenae.* Vet. Schol. B. Vid. ad v. 279. G.

216 *Voces; modi insolentiores: ante enim lyra septem chordas habuit tantum, postea excogitata est cithara.* Vet. Schol. Quae decachordos erat. B. Qui hoc discrimen *lyrae* et *citharae* probare idoneis auctoribus possit, illi ego multum debebo. G.

Severis; ad sacra tantum comparatis. B. Ode honori deorum et magnorum hominum destinata. G.

217 *Eloquium insolitum;* prolationem affectatam et inflatam.

Praeceps; audax. B. Cum *periculo* coniuncta, ut solet dicere Fabius, παρακεκινδυνευμένη. Alta et sublimia hic etiam parum tuta. G.

218 *Divina;* gnara, prudens: nam eiusmodi esse debuit; modo autem ambigua, incerta et vitae inutilis efficitur, ob morum scilicet contemtum.

220 *Carmine qui tragico;* Praeceptum decimum octavum, De Dramate Satyrico.

Ob hircum; victori dabatur hircus, qui ob laesam vitem

Mox etiam agrestes Satyros nudavit et asper
Incolumi gravitate iocum tentavit, eo quod
Illecebris erat et grata novitate morandus
Spectator, functusque sacris, et potus, et exlex.
Verum ita risores, ita commendare dicaces
Conveniet Satyros, ita vertere seria ludo;
Ne quicunque deus, quicunque adhibebitur heros,
Regali conspectus in auro nuper et ostro,
Migret in obscuras humili sermone tabernas;
Aut, dum vitat humum, nubes et inania captet.
Effutire leves indigna tragoedia versus,
Vt festis matrona moveri iussa diebus,
Intererit Satyris paulum pudibunda protervis.
Non ego inornata et dominantia nomina solum

234 inornata. *Hurd. coni.* honorata.

Baccho deinde immolabatur: hircus autem, Graecis τράγος, Tragoediae nomen dedit. [† vid. Heyne ad Virg. Georg. 2, 382. ad Tibull. 2, 1, 55.]

221 Bene *Agrestes*; nam Satyricus Chorus initio rusticae erat Tragoediae, non itidem urbanae.

Nudavit; nam nudus erat rusticorum Chorus, nisi quod hircinis pellibus indueretur, ut fere prisci mortales. Chorum hunc ducebat Silenus, vel Sileni actor.

Asper; mordax. *Ostendit Satyram natam esse ex Tragoediis.* Vet. Schol.

223 *Morandus*, detinendus, alliciendus.

224 *Functusque sacris. Non voluptatis causa inventi sunt ludi, sed religionis.* Vet. Schol. Quam ob rem renunciabant illis veteres Christiani in Baptismate. B. Vid. Tertulliani de spectaculis liber. *Exlex* respicit ad illa tempora, cum nondum essent leges theatrales. G.

225 *Dicaces*, ad dicendum liberos.

226 *Vertere seria ludo; Tragoediae immiscere Satyram.* Vet. Schol. Cruq.

227 *Deum* et *Heroa* festive nominat actorem, qui modo dei vel herois partes agebat, nunc vero Satyri. B. In Satyrica fabula, cuius unicum specimen superest, Euripidis Cyclops, Bacchus, Silenus, Vlysses, tragicae alioquin personae, prodeunt cum Satyris, utunturque humiliore quidem sermone, quam in tragoedia, non tamen plane plebeio et tabernario. G.

229 *In obscuras tabernas*, h. e. in Tabernariae Fabulae vilissimum Stilum.

232 *Moveri iussa*; saltare rogata.

234 *Inornata*; pura, non figurata. *Dominantia*, praesenti usu invalescentia. Ita olim interpretatus est Madius, auctore Iasone de Nores, nam *communia et vulgaria* reddidit, qualibus scilicet Comoedia utitur. Reliqui Interpretes nugacissimum Veteris Scholiastae Interpolatorem secuti sunt. B. *Dominantia* ex Graeco expressum est. κύρια, i. propria, quibus contraria sunt ἄκυρα. Sic *domicilium* habere dicitur verbum in ea re, de qua proprie, κυρίως, adhibetur, Cic. Fam. 16, 17. G.

Bene adiecit *solum*; quod ex parte maxima Satyrici communibus et dominantibus verbis uterentur: bene etiam *nomina*

Verbaque, Pisones, Satyrorum scriptor amabo;
Nec sic enitar tragico differre colori,
Vt nihil intersit, Davusne loquatur et audax
Pythias emuncto lucrata Simone talentum,
An custos famulusque dei Silenus alumni.
Ex noto fictum carmen sequar, ut sibi quivis
Speret idem; sudet multum, frustraque laboret
Ausus idem: tantum series iuncturaque pollet;
Tantum de medio sumtis accedit honoris.
Silvis deducti caveant, me iudice, Fauni,
Ne, velut innati triviis ac pene forenses,
Aut nimium teneris iuvenentur versibus unquam;

235 Satirarum *MS. Helmst.* 237 an audax *Ven. Glar. MS. Helmst.*

verbaque; quae Aristotelica divisio est vocabulorum.

235 *Scriptor*, supple *cum fuero.*

236 *Colori*, Characteri.

237 *Davus*, Terentianus servus.

238 *Pythias*; *ancilla in Comoedia Lucilii*, Vet. Schol. Cruq.

Emuncto Simone; deriso: soli enim infantes emunguntur. B. *Madidi infantia nati* Iuven. 10, 199. senis attributum: apud Graecos κόρυζα, altera illa senum infantia, qua eludi possunt facilius. G. [† Emungere est per dolum et astutis technis defraudare. Vocabulum de Comoedia sumtum. *Hemsterhus.* ad Lucian. Dial. Mort. 6.]

239 *Custos.* Tutor erat Bacchi Silenus, et Satyrici Chori Coryphaeus et Praecentor. Est igitur Satyra maioris dignitatis quam Comoedia. Silenus in chorea Recitator erat, seu Poeta; Satyri autem Hypocritae, qui gesticulatione exprimebant, quae ille referebat. Dicitur autem Silenus Herodoto *Silenus Marsyas*; quem et Nysae regnasse ex Fabulis prodit Diodorus. Sed Marsya flumen erat: numina vero fluminum e Satyrorum et Nympharum genere fuerunt. Est igitur a *Σιλῆν* Silenus; ut a *Σίφων Σιφθλλα*, vel *Σίβυλλα*. Notum est etiam senes Satyros dictos fuisse *Silenos*, ob summam scilicet Poeticae Musicaeque peritiam. Quin et Latinis *Silanus* canalis est, seu fistula. Belgis *Sille*; unde et nostrum *Sillabub*, quod rectius ab agrestibus *Sillebuck* profertur, quod quidem vas est ventricosum, tubulo seu canali inserto.

240 *Sequar*; exsequar.

242 *Ausus*, supple, *cum fuerit.* B. Cic. Orat. c. 23. *Orationis subtilitas imitabilis illa quidem videtur existimanti, sed nihil est experienti minus.* G.

Series iuncturaque; ordo et collocatio verborum.

243 *De medio*; *de publica et vulgata materia.* Vet. Schol. Cruq. Comicam intelligit.

Honoris; decoris.

244 *Deducti*, a Praesultore, seu Sileno.

245 *Triviis*: Romae scilicet.

Forenses; nam in Foro purissimis verbis utebantur. *Verba Togae sequeris iunctura callidus acri.* Persius.

246 *Teneris*; delicatis, urbanis. B. *Iuvenari* ex Graeco formatum, *νεανιεύεσθαι*, non autem, ut plane ἀμούσως fingit Harduinus, metri causa fictum. Aut nunquam degustarat ille vir poeticen, aut sciens in hoc genere calumniatus est. G.

Aut immunda crepent ignominiosaque dicta:
Offenduntur enim quibus est equus, et pater, et res;
Nec, si quid fricti ciceris probat et nucis emtor,
Aequis accipiunt animis, donantve corona.
Syllaba longa brevi subiecta vocatur Iambus,
Pes citus: unde etiam trimetris accrescere iussit
Nomen Iambeis, cum senos redderet ictus,
Primus ad extremum similis sibi: non ita pridem,
Tardior ut paulo graviorque veniret ad aures,
Spondeos stabiles in iura paterna recepit
Commodus et patiens: non ut de sede secunda
Cederet aut quarta socialiter: hic et in Accî
Nobilibus trimetris apparet rarus, et Ennî
In scenam missos magno cum pondere versus,
Aut operae celeris nimium curaque carentis,

260 missus *Marc. Bentl. et al. apud Cun.*

247 *Immunda*, vilia, humilia; *crepent*, deblaterent; *ignominiosa*, inhonesta. Magnus est etiam communium verborum delectus.

248 *Quibus est equus*, Ordo Equestris; *quibus est pater*, Patricii; *quibus est res*, ditiores, quibus honestior census est.

249 *Fricti*, tosti. B. Vid. Sat. 1, 6, 115. 2, 3, 182. G.

251 *Syllaba longa brevi*; Praeceptum decimum nonum, De pedibus Iambicis.

Subiecta; postposita.

252 *Trimetris; ex sex Iambis tres Diiambi facti sunt.* Vet. Schol. Nam per Dipodias numerantur hi versus.

253 *Ictus*; numeros, vel pulsus pedum.

254 *Pridem*; ex quo scilicet nostri homines Dramata composuere. B. Veteres Tragici et Comici Romanorum, ut hic Accius Enniusque, vix ultimam cuiusque versus regionem iambo illi primitivo reliquere. Sed *non ita pridem* aequales et paullo maiores Horatio hoc servarunt, ut in regione impari quidem spondeum, et aequales spondeo vel iambo pedes, reciperent, pares autem s. masculinas regiones solo iambo implerent: qua ratione se ad Graecorum exactam diligentiam conformarunt, quorum Senarii s. Trimetri aut meros, aut certe in omni regione pari, habent iambos. G.

256 *Stabiles*; firmos, immobiles, non currentes.

257 *Commodus et patiens*; suavis et aequanimus; qui scilicet iure suo ultro cederet.

258 *Socialiter*; sociorum ritu, qui bona quae habent inter se dividunt. *Iambicus Trimeter Tragicus recipit pedes, dextros spondeum, videlicet primum, tertium et quintum; sinistros Iambos, videlicet secundum, quartum et sextum.* Vet. Schol. in Epod. 2.

259 *Nobilibus*, ironice protulit.

260 *Magno cum pondere*; tardorum scilicet Spondeorum. Bentleius ex Libris, *cum magno pondere*: sed altera lectio aeque bona est. Certe eiusmodi variationes pendebant de memoria exscriptorum. B. Cum

Aut ignoratae premit artis crimine turpi.
Non quivis videt immodulata poëmata iudex;
Et data Romanis venia est indigna poëtis.
Idcircone vager, scribamque licenter? Vt omnes
Visuros peccata putem mea, tutus et intra
Spem veniae cautus? vitavi denique culpam,
Non laudem merui. Vos exemplaria Graeca
Nocturna versate manu, versate diurna.
At vestri proavi Plautinos et numeros et
Laudavere sales; nimium patienter utrumque,
Ne dicam stulte, mirati; si modo ego et vos
Scimus inurbanum lepido seponere dicto,

263 Num *Z*. 265 Vt omnes *MS. Ach. Stat. Bentl. Cun.* an omnes *edd. vett.* 266 et extra *Lamb.* 271 utrosque *Cun.* 272 Non *Ach. Stat.*

magno hic magis placet, quod facit versum vastiorem et graviorem. G.

262 *Premit;* onerat. De Iambo autem hoc dicit per Prosopopoeiam. Frustra Theodorus Marcilius mutavit *missos* in *missus* contra Codicum fidem, ut *versus* esset Nominativus. B. Si retinemus *missos*, nominativus proximarum enunciationum commode huc trahitur. *Hic Iambus — apparet — et EnnI — versus — premit.* Nempe tolle interpunctionem post *EnnI.* Si vero *missus* placeat, erit plane extrinsecus assumendus accusativus, *auctorem suum,* vel tale quid. G.

263 *Non quivis videt.* Tu dicas: nam Subiectio est.

264 *Indigna;* nimis magna, pudenda.

265 Duae sunt obiectiones v. 263 et 264. Respondetur universim, *Idcircone vager — licenter?* tum ad priorem, *ut* i. e. etiamsi ita inter scribendum inducam animum, ut *putem omnes visuros peccata mea;* ad alteram de venia, Etiamsi *tutus* fuero, et ibi quoque *cautus,* ubi spes veniae est; tamen ad summum *vitavi culpam* etc. Vt *intra legem* coenat, qui minus impendit, quam lex permittit: ita *intra spem veniae cautus* est, qui non omnia sibi indulget, quae sperare potest sibi condonatum iti. G.

Vager, nullo servato tramite.

Licenter, ut impetus tulerit.

Melius *ut* (h. e. si) magis quam *an,* ut bene monuit Bentleius.

266 *Tutus;* supple, quod fuerim tutus.

Intra spem veniae, cui non est de venia desperandum, ut qui nihil gravius caeteris admiserit.

267 *Cautus,* supple *scribam.*

Denique; si vel illud praestitero: quia res magna non est, nec Poetam ostendit.

269 *Nocturna versate;* ἐνάργεια assiduitatem exprimit. B. Cf. infra vers. 323 sqq.

270 Omnes Lambini et Cruquii Codices pro *nostri* legerunt *vestri,* quam scripturam et Victorius probavit. B. Et omnino *vestri* magis modestiae Horatii convenit, qui se libertini filium probe meminisse solet, et proavos Romae non habere. Quod autem dicit Harduinus, hunc locum repugnare his, quae primitivus ille Horatius dicat de Plauto Epist. 2, 1, 58. et 170: in eo illum falsum esse, facile docet collatio. G.

Numeros et sales; metra et iocos.

271 *Patienter;* negligenter.

Legitimumque sonum digitis callemus et aure.
Ignotum tragicae genus invenisse Camoenae
Dicitur, et plaustris vexisse poëmata Thespis,
Quae canerent agerentque peruncti faecibus ora.
Post hunc personae pallaeque repertor honestae
Aeschylus et modicis instravit pulpita tignis,
Et docuit magnumque loqui, nitique cothurno.
Successit vetus his Comoedia, non sine multa
Laude; sed in vitium libertas excidit, et vim
Dignam lege regi: lex est accepta, chorusque
Turpiter obticuit, sublato iure nocendi.

276 vectasse *ponit*, *et* per Hellada *coni. Cun.* 277 Quae *etiam Diomed. et Donat.*

274 *Digitis*; levatione et positione digitorum, quas Graeci *Ἄρσιν* et *Θέσιν* nominant; sic enim distinguebant Tempora et Tonos, dum Metra metiebantur.

275 *Ignotum Tragicae*; Praeceptum vigesimum: saepius corrigenda esse quae scripseris.

276 *Poemata* modo dicit Choros rusticos, sive Satyros, figurate.

277 Bentleius *Qui* h. e. *Actores qui.* Ignorasse videtur vir magnus, plaustrum fuisse Thespidi pro Scena. Quin possint etiam recitata Thespidis Carmina dici Poemata, etsi illa nunquam fuerint scripta. B. Plaustra Thespis non adhibuit, ut ab una urbe in alteram veheret actores, ut tibicines illi vino sepulti apud Liv. 9, 30. plaustris translati sunt: sed paravit sibi in quavis urbe scenam extemporalem de plaustris aliquot conductis. His *vexit poëmata* i. e. in his docuit Tragoedias; figura iucunda: quidni enim *vehi* dicantur, quae aguntur in plaustris? Non erat Hamaxobios suo cum grege Thespis: sed ut alii boni viri, v. g. ut Aristippus per deserta Libyae iter faciebat pedibus. Illud *Qui* ergo non iuvat sententiam, sed corrumpit. G.

Peruncti faecibus. Actores faece vini faciem perungebant, vasis faece tenus epotatis. Vet. Schol. Cruq. *Agricola et minio suffusus, Bacche, rubenti, Primus inexperta duxit ab arte choros.* Tibullus. B. Locus est 2, 1, 55. ubi hoc in honorem Bacchi factum ostendit Broukhusius. Omnis ars scenica in tutela Bacchi, ut vel Ranae Aristophanis docent. G.

278 *Personae pallaeque honestae*; *Persona* pictus erat vultus, seu potius caput: *pallam* autem syrma dicit Tragicum. Est etiam *honestae* Antitheton eius quod ante posuerat, *peruncti faecibus ora.*

279 *Modicis tignis*; h. e. paucis tabulis. B. *Modicis tignis* Dativus est. His tignis mediocriter magnis, partim arrectis, partim transversis, *instravit pulpita*, tabulas, quae pro solo essent actoribus. Vid. v. 215. G.

282 *Excidit*, *lapsa est.* Vet. Schol. Cruq.

283 *Regi*, fraenari.

Lex est accepta; et per hoc non amplius sui iuris erat: accipiunt enim leges, qui alieno arbitrio reguntur.

Chorusque; *Grex Actorum in Comoediorum Liberi Patris.* Vet. Schol. Cruq. Nam nova Comoedia *amisit Choros*, ut ait idem Schol. Haec Comoedia orta est crescente Macedonum imperio, extinctaque libertate Graeciae. Nam non liberorum hominum neque liberas oportuit

Nil intentatum nostri liquere Poëtae:
Nec minimum meruere decus, vestigia Graeca
Ausi deserere, et celebrare domestica facta;
Vel qui praetextas, vel qui docuere togatas.
Nec virtute foret clarisve potentius armis,
Quam lingua, Latium, si non offenderet unum-
Quemque Poëtarum limae labor et mora. Vos, o
Pompilius sanguis, carmen reprehendite, quod non
Multa dies et multa litura coërcuit, atque
Praesectum decies non castigavit ad unguem.
Ingenium misera quia fortunatius arte
Credit, et excludit sanos Helicone poëtas
Democritus, bona pars non ungues ponere curat,
Non barbam, secreta petit loca, balnea vitat.
Nanciscetur enim pretium nomenque poëtae,

esse linguas. B. Cum Latini comici, Plautus et Terentius, Menandrum, Diphilum, Philemona, et alios novae comoediae scriptores imitarentur, choros non habent illorum fabulae. vid. Diomed. 3, p. 486. Aristophanis fabulae nimium Graecis rationibus et moribus implexae erant, quam ut iis uti vellent Romani. G.

286 *Vestigia*, exemplaria.

287 *Ausi;* etiam hi qui ausi sunt: neque enim solum palliatae comoediae auctores meruere laudem.

288 *Praetextatam quidam dicunt tragoediam, comoediam autem togatam.* Vet. Schol. Quod in praetextatis agerentur personae nobiles, in togatis autem Romana plebs. *Praetextatas et togatas scripserunt Aelius Lamia, Antonius Rufus, Cn. Melissus, Afranius, Pomponius.* Vet. Sch. Cruq. B. Vid. omnino Diomed. 3. p. 486. sqq. G.

Docuere; ita et Graeci locuti sunt, *ἐδίδαξεν.*

292 *Quia Calpus filius est Numae Pompilii, a quo Calpurnii Pisones traxerunt nomen.* Vet. Schol.

293 *Coercuit*, ut falx vitem, ...am premit, ne luxurietur. ... *Horat. Gesn.*

294 Pro *Perfectum* duo Lambini totidemque Cruquii scripti Codices legerunt *Praesectum*, quod et Mureto et Lubino placuit. *Tractum a marmorariis, qui iuncturas marmorum unguibus pertentant.* Vet. Schol. B. Opportune laudavit Bentleius Sidon. 9, 4. *Tota verborum structura liquida prorsus et ductilis; veluti cum crystallinas crustas aut onychinas non impacto digitus ungue perlabitur: quippe si nihil eum rimosis obicibus exceptum tenax fractura remoratur.* G. Conf. Winkelm. Anmerkungen über die Gesch. der Kunst p. 79. Z.

295 Praeceptum vigesimum primum, de legendis philosophorum scriptis. *Ingenium; ait enim Democritus, poeticam natura magis, quam arte constare, et eos solos poetas esse veros, qui insaniant, in qua persuasione Plato est.* Vet. Schol. B. Compare Epist. 1, 19, 10. it. 2, 2, 104. G.

Misera dilogos posuit, quod videlicet se torqueat, et quod dignam putet miseratione.

299 *Pretium, honorem*, opinionem.

Si tribus Anticyris caput insanabile nunquam
Tonsori Licino commiserit. O ego laevus,
Qui purgor bilem sub verni temporis horam!
Non alius faceret meliora poëmata; verum
Nil tanti est: ergo fungar vice cotis, acutum
Reddere quae ferrum valet, exsors ipsa secandi:
Munus et officium, nil scribens ipse, docebo;
Vnde parentur opes; quid alat formetque poëtam;
Quid deceat, quid non; quo virtus, quo ferat error.
Scribendi recte, sapere est et principium et fons:
Rem tibi Socraticae poterunt ostendere chartae:
Verbaque provisam rem non invita sequentur.
Qui didicit patriae quid debeat, et quid amicis,
Quo sit amore parens, quo frater amandus et hospes,

302 purgo *Lamb.* 311 sequuntur *coll. Sax.* 312 quod - quod *coll. Sax.*

300 *Si tribus Anticyris*, cum non sint nisi duae.

301 *Tonsori Licino; qui dicitur factus Senator a Caesare, quod odisset Pompeium; de quo hoc scriptum est epitaphium: Marmoreo tumulo Licinus jacet, at Cato nullo, Pompeius parvo: quis putet esse deos?* Vet. Schol. Cruq. Nondum oblitus est veterum partium Horatius.

302 *Purgor bilem*, supple corruptam, hoc est, melancholiam. Nil opus est reponere, vel *purgo*, vel *bile*.

Horam, tempestatem.

304 *Nil* adverbii loco ponitur pro *non*. *Nil tanti est:* nam susque deque fero, non curo. Comica locutio est. B. Nil tanti est, etiam laus poetae non tanti est, ut illam sanitate mentis impensa velim emere. V. ad Epist. 2, 2, 140. Ergo, quia poeta hac lege fieri nolo, fungar etc. Videtur haec scripsisse, certe nihil impedit scripsisse, ante Odas. G.

306 *Nil scribens ipse;* ironica extenuatio.

307 *Opes; materiae ad carmina scribenda.* Vet. Schol. Cruq.

308 *Affectate dixit virtus pro arte, quae ἀρετὴ dicitur.* Vet. Schol.

Error; vitium, artis ignoratio. Vet. Schol. Cruq. Et mire *ferat* de incerto impetu, vel potius inania.

309 *Sapere*, i. e. *scire quid scribas.* Vet. Schol.

310 *Socraticae chartae;* tractum est ex Lucilio, cuius verba sunt apud Nonium: *Nec sic ubi Graeci, ubi nunc Socratici charti, quicquid quaeritis petimus.* B. Locus est 3, 40. Hinc *Socratici charti* etiam hic reponi volebat Da. Heinsius. Sed nemo, quod sciam, paruit. G.

311 *Verbaque provisam. Et Pollio idem dixit: Male Hercule eveniat verbis, nisi verba rem sequantur. Menander cum fabulam disposuisset, etiamsi nondum versibus adornasset, dicebat se tamen iam complesse.* Vet. Schol.

312 *Qui didicit patriae; qui*

Quod sit conscripti, quod iudicis officium, quae
Partes in bellum missi ducis; ille profecto
Reddere personae scit convenientia cuique.
Respicere exemplar vitae morumque iubebo
Doctum imitatorem, et veras hinc ducere voces.
Interdum speciosa locis morataque recte
Fabula, nullius veneris, sine pondere et arte,
Valdius oblectat populum meliusque moratur,
Quam versus inopes rerum, nugaeque canorae.
Graiis ingenium, Graiis dedit ore rotundo
Musa loqui, praeter laudem nullius avaris.
Romani pueri longis rationibus assem
Discunt in partes centum diducere. ¶ Dicat
Filius Albini, Si de quincunce remota est

318 vivas *etiam G. et Mediol.* 1477. *it. Bentl. et MSS.* 4 *Bersm. et Helmst.* 319 iocis *Ach. Stat. et praefert Marc. idem est in Ven. Glar. et MSS.* 2 *Bersm.*

legit libros De officiis, i. e. *Περὶ καθήκοντος*. Vet. Schol.

314 *Conscripti*, Senatoris.

317 *Exempla vitae;* philosophiam intelligit moralem: et sic olim explicavit Iason de Nores, nec dissentit Luisinus.

318 *Imitatorem, comicum, quia comoedia est imago vitae.* Vet. Schol. Cruq.

Veras, *vivas*. Vet. Sch. Bentleius pro *veras* posuit *vivas* nulla de causa. Scholiastae hoc interpretamentum est, non vero varia lectio.

319 *Speciosa locis*, characteribus decora: locus enim ordo est, quem quisque in vita servat: in scena dicuntur partes. B. Etiam sententias et locos communes licet intelligere, ut de amore, senectute, divitiis, quibus tanquam luminibus quibusdam *speciosa* est *fabula*. *Iocis* quomodo *speciosa* esse eadem possit, non intelligebam. G.

Morata, servans ethos.

320 *Veneris*, leporis.

Sine pondere, nulla rerum vel verborum gravitate.

322 *Inopes rerum; nulla sententia, sola arte boni.* Vet. Sch. Cruq.

Canorae, sonorae.

323 *Ore rotundo*, pleno, ut nihil vel desit, vel supersit.

324 *Praeter laudem; tanquam Protogenes ille, qui lutum finxit decem annis, vel Apelles, qui totidem pinxit annis.* Vet. Schol.

325 *Romani pueri;* scholam scilicet petentes. B. Graeci *τὸ καλὸν* petunt, Romani computant, quid referat. Est enim, ut ait Aristot. Rhet. 2, 12. *ὁ μὲν λογισμὸς τοῦ συμφέροντος, ἡ δὲ ἀρετὴ τοῦ καλοῦ.* Qui amat puellam, non computat dotem. G.

326 *Dicat filius:* Ethopoeia est. Pessime Bentleius immutavit *Dicat* in *Dicas:* neque enim novit, enallagen personae in tali dialogismo urbanam esse atque elegantem, et comica prolatione pronuntiatam. B. *Dicat* plane ut Car. 1, 27, 10. G.

327 *Albini*, praedivitis cuiusdam foeneratoris.

Vncia, quid superat? ¶ Poteras dixisse, Triens. ¶ Eu!
Rem poteris servare tuam. Redit uncia, quid fit?
¶ Semis. ¶ An, haec animos aerugo et cura peculi
Cum semel imbuerit, speramus carmina fingi
Posse linenda cedro, et levi servanda cupresso?
Aut prodesse volunt aut delectare poëtae,
Aut simul et jucunda et idonea dicere vitae.
Quicquid praecipies, esto brevis; ut cito dicta
Percipiant animi dociles, teneantque fideles,
Omne supervacuum pleno de pectore manat.
Ficta voluptatis causa, sint proxima veris.
* Nec, quodcunque volet, poscat sibi fabula credi;
Neu pransae Lamiae vivum puerum extrahat alvo.
Centuriae seniorum agitant expertia frugis;

328 superest *S.* superet *Bentl. Cun.* Poterat *Z. et Bentl.* 329 poterit *Cun.* 330 *pro* An, Ad *Talb. ex MSS.* Et *Cun.* Ad haec *Ven. Glar. MSS.* 4 *Bersm. et Helmst.* At, haec *Lamb.* 331 speremus *Cun.* 337 manat de pectore pleno *MSS.* 3 *Bersm.* 339 Ne *etiam G. Z. Flor. it. MSS.* 3 *Bersm.* 340 exciat *Cun.*

328 *Superat*, superest.

Poteras, festiva personarum enallage. Perdurat in enallage.

Eu! bene: verba sunt magistelli.

330 *Semis*, inquit discipulus.

Pro *Ad haec* legendum cum Bentleio *An haec*, auctoritate trium optimorum Codicum. B. *Imbuere* ad *aliquid* recte dici, satis docet illud Cic. pro Mil. c. 4. *Lex*, ad quam — *imbuti sumus*. G.

Aerugo, lividum atque edax venenum: ita appellat cogitationem pecuniae.

332 *Cedro; libri qui aut cedro illinuntur, aut arca cupressina inclusi sunt, a tineis non vexantur.* Vet. Schol. Cedrum autem dicit cedrinum oleum. B. *Levis cupressus* arca e tabulis cupressi bene politis ea, quam non bene puto *dolabram*, melius forte *plenam* vel *planulam* dici. G.

333 *Aut prodesse volunt;* praeceptum vigesimum secundum, de fine poeticae, docere scilicet et delectare.

334 *Idonea*, utilia, accommoda.

335 Exsequitur, quod modo proposuerat. *Prodesse volunt poetae praecipiendo*, de hoc v. 335–337: *delectare*, de hoc a v. inde 338. G.

337 Cum pectus praecepto plenum est, cum semel intelleximus, quid praecipiatur, reliqua *manant* et velut defluunt, ut, quidquid pleno vasi velis adiicere, respuitur et defluit. G.

339 Illud ego praetuli Bentleiano *Ne*, quod ἐξήγησις sit prioris versus.

340 *Lamiae; hae ad terrendos infantes solent nominari.* Vet. Schol. *Lamia monstrum est superius habens speciem mulieris, inferne vero desinit in pedes asininos.* Vet. Schol. Cruq.

341 *Centuriae seniorum;* bene tanquam centuriata comitia agerentur.

Agitant, abigunt, exsibilant.

Celsi praetereunt austera poëmata Rhamnes:
Omne tulit punctum, qui miscuit utile dulci,
Lectorem delectando, pariterque monendo.
Hic meret aera liber Sosiis; hic et mare transit,
Et longum noto scriptori prorogat aevum.
Sunt delicta tamen quibus ignovisse velimus:
Nam neque chorda sonum reddit quem vult manus et mens;
Poscentique gravem persaepe remittit acutum;
Nec semper feriet quodcunque minabitur arcus.
Verum ubi plura nitent in carmine, ne ego paucis
Offendar maculis, quas aut incuria fudit,
Aut humana parum cavit natura. Quid ergo est?
Vt scriptor si peccat idem librarius usque,
Quamvis est monitus, venia caret; et citharoedus

342 Ramnes *Bentl.* 350 quaecunque *MS. Ach. Stat.* quocunque *MSS.* 3 *Bersm.* cuicunque *coni. Bonfin.* 355 sit *MS. Ach. Stat.* *pro* et, ut *Bentl. ex MSS. Cun.*

Expertia frugis, nugatoria, quae scilicet iuniores delectant.

342 *Celsi*, elati, fastidiosi, sublimes. *Praetereunt*, negligunt; *austera*, gravia, qualia delectant senes.

Rhamnes; festive Virgiliano nomine abutitur. *Simul ense superbum Rhamnetem aggreditur.* Virgil. Aeneid. 9, 325. B. Sed equites in universum, *iuvenes, sublimesque* ideo, intelligit, quorum centuriam a Romulo *Ramnenses dictos*, ait Liv. 1, 13. G.

343 *Omne tulit punctum*, h. e. et seniorum et iuniorum suffragia. *Omnium meruit favorem, iuxta legem tabellariam, quae caverat non voce, sed puncto debere ferri suffragia.* Vet. Sch. B. Vid. Epist. 2, 2, 99. G.

345 *Sosiis*, bibliopolas suos nominat. Vide Ep. 1, 20, 2.

Hic et mare transit: nam et Graeci hunc lecturi sunt, qui raro Latinos libros quaerunt. B. Africani certe coloni. Vid. Epist. 1, 20, 13. G.

347 *Sunt delicta tamen;* praeceptum vigesimum tertium: Ob modica delicta non esse erubescendum.

Velimus, velle debemus.

348 *Mens*, propositum.

349 Non simpliciter, quasi contra naturam suam gravior chorda acutum sonum possit reddere, sed hoc ait, saepe chordam aut nimis aut parum tensam facere, ut alius sonus reddatur, quam postulabat ratio carminis. G.

353 *Humana natura*, h. e. ingenium humanum, quod labi pronum est: nam humanum est errare, neque omnia possumus vel cavendo praevidere.

Quid ergo est? Apposui *est* ex MSS. Lambini et Cruquii et veteribus Scholiastis. Et supple, *quod velis.*

[† *Quid ergo est?* quid fiet illi scriptori — ille venia neutiquam dignus. 354. Vt scriptor librarius, assidue si peccat idem, h. e. eodem modo, quamvis monitus, venia est indignus; exemplo citharoedi. *Nannius.*]

354 *Scriptor librarius, bibliopola.* Vet. Schol.

355 *Quamvis est, pro eo quod*

Ridetur, chorda qui semper oberrat eadem:
Sic mihi, qui multum cessat, fit Choerilus ille,
Quem bis terque bonum cum risu miror; et idem
Indignor, quandoque bonus dormitat Homerus?
Verum operi longo fas est obrepere somnum.
Vt pictura, poesis: erit quae, si propius stes,
Te capiat magis, et quaedam, si longius abstes:
Haec amat obscurum, volet haec sub luce videri,
Iudicis argutum quae non formidat acumen:
Haec placuit semel, haec decies repetita placebit.
O maior iuvenum, quamvis et voce paterna
Fingeris ad rectum, et per te sapis, hoc tibi dictum
Tolle memor; certis medium et tolerabile rebus
Recte concedi: consultus iuris et actor
Causarum mediocris abest virtute diserti

358 terve *Bentl.* 362 capiat, *sic Lamb. Bentl. MSS. 4 Bersm. et Helmst. al.* capiet.

est, Quamvis sit, propter κακέμφατον; ut Maro, Quamvis est rustica Musam. Vet. Schol. Ac si sonaret *Quam visit*, ἣν μύλλει.

356 Vix opus est hodie denuo monere de errore eorum, qui hunc versum paroemiam fecere in eos, qui variare nihil possint, sed idem semper repetant, cum de repetito eodem errore sermo sit. Simile studium paroemiae fecit, ut dicerent, *quandoque*, h. e. interdum, *bonus dormitat Homerus*. G.

357 *Cessat*, ignavus est. B. Vid. Epist. 2, 2, 14. G.

De *Choerilo* dictum est in Epistola ad Augustum (2, 1, 233.), *Huius omnino septem versus laudabantur.* Vet. Schol.

359 *Quandoque*, quandocunque. B. Soloecismi postulat hoc *quandoque* Harduinus; recte, si pro *interdum* poneretur; sed pro *quandocunque* optimi quique. G.

360 *Operi longo;* ita emendavit Bentleius [imo Heinsius ad Ovid. Metam. 7, 155.] (pro *opere in longo*) sub pluribus atque optimis auctoribus, in quibus vel ipse Sanctus Hieronymus epistola ad Pammachium.

Fas est, h. e. non est adeo grave crimen.

361 *Vt pictura;* praeceptum vigesimum quartum: Nil valere poema, quod non est optimum. B. Vt pictura, sic poësis quaedam magis placet spectata e proximo, alia e longinquo. *Abstes* verbum ficticium ait Harduinus: Bentleius illud reponi etiam vult Epist. 1, 18, 58. G. *Pictura* est tabula picta, et *poësis*, carmen. Z.

363 *Obscurum*, supple *locum.*

364 *Argutum*, *subtile.* Vet. Schol. Cruq.

366 *O maior iuvenum; L. Piso.* Vet. Schol. An hunc credidit latere sua vitia?

367 *Ad rectum*, h. e. ad verum, quod ad normam rationis exigitur.

368 *Tolle*, tibi habe, et repone.

369 *Recte*, cum ratione.

Consultus iuris et actor. Patronus causas agebat; at iurisconsultus domi tantum de iure respondebat. Franciscus Luisinus.

370 *Virtute*, laude, praestantia.

Messalae, nec scit quantum Cascellius Aulus;
Sed tamen in pretio est: mediocribus esse poëtis
Non homines, non Di, non concessere columnae.
Vt gratas inter mensas symphonia discors
Et crassum unguentum, et Sardo cum melle papaver
Offendunt; poterat duci quia coena sine istis:
Sic animis natum inventumque poëma iuvandis,
Si paulum a summo decessit, vergit ad imum.
Ludere qui nescit campestribus abstinet armis,
Indoctusque pilae discive trochive quiescit;
Ne spissae risum tollant impune coronae:
Qui nescit, versus tamen audet fingere! ¶ Quid ni?
Liber et ingenuus, praesertim census equestrem
Summam nummorum, vitioque remotus ab omni.
¶ Tu nihil invita dices faciesve Minerva;

371 Cassel. *al.* 373 Non Dî, non homines *Lamb.* 375 Vt cr. *Sax.* 378 paullum summo decessit *Bentl.*

371 *Scaevola clarissimus leguuleius quotiescunque de iure praediatorio consulebatur, ad Furium et ad Cassellium consultores reiiciebat.* Val. Maximus (8, 12, 1.), referente Iasone de Nores.

373 Ridicule et παρὰ προσδοκίαν intulit *columnae.* In columnis autem *poetae ponebant πιττάκια, indicantes quo die recitaturi essent.* Vet. Schol. Cruq. B. *Columnae* sunt, ad quas libri venales pendent, certe illorum tituli. Vid. Serm. 1, 4, 71. Neque tamen absurdum est hic intelligere porticus, vel atria columnata, in quibus recitabant. Potuit forte utrumque genus obversatum esse, cum ista scriberet, Flacco. G.

375 *Crassum*, pingue, non tenui odore.

Corsicum et Sardum mel pessimi saporis est. Vet. Sch. Propter taxos ibi abundantes.

Semen candidi papaveris tostum cum melle in secunda mensa apponebatur. Iason de Nores ex Plinio. B. Locus est 19, 8. s. 53. Conf. Epist. 2, 1, 114. it. Pers. 5, 102. *Navem si poscat sibi peronatus arator* etc. G.

376 *Duci*, produci.

377 Cf. Cic. de Orat. 1. c. 61. G.

378 Pro *discessit* reposui *decessit* ex quatuor optimis libris et Vet. Schol. [† Poema, nisi sit summum, fit imum; nisi sit eximie excellens, sordet et repit. Nulla enim mediocritas placet.]

379 *Ludere*, certare in Campo Martio.

380 *Trochi; i. e. rotae, quam currendo pueri scutica vel virga regunt.* Vet. Schol. Vide Od. 24. Lib. III. ut etiam de disco Od. 8. Lib. I.

383 *Ingenuus;* plus est ingenuum esse quam liberum: potest enim vel peregrinus esse liber.

Census, ἀπογεγραμμένος. Vet. Schol.

384 *Vitioque remotus ab omni*, nunquam a censore notatus.

385 Praeceptum vigesimum quintum, de adhibendo idoneo iudice.

Id tibi iudicium est, ea mens: si quid tamen olim
Scripseris, in Metii descendat iudicis aures,
Et patris, et nostras, nonumque prematur in annum,
Membranis intus positis. Delere licebit,
Quod non edideris; nescit vox missa reverti.
Silvestres homines sacer interpresque deorum
Caedibus et victu foedo deterruit Orpheus;
Dictus ob hoc lenire tigres, rabidosque leones:
Dictus et Amphion Thebanae conditor arcis
Saxa movere sono testudinis, et prece blanda
Ducere quo vellet. fuit haec sapientia quondam,
Publica privatis secernere, sacra profanis,
Concubitu prohibere vago, dare iura maritis,
Oppida moliri, leges incidere ligno:
Sic honor et nomen divinis vatibus atque
Carminibus venit. Post hos insignis Homerus,

387 Matii *MS. Ach. Stat.* Maecl *Bentl. Cun.* Meci *Lamb.* 393 in hoc *MS. Ach. Stat.* rapidos *Z. Med.* 1477. *Flor.* 394 urbis *S.*

Invita Minerva; ingenio repugnante. Vet. Schol. Cruq. Proverbialis elocutio est. Nil valent artifices, nisi Minerva adiuvante, artium dea.

386 *Iudicium*, voluntas; *mens*, consilium. B. Excusat adhortationem: ita iudicas ipse, ita decrevisti facere. G.

387 *Spurius Metius Tarpa iis temporibus summus criticus fuit, doctus et severus auditor carminum aestimatorque.* Vet. Schol. Cruq. Bentleius ex quibusdam libris reposuit *Maeci*. Verum cum ab antiquo interprete *Spurius Metius Tarpa* dicatur, nihil morabor scriptores istos librarios et rudes et mercenarios. B. Vid. ad Serm. 1, 10, 38. G.

388 *Nonumque prematur*, h. e. supprimatur. *Cinna librum scripsit, qui inscribitur Smyrna, quem non edidit nisi nono anno.* Vet. Schol.

390 Vt verba ore prolata, tanquam alata (*πτερόεντα*, Homerico epitheto), frustra revocantur. Ceterum secutus sum distinctionem Bentleianam. Alii interpungunt post *annum*, incidunt post *positis*. G.

391 *Sacer interpresque.* Sacerdos erat Orpheus et *θεολόγος*. Barbari melius demulcentur musica, quam philosophia. B.

392 *Victu foedo*, v. c. usu glandium et pomorum silvestrium. Cf. supra Serm. I, 3, 100. et Lucret. V, 937. Z.

394 Quidam Codices pro *arcis* legerunt *urbis*; sed interpretamentum est.

395 *Prece blanda*, *oratione et alloquio suavi.* Vet. Schol. Cruq.

396 *Sapientia.* Philosophia heroici saeculi omnino erat politica.

399 *Ligno; unde adhuc Athenis legum tabulae axones vocantur.* Vet. Sch. B. Dissensio scriptorum de materia et forma tabularum Solonis facit, ut divinationi locus sit. Ex Plutarchi narratione Solo. p. 92. B. mihi fit verosimile, fuisse corpora plurium laterum, vel cylindrica adeo, ope axium (*ἀξόνων*) versatilia, ut undique legi possent: hinc appellatio. G.

Tyrtaeusque mares animos in Martia bella
Versibus exacuit; dictae per carmina sortes;
Et vitae monstrata via est; et gratia regum
Pieriis tentata modis: ludusque repertus,
Et longorum operum finis: ne forte pudori
Sit tibi Musa lyrae solers, et cantor Apollo.
Natura fieret laudabile carmen, an arte,
Quaesitum est: ego nec studium sine divite vena,
Nec rude quid possit video ingenium: alterius sic
Altera poscit opem res, et coniurat amice.
Qui studet optatam cursu contingere metam,
Multa tulit fecitque puer; sudavit et alsit;
Abstinuit Venere et vino. qui Pythia cantat

402 Dircaeus *primae editt.* 410 prosit *edd. vett.* 414 Ven. et Baccho *MS. Ach. Stat.*

402 *Tyrtaeus;* poeta Atheniensis, Lacedaemoniorumque dux ex Apollinis oraculo in bello quod contra Messenios gerebant. Hic primus moderationes tubae reperisse fertur: non longe aberat ab aetate Homeri. B. Nobile hoc illius Distichon, *Τεθνάμεναι γὰρ καλὸν ἐπὶ προμάχοισι πεσόντα Ἄνδρ᾽ ἀγαθὸν περὶ ᾗ πατρίδι μαρνάμενον*, pulchrum cadere in prima acie pugnantem pro patria virum bonum. G.

403 *Sortes*, Apollinis Delphici: hinc carmen heroicum et Delphicum et Pythium appellatum est: imo et huic oraculo originem suam debuit, auctore Plinio 7, 56.

404 *Vitae monstrata via est;* uti aureo carmine Pythagorae, et similibus.

405 *Tentata*, canendo eorum encomia, ut Theocritus Ptolemaei.

Ludus, scenica dramata.

406 *Longa opera*, rustica intelligo, quae *longa* videntur *debentibus* (vid. Epist. 1,1, 21.), post quae Septembri mense celebrati ludi Romani, et in his scenici. G.

407 Elevando modo *cantorem* posuit. B. Sed hic cantor Apollo ad magnam dignitatem pervenit, nummisque celebratus est, sub Nerone. G.

409 *Quaesitum est*, a philosophis, ut supra meminimus ad v. 295.

Sine divite vena, sine nobili indole. B. Metaphora a metallis auri et argenti. G.

410 Legendum *possit* [pro *prosit*] auctoritate optimorum librorum: atque hoc ostendit Bentleius.

411 *Coniurat amice*, *amicabiliter consentit.* Vet. Schol.

413 *Multa tulit. Athletae, qui ad curule certamen instruebantur, non edebant carnes elixas, sed assas igni tantum. Ante Pythagoram ficis utebantur athletae, sed ille panes ἀζύμους et assas carnes eos comedere docuit, quae κωλίφια vocabantur: abstinebant a Venere, et ne forte per somnium noctu ludificarentur, laminas plumbeas renibus appendebant.* Vet. Schol. Cruq.

Alsit; gymnici more, Vet. Sch. Cruq.

414 *Qui Pythia cantat. His quoque ludis erant et Pythaulae, qui Pythia cantaverunt.* Hyginus, citante Turnebo. Quod munus videtur fuisse summe difficile. *Αὐλεῖν δὲ Πυθικοῖς αὐλοῖς πένθος σημαίνει.* Artemidorus. [† *Pythia* olim fuit citharoedicum tantum certamen, ubi citharoedi

Tibicen, didicit prius extimuitque magistrum.
Nec satis est dixisse, „Ego mira poemata pango;
„Occupet extremum scabies; mihi turpe relinqui est,
„Et, quod non didici, sane nescire fateri.“
Vt praeco, ad merces turbam qui cogit emendas,
Assentatores iubet ad lucrum ire poëta
Dives agris, dives positis in foenore nummis.
Si vero est, unctum qui recte ponere possit,
Et spondere levi pro paupere, et eripere atris
Litibus implicitum, mirabor si sciet inter-
Noscere mendacem verumque beatus amicum.
Tu seu donâris, seu quid donare voles cui,
Nolito ad versus tibi factos ducere plenum
Laetitiae; clamabit enim, *Pulchre! bene! recte!*
Pallescet super his; etiam stillabit amicis
Ex oculis rorem; saliet, tundet pede terram.
Vt qui conducti plorant in funere, dicunt
Et faciunt prope plura dolentibus ex animo; sic
Derisor vero plus laudatore movetur.

416 Non *S.* 426 velis *MS. Ach. Stat.* 431 plorare *Sax.*

de laude carminis certabant; quo respexit Horatius.]

416 Recte Bentleius *Nec* pro *Nunc;* neque scitur, quem pulsat.

Ego mira poemata pango; verba cuiusdam insulsi poetastri.

417 *Occupet extremum scabies,* proverbium de puerili lusu tractum: *Fox take the hindmost.* Atque haec de suo adiecit Horatius.

Mihi turpe relinqui est, h. e. priorem pati nequeo; nam illud me indignum puto.

418 *Sane*, ingenue.

420 *Ire*, venire.

422 *Vnctum satyrice posuit pro pulmentarium bene coctum.* Vet. Schol. B. Mihi potius videbatur *unctus* intelligi, qui e balneo lotus et unctus ad coenam it. Conf. Epist. 1, 17, 12. *Ponere* sic fuerit collocare, accumbere iubere convivam. ut Ov. Art. 1, 251. et ibi Burm. G.

Recte, omnibus suis numeris.

423 *Spondere, intervenire et fidem dicere, vadem fieri.* Vet. Schol.

Levi, levis fidei; cuius fides nihil habet ponderis apud creditores.

Atris, tristibus, diris. Visum est Bentleio reponere *artis* (h. e. *arctis*) pro *atris;* quod minus poeticum videtur.

424 *Implicitum, irretitum.* Vet. Schol.

425 *Beatus*, qui sibi videtur ob fortunas et poëticum ingenium.

429 *Amicis*, ironice protulit. B. Aut vere amicis, aut certe simulantibus amorem. G.

431 *Vt qui conducti.* Lucilium imitatus est, cuius haec sunt verba apud Nonium: *Mercede quae Conductae flent alieno in funere praeficae Multo et capillos scindunt et clamant magis.*

433 *Derisor*, scurra, fictus amicus. B. εἴρων. Cf. Epist. 1, 18, 11. G.

Reges dicuntur multis urguere culullis,
Et torquere mero, quem perspexisse laborant,
An sit amicitia dignus: si carmina condes,
Numquam te fallant animi sub vulpe latentes.
Quintilio si quid recitares, Corrige sodes
Hoc, aiebat, et hoc: melius te posse negares,
Bis terque expertum frustra, delere iubebat,
Et male tornatos incudi reddere versus.
Si defendere delictum quam vertere malles,
Nullum ultra verbum aut operam insumebat inanem;
Quin sine rivali teque et tua solus amares.

434 cucullis *Z.* 435 laborant *Bentl. e MSS. it. Lamb. MSS.* 4 *Bersm. et Helmst. et melius est quam* laborent *Baxteri. Ergo recepi.* Z. 437 fallent *MSS. Ach. Stat. S.* 441 formatos *viri docti apud Cun. et ipse cum Sanad. Ac videntur favere Scholiastae et alii semiveteres.* 443 Nil n. verbi, a. operae insum. inanis *Cun. solus.* insumebat, *sic Lamb. et Bent. it. MS. Helmst. recte. al.* sumebat. Z.

434 *Culullis.* Vide Od. 1, 31, 11. B. De re ipsa Od. 1, 18 extr. G.

437 *Animi sub vulpe*, h. e. intra vulpem. *Vulpes in Aesopi fabula ostendebat se corvo simplicem.* Vet. Schol. Cruq.

438 *Hic erat Quintilius Varus, poeta Cremonensis, amicus Virgilii.* Vet. Schol. In quem Od. 24. Lib. I. conscripta est.

441 Quis ferat Bentleii *ter natos* positum pro *tornatos* nullo cum lepore, vel colorata figura. Satis nequeo etiam admirari, virum doctissimum non vidisse, *tornum* plane fuisse Propertio [2, 25, 43.] pro monetaria forma, figurato tamen sensu. *Incudi*, monetae: nam a re monetaria ducta metaphora est, secus ac putant eruditi. Forma etiam, qua cuduntur nummi, *tornus* dicitur Propertio in isto versu: *Angusto torno versus includere. Tornatos*, effigiatos. *Nec qui Communi feriat carmen triviale moneta.* Iuvenal. 7, 55. B. *Tornum* in re monetaria adhibitum, non puto probari posse. *Malleum* nobis ingerunt nummi ipsi, et *feriendi* atque *percutiendi* verba. Caeterum *tornare* ad poetae opus accommodari pulchre, non negat ipse Bentleius. Metallicum opus tornari, res vulgata hodie, et quidni apud antiquos, qui totas columnas lapideas tornaverint, teste Plin. 36, 13. Et quidni *torno* imperite adhibito, non minus quam *lima* et *caelo*, corrumpi possit opus, fornaci atque *incudi* propterea reddendum? *Male natos* probat ipse Hor. Epist. 2, 1, 233. Sed an *ter nascuntur* animalia? an *male nata incudi redduntur?* an certe potest hoc probare, qui *tornatos* non vult redire sub *incudem*, ne misceantur metaphorae? Denique nonne *male tornata* dici possunt, quae dum tornare vult artifex, nimis extenuat, vel alias corrumpit? Quare primo nihil mutem contra omnes libros: si quis autem me cogat, malim *formatos*, quam *ter natos*. *Tornatos* versus Gallicismum prodere, ait Harduinus, sui hic etiam similis. G.

442 *Vertere, mutare.* Vet. Schol.

443 *Nullum ultra verbum*, supple *faciebat.*

444 *Sine rivali;* proverbiali schemate ponitur, et satis satyrice. B. Sic Cic. ad Q. Fr. 3, 8. G.

Vir bonus et prudens versus reprehendet inertes,
Culpabit duros, incomtis allinet atrum
Transverso calamo signum, ambitiosa recidet
Ornamenta, parum claris lucem dare coget,
Arguet ambigue dictum, mutanda notabit;
Fiet Aristarchus; non dicet, Cur ego amicum
Offendam in nugis? Hae nugae seria ducent
In mala derisum semel exceptumque sinistre.
Vt mala quem scabies aut morbus regius urguet,
Aut fanaticus error et iracunda Diana,
Vesanum tetigisse timent fugiuntque poëtam,
Qui sapiunt; agitant pueri, incautique sequuntur.

450 non *Bentl. ex MSS.* nec *al.* 451 ducunt *S.*

445 *Vir bonus et prudens*, h. e. et benevolus et doctus.

Inertes, sine spiritu et nervis.

446 *Duros*, rigidos, illepidos.

Incomtis, rudibus, inornatis.

447 *Ambitiosa*, nimis ornata, et luxuriantia. *Elatos ornatus amputabit.* Vet. Schol. Cruq.

448 *Dare lucem, apertiora facere.* Vet. Schol.

449 *Ambigue dictum; amphibologias.* Vet. Schol.

Mutanda, quae scilicet gustui suo minus placent, etsi lateat causa.

450 *Fiet Aristarchus*, et per hoc nihil parcet amico. B. Solebat Aristarchus ὀβελίζειν, expungi iubere versus Homeri, quos non probaret. Vid. Cic. Fam. 9, 10. G.

452 *Derisum;* derideri dicitur qui ab irone vel scurra laudatur. V. v. 433.

Exceptum sinistre, perverse tractatum, ridicule habitum, dum credit turpiter assentanti.

453 *Mala scabies; lepra incurabilis.* Vet. Sch. Cruq. Mala autem usitato charientismo dicuntur dira quaeque et horrenda.

Morbus regius. Vulgus ictericos fugit, ne ex aspectu aeruginem colligat. Mulso curatur hic morbus, unde et regius vulgo appellatus est, quod hic potus maxime esset divitum et delicate viventium, ut olim ostendit Iason de Nores, ex Varrone. B. Plin. 22, 24. s. 53. *Varro regium cognominatum morbum arquatum tradit, quoniam mulso curetur.* G.

Vrguet, affligit, deprimit.

454 *Fanaticus error. Fanaticum errorem pati dicuntur, qui a Faunis percutiuntur, id est, qui lymphatico spiritu agitantur.* V. Schol. Faunos autem et reliquos manes, excepto uno Tiresia, fatuos esse supra [ad Epist. 1, 19, 4.] ostendimus. Epilepsiam seu comitialem morbum intellige, quem morbum etiam Herculi Incuboni sive Ephialtae tribuit stolida veterum credulitas.

Iracunda Diana, quae et Luna, et Hecate, et Proserpina dicitur; nocturna et irritabilis dea. Putabatur haec fuisse Mania, mater Larium, et vexare infantes, atque adultos etiam singulis interluniis, deducta de suo curru, in furorem vertere, praecipue si sacra eius negligerentur.

455 *Tetigisse pro tangere.* V. Schol.

456 *Qui sapiunt*, h. e. qui non et ipsi insaniunt.

Agitant, per plateas insequuntur.

Incauti, nulla habita ratione, vel nulla verecundia deterriti. B. Pueri non metuunt contagionem, et sectantur furiosos, tanquam mate-

Hic, dum sublimis versus ructatur, et errat,
Si veluti merulis intentus decidit auceps
In puteum foveamve, licet, Succurrite, longum
Clamet, Io cives! non sit qui tollere curet:
Si curet quis opem ferre, et demittere funem,
Qui scis, an prudens huc se deiecerit, atque
Servari nolit? dicam, Siculique poëtae
Narrabo interitum: Deus immortalis haberi
Dum cupit Empedocles, ardentem frigidus Aetnam
Insiluit. sit ius liceatque perire poëtis:
Invitum qui servat, idem facit occidenti:
Nec semel hoc fecit; nec, si retractus erit, iam
Fiet homo, et ponet famosae mortis amorem.

458 Sic veluti *MSS.* 2 *Bersm.* 461 curret *Z.* Siquis curet *Ven. Glar.* 462 Quid *MS. Ach. Stat.* sciat *Can.* proiec. *quidam MSS. et Bentl.* 468 retentus *MS. Helmst.* 469 formosae *MSS. Ach. Stat.*

riem risus. Cic. in Verr. 4. c. 66. *Homo ridicule insanus — ut eum pueri sectentur.* G.

457 Cum MSS. Cruquii et Vetere Interprete pro *sublimes* reposui *sublimis*. Est autem *sublimis* hoc loco, quem Graeci *μετέωρον* appellant, h. e. qui sidera tantum spectat, inferiora despicit. Hoc satis declarant sequentia.

Antiqui et ructo et ructor dixerunt: hic genere patiendi extulit ructatur: Vet. Schol.

Errat, sui admiratione inebriatur.

458 *Merulis*, satis vili aucupio.

459 *Longum clamet;* expressit Homericum *μακρὸν ἄυσεν.* Lambinus.

460 *Curet*, animum appellat.

462 *Qui scis;* Ethopoeia est: nam ex persona adstantis alicuius vicini haec protulit. B. Quin, ut recte ipse mutavit distinctionem Baxterus, ipsius velut adstantis Horatii haec verba sunt. G.

Longe convenientius est hoc loco verbum *deiecerit* quam Bentleii *proiecerit:* nam Empedocles deorsum se iecit in Aetnae montis craterem. An se *proiecerit*, incertum esse necesse est.

465 *Ardentem frigidus;* pulchro antitheto usus est; atque eum ex sua philosophia arguit: *Empedocles enim dicebat, ingenia frigido circa praecordia sanguine impediri.* Vet. Schol. Quod dogma et Maro noster expressit in Georgicis (2, 484.), cuius haec sunt verba: *Sin, has ne possim naturae accedere partes, Frigidus obstiterit circum praecordia sanguis.* B. Diversas de Empedoclis morte sententias, et hanc ipsam fabulam, i. narrationem, refert Diog. Laërt. 8, 69. ubi vid. Menag. G.

466 Similis hic est asperitas, ut in illo edicto Spartanorum Aeli. V. H. 2, 15. *Κλαζομενίοις ἐξέστω ἀσχημονεῖν, Liceat Clazomeniis indecenter se gerere.* G.

467 *Idem facit occidenti;* Graeca phrasi extulit, *τὸ αὐτὸ ποιεῖ τῷ ἀποκτείναντι.* B. Nam vim facit ei, qui impedit, quo minus quis, mori cupiens, se interficiat: atque vim facit etiam ei, qui vitae cupidum occidit. Z.

468 *Hoc fecit*, ut se demitteret in craterem.

469 *Fiet homo; animal rationale, ut est in definitione hominis.* Iason de Nores.

Famosae; se occidere etiam olim erat infame. *Καὶ τὶς ἀτιμία πρόσεστι τῷ ἑαυτὸν διαφθείραντι.* Aristoteles ad Nicomachum, referente

Nec satis apparet, cur versus factitet; utrum
Minxerit in patrios cineres, an triste bidental
Moverit incestus; certe furit, ac velut ursus
Obiectos caveae valuit si frangere clathros,
Indoctum doctumque fugat recitator acerbus:
Quem vero arripuit, tenet occiditque legendo.
Non missura cutem, nisi plena cruoris, hirudo.

470 *pro* cur, cum *Flor.* versus cur dictitet *Cun. sol.* dictitet *MS. Helmst.*

Francisco Luisino, viro docto. Ἡμεῖς γὰρ ἄνθρωποι ἐν τῶν κτημάτων τοῖς θεοῖς ἐσμεν, ut olim moriens Socrates, auctore magno Platone. Quare homicidae sui insepulti abiiciebantur, teste Seneca in Controversiis. Vide eruditissimum Gutherium de Iure Manium. B. Mihi videbatur mediae significationis hic esse *famosae*. Quaerit insanus hic, sermones esse de morte sua. G.

470 *Cur versus factitet; an quia scelus aliquod perpetraverit, propter quod puniri debeat.* Vet. Schol. Cruq.

471 *Minxerit;* gravissimum scelus hoc, illudere parentum cineribus. B. Pers. 1, 113. *Pingo duos angues, indicium loci consecrati, pueri, sacer est locus, extra meiite.* Vid. Casaub. G.

Triste, cum magna reverentia tractandum et horrendum, diloγως.

Bidental; reliquias fulminis, quas pontifices cum sacrificio sepeliebant. Vet. Schol. Nam caesis duabus bidentibus procurabant eiusmodi prodigia, atque ipsum locum, in quem ceciderat fulmen, sacrabant, qui exinde bidental appellabatur. Erat hoc sepulcrum numinis: siquidem casus fulminis pro morte alicuius daemonis habebatur: et meteora omnia veteribus pro diis erant et Iovis angelis: quod passim apud poetas legere est. B. Non pervulgata sunt, quae hic Baxterus, non vulgariter antiquitatis peritus, de morte daemonum fulguribus nunciata habet. An hausit ex iis, quae de *Britannicis* quibusdam *daemonum ac heroum insulis* narrat Plutarch. de orac. def. p. 419. E? Cf. p. 416. D. G.

472 *Incestus*, impius, impurus.

Certe furit; quaecunque fuerit causa, constat effectus.

474 *Fugat*, odio suo, et prolixae recitationis metu.

Acerbus, atrox, immisericors.

475 *Arripuit*, de fuga prehenderit et ad se retraxerit.

476 *Plena cruoris*, donec pene disruptus fuerit legendo. B. Non opus est similitudinem eo usque extendere. Satis est, si maneat imago hirudinis adhaerescentis etc. Saepe hic peccatur, in sacris praesertim; ubi singulas partes dum applicare volunt homines, non evitant nugas. Cf. ad Epist. 1, 2, 34. 1, 10, 5. 1, 16, 22. G.

INDEX NOMINVM.

E. *significat librum epodon*, C. S. *carmen seculare*, Ep. *epistolas*; S. *sermones*, Ar. *epistolam de arte poetica: numerus simpliciter scriptus, odas.*

D.

H.

N.

T.

[illegible]

– – – ∪ ∪ – ∪ – ∪ [illegible]

– – – ∪

Ael.

– ∪ | – – | – ∪ ∪ – ∪ ∪

– ∪ – – | – ∪ ∪ – ∪

∪ | – ∪ ∪ | – ∪ | – ∪

[illegible]

[illegible]